

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Educ R 2238.8

Harvard College Library

FROM

Professor P. H. Hanus

BERÄTTELSE

OM

FOLKSKOLORNA I RIKET

för åren 1882—1886

AFGIFNA

AF

tillförordnade Folkskole-Inspektörer.

I.

BERÄTTELSE
OM
FOLKSKOLORNA I RIKET
för åren 1882—1886

AFGIFNA
AF
tillförordnade Folkskole-Inspektörer.

I.

STOCKHOLM, 1888.
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Educ R 2238.8

26-1

INNEHÅLL.

Berättelser om Folkskolorna inom

Upsala erkestift:	Sid.
I. Domprosteriet, Vaksala, Ulleråkers och Norunda kontrakt af Upsala län samt den till erkestiftet hörande delen af Stockholms län	1— 28.
II. Hagunda, Lagunda, Trögda, Åsunda, Håbo, Örbyhus, Norra och Södra Fjerdhundra kontrakt samt de församlingar af Olands och Frösåkers kontrakt, hvilka höra till Upsala län.....	29— 49.
III. Gestrikland.....	50— 77.
IV. Helsingland.....	78—107.
— Stockholms stad	109—118.

Linköpings stift:	
I. Domprosteriet och Norrköpings kontrakt.....	1— 10.
II. Lysings, Ydre, Norra och Södra Vedbo, Tunaläns och Sevede samt Aspelands kontrakt.....	11— 18.
III. Gullberg-Boberga, Skärkinds, Vikbolands, Hammarkinds, Kinds, Vifolka-Valkebo samt Norra och Södra Tjusts kontrakt	19— 42.
IV. Aska, Dale, Bankekinds, Bergelags och Göstrings kontrakt	43— 46.
— Norrköpings stad.....	47— 56.

Skara stift:	
I. Domprosteriet och Barne kontrakt.....	1— 5.
II. Billings, Kinna, Kåkinds samt Norra och Södra Vadsbo kontrakt	6— 42.
III. Vinköls, Vilksa, Vartofta, Kållands, Redvägs, Ås, Kullings och Väne kontrakt	43— 65.

Strengnäs stift:

	Sid.
I. Domprosteriet och Villåttinge kontrakt	1— 18.
II. Oppunda Östra och Vestra, Nyköpings Östra och Vestra, Daga, Vester- och Öster-Rekarne kontrakt samt den del af Södertelje kontrakt, som hör till Söderman- lands län	19— 34.
III. Södertörns samt den till Stockholms län hörande delen af Södertelje kontrakt jemte Siklaö skoldistrikt.....	35— 38.
IV. Nerike	39— 52.

Vesterås stift:

I. Domprosteriet, Munktorps, Köpings, Arboga, Vester- Fernebo och Sala kontrakt.....	1— 25.
II. Fellingsbro och Nora kontrakt.....	26— 41.
III. Stora Tuna, Norrbärke, Falu och Hedemora kontrakt..	42— 65.
IV. Vesterdals, Leksands, Rättviks och Mora kontrakt.....	66— 96.

Vexjö stift:

I. Kinnevalds, Allbo, Sunnerbo och Konga kontrakt.....	1— 31.
II. Norrvidinge, Uppvidinge och Östra Härads kontrakt....	32— 58.
III. Tveta, Vestbo och Vista kontrakt	59— 70.
IV. Östbo och Vestra Härads kontrakt	71— 82.

Berättelser om Folkskolorna inom Upsala erkestift

åren 1882—1886.

I.

Domprosteriet, Vaksala, Ulleråkers och Norunda kontrakt af Upsala län
samt den till erkestiftet hörande delen af Stockholms län.

Det område, angående hvars skolväsende undertecknad härmed går att afgifva berättelse, utgör en med 1885 års ingång skedd sammanslagning af tvenne, förut skilda inspektionsområden, som i det följande korteligen benämnas *Upsala-området* och *Roslagen*. Det förra omfattar de 21 församlingar af Upsala län, som tillhöra ofvannämnda 4 kontrakt och hvilkas skolväsende allt sedan år 1879 varit åt min inspektion anförtrödt. Roslagen åter eller den till Upsala stift hörande delen af Stockholms län utgöres af 91 församlingar inom följande kontrakt: Vaksala (blott Lagga och Östuna församlingar), Nordinghundra, Olands och Frösåkers, Lyhundra, Sjuhundra, Erlinghundra, Seminghundra, Roslags Vestra, Svartsjö och Roslags Östra. Inom detta stora område har *D:r I. M. Wern*, som vid den nu tilländalupna femårsperiodens början erhöll förordnande att vara folkskoleinspektör i hela Stockholms län, kraftigt och framgångsrikt befordrat skolväsendets utveckling under trenne år eller till 1884 års slut, då han med bibehållande af Södertörn enligt begäran entledigades från inspektionen öfver Roslagen, som jag då förordnades att öfvertaga.

Inom Upsala-området utgör hvarje församling ett *skoldistrikt* för sig; men i Roslagen bildas ett skoldistrikt, Markim-Orkesta, af tvenne församlingar och ett annat, Sigtuna—S:t Olof—S:t Pehr, af trenne. Skånella och Norrsunda församlingar, som af ålder varit förenade till ett skoldistrikt med den på gränsen liggande s. k. »Carl Johans skola»

till gemensam folkskola, blefvo med 1884 års ingång åtskilda; och hvardera församlingen har nu sin egen folkskola med underlydande småskola: Skånella använder fortfarande Carl Johans skolhus, men har uppbyggt en mera centralt belägen småskola, och Norrsunda har båda sina skolor förlagda i samma hus vid kyrkan. Skoldistriktens antal utgör sålunda i Upsala-området 21 och i Roslagen numera 88.

I. Undervisningsanstalterna.

A) *Egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor.*

I *Upsala-området*, der alla skolor äro fasta, finnas 24 egentliga folkskolor, af hvilka en, Upsala stads folkskola, är försedd med flere lärare och lärarinnor, och 7 mindre folkskolor. Sedan 1881, då 22 egentliga och 9 mindre folkskolor voro i verksamhet, har sålunda icke någon helt och hållet ny folkskola upprättats — och ej heller ansetts behöflig — inom detta område; men den utveckling, som försiggått, består dels deruti, att tvenne af de mindre skolorna i Ulleråkers kontrakt genom anställning af examinerade lärare blifvit egentliga folkskolor, och dels i det förhållandet, att lärarekrafternas antal vid Upsala folkskola ökats med 11, eller från 15 till 26. Hvad samma områdes småskolor beträffar, så har på landsbygden blott en ny sådan tillkommit, nämligen i Funbo; men i Upsala har småskolelärarinnornas antal vuxit från 8 till 17. Af de fyra församlingar, som ännu sakna småskola, är det egentligen endast Vänge och Jumkil, som hafva mera kännbart behof deraf; ty i Åkerby och Låby är barnantalet så litet, att godt resultat af undervisningen kan genom skicklige lärare uppnås utan tillhjälp af småskola. Om, såsom i förra berättelsen, hvarje med särskild lärarinna försedd klass af Upsala småskola betraktas som särskild skola, har sålunda småskolornas antal inom detta distrikt ökats med 10 eller från 32 till 42.

Roslagen har för närvarande 125 egentliga folkskolor, af hvilka 2 äro flyttande, och 74 mindre folkskolor, af hvilka 19 flytta. Af dessa 21 ambulerande skolor flyttar ingen på fyra eller flera stationer, men en egentlig folkskola (i Vermdö ekärgård) samt tvenne mindre (i Ljusterö och Blidö skärgårdar) på trenne; vid de öfriga är ambuleringen numera inskränkt till två rotar för hvardera. Af de fasta skolorna äro 6 så organiserade, att de måste vara försedda med mer än en lärare eller lärarinna (se »Undervisningen»). Vid 1881 års slut funnos i Roslagen 113 folkskolor, af hvilka 6 voro flyttande, samt 70 mindre folkskolor, bland hvilka 27 ambulerande. Ätminstone en folkskola

flyttade då på mer än tre stationer, och ambulering mellan tre rotar var i skärgårdsförsamlingarna ej ovanlig. (Antalet skolor, vid hvilka detta var förhållandet, är jag dock ej i tillfälle att kunna uppgifva). Endast 3 fasta folkskolor hade vid den tiden mer än en lärare hvardera. Utvecklingen visar sig alltså bestå såväl i en tillökning af 12 egentliga och 4 mindre folkskolor, som i minskning af de flyttandes antal från 33 till 21 samt slutligen äfven deri, att ytterligare trenne folkskolor blifvit anordnade för samtidig undervisning af flere lärare. *Småskolor* finnas nu inom Roslagen till ett antal af 110 (mot 97 år 1881), af hvilka blott 12 äro flyttande (mot 16 nämnda år), men en, Norrtelje småskola, är försedd med tvenne, hvar sin klass undervisande lärarinor. Alltså hafva äfven dessa skolor under femårsperioden vunnit en ganska betydlig utveckling i antal och beakaffenhet.

B) *Fortsättningskolor.*

Egentliga fortsättningskolor eller sådana, som äro anordnade i enlighet med Kongl. kungörelsen den 11 Sept. 1877, finnas ännu ej flera än 12, nemligen *tvenne* i *Upsala* samt *en* i hvardera af följande skoldistrikt: inom Upsala-området i *Björklinge*, *Lena* och *Trefaldighetsförsamling* samt inom Roslagen i *Almunge*, *Edebo*, *Foremark*, *Husby-Långhundra*, *Lagga*, *Munsö* och *Vermdö* (vid Gustafaberg). Af dessa äro endast de i Upsala anordnade såsom aftonskolor. I Trefaldighetsförsamlings, Foremarks och Vermdö fortsättningskolor är undervisningstiden, som fortgår 6 veckor, förlagd helt och hållet utom folkskolans läsetid af 8 kalendermånader, men i Lagga, Edebo och Munsö användas till fortsättningskolan tvenne och i de öfriga skoldistrikten fyra veckor af folkskolans årliga läsetid. År 1881 voro 6 fortsättningskolor i verksamhet, 1 i Upsala-området och 5 i Roslagen; men af de sistnämnda hafva tvenne (i Rådmansö och Ununge), liksom äfven en i Husby-Lyhundra derefter upprättad, redan upphört. Den enligt nämnda Kongl. kung. anordnade »fortsatta undervisningen» kan därför ingalunda sägas under femårsperioden hafva ernått önskad utveckling; och orsaken härtill har hufvudsakligen varit den, att på de flesta ställen allt för få barn före konfirmationsåldern kunnat erhålla fullständiga afgångsbetyg från folkskolan, men stundom bestått i församlingens obenägenhet för ökade utgifter, hvarjemte någon gång yppats svårighet att bereda lämplig tid för undervisningen i fortsättningskola. Folkskolor med ogynsam organisation (de flyttande, de som sakna underlag af småskola, och de, i hvilka afdelningar af barn undervisas på olika tider) äro ej mäktiga att bära den öfverbyggnad, som fortsättningskolan afses att vara, och detsamma gäller om dem, i hvilka skol-

gången är ojemn eller undervisningen bristfällig. Men i samma mån som folkskoleundervisningen går framåt, så att ett större antal barn vid 12 å 13 års ålder komma att hafva inhemtat den egentliga folkskolans kurser, blir också fortsättningsskolan en naturlig och nödvändig afslutning af det hela. Den frihet, man genom Kongl. kung. den 29 April sistlidet är erhållit att på landsbygden, såväl som i städerna, anordna fortsättningsskolan såsom aftonskola, torde äfven här och hvar komma att underlätta upprättandet af ifrågavarande skolor.

I flera skoldistrikt har man emellertid under 4 å 6 veckor af folkskolans läsetid enligt gammal sed anordnat en s. k. fortsättningsskola, som dock rättare borde benämnas *repetitionsskola*, för barn, som väl stundom genomgått folkskolans kurser, men oftare blott dess lagstadgade minimikurs. Der författningsenlig fortsättningsskola ännu ej kommit till stånd, är också nämnda anordning otvifvelaktigt att föredraga framför det i några folkskolor ännu qvarvarande bruket att låta högsta klassen, ensam eller tillsammans med en eller annan af de öfriga, besöka skolan blott en eller två dagar i veckan under hela läsåret.

»Fortsatt undervisning» afses äfven vid *högre folkskolor* och *folkhögskolor*. Men någon skola af förra slaget finnes ej inom inspektionsområdet, och att redogöra för de senare anser jag ej tillhöra denna berättelse, då det ej ingår i min instruktion att inspektera desamma. Tvenne folkhögskolor äro emellertid belägna inom området, Upsala läns i Upsala och Stockholms läns å egendomen Hammarby i Vaddö socken; och för bådas verksamhet lemnas årligen tryckta redogörelser af deras föreståndare, Dr G. A. Magnusson och Hj. Westerstrandh.

C) Slöjdskolor.

Antalet författningsenligt ordnade *slöjdskolor för gossar* har under inspektionsperioden betydligt ökat: i Upsala-området från 5 till 16 och i Roslagen från 5 till 14. Inom förra området funnos nemligen sistlidet år *tre* sådana, statsanslag åtnjutande slöjdskolor i *Upsala*, likaledes *tre* i *Bälinge* och *två* i *Lena* samt *en* i hvardera af följande skoldistrikt: *Funbo*, *Gamla Upsala*, *Näs*, *Rasbo*, *Rasbokil*, *Trefaldighetsförsamling*, *Viksta* och *Vänge*. Roslagen hade samma år *två* slöjdskolor i *Harg* och *en* i hvardera af följande församlingar: *Boo*, *Bromma* (vid Sundbyberg), *Blidö*, *Estuna*, *Fasterna*, *Gottmöra*, *Husby-Långhundra*, *Lagga*, *Munsö*, *Täby*, *Vernadö* (vid Gustafsberg) och *Össeby-Garn*. Tvenne slöjdskolor, den ena i *Röö* och den andra i *Lunda*, hafva efter några års verksamhet upphört: den förra med år 1882 på grund af bristande intresse från lärjungarnes och deras föräldrars sida och den senare med 1885 års slut, emedan efter lärarens afflyttning till

annan församling lämplig slöjdlärare ej kunde erhållas. Men i allmänhet omfattas slöjdundervisningen med lifligt och stigande intresse, och tvenne nya slöjdsolor hafva med innevarande år (1887) redan börjat sin verksamhet. I Upsala meddelas undervisning i flera olikartade grenar af slöjd (såsom snickeri, svarfning, korg- och stolslätning, borstbindning samt t. o. m. skomakeri), men i de flesta slöjdsolor öfvas uteslutande *träslöjd*, hvarvid mer eller mindre fullständigt följes det vid *Nåås' slöjdlärareseminarium* använda systemet. År 1881 var det med två undantag endast handtverkare eller särskilda slöjdlärare, som hade denna undervisning om hand, men numera bedrifves slöjden vid halfva antalet af ofvannämnda slöjdsolor med intresse och framgång af folkskolelärare, som, ifall de ej förut varit tillräckligt slöjdekunnige, förvärfvat sig nödig skicklighet antingen vid det europeiskt ryktbara slöjdseminariet eller vid de af vederbörande landsting och hushållnings-sällskap i Upsala och vid Gustafsberg å Vermdö anordnade slöjddkurserna. Också är det med hänsyn till slöjdens uppfostrande inverkan på ungdomen ovedersägligen fördelaktigast, att den handhafves af pedagogiskt bildade personer. Till bestridande af kostnaderna för slöjdundervisningen på landsbygden hafva de bidrag, som staten samt landsting och hushållnings-sällskap lemnat, merendels varit tillräckliga, så att skoldistriktet blott behöft sörja för lokal, material och verktyg, men i Upsala utgår till slöjdlärares aföning ej mindre än 3,350 kr.

Qvinlig slöjd öfvas i skolorna vida oftare än manlig. Enligt mina under åren 1885 och 1886 vid inspektionerna förda anteckningar meddelades undervisning i qvinliga handarbeten, företrädesvis sömnad och stickning, i 88 skolor, nemligen inom Upsala-området i 8 folkskolor, 1 mindre folkskola och 2 småskolor samt inom Roslagen i 40 folkskolor, 21 mindre folkskolor och 16 småskolor. Men denna undervisning är ofta tillfällig eller beroende af tillgång på slöjdekunnig och för saken intresserad lärarinna. Der en småskola är förlagd invid folkskolan, meddelar småskolelärarinnan ej sällan slöjdundervisning åt folkskolans flickor, eller ock undervisa lärarinnorna i folk- och småskolor sina egna lärjungar i qvinlig slöjd. Detta sker i de flesta fall utan bidrag af skoldistriktet, och lärarinnorna åtnöja sig då med en ringa ersättning af barnens föräldrar. Men der slöjdundervisningen är mera utvecklad och mångsidig, hvarvid oftast särskild slöjdlärarinna är anställd, aflönas lärarinnan af skoldistriktet, som stundom för sådant ändamål disponerar någon donation. Sällan är flickornas slöjd för dem obligatorisk, men detta är dock förhållandet åtminstone i 4 folkskolor. I Solna och Bromma folkskolor råder den egendomliga seden, att äfven gossar undervisas i qvinlig slöjd. — Utan tvifvel förtjenar flickornas undervisning i handarbeten att uppmuntras lika väl som gossarnes

i manlig slöjd; och bästa beviset för det allmänt kända behovet af qvinlig slöjds införande såsom undervisningsämne i skolorna ligger tydligen deri, att denna slöjd, ehuru ej understödd af statsmedel, likväl förekommer i nära tre gånger så många skolor som den manliga. I Upsala län har landstinget under de tvenne sista åren utsträckt sin omvårdnad om slöjdskolorna äfven till de qvinliga, men med det vilkor, att undervisningen omfattar ej blott *sömnad* och *stickning* utan äfven *spånad* och *väfnad*. Inom Upsala-området finnas f. n. fyra på detta sätt fullständigt ordnade slöjdskolor för flickor, nemligen två i *Upsala*, en i *Björklinge* och en i *Vänge*, och dessa hafva hvardera erhållit 30 å 45 kronors årligt understöd af landstingsmedel.

II. Skolreglementen.

Enligt anmodan af Upsala Domkapitel utarbetades vid inspektionsperiodens början af stiftets då varande folkskoleinspektörer ett *normalreglemente* till ledning för skolråden vid upprättande af folkskolereglementen, och detta blef efter undergången granskning af Domkapitlet fastställt den 23 Januari 1884. En bestämmelse i detta normalreglemente, den om lärotidens fortgående 190 läsdagar om året, 6 dagar i veckan och 5 timmar om dagen, åstadkom i början mycken oro, ja framkallade t. o. m. ett mycket starkt motstånd ej blott från skollärarnes utan äfven och ännu mer från skolrådsordförandenas sida; ty man ville nästan öfverallt fortfarande hafva lördagen fri men i stället läsa (i folkskolan) 6 timmar de öfriga helgfria dagarne under 8 kalendermånader. Man skref i tidningar samt klagade på prestkonferenser och skolläraremöten öfver den förmenta obilligheten och olagligheten i Domkapitlets och inspektörernas fordran. Men stormen lade sig slutligen, sedan man funnit, att meningen med normal-reglementet blott var att framhålla hvad som i allmänhet från undervisningens synpunkt vore ändamålsenligast eller mest normalt, och att man kunde få afvika från detta, der omständigheterna erbjöde goda skäl för sådan afvikelse. I de flesta af Domkapitlet hittills fastställda nya reglementen för de särskilda skoldistrikten har äfven den häfdvunna och så ifrigt önskade friheten om lördagarne blifvit bibehållen, men den årliga lärotiden har alltid blifvit bestämd i ett visst antal verkliga läsdagar (190 femtimmars- eller 165 å 170 sextimmarsdagar, hvarom närmare skall meddelas i kapitlet om undervisningstiden), på det att ej obehörigt skollof må kunna inräknas i de lagstadgade 8 kalendermånaderna.

Emellertid hafva ännu endast ganska få skoldistrikt fått sina nya reglementen färdiga och af Domkapitlet stadfästa; men flera äro under

utarbetande. Der, såsom förhållandet är på många ställen, förslag föreligga till upprättande af nya skolor eller till andra väsentliga förbättringar af skolväsendet, har jag ej heller velat påskynda upprättandet af nytt reglemente för att ej derigenom fastslå de gamla anordningarna, då undervisningen i alla fall under tiden fortgår i öfverensstämmelse med folkskolestadgan och enligt gifna anvisningar.

III. Skolbarnen.

Enligt skolrådets uppgifter för år 1886 funnos i Upsala-området 5,717 och i Roslagen 17,253 eller inalles 22,970 barn i skolåren (7—14 års ålder), och voro dessa på följande sätt fördelade:

	i Upsala-området:	i Roslagen:
Undervisade i fasta egentl. folkskolor.....	2,607	7,209
» i flyttande »	—	105
» i fasta mindre folkskolor	198	2,001
» i flyttande »	—	702
» i fasta småskolor	1,314	3,346
» i flyttande »	—	562
» i folk- eller småskolor utom egna distrikt.....	306	352
» i allm. läroverk eller specialskolor	209	202
» i enskilda skolor	521	251
» i hemmen	242	1,093
Utexaminerade på fullständig folkskolekurs	79	452
» » minimikurs	55	279
I saknad af undervisning till följd af sjukdom...	34	84
» » » » af annan anledning	59	434
Sådana, om hvilka uppgifter saknades	93	181
Summa	5,717	17,253

Jemförelse mellan ofvanstående sifferuppgifter och motsvarande för år 1881 kan ej fullständigt genomföras, emedan några af nu meddelade uppgifter saknas i det då följda formuläret. De i skolåldern varande barnens antal var emellertid sistnämnda år inom båda länsdelarne sammanräknade 20,713, af hvilka 17,575 undervisats i skolor och 1,804 enligt uppgift i hemmen. Den föregifna hemundervisningen är dock oftast i det närmaste liktydig med saknad af undervisning, och den omständigheten, att antalet af de barn, som uppgifvits hafva fått undervisning i hemmen, minskats från 8,7 till 5,8 procent af de i skolåldern varande, innebär därför en anmärkningsvärd utveckling af

skolväsendet. Betydelsen af denna utveckling uppskattas ännu mer, då man besinnar, att de barn, som uppgifvas få undervisning i hemmen, till ej obetydlig del utgöres af sexåringar, hvilkas skolgång måste uppskjutas ett år, ehuru de i uppgifterna upptagas som skolpligtiga, då fylda 7 år uppnås under årets sista månader. Dessutom finnes det verkligen en större församling i Roslagen, nemligen Vaddö, inom hvilken bedrifves en hemundervisning, som ej är att förakta och som i någon mån — åtminstone hvad innanläsning beträffar — utgör ersättning för småskolor. I Vaddö är också antalet hemundervisade barn (167) ojemförligt större än i något annat skoldistrikt.

Med afseende på folkundervisningens tillgodogörande har under de senare åren visat sig ett framåtskridande deruti, att en allt större (sista året 61,4) procent af de från folkskolan utexaminerade barnen genomgått fullständig folkskolekurs enligt folkskolestadgans 47 § och ej blott den enligt 48 § i vissa fall tillåtna s. k. minimikursen.

Barnens *skolgång* visar sig öfverallt bero hufvudsakligen af trenne omständigheter: befolkningens ställning såsom bofaste näringsidkare eller flyttande statfolk, lärarens större eller mindre duglighet och intresse för sitt kall samt skolrådets tillsyn och omvårdnad särskildt om de fattiga skolbarnen. I allmänhet är skolgången sämst i de församlingar, hvilkas befolkning till större delen utgöres af fattiga statfamiljer, hvilka ofta flytta hvarje år eller till och med hvar halfår. I sådana församlingar är det också vanligen *omöjligt att tillämpa lagens föreskrift om barnens skiljande från tredskande föräldrar*, ty kommunen finge sjelf betala kostnaden för barnens underhåll, och denna kostnad skulle på flera ställen blifva större än alla andra utgifter till skolväsendet sammanräknade. Der tvångsåtgärder äro behöfliga för åstadkommande af ordentlig skolgång, skulle det derför enligt mitt förmenande vara mera ändamålsenligt, om man egde rättighet att för upprepade skolförsummelse exekutivt uttaga *måttliga böter* af barnens föräldrar. Det fordras verklig nitälskan för skolans sak och stundom stora uppoffringar af skolans målsmän, om de olyckliga följderna af det i socialt och moralskt hänseende förderfliga s. k. statkarlssystemet skola kunna motverkas. Ty då man ej kan använda tvång, måste man *locka* barnen till skolan, men detta förmår endast en skicklig och nitisk lärare eller lärarinna, der skolrådet utverkat bidrag till de fattigaste barnens beklädnad och bespisning.

IV. Folkets förhållande till skolan.

De stora ekonomiska uppoffringar, som flertalet skoldistrikt underkastat sig för upprättande af nya skolor, anskaffande af skolmateriel,

uppbyggande af skolhus, höjande af lärarnes löner m. m., ådagalägga otvifvelaktigt, att skolan i allmänhet ganska mycket omhuldas med afseende på de yttre betingelserna för dess verksamhet.

Men hvad beträffar folkets personliga intresse för skolans arbete och hemmens samverkan med skolan till barnens uppfostran, så är förhållandet mycket olika på olika orter. Äfven der skolan blifvit i yttre hänseenden på bästa sätt utrustad och underhållen — och kanske företrädesvis just der — händer det tyvärr ej sällan, att man anser sig ej vidare hafva några skyldigheter mot densamma, men kräver, att den utan medverkan från hemmets eller föräldrarnes sida ensam skall öfvertaga allt arbete med barnens undervisning och uppfostran. Denna föreställning är lika olycksbringande för hemmet som för skolan; ty på samma gång den sträfvat att upplösa det moraliska bandet mellan föräldrar och barn samt att inskränka de förras uppgift till vården om de senares fysiska tillvaro, så göres äfven skolan derigenom främmande för hemmet, och skolans arbete blir till följd af dess isolerade ställning till stor del ofruktbart. Många sorgligt exempel visar dessutom, barn liknøjdheten om skolans uppfostringsarbete lätt öfvergår i afvoghet mot ätsamma; ty klemiga föräldrar, som sjelfva ej förstå att uppfostra barnen »i tukt och Herrans förmaning», förtörnas ofta högeligen, då barnens sjelfsväld och odygder bestraffas i skolan.

Å andra sidan finnas dock ej få församlingar, inom hvilka förhållandet mellan hem och skola utmärkes af en god samverkan. Märkvärdigt nog omfattas de mindre folkskolorna och småskolorna, der dessa skötas af nitiska och skickliga lärarinnor, med kärlek och förtroende af folket mera allmänt än de egentliga folkskolorna. Orsaken härtill torde hufvudsakligen vara den, att föräldrarna lättare förstå att bedöma barnens första framsteg och bättre inse nyttan af de till minimikursen hörande ämnena än t. ex. af naturkunnighet och historia, som i de egentliga folkskolorna bruka tillkomma. Dock upphör det gamla talet om realämnenas obehöflighet och onyttighet allt mer och mer, och mångenstädes prisar man folkskolan just därför, att barnen äfven i geografi och naturkunnighet erhålla nödiga kunskaper. För undervisningen i svensk historia tyckes folket hafva minsta intresset.

V. Undervisningstiden.

Den årliga lärotiden vid fasta folk- och småskolor, i hvilka alla barn undervisas samtidigt, utgör öfver allt 8 kalendermånader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor utom i Upsala, der den fortgår 8 $\frac{1}{2}$ månader. I flyttande skolor samt i de fasta folkskolor, i hvilka afdelningar af barn under-

visas på olika tider, har, såvidt möjligt varit, lärotiden under de senare åren blifvit utsträckt till 9 månader. Der detta i skolor af sistnämnda beskaffenhet ännu ej skett, har det berott på församlingarnas vägran att med en åttendedel af den kontanta minimilönen ersätta läraren eller lärarinnan för den nionde månadens öfverläsning, hvartill ej erhålles statsbidrag.

Till förekommande af oberättigade lofdagars inräkning i den lagstadgade undervisningstiden af 8 kalendermånader har lärotiden mångenstädes och särskildt i de skoldistrikt, som erhållit nya reglementen, blifvit fullt exakt bestämd till ett visst antal *dagar*, som skola till undervisningen användas och i dagboken antecknas, nemligen till 190 dagar med 5 timmars daglig undervisning eller ock till 165 å 170 dagar, då lördagen är fri och läsningen under de öfriga helgfria dagarne i folkskolorna fortgår 6 timmar. Huru angelägen man emellertid varit att få behålla den fria lördagen samt i stället läsa 6 timmar dagligen, har under rubriken »Skolreglementen» ofvan blifvit omnämndt, och der afsevärda skäl förefunnits har denna gamla anordning ej heller blifvit vederbörande förvägrad. Men man har då, såsom nyss uppgafs, måst läsa 165—170 dagar, hvilka, om undervisningen hela läsåret kunde fortgå 6 timmar om dagen, innehölle 990—1,020 undervisningstimmar, då deremot 190 femtimmars-dagar ej utgöra mer än 950 lektionstimmar. Härvid hafva nemligen tvenne omständigheter måst tagas i betraktande, först och främst den, att 6 timmars daglig undervisningstid jemte en timmes lagstadgad middagsrast ej kan under den mörkare årstiden till fullo erhållas på landsbygden, der barnen ofta hafva lång väg att gå till och från skolan, och för det andra den kända erfarenheten att den sjetten lärotimmen, då såväl barnens som lärarens krafter slappats, är för undervisningen af mindre värde.

Hvad för öfrigt beträffar undervisningstidens närmare ordnande inom de särskilda skoldistriktens särskilda slag af skolor, anser jag detaljerade uppgifter härom för närvarande ej vara af allmänt intresse, emedan under senare åren vidtagna förändringar i hithörande anordningar ännu mångenstädes hålla på att genomföras eller förestå. Läsåret börjar numera nästan öfverallt, såsom normalreglementet förordar, med vårterminen.

VI. Undervisningen.

Angående undervisningens ordnande i allmänhet samt undervisningssättet i de särskilda läro- och öfningsämnena hafva rektor S. F. Ekman och undertecknad, hvar för sitt inspektionsområde, för fem år

sedan lemnat utförligare redogörelser; och undervisningsförhållandena inom dessa, nu till *ett* sammanslagna område hafva sedan dess i allmänhet utvecklats mot det mål eller i de riktningar, som då eftersträfvades, hvarför jag med hänvisning till nämnda redogörelser torde kunna göra denna mera kortfattad.

Liksom förut normalplanen, så har under denna femårsperiod derjemte Domkapitlets normalreglemente i väsentlig mån bidragit till allmännare genomförande af *ordnad klassläsning* med bestämda lärokurser och noggranna pröfningar. Dock finnas ännu på landsbygden många under missgynsamma förhållanden arbetande skolor, i hvilka på grund af ojemn skolgång, otillräckliga lärarekrafter eller bristande tillsyn ej kunnat uppnås önskad ordning i detta hänseende.

Förhållandet mellan folk- och småskolan är i de flesta skoldistrikt ordnad så, som normalplanen anvisar. Dock har jag låtit afägsnare fasta småskolor, hvilka egt dugliga lärarinnor, öfvertaga folkskolans första årskurs förutom småskolans vanliga tvååriga kurser. Genom denna anordning, för hvilken jag upprättat schema, erhållas sålunda småskolor med tre årsklasser, och fördelen deraf har dels visat sig i en jemnare skolgång, emedan barnen först ett år senare behöft gå den längre skolvägen, och dels bestått i en mångenstädes välbehöflig minskning af folkskolans barnantal. Dessa treklassiga skolor måste dock fortfarande betraktas som småskolor och ej såsom mindre folkskolor, så länge de »motsvara småskolans ändamål att meddela förberedande undervisning för folkskolans» — såsom det heter i formuläret till de uppgifter, som lemnas vid requisition af statsbidrag. Jag hyser för öfrigt ännu den i min senast afgifna berättelse uttalade åsigt, att anordnandet af *treklassiga småskolor* såsom underlag för likaledes *treklassig folkskola* skulle vara fördelaktigt mångenstädes och särskildt der, hvarest flera småskolor med måttligt barnantal utgöra underlag för en med mer än 60 barn försedd folkskola, hvilkas alla årsklasser undervisas af blott en lärare. Detta system har under hela femårsperioden med fördel användts i Rasbo; men det är ej fullständigt genomfördt i något annat skoldistrikt. Dess utförbarhet beror också väsentligen på möjligheten att erhålla lärarinnor, som ega tillräcklig duglighet och kraft att sköta den treklassiga småskolan.

Endast i Upsala skolor samt i Norrtelje småskola undervisas hvarje årsklass (och parallellklass) af särskild lärare eller lärarinna. Sex fasta folkskolor äro fördelade på två afdelningar, af hvilka hvardera omfattar två årsklasser och undervisas af särskild lärare eller lärarinna, en i hvardera af följande skoldistrikt: Forsmark, Norrtelje, Solna, Vaxholm, Össeby-Garn och Öster-Åker. Eljest är arbetet i hvarje skola afsedt att skötas af blott en lärare eller lärarinna, ehuruval de

särskilda läroämnena stundom äro fördelade mellan en ordinarie och en »biträdande».

I några mindre folkskolor samt sådana egentliga folkskolor, som sakna småskola, men der likväl barnantalet ej är större än att man ansett sig kunna undervisa alla samtidigt, händer det stundom ännu, att äldre barn såsom »monitörer» få biträda vid de yngres undervisning; och denna qvarleva af den gamla vaxelundervisningsmetoden är, der den förekommer, utan tvifvel berättigad och på grund af omständigheterna nödvändig.

Läsordning finnes i alla skolrum anslagen å väggen. Dock har jag en och annan gång funnit, att den i synnerhet af äldre lärare ej noggrant följes. Enligt normalreglementet får afvikelse från läsordningen »endast i det fall förekomma, då på särskilda passande tider undervisning i trädgårdsskötsel meddelas».

Med afseende på de särskilda ämnena må följande anföras.

Kristendomsundervisningen bedrifves af de allra flesta lärare och lärarinnor på ett sätt, som vittnar om goda kunskaper, och af ganska många med sann kärlek till ämnet, såsom varande bland alla det mest uppfostrande och därför det viktigaste. *Bibelläsning*, oftast beledsagad af någon förklaring, förekommer vid morgonbönen och stundom äfven vid afslutningen af dagens arbete (men då vanligen utan förklaring) i alla folkskolor och en del småskolor, men på särskilda lärotimmar numera nästan uteslutande i fortsättningsskolorna. I tvenne af sistnämnda skolor följes dervid ett af rektor W. Norlén gjort urval af bibeltexter med hänsyn till katekesens hufvudstycken, på det en sammanfattning af den förut genomgångna kursen i kristendomskunskap derigenom må kunna åstadkommas. Undervisningen i *biblisk historia* börjar ingenstädes efter katekesläsningen, men i några folkskolor (mindre eller egentliga), som saknar småskola, samtidigt med denna. Dock få nybörjarne i dessa skolor vanligen vara åhörare vid de äldres undervisning i detta ämne. Förberedande af lexan sker i småskolan i allmänhet sorgfälligt och väl genom lärarinnans muntliga framställning af berättelsen samt förklaring och utfrågning deröfver, men i folkskolorna ofta mera knapphändigt och vid öppen bok. Vid redogörandet för hemuppgiften tillhållas barnen att ej blott svara på frågor utan i sammanhang återgifva berättelsen eller de särskilda delarne af dess innehåll. Att detta återgifvande vanligen består i ordagrann utanläsning är naturligt och torde ej med skäl kunna klandras, emedan en på samma gång sjelfständig som riktig och värdig redogörelse för en biblisk berättelse ej rimligtvis kan begäras af barnen, ja knappast af lärarne. Men klandras kan och bör, att denna utanläsning stundom är rabblande och tanklös — ett fel, som allestädes härflyter från det förvända sätt, hvarpå öfver-

läsningen i hemmen bedrifves, och hvilket ej alla lärare förstå att med framgång bekämpa. Dock kan i allmänhet en tydlig förbättring i detta hänseende med hvarje år iakttagas. Steinmetz' lärobok användes numera öfverallt, men i flera folkskolor torde den af Norlén och Lundgren syligen utgifna snart nog komma att införas. — Hvad jag nämnt om utanläsningen af biblisk historia gäller äfven och icke mindre i fråga om katekesen. Till egentlig katekesundervisning anser jag det ej kunna hänföras, då i småskolorna endast textorden till Luthers lilla katekes inläras, och detta ej i kateketisk ordning å särskildt dertill anslagna timmar utan enligt normalplanens anvisning »i sammanhang med de bibliska berättelser, till hvilka de lämpligast kunna anslutas. Men flerstädes på landsbygden läses enligt föräldrars och skolråds önskan hela lilla katekesen i småskolornas andra klass. I folkskolorna åter genomgås den vanligen i sammanhang med motsvarande stycken i den antagna förklaringen, och dervid följas merendels temligen noggrant de metodiska anvisningar och kursförslag, som normalplanen gifvit. Katekesens lärosanningar söker man numera allmänt belysa med exempel ur bibliska historien, men lyckas ej alltid väl häruti; ty än äro de framställda exemplen mindre väl valda och än för många, så att katekeslektionen stundom urartar till irrande ströftåg på bibliska historiens fält. Dock bör det tacksamt erkännas, att i många folkskola meddelas mycket goda katekeslektioner, vid hvilka kristendoms-sanningarna ej blott med reda och klarhet utvecklas för barnens förstånd utan äfven med tillämpning på lifvet tränga in på deras hjertan. — Läsning och förklaring af *psalmsverser*, antingen i samband med förenämnda grenar af kristendomsundervisningen eller å särskilda lärotimmar, förekommer i de flesta skolor; och der jag funnit denna sak vara försummad, har påminnelse derom meddelats.

Moderismålet kräver i alla skolor det drygaste arbetet; och åt de särskilda öfningar, som höra till dess behandling, egnas också öfverallt mera tid än åt något annat undervisningsämne. Dock synas frukterna af detta arbete ännu mången gång ej motsvara billiga fordringar, ehuru det å andra sidan ej kan förnekas, att dugligare lärarekrafter och bättre förfaringesätt vid undervisningen flerstädes under denna femårsperiod framkallat märkbart bättre resultat. Vid den första undervisningen i *innanläsning* följes fullständig ljud-skrif-läsemetod knappt i halfva antalet småskolor. I öfriga småskolor samt i folkskolornas småskoleafdelningar bokstafveras, dock numera nästan alltid med användning af skrifläsemetodens förberedande öfningar samt med oafslutlig förbindelse mellan läs- och skriföfningar, och på detta sätt, som på landsbygden är det förhärskande, uppnår en skicklig lärarinna lika godt resultat som enligt förra metoden. Ej sällan befinnes också innan-

läsningsfärdigheten i småskolornas andra klass stå på en jämförelsevis högre ståndpunkt än i folkskolan, der innanläsningsöfningarna undanträngas af så många andra ämnen. En väsentlig orsak härtill är också den, att småskolans barn använda egna läseböcker (Kastmans, Sandbergs eller Rodhes) till öfverläsning af hemuppgifter, under det folkskolans läsebok endast i skolan är tillgänglig för barnen på detta stadium. Verklig *välläsning* får man någon gång, men tyvärr ej ofta höra i folkskolan. Likaledes är det allmänneligen kient bestäldt med *innehålls-utredningen* af läsebokestycken, hvarför jag mångenstädes ansett mig böra inskränka hithörande öfningar till förmån för den kursiva innanläsningen, hvarvid dock förklaring af för barnen främmande ord och uttryck alltid måste förekomma. *Poetiska läsebokestycken* inläras ej sällan utantill och reciteras mer eller mindre väl. *Välskrifning* bedrifves i många skolor på ett utmärkt sätt. *Rättsskrifning* öfvas i folkskolorna, äfven de »mindre», ofta med god framgång; men till egentlig *uppsatsskrifning* hinner man sällan, utan stannar merendels vid förberedande om- och efterbildningar. Angående måttet och sättet för *svenska språklärans* meddelande i folkskolan råder fortfarande stor ovisshet. Men under de tvenne sista åren har man på flere ställen börjat att använda Norrléns språklära, som med minsta möjliga grammatiska terminologi innehåller största material af exempel och skriföfningar.

Räkneundervisning meddelas öfverallt redan i småskolornas och småskoleafdelningarnas första klass och bedrifves numera i flertalet småskolor på ett i metodiskt hänseende riktigt och med hänsyn till resultat ganska tillfredsställande sätt. På folkskolestadiet åter är beskaffenheten och resultatet af räkneundervisningen mera olika. Den genomgångna kursen omfattar stundom blott hela tal och hinner sällan öfver decimalbråk och sorter, men är likväl ingalunda alltid grundligt inhemtat och väl inöfvad. Särskildt är *hufvudräkningen* i folkskolorna ofta underhaltig, och lärarnes förmåga att fyndigt uppställa samt ledigt röra sig med hufvudräkningsexempel synes i allmänhet vara mindre än lärarinnornas. Dock finnas å andra sidan folkskolor, i hvilka läraren förmått bibringa barnen god eller t. o. m. i hög grad uppdrifven färdighet i hufvudräkning. Framför alla andra utmärka sig i detta hänseende folkskolorna vid Åkerlänna i Bälunge af Upsala-området och vid Bogesund i Östra Ryds församling af Roslagen. *Metersystemet* är i de flesta folkskolor (ej blott egentliga utan äfven mindre) numera ganska väl inlärdt; och reduktioner utföras ej allenast inom detta måttssystem utan äfven mellan detsamma och våra äldre mått. Bland en mängd olika räkneböcker, som i olika skolor användas, är Lindbloms den vanligaste.

Geometri såsom sjelfständigt läroämne förekommer en timme i veckan i alla välordnade egentliga folkskolors högsta klass eller afdelning; men i mindre folkskolor och skolor med afdelningsläsning meddelas endast i sammanhang med hufvudräkningen kännedom om sådana geometriska begrepp och förhållanden, som ligga till grund för mätning och beräkning af plana ytor och rymder. Undervisningen sker vanligen muntligt, med användning af svarta taflan och stereometriskta figurer. Lärobok (af Lagerhamn, Segerstedt eller Bäckman) användes mera sällan.

Geografi är bland realämnena det enda, som förekommer i alla, såväl mindre som egentliga, folkskolor och dessutom i de ofvan omnämnda treklassiga småskolorna, emedan det ingår i 1:a folkskoleklassens kurser. Undervisningen i detta ämne omfattas också i allmänhet med intresse och bedrifves med användning af goda kartor merendels på ett ganska tillfredsställande sätt, ehuru väl skildring af olika länders och orters samfunds- och näringalif samt naturförhållanden borde oftare förekomma än förhållandet är. »Folkskolans geografi» samt Erslevs och Ålunds läroböcker äro de, som numera vanligen begagnas. Det egna landskapets geografi genomgås nu ganska noggrant och utförligt, sedan man för 2 år sedan genom Ecklesiastikdepartementets försorg erhållit tillgång till och redan allmänt förskaffat sig en god väggkarta öfver Upland. Dock vore önskvärdt, att kartan åtföljdes af en efter folkskolans behof lämpad beskrifning öfver landskapet; ty å ena sidan saknar mången lärare nödig kunskap om det samma i dess helhet och å andra sidan upptages vid undervisningen stundom allt för många detaljer.

Svensk historia läses väl äfven i de flesta egentliga folkskolors 3:e och 4:e klasser äfvensom i rätt många mindre folkskolor, som skötas af lärarinnor (hvilka vanligen hellre och bättre undervisa i historia än i naturkunnighet); men detta läroämne uppskattas minst af alla, och undervisningen, merendels torr och ofruktbar, kan sägas stå på samma ståndpunkt som för fem år sedan. Odhnars lärobok för folkskolan har nästan öfverallt undanträngt de förut använda.

Naturkunnighet ingår i undervisningen vid alla egentliga och 50 mindre folkskolor samt börjar i den egentliga folkskolan stundom redan i 1:a, men oftare i 2:a klassen och någon gång ej förr än i den tredje. Vål finnas några folkskolor, i hvilka undervisningen i detta läroämne ännu står på lika låg ståndpunkt som för 5 år sedan, då det i Roslagen, enligt rektor Ekmans inspektionsberättelse, var »ganska vanligt», att naturkunnighet ej på annat sätt inhemtades än genom *innanläsning* och utfrågning af Berlins lärobok, och äfven i Upsalaområdet, enligt min erfarenhet, någon gång tillgick på samma sätt.

Men det kan likväl icke förnekas, att detta vidt omfattande läroämnes behandling under denna femårsperiod i allmänhet gjort ganska betydliga framsteg; och af flere, i synnerhet yngre lärare bedrifves numera ifrågavarande undervisning med mycket god sakkunskap och lifligt intresse. Med afseende på behandlingen af läroämnets särskilda delar bör det framhållas, att sedan läran om människokroppen och om djuren länge varit den enda gren af naturkunnigheten, i hvilken någrolunda tillfredsställande undervisning meddelats, så börja nu växtläran och läran om naturföreteelserna att alltmåra komma till sin rätt. Riklig och god undervisningsmateriel har också flerstädes anskaffats; men någon fullt tillfredsställande lärobok i naturkunnighet för folkskolan anser jag ännu ej förefinnas. Berlins, Celanders och Segerstedts äro de vanligaste.

Teckning öfvas i 119 folkskolor och 48 mindre folkskolor samt i andra klassen af 81 småskolor. De 30 folkskolor, som ännu sakna teckningsundervisning, utgöras till största delen af sådana, i hvilka afdelningar af barn undervisas på olika tider. Stuhlmans metod följes numera öfverallt utom i några folkskolor, hvilkas lärare ej haft tillfälle att inhemta densamma och därför teckna efter gammalt sätt med användning af äldre väggtaflor eller små förläggsplanscher. Lärarinnorna i mindre folkskolor och småskolor samt yngre lärare och lärarinnor i folkskolor hafva nemligen vid seminarierna förvärfvat sig förtrogenhet med den Stuhlmanska teckningsmetoden; och bland äldre folkskolelärare hafva flere antingen vid de i Upsala anordnade auskulteringskurserna eller ock på egen hand, blott med ledning af den utgifna läroboken, ganska nøyaktigt tillägnat sig densamma. I småskolorna öfvas frihandsteckningens första kurs och i folkskolorna derjemte den andra, men till tredje kursen eller till teckning af klotsar, redskap och möbler har man sällan hunnit annorstädes, än der fortsättningskola finnes. Om teckningsundervisningen i förenämnda skolor, liksom i den sistnämnda, kunde blifva föremål för lärarens omedelbara handledning under hela lärotimmen, skulle den derpå vinna mycket; men nu måste den vanligen bedrifvas såsom tyst öfning, emedan plats på schemat ej på annat sätt lämpligen kan åt densamma beredas.

Sång förekommer allestädes utom i 5 folkskolor, 13 mindre folkskolor och 12 småskolor, hvilkas lärare eller lärarinnor sakna förmåga att leda densamma. Barnens anlag för sång är mycket olika på olika orter, men i allmänhet synes omkring 80 procent vara mottagliga för sångundervisning. I mången folkskola sysselsättas de omusikaliska barnen under sånglektionerna med någon tyst öfning, men oftast få de vara overksammas åhörare. I småskolorna åter deltaga merendels alla barnen efter bästa förmåga i sången, som här uteslutande öfvas efter

gehör. Tonträfningsöfningar förekomma i de flesta folkskolor samt i en del mindre folkskolor, och dervid användes oftast — och utan tvifvel riktigtast — notskrift, mera sällan numera sifferskrift. Två- och trestämmiga sånger får man numera ej sällan höra i folkskolorna ganska väl utföras. — De allmännast använda sångböckerna äro Norléns, Sandbergs och Noréns.

Gymnastik — sådan den är — förehafves i 132 folkskolor, 54 mindre folkskolor och 98 småskolor. I sistnämnda skolor inskränker sig detta öfningsämne till utförandet af några få enkla rörelser, såvida ej till gymnastiken på detta stadium äfven får räknas öfningen att vid in- och utgående ur skolrummet, öppnande och tillslutande af pulpetklaffarna o. s. v. ordentligt och noggrant utföra hvad till god skolordning hör. I folkskolorna, hvilkas lärosalar väl ej sällan äro, men ännu oftare anses vara otjenliga till gymnastiklokaler, utföras de gymnastiska öfningarna, fristående arm-, ben- och bålrörelser samt marscher och vändningar, hvari stundom (i 15 folkskolor) endast gossarne deltaga, merendels utom hus och sålunda företrädesvis blott under den blidare årstiden, då för öfrigt väderleken det tillåter. Särskild gymnastiksal, försedd med rikhaltig apparelj, finnes allenast i Upsala nybyggda folkskolehus. I en och annan skola, hvars lärare eller lärarinnor eger nödig sakkunskap och erfarenhet af gymnastikens vigt och betydelse ej blott för barnens kroppsliga utveckling utan äfven såsom allmänt uppfostringsmedel, bedrifves detta öfningsämne med lif och lust; men på de flesta ställen handhafves det tyvärr ännu på ett mycket otillfredsställande sätt. För att emellertid söka höja gymnastiken i folkskolorna och särskildt för att bibringa lärarne kunskap om, huru skolsalen kan användas till gymnastiklokal och dess inredning till gymnastikmateriel, hafva inspektörerna låtit detta ämne ingå med en timmes daglig undervisning i de auskuleringskurser, som förra året och det innevarande anordnats i Upsala och vid hvilka för detta ändamål blifvit anställd en gymnastiskt och militäriskt bildad instruktör. Dervid har såsom lärobok blifvit använd G. H. Liedbecks »*Gymnastiska dagöfningar begagnade vid Stockholms stads folkskolor åren 1870–1880*». — Vapenöfningar förekomma numera nästan aldrig. Gamla trågevär finnas i 7 folkskolor, men användas högst sällan.

Trädgårdsskötsel bedrifves såsom undervisningsämne vid 64 folkskolor (af hvilka en är s. k. »mindre»), men på ett sätt, som ännu i allmänhet är föga bättre än det enligt min erfarenhet och afgifna berättelsers vittnesbörd var för 5 år sedan. Orsaken härtill skall jag i ett särskildt kapitel om »skolträdgårdar» i det följande söka att uppvisa. Erkännas bör dock, att en och annan skollärare, som har särskildt intresse för saken, äfven under nuvarande omständigheter lyc-

kats göra något deraf. Flere lärares kunskap i och intresse för trädgårdsskötsel har också ökats dels vid auskulteringskurserna och dels vid de särskilda trädgårdskurser, som hållits i Upsala. (Se kapitlet om lärarne!) Men om — såsom jag har anledning att hoppas — goda normalritningar till skolträdgårdar samt plan för trädgårdsskötselns bedrivande i folkskolan inom kort blifva utarbetade och offentliggjorda, så skall utan tvifvel derefter nytt lif komma att ingjutas i denna undervisning och en mängd nya skolträdgårdar att anläggas; ty trädgårdsskötselns synnerligen stora ekonomiska betydelse för större delen af vårt land erkännes allmänt, och man anar åtminstone, att folkskolan skulle kunna bringa den vigtiga saken väsentligen framåt, ehuru man ännu ej kommit till insigt om, *huru* det skall ske.

Angående *slöjden* i skolorna har redogörelse redan afgifvits i kapitlet om undervisningsanstalterna.

VII. Lärarne.

Antalet i folk- och småskolor inom inspektionsområdet tjänstgörande lärare och lärarinnor utgjorde vid 1886 års slut inalles 415. Inom Upsala-området voro vid folkskolor anstälde (såsom ordinarie, extra ordinarie eller biträdande) 36 lärare och 13 lärarinnor, vid mindre folkskolor 1 lärare och 6 lärarinnor samt i småskolor 1 lärare och 41 lärarinnor, eller vid alla skolorna tillsammans 98 personer. Inom Roslagen tjänstgjorde i folkskolor 108 lärare och 24 lärarinnor, i mindre folkskolor 13 lärare och 61 lärarinnor samt i småskolor 2 lärare och 109 lärarinnor eller inalles 317 personer. Vid slutet af år 1881 funnos lärare och lärarinnor till följande antal: inom förra området 77, nemligen i folkskolor 29 + 7, i mindre folkskolor 4 + 5 och i småskolor 1 + 31, inom Roslagen 283, nemligen i folkskolor 103 + 13, i mindre folkskolor 17 + 53 och i småskolor 5 + 92.

Jemföras uppgifterna för nämnda tidpunkter med hvarandra, så framgår deraf, att lärarepersonalen under denna femårsperiod ökats i Upsala-området med 21 och i Roslagen med 34 eller inalles med 55 personer. Emellertid utgöres den tillökning af lärarekrafter, som sålunda i det hela vunnits, nästan uteslutande af lärarinnor (53 mot 2 lärare). Detta beror hufvudsakligen derpå, att vid inträffande ledighet under de senare åren lärare aldrig blifvit tillsatte i mindre folkskolor eller småskolor. Men äfven vid folkskolorna hafva lärarinnorna mera allmänt vunnit inträde, ty för fem år sedan utgjordes den i dessa skolor tjänstgörande lärarepersonalen blott till 13,1 procent, men nu till 20,4 procent af lärarinnor.

För undervisning i öfningsämnen voro dessutom sistslidet år särskildt anställda i Upsala-området 6 lärare och 3 lärarinnor samt i Roslagen 7 lärare och 7 lärarinnor.

Af de fordom ej ovanliga presterliga skollärarebefattningarna kvarstår i Roslagen ännu blott den i Ingarö, hvaräst församlingens komminister och vice pastor äfven är dess tjenstgörande folkskolelärare. Men detta förhållande kommer att upphöra med den nuvarande tjensteinnehafvarens afgang. Vid Upsala folkakola är likaledes i enlighet med särskilda för staden gällande bestämmelser, förste läraren eller rektor tillika prest, hvarjemte för närvarande äfven en af de öfriga ordinarie folkskolelärarebefattningarna i staden innehafves af prestman.

Den uppsättning af lärare och lärarinnor, som för närvarande tjenstgör inom inspektionsområdet, förtjenar med få undantag vitsord om ett troget, nitiskt och redbart arbete i sitt kall, och ganska många utmärka sig derjemte genom goda kunskaper och framstående lärare-skicklighet. Visserligen händer det, att en och annan ordinarie folkskolelärare till följd af öfveranstängande arbete förlorar sin spänstighet, tröttnar och blir till tjenstgöring obehväm, förr än pensionsåldern inträdt; och det inträffar tyvärr äfven, att lärare, som ingalunda uttömt sina krafter i skolans tjenst, falla för den under vissa omständigheter starka frestelsen att låta skolans arbete mer eller mindre stå tillbaka för främmande sysselsättningar. Men i förra fallet har, om möjligt, vikarie anskaffats, hvarvid dock ordinarien för att få räkna tjensteår vanligen skött någon del af undervisningen; och der det senare befunnits vara förhållandet, har jag efter meddelad allvarlig varning derför vid ett senare besök i skolan flere gånger med tillfredaställelse fått erfara, att läraren aktningssvärdt bemödat sig om att inlagga mera kraft i undervisningen och att mera odeladt egna sig åt sitt kall. Den löneförhöjning från 600 till 700 kronor, som under de senaste åren blifvit meddelad åt de fleste folkskolelärare, hvilka tjenstgjort minst 5 år, har också väsentligen bidragit dertill, att läraren ej af näringsbekymmer behöfver dragas ifrån skolan. Blott en gång har jag måst anmäla en ordinarie lärare hos skolrådet till erhållande af varning enligt folkskolestadgans 32 § för oskicklighet och försumlighet i tjensten; och detta aflopp så, att han för att undgå varning och befarad afsättning frivilligt afgick från såväl folkskolelärare- som klockarebefattningen.

Det ofvan angifna allmänna omdömet angående lärarnes nit och skicklighet gäller icke minst om den lärarepersonal, som nu eger anställning vid småskolor och mindre folkskolor. Dock har under femårsperioden en ganska betydlig utgallring af oskickliga eller i sedligt hänseende ej oförvitliga småskolelärare och lärarinnor företagits

och i allmänhet lätt nog kunnat verkställas, emedan skolrådet eger laglig rätt att äfven utan föregående varning entlediga dem. Med högst få undantag äro de lärarinnor och lärare, som för närvarande tjenstgöra vid ifrågavarande skolor, examinerade enligt kongl. kung. d. 5 Juni 1885 antingen vid ett småskolelärarinne-seminarium eller ock — ifall de haft anställning vid småskola före den 11 Januari 1878 — af vederbörande folkskoleinspektör i skolrådets närvaro och i sammanhang med offentlig kungjord inspektion. Hvad beträffar de uti skogs- och skärgårdstrakter mångenstädes nödvändiga s. k. mindre folkskolorna, så bör det särskildt framhållas, att ehuru denna skolform är ogynsam och oaktadt den anförtros åt lärarekrafter, som erhållit vida mindre utbildning än den egentliga folkskolans lärarepersonal, så finnes det likväl ej få mindre folkskolor, i hvilka genom lärarinnans eller lärarens oförtrutna arbete och till stor del sjelfförvärfvade skicklighet uppnås förvånande resultat. Dessa skolor och deras lärarinnor eller lärare äro också merendels af folket med en viss förkärlek omhuldade, hvilket förhållande i väsentlig mån underlättar det eljest svåra arbetet.

Inom Upsala-området har jag årligen brukat hålla tvenne på vanligt sätt anordnade *kretsmöten* med lärare och lärarinnor, och i Roslagen hafva under de två sista åren fyra sådana större möten anordnats, nemligen 1885 den 29 Juli i Östhammar, den 1 Oktober i Össeby-Garn, den 21 Oktober i Knutby och den 11 November i Viksta samt 1886 den 12 November i Sollentuna. Till dessa möten har såväl folksom småskolornas lärarepersonal blifvit kallad och lika gerna som allmänt infunnit sig; hvarjemte de äfven bevistats af flere skolrådsordförande och andra för folkskoleundervisningen intresserade personer. Inom såväl Stockholms som Upsala län hafva lärarne erhållit resekostnadsersättning af medel, som landstingen för ändamålet valvilligt anslagit.

Vid de sedan 1883 årligen under loppet af fyra veckor af sommarferierna i Upsala anordnade *auskulteringskurserna* har ett antal folkskolelärare och lärarinnor med största tacksamhet och intresse begagnat sig af dem erbjudet tillfälle till utbildning och förkofran i praktisk lärareduglighet, särskildt genom inhemtande af nyare lärometoder. Sedan nemligen Upsala läns landsting för en tid af fem år från och med 1883 beviljat ett årligt anslag af 1,000 kronor till stipendier åt 10 under en månad i Upsala auskulterrande lärare och lärarinnor samt till bestridande af kostnaderna för kursen, bereddos efter hos Stockholms läns landstingsbestyrelse af skolinspektören Dr L. M. Wærn derom gjord hemställan genom användning af besparade landstingsmedel tillfälle äfven åt några af detta läns ordinarie folk-

skolelärare och lärarinnor att under åren 1883 och 1884 deltaga i omnämnda anskulteringskurser, och slutligen beviljade länets landsting för åren 1886 och 1887 ett anslag af samma storlek och för samma ändamål, som Upsala-landstinget förut lemnat. Vid dessa kurser hvilkas närmare anordning bestyrts af de båda länens skolinspektörer, har alltid undervisning meddelats i speciel metodik i folkskolans ämnen samt i teckning efter Stuhlmanns metod och derjemte stundom i svensk språklära samt gymnastik och trädgårdsskötsel. En öfningskola, i hvilken s. k. »mönsterlektioner» hållits, har också alltid varit i sammanhang med dessa kurser anordnad.

Slutligen anser jag böra nämnas, att »Upsala läns trädgårdssällskap» med af hushållningssällskapet anslagna medel sedan flera år tillbaka hvarje sommar anordnat en 14 dagars *kurs i trädgårdsskötsel*, hvari 6 å 8 af länets skollärare och lärarinnor kostnadsfritt och med understöd fått deltaga.

VIII. Anteckningsböckerna.

Dagboksanteckningar föras och examenskatalog upprättas i alla skolor. Der skoldistriktet består af flera skolområden, skall enligt normalreglementet för hvar och ett af de senare finnas en hufvudbok (matrikel), som föres af läraren eller lärarinnan i områdets folkskola. Denna anordning är ännu ej öfverallt genomförd, men hvarje skoldistrikt har åtminstone en hufvudbok. För dessa anteckningsböcker användes numera vanligen de af Dr Lidberg utarbetade och i Linköping på Hasse Tullbergs förlag utgifna formulären. — Anteckningsbok, i hvilken enligt normalreglementets anvisning skolrådets medlemmar skulle »anteckna dels tiderna för sina besök i skolan, dels, när de så finna för godt, de anmärkningar, hvartill de vid dessa besök kunna finna sig föranlåtne» — är man mångenstädes ej benägen att anskaffa. Dock finnes sådan i en och annan skola.

IX. Skolinventarier och undervisningsmateriel.

Beträffande skolornas inventarier och undervisningsmateriel hafva under de senare åren betydliga förbättringar vidtagits, ehuru väl flerstädes, i synnerhet i Roslagen, ännu mycket återstår att i detta hänseende uträtta.

I stället för de äldre s. k. långbänkarne hafva i de flesta skolor anskaffats en- eller tvåsitsiga (på landsbygden vanligen tvåsitsiga)

pulpetbänkar. Af Upsala-områdets skollokaler äro numera 95 procent, men af Roslagens ännu blott 64 procent försedda med pulpetbänkar. *Orgelharmonier* (tillhöriga skolan eller församlingen) finnas i 15 af Upsala-områdets och 85 af Roslagens folkskolor samt i 7 mindre folkskolor eller småskolor, af hvilka 6 tillhöra Roslagen. *Piporglar* förekomma i 5 folkskolor. Der skolan saknar eget instrument till ledning vid sången, händer det stundom, att i orgelspelning kunnig lärare eller lärarinna begagnar sitt harmonium i skolsalen. Så var förra året förhållandet i 12 skolor. *Väggur* finnes ännu endast i omkring 12 procent af skolsalarne.

Undervisningsmaterielen har i de flesta skolor vunnit en ej obetydlig tillökning. Särskildt är den geografiska undervisningens behof af kartor numera ganska väl tillgodosedt. Den genom Kongl. Ecklesiastikdepartementet nyligen utgifna Uplandskartan finnes redan i alla egentliga folkskolor och i en stor del af de »mindre» och har, länge efterlängtd, öfverallt emottagits med stor tillfredsställelse. Derjemte finnas i alla folkskolor kartor öfver de Skandinaviska länderna, Europa och Palestina samt öfver jordgloben. Dessutom har man vanligen äfven jordglob. Vid undervisningen om det viktigaste af de främmande verldsdelarnes geografi användes vanligen kartan öfver jordgloben, ty särskilda kartor öfver dessa förekomma sällan. För undervisningen i räkning och geometri finnes i allmänhet också nödig materiel. Undervisningen i naturkunnighet har också mångenstädes blifvit bättre tillgodosedd med åskådningsmateriel; men en del af den till detta ämne hörande materielen är så dyr, att de flesta folkskolor derför ännu ej kunnat erhålla densamma. Detta gäller i synnerhet om de fysiska apparaterna. Dock finnes numera *fullständig uppsättning* af den samling dylika apparater, som genom Kongl. Ecklesiastikdepartementet tillhandahålles folkskolorna, i *Upsala* samt i följande 7 af Roslagens skoldistrikt: *Almunge* (i folkskolan vid kyrkan), *Fasterna* (vid Rånäs), *Forsmark*, *Norrtelje*, *Ununge* (vid Schebo), *Vermdö* (vid Gustafsberg), och *Össeby-Garn* (vid kyrkan). Dessutom förekomma flerstädes enskilda serier af dessa apparater. För undervisningen i växtlära hafva genom departementets försorg under denna period utgifvits dels botaniska *väggtaflor* (1:a samlingen, 5 stycken) och dels *väggtaflor* öfver de viktigaste kulturväxterna (3 st.). De förra finnas redan i de flesta folkskolor, men de senare ännu blott i ett fåtal. Departementets *väggtaflor* öfver djurriket (fullständig samling eller blott däggdjur och foglar) förekomma ganska allmänt i folkskolorna, men äro ingalunda lämpliga, emedan djurbilderna äro för små och delvis föga naturtrogna samt dessutom till stor del framställa sådana utländska djurarter, hvilkas kännedom ej ingår i folkskolans kurs. De dyrbara

zoologiska väggtaforna (64 stycken för 62 kronor) finnas ingenstädes och torde också vara mera lämpliga för högre allmänna läroverk än för folkskolor.

X. Skollokalerna.

Ehuru i hög grad tryckta ekonomiska förhållanden på landsbygden ej sällan lagt hinder i vägen för genomförande af sådana förbättringar i skolväsendet, som varit förenade med drygare kostnader, så hafva likväl i det hela större uppoffringar för uppförande af nya skolhus och grundlig reparation af äldre skollokaler blifvit gjorda under denna femårsperiod än under den närmast föregående, då äfven mycket i detta hänseende blef utträttadt. Vål hafva ej fler utan — egendomligt nog — såväl i Upsala-området som i Roslagen precis lika många nya skolhus tillkommit nu som då, nemligen 6 i förra området och 42 i det senare; men af de 48 under åren 1877—81 uppförda skolbyggnaderna voro de flesta afsedda för småskolor eller mindre folkskolor och blott 11 voro egentliga folkskolehus, då nu deremot halfva antalet utgöres af sådana, till en del mycket stora och dyrbara. I *Upsala* stad har för en kostnad af omkring 140,000 kronor uppförts ett storartadt folkskolehus, som inrymmer 11 lärosalar med tillhörande afklädningsrum, en gymnastiksal, en större slöjdsal, materialrum, bostad för vaktmästare m. m., och i *Vänge* församling af Upsala-området har likaledes en vacker och ändamålsenlig folkskola med lärarbostad blifvit uppgygd. I Roslagen åter har icke mindre än 22 för egentlig folkskola eller för både folk- och småskola afsedda nya skolhus tillkommit, nemligen i följande skoldistrikt: *Bromma* (två skolhus: vid Sundbyberg och Alvik), *Djurö* (på Runmarö), *Ed* (vid kyrkan: en särdeles präktig byggnad med tre lärosalar, slöjdsal och bostäder för lärare och lärarinnor), *Edebo* (vid kyrkan), *Ekerö* (två skolhus: vid Sundby och Menhamra), *Fasterna* (vid Visnarne), *Färentuna* (vid kyrkan), *Möja* (nära kyrkan), *Rådmansö* (på Tjockö), *Sigtuna* (två lärosalar och slöjdsal), *Skå* (vid kyrkan), *Singö* (vid kyrkan), *Solna* (vid Ulriksdal), *Ununge* (vid kyrkan), *Vaxholm* (ett präktigt skolhus med tre lärosalar och bostäder), *Vermdö* (vid Gustafsberg: stor skolhusbyggnad med fyra vackra lärosalar och två bostäder), *V added* (vid Elmsta), *Össeby-Garn* (vid kyrkan: ett vackert och väl inredt skolhus med tre lärosalar, slöjdsal och två bostäder för lärarinnor), *Öster-Åker* (på Resarön) och *Östhammar* (ett välbyggt skolhus med två lärosalar). För småskolor eller mindre folkskolor hafva likaledes 24 nya byggnader blifvit uppförda, nemligen inom Upsala-området i *Björklinge*

(vid Laby), *Funbo* (vid Bärby), *Jumkil* (vid Hagalund) och *Viksta* (vid Heden) samt inom Roslagen i följande skoldistrikt: *Adelsö* (vid Dalby), *Edsbro* (vid kyrkan), *Ekerö* (vid Ekebyhof), *Hammarby* (vid kyrkan), *Harg* (tvenne: vid Sanda och på Tvärnö), *Jerfälla* (vid Långbacka), *Knutby* (vid Sotter), *Kårsta* (vid Hall), *Lohärad* (vid kyrkan), *Ljusterö* (vid Mjöl-narström), *Markim-Orkesta* (tvenne: ett i Markim och ett i Orkesta), *Rimbo* (vid Tomta), *Skånella* (vid prestgården), *Sånga* (vid Stenhamra), *Vallentuna* (tre: vid Berga, Veda och Lindesberg) samt i *Väsö* (på Arholma). Dessa skolhus hafva uppförts i enlighet med ritningar, som af skolinspektören blifvit granskade och godkända, och med ledning af de normalritningar till folkskolebyggnader, som af Kongl. Öfverintendentsembetet blifvit utarbetade, men sällan i full öfverensstämmelse med någon af sistnämnda ritningar.

Dessutom hafva betydande reparationer eller tillbyggnad af småskolelokal skett vid 17 folkskolor. Särskildt förtjenar här omnämnas folkskolan vid Forsmarks bruk (»Theresias skola»), hvars stora lokal genom nyligen företagen grundlig reparation och ändamålsenlig förändring samt pryddig inredning, som allt af bruksegarne bekostats, utan tvifvel kan sägas hafva blifvit den vackraste i hela Roslagen.

För *luftväxling* har i de nya skolsalarne blifvit sörjdt genom anskaffande af ventilationsapparater af en eller annan konstruktion eller åtminstone genom anbringande af ventilrutor i fönstren. På sistnämnda enkla sätt har man numera äfven i de flesta äldre skolrum gjort det möjligt att mellan lärotimmarne fullständigt utvädra rummet.

Med afseende på skollokalernas *renhållning* är det merendels på landsbygden ingalunda väl bestäldt. I flertalet skolor företages skurning ej mer än två gånger (och stundom blott en gång) hvarje termin, emedan skoldistriktet ej vilja ikläda sig den kostnad, som en oftare återkommande rengöring skulle medföra. Sopning och borttorkande af dam är ett arbete, som vanligen ålägges skolbarnen; men det utföres ej alltid dagligen och sällan på ett tillfredsställande sätt. Ofta får man göra den iakttagelsen, att lärarinnorna visa större angelägenhet än lärarne derom, att skolsalen hålles städad och snygg.

XI. Skolträdgårdar.

Oaktadt folkskolestadgans § 56 bjuder, att »vid hvarje folkskola bör, så vidt sig göra låter, finnas ett till skolträdgård lämpligt jordland», och ehuru vederbörande länsstyrelser, hushållningssällskap och skolinspektörer på flera sätt sökt intressera skoldistriktet för anläggande af skolträdgårdar vid, om möjligt, alla folkskolor, så är dock

dessa trädgårdars antal ännu föga större än för fem år sedan. I Upsalaområdet finnas 18, men i hela Roslagen, som har 125 egentliga folkskolor, blott 46 skolträdgårdar.

Med dessa skolträdgårdar skulle dock något vara vunnet eller kunna uträttas, om de vore planmessigt anlagda och ändamålsenligt använda. Det åligger enligt senare delen af nyss nämnda paragraf skolrådet att tillse, det »trädgården varder ordnad på ett för barnens undervisning i trädgårdsskötsel och trädplantering ändamålsenligt sätt»; men denna skyldighet har man ej förstått att fullgöra, och här ligger, enligt mitt förmenande, hufvudorsaken, hvarför undervisningen i trädgårdsskötsel, som länge stått på svenska folkskolans program, ej endast inom ifrågavarande inspektionsområde utan i allmänhet i hela landet ännu gjort blott ringa framsteg. Jag är fullt öfvertygad, att alla de svårigheter, som på olika orter förefinnas eller förebåras såsom hinder för anskaffande och underhållande af skolträdgårdar, skulle lätt nog kunna öfvervinnas eller undanröddas, om man blott klart och tydligt insåge, hvad till en skolträdgårds ändamålsenliga anläggning hör samt huru trädgårdsskötsel såsom undervisningsämne i folkskolan bör bedrivas. De flesta af nu befintliga skolträdgårdar äro nemligen så beskaffade, att deras nytta är tvifvelaktig, och så länge det är förhållandet, kunna ej skoldistriktet förmås att anlägga flera.

Hvad som därför i fråga om denna angelägenhet framför allt af behovet påkallas är ett antal normalritningar till skolträdgårdar samt för folkskolorna lämpad plan för undervisningen i trädgårdsskötsel. Vid uppbyggandet af våra folkskolehus har man haft en väl behöflig ledning af de för detta ändamål utgifna normalritningarna, och till undervisningens framsteg under de senare åren i de flesta läroämnena har normalplanen i högst väsentlig mån bidragit; men någon af kompetent person utarbetad anvisning till skolträdgårdars ändamålsenliga anläggning och skötsel finnes ännu icke, och normalplanen innehåller om undervisningsämnet »trädgårdsskötsel» ingen annan upplysning än ett torftigt uppräknande af hvad som anses höra dit. Något närmare om sättet för ifrågavarande undervisning och dess ordnande med afseende på folkskolans särskilda klasser meddelar normalplanen ej, och icke heller nämnes något om det samband, som tydligen bör finnas mellan trädgårdsskötseln och den undervisning i växtkännedom, som i folkskolan kan och bör förekomma. Då nemligen »beskrifning af några bland de allmännaste inhemska kulturväxter och träd», enligt normalplanen hör till lärokursen i naturkunnighet, så skulle det synbarligen vara särdeles fördelaktigt, om dessa växter vore representerade i skolträdgården, för så vidt de der kunna odlas och växa under bar himmel.

Utarbetandet af några normalritningar till skolträdgårdar samt af normalplan för undervisningen i trädgårdsskötsel är emellertid ingalunda någon lätt sak, ty dertill erfordras kunskaper och erfarenhet inom tvenne områden, som vanligen icke behärras af en man. Men genom samverkan mellan skolans och trädgårdsmästareyrkets fackmän skulle otvifvelaktigt ett godt resultat kunna vinnas; och möjligen skall redan innevarande år (1887) en sådan samverkan komma till stånd, sedan stiftelsen »Lars Hiertas Minne», efter derom af folkskoleinspektör H. E. Herrmansson och mig gjord framställning, till *allmän täfning* utfäst tvenne pris, ett å 500 samt ett å 300 kronor, för de bästa normalritningar till folkskoleträdgårdar jemte beskrifning, växtförteckning och undervisningsplan, som före den 15 Oktober detta år inlemnas till stiftelsens sekreterare. Till ledning för dem, som vilja deltaga i denna täfning, har stiftelsen fastställt och offentliggjort ett af oss uppgjort program, som bland annat bestämmer, att en fullständigt anordnad skolträdgård skall bestå af trenne hufvudsakliga delar, en trädskola, en köksväxtafdelning och en skolpark, af hvilka den sistnämnda gerna bör omsluta det hela (inberäknadt skolans byggnader och lekplan) samt innehålla representanter af de träd, buskar och örter, om hvilka det kan anses tillhöra folkskolan att bibringa kännedom.

Blefve till en början blott några fullt ändamålsenligt ordnade »normal-skolträdgårdar» — såsom de ju kunde kallas — här och der anlagda samt undervisningen i desamma med intresse och sakkunskap bedrifven, så skulle derigenom utan tvifvel åstadkommas den kraftigaste maning till efterföljd och hvarje folkakola inom en icke aflägsen framtid blifva försedd med en välordnad skolträdgård, från hvilken åter intresset för trädgårdsodling komme att spridas till skolområdets alla gårdar och kojor.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Angående utförfningen af skolorådets tillsyn öfver skolorna är i hufvudsak ej annat att säga än hvad erkestiftets skolinspektörer för fem år sedan ganska enstämmigt omnämnt och framhållit.

I de flesta fall utföras denna tillsyn mest samt främjas skolans angelägenheter verksammast af skolorådets ordförande; och der han fullgör sina skyldigheter i detta hänseende lamt, finnes ej heller gerna någon annan, som kan eller vill mera uppoffra sig för skolans och undervisningens omvårdnad. Pastors ställning såsom sjelfskrifven skolorådsordförande är därför ej blott fullt berättigad utan dessutom nödvändig af den orsak, att han är den ende i församlingen, som genom

sitt embete kan förpligtas att vårda sig om skolan, och derjemte vanligen den, som i högre grad än någon annan eger nödig insigt och förmåga att öfvervaka och leda sjelfva undervisningen.

Hvad beträffar skolrådets öfriga medlemmar, som på landet naturligtvis oftast äro bönder, hvilka vanligen sjelfva erhållit en långt mera ofullständig skolundervisning än den i våra dagars folkskolor meddelade, så är det min öfvertygelse, att deras ofta öfverklagade underlåtenhet af flitiga skolbesök till stor del har sin grund deri, att de känna sig i folkskolorna besvärade af sin egen underlägsenhet och i småskolorna främmande för undervisningens metod. Om så är förhållandet, blir det tydligtvis ej annorlunda, förrän en ny generation uppvuxit. Men denna omständighet hindrar dock icke den skolrådsledamot, hos hvilken finnes en fastare pligttröhet i förening med verklig nitalskan för det uppväxande släktets sorgfälliga uppfostran, att rätt ofta besöka den skola, hvars tillsyn är honom särskildt anförtrord, och att på sätt, som honom är möjligt, underlätta och befrämja dess arbete. Härpå finnas onekligen många vackra exempel, och särskildt hafva nitiske skolrådsledamöter flerstädes inlagt stor förtjenst beträffande barnens tillhållande till ordentlig skolgång. Detta är också enligt normalreglementet de särskilda skolrådsledamöternas och uppsyningsmännens viktigaste uppgift; och huru det skall tillgå, angifves också genom detaljerade bestämmelser, som ur nämnda reglemente intagas i hvarje särskildt skoldistrikts reglemente. Af detta åter erhåller hvar och en skolrådsledamot ett exemplar, så att hädanefter ingen skall kunna förebära okunnighet om sina skyldigheter.

XIII. Kostnaderna för skolväsendet år 1886.

Sammandraget i ekonomiskt hänseende af skolrådets uppgifter för år 1886 lemna följande öfversigt:

Debet.	I Upsala-området.		I Roslagen.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Skolkassornas tillgångar vid årets början	133,921	28	193,081	28
Inkomster af räntor och arrenden	7,131	55	12,977	20
Bidrag af skoldistriktet	99,294	40	166,761	40
» » staten	28,741	72	84,590	26
» » landsting, hushållningssällskap m. m.	1,296	25	2,197	65
Öfriga inkomster	5,806	91	8,048	59
Skuld vid årets slut	187,862	20	123,080	21
Summa	463,053	26	590,636	59

Kredit.	I Upsala-området.		I Roslagen.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Skuld vid årets början	188,907	40	73,110	16
Utgifter till lärarepersonalens aflöning	84,105	29	198,465	37
» » skollokaler och inventarier	18,810	67	79,166	34
» » undervisningsmateriel	1,816	13	7,204	79
Öfriga utgifter	32,261	58	36,762	65
Tillgångar vid årets slut	137,152	29	195,927	09
Summa	468,053	36	590,636	59

Skoldistriktens bidrag utgjorde för hvarje invånare i Upsala-området 2 kronor 37 öre men i Roslagen blott 1 krona 48 öre. Kostnaden för hvarje barns undervisning uppgick i förra området till kronor 29,73 (mot 29,11 år 1881) samt i det senare till kronor 21,87 (mot 18,16 år 1881).

Upsala i Augusti 1887.

Fr. Laurell.

II.

Hagunda, Lagunda, Trögds, Åsunda, Håbo, Örbyhus, Norra och Södra Fjerdhundra kontrakt samt de församlingar af Olands och Frösåkers kontrakt, hvilka höra till Upsala län,

Det område, för hvars inspektion beträffande folkundervisningen mig åligger att härmed afgifva redogörelse, omfattar ofvannämnda kontrakt med tillsammans 82 församlingar, utgörande 80 skoldistrikt, emedan två af dessa (nemligen Bro och Lossa samt Håtuna och Håbo-Tibble) innefatta hvaradera tvenne församlingar. Af skoldistrikten äro 65 belägna i Upsala län, och de öfriga 15 i Vestmanlands län.

I. Undervisningsanstalterna.

Inom den del af inspektionsområdet, som hör till *Upsala län*, finnas 102 folkskolor, alla fasta, 30 mindre folkskolor, af hvilka 4 äro flyttande, samt 68 småskolor, af hvilka 3 flytta; men ambuleringen är inestränkt till två stationer vid hvarje flyttande skola. I 50 af de fasta skolorna bevista ej alla klasserna samtidigt skolan, utan barnen äro delade i två (tre) afdelningar, hvilka vexelvis besöka skolan.

De skoldistrikt, som höra till *Vestmanlands län*, hafva 26 folkskolor, af hvilka 3 flyttande, 12 mindre folkskolor, af hvilka 5 flytta, samt 21 småskolor, af hvilka äfven 5 flyttande; men alla 13 flytta mellan blott två rotar hvaradera. I 20 af de fasta skolorna undervisas olika afdelningar af barn på olika tider.

Vid 1881 års slut hade inspektionsområdet inom *Upsala län*: 92 folkskolor, 35 mindre folkskolor och 54 småskolor, samt inom *Vestmanlands län*: 23 folkskolor, 11 mindre folkskolor och 16 småskolor. De flyttande skolorna voro då 8 inom *Upsala län* och 20 inom *Vestmanlands län*, af hvilka senare 4 flyttade mellan tre rotar hvaradera. Fasta skolor, indelade i afdelningar, som vexelvis besökte skolan, funnos då 52 i *Upsala län* och 16 i *Vestmanlands län*.

Vid jemförelse mellan dessa siffror visar sig, att under inspektionsperioden skett följande förändringar: 1) Folkskolornas antal har ökats med 13 och småskolornas med 19, under det de mindre folkskolornas antal minskats med 4, så att hela tillväxten utgör 28 nya skolor. 2) De flyttande skolornas antal har nedgått från 28 till 20, men deremot antalet fasta skolor med afdelningar, som undervisas på olika tider, något tillväxt. 3) Ambulerandet har blifvit inskränkt till två rotar vid hvar och en af de flyttande skolorna.

Ofvan nämnda 128 folkskolor med examinerade lärare äro fördelade mellan de särskilda skoldistriktet på följande sätt: Två distrikt, Tierp och Elfkarleby, hafva hvartdera 8; två distrikt, Film och Nora, hvartdera 5; Vendel 4; åtta distrikt, Håtuna—Håbo—Tibble, Ö. Löfsta, Veseland, Söderfors, Alunda, Ö. Våla, Torstuna och V. Löfsta, hafva hvartdera 3; sju distrikt, Husby—Sjutolft, Enköping, Ö. Gran, Tolfta, Hållnäs, Skepthammar och Norrby, 2 hvartdera; de öfriga 60 skoldistriktet hafva hvar och ett en folkskola med examinerad lärare.

Vid periodens början egde ett distrikt (Tierp) 7 folkskolor, hvilket då var största antalet, två distrikt 5, ett egde 4, fyra distrikt 3, tio hade 2, och de öfriga 62 skoldistriktet en folkskola hvartdera.

Mindre folkskolor finnas i 21 skoldistrikt (mot 26 år 1881). Tierp eger jemväl af dessa mest, eller 7; två distrikt, Hållnäs och Alunda, hafva hvar och ett 4; andra två, Ö. Våla och Hvittinge, hvartdera 3; fem distrikt, Ö. Löfsta, Elfkarleby, Vendel, Tärna och V. Löfsta, ega hvar för sig 2; 11 skoldistrikt ega hvartdera en mindre folkskola.

Till mindre folkskolor böra äfvenledes räknas 5 *enskilda skolor*, belägna i Balingsta, Håtuna, Simtuna, Frösthult och Tärna. De två i förstnämnda socknar ersätta för en del af skoldistriktet församlingens folkskola och bekostas uteslutande af Viks och Nyborgs egare, de öfriga tre underhållas af »partisinnade» allmogemän.

Under femårsperioden hafva 6 mindre folkskolor (i Tierps, Elfkarleby, Films, Vendels, Skepthammars och V. Löfsta skoldistrikt) blifvit ombildade till folkskolor med examinerade lärare, hvilken förändring är behöflig för minst 12 af de öfriga.

Småskolor finnas i 52 skoldistrikt (mot 43 år 1881). Af dessa skolor eger ett skoldistrikt 6, tre distrikt ega 4, sju hafva 3, nio distrikt 2, och 32 skoldistrikt ega en småskola hvartdera. Bland de 28 skoldistrikt, hvilka ännu sakna småskola, befinner sig fortfarande Nora med öfver 400 barn i skolåldern, för hvilka äro att tillgå 5 fasta folkskolor och en flyttande mindre folkskola; men någon småskola har jag ej kunnat förmå den församlingen att upprätta, ehuru minst två sådana äro der behöfliga, hvarom jag senast den 4 sisl. Sept. hos Nora skolråd gjort förnyad hematällan.

Utom Enköpings tre skolor med hvar sina 2 lärare har blott Tegelsmora folkskola och Söderfors småskola 2 lärarekrafter: den förra en examinerad lärare och en biträdande lärarinna, den senare 2 lärarinnor. Hvittinge småskola är fortfarande under halfva året försedd med 2 lärarinnor, af hvilka den ena aflönas af skolrådets ordförande.

Vid fördelning på folkmängden, som vid 1886 års slut utgjorde 101,934 personer, belöper sig i medeltal en skola på 394 (mot 425 år 1880), och en folkskola på 797 (846 år 1880) personer.

Fortsättningskolor, ordnade i öfverensstämmelse med föreskriften i K. Kung. d. 11 Sept. 1877, hafva 1886 varit i verksamhet till ett antal af 20 inom följande skoldistrikt: Alunda (3), Dannemora, Elfkarleby, Enköping, Film (4), Hagby, Husby—Sjutolft, Håtuna—Håbo—Tibble, Ramsta, Sparreåtra, Söderfors (2) och Ö. Löfsta (2) i Upsala län, samt V. Löfsta i Vestmanlands län. Huru deras antal efter hand tillväxat framgår af följande siffror.

År 1878 funnos inom 1 skoldistrikt 3 fortsättningskolor.

» 1879	»	»	7	»	10	»
» 1880	»	»	8	»	11	»
» 1881	»	»	8	»	12	»
» 1882	»	»	10	»	14	»
» 1883	»	»	10	»	14	»
» 1884	»	»	13	»	18	»
» 1885	»	»	13	»	18	»
» 1886	»	»	13	»	20	»

Likaledes har man i ytterligare 10 skoldistrikt enligt min anvisning anordnat fortsatt undervisning under 4 (å 6) veckor om året i oafbruten följd (eller i slutet af höst- och i början af vårterminen). I 12 skoldistrikt bibehålles den otjenliga anordningen att låta den högsta klassen besöka skolan en dag i veckan (i 7 distrikt samtidigt med en afdelning af folkskolan, i 5 distrikt ensamt för sig), hvarvid ej kan blifva tal om någon fortsatt undervisning, utan snarare om en förberedelse till intagning i konfirmationsakolan. För öfrigt gå barnen kvar i den egentliga folkskolan, så länge skolåldern varar, men de sista åren vanligtvis blott två dagar i veckan.

Aftonskolorna, hvaraf ännu år 1882 funnos 25, hvilket antal år 1884 nedgått till 11, besökta af både äldre och yngre personer, hafva utom ett par upphört med sin verksamhet, sedan Upsala läns landsting ej längre lemna medel till deras understöd.

Söndagskolor, hållna af pastorer och skollärare, hafva ock minskats, så att blott 9 dylika finnas kvar.

Sockenbibliotek finnas i alla skoldistrikt utom ett, men i 20 församlingar äro de mest utslitna, emedan intet der göres för deras under-

håll och förkofran. De rikhaltigaste äro *Söderfors* och *Vendels* (hvardera med öfver 1000), *Ö. Löfsta*, *Elfkarleby*, *Alunda* och *Hvittinge* (med 600 å 900 band); 32 af de öfriga ega 100 å 500 band. Trettio bibliotek anlitas mer och mindre flitigt, i synnerhet vintertiden, under det att utlåningen i de öfriga är ringa. Angående medel till bibliotekens underhåll hänvisas till föregående berättelser.

Skolbibliotek, försedda med böcker och tidskrifter, afsedda särskildt för skolbarnen, finnas i fyra, samt söndagsskolebibliotek i två skoldistrikt. Dessa skolboksamlingar, ehuru temligen små, blifva af barnen flitigt anlitade.

Slöjdskolor för gossar, ordnade enligt föreskriften i K. Kung. d. 11 Sept. 1877, finnas till ett antal af 34 inom följande skoldistrikt: *Alunda*, *Bro* och *Lossa*, *Dannemora*, *Elfkarleby*, *Enköping*, *Film*, *Giresta*, *Holm*, *Håtuna—Håbo—Tibble*, *Kulla*, *Nysätra*, *Ramsta*, *Stafby*, *Söderfors*, *Tierp* (7), *Tolfta* (2), *Vessland* (3), *V. Ryd*, *Vårfrukyrka*, *Y. Gran*, *Ö. Gran* och *Ö. Löfsta* i *Upsala län*, samt *Frösthult*, *Hernevi* och *Norrby* i *Vestmanlands län*. Huru dessa skolor småningom förökats synes af följande sammandrag.

År 1878 funnos inom		2 skoldistrikt	2 slöjdskolor för gossar.
» 1879	»	3	4
» 1880	»	6	10
» 1881	»	8	14
» 1882	»	7	13
» 1883	»	10	16
» 1884	»	16	23
» 1885	»	21	29
» 1886	»	25	34

Slöjdskolor för flickor finnas endast i *Enköping*, *Håtuna* (vid *Tjusta*), *Skepshammar* (vid *Gimo bruk*) och *Ö. Löfsta* (vid *Löfsta bruk*). Derjemte har undervisning i sömnad och stickning meddelats flickor år 1881 i 23, 1882 i 24, 1883 i 23, 1884 i 20, 1885 i 17, 1886 i jemval 17 skoldistrikt. Sistnämnda år vid sammanräknadt 26 skolor (mot 33 skolor vid periodens början).

II. Skolreglementen.

Ehuru domkapitlet d. 23 Jan. 1884 efter verkställd granskning faststälde ett af stiftets folkskoleinspektörer på anmodan uppgjortt normalreglemente »till ledning för skolråden vid upprättande af folkskolereglementen», går det trögt med omarbetandet af de gamla reglementena. Endast i *Lillkyrka*, *Boglösa*, *Husby—Sjutolft*, *Enköping*,

Vessland och Tolfta hafva de under inspektionsperioden blifvit förnyade, från Elfkarleby har ett förslag till »interimsreglemente» blifvit till domkapitlet ingifvet, och i 11 andra skoldistrikt äro de gamla reglementena under omarbetning.

III. Skolbarnen.

År 1886 utgjorde antalet barn af 7—14 års ålder, hvilka under året undervisats i

egna distrikts	folkskolor.....	8,091	
	mindre folkskolor.	1,417	
	småskolor.....	3,056	
dylika skolor utom egna distrikt ...		351	12,915
allmänna läroverk och specialskolor		101	
enskilda skolor.....		165	
hemmen		674	940
hvilka under året ej åtnjutit undervisning			
efter inhemtad minimikurs		153	
» godkänd afgangspröfning		558	
till följd af sjukdom eller naturfel .		78	
af annan anledning		340	1,129
om hvilka uppgifter saknas.....			304
		Summa 15,288.	

Häraf visar sig således, att af barnen i skolåldern hade 84,5 procent bevisat allmänna folkundervisningsanstalter, 6,1 procent på annat sätt erhållit undervisning, 7,4 procent ej åtnjutit undervisning; om återstående 2,0 procent hade uppgifter saknats, därför att de vistats utom distriktet.

Inspektionsområdets folkmängd uppgick den 31 Dec. 1886 till 101,934 personer. Barnen af 7—14 års ålder utgjorde sålunda 15,0 procent af hela befolkningen.

Hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor år 1886 undervisade barn utgjorde 13,401, eller i medeltal 52 barn på hvarje skola.

Enligt denna berättelse bilagda tabellariska uppgifter rörande förhållandet vid senaste inspektionstillfället utgjorde

1) Antalet i skolorna inskrifna barn 12,647, af hvilka 10,226 eller 80,9 procent tillhörde den afdelning, som vid inspektionen undervisades, eller den rote, inom hvilken skolan vid inspektionen var förlagd.

2) Antalet vid inspektionen närvarande barn 8,704 eller 85,1 procent af barnen i de afdelningar och rotar, som vid inspektionsbesöken undervisades.

3) Antalet vid inspektionen närvarande barn, som undervisades i

biblisk historia	8,698	eller i procent af de närvarande	99,9
katekes	5,682	» » » » »	65,3
modersmålet	8,704	» » » » »	100
skrifning	8,704	» » » » »	100
räkning	8,704	» » » » »	100
geometri	1,778	» » » » »	20,4
geografi	5,299	» » » » »	60,9
historia	2,961	» » » » »	34
naturkunnighet	4,684	» » » » »	53,8
teckning	7,280	» » » » »	83,6
sång	7,491	» » » » »	86,1
gymnastik	7,127	» » » » »	81,9
trädgårdsskötsel	1,828	» » » » »	21
slöjd för gossar	405	» » » » »	4,7
» » flickor	436	» » » » »	5.

Normalplanens anvisning, att nybörjare må intagas i fast skola endast en gång om året och i flyttande skola blott en gång årligen på hvarje station, har man i allmänhet efterföljt.

Skolåldern anses allmänt börja med det år, hvarunder barnen fylla sju år, men stundom uppskjutes ett å två år med barnens intagning i skola.

För jemn eller betydligt förbättrad *skolgång* utmärka sig Tegelsmora skolor, i synnerhet den nya vid Uplanda, Ekolsunds skola, bruks-skolorna vid Löfsta, Österby, Elfkarleö, Söderfors, Gimo, Karlholm och Dannemora grufvor, Nora skolor vid kyrkan och Högsbo, Biskopskulla, Teda, Långtora, Enköpings och Stockholms-Näs skolor, Vårfrukyrka skola vid Norrby, Tierps skolor vid Mehede och Eskesta, Simtuna skolor vid kyrkan och Enby, Ö. Löfsta skolor vid kyrkan och Försäter samt Ö. Grans skola vid Nyckelby.

I motsats härtill har *skolgången* befunnits synnerligen *ojemn* i Kungs-Husby och Håbo-Tibble folkskolor, Tuna småskolor, Stafby skolor vid kyrkan, Elfkarleby skolor vid Östanå, Gårdskär, Harnäs, Bodarne och Skutskär, Hållnäs skolor vid kyrkan och Vafö, Y. Grans, Nysätra, Hjelsta och Enåkers folkskolor, Ö. Våla skolor vid kyrkan och Kanikbo, V. Löfsta skola vid Molnebo, Vendels folkskola vid Ekeby, Gryta skolor samt Vårfrukyrka skola vid Gånsta.

På det hela har skolgången visat sig temligen *jemn* inom 19 skoldistrikt, omväxlande *jemn* och *ojemn* inom 20, samt mera allmänt *ojemn* i de öfriga.

De omständigheter, hvilka å ena sidan medverkat till skolgångens förbättrande, så väl som de orsaker, hvilka å andra sidan samverkat till dess *ojemnh*et, hafva i min sist afgifna femårsberättelse blifvit framställda och torde således här kunna utelemnas.

Barnens uppförande har i allmänhet ej gifvit anledning till svårare anmärkningar. Dock hafva förekommit ett par fall af tjufnad, hvilka allvarsamt bestraffats. Barnens flit och uppmärksamhet har visat sig olika, ej blott i olika skolor, allt efter lärarens förmåga att upprätthålla tukt och ordning, utan ock inom samma skola, allt efter hemmens medverkan till barnens uppfostran.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Folket underkastar sig fortfarande, oaktadt näringarnes betryckta ställning, stora ekonomiska uppoffringar, vare sig det gäller löneförbättring åt skickliga och förtjente lärare, eller nya skolors inrättande, skollokalers byggande och materiels anskaffande. Såsom exempel må anföras följande.

Den årliga lönen (utom husrum, vedbrand och kofoder) utgår för 8 månaders undervisning med minst 700 kronor till 90, eller alla undantagandes tre, af de folkskolelärare, som ega minst fem ordinarie tjänstår, och för flera har denna lön blifvit ytterligare höjd: åt Enköpings lärare från 800 å 1000 till 866,67 å 1066,67; åt Vendels lärare vid Marieberg, åt Söderfors gosskolas samt Tuna och Harbo folkskolors lärare har samma lön blifvit ökad till 750 kronor. Af lärare med mindre än fem ord. tjänstår åtnjuta två i Elfkarleby 700 kr., Tegelsmora lärare 650, och Vårfrukyrka samt en af Norrby lärare 633,33 kr. De extra ordinarie folkskolelärarne utom en uppbära 600 kr. i egentlig lön. Äfven många af småskolelärarne erhålla löner betydligt öfver minimum. Sålunda utgör, naturaförmåner oberäknadt, lärarinnelönen vid Skutskärs småskola 500 å 600, vid Gimo och Löfsta bruks småskolor 500, vid Enköpings 450 å 500, vid Dannemora kyrka och Skärplinge i Ö. Löfsta 350, vid Tolfta och Ö. Löfsta småskolor vid kyrkan 325 kr. Vid de mindre folkskolorna åtnjuta en lärare i Ö. Löfsta 450, en i Alunda 375, en lärarinna i Elfkarleby 350, 4 i Tierp samt läraren i Vesslands och lärarinnan i Tolfta mindre folkskolor 325 kr., biträdande lärarinnan i Tegelsmora har 365 kr. i årlig lön, allt för åtta månaders undervisning.

I fråga om skolväsendets utveckling genom inrättande af nya skolor och byggande af skolhus intages främsta rummet af *Vendels församling*, som inrättat en ny folkskola och 3 nya småskolor, förändrat en mindre folkskola till egentlig folkskola samt uppbyggt nya, rymliga lokaler för 5 skolor. Att så mycket der uträttats på dessa få år, har till väsentlig del sin grund i den osparda möda, hvarmed skolrådets nitiske och viljekraftige ordförande, härvid troget understödd af riksdagsfullmäktigen i orten, arbetat på befrämjandet af distriktets skolverk. Närmast Vendel förtjenar nämnas *Vester-Löfsta*, som inrättat 3 nya småskolor och en ny mindre folkskola, förändrat en flyttande mindre folkskola till folkskola samt byggt 3 nya skolhus. Äfven *Tierp* har gjort ett vackert framsteg genom anordning af 4 nya skolor (3 småskolor och en mindre folkskola) och en mindre folkskolas utbildning till folkskola. *Hållnäs* har upprättat en ny mindre folkskola och gjort småskolan fast samt uppfört två stora, nya skolhus. *Tegelsmora* har dels inrättat en ny småskola och ersatt sin mindre folkskola med en tredje småskola, dels försett folkskolan med en biträdande lärarinna för den lägre afdelningen samt byggt ett nytt skolhus. *Tillinge* har utbytt sin flyttande småskola mot tvenne fasta, byggt två nya skolhus samt beslutat inrättandet af en ytterligare folkskola. *Söderfors* har inrättat en ny folkskola och två småskolor (den ena i stället för den lägre afdelningen af folkskolan vid bruket). *Alunda* har upprättat en ytterligare mindre folkskola, byggt nya lokaler för två skolor samt har dertill ett nytt skolhus under uppförande. *Norrby* har inskränkt rotarnes antal till tvenne vid hvarje skola samt byggt två nya skolhus. I *Öster-Våla* har den flyttande folkskolan blifvit förändrad till två fasta, en flyttande mindre folkskola äfven ersatts med två fasta, samt ett nytt skolhus blifvit uppfördt. *Arnö* har gjort sin flyttande folkskola fast och inrättat en mindre folkskola. *Tärna* har ersatt sin flyttande skola med två fasta. *Elfkarleby*, *Film* och *Skephammar* hafva förändrat hvar sin mindre folkskola till folkskola, hvarjemte *Film* byggt ny lokal för folkskolan vid kyrkan. *Dalby*, *Giresta*, *Hjelsta*, *K. Husby*, *Löt*, *Boglösa*, *Svinnegarn*, *Huddunge* och *Simtuna* hafva upprättat hvar sin småskola, äfvensom *Hjelsta*, *K. Husby*, *Boglösa*, *Svinnegarn*, *Simtuna* och ytterligare 18 skoldistrikt hafva byggt sig nya skolhus.

Desutom hafva enskilde personer fortfarande på ett frikostigt sätt understödt skolväsendet. Bland dem må nämnas numera affidne stadskassören. i *Enköping* *C. L. Otter*, hvilken till hvarje skoldistrikt i *Åsunda härad* donerat en premiefond å 500 kr., egarne af *Viks*, *Grönsö*, *Nyborgs* och *Lydinge herresäten* samt egare och förvaltare af åtskilliga bruk och grufvor i norra *Upland*. — *Upsala läns landsting* har under en följd af år anslagit 3,400 kr. till ett småskole-seminarium,

1,000 kr. till en pedagogisk kurs för folkskolelärare, 600 kr. till resehjelp åt folkskolelärare för att besöka de möten, som af inspektörerna anordnas, 2,000 kr. till slöjdundervisningen. Vestmanlands läns landsting har afvenledes lemnat rikliga anslag till folkundervisningens befrämjande.

För öfrigt visa sig rörande folkets ställning till skolan ännu samma skiftningar, om hvilka jag i näst föregående berättelse uttalat mig.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden utgör i allmänhet 8 kalendermånader. I två fasta och åtta flyttande skolor läses 9 månader, i en flyttande skola är läsetiden utsträckt till 10, och i en fast folkskola med tre afdelningar, hvilka undervisas på olika tider, omfattar undervisningstiden 11 månader om året, en anordning, som i år kommer att upphöra. I fortsättningsskolorna (utom Dannemora med 7 och Enköpings med $6\frac{1}{2}$ veckor) fortgår undervisningen 6 veckor, som af 17 skolor läses i en följd, och af 3 skolor fördelas på två terminer med 3 veckor i slutet af höstterminen och 3 veckor i början af vårterminen. I 15 af dessa skolor läses 4, och i 5 skolor 2 ($2\frac{1}{3}$) veckor utöfver folkskolans ordinarie undervisningstid af åtta månader.

Vårterminen tager sin begynnelse

den 15 Jan. i 2 skoldistrikt, den 1 Febr. i 17 skoldistrikt,

» 8 Febr. i 1 » » 15 » i 25 »

» 24 » i 3 » » 1 Mars i 15 »

I 16 skoldistrikt börja småskolorna sin verksamhet $\frac{1}{2}$ à $1\frac{1}{2}$ månad senare än folkskolorna, nemligen

folkskolan den 15 Jan. och småskolan den 1 Febr. i 1 skoldistrikt,

» » 15 » » » » 15 » i 1 »

» » 15 » » » » 1 Mars i 1 »

» » 1 Febr. » » » 15 Febr. i 4 »

» » 1 » » » » 1 Mars i 4 »

» » 15 » » » » 1 » i 5 »

Vårterminen slutar

den 15 Juni i 10 skoldistrikt, den 20 à 23 Juni i 8 skoldistrikt,

» 30 » i 23 » omkring den 8 Juli i 7 »

» 15 Juli i 17 » » » 20 » i 1 »

folkskolan den 15 Juni och småskolan den 30 Juni i 1 skoldistrikt,

» » 15 » » » » 8 Juli i 1 »

» » 15 » » » » 15 » i 1 »

» » 21 » » » » 6 » i 1 »

folkskolan	den	23	Juni	och	småskolan	den	20	Juli	i	1	skoldistrikt,
"	"	30	"	"	"	"	15	"	i	4	"
"	"	30	"	"	"	"	31	"	i	2	"
"	"	5	Juli	"	"	"	15	"	i	1	"
"	"	15	"	"	"	"	15	Juni	i	1	"

Höstterminen begynner

den	1	Aug.	i	6	skoldistrikt,	den	8	Aug.	i	3	skoldistrikt,
»	15	»	i	22	»	»	21 à 25	»	i	10	»
»	1	Sept.	i	25	»	»	8	Sept.	i	1	»
folkskolan	den	15	Aug.	och	småskolan	den	1	Aug.	i	2	skoldistrikt,
»	»	15	»	»	»	»	1	Sept.	i	1	»
»	»	25	»	»	»	»	1	Aug.	i	2	»
»	»	1	Sept.	»	»	»	1	»	i	2	»
»	»	1	»	»	»	»	16	»	i	4	»
»	»	1	»	»	»	»	20	»	i	1	»

Höstterminen slutar

den	15	Nov.	i	1	skoldistrikt,	den	30	Nov.	i	47	skoldistrikt,
"	5	Dec.	i	3	"	"	8	Dec.	i	9	"
"	12	"	i	4	"	"	15	"	i	11	"
folkskolan	den	15	Nov.	och	småskolan	den	30	Nov.	i	2	skoldistrikt,
"	"	30	"	"	"	"	15	"	i	1	"
"	"	15	Dec.	"	"	"	30	"	i	1	"

I ett skoldistrikt hafva under de sista åren både folkskola och småskola fortgått i en sammanhängande följd, folkskolan från den 15. Jan. och småskolan från den 1 Febr., tills den bestämda läsetiden uttagits.

I 71 skolor läses 6 dagar i veckan, i 2 småskolor läses blott 4, och i alla de öfriga skolorna 5 dagar i veckan. Den dagliga undervisningstiden utgör i de flesta småskolor och i sådana folkskolor, som arbeta sex dagar i veckan, 5 timmar; i folkskolor, som läsa blott fem dagar i veckan, fortgår arbetet 6 timmar om dagen, och i några småskolor endast 4 timmar. Vanligtvis läses både före och efter middagen med ett längre uppehåll af 1 à 2 timmar kl. 12 eller 1; men i Enköpings gosskola, der dagens arbete börjar kl. $\frac{1}{2}$ 8, lemnas rast kl. 10 à $\frac{1}{2}$ 11—kl. 11, och läsningen är slut kl. 2; i en skola göres längre uppehåll två gånger, kl. 10— $\frac{1}{2}$ 11 och kl. 1—2, hvarje dag; i Hvittinge 5 skolor läses fortfarande kl. 9—2 med högst $\frac{1}{3}$ timmes afbrott på en gång, kl. 12.

Mellan omedelbart på hvarandra följande lärotimmar gifves allmänt 8 à 10 minuters ledighet.

VI. Undervisningen.

Undervisningens allmänna ordnande har i alla sådana skolor, med afseende på hvilka normalplanen blifvit utarbetad, skett med hufvudsaklig ledning af dess bestämmelser, hvarigenom arbetet allt mera vunnit i stadga och fasthet. Vid de mindre folkskolorna och vid de folkskolor, som sakna underlag af småskolor, har normalplanen endast delvis kunnat följas.

I den mån normalplanens klassindelning låtit sig genomföra, inträda ock vanligtvis ämnena i undervisningen enligt dess föreskrifter. Härvid äro dock att anmärka följande afvikelser. I 40 skolor inträder, genom den påtryckning många föräldrars och några presters fordran utöfvar, katekesläsning (ej blott textorden) redan i småskolans eller småskoleafdelningens andra årsklass. Särskilda åskådningsöfningar saknas i 44 (eller halfva antalet) småskolor; teckning öfvas ej i 24 skolor (bland hvilka 4 folkskolor); öfning i sång förekommer alldeles icke i 5, och blott vid bön eller inskränkt till koraler i 19 skolor; gymnastiköfningar saknas i 23 skolor (bland hvilka 2 folkskolor) och meddelas endast gossar i 23 folkskolor. Naturkunnighet ingår, 30 skolor från riknadt, redan i folkskolans första årsklass; geometri inträder — utom i 33 folkskolor, af hvilka 8 alla icke undervisa i detta ämne, — samtidigt med historia, i tredje årsklassen.

Vidkommande behandlingen af de särskilda läro- och öfningsämnena anmärkes följande såsom tillägg eller ändring uti hvad i föregående berättelse blifvit omförmåldt.

Kristendomsundervisningen, ehuru på många ställen fortfarande behäftad med brister, har dock vunnit i klarhet och kraft, i samma mån nya, begåfvade lärare med erforderlig utbildning, lefvande nit och sinne för Guds ord inträdt i arbetet. I synnerhet har den nya kateketiska läroboken bidragit att gifva hållning och fasthet åt denna undervisning. Så väl lärarnes förut stundom öfliga långa föredrag med ett sväfvande framställningssätt som lärjungarnes mekaniska upprabblande af lärostyckena hafva blifvit mera sällsynta. Vid förberedandet af hemuppgifterna utgår man allt allmännare från ett bibelord och förer barnen genom ledande frågor fram till den i stycket framställda lärosatsen, hvilken ytterligare belyses med exempel ur den bibliska historien eller lifvet, för att sålunda göras till en barnets medvetna egendom.

Resultaten af undervisningen i *modersmålet* äro ännu i många skolor långt ifrån nöjaktiga. Ljudmetoden följes ej heller öfverallt; dock äro läse- och skriföfningar från första början allmänt ställda i

förbindelse med hvarandra. Vid innanläsningsöfningarne begås ofta det felet, att man menar sig först böra arbeta på *rättläsning* genom barnens tillhållande att med rena och tydliga ljud uppläsa styckena, och sedan, när barnen vunnit färdighet att säkert läsa i bok, söka *åstadkomma vålläsning*, hvaraf följden helt naturligt blir, att det stannar vid en mer eller mindre entonig, föga melodisk läsning, alldeles saknande det vålljudande, mot innehållet svarande uttryck, som man får höra endast i sådana skolor, der allt ifrån början vålläsningens fordringar blifvit tillgodosedda, så att hvarje läsestycke blifvit öfvadt, till deas de små efter bästa förmåga läst det samma. Så väl i fråga om egentliga läseöfningar och öfningar till införande i innehållet af läsestycken jemte dettas återgifvande, som i synnerhet beträffande skriftliga öfningar äfvensom en praktisk tillämpning af språkläran hafva vackra framsteg i ett stort antal skolor blifvit gjorda med ledning af rektor Norléns »lärobok i modersmålet för folkskolan».

Ehuru undervisningen i *räkning* på flera ställen erhållit en bättre omvårdnad, i det att barnen sammanhållas i större räknelag, i det att färdighet inom mindre talområden oftare bibringas barnen, innan man låter dem öfvergå till behandling af större tal, i det att exempel med praktiska uppgifter flitigare öfvas; återstår dock mycket att önska rörande detta ämne, der bristen på en följdriktig planläggning af arbetet i ett ej ringa antal skolor lemnat blott omogen frukt.

Det sätt, på hvilket undervisningen i *geometri* bedrives, är visserligen egnadt att tjena den praktiska nyttan, men gagnar föga den formela bildningen, som detta ämne mer än de öfriga eljest är skickadt att befrämja.

Undervisningen i *geografi* och *historia* lider ännu stundom af det felet att mera afse inlärandet af namn och årtal än framställandet af skildringar och lefnadsteckningar, genom hvilka barnen kunde erhålla en mera fruktbringande kunskap jemte större håg och lust att efter slutad skoltid söka härutinnan förvärfva ökad vetande.

I *naturkunnighet* har undervisningen gått ej obetydligt framåt. Det är ej länge sedan behandlingen af detta ämne bestod i innanläsning af Berlins lärobok samt frågor öfver det lästa; nu meddelas ofta en ordnad undervisning äfven i hithörande kunskapsgränar.

Undervisningen i *teckning* sker allmänt, utom i en del skolor med äldre lärare, med användning af Stuhlmanss lärometod. Klagomål hafva förnummits rörande svårigheten att (enligt normalplanen) öfverlemna barnen på det lägre stadiet åt sig sjelfva med detta ämne såsom tyst öfning.

Sången har tagit god fart i ett antal skolor, särdeles der man begagnat sig af Norléns »sånger och öfningar för folkskolan», uppställda

efter en enkel och praktisk metod, som inom kort burit vackra frukter. En benägenhet, som på en del ställen visat sig, att låta koralen och den fosterländska sången undanträngas af den andeliga visan, har jag ansett mig böra beifra. Af vigt är, att till underlättande af detta förädlade ämnes ytterligare höjande i folkskolan hvarje barn erhåller sin särskilda koral- och sångbok, hvadan önskligt vore, att dessa böcker kunde tillhandahållas barnen för ett ännu billigare pris.

Gymnastiken har ännu ej inom skolan vunnit den plats, detta ämne förtjenar. Hvarken skolråd eller föräldrar hysa något varmare intresse därför. De inse eller erkänna ej dess stora pedagogiska betydelse, och för dess sanitära värde anse de öfverflödigt att offra tid, då enligt deras förmenande barnens kroppskrafter tillräckligt utvecklas genom gåendet mellan hemmet och skolan samt genom deltagandet i jordbruksgöromålen. Endast i 32 skolor, bland hvilka förtjena nämnas Films skola vid Österby bruk, Långtora, Nora (vid kyrkan), Sparrsätra och Ö. Våla (vid kyrkan) skolor, har uppvisningen i detta ämne vittnat om nit och framgång vid dess handhavande. Vapenöfning genom exercis med trägevär förekommer i några få skolor; främst bland dem står Långtora.

Trädgårdsskötseln har ej heller ännu lyckats tillvinna sig förtjent uppmärksamhet. Svårigheten att erhålla jord till planteringsland är visserligen stundom ganska stor, och sedan den besegrats, återstår en annan svårighet, nemligen trädgårdsländets beredning för sitt ändamål, men der ett lefvande nit och intresse förefinnes, hafva sådana hinder ej visat sig öfverstigliga. Betänkligare är, att de förefintliga skolträdgårdarnes skötsel ofta är långt ifrån sådan den borde vara. Bland glädjande undantag äro förtjenta af omnämnande: Håtuna, Hågeby och Långtora, der planteringslanden befunnits väl vårdade. Från ett antal skolträdgårdar utdelas fortfarande förädlade fruktträd äfvensom parkträd till barnen, vanligen vid dessas afgang ur skolan.

Handslöjd för gossar, oftast ordnad efter Naärs' mindre modellserie, omfattar förnämligast snickeri och svarfning, vid många skolor äfven korg- och stolflätning, laggning och träsnideri, undantagsvis smide och stålträdsarbeten. På de flesta ställen är det nu mera folkskolans lärare, som sköter äfven denna undervisning; endast i 30 procent af skolorna äro särskilde slöjdlärare anställda. Resultatet af slöjdundervisningen förefaller bättre, der skolläraren, om äfven mindre skicklig slöjdare, leder den samma, än der den skötes af särskild yrkesman, om ock än så framstående i sitt fack. Bland fördelar af detta ämnes införande har visat sig en påfallande förbättring i gossarnes skolgång, särdeles som en helsosam skräck ingifvits dem deraf, att skolkande skolbarn bestraffats med förlust af tillträde till närmast följande slöjd-

timmar, ett straff så mycket mera påkostande, som barnen deltaga i slöjden med ett lif och en lust såsom i intet annat ämne.

Handaslöjd för flickor omfattar förnämligast sömnad och stickning, i Enköping, Håtuna, Skepshammar och Ö. Löfsta derjemte spånad och väfning. Beklagas måste så väl den falska blygsel, som förhindrar medtagande till skolan af ett söndrigt plagg till lagning, som den fåfänga, hvilken söker föra denna undervisning in på orätt spår genom yrkande på ofvan nämnda nyttiga öfningsars utbytande mot virkning och knytning.

VII. Skolförhören.

Barn, som undervisas i hemmen, finnas enligt uppgift i 81 procent af skoldistriktet. Föreskrifna *förhör vid terminernas början* hållas endast i 32 procent af dessa. Såsom skäl för de öfriga distriktens uraktlåtenhet att häri åtlyda författningens stadgande uppgifves vanligen, att barn, som ej ämna besöka skolan, ej heller infinna sig till de utlysta förhören.

Vid de flyttande skolorna hållas *roteförhör*

- i 4 skolor 1 dag hvarje vecka,
- i 7 » 1 dag hvarannan vecka,
- i 2 » 1 dag hvar tredje vecka,
- i 1 skola 2 å 3 dagar hvar fjerde vecka,
- i 1 » 1 dag hvar fjerde vecka,
- i 1 » 1 dag hvar 3:e å 6:e vecka.

I 4 skolor försummas dessa förhör, utan att fullt giltiga skäl härtill kunnat anföras.

Årsexamina förrättas vid vårterminens slut i 34 skoldistrikt, vid höstterminens slut i 8; i 38 distrikt avslutas båda läseterminerna med offentlig examen.

Särskild *afgångspröfning*, jemlikt föreskriften i folkskolestadgans § 47, anställes i 37 skoldistrikt; för öfrigt sker denna pröfning i samband med den vanliga termins- eller årsexamen.

VIII. Lärarne.

I folkskolor äro anställda 118 examinerade lärare, 12 examinerade lärarinnor och 1 biträdande lärarinna, i mindre folkskolor 8 lärare och 34 lärarinnor, samt i småskolor 14 lärare och 78 lärarinnor.

Vid 1881 års slut tjenstgjorde: i folkskolor 109 lärare och 9 lärarinnor, i mindre folkskolor 14 lärare och 32 lärarinnor, samt i små-

skolor 15 lärare och 56 lärarinnor. Häraf framgår, att under inspektionsperioden lärarnes antal ökats i folkskolor (med 9), men minskats i mindre folkskolor (med 6) och i småskolor (med 1), då deremot lärarinnornas antal tillväxat både i folkskolor (med 4), mindre folkskolor (med 2) och synnerligast i småskolor (med 22), samt att hela personalen vunnit en tillökning af 30 medlemmar utom 8 lärare och 6 lärarinnor, hvilka undervisat endast i handaslöjder.

Såsom bidrag för bedömande af den växande tillgången på examinerade lärare meddelas följande öfversigt.

År 1878 uppehölls 11 folkskolelärare-tjenster af vikarier, af hvilka 4 exam.

» 1879	» 10	»	»	» 4	»
» 1880	» 12	»	»	» 5	»
» 1881	» 9	»	»	» 5	»
» 1882	» 12	»	»	» 9	»
» 1883	» 11	»	»	» 9	»
» 1884	» 15	»	»	alla 15	»
» 1885	» 8	»	»	» 8	»
» 1886	» 11	»	»	» 11	»

Beträffande lärarnes och lärarinnornas insigter och skicklighet att undervisa kunna 106 anses såsom *goda*, 131 såsom *medelmåttiga* och 28 *under medelmåttan*. I fråga om förmåga att upprätthålla ordning i skolan, synes den samma vara *god* hos 89, *medelmåttig* hos 169 och *under medelmåttan* hos 7 lärare och lärarinnor.

Om landstingens verksamhet till förmån för lärarebildningen, genom anslag till underhåll af småskoleseminarier, till anordnande af seminariekurser för äldre lärare och till resebidrag åt lärarepersonalen för beivrande af läraremöten, är redan i det föregående taladt.

Sammankomster med lärare och lärarinnor, enligt föreskriften i instruktion för folkskoleinspektörer den 8 Dec. 1881, hafva under nu tillämdalupna inspektionsperiod blifvit hållna till ett antal af 35, hvarvid i medeltal 24 lärare och lärarinnor varit tillstädes. Vid dessa möten hafva under förmiddagen gifvits tre eller fyra läroprof, hvartill ämnena varit på förhand bestämda och en månad före mötet deltagarne meddelade; eftermiddagen har användts dels till granskning af läroprofven och till meddelanden rörande undervisningen, dels till öfverläggning om pedagogiska frågor, hvilka likaledes förut delgifvits lärarepersonalen.

IX. Anteckningsböckerna.

Dagboksanteckningar föras allmänt, i 184 skolor efter tryckta formulär, utgifna på Falu Boktryckeri-aktiebolags, Carl Nordins, Hjalmar

Ewerlöfs, Hasse Tullbergs eller Norstedt & Söners förlag, eljest i böcker, som af läraren sjelf linieras, och någon gång på lösa blad. Examenskataloger hafva upprättats i alla skolor utom 3, hvarvid i 176 skolor användts formulärblanketter från nyssnämnda förläggare, och i 30 skolor antingen från Håkan Ohlsson eller ock föräldrade dylika; i de återstående 50 skolorna upplinieras dertill böcker eller lösa pappersark. Hufvudbok föres i 90 skolor efter formulär från de nämnda förläggarne, och för öfrigt dels efter gamla otjenliga formulär, dels godtyckligt uppgjorda, stundom alla icke. Dagboken och examenskatalogerna föras i allmänhet temligen ordentligt, men hufvudboken är ofta i ofullständigt skick. Förteckning öfver skolmaterielen och dess tillstånd finnes i nästan alla skolor. »Förteckning öfver skolpliktige barn», uppgöres uti inbundna böcker efter formulär af Lidberg, Insulander eller Falu Boktryckeri-aktiebolag i 33 skoldistrikt; i de öfriga utskrifver skolrådets ordförande årligen en lista, upptagande antingen distriktets alla skolpliktige barn eller blott de barn, som under året inträda i skolåldern; exempel finnas dock, att ej ens sådan förteckning blifvit utskrifven.

X. Undervisningsmaterielen.

I afseende på undervisningsmaterielen har ett ej obetydligt framåtgående skett. Småskolorna äro allmänt försedda med bibliska taflor, väggharta öfver Palestina, erforderligt antal läseböcker, mest af Kastman, härads- eller tingslagskarta, räkneram och meterstaf; i många förekomma derjemte läsestafvar och lösa alfabet, räknestafvar och Sandbergs bilderark. I de flesta folkskolor finnas väggharta öfver Palestina, biblar eller nya testamenten, läsebok för folkskolan i tillräckligt antal exemplar, taflor öfver Sveriges regenter, vägghartor öfver Sverige och Norge, Upland, Europa och öfver jordgloben, äfven särskild jordglob, räknekub, stereometrisk figur, väggtafla öfver Sveriges mått och vigter efter metrisk systemet eller Lyttkens väggtafla efter samma system, väggtaflor öfver människokroppen, dylika öfver djurriket eller ock Schumburgs naturhistoriska planscher samt taflor för teckning efter Stuhlmans metod; rätt många skolor ega jemväl tellurium och lunarium, metrisk mått och vigter, passare och mineraliesamling; i ett mindre antal skolor finnas dessutom väggharta öfver Bibelns land och folk, vägghartor öfver de främmande världdelarne, botaniska väggtaflor, afbildningar i hårdad massa af matavampar äfvensom fysiska apparater, hvaraf i ett tjugutal skolor förekomma en eller flera serier, allmänna^a) för läran om ljus och värme; en-

dast i några få skolor har man anskaffat himmelsglob (i 5), Erikssons taflor öfver våra viktigaste kulturväxter (i 5) och geologiska taflor (i 4); slutligen anträffas i en och annan skola Backhoffs panorama öfver det heliga landet, missionskarta, taflor ur svenska historien, astronomiska och reliefkartor, gradskifva, Sundströms fogelplansch, Ad. Lehmanns djurbilder, väggtaflor öfver landthushållning, klotsar för teckning o. s. v. Orgelharmonium eller orgel finnes i de flesta folkskolor och i åtskilliga mindre skolor.

Materielen kan anses vara god i 87, medelmåttig i 167, och under medelmåttan i 5 skolor (mot resp. 52, 165 och 14 skolor år 1881).

XI. Skollokalerna.

Under inspektionsperioden hafva 37 nya skolhus, innehållande 54 i allmänhet rymliga och andamålsenliga skolsalar, blifvit uppförda i följande 29 skoldistrikt:

- i Hagunda kontrakt: *Hagby* 1 (med endast folkskolesal och afklädningsrum), *Järlåsa* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och småskolelärarebostad);
- i Lagunda kontrakt: *Gryta* 1 (med blott folkskolesal och afklädningsrum), *Hjelsta* 1 (för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och bostäder för lärare och lärarinna), *Nysätra* 2 (vid Ålopp och Högby, för mindre folkskolor, med lärosal, afklädningsrum och lärarebostad), *Österunda* 1 (för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och lärarebostäder);
- i Trögds kontrakt: *Weckholm* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad), *K. Husby* 1 (för småskola, utan afklädningsrum), *Lillkyrka* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad), *Boglösa* 1 (för småskola), *Vallby* 1 (för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum, lärare- och lärarinnebostad), *Villberga* 1 (äfvenså för folk- och småskola, med 2 skolsalar, afklädningsrum och lärarebostäder);
- i Åsunda kontrakt: *Enköping* 1 (med 6 skolsalar, 6 afklädningsrum samt 2 lärarinnebostäder), *Tillinge* 2 (vid Malby för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och lärarebostäder, vid Gryta för småskola med lärosal, afklädningsrum och lärarinnebostad), *Svinnegarn* 1 (stenhus, för småskola, med lärosal, afklädningsrum och bostad); *Teda* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad);
- i Håbo kontrakt: *Ö. Gran* 1 (för småskola, med lärosal, afklädningsrum [utan eldstad] och lärarebostad);

- i Örbyhus kontrakt: *Ö. Löfsta* 1 (för småskola, med lärosal, afklädningsrum och lärarebostad), *Tegelsmora* 1 (jemväl för småskola, med lärosal, afklädningsrum och bostad), *Hällnäs* 2 (vid kyrkan för folk- och småskola, med 3 skolsalar, 2 afklädningsrum, lärare- och lärarinnebostad, vid Vafd äfven för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och lärarebostäder), *Vendel* 3 (vid Kisberg för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och lärarebostäder, vid V. Ekeby med 2 lärosalar, för folk- och småskola, vid Örbyhus med 2 lärosalar, för små- och slöjdskola, afklädningsrum och lärarinnebostad);
- i Olands kontrakt: *Alunda* 1 (för mindre folkskola, utan afklädningsrum), *Ekeby* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad);
- i Norra Fjerdhundra kontrakt: *Ö. Våla* 1 (med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad), *Harbo* 1 (för folk- och småskola, med 2 lärosalar, afklädningsrum och lärarebostäder);
- i Södra Fjerdhundra kontrakt: *Norrby* 2 (vid kyrkan och Boda, med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad på båda stäl-lena), *Simtuna* 1 (för småskola), *Tärna* 1 (för mindre folkskola), *V. Löfsta* 3 (vid kyrkan med folkskolesal, afklädningsrum och lärarebostad, vid Littersbo för mindre folkskola och vid Härfsta för småskola).

Utmärkt framför de öfriga är *Enköpings* nya skolhus, uppfördt i två våningar, hvilket blef färdigt till höstterminen 1883. Det innehåller i nedra våningen 4 skolsalar, af $9,5 \times 9,5 \times 4,15$ meters storlek, med hvar sitt afklädningsrum, samt i öfra våningen 2 skolsalar, af $9 \times 9 \times 3,8$ meters utsträckning, likaledes med två tillhörande afklädningsrum äfvensom två lärarinnebostäder af 3 rum och kök hvardera. I bottenvåningen äro inrymda småskoleklasserna samt slöjdskolan för flickor, en trappa upp herbergernas flickskoleklasserna och deras lärarinnor. Bland landsbygdens nya skolhus torde förtjena att särskildt nämnas: *Vendels* vackra skolhus vid Kisberg, innehållande utom lärare- och lärarinnebostad (den senare en tr. upp) samt afklädningsrum tvenne lärosalar, folkskolans $8,85 \times 8,8 \times 3,9$ meter, småskolans $8,8 \times 6,33 \times 3,9$ meter, försedda med luftcirkulationsugnar (från Bolinder) och plåt-trummor för åstadkommande af en kraftig luftvexling; *Hällnäs* båda nya skolhus: vid kyrkan, hvilket inrymmer folkskolesal af $10,22 \times 8,62 \times 3,4$ meters, småskolesal af $8,62 \times 7,33 \times 3,4$ meters utsträckning, tvenne afklädningsrum, bostäder för lärare och lärarinna, slöjdskolesal samt »kommunalrum»; vid Vafd med tvenne lärosalar af resp. $10,5 \times 8,64 \times 3,55$ och $8,64 \times 6,87 \times 3,55$ meters storlek, afklädningsrum samt lärare- och lärarinnebostäder; *Österunda*, hvars skolhus lika-

ledes har jemte afklädningsrum folkskolesal af $9,65 \times 7,27 \times 3,56$ meters, småskolesal af $7,57 \times 6,09 \times 3,56$ meters dimensioner, 3 rum och kök åt läraren samt 1 rum och kök åt lärarinnan; *Hjelsta* skolhus äfvenledes med två lärosalar, folkskolans $9,2 \times 8,61 \times 3,56$ meter, småskolans $6,5 \times 5,07 \times 3,56$ meter, afklädningsrum, lärarebostad af 3 rum och kök samt lärarinnebostad (1 tr. upp) af 1 rum och kök; *Vallby* skolhus, som jemväl innehåller utom afklädningsrum och lärarebostäder folkskolesal: $8,61 \times 8,31 \times 3,56$ meter, samt småskolesal: $6,53 \times 6,23 \times 3,56$ meter; *Veckholms* nya prydliga skolhus, hvilket har en stor, luftig skolsal $10,1 \times 9 \times 4,2$ meter med deröfver hvalfdt tak af 1,5 meters höjd, och dessutom rymligt afklädningsrum, 3 stora, vackra rum och kök till lärarebostad, äfvensom »kommunalrum».

Utom de nämnda, redan uppförda, äro 2 skolhus under byggnad: för folkskola i Alunda och för småskola i Ö. Löfsta; ytterligare 8 skolhusbyggnader äro beslutade: för folk- och småskola i Harbo, för folkskola i Hacksta och Frösthult, för mindre folkskola i Tierp, Ö. Löfsta och Ekeby; för småskola i Vessland och Stafby.

Bland ombyggda och betydligt förbättrade lokaler äro värda omnämmande: *Alunda* folkskola vid Voxome, som — i stället för den gamla lokalen ($7,7 \times 7,7 \times 2,7$ meter) utan afklädningsrum — genom tillbyggnad erhållit 2 skolsalar, af hvilka folkskolans är $8,61 \times 8,61 \times 3,7$ meter, och användt den gamla salen dels till inredning af ett afklädningsrum, dels till förbättring af lärare-bostaden; *Holms* ombyggda skolhus, som — förut egande ett skolrum af $7,1 \times 4,8 \times 2,5$ meter, blott ett rum och kök till lärarebostad samt intet afklädningsrum — nu eger en lärosal $9,7 \times 7,3 \times 3,8$ meter med afklädningsrum (dock utan eldstad) samt 3 rum och kök åt läraren; *Films* folkskola vid kyrkan, som genom tillbyggnad erhållit jemte afklädningsrum en skolsal af $9,4 \times 8 \times 3,4$ meters storlek; *Tierps* mindre folkskola vid Halls, hvilken äfven genom tillbyggnad erhållit en duglig lärosal. Men ytterligare minst 40 skolor äro i behof af förbättrade lokaler.

Ritningar till 28 skolhusbyggnader hafva under femårsperioden blifvit underställda min granskning, och har man med något enstaka undantag vidtagit erforderliga ändringar i anledning af mina mot ritningarna gjorda anmärkningar.

Luftvexling i skolsalarne åstadkommes dels genom väggventiler efter E. A. Wimans system, hvilka utan fara kunna hållas öppna, äfven under det barnen befinna sig i skolan, dels genom lösrutor i bågarna af ett par fönster på olika sidor af rummet och som öppnas, då barnen hafva gemensam lofstund; dock finnas annu åtskilliga skolor, som endast genom eldstaden och dörren kunna erhålla någon luftvex-

ling, derest ej otäta golf och illa omsedda väggar lemna luften mer eller mindre fritt tillträde.

För snyggheten i skolrummen är ej alltid väl sörjdt. Golfven skuras vanligtvis blott en gång hvarje termin, sopande och damning sker visserligen efter regeln dagligen, men utföres i allmänhet af skolbarnen och blir därför ej alltid verkställdt med behörig noggrannhet.

Af de begagnade 279 skollokalerna kunna 127 vitsordas såsom goda, 99 äro medelmåttiga, 53 under medelmåttan (mot resp. 89, 103 och 66 år 1881).

Hvad angår skolmöblerna hafva nu 20 skolor (mot 15 år 1881) ensitsiga och 140 skolor (mot 90 år 1881) tvåsitsiga skulpulpet; i de öfriga 119 skolsalarne användas fortfarande bord med långbänkar, hvilka i 27 skolor (mot 40 år 1881) äro af mycket otjenlig beskaffenhet.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Rörande denna sak gäller hvad i föregående berättelse blifvit meddeladt. De flesta skolrådsledamöter besöka ej skolorna annat än vid inskrifnings- och examenstillfällen, och lärarne klaga ej sällan öfver, att de af dem erhålla så ringa hjälp att förmå oordentliga barn till en jemnare skolgång. I några skoldistrikt sändas till hemmen tryckta lappar med förfrågan från skolrådet, »hvarför — — — uteblef ur skolan den — — — 188—?», hvilken anordning verkat gagneligt, så länge den varit ny. Den hufvudsakliga tillsynen utöfvas af skolrådets ordförande, hvilka oftast, oaktadt dermed förenade obehag och besvärligheter, med prisvärdt nit och allvarligt intresse vårda sig om folkupplysningen, hvarför jag ock skulle anse det som en oberäknelig skada för vårt skolväsende, om de, som ropa på upphörandet af pastors målsmanskap för folkskolan, lyckades genomdrifva sin vilja.

Af mig hafva aflagts 1,053 skolbesök, hvilket gör i medeltal: besök af 211 skolor årligen och 4 inspektioner af hvarje skola under femårsperioden.

XIII. Kostnaderna för skolväsendet år 1886.

Inkomster:

Räntor, arrenden o. d.	11,649: 61
Bidrag af skoldistriktet	160,516: 65
" " staten	78,828: 27
" " landsting, hush:sällskap eller andra skoldistrikt	1,402: 88
Öfriga inkomster	19,810: 68

Summa kronor 272,208: 09.

Utgifter:

Till lärares och lärarinnors aflöning.....	172,915: 49
» skollokaler och inventarier.....	77,854: 87
» undervisningsmateriel.....	6,730: 05
Öfriga utgifter.....	39,120: 10

Summa kronor 296,620: 51,

hvilket på hvarje hundratal af invånare utgör kronor 290,99 samt för hvarje skolbarn 22,13.

Upsala i Februari 1887.

H. E. Herrmansson.

III.

Gefle och Gestriklands kontrakt.

Under de till ända gångna fem åren har inspektionen i allmänhet fortgått på samma sätt, som under näst föregående inspektionsperiod, och hafva alla inspektionsområdets offentliga skolor under hvar och ett af dessa fem år blifvit inspekterade åtminstone en gång, med undantag af endast en mindre folkskola i Ofvansjö, hvilken år 1882 icke inspekterades, emedan undervisningen der en längre tid var instald i anledning af pågående skarlakansfeber. Äfven de enskilda skolorna hafva en och annan gång under inspektionsperioden blifvit besökta.

Redogörelse för skolväsendets tillstånd afgifves nu dels i den af Kongl. Ecklesiastikdepartementet föreskrifna tabellariska formen, dels i följande berättelse, hufvudsakligen uppstald i öfverensstämmelse med de vid 1867 års folkskoleinspektörsmöte uttalade åsigter.

I. Undervisningsanstalterna.

Inom inspektionsområdet, som består af 13 församlingar och lika många skoldistrikt, fördelade på tvänne kontrakt, Gefle och Gestriklands, funnos vid 1886 års slut 214 skolor, nämligen

108 folkskolor,	106 fasta och	2 flyttande,
22 mindre folkskolor,	11 » »	11 »
84 småskolor,	78 » »	6 »
Summa 214 skolor,	195 fasta och	19 flyttande.

Vid föregående inspektionsperiods slut utgjorde skolornas antal 184, nämligen

98 folkskolor,	95 fasta och	3 flyttande,
22 mindre folkskolor,	12 » »	10 »
64 småskolor,	58 » »	6 »
Summa 184 skolor,	165 fasta och	19 flyttande.

Under de senast förflutna fem åren hafva sålunda 30 nya skolor tillkommit, i det att 10 folkskolor och 20 småskolor upprättats, och de mindre folkskolornas antal hållit sig oförändradt. De flyttande skolornas antal har under femårsperioden icke undergått någon förändring, om och åtakilliga sådana utbytts mot fasta, men i stället ersatts af andra nyinrättade flyttande skolor. Då skolornas antal år 1886 utgjorde 214, år 1881: 184, år 1876: 150, år 1871: 109 och 1866: 77, har sålunda under de senaste fem åren upprättats 30 nya skolor, under de senaste 10 åren 64, under de senaste 15 åren 105 och under de senaste 20 åren 137.

I hvilken mån tillväxten under nys förflutna inspektionsperiod berört de särskilda skoldistrikten, visar nedan stående tabell.

Skoldistrikt.	År.	Folkskolor.		Mindre folkskolor.		Småskolor.		Summa.	Fyllning.
		Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.		
Gefle	1881	25	—	1	—	17	—	43	—
	1886	31	—	1	—	28	—	60	17
Valbo	1881	9	—	2	1	6	—	18	—
	1886	9	—	4	—	6	—	19	1
Hille	1881	4	—	1	—	4	—	9	—
	1886	4	—	1	—	5	—	10	1
Ockelbo	1881	4	2	1	1	2	4	14	—
	1886	4	2	1	2	3	3	15	1
Åmot	1881	1	—	—	3	1	—	5	—
	1886	1	—	—	2	1	—	5	—
Hedesunda	1881	5	—	4	1	2	—	12	—
	1886	8	—	2	1	1	1	13	1
Öster Färnebo	1881	7	—	1	—	1	2	11	—
	1886	7	—	1	—	2	2	12	1
Årnsåsa	1881	5	—	—	—	1	—	6	—
	1886	5	—	—	—	1	—	6	—
Torsåker	1881	10	1	—	—	10	—	21	—
	1886	11	—	—	1	11	—	23	2
Ofvansjö	1881	12	—	2	—	6	—	20	—
	1886	18	—	1	—	8	—	23	2
Högbo	1881	4	—	—	—	4	—	8	—
	1886	4	—	—	—	6	—	10	2
Järbo	1881	4	—	—	—	2	—	6	—
	1886	4	—	—	—	3	—	7	1
Hamringe	1881	5	—	—	4	2	—	11	—
	1886	5	—	—	4	3	—	12	1
Hela inspektionsområdet	1881	95	3	12	10	58	6	184	—
	1886	106	2	11	11	78	6	214	30

Att för jämförelses skull hvarje skolafdelning, försedd med särskild lärare, här upptagits såsom en skola, må särskildt anmärkas.

År 1876 utgjorde de *flyttande skolornas* antal 13,3 procent, vid 1881 års slut 10,3 procent och år 1886 endast 8,9 procent af *skolornas hela antal*. Af de *skolor, som varit afsedda att meddela vanlig folkskoleundervisning*, voro vid 1876 års slut 30,4 procent *mindre folkskolor*, vid 1881 års slut 18,8 och vid 1886 års slut 17 procent. *Småskolorna* utgjorde år 1876 i förhållande till *skolornas hela antal* 32 procent, vid 1881 års slut 34,2 procent och vid 1886 års slut 39,3 procent. Sist nämnda år funnos förberedande småskolor för 79 folkskolor och finge sålunda 73,1 procent af folkskolorna mottaga barn, som erhållit grundläggande undervisning i småskola. Inom inspektionsområdet belöpte sig år 1886 en skola på 331 personer, på 53 skolpliktiga och på 45 skolbesökande barn; de motsvarande talen för 1881 äro 361, 53 och 46 samt för 1876: 410, 69 och 54.

Den *yttre anordningen af skolväsendet* har sålunda förbättrats med hänsyn till såväl *skolornas antal*, som deras *beskaffenhet*. Ökade tillfällen till undervisning hafva genom nya skolors inrättande blifvit beredda; flera skolor, som förut skötts af oexaminerade lärare, hafva erhållit examinerade, och de flyttande skolornas antal har ytterligare minskats i förhållande till *skolornas hela antal*. Alla de flyttande skolorna, utom en mindre sådan i Ockelbo skoldistrikt, flytta endast mellan två stationer.

Sedan under de senast förflutna åren och vid början af innevarande år några nya skolor upprättats i Hille, Åmot, Torsåker, Högbo och Hamrånge, och inom Valbo församling efter årlånga processer en fullständig plan för *skolornas ordnande* nu börjat genomföras, förefinnas större brister i skolorganisationen hufvudsakligen endast inom Ockelbo skoldistrikt, der åtskilliga försök att genomdrifva en och annan förbättring mötts af det envisaste motstånd, hvarvid såsom skäl till ovilligheten att vidtaga behöfliga förändringar anförts dels pågående skiften inom några större byar, dels ovissheten rörande Ockelboverken i anledning af förre egarens fränfalle. Ockelbo skoldistrikt med en folkmängd af 6,053 personer har endast 6 folkskolor, af hvilka två äro flyttande, under det Hille med 3,108 invånare har 5, Öster Fernebo med 3,537 har 7, Årsunda med 2,283 har 5 och Ofvansjö med 6,221 har 13 folkskolor, allesammans fasta. Utom hvad här ofvan anmärkts rörande Ockelbo, vore i andra skoldistrikt behöfligt, att några flyttande skolor utbyttes mot fasta, några mindre folkskolor förändrades till egentliga folkskolor och flera småskolor upprättades.

Fortsättningskolor, ordnade i öfverensstämmelse med föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, funnos år 1886 till ett antal af 27, nämligen 5 i Gefle, 5 i Valbo, 1 i Hille, 1 i Ockelbo, 4 i Hedesunda, 5 i Torsåker, 5 i Ofvansjö och 1 i Högbo. Betydelsen och värdet af den fortsatta undervisningen, som i olika skolor meddelas, framträder tydligare i samma mån, som bättre ordnad skolundervisning och jämnare skolgång medför tidigare afgang från folkskolan. Dess värre uppskattas dock icke rätt vigten af en fortsatt undervisning för de barn, som redan vid 12 å 13 års ålder kunna erhålla afgangsbetyg. Insåges behovet af en sådan undervisning, skulle icke den obetydliga utgift, som anordningen af en fortsättningskola kräfver, lägga hinder i vägen för ordnandet af en undervisning, som har till uppgift att befästa, något utvidga och på det praktiska lifvets behof tillämpa de i den egentliga folkskolan vunna kunskaperna. *Undervisningen* har äfven i dessa skolor varit *ordnad efter bestämd plan*, och hafva *anteckningar öfver lärjungarnes skolbesök* blifvit på *vederbörligt sätt förda*. Skyldigheten för skoldistrikt att ordna fortsatt undervisning och för barn att i densamma deltaga borde vara *obligatorisk*. Under nu rådande frivillighet lemnas ett allt för fritt spelrum åt liknöjdheten hos såväl skoldistrikt, som föräldrar.

Aftonskolor för manlig ungdom, som lemnat folkskolan, hafva under senare åren med understöd af landstingsmedel varit ordnade på åtskilliga håll. Folkskollärare hafva skött undervisningen, som vanligen omfattat väl- och rättskrifning samt räkning och enkelt bokhålleri, och fått sin aflöning genom nämnda bidrag af landstinget. Aftonskolornas antal inom provinsen har vexlat mellan 6 och 10.

Ett s. k. *arbetareinstitut*, till sin fortvaro beroende icke allenast af anslag från statsverket och stadens kassa, utan ock af enskilda bidrag, finnes i Gefle.

Ordnade *slöjdsolor* funnos för lidet år till ett antal af 19, nämligen i Gefle 5 för gossar och 2 för flickor, i Valbo 4 för gossar och 1 för flickor, i Ockelbo 1 för gossar och 1 för flickor, i Hedesunda 1 för gossar, i Öster Fernebo 1 för flickor, i Torsåker 1 för gossar, i Högbo 1 för flickor och i Järbo 1 för gossar; sålunda 13 för gossar och 6 för flickor. Slöjdsolorna för de senare voro 1881 lika många och desamma; för gossars undervisning i slöjd funnos deremot nämnda år endast 3 skolor.

Inom inspektionsområdet finnes, förlagd i Gefle, en *anstalt för sinnesslöa barns undervisning och vård*. Upprättad af Gefleborgs läns förening för sinnesslöa barns vård, underhålles densamma fortfarande af denna förening med visst understöd för hvarje å anstalten intaget barn af såväl staten som landstinget. Vid slutet af för lidet år voro

20 barn i anstalten intagna. I samband med denna anstalt öppnades vid detta års början ett arbetshem för sådana sinnesslöa qvinliga elever, som efter genomgången kurs lemnat sjelfva uppfostringsanstalten och ej kunnat erhålla lämpliga platser, och är detta arbetshem afsedt att kunna mottaga 12 flickor.

Barnhem, i hvilka vårlösa barn upptagas, funnos förra året fyra, nämligen i Gefle två, ett för gossar med 20 barn och ett för flickor med 8 barn, ett i Valbo med 7 flickor och ett i Hedesunda med 6 flickor. I dessa hem, hvilka alla äro grundade och fortfarande bestå genom enskild välgörenhet, äro vanligen omkring 50 barn intagna, och erhålla de, som tillhöra Gefle barnhem, äfven der sin undervisning; från de båda andra skickas de i skolåldern varande barnen till närmaste skola.

Endast en *småbarnsskola* finnes inom inspektionsområdet, och är denna grundad och underhållen af ett fruntimmers-sällskap i Gefle. Vid slutet af förlidna året voro 67 barn inskrifna i denna skola, och voro 17 af dessa inom den normala skolåldern.

Egentliga med folk- och småskolor jämförliga *enskilda skolor*, i hvilka elever mottagas mot en bestämd afgift till föreståndaren, funnos sistlidna året endast i Gefle, och utgjorde deras antal 3. I dessa skolor, af hvilka två förbereda till inträde i högre allmänna läroverket, erhöles förlidet år 61 barn undervisning.

Såsom ett särskildt slag af undervisningsanstalter, som ej stå i något samband med de genom skolråden ordnade skolorna, må ock omnämnas de af enskilda personer och sällskap inrättade *söndags-skolorna*, i hvilka meddelas kristendomsundervisning, och hvilka äro ganska talrika inom inspektionsområdet.

Ingen *uppfostnings- och undervisningsanstalt för vanartiga barn* finnes inom inspektionsområdet, men erfares dess värre icke sällan, isynnerhet i Gefle, behofvet af en sådan inrättning. Af största vikt vore ock, att detta behof på ett eller annat sätt blefve afhjelpat. Många vanartiga barn skulle derigenom kunna ryckas från brottets bana och räddas åt samhället i stället för att, såsom nu ej sällan inträffar, redan i ungdomen bidra till fängelsernas befolkande.

Sockenbibliotek finnas i alla skoldistrikt på landet; i Gefle deremot finnes ej något egentligt sockenbibliotek, men deremot flera boksamlingar tillhöriga sällskap och föreningar. Äfven vid de flesta bruken i Gestrikland finnas boksamlingar inrättade till begagnande af brukspersonalen. I somliga skoldistrikt har inköp af nya böcker icke skett på flera år, och icke heller några medel till bibliotekets underhåll anslagits. Att utlåningen under sådant förhållande är obetydlig, kan icke förvåna. Men illa är, att denna angelägenhet så likgiltigt

skötes, att t. ex. i två så betydande skoldistrikt som Valbo och Ockelbo, hvardera med en folkmängd af mer än 6,000 personer, inga bokinköp gjorts på flera år, och att under förlidet år i det förra distriktet utlemnats endast 174 boklån till 71 låntagare »nästan uteslutande skolbarn» och i det senare »nästan inga lån göras». Inom några skoldistrikt synes boksamlingarnes betydelse vara insedd och äfven åtgärder för deras utveckling och en ordnad utlåning vidtagna. Så t. ex. har Torsåkers sockenbibliotek 639 boknummer och Ofvansjö 634. Boklånen förlidet år voro från det förra 2,200 af 156 låntagare och från det senare 2,474 af 613 låntagare.

Förhållandet mellan den egentliga folkskolan och småskolan är i allmänhet ordnad på ett lämpligt och tillfredsställande sätt. På några ställen lägga dock lokala och andra svårigheter hinder i vägen för fullt ändamålsenliga anordningar i detta hänseende. Så t. ex. måste småskolan stundom allt för länge bibehålla sina lärjungar och göra något intrång på folkskolans undervisningsområde, därför att folkskolan är långt aflägsen, och man i anledning deraf vill skona de yngre barnen från den långa skolvägen, eller därför att genom normalanordning barnens antal i folkskolan skulle vara för stort att rymmas i skollokalen eller af en lärare kunna skötas. Normalplanens genomförda tillämpning har otvifvelaktigt mycket bidragit till ett fast och lämpligt ordnande af förhållandet mellan folk- och småskolan. Ännu äro dock allt för många folkskolor i saknad af förberedande småskolor.

II. Skolreglementena.

Nya *skolreglementen*, grundade på Kongl. Maj:ts förnyade folkskolestadga af d. 20 Januari 1882, på normalplanen för undervisningen i folkskolor och småskolor och på ett af erkestiftets folkskoleinspektörers uppgjordt och af dess Domkapitel fastställt normalreglemente, hade till innevarande års ingång blifvit utarbetade för 9 skoldistrikt, nämligen Hedesunda, Öster Fernebo, Årsunda, Torsåker, Ofvansjö, Högbo, Järbo, Hamränge och Åmot. Endast reglementet för Åmots skolor, som ej hunnit insändas till Domkapitlet före detta års början, saknade ännu vederbörlig stadfästelse. Skolreglementena i de öfriga skoldistrikten äro högst otjenliga och ej tillämpliga på nu varande förhållanden. Erinringar om deras omarbetande hafva icke heller uteblifvit.

III. Skolbarnen.

De *skolbesökande* barnens antal var förlidet år så väl i allmänhet, som särskildt i förhållande till de skolpligtiga barnens antal icke så litet större, än år 1881.

Skolgången är nog ännu icke endast i åtskilliga skolor, utan ock i hela skoldistrikt slarfvig och ojämn, men finnas ock många skolor och några skoldistrikt, der barnens skolgång under en längre följd af år i allmänhet varit mycket jämn och god. I flera skolor har märkbar förbättring i detta hänseende inträdt under de senast förflutna fem åren.

Bristande skolbesök förekomma mera sällan bland de yngre skolbarnen, men oftare isynnerhet i Gefle bland de äldre, som ofta nog, utan att betyg från skolan efterfrågas, mottagas i arbete på fabriker, vid brädgårdar och i handverk. Det synes väl, som om Kongl. förordningen den 18 November 1881 angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering borde kunna råda bot för ett sådant oskick. Men då tillsynen handhafves slappt och för öfrigt rigtar uppmärksamheten endast åt de egentliga fabrikkerna, vinnes naturligtvis icke det med förordningen afsedda syftet. Trävarurörelsen, så betydlig i Gefle, drager redan tidigt på våren en hel mängd gossar från skolorna och behåller dem ofta ända till November månad. Att denna rörelse befriats från den i nämnda förordning föreskrifna särskilda tillsyn, torde bero på bristande upplysningar rörande de verkliga förhållandena, hvilka icke sällan äro sådana, att denna tillsyn vore väl behöflig icke mindre med hänseende till barnens skolgång, än deras arbetstid m. m.

Många barns skolgång afslutas allt för tidigt utan behörig afgångsexamen i följd af en hos så väl skolråd som föräldrar förekommande missuppfattning af konfirmationen såsom en afslutning af skolundervisningen.

År 1886 hade inspektionsområdet en folkmängd af 70,813 personer. Af dessa voro 11,382 eller 16,1 procent barn af 7—14 års ålder och sålunda tillhörande den i folkskolestadgan bestämda normala skolåldern.

Dessa 11,382 *skolpliktiga* barn hade enligt de från skolråden lemnade pedagogiska uppgifterna begagnat de befintliga undervisningsanstalterna på följande sätt: 9,835, motsvarande 86,4 proc. af uppgifna skolpliktiga, hade erhållit undervisning i folkskolor, mindre folkskolor eller småskolor, 183 eller 1,6 procent i allmänt läroverk, 245 eller 2,2 procent i enskild skola och 151 eller 1,3 procent i hemmet, hvaremot 421 eller 3,7 procent efter aflagd afgångsexamen från folkskolan ej deltagit i

undervisningen, 58 eller 0,5 procent saknat undervisning i följd af sjukdom eller naturfel och 327 eller 2,9 procent af annan anledning; om 162 eller 1,4 procent hade uppgifter saknats hufvudsakligast i anledning deraf, att de vistats utom sina respektiva skoldistrikt.

Då förhållandena i dessa hänseenden te sig ganska olika inom Gefle stad och i landsförsamlingarna, torde en jämförelse dem imellan med skäl böra anställas, och visar sig då, att af de skolpliktiga barnen i Gefle 84 %, i landsorten 87,4 % besökt folkskola, mindre folkskola eller småskola;

»	»	4,1 %	»	0,6 %	»	allmänt läroverk eller specialskola;
»	»	6,9 %	»	0,2 %	»	enskild skola;
»	»	0,5 %	»	1,8 %	»	undervisats i hemmet;
»	»	1,3 %	»	4,6 %	»	ej deltagit i undervisningen efter aflagd afgångsexamen;
»	»	0,6 %	»	0,5 %	»	» i följd af sjukdom eller naturfel;
»	»	1,2 %	»	3,5 %	»	» af annan anledning;
»	»	1,4 %	»	1,4 %	»	varit sådana, om hvilka uppgifter saknats.

Vid inspektionstillfällena under år 1886 befunnos 10,229 barn in-
skrifna i folkskola, mindre folkskola eller småskola, och var af dessa ett antal af 7,231 vid inspektionerna närvarande.

Då inspektionsbesöken vanligen icke, såvida ej särskildt skäl der-
till föranleder, på förhand gifvas till känna, kan barnens närvaro vid dessa tillfällen temligen tillförlitligt angifva skolgångens beskaffenhet, sådan den verkligen är under vanliga förhållanden, synnerligen om jämförelse i detta afseende flera år i följd verkställas. Men då i de flesta skolorna på landet läsordningen är så uppgjord, att icke alla barn böra vara i skolan samtidigt närvarande, måste för skolgångens riktiga bedömande antalet af de vid inspektionstillfällena närvarande barnen jämföras med antalet af dem, som enligt gällande läsordningar bort vara närvarande. Af de 7,930 barn, som enligt bestämda anordningar bort infinna sig inspektionsdagarne, voro 91,2 procent närvarande år 1886. Vid inspektionerna hade under de 18 åren 1869—1886 i medeltal infunnit sig 86,9 procent af de barn, som enligt vederbörlig skolordning bort vara närvarande; och har medelprocenten under dessa 18 år varit i stadigt, om ock långsamt stigande; år 1869 utgjorde den 80 procent. Inom åtskilliga skoldistrikt har en jämn och ordentlig skolgång ett och annat år mycket förhindrats genom bland barnen gångbara epidemiska sjukdomar.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Skulle barnens skolgång eller skoldistriktens uppoffringar för skolorna med skäl kunna anses utgöra verkliga uttryck af *folkets större eller mindre förtroende och kärlek till folkskolan*, kunde ock med visshet påstås, att skolan mer och mer uppbäres af folkets kärlek. Men dess värre torde icke den förbättrade och jämnare skolgången och de ökade samt med större villighet åtagna utgifterna för folkskolan häntyda på ett verkligt kärleksfullt förtroende till skolan, utan snarare på en bland folket framträdande erfarenhet om behovet af kunskaper och om den genom folkskolan meddelade undervisningens behöflighet för det upp-
växande släktet. Hos herremannaklassen synes välviljan för folkskolan snarare vara i af- än tilltagande, och torde orsaken dertill böra sökas i missbelåtenhet dels med de ständigt växande skolutgifterna, dels med frukterna af skolans verksamhet, hvilka man med hänvisning till olaterna hos nutidens ungdom menar vara mindre tillfredsställande, utan att taga i beräkning de många omständigheter, som trots äfven den bästa skolverksamhet dertill bidraga, t. ex. den i många hänseenden förvänder och vilsekomna tidsandan, den dess värre mycket ofta i hemmen rådande okunnigheten och råheten, parade med sjelfsväld och bristande omdöme samt en ytterlig klemighet och slapphet mot barnen. Om också folkets förhållande till skolan icke kan sägas vara det välvilliga och förtroendefulla, som vore önskligt, så är dock skolan numera, om ock i vissa afseenden oförstådd och missuppfattad, ansedd såsom behöflig och utgifterna för hennes bestånd funna nödvändiga, ehuru icke alltid så gerna beviljade.

V. Undervisningstiden.

Undervisningstiden i skolorna är inom alla skoldistriktet fördelad på två läseterminer, vårtermin och hösttermin, och sammanfalla med hvarandra läsår och kalenderår. I de flesta skoldistriktet börjar vårterminen den 15 Januari—1 Februari och pågår med några få dagars afbrott vid Påsk till den 15—23 Juni, hvarefter läsningen på hösten i allmänhet åter upptages den 1—15 September och fortsättes till den 15 December. I åtskilliga småskolor börjas och avslutas vårterminen dock senare, än nyss är angifvet. I de skolor på landet, der fortsatt undervisning är ordnad i öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, pågår lästiden för året ytterligare 4 å 6 veckor och begynner då vanligen strax på nyåret. Några mindre olikheter i

afseende på lästiden förekomma visserligen äfven för öfrigt, men gällar emellertid i allmänhet att *skolundervisningen är förlagd till vinter-, vår- och höstmånaderna*, då läsningen deremot är inställd ungefär en månad vid jultiden och omkring tre månader under sommaren. Inom somliga distrikt lemnas barnen en kortare ledighet under vårterminen vid potatisupptagningen och likaså under höstterminen vid tiden för potatisupptagningen, men plågar då dylik ledighet ersättas genom läsning å annan tid.

Läseterminernas förläggande till ofvan nämnda tider har visat sig lämpligt både med hänseende till barnen, som derigenom erhålla ledighet under större delen af den tid, då deras hjälp vid landtmannagöromålen tages i anspråk, och äfven för lärarepersonalen, som sålunda kan under sommaren få njuta behöflig hvila och ledighet från skolarbetet.

Undervisningen pågår inom alla skoldistriktet sex dagar i veckan med 5—6 timmars läsning om dagen. Då skolorna på landet till största delen äro fördelade i afdelningar med olika läsedagar, är ock väl behöfligt, att undervisning meddelas veckans alla sex arbetsdagar, på det hvarje afdelning måtte få en läsetid, som åtminstone utgör hälften af lagstadgade åtta kalendermånader. Folkskolestadgan känner icke heller till någon ledighet för Lördagarne.

Afdelningsläsningen är ordnad på olika sätt inom olika skoldistrikt. Sålunda får hvardera afdelningen undervisning t. ex. hvarannan dag, hvarannan half eller hel vecka, eller ock är läsetiden så fördelad, att de båda afdelningarna få undervisning en half termin hvardera, — en anordning som förekommer isynnerhet i sådana skolor, i hvilka af samma lärare meddelas såväl folkskole- som småskoleundervisning. Oftast hålles i dylikt fall en dag i veckan repetitionsläsning med den afdelning, som ej för tillfället har sin egentliga undervisningstid. Denna sist nämnda anordning af afdelningsläsning har befunnits vara den för undervisningens framgång mest lämpliga och tillfredsställande. Barnens föräldrar hafva ock i allmänhet ansett densamma tjenligast, isynnerhet då tiden varit så fördelad, att de äldre barnen fått sin egentliga undervisningstid i början af vårterminen och i slutet af höstterminen, under hvilken tid de äro mindre behöfliga för jordbruksarbete, och då det ofta i anledning af dåligt väder och våglag kan vara ganska svårt att skicka ut de mindre barnen på de ofta långa och illa banade vägarne till skolan. Dylik afdelningsläsning är otvifvelaktigt den ändamålsenligaste, då genom denna anordning tillfälle beredes de äldre barnen att deltaga i sådant arbete, hvaraf deras framtida utkomst varder beroende. Med hänsyn härtill vill jag ej heller för skolor på landet förorda sådan anordning, som icke lemnar barnen i folkskolans

högre klasser förut omnämnd ledighet från skolans beivrande. I några småskolor, hvilka hafva större barnantal, än att det kan på en gång undervisas af samma lärarinna, försiggår afdelningsläsning på det sättet, att hvardera afdelningen får tre timmars undervisning hvarje läsedag, och har denna anordning visat sig vara vida ändamålsenligare, än att låta afdelningarna besöka skolan hvarannan dag.

Den dagliga undervisningstiden är i allmänhet fördelad på för- och eftermiddag genom 1—2 timmars middagslof. Den föreskrifna ledigheten efter hvarje lärotimme lemnas på vederbörligt sätt åtminstone i de allra flesta skolorna.

Intagning af nybörjare i skolan sker enligt regel i alla skoldistrikten endast en gång om året, då äfven *uppflyttning från lägre klass till högre* företages, och har denna ordning visat sig utöfva ett mycket välgörande inflytande på en fastare sammanhållning af klasser och läslag.

I några skolor förekommer det oskicket, att åtakilliga barn *icke infinna sig vid läseterminens början*, utan långt senare, stundom med och ofta utan lemnadt tillstånd af skolrådets ordförande. Högst sällan inträffar, att barn vid inskrifning i skola hunnit den ålder, som Kongl. folkskolestadgan bestämmer såsom den senaste, utöfver hvilken barnens skolgång ej må uppskjutas.

VI. Undervisningen.

Undervisningen meddelas allmänt barnen omedelbart af läraren, och användes numera ingenstädes det gamla monitörsystemet. En sådan omedelbar undervisning har på landet kunnat åstadkommas endast derigenom, att skolorna på förut omtaladt sätt fördelats i afdelningar, som på olika tider erhålla undervisning. Grunden för denna fördelning är barnens kunskapsmått, som ock är afgörande för bestämmandet af det antal klasser eller läslag, i hvilka afdelningen bör sönderfalla. Fast småskola är i allmänhet fördelad i två klasser, som samtidigt undervisas; flyttande småskola i tre sådana klasser. Fast folkskola med underlag af småskola har vanligen fyra klasser, som två och två samtidigt undervisas. Flyttande folkskola med underlag af småskola är fördelad i tre årsklasser med samtidig undervisning. Fast folkskola utan förberedande småskola är oftast fördelad i två afdelningar med olika läsetid, och har hvardera afdelningen tre klasser med samtidig undervisning. Flyttande folkskola utan förberedande småskola finnes icke inom inspektionsområdet. Mindre folkskola består vanligen af fyra samtidigt undervisade klasser. Huru mycket man än bemödar sig att ej låta skolan söndersplittras i allt för många klasser och att

så fast som möjligt sammanhålla de en gång bildade, möta dock dervid genom barnens olika begåfning, ojämn skolgång, försummad öfverläsning af hemlexor o. d. många svårigheter, hvilka äro i viss mån omöjliga att öfvervinna.

Förberedelse, om ock stundom ofullständig och planlös, af det som lemnas barnen till *öfverläsning i hemmen* synes, såvidt som vid inspektionen kunnat utrönas, förekomma åtminstone i de allra flesta skolorna.

Läsordningar med tillhörande *läroplaner* och *kursfördelningar*, uppgjorda med ledning af normalplanen, finnas vid inspektionsområdets alla skolor. Oaktadt förnyade påminnelser sakna dock åtskilliga af dessa läsordningar fortfarande underskrift af skolrådsordföranden till bevis om skolrådets godkännande.

Hvad nu sjelfva *undervisningen* vidkommer, så hafva icke obetydliga framsteg äfven under de senast flydda fem åren kunnat iakttagas så väl inom folkskolorna, som i småskolorna. Detta lyckliga förhållande torde förnåmligast bero deraf, att många skolor blifvit försedda med dugligare lärarekrafter, och att bättre reda och ordning införts genom nya skolreglementens tillämpning. I allmänhet skulle folkskolans undervisning helt visat vinna genom att mera koncentreras kring hufvudämnena. Den i förhållande till lärjungarnes uppfattningsförmåga, läsetid m. m. alltför extensiva undervisningen kan naturligtvis icke annat än verka hämmande på den intensitet, som äfven inom detta område är så eftersträfvansvärd. Nödigt är därför, att undervisningen i de olika läroämnena grundligt och noggrannt meddelas efter lämpligaste läroböcker, som finnas att tillgå, och i väl afpassade, ej för omfattande kurser, och att undervisningen går i den rätta riktningen, så att hon icke endast utvecklar förstånd och minne, utan också uppfostrar genom att förädlande verka på hjerta och sinne.

Med bön och psalmsång öppnas och avslutas dagens skolarbete. Angående bönen är genom de nya skolreglementena bestämdt, att vid densamma bör användas något af de Lutherska böneformulären och antingen morgon eller afton bedjas för konung och fosterland. I folkskolan åtföljes morgonbönen af *bibelläsning*, rörande hvilken skolreglementena närmare bestämma i afseende på de bibelböcker, som böra genomläsas. Bibelläsningen torde nu mera skötas på ett mera tillfredsställande sätt än förr.

I *biblisk historia* meddelas i allmänhet undervisning med ledning af normalplanens anvisningar. Anledningar till klagomål öfver *för långt drifven ordagrann utanläsning* af de bibliska berättelserna, hemtade antingen direkte ur bibeln eller ur lärobok i biblisk historia, saknas icke, utan qvarstå ännu nästan oförminskade.

Vidkommande undervisningen i *katekes*, så har nog denna i visst afseende blifvit bättre ordnad genom de i nya reglementena införda kursindelningarna. Att i åtskilliga skolor ännu förekommer en *själlös* eller *för långt drifven utanläsning*, som föga befrämjar kristendomsundervisningens höga ändamål, kan icke förnekas. Rörande kristendomsundervisningen i allmänhet torde ej utan skäl kunna anmärkas att i densamma allt för ofta saknas det verkligt uppbyggande, åt hjerta och sinne syftande momentet, under det förstånd och minne allt för uteslutande tagas i anspråk.

Hvad *modersmålet* beträffar, så meddelas i de flesta skolorna den första undervisningen efter ljud-skrif-läsemetoden; der så icke kan ske, förbindas dock i allmänhet skrif- och läseöfningar med hvarandra. Vid förlidet år hållna inspektioner befunnos barnen i 74 *småskolor* i allmänhet hafva *god eller någorlunda tillfredsställande färdighet i innanläsning*, i 10 *mindre god*. I 109 *folkskolor* och *mindre folkskolor* befans *innanläsningen* förtjena vitsordet *godkänd eller derutöfver*, i 21 deremot *mindre god*. Ehuru vid uppgörande af nya kursfördelningar och läsordningar särskildt afseende fästa dervid, att tillräcklig tid måtte beredas åt öfningar i innanläsning, torde nog denna tid fortfarande vara allt för knapp i sådana skolor, som äro fördelade i afdelningar med olika läsetid. Denna brist lärar väl ock svårligen kunna fullt afhjelpas, så länge icke folkskolans läsebok är så anordnad, att det hufvudsakligaste af behöfelig kunskap i historia, geografi och naturlära kan inhemtas under läseöfningarna, åt hvilka derigenom mera tid skulle kunna anslås. Åt *uppfattning af det lästas innehåll* egnas vanligen vederbörlig uppmärksamhet, om ock dervid icke så sällan ganska stora svårigheter framträda, dels i afseende på sjelfva innehållet, som stundom är allt för otillgängligt för barn på folkskolans område, dels med hänsyn till den svåråtkomliga form, i hvilken åtskilliga läsebokestycken äro framställda. På det att öfningarna i läsefärdighet icke måtte sättas å sido genom för mycken utredning af innehållet, hafva å läsordningarna anslagits särskilda timmar till s. k. *kursiv läsning*. Vid fråga om läseöfningar i skolan kan ej lemnas oanmärkt det förhållandet, att så väl *läse- som läroböcker* ofta äro tryckta med allt för *fin stil*, som öfver höfvan anstränger barnens synförmåga och ej litet bidrager till den äfven bland folkskolans barn allt mera allmänna närsyntheten. Männe icke en förordning vore behöfelig, som bestämde den minsta 'stilsorten, som finge användas i läse- och läroböcker för skolorna? Den undervisning i *språklära*, som i folkskolan kan förekomma, meddelas vanligen i samband med läsebokestyckens genomgående, men torde icke sällan vara allt för litet praktiskt anlagd för att kunna rätt befrämja och uppöfva förmågan att i tal och skrift riktigt använda modersmålet, under det

hon ofta inskränker sig till ett tomt inlärande af grammatikaliska benämningar. Den af Rektor Norlén utgifna handledningen för dylika öfningar, liksom andra i samma riktning gående hjälpredor, skall helt säkert komma att utöfva en god inflytelse på språkundervisningen i folkskolan. Åt rättskrifningen egnas nu i allmänhet mera tid och uppmärksamhet. Detta oakadt saknas ännu hos ett stort antal barn, som afgå från folkskolan, *förmåga att utan allt för många och svåra stafningsfel skriva ett stycke efter diktamen. Kännedomen om skiljetecknens rätta användande* eges af ett fåtal barn, och ännu färre hafva vid afgång från folkskolan *förmåga att någorlunda nöjaktigt skriva en liten uppsats* öfver ett för dem genom föregående undervisning bekant ämne. Huru viktig än rättskrifningen må vara, så är det dock af ännu större betydelse, att barnen vid afgång från folkskolan kunna någorlunda sammanhängande och språkriktigt, om ock med åtskilliga stafningsfel, uttrycka sina tankar i skrift. I detta hänseende skulle väl ordnade fortsättningskolor kunna uträtta mycket godt. Men dess värre äro ännu allt för få sådana skolor inrättade. Vid i 95 skolor förlidet år under inspektionerna verkställda *prof i rättskrifning* befans barnens förmåga här i vara *tillfredsställande* i 71 skolor, i de öfriga deremot *mindre god*.

Undervisning i *historia*, meddelad såsom nu merendels sker *nåstan uteslutande efter en ofta allt för torr lärobok*, utöfvar helt viast icke på barnen det uppfostrande och förädlande inflytande, som god historisk läsning borde kunna medföra. Meddelad på detta sätt lemnar ock den historiska undervisningen föga behållning i kunskap och är ej egnad att väcka håg och lust för historisk läsning.

Undervisningen i *geografi*, genom tillgång på goda kartor stödd på *åskådning*, lemnar otvifvelaktigt bättre resultat, om ock med skäl kan anmärkas, att man icke sällan fäster allt för stor vikt vid *inlärandet af en massa namn*, under det allt för litet rum lemnas åt det *beskrifvande och skildrande momentet*, som just skulle skänka kött och blod åt den eljes för mycket skelettartade insigten i geografi.

Den undervisning i *naturkunnighet*, som inom folkskolan, fördelad som hon vanligen är i afdelningar med olika läsetid, kan hinna meddelas, måste naturligtvis vara högst ofullständig, äfven om den behöfliga begränsningen på lämpligt sätt tages i akt. Tack vare större tillgång på ändamålsenlig undervisningsmateriel har nog undervisningen äfven i detta läroämne gjort framsteg. Dessa bör man för öfrigt enligt min åsigt söka icke så mycket i en större rikedom af i minnet inlärdas *faktiska kunskaper*, utan fast mer i en hos barnen väckt *iakttagelseförmåga*, i en vid undervisningen vunnen *listigare håg* och större förmåga att genom läsning på egen hand söka förklofra de i skolan förvärfvade *inigtarna*. Erhölle barnen vid läsning af detta läroämne dessutom

inblick i och sinne för den gudomliga försynens alstrande, uppehållande och ordnande verksamhet inom naturens alla områden, vore så mycket bättre. Framsteg i dylik riktning vinnes helt säkert mindre genom lexläsning efter en oftast allt för torr lärobok, än genom läsning af lämpliga läsestycken i en läsebok, ordnad och uppställd efter ungefär samma grundsatser, som följts i den af Jütting och Weber i många upplagor utgifna Lehr- und Lesebuch für Stadt- und Landschulen.

Om ock undervisningen i *räkning* i allmänhet är mera tillfredsställande än förr, är dock mycket öfrigt att önska i afseende på barnens insigter deri vid deras afgång från skolan. Detta hade jag tillfälle särskildt erfara vid de *räkneprof*, som under förlidet års inspektioner företogs i folkskolans högsta klass, således i allmänhet med barn, som skulle vara färdiga att vid årets slut afgå från skolan. Uppgifterna inskränkte sig till praktiska exempel i hela tal, för hvilkas lösning mer än ett räknesätt behöfde användas. Om dessa prof kan i allmänhet sägas, att stor osäkerhet rådde vid *bestämmandet af det för tillfället passande räknesättet*, men att sedan detta blifvit funnet, räkningen vanligen ganska säkert utfördes. Af 88 folkskolor, i hvilka dylika prof anställdes, lemnade 41 ett *temligen tillfredsställande* resultat, de öfriga ett *mindre godt*. Orsakerna till ett sådant missförhållande äro helt visst flera samverkande. Den *första undervisningen* är icke sällan mindre ändamålsenlig såsom *allt för mycket abstrakt* och *slunda för litet konkret*. Man hänger sig fast vid en s. k. metod, ett visst *stereotypt frågesätt*, som till en början är för barnen allt för obegripligt, ganska ofta genom brist på svensk språkrigtighet, och derefter, sedan det en gång inlärts, icke är egnadt att på ett omvexlande sätt skärpa och utveckla tankeförmågan, utan tvärtom stundom underhåller tankelätjan och undergräver uppmärksamheten. Man sysalar *allt för länge och uteslutande* med s. k. »fullständig behandling» af talen, det ena efter det andra i följd, så att derigenom en verkligt praktisk, barnen intresserande och deras eftertanke väckande räkning kommer att undanskjutas. *Siffrorna* torde ock *allt för tidigt införas* vid räkneundervisningen, hvaraf lätt följer, att dessa icke rätt uppfattas såsom tecken för tal, utan i barnens föreställning träda i talens ställe. Denna för räkneundervisningens framgång mycket hinderliga missuppfattning inskräpes ytterligare genom från läroböcker hemtade vilseledande uttryckesätt, såsom »siffersumma», »dividera siffran 8 med 2» o. s. v. Men brister vidlåda nog icke endast den första, mera förberedande undervisningen, der de största svårigheterna möta, utan äfven den, som meddelas de mera försigkomna barnen. Ofta händer, att dessa erhålla *för mycken hjälp och ledning vid räkneuppgifter* och ej vänjas vid att verkligen anstränga sin tankeförmåga för att finna sättet för

deras lösning. *Stundom bindas räkneöfningarna allt för mycket vid de tryckta exemplersamlingarna, som icke sällan äro så ordnade, att barnen lätt kunna gissa sig till det räknesätt och motsvarande uppställning, som böra användas vid exemplens uträkning. Allt för sällan få barnen öfva sig att lösa af läraren muntligt och mera fritt framställda lämpliga uppgifter.* Dertill kommer, att s. k. *proftal, repetition och kortare öfverblickar ej tillräckligt ofta förekomma.* Under sådant förhållande vinnes icke säkerhet vid räkningen, utan utöfvar vanan, såsom erfarenheten visat, en sådan magt på lärjungarne, att t. ex. de barn, som någon tid sysselsatt sig med decimalbråk, genast äro färdiga att använda dem för räkneexempel i hela tal, och de, som några veckor uteslutande räknat division i hela tal, utan besinning tillgripa detta räknesätt, der multiplikation eller subtraktion borde användas. Sällan torde man ock söka förebygga slarf vid räkningen genom att tillhålla barnen att *pröfva* riktigheten af ett erhållet svar genom en eller flera omräkningar. Vid detta förfaringsätt, som allmänt användes i det praktiska lifvet, borde ock barnen vänja sig redan i skolan. En i skolorna ganska ofta förekommande brist är den, att barnen *ej tillräckligt öfvas att med noggrannhet skriva siffror.* Högst sällsynt är att i skolorna påträffa barn, som fullt nöjaktigt skriva och ordna siffrorna vid uträkningen af en erhållen uppgift. För att gifva barnen större öfning i detta hänseende, borde dylika uträkningar icke ske allt för uteslutande å skiffertafå, utan ock å papper med användning af bläck och penna. *I många folkskolor, der flera klasser måste på en gång undervisas af samme lärare, yppa sig ofta ganska stora svårigheter vid räkneundervisningens skötande, dels emedan räkning måste så ofta förekomma som s. k. tyst öfning, dels därför att i detta läroämne klasserna så gerna vilja sönderfalla i flere mindre grupper.*

Den undervisning i *geometri*, som kan meddelas folkskolans lärjungar, är naturligtvis mycket litet omfattande. Men äfven inom detta lilla område skulle icke så liten nytta kunna åstadkommas, om undervisningen icke stundom inskränkte sig till allt för tomma räkneoperationer, som utan åskådning och praktisk tillämpning varda föga förståndsutvecklande och litet fruktbringande. Den för denna undervisning behöfliga materielen, såsom passare m. m., saknas i många skolor. Godt vore, om dylik materiel kunde genom Kongl. Ecklesiastikdepartementet hållas skolorna till handa till billigt pris, då det på landet ofta är förenadt med stora svårigheter att få lämplig sådan tillverkad.

I *välskrifning* hafva otvetydiga framsteg skett under den senaste femårsperioden. Dertill torde i någon mån hafva bidragit den *städse vid inspektionerna återkommande granskningen af barnens skrifböcker,*

afvensom den tåflan, som uppetått mellan anhängarne af den Pählmanska skrifmetoden och dem, som af åtskilliga skäl anse sig icke kunna gilla densamma. Då skrifningen allt för ofta och uteslutande måste skötas såsom s. k. tyst öfning i skolor, der flera klasser samtidigt undervisas af samme lärare, kan icke alltid åt denna öfning egnas behöflig tilläyn och omsorg.

Vid undervisningen i *teckning* följes öfverallt den Stuhlmannska metoden, i åtskilliga skolor med ganska god framgång. *Metoden*, som i och för sig helt säkert har sina stora förtjenster, synes mig dock allt för sent gifva barnen förmåga att i det praktiska lifvet göra sig vunnne färdighet i *teckning* till godo.

Sång öfvas i nästan alla skolor. Den dertill anslagna tiden torde dock i åtskilliga skolor vara allt för knapp till vinnande af ett tillfredsställande resultat. Flera olika undervisningssätt användas med mer eller mindre framgång. I några skolor har denna undervisning blifvit skött på ett utmärkt sätt, i andra deremot i följd af bristande förmåga och håg hos läraren mera lamt och med ringa framgång. Användningen af den Chevéska metoden har på några ställen lemnat goda resultat, särskildt med afseende på säkerheten i tonträffning. Enligt föreskrift i de nya skolreglementena *egnas* nu *större uppmärksamhet åt kyrkosången* genom flitig öfning af psalmmelodier och de s. k. responsorierna.

I *gymnastik* öfvas nog de flesta barnen. Men hvad beskaffenheten af denna undervisning vidkommer, så är denna *mångenstädes icke synnerligen tillfredsställande*. Dertill torde normalplanen i någon mån hafva gifvit anledning derigenom, att i dess läseordningar ingen särskild bestämd tid blifvit anslagen för denna öfning. Der läraren har intresse och förmåga att sköta denna undervisning, saknas ofta lämplig lokal för gymnastiköfningarna, synnerligen i de skolor, hvilkas högre afdelningar hafva sin undervisningstid på senhösten och vintern, då öfningarna icke heller kunna lämpligt företagas ute på skolgården. Endast i ett ringa fåtal skolor har *vapenöfning* förekommit.

Undervisning i *trädgårdsskötsel* och *trädplantering* har visserligen meddelats i 42 skolor, men i *allmänhet på ett föga tillfredsställande sätt*. Ett bättre ordnande af denna undervisning har dock under de senare åren vidtagits vid åtskilliga skolor i Ofvansjö och Högbo. Särskilda för undervisningen afsedda trädgårdsland finnas vid 45 skolor; af dessa tillhöra 13 Ofvansjö och 9 Torsåkers skoldistrikt. Under inspektionsperioden hafva 7 nya skolträdgårdar tillkommit, och saknas nu sådan endast i Ockelbo skoldistrikt. Anläggning af dylika trädgårdar uppmuntras af länets landsting genom anslag dels till förreta anordningen, dels till inköp af buskar och träd, och af länets hushållningssällskap genom lemnadt biträde af dess trädgårdsmästare.

Slöjdundervisning meddelades under förlidet år i 19 slöjdskolor, 13 för gossar och 6 för flickor. Lärare i slöjd för gossar hafva på hushållningssällskapets bekostnad utbildats dels vid Naäs slöjdlärarseminarium, dels vid lärokurser, som ledts af någon statens slöjd-ingeniör. Genom att i skoldistriktet utskicka slöjdundervisare samt genom anslag till slöjdlokalers inredning, slöjdlärares aflöning och inköp af slöjdverktyg har hushållningssällskapet i åtskilliga år sökt befrämja slöjden inom länet. Nu mera har landstinget öfvertagit större delen af dessa utgifter.

VII. Skolförhören.

Förhör i skolorna hållas regelbundet åtminstone en gång hvarje år inom alla skoldistrikt. De flesta nya skolreglementena stadga att årsuppväning i skolan skall hållas vid slutet af vårterminen och afgångspröfning vid läsårets eller höstterminens slut, då ock uppflyttningar ske från lägre klasser till högre. I flera skoldistrikt egnas åt *afgångspröfningen* allt för liten tid, uppmärksamhet och omsorg. I de flyttande skolor, der läsestationerna icke äro allt för aflägsna från hvarandra, hållas s. k. *roteförhör* en eller två gånger i månaden, i det förre fallet med läsning två dagar på en gång. De föreskrifna *förhören med barn, som icke besöka skolan, utan erhålla undervisning i hemmen*, förekomma icke, utan varda de få barn, som icke begagna skolundervisning, i allmänhet endast vid husförhör underkastade någon pröfning i bokliga insigter. Vid årsexamina utdelas i allmänhet några små belöningar för mera utmärkt flit och godt uppförande. För att uppmuntra flitig skolgång har länets landsting under en längre följd af år anslagit 1,500 kronor, hvilka medel användts till insättningar i lifrätanstalt för barn, som synnerligen ordentligt besökt skolan och visat flit och godt uppförande. Från och med detta år är dock detta anslag indraget.

VIII. Lärarne.

Den inom inspektionsområdet tjänstgörande *lärarepersonalen* utgjorde vid slutet af förlidet år ett antal af 225, nämligen 69 lärare och 156 lärarinnor. Af dessa tjänstgjorde 60 *examinerade lärare* och 49 *examinerade lärarinnor* vid folkskolor, 4 lärare och 19 lärarinnor vid mindre folkskolor, 1 lärare och 82 lärarinnor vid småskolor samt 4 lärare och 6 lärarinnor vid slöjdskolor. Under de senast tillända-

lupna fem åren har *lärarepersonalens* antal vuxit med 33, i det att *lärarinnornas* antal ökats med 34 och *lärarnes* minskats med 1. Under samma tid har de examinerade lärarnes antal icke undergått någon förändring, men de examinerade lärarinnornas vunnit en tillökning af 12. Den vid mindre folkskolor och småskolor tjänstgörande lärarepersonalen hade, med undantag af två, *genomgått lärokurs vid anstalt för småskolelärares bildande*. Endast 9 af denna lärarepersonal, utgörande ett antal af 105, sakna ännu *sådant betyg, Kongl. kungörelsen den 5 Juni 1885 föreskrifver* såsom villkor för åtnjutande af högre lönetillskott från statsverket. Många bland de dugligare småskollärarinnorna hafva utgått från länets seminarium för bildande af lärarinnor. Af de vid folkskolan tjänstgörande 60 lärarne och 49 lärarinnorna voro 53 *lärare* och 26 *lärarinnor ordinarie, alla öfriga tillsatta på förordnande*. Största missförhållandet i detta hänseende eger rum i Gefle, der af 11 examinerade lärare och 21 examinerade lärarinnor endast 7 lärare och 3 lärarinnor äro ordinarie; enligt kyrkostämmas beslut komma dock tio lärarinneplatser att under innevarande år besättas med ordinarie innehafvare. Tio folkskollärare innehafva klockaretjänster och fem föreståndareplatser vid postanstalter.

Vidkommande *det sätt, hvarpå denna lärarepersonal fullgjort sina viktiga åligganden*, kan med fullt skäl lemnas det vitsordet, att detta i allmänhet skett med allvar, trohet och nit samt i många fall med mycken skicklighet och god framgång. Att stor olikhet i afseende på duglighet, förmåga och insigter samt äfven beträffande allvar och nit måste råda bland en så stor mängd af lärare och lärarinnor, är naturligt; men godt är att dock rättvisligen kunna afgifva ofvan lemnade allmänna vitsord, och att anledningar till svårare anmärkningar mera sällan förekommit. Äfven ett ärligt och redbart arbete har stundom krönts med ringa framgång i följd af bristande förmåga eller andra missgynnande omständigheter. Och såsom en sådan missgynnande omständighet måste man räkna det ganska allmänt rådande förhållandet, att hemmen litet eller intet samverka med skolan, ofullständigt eller alls icke taga kännedom om arbetet derstädes och sällan skänka läraren det stöd och den uppmuntran, hemmen borde lemna. Under nu i fråga varande femårsperiod blefvo en folkskollärarinna och fyra småskollärarinnor dels varnade, dels skilda från sina platser, hufvudsakligen på grund af ett ovärdigt och förargelseväckande lefverne.

I afseende på dylika bestraffningar anser jag mig böra uttala min småningom stadgade åsigt om *behovet af en straffgrad mellan varning och afsättning*. Icke så sällan torde inträffa, att tillbörlig bestraffning uteblir, derför att de i folkskolestadgan bestämda straffen

anses för stränga, särskildt den föreskrifna varningen, såsom varande både första och sista steget före afsättning, liksom ock å andra sidan torde hända, att stundom allt för strängt straff ådömes genom afsättning, då ingen bestraffningsart mellan varning och afsättning, t. ex. suspension för längre eller kortare tid, finnes stadgad. I vissa fall, der tillfalle till föregående varning icke gifves, borde suspension eller afsättning genast kunna ådömas, dock med stadfästelse af högre myndighet. Fall, der sådan strängare bestraffning bort genast tillämpas, saknas visserligen icke. Derom vittnar ock de ofvan nämnda småskollärarynnornas afsättning, som ej skulle kunnat ske, om de varit ordinarie folkskollärarynnor och begått samma felsteg; ty beträffande ordinarie lärare och lärarynnor föreskrifver Kongl. folkskolestadgan erhållen varning såsom nödvändigt vilkor för afsättning.

En skollärare, som med duglighet och nit sköter sitt ansvarsfulla kall, borde ock vara tillförsäkrad en för hans ställning *tillräcklig aflöning*, äfvensom *fullständig trygghet att icke lida någon minskning i den en gång erhållna lönen*. I förra fallet hafva väl de sjunkande prisen på lifsförnödenheter för någon tid nedtystat anspråken; i det senare råder dock en ovisshet, som i mer eller mindre mån verkar förlamande på den uthålliga kraft och spänstighet, som så väl behöfves för en skolas behöriga skötande. Den bristande tryggheten i afseende på lärareaflöningen framträder, såsom mig synes, i det förhållandet, att den en lärare efter fem års väl vitsordad tjänstgöring tillerkända löneförhöjningen kan utan angifvet skäl och till och med under erkännande, att ingen anmärkning är att göra, genom en nyck hos en tillfällig majoritet vid kyrkostämman utan vidare beröfvas honom, huru mycket han än sträfvat att genom ytterligare sporradt nit i sitt kall visa sin tacksamhet för den honom förut välvilligt lemnade lönetillökningen. Det ledsamma häri är, att detta icke endast *kan ske*, utan ock verkligen *har skett* i mer än ett skoldistrikt. Dylik minskning i löneförmåner sker stundom ock helt oförmodadt genom indragning af förut till fortsättnings- och slöjdskolor anvisade medel. På detta sätt kan en lärare utan känd anledning allt för oförberedt se sina inkomster förminskade med 350 å 500 kronor, nämligen 100 kronors löneförhöjning, 100 å 150 kronor för den fortsatta undervisningen och 150 å 250 kronor för slöjdundervisning. Åtnjuter han också icke alla dessa tillskott i aflöning, så är dock förlusten af någon bland dem allt för känbar för den, som förut har små inkomster, synnerligen då han känner med sig sjelf, att han icke gifvit anledning till en dylik indragning. Min mening är visst icke den, att skoldistriktens rätt skulle på obehörigt sätt förminskas, utan endast regleras till skolans bästa och till fromma för ett godt och värdigt förhållande mellan skol-

distriktet och läraren. Dylika förut omnämnda indragningar borde icke få göras utan skäl, som af högre myndighet pröfvats, eller utan någon åt läraren lemnad förberedelsetid, under hvilken han kunde hafva tillfälle att söka och erhålla annan plats, om han så önskade.

Äfven i afseende på *lärares tillsättning* vore en förändring behöflig i den rigtningen, att staten, som med så betydligt belopp bidrager till lärarepersonalens aföning, vunnne större säkerhet, att vid val af lärare eller lärarinna platsen erhöles af den mest förtjenta och lämpliga. Såsom tillsättningen nu tillgår, finnes därför högst ringa trygghet, då många sidoinflytelser utan någon tanke på skolans bästa vid dessa val ofta göra sig gällande. Under nu varande förhållanden göres ingalunda alltid rättvisa åt skolan och läraren.

Behovvet af lärarekrafter är i allmänhet mycket lätt att fylla, i all synnerhet till höstterminerna i anledning af nyligen hållna afgangsexamina vid seminarierna.

För *lärarebildningen* söker länets landsting att verka dels genom att underhålla ett seminarium för bildande af småskollärarinnor, dels genom medels anslående till räntefria lån åt lärare- och lärarinne-elever vid något statens folkskollärareseminarium, hvilka tillhöra länet och vilja förbinda sig att en viss tid tjenstgöra vid skolor inom länet, dels genom anslag till understöd åt lärare och lärarinnor för deltagande i lärokurser af olika slag, dels ock genom medels beviljande till hjälp för lärarepersonalen att bevista de läraremöten, som af länets folkskoleinspektörer anordnas. Om den goda och fruktbringande undervisning, som meddelas vid länets småskollärarinneseminarium i Bollnäs har jag haft tillfälle taga kännedom dels vid der hållna afgangsexamina, som jag såsom Kongl. Ecklesiastikdepartementets ombud öfvervarit, dels genom den i allmänhet tillfredsställande verksamhet, som derifrån utgångna lärarinnor utöfvat. Ännu bättre resultat kommer denna undervisning helt säkert att lemna, sedan nu den anordningen vidtagits, att lärokursen pågår 12 månader, fördelade i tre terminer, i stället för hittills varande 8 månader med två terminer. I den för lärare och lärarinnor vid länets folkskolor afsedda lärokurs, som år 1885 genom försorg af landstingets komiterade för folkundervisningen och under ledning af folkskoleinspektören i Helsingland var ordnad i Bollnäs, deltog 17 lärare och lärarinnor från Gestrikland och hade deraf helt visst stort gagn i många hänseenden. Kursen pågick i tre veckor, och lemnades dervid undervisning i räkning af lektor K. P. Nordlund från Gefle, i välskrifning af skrifläraren O. Pählman från Stockholm, i teckning efter Stuhlmans metod af teckningsläraren A. Thulin från Upsala, i sång efter Chevés metod af sångläraren C. J. Brovall från Stockholm och i gymnastik

af professorn vid gymnastiska centralinstitutet L. M. Törngren, hvarjämte af folkskoleinspektören R. Norén lemnades pedagogiska anvisningar i föredrag för och samtal med den samlade lärarepersonalen. Alla utgifterna för kursens ordnande och för lärarepersonalens deltagande i densamma bestredos af landtingsmedel.

Sådana *läraremöten*, som det åligger folkskoleinspektören att sammankalla och leda, höllos under inspektionsperioden på skilda platser inom inspektionsområdet till ett antal af 14, och bevistades de i medeltal af 31 lärare och lärarinnor. Mötena voro så ordnade, att lärarepersonalen i allmänhet hade tillfälle att i dem deltaga två gånger under de senast gångna fem åren. De pågingo stundom en, stundom två dagar, och upptogs tiden hufvudsakligen dels af läseprof, dels af meddelanden och öfverläggningar rörande undervisningen och densammas ordnande i olika slag af skolor. Lärarepersonalens deltagande i dessa möten har underlättats genom understöd af för detta ändamål analagna landtingsmedel.

IX. Anteckningsböckerna.

I alla skolor finnas *dagböcker* och *examenskataloger*, de flesta efter de af mig utgifna formulären. I några få skolor finnas icke inbundna blanketter för dessa anteckningsböcker, utan måste behöfliga kolumner af läraren eller lärarinnan upplinieras å rent papper, som dock vanligen finnes i bok inbundet; men i sådana fall har erinrats om inköp af lämpliga blanketter. *Matrikel* eller *hufvudbok*, hvilken tillika utgör den förteckning på skolpliktiga barn, som bör lemnas till hvarje skola, finnes i nästan alla skolor, dock så att folkskola och tillhörande småskola hafva gemensam sådan. I alla skoldistrikt utom ett föres *gemensam hufvudbok*, i hvilken distriktets alla skolpliktiga barn år efter år införas, och ur hvilken efter vidtagen jämförelse med kyrkoboken utdrag göres för hvarje särskildt skolområde inom distriktet. I hufvudboken införas för hvarje år ur de särskilda skolornas matriklar uppgifter om skolgång m. m. I Gefle folkskolor äro barnen försedda med s. k. *anmärkningsböcker*, i hvilka för hvarje vecka antecknas betyg om uppförande och flit. I skolor inom några skoldistrikt erhålla barnen *betygsböcker*, i hvilka deras examensbetyg år efter år eller termin efter termin intagas, på det att både barn och föräldrar måtte få kännedom om de gifna betygen, och deltagandet för skolan från föräldrarnes sida derigenom hållas mera vaket. Fullständiga och ordentligt förda *inventarieförteckningar* saknas ännu i många skolor. Böcker för anteckning af skolrådsledamöternes skolbesök finnas nu mera

i skolorna inom åtskilliga skoldistrikt på grund af föreskrift i nya skolreglementen. Om skolornas anteckningsböcker kan i allmänhet det vitsordet lemnas, att de äro ganska ordentligt förda. Anledningar till anmärkning i detta afseende hafva dock dess värre icke saknats.

X. Skolmaterielen.

Beträffande så väl den egentliga *undervisningsmaterielen* som *öfrig skolmateriel*, såsom skolbord och annan skolinredning, gjordes ganska afsevärda framsteg under nu gångna inspektionsperiod. Högst få skolor äro i saknad af den behöfligaste undervisningsmaterielen; åtskilliga skolor inom nästan hvarje skoldistrikt äro i detta hänseende väl och rikligt försedda. Svårigheter möta stundom att åt barnen få sådan undervisningsmateriel, som föräldrarna skola bekosta, såsom vissa läroböcker, griffeltaflor, skrif- och teckningsböcker, bläckhorn och bläck m. m. Åtskilliga af dessa undervisningsmedel hållas ock allt för dyra. t. ex. skrif- och teckningsböcker, som genom ackord med boktryckare och bokhandlare kunna fås till betydligt billigare pris. Godt vore ock, om griffeltaflor, bläckhorn och bläck allmänt hölles barnen tillhanda på skolkassornas bekostnad, då i annat fall många olägenheter och hinder för undervisningens jämna och oafbrutna fortgång allt för ofta framträda. Läsebok för folkskolan inköpes i allmänhet till skolorna i tillräckligt antal exemplar; i Hedesunda, Ofvansjö och Högbo skoldistrikt äro skolbarnen, utom de allra fattigaste, ålagda att själfv skaffa sig nämnda bok. Denna senare anordning torde ock vara de för undervisningens framgång lämpligaste, då barnen härigenom få tillfälle att äfven vid läsning i hemmen begagna läseboken. Läroböcker och läseböcker för de första läsöfningarna hållas i allmänhet icke i skolkassorna, utom för de fattigaste barnen. Att den genom Kong. Ecklesiastikdepartementets försorg utgifna undervisningsmaterielen finnes att tillgå för ett i allmänhet ganska billigt pris, är för undervisningen mycket välgörande. Önskligt vore dock, att priset något ytterligare nedsattes å de fysiska apparaterna, väggtaflan öfver Sverig mått och vigter efter metrisk systemet, samt taflorna och teckningböckerna för undervisning i teckning efter Stuhlmanns metod. Ny för den första åskådningsundervisningen fullt lämpliga, taflor äro behöfliga och mycket efterlängtade.

Hvad *skolmöblerna* vidkommer, skedde under inspektionsperiod i många skolor ny uppsättning af sådana, som kunna fullt tillfredsställa nutidens fordringar, t. ex. i Gefle småskolor samt i några skolor inom Hille, Ockelbo, Hedesunda, Torsåker, Högbo och Järbo sk.

distrikt. I de flesta skolorna, utom några i Gefle samt ett mindre antal till större delen flyttande skolor i skogstrakterna, finnas rätt ändamålsenliga skolbankar och annan lämplig skolinredning. Inom hela inspektionsområdet funnos i slutet af förra året *ensitsiga* bankar för 2,342 barn och *tvåsitsiga* för 6,052.

I 37 procent af skolorna kan skolmaterielen i allmänhet anses vara *god*, i 58 procent *medelmåttig* och i 5 procent *under medelmåttan*.

XI. Skollokalerna.

Att skaffa skolorna *tjenliga lokaler* utgjorde äfven under den nu gångna inspektionsperioden ett viktigt föremål för skoldistriktens omsorger, och underkastade sig flera skoldistrikt för detta ändamål ganska betydliga uppoffringar. Under dessa fem åren upplätos till begagnande 12 nya skolhus med 43 större och mindre lärosalar. Såsom de förnämsta och för ändamålet lämpligaste bland dessa skolhus må särskildt omnämnas de tre småskolehusen i Gefle, af hvilka ett har åtta lärosalar och de två andra hvardera sex, samt skolhuset vid Brunn i Hedesunda med två lärosalar, vid Sandviken i Högbo med sex lärosalar och vid Kungsfors i Järbo med två lärosalar. Af de år 1886 använda skollokalerna kunna 48 procent anses *goda*, 34 procent *medelmåttiga* och 18 procent *under medelmåttan*. Af skoldistriktet eller enskilda personer för skolans ändamål uppbyggda eller upplåtna skolhus funnos vid förlidet års slut till ett antal af 125 med 211 skollokaler. Inom de särskilda skoldistriktet funnos skolhus och skollokaler till nedan nämnda antal: i Gefle 12 skolhus med 58 lärosalar, i Vålbo 10 med 14, i Hille 9 med 12, i Ockelbo 16 med 18, i Åmot 6 med 7, i Hedesunda 12 med 14, i Öster-Fernebo 11 med 11, i Årsunda 4 med 6, i Torsåker 13 med 19, i Ofvansjö 13 med 21, i Högbo 4 med 12, i Järbo 5 med 7 och i Hamrånge 10 med 12. Utom dessa begagnades äfven flera förhyrda och några få tillfälligt och turvis upplåtna lokaler, och utgjorde under sistlidna året antalet af de förra 24 och af de senare 13. De tillfälligt upplåtna voro i allmänhet mycket bristfälliga och olämpliga, men förekommo ock nästan uteslutande i några små skogsrotar med flyttande skolor och ringa barnantal. De hyrda eller tillfälligt upplåtna skollokalernas antal utgjorde senast förflyttna året 15 procent af skolrummens hela antal. År 1876 funnos 94 skolhus med 130 lärosalar, år 1866 endast 41 skolhus med 48 skollokaler. Kongl. öfverintendentsembetets normalritningar till skolhus tjena väl i allmänhet till ledning, om ock ej till synnerligt noggrann efterföljd, vid nybyggnad af skolhus. Ofta måste vederbö-

rande erinras om iakttagande af skyldigheten att enligt Kongl. folkskolestadgans 54 § bereda folkskoleinspektören tillfälle att granska ritning till skolhus. Någon gång inträffar ock, att intet afseende fästes vid gjorda anmärkningar, utan att skolhus uppföres med bibehållande af påpekade brister och olägenheter, och sker sådant utan någon som helst stadgad påföljd. Innan skolhus finge byggas, borde för öfrigt icke allenast folkskoleinspektörens, utan äfven provinsialläkarens utlåtande inhemtas, på det att kompetent person måtte få tillfälle att från hygienisk synpunkt bedöma den föreslagna platsen för skolhuset och planen för dess inredning.

Luftvexlingen är i de flesta skollokaler mycket ofullständig, och äro i högst få skolhus särskilda anordningar för åstadkommande af tillräckligt luftombyte vidtagna. Icke ens så kallade ventilrutor i fönstren finnas anbragta i alla skolhus, ehuru upprepade erinringar derom lemnats vederbörande skolråd. Allmogen inser icke heller behovet af luftvexling, hvarför ock lärare stundom kan få uppbära förebråelser, då han vintertiden under raststunder i skolrummet öppnar en ventil eller ett fönster. Inom ett af inspektionsområdets största skoldistrikt har till och med händt, att väl behöflig reparation af en kall och dragig skollokal af kyrkostämman förklarats onödig, då det icke kunde utlofvas, att skolläraren ej skulle under vintern för vådring öppna fönsterventilerna. Noggrannt skötande af skolrummens ventiler är i de nya reglementena lärarepersonalen särskildt ålagdt.

För *snyggheten* i skollokaler söres i allmänhet ofullständigt och illa. Skoldistriktet undandraga sig ofta den kostnad, som uppehållet af behörig snygghet skulle kräfva, och ålägga skolbarnen att utföra den sopning och damning, som kan anses vara alldeles oundgänglig. Huru litet tillfredsställande en sådan städning är, derom bära allt för många skolrum ett ojäfaktigt vittnesbörd. I anledning af klagomål hafva några skoldistrikt genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes resolutioner blifvit ålagda att i utgiftsstaten upptaga en särskild post för skollokalernas städning och skurning. De till åtakliga skolråd många gånger gifna erinringarna om daglig noggrann städning i skollokaler och deras skurning en gång i månaden hafva dess värre icke sällan visat sig alldeles fruktlösa, om ock somligstades häruti inträdd någon förbättring.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Den *tillsyn öfver skolorna*, som enligt Kongl. folkskolestadgan åligger skolråden, utföres i allmänhet på ett mycket lamt och litet tillfredsställande sätt, och hafva skolrådsordförande dervid oftast ingen

eller åtminstone mycket liten hjälp att påräkna af öfrige skolrådsledamöter, hvilka till och med ganska sällan infinna sig i vederbörande skola vid inskrifningar, examina och dylika tillfällen. Deras skolbesök afse vanligen behandling af någon ekonomisk fråga, såsom reparation af skolhuset, inköp af ved o. a. d. *Tillsyningsmän för att öfvervaka skolgången* inom mindre områden äro visserligen enligt Kongl. folkskolestadgans och de nya reglementenas föreskrift tillsatta, men synas de flesta dels försumma, dels med motvilja utföra det dem gifna uppdraget, hvarför ock den åsyftade tillsynen mångenstädes saknar all betydelse och verkan. Vore ock skolrådsledamöternas tilläyn i skolorna mindre behöflig för att kontrollera lärarepersonalens verksamhet, och äfven i detta hänseende stundom af ringa värde, skulle densamma dock såsom uppmuntrande och stödjande kunna uträtta mycket godt. Ofta höras lärare och lärarinnor klaga deröfver, att skolrådets ledamöter så sällan besöka skolorna och lemna behöfligt stöd och uppmuntran.

Om ock *skolrådets ordförande* i ett och annat skoldistrikt vanligen ej besöka skolorna oftare än vid årsexamina och stundom icke ens under hela år samt icke för öfrigt egna skolorna någon egentlig omsorg, så må om andra villigt och tacksamt erkännas, att de så väl genom oftare återkommande skolbesök, som genom lifligt deltagande i och för skolans angelägenheter ådagalägga ett allvarligt och verksamt nit för en sund och god folkupplysning. I de folkrika och vidsträckt landsförsamlingarna kunna naturligtvis många och stora svårigheter uppstå för skolrådets ordförande med deras många och magtpåliggande pastoralas göromål att utöfva en sorgfällig uppsigt öfver distriktets skolor, som stundom utgöra ett antal af mer än tjugo. Knappt någonstädes torde presterskapet taga den del i skolornas kristendomsundervisning, som i § 63 af Kongl. folkskolestadgan omnämnas.

XIII. Kostnaden för skolorna.

År 1886 uppgingo *omkostnaderna för skolorna* i Gefle och Gestriklands kontrakt till ett belopp af 248,193 kronor 49 öre. Af dessa hade utgått till *lärarepersonalens aflöning* 163,523 kronor 16 öre, till *skolkalkaler och inventarier* 41,456 kronor 8 öre, till *undervisningsmateriel* 3,284 kronor 25 öre och till *öfriga behof* 39,930 kronor. År 1881 utgjorde motsvarande utgifter ett belopp af 210,002 kronor 2 öre, och visade sålunda förlidet år en *tillökning* af 38,191 kronor 47 öre, hvilken faller på lärares och lärarinnors aflöning med 34,022 kronor 86 öre och på

utgifter för öfriga behof med 18,585 kronor 50 öre, under det deremot utgifterna till skollokaler och inventarier sjunkit med 13,674 kronor 23 öre och till undervisningsmateriel med 742 kronor 66 öre. Skolrådets uppgifter rörande omkostnader för skolorna äro nog i vissa fall icke fullt exakta, särskildt beträffande skollokaler, då i ett och annat skoldistrikt byggandet och underhållet af dessa icke är en skoldistriktets gemensamma angelägenhet, utan de särskilda skolområdenas, och i anledning deraf dessa utgifter icke varda bokförda i skolkassans räkenskaper. *Tillskott af allmänna medel* för lärarepersonalens aflöning hade af skoldistriktet uppburits till ett belopp af 62,915 kronor 8 öre år 1886 och 49,967 kronor 69 öre år 1881, sålunda en förhöjning för förstnämnda året af 12,947 kronor 39 öre. Med undantag af de utgifter, som gjorts för skollokaler och inventarier, rörande hvilka på grund af nyss anförda skäl ingen tillförlitlig jämförelse kan anställas, belöpte sig alla öfriga omkostnader med i medeltal 18 kronor 16 öre på hvarje skolpliktigt barn, men vexlade dessa utgifter inom skoldistriktet ganska betydligt, så att medeltalet i Gefle uppgick till 26 kronor 21 öre, Valbo 14 kronor 88 öre, Hille 13 kronor 74 öre, Ockelbo 11 kronor 41 öre, Åmot 12 kronor 74 öre, Hedesunda 13 kronor 27 öre, Öster-Fernebo 17 kronor 44 öre, Årsunda 16 kronor 35 öre, Torsåker 16 kronor 88 öre, Ofvansjö 17 kronor 20 öre, Högbo 14 kronor 39 öre, Järbo 13 kronor 41 öre och Hamränge 15 kronor 90 öre. År 1881 utgjorde motsvarande medelprocenten för hela inspektionsområdet 15 kronor 96 öre. På hvarje person inom de båda kontrakten belöpte sig dessa utgifter år 1886 i medeltal med 2 kronor 92 öre och år 1881 med 2 kronor 33 öre. Inom några skoldistrikt börja nog skolutgifterna nå den gräns, utöfver hvilken de icke kunna stiga, utan att kännas allt för tryckande och bäras med knotande ovilja. Men då å andra sidan inga onödiga utgifter göras, utan de tvärtom äro alldeles nödvändiga och till och med ej tillräckliga för skolundervisningens behöriga ordnande, kan med fullt skäl sättas i fråga, om icke *staten borde på ett kraftigare sätt träda imellan genom rikligare bidrag* till en från statens synpunkt nöjaktig skolundervisnings uppehållande. Härigenom blefve ock skolutgifterna jämnare fördelade, och billig rättvisa vederfores i ekonomiskt och lokalt hänseende sämre lottade skoldistrikt i skogs- och skärgårdsbygder, som med sin mycket spridda befolkning oftast kräfva jemförelsevis större antal skolor, än slättbygden med sin inom en trängre krets samlade befolkning.

Särskilda anmälningar till Domkapitlet om svarare missförhållanden, som påkallat åtgärder från dess sida, hafva under femårsperioden

förekommitt endast tvänne gånger, den ena gången rörande behovet af bättre ordnad skolundervisning för barnen i Harnäs—Grinduga skolområde i Valbo skoldistrikt, den andra om på olagligt sätt i Ofvansjö skoldistrikt besluten indragning af fortsättningsskolor. I båda fallen ingrep Domkapitlet genast, i det förra dock utan resultat, enär frågan om byggande af nytt skolhus för Harnäs—Grinduga skolområde var beroende på utgången af besvär, som anförts öfver kyrkostämmobeslut i denna angelägenhet. Af grundsats gör jag endast högst sällan och i undantagsfall dylika anmälningar, utan söker jag vanligen nå det med dessa afsedda ändamålet genom att föranstalta om klagomåls anförande, då för skolan mindre lämpliga beslut fattats, och får jag på detta sätt tillfälle att i frågan yttra mig inför Domkapitlet, som alltid inforrdar mitt utlåtande, innan saken afgöres.

I här lemnade redogörelse för skolväsendet i Gefle och Gestriklands kontrakt äro visserligen många anmärkningar i ena och andra afseendet framställda och åtskilliga önsknningar om förändringar uttalade. Men allt detta oaktadt torde dock af densamma framgå, att skolorna i nämnda två kontrakt äfven under femårsperioden 1882—1886 gjort ganska goda framsteg. Måtte dessa nu och framgent vara af den art, att de föra slägte efter slägte icke allenast till förökade kunskaper och insigter, utan äfven och framför allt till sann gudsfruktan, lefvande fosterlandskärlek, redbarhet och duglighet i det medborgerliga lifvet!

Gefle i Juli 1887.

Gustaf Insulander,
folkkoleinspektör.

IV.

Helsingland.

I. Inspektionsområdet.

Det inspektionsområde, öfver hvilket undertecknad haft förtroendet att vara folkskoleinspektör, å statens vägnar sedan den 1 januari 1876 och Gefleborgs läns landstings vägnar sedan den 1 juli 1875, omfattar *landskapet Helsingland*, utom den till Hernösands stift och Jämtlands län hörande Ytter-Hogdals socken, samt den sedan några tiotal år till Gefleborgs län och Upsala Erkestift hörande, under Los pastorat lydande s. k. *Orsa finnmark*.

Det innefattar fyra kontrakt och 39 skoldistrikt. Dessa äro följande: 1) *Helsinglands Östra kontrakt*, omfattande *Mo, Rengsjö, Söderala, Segersta, Hanebo, Söderhamn, Norrala, Trönö* och *Skog*; 2) *Helsinglands Vestra Nedre kontrakt*, omfattande *Bollnäs, Alfta, Svabensverk, Arbrå, Undersvik, Ofvånåker* och *Voxna*; 3) *Helsinglands Vestra Öfre kontrakt*, omfattande *Jerfsjö, Ljusdal, Ramsjö, Färila* och *Los*; 4) *Helsinglands Norra kontrakt*, omfattande *Hudiksvall, Idenor, Delsbo, Forsa, Hög, Enånger, Njutånger, Nianfors, Harmånger, Jättendal, Helsingtuna, Bergsjö, Hassela, Norrbo, Bjuråker, Rogsta, Ilsbo* och *Gnarp*.

Inspektionsområdets *folkmängd*, som vid förra periodens slut utgjorde 113,533 personer, steg vid 1886 års slut till 123,951 personer och har under de sista fem åren således ökat med 10,418 personer. Denna snabba tillökning i folkmängden är till stor del en följd af stark inflyttning från andra delar af riket. *Antalet barn mellan 7—14 år*, som vid 1881 års slut utgjorde 15,038, hade den 31 december 1886 stigit till 18,213 och har således under åren 1882—1886 ökat med 3,175. För 1885 utgjorde tillökningen af barn mellan 7—14 år 442 och för 1886 ej mindre än 787.

II. Undervisningsanstalterna.

A. Offentliga.

Vid 1886 års slut funnos 279 offentliga folkundervisningsanstalter, nemligen 116 *folkskolor*, 98 *mindre folkskolor* och 65 *småskolor*.

Af folkskolorna äro 105 fasta och 11 flyttande (alla på två stationer). Af de fasta hafva 2 i Söderhamn och 2 i Hudiksvall flere lärare och lärarinnor. Alla de öfriga hafva blott en lärare eller lärarinna. Af de mindre folkskolorna äro 37 fasta, 61 flyttande. Af de senare flytta blott 7 på tre stationer, alla de öfriga på två. Af småskolorna äro 39 fasta, 26 flyttande. Af de senare flytta endast två på tre stationer, alla de öfriga på två. Räkna^r man en »skola» för hvarje lärarekraft, funnos vid förra årets slut 289 »skolor». Läggas härtill 11 särskilda slöjdskolor (8 för gossar och 3 för flickor), så utgör *hela antalet under undertecknads inspektion stående »skolor» jemt 300.*

Under en del af perioden har dock undertecknad äfven haft att inspektera den *högre folkskola*, hvilken på Gefleborgs läns landtings bekostnad några år upprätthölls i Bollnäs. Denna högre folkskola, som var ordnad i fullständig öfverensstämmelse med de i Rikets Ständers skrifvelse till K. Maj:t den 2 mars 1858 utstakade grunder för dylika högre folkbildningsanstalter, som inom sig egde alla förutsättningar för att kunna blifva just hvad en sådan ordnad, reglementerad och kontrollerad läroanstalt för högre folkbildning bör vara, och som var i allo väl skött och omfattad med stigande förtroende, finnes nu icke mer. För att undfå nödigt statsbidrag till skolan, hvilket icke lät sig göra för en af landtinget upprätthållen och bekostad högre folkskola, har nemligen Gefleborgs läns landsting sett sig föranlåtet att förändra henne till en s. k. *folkhögskola*. Denna förändring inträdde med början af 1886. Skolans reglemente, läroplan och anda äro dock i det väsendtligaste oförändrade, likasom föreståndaren fortfarande är densamme. Enligt landtingets beslut är undertecknad fortfarande å dess vägnar skolans inspektor. Såsom sådan tillkommer det mig dock icke att i denna berättelse lemna någon redogörelse för skolans verksamhet.

Antalet undervisningsanstalter har sedan 1881 ökats med 36. Härigenom hafva folkskolorna ökats med 19, mindre folkskolorna med 6 och småskolorna med 11. Sedan 1875, eller under de sista tolf åren, hafva jemt 100 nya folkundervisningsanstalter blifvit inom inspektionsområdet inrättade.

Småskolornas antal är ännu jernförelsevis ringa. Undantagas städerna, (hvarvid i afseende på Söderhamn alltid sjelfva staden skiljes från det till densamma hörande, vidsträckta, mer än en mil långa,

sågverksområdet utefter Söderhamnsfjärden), är det nemligen blott 56 folkskolor på landet, som hafva särskild småskola under sig. 60 folkskolor sakna underlaget af särskild småskola. Orsakerna härtill äro i föregående berättelser utförligt framställda. Der omnämnda hinder för ett mera allmänt inrättande af särskilda småskolor förefinnas ännu i hela sin utsträckning och kunna svårligen någonsin öfvervinnas. Emellertid hafva till de 20 småskolor, som under föregående period inrättades, under denna ytterligare tillkommit 11 nya. I följd af den starka folkmängdstillökningen finnes ännu ett mindre antal skolområden med inemot 100 barn mellan 7—14 år, som likväl sakna särskild småskola. För några af dem äro dock beslut redan fattade, hvarigenom denna brist varder afhjulen.

Är småskolornas antal för litet, så torde deremot antalet *mindre folkskolor* synas alltför stort, då ej mindre än 98 sådana skolor ännu finnas, eller nära lika många som de egentliga folkskolorna. Enligt andemeningen af folkskolestadgans 3:e § borde sådana skolor, ett visserligen abnormt mellanting mellan småskola och egentlig folkskola ej få finnas utom vid vissa enstaka, aflägsset belägna byar, hemman, torp eller lägenheter. Ordalydelsen i denna § är dock ej sådan, att medelst densamma en förändring af mindre folkskolor till egentliga folkskolor låter sig framtinga. I trakter sådana som Helsingland, der bygderna oftast utgöras af trånga dalgångar, som ligga inkilade mellan berg, skogar och vattendrag, blir begreppet »aflägsset belägna hyar, hemman, torp eller lägenheter» mycket svårfvande och flytande. I sådana trakter måste derföre också antalet mindre folkskolor alltid blifva jernförelsevis stort. Ett ej så litet antal af dessa skolor återfinnes emellertid i skolområden, som efter ortförhållandena visserligen icke kunna sägas vara »aflägsset belägna», enär de utgöra delar af den egentliga bygden. Flere af dessa skolområden hafva äfven ett jernförelsevis stort antal skolpligtige barn. Så är i synnerhet fallet med nästan samtliga de 37 skolområden, som hafva fasta mindre folkskolor, såsom t. ex. 3 dylika i Norrala, 2 i Trönö, 2 i Bollnäs, 3 i Ofvanåker, 2 i Jerfsö (utom dem, som nu erhållit examinerade lärare), 2 i Delsbo, 1 i Forsa, 2 i Enånger, 1 i Bjuråker, 2 i Rogsta och 1 i Gnarp. Det egentliga hindret för dervarande mindre folkskolors förändring till egentliga folkskolor ligger i den betydligt ökade kostnaden, särskildt för i sådant fall nödigt ombyggande eller tillbyggande af förut befintliga, ej gamla skolhus. En glädjande utveckling till ett bättre har emellertid äfven i detta hänseende under sista perioden egt rum, i det de 19 nya folkskolorna tillkommit hufvudsakligen derigenom, att mindre folkskolor förändrats till egentliga folkskolor med fullständigt examinerade lärare eller lärarinnor.

Hvad slutligen de egentliga *folkskolorna* vidkommer, så har deras antal, såsom ofvan visats, ökats med 19. Genom inrättande af särskilda småskolor hafva derjemte 8 folkskolor kommit i en betydligt förbättrad ställning. Det är att hoppas, det utvecklingen under nu ingångna period kommer att fortgå i denna riktning, så långt som förhållandena medgifva, att mindre folkskolor förändras till egentliga folkskolor, och att särskilda småskolor inrättas i skolområden med större barnantal.

B. Enskilda.

De till egentliga folkundervisningsanstalter hänförliga enskilda skolorna äro inom detta inspektionsområde få. Till dem hör först och främst den med landtingseminariet i Bollnäs förenade *öfningskolan*, omfattande en småskole- och en folkskoleafdelning. Den skötes på ett förträffligt sätt af vid seminariet biträdande examinerade lärarinnan, fröken L. Forsberg, och är i de afdelningar, den omfattar, en mönsterskola. Den bekostas numera helt och hållet af landstinget med något bidrag af barnens föräldrar. Till detta slags skolor torde äfven böra räknas en af baptistiskt sinnade föräldrar i Hudiksvall (en s. k. »baptistförsamling», ehuru medlemmarne ej utträtt ur svenska kyrkan) *underhållen skola*, som för närvarande förestås af en lärarinna, som förut varit anställd vid mindre folkskola i grannsocknen Rogsta men efter öfvergången till baptismen tog anställning vid baptistskolan i Hudiksvall. Här undervisas äfven ej så få barn af föräldrar, som icke tillhöra baptistförsamlingen. Naturligtvis läses dock icke katekesen. Skolans tillvaro är såsom hela det s. k. »baptistsamfundets» en beklaglig abnormitet, så länge de s. k. baptisterna icke begagnat sig af sin lagliga rätt att utgå ur svenska kyrkan och bilda lagligt erkändt kyrkosamfund. Dylika *baptistskolor*, hafva under perioden äfven tidtals varit upprätthållna i Hassela och Bergsjö samt möjligen äfven i ett par andra socknar. I Bergsjö och Hassela fingo dessa skolor ett hastigt slut, då lärarinnan befanns föra ett osedligt lefverne. I Ljusdal, Jerfö och Skog samt möjligen äfven annorstädes hafva en del s. k. ståndspersoner och handverkare underhållit ett slags *privatskolor*, som dock icke äro att hänföra till egentliga folkundervisningsanstalter. Till sådana kunna ännu mindre hänföras de välordnade, fullständiga *elementarskolor för flickor*, som äro inrättade i städerna Söderhamn och Hudiksvall.

För s. k. fortsättningskolor, aftonskolor och slöjdskolor redogöres särskildt längre ned.

III. Lärarekrafterna.

Lärarekrafternas antal utgjorde vid 1886 års slut 289. Af dessa äro 118 eller 41 % män, 171 eller 59 % qvinnor. De senare äro så-

ledes till antalet betydligt öfverlägsna. De flesta af dem äro anställda vid småskolor och mindre folkskolor. Vid egentliga folkskolor tjenstgöra blott 35 lärarinnor, medan lärarnes antal vid dessa skolor utgör 91. Af de senare äro 2 tillika prester (kapellpredikanterna vid Svabensverk och Nianfors), men ingendera har aflagt folkskolelärareexamen. Af de öfriga hafva 4 aflagt student- eller maturitetsexamen vid allmänt läroverk. En af dessa har icke aflagt folkskolelärareexamen (tjenstgör vid mindre folkskola). 29 lärare vid folkskolor äro tillika organister, kantorer eller klockare. Af samtliga lärare och lärarinnor hafva 124 eller nära 44 % genomgått något af statens folkskolelärareseminarier och 161 eller nära 56 % hafva blott genomgått länets eller annat motsvarande småskoleseminarium. De fyra återstående hafva icke genomgått något seminarium. Af de 126 lärare och lärarinnor, som äro anställda vid egentliga folkskolor, äro 78 lärare och 31 lärarinnor anställda såsom ordinarie; 13 lärare och 4 lärarinnor äro anställda såsom extra ordinarie. Af de vid mindre folkskolor anställda äro 20 lärare och 78 lärarinnor. Vid småskolorna äro 7 lärare och 58 lärarinnor anställda. — Utom nu omnämnda lärare och lärarinnor i folk- och småskolans läse- och öfningsämnen äro 8 lärare och 3 lärarinnor anställda särskildt för undervisning i handslöjd. Medräknas dessa, blir de vid inspektionsområdets skolor anställda lärarekrafternas hela antal jemt 300.

Om inspektionsområdets lärare och lärarinnor anser jag mig kunna gifva det allmänna vitsordet, att de med religiöst och sedligt allvar förena intresse, trohet och nit i utöfningen af deras viktiga kall. I socialt hänseende, eller i förhållande till det borgerliga och kyrkliga samfundslifvet, synes lärarekåren nästan allmänt utmärka sig för en i allo, sund och lofvärd hållning. Den separatistiskt frireligiösa strömning, som en tid hotade att rycka en del af lärarekåren (synnerligast i sydöstra Helsingland) med sig, synes nu nästan hafva förlorat sin dragningskraft, och de få, som ännu hysa frireligiösa sympatier, förhålla sig i det hela mycket stilla. Den moderna otros- och osedlighetslitteraturen torde bland lärarekåren knappast hafva någon enda anhängare. För att befrämja den pågående nykterhetsrörelsen hafva några lärare och lärarinnor anslutit sig till goodtemplarorden eller blåbandsföreningen. Ju aktningsevärdare lärarekåren i det hela i nu nämnde hänseenden förhållit sig, desto bjertare afsticka häremot de få undantag från den allmänna regeln, som under perioden verkligen förekommit. Till dessa höra dels, att några lärarinnor gjort sig skyldiga till ett osedligt lefverne, som föranledt deras skiljande från innehavande tjenst, dels att trenne lärare måst enskildt eller officiellt varnas för dryckenskapsbegär, dels att en lärare gjort sig skyldig till sådan

osedlighet, som skulle medfört afsättning och laga ansvar, derest han icke, redan innan hans brottslighet blef fullt känd, hade afvikit från orten, samt dels att en lärare erhållit officiel varning för föreumlighet i tjänsten.

I afseende på *undervisningskicklighet* råder naturligtvis temligen stor olikhet. Tages tillbörlig hänsyn till naturlig begåfning, erhållen pedagogisk utbildning och de mer eller mindre ogynsamma förhållanden i afseende på skolans ordning och barnens skolgång, under hvilka en stor del af inspektionsområdets lärare och lärarinnor hafva att arbeta, torde kunna sägas, att hvar och en söker göra sitt bästa, att de allra flesta söka med omsorg tillgodogöra sig den pedagogiska ledning, de fått, den erfarenhet, de under en längre lärareverksamhet vunnit, samt de ytterligare råd och anvisningar, de af inspektör, skolrådsordförande eller medlärare och medlärarinnor få mottaga. Härvid har det ej sällan visat sig, att, då en lärare eller lärarinna med jemförelsevis »höga betyg» kanske ej motsvarat de förhoppningar, man vid hans eller hennes anställande knutit, så har deremot andra med svagare betyg ådagalagt sådan praktisk duglighet, att de med skäl kunna räknas till inspektionsområdets bästa lärareförmågor. Pedagogiskt-praktiskt anlag, ständig sjelfkritik och pligttrögen ihärdighet betyda för lärareverksamheten oftast mera än framstående intellektuel begåfning och omfattande teoretiska insigter. Trots den relativt goda utbildningen och trots allt årligt och aktningsvärdt sträfvande kunna lärarne och lärarinnorna vid de många mindre folkskolorna, på vissa framstående undantag när, näppeligen anses fylla de rättmätiga krafven på dem, som skola undervisa på folkskolans alla stadier. Också har, äfven med hänsyn till de mindre folkskolornas behof, lärokursen i landstingets seminarium i Bollnäs från och med 1886 blifvit utvidgad till 12 månader fördelade på trenne terminer. Under förutsättning, att den årliga lönen och lönetillskottet af staten för dessa lärare och lärarinnor lämpades derefter, vore det emellertid högeligen önskvärdt, att en något grundligare och mera omfattande utbildning bereddades och föreskrefves för dem, som vilja söka anställning vid mindre folkskolor. Dessa skolor äro nu en gång i vissa delar af vårt land så talrika och deras mera allmänna förändring till egentliga folkskolor skall säkerligen låta ännu så länge vänta på sig, att det synes alldeles oundgängligt, att äfven från statsmakternas sida kraftiga åtgärder vidtagas för att förse dessa skolor med tillräckligt utbildade lärare och lärarinnor. Tusentals barn, som på grund af lokala förhållanden måste hemta all sin undervisning i dessa mindre folkskolor, skola i annat fall alltid komma att stå betydligt efter dem af deras jemnåriga, som haft förmånen att kunna besöka mera normalt ordnade egentliga folkskolor. Man måste härvid,

synes mig, taga förhållandena *sådana de äro, icke sådana de borde vara.*

Såväl af förhandlingarne vid läraremöten som af den lärokurs, som hölls i Bollnäs sommaren 1885, och för hvilken längre fram särskild redogörelse lemnas, framgår, att lärarekåren i allmänhet taget lifligt känner behovet af och med varmt intresse omfattar hvarje tillfälle till *fortsatt teoretisk-praktisk lärarebildning*. För att vidmagthålla och tillmötesgå detta lofvärda behof och intresse samt för att dymedels förebygga lärareverksamhetens urartande till stel formalism och död slentrian synes det mig önskvärdt, att vissa åtgärder i detta syfte vidtagas. Om också en god del af de planer och önskningsar, som vid behandlingen af denna fråga inom lärarekåren blifvit förda till torgs, torde böra anses både omogna och utförbara, torde likväl ej kunna bestridas, att något både kan och bör göras härför, såväl från statens som landstingens sida. Utom de äfven för detta ändamål icke alldeles betydelselösa *distriktsmöten*, hvilka numera af inspektörerna anordnas och ledas, må äfven ett par andra betydelsefullare åtgärder förslagsvis framställas till bepröfning. Den ena är anordnandet af sådana *teoretiskt-praktiska lärokurser* som den här nedan (sid. 102) beskrifna. De kunna lämpligast anordnas under skolornas sommarferier vid seminarierna eller å andra därför passande platser. Hvar och en bör omfatta blott några få ämnen. Öfver undervisningen i dessa ämnen hållas föreläsningar, samtal och praktiska öfningar. För deltagande i dem böra lärarne sjelfva så litet som möjligt betungas. I betraktande af de millioner, som på folkundervisningen årligen nedläggas, torde kostnaderna för dylika lärokurser, helst om de fördelas mellan stat och landsting, blifva en ren obetydlighet, vinsten för den allmänna folkbildningen deremot säkerligen rätt betydande. Den andra äfvenledes jämförelsevis lätt utförbara men för den fortsatta lärarebildningen gagnande åtgärden vore bildandet af s. k. *pedagogiska bibliotek*, eller för lärarens bildning och verksamhet lämpade boksamlingar, afsedda för utlåning bland lärarepersonalen inom vissa mindre områden eller kretsar. Betydelsen af fortsatta sjelfstudier är väl känd. Men med sina ytterst knappa löneförmåner saknar läraren vanligen, isynnerhet när han har familj, tillgångar att förskaffa sig goda böcker, till och med sådana som allra närmast beröra hans egen verksamhet. Genom statens, landstingens och enskildas understöd skulle lätteligen ett antal sådana lärarebibliotek kunna bildas här och der i landsorten, synnerligast behöfliga i de ländeländer, hvilka, såsom fallet är med Norrland, äro vidt skilda från de större biblioteken. En god begynnelse härtill är genom bildandet af det pedagogiska biblioteket i Stockholm redan gjord.

I afseende på *den disciplinariska förmågan* råder naturligtvis äfven en viss olikhet. I allmänhet torde dock kunna sägas, att skoldisciplinen, tagen i den vanliga, mera yttre bemärkelsen, numera är ganska god, i det att hvad som hörer till en god yttre ordning i de flesta skolor iakttagas. Om det ock hos många lärare och lärarinnor stannar härvid, finnas likväl icke så få, hvilka söka tillämpa »tukten» i en djupare, mera sannt uppfostrande betydelse.

IV. Skolbarnen och skolgången.

1. *Skolpliktiga barn; förhållandet mellan antalet skolpliktiga barn och antalet lärarekrafter.* Antalet barn mellan 7—14 år utgjorde vid 1886 års slut 18,213, hvaraf 9,250 gossar och 8,963 flickor. Om man från detta antal drager dels de barn, som under sista året undervisats i allmänna läroverk och specialskolor samt enskilda skolor, dels de barn, som efter godkänd afgångspröfning ej under året deltagit i undervisningen — för dessa hade s. k. fortsättningskola bort vara anordnad — och dels de barn, som varit af sjukdom eller naturfel förhindrade att deltaga i undervisningen (tillsammans 973), och till de återstående 17,240 lägger det till ungefär ett tusental stigande antalet ännu skolpliktiga barn öfver 14 år, så utgör det då uppstående talet 18,240 det antal faktiskt skolpliktiga barn, som under 1886 bort besöka inspektionsområdets offentliga folkundervisningsanstalter.

Jemföres nu antalet faktiskt skolpliktiga barn med antalet lärarekrafter, så befinnes inspektionsområdet hafva i medeltal en lärarekraft för hvar 63:dje faktiskt skolpliktigt barn. Inberäknas äfven de barn, som bort undervisas i fortsättningskola, så finnes en lärarekraft för hvar 64:de skolpliktigt barn. Då det vid förra periodens slut fanns en lärarekraft för hvar 60:de barn, ställer sig förhållandet i detta afseende sämre nu än då. Detta är en följd af den oerhördt starka tillväxten i folkmängd och antal skolpliktiga barn.

2. *Skolpliktiga barn, som icke besökt områdets offentliga folkundervisningsanstalter.* Inberäknas bland dessa de 196 barn, som undervisats i folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt (flertalet af dessa torde dock verkligen blifvit undervisade i folkskolor och småskolor inom inspektionsområdet), utgjorde de år 1886 ett antal af 2,651. Af dessa hade 279 (1,53 % af hela antalet skolpliktiga) undervisats i allmänna läroverk och specialskolor; 272 (1,5 %) i enskilda skolor och 804 (4,41 %) i hemmen. 125 (0,7 %) barn, som förut afgått med minimikunskaper, 322 (1,2 %) barn, som förut afgått efter aflagd afgångsexamen, 100 (0,5 %) barn som lidit af sjukdom eller naturfel, samt 193

(1 %) barn, som »af annan anledning» uteblifvit, hade under 1886 ej åtnjutit någon undervisning. Om 360 barn saknas uppgifter.

Af de 804 barn, som uppgifvits vara undervisade »i hemmet», torde blott ett mindre antal (hufvudsakligast barn af s. k. ståndspersoner) hafva åtnjutit verklig ordnad hemundervisning. De allra fleste äro sådane barn, som under året fyllt 7 år men ännu af en eller annan anledning icke börjat sin skolgång. Dock torde bland dessa 804 barn finnas äfven åtskilliga äldre barn, om hvilkas verkliga hemundervisning ingen säker kännedom vunnits, enär den i skolstadgan föreskrifna pröfningen, trots gifna erinringar, oftast alls icke förekommer. De 193 barn, som »af annan anledning» uteblifvit, hafva för visso till allra största delen helt och hållet *saknat undervisning*. Ur denna flock framgår största delen af de mer eller mindre försummade, okunniga och råa individer, som uppväxta så ofta blifva samhällets värsta olycksbarn.

En del af de under sistnämnda båda rubriker upptagna barnen äro barn af *sektersikt sinnade föräldrar*, som kanske mera af trots mot den bestående samhällsordningen än af verkliga religiösa samvetsbetänkligheter afhålla sina barn från de offentliga skolorna. Detta är i synnerhet händelsen med flere barn inom Hassela och Bergsjö. Särdeles i den förstnämnda socknen finnas en mängd föräldrar, som förut varit baptister men nu i religiöst hänseende äro just ingenting. och i hvilkas inre sekterismen blott qvarlemn timer en viss bottensats af förakt för och trots mot det bestående i kyrka och stat. De åtgärder, nämnda kommuner vidtagit för att bereda den delvis vidt kringsspridda befolkningen bekvämare tillgång till skolundervisning, utträtta häremot intet. Det stora antalet dylika fall, de för sådana fall afsedda lagparagrafernas olämplighet och den alltför »frisinnade» anda, som gentemot dylika fall vid lagskipningen ofta göres gällande, göra det ganska svårt för skolråden att kunna häremot något utträtta.

Antalet barn, som efter undergången afgangspröfning ej åtnjutit undervisning (322), är stort och torde blifva än större. Men då »fortsättningskolan» tyvärr icke är obligatorisk, och då man ej kan eller bör förhindra barn, som fullständigt inhemtat folkskolans lärokurser, att undergå afgangspröfning (sådant skulle inverka högst menligt på skolgången), så kan man i folkbildningens intresse blott beklaga, att hundratals barn under 14 år skola gå utan all skolundervisning.

Utom de hundra barn, som af sjukdom eller naturfel ej kunnat deltaga i undervisningen, finnes bland de i skolorna inskrifna barnen ett rätt stort antal s. k. *halfidioter*. För dessa egnar sig icke all folkskolan och de äro der blott till stort hinder. För dem borde deremot anordnas en särskild bildningsanstalt motsvarande den tredje ;

raden af de utomlands förekommande trenne afdelningarna af idiotanstalter: 1) vårdanstalten, 2) sysselsättningsanstalten (eller arbetshemmet), 3) den intellektuellt-praktiska bildningsanstalten. I en sådan skulle de tvifvelsutan kunna utbildas till någorlunda nyttiga samhällsmedlemmar, ty af dem är dock något att göra.

3. *Skolpliktiga barn, som besökt områdets offentliga folkundervisningsanstalter.* Af områdets 18,213 barn mellan 7—14 år hafva 15,562 eller nära 85,5 % under 1886 begagnat undervisningen i sina egna distrikts folkskolor och småskolor. Läggas härtill dels de barn, som undervisats i folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt men inom inspektionsområdet, dels de barn öfver 14 år och under 7 år, som undervisats i områdets folkskolor och småskolor, stiger hela detta antal faktiskt till omkring 16,500.

Af ofvannämnda 15,562 barn mellan 7—14 år hafva sista året 8,051 (44,2 % af hela antalet skolpliktige) undervisats i egentliga folkskolor (7,395 i fasta, 656 i flyttande), 4,449 (24,4 %) i mindre folkskolor (1,730 i fasta, 2,719 i flyttande) och 3,062 (nära 17 %) i småskolor (1,893 i fasta, 1,169 i flyttande). Räkñas en »skola» för hvarje lärarekraft, kommer i medeltal 64 barn på hvarje fast folkskola, 60 barn på hvarje flyttande folkskola, 47 barn på hvarje fast och 44 barn på hvarje flyttande mindre folkskola, 48 barn på hvarje fast och 45 barn på hvarje flyttande småskola. I det hela komma 54 undervisade barn på hvarje skola.

4. *De skolbesökande barnens skolgång, uppförande och flit.* Om skolgången kan med skäl sägas, att den i flertalet skolor under sista perioden ännu ytterligare förbättrats. I rätt många skolor är den nu mera ganaka jemn och ordentlig. Ja, icke blott enstaka skolområden utan hela skoldistrikt finnas, i hvilka barnens skolgång kan sägas vara nästan fullt normal. Bland de senare torde särskildt få framhållas städerna Söderhamn och Hudiksvall, samt Ofvånåkers, Alfta, Bollnäs och Voxna skoldistrikt, flera skolområden i åtskilliga andra skoldistrikt att förtinga. Energiska åtgärder af skolorådets ordförande och ledamöter i förening med verkligt god undervisning hafva flerstädes gjort mycket god verkan. Vid inträffande förfall begära barnen nu oftare »lof» än hvad förr varit fallet. Ännu finnes dock ett rätt betydligt antal skolområden der skolgången är långt ifrån tillfredsställande, ja rent af usel. Visserligen härrör detta ofta nog af de vanliga orsakerna och här förekommande säregna förhållanden (se föregående berättelse!). Ej sällan är det dock en följd af föräldrarnes likgiltighet och godtycklighet, som låter dem vid minsta anledning behålla barnen hemma. Åtskilliga föräldrar synas anse sig ha uppfyllt allan rättfärdighet, om de blott låta barnen besöka skolan en och annan dag under terminen.

Barnens *uppförande* vitsordas visserligen vid inspektionerna oftast såsom i allmänhet taget godt. Närmare undersökningar af förhållandet härutinnan hafva dock gifvit vid handen, att det sedliga tillståndet bland barnen icke alltid är i grunden så godt, som det på ytan kan synas vara och man så gerna vill tro. Jag har derföre ofta påpekat nödvändigheten af att med ett mera vaksamt öga följa barnen äfven under lofstunderna, att utöfva en ännu allvarligare sedlig tukt och att meddela en mera sannt uppfostrande undervisning. Inom Helsingland är detta så mycket nödvändigare, som barnen i mångfaldiga hem få uppväxa i själfsväld och tuktlöshet.

Med *fliten* i arbetet på förelagda hemuppgifter torde det i allmänhet taget vara sämre bestäldt än med uppförandet. Åtminstone klagas vid inspektionerna mera öfver bristen i detta afseende. Något allvarligt efterhållande till lexöfverläsning torde i de flesta hem ej heller förekomma, enär man vanligen synes anse, att, sedan man fått så många skolor, bör skolan göra allt och hemmet så godt som intet. Med den stora frihet och själfständighet, som i hemmen oftast lemnas barnen, beror det derför mest derpå, huruvida läraren lyckats så intressera och vinna barnen, att de af helt och hållet egen drift läsa sina lexor.

I betraktande af nu vidrörda omständigheter har jag tagit för regel att vid hvarje inspektion söka komma barnen personligen så nära som möjligt och att såväl genom deltagande i undervisningen som genom tal till dem söka så vidt möjligt inverka uppfostrande och förädlande på dem. I mån af tid och förmåga har jag sålunda sökt göra hvarje inspektion till ett litet stycke folkbildningsarbete, till en sådd på förhoppning.

V. Skollokaler och undervisningsmaterielen.

Antalet *skolstationer* utgjorde, efter beräkning af en station för hvarje lokal, der en hel skola eller blott en skolafdelning undervisas vid 1886 års slut 394. Fasta äro skolorna för närvarande på 191 stationer. Af de 98 flyttande skolorna flytta 91 på två och 7 på tre stationer. Tillsammans hafva således dessa 98 skolor 203 stationer at undervisa på.

Antalet *egna skolhus*, som vid 1881 års slut utgjorde 253, af hvilka 11 hade två eller flere lärosalar, steg vid 1886 års slut till 280, af hvilka 2 hafva sju, 1 fyra och 12 två lärosalar, slöjdsalar i några obekräknade. Antalet egna skolhus har således under sista perioden ökat med 27. Om trenne nya skolhus, som trädt i stället för trenne gaml

inberäknas, hafva under åren 1882—1886 tillsammans 30 nya skolhus blifvit uppförda. Sedan 1876 års slut hafva 85 och sedan slutet af 1865 ej mindre än 228 skolhus blifvit uppförda inom Helsingland.

Af de under sista fem åren uppförda nya skolhusen torde följande böra särskildt framhållas: ett af trä med tre lärosalar och slöjdsal vid Ävik i Helsingtuna; ett af sten med två lärosalar vid Norr-Ljusne i Söderala; ett af trä med två lärosalar, slöjdsal och reservsal vid Ångsågen i Forsa; ett af trä med två lärosalar vid Färila kyrka; ett vid Wade och ett vid Fiskvik i Bergsjö, ett vid Stocka i Harmånger, ett vid Håkanbo i Skog, ett vid Trönbyn och ett vid Sterte i Trönö, alla med en lärosal, samt en af Bergviks bolag vid Bergvik uppförd större byggnad af trä, innehållande flere lärosalar för småskola och slöjdskola med lärarebostäder samt dessutom biblioteksrum och festsal med smårum för verkets goodtemplare, det hela uppvärmdt af en enda värmeapparat. Alla dessa nu nämnda och de flesta andra nyuppförda skolhus äro försedda med afklädningsrum, rymliga och bekväma lärarebostäder och allt öfrigt motsvarande normalritningarna. Till flere af dessa har undertecknad sjelf, då insända förslag ofta varit otillfredsställande, uppgjort fullständiga ritningar. Med stor beredvillighet har man härvid gått undertecknade framställningar till mötes. Utom dessa nybyggnader hafva äfven flere, delvis betydande tillbyggnader till äldre skolhus (för beredande af flere eller större lärosalar samt rymligare och bekvämare lärarebostäder) blifvit under perioden utförda. Särskildt har detta varit händelsen i Söderhamn, der äfven tvänne efter branden 1876 uppförda byggnader blifvit förvandlade till förträffliga skollokaler och slöjdskolor med flere lärarebostäder. Under innevarande år äro derjemte flera både större och mindre skolhus under uppförande.

Trots denna liffiga byggnadsverksamhet sakna ännu 94 skolstationer egna skolhus. Å de allra flesta af dessa är någorlunda lämplig lokal förhyrd för längre tid. Blott å ett mindre antal stationer, mest inåt de vidsträckt skogstrakterna, upplåtes ännu lokal turvis i gårdarna. Dessa äro vanligen i alla afseenden otillfredsställande. I tvänne socknar, Rengsjö och Undersvik, saknas ännu flera högst angelägna skolhus. Alla erinringar och sträfvanden för att bringa dessa skolhus till stånd stranda mot socknarnes envist tredskande motstånd.

De nyuppförda skolhusen äro samtliga försedda med tidsenliga skolmöbler och öfriga nödiga inventarier. Undertecknads ritning till skolbankar hafva flerstädes blifvit följda. Vid de nya skolhusen finnas äfven lämpliga skilda *afträden*. Vid de äldre är det deremot ännu ofta illa stäldt i detta hänseende. För *ventilationen* af skolsalarne är det ännu i de flesta äldre skolhusen alls icke eller mycket dåligt

sörjdt. I de nyare oftast bättre. *Renhållningen* af skolsalarne, som vanligen besörjes turvis af barnen, är ej alltid tillfredsställande. Det är ej att begära, det de mindre barnen skola kunna med tillbörlig omsorg verkställa densamma.

Vid många skolhus hafva under perioden *lekplaner* blifvit ordnade och inhägnade samt *trädgårdsland* för läraren blifvit uppbrottna. Äfven några *skolträdgårdar* hafva blifvit fullt ordnade. Vid periodens slut funnos 35 fullständigt ordnade planteringsland eller skolträdgårdar. Anläggandet af sådana understödes af länets hushållningssällskap, men villkoren för åtnjutande af anslag äro sådana, att dessa sällan kunna tagas i anspråk. Länsträdgårdsmästarna utöfva tillsyn öfver de med anslag ordnade skolträdgårdarna. Detta hindrar dock ej, att desamma ofta ej äro så väl vårdade, som önskligt vore. Härtill kunna nemligen barnen blott obetydligt biträda i följd af de långa sommarferierna och de ofta långa afstånden mellan barnens hem och skolan. Denna omständighet men ännu mer nödvändigheten att först och främst tillse, det de många behöfliga nya skolorna varda inrättade och de behöfliga nya skolhusen uppförda, hvilket allt ganska strängt anlitat kommunernas offervillighet samt öfvervägande tagit uppmärksamheten i anspråk, hafva gjort, att jag ej ansett mig böra tillse vidare yrka på ett allmännare ordnande af skolträdgårdar. På ett och annat håll går saken ändå fram af sig sjelf. Så är t. ex. förhållandet i Söderala och Arbrå.

Undervisningsmaterielen har under perioden vunnit betydlig tillökning och förbättring, i det ny sådan anskaffats för omkring 6,000 kronor hvarje år eller sammanlagdt för 28,519 kronor 93 öre. Den geografiska undervisningen har härvid blifvit mest tillgodosedd, men äfven för undervisningen i andra ämnen, särskildt naturkunnighet, har åtskillig ny undervisningsmateriel blifvit anskaffad. De flesta skolor äro derför i detta afseende ganska väl utrustade. Anslag till materiel nekas aldrig, och åt skolrådets ordförande öfverlemnas att i samråd med läraren och inspektören anskaffa hvad som behöfves. Den *skolkarta öfver Gefleborgs län*, för hvars åstadkommande undertecknad så lifligt arbetat i mer än sju år, har nyligen kommit ut och synes blifva ett förträffligt hjälpmedel för undervisningen i hemortskunskap, i synnerhet om den kunde blifva beledsagad med en lämplig beskrifning öfver länet.

Sträfvandet att få *läroböcker* i alla förekommande ämnen samt *folkskolans läsebok* mera allmänt spridda bland barnen har under perioden i det hela krönt med god framgång, i det numera flertalet barn äro försedda med nödiga läroböcker och åtskilliga äfven med folkskolans läsebok. De allra flesta hafva dock icke egna läseböcker.

Snygga, häftade, skurna *skrif-* och *ritböcker* förekomma nu nästan allmänt.

VI. Undervisningens ordnande i allmänhet.

1. *Lärotiden.* Denna omfattar i de allra flesta skolor 8 kalendermånader om året. Endast i några flyttande skolor är den utsträckt till 8 $\frac{1}{2}$ eller 9 månader. Rörande den viktiga frågan, huru många *läsveckor* och *läsdagar* åtta kalendermånader rätteligen och minst böra anses innefatta, har under perioden förekommit en olikhet i uppfattning mellan mig och en del skolråd. Med stöd af Statsrådets och Chefens för Kongl. Ecklesiastikdepartementet cirkulär till samtliga folkskoleinspektörer d. 4 december 1884, i hvilket dessa åläggas noggrant tillse, det undervisningstiden i alla skolor uppgår till minst 8 kalendermånader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor om året, samt med stöd af Upsala Domkapitels »normalreglemente», i hvilket de 8 kalendermånaderna tolkas såsom innefattande minst 190 läsdagar (sedan, söndagarne oafsedt, 18 dagar afdragits för tillfälliga helgdagar och lofdagar), ansåg jag mig skyldig fordra, det lärotiden i alla skolor borde innefatta minst 34 $\frac{1}{2}$ läsveckor eller 190 läsdagar, för så vidt den vid statsbidragets sökande lemnade uppgiften om 8 kalendermånaders lästid skulle kunna vitasordas såsom riktig. De flesta skolråd ordnade också lästiden i öfverensstämmelse med denna uppfattning. Men Delsbo skolråd besvärade sig hos Högst. Domkapitlet i Upsala och Söderala skolråd hos Kongl. Maj:t. Lästiden utgjorde nämligen, i Delsbo omkring 170 läsdagar och i Söderala blott omkring 160. Med stöd af folkskolestadgans 15:e § 1:a mom. yrkade båda skolråden, att detta förhållande icke borde utgöra hinder för statsbidragets utbekommande. Bådas yrkanden gillades. Sedan dess hafva åtskilliga skolråd åter inskränkt lästiden, och den meningen synes flerstädes vilja göra sig gällande, att skolrådet äger fullt obegränsad frihet att bestämma antalet läsveckor och läsdagar, och att detta därför kan vara huru stort som helst, blott lästiden i sin helhet omfattar eller är utsträckt öfver åtta kalendermånader om året. En sådan tolkning torde dock göra bestämmelsen om 8 kalendermånaders minimilästid såsom vilkor för statsbidrag faktiskt nära nog betydelselös. Också är antalet läsdagar i de särskilda skoldistrikten f. n. mycket olika, från omkring 200 (i städerna och på några andra ställen) ända ned till omkring 160, eller med en skilnad af omkring 40 läsdagar mellan högsta och lägsta antalet. Ändock anses lästiden »omfatta 8 kalendermånader». Utan särskild ersättning för öfverläsning få således flere lärare och lärarinnor läsa ända till

omkring 40 dagar mera om året än andra. Äfven bestämmelsen om rättighet till sådan ersättning torde derigenom blifva faktiskt nära nog betydelselös. Häraf torde tydligen framgå, huru nödvändigt det är, att minimilästiden för statsbidrags erhållande varder närmare bestämd än genom det sväfvande och tånjbara uttrycket »omfatta minst åtta kalendermånader». Der, såsom fallet är i detta inspektionsområde, de allra flesta skolor antingen hafva s. k. afdelningsläsning eller också flytta på två eller tre stationer, behöfver skolan oundgängligen, att åtminstone minimilästiden tages ut så fullt som möjligt. Af dessa skäl har jag ansett mig böra lemna ofvanstående redogörelse.

I städerna, och der lästiden utgör minst 190 dagar, läses 6 dagar i veckan och 5 timmar om dagen. I öfriga skoldistrikt läses vanligen 5 dagar i veckan och 6 timmar om dagen, mindre dock i småskolorna. I de fasta folkskolorna utan småskola och i de fasta mindre folkskolorna förekommer öfverallt s. k. *afdelningsläsning*. Sådan förekommer äfven i de allra flesta fasta folkskolor på landet med särskild småskola under sig. I senare fallet omfattar den ena afdelningen 1:a och 2:a årsklassen, den andra afdelningen 3:dje och 4:e årsklassen. I förra fallet utgör den lägre afdelningen en småskola med 2 eller oftare 3 årsklasser, den högre en folkskola med 2 eller 3 s. k. lexlag. De olika afdelningarna undervisas vanligast hvarannan dag, endast mera sällan längre sammanhängande tid. Vid fem dagars läsning i veckan erhåller då den afdelning, som läser två dagar i veckan, blott omkring 70 läsdagar om året. Då den derjemte omfattar 2 å 3 olika klasser eller lexlag, kan man lätt inse, huru svårt det skall vara att åstadkomma tillfredställande resultat, helst om skolgången dertill är ojemn. Framställda förslag att låta de olika afdelningarna läsa längre sammanhängande tid hafva oftast rönt bestämdt motstånd. I en del skoldistrikt eller enskilda skolområden förekommer det dock.

Vårterminen börjar vanligen omkring den 1 februari och fortgår till omkring medlet af juni. I några skoldistrikt börjar den dock redan omkring den 15 januari och slutar då vanligen redan i början af juni. Høstterminen börjar vanligen omkring den 1 september och fortgår till medlet af december. I några skoldistrikt börjar den dock redan den 15 augusti och slutar då i början af december. Mera sällan förekommer, att høstterminen börjar i medlet af september och fortgår till jul. Längre afbrott göras vanligen blott vid påsk och under potatisupptagning. Tillfälliga lofdagar förekomma dock emellanåt.

2. *Förhållandet mellan småskola och folkskola, klassindelning och läroplaner.* Der särskild småskola finnes, är den öfverallt stäld i ett normalt förhållande till folkskolan, i det den omfattar vanligast två,

någon gång tre årsklasser. I sjelfva staden Söderhamn finnas 4 småskolor, hvardera omfattande 2 årsklasser gossar och flickor samtidigt undervisade. I Hudiksvall är småskolan så ordnad, att 4 lärarinnor undervisa hvardera 1 årsklass, tvänne blott gossar, tvänne blott flickor. Gossar och flickor undervisas således här åtskils äfven i småskolan. I alla småskolor följas läroplaner, som nära ansluta sig till normalplanen. Såsom ett mera tillfälligt undantagsförhållande må nämnas, att en mindre folkskola i Norrala och en mindre folkskola i Delsbo f. n. i följd af stort barnantal hafva särskild småskola under sig.

Hvad den egentliga folkskolan vidkommer, så är denna i båda städerna ordnad så, att den omfattar 4 årsklasser med en lärare eller lärarinna för hvarje årsklass och en särskild linie för gossar, en för flickor, hvarför man kan säga, att der finnas en särskild *goss-skola* och en särskild *flick-skola*. Här följes i det närmaste normalplanens lärokurser, lärogång och läsordningar för dylika folkskolor (Litt. A).

I de 56 folkskolor på landet, som hafva underlag af särskild småskola, och vanligast äro delade i tvänne afdelningar, hvilka vechselvis besöka skolan olika dagar i veckan, har man sökt följa normalplanens för dylika skolor (Litt. C.) uppställda lärokurser. Åtskilliga jemknin- gar hafva dock visat sig behöfliga. Då hvardera afdelningen får blott två eller tre dagar i veckan, äro läsordningarna vanligen så uppgjorda, att de särskilda lärotimmarna och läroämnena äro fördelade på tvänne veckor. Vid fem dagars läsning i veckan får hvardera afdelningen fem dagar på två veckor, vid sex dagars läsning sex på samma tid. Det säger sig sjelft, att den senare anordningen erbjuder större fördelar i flera afseenden. När den ena (vanligen den högre) afdelningen undervisas blott två dagar i veckan under hela året, hvilket är fallet i åtakilliga af dessa skolor, får densamma endast fyra dagar på två veckor.

Svårare är det att anordna klassindelning och läroplaner för de fasta folkskolor, som sakna särskild småskola, och för de med dem likställda fasta mindre folkskolorna. Af det förra slaget finnas 48 och af det senare 35, tillsammans således ej mindre än 83 skolor. Fler- talet af dessa skolor komma nog alltid att sakna underlaget af särskild småskola. Då emellertid i dem undervisas omkring 5,000 barn, är det af stor vikt, att undervisningen ordnas så väl som möjligt. Äfven för dessa skolor behöfves derföre en läroplan. Normalplanen har emellertid icke uppstått någon sådan utan hänvisar till den för flyt- tade folkskolor och småskolor uppställda, hvilken den dock endast villkorligt anser för dessa skolor tillämplig. Då det endast undan- tagvis lyckats att få afdelningsläsningen i dessa skolor ordnad så, att afdelningarna besöka skolan på olika men sammanhängande tider af

året, och det vanligaste är, att afdelningarna utgöra en småskoleafdelning och en folkskoleafdelning, som undervisas olika dagar i veckan, äro enligt normalplanens »motiver» icke ens de för flyttande folkskolor uppställda lärokurserna här tillämpliga. »Motiverna» synas tvärtom anse, att i dylikt fall undervisningen i dessa skolor måste inskränka sig till minimiämnena. Hittills har undervisningen i dessa skolor omfattat folkskolans *alla* läro- och öfningsämnen. Jag har dock härvid funnit, dels att undervisningen i de s. k. realämnena oftast varit i flera afseenden otillfredsställande, dels att undervisningen i sjelfva minimiämnena lidit ett betänkligt intrång och ej sällan varit, i synnerhet i modersmålet, underhållig både till beskaffenhet och resultat. Detta synes kraftigt tala för undervisningens inskränkning till minimiämnena, och jag har också sjelf ansett detta nödvändigt. Dock synes det å andra sidan äfven betänkligt att låta ej blott de 3,000 barn, som undervisas i *flyttande* folkskolor och mindre folkskolor, utan äfven de omkring 5,000 barn, som undervisas i *fasta* sådana, tillsammans således omkring 8,000 barn sakna all undervisning och insigt i geografi, historia och naturkunnighet. I hög grad ofullständig och ensidig blefve ju härigenom den folkbildning, som komme flera tusental barn till del. Den stora olikheten mellan dessas bildningsgrad och deras, som genomgått mera normalt ordnade folkskolor, torde ej heller för framtiden verka välgörande, då skolor af sistnämnda slag ju finnas nästan i alla kommuner. Det torde derför med fog kunna sättas i fråga, om icke läroplanen äfven för nu omhandlade skolor borde, ehuru med sträng *quantitativ begränsning*, ega en viss *qualitativ fullständighet*. Lösningen af detta problem synes bland annat kräfva, att undervisningen i realämnena nära anslutes till undervisningen i modersmålet, således anordnandet af en *förenad real- och språkundervisning*. Detta återigen kräfver en härför särskildt utarbetad s. k. *real-läsebok* ¹⁾, hvilken i väl afpassadt *urval* men i *åskådligt-utförlig och lättfattlig form* framställer det för folkets barn jemförelsevis viktigaste och mest bildande från geografiens, historiens och naturkunnighetens rika läroömråden. På samma gång den vore ett förträffligt öfningsfält för undervisningen i modersmålet, särskildt för innanläsningsöfningar äfven i hemmet, skulle den med ändamålsenlig behandling äfven kunna förmedla inhemtandet af saklig insigt. I alla händelser egna sig ej härför nuvarande läsebok för folkskolan och nu förekommande läroböcker för folkskolan i dessa ämnen. Vid sidan af denna real-läsebok borde dock en lämplig, mera belletristisk läsebok äfven användas.

¹⁾ Ett försök till en sådan real-läsebok lemnas uti »Leesebuch für Volksschulen von L. Kahn Meyer und H. Schulze (Schulinspektoren), II Theil: Anschaulich-ausführliches Realienbuch», H. Wollerman, Braunschweig (kleine Ausgabe, 258 S., gebunden 1 Mark).

Svårigheten att ordna klassindelning och läroplan är helt naturligt allra störst i *flyttande* folkskolor och mindre folkskolor. Ej mindre än 71 sådana skolor finnas inom området. Den afdelningsläsning, som någon gång förekommer äfven i dylika skolor, torde genom anställande af flere lärarekrafter snart nog kunna undvikas. Här undervisas vanligast alla årsklasser samtidigt. Det säger sig sjelft, att undervisningen då måste på det strängaste begränsas till det allra oundgängligaste, om *något* resultat skall ernås. Äfven för sådana skolor torde emellertid den nämnda real-läseboken kunna blifva till stor nytta. Just i modersmålet, speciellt innanläsning, är resultatet i dessa skolor ofta ytterst otillfredsställande. I alla händelser synes det vara högst angeläget, att större uppmärksamhet egnas åt ordnandet och tillgodo-seendet af undervisningen vid de många mindre normala skolorna, än hvad hittills varit fallet. Säsom förut är visadt, kommer antalet sådana skolor alltid att vara stort inom Helsingland, säkerligen äfven i flere andra inspektionsområden. Tillsvidare har undertecknad fitigt tillhållit samtliga lärare och lärarinnor vid alla dessa mindre normala skolor att hufvudsakligen eller rent af uteslutande drifva undervisningen i folkskolans minimiämnen.

3. »*Fortsättningsskolor*» och »*slöjdskolor*». Antalet *fortsättningsskolor* har under perioden vunnit blott ringa tillökning. Åtskilliga framställningar och förslag i den vägen hafva strandat mot den vanliga förargelseklippan: kostnadernas ökande. Vid periodens slut funnos derför blott 11 fortsättningsskolor, nemligen 2 i Söderhamn, 4 i Söderala, 2 i Hudiksvall, 1 i Njutånger och 2 i Gnarp. Ännu några till voro dock beslutade. De äro alla ordnade i öfverensstämmelse med k. kung. den 11 Sept. 1877 och med normalplanen. I Hudiksvall är den ordnad uteslutande säsom aftonskola och pågår under senare hälften af höst- och förra hälften af vårterminen. I Söderhamn är den ordnad så, att den pågår dels en kortare sammanhängande tid i början af vårterminen med 30 timmars läsning i veckan, dels säsom aftonskola vissa dagar i veckan under fortsättningen af vårterminen, tills den föreskrifna lästiden blifvit fylld. I de öfriga skoldistrikten är den fördelad på slutet af höst- och början af vårterminen med 30 timmars undervisning i veckan och ett kort uppehåll vid jul. — Derjemte hafva omkring ett tjugutal lärare med understöd af landstinget under hösten och vintern hållit s. k. *aftonskolor* för äldre ungdom. De hafva varit talrikt besökta och synas göra ett godt inlägg i den viktiga frågan om ett mera fullständigt och verksamt ordnande af den så högeligen angelägna fortsatta undervisningen. — *Slöjdundervisning* för *gossar* var vid periodens slut anordnad vid 22 folkskolor, nemligen vid 3 i Hanebo, 1 i Söderhamn, 1 i Ofvanåker, 1 i Voxna, 1 i Un-

dersvik, 2 i Jerfsö, 1 i Los, 2 i Ljusdal, 1 i Hudiksvall, 1 i Idenor, 2 i Helsingtuna, 1 i Njutånger, 1 i Hassela och 4 i Gnarp. För denna undervisning äro anställda 8 särskilda lärare, nemligen 2 i Söderhamn, 2 i Jerfsö och 4 i Gnarp. Vid de öfriga slöjdskolorna bestrides undervisningen af folkskolans lärare. Denna undervisning är allmänt ordnad i öfverensstämmelse med hithörande författning. I de allra flesta slöjdskolor följes det s. k. Nääs-systemet. Utom snickeri förekommer i några äfven korgflätning, ståltrådsarbeten och borstbinderi. Undervisningen bedrifves och omfattas med synnerligt intresse och synes verka mycket välgörande derigenom, att den låter det praktiska anlaget finna god näring och utbildning. Lärarne försäkra, att mången praktisk anlagd lärjunge, som förut visade sig temligen intresselös och håglös vid undervisningen i läseämnena, har, sedan han fick börja slöjda, blifvit liksom väckt till lif och intresse för skolarbete i sin helhet. Resultatet af undervisningen synes äfven med hänsyn till sjelfva arbetsprodukten vara öfverraskande godt, särdeles der Nääs-systemet följes. — *Slöjdundervisning för flickor* är fullständigt ordnad blott i städerna, Söderhamn och Hudiksvall, der den med godt resultat bestrides af tre särskilda lärarinnor. I landskolorna har undervisning i qvinlig handaslöjd blott undantagsvis och mera tillfälligtvis förekommit. Då slöjdundervisningen för gossar åtnjuter rikliga anslag af både staten, landstinget och hushållningssällskapet och därför är betydligt lättare att åstadkomma, synes deremot den för visso lika angelägna undervisningen i qvinlig handaslöjd i brist på allt understöd svårigen kunna taga någon fart.

4. *Skolförhören.* *Examina* hållas öfverallt, till och med oftare än behöfligt är. De besökas därför allt mindre af barnens föräldrar och målsmän. En högtidlig afslutning om året, nemligen vid vårterminens slut, vore för hvarje särskild skola alldeles nog. *Afgångspröfningar* börja ordentligare och allmännare hållas, i några skoldistrikt så, att barnen från alla socknars skolor samlas till gemensam pröfning i en viss skola. Afgångsbetyg utdelas. Fordringarne för godkändt afgångsbetyg äro dock stundom väl små. Mot ett fullständigt och ändamålsenligt ordnande af de så angelägna *repetitionsförhören* i de flyttande skolorna resa sig många svåra lokala hinder. Endast der stationerna ligga hvarandra temligen nära, hållas dessa förhör hvarje lördag. Men då afståndet dem emellan, såsom ofta är fallet, utgör omkring en å två mil och derutöfver med dålig och vissa tider nästan ofrafikabel väg, kunna endast några få repetitionsförhör hållas hvarje termin. De besökas ofta mycket dåligt. *Pröfning med s. k. hemläsare* hållas tyvärr oftast alls icke, och der man sökt införa dem, hafva de snart åter kommit ur bruk.

VII. Undervisningen.

För undervisningssättet i de särskilda läroämnena har jag i tvänne föregående berättelser temligen utförligt redogjort. Under hänvisning till desamma och under villigt erkännande af åtskilliga lofvärda framsteg till ett bättre under senast gångna period, särskildt af de lärare och lärarinnor, som egt nog omdömesförmåga, praktisk begåfning och allvarlig utvecklingshåg för att kunna tillgodogöra skolarbetet erfarenhetens lärdomar, vill jag denna gång inskränka mig till att sammanfatta de väsendtligaste fel och brister, som ännu mångenstädes synas mig vidlåda undervisningen sjelf eller dess resultat. Härvid förbiser jag ingalunda, att orsakerna till dessa fel och brister mången gång torde ligga icke blott hos läraren eller lärarinnan utan kanske lika mycket eller ännu mera uti de ogynsamma förhållanden, under hvilka han eller hon har att arbeta med hänsyn till lärotid, lärjungeantal, skolgång, läroplaner och läroböcker m. m. Ej heller kan det vara min mening, att alla här framhållna fel och brister alltid varit samlade på en gång hos samme lärare eller samma lärarinna. Om jag härvid förbigår en hel del smärre rent metodiska fel, så sker det icke därför, att jag icke märkt eller påpekat dem, utan därför att åt sådana metodiska detaljfel ofta torde vid lärarebildningen egnas en jemförelsevis alltför stor och ensidig uppmärksamhet.

1. *Kristendomsundervisningen.* a) *Åskådlighetsgrundsatsen* kommer ofta icke ens vid undervisningen i biblisk historia, ännu mindre vid katekesundervisningen till sin fulla rätt och sanna tillämpning. b) *Lärjungarne* blifva därför icke på ett så konkret-åskådligt och »levfande» sätt införda i de särskilda berättelsernas och lärostyckenas *sakinnehåll* och *saksammanhang*, att de kunna på ett »levfande» och religiöst bildande sätt uppfatta och vid inpräglandet tillägna sig detsamma. c) Vid »återgifvandet» af berättelser och lärostycken röja de därför alltför ofta ett mer eller mindre slafviskt, mekaniskt och andelöst fasthållande vid *formen*, vid *orden* och *ordsammanhanget*, hvarför den s. k. »*tänklösa utanläsningen*» ännu i en mängd skolor förekommer. d) De mera *etiska momenten* i såväl bibliska berättelser som kateketiska lärostycken blifva icke behörigen tillgodogjorda, åtminstone icke så, att barnets eget religiöst-sedliga lif deraf belyses och fostras. e) Den till fördjupande af det religiösa läroinnehållet så förträffligt egnade *psalmläsningen* är ofta försummad och saknar nästan öfverallt planmessig och ändamålsenlig behandling. f) Vigten af och sättet för

undervisningens bedrivande så, att lärjungarne fostras till ett insigtsfullt, förtroendefullt och kärleksfullt deltagande i *församlingagudstjensten* och det *kyrkliga samfundslifvet öfverhufvud* äro ofta alltför litet kända och behjertade.

2. *Undervisningen i modersmålet.* a) *Säkerheten och färdigheten i innanläsning* är å skolornas högsta stadium och vid afgäendet från skolan ännu ofta mycket otillfredsställande, ja så otillfredsställande, att flere prester och lärare vid de allmänna läroverken (som ofta mottaga lärjungar utgångna från folkskolan) klaga öfver ett bestämt *tillbakagående i innanläsningsfärdighet*. Orsakerna härtill torde ligga dels deri, att — isynnerhet för några år sedan — alltför mycken tid egnades åt en ensidigt drifven och till gagnlös frågoexercis urartande innehållsutredning, dels deri, att s. k. kursivläsning icke tillräckligt flitigt drivits och att flertalet läsestycken i folkskolans läsebok icke egna sig för sådan kursivläsning, dels deri att de allra flesta barn icke hafva egna läseböcker, hvarför den öfning, som, helst vid stort lärjungeantal, kommer hvarje särskildt barn till del, blir alldeles otillräcklig, dels också deri att de använda läroböckerna, särskildt i de s. k. realämnena, med sin oftast sammanträngd kompendieartade form alls icke äro egnade att bereda tillfälle till öfning i innanläsning äfven i hemmet, dels ändtligen deri att föräldrarne numera oftast försumma lemna den hjälp härvid, som under alla förhållanden är oundgänglig.

b) *Ehuru undervisning och öfningar i rättskrifning* numera i de flesta skolor förekomma, är dock resultatet ännu oftast otillfredsställande. De för uppnåendet af ett godt resultat häri så angelägna *afskrifnings- och utantillbokstafveringsöfningarna* redan å *småskolans* stadium drivas icke nog flitigt och grundligt. Diktamensskrifning företages ofta utan att den nödvändiga förberedelsen därför blifvit gjord. I många skolor röja sig dock på allra sista tiden märkbara framsteg. Användandet af en sådan metod och lärobok som den af rektor W. Norlén skulle säkerligen verka mycket godt såväl för innanläsningen och rättskrifningen som framförallt för c) *uppsatsskrifningen*, hvilken med undantag af ett fåtal mera normalt ordnade folkskolor, der den på sista tiden börjat något öfvas medels återgifvande af berättelser och beskrifningar, icke alls förekommer. Den för folkskolan så viktiga *ord- och ordbildningsläran* (den s. k. »onomatiken») har först genom den Norlénska läroboken börjat här och der komma till användning, men borde i alla skolor flitigt drivas. Vore läroböckerna i realämnena framställda i en mera åskådligt-utförlig och lättfattlig form, skulle de för visso erbjuda en förträfflig hjälp för öfningar i uppsatsskrifning. Härvid borde dock äfven mera hänsyn tagas till just de former af skriftliga uppsatser, som i folkets samfärdslef allra mest förekomma.

Ehuru undervisning i s. k. *välskrifning* under perioden gjort märkbara framsteg, kan dock resultatet deraf icke sägas vara tillfredsställande, förr än lärjungarna kunna skriva en någorlunda god bresstil redan vid uppflyttningen i folkskolans högre afdelning, der den genom rättskrifnings- och uppsatsskrifningsöfningarna blott borde behöfva ytterligare inöfvas och uppdrivas. Uppnåendet af detta resultat har visat sig möjligt, isynnerhet med användning af den Pählmanska metoden, medelst hvilken barn till och med på småskolans stadium bragts till en verklig förvånande förmåga att skriva en jemn och löpande småstil. I de allra flesta skolor är dock detta icke fallet. Mångenstädes håller man alltför länge på med s. k. storstil eller medelstil och kommer knappast någonsin till en någorlunda jemn och löpande småstil.

3. *Undervisningen i räkning.* a) Den till grund för färdigheten i skriftlig räkning liggande och i det praktiska lifvet så oundgängliga *färdigheten i s. k. hufvudräkning* är i de allra flesta skolor antingen icke alls uppnådd eller åtminstone icke tillräckligt uppdriven. b) Äfven med *färdigheten i skriftlig räkning* är det ganska ofta rätt klenkt bestådt. Skälen härtill torde ligga dels deri, att alltför mycket tid egnats åt förklarandet af och redogörelsen för hvarje rakneoperation i onödigt många fall, dels deri att lärare och lärarinnor icke tillräckligt insett vigten af *sjelfva inöfningen* af det genomgångna ända till den i det praktiska lifvet så oundgängliga, nästan rent mekaniska *färdigheten*. c) I en mängd skolor kommer man äfven till alltför ringa resultat i afseende på lärokursens omfång, i det man ej ens lyckas komma utöfver »hela tal» till inlärande och användning af den så oundgängliga räkningen med »decimal-bråk». d) Trots förefintligheten af den nya förträffliga väggtafeln öfver mått och vigter efter metersystemet har åskådlighetsgrundsatsen vid *metersystemets inlärande* likväl ofta kommit till korta, liksom barnen oftast icke tillräckligt inhemtat detta system eller öfvats att reducera inom detsamma.

4. *Undervisningen i sång.* Af alla folkskolans ämnen torde det näppeligen vara något, i hvilket sjelfva undervisningen såväl som dess resultat är i det stora flertalet skolor så ytterst otilfredsställande som i detta. a) Ehuru detta ämne med rätta hörer till folkskolans s. k. minimiämnen, synes flertalet lärare och lärarinnor alls icke haft klart för sig, hvarför det så gör, eller *hvilken betydelse detta ämne såsom bildningsmedel har*, hvarför ock de allra flesta icke lägga någon som helst vikt vid detsamma. b) Det ojemförligt största antalet lärare och lärarinnor saknar, icke musikaliskt anlag och tillräckligt god sångröst, men väl en på sannt musikpedagogiska grunder byggd, enkel och derför i folkskolan användbar, till praktiskt resultat ledande lärogång och metod. Följden häraf är bland annat, att man, der verklig undervisning i sång

förekommer, dels icke känner hvad den för detta ämne alldeles egendomliga, fullt utförda tillämpningen af grundsatsen om »åskådlighet» vid undervisningen innebär och kräfver (att den här är örats, icke ögats sak) och därför förfar på ett alldeles bakvänt sätt till lärjungarnes uttråkande, dels icke känner den musikaliska rytmens natur och betydelse för sången och den musikaliska bildningen öfverhufvud och därför icke låter den vid undervisningen göra sig på ett verksamt sätt gällande, dels ock i följd häraf icke lyckas hos lärjungarne väcka lefvande intresse för ämnet samt lust, lif och glädje i sångens utförande. c) Resultatet af den sångundervisning, som meddelas, är därför i allmänhet taget ytterst torftigt såväl med hänsyn till den musikaliska bildningsprodukten öfverhufvud som med hänsyn till det förråd af kyrkosånger (s. k. koraler) och »andra sångern», som barnen från skolan medföra ut i lifvet. Detta inskränker sig nemligen i de flesta skolor till några ytterst få kyrkosånger och »andra sånger», de förra af de allra vanligaste, hvilka ideligen nötas, de senare ofta af de mest triviala, till både ord och musik underhaltiga sånger. I afseende på sättet att utföra inöfvade sånger må till sist äfven påpekas bland annat det stora felet att föredraga kyrkosångerna alldeles för släpigt långsamt (några ha råkat in i en motsatt ytterlighet) men andra sånger deremot i allt för hastigt tempo. Härmed är icke förnekadt, att åtskilliga lärare och lärarinnor på senare tiden börjat både bättre än förut fatta sångundervisningens betydelse för folkbildningen och med mera intresse och allvar egna sig åt den samma.

5. *Undervisningen i »realämnen»* (geografi, historia och naturkunnighet). a) De för dessa ämnen förberedande s. k. *åskådningsöfningarna* i småskolan sakna ofta, äfven i de egentliga småskolorna, planmessig mångsidighet, och liffull åskådlighet med anslutning till den verklighet, barnen i sitt hemlif och skollif hafva omkring sig, och komma därför oftast icke att motsvara sin bestämelse. b) Den så betydelsefulla utförligare behandlingen af »det egna landskapet» eller den s. k. *hemortskunskapen* har hittills af brist på härför afsedd skolkarta (denna brist är, såsom förut nämnts, först nyligen afhulpen) med dertill hörande lämplig beskrifning icke kunnat komma till sin rätt. c) Då i följd häraf de för åskådlig behandling af fosterlandet och det främmande landet så betydelsefulla jämförelserna mellan hembygden och aflägsnare trakter och länder icke kunna göras, blir hela den öfriga geografiska undervisningen alltför litet åskådlig, för lärjungarne mindre fattlig och gagnande, helst när, såsom stundom är fallet, allt förensigtigt lägges vid en skäligen torr ortkännedom med tillbakaträngande af det som hör till den fysiska geografin. d) Isynnerhet om undervisningen i historia gäller hvad som ofvan vid behandlingen af kristendomsun-

dervisningen är sagdt under punkterna a), b) och c), hvilket derfor här ej behöfver upprepas. e) *Undervisningen i naturkunnighet* är i det hela mera tillfredsställande, om hänsyn toges uteslutande till de mera normalt ordnade folkskolorna. I de öfriga blir den ej sällan inskränkt till läran om djuren samt en kortare framställning af menniskokroppen, således högst ofullständig, i det den ofta lemnar flere viktiga områden alldeles oberörda. Undervisningen synes emellertid väl mycket sysselsätta sig med det yttre (beskrifning af en mängd i synnerhet djurformer) men alltför litet öppna lärjungarnes blick för naturens innansida, det underbara i sjelfva lifvet och lifsytringarne, det djupa sambandet mellan allt skapat och den derpå grundade naturhushållningen, i syfte att lära barnen »se Gud i naturen», lära dem bättre förstå, akta och älska densamma samt lära dem i lifvet draga nytta af hvad de lärt.

VIII. Anteckningsböckerna.

Till hvad som om dessa är sagdt i föregående berättelse är föga att tillägga. Lämpliga blanketter till dessa böcker (först mest af Falu tryckeribolags, senare mest af d:r Lidbergs och d:r Insulanders) hafva blifvit antagna och spridda. Anteckningarna föras i allmänhet mycket noggrant och väl. Medan den för hvarje skola afsedda *matrikeln* befunnits temligen opraktisk och öfverflödig, synes mig deremot en för hvarje skolområde (inclusive småskolekrets) afsedd, väl uppställd *lös förteckning å de barn, som för året äro faktiskt skolpliktiga*, vara både nödvändig och af stor praktisk betydelse. Den bör förses med tydliga uppgifter om både skolbesökande och icke skolbesökande barn och i detta skick vid årets slut tillika med den statistiska uppgiften Litt. A. till skolrådets ordförande inlemnas.

IX. Skolreglementena.

Under perioden har af Upsala Domkapitel fastställts och till skolorn utdelats ett genom Högv. Domkapitlets försorg i detalj utarbetadt s. k. *normalreglemente* till ledning vid upprättandet af behöfliga nya skolreglementen. Detta har föranlett åtskilliga öfverläggningar mellan undertecknad och en del skolråd. Några få förslag till skolreglementen hafva också blifvit uppgjorda och äro för närvarande under undertecknads behandling. Då skolväsendet i många skoldistrikt ännu icke är fullständigt ordnad utan mera liksom »i görningen» och då det

visat sig särdeles svårt att uppgöra goda läroplaner i allmänhet och särskildt för de många mindre normala folkskolorna, hafva de allra flesta skolråden ännu icke hunnit uppgöra och till pröfning och fastställelse insända sina förslag till nya skolreglementen. Af samma skäl har undertecknad icke heller afslutat behandlingen af de redan insända. För att underlätta och påskynda reglementenas uppgörande och fastställelse torde det vara praktiskt, att de afdelningar, som äro mest underkastade förändringar, eller som ännu äro högst svåra att uppsätta, nämligen de, som innehålla redogörelse för faktiskt befintliga skolområden och skolor, samt de för hvarje skolart uppgjorda läroplanerna, utbrytas för att senare behandlas och fastställas. Jag ämnar föreslå detta.

X. Läraremöten. Lärokurs.

Med understöd af landstinget hafva under perioden flere *distriktsmöten* hållits. De hafva varit ordnade på samma sätt som de, hvilka omnämndes i föregående berättelse. Deltagarne hafva erhållit kostnadsfria måltider och reseunderstöd. Redan dessa möten, som här vanligtvis fortgått tvänne dagar, hafva ej så ringa betydelse för skolpraktiken och lärarekårens fortsatta pedagogiska utveckling. Ännu större betydelse härför torde dock sådana *lärokurser* hafva som den, hvilken sommaren 1885 hölls i Bollnäs, och om hvilken följande meddelanden härmed lemnas. Denna lärokurs anordnades, för att tillmötesgå derom uttalade önsknings, af landstingets herrar komiterade för folkundervisningen genom undertecknad. Den omfattade dels *teoretisk-praktisk undervisning* rörande det rätta och mest fruktbringande förfaringsättet vid undervisningen i *räkning* (af lektor K. P. Nordlund i Gefle) i *sång* (af sångläraren, folkskoleläraren hr C. J. Brovall från Stockholm) i *välskrifning* (af skrifläraren hr O. Pählman från Stockholm, i *teckning* (af läraren vid Upsala seminarium, hr kandidaten A. Thulin) och i *gymnastik* (af professorn vid gymnastiska centralinstitutet hr L. Törngren), dels *pedagogiskt-metodiska föredrag, anvisningar och samtal* under ledning af undertecknad, som dervid genom föredrag eller längre anföranden behandlade frågorna: om fortsatt lärarebildning, om kristendomsundervisningen och huru den skall kunna varda religiösetsedligt uppfostrande, om grunderna för en sannt fosterländsk, nationel och svenskt medborgerlig folkbildning, om sången såsom bildningsmedel samt om kyrkoårets och den offentliga gudstjenstens betydelse. Dessutom behandlades samtalsvis dels undervisningen i några af ofvannämnda ämnen, dels undervisningen i *modersmålet*. I kursen, som fortgick i *trenne veckor* med ganska strängt arbete, deltog 65 lärare

och lärarinnor från länet med synnerligt intresse och allvar. Den hölls i döfstummeinstitutets förträffliga lokaler. Deltagarne voro inlogerade i nämnda instituts logementsalar, och de gemensamma måltiderna intogos i dess matsalar. Detta medförde den fördelen, att deltagarne fingo under hela kursen föra ett sådant förtroligt, angenämt och gagnande kamratlif, som endast vid s. k. internat är möjligt. Flertalet deltagare fingo *fri bostad och kost samt full reseersättning*, ett mindre antal bekostade sjelfva hälften deraf. Under kursen företogos tvänne uppfriskande *utflykter*, den ena på jernväg till Ljusdal, den andra på ångbåt till Segersta. Kostnaderna uppgingo, med ersättningar åt herrar undervisare, till något öfver 2,000 kronor och bestredos af Landstingets anslag till läraremöten. Om kursens ändamålsenlighet och gagn syntes bland deltagarne råda blott en mening, hvilket äfven framgick deraf, att de enhälligt afgäfvö en till landstingets komiterade stäld tacksamhetsadress, tillika innehållande en önskan om anordnandet af flere dylika lärokurser.

XI. Skolråden och folkskolan.

De sjelfskrifna *skolrådsordförandena* egna fortfarande nästan utan undantag ett högst berömvärdt intresse, allvar och nit åt folkskoleväsendet, i synnerhet i afseende på dess fullständiga och ändamålsenliga ordnande, men äfven i afseende på tillsynen deröfver. I de oftast vidsträckta och folkrika skoldistrikten med deras stora antal skolor kräfver detta numera icke ringa tid, arbete och omtanka. I det hela har jag ock haft att glädja mig åt ett särdeles godt och förtroendefullt samarbete med dem och med *skolråden* öfverhufvud. Dessa senare dela i allmänhet intressfullt och nitiskt arbetet med ordföranden. Medan flertalet pastorer derför också högeligen berömma sina skolråd, klaga dock äfven andra öfver, att intresset och nitet hos flere skolrådsledamöter är alltför ringa och slapt. Lärare och lärarinnor klaga rätt ofta öfver, att skolrådsledamöterna så sällan besöka skolan. I städerna hafva skolrådsledamöterna sinsemellan delat tillsynen öfver skolorna och besöka dem rätt ofta.

XII. Landstinget och folkskolan.

Gefleborgs läns landsting har, allt från det kraftiga och frikostiga initiativ dertill, som strax vid början af denna representations tillvaro togs af dåvarande landstingsmännen och bruksegarne herrar Hjalmar

och Casimir Petré, egnat det allmänna undervisningsväsendet och särskildt folkundervisningen inom länet en uppmärksamhet och en offervillighet, som är höjd öfver allt beröm. Dess *ärliga anslagsbudget* för dylika ändamål stannar numera på en summa af närmare 40,000 kronor. Med förbigående af anslag till öfriga uppfostrings- och undervisningsanstalter vill jag här blott nämna de för närvarande utgående anslagen till folkundervisningens befrämjande. För uppehållande af landstingsseminariet i Bollnäs utgår 4,400 kronor; till stipendier åt elever vid samma seminarium 1,500 kronor; till folkhögskolan i Bollnäs 2,500 kronor; till aflöning af tvänne folkskoleinspektörer 6,000 kronor; till slöjdundervisare vid folkskolorna 3,000 kronor; till slöjdlokalers anordnande 1,500 kronor; till slöjdundervisningsmateriel 1,000 kronor; till föreståndare för aftonskolor 2,000 kronor; till anläggande af folkskoleträdgårdar 500 kronor; till folkskolekomiterades disposition 1,000 kronor och till läraremöten 1,500 kronor, tillsammans således 24,900 kronor årligen.

Landstingets herrar komiterade för folkundervisningen, för närvarande landshöfdingen m. m. C. A. T. Björkman, bruksegaren m. m. Hjalmar Petré samt kontraktsprosten m. m. A. Steinmetz, omfatta allt hvad som till folkundervisningen och dess befrämjande hörer med det varmaste intresse och nit samt utgöra en förträfflig föreningslänk mellan landstinget å ena, inspektörerna, seminariet, folkhögskolans och skolornas lärare och lärarinnor å den andra. Hufvudsakligen deras förtjenst är det, att den ofvannämnda lärokursen och den förut nämnda nya skolkartan öfver Gefleborgs län kommit till stånd.

XIII. Folket och folkskolan.

Folkets ställning till folkskolan torde i korthet kunna karakteriseras såsom en både till utbredning och djup växande insigt om hennes nödvändighet och gagn med derur härflytande stigande intresse för folkundervisningen i allmänhet, ökad offervillighet för folkskoleväsendets befrämjande samt större omsorg i sträfvandet att tillgodogöra det uppväxande slägtet det bildningstillfälle, folkakolan erbjuder. Detta gäller dock hufvudsakligen den jemförelsevis mera upplysta och tänkande delen af befolkningen. Särskildt har den s. k. herremannaklassen och bland den i all synnerhet (presterskapet oafsedt) de större bolagens chefer och representanter städse ådagalagt varmt intresse och stor offervillighet för folkskoleväsendets tidsenliga ordnande och tillgodoseende i yttre hänseende. Allt större blir och med hvarje dag det antal allmogemän, som af insigt och öfvertygelse intressera sig

för folkskolan och hennes angelägenheter och som därför med sin röst och sitt personliga inflytande bidraga till folkskoleväsendets förbättring och utveckling. Dessa visa ock berömvärd angelägenhet om, att deras barn flitigt besöka skolan, och att de äro försedda med alla nödiga läroböcker och öfriga skolutensilier. Men derjemte finnes ock ännu alltjemt ett ganska djupt lager af folket, som mera af nödtvång än af insigt och öfvertygelse och därför stundom endast motvilligt och under protester foga sig i det oundvikliga. Detta röjer sig ej sällan i stor likgiltighet och försumlighet i afseende på barnens skolgång samt i obenägenhet att förse dem med de nödigaste läromaterialier. Det är visst icke blott bland den jämförelsevis fattigare delen af den i allmänhet välburgna befolkningen, som man återfinner detta lager.

Emellertid förefinnes en omständighet, som redan i och för sig men särskildt äfven, emedan den hotar att på många håll minska intresset för folkskolan, förtjenar att något utförligare vidröras. Jag menar det i vida kretsar gängse och mångfaldigt varierade talet om den från folkskolan utgångna nutida ungdomens mindre goda beskaffenhet i sedligt hänseende. Om det än torde ligga mycken öfverdrift deri, och om ungdomen i allmänhet ofta får sota för de illbragder, som begås af de sämre elementen ibland den, så kan dock icke förnekas, att *det sedliga tillståndet bland helsingungeundomen ej är det bästa*. Sorgliga exempel härpå berättas ofta man och man emellan och i ortstidningarna, i synnerhet från vissa socknar. Då detta beklagliga faktum, stäldt i samband med den nutida folkundervisningen, onekligen svar emot de goda frukter, man trott sig kunna vänta af folkskolan, framkallas så lätt en viss misstämning mot densamma, en viss benägenhet att misskänna hennes betydelse och värde för folkbildningen, hvilket återigen alestrar obenägenhet mot ökade ekonomiska uppostringar för folkskoleväsendets befrämjande. Det är icke så utan, att icke denna misstämning och obenägenhet visar starka tendenser att sätta sig djupare fast i den allmänna opinionen. Man förbiser dock härvid så lätt en hel del faktorer, som utöfva ett både vida långvarigare och vida kraftigare inflytande på barnens och ungdomens sedliga lif än hvad någonsin folkskolan med sin ännu ofta alltför knappa lärotid förmår göra. Bland dessa faktorer må, hvad Helsingland beträffar, särskildt följande framhållas. Det må nu vara en yttring af den för helsingingen utmärkande, starka men ej sällan missriktade sjelfständighetskänslan eller en följd af den genom en vilseledd tidsanda försvagade föräldramyndigheten eller af en samfäld verkan af dessa och ytterligare ännu flere orsaker — visst är dock, att med tukten i föräldrahemmet står det i många hem ganska illa till. Detta gör, att barnen ofta få växa upp i ett för ortförhållanden kännetecknande

sjelfsväld. Det händer därför ej sällan, att föräldrarna på det mest ovisa sätt motverka den tukt, folkskolan söker utöfva. Detta kan naturligtvis ej annat än inverka högst menligt på barnet, och denna verkan visar sig synnerligen just i de s. k. slyngelåren, som för det af naturen obändiga helsingelynnnet ofta är en verklig »storm-period», då det inneboende gamla »vikingalynnet», någon gång genom rusdrycker stegradt till fullt utbildadt »berserkaraseri», åter flammar upp. Kommer så härtill, dels att alla ungdomselekar, ursprungligen i följd af en något missriktad pietism, nu enligt gängse plägsed, äro totalt förvisade från hemmen och hänvisade till s. k. dansbanor i undanskymda skogsbackar eller till vissa mindre väl kända gårdar, der lönnkrögeri ej sällan öfvas; dels att i folkklivet en hel del »socknaseder» af rå och omoralisk beskaffenhet (såsom t. ex. de beryktade »nattloppen» med thy åtföljande osedlighetsbrott) ännu alltjemt tolereras och ursäktas, ja försvaras; dels ock att såväl den dåliga pressens och litteraturens andliga som de öppna eller lönlige krogarnes materiela rusdrycker numera allt för lätt hitta vägen äfven till denna okritiska och lättförförda ungdom. Om också ungdomens sedliga förvillelser i nu anförda förhållanden hafva sin egentliga och lättförklarliga orsak, torde dock *folkskolan* häraf böra känna sig allvarligt manad att ytterligare gå till rätta med sig sjelf och eftersinna, huruvida hon icke häruti möjligen kan hafva någon liten del derigenom, att hon tilläfventyrs icke så bedrifvit sin undervisning och tukt, att den kunnat på lärjungarne inverka mera djupt och allsidigt bildande och förädlande, mera sannt religiöst-sedligt uppfostrande.

XIV. Kostnaderna för folkskoleväsendet.

Att dessa äfven under sista perioden ej obetydligt stigit, är en gifven följd af folkskoleväsendets ständiga utveckling. Dessa kostnaders tillökning under perioden framgår af nedanstående tablå för åren 1881, 1884 och 1886.

	År 1881 Kronor.	År 1884 Kronor.	År 1886 Kronor.
Till lärarelöner { af skoldistriktet	100,598: 93	115,777: 02	117,545: 27
af statsmedel	61,187: 95	72,412: 05	84,103: 90
» skollokaler och inventarier	38,701: 04	43,095: 63	28,971: 40
» undervisningsmateriel	5,143: 29	6,060: 80	5,979: 35
» öfriga utgifter	27,341: 67	29,563: 80	35,010: 67
Summa	227,967: 98	266,908: 80	271,609: 65

Kostnaderna för folkskoleväsendet hafva således under de sista fem åren ökats med 43,641 kronor 77 öre. Emellertid bör erinras derom, att i ofvanstående äro icke inberäknade kostnaderna för åtskilliga skolhus, skolmöbler, inventarier, reparationer och tillbyggnader m. m., som bekostats icke af skoldistriktet i sin helhet utan af enskilda skolområden. I sådant fall införas nemligen aldrig dessa kostnader i skolräkenskaperna. Vid 1886 års slut hade *skolkassorna sammanlagdt i tillgångar* af 169,539 kr. 14 öre. Beloppet vid samma års slut af *donationer* för skolväsendet utgjorde 87,722 kr. 67 öre. Kostnaden för undervisningen af *hvarje skolbesökande barn* utgjorde vid 1881 års slut 18 kronor 57 öre; vid 1886 års slut hade den sjunkit till 17 kronor 45 öre. Oaktadt kostnaderna för skolväsendet i allmänhet stigit rätt betydligt, hafva således kostnaden för hvarje skolbesökande barn sjunkit med 1 krona 12 öre. Detta tyder dels derpå, att långt flere af de skolpligtige barnen nu besöka skolorna, samt dels derpå att antalet skolbarn ökats i större proportion än kostnaderna för skolväsendet i allmänhet.

Richard Norén.

t. f. folkskoleinspektör i Helsingland.

Stockholms stad.

Ur Öfverstyrelsens för stadens folkskolor till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna berättelser.

Till *inspektor* öfver folkskolorna i hufvudstaden har äfven under åren 1882—1886 skolinspektorn C. J. Meijerberg varit förordnad. År 1886 var det tjugofemte, efter det Öfverstyrelsens inseende öfver folkskolorna tog sin början.

De af församlingarna upplåtna och bekostade *skollokaler*na hafva undergått åtskilliga förändringar och utvidgningar till beredande af utrymme åt det oupphörligen växande lärjungeantalet. Dessutom hafva under i fråga varande femårsperiod uppförts tre nya skolhus, nemligen ett inom hvardera af *Ladugårdslands*, *Klara* och *Adolf Fredriks* församlingar. Det nya skolhuset inom först nämnda församling, hvilket upplåts till begagnande vid början af höstterminen 1884, inrymmer omkring 900 skolbarn och innefattar 22 skolsalar jemte samlingssal och gymnastiksal, rymliga korridorer samt bostäder för förste läraren och vaktmästaren. De två nya skolhusen inom Klara och Adolf Fredriks församlingar öppnades år 1886. Det förra af dessa inrymmer omkring 550 barn och innehåller 14 lärosalar samt 2 mindre rum jemte tumburer; det senare åter inrymmer omkring 1,200 barn och innehåller 30 lärosalar och mindre rum jemte 2 slöjdsalar, expeditjonsrum samt bostäder för förste läraren och vaktmästaren, hvarjemte i gården är uppförd en rymlig gymnastiksal.

Antalet lärare, afdelningar och skolrum utgjorde vid 1886 års slut:

	Ordinarie		Examine- rade, icke ordinarie		Icke exa- minerade		Summa.	Afdelningar.	Skolrum.
	Lärare.	Lärarinnor.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärare.	Lärarinnor.			
Inom Storkyrkoförsamlingen	5	14	—	7	—	—	26	26	23
• Klara församling	6	20	1	13	1	1	42	39	41
• Jakobs och Johannis församling	6	17	6	17	—	1	47	46	40
• Maria Magdalena församling	9	29	2	39	1	—	80	79	69
• Katarina församling	9	33	3	42	—	—	87	85	63
• Kungsholms församling	6	17	3	25	—	—	51	50	35
• Hedvig Eleonora förs. (med Djurgården) ..	11	31	3	14	—	2	61	62	58
• Adolf Fredrika församling	8	25	2	26	1	1	63	61	58
Summa	60	186	20	183	3	5	457	448	388

Då folkskolelärarnes och lärarinnornas antal vid slutet af år 1881 utgjorde 275, har sålunda under åren 1882—1886 antalet ökats med 182, hvilket föranledts dels af tillökningen i skolbarnens antal, dels deraf att de tillfälligt upplåtna lokalernas beskaffenhet icke medgifvit bildandet af så stora afdelningar, som eljest kunnat förekomma.

Förutom ofvan nämnda antal lärare och lärarinnor hafva vid skolorna varit anställda för undervisning:

	Lärare.	Lärarinnor.	Summa.
I manlig slöjd	25	2	27
• qvinlig "	—	17	17
• ritning	5	3	8
• såg	5	2	7
• gymnastik och vapenöfning	2	—	2
• bokhålleri	1	1	2
Summa	38	25	63

Antalet öfningelärare, som år 1881 utgjorde 43, har sålunda ökats med 20.

Antalet *skolbarn* i hufvudstadens offentliga folkskoleanstalter uppgick vid 1881 års slut till 10,621, hvaraf 9,452 i skolor *med daglig undervisning* och 1,169 i skolor *med icke daglig undervisning* (de s. k. söndags- och aftonskolorna).

Under åren 1882—1886 har motsvarande antalet skolbarn årligen utgjort:

	I skolor med daglig undervisning.	I skolor med icke daglig undervisning.	Summa.
År 1882	10,504	1,461	11,965
» 1883	11,353	1,826	13,179
» 1884	12,524	1,827	14,351
» 1885	13,512	1,760	15,272
» 1886	14,771	1,743	16,514

Från år 1881 har således antalet barn i stadens folkskolor med daglig undervisning ökats med 5,319 (56,3 proc.) samt i söndags- och aftonskolorna med 574 (49,1 proc.), eller tillsammans ökats med 5,893 (55,5 proc.). Hufvudstadens folkmängd i sin helhet har under samma tid stigit med omkring 24 proc.

Antalet af de barn, hvilka besökt dessa skolor, har dock stundom varit betydligt större, än här ofvan angifvits, och uppgick vid höstterminens början 1886 i skolorna med daglig undervisning till 15,028. Oktadt detta förhållande har Öfverstyrelsen dock ansett sig böra lägga examenskatalogerna vid höstterminens slut till grund för sina uppgifter.

Från och med år 1878 visar sig en ständig tillväxt i antalet barn inom stadens folkskolor med daglig undervisning, ehuru märkbart olika för olika år. Större än någonsin förut har ökningen varit under de fem senast förfutna åren, i det att den uppgick:

år 1882 till	1,052
» 1883 »	849
» 1884 »	1,171
» 1885 »	988
» 1886 »	1,259

således för alla 5 åren 5,319.

Från skolor med daglig undervisning hafva under år 1886 afgått:
till hemmet, tjänst eller yrke..... 458
» annan församlings folkskola 1,213

Transp. 1,671

	Transp.	1,671
till fortsättningskola (söndags- och aftonskola)		895
» allmänna läroverk		103
» annan skola		298
» annan ort		505
» med döden		74

Summa 3,552.

Med hänsyn till skolbarnens *ålder* år 1886 voro:

	Under 7 år.	7 år.	8 år.	9 år.	10 år.	11 år.	12 år.	13 år.	14 år.	Öfver 14 år.	Summa.
I folkskolor med daglig undervisning	173	2,085	2,499	2,556	2,264	2,056	1,526	999	443	170	14,771
I folkskolor med icke daglig undervisning ..	—	—	—	—	1	14	225	656	599	248	1,748
Summa	173	2,085	2,499	2,556	2,265	2,070	1,751	1,655	1,042	418	16,514

Denna öfversigt utvisar, att af de barn, som år 1886 besökt hufvudstadens folkskolor med daglig undervisning, det öfvervägande flertalet, eller 77,5 proc., var i åldern mellan fyllda 7 och 11 år. De mellan 12 och 14 år utgjorde 20,1 proc., medan barnen under 7 och öfver 14 års ålder uppgingo till blott 2,4 proc., fördelade med ett lika antal på under- och öfveråriga.

Af de barn, som under året besökt söndags- och aftonskolorna voro 13,8 proc. under fyllda 13 år, 72,0 proc. 13 till 14 år gamla och 14,2 proc. öfver 14 års ålder.

Medelåldern utgjorde för barnen i skolor med daglig undervisning 10,1 och för dem i skolor med icke daglig undervisning 13,9. I båda fallen med obetydlig skilnad för gossar och flickor, dock något högre för flickorna.

Med hänseende till *kunskaper* hafva lärjungarne i folkskolor med daglig undervisning, enligt fastställd kursindelning, år 1886 varit fördelade mellan skolans 7 klasser på sätt som följer:

Till 1:a eller lägsta klassen hörde	1,971 barn,
» 2:a klassen	» 2,648 »
» 3:e »	» 2,770 »
» 4:e »	» 2,615 »
» 5:e »	» 2,020 »
» 6:e »	» 1,517 »
» 7:e »	» 1,230 »

Största antalet kom på 3:e klassen med 18,8 proc., minsta åter på 7:de eller högsta klassen med 8,3 proc.

Undervisning i de särskilda *läroämnena* har under år 1886 meddelats åt följande antal barn:

	I skolor med daglig undervisning.	I skolor med icke daglig undervisning.	Summa.
I kristendom	14,707	1,738	16,445
• modersmålet	14,771	1,737	16,508
• räkning	14,771	1,737	16,508
• skrifning	14,771	1,737	16,508
• geografi	9,238	1,701	10,939
• historia	9,238	1,701	10,939
• naturkunnighet	6,145	1,656	7,801
• geometri	3,923	—	3,923
• ritning	14,680	—	14,680
• sång	13,908	1,373	15,281
• gymnastik	13,908	—	13,908
• vapenöfning	1,114	—	1,114
• handarbeten för gossar	4,508	—	4,508
• " " flickor	7,629	—	7,629

Gymnastiköfningarna hafva skötts af skolornas lärare och lärarinnor under ledning af en för ändamålet anställd instruktör. För ett ändamålsenligt bedrivande af dessa öfningar ligger ett stort hinder deruti, att folkskolorna i två församlingar, nemligen Katarina och Kungsholms, ännu sakna egna gymnastiklokaler.

Vapenöfningarna, som omfattat dels gevärsexercis och marschöfningar afdelningsvis samt målskjutning med salongsgevär, dels kompani- och bataljonsexercis, hafva äfven skötts af skolornas lärare under ledning af en för dessa öfningar anställd instruktör. Antalet vapenöfvade gossar utgjorde vid 1886 års slut 1,114, mot 661 år 1881.

I *handarbeten* hafva de *äldre flickorna* undervisats af särskilda öfningslärarinnor, hvaremot de *yngre flickorna*, äfvensom gossarne i de lägsta klasserna undervisats i handarbeten af samma lärarinnor, som skött den öfriga undervisningen inom de resp. afdelningarna. De handarbeten, i hvilka undervisning meddelats, hafva varit stickning och sömnad, hvarjemte spinning och väfnad förekommit i Katarina försam-

lings folkskola samt spetsknyppling i folkskolan inom Adolf Fredriks församling. Antalet flickor, som undervisats i handarbeten, utgör 7,627, eller i det närmaste hela antalet flickor i skolor med daglig undervisning.

Vidkommande det metodiska förfaringssättet vid undervisningen i detta ämne har under det förflutna året den s. k. *Schallensfeldska* metoden fortfarande varit följd. De ledande grundtankarne vid denna metod kunna, såsom i flere föregående berättelser blifvit anmärkt, korteligen sammanfattas sålunda:

- a) Undervisningen i handarbeten bör, likasom undervisningen i öfriga skolämnen, samtidigt taga hela skolafdelningens uppmärksamhet i anspråk, emedan i motsatt fall den tid, lärarinnan kan egna åt hvarje enskildt barn, varder otillräcklig för en nöjaktig undervisning.
- b) Öfningarna böra inträda och fortgå i en strängt progressiv ordning, på det lärjungarne må kunna väl utföra det arbete, som af dem fordras.
- c) Undervisningen bör vara allmänt bildande, så att lärjungarne icke blott tillägna sig vissa handgrepp, utan jemväl, i den mån undervisningen fortskrider, vinna den förståndsutveckling, att de slutligen förmå själfständigt, med eftertanke och utan lärarinnsans ledning utföra hvarje del af arbetet.

Ledningen af denna undervisning har under det förflutna året, likasom under de närmast föregående, varit anförtrödd åt en lärarinna vid Katarina folkskola, hvilken under en år 1884 med statsunderstöd företagen resa i Tyskland inhemtat kännedom om den qvinliga slöjdundervisningen derstädes och särskildt om metodisk klassundervisning i klädsömnad. I enlighet med denna metod infördes i de högre flickafdelningarna redan under år 1885 öfningar i mått-tagning, mönsterritning och tillklippning af kläder, och hafva sådana öfningar ytterligare fortgått under år 1886.

Af de vid höstterminens slut år 1886 i folkskolan kvarstående *gossarne* hade ett antal af 4,508 under året erhållit *undervisning i slöjd* deri inräknade de, som deltagit i förberedande handarbeten inom skolan lägsta klasser. I den *egentliga slöjdundervisningen* deltog 1,472 gossar hvaraf 907 i träslöjd, 87 i metallslöjd, 103 i modellering, 72 i pappslöjd, 279 i bokbinderi och 24 i korgmakeri.

I *ritning* har Stuhlmannska metoden fortfarande användts.

Tillfälle till *badning* och *undervisning i simning* under sommar månaderna har år 1886 beredts åt 1,958 gossar och 1,538 flickor eller tillsammans 3,496 barn vid stadens badinrättning. Af gossarne hafv 1,090 och af flickorna 699, således tillsammans 1,789 barn, lärt sig simma

Barnens uppförande inom skolorna har med högst få undantag varit godt. Hvad angår deras uppförande *utom* skolorna, ligger det i sakens natur, att det samma blott i högst ringa mån kan blifva föremål för skolmyndigheternas och lärarnes kontroll, hvadan något allmänt vitsord derom näppeligen kan gifvas.

Af lärarnes dagböcker, hvilka blifvit med noggrannhet förda, visar sig, att i skolor med daglig undervisning *barnens skolgång* varit tillfredställande. Försummelserna utan giltig orsak hafva varit ganska få, och många afdelningar finnas, der icke ett enda barn utan giltigt skäl någon dag försummat skolan. Antalet *försummade dagar*, beräknade i procent, utgjorde:

	Utan giltig orsak.	I följd af sjukdom.	Af brist på kläder.	Af giltigt hinder eller lof.	Summa.
År 1882	0,5	5,7	1,0	4,5	11,5
» 1883	0,4	4,2	1,1	4,0	9,7
» 1884	0,8	4,8	0,8	3,6	9,5
» 1885	0,2	4,4	0,8	3,4	8,8
» 1886	0,2	3,7	0,7	3,4	8,0

Vidkommande skolor med icke daglig undervisning (söndags- och aftonskolorna) gifva uppgifterna vid handen, att skolgången inom flera församlingar fortfarande varit mindre tillfredsställande.

Känt är, att folkskolans lärjungar till ett icke ringa antal tillhöra den klass af befolkningen, som i allmänhet lefver under mycket ogynnsamma omständigheter, men i synnerhet under tider af allmänt ekonomiskt betryck samt deraf beroende minskning i arbetstillfällen och i arbetsförtjenst nödgas utstå en hård kamp mot brist och nöd. Dessa förhållanden hafva i sin ordning föranlett den enskilda offervilligheten att träda emellan för att lemna bistånd åt de mest behöfvande bland folkskolebarnen. I sådant syfte har under senare tiden, då behovet varit jemförelsevis stort, anordnats fri *middagsspisning* för skolbarn inom de flesta af hufvudstadens församlingar. Början härtill skedde redan under hösten 1885, men det var först under det senast förflutna året, som denna form af välgörenhet fick en större utsträckning. Antalet barn, som efter vederbörande lärares förord kommit i åtnjutande af ifrågavarande förmån, utgjorde:

inom Storkyrkoförsamlingen	40
» Klara församling	16
» Jakobs och Johannis församling	140
» Maria Magdalena församling	130
» Katarina församling	175
» Kungsholms församling	130
» Hedvig Eleonora församling	70
Summa	701.

I likhet med hvad under de 7 närmast föregående åren egt rum, hafva under år 1886 åtgärder vidtagits dels för att erhålla uppgifter om antalet till skoldistriktet hörande barn inom åldern 7—14 år, dels ock för att bringa alla skolpligtige till inställelse i skolorna.

Då antalet skolpligtige inom hufvudstaden, enligt hvad föregående folkräkningar gifvit vid handen, normalt kan beräknas till omkring 10,6 proc. af stadens folkmängd, och då denna vid början af år 1886 uppgick till 211,139 samt vid samma års slut till 216,805 personer, borde alltså antalet skolpligtige hafva utgjort vid förra tidpunkten 22,381 och vid den senare 22,981. De tillgängliga uppgifterna omfatta 23,166, hvilket tal sålunda något öfverstiger det normalt beräknade antalet vid årets slut.

Vid jemförelse emellan de olika slutsummorna i nedanstående tabell finner man, att af hela antalet skolpligtiga barn år 1886 *undersådes*:

i hufvudstadens folkskolor	61,8 procent
» söndags- och aftonskolorna	6,5 »
» folkundervisningsanstalter utom distriktet	1,1 »
» allmänna läroverk och specialskolor	7,5 »
» enskilda läroanstalter	14,8 »
» hemmen	1,8 »

eller tillsammans 93,5 procent.

De öfriga utgjorde således i allt 6,5 procent af hela antalet. Af dessa hade ett antal motsvarande 2,1 procent behörigen afgått från folkskolan i öfverenestämmelse med §§ 47 och 48 i allmänna folkskolestadgan, hvarjemte 0,3 procent hindrats af sjukdom eller naturfel. Hvad angår dem, som af annan anledning saknat undervisning, tillsammans 3,5 procent, utgjordes dessa till ett öfvervägande flertal af de till yngsta åldersklassen hörande barn, hvilka först under senare delen af året inträdt i skolåldern och med afseende å hvilka någon särskild åtgärd

icke ansetts behöflig under det förflutna året. För återstående 0,6 proc. eller 131 skolpliktiga barn saknas uppgifter.

Med inberäkning af 105 lärjungar, tillhörande främmande skoldistrikt, samt af de i folkskolor, enskilda skolor och allmänna läroverk undervisade lärjungar, hvilka voro under 7 eller öfver 14 år, erhållas följande slutsummor af antalet lärjungar i de särskilda slagen af skolor:

A. Skolor med daglig undervisning:

Öffentliga folkskolor	14,771	
Enskilda skolor	4,378	
Allmänna läroverk	2,593	21,742.

B. Skolor med icke daglig undervisning:

De med folkskolorna förenade söndags- och aftonskolorna	1,743	
Öfriga söndags- och aftonskolor	4,042	5,785.
		<hr/> Summa 27,527.

Angående kostnaderna för folkskolorna i hufvudstaden under år 1886 har Öfverstyrelsen lemnat följande summariska uppgifter:

Inkomster:

Folkskoleafgift af kommunen efter 85 öre för		
hvarje krona allmän bevillning	634,011:	27
Bidrag af allmänna medel	192,111:	19
Intressemedel	6,879:	14
Aföningsbidrag till lärare	65:	—
Inkomster hos skolråden	6,359:	29
Förälda slöjdarbeten vid skolorna	591:	70
Diverse inkomster för skolorna	334:	96
		<hr/> 840,352: 55.
Behållning från år 1885		5,755: 31.
		<hr/> Summa kronor 846,107: 86.

Utgifter:

a) Skolrådets:

Afönning	325,787:	25
Arvoden till lärare öfver stat och till vikarier		
vid sjukdomsförfall	242,377:	79
Arvoden för undervisning i gymnastik och		
vapenöfning	2,000:	—
		<hr/> Transp. 570,165: 04

	Transp.	570,165:	04	
Arvoden för undervisning i ritning och sång		12,222:	50	
» för tillsyn		7,500:	—	
» för söndags- och aftonskolorna.....		19,828:	—	
» till lärarinnor i qvinlig slöjd samt redskap, materiel och verktyg		18,703:	14	628,418: 68.
Undervisningsmateriel		22,813:	08	
Inredning och möbler		36,547:	45	
Ved och lyshållning		41,635:	69	
Renhållning och vaktmästares aflöning.....		36,071:	87	
Premier		4,225:	—	
Bad och simöfningar.....		5,153:	—	
Pensioner till oexaminerade lärarinnor.....		2,400:	—	
För gossarnes undervisning i slöjd samt materiel, redskap och verktyg		30,073:	47	
Diverse utgifter		4,418:	80	183,338: 36

b) Öfverstyrelsens:

Samfundet pro fide et Christianismo	1,500:	—	
Afgift till pensionsinrättningen	9,740:	—	
» till enke- och pupillkassan	66:	66	
Aflöning till tjänstemän och betjente	11,450:	—	
» till slöjdföreståndaren.....	1,600:	—	
Till Pedagogiska Biblioteket	500:	—	
Utgifter för kyrkofullmäktige och deras sekreterare (för 2 år)	1,313:	12	
Hyresmedel.....	1,200:	—	
Intressemedel.....	177:	78	
Diverse utgifter.....	5,319:	70	32,867: 21
			844,624: 31
Behållning till år 1887			1,483: 51

Summa kronor 846,107: 8

Till bestridande af dessa kostnader hafva stadens invånare, på allmänna medel, dels erhållit bidrag af allmänna medel, dels ock för ifrågavarande år utgjort en afgift af åttio öre för hvarje krona, som efter Bevillningstadsdagens andra artikel i beviljning erlagts; och hafva dessutom stadens församlingar hvar för sig fortfarande vidkännt omkostnaderna för anskaffande och underhåll af skollokaler.

Berättelse om Folkskolorna inom Linköpings stift åren 1882—1886.

I.

Domprosteriets och Norrköpings kontrakt.

Den berättelse, som jemlikt den för folkskoleinspektörerna utfärdade instruktion af den 8 December 1881 bör af mig afgifvas öfver min verksamhet såsom inspektör under åren 1882—1886 inom Domprosteriets och Norrköpings kontrakt af Linköpings stift, får jag härmed vördsamt öfverlemnna.

I. Undervisningsanstalterna.

Vid 1886 års slut fanns följande antal undervisningsanstalter inom inspektionsområdet:

inom Domprosteriet: 18 fasta folkskolor, 4 mindre folkskolor och 22 småskolor, af hvilka 1 flyttande;

inom Norrköpings kontrakt: 32 fasta och 2 flyttande folkskolor, 4 mindre folkskolor och 43 småskolor, af hvilka 2 flyttande.

Skolornas antal har under de fem åren inom Domprosteriet ökat med 2 fasta folkskolor och 1 mindre folkskola, inom Norrköpings kontrakt med 2 fasta folkskolor, 1 mindre folkskola och 6 fasta småskolor.

Uti städerna Linköping och Norrköping hafva lärare eller lärarinnor varit anställda för hvarje årsklass af barnen; och äfven på lands-

bygden hafva inom Domprosteriet i 1 skola och inom Norrköpings kontrakt i 4 skolor särskild lärare eller lärarinna undervisat i skolans lägre afdelning.

Fortsättningskolorna, hvilkas antal vid inspektionsperiodens första år uppgick till 29, hvaraf 10 i staden Norrköping, 1 i Linköping och 18 i landsförsamlingar, utgöra f. n. 32, hvaraf 21 i landsförsamlingarne. Att icke ännu flera fortsättningskolor inrättats beror af svårigheten för församlingarna att öka sina bidrag till skolväsendet.

Uti folkskolorna i städerna Norrköping och Linköping har slöjdundervisning så väl för gossar som för flickor varit anordnad. Uti 7 landsförsamlingar har med understöd af allmänna medel slöjdundervisning för gossar vid 9 skolor varit anordnad. Åt flickor hafva med understöd af landstingsmedel slöjdundervisning meddelats i 17 skolor på landet. Särskildt i Ö. Eneby och Qvillinge församlingar hade stort intresse visats för slöjdundervisningen. Af landstinget har understöd till belopp af 125 å 175 kronor varit tilldelade hvarje skoldistrikt, som inrättat slöjdskolor för gossar.

II. Skolreglementena.

I de allra flesta skoldistrikten hafva på senare tid nya reglementen för skolorna upprättats med ledning af det af domkapitlet på folkskoleinspektörernas hemställan åt skolråden meddelade formulär, hvarom i min förra embetsberättelse blifvit omförmäldt.

Med undantag för städernas skolor och de skolor på landet, i hvilka de särskilda afdelningarna samtidigt undervisats, äfvensom några få skolor med blott en lärare, har undervisningen allmänt varit ordnad på det sätt, att barnen, fördelade i 2 afdelningar, hvardera innefattande 2:ne årsklasser, undervisats på olika dagar i veckan eller, såsom förhållandet varit i ett mindre antal skoldistrikt, på olika tider af året. Ehuru sistnämnda anordning, der den blifvit vidtagen, visat sig medföra den fördel, att skolarbetet kunnat sättas i mera ordnad förbindelse med barnens deltagande i arbetet utom skolan, enär de äldre barnen haft ferier förnämligast under de tider, då bergningsarbetena påginge, har det likväl fortfarande mött svårighet att genomföra önskvärd förändring i denna riktning. Jag får i detta afseende åberopa hvad i min förra femårsberättelse blifvit anfördt. Erkännas måste ock härvid, att der barnen icke kunna erhålla samtidig undervisning och alltså möjligen tidigare än nu är fallet hinna afsluta sin skolgång för att sedan kunna oafbrutet egna sin tid åt annan sysselsättning, det alltid blir förenadt med stor svårighet, att kunna på ett

nöjaktigt sätt tillgodose så väl skolans anspråk på jemn skolgång som de fattiga hemmens önskingar och behof att få hjälp i hvarjehanda bestyr, åtminstone af de mera vuxna barnen.

III. Skolbarnen.

Hela antalet barn i skolåldern, som vid slutet af år 1882 uppgifvits såsom undervisade i folkundervisningsanstalter inom inspektionsområdet, utgjorde 8,597. Vid inspektionsperiodens slut uppgick detta antal till 9,593 och hade alltså ökats med omkring 1,000 barn. Antalet af dem, som efter undergången afgangsexamen befriats från skolgång, hade ock ej obetydligt tillvuxit. Dessa utgjorde år 1882 tillsammans 364, men uppgingo 1886 till ett antal af 585.

Såsom ett framsteg kan ock anses, att antalet af dem, som till följd af sjukdom eller annan anledning saknat undervisning, under perioden minskats. År 1882 voro såsom sådana antecknade 325, men år 1886 utgjorde deras antal endast 235. Såsom undervisade i hemmet hade för förstnämnda år uppgifvits 322, men för det sistnämnda 288. I enskilda skolor hade ock barnantalet minskats: år 1882 utgjorde det 793, 1886 deremot uppgick det endast till 652, hvilket förhållande torde utvisa, att förtroendet för den offentliga skolan ökats.

I afseende på barnens skolgång har förhållandet visat sig i allmänhet godt i omkring hälften af skolorna, temligen godt i 36 procent och mindre godt i 15 procent af skolorna.

Vid bergningstiderna har isynnerhet svårighet mött att förmå de äldre barnen att ordentligt besöka skolan.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Äfven under denna inspektionsperiod hafva församlingarna i allmänhet visat sig hafva med välvilja omfattat sina skolor, hvilket torde framgå af den icke obetydliga tillökningen af skoldistriktets bidrag till skolväsendet.

Dessa uppgingo vid slutet af förra inspektionsperioden till 172,389 kronor, men hade år 1886 ökats till 211,007 kronor. De egna skolhusens antal hade ock ökats från 59 till 65. På de senaste åren hafva dock flerstädes obenägenhet yppats att anslå medel till ökade lärarelöner och till nödig materiel, äfvensom en och annan församling ansett nödigt att indraga förut utgående bidrag till fortsättningskola.

Detta förhållande synes hufvudsakligen bero af det ekonomiska tryck, hvori den jordbrukande befolkningen för närvarande besinner sig. Enligt den erfarenhet, som vunnits i de skoldistrikt, der man vid skolans anordning tagit hänsyn till de äldre barnens deltagande i föräldrarnes arbete, torde folkets intresse för skolan icke oväsentligt komma att ökas i samma mån, som det visar sig möjligt att lösa den svåra uppgiften att bereda barnen tillfälle att deltaga i arbetet utom skolan, utan att skolarbetet derigenom i någon betänkligare mån efter-sättes.

V. Undervisningstiden.

Fortsättnings-skolorna på landet hafva nu, såsom förut, med ett enda undantag varit förlagda till hörjan af året, vanligast från den 15 Januari till den 1 Mars. I städerna har denna skolafdelnings lärotid varit förlagd till vissa dagar och timmar på eftermiddagar och söndagsmorgnar.

I de egentliga folkskolorna har undervisningen vanligen begynt den 1 Mars, sedan fortgått intill den 15 Juli, hvarefter ferietid inträdt under en å två månader, och derefter återtagits intill dess den föreskrifna lärotiden lupit till ända. Der skolans afdelningar undervisats hvar för sig på särskilda sammanhängande tider, har öfre afdelningen besökt skolan under förra delen af vårterminen och senare delen af höstterminen samt nedre afdelningen den öfriga delen af läsåret. I två skolor har öfre afdelningen ensam för sig varit undervisad under hela vårterminen och nedre afdelningen sammanledes under höstterminen. För öfrigt hafva afdelningarna hvarannan dag infunnit sig i skolan. I de flesta skoldistrikt har nu såsom förr undervisningen pågått fem dagar i veckan med sex timmar dagligen; i några alla sex dagarna med fem timmar om dagen.

I småskolorna har ock undervisningen begynt den 1 Mars och derefter fortgått, med fyra eller blott två. veckors ferier under sommaren, fem å sex dagar i veckan med högst fem timmar om dagen. I de flesta småskolor hafva de båda årsklasserna kunnat samtidigt undervisas. Der barnantalet varit för stort, har delning på afdelningar med undervisning hvarannan dag måst vidtagas. Den anordning, hvarom nämdes i förra embetsberättelsen, enligt hvilken småskole-lärarinnan under läsårets första månad läste med barnen i folkskolans första klass, under det läraren var sysselsatt med de äldre barnens undervisning, har fortfarande flerstädes varit med framgång tillämpad.

VI. Undervisningen.

I afseende på kursfördelningen har man väl i allmänhet sökt, så vidt ske kunnat, tillämpa normalplanens föreskrifter. Svårighet har dock flerstädes mött för ett noggrant fasthållande af klassundervisning, särskildt i de skolor, der skolgången vissa tider varit ojemn och der barnantalet varit mycket stort och det vid barnens fördelning varit nödvändigt att fästa afseende på utrymmet i lärosalarne. Dock kan sägas, att skolarbetet fortgått under utveckling till ett bättre åtminstone hvad folkskolans hufvudämnen angår. Så har, beträffande *kristendomsundervisningen*, i omkring en tredjedel af skolorna högre vitsord än godkänd kunnat gifvas åt undervisningen i detta läroämne; i en tredjedel har undervisningen varit godkänd och i de öfriga någorlunda godkänd och försvarlig.

I afseende på *modersmålets* behandling kan, vidkommande särskildt den i främsta rummet viktiga innanläsningen, gifvas det vitsord, att barnen i nära en tredjedel af skolorna ådagalade berömlig och god färdighet, i hälften af skolorna godkänd och någorlunda nöjaktig samt endast i de öfriga svag eller otillräcklig färdighet.

Räkneundervisningen har ock vunnit någon förkofran, antagligen till följd af det lämpligare förfaringssätt, som nu mera allt allmännare blifvit använt i småskolorna, sedan dessa till större delen fått lärarinnor, utexaminerade från väl ordnade bildningsanstalter. I omkring två tredjedelar af skolorna kan denna undervisning sägas vara rätt nöjaktig, i den återstående tredjedelen mer eller mindre medelmåttig.

I *geometrien* har undervisningen ej ännu lyckats komma till någon synnerlig fasthet och hållning. Här visar sig tydligen behovet af en ledtråd för undervisningen, hvari upptagas i planmessig ordning och begränsadt urval de delar af det rika materialet, som lämpa sig för folkskolan med hänsyn fästad så väl på den korta tid, som kan åt läroämnet anslås, som å den utvecklingsgrad, hvar på folkskolebarnen i allmänhet befinna sig. Blott i en tredjedel af de skolor, der läroämnet vid inspektionerna kom till behandling, syntes undervisningen hafva lemnat godt och nöjaktigt resultat.

Om *geografen* åter kan nu liksom i föregående berättelse vitsordas, att den fortfarande bedrifves med större framgång. Utan tvifvel skulle dock denna undervisningsgren ännu mer omfattas med intresse af så väl lärare som lärjungar, om skolorna hade tillgång ej blott på de goda kartor, som nu med lätthet kunna erhållas och som äfven på allt flere ställen blifvit anskaffade, utan äfven på läro- och läseböcker

innehållande i stället för den alltför rika samlingen af namn och uppräkningsar af de geografiska föremålen lifaktiga och åskådliga skildringar, utförda i en för folkskolan nödig korthet. Undervisningen i geografi kan emellertid redan nu, om ej förenämnda större anspråk ställas på densamma, sägas vara godkänd och nöjaktig i de flesta skolorna. Detsamma kan ej sägas om undervisningen i *historia* och *naturkunnighet*, ehuru äfven i dessa ämnen, der nyare lämpligare läroböcker varit att tillgå och läraren eller lärarinnan ådagalagt större förmåga att begränsa innehållet till det, som under de få lärotimmarne kunnat noggrannare genomgå och för barnen klargöras, ett temligen godt resultat kunnat uppnås.

På undervisningen i öfningsämnena kunna några större fordringar icke få ställas, då den tid, som deråt kan egnas, isynnerhet i skolor med hvarannandagsläsning, måste blifva ganska inskränkt. Framstegen i *välskrifning*, *teckning* och *sång* visa sig ock i ej ringa mån beroende af olika fallenhet, forminne och gehör hos särskilda barn. Jag har ansett mig böra åtnöjas dermed, att flertalet af barnen kunna uppnå färdigheten att skriva en läslig, om än ej särdeles prydlig handstil; teckna åtminstone på rutadt eller punkteradt papper, samt att i kör träffa de enklaste tonsteg och sjunga vanligare koraler och några små skolsånger.

För *gymnastiköfningarne* har tid vanligen beredts under raststunderna. Då under den oblidare årstiden, på hvilken större delen af läsåret i allmänhet nu mera är förlagd, hinder ofta möta för öfningar under bar himmel, och särskilda gymnastiksalur icke finnas i landsbygdens skolhus, lära dessa öfningar icke kunna drifvas med större framgång, så vida icke förfaringssättet att anordna lämpliga rörelser i sjelfva lärosalarne med skolmöblerna till appareil omfattas med större uppmärksamhet. I sådant fall är dock af lätt insedda skäl angeläget, att gymnastiköfningen förlägges till slutet af dagsarbetet.

Hvad undervisningen i *trädgårdsskötsel* angår, kan den icke annat än undantagsvis, der läraren visat särskildt intresse och kraft att öfvervinna de många med trädgårdens ordnande och underhåll förenade svårigheterna, sägas hafva vunnit synnerlig utveckling. Under inspektionsperioden hafva emellertid fem nya skolträdgårdar tillkommit.

Vid förestående uppgifter afses företrädesvis förhållandena på landsbygden, der i de allra flesta folkskolorna barnen äro delade på afdelningar, hvilka vechselvis besöka skolan olika dagar i veckan eller olika tider af året. I städernas skolor samt i det fåtal landskolor, der särskilda lärare eller lärarinnor undervisa de särskilda klasserna eller afdelningarna, hafva i flera afseenden gynsamare resultat kunnat vinnas.

VII. Skolförhören.

Års- eller terminsexamina hållas i alla skoldistrikt. Det har befunnits lämpligast att i skolorna med afdelningsläsning i stället för en för hela skolan gemensam examen vid slutet af läsåret hålla särskilda examina med hvardera afdelningen, då deras lärotider för året afslutats. Afgångspröfningen, som vanligen sker i förening med årsexamen, hålles då vid slutexamen med den öfre afdelningen.

Roteförhör i de två flyttande skolorna hafva egt rum, ehuru vid den ena svårighet i anseende till våghinder mött för deras oafbrutna upprätthållande.

VIII. Lärare och Lärarinnor.

Antalet vid folkskolorna inom inspektionsområdet anställde ordinarie lärare har under år 1886 utgjort 54, ordinarie lärarinnor 28; hvarjemte vid folkskolor utan ordinarie anställning tjenstgjort 5 lärare och 12 lärarinnor, bland hvilka sistnämnda 7 icke aflagt fullständig folkskolelärarinneexamen.

Vid mindre folkskolor, hafva varit anstälde 2 lärare och 6 lärarinnor samt vid småskolor, 1 lärare och 89 lärarinnor.

Under perioden har denna lärarepersonal ökats med 31 personer. Särskildt för öfningsämnena hafva tjenstgjort 11 lärare och 24 lärarinnor.

Vidkommande lärare och lärarinnor vid Norrköpings skolor, öfver hvilka den för staden utsedde nitiske inspektören afgifvit årsberättelse, har jag dels vid afslutningsöfningar, dels vid besök under terminerna i enskilda klasser haft tillfälle att fortfarande kunna vitsorda det utmärkta sätt, hvarpå undervisningsarbetet ordnats och fortgår.

I Linköpings stad har ock på senare tid kraftiga åtgärder vidtagits för folkundervisningens höjande. Nya skolhus hafva uppförts; antalet lärare och lärarinnor hafva ökats med hvarje år; och man torde kunna emotse, att om förhållandet mellan stadens skolväsende och den Ljungstedtska friskolan snart, såsom nu är att hoppas, varder definitivt ordnad, och dermed de hinder aflägsnade, som hittills mött för en tillfredsställande anordning af folkskolan för gossar, de brister, hvilka ännu kunna anmärkas, skola lätteligen blifva afhjulpna.

Beträffande de i landsförsamlingarne anstälde lärare och lärarinnor anser jag mig kunna i afseende på skicklighet och förmåga att bestrida undervisningen gifva vitsordet berömlig åt ungefär 18 procent af hela antalet, vitsordet med beröm godkänd åt 29 procent, godkänd åt 36 procent samt knappt godkänd eller försvarlig åt de återstående 17 procent, hvarvid så väl de i folkskolorna som i småskolorna anstälde inberäknats.

XI. Anteckningsböckerna.

De föreskrifna förteckningarna öfver skolbarnen, hufvudbok, dagbok och examenskatalog, finnas åtminstone i folkskolorna och föras i de flesta fall ordentligt. Der flere småskolor finnas inom samma distrikt, föres stundom gemensam hufvudbok; dagbok och examenskatalog föras deremot af hvarje lärarinna. Vid anvisningen om lämpliga formulär för dessa anteckningsböcker har jag förordat de som synts mig enklast och lättast att ordentligt föra. Erfarenheten har visat, att felaktighet vid anteckningarna lätt uppstår i samma mån formuläret är mera inveckladt. Att behöfva använda någon längre tid på skolans bokhålleri kan ock otillbörligt draga lärarens uppmärksamhet från hans egentliga lifsverksamhet.

X. Skolmaterielen och Skollokalerna.

I städernas skolor är materielen ganska god och tillräcklig. I skolorna på landsbygden kan undervisningsmaterielen sägas vara ganska god och god i 40 procent af hela antalet, medelmåttig i 40 procent och under medelmåttan i 20 procent. Under senare åren synes större svårighet mött för församlingarna att anslå de för samlingarnes komplettering nödiga medel. Skolmöbler af nyare lämplig konstruktion hafva nu mera på de flesta ställen begynt anskaffas. De gamla obehväma långbänkarne blifva allt sällsyntare.

Vid inspektionsperiodens början, år 1882, utgjorde skolhusens antal inom området 78, af hvilka 59 voro distriktens egna och 19 förhyrda. Vid periodens slut, år 1886, uppgick antalet skolhus till 65 egna och 20 förhyrda, eller tillsammans 85. Antalet skolhus hade alltså under de fem åren ökats med 7, af hvilka 6 nybyggda och distrikten sjelfva tillhörande. Vid uppförandet af de nyare husen har man tagit tillbörlig hänsyn till de anvisningar beträffande storlek, belysning m. m. som blifvit skolråden meddelade.

XI. Tillsynen öfver skolorna.

Under en del af sommaren 1882, då undertecknad för företagande af en utrikes resa åtnjöt tjänstledighet, besöjde numera affidne seminarie-adjunkten Hedblad efter erhållet förordnande inspektionen i det mig anvisade område och besökte dervid åtskilliga skoldistrikt i Norrköpings kontrakt. För öfrigt har jag dels under Juni och Augusti månader inspekterat företrädesvis skolor i nämnda kontrakt, dels under höstterminen på tider, då jag varit ledig från undervisningen å seminariet, gjort besök i de nära Linköping i Domprosteriets kontrakt varande skolorna; och har jag, som nu i två decennier haft förordnande såsom inspektör, icke ansett nödigt att företaga i de särskilda skolorna årliga inspektioner i annat fall, än då särskilda förhållanden, såsom lärareombyten, förändrade anordningar o. d., kunnat sådant påkalla.

Så inskränkte jag sistlidne år inspektionen i Domprosteriets skolor hufvudsakligen till besök under de tider af året, då fortsättnings-skolorna voro i gång.

Den närmaste tillsynen öfver skolorna har nu som tillförene utöfvats förnämligast af skolrådets ordförande med biträde jemväl af de andra skolrådsledamöterna och, der så ansetts erforderligt, af särskilda dessutom antagna tillsyningsmän.

Några svårare missförhållanden, som behöft påkalla särskild hemställan hos domkapitlet, hafva icke blifvit hos mig anmälda eller eljes vid inspektionerna förekommit.

XII. Kostnader för skolväsendet.

Utgifter och inkomster för skolväsendet under sista året af den inspektionsperiod, för hvilken nu redogöres, i jemförelse med förhållandet sista året af förra perioden, utvisas i följande sammandrag.

	År 1881.	År 1886.	Tillökning eller minskning under de fem åren.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Af skoldistriktet har utgått till utgifternas bestridande</i>	172,389	211,007	+ 38,618
<i>Af statsmedel uppburos</i>	42,903	55,720	+ 12,817
<i>Af donationer och andra diversamedel har till skolorna utgått</i>	21,275	19,914	— 1,361
<i>Åt lärarne utbetalades</i>	128,819	170,682	+ 41,863
<i>Till skollokaler och inventarier</i>	48,651	30,862	— 17,789
<i>Till undervisningsmateriel</i>	6,141	4,822	— 1,319
<i>Till öfriga behof</i>	35,482	79,099	+ 43,617

Af denna öfversigt framgår visserligen, att någon minskning visar sig i utgifterna för skollokaler och materiel, men att de bidrag, som utgått så väl från statsverket som från skoldistriktet under de fem åren i betydlig mån ökas.

Linköping i September 1887.

Ohr. L. Anjou.

II.

Lysings, Ydre, Norra och Södra Vedbo, Tunaläns och Sevede
samt Aspelands kontrakt.

I. Undervisningsanstalterna.

Vid periodens början funnos inom det mig anförtrödda inspektions-
området:

88 folkskolor,	hvaraf 36 fasta och 52 flyttande,
12 mindre folkskolor	» 2 » » 10 »
84 småskolor	» 13 » » 71 »

eller tillsammans 184 skolor.

Vid periodens slut funnos

98 folkskolor,	hvaraf 47 fasta och 51 flyttande,
11 mindre folkskolor,	» 6 » » 5 »
101 småskolor,	» 18 » » 83 »

eller tillsammans 210 skolor.

Under de senast förflutna 5 åren hafva således icke mindre än 26
nya skolor tillkommit.

Af dessa 210 skolor finnas inom

Lysings	kontrakt 12 folkskolor, 1 mindre folkskola och 13 småskolor,				
Ydre	» 10	» 4	»	» 13	»
Norra Vedbo	» 16	» 3	»	» 18	»
Södra Vedbo	» 17	» —	»	» 15	»
Tunaläns och					
Sevede	» 31	» 2	»	» 31	»
Aspelands	» 12	» 1	»	» 11	»

I afseende på folkmängden finnes

inom Lysings	kontrakt 1 skola på 423 personer,				
» Ydre	» 1	»	» 390	»	
» Norra Vedbo	» 1	»	» 455	»	
» Södra Vedbo	» 1	»	» 495	»	
» Tunaläns och Sevede	» 1	»	» 507	»	
» Aspelands	» 1	»	» 546	»	

Fortsättningsskolor hafva under perioden funnits 10:

inom Ydre	kontrakt 1, (i Vestra Ryd),
» Norra Vedbo	» 1, (i Askeryd),
» Södra Vedbo	» 1, (i Melby),
» Tunaläns och Sevede	» 2, (i Södra Vi och Tuna).

Slöjdskolor finnas

inom Lysings kontrakt: i Rök,

- » Norra Vedbo kontrakt: i Säby, Linderås, Adelöf, Vireda, Frinnaryd, Marbäck, Askeryd och Bredestad.
- » Södra Vedbo kontrakt: i Ekejö stad och Flisby.
- » Tunaläns och Sevede kontrakt: i Vimmerby stad och Tuna.

En folkhögskola finnes i Södra Vi.

Sockenbibliotek finnas inom en stor mängd församlingar, men i allmänhet uppgifves, att desamma föga begagnas.

II. Skolbarnen.

Inom inspektionsområdet, som har en folkmängd af 99,885 personer, funnos vid 1886 års slut 16,870 i skolåldern varande barn (7—14 år), 8,642 gossar, 8,228 flickor. Vanligen sker intagning i skola vid lästermins början, när barnet uppnått 6 års ålder och den dagliga skolgången slutar i barnets 13:e eller 14:e lefnadsår. På några ställen har man envisats att i skolan qvarhålla barnen, ända till dess de skola konfirmeras, men då detta qvarhållande haft ett menligt inflytande på skolgångens ordentlighet, har man på inrådan af mig börjat att mer och mer frångå detsamma.

Skolgången är på några ställen mycket jemn, men tyvärr på åtskilliga ställen ganska ojemn. Såsom orsaker till skolförsummelser uppgifvas: lång skolväg, fattigdom och någon gång mindre nöjaktig undervisning. Ytterst sällan har någon direkt tredska förekommit och om så varit fallet, hafva alltid föräldrarnas sekteriska tänkesätt uppgifvits vara anledningen härtill. Inom församlingar, som hafva ett för skolans väl nitälskande skoloråd och goda lärare, är skolgången i allmänhet ordentlig.

III. Lärarepersonalen.

Vid folkskolorna äro anställda 97 lärare och 3 lärarinnor, alla examinerade samt 3 oexaminerade biträdande lärarinnor; vid mindre folkskolorna: 3 lärare och 8 lärarinnor; vid småskolorna: 17 lärare och 88 lärarinnor.

Beträffande lärarnes »såväl sätt att vårda barnens sedliga väsen som deras insigter och skicklighet att undervisa» anser jag mig kunna gifva vitsordet med beröm godkänd åt 16 procent, vitsordet icke utan beröm godkänd åt 25 procent, vitsordet godkänd åt 36 procent och vitsordet försvarlig åt 23 procent af hela antalet.

Med småskolans lärare och lärarinnor, särskildt inom delarne af Jönköpings och Kalmar län, har det i allmänhet varit sämst bestäldt, och man har der på flere ställen hyst den åsigten, att den, som ej dugar till annat, dugar åtminstone till småskolelärare, men sedan Jönköpings läns landsting på mitt initiativ för ett par år sedan inrättat ett småskolelärarinneseminarium i Hvetlanda, hafva derifrån utgått många ganska goda lärarinnor.

En lärare har för okunnighet och 3 för oordentlighet af mig erhållit enskild varning, men då rättelse följt på varningen, har jag icke behöft vidtaga någon åtgärd för deras aflägsnande. En småskolelärare har på mitt yrkande afskedats på grund af okunnighet.

Sammanträden med lärare och lärarinnor i mindre delar af inspektionsområdet hafva under perioden hållits till ett antal af 10. Vid dessa sammanträden hafva förekommit läspröf i 2 å 3 af folk- och småskolans ämnen, samt af öfver skolan rörande frågor samt föredrag öfver pedagogiska ämnen.

IV. Skollokalerna.

Vid inspektionsperiodens början funnos inom mitt område 138 skolhus och vid 1886 års slut funnos 155 skolhus, således en tillökning af 17 nya skolhus. De flesta af dessa äro ganska rymliga och ändamålsenliga, särskildt de under sista åren uppbyggda. Stadgandet om skolhusritningarnas granskning af inspektör har visat sig mycket välgörande. Särskildt i fråga om lärorummens belysning har det förut varit mycket illa stäldt. En stor mängd skolor, isynnerhet småskolor, äro ännu inrymda i enskilda, ofta mycket tränga och osunda lokaler. För nödig luftväxling är ännu på många ställen illa sörjdt.

V. Skolreglementena.

Sådana finnas i alla distrikten, ehuru flera af dem numera äro föråldrade. Der skolorganisationen varit tillfredsställande, har jag påyrkat nya reglementen, utarbetade i öfverensstämmelse med gällande skolstadga, normalplanen och ett för Linköpings stift af folkskoleinspektör-

rerna uppgjordt normal-reglemente. Dessa yrkanden hafva alltid hörsammats och en mängd nya reglementen hafva kommit till stånd. I sådana församlingar åter, der skolväsendet varit i behof af en mängd förbättringar, har jag ansett mig böra dröja med yrkandet på reglemente.

VI. Undervisningstiden.

Årligen undervisas i de flesta skolor 8 månader, $34\frac{1}{2}$ veckor. Endast i några flyttande skolor har lästiden utsträckt till 9 å 10 månader. I tätare bebyggda orter börjas undervisningen i Januari och afslutas i början af December med ferier under sommaren. I skogstrakter med dåliga eller inga vägar måste undervisningens början uppskjutas till slutet af Februari eller början af Mars och fortgå, med ett kort uppehåll under högsommaren, till dess den lagliga lästiden af 8 månader tilländalupit.

Undervisningstimmarne hvarje vecka äro vanligen i folkskolan 30 och i småskolan 25.

Den lagliga lästiden är författningse enligt i folkskolan 6 (kl. 9—12, 1—4) och i småskolan 5 (kl. 9—12, 1—3) timmar. Föreskrifna raster emellan på hvarandra följande lärotimmar lemnas och läsordning finnes i hvarje skola.

VII. Skolmaterielen.

Inom de församlingar, som hafva egna skolhus, har man äfven i allmänhet varit angelägen att anskaffa dels ändamålsenliga skolbänkar och dels behöffig undervisningsmateriel. Men i sådana skolor, som flytta omkring i enskilda hus, saknas icke sällan till och med det nödvändigaste. De flesta församlingar hörsamma villigt yrkanden om anskaffandet af materiel, men understundom göres den tyvärr ej sällan befogade anmärkningen, att dylik materiel ej alltid användes så förståndigt och flitigt som sig borde. 54 skolor inom inspektionsområdet hafva god materiel, 126 medelmåttig, 30 under medelmåttan.

VIII. Skolornas anteckningsböcker.

I hvarje skola finnas numera dagbok och examenskatalog. Matrikel föres i alla folkskolor. Förteckning öfver skolpliktiga barn föres med mycken noggrannhet i en stor mängd församlingar, men saknas på ett

och annat ställe. I nästan alla skolor användas de förträffliga blanketter till dessa anteckningsböcker, hvilka utgifvas af bokförläggaren H. Tullberg i Linköping.

IX. Undervisningen.

Den, som uppmärksamt aktgifvit på beskaffenheten af den undervisning, som fordom meddelades och nu meddelas i våra folk- och småskolor, måste med glädje erkänna, att dessa skolor under de senare åren tagit ett mycket godt steg framåt. Orsaken härtill är att söka dels i den större omsorg, som numera egnas åt lärare och lärarinnors utbildning för deras viktiga kall och dels i den år 1878 för undervisningen i folkskolor och småskolor utfärdade normalplanen. Denna normalplan har varit och kommer helt visst framdeles att blifva för våra skolor till synnerligt stort gagn och jag för min del tror, att af allt det myckna goda, som i våra dagar kommit skolorna till del, är denna normalplan det förnämsta. Genom sin bestämda klass- och kursindelning och sina metodiska anvisningar har denna normalplan i hög grad bidragit att höja de skolor, som äro afsedda för den stora mängden af vårt folk, ja varit för dessa skolor till mycken välsignelse. På alla ställen, der den följes, har den fört med sig reda och klarhet vid undervisningen och sanningsenligt måste erkännas, att på sådana ställen ej varit mycket att anmärka mot undervisningens art och beskaffenhet.

Beträffande undervisningen i skolornas olika ämnen vill jag endast anföra följande.

Med glädje måste jag erkänna, att *katekesundervisningen* nu är långt bättre än för ett eller annat tiotal af år sedan. Med den Lindblomska katekesens afskaffande har det gagnlösa, rabblande utanläsandet till stor del försvunnit och den nya utvecklingen af Luthers lilla katekes har genom sin enkla och rediga uppställning och sitt goda innehåll gjort den kristna lärans heliga och herrliga sanningar mera åtkomliga för både lärare och barn.

Undervisningen i *biblisk historia* bedrifves i allmänhet ganska bra och lärarepersonalen börjar mer och mer inse, att denna undervisning bör afse icke blott att lära barnen känna en eller annan i bibeln omtalad person, utan äfven lära dem, att bibeln är ett ord från Gud till dem sjelfva och om dem sjelfva. Genom så kallade »nyttiga lärdomars» hemtande ur det lästa söker man nu i allmänhet att göra denna undervisning lefvande för barnen.

Ät undervisningen i *modersmdlet* egnas numera ganska mycken omsorg och på sådana ställen, der en god småskola lägger en god

grund, vinnes i folkskolan ett rätt tillfredsställande resultat icke blott i rätt- och väl läsning utan äfven i modersmålets skriftliga behandling. På åtskilliga ställen har jag påträffat barn, tagna ur hopen, hvilka kunnat alldeles felfritt både uppskrifva och interpunktera ett af mig dikteradt stycke. På en del ställen är resultatet naturligtvis mindre godt, men en sträfvan framåt förspörjes öfverallt.

Undervisningen i *räkning*, denna för barnens praktiska lif synnerligen gagnande kunskapsgren, gifver kanske minst anledning till anmärkning. Då lärarne numera erhålla bättre insigt i detta läroämnes riktiga behandling och då de flesta skolor ega tillgång på hvarjehandla lämpliga hjälpmedel för denna undervisnings bedrivande, så faller af sig sjelf, att anmärkningsanledningarna nu skola blifva färre än förut.

Den *geometrisk*a undervisningen är på de flesta ställen temligen underhållig och inskränker sig vanligen till de enklare geometriska begreppen och möjligen dertill ytors och kroppars mätning.

Rätt god undervisning i fäderneslandets *geografi* meddelas i de flesta skolor. På några ställen inskränker sig denna undervisning till den egna provinsen, men på andra lära barnen känna hela Europas och någon gång äfven de öfriga verldsdelarnas geografi.

Med de få timmar, som vanligen äro anslagna åt *historia* och *naturlära*, är det lätt begripligt att dessa båda ämnen ej skola kunna drivas synnerligen framåt. Vanligast inskränker sig kursen i dessa ämnen till det lilla som innehålles i folkskolans läsebok. Undervisningen i dessa ämnen har att kämpa med många svårigheter. På några ställen hafva vid inspektionerna allmogemän frågat mig, om ej deras barn kunna slippa undervisning i dessa ämnen, som de med ett gemensamt namn kalla »romaner». I en och annan församling, der allmänna bildningsgraden är mycket låg, har man till och med velat påstå, att det rent af är »synd» att sysselsätta barnen med sådant.

Vidkommande undervisningen i öfningsämnena vill jag anförä följande.

Undervisningen i *välskrifning* är i allmänhet så bra som man under för handen varande omständigheter kan fordra. I skolor, som äro inrymda i så trånga lokaler, att ej nödigt utrymme kan beredas för den skrifvande, kunna naturligtvis anspråken icke vara stora.

Undervisning i *sång* meddelas i alla skolor, såvida läraren sjelf eger förmåga att sjunga. På några ställen har jag med beundran och nöje åhört denna undervisning; men på de flesta ställen inskränker den sig till inlärande af några koraler samt en eller annan fosterländsk sång.

Gymnastik öfvas något i hvarje skola ehuru till högst obetydligt omfång. På flere ställen hysa föräldrar och underligt nog äfven lärare den åsigten, att barnen ej behöfva någon annan kroppslig ansträngning

än den, som nödvändiggöres af den ofta ganska långa skolvägen. Öfning att föra vapen har icke i någon skola under perioden förekommit.

Teckning efter Stuhlmänniska metoden förekommer i nästan alla skolorna. Resultatet blifver i de flesta fall ej synnerligen godt, hvilket förnämligast beror derpå, att en stor mängd lärare ej erhållit någon öfning alla i detta ämne.

Vid de flesta fasta skolor undervisas i *trädgårdsskötsel*. Ehuru undervisningen vanligen inskränker sig till trädplantering, ympning och okulering, kan man dock ej fränkänna densamma stor vikt och betydelse.

Undervisning i *slöjd* har införts i åtskilliga församlingar isynnerhet i Norra Vedbo kontrakt. Slöjdskolorna äro dels stående i sammanhang med folkskolan dels af denna skola alldeles oberoende. På alla ställen, der man lyckats påträffa goda lärare, hafva dessa skolor blifvit mycket värderade både af barnen och deras föräldrar och hafva visat ett gagnande inflytande på barnen icke minst i moraliskt hänseende, alldenstund den lärt dem att nyttigt använda en mängd lediga stunder.

X. Skolförhören.

Termins- eller årsexamina hållas i hvarje skoldistrikt. I fasta skolor hålles vanligen examen endast en gång om året, men i de flyttande skolorna försiggår examen vid slutet af skolterminen inom hvarje rote. Afgångsexamen hålles i nästan alla skolor dels i, dels utan sammanhang med års- eller terminsexamen. Med de barn, som undervisas i hemmet, hålles endast på några få ställen ordentliga förhör, ehuru jag ofta härom påmint.

Roteförhör hållas i alla flyttande skolor 1 å 2 gånger i månaden. På några ställen besökas dessa förhör ganska ordentligt, men på de flesta temligen fåtaligt, isynnerhet i de församlingar, der lärarne sjelfva äro likgiltiga för desamma.

XI. Tillsynen öfver skolorna.

Denna skall enligt skolstadgans och reglementenas föreskrift utöfvas af skolrådet, som icke sällan har på papperet indelat distriktet i flera eller färre mindre områden med hvar sin tillsyningsman. Men så vidt jag kunnat finna, är det ganska klen bestäldt med denna tillsyn. I de flesta fall är skolrådets ordförande den ende, som har egentlig omsorg om distriktets skolor. Sanningenligt måste ock erkännas, att af

skolrådsordförandena minst 75 procent med berömvärdt nit vårda sig om skolan. Men lika sant är, att på de flesta ställen större delen af skolrådets ledamöter äro mycket vårdslösa i fullgörandet af sina pligter. Vid besök i en skola i Östergötland 1885 uppgaf en lärare, att »på 22 år ingen skolrådsledamot utom ordföranden besökt hans skola». Glädjande undantag gifvas visserligen, men äro tyvärr sällsynta.

XII. Folkets förhållande till skolan.

Med mycken glädje måste erkännas, att folkets intresse för skolväsendets utveckling och förbättring hittills varit i stadig tillväxt. Härom vittnar dess beredvillighet att ofta med dryga kostnader anskaffa nya tidsenliga lokaler, inköpa bättre materiel, inrätta nya skolor m. m. Endast i 4 fall har jag under perioden nödgats göra anmälan hos Domkapitlet om nödiga förbättringars vinnande. I 2 af dessa fall skedde rättelse, så snart Domkapitlet blandade sig i saken. På 2 ställen visade sig mycken halstarrighet och först när lagens hela stränghet blifvit använd, fogade man sig efter mina gjorda yrkanden.

XIII. Skolväsendets kostnader.

Dessa uppgingo för år 1886 till följande belopp:

för lärares och lärarinnors aflöning	Kronor 129,064,87
» skollokaler och inventarier	» 26,817,75
» undervisningsmateriel	» 3,374,02
» öfriga behof	» 16,709,17
<hr/>	
Summa Kronor	175,965,81.

Dessa kostnader bestredos samma år:

af statsmedel med	Kronor 61,215,78
» landsting och hushållningssällskap	» 2,093,59
» skoldistriktet	» 112,656,44
<hr/>	
Summa Kronor	175,965,81.

Adelöf den 21 April 1887.

G. V. Sandberg.

III.

Gullberg-Bobergs, Skärkinds, Vikbolands, Hammarkinds, Kinds, Vifolka-
Valkebo samt Norra och Södra Tjuströ kontrakt.

I. Allmän öfversigt.

Det inspektionsområde, som under de senast förflutna fem åren varit mig anvisadt och hvilket omfattat förestående åtta kontrakt dels i Östergötlands och dels i Kalmar län, är till sin naturbeskaffenhet och med hänsyn till flera andra förhållanden olika artadt på skilda orter. En del af detta område utgöres af bördiga och tätt befolkade slättbygder, hvarest skoldistriktet vanligen äro mindre till såväl utsträckning som folkmängd; en annan del omfattar vidsträckta och oländiga skogstrakter med glesare befolkning och föga banade vägar; och slutligen finnes inom området en ganska vidlyftig skärgård, sträckande sig utmed kusten af Östergötland och norra Småland. Dessa förhållanden orsaka helt naturligt mycken olikhet i skolväsendets organisation och beskaffenhet i öfrigt inom de särskilda skoldistriktet och man eger icke rätt att på samtliga skolorna ställa enahanda fordringar, utan mångenstädes måste man såsom ett nödvändigt ondt tolerera, hvad under andra förhållanden måste såsom en oförsvarlig brist afhjelpas.

Såsom ett allmänt omdöme om skolväsendets beskaffenhet torde dock kunna sägas, att det i yttre hänseende under den gångna inspektionsperioden utvecklats och förbättrats, — detta dock mindre inom slättbygdens församlingar, hvilka redan förut haft sitt skolväsende i allmänhet någorlunda väl ordnad, och i skärgården, hvarest de lokala förhållandena lägga många och betydande hinder i vägen för en bättre anordning af barnundervisningen, utan hufvudsakligen i skogsbygdens skoldistrikt, hvarest man flerstädes genom upprättande af flera skolor, uppförande af nya skolhus och anskaffande af rikligare undervisningsmateriel ådagalagt en erkännansvärd omsorg om skolväsendets förbättring.

I någon mån torde detta framgå af följande jemförande öfversigt:

Antal fasta folkskolor vid inspektionsperiodens början	121,
» flyttande d:o » »	31,
» mindre d:o » »	37,
» fasta småskolor » »	73,
» flyttande d:o » »	53,
eller tillsammans 315 skolor.	

Antal fasta folkskolor vid inspektionsperiodens slut	135,
» flyttande d:o » »	30,
» mindre d:o » »	28,
» fasta småskolor » »	88,
» flyttande d:o » »	49,
eller tillsammans 330 skolor.	

För skolornas räkning hafva flera nya skolhus blifvit uppförda och befunnits vara af i allmänhet mycket god beskaffenhet. Mångenstädes har man sålunda kommit ifrån de många svårigheter, som alltid äro förbundna med användandet af hyrda eller eljest tillfälligtvis upplåtna skollokaler. Antalet nyuppförda egna skolhus utgör 30, nemligen i Stjernorp, Björsäter, Skärkind, Gistad, Östra Ryd, Östra Ny, Rönö, Tåby, Konungsund, Gryt (4), Vestra Husby, Ukna (3), Dalhem, Tryserum, Hannäs, Vestervik, Törnesfall (2), Odensvi, Hjorted, Gamleby, Horn, Hycklinge (2) och Vestra Eneby. Dessutom äro i några skoldistrikt beslut fattade om uppbyggande af nya skolhus, men ännu icke verkställda.

Antalet egentliga fortsättningskolor har ganska betydligt tillväxt; emot 32 sådana vid inspektionsperiodens början funnos vid dess slut 66.

Slöjdeskolor för gossar hafva ökats från 16 till 24 och sådana för flickor från 37 till 49.

För bedömande af skolväsendets beskaffenhet i olika orter torde följande uppgifter om antal skolor i förhållande till folkmängden kunna tjena till ledning:

Gullberg-Bobergs kontrakt: 1 skola på 425 personer,				
Skärkinds	d:o	1	d:o	438 »
Vikbolands	d:o	1	d:o	333 »
Hammarkinds	d:o	1	d:o	451 »
Kinds	d:o	1	d:o	460 »
Vifolka-Valkebo	d:o	1	d:o	422 »
Norra Tjusta	d:o	1	d:o	402 »
Södra Tjusta	d:o	1	d:o	491 »

II. Undervisningsanstalter.

Antalet *fasta folkskolor* har, såsom synes af förestående öfversigt, ökats från 121 till 135, hvilken tillökning vunnits, dels derigenom att vid förut varande flyttande skolors stationer inrättats fasta skolor och dels genom mindre skolors ersättande med egentliga folkskolor. Inom 3:ne kontrakt, nemligen Gullberg-Bobergs, Skärkinds och Vikbolands, äro samtliga folkskolorna fasta.

De *flyttande folkskolorna* uppgå till ett antal af 30, alla tillhörande de mera oländiga orterna inom inspektionsområdet. I ett kontrakt, Södra Tjusts, utgöra de flyttande folkskolorna en tredjedel och i ett annat kontrakt, Kinds, mer än hälften af folkskolornas antal. Samtliga dessa skolor äro flyttande endast på två stationer, med undantag af tvänne i Vestrums skärgård, hvilka hvardera hafva tre stationer.

Mindre folkskolorna hafva till antalet minskats från 37 till 28, hvilket är att betrakta såsom en förbättring, då, såsom ofvan anmärkts, denna minskning har sin orsak deri, att denna skolform blifvit flerstädes utbytt mot egentliga folkskolor. Af dessa skolor äro 18 fasta och 10 flyttande. Ehuru de mindre skolorna visserligen i allmänhet lemna mycket öfrigt att önska, torde de dock såsom en nödfallsåtgärd ännu tillvidare befinnas här och der nödvändiga. Den förhöjning af statens bidrag till detta slag af skolor, som är att förvänta, torde dock i icke ringa mån komma att motverka den tendens till de mindre folkskolornas förvandlande till egentliga folkskolor, som under senare åren kunnat förspörjas.

Af *småskolorna* äro 88 fasta och 49 flyttande, hvilket innebär en tillökning under den förflutna femårsperioden af de förra med 15 och en minskning af de senare med 4. Behovet af detta slags skolor är dock ännu icke fylldt, för så vidt det anses såsom ett önskningsmål, att för hvarje folkskola skall finnas en förberedande småskola. Ännu gifvas nemligen många folkskolor, hvilka af brist på särskilda småskolor måste till undervisning mottaga äfven nybörjare och i hvilka alltså småskoleafdelningar ingå, hvilket ntgör ett rätt kämbart hämmande band på dessa skolors verksamhet.

Särskilda *fortsättningskolor* i förening med folkskolor finnas till ett antal af 66. Den ansevärd tillökning, som detta slag af undervisningsanstalter vunnit, innebär utan tvifvel en ganska väsentlig höjning och förbättring af skolväsendet. Men för att detta ändamål med fortsättningskolorna skall vinnas är af vikt, att inga andra lärjungar i dem inskrifvas än sådana, som genom förut inhemtadt kunskapsmått äro dertill

behörigt förberedda. I detta afseende har skäl till anmärkning ganska ofta förekommit.

Slöjdskolor för dels gossar och dels flickor hafva på flera orter lyckats att mer och mer tillvinna sig befolkningens intresse. Otvifvelaktigt hafva dessa skolor en vigtig uppgift och rätt ledda hafva de visat sig medföra goda resultat för sitt närmaste ändamål, utan att verka hindrande för den egentliga folkskoleundervisningen. I samma mån folkskolans ordinarie lärare, efter att hafva inhämtat behörig insigt och färdighet, tagit hand om slöjdundervisningen, har denna visat sig vara mera nöjaktig.

Enskilda skolor, afsedda att meddela undervisning i folkskolans läroämnen, minskas allt mer i antal, i mån folkskolorna och särskildt småskolorna visa sig mer och mer i stånd att fylla sin uppgift. Egentliga folkskolor af enskild art finnas nu mera endast på tvenne ställen, en inom Vikbolands och en inom Vifolka-Valkebo kontrakt, båda sannolikt framkallade af önskan att bereda barnen en efter vederbörandes mening mera tillfredsställande kristendomsundervisning.

Såsom inom inspektionsområdet befintliga undervisningsanstalter må äfven nämnas *folkhögskolan* vid Lunnevad, *Östergötlands läns uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn* vid Söderköping samt *institutet för döfstumma* i Hjorted.

Ehuru, enligt hvad ofvan är nämndt, skolornas antal blifvit ökad, kräfver dock behofvet ännu ytterligare tillökning af skolor och lärarekrafter, särskildt inom några skoldistrikt i Hammarkinds, Kinds samt Norra och Södra Tjusts kontrakt. Den ekonomiska ställningen bland befolkningen på landsbygden är likväl för närvarande sådan, att några större uppostringar för skolväsendet svårligen kunna, åtminstone under den närmaste tiden, begäras — och detta så mycket mindre som många kommuner hafva att utgöra årliga kapital- och räntebetalningar för lån, som blifvit upptagna till uppförande af nya skolhus.

Hvad förhållandet mellan små- och folkskolor beträffar, är detta i allmänhet riktigt ordnad i sådana skoldistrikt, hvarest antalet småskolor är för behofvet tillräckligt. I motsatt fall förekommer rätt ofta, att barn, som med hänsyn till kunskaper ännu bort tillhöra småskolan, funnits i folkskolan intagna.

Vederbörliga reglementen finnas nu mera inom samtliga skoldistrikt. Nya eller omarbetade sådana hafva under här i fråga varande period blifvit af mig granskade och af Domkapitlet fastställda till ett antal af 46.

III. Läroämnen.

Allmänt äro lärjungarne i såväl små- som folkskolor nu mera fördelade i skilda klasser, för hvilka bestämda lärokurser i de olika undervisningsämnena äro föreskrifna. Såsom ledning vid dessa lärokursers uppgörande har normalplanen fått tjena, hvilken äfven i öfrigt blifvit i de flesta skolor följd vid undervisningens anordning. Då vanligen 2:ne — i flera folkskolor 4 — årsklasser hafva måst samtidigt undervisas, hafva flera tysta öfningar blifvit nödvändiga, hvarvid företrädesvis väl- och rättskrifning samt räkning förekommit.

Hvad undervisningens art och beskaffenhet angår, torde såsom ett mera allmänt omdöme derom kunna sägas, att den nog uteslutande afser inhemtande af kunskap och i sammanhang dermed utvecklande af de intellektuella anlagen. Visserligen är nu detta vid all undervisning ett ganska viktigt moment, men får dock icke — allra minst i folkskolan — betraktas såsom det enda målet, som bör hinnas. Äfven öfriga själsförmögenheter, känslo- och viljeförmågan, böra utvecklas, lyftas och riktas på hvad som är sant och godt. Uti detta afseende torde folkskolan ännu lemna ganska mycket öfrigt att önska. För att en förändring till det bättre härutinnan skall inträda erfordras hos läraren en viss individuel begåfning, som icke är alla gifven, intresse icke blott för undervisningen i och för sig sjelf tagen, utan äfven för lärjungarne och först och sist att han är en personlighet, som helt omedelbart verkar lifvande, lyftande och förädlande inom den krets, der han är satt att verka. Att lärare och lärarinnor finnas, hos hvilka dessa egenskaper äro för handen, må ej förnekas; hela tonen och andan inom deras skolor vittna ock fördelaktigt om deras sätt att taga sitt kall såsom icke blott undervisarens utan äfven uppfostrarens. Men vanligast är det dock fallet, att lärarne anse blott *det* såsom sin pligt att meddela ett så stort mått som möjligt af vetande och, i bästa fall, tillika skarpa och utveckla kunskapsförmågan — detta uttryck taget i mera inskränkt bemärkelse — men lemna derhän, om eller i hvad mån den meddelade kunskapen utöfvar någon inverkan på barnens personliga karaktärsutveckling. Är nu detta, såsom jag förmenar, en skadlig ensidighet, så torde detta lyte dock icke få läggas folkskolan och dess lärare uteslutande till last, utan fast hellre har det sin egentliga grund uti tidsandan, som ensidigt är riktad på intellektuellt framåtskridande och hvilken helt naturligt äfven inom folkskolan röjer sitt inflytande.

Hvad jag funnit särskildt beaktansvärdt vid undervisningen i de olika läroämnena, sådana de förekommit inom inspektionsområdets små- och folkskolor, torde jag få anföra.

Kristendomskunskap. Inom alla skolor är nu mera den ordningen införd, att undervisning i biblisk historia föregår den kateketisk-dogmatiska undervisningen och utgör den senares grundval. För småskolorna utgöres lärokursen af valda berättelser ur dels gamla och dels nya testamentet, hvartill i dessa skolors andra årsklass komma textorden i Luthers katekes. Benägenhet visar sig dock i många småskolor, synnerligen genom påtryckning från föräldrarnes sida, att ännu vidare utsträcka katekesläsningen icke blott till inlärande af Luthers lilla katekes i dess helhet, utan äfven till någon del af katekesutvecklingen. Undervisningen i biblisk historia — utan tvifvel skolans enklaste och lättaste läroämne — bedrifves i allmänhet i både små- och folkskolor på ett tillfredsställande sätt. Hvad hufvudsakligen dervid varit att anmärka, är, synnerligen i småskolorna, en viss stelhet och ängslig noggrannhet att begagna de ord och uttrycksätt, som man har framför sig i den antagna läroboken, hvarigenom berättandet förlorar i liflighet och åskådlighet.

Med afseende på den i folkskolan förekommande undervisningen i katekes hafva många och olikartade anledningar till anmärkningar förekommit såväl vid det formela som det materiela vid läroframställningen. I förra hänseendet har jag ganska ofta haft att anmärka dels en fullkomlig planlöshet vid ämnets behandling och dels ett stelt och bokstafligt vidhängande vid någon viss metod, hvilken i tid och otid tillämpad beröfvat undervisningen den enkelhet och ton af innerlighet, som särskildt här vore på sin plats. Vid lexornas beredande synas många lärare ej nog hafva för ögonen det ändamål, som härmed skall vinnas, nemligen att införa barnen i det förevarande lärostycket och bereda dem lätthet att uppfatta och tillägna sig detsamma. Undervisningen anlägges härvid vanligen allt för mycket på bredden, läraren talar sjelf väl mycket och indrager ofta mångahanda, som ej står i något egentligt sammanhang med den i fråga varande lexan, hvaraf följer, att frukten af denna preparation, hvilken, synes mig, borde innehålla sjelfva den egentliga kristendomsundervisningen, mången gång blir högst ringa. Vid pröfningen af barnens kunskap i detta skolans vigtigaste läroämne befinnes också denna vara i allmänhet mindre nöjaktig, särdeles vid betraktande af de häråt anslagna jemförelsevis många lärotimmarne. En svårighet, som möter vid undervisningen i detta ämne, är nödvändigheten i flertalet skolor att samtidigt undervisa flera årsklasser. Att i sådana fall undervisningen måste vara behäftad med åtskilliga olägenheter, är klart; men en af dessa, som mångenstädes

ansetts oundviklig, nemligen att en eller flera klasser fått »höra på», har jag sökt att afskaffa genom att så anordna undervisningen, att alla barnen kunna aktivt deltaga, hvilket låtit sig göra derigenom att de alla haft till uppgift att lära sig den förevarande lexan i större eller mindre omfattning.

Hvad förut blifvit sagdt om betydelsen af lärarens personlighet, gäller framför allt, der frågan angår kristendomsundervisningen. För att denna skall blifva hvad den bör, är ej nog att barnasjälens fylles med mer eller mindre vetande, utan att sinnet får den högre lyftning och den sedliga känslan den riktning, som endast kristendomen är egnad att skänka. Onekligt är, att i detta hänseende lemna många folkskolor mycket öfrigt att önska, om man än icke kan gifva rätt åt alla de många hårda omdömen, som med afseende just på denna del af skolans verksamhet blifvit om henne fälda. Såsom en protest mot folkskolans sätt att meddela kristendomsundervisning och särskildt mot den omvårdnad, hon egnar barnen med afseende på deras religiösa lif, stå de talrikt förekommande söndagsskolorna. Kan man ej utan skäl förebrå den förra, att den ensidigt gör till sitt mål att meddela kunskap i de kristliga läro- och trossanningarne, utan att fästa nog vikt vid att äfven dessa sanningar blifva lefvande i barnahjertat, så är visst, att man med ännu mera skäl kan säga om söndagsskolorna, att de allt för litet fråga efter kunskapen och sträfva att på ett mer eller mindre konstladt sätt framtvinga ett andligt lif eller åtminstone formen deraf, — en dressyr, som visat sig ej vara till gagn för barnens religiösa och moraliska utveckling. Särskildt måste det sägas, att, der dessa skolor befinna sig, såsom ofta är fallet, i separatistiska händer, de utgöra en af hufvudhårdarne för det gängse proselytmakeriet och äro högligen skadliga.

I sammanhang med morgonbönen förekommer allmänt i folkskolorna bibelläsning, hvartill användes något af nya testamentets evangelier. Det ändamål, som härmed afses, eller uppbyggelse, vinnes i de alla flesta fall icke, emedan denna läsning nog mycket går ut på ett torrt och mekaniskt förklarande af de bibliska berättelserna utan all tillämpning eller anvisning om det lästa ordets användning på lifvet eller på de förhållanden, hvari barnen befinna sig eller kunna komma.

Modersmålet. Åt detta ämne egnas, såsom tillbörligt är, den drygaste undervisningstiden. I de flesta småskolor användes ljudmetoden, dock vanligen icke fullt konsekvent genomförd, utan en kombination af ljud- och bokstafveringsmetoden, hvilken visar sig ganska användbar och särskildt deruti eger företräde, att den samtidigt leder barnen till säker färdighet i innanläsning och rättstafning. I allmänhet kan det sägas, att undervisningen i detta läroämne blir i småskolor, som äro åtmin-

stone någorlunda nöjaktigt ordnade och der lärarinnorna visa sig något dugande, bedrifven på ett tillfredsställande sätt; efter genomgående af en tvåårig kurs hafva småskolans lärjungar i allmänhet befunnits ega så mycken läsfärdighet, att de kunnat intagas i den egentliga folkskolan. Hvad åter talfärdigheten beträffar eller barnens förmåga att med egna ord uttrycka sina tankar och återgifva det vetande, de inhemtat, så har härutinnan mycket stått åter att önska. Denna färdighet har icke utvecklats och förkofrats i samma mån barnen fortskridit i vetande och intellektuel utveckling, hufvudsakligen af det skäl att väl inrättade och progressivt ordnade öfningar häruti sällan förekomma. Visserligen upptaga nu mera läsordningarna i de flesta småskolor åskådnings- och talöfningar såsom ett undervisningsämne 2 å 3 halftimmar i veckan; men det sätt, hvarpå dessa öfningar blifvit ledda, har sällan varit ens någorlunda nöjaktigt, hvadan också resultatet utfallit ganska otillfredsställande. Såsom en yttre bidragande orsak härtill kan betraktas den synnerligt känbara brist på för detta ändamål lämpliga planscher och annan erforderlig åskådningsmateriel, som förefinnes, en brist, hvilken vore att önska att den snarast möjligt blefve afhjelpat.

I de egentliga folkskolorna förekommer modersmålet såsom innanläsning, öfning att med egna ord redogöra för innehållet af det lästa, rättskrifning, språklära och uppsatsskrifning. Hvad den förstnämnda eller innanläsningsfärdigheten beträffar, måste derom sägas, att den öfver hufvud taget icke är sådan, som man torde ega skäl att vänta. Mångenstädes synes man betrakta den antagna läseboken, om ej utslutande, dock hufvudsakligen såsom en lärobok i olika slag af vetande, såsom geografi, historia, naturlära m. m., men förbisett dess närmaste och egentliga ändamål eller att vara ett medel att införa barnen i modersmålet samt gifva dem färdighet att begagna det i läsning, tal och skrift. Den för några år sedan med skäl anmärkta bristen, att barnen i folkskolan ej nog öfvades att uppfatta innehållet af det lästa, framkallade den motsatta ensidigheten, hvarigenom läsfärdigheten kom att eftersättas. Den kursiva innanläsningen har sålunda icke blifvit nog öfvad, hvaremot mångenstädes tiden temligen onyttigt förslösats genom långgrandiga och ej sällan från ämnet långt afvikande förklaringar af läraren eller ett minutiöst och pinsamt utfrågande af innehållet. En förbättring i detta hänseende har dock på senare tiden kunnat förspörjas, då det genom upprepade påminnelser från inspektörens sida börjat blifva klart för lärarne, att skolorna härvid laborera med en ganska betänklighetsvärd brist, hvilken, äfven för andra än skolmän märkbar, blifvit från flera håll påpekad.

Hvad förut blifvit anmärkt om småskolorna, nemligen barnens bristande färdighet att med egna ord uttrycka sina tankar, gäller äfven

om folkskolorna, om man också, såsom naturligt är, icke får i detta hänseendet ställa sina fordringar synnerligen högt. Den redogörelse för innehållet af det i läseboken genomgångna, som förekommer, bedrives ofta på ett sådant sätt, att den väl torde kunna föra till utvidgad vetande om ett och annat, men det mål, som härigenom tillika skulle vinnas eller barnens öfvande att sjelfständigt och i sammanhang uttrycka detta vetande, varder icke vunnet. I samband härmed och såsom en följd häraf står också uppeatsskrifningen på en temligen låg ståndpunkt, hvartill en orsak är att finna äfven deruti, att denna öfning sällan är rätt ordnad — icke börjar i början, med lättare uppgifter, såsom skrifvande af olika slag af satser, utan ställes redan från början såsom en uppgift på barnen, hvilken öfverstiger deras krafter.

Rättsskrifning, dels afskrifning ur bok och dels skrifning efter diktamen, öfvas i allmänhet på nöjaktigt sätt och mångenstädes med godt resultat. Med afseende på undervisningen i språklära, der sådan förekommer, är i allmänhet intet att anmärka. Vanligen är denna inkränkt till särskiljande af de olika ordklasserna, satsens beståndsdelar och bruket af skiljetecken.

Välskrifning. Vid denna öfning användes i de allra flesta skolor den af gammalt brukliga metoden; — endast i några få folkskolor förekommer den Pählmanska skrifmetoden, hvilken der medfört ett godt resultat. Färdigheten i detta öfningsämne är i allmänhet någorlunda nöjaktig. Såsom ett, såsom mig synes, bestämdt fel måste dock anmärkas, att man låter barnen i allmänhet skriva allt för stor stil. Den s. k. mellanstilen borde långt tidigare, än vanligen sker, komma till användning.

Räkning. Äfven om detta ämne kan det vitsordet gifvas, att färdigheten deruti är i allmänhet temligen tillfredsställande. I småskolorna förekommer denna öfning redan i första klassen i form af hufvudräkning inom talområdet 1—20 och hinner i 2:dra klassen till talet 100, hvartill här kommer beteckning af tal intill 1,000 samt någon räkning på taffla. I folkskolorna förekomma taffel- och hufvudräkning omväxlande, hvarvid den senare färdigheten vanligen är jemförelsevis mindre. I åtskilliga skolor hafva de äldre barnen i räkning hunnit ganska långt och visa förmåga att lösa rätt komplicerade uppgifter. Åt metersystemet har noggrann uppmärksamhet blifvit egnad, hvarför och detta nu börjar att vara någorlunda bekant och de olika metermåttens förhållande till de förut använda måtten kändt. Särskildt i fortsättnings-skolorna möter detta ämne såsom temligen långt drivet samt behandlat på ett praktiskt och för lifvet användbart sätt.

Geometri. I åtskilliga folkskolor, der afdelningsläsning är införd, är detta läroämne okändt och der det förekommer, är det vanligen först

skolans högsta klass det funnit plats, oftast endast en timme i veckan. Till följd af den knappa tiden hinner man ej synnerligen långt, endast till någon kännedom om de plana figurerna och sättet för deras mätning, hvartill i fortsättningsskolan kommer läran om kroppar och deras mätning.

Geografi. Redan i folkskolans första klass har detta ämne nu mera blifvit allmänt infördt, efter att förut hafva blifvit till någon del förberedt i småskolorna genom åskådningsöfningar med användande af karta och jordglob. I flertalet skolor har undervisningen ej hunnit synnerligt långt utöfver Sveriges geografi, — någon kännedom om de öfriga europeiska länderna samt de öfriga verldsdelarne har dock icke saknats. Vid undervisningen har uppmärksamheten hufvudsakligen varit fästad vid de särskilda landskapens och ländernas fysiska och politiska förhållanden; deras kulturbeskaffenhet har mindre kommit till tals. Hvad vid den goda tillgång på åskådningsmateriel, som i detta ämne står till buds, kännes såsom en brist, är saknaden af lämpliga kartor öfver de svenska landskapen, — en brist, som dock synes vara på väg att under den närmaste framtiden afhjelpas. Mot undervisningen är på det hela taget föga att anmärka.

Historia. I flertalet folkskolor läses detta ämne först i högre afdelningen — 3:e och 4:e klasserna — och omfattar endast fäderneslandets historia, hvarvid nyare tiden eller det Lutherska tidehvarvet företrädesvis behandlas. Då den tid, som kan anslås för detta läroämne, är knappt tilltagen, får man naturligen icke vänta, att den insigt, som vinnes, är mycket omfattande; vanligen stannar den vid någon kännedom om de svenske konungarne, dessas regeringstid samt de viktigaste historiska tilldragelserna. Hvad vid allt historiskt studium bör anseas som en hufvudsak, nemligen vinnande af kännedom om folk- och kulturutvecklingen, medgifver tiden föga; i fortsättningsskolorna har dock denna sida af fäderneslandets historia på senare åren gjorts till hufvudsakligt föremål för undervisningen.

Naturkunnighet. Detta läroämne har mer och mer beredt sig plats på folkskolans läsordning och genom det intresseväckande i själfva sitt eget innehåll tillvunnit sig lärarnes, synnerligen de yngres, och barnens förkärlek. Mot det sätt, hvarpå undervisningen är anordnad och bedrives, kunna dock anmärkningar af mer än ett slag göras. Dels är valet af de delar ur det vidt omfattande ämnet, hvilka behandlas, icke alltid det lyckligaste, dels ingå dessa delar icke alltid i undervisningen i lämplig ordning, och dels blir undervisningen på det område, hvarst den rör sig, ofta så omständlig, att någon, om ock kortfattad, öfversigt af de viktigaste delarne af det vidsträckt fältet icke vinnes. Rättelse i dessa afseenden har dock börjat göras och har dervid den ordningen

blifvit införd, att först djurriket och derefter växtriket kommit till behandling, vidare menniskokroppen, hvarvid särskild hänsyn blifvit tagen till helsoläran, och slutligen de vanligast förekommande och för det praktiska lifvet mera viktiga naturföreteelserna, hvilka särskildt i fortsättningssekolorna, der sådana finnas upprättade, gjorts till föremål för undervisning.

Hvad vid behandlingen af de sist nämnda läroämnena, eller realämnena, mångenstädes utgjort ett stort hinder, är den obenägenhet, som från många föräldrars sida försports mot deras barns deltagande i denna undervisning samt deras vägran att förse barnen med härför erforderliga läroböcker. På flere orter är den meningen temligen allmän, att för barnen äro inga insigter ytterligare af nöden och knappast gagneliga, än hvad som hör till minimikunskapen eller det kunskapsmått, som omförmålcs i gällande folkskolestadga § 48.

Teckning. Denna öfning, vanligen efter Stuhlmanskas metoden, förekommer redan i flera småskolor och fortsättes i många folkskolor, synnerligen sådana der yngre lärare äro anstälde. Framstegen hafva dock i allmänhet icke visat sig stora, väl hufvudsakligen beroende af den knappa tid, som kan anslås till detta ämne.

Sång. Skulle jag fälla ett mera allmänt omdöme om den ståndpunkt, på hvilken sången i folkskolorna inom inspektionsområdet befinna sig, måste jag säga, att den är ganska låg, mycket lägre än man ju kan tycka sig ega skäl att vänta och fordra. Många och berömvärda undantag härifrån kunna visserligen nämnas, i det skolor finnas, hvarest sången, på utmärkt sätt ledd och öfvad, klingar kraftig, melodisk och tilltalande. Men, bedröfligt nog, äro sådana skolor undantag. I många skolsalar är sången — oberäknadt en torftig och föga välljudande psalmsång vid morgon- och aftonbönerna — en helt och hållet okänd sak; och äfven mångenstädes, hvarest den dock öfvas, är denna öfning sådan, att man kan sätta i fråga, om den eger något värde. Sällan förekommer någon egentlig sångundervisning, — ty såsom sådan kan man ej betrakta den vanligen förekommande gehörssången, hvilken väl ej må förnekas sitt värde och sin betydelse och ju kan tjena till att uppöfva musikinnet, men endast kan betraktas såsom en öfning i *sånger*, men icke i *sång*. Orsaken, att det i allmänhet är så klenat beståldt med detta folkskolans yppersta rekreatiönsmedel, är till största delen att söka i liknöjdhet hos en mängd lärare, äfven om det förburna skälet är än brist på härtill nödig tid och än saknad af musikaliska anlag hos barnen.

Gymnastik. Visserligen öfvas gymnastik allmänt i folkskolorna och förekommer äfven i de flesta småskolor, men sällan finner man något egentligt intresse för dessa öfningar, hvarför de ock vanligen temligen

lamt bedrifvas. I brist på härför lämplig lokal måste de inskränkas till några fristående rörelser samt någon gång förekommande marscher, då skolplanen härtill erbjuder nog utrymme. Gevärsexercis öfvas endast i helt få folkskolor.

Trädgårdsskötsel. Vid ganska många folkskolor saknas ännu skolträdgårdar, oaktadt upprepade anmaningar till vederbörande att anordna sådana, hvilket på de allra flesta ställen icke synes böra möta oöfverstigliga hinder. Men äfven der sådana trädgårdar finnas, har mångestådes undervisning i trädgårdsskötsel icke upptagits bland skolans läroämnen, hvilket faller skolråden till last, då de icke tillhållit lärarne att, sin pligt likmätigt, meddela handledning i detta ämne, utan stillatigande låtit dem endast för egen räkning bruka det till sådant ändamål anslagna jordlandet. Vid flera skolor drifves dock detta ämne med kraft och god framgång, och den väl ordnade och underhållna trädgården utgör en prydnad för platsen och har blifvit ett af många i orten efterföljdt exempel.

Slöjd. Intresset för barnens öfvande i slöjd synes vara i stigande. Handledning i qvinlig handaslöjd, hvilken jemförelsevis lätt och med ringa kostnad kan anordnas, förekommer i 49 skolor och omfattar sömnad och stickning samt i en och annan skola äfven tillklippning af klädes- och linnepersedlar, och meddelas vanligast af någon vid småskola anställd lärarinna, understundom af folkskolelärarnes hustrur. För den manliga slöjdens införande möta flera hinder, dels i de större härtill erforderliga kostnaderna, dels i bristen på ändamålsenlig lokal och dels i svårigheten att erhålla lämpliga lärare. Det oaktadt hafva under den förflytna perioden flera slöjdskolor uppstått, så att dessa för närvarande uppgå inom inspektionsområdet till ett antal af 23. Vanligast meddelas i dessa undervisningen af folkskolornas ordinarie lärare, stundom härvid biträdda af någon egentlig yrkesman. Allt mera börjar man inskränka denna undervisning till träslöjd, snickeri, svarfning och korgflätning, såsom varande det för utbildande af handafärdighet i allmänhet mest lämpliga medlet.

IV. Lärotider.

Den lärotid af minst åtta månader årligen, hvarunder undervisningen i flertalet folk- och småskolor fortgår, är inom skoldistriktet olika förlagd, beroende på de lokala förhållandena inom orterna. I skogsbygderna och skärgården har det befunnits mest lämpligt för barnens skolbesök att förlägga skolundervisningen hufvudsakligen till den blidare årstiden, då skolan är i verksamhet antingen helt och hållet *utan* eller med helt korta ferietider. På slättbygden deremot låter man van-

ligen skolans verksamhet inställas under någon del af sommaren eller under den tid af året, då barnen, särskildt de äldre, kunna biträda vid skördarbetet.

På landsbygden äro fortsättningsskolorna till största delen förlagda till de sex första veckorna af läsåret; endast i ett skoldistrikt meddelas den fortsatta undervisningen vid läsårets slut och på trenne ställen är denna undervisning fördelad på två terminer, en vid årets början och en vid dess slut. I Vestervik fortgår den här i fråga varande skolan dels 2:ne timmar på söndagsmorgnarna för undervisning i kristendom och modersmålet och dels 3 timmar på onsdagseftermiddagarna för de öfriga läroämnena.

Slöjdundervisning, der sådan förekommer, meddelas å timmar utom den egentliga skoltiden, antingen någon hel dag i hvarje vecka eller — och vanligast — å vissa bestämda eftermiddagstimmar under hela eller någon del af läsåret.

På de flesta ställen räknas skolåret efter kalenderår; men flerstädes har man, för vinnande af mera lämplig tid för examina och barnens afgång från skolan, låtit läsåret börja med höstterminen och avslutas med vårterminen — en anordning, som dock har med sig den olägenheten, att de statistiska uppgifter, som skolråd och lärare hafva att årligen afgifva, svårligen i detta fall blifva fullt exakta.

Såsom regel är allmänt den ordningen införd, att intagning i skolorna sker endast en gång om året, nemligen vid läsårets början, och att intet barn må afgå förr än vid årets slut. Från denna regel förekomma dock många undantag, visserligen ofta orsakade af förhållanden, som göra sådana undantag nödvändiga, men ej sällan beroende på slapphet hos vederbörande skolråd i upprätthållande af tillbörlig ordning.

I de flesta skoldistrikt fortgår undervisningen sex dagar i hvarje vecka, — på många orter dock endast fem dagar — med sex timmar om dagen i folkskolorna och fem timmar i småskolorna. Mångenstädes röja, särdeles i småskolorna, benägenhet att öfverskrida den i lag såsom maximum stadgade dagliga undervisningstiden, likasom man ej sällan vill knappa in på den ledighet, som bör gifvas mellan särskilda lärotimmar, och på middagrasten.

Hvad beträffar den bestämda lärotidens användande för undervisning af de olika skolafdelningarna, råder härutinnan mycken olikhet, beroende af skolornas art, lokala förhållanden och tillgång på lärarekrafter. Der skolorna äro *flyttande*, undervisas i allmänhet alla skolrotens barn samtidigt; i några skoldistrikt gör dock det stora barnantalet nödvändigt, att skolan delas i 2:ne afdelningar, hvardera med sina skilda läsdagar, hvilken anordning har till följd, att de föreskrifna läskurserna, på grund af den otillräckliga skoltiden, icke kunna nöj-

aktigt inhemtas. I de *fasta* skolorna brukas mångenstädes så kallad *hvardagsläsning*, d. v. s. att alla barnen samtidigt få undervisning 5 å 6 dagar i veckan; men vanligare är dock den anordningen, att barnen äro delade i 2:ne afdelningar, med två årsklasser i hvardera, och att hvarje afdelning undervisas antingen dagligen, under den ena eller andra hälften af läsåret, eller ock under hela läsåret, på vissa dagar i veckan, (*hvarannandagsläsning*). Jemför man dessa tvenne olika sätt att anordna undervisningen: alla barnens samtida undervisning och deras fördelning på skilda afdelningar, så skulle man visserligen tro sig böra gifva ett afgjort företräde åt den förre, hvilken med sin längre skoltid för hvarje barn ju tyckes böra gifva ett bättre resultat. Min erfarenhet har dock ledt mig att icke obetingadt gå in härpå. I allmänhet taget stå de skolor, i hvilka afdelningsläsning förekommer, icke efter dem, der *hvardagsläsning* är införd. Vid den förstnämnda anordningen är läraren i tillfälle att mera direkt egna sig åt undervisningen af hvarje särskild klass, tysta öfningar behöfva endast i mindre grad förekomma och kunna alltid af läraren med större noggranhet öfvervakas, barnen få mera tid att i hemmen inlära de gifna lexorna och sättas för öfrigt i tillfälle att mera allvarligt deltaga i det kroppeliga arbetet. Allt detta sammantaget synes mig uppväga de företräden, som den dagliga skolgången kan synas hafva. En annan fråga, som på senare tiden varit bland skolans män mycket omtvistad, angår afdelningsläsningens anordning, huruvida denna bör ordnas såsom *hvarannandagsläsning* eller med hvardera afdelningens dagliga undervisning under en sammanhängande tid. De skäl, som blifvit anförda till förmån för den förstnämnda anordningen, synas mig vara, med hänsyn till de å landsbygden i allmänhet förefintliga förhållandena, öfvervägande och har jag äfven funnit, att resultatet af skolans arbete blifvit i allmänhet bättre, der denna varit införd. Der gammal vana och till en del säregna ortförhållanden gjort, att man velat bibehålla den sistnämnda anordningen, har jag icke deruti velat införa någon ändring, utan blott påyrkat, att den hvilande skolafdelningen måtte under den del af året, då den saknar undervisning, regelbundet infinna sig till förhör åtminstone två gånger i månaden.

V. Skollokaler.

Antalet under inspektionsperioden uppförda nya skolhus har redan förut blifvit angifvet. För skolornas räkning finnas 211 egna skolhus, hvaremot 104 lokaler under sist förflutna året varit förhyrda. Att dessa sistnämnda varit af i allmänhet ganska underhålligt beskaffenhet och medfört ej obetydliga hinder för skolundervisningens nöj-

aktiga anordning, är begripligt, och det är att önska och, vid blicken på hvad under de senast förgångna 5 åren härvidlag blifvit gjordt, äfven att hoppas, att denna olägenhet skall fortfarande mer och mer afhjelpas.

Hvad de befintliga, distrikten tillhörande, skolhusen beträffar, äro dessa till sin beskaffenhet ganska olikartade. De under senare åren uppförda lemna med afseende på utrymme, ändamålsenlighet och prydighet i allmänhet intet öfrigt att önska. Icke så många äldre, som qvarstå från den tid, då folkskolan började att i mera ordnad form träda i verksamhet. I allmänhet äro dessa sistnämnda nu mera, synnerligen med hänsyn till den större frekvens som senare tider medfört, till utrymmet otillräckliga samt låga och för öfrigt föga ändamålsenliga och, särskildt hvad ventilationen beträffar, mycket otillfredställande. Framför allt gäller detta om ganska många för småskolor upplåtna lokaler, hvilka ofta kommit till stånd på sådant sätt att, då behovet af en sådan skola gjort sig kämbart, något vindsrum eller annan föga lämplig lägenhet blifvit inredd för detta ändamål.

En anmärkning, som ofta varit af behovet framkallad, har gällt ventilationen, om hvars stora vikt vederbörande vanligen icke hafva någon aning. Mycket motstånd möter ej sällan, då man påpekar nödvändigheten af anbringande af härför erforderliga apparater, äfven om dessa äro af så enkel beskaffenhet som beredande af möjlighet att öppna skolsalens fönster. Hos många lärare och lärarinnor röjes ock föga benägenhet att begagna sig af de medel till beredande af behöflig luftvexling, som stå till buds; man fruktar mer för en smula kyla än den mest förakända luft.

De i skolorna använda möblerna äro af mycket vexlande beskaffenhet. Prydliga och beqväma dels ensitsiga och dels tvärsitsiga skolbord komma allt mer i bruk och uttränga de gamla rankiga långbänkarne, hvilka dock ännu här och der förekomma och bära oräkneliga spår af förra generationers otympliga försök i träslöjd, der ämnesvennen framför allt haft till mål att föreviga sitt eget namn.

I sammanhang med skollokalerna torde något böra nämnas om för barnens handledning i trädgårdsskötsel anordnade planteringsland. Sådana finnas inom inspektionsområdet till ett antal af 94, hvilket jemförelsevis ringa tal visar, att många skolor ännu sakna detta undervisningsmedel. Visserligen möta här och der ganska stora svårigheter för erhållande af för detta ändamål lämpliga och välbelägna jordland; men oftast äro de föreburna svårigheterna icke större, än att de med god vilja nog skulle kunna öfvervinnas. Intresset för trädgårdsskötsel är i allmänhet icke stort och häri är den egentliga orsaken att finna till den låga ståndpunkt, på hvilken den här i fråga varande undervisningen befinner sig.

VI. Undervisningsmateriel.

Ett framsteg visar skolväsendet deruti, att tillgången på nödig undervisningsmateriel är rikligare än förut. Temligen allmänt äro småskolorna nu mera försedda med bibliska planscher, räknekub, lösa bokstäver och mångenstädes äfven läsetabeller eller läsestafrar samt karta öfver Sverige. Den mest kända bristen, hvad småskolorna angår, är saknaden af fullt lämpliga planscher att använda vid åskådningsofningarna. Läseböcker för småskolorna hållas oftast af skoldistriktet; men i icke få skolor måste föräldrarna dermed förse barnen, en ordning, som icke är utan sina olägenheter. — I folkskolorna finnas utom statens läsebok, som allmänt är i bruk, erforderlig materiel för undervisning i räkning, såsom räknekub, tabell öfver metersystemet samt så kallad metersats, stereometrisk figur, kartor öfver Skandinavien, Europa, Jordgloben och Palestina, planscher öfver menniskokroppen och djurriket, jordglob samt skolans a och o svarta taflan, vanligen i flera exemplar. Åtskilliga skolor äro dessutom försedda med kartor öfver de särskilda verldsdelarna, tellurium, historiska taflor, mineraliesamling, fysiska apparater samt taflor för undervisning i teckning. Hvad för folkskolan ytterligare är af behovet påkalladt, är anskaffande af särskilda landkapskartor, utarbetade för det ändamålet att användas i skolorna och der utgöra utgångspunkter för den geografiska undervisningen. Sådan karta finnes nu mera öfver Östergötland och torde snart komma mera allmänt i bruk.

Tillgången på nödig undervisningsmateriel kan således sägas vara i allmänhet temligen nöjaktig. Med afseende på sättet, hvarpå den befintliga materielen användes, kunna dock många anmärkningar göras: dels kommer den allt för litet till användning och dels får den mera tjena till att illustrera undervisningen än verkligt åskådliggöra den sak, undervisningen gäller.

VII. Anteckningsböcker.

I gällande folkskolestadga föreskrifna anteckningsböcker finnas allmänt och äro de dervid brukade formulären af fullt god beskaffenhet. I många enskilda fall hafva dock anmärkningar måst göras vid det sätt, hvarpå anteckningarna blifvit gjorda, då dessa ej sällan saknat fullständighet eller tydlighet, hvilket särskildt gällt den förteckning öfver i skolåldern varande barn, som det åligger skolrådsordförande att upprätta. Der en småskola och en folkskola hafva samma område,

är vanligt, att för dessa båda föras en gemensam hufvudbok, mot hvilket bruk jag ansett mig icke böra göra någon anmärkning, då det med denna anteckningsbok afsedda ändamålet ju icke derigenom förfelas.

VIII. Lärjungar.

Folkmängden inom inspektionsområdet har under den gångna femårsperioden år efter år förminskats och i naturligt sammanhang härmed har äfven antalet barn i skolåldern successivt sjunkit. Skolrådets uppgifter för år 1886 angifva visserligen detta antal något högre än det för år 1881; men vid närmare undersökning har det befunnits, att denna skenbara tillökning är orsakad af mera noggrannhet i det sist förflutna årets uppgifter, då dessa upptagit *alla* de i fråga varande barnen, då deremot i uppgifterna för 1881 många dithörande barn blifvit uteslutna.

I allmänhet börjar barnens skolgång under det år, då de fylla sju år, och fortgår till 13 å 14 års ålder, — i många skoldistrikt dock oafbrutet tills de mottagas till konfirmationsundervisning, hvartill barnen vanligen admitteras under det år, då de fylla 15 år.

Vid jemförelse af antalet barn i särskilda slag af skolor under inspektionsperiodens första och sista år ställer sig förhållandet på följande sätt:

lärjungar i fasta folkskolor	år 1882: 10,637,	år 1886: 10,817,
» » flyttande dito	» 2,907,	» 2,507,
» » fasta mindre skolor	» 942,	» 665,
» » flyttande dito	» 1,012,	» 557,
» » fasta småskolor	» 2,553,	» 3,363,
» » flyttande dito	» 2,958,	» 2,279,

Summa år 1882: 21,009, år 1886, 20,188.

Förestående uppgifter visa en ej obetydlig minskning inom mindre folkskolor samt inom flyttande folk- och småskolor, hvaremot tillökning skett inom de fasta folk- och småskolorna. Att summan af de barn, som år 1882 åtnjoto undervisning i distrikts skolor, så betydligt öfverstiger motsvarande summa för år 1886, torde synas oväntadt och för mången vilja vara ett föga godt vittnesbörd om barnundervisningens nu varande ståndpunkt. Saken får dock ett annat utseende, om man gör sig reda för orsakerna till denna förminskning, som skolbarnens antal lidit under femårsperioden. Det visar sig då, att barnen nu mera i allmänhet kunna afgå från folkskolan efter inhemtande af skolans lärokurser tidigare, än hvad förut var fallet. Uppgifterna för år 1882 upptaga nemligen antalet i skolåldern varande barn, som ej åtnjutit undervisning efter inhemtande af de i § 48 af folkskolestadgan före-

skrifna insigter till 192 och efter undergången godkänd afgangspröfning enligt § 47 till 464, hvaremot uppgifterna för år 1886 angifva motsvarande tal till resp. 365 och 917.

De i hemmen undervisade barnens antal har något minskats, nemligen från 1,603 till 1,534. Deremot uppgifvas de enskilda skolornas elever hafva stigit från 287 till 353, en tillökning, som jag har anledning tro väsentligt beror på noggrannare uppgifter för det sist förflutna året. Bland de i hemmen undervisade förekomma inom många skoldistrikt barn af separatistiskt sinnade föräldrar, hvilka ej tillåta sina barn besöka distriktens skolor dels af missnöje med den religionsundervisning, som der meddelas, och dels af ovilja mot barnens deltagande i de i skolan förekommande så kallade reallämnena. Antalet sådana barn är dock jämförelsevis ganska ringa.

Hvad skolgången beträffar, har denna i flertalet småskolor varit temligen ordentlig och inom ganska många distrikt äfven i folkskolorna varit utan anmärkning. På det hela taget har det synt mig, som om barnens skolbesök blifvit ej obetydligt mera jemna och regelbundna, än hvad under näst föregående inspektionsperiod var fallet. Likväl är skolan mångenstädes ännu ganska betydligt hindrad i sin verksamhet och förmår långt ifrån uträtta, hvad hon bör och eljest kan, derigenom att många barn oordentligt infinna sig eller längre tider från skolan helt och hållet uteblifva. Orsakerna till detta för skolundervisningen synnerligt menliga förhållande äro flerehanda och af mer eller mindre giltig eller ogiltig art, såsom fattigdom, långa skolvägar, föräldrars likgiltighet, barnens användande till hemarbeten och — icke minst — mångenstädes skolrådets försummelse att vidtaga några som helst allvarligare åtgärder att härutinnan få till stånd en bättre ordning. I allmänhet är skolgången mera ordentlig i sådana orter hvarest mängden af befolkningen utgöres af besuten allmoge; såmst visar sig förhållandet, der större jord- och bruksegendomar finnas, hvarest barnen pläga tagas i anspråk till biträde vid hvarjehanda förekommande göromål. I sammanhang härmed må nämnas, att Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 18 Nov. 1881 angående minderåriges användande i arbete vid fabrik och handverk ej nog strängt efterlefves och af dem, det vederbör, ej nog allvarligt tillämpas.

Med afseende på barnens sedliga förhållande har, så vidt till min kännedom kommit och de i skolorna förda anteckningarna utvisa, högst sällan någon anledning till anmärkning af svårare beskaffenhet förekommit. Endast i ytterst få fall har skolrådet nödgats att af sådan orsak ingripa. Förekomna förseelser hafva vanligen kunnat tillrättas genom lärarnes eller lärarinnornas åtgärd, hvarvid kroppelig ågen och annan gång måst tillgripas. De anmärkningar, som möta i

skolornas anteckningsböcker, afse vanligen bristande uppmärksamhet och flit eller försummad skolgång.

IX. Lärare.

Då enligt hvad förut är omförmäldt, så väl folk som småskolornas antal ökats, har ock antalet lärare och lärarinnor stigit, såsom synes af följande öfversigt.

Antal ordinarie lärare vid folkskolor år 1882: 137, år 1886: 155,					
»	»	lärarinnor	d:o	»	11, » 15,
»	e. ordinarie	lärare	d:o	»	8, » 1,
»	e. »	lärarinnor	d:o	»	1, » 1,
»	biträdande	lärare	d:o	»	2, » 1,
»	»	lärarinnor	d:o	»	1, » 3,
»	lärare	vid mindre folkskolor		»	10, » 3,
»	lärarinnor	d:o		»	27, » 22,
»	lärare	vid småskolor		»	9, » 9,
»	lärarinnor	d:o		»	117, » 129,
»	öfningslärare			»	10, » 14,
»	öfningslärarinnor			»	5, » 7,

Vid det ojemförligt största antalet folkskolor äro alltså manlige lärare anställda, hvaremot vid småskolorna undervisningen vanligast bestrides af lärarinnor. Att dessa senare också i allmänhet äro mera lämpliga än manlige lärare att handleda de mindre barnen, är af flera skäl begripligt. Men hvad beträffar qvinnors användande i de egentliga folkskolorna, hafva flera betänkligheter blifvit framställda. Enligt min erfarenhet blir, i allmänhet taget, undervisningen minst lika väl skött och disciplinen lika allvarligt upprätthållen af lärarinnor som af lärare. Den enda giltiga invändningen, som i detta hänseende kan göras, afser det förhållandet, att qvinnans fysiska krafter icke räcka till för det ansträngande kallet, utan, såsom erfarenheten visar, vanligen efter några års förlopp blifva brutna.

Svårt är att afgifva ett mera allmänt vitsord om lärarnes och lärarinnornas insigter och skicklighet att undervisa, då, såsom naturligt är, inom en kår så talrik som denna mycken skiljaktighet härutinnan måste finnas. I teoretisk insigt och metodisk färdighet kan man förmärka ett bestämdt framåtgående, tack vare de vid seminarierna allt mer skärpta fordringarna, hvarför ock de yngre lärarne i de flesta fall hafva i dessa afseenden ett bestämdt företräde framför de äldre. Men

då undervisningens värde och resultat är beroende äfven af andra och icke mindre viktiga faktorer, såsom det lif och intresse, hvarmed läraren egnar sig åt sitt kall, och den praktiska erfarenhet, som endast genom ett längre utöfvande af lärarekallet står att vinna, vill jag icke helt obetingadt sätta de yngre lärarne och lärarinnorna framför de äldre. Finner man ej sällan hos de senare en i metodiskt hänseende ganska bristfällig undervisning, så möter rätt ofta hos de förra en hård metodisk formalism; och svårt är att säga, hvilket af dessa fel är för undervisningen menligast. Der någon naturlig begåfning finnes, parad med nit och trohet samt kärlek till barnaundervisningen, blir alltid resultatet godt, äfven om en och annan brist i metoden skulle röjas eller det mått af vetande, som läraren disponerar, icke är synnerligt omfattande.

En annan fråga, som är vida svårare att besvara, angår lärarnes sätt att vårda barnens sedliga väsen. Hvad beträffar upprätthållande af tillbörlig disciplin i skolan, synes i det hänseendet intet vara att i allmänhet anmärka; men deremot är förvisso mycket öfrigt att önska med afseende på den sedligt uppfostrande kraft, som bör i undervisningen inläggas. Onekligt är, att lärarne — icke så mycket lärarinnorna — vanligen fatta sitt kall mera uteslutande såsom blott den teoretiske undervisarens och icke den praktiske uppfostrarens, mera hafva till mål att bibringa vetande än leda till sedlig utbildning, och sålunda vädja mera till barnens förstånd och kunskapsförmåga än till deras känsla och vilja. Detta är nu utan all fråga en ensidighet, som vidlåder skolundervisningen — icke blott i folkskolan — och som ej kan rättas annorlunda än derigenom, att skolans lärare och lärarinnor få blickar och hjertan öppna för den oändliga dyrbarheten af det material, hvarmed de arbeta, nemligen *meniskor*, hvilka äro ämnade till något mer än att blott samla vetande och hvilka, när de skola gå ut i lifvet, böra i någon mån finnas rustade att upptaga den kamp, som i mer än en form oundvikligen skall möta dem. Har manne skolan insett sin pligt härutinnan och känner den härvid sitt ansvar? — Från många håll göras anmärkningar, och sorgligt nog icke utan skäl, mot det sedliga tillståndet bland vår tids ungdom; och de lyten, man härvid tycker sig upptäcka, läggas af många utan vidare skolan — och här särskildt folkskolan till last. Och utan all skuld är väl skolan i detta stycket icke, äfven om man icke får uteslutande eller ens företrädesvis anklaga henne för alla ungdomens förvillelser. Det drygaste ansvaret härvidlag drabbar förvisso hemmen, hvilka mångenstädes äro långt ifrån sådana som de borde vara och hvilka helt naturligt på barnen utöfva ett vida mäktigare och mera bestämmande inflytande, än hvad skolan förmår, hemmen, hvarest man ofta menar sig vara fritagen

från all omsorg om barnens uppfostran, sedan man lemnat dem i skolans händer, och hvarest ej sällan allt, hvad skolan uppbyggt, blir snart nog nedbrutet.

I öfrigt må det vitsordet gifvas lärare och lärarinnor, att de i allmänhet med nit och trohet egnat sig åt sitt kall, sådant de hafva fattat det, utan att låta sin verksamhet förryckas åt andra för dem fremmande områden. I några enskilda fall har dock anledning till anmärkning härutinnan förekommit. Likaså har jag i 2:ne fall nödgats ingripa, der grofva sedliga förvillelser försports, ena gången hos en ordinarie folkskolelärare, hvilken därför erhållit vederbörlig varning af skolrådet, och andra gången hos en småskolelärarinna, hvilken blifvit från sin befattning afsatt.

De i instruktionen för folkskoleinspektörer föreskrifna sammankomster med lärare och lärarinnor har jag hållit kontraktvis inom hela inspektionsområdet under år 1884. Till några ytterligare sådana möten har jag icke utfärdat kallelse, af det skäl att inom området finnas lärareföreningar med hvarje år förekommande sammanträden, vid hvilka jag, då det varit mig möjligt, infunnit mig och i hvilkas förhandlingar jag på föreningarnes egen begäran deltagit. Vid dessa möten hafva förekommit dels undervisningsprof i åtskilliga af folkskolans och småskolans läroämnen och dels samtal angående skolan och undervisningen rörande frågor.

X. Skolförhör.

I hvarje skola hålles offentlig examen en gång om året nemligen vid läsårets slut, i de flyttande skolorna dock särskild examen inom hvarje skolrote. I de allra flesta fall är skolrådets ordförande, såsom ledande förrättningen, dervid närvarande och vanligen äfven flere eller färre af skolrådets öfrige ledamöter. Mångenstädes plåga äfven barnens föräldrar och till skolan närboende takrikt infinna sig.

Vanligen anställes vid samma tillfälle den i gällande folkskolestadga föreskrifna särskilda pröfning med de lärjungar, som vilja från skolan afgå. Jag har dock sökt att få den ordningen införd, särskildt i skolor med ett större barnantal, att denna afgångspröfning, för att kunna verkställas med tillräcklig noggrannhet, måtte skiljas från skolornas årsexamina och förläggas till särskild för detta ändamål bestämd dag.

I skolreglementena för de distrikt, hvarest flyttande skolor finnas, äro föreskrifter gifna angående hållande i bestämd ordning af roteförhör. Sådana förhör förekomma dock mångenstädes endast på papperet, oaktadt upprepade påminnelser om vigten af desamma; och der de

hållas, klagas temligen allmänt öfver svårigheterna att få barnen att der-vid ordentligt inställa sig.

Samma förhållande eger ock rum med afseende på de i skolstad-gan föreskrifna förhören med sådana i skolåldern varande barn, som undervisas i hemmen. Dels hafva dessa förhör blifvit helt och hållet uraktlåtna och dels hafva många barn, som af föräldrarne bort in-ställas, uteblifvit. Äfven i detta fall hafva påminnelser från inspektörens sida mången gång visat sig fruktlösa.

XI. Tillsyn.

Fortfarande måste det sägas, att den uppsigt öfver skolan och dess verksamhet, som åligger skolrådet, vanligen utöfvas endast af skol-rådets ordförande. Mångenstädes är ock denna styrelse så sammansatt, att utom den sjelfskrifna ordföranden ingen af ledamöterna är så kvali-ficerad, att han kan på ett mera verksamt och gagnande sätt ingripa i skolans ledning. Men äfven sådana åligganden, som af hvarje skolråds-ledamot böra kunna fullgöras, såsom exempelvis att på från lärare eller lärarinna gjord anmälan hålla barnen till ordentliga skolbesök, försummas allt för ofta, hvarför ock den klagan temligen allmänt låter sig höras från lärarepersonalens sida, att, utom det stöd man eger från prester-skabet, man står ensam i arbetet vid barnens undervisning. Intresset för folkskolan och dess framtidsviktiga verksamhet är sålunda i all-mänhet ringa, äfven der man ju kunde ega skäl att vänta annat. Ehuru de icke obetydliga kostnader, som under senare åren egnats åt folkskole-väsendet, tyckas vittna om motsatsen, kan dock sägas, att folkskolan icke räknar bland allmogen många varma och uppriktiga vänner, utan betraktas såsom en annan kommunal angelägenhet, som nu har blifvit en nödvändighet, från hvilken man, böjande sig för tidens for-dringar, icke kan befria sig. Hufvudsakligen är det de utan all gen-sägelse dryga utgifter, som folkskolan kräver och hvilka rätt kämbart trycka de mindre bemedlade, som är orsaken till den — jag vill dock icke säga ovilja — men det missmod, hvarmed skolan i allmänhet varder betraktad. Vid förhållanden sådana som dessa synes det mig, att man endast med den största varsamhet bör yrka på ytterligare kommunala upp-offringar för folkskoleväsendet för att icke göra detta till föremål för de skattdragandes afgjorda bitterhet och derigenom bereda dess tillbakagång.

XII. Kostnad.

I hvad mån kostnaden för skolväsendet ökats eller minskats under den gångna femårsperioden, synes af följande uppgifter.

Utgifter till lärares och lärarinnors aflöning:

i Gullberg-Bobergs kontr. år 1881: kr.	22,055,82 ¹⁾	år 1886: kr.	26,728,61.
» Skärkinds	» » » 9,483,08	» »	11,849,48.
» Vikbolands	» » » 18,931,51	» »	21,391,31.
» Hammarkinds	» » » 25,225,68	» »	30,706,96.
» Kinds	» » » 19,567,48	» »	24,811,06.
» Vifolka-Valkebo	» » » 22,156,27 ¹⁾	» »	27,953,27.
» Norra Tjusts	» » » 28,993,80	» »	35,261,98.
» Södra Tjusts	» » » 36,849,87	» »	44,747,74.

Summa år 1881: kr. 183,263,51 år 1886: kr. 223,450,41.

Utgifter till skollokaler, inventarier och materiel:

i Gullberg-Bobergs kontr. år 1881: kr.	4,414,94 ¹⁾	år 1886: kr.	6,951,90.
» Skärkinds	» » » 1,426,39	» »	2,157,90.
» Vikbolands	» » » 4,269,92	» »	10,061,62.
» Hammarkinds	» » » 9,744,15	» »	5,581,97.
» Kinds	» » » 5,064,32	» »	6,810,84.
» Vifolka-Valkebo	» » » 13,678,70 ¹⁾	» »	3,705,83.
» Norra Tjusts	» » » 7,827,21	» »	5,667,42.
» Södra Tjusts	» » » 3,227,92	» »	3,936,48.

Summa år 1881: kr. 49,653,55 år 1886: kr. 44,873,96.

Utgifter för öfriga behof:

i Gullberg-Bobergs kontr. år 1881: kr.	2,979,18 ¹⁾	år 1886: kr.	3,758,72.
» Skärkinds	» » » 1,378,41	» »	2,577,95.
» Vikbolands	» » » 1,915,07	» »	3,885,79.
» Hammarkinds	» » » 1,922,13	» »	4,215,15.
» Kinds	» » » 1,928,65	» »	4,440,69.
» Vifolka-Valkebo	» » » 3,084,38 ¹⁾	» »	6,319,71.
» Norra Tjusts	» » » 3,309,60	» »	3,817,56.
» Södra Tjusts	» » » 3,813,02	» »	5,688,68.

Summa år 1881: kr. 20,330,44 år 1886: kr. 34,704,25.

Skulder och tillgångar för skolväsendet vid slutet af år 1886:

i Gullberg-Bobergs kontr., skulder: kr.	6,421,71	tillg:r kr.	13,879,15.
» Skärkinds d:o	» » 14,570,58	» »	30,972,43.
» Vikbolands d:o	» » 20,988,07	» »	25,860,43.
» Hammarkinds d:o	» » 25,250,—	» »	6,446,04.
» Kinds d:o	» » 37,321,50	» »	8,459,17.
» Vifolka-Valkebo d:o	» » 15,216,17	» »	16,641,68.
» Norra Tjusts d:o	» » 41,384,36	» »	11,451,75.
» Södra Tjusts d:o	» » 8,479,66	» »	15,077,04.

Summa skulder kr. 169,632,05 tillg:r kr. 128,787,69.

¹⁾ Medelkostnad för 1877—81.

Medelkostnaden per år för hvarje barn, som åtnjutit skolundervisning, uppgick för år 1886 till kr. 14: 96 eller inom de särskilda kontrakten:

i Gullberg-Bobergs kontr.	medelkostn. för hvarje skolbarn	kr.	11,11.
» Skärkinds	d:o	» » » »	14,49.
» Vikbolands	d:o	» » » »	23,94.
» Hammarkinds	d:o	» » » »	15,32.
» Kinds	d:o	» » » »	13,96.
» Vifolka-Valkebo	d:o	» » » »	11,43.
» Norra Tjusts	d:o	» » » »	14,32.
» Södra Tjusts	d:o	» » » »	12,80.

Skoldistriktens direkta bidrag till skolväsendets underhåll år 1886 hafva utgjort:

i Gullberg-Bobergs kontr.	kr.	19,696,31	förd. på hv. person	kr.	1,16.
» Skärkinds	d:o	» 9,697,74	» » » »	»	1,23.
» Vikbolands	d:o	» 17,722,60	» » » »	»	1,61.
» Hammarkinds	d:o	» 23,645,68	» » » »	»	1,12.
» Kinds	d:o	» 24,172,44	» » » »	»	1,35.
» Vifolka-Valkebo	d:o	» 21,140,76	» » » »	»	1,19.
» Norra Tjusts	d:o	» 26,423,62	» » » »	»	1,21.
» Södra Tjusts	d:o	» 33,992,14	» » » »	»	1,21.

Summa kr. 176,491,99 mdt. på hv. person kr. 1,24.

Så vidt tid och öfriga mig åliggande tjenstegöromål tillåtit, har jag genom besök i skolorna sökt att göra mig underrättad om dessas tillstånd och behof, fastän jag visserligen icke kunnat, såsom det för mig utfärdade förordnandet villkorligt föreskrifver, årligen besöka hvarje inom det vidsträckt inspektionsområdet befintlig skola. De anmärkningar, hvartill jag funnit mig ega skäl, och de åtgärder till skolväsendets förbättring, som jag ansett böra i det ena eller andra hänseendet vidtagas, har jag delgifvit skolrådsordförande samt lärare och lärarinnor vid sjelfva inspektionsförrättningarna och sedermera meddelat skolråden i till dem afsända skrivelser. I de årliga berättelser, som jag haft att till Domkapitlet ingifva, har jag särskildt påpekat de brister, som jag funnit med hänseende till behovet af nya skolor, anställande af flera lärare samt anskaffande af nya eller förbättrade skollokaler och för hvilka bristers afhjelpande jag ansett Domkapitlets ingripande vara af nöden. I de allra flesta fall hafva de af mig påyrkade åtgärderna blifvit vidtagna.

Vadstena den 28 Juli 1887.

Rud. Fjetterström.
Folkskoleinspektör.

IV.

Aska, Dals, Bankekinds, Bergslags och Göstrings kontrakt.

I följd af folkskoleinspektörens för ofvan nämnda område kort efter ifrågavarande inspektionsperiods slut inträffade död, har någon egentlig berättelse för åren 1882—1886 rörande folkskoleväsendet inom detta inspektionsområde icke kunnat lemnas. Med ledning af de till Kongl. Ecklesiastikdepartementet inkomna tabellariska sammandragen af skolrådets uppgifter för år 1886, torde dock följande böra meddelas.

Vid 1886 års slut omfattade inspektionsområdet 44 skoldistrikt med tillsammans en folkmängd af 77,119, eller i medeltal 1,753 personer på hvarje skoldistrikt. Bergslags kontrakt visar sig dock i detta hänseende helt olika med de öfriga kontrakten derigenom, att på hvarterdera af dess 7 skoldistrikt kommo i medeltal 3,910 personer, då motsvarande medeltalet inom de öfriga kontrakten föga öfverstege 1,000.

A. Undervisningsanstalterna.

Inom inspektionsområdet funnos vid 1886 års slut 175 allmänna folkundervisningsanstalter, hvaraf:

fasta	folkskolor med en lärare eller lärarinna	79	
»	» » flere lärare eller lärarinnor	9	88
flyttande	» (alla på två stationer)		6
	Summa folkskolor	94;	
fasta	mindre folkskolor	2	
flyttande	mindre folkskolor	1	
	Summa mindre folkskolor	3;	
fasta	småskolor	68	
flyttande	»	10	
	Summa småskolor	78.	

B. Lärarne.

1:o Antalet lärare och lärarinnor i läseämnen (ensamt eller i förening med öfningsämnen eller handaslöjder) utgjorde år 1886:

i folkskolor:

ordinarie lärare.....	90	
» lärarinnor.....	8	98
extra ordinarie lärare.....	3	
» » lärarinnor.....	5	8
biträdande lärare.....	1	
» lärarinnor.....	3	4

Summa 110, hvaraf såled

94 lärare och 16 lärarinnor;

i mindre folkskolor:

lärare.....	2
lärarinnor.....	1
Summa	3

i småskolor:

lärare.....	—
lärarinnor.....	81
Summa	81;

Tillsammans 194, hvaraf

96 lärare och 98 lärarinnor.

2:o) Lärare och lärarinnor endast i *öfningsämnen* eller handslöjder funnos 9, hvaraf 5 manliga och 4 qvinliga.

C. Skolbarnen.

Antalet af i skolåldern 7—14 år varande barn utgjorde sagda 12,196, hvaraf 6,211 gossar och 5,985 flickor. Af hela antalet b i skolåldern hade

*a) under året undervisats:**i sina egna distrikts*

fasta folkskolor.....	6,421	
flyttande ».....	532	
fasta mindre folkskolor.....	165	
flyttande ».....	24	
fasta småskolor.....	2,216	
flyttande ».....	377	9,735
i folkskoleanstalter utom deras egna distrikt.....	550	
i allmänna läroverk och specialskolor.....	103	
i enskilda skolor.....	238	
i hemmen.....	468	11,4

b) under året ej åtnjutit undervisning:

efter förut inhemstad minimikurs (enl. § 48 folksk. stadg.)	145	
» » godkänd afgangspröfning (§ 47 folksk. stadg.)	407	
till följd af sjukdom eller naturfel.....	88	
af annan anledning.....	300	940;

c) uppgifter saknats för..... 162;

Summa 12,196.

Af dessa 12,196 barn i 7—14 års ålder hade 10,285 under året undervisats i folkskoleanstalter. Om härtill lägges ett antal af 518 barn, dels under 7 eller öfver 14 års ålder och dels barn från annat skoldistrikt, hvilka under året desslikes besökt dessa anstalter, framgår, i full öfverensstämmelse med skolrådets uppgifter, att hela antalet i folkskoleanstalerna inom inspektionsområdet under året undervisade barn uppgått till 10,803. Fördelas sist angifna skolbarnsantal på inspektionsområdets samtliga såväl folkskoleanstalter som dit hörande lärarepersonal, så uppkommer för år 1886 ett medeltal af 62 barn på hvarje skola och 56 lärjungar på hvarje lärare eller lärinna.

D. Skollokaler och skolträdgårdarne.

För inrymmandet af områdets 175 skolor funnos under året 121 skoldistriktens egna skolhus samt 30 förhyrda lokaler. Vid 55 af distriktens skolhus funnos för barnens undervisning ordnade skolträdgårdar.

E. Kostnaderna för folkskoleväsendet.

Skolrådets räkenskaper för år 1886 utvisa sammanlagdt för hela inspektionsområdet:

inkomster:

af räntor, arrenden och dylikt.....	kr.	9,074,03
» skoldistriktet.....	»	109,907,02
» staten.....	»	61,955,03
» landsting, hushållningssällskap m. m.....	»	3,061,64
öfrige inkomster.....	»	5,406,78

Summa kr. 189,404,50;

utgifter:

till lärare och lärarinnors aflöning	kr. 138,349,44
» skollokaler och inventarier	» 26,736,05
» undervisningsmateriel	» 4,153,61
öfrige utgifter	» 20,165,31

Summa kr. 189,404,51

Beloppet af donationer för inspektionsområdets folkskoleväsende utgjorde vid årets slut 213,385 kronor.

Norrköpings stad.

Utdrag ur den af stadens folkskoleinspektör afgifna "Redogörelse för Norrköpings folkskolor under 1886".

Lärare.

Antalet lärare är för närvarande 76 nemligen

vid egentliga folkskolan: ordinarie lärare	19.
» » » e. o. lärare	1.
» » » ordinarie lärarinnor	18.
» » » e. o. lärarinnor	2.
» småskolan: ordinarie lärarinnor	33.
» » e. o. lärarinnor	3.
Summa 76.	

Skollokaler.

Under år 1883 öppnades till begagnande ett nytt skolhus, innehållande 8 större skolsalar, 7 småskolesalar samt en slöjdsal för gossar och en gymnastiksal för flickor, de båda sist nämnda inredda på vinden.

Skolhusen äro nu sju och antalet skolsalar 69, nemligen:

större salar	42.
mindre »	27.

Den egentliga folkskolans klassafdelningar ha under sista året varit 40, hvadan för dem tillräckligt antal salar förefinnas.

Småskolornas antal har deremot varit 36. Till deras förfogande hafva stått 27 småskolesalar jemte 2 större salar i gamla norra skolhuset, hvarför dubblering skett i 7 salar.

Slöjdundervisningen.

Denna har under året fortgått på samma sätt som föregående år med två afdelningar, hvardera af 16 lärjungar. Undervisningstiden har varit tre aftnar i veckan, 2 1/2 timme hvarje gång. Dessutom undervisas en afdelning af 16 gossar två dagar i veckan (onsdag och lördag) 2 1/2 timme hvarje gång. Beslut är fattadt om afdelningarnas ökande till 6 under år 1887, då sålunda 96 lärjungar komma att deltaga i slöjd.

Lärjungarna ha uttagits så, att de högsta klasserna kommit först och inom samma klass har lefnadsåldern varit den bestämmande för urvalet, dock så att inga få deltaga, som icke tänka gå qvar i skolan åtminstone den följande terminen. Anmälan sker ock efter fri vilja, hvarvid dock visat sig, att ingen funnits, som vid tillfrågan icke velat deltaga.

Af den erfarenhet, som vunnits, har framgått, att den minskning i lärjungarnas fritid, som blifvit en följd af slöjdundervisningens införande, icke haft till följd någon försumlighet i öfverläsning af lexor i de bokliga ämnena. De arbetande visa synnerlig håg för undervisningen. De arbeten, som förfärdigas, få af lärjungarna behållas, sedan de vid examen uppvisats.

Skolbiblioteket

omfattade vid årets slut 630 arbeten.

Skolornas inrättning. Lärotider.

Med hänsyn till skolornas inrättning och lärotider hafva inga förändringar skett sedan år 1881, hvarför det samma ännu gäller, som då yttrades.

Skolornas antal.

Antalet skolor var vid 1886 års slut följande:

Egentliga folkskolor för gossar	20.
» » för flickor	20.
Småskolor för gossar och flickor	36.
Summa	76.

Fortsättningsskolor för gossar	5.
» för flickor	5.
Repetitionsskolor för gossar	2.
» för flickor	2.

Skolbarnsantalet.

Under nedan nämnda år ha skolbarnens antal varit följande, hvarvid höstterminerna äro lagda till grund för beräkningen:

	Skolbarnens antal.				
	Egentliga folk-skolor.	Små-skolor.	Summa dagliga skolor.	Fortsättnings- och repetitions-skolor.	Summa.
1870	1,222	324	1,546	668	2,214
1875	1,488	516	2,004	564	2,568
1880	1,535	845	2,380	412	2,792
1881	1,550	884	2,432	368	2,790
1882	1,562	876	2,438	487	2,925
1883	1,665	926	2,591	385	2,976
1884	1,621	1,051	2,672	442	3,114
1885	1,781	1,066	2,847	408	3,255
1886	1,852	1,125	2,977	362	3,339

De i dagliga skolorna befintliga barnen ha sedan 1881 ökats med 543. I fortsättnings- och repetitionsskolorna är antalet föga större än nämnda år.

Klassafdelningsantalet, som enligt reglementet i småskolan bör vara 25—30, inom den egentliga folkskolan 40—50 samt inom fortsättnings- och repetitionsskolorna omkring 30, har under år 1886 varit i medeltal:

	vt.	ht.
i gossklasserna	43.	44.
i flickklasserna	44.	48.
i småskolorna	30.	31.
i forts.- och repetitions-skolorna	25.	26.

Inskrifna ha blifvit i dagliga skolorna följande antal:

	vt.	ht.	summa.
1882.....	189.	386.	575.
1883.....	207.	431.	638.
1884.....	192.	451.	643.
1885.....	170.	487.	657.
1886.....	194.	446.	640.

Afgångna ur dagliga skolorna äro följande:

	med afg.- betyg.	till annan skola.	af annan orsak.	summa.
1882	295.	39.	226.	560.
1883	352.	39.	152.	543.
1884	332.	30.	149.	511.
1885	334.	43.	157.	534.
1886	295.	41.	114.	450.

Barnens skolgång.

Fördelas försummeldagarna på alla barnen i de dagliga skolorna och sammanläggas resultaten för höst- och vårterminerna, erhålles följande tabell:

	Medeltal frånvaro-dagar för hvarje barn				
	på grund af sjuk- dom.	i följd af brist på kläder.	på grund af lof.	utan anmältdt förfall.	summa af annan orsak än sjukdom.
Dagliga skolan 1877	7,8	2,3	3,0	2,3	7,6
” ” 1880	6,6	1,7	2,1	0,9	4,7
” ” 1881	6,8	1,4	2,2	0,5	4,1
” ” 1882	8,27	1,44	1,74	0,45	3,64
” ” 1883	6,25	1,27	1,57	0,35	3,18
” ” 1884	5,99	1,04	1,19	0,43	2,68
” ” 1885	7,59	1,10	1,18	0,34	2,63
” ” 1886	6,17	0,78	0,97	0,23	1,98

Skolgången har såsom häraf synes allt jemt förbättrats. Försummelser utan förfall voro 1886 icke fullt hälften mot 1881 och blott

tiondedelen mot 1877. Försummelserna af annan orsak än sjukdom voro 1886 ej fullt hälften mot 1881 och föga mer än fjerdedelen af 1877 års försummelser.

Distriktsuppgift.

Med frändragande af de i folkskolorna intagna barn af 6 år och 15 år (157) samt dem, som äro mantalsekrifna å annan ort (28) har antalet af de barn, mellan 7—14 år, tillhörande Norrköpings skoldistrikt, hvilka under höstterminen år 1886 bevisat skolor i Norrköping, uppgått till:

	14 år	13 år	12 år	11 år	10 år	9 år	8 år	7 år	Summa	
	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(77)	(78)	(79)	antal.	%.
A) Gossar.										
I offentliga folkskolor	98	123	170	206	207	259	255	202	1,513	80,8
I högre allmänna läroverket	35	28	37	43	28	8	—	—	179	9,6
I Ebersteinska söndags- och afton- skolan	16	6	—	—	—	—	—	—	22	1,2
I Swartziska friskolan	1	9	8	1	—	—	—	—	19	1,0
I Gastvianska barnhuset	4	7	3	6	5	6	1	—	32	1,7
I enskilda skolor	—	2	4	2	5	24	33	37	107	5,7
Summa	154	175	222	258	245	290	289	239	1,872	—
B) Flickor.										
I offentliga folkskolor	108	141	185	213	246	249	234	265	1,641	85,0
I Mobergska barnhusets flickskola	5	10	8	5	—	—	—	—	28	1,5
I Eggerska läse- och arbetsskolan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I flickbarnhemmet Betania	1	2	4	3	4	4	2	—	20	1,0
I enskilda skolor	30	29	26	40	26	39	23	28	241	12,5
Summa	144	182	223	261	276	292	259	293	1,930	—
Summornas summa	298	357	445	519	521	582	548	532	3,802	—

Antalet af barn mellan 7 och 14 års ålder, hvilka finnas upptagna i husförhårelängderna såsom tillhörande Norrköpings församlingar, har under år 1886 varit 4,314, eller 464 flera än 1881. Bland dem, som under året icke deltagit i skolundervisning, äro blott sådana upptagna, som vid årets slut stodo qvarskrifna i Norrköping. Af hela antalet ha 3,966 åtnjutit undervisning, 348 (eller 8,1 % mot 5,3 % 1881) saknat sådan.

Af stadens befolkning, som den 31 december 1886 utgjorde 28,950 personer, hvaraf 12,582 män och 16,368 qvinnor, och som således ökat sedan år 1881 med 1,762 personer, utgör antalet i skolåldern varande barn 14,90 % mot 14,16 % 1881.

I följande tabell äro samtliga i Norrköping skrifna barn inom skolåldern upptagna.

(G. = gossar, F. = flickor.)		14	13	12	11	10	9	8	7	Summa		
Antal till distriktet hörande barn,		år	år	år	år	år	år	år	år	antal.	%	
som under året undervisats:		(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(77)	(78)	(79)			
i härvarande folkskolor.....	G.	98	123	170	206	207	252	255	202	1,513	73,1	
	F.	108	141	185	213	246	249	234	265	1,641		
i allmänna o. teckn. läroverk	G.	51	34	37	43	28	8	—	—	201	4,7	
i enskilda och don. skolor	G.	5	18	15	9	10	30	34	37	158	10,4	
	F.	36	41	38	48	30	43	25	28	289		
i skolor utom distriktet	G.	6	10	14	9	14	17	9	6	85	3,5	
	F.	12	11	8	7	4	8	7	11	68		
i hemmen.....	G.	—	1	—	1	—	1	2	1	6	0,3	
	F.	—	—	2	—	—	1	2	—	5		
som under året ej deltagit i undervisningen:												
efter afslagd afgangsexamen från folkskolor	G.	77	18	3	—	—	—	—	—	98	4,3	
	F.	88	28	1	—	—	—	—	—	117		
i följd af sjukdom eller naturfel	G. ¹⁾	1	—	3	3	3	—	—	2	12	0,5	
	F. ²⁾	—	—	2	1	1	—	1	3	8		
som ej begynt skolgång....	G.	—	—	—	—	—	—	—	6	6	0,4	
	F.	—	—	—	—	—	—	—	13	13		
vistas å annan ort, skolgång obekant.....	G.	3	6	3	7	8	7	6	9	49	2,0	
	F.	4	5	5	2	7	4	2	7	36		
ej funna, och om hvilka uppgift saknas.	G.	—	1	—	—	1	—	2	3	7	0,3	
	F.	—	—	1	—	—	1	1	4	7		
Summa		—	484	437	487	549	559	621	580	597	4,314	100,0

Kostnader för skolväsendet.

Församlingsavgifter. Den personella afgiften till folkskoleväsendet har under år 1886 utgått med 50 öre af hvarje skattskyldig man och

¹⁾ Här af 3 sjuka, 5 idioter, 3 döfstumma och 1 blind.

²⁾ Här af 7 sjuka och 1 idiot.

25 öre af hvarje skattskyldig qvinna. Hvad derutöfver behöfts, har uttaxerats efter andra artikelns bevilning med 2,10 (noggrannare 2 kr. 9,9 öre) för hvarje bevilningskrona.

En jämförelse med föregående år visar följande förhållanden för Norrköping.

År.	Antal skattskyldiga personer.	Personella afgifter		Antal bevilningskronor efter andra artikeln.	Uttaxering efter andra artikeln	
		för person.	summa.		för bevilningskrona.	summa.
1876	14,592	0,20	2,918,40	68,063,16	0,89	67,481,60
1880	14,743	0,50	7,371,50	58,365,49	1,61	94,028,50
1882	14,782	0,50	7,391,00	64,770,47	1,88	102,609,00
1883	14,552	0,50	7,276,00	66,009,06	1,76	116,124,00
1884	6,109 m.	0,50	5,234,00	67,557,02	1,84	124,366,00
	8,718 qv.	0,25				
1885	6,283 m.	0,50	5,374,25	67,766,11	1,87	127,125,75
	8,931 qv.	0,25				
1886	6,335 m.	0,50	5,417,50	66,963,38	2,10	140,582,50
	9,000 qv.	0,25				

Utgifter och inkomster för Norrköpings offentliga folkskolor ha under år 1886 varit följande:

Utgifter:

Adöning till	
ordin. lärare i egentliga folkskolorna	30,860,00.
e. ord. " " " "	1,100,00,
ordin. lärarinnor " "	21,325,83.
e. ord. " " " "	1,305,00.
ordin. småskolelärarinnor	23,046,48.
e. ord. " "	1,323,00.
Vikariearvoden	
till lärare i egentliga folkskolan	815,75.
" lärarinnor " "	825,58.
" småskolelärarinnor	159,00.
tillfälliga lärarebiträden i eg. folkskolorna ...	929,00.
" lärarinnebiträden i eg. " ...	938,00.
" " " i småskolorna ...	64,00.
lärarepersonalen i fortsättningsskolorna	3,465,00.
Transport 86,156,64.	

		Transport	86,156,64.	
förste lärarne	600,00.			
gymnastikläraren	500,00.			
trädgårdsmästaren	150,00.			
biträden vid handarbetsundervisningen.....	2,386,10.			89,792,74.
Insättning i sparbanken i Norrköping				
för lärarinnor i eg. folkskolan	900,00.			
» » i småskolan	1,500,00.			2,400,00.
Pensionsavgifter				
för lärare i eg. folkskolan	680,00.			
» lärarinnor i eg. folkskolan.....	600,00.			
vakansavgift till enke- och pupillkassan	20,00.			1,300,00.
Skolinspektionen och tillsyningsväsendet.....				6,300,00.
Ränta och amortering å byggnadslånen	amort.	8,200,00.		
	ränta	21,290,00.		29,490,00.
Omkostnader för skolornas fastigheter:				
Omkostnader för fastigheterna	371,70.			
Reparationer å fastigheterna	496,36.			
Gårdars och trädgårdars underhåll	739,70.			
Vattenledningsreparationer	47,85.			
Gasledningsreparationer	7,89.			
Brandförsäkring	285,26.			
Inredning af två skolsalar i Gamla östra skol- huset.....	2,845,88.			4,794,64.
Skolmöbler:				
Inköp af nya skolmöbler	329,02.			
Underhåll af äldre sådana och diverse.....	144,00.			
Brandförsäkring	60,75.			533,77
Undervisningsmedel:				
Inköp af nya undervisningsmedel	762,70.			
Underhåll af äldre saker och diverse	102,85.			
Till skolbiblioteket	537,47.			
Böcker och skrifsaker åt fattiga skolbarn ...	931,84.			
Bläck och krita	186,88.			2,521,74
Slöjdundervisningen:				
Omkostnader för slöjdsal.....	15,17.			
Verktyg och modeller (inberäknadt hyfvel- bänkar för första hälften af salen).....	1,082,50.			
Lärares utbildning.....	359,80.			
		Transport	1,457,47.	137,132,89

	Transport	1,457,47.	137,132,89.●
Lärarens arvvide efter afdrag af statsbidrag, 150 kr.		475,00.	
Materialier		178,56.	2,111,03.
Omkostnader för skolexpeditionen:			
Trycksaker för skolor, annonser, skrifsaker m. m.		589,95.	
Aflöning till vaktmästare		900,00.	1,489,95.
Ved, ljus och renhållning:			
Ved		4,384,71.	
Lyse		2,740,02.	
Aflöning till städerskor		3,368,38.	
Vattenförbrukning		170,50.	
Folkskolornas andel i kostnaden för gymna- stiklokalen		287,24.	
Afgift för latrinrenhållning		300,00.	
Diverse renhållningsarbeten		73,96.	11,324,81.
Examenspremier			165,87.
Utackordering af vanartiga barn, bekostad af församlings- medel			2,500,00.
Anslag till Landstings-seminarium i Linköping.....			500,00.
Diverse utgifter.....			39,75.
Brist å föregående års anslag			5,825,29.
	Summa utgifter kronor		161,089,59.
Öfverskott å årets anslag			4,997,07.
	Summa		166,086,66.

Inkomster:

Församlingsavgifter:			
personella afgifter, se sid. 52		5,417,50.	
avgifter efter andra art. bev., se sid. 53		140,582,50.	
		146,000,00.	
afgår: afkortningar.....		4,412,35.	141,587,65.
Bidrag af statsmedel:			
till examinerade lärare i eg. folkskolan		9,066,72.	
» » lärarinnor i eg. folkskolan...		8,755,59.	
» lärarinnor i småskolan		5,300,00.	
» fortsättningskolor		750,00.	23,872,31.
Bidrag från 9 fabriksbolag till fortsättningskolor			550,00.
Ränta å upp- och afskrifningsräkning			76,70.
	Summa inkomster kronor		166,086,66.

- Medelkostnaden för hvarje barn, uträknad så, att utgifterna äro fördelade på medeltalet af båda terminernas barnantal, har utgjort:

	Medelkostnad för hvarje barn					
	1876.	1880.	1883.	1884.	1885.	1886.
Aföning till lärarepersonalen och pensions- afgifter	19,60	24,86	27,83	29,96	29,18	28,84
Skolinspektionen och tillsyningsväsendet	2,34	2,18	2,22	2,08	2,01	1,92
Omkostnader för lokaler.....	8,60	8,98	9,61	10,41	9,89	10,58
Skolmöbler och undervisningsmedel	0,41	2,24	2,48	2,90	1,36	0,98
Slöjdundervisningen	—	—	—	—	1,18	0,65
Skolexpeditionen	0,41	0,66	0,54	0,55	0,51	0,46
Ved, ljus och renhållning	2,95	3,36	3,62	3,47	3,58	3,49
Öfriga utgifter	0,46	1,15	1,53	1,17	1,08	0,99
Summa	34,77	43,48	47,78	50,54	48,79	47,88

Till bestridande af hvarje års medelkostnad hafva användts:

	1876.	1880.	1883.	1884.	1885.	1886.
Af uttaxerade medel ¹⁾	26,37	36,15	40,08	42,57	41,06	40,33
» skolbarnens afgifter	2,19	0,32	0,32	—	—	—
» statsmedel	5,89	6,80	7,17	7,77	7,54	7,36
» öfriga inkomster.....	0,32	0,16	0,21	0,20	0,19	0,19
Summa	34,77	43,48	47,78	50,54	48,79	47,88

¹⁾ Häruti är inberäknad behållningen vid årets början, men fränräknad behållningen vid årets slut.

Berättelser om Folkskolorna inom Skara stift

åren 1882—1886.

I.

Domprosteriets och Barne kontrakt.

I. Anstalter för folkundervisningen och deras anordning enligt gällande reglementen.

För folkundervisningen finnas 61 skolor, hvaraf 26 fasta folkskolor och 35 småskolor. Bland dessa senare 1 flyttande och de öfriga fasta. Af dessa skolor höra

till Domprosteriet: 8 folkskolor och 14 småskolor,
och till Barne kontrakt: 18 folkskolor och 21 småskolor.

Bland folkskolorna är folkskolan i Skara den enda, som har mer än en lärarekraft, nemligen tre ordinarie, en lärare och två lärarinnor, samt en extra ordinarie lärarinna.

Tvenne distrikt sakna småskola, ett har 4 småskolor på en folkskola, ett har 3 småskolor på en folkskola, sex hafva 2 småskolor på en folkskola, de öfriga en småskola på en folkskola.

Inom 13 skoldistrikt hafva funnits fortsättningsskolor, som åtnjutit statsanlag.

Tre distrikt hafva haft undervisning i slöjd.

Inom de flesta distrikten finnas sockenbibliotek, hvilka dock sällan äro så rikhaltiga eller af den goda beskaffenhet med afseende på den litteratur de innehålla, som önskligt vore.

De flesta folkskolorna äro enligt gällande reglementen så anordnade, att undervisning i dem meddelas enligt Bil. 16 i »Normalplanen», hva-

dan skolan är fördelad i 2 afdelningar och hvarje afdelning i 2 klasser. Hvardera afdelningen undervisas af samme lärare på olika tider 5 dagar i veckan, så att då den 1:sta afdelningen en vecka undervisas 2 dagar, undervisas den andra 3 och veckan derpå tvärtom o. s. v. Det stora lärjungeantalet har gjort en sådan anordning nödvändig, då endast en lärarekraft finnes att tillgå.

Småskolorna äro i allmänhet anordnade enligt Bil. 3 och 4 i »normalplanen», hvadan hvarje skola är fördelad i 2 klasser, som antingen samtidigt eller hvar klass hvarannan dag undervisas af samme lärare eller lärarinna.

Emellan hvarje lärotimme lemnas 10 minuters rast och vid middagen 1 timmas rast.

Dagsarbetet börjas med bön och psalmsång, hvarvid äfven bibelläsning jemte förklaring förekommer.

II. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

I några få folkskolor meddelas undervisning i alla de läroämnen, som enligt gällande folkskolestadga böra förekomma i folkskolan, hvar emot i de flesta ingen eller så godt som ingen i gymnastik, trädgårdsskötsel och trädplantering samt teckning.

I fråga om dessa ämnen sakna i synnerhet några äldre lärare tillräcklig insigt för att kunna sköta dem, hvartill kommer yttre svårigheter. Så hafva många skolor ingen materiel för undervisning i teckning, inga skolträdgårdar i och för trädgårdsskötsel och trädplantering, och de flesta skolor sakna ännu allt, som behöfves för redskapagymnastik. Fristående gymnastik öfvas väl i synnerhet om sommaren, då barnen kunna vara ute. Hvad de öfriga ämnena angår, synes geometrien vara sämst lottad. På endast få ställen få barnen någon insigt i detta ämne.

I allmänhet finnes kursfördelning uppgjord för hvarje skola i närmaste anslutning till »normalplanens». Det händer ej sällan, att denna kursfördelning icke så noga följes. På landet möta stora svårigheter för medhinnandet af de stora kurserna, i synnerhet i modersmålet, räkning och naturkunnighet. Läraren, äfven den mest nitiske, får ofta nöja sig med ett minimum, som han i stället bemödar sig att väl inlära.

Läsordning finnes uppgjord för hvarje skola och följes noggrant. I småskolan undervisas i allmänhet i alla småskolans ämnen; dock förekomma på flera ställen icke gymnastik och teckning.

III. Lärotider.

Der egentlig fortsättningskola finnes, börjar vanligen undervisningen den 1 Februari och fortgår så till den 1 December med en månads å 6 veckors uppehåll under sensommaren; eljest vexlar lärotiden mellan 15 Februari—15 Juli, 1 September—1 December och 1 Mars—1 Juli, 1 Augusti—1 December.

Under denna tid pågår undervisningen vanligen mellan 9—1 och 2—4 i folkskolan och mellan 9—12 och 1—3 i småskolan.

IV. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgang.

Under år 1886 undervisades i inspektionsdistriktets skolor 4,262 barn i åldern 7—14 år, af hvilka 2,731 barn i folk- och 1,531 i småskolan. Fördelas barnantalet lika på de respektive skolorna, komma 105 barn på hvarje folkskola och omkring 44 barn på hvarje småskola.

Den vanliga intagningstiden är i början af året, Februari eller Mars. Skolgången är i allmänhet god. Ett undantag härifrån eger rum vid de skolor, som företrädesvis besökas af barn till de större godsens underhafvande. I dessa skolor är skolgången i synnerhet under sommaren mindre tillfredsställande; enär många barn här få tidigt nog biträda föräldrarna i hvarjehanda arbete, som hindrar besöket i skolan.

Flyttning från små- till folkskolan äfvensom inom de särskilda skolorna sker vanligast vid årets början; afgangspröfningen deremot vid årets slut.

V. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

Lärareantalet utgjorde 1886 tillsammans 65, af hvilka 26 lärare och 3 lärarinnor voro anställda vid folkskolan och 1 lärare samt 35 lärarinnor vid småskolan. Beträffande undervisningen i de särskilda ämnena, tror jag mig kunna säga, att denna i allmänhet bedrivnes på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Skolor finnas, der det är en glädje höra, huru väl läraren eller lärarinnan förstår sköta undervisningen, så att barnen icke blott ryckas med under sjelfva lektionen, utan äfven fatta och behålla det genomgångna. I andra skolor åter är tyvärr förhållandet ett motsatt.

Bland lärarne befinnas i synnerhet de yngre vara de, som mera rationellt sköta undervisningen, om än understundom en och annan af

dem visar sig allt för litet hafva tillegnat sig den metod, som följes. Bland de äldre lärarne finnas ock några, som ådagalägga stor skicklighet som undervisare, under det åter andra synas vara okunniga om, huru de olika ämnena efter hvarderas olika natur böra behandlas. Dock fullgöra de aldra fleste såväl äldre som yngre lärare och lärarinnor sina åligganden med nit och skicklighet. När man besinnar, under hvilka förhållanden skolan på de flesta ställen ännu arbetar, känner man sig manad att icke hårdt bedöma den, som der med möda söker åstadkomma det bästa möjliga resultat.

Dels vid vårterminens, dels vid höstterminens slut anställas offentliga förhör, vid hvilka barnens föräldrar och äfven andra intresserade pläga vara närvarande. På lämplig tid anställas äfven på många ställen förhör med de barn, som söka befrielse från skolgång. — Disciplinen är i allmänhet rätt god. En och annan lärare tyckes dock icke hafva insett, huru stor ordningens betydelse är för tukten i det hela. Andra åter göra så mycket af den yttre ordningen, att denna synes blifva allt. Der kärleken till kallet och barnen är rådande, är ock disciplinen synnerligen god.

VI. Undervisningsmateriel.

Materielens beskaffenhet är i 8 skolor god, i 39 medelmåttig och i 14 under medelmåttan.

Med de anspråk, man med rätta bör ställa på materielens beskaffenhet, då man besinnar, huru nödvändig god materiel är för undervisningen, har jag temligen strängt bedömt beskaffenheten af den befintliga materielen. Om än en och annan församling visat sig alltför njugg, när det gällt anskaffande af ny tidsenlig materiel, hafva dock de flesta varit tillmötesgående, och har jag all utsigt få redan under de närmaste åren materielen betydligt ökad, så att inom kort få skolor torde komma att finnas med underhållig materiel.

VII. Anteckningsböcker.

Vederbörliga anteckningsböcker finnas öfverallt. Dagbok och examenskatalog föras i hvarje skola, och matrikel föras i folkskolorna. Äfven finnes i allmänhet särskildt upprättad förteckning öfver i skolskaldern varande barn. Icke alltid begagnas för dagbok och examenskatalog tryckta utan skrifna formulär.

VIII. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

I endast ett skoldistrikt har under den gångna femårsperioden ett nytt folkskolehus blifvit uppfördt. Några nya småskolehus hafva under sista året börjat byggas. I allmänhet äro de befintliga lärorummen någorlunda goda: 23 goda, 25 medelmåttiga och 15 under medelmåttan. I några skoldistrikt är man redan betänkt på att uppföra nya skolhus, hvadan lärorummen inom kort torde blifva till öfvervägande antal af god beskaffenhet. Skolmöblerna stå i allmänhet i förhållande till lärorummen, dock så att de förra på några ställen äro värda en bättre lokal.

Skolträdgårdar finnas på de flesta ställen, om än några äro mycket knapphändigt tilltagna.

IX. Tillsyn.

Inom några skoldistrikt är tillsynen öfver skolorna och skolgången väl ordnad, inom andra deremot finnes ingen annan tillsyn än den, som sker genom ordföranden i skolrådet och en och annan skolrådsledamot. För att erinra skolrådsledamöterna om deras skyldighet att öfva tillsyn öfver skolorna och skolgången har man på några ställen tillställt hvarje skolrådsledamot ett exemplar af det för skolan antagna reglementet.

Skara i Juli 1887.

E. T. Jungner,
folkskoleinspektör.

II.

Billings, Kinna, Kåkinds samt Norra och Södra Vadsbo kontrakt.

I. Undervisningsanstalterna.

1. *Inspektionsområdet, skoldistriktet och skolområdena.*

Inspektionsområdet har, sedan sista femårsberättelsen afgafs, blifvit så till vida ändradt, att Kållands kontrakt och fem pastorat af Väne kontrakt blifvit utbytta mot Billings och Kåkinds kontrakt. Det omfattar således fem kontrakt ¹⁾, fördelade i 47 pastorat, 117 församlingar — af dessa 3 stads- (Sköfde, Hjo, Mariestad) samt en garnisonsförsamling (Karlsborg) — och 92 skoldistrikt, som vid 1886 års slut hade en folkmängd af 127,561 personer, af hvilka 20,463 voro skolpliktiga barn från 7—14 år, och för hvilkas undervisning vid nysse nämnda års slut funnos 134 folkskolor (121 fasta och 13 flyttande), 7 mindre skolor (5 fasta och 2 flyttande), 155 småskolor (136 fasta och 19 flyttande), 6 enskilda skolor (3 folk- och 3 småskolor), 22 fortsättningskolor samt 28 slöjdskolor (15 för gossar och 13 för flickor).

Skoldistriktet hafva icke undergått någon förändring, men beslut är fattadt, att Timmersdala socken skall skiljas från Böja, Varnhem från Lundby och Götene från Vättnäs. Ännu förefinnes den oegentligheten, att 4 socknar bilda ett skoldistrikt med blott en folkskola i Hjalstad—Mo—Vad—Svenneby och Odensåker—Binneberg—Tidavad—Låstad samt 3 socknar bilda ett skoldistrikt med en folkskola i Eggby—Istrum—Öglunda, Stenstorp—Kyrketorp—Brunhem och Sventorp—Suntetorp—Forsby. Af 2 socknar med blott en folkskola utgöras följande skoldistrikt: Kyrketorp—Hagelberg, Sjogerstad—Rådene, Kinneklefva—Sil, Skjelfvum—Ofva, Bellefors—Ekeskog, Hassle—Berga, Hassle—Enåsa

¹⁾ Under femårsperioden har dock en ny kontraktindelning blifvit gjord, hvarigenom en del af norra och södra Vadsbo utbrutits ur de gamla kontrakten samt bildat Mariestads kontrakt, hvidan inspektionsområdet egentligen omfattar 6 kontrakt, men till denna indelning har icke i denna berättelse tagits någon hänsyn.

samt de tre ofvan nämnda, om hvilkas delning redan beslut blifvit fattadt. I de af 4 och 3 socknar bestående skoldistriktet samt i Bellefors—Ekeskog och Hassle—Berga borde flera folkskolor inrättas och en delning af distriktet ske, men i de öfriga 5 skoldistriktet är en folkskola åtminstone tillä vidare nog. För öfrigt hafva skoldistriktet Medelplana—Vesterplana, Österplana—Kjestad, Torsö—Foglö hvardera 2 och Hofva—Fagerlid 3 folkskolor samt de öfriga 73, som bestå af blott en kyrkoförsamling, åtminstone en folkskola. I Timmersdala—Böja, Lugnås, Brandstorp, Finnerödja, Ransberg och Tived finnas endast flyttande folkskolor, men i de andra 86 skoldistriktet åtminstone en fast folkskola. — Småskolor saknas i Acklinga, Baltaks, Sätters, Utby, Färe, Dala, Högstena, Bresätters, Broby, Hangelösa och Skeby skoldistrikt. Dock skola sådana tråda i verksamhet vid 1887 års början inom Dala, Hangelösa, Säter och Utby. Inom Acklinga och Baltak äro småskolor högst behöfliga samt af mig flere gånger påyrkade. Högstena, Broby och Färe skoldistriktets ringa omfång och barnantal torde ännu en tid lägga hinder i vägen för småskolors inrättande. Endast flyttande småskolor förekomma inom Timmersdala—Böja, Lugnås, Brandstorp, Bäcks, Elgarås, Finnerödja, Ransbergs och Tiveds skoldistrikt.

De skoldistrikt, som hafva mer än en fast eller flyttande folkskola eller mindre folkskola, hafva delats i två eller flera skolområden på följande sätt:

Skoldistrikt.	Antal skolområden med:						Summa.
	Fast folkskola och småskola.	Fast folkskola utan småskola.	Flyttande folkskola med småskola.	Flyttande folkskola utan småskola.	Fast mindre folkskola.	Flyttande mindre folkskola.	
Porshem	3	—	—	—	—	—	3
Hangelösa	—	2	—	—	—	—	2
Medelplana—Vesterplana	2	—	—	—	—	—	2
Österplana—Kjestad	2	—	—	—	—	—	2
Agnetorp	1	1	—	—	—	—	2
Daretorp	1	1	—	—	—	—	2
Fröjeröd	2	—	—	—	—	—	2
Götlanda	1	—	—	—	1	—	2
Torsö—Foglö	1	1	—	—	1	—	3
Amnehärad	2	2	—	—	—	—	4
Björkäng	2	—	—	—	—	—	2
Transport	17	7	—	—	2	—	26

Skoldistrikt.	Antal skolområden med:						Summa.
	Fast folkskola och småskola.	Fast folkskola utan småskola.	Flyttande folkskola med småskola.	Flyttande folkskola utan småskola.	Fast mindre folkskola.	Flyttande mindre folkskola.	
Transport	17	7	—	—	2	—	26
Elgarås	1	1	—	—	1	—	3
Finnerödja	—	—	3	1	—	—	4
Fredsberg	2	—	—	—	—	—	2
Fåged	3	—	—	—	—	—	3
Hofva-Fagerlid	1	—	2	—	—	2	5
Lyrestad	3	—	—	—	—	—	3
Mölltorp	1	1	—	—	—	—	2
Ransberg	—	—	2	—	—	—	2
Tived	—	—	2	—	—	—	2
Undenäs	2	6	—	—	2	—	10
Summa	30	15	9	1	5	2	62

Af dessa skolområden hafva blott 22, nemligen Forshems 3, Medelplana—Vesterplana 2, Österplana—Kjestads 2, Tidaholms i Agnetorp, Daretorps norra, Fröjered 2, Torsö, Amnehärads norra och södra, Habo i Björkäng, Fågeds 3, Lyrestads 3 samt Forsvik i Undenäs, sitt skolväsen tillfredsställande ordnad. I de öfriga äro större eller mindre förändringar af nöden.

För bedömande af skolornas tillräcklighet har jag uppställt som norm, att i hvarje distrikt bör finnas minst *en* folkskola, understödd af minst *en* småskola för hvarje fullt antal af 100 barn i skolåldern. Huru de befintliga undervisningsanstalterna förhålla sig till invånare- och barnantalet i de olika skoldistrikten, äfvensom huru många skolor ytterligare behöfvas, för att skolväsendet skall blifva lika tillgodosedt i hela inspektionsområdet, synes af följande jämförande framställning:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Skoldistriktets namn.	Lärare.	Barn från 7—14 år.	Undervisningsanstalter.							En skola på personer.	En skola på barn.	Behöf- liga nya skolor.		
			Folk- skolor.	Mindre skolor.	Små- skolor.	Enkilda skolor.	Summa.	Folkskolor.	Småskolor.					
Berg	1,361	215	1	—	—	—	2	—	—	3	454	72	1	1
Borgunda	878	129	1	—	—	—	1	—	—	2	439	65	—	1
Dala	680	95	1	—	—	—	—	—	—	1	680	95	—	1
Eggby—Istrum—Öglunda	1,580	271	1	—	—	—	3	—	—	4	395	68	2	—
Häggum	615	103	1	—	—	—	1	—	—	2	308	52	—	—
Högestena	329	42	1	—	—	—	—	—	—	1	329	42	—	—
Kyrketorp—Hägelberg	913	145	1	—	—	—	2	—	—	3	305	49	—	—
Lerdala	1,011	155	1	—	—	—	1	—	—	2	506	78	—	1
Skånings—Åsaka	1,182	200	1	—	—	—	2	—	—	3	394	67	1	—
Sköfde stad	4,156	605	2	—	—	—	2	—	—	4	1039	152	4	4
" landsförs., norra	1,917	329	1	2	—	—	2	—	—	4	480	82	1	1
" " södra	1,335	234	1	—	—	—	2	—	—	3	445	78	1	—
Sjogerstad—Rådene	1,045	172	1	—	—	—	1	1	—	3	349	58	1	—
Stenstorp—Kyrketorp— Brunhem	1,471	239	1	—	—	—	3	—	—	4	368	60	1	—
Sventorp—Suntetorp—Foraby	2,155	358	1	—	—	—	4	—	—	5	431	72	2	—
Timmerdala—Böja	1,013	176	—	1	—	—	—	1	—	2	507	88	1	1
Varnhem—Lundby	1,596	250	1	—	—	—	3	—	—	4	399	63	1	—
Billings kontrakt	23,237	3,718	18	1	—	—	29	2	—	50	465	75	16	10
Björnsäter	1,363	255	1	—	—	—	3	—	—	4	341	64	1	—
Bresäter	397	65	1	—	—	—	—	—	—	1	397	65	—	1
Broby	211	19	1	—	—	—	—	—	—	1	211	19	—	—
Forshem	1,873	351	3	—	—	—	3	—	—	6	318	59	—	1
Fallösa	653	111	1	—	—	—	1	—	—	2	327	56	—	—
Götene—Vättlösa	1,395	250	1	—	—	—	2	—	—	3	465	84	1	1
Hägelösa	1,054	152	2	—	—	—	—	—	—	2	527	76	—	2
Holmestad	1,358	238	1	—	—	—	2	—	—	3	453	80	1	1
Husaby	1,078	176	1	—	—	—	1	—	—	2	539	88	—	1
Transport	9,382	1,617	12	—	—	—	12	—	—	24	—	—	3	7

¹⁾ De 6 inom inspektionsområdet befintliga folkskolorna med 2 lärare hvardera äro här för jämförelsens skull upptagne som 12 folkskolor.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Skoldistriktets namn.	Invånare.	Barn från 7—14 år.	Undervisningsanstalter.							En skola på personer.	En skola på barn.	Behöf- liga nya skolor.		
			Folk- skolor.	Mindre skolor.	Små- skolor.	Enskilda skolor.	Summa.	Folkskolor.	Småskolor.					
												Flyttande. Pasta.	Flyttande. Pasta.	Flyttande. Pasta.
Transport	9,382	1,617	12	—	—	—	12	—	—	24	—	—	3	7
Kinneklefva—Sil	706	120	1	—	—	—	1	—	—	2	353	60	—	1
Kinne—Vedum	807	133	1	—	—	—	1	—	—	2	404	67	—	1
Källby	624	92	1	—	—	—	1	—	—	2	312	44	—	—
Ledajö	882	152	1	—	—	—	1	—	—	2	441	76	—	1
Lugnås	1,447	239	—	1	—	—	—	1	1	3	483	80	1	1
Medelplana—Vesterplana ..	1,417	244	2	—	—	—	3	—	—	5	284	49	—	—
Skeby.....	360	63	1	—	—	—	—	—	—	1	360	63	—	1
Skjelfvum—Ofva	806	100	1	—	—	—	2	—	—	3	269	34	—	—
Österplana—Kjedad	1,229	241	2	—	—	—	2	—	—	4	306	61	—	1
Kinna kontrakt	17,660	3,001	22	1	—	—	23	1	1	48	368	64	4	13
Acklinga	627	119	1	—	—	—	—	—	—	1	627	119	—	2
Agnetorp	2,488	445	3	—	—	—	2	—	—	5	498	89	1	3
Baltak	728	123	1	—	—	—	—	—	—	1	728	123	—	2
Brandstorp	981	172	—	1	—	—	—	1	—	2	491	86	1	1
Brevik	1,776	322	1	—	—	—	2	—	—	3	521	108	2	1
Daretorp	1,324	180	2	—	—	—	1	—	—	3	442	60	—	1
Edhem	877	176	1	—	—	—	1	—	—	2	439	88	—	1
Fogelås, norra	1,440	235	1	—	—	—	2	—	—	3	480	79	1	1
” södra	1,616	268	1	—	—	—	2	—	—	3	539	90	1	1
Fridene	800	126	1	—	—	—	1	—	—	2	400	63	—	1
Flöjered.....	1,550	207	2	—	—	—	2	—	—	4	388	52	—	—
Grefbäck	973	159	1	—	—	—	1	—	—	2	487	80	—	1
Hjo landsförsamling	1,447	202	1	—	—	—	2	—	—	3	449	68	1	—
” stad	1,425	190	1	—	—	—	1	—	1	3	442	64	1	—
Korsberga	1,217	164	1	—	—	—	2	—	—	3	406	55	—	—
Kyrkefalla	3,101	459	1	—	—	—	5	—	—	6	517	77	3	—
Mofalla ...	603	95	1	—	—	—	1	—	—	2	302	48	—	—
Transport	22,973	3,642	20	1	—	—	25	1	1	48	—	—	11	15

1) Se noten å s. 9.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Skoldistriktets namn.	Invånare.	Barn från 7—14 år.	Undervisningsanstalter.							En skola på personer.	En skola på barn.	Behöf- liga nya skolor.		
			Polk- skolor.	Mindre skolor.	Små- skolor.	Summa.						Folkskolor.	Småskolor.	
			Flyttande. Fasta.	Flyttande. Fasta.	Flyttande. Fasta.	Flyttande. Fasta.	Enskilda skolor.							
Transport	22,973	3,642	20	1	—	—	25	1	1	48	—	—	11	15
Varola	1,002	158	1	—	—	—	2	—	—	3	337	53	—	—
Vellinge	975	155	1	—	—	—	1	—	—	2	488	78	—	1
Versås	1,211	170	1	—	—	—	2	—	—	3	404	57	—	1
Kåkinda kontrakt	26,161	4,125	23	1	—	—	30	1	1	56	468	74	11	17
Ek	667	109	1	—	—	—	1	—	—	2	334	55	—	—
Ekby	668	89	1	—	—	—	1	—	—	2	334	45	—	—
Flistad	521	79	1	—	—	—	—	—	1	2	261	40	—	—
Fröve	667	83	1	—	—	—	1	—	—	2	334	44	—	—
Götlunda	1,581	254	1	—	1	—	1	—	—	3	527	85	1	1
Hjälstad—Mo—Vad— Svenneby	1,806	317	1	—	—	—	4	—	—	5	361	64	2	—
Horn	676	89	1	—	—	—	1	—	—	2	338	45	—	—
Leksberg	889	96	1	—	—	—	1	—	—	2	445	48	—	—
Locketorp	1,008	145	1	—	—	—	1	—	—	2	504	73	—	1
Mariestad	2,908	358 ¹⁾	4	—	—	—	3	—	—	7	415	52	—	—
Odensåker m. fl.	1,839	271	1	—	—	—	4	—	—	5	368	55	1	—
Säter	737	114	1	—	—	—	—	—	—	1	737	114	—	1
Torsö—Foglö	1,756	270	2	—	1	—	2	—	—	5	352	54	—	1
Ullervad	1,173	193	1	—	—	—	3	—	—	4	294	49	—	—
Uthy	749	74	1	—	—	—	—	—	—	1	479	74	—	1
Väring	1,194	155	1	—	—	—	1	—	—	2	596	78	—	1
Södra Vadsbo	18,560	2,696	20	—	2	—	24	—	1	47	395	58	4	6
Amnehärad	2,892	508	4	—	—	—	1	1	—	6	482	85	—	4
Beateberg	1,083	181	1	—	—	—	2	—	—	3	361	61	1	—
Bellefors—Ekeskog	1,786	297	1	—	—	—	3	—	—	4	447	75	2	—
Björkäng	2,076	320	2	—	—	—	2	—	—	4	519	80	1	1
Bäck	504	77	1	—	—	—	—	1	—	2	252	39	—	—
Transport	8,341	1,383	9	—	—	—	8	2	—	19	—	—	4	5

¹⁾ Se noten i s. 9.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Skoldistriktets namn.	Invånare.	Barn från 7—14 år.	Undervisningsanstalter.							En skola på personer.	En skola på barn.	Behöf- liga nya skolor.		
			Folk- skolor.	Mindre skolor.	Små- skolor.	Enskilda skolor.	Summa.	Folkskolor.	Småskolor.					
Transport	8,341	1,383	9	—	—	—	8	2	19	—	—	4	5	
Elgarås	1,818	311	2	—	1	—	—	1	4 454	78	1	1	—	
Finnerödja	3,179	607	—	4	—	—	—	3	7 495	87	2	3	—	
Fredsberg	2,537	387	2	—	—	—	1	2	5 508	78	1	2	—	
Fäged	2,485	489	3	—	—	—	6	—	9 277	55	1	—	—	
Färe	256	44	1	—	—	—	—	—	1 256	44	—	—	—	
Halna	907	134	1	—	—	—	1	—	2 454	67	—	1	—	
Hassle—Berga	1,113	218	1	—	—	—	2	—	3 371	73	1	—	—	
Hassle—Enda	989	174	1	—	—	—	2	—	3 330	58	—	—	—	
Hofva—Fagerlid	3,733	616	1	2	—	2	1	2	8 467	77	2	2	—	
Karlsborg	1,678	105	2	—	—	—	1	—	3 560	35	—	—	—	
Lyrestad	2,477	342	3	—	—	—	3	1	7 354	49	—	—	—	
Mölltorp	2,104	323	2	—	—	—	1	—	3 702	108	1	2	—	
Ransberg	2,895	497	—	2	—	—	—	3	5 579	100	2	2	—	
Tived	1,482	251	—	2	—	—	—	2	4 471	63	1	—	—	
Trästena	620	103	1	—	—	—	1	—	2 310	52	—	—	—	
Undenäs	5,334	939	9	—	3	—	2	—	13 411	73	—	6	—	
Norra Vadsbo	41,943	6,923	38	10	3	2	29	16	98 428	71	16	24	—	
Hela inspektionsområdet	127,561	20,463	121	13	5	2	135	20	3 299	437	69	51	70	—

Häraf synes:

1) att det normala förhållandet eller 50 barn och derunder på hvarje skola förekommer endast i 17 skoldistrikt, nemligen Högstena, Kyrketorp-Hagelberg, Broby, Kallby, Medelplana-Vesterplana, Skjelfvum—Ofva, Mofalla, Ekby, Flistad, Frösve, Horn, Leksberg, Ullervad, Bäck, Färe, Karlsborg, Lyrestad;

2) att en skola på ett antal af 51—60 barn finnes i följande 18 skoldistrikt: Häggum, Sjögerstad—Rådene, Stenstorp—Kyrketorp—Brunhem, Forshem, Fullösa, Kinnekleva—Sil, Daretorp, Fröjered,

¹⁾ Se noten å s. 9.

Korsberga, Varola, Versås, Ek, Mariestad, Odensåker, Torsö—Foglö, Fåfred, Hassle—Enåsa, Tråstena;

3) att *en* skola på ett antal af 61—70 barn finnes i följande 16 skoldistrikt: Borgunda, Eggby—Istrum—Öglunda, Skånings—Åsaka, Varnhem—Lundby, Björsäter, Bresäter, Kinne—Vedum, Skeby, Österplana—Kjestad, Fridene, Hjo landsförsamling, Hjo stad, Hjalstad—Vad—Mo—Svenneby, Beateberg, Halna, Tived;

4) att *en* skola på ett antal af 71—80 barn finnes i följande 22 skoldistrikt: Berg, Lerdala, Sköfde södra landsförsamling, Sventorp—Suntetorp—Forsby, Hangelösa, Holmestad, Ledajö, Lugnås, Fogelås norra, Grefbäck, Kyrkefalla, Vellinge, Locketorp, Utby, Våring, Bellefors—Ekeskog, Björkäng, Elgarås, Fredsberg, Hassle—Berga, Hofva, Udenås;

5) att *en* skola på ett antal af 81—90 barn finnes i följande 11 skoldistrikt: Sköfde norra landsförsamling, Timmeradala—Böja, Götene—Vättlösa, Husaby, Agnetorp, Brandstorp, Edhem, Fogelås södra, Götunda, Amnehärad, Finnerödja;

6) att *en* skola på ett antal af 91—100 barn finnes i följande *trenne* skoldistrikt: Dala, Ransberg.

7) att *en* skola på ett antal af 100—152 barn finnes i följande 6 skoldistrikt: Sköfde stad, Acklinga, Baltak, Brevik, Säter, Mölltorp.

I de 8 sist nämnda skoldistrikten synes sålunda ett allt för stort missförhållande vara rådande mellan skolornas och barnens antal. Också äro åtgärder vidtagna för att få dessa missförhållanden afhjelpa. Redan 1882 fattade kyrkostämman i Dala på min begäran beslut att inrätta en småskola, som skulle träda i verksamhet med 1883 års ingång, men verkställigheten uppsköts, ehuru jag flere gånger afgaf påminnelser, tills kyrkostämman upphäfde sitt förut fattade beslut. Jag måste då anmäla förhållandet för Skara Domkapitel, som ålade församlingen att före 1886 års utgång hafva anordnat småskola, hvilken ock med 1887 års början trädte i verksamhet. Dala skoldistrikt kan således nu hänföras till första klassen. Det samma är ock fallet med Säter, der med 1887 års början en småskola blifvit anordnad. I Sköfde stad har man med största beredvillighet tillmötesgått min yrkanden, så att beslut fattats att fördubbla skolornas antal, hvidan med 1887 års början 2 nya småskolor och vid 1888 års början 2 nya folkakolor komma att träda i verksamhet. Äfven i Ransberg, Brevik och Mölltorp hafva åtskilliga förslag till skolväsendets förbättrande varit föremål för behandling, och har jag anledning hoppas, att inom kort en förändring till det bättre skall inträda. Sämst är förhållandet i Acklinga och Baltak, der trenne af mig gjorda framställningar om

inrättandet af småskolor blifvit lemnade utan afseende. Jag har dock icke ännu velat vidtaga några andra åtgärder, emedan jag hoppas, att den nyutnämnde kyrkoherden skall blifva mig behjelpig vid reformens genomförande.

Husaby skoldistrikt, som i förra femårsberättelsen upptogs som ett af de bäst ordnade med afseende på skolornas förhållande till barnantalet, har nu genom indragning af en småskola erhållit plats bland de sämst tillgodosedda skoldistrikten.

I följande 40 skoldistrikt har skolväsendet under femårsperioden icke undergått någon förändring hvarken med afseende på skolornas antal eller skolhus m. m., nemligen Eggby—Istrum—Öglunda, Högstena, N. Kyrketorp—Hagelberg, Sköfde södra församling, Sjogerstad—Rådene, Sventorp—Suntorp—Forsby, Timmersdala—Böja, Björåter, Bresäter, Kinnekleva—Sil, Kallby, Lugnås, Skeby, Acklinga, Baltak, Brandstorp, Brevik, Edhem, Fogelås södra, Hjo landsförsamling, Hjo stad, Vellinge, Versås, Ek, Ekby, Flistad, Götunda, Leksberg, Locketorp, Odensåker—Binneberg—Tidavad—Låstad, Ullervad, Utby, Våring, Bellefors—Ekeskog, Fåre, Halna, Hassle—Enåsa, Hofva—Fagerlid, Mölltorp, Tråstena. I de öfriga 52 skoldistrikten hafva vidtagits större eller mindre förändringar, hvilka redan blifvit eller i det följande blifva närmare vidrörda.

2. Folkskolor.

De fasta folkskolorna hafva under femårstiden på följande sätt ökat eller förändrats:

År 1882 förändrades Udenås mindre folkskola vid Lindhult till folkskola.

År 1883 inrättades en andra folkskola inom Björkängs skoldistrikt vid Habo och blefvo Lyrestads flyttande folkskola Siggarrud—Kullerud och Elgarås flyttande folkskola Bredebolet—Högshult förändrade, den förra till 2 fasta; förlagda vid Siggarrud och Slättevalla, och den senare till en fast, förlagd till Bredebolet.

År 1884 anställdes en biträdande lärarinna vid Forsviks folkskola.

» 1885 » » » » » Tidaholms och Karlsborgs folkskolor.

År 1886 blef Daretorps mindre folkskola vid Blåhult förvandlad till egentlig folkskola och en biträdande lärarinna anställdes vid Sköfde norra landsförsamlings folkskola.

Således hafva 10 nya fasta folkskolor eller folkskoleafdelningar med särskild lärare tillkommit, men på samma gång bör anmärkas, att fasta skolan vid Bromö förändrats till mindre folkskola.

De flyttande folkskolorna hafva ökat med *en*, i det Finnerödja skoldistrikts flyttande mindre folkskola Björkmarken—Ullsandsmo 1883 förändrats till folkskola, men samma år upphörde de 2 ofvan nämnda i Lyrestads och Elgarås skoldistrikt att vara flyttande. Dessa skolor äro nu mer ej flera än 13 och flytta blott på 2 stationer samt hade vid sist förrättade inspektionen följande antal inskrifna barn å hvarje station:

Skoldistrikt.	Stationernas namn.	Antal inskrifna barn		
		å 1:sta station.	å 2:dra station.	Summa.
Timmersdala—Böja	Timmersdala och Böja	49	47	96
Lugnås	Lugnås och Kinnaskogen	60	36	96
Brandstorp	Brandstorp och Rödån	44	46	90
Finnerödja	Qvarntorp och Bäckedalen	41	47	88
”	Körningstorp och Åna	70	41	111
”	Valljöbol och Finnefallet	56	38	94
”	Björkmarken och Ullsandsmo ..	34	36	70
Hofva—Fagerlid	Bjerke och Bahult	38	34	72
”	Gastorp och Gårdsjö	48	24	72
Ransberg	Mossebo och Spethult	49	82	131
”	Ransberg och Hönsa	45	62	107
Tived	Davidstorp och Damtorp	38	50	88
”	Sannerud och Vägen	38	25	63

Björkmarken—Ullsandsmo saknar underlag af småskola, Mossebo—Spethult är understödd af tvenne på 2 stationer flyttande småskolor, och de öfriga 11 äro alla försedda med en på 2 stationer flyttande småskola. Detta oaktadt är dock barnantalet å hvarje station så stort, att hvar och en flyttande folkskola borde utbytas mot 2 fasta. Detta är redan beslutadt i Timmersdala—Böja och Lugnås samt af mig påyrkat i de öfriga 5 distrikten.

De fasta folkskolorna äro, hvad barnens undervisning vidkommer, af 4 skilda slag, nemligen:

a) med särskild lärare för hvarje afdelning, hvilket förekommer

1) i Mariestads goos- och flickskola samt Tidaholms och Forsviks folkskolor, der hvarje lärare undervisar 2 årsklasser;

2) i Karlsborgs och Sköfde norra landförsamlings folkskolor, der 1 lärare undervisar 2—4 årsklasserna samt en biträdande lärarinna meddelar 1:sta årsklassen undervisning tillsammans med småskolans 2:dra

årsklass. Dock är barnantalet så väl i Tidaholms som Sköfde norra landsförsamlings folkskola så stort, att hvarje afdelning ytterligare måst delas i tvenne, som undervisas hvarannan dag.

b) med 4 årsklasser, undervisade samtidigt af samme lärare, hvilket förekom i följande 32 folkskolor, som vid sista inspektionen hade:

1) 50 inskrifna barn eller derunder: Källby, Mofalla, Bäck, Vassbacken, Siggarrud, Trästena, Ek, Ekby, Flistad, Frösve, Horn, Locketorp;

2) 51—60 inskrifna barn: Borgunda, Klämmesbo, Varola, Fåged, Lyrestad, Slättevalla, Leksberg, Ullervad;

3) 61—70 inskrifna barn: Halna, Grefbäck;

4) 71—80 " " Edhem, Fröjered, Versås, Elgarås, Stenbäcken, Torsö;

5) 81—90 " " Beateberg, Våring;

6) 91—100 " " Valtret;

7) 101 " " Bellefors—Ekeskog.

c) med 4 årsklasser, fördelade i 2 afdelningar, undervisade på olika tider af samme lärare, hvilket förekom i följande 52 folkskolor, som vid sista inspektionen hade:

1) 50 inskrifna barn eller derunder: Skjelfvum—Ofva, Fullösa;

2) 51—60 " " Häggum;

3) 61—70 " " Forshem, Röd påle, Kinneklefva, Hellekis, Hönsäter, Habo;

4) 71—80 " " Altona, Sjogerstad, Årnäs, Kinne—Vedum, Ledsjö, Medelplana, Daretorp, Fridene, Hjo stad, Velinge;

5) 81—90 inskrifna barn: Skånings—Åsaka, Husaby, Österplana, Örvallsbron, Lerdala;

6) 91—100 inskrifna barn: Eggby, Sköfde stadsförsamlings för gossar, Boda;

7) 101—110 inskrifna barn: Sköfde stads för flickor, Fogelås södra, Korsberga, Barrebacken, Björkäng, Fredsberg, Hofva, Odensåker;

8) 111—120 inskrifna barn: Berg, Varnhem, Kyrkefalla, Vättlösa, Holmestad, Hjo landsförsamling, Amnehärad, Berga, Götlunda;

9) 121—130 inskrifna barn: Sköfde landsförsamlings södra, Stens-torp, Björsäter, Mölltorp;

10) 131—140 inskrifna barn: Hjalstad;

11) 160—163 " " Sventorp, Brevik, Fogelås norra.

d) utan underlag af småskola, hvilket förekom i 25 folkskolor, som vid sista inspektionen hade i folk- och småskoleafdelningen inskrifna följande antal barn, undervisade på olika tider:

Skoldistrikt.	Skolan belägen vid	Antal barn		
		i folkskole- afdelningen.	i småskole- afdelningen.	Summa.
Dala	Dala kyrka	51	38	89
Högstena	Högstena kyrka.....	27	18	45
Bresäter	Bresäters "	32	9	41
Broby	Broby kyrkstapel	12	11	23
Hangelösa	Hangelösa kyrka	47	22	69
"	Knorren	37	22	59
Skeby	Skeby kyrka	33	23	56
Acklinga	Acklinga "	53	49	102
Agnetorp	Möbacken	51	27	78
Baltak	Baltaks by	53	45	98
Daretorp	Blåhult	30	20	50
Amnehärad	Blekviken	39	33	72
"	Nordhult	30	30	60
Elgarås	Bredebolet	33	24	57
Färe	Färe kyrka	20	24	44
Mölltorp	Gröna Liden	63	36	99
Undenäs	Boviken	30	26	56
"	Granvik	24	37	61
"	Lindhult	50	32	82
"	Perstorp	38	58	96
"	Sättra	34	37	71
"	Vikaskogarne	26	19	45
Säter	Kroken	67	50	117
Torsö—Fogås	Foglö	26	12	38
Utby	Utby kyrka	40	26	66

Då man anser, att en lärare icke i allmänhet bör samtidigt undervisa mer än omkring 50 barn, i synnerhet om dessa stå på olika ståndpunkt, så att de måste undervisas i flera lexlag, framgår af förestående öfversigt öfver inspektionsområdets fasta folkskolor:

1) att vid Tidaholms och Sköfde norra landsförsamlings folkskolor fordras flera lärarekrafter;

2) att 12 folkskolor, upptagna under b) 3, 4, 5, 6, 7, böra delas i oliktidiga afdelningar, eller ock flera folkskolor inrättas;

3) att 28 folkskolor, upptagna under c) 6, 7, 8, 9, 10, 11, böra erhålla flera lärarekrafter, eller ock nya folkskolor inrättas;

4) att nästan alla de folkskolor, som upptagas under d), böra förses med småskolor.

3. Mindre folkskolor.

Som förut nämnts, hafva 3 mindre folkskolor (Lindhults, Björkmarken—Ullsandsmo, Blåhult) förändrats till folkskolor, men då folkskolan å Bromö samt Elgarås flyttande småskola Högshult—Bredebolet förvandlats till fasta mindre folkskolor i Bromö och Högshult, finnas ännu 7 skolor af detta slag, hvilka vid sista inspektionen hade följande antal inskrifna barn.

Skoldistrikt.	Skolan belägen vid	Antal barn		
		i folkskoleafdelningen.	i småskoleafdelningen.	Summa.
A) Fasta:				
Elgarås	Höghult	30	36	66
Undenäs	Höghult	41	34	75
”	Skeppshult	32	31	63
Götlunda	Brännemon	27	27	54
Torsö—Foglö	Bromö	15	13	28
B) Flyttande:		å 1:sta stationen	å 2:dra stationen	
Hofva	Bränningsudden—Björkåsen	30	20	50
”	Grimstorp—Pankan	31	13	44

Samtliga dessa skolor borde utbytas mot folkskolor eller, der så kan ske, mot småskolor. Hvad undervisningen vidkommer, höja de sig i sitt nuvarande skick högst obetydligt öfver småskolans kurs.

4. Småskolor.

Dessa skolor hafva under femårsperioden ökats på följande sätt:
År 1882 började Mofalla småskola sin verksamhet.

År 1883 inrättades 4 småskolor (1 fast i Borgunda, 1 fast i Tidaholm, 1 flyttande i Finnerödja, 1 flyttande i Ransberg).

År 1884 trädde 6 fasta småskolor i verksamhet (1 i Frösve, 1 i Skånings-Åsaka vid Nattorp, 1 i Vesterplana, 1 i Forshem vid Årnäs, 1 i Kinna—Vedum, 1 i Hassle—Berga vid Sörgården).

År 1885 tillkommo ytterligare 6 småskolor (2 i Forshem vid kyrkan och Rödpåle, 1 i Fullösa, 1 i Fröjered vid Klämmesbo, 1 i Horn samt 1 flyttande i Lyrestad vid Vasselän och Lagmansboda).

Således hafva 17 nya småskolor inrättats, men då en småskola i Husaby indragits och en flyttande småskola i Elgarås förändrats till fast mindre folkskola, utgör sjelfva tillväxten i antalet blott 15. Dessutom har under 1882 *en* småskola i Fridene, 1883 *en* i Mölltorp, 1883 och 1884 *en* i Elgarås, och 1884 och 1885 *en* i Stenstorp varit i verksamhet, men sedan upphört.

Småskolorna hafva varit af 4 olika slag, nemligen:

- a) *med särskild lärarinna för hvarje årsklass*, hvilket förekom i 8 skolor, som vid sista inspektionen hade följande antal inskrifna barn:

	Antal barn	
	i 1:sta årsklassen.	i 2:dra årsklassen.
Sköfde stad (med hvarje årsklass delad i 2 oliktidiga afdelningar).....	67	68
Sköfde norra landsförsamling vid Lunden.....	36	—
Karlsborg	23	—
Mariestad	27	43
Tidaholm	46	51

I Sköfde norra landsförsamling och i Karlsborg har 2:dra årsklassen i småskolan undervisats af samma lärarinna, som skött folkskolans 1:sta årsklass.

- b) *med 2 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna*, hvilket förekom i 91 skolor, som vid sista inspektionen hade:

1) 30 inskrifna barn eller derunder: Orresäter, Istrum, Häggum, Öm, Rådene, Brunhem, S. Kyrketorp, Forsby, Sparrsäter, Björsäter, Sjöberg, Götene, Källby, Medelplana, Ofva, Backabo, Sörstorp, Sanneryd, Ekeskog, Habo, Boda, Fåfred, Vassbacken, Sörgården, Sundsmarken, Råglända, Frösve, Svenneby, Vad, Skalkarike, Vestersidan, Kjeckstad;

2) 31—40 inskrifna barn: Berg, N. Kyrketorp, Hagelberg, Natttorp, Tyskagården, Sjogerstad ¹⁾, Fröbacken, Sventorp, Stenbacken, Klostret, Daretorp, Fogelås norra, Isleryd, Klämmesbo, Korsberga, Varola (2), Kyrkebråten, Abberud, Backa, Tomten, Berga, Kullerud, Ekby, Leksberg, Mariestad, Låstad, Rör, Tidavad, Ullervad, Horn;

3) 41—50 inskrifna barn: Eggby, Öglunda, Björstorp, Lundby, Garde, Kärret, Fridene, Mofalla, Versås, Tiberg, Ångatorp, Riddar-

¹⁾ Denna småskola är upptagen bland de fasta, ehuru den flyttar mellan Sjogerstad och Basat, men samma barn undervisas å båda stationerna.

hagen, Stenbäcken, Lyrestad, Trästena, Forsvik, Ek, Götlunda, Smedby, Locketorp, Hesslestad, Russlingen;

4) 51—60 inskrifna barn: Kåplunda, Fröjered, Fredsberg, Halna Mölltorp, Mo.

c) med 2 årsklasser fördelade i 2 afdelningar, undervisade på olika tider af samma lärarinna hvilket förekom i 37 skolor, som vid sista inspektionen hade:

1) 30 inskrifna barn eller derunder: Rustsäter, Vesterplans Skjelfvum, Veling;

2) 31—40 inskrifna barn: Årnäs, Fullösa, Holmestad (2), Kinneklefva, Kinne—Vedum, Österplana, Hönssäter, Hjo stad, Eneskogen Grafven;

3) 41—50 inskrifna barn: Borgunda, Forshem, Rödåle, Stenrödjan, Husaby, Ledsjö, Högalund, Källelund, Amnehärad, Våring;

4) 51—60 inskrifna barn: Våmb, Lerdala, Ranstad, Fröstorp Örvallsbron, Hofva;

5) 61—70 inskrifna barn: Ingelsby, Udenäs;

6) 71—80 " " Edhem, Grefbäck, Tibro;

7) 81—90 " " Björkäng.

d) flyttande på 2 stationer med 2—3 årsklasser å hvarje station samtidigt undervisade, hvilket förekom i följande 19 skolor med vid sista inspektionen inskrifne barn:

Skoldistrikt.	Stationernas namn.	å 1:sta station.	å 2:dra station.	Summa
Timmersdala—Böja	Timmerdala och Böja	30	35	65
Lugnås	Lugnås och Kinnaskogen	53	44	97
Brandstorp	Brandstorp och Rödån	26	27	53
Amnehärad	Torsvi och Bröten	32	21	53
Bäck	Bäck och Borrud	25	18	38
Elgårds	Elgårds och Björkulla	33	24	57
Finnerödja	Qvarntorp och Bäckedalen	19	20	39
"	Körningstorp och Åna	37	51	88
"	Valljöbol och Finnefallst.	26	21	47
Fredsberg	Boda och Skrinningarud	34	21	55
"	Riksberg och Kröserödjan	32	28	60
Hofva	Bjerke och Bahult	27	39	66
"	Gastorp och Gårdsjö	31	28	59
Lyrestad	Väslan och Lagmansboda	17	13	30
Ransberg	Mossebo och Höghult	44	27	71
"	Ransberg och Hönss	42	44	86
"	Spethult och Marhult	49	31	80
Tived	Damtorp och Davidstorp	35	28	63
"	Vågen och Sannerud	25	15	40

Då i en småskola icke med fördel kan undervisas samtidigt af samma lärarinna mer än omkring 30 barn, framgår af förestående öfversigt:

1) att 28 småskolor, upptagna under b) 3, 4, böra delas i olik-tidiga afdelningar; eller ock nya småskolor inrättas;

2) att 12 småskolor, upptagna under c) 4, 5, 6, 7, böra ökas med lika många nya, så framt barnantalet skulle fortfarande blifva lika stort;

3) att hvar och en af de 14 flyttande småskolor, som hafva öfver 50 inskrifna barn, böra utbytas mot 2 fasta.

5. *Fortsättningsskolor.*

Enligt kungl. kungörelsen den 11 September 1877 inrättade fortsättningsskolor funnos under 1886 22 stycken i följande 20 skoldistrikt och hade vid sista inspektionen nedannämnda antal inskrifna barn:

Skoldistrikt.	Belägen vid	Antal veckor utöfver folk- skolans tid.	Antal barn.
Stenatorp—Brunhem—S. Kyrketorp	Stenatorps kyrka	6	14
Sventorp—Suntetorp—Forsby	Sventorps "	6	30
Varnhem—Lundby	Lundby	4	20
Götene—Vättlösa	Vättlösa	4	7
Holmestad	Enebacken	4	15
Husaby	Husaby kyrka	4	12
Medelplana—Vesterplana	Medelplana	4	16
Fogelås norra	Stenalmen	6	25
Fröjeröd	Fröjeröds kyrka	4	19
Kyrkefalla	Kyrkefalla "	6	26
Amnehärad	Mörtstad	6	31
Bellefors—Ekeskog	Myckeltorp	6	18
Fägröd	Fägröds kyrka	6	27
"	Stenbäcken	6	38
Karlsborg	Karlsborgs fästning ...	6	15
Undenäs	Forsvik	4	19
"	Valtret	4	27
Götlunda	Götlunda kyrka	6	29
Leksberg	Leksbergs "	6	8
Mariestad	(aftonskola)	30 veckor 6 timmar i v.	18
Torsö—Foglö	Torsö kyrka		
Väring	Värings "	6	28
		Summa	497

eller i medeltal 23 lärjungar på hvarje skola.

Dessutom hafva under femårsperioden i Skånings-Åsaka, Österplana—Kjestad vid Österplana och Hönäsäter, Versås, Hassle—Berga, Hassle—Enåsa, Lyrestad, Udenås vid Perstorp, Foglö funnits dylika skolor, hvilka efter några års fortvaro indragits. Då det kan synas underligt, att dessa skolor icke blifvit med mer intresse omfattade, vill jag meddela några af de hufvudsakliga skälen härtill, hvilka jag fått bekräftade vid ett af mig den 12 Oktober 1885 hållet möte med 30 folkskolelärare, hvilka i skilda delar af inspektionsområdet i en eller annan form haft att sköta den fortsatta undervisningen. Till öfverläggning hade jag framställt följande fråga: Hvilka äro de hufvudsakliga hindren för fortsättningsskolors upprättande i enlighet med kungl. kungörelsen den 11 Sept. 1877? Af öfverläggningen framgick, att de allmänaste hindren voro: *att* man af sparsamhet eller rent af njugghet sökte komma ifrån en, om än aldrig så ringa utgift; *att* många, i synnerhet äldre personer ansågo skolan obehöflig, ej inseende dess verkliga nytta, utan troende den blott tillkommen för att öka lärarnes lön; *att* skolgången till följd af bristande tillsyn eller skolornas otillräcklighet på många ställen så försumrades, att barnen finge gå i folkskolan, tills de skulle inträda i nattvardsskolan; *att* barnantalet i fortsättningsskolan blefve för litet, hvilket delvis förorsakades deraf, att barnen erhöles *utskrifna* afgangsbetyg från folkskolan, innan de genomgått fortsättningsskolan; *att* skolans inrättande berodde på röstöfvervigt vid kyrkostämma, hvilken bestämmelse bortfölle, om skolan blefve obligatorisk; *att* det visat sig, snart sagdt, omöjligt få sådan skola till stånd i skoldistrikt med flyttande folkskola, eller der småskolor saknades; *att* skolrådsordförandena dels för tidigt intaga barnen i nattvardsskolan, dels ock på några ställen visat sig afvoigt sinnade mot denna skola; *att* kommunens bidrag till lärarens aflöning vore nästan högt, då staten i öfriga fall bidroge med ², af den kontanta lönen. Äfven uttrycktes den åsigten, att det låge orättvisa i bestämmelsen för inträde i skolan, då det fordrades *goda ritsord* i föregående afdelningars kurser, ty derigenom hindrades de mera efterkomna barnen från att begagna skolan, men å andra sidan öfverenskomas, att just detta stadgande borde strängt fasthållas, om icke fortsättningsskolan skulle nedejunka till en blott ersättningsskola för försummad skolgång, och dess ändamål vore då förfeladt.

I några skoldistrikt (Borgunda, Dala, Högstena, Lerdala, Skjelfvum—Ofva, Österplana, Hofva, Mölltorp, Locketorp, Odensåker, Ullervad) hade man till den fortsatta undervisningen anslagit 2—4 veckor vid läsårets början, i några andra (Bresäter, Broby, Hangelösa, Källby, Skeby, Korsberga, Tived, Ekby) en dag i hvar eller hvarannan vecka, men ehuru Skara domkapitel nu mer icke stadfäster något reglemente,

som ej innehåller plan för den fortsatta undervisningen, och de flesta skoldistrikt under sista femårsperioden fått sina reglementen förnyade, är det dock en obestriddig sanning, att 1886 funnos ej mindre än 53 (af 92) skoldistrikt, i hvilka ingen dylik undervisning lemnades. Frågar man efter orsaken härtill, svaras gemenligen, att ingen begagnar sig af det erbjudna tillfället till fortsatt undervisning, emedan de allra flesta barnen qvarstanna i folkskolan, tills de inträda i nattvardsskolan, och skulle undantagsvis ett eller annat barn utträda förr, skulle det vara orätt att för ett eller några få barn uppoffra en månad af folkskolans dyrbara tid.

Sockenboksamlingarne hafva under femårsperioden icke blifvit synnerligen ökade, hvilket icke behöfver betyda, att läslusten aftagit. Jag tror fast hellre, att till följd af lättheten att åtkomma böcker för billigt pris boksamlingar i hemmen blifva allt mer och mer allmänna. Emellertid har jag, så vidt det varit mig möjligt, sökt upplysning om de boksamlingar, som funnits i folkskolorna eller deras närhet, och dervid funnit sådana med:

- 1) öfver 600 band i Forshem (med Årnäs), Undenäs (med Sättra och Forsvik), Mariestad;
- 2) 500—600 band i Finnerödja;
- 3) 400—500 » » Hofva;
- 4) 300—400 » » Brandstorp, Karlsborg, Österplana—Kjestad, Medelplana, Husaby;
- 5) 200—300 » » Hangelösa, Korsberga, Holmestad, Vättlösa, Lerdala, Berg, S. Fogelås, Frösve, Björsäter, Skånings—Åsaka, Mölltorp, Utby, Odensåker, Källby, Sjogerstad, Brevik, Grefbäck, Ek;
- 6) 100—200 band i Hjalstad, Elgarås, Halna, Lyrestad, Lugnås, Ransberg, Vellinge, Tived, Beateberg, Bellefors—Ekeskog, Varola, Götunda, N. Kyrketorp—Hagelberg, Eggby, Leksberg, Torsö, Bäck, Skjelfvum—Ofva, Locketorp, Ekby, Ullervad, Hassle—Berga, Flistad, Ekby, Kinnekleva, Högstena, Sventorp, Hjo stad;
- 7) under 100 band i Trästena, Fredsberg, Björkäng, Amnehärad, N. Fogelås, Kyrkefalla, Broby, Mofalla, Fågred, Fåre, Fröjered; samt
- 8) att i Dala, Fullösa, Kinne—Vedum, Bresäter, Ledsjö, Timmersdala—Böja, Baltak, Hjo landsförsamling, Acklinga, Fridene, Edhem, Horn, Borgunda, Säter, Våring, Stenstorp—Brunhem—S. Kyrketorp, Sköfde stad, Sköfde norra och södra landsförsamling, Hassle—Enåsa, Varnhem—Lundby, Versås, Häggum, Agnetorp, Daretorp saknas, så vidt jag vet, dylika boksamlingar.

6. *Öfriga undervisningsanstalter.*

a) *Enskilda skolor*, som kunna hänföras till och för den plats, der de verka, i viss mån ersätta folk- och småskolor, hafva varit följande 6:

Skoldistrikt.	Skolans namn.	Skolan underhålles af	Antal barn 1886.
Agnetorp	Tidaholms aftonskola	Vulcans tändstickfabrik	41
Undenäs	Forreviks "	Forreviks bruk	30
Lugnås	Torpelunds flickskola	Rådbergska donationen ...	28
Hjo stad	Hjo ensk. småskola	Rådman Pettersson	41
Flistad	Flistads "	Flistads socken	18
Amnehärad	Moestorpets skola	Baptister	12

De tre förstnämnda meddela undervisning, som ungefär motsvarar folkskolans, den sistnämnda, mindre folkskolans kurs.

b) *Skaraborgs läns folkhögskola* har varit förlagd å Krackgården inom Stenstorps socken och hade sista läsåret 1885—86 34 lärjungar från skilda delar af Skaraborgs län. Som tryckt redogörelse årligen utgifvits och tillstålts kungl. ecklesiastikdepartementet, torde vidare redogörelse här vara öfverflödigt.

c) *Slöjdskolor*. Ehuru icke kungl. kung. den 11 Sept. 1877 talar om slöjdskolor, har jag dock gifvit efterföljande anstalter detta namn, emedan de utgöra mera fristående, ofta från folkakolan icke blott med afseende på lärare, utan ock till tid och rum skilda inrättningar.

1. *Slöjdskolor för gossar:*

Skoldistrikt.	Skolans läge eller namn.	Antal lärjungar 1886.
Stenstorp—Brunhem—Kyrketorp	Stenstorps kommuns slöjdskola	30
Medelplana—Vesterplana	Medelplana	31
Fridene	Fridene	14
Fäged	Stenbäcken	26
"	Vassbacken	9
Finnerödja	Bäckedalen	12
"	Qvarntorp	14
Karlsborg	Karlsborg	21
Undenäs	Boviken	15
"	Forrevik	39
"	Lindhult	11
"	Närlanda	24
Mariestad	Mariestad	29

2. Slöjdskolor för flickor:

Skoldistrikt.	Skolans läge eller namn.	Antal lärjungar 1886.
Sköfde stad	Richertska skolan	23
Lugnås	Torpelund	24
Medelplana—Vesterplana	Hellekis	22
”	Medelplana	14
”	Vesterplana	10
Husaby	Husaby	20
Hjo stad	Hjo	31
Agnetorp	Tidaholm	13
Undenäs	Granvik	25
”	Foravik	24
”	Sättra	14
”	Valtret	25

Dessutom har undervisning i qvinlig slöjd lemnats af lärarinnorna vid Hönsäter, Blekvikens och Mariestads folkskolor samt vid Stenröd-jans, Sjöbergs, Ranstads, Fågeda, Riddarhagens, Boda, Stenbäckens, Vassebackens småskolor. Vid de sistnämnda 5 småskolorna hafva äfven gossar fått deltaga i undervisningen.

d) Skaraborgs läns landstingsseminarium för bildande af småskole-lärarinnor har varit förlagdt i folkhögskolans lokal vid Stenstorp, men upphörde 1885, emedan jag icke ansåg det vara skäl hos landstinget begära dess fortsättande, då nu mer så riklig tillgång på småskolelärarinnor finnes, att åtminstone för de närmaste fem åren ingen brist torde uppstå. Det hade derföre varit önskligt, att äfven det privata småskole-lärarinneseminariet i Skara hade för någon tid inställt sin verksamhet.

7. Öfversigt af undervisningsanstalternas tillväxt eller förminskning från slutet af 1881 till slutet af 1886.

	Folkskolor		Mindre folkskolor		Småskolor		Fortsättnings-skolor.	Enskilda skolor.	Slöjdskolor för		Summa.
	Fasta.	Flyt-tande.	Fasta.	Flyt-tande.	Fasta.	Flyt-tande.			gossar.	flickor.	
1881	111	14	5	3	117	24	19	3	2	11	309
1886	121	13	5	2	135	20	22	6	15	12	351
Skilnad	+ 10	— 1	0	— 1	+ 18	— 4	+ 3	+ 3	+ 13	+ 1	+ 42

II. Reglementen, läroämnen, lärokurser och läsordningar.

1. *Reglementen.* I närmaste öfverensstämmelse med det af Domkapitlet i Skara 1881 utgifna normalreglementet hafva de flesta skoldistrikt uppgjort sina reglementen, och hafva under femårsperioden följande skoldistrikt fått dylika stadfästade, nemligen

1882: Agnetorp, Forshem, Fullösa, Kinne—Vedum, Halna, Lugnås. Bresäter, Ransberg, Finnerödja, Tived, Beateberg, Bellefors—Ekeskog, Horn, Frösve, Säter, Björsäter, Skånings—Åsaka, Mölltorp, Utby, Ekby, Odensåker—Binneberg—Tidavad—Låstad, Sventorp—Suntetorp—Forsby, Amnehärad;

1883: Mofalla, Medelplana—Vesterplana, Österplana—Kjestad, Flistad, Götlunda, Ledsjö, Götene—Vättlösa, Holmestad, Undenäs;

1884: Lyrestad;

1885: Grefbäck, Brevik, Sjogerstad—Rådene, Skjelfvum—Ofva, N. Fogelås, Borgunda;

1886: Dala, Högstena;

1887: Ek, Ullervad, Versås, Brandstorp, Berg, Lerdala, Daretorp, Vellinge, Stenstorp—Brunhem—S. Kyrketorp.

• Dessa sistnämnda äro uppgjorda under 1886, fast de icke hunnit förr än vid 1887 års början blifva stadfästa. Således hafva icke mindre än 51 nya reglementen tillkommit. Sådana äro ock behöfliga och af mig påyrkade för följande 22 skoldistrikt, nemligen Häggum, Hofva, Björkäng, Bäck, Fredsberg, Timmersdala—Böja, Varola, Edhem, Sköfde stad, Sköfde norra och södra landsförsamling, N. Kyrketorp—Hägelberg, Korsberga, Hjo stad och landsförsamling, S. Fogelås, Eggby—Istrum—Öglunda, Varnhem—Lundby, Fridene, Fröjered, Karlsborg, Skeby. I de öfriga 19 skoldistrikten äro reglementen stadfästade under åren 1879—81.

2. *Läroämnen* i såväl folk- som småskolor hafva varit de i § 12 af folkskolestadgan föreskrifna. Dock har undervisning i *sång* saknats i 2 *folkskolor* (Lindhult och Bjerke—Bahult) och 22 *småskolor* (Svenneby, Mo, Kullerud, Lagmansboda—Vässlan, Holmestad vid Per Olofsgården, Kröserödjan—Riksberg, Amnehärad, Bröten—Torsve, Davids-torp—Damstorp, Sannerud—Vägen, Mariestads första årsklass, Bromö, Kjeckstad, Flistad, Hjo stad, Mofalla, Fröstorp, Varola (2), Lunden, Våmb, Öm), hvilket berott på lärarens och lärarinnornas oförmåga att undervisa i detta ämne. I de flesta småskolor samt flera folkskolor har äfven undervisning i *teckning* saknats. Lämpligt ordnade *åskådningsöfningar* förekomma nu mer i de flesta småskolor. *Slöjd*- och *trädgårdsskötsel* äro på andra ställen afhandlade.

3. *Lärokurser.* För *småskolor* har den i förra femårsberättelsen meddelade lärokursen blifvit följd. I några skoldistrikt (t. ex. Kyrkefalla, Odensåker—Binneberg—Tidavad—Låstad, Hjalstad—Vad—Mo—Svenneby, Sventorp—Suntorp—Forsby), der missförhållandet mellan folk- och småskolornas antal varit allt för stort, hafva småskolorna fått öfvertaga en del af folkskolans lärokurs i synnerhet i katekes, hvilket menligt inverkat på hela skolväsendet i dessa distrikt. För alla *folkskolor* finnas lärokurser uppgjorda i närmaste öfverensstämmelse med den i förra femårsberättelsen meddelade. För de flyttande samt de folkskolor, som ej understöddts af småskolor, hafva kurserna i någon mån måst inskränkas. I de tvenne *flyttande mindre folkskolorna* har undervisningen (utom i katekes) icke sträckt sig utöfver småskolans kurs, och i de 5 *fasta* har med folkskoleafdelningen genomgått en kurs, som ungefär motsvarar den, som i allmänhet medhinnes i den egentliga folkskolans 1:sta och 2:dra årsklass.

4. *Läsordningar*, uppgjorda i närmaste öfverensstämmelse med normalplanens förslag, finnas i alla skolor anslagna i lärorummen, och följas de i allmänhet, så vidt jag kunnat kontrollera det. Jag har dock särskildt märkt, att flerstädes kristendomsundervisningen, åt hvilken dagens 1:sta undervisningstimme varit anslagen, utsträckts till 1 $\frac{1}{2}$ timme. Som det är af stor vikt, att barnen redan från början vänjas vid punktlighet, vore önskligt, att hvarje lärare och lärarinna noga iakttog den för arbetets början och afslutning bestämda tiden samt de å läsordningen upptagna raststunderna. I detta afseende finnes nog åtskilligt öfverflöd att önska.

III. Lärotider.

Den *ärliga lärotiden* har i Brandstorps och Odensåkers folkskolor utgjort 9, men i alla öfriga skolor inom inspektionsområdet 8 kalendermånader. Helst har jag velat få lärotiden för folkskolorna så anordnad, att minst 2 månader under högsommaren, då barnen varit behöfliga för arbeten i hemmen, varit fria från undervisning. Dock finnas ännu 48 folkskolor, hvilka i likhet med småskolorna börja omkring den 1:sta Mars och fortgå med några veckors uppehåll under brädaste skörden till medlet eller slutet af November månad. Den lämpligaste lärotiden för folkskolor anser jag fortfarande vara från den $\frac{15}{1}$ — $\frac{15}{7}$ och $\frac{15}{10}$ — $\frac{15}{12}$. Der barnen måst delas i oliktidiga afdelningar, har gemenligen hvarje afdelning gått hvarannan dag. Endast i några få skoldistrikt (t. ex. Götunda, Amnehärad, Elgarås, Udenäs, Hassle) har en sammanhängande tid användts för hvarje afdelning. Den under sådana förhållanden i synnerhet i småskolan lämpligaste tidsfördelningen, nem-

ligen 2—3 timmar dagligen för hvarje afdelning har förekommit vid Broby, Skeby och Sättra folkskolor samt Bromö mindre folkskola, der folkskoleafdelningen går 4 timmar på förmiddagen samt småskoleafdelningen 2 timmar på eftermiddagen. Tre timmars daglig undervisning för hvarje afdelning har ock förekommit i småskolorna i Sköfde, Vesterplana, Hjo, Våring och Husaby.

I de flyttande skolorna har lärotiden vanligen varit så fördelad, att halfva tiden, 4 månader, användts å hvarje station med *roteförhör* hvar eller hvarannan lördag å den station, der läsningen icke pågått. I Timmersdala—Böja har dock undervisats hvarannan dag, i Lugnås—Kinnaekogen hvarannan vecka å hvarje station och i Gastorp—Gårdsjö 5 månader å Gastorp, 3 å Gårdsjö samt i Brandstorp—Rödån 5 månader i Brandstorp och 4 å Rödån.

Den *dagliga lärotiden* har i de flesta folkskolor varit förlagd mellan kl. 9—12 f. m. och 1—4 eller 2—5 e. m. och för småskolan 9—12 f. m. och 1—3 eller 2—4 e. m. under veckans 5 första arbetsdagar. I några skoldistrikt (Borgunda, Eggby—Istrum—Öglunda, Sjogerstad—Rådene, Varnhem—Lundby, Forshem (folkskolan vid kyrkan), Fullösa, Husaby, Kinneklefva, Medelplana—Vesterplana, Österplana—Kjestad, Acklinga, Baltak, Agnetorp, Fridene, Fåged (folkskola vid Vassebacken), Karlsborg, Udenäs (folkskolan vid Forsvik), har undervisningen pågått i folkskolan från kl. 8 f. m.—1 e. m. eller 9 f. m.—2 e. m. och vid småskolan kl. 8—12 f. m. eller 9 f. m.—1 e. m. Denna senare lärotid har gifvit ett synnerligen godt resultat, både hvad undervisning och skolgång vidkommer.

De flesta *fortsättningsskolorna* hafva pågått 6 veckor i följd vid årets början, vanligen från den 15 Jan., någon gång från den 2, 4 eller 7 Jan. med vanligast 5 timmars undervisning (kl. 9—2) under veckans 6 arbetsdagar. Endast Mariestads fortsättningsskola har pågått under hela läsåret 3 dagar i veckan kl. 4—6 e. m., och Amnehärads från den 15 Okt.—1 Dec. Vid 8 af dessa skolor har 2 veckor tagits från folkskolans tid.

Slöjdundervisningen såväl för gossar som flickor har varit förlagd utom folkskolans lästid, vanligen efter slutad läsning 2 timmar på eftermiddagen vissa dagar i veckan under hela läsåret eller ock till följd af svårighet att få lokal under en sammanhängande tid af 1—2 månader 5—6 timmar dagligen, under den tid folkskolan icke varit i gång.

IV. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgang.

1. *Lärjungar.* Barn mellan 7—14 år funnos inom inspektionsområdet vid 1886 års slut 20,463 (10,399 gossar och 10,064 flickor) eller

ungefär 16 % af hela befolkningen. Huru dessa begagnat sig af undervisningsanstalterna synes af följande uppgifter:

	Antal barn.	Medeltalet på hvarje skola.
Barn, som njutit undervisning i 121 fasta folkskolor.....	8,770	73
" " " " 22 fortsättningskolor	497	23
" " " " 13 flyttande folkskolor.....	1,131	87
" " " " 5 fasta mindre "	273	55
" " " " 2 flyttande "	88	44
" " " " 136 fasta småskolor.....	5,093	38
" " " " 19 flyttande "	1,011	54
" " " " folk- o. småskolor utom distriktet	476	—
" " " " allmänna läroverk	316	—
" " " " enskilda skolor	355	—
" " " " hemmen.....	1,118	—
Barn, som under året ej åtnjutit undervisning efter inhemtande af folkskolans minimum	131	—
" " " " " " " " efter godkend afgangs- prøfning	747	—
" " " " " " " " till följd af sjukdom eller naturfel	108	—
" " " " " " " " af annan anledning...	179	—
" om hvilka uppgift saknas	170	—
Samma	20,463	

Att 1,118 barn åtnjutit undervisning i hemmen enligt skolrådens uppgift, får icke tagas alldeles efter orden. I detta tal ingår visserligen ett hundratal barn, som af föräldrar eller enskilda lärare i hemmen fått undervisning till det omfång, som små- och folkskolan skulle meddelat, men det stora flertalet har dock icke erhållit någon undervisning. Vid granskning af innehållsförteckningarne å barn i skolåldern inom de särskilda skoldistrikten har jag funnit, att de barn, som upptagits undervisade i hemmen varit 7—8-åringar, som ännu icke af föräldrar anmälts till skolgång. Det största antalet sådana barn förekommer i de större skoldistrikten, der skolornas antal är för litet i förhållande till barnens och der följaktligen skolvägarne äro långa och svåra, såsom i Hofva (med 86 dylika hemläsare), Finnerödja, S. Fogelås, Brevik, Locketorp, Sköfde o. s. v. — Af de 179 barn, som under 1886 saknat undervisning af annan anledning än sjukdom, äro de flesta mellan 7—9 år. Det hör nu mer lyckligtvis till sällsynta undantag, att något äldre,

normalt utveckladt barn helt och hållet saknar undervisning. Om 170 barn saknas uppgift, och förekommer detta förhållande mest i Tidaholm (med 56 dylika barn) till följd af dess rörliga fabriksbefolkning. Der- efter kommer Sköfde med 24, men i de öfriga skoldistrikten finnes blott ett och annat sådant barn, som då vanligen med sina föräldrar afflyttat under årets lopp till främmande ort.

2. *Intagning i skolan* sker nu i alla skoldistrikt endast vid början af läsåret, hvilket öfverallt (utom Mariestad) sammanfaller med kalenderåret. Dock har jag, särskildt beträffande småskolorna anhängit, att 1:sta årsklassen skulle få efter läsårets början å bestämd dag i april eller maj börja sin skolgång, emedan det visat sig, att den ofta kalla och fuktiga våderleken under mars och april lagt hinder i vägen för de minsta barnen att ordentligt infinna sig i skolan. Äfven har jag begärt, att barnen i småskolans första årsklass, måtte under de första skoldagarne undervisas blott 1—2 timmar, hvarefter tiden så småningom ökas till det normala, samt att de åtminstone de första 14 skoldagarne måtte skiljas från 2:dra årsklassen äfven i de skolor, der barnen eljest undervisas samtidigt, på det lärarinnan må kunna uteslutande egna sig åt de mindre barnen, tills de blifvit skolvana, och det kan lemnas dem uppgifter att utföra på egen hand.

3. *Skolgången*, om hvilken jag inhemtat uppgifter från hvar skola för hvarje år under femårsperioden, har nästan vid alla skolor årligen fortgått till det bättre. Med ledning af dessa uppgifter och särskildt med fästadt afseende vid den % af årets samtliga läsdagar, som alla skolpliktiga barnen varit närvarande under 1886 har jag indelat folk- och småskolor i följande 8 klasser:

1) *Med god skolgång* (96—99 %) i 10 folkskolor: Stenstorp, Forshem, Rödpåle, Husaby, Medelplana, Hönsäter, Barrebacken, Amnehärad, Mariestads (2) för gossar; samt i 15 småskolor: Björsäter, Forshem, Rödpåle, Per Olofsgården, Husaby, Medelplana, Rustsäter, Vesterplana, Hönsäter, Ingelsby, Bröten—Torsve, Tomten, Vassebacken, Mariestad, Varing.

2) *Med jemn skolgång* (91—95 %) i 19 folkskolor: Sköfde (2), Sköfde landsförsamling södra, Broby, Årnäs, Källby, Hellekis, Skeby, Blekviken, Qvarntorp, Vallsjöbol, Vassebacken, Berga, Karlsborg, (öfre afd.), Forsvik (2), Götlunda, Mariestads för flickor (nedre afd.), Foglö; samt i 27 småskolor: Sköfde (2), Brunhem, S. Kyrketorp, Årnäs, Källby, Ledsjö, Ofva, Skjelfvum, Österplana, Gärde, Hjo stad, Fröstorp, Tibro, Finnefallet, Berga, Hofva, Karlsborg, Lagmansboda, Hönsa, Vägen, Forsvik, Ek, Locketorp, Mariestad (öfre afd.), Tidavad, Ullervad.

3) *Med någorlunda jemn skolgång* (86—90 %) i 37 folkskolor: Dala, Häggum, Björsäter, Bresäter, Fullösa, Holmestad, Kinnekleva, Kinne—Vedum, Ledsjö, Lugnås, Ofva, Österplana, Moberken, Baltak, Brevik, Edhem, Kyrkefalla, Mofalla, Varola, Björkmarken, Körningstorp, Örvallsbron, Bjerke, Karlsborg (nedre afd.), Lyrestad, Mölltorp, Gröna Liden, Mossebo, Sannerud, Trästena, Persatorp, Ek, Frösve, Hjalstad, Leksberg, Mariestads för flickor (öfre afd.), Utby; samt i 37 småskolor: Borgunda, Hagelberg, Våmb, Ranstad, Götene, Stenrödjan, Sventorp, Lugnås, Tidaholm (nedre afd.), Fröjered, Källefund, Grafven, Varola (2), Vellinge, Versås, Amnehärad, Björkäng, Körningstorp—Åna, Bäckedalen, Fåfred Boda, Riddarhagen, Sörgården, Sundsmarken, Örvallsbron, Bjerke, Lyrestad, Kullerud, Mossebo, Spethult, Ekby, Götlunda, Smedby, Mariestads (nedre afd.), Vestersidan, Kjekstad, Russlingen.

4) *Med mindre jemn skolgång* (81—85 %) i 28 folkskolor: Borgunda, Skånings—Åsaka, Sköfde norra landsförsamling, Hangelösa, Knorren, Acklinga, Tidaholm (2), Daretorp, Blåhult, Fridene, Fröjered, Hjo stad, Vellinge, Björkäng, Elgarås, Fredsberg, Fredsbergs Boda, Fåfred, Hofva, Gastorp, Siggarrud, Slättervalla, Ransberg, Granvik, Locketorp, Ullervad, Våring; samt i 21 småskolor: Skånings—Åsaka, Klostret, Sjöberg, Kinne—Vedum, Tidaholm (öfre afd.), Brandstorp, Daretorp, Edhem, Högalund, Mofalla, Kyrkebråten, Bäck, Fredsbergs Boda, Riksberg, Stenbäcken, Gastorp, Råglanda, Frösve, Mo, Leksberg, Hessestad.

5) *Med ojemn skolgång* (76—80 %) i 14 folkskolor: Högstena, Altona, Sventorp, Vättlösa, Fogelås norra, Versås, Fåre, Davidstorp, Boviken, Sättra, Ekby, Flistad, Horn, Torsö; samt i 17 småskolor: Berg, Häggum, Lerdala, Fröbäcken, Sventorp, Timmersdala, Sparresäter, Stenbäcken, Kinnekleva, Kärret, Fåfred, Mölltorp, Daretorp, Svenneby, Vad, Låstad, Rör.

6) *Med mycket ojemn skolgång* (71—75 %) i 11 folkskolor: Berg, Lerdala, Timmersdala, Varnhem, Fogelås södra, Hjo landsförsamling, Nordhult, Bäck, Stenbäcken, Odensåker, Säter; samt i 16 småskolor: Orresäter, Istrum, Nattorp, Kåplunda, Sjogerstad, Öm, Björstorp, Forsby, Lundby, Isleryd, Backabo, Sörtorp, Gunnarstorp, Tiberg, Karlslund, Horn.

7) *Med högst ojemn skolgång* (61—70 %) i 10 folkskolor: Sjogerstad, Brandstorp, Grefbäck, Habo, Bredebolet, Fredsberg, Halna, Lindhult, Valtret, Vikaskogarne; samt i 20 småskolor: Eggby, Öglunda, N. Kyrketorp, Lunden, Rådene, Fullösa, Fridene, Klåmmesbo, Grefbäck, Eneskogen, Abberud, Backa, Ekeskog, Ångatorp, Habo, Elgarås, Halna, Trästena, Flistad, Skalkarike.

8) *Med dålig skolgång* (51—60 %) i 5 folkskolor: Eggby, Klämesbo, Korsberga, Beateberg, Bellefors; samt i 2 småskolor: Fogelås norra, Sänneryd.

I de 22 *fortsättningsskolorna* har skolgången i allmänhet varit jemn [bäst i Husaby (99 %), sämst i Torsö (79 %)].

I de 7 *mindre folkskolorna* har skolgången varit högst ojemn och dålig utom i Grimstorp och Brännemon.

Jag hoppas, att denna jämförande framställning skall fästa skolrådets uppmärksamhet på denna för skolväsendet så högst viktiga sak. Hvad en nitisk skolrådsordförande i detta fall kan uträtta, visar sig bäst i Husaby och Medelplana skoldistrikt, der genom hofpredikanten E. Olbers' och kyrkoherden A. Skärmans oafbrutna bemödanden under de sista åren knappast något enda barn varit frånvarande, åtminstone icke utan begärdt tillstånd och med giltigt förfall.

Af förestående uppgifter framgår ock, att i de folkskolor (t. ex. Valtret, Bellefors, Beateberg), der ett större antal barn än rimligt är, (omkring 100), undervisas samtidigt, har skolgången varit mer än vanligt dålig.

4. *Flyttning från lägre klass till högre samt från småskola till folkskola* sker i allmänhet vid läsårets slut och således blott en gång om året. I några skoldistrikt, ehuru mindre lämpligt, sker uppflyttning från småskola till folkskola vid läsårets begynnelse, då de småskolebarn, som vid förra läsårets slut ansågos mogna för uppflyttning i folkskolan, underkastas en förnyad pröfning.

5. *Afgång från folkskola* uppskjutes i de flesta skoldistrikt till barnens 14:de år dels till följd af ojemn skolgång, dels emedan ordentligt inrättade fortsättningsskolor saknas. Afgångspröfningen sker vid läsårets slut och i samband med årsexamen. Under år 1886 funnos inom inspektionsområdet 1,863 barn i skolåldern, hvilka genomgått dylik pröfning, och af dessa hade 131 afgått med blotta minimikunskaper, hvilket visar, att omkring 7 % af utexaminerade barn måst nöja sig med detta kunskapsmätt.

V. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

1. Lärare.

De vid *folkskolorna* anstälde lärare hafva varit 134 (106 manliga och 28 qvinliga), af hvilka 126 (104 manliga och 22 qvinliga) haft ordinarie anställning. Vederbörlig folkskollärareexamen har aflagts af 131 lärare och lärarinnor, men 3 lärarinnor, som biträdt vid undervisning

i folkskola, hafva blott undergått sådan pröfning, som omförmåles i k. kung. d. 5 Juni 1885. Med afseende på deras insigter och skicklighet att undervisa samt isynnerhet deras sätt att vårda barnens sedliga väsen har jag ansett 7 lärare förtjena vitsordet *berömlig*, 33 *med beröm godkänd*, 90 *godkänd*.

Lärarne vid de *mindre folkskolorna* hafva varit 7 (1 manlig och 6 qvinliga), hvilka utom en undergått den i k. kung. d. 5 Juni 1885 § 6 omnämnda pröfningen. Af dem förtjena 2 vitsordet *med beröm godkänd*, 5 *godkänd*.

Småskolorna hafva skötts af 155 lärare (2 manliga och 153 qvinliga), af hvilka 9 icke undergått pröfning enligt k. kung. d. 5 Juni 1885, men 6 af dessa hafva dock genomgått längre eller kortare kurs vid seminarium för utbildande af småskolelärarinnor. Vitsordet *berömlig* kan tilldelas 2, *med beröm godkänd* 29, *godkänd* 121, *försvarlig* 3. Med 10 lärarinnor, som dock alla genomgått någon seminariekurs, har jag verkställt sådan pröfning, som k. kung. den 5 Juni 1885 omförmåler.

De 22 *fortsättningsskolorna* hafva föreståtts af lärarne vid de folkskolor, med hvilka dessa skolor varit förenade. Endast vid en dylik skola (Medelplana) har kyrkoherden undervisat i kristendom.

Af de *enskilda skolorna* förestås 2 af folkskolelärare, *en* af en diakonissa och de öfriga tre af lärarinnor, som icke fått någon utbildning för sitt kall.

Slöjdundervisningen för gossar har i 8 skolor skötts af folkskolelärare, af hvilka 5 genomgått Nääs slöjdlärareseminarium och en Karlstads seminarium. Af de öfriga slöjdlärarne har en genomgått Nääs' och en Lidköpings slöjdskola.

I 4 *slöjdskolor för flickor* har undervisningen lemnats af småskolelärarinnor och i de öfriga 8 af sömmerskor, som ej erhållit någon pedagogisk utbildning.

Med undantag af 4 folkskollärare och 2 folkskollärarinnor har för alla öfriga som oförvitligen tjenstgjort i minst 5 år, den *kontanta lönen* höjts till 700 kronor, hvaröfver den icke stigit mer än för förste läraren i Mariestad, som har 900 kr., och för 3 andra lärare (i Lugnås, Fröjered och Hjalstad), som hafva 766 kr. Lärarinnorna vid de *mindre skolorna* hafva 300 kr. och den oexaminerade läraren 250. — *Småskollärarinnornas* kontanta löner uppgå nu i allmänhet till 300, hvartill oftast kommer förmånen af fri bostad och vedbrand. Dock finnas ännu 16 lärarinnor med 250 och 2 med blott 200 kronors lön. Om lönen sålunda för småskollärarinnor nu mer är temligen god, är dock icke störjt för deras alderdom. Jag har sökt förmå dem årligen göra insatser i lifränteanstalt, men deri blott lyckats med ett fåtal. Enklarest skulle denna fråga kunna lösas, om skoldistriktet, isynnerhet nu sedan

lönen utgår med $\frac{2}{3}$, af statsbidraget, årligen insatte i lifranteanstalt 10 kr. mot det, att lärarinnan sjelf insatte minst lika mycket. Om 20 kr. årligen insattes från en lärarinnas 20:de—40:de år, skulle hon vid 41 års ålder hafva en pension af omkring 60 kr., vid 46 år omkring 85. vid 51 år omkring 130 och vid 55 år omkring 220. Denna åtgärd skulle åtminstone ingifva alla småskollärarinnor hopp om att icke behöfva komma på fattighuset.

2. Undervisning.

Kristendoms-kunskap. I samband med den dagliga bönen om morgonen läses i folkskolan af läraren eller något af barnen en afdelning af ett kapitel ur nya testamentet (vanligen ur evangelierna eller apostlagerningarna), hvilket sedan utfrågas och på ett enkelt sätt förklaras. I småskolan åter, der barnen ej ännu äro fullt läskunniga och ej heller med uppmärksamhet kunna följa med vid uppläsning af en sammanhängande afdelning ur bibeln, har bibelläsning alls icke förekommit eller ock blifvit förberedd derigenom, att lärarinnan vid morgonbönen på ett enkelt och lättfattligt sätt genomgått ett kortare bibelspråk. Till ledning för lärarinnan har jag anvisat Steinmetz' Bibliska Veckospråk. Tyvärr finnas ännu många småskolor, der man fortsätter med den gamla metoden att låta barnen hvarje dag läsa eller rättare sagdt, genomstafva ett bibelkapitel. Hvad detta skall tjena till, vet jag icke. Visst är, att det icke befordrar innanläsningsfärdigheten, än mindre insigten i och vördnaden för bibelordet. *Bibliska berättelser* genomgås med ledning vanligen af Steinmetz' eller Bäckmans bibl. historia i småskolan i allmänhet på ett ändamålsenligt sätt och i sammanhang dermed inläras dels *textorden i Luthers lilla katekes*, dels lämpliga lätare och barnasinnen tilltalande *psalmverser*. Dock finnas flera småskolor, der man, förbiseende denna skolas egentliga uppgift, plågar de små barnen med utanoläsning af större eller mindre delar af katekesförklaringen, som, om den skall läsas utantill, borde uppekjutas till folkskolan. Önskligt vore dock, att äfven der kursen i katekes finge inskränkas till de 3 första hufvudstyckena, samt att 4:de och 5:te hufvudstycket sparades till nattvardsskolan. I fortsättningskolan förekommer hufvudsakligen bibelläsning.

Modersmdlet. De flesta småskolor bibringa nu sina lärjungar ganska god innanläsningsfärdighet. Utom småskolans läsebok (af Kastman eller Rodhe) medhinnas åtskilliga stycken ur folkskolans. Innanoläsningen kan därför nu mer anses öfver hufvud taget som ganska god inom hela inspektionsområdet. *Rättsskrifningsöfningarne*, i folkskolans nedre afdelning (1:sta och 2:dra årsklassen) hufvudsakligen bibringande

genom afskrifning ur bok, fortsätts i den öfre efter diktamen. I många skolor inskrifvas dessa i särskild rättskrifningsbok, som sedan af läraren rättas. Dock finnas lärare, som af fruktan för besväret icke vilja eller för det stora barnantalets skull icke kunna medhinna rätta hvarje öfning. I öfre afdelningen genomgås äfven det viktigaste af *form- och satsläran*. Någon egentlig *uppsatsskrifning* förekommer i allmänhet ej förr än i fortsättningsskolan.

Välskrifning. I några småskolor har man med fördel låtit barnen börja skriva å papper med blyertspenna, hvarigenom de blifvit lättare på handen och fått vänja sig vid renlighet och snygghet. I folkskolan användes oftast den s. k. Pählmanska metoden.

Räkning. Den i normalplanen för småskolan föreslagna kursen medhinnes ganska lätt till och med i de mindre väl lottade småskolorna, och i folkskolans nedre afdelning genomgås hela tal, i öfre i samband med metersystemet, decimalbråk, allmänna bråk samt de 4 räknesättens tillämpning på praktiska uppgifter. I de skolor, der tiden är knappt tillmätt åt detta ämne, har jag ansett det ligga mindre fara i att från lärokursen utesluta allmänna bråk, blott barnen få begrepp om hvad med ett sådant menas samt att förvandla det till decimalbråk. I det praktiska lifvet förekommer nu mer ganska sällan fall, der vanliga bråk behöfva användas. *Enkel bokföring* genomgås i fortsättningsskolan.

Geometri förekommer väl i alla folkskolors öfre afdelning, men sträcker sig i allmänhet icke öfver beskrifning och mätning af ytor.

Geografi meddelas redan i form af åskådningsöfning i de bättre småskolorna. Undervisningen i detta ämne har både till följd af de utmärkta väggkartor, som nu mer finnas i nästan alla skolor, och genom lättheten för barnen att skaffa sig goda kartböcker betydligt underlättats och gjorts mer intresseväckande och fruktbarande.

Naturkunnighet, förberedd genom lämpliga åskådningsöfningar i småskolan, fortsättes genom folkskolans alla årsklasser. Tyvärr saknas i flertalet skolor lämplig materiel för att göra undervisningen om de viktigaste naturföreteelserna rätt levande och åskådlig. I *växt- och djurläran* vill gerna undervisningen nedsjunka till torra indelningar och kännetecken på slägter och arter. En viktig del af naturkunnigheten, som ej ännu kommit till sin fulla rätt, är *helsoläran*, hvars viktigaste anningar dock borde meddelas åtminstone i fortsättningsskolan.

Historia förberedes i folkskolans nedre afdelning under läsning af den historiska afdelningen i folkskolans läsbok, men förekommer ej som egentligt läroämne förr än i öfre afdelningen. Någon framställning af de viktigaste händelserna ur *allmänna historien* och *kyrkohistorien* förekommer endast undantagsvis. Då historien utgör ett valfritt ämne i fortsättningsskolan, blir ofta undervisningen deri ganska knapphändig,

om ens någon, till följd af den åt denna skolart knappt tillmätta tiden. I några dylika skolor har man dock genomgått en öfversigt af Sveriges *grund- och kommunallagar*.

Sången inskränker sig i allmänhet till psalmsång samt några enkla fosterländska sånger, och i allmänhet begås det felet, att barnen hvarken i små- eller folkskolan få lära sig att rätt och väl utantill uppläsa den sång, som skall sjungas, innan melodien inläres. Önskligt vore ock, att sången litet mer, än nu sker, användes som stämnings- och uppfriskningsmedel under de öfriga lärotimmarne.

Tekning bedrifves efter Stuhlmannska metoden,

Gymnastik. Enkla fristående rörelser, vändningar och marscher förekomma vid alla skolor under den varma årstiden, men de flestades små och osunda skollokaler omöjliggör gymnastik inomhus. Dock kunde det oftare ske, än hvad nu är fallet. *Redskapsgymnastik* förekommer ej mer än å Karlsborg, der en särskild, väl inredd gymnastiksal finnes. På några få ställen har man sökt tillämpa de Liedbeckska anvisningarne att använda skolbänkarne som redskap. *Vapenöfningar* förekomma ingenstades.

Trädgårdsskötsel. Handledning vid odlingen af de vanligaste blomsterarter och matnyttiga växter förekommer vid 82 folkskolor och vid ett färre antal äfven i trädplantering och trädförädling.

Slöjd. I 9 *slöjdskolor för gossar* har undervisningen bedrifvits efter den s. k. *Nääsmetoden* och i de öfriga 4 kan man icke egentligen tala om någon metodisk undervisning. Det samma är ock fallet med undervisningen i *qvinlig slöjd*. Jag har visserligen fäst uppmärksamheten på *Agnes Schallenfelds metod för undervisning i handslöjd*, men den har af flera skäl ej kunnat följas. Om såväl vid folk- som småskollärarinneseminiarierna funnes i förening med öfnings-skolorna väl ordnade slöjdskolor för flickor, torde snart lämpliga lärarinnor i detta öfningsämne erhållas.

3. Skolförhör och disciplin.

Examina hållas i några skoldistrikt både vid vår- och höstterminens slut, i andra blott en gång, nemligen vid läsårets slut, då vanligen ock afgangspröfning med barn från folkskolan försiggår. Under pågående lästermin besökas skolorna sällan af skolrådsledamöter eller föräldrar, hvilket dock skulle vara för den nitiske läraren en uppmuntran och för den mindre omsorgsfulle en god kontroll. — Förhör med de i hemmet undervisade barnen förekomma ingenstades och äro, då dessa barn, som förut sagts, hufvudsakligen utgöras af 7—8-åringar, som ännu ej börjat skolgången, mindre behöfliga.

Disciplinen upprätthålles såväl i folk- som småskolor i allmänhet på ett nöjaktigt sätt. Der så icke varit fallet, beror detta visserligen någon gång på lärarens eller lärarinnans oförmåga, men ännu oftare på slapphet och klemighet i hemmen, der barnen icke hållas till ordning, arbete och lydnad, och läraren eller lärarinnan klandras, ja, förölämpas, om han eller hon med den lindrigaste aga eller blott tillsägelse söker rätta ett vanartigt och bortskämdt barn. Hur lärarens verksamhet under sådana förhållanden, hvilka tyvärr äro allt för vanliga, skall nedsättas och hämmas, hans nit och lust slappas, hans lif förbittras, ligger i öppen dag.

VI. Undervisningsmateriel.

I *småskolan* inskränker sig undervisningsmedlen till Kastmans (Rohdes, Siljeströms, Sandbergs, Ambrosii) läsbok för småskolor, svart taffa, kulram, griffeltaflor. I ett mindre antal skolor finnas kartor öfver Sverige och Palestina samt Sandbergs bibliska bilder och bilderark, i en och annan räknekuber, räknestafvar, läsetabeller, folkskolans läsbok eller delar deraf. Ännu saknas fullt lämpliga bilder för åskådningsöfningarne.

I de flesta *folkskolorna* finnas utom folkskolans läsbok de nödvändiga kartorna, glob, planscher öfver djurriket, människokroppen och för undervisning i teckning äfvensom Dahms svenska historia, Berlins naturlära, väggtaffa öfver metriskä mått och vigter samt i ett mindre antal skolor geologiska väggtaffor, taflor öfver Sveriges regenter, historiska taflor, tellurium och lunarium, stereometriskä figurer, mått och vigter efter metriskä systemet, afbildningar af svampar, mineralsamling, väggtaffor öfver landthushållning, klotsar för teckningsundervisning, orgelharmonium. Endast till några få skolor har anskaffats Roths nya karta öfver Skaraborgs län, hvilken borde finnas i alla.

Om jag sålunda indelar skolorna med afseende på materielens beskaffenhet i de tre klasser, som inspektionstabellerna upptaga, skulle den vara *god* i 1 folkskola och 2 småskolor (Karlsborg), *medelmåttig* i 133 folk-, 5 mindre folk- och 108 småskolor samt *under medelmåttan* i 2 mindre folk- och 47 småskolor.

De *läroböcker*, som under senare inspektionstiden användts, och hvilka barnen i allmänhet fått sjelfva inköpa, hafva varit i de särskilda läroämnenä:

Biblisk historia af Steinmetz, Bäckman, Åkerblom, Celander, Lindström, Sundén,

Lärokurs i modersmålet af Sundén, Sjölander, Lundeqvist, Norlén.

Rättstafningslära af Sundén, Wessman, Sjölander, Lundeqvist.

Räknebok af Bäckman, Schmidt, Lindblom, Siljeström, Schelin, Segerstedt, Olsson och Celander, K. J. Lindvall, J. A. Svensson, Zweigbergk, Nyström, Otterström.

Geometri af Berg och Grönblad, Siljeström, J. A. Svensson, Segerstedt, Lagerhamn, Bäckman.

Geografi af Erslev, Lind, Bäckman, Åhlund, Dahm, Gehlin och Brunius, Vinge, Hägerman.

Naturlära af Berlin, Celander, Segerstedt, Wahlstedt, Lundeqvist, J. A. Karlsson.

Svensk historia af Odhner, Hägerman, Dahm, Starbäck, Vinge.

Förskrifter af Pählman, Mentzer, Croomard, Berg och Grönblad, Meijerberg, Sandberg, Engdahl.

VII. Anteckningsböcker.

Hufvudbok, examenscatalog och dagbok föras i alla skolor på ett tillfredsställande sätt. Dock saknas inbundna dagböcker i flera småskolor. Vanligast användes dr W. Lidbergs formulär samt för dagbok ett af mig utgifvet. Fullständig förteckning på barn i skolåldern finnes nu mer öfver allt, ehuru den på några ställen uppgöres temligen sent på året, hvarigenom det blir både för skolrådet, skolläraren och inspektören svårt att kontrollera, huru barnen begagna undervisningsanstalterna.

VIII. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

1. Lärorum.

Folkskolehus hafva uppförts 1882: vid Lindhult i Undenas, i Ek, vid Slättevalle i Lyrestad, i Lerdala; 1883: vid Habo i Björkäng, Horn, Grefbäck; 1885: vid Blåhult i Daretorp, i Varola; 1886: i Beateberg, i Karlsborg, af hvilka 11 nya skolhus det vid Ek, Habo, Horn hvardera inrymma äfven en lärosal för småskola och det vid Varola och Karlsborg tvenne dylika. Folkskolesalarne i Barrebacken, Dala, Boda, Mariestad (för lägre gossafdelningen), Odensåker, Österplana, Medelplana, Valtret, Häggum, Agnetorp (folkskolans nedre afdelning), Foglö, Ullsandsmo, Björkmarken, Vallsjöbol, Vikaskogarne hafva reparerats.

Småskolehus hafva uppförts 1882: vid Gunnarstorp i Korsberga, vid Ebbetorp i Mofalla; 1883: i Fåged vid kyrkan, vid Orresäter i

Berg; 1884: i Svenneby, vid Forsvik i Undenäs. vid Hesslestad på Torsö; 1885: vid Rödpåle i Forshem, i Ledsjö, i Bäck; 1886: vid Isleryd i N. Fogelås, vid Kliene i Frösve, vid Kroken i Säter. Dessutom hafva nya småskolelokaler inredts i folkskolehusen i Fredsbergs Boda, Borgunda, Ofva och Dala.

Sålunda hafva 24 nya skolhus uppförts, innehållande 31 skolsalar (11 för folk- och 20 för småskola), hvartill komma ytterligare 4 nyinredda småskolesalar. Ännu sakna dock 28 fasta småskolor (Eggby, Istrum, Öglunda, Häggum, N. Kyrketorp, Hagelberg, Nattorp, Våmb, Brunhem, Björstorp, Fröbäcken, Forsby, Gärde, Kärret, Kyrkebråten, Hjalstad, Rör, Vestersidan, Kjeckstad, Götene, Vesterplana, Rustsäter, Österplana, Stenbäcken, Sörgården, Råglanda, Hulan, Karlslund), 2 flyttande mindre folkskolor (Bränningssiden—Björkåsen och Grimstorp—Pankan) samt 4 flyttande småskolor (Torsve—Bröten, Riksberg—Kröserödjan, Väsulan—Lagmansboda, Höghult—Marhult) egna lokaler. Detta är ock fallet med flyttande småskolan Bäck—Borrud å stationen Borrud och Boda—Skrinningarud å stationen Skrinningarud. Äfven i Amnehärad hålles småskola 2 månader vid Ekenäs i hyrd lokal. Af de öfriga småskolorna äro 66 inhysta i egna skolhus, 52 i samma hus som folkskolan och 5 (S. Kyrketorp, Bäck, Öm, Velinge, N. Fogelås) i vederbörande sockens fattighus.

Alla så väl fasta som flyttande folkskolor samt de 5 fasta mindre folkskolorna hafva egna lokaler. Dock måste Forsviks nedre folkskoleafdelning undervisas i samma lokal som den öfre och Sköfde norra landsförsamlings nedre folkskoleafdelning undervisas i samma lokal som småskolan vid Lunden.

De hyrda lokalerna utom den för småskolan vid Sörgården i Hassle—Berga skoldistrikt äro mer eller mindre olämpliga och böra bedömas med betyget *betydligt under medelmåttan*.

Då man, för att en skollokal skall vara lämplig för sitt ändamål, ställer på den samma, förutsatt att en lämplig byggnadsplats blifvit vald, följande fordringar:

- 1) att icke längden må öfverstiga 36, bredden 30 fot;
- 2) att icke höjden må understiga 12 fot;
- 3) att 16 qv.-fots golfyta och 200 kub.-fot luft beräknas till hvarje barn;
- 4) att ljuset i förhållande till barnens sittplatser infaller från venter och, om så behöfves bakifrån, men ej från höger eller framifrån;
- 5) att skolsalen är försedd med lämplig ventilation;
- 6) att bänkarne äro af ändamålsenlig konstruktion samt hvar och en ej afsedd mer än för högst 2 barn;
- 7) att skolsalens tak och väggar äro brädbeklädda;

8) att särskildt afklädningsrum finnes; är det blott ett ringa fåtal, 23 skollokaler eller omkring 10 % (Karlsborg (3), Varola, Kyrkefalla (4), Grefbäck, Götlanda (2), Horn (2), Mariestad (3), Utby, Brestäter, Forshem, Fullösa, Kinne—Vedum, Ledsjö och Hesslestad i Torsö—Foglö), som uppfylla alla dessa fordringar. Dock måste erkännas, att många af de öfriga lokalerna äfven äro goda.

I de 160 skolsalar, som sakna särskilda ventiler, är derföre icke alldeles tillfälle till ventilation omöjliggjord, emedan vanligen några af de öfre fönstren kunna, om så behöfves, ständigt hållas öppna,

2. Skolmöbler.

Ännu finnas långbänkar i 125 skolsalar, och de 2-sitsiga bänkarne äro icke heller alltid så särdeles ändamålsenliga. Katedrar finnas numera sällan, utan är för lärarens räkning i stället ett löst bord med stol uppställt å en förhöjning framför bänkraderna. Skåp för materielens förvarande samt kartställ finnas i de allra flesta skolor.

3. Skolträdgårdar.

Enligt skolrådets uppgifter finnas 73 ordnade skolträdgårdar, ehuru väl högst få af dessa kunna sägas vara fullt ändamålsenligt ordnade för undervisning i trädgårdsskötsel. Erkännas må likväl att vid de allra flesta folkskolehus, ja, t. o. m. vid många småskolehus finnes åtminstone någon liten plantering, och der läraren är intresserad för trädgårdsskötsel kan god undervisning lemnas i hans egen trädgård, äfven om icke något särskildt planteringsland skulle vara för barnens öfning afskildt.

Vid 14 folkskolehus [Sventorp, Böja, Rödån, Finnefallet, Ullsandsmo, Vallsjöbol, Äna, Bjerke, Gårdejö, Hönsa, Spethult, Vägen, Mariestad (2)], 2 skolhus för mindre folkskola (Höghult och Skeppshult) samt vid 26 småskolehus saknas plantering, ja, vid flera af dem till och med plats för sådan.

IX. Kostnader för skolväsendet år 1886.

Utgifter:

Till lärares aflöning	180,477,29
» skollokaler och inventarier	21,165,18
» undervisningsmateriel	3,287,74
» öfriga behof	27,292,48

Summa kr. 232,222,69,

hvilket gör 12,58 kr. på hvarje af de under 1886 undervisade 18,028 barnen.

Inkomster:

Af staten	84,787,07
» räntor och arrenden	4,632,85
Öfriga inkomster	6,739,09
Direkt af skoldistriktens uttaxerade medel	136,063,68

Summa kr. 232,222,69,

hvilken summa, fördelad på inspektionsområdets 127,561 invånare, gör 1,83 kr. på hvarje person eller, om blott den af skoldistriktens direkt utgående summan 136,063,68 kr. fördelas på invånareantalet, 1,07 kr.

X. Tillsynen.

Endast i några få skoldistrikt (t. ex. Karlsborg, Fåged, Hassle) har jag märkt, att skolrådsledamöterna på ett mer verksamt sätt deltagit i tillsynen öfver skolorna.

Så vidt möjligt varit, har jag årligen besökt alla skolor inom inspektionsområdet. Under 1886 inspekterades alla så väl folk-, mindre folk- och småskolor som ock fortsättnings-, enskilda och slöjdskolor. Blott tvenne folkskolor (i Varola och Hönsäter) voro vid besöket till följd af lärarens sjukdom inställda.

Af 17,806 af skollärarne uppgifna i skolorna inskrifna barn skulle vid dessa inspektionstillfällen varit närvarande 11,936, men blott 9,417 eller omkring 80 % hade infunnit sig.

Af dessa 9,417 närvarande barn hafva undervisats i:

Biblisk historia	9,417 eller 100 %
Katekes	7,357 » 78 »
Modersmålet inom småskolans kurs	4,275 » 45 »
Modersmålet inom folkskolans kurs	5,142 eller 55 »
Skrifning	9,417 » 100 »
Räkning	9,417 » 100 »
Geometri	2,697 » 29 »
Geografi	4,640 » 49 »
Historia	3,124 » 33 »
Naturkunnighet	4,878 » 51 »
Teckning	3,031 » 32 »
Sång	8,459 » 90 »
Gymnastik	8,747 » 93 »
Trädgårdsskötsel	1,918 » 20 »
Handslöjder för gossar	146 » 1,5 »
» » flickor	247 » 2,5 »

Sammanträden med lärare och lärarinnor har jag hållit på nedan nämnda tider:

Den 5 Sept. 1882 med 44 lärare vid folkskolor och 55 lärarinnor vid småskolor inom Billings, Kåkinds och S. Vadsbo kontrakt.

Den 27 o. 28 Aug. 1883 med 18 småskollärarinnor från hela insp.-området.

Den 27 och 28 Juni 1884 med 12 slöjdlärare m. m. » » »

Den 15 och 16 Sept. » » 37 småskollärarinnor » » »

Den 29 och 30 » » » 22 lärare vid folkskolor, ej understödda af småskola » » »

Den 7 och 8 Sept. 1885 med 49 småskollärarinnor » » »

Den 12 Oktober 1885 » 30 lärare vid fortsättnings-skolorna » » »

Den 31 Augusti 1886 » 29 småskollärarinnor » » »

Vid dessa möten hafva således 296 lärare och lärarinnor varit närvarande, och har jag med de medel, som Skaraborgs läns landsting frikostigt ställt till mitt förfogande kunnat ersätta resekostnaderna för mötesdeltagarne.

XI. Skolväsendets utveckling.

Att 9 nya folkskolor, 15 småskolor, 3 fortsättningskolor, 13 slöjds-kolor för gossar och 1 för flickor tillkommit samt 24 nya skolhus uppförts och 35 lärorum inredts, hvarjemte flere af de gamla lokalerna förbättrats, visar, att äfven under denna femårsperiod skolväsendet varit stadigt i en jemn utveckling.

Stenstorp den 16 Juni 1887.

Åke G. L. Belfrage.

III.

Vinköls, Vilska, Vartofta, Kållands, Rödvägs, Ås, Kullings och Väne kontrakt.

Under inspektionsperioden har år 1884 ny kontraktsindelning kommit inom stiftet till stånd, hvarigenom vissa delar af ett kontrakt öfverförts till ett annat samt nya kontrakt bildats af spridda delar ur de förut varande; men denna kontraktsindelning har icke åstadkommit någon rubbning i afseende på gränserna för inspektionsområdet, hvilket under hela perioden omfattat samma skoldistrikt.

Då inspektionsområdet under den gångna perioden till hufvudsaklig del varit det samma som under näst föregående period, och då en utförligare framställning af de till detta område hörande förhållanden i senast afgifna berättelse meddelats, torde jag nu kunna fatta mig kortare, i det jag lemnar en redogörelse för skolväsendet under de synpunkter, som i Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för folkskoleinspektörer den 10 December 1886 angifvas.

I. Undervisningsanstalterna och deras anordning enligt gällande reglementen.

Inspektionsområdet, beläget inom Skaraborgs, Elfsborgs och Jönköpings län, består af 68 pastorat med 230 församlingar, af hvilka 6 äro stadsförsamlingar. Ytvidden utgöres af $64\frac{1}{4}$ kvadratmil eller $73\frac{1}{2}$ kvadrat nymil. Folkmängden utgjorde vid inspektionsperiodens början 203,677 samt vid dess slut 203,648. Barnen i skolåldern åter utgjorde vid dess början ett antal af 32,363, hvilket antal vid periodens slut vuxit till 32,803. Att antalet barn i skolåldern stigit, under det folkmängden något sjunkit, torde bero af emigrationen, hvarvid i allmänhet äldre personer utflytta, men yngre lemnas kvar i hemlandet för att växa till och uppfostras, hvarefter de i sin tur emigrera.

För nyssnämnde 32,803 i skolåldern varande barn funnos vid 1886 års slut 216 *egentliga folkskolor*, 2 *mindre folkskolor* och 206 *småskolor*. Af folkskolorna voro blott 11 flyttande (9 på 2 stationer och 2 på 3 stationer), af småskolorna voro 140 fasta och 66 flyttande. De båda mindre folkskolorna voro båda fasta. Af dessa skolor hafva under perioden tillkommit 6 folkskolor, 1 mindre folkskola och 12 småskolor, hvaremot 1 folkskola (i Sandhem) och 9 småskolor indragits. Antalet undervisningsanstalter har sålunda i sjelfva verket ökats med 5 *egentliga folkskolor*, 1 *mindre folkskola* och 3 *småskolor*. Då emellertid vid åtskilliga af dessa skolor två eller flere lärarekrafter varit anställda, torde en klarare öfversigt af skolväsendets utveckling åstadkommas genom angifvande af det antal lärare och lärarinnor, som vid periodens början och vid dess slut tjenstgjort. Sålunda voro vid periodens början 439 lärarekrafter vid dessa skolor anställda och vid dess slut 459. En förstärkning i lärarekrafternas antal har alltså uppkommit med 20 personer, af hvilka 9 varit för lärarekall vid folkskola examinerade och de återstående 11 undergått sådan pröfning, som i § 5 af Kongl. kungörelsen den 5 Juni 1885 omförmåles.

Under den gångna perioden har sålunda icke något större antal nya skolor uppstått. En förkofran anser jag dock hafva egt rum, ehuru denna mera gått inåt än utåt, mera bestått i förbättringar af det redan för handen varande än i tillkomsten af nya läroanstalter.

I förhållande till folkmängd och barnantal gestaltade sig vid periodens slut förhållandena inom de särskilda kontrakten på följande sätt:

I medeltal fanns en lärare inom

Vartofta	kontrakt	på	346	invånare	och	57	barn,
Redvägs	»	»	383	»	»	60	»
Kållands	»	»	414	»	»	64	»
Ås	»	»	457	»	»	69	»
Väne	»	»	472	»	»	78	»
Vilksa	»	»	476	»	»	80	»
Vinköls	»	»	486	»	»	80	»
Kullings	»	»	491	»	»	80	»

En tillökning i lärarekrafter är ännu inom åtskilliga skoldistrikt önskelig, der folkmängd och barnantal sådant påkalla. Enligt Domkapitlets af Kongl. Maj:t den 18 September 1885 fastställda utslag skall ännu en folkskola upprättas inom Broddetorps pastorats skoldistrikt, och enligt i kyrkostämman fattadt, nu laga kraftvunnet beslut skola Norra Vings och Skärfs socknar med nästa år bilda hvardera eget skoldistrikt. Dessutom behöfver ännu en folkskola komma till stånd i hvarje af följande skoldistrikt nemligen: Bottnaryd, Larf, Lena, Främmostad, Hemsjö, Gerdhem och Otterstad. Under de bekymmersamma förhållanden, som

nu i ekonomiskt hänseende ega rum, har jag dock icke ansett mig böra vidtaga några kraftigare åtgärder för tillfredsställelse af detta behof, utan ansett gynsamare förhållanden böra afvaktas. I 55 skoldistrikt saknas ännu småskola såsom underlag för folkskolan. Af enahanda skäl har jag tillbakahållits att för närvarande påyrka småskolors inrättande, der sådana vore behöfliga. Särdeles trängande anser jag detta behof vara i Foglum, V. Bitterna, Kongslena, Strö, Dalum, Sandhem (Kullesås), Möne—Vånga och Stora Mellby, hvarjemte småskolornas i Trollhättan och Venersborg lärarekrafter behöfva en tillökning af minst 2 personer på hvardera stället. Anledning är också att hoppas, att inom de nyss nämnda 10 skoldistrikten dessa behof skola med snaraste fyllas.

Jemte förutnämnda undervisningsanstalter funnos under år 1886 inom inspektionsområdet 56 *fortsättningsskolor*, ordnade i öfverensstämmelse med de grunder, som finnas uttalade i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, 43 *slöjdskolor* för gossar och 29 för flickor. Dessa skolor voro fördelade på inspektionsdistriktet på följande sätt:

	Fortsättnings- skolor.	Slöjdskolor för			Fortsättnings- skolor.	Slöjdskolor för	
		gossar.	flickor.			gossar.	flickor.
Broddetorp	1	—	1	Transp.	16	1	3
Gudhem	1	—	—	Råda	1	—	—
Norra Ving	1	—	—	Källands Åsaka	1	—	—
Steaum	1	—	—	Tådene—Tranum	—	1	1
Falköping	1	1	1	Rackeby	—	—	1
Laff	1	—	—	Otterstad	1	—	—
Långjum	1	—	—	Liared	—	1	—
Södra Lundby	1	—	—	Kylingared	—	1	1
Låke Vedum	1	—	—	Mulseryd	—	1	1
Barne Åsaka	1	—	—	Sandhem	—	1	—
Foglum	1	—	—	Ulricehamn	1	1	1
Hvalstad	1	—	—	Timmelhed	1	1	1
Suntack	1	—	—	Stengårdshult—Valdshult	—	2	—
Kymbo	1	—	—	Unnaryd	—	1	—
Kongslena	1	—	—	Näs	1	—	—
Lidköping	—	—	1	Blidsberg—Humla	—	1	—
Sunnarberg	1	—	—	Yllestad	1	—	—
Transp.	16	1	3	Transp.	23	12	9

	Transp.	Fortsättnings- skolor.		Transp.	Transp.	Fortsättnings- skolor.	Fortsättnings- skolor.	
		gossar.	flickor.				gossar.	flickor.
	23	12	9		41	25	21	
Hössna.....	1	—	—	Algutstorp	1	1	—	
Gullered	1	—	—	Sköfde—Tumberg	1	1	—	
Strängsered	1	1	—	Brätensby—Landa	1	1	1	
Borås	1	2	2	Asklanda	1	—	—	
Torpa	2	—	—	Herrljunga	1	1	2	
Bränhult.....	1	1	1	Remmene—Fölene	1	1	—	
Rångedala	1	—	1	Eggvena	1	1	—	
Espered	1	—	—	Södra Björke	1	—	—	
Toarp	1	—	—	Hudene	1	—	—	
Varnum—Tärby	—	1	1	Siene	—	1	—	
Bredared	1	1	1	Venersborg	—	4	2	
Sandhult	1	—	—	Väne Åsaka	—	2	1	
Vånga	1	1	1	Hyringa	1	—	—	
Tämta	1	—	1	Stora Mellby	—	2	—	
Fristad.....	—	1	1	Malma	1	—	—	
Od	1	—	1	Magra	—	1	1	
Hellstad	1	—	—	Trökörna	1	—	—	
Murum	1	1	1	Eraka	1	1	—	
Hof	1	—	—	Lagmansered	1	1	—	
Alingsås stad	—	1	1	Flo	1	—	—	
Alingsås landf.	—	2	—	Trollhättan	—	—	1	
Ödenäs.....	—	1	—					
Transp.	41	25	21	Summa	56	43	29	

I andra distrikt än de ofvannämnda har knappast någon fortsatt undervisning i ordets egentliga bemärkelse förekommit. Vål har Dock kapitlet för fastställelse af reglemente under flera år fordrat, att det skall, der särskild fortsättningskola icke funnes inrättad, innehålla sådana bestämmelser, att tillfälle beredes de barn, som ur skolan utgå, att efter bestämd i reglementet uppgifven plan vinna ytterligare förkofran i kunskaper. Men reglementsbestämmelsen i detta afseende har i allmänhet åstadkommit en skola endast på papperet. Då den fortsatta undervisningen för barnen icke är obligatorisk, och då dessutom gagnet af en sådan undervisning är ringa, der den icke meddelas i särskild, med en sammanhängande undervisningstid ordnad fortsättning

skola, hör det till undantagen, att barnen begagna sig af det tillfälle, som kan vara dem beredt att vissa timmar i veckan (vanligen 3 timmar på lördagsförmiddag) inställa sig hos läraren för befastande och utvidgande af i folkskolan inhemtade kunskaper. Der sådant förekommit, har undervisningen vanligen bestått deri, att åt barn, som af fattigdom eller andra omständigheter lemnat folkskolan utan att hafva inhemtat nödig kristendomskunskap och innanläsningsfärdighet, undervisning meddelats i dessa stycken. Något egentligen fortsatt byggande på den grund, folkskolan velat och kunnat lägga, derom har icke varit fråga. I de skoldistrikt åter, der särskild fortsättningsskola varit upprättad, har den fortsatta undervisningen ordentligt begagnats af de dertill berättigade barnen, hvilka nu i anseende till den vunna större mognaden kunnat draga synnerlig nytta deraf, och af läraren i allmänhet bedrifvits med lust och glädje, då han fått arbeta på ett något högre stadium än det vanliga, och då han erfarit en jämförelsevis större frukt af sitt arbete vid denna undervisning än vid folkskolans. — Undervisningen i den särskilda fortsättningsskolan har allestädes bestridits af folkskolans lärare eller lärarinna utom i Otterstad, der denna undervisning varit fördelad mellan folkskolans lärare och församlingens komminister. — I slöjdskolan för gossar har undervisningen bestridits af folkskolans lärare (i Lagmansered af dess lärarinna) utom i städerna samt i Kylingared och Timmelhed, i hvilka särskilda lärare för slöjden varit anställda. I allmänhet har sålunda äfven slöjdundervisningen varit ledd af folkskolans lärare, hvilka alla för att göra sig dertill dugliga genomgått en undervisningskurs vid Nääs slöjdlärareseminarium. Med framgång samt till stort gagn synes mig denna undervisning hafva bedrifvits, och anledning är att förmoda, att inom den del af mitt distrikt, som tillhör Elfsborgs och Jönköpings län, inom hvilka intresset härför är mera vaket, allt flera skolor af detta slag skola uppstå. Att slöjdundervisningen gjort intrång på undervisningen i folkskolans läroämnen, så att denna genom den förra blifvit eftersatt eller försummad, har jag icke kunnat förmärka. Tvärtom synes mig slöjdundervisningen hafva i noggrannhet och ordning verkat välgörande på det egentliga skolarbetet. Särskildt har skolgången blifvit jemnare och bättre, der slöjdskola uppstått. — I slöjdskolan för flickor har småskolelärarinnan eller skollärarens hustru vanligen skött undervisningen, men i städerna samt på ett par andra ställen hafva andra därför lämpliga qvinnor varit engagerade. — Till aföning af lärarepersonalen vid såväl den manliga som qvinliga slöjdskolan har Elfsborgs och Jönköpings läns slöjdföreningar årligen lemnat kraftiga bidrag.

Hvad skolväsendets *yttre anordning* inom de särskilda distrikten angår, synes mig densamma, enligt hvad af förestående framgår, sålunda

i allmänhet vara tillfredsställande. Undantag finnas dock i detta afseende, hvilka jag här ofvan omnämnt. Att de folkskolor, som sakna småskola såsom underlag, hafva större svårighet att uppfylla sitt ändamål, är tydligt. Mer och mer börja också vederbörande inse detta, hvarföre man kan hysa grundad förhoppning derom, att denna brist skall så småningom afhjelpas i allt flera dylika skoldistrikt. Bland de 55 distrikten, som sakna småskola, äro dock 10 så små, att barnantalet i skolåldern endast uppgår till 30, högst 40. I dylika små distrikt, som också sakna förmåga att jemte folkskolan upprätthålla en småskola, torde man ännu länge få vänta på uppfyllandet af detta önskningsmål. I 19 af dessa distrikt åter sväfvar barnantalet i skolåldern mellan 80 och 110. I dessa förefinnes också utsigt att inom en ej alltför aflägsen framtid få småskola till stånd, helst förmåga derstädes också är större att bära dermed förenade kostnader. Men om sålunda å ena sidan småskola saknas i vissa skoldistrikt, der sådan är behöffig, så finnes i några distrikt ett öfverflödigt antal af dylika skolor. Till sådane distrikt räknar jag Gerdhem, Hemsjö, Sandhult, Slöta och Otterstad, i hvilka folkskolan har 4 småskolor till underlag. För att i dessa distrikt undvika, att å ena sidan ett alltför stort barnantal komme att belöpa sig på folkskolan och å andra sidan ett alltför litet antal på hvardera småskolan, har man måst så anordna undervisningen, att småskolan i någon mån äfven ersatte folkskolans 1:sta och 2:dra klass. Denna anordning, ehuru mindre god, har dock hittills måst fördragas. I öfriga distrikt är förhållandet mellan folk- och småskolan tillfredsställande ordnad. Den anmärkning, jag i min förra berättelse framstälde mot småskolorna i Bredared, Sandhult och Norunga, hvilkas anordning då var hinderlig för deras verksamhet, i det de dagligen flyttade ur hus och i hus, hvarvid barnen infunno sig i dem och försvunno, allt efter som vandringen fortgick mellan stugorna, har nu förfallit, sedan bestämda lokaler åt dem förskaffats.

En högre folkskola, afsedd för Tuns, Tådene, Flo och Särestads pastorat, finnes i Tuns skoldistrikt. Denna skola, som icke åtnjuter något statsbidrag, utan underhålles af den Silviska donationen, har under de senare åren icke haft några lärjungar.

Enskilda skolor finnas inom inspektionsdistriktet till ett ej ringa antal, de flesta förlagda inom städerna. Då tiden i allmänhet ej medgifvit mig att besöka dessa skolor, kan jag icke närmare uppgifva deras antal. Så mycket har jag dock erfarit, att den enligt § 62 i folkskole-

stadgan skolrådet tillkommande tillsynen öfver dessa skolor endast undantagsvis utöfvas.

Läroanstalter för bildande af lärarinnor i småskolor hafva äfven under denna period funnits inom stiftet. Från första klassen af statens seminarium i Skara hafva årligen elever utgått såsom småskolelärarinnor. Det s. k. Norénska seminariet har fortfarande varit i verksamhet i Skara, men upphörde nästliden höst med föreståndarens afflyttning till annan ort. I stället för detta har i samma stad och för enahanda ändamål uppstått ett annat seminarium med folkskoleinspektören E. Jungner till föreståndare. En dylik anstalt, inrättad af Skaraborgs läns landsting, har äfven funnits i Stenstorp, hvilken dock med nästlidet år upphörde med sin verksamhet. Alla dessa läroanstalter hafva beredt en synnerligt rik tillgång på lärarekrafter för småskolan. Kursens genomgående har vid dem alla upptagit en tid af minst sju månader.

Inom inspektionsdistriktet hafva funnits 2:ne *folkhögskolor* för manlig ungdom samt en dylik skola för qvinlig. De båda manliga högskolorna hafva varit förlagda till Fenneslunda och Liared, den qvinliga till först nämnda ställe.

Om till undervisningsanstalterna äfven *sockenbiblioteken* böra räknas, är min mening, att det i allmänhet är kient bestäldt med dessa anstalter. På en mängd ställen äro biblioteken en förlegad qvarlevfa, undanstucken i någon skräpvrå. Under den tid, som närmast föregick sista inspektionsperioden, hade sockenbiblioteken flerstädes i anledning af Kongl. resolutionen den 8 Februari 1867 undandragits skolråds och kyrkostämmas handhafvande, hvarefter egentligen ingenting gjordes för deras vidmakthållande. Der något gjordes, valde man ej alltid väl vid bokinköpen. Sedan emellertid värden om sockenbiblioteken genom § 11 af nu gällande folkskolestadga blifvit återstæld åt skolråden, har man, inseende gagnet af att underhålla och rikta den skatt af folkbildning, som skolan lemnat, på rätt många ställen börjat försätta sina bibliotek i ett bättre skick eller grundlagga nya sådana, der de af kommunalmyndigheten under nämnda tid blifvit försälda eller försakingrade. Ej sällan förspörjes dock klagan deröfver, att lusten för läsning af bokliga alster undantränges, i samma mån dagbladslitteraturen vinner spridning bland folket. Inom inspektionsområdets 183 skoldistrikt finnas sockenbibliotek af något värde endast inom 70.

II. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

Om af det förestående i någon mån framgått, huru det är bestäldt med den *yttre* anordningen af skolväsendet inom inspektionsområdet

enligt för de särskilda skoldistrikten gällande reglementen, vill jag i det följande söka lemna en redogörelse för undervisningens anordning inom sjelfva skolorna, då jag här behandlar de i dem förekommande läroämnena samt de för desamma fastställda lärokurser och läsordningar.

Hvad *läroämnena* i folkskolan angår, äro de i § 12 mom. 1 af nämnda folkskolestadgan upptagna alla föremål för undervisning utom öfningssämnena, som i en hel del folkskolor ännu icke fått ut sin fulla rätt. Teckningen har svårt att bana sig väg, dels derföre att många lärare ännu icke blifvit förtrogha med den Stuhlmannska metoden, dels ock derföre att på många orter barnen hafva svårt att hålla sig med den derför nödiga materielen, dels ändtligen derföre att man ännu mångenstädes anser detta ämne mindre viktigt. Sången förekommer väl mera allmänt, ehuru bristen i naturgäfvor och utbildning hos åtskilliga lärare gifver den i flera folkskolor en tillbakasatt ställning. Åt gymnastiken egnas i många skolor icke heller den uppmärksamhet, som vederborde. En ordnad undervisning i trädgårdsskötsel förekommer icke heller på långt när i alla folkskolor. Ordnade skolträdgårdar hafva väl uppgifvits finnas vid 143 af inspektionsområdets 216 folkskolor, men detta antal bör, enligt hvad jag vid inspektionerna iakttagit, reduceras till 80. Om slöjden är här ofvan redogörelse lemnad.

Beträffande läroämnena i småskolan äro alla de i § 12 mom. 2 angifna föremål för undervisning i småskolorna med samma inskränkning i afseende på teckning, sång och gymnastik, som beträffande folkskolorna blifvit anford. Åskådningsöfningar förekomma nu mera allmänt i småskolorna, sedan lärarinnor blifvit att tillgå, som ega förmåga att tillfredsställande sköta dessa öfningar,

I 124 fasta folkskolor på landet samt i Ulricehamns folkskola är undervisningen så ordnad, att skolan innehåller två afdelningar, af hvilka hvardera omfattar två årsklasser, men båda afdelningarna undervisas af samme lärare eller lärarinna på olika tider (vanligen hvarannan dag). I de 11 flyttande folkskolorna, som alla hafva småskolor till underlag, undervisas alla 4 årsklasserna samtidigt på hvarje station utom på hufvudstationen i Främmestad, Bottnaryd, Mulseryd och Angerdshestra, der oliktidig afdelningsläsning förekommer. I städerna Venersborg, Borås, Alingsås, Lidköping och Falköping samt folkskolorna i Trollhättan innehåller folkskolan äfvenledes fyra årsklasser, hvilka än samtidigt undervisas, hvardera klassen af särskild lärare eller lärarinna, än så, att den ena klassen slöjdar, under det den andra åtnjuter intellektuell undervisning och tvärtom. I 4 fasta folkskolor (med småskola till underlag) är skolan indelad i 3 årsklasser, som samtidigt undervisas. I alla de återstående folkskolorna, som sakna underlag af småskola, innehåller skolan allestädes en folkskoleafdelning och en småskoleafdelning, hvilka

oliktidigt undervisas utom i Bjärby. Vanligen sönderfaller hvardera af dessa afdelningar i 3 årsklasser; i några bland dem är folkskoleafdelningen uppdelad i två 2-åriga klasser och småskoleafdelningen i två årsklasser. I de båda mindre folkskolorna eger hvarannandagsläsning rum med 3 årsklasser i hvardera afdelningen. — De fasta småskolorna sysselsätta sina barn vanligen i två år, de flyttande i tre. Barnen fullborda sålunda i allmänhet hela sin skolkurs på 6 å 7 år. — För en dylik anordning af undervisningen inom sjelfva skolorna finnas också *lärokurser* allestädes med ledning af normalplanen uppgjorda samt, försedda med skolrådets fastställelse, i hvarje skola tillgängliga. Den löslighet och oreda, som i afseende på skolans inre verksamhet förut förefunnits, har, sedan normalplanen och 1882 års folkskolestadga utkommit, öfver allt fått vika för större bestämdhet och fasthet.

Läsordningar, hvilka helt och hållet eller i hufvudsak ansluta sig till de i normalplanen för olika slag af skolor förekommande, finnas i alla skolor och äro försedda med ordförandens i skolrådet påskrift om fastställelse. Den sålunda till efterrättelse fastställda och i lärorummet anslagna läsordningen har jag vid inspektionerna funnit ej alltid af lärarne följas.

III. Lärotider.

Den årliga undervisningstiden vid såväl folk- som småskola underligger icke 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. I 3 folkskolor och 4 småskolor utsträcker denna tid till $8\frac{1}{2}$, samt i Venersborgs folk- och småskolor till 9 månader. I alla med statsbidrag försedda fortsättningskolor utgör undervisningstiden 6 veckor eller, der den fortsatta undervisningen meddelas i aftonskola, 180 timmar. De 6 veckorna eller de 180 timmarne ligga helt och hållet utom folkskolans undervisningstid i 33 skolor. I 17 skolor ligga 4 veckor utom och 2 inom och i 6 skolor ligga 2 veckor utom och 4 veckor inom folkskolans lästid. I folkskolorna pågår undervisningen enligt de flesta skoldistriktens reglementen från den 1 Febr. till den 1 Juli och från den 1 Sept. till den 1 December; i småskolorna från den 1 Mars till den 15 Juli samt från den 1 Augusti till den 15 November. I fortsättningskolorna pågår undervisningen i en följd vanligen från den 15 Januari till den 1 Mars.

Undervisningsdagarnes antal i hvarje vecka utgör nästan öfver allt i skolorna på landet 5. Lördagen är der vanligen icke arbetsdag. Ett bestämdt undantag härifrån göra städernas skolor äfvensom skolorna inom Kållands kontrakt, i hvilka (utom i Otterstads) 6 arbetsdagar förekomma. I de folkskolor, der undervisningen pågår endast 5 dagar

i veckan, läses allestädes 6 timmar om dagen. Der åter veckans alla 6 arbetsdagar användas, läses endast 5 timmar om dagen utom i Tun, der timantalet är inskränkt till 4. I småskolorna undervisas allestädes 5 timmar om dagen, skolan må hafva 5 eller 6 arbetsdagar i veckan. I Borås småskolor är dock det dagliga skolarbetet begränsadt till 4 timmar och i några klasser af Lidköpings småskolor till 3. Detta är äfven fallet i Otterstads småskolor, der lärarinnan undervisar ena stationens barn 3 timmar på förmiddagen och andra stationens 3 timmar på eftermiddagen. — Föreskriften om tjenligt afbrott i undervisningen mellan hvarje lärotimme iakttages allmänt äfvensom om en längre ledighet af en till två timmar mellan förmiddagens och eftermiddagens arbete. Undantag härifrån göra dock Kållands kontrakts skolor (utom Otterstads), i hvilka undervisningen fortgår 5 timmar å rad (kl. 8 f. m.—1 e. m.) utan annan ledighet än 5—10 minuter mellan hvarje timme. För min del har jag ansett detta vara stridande mot § 15 mom. 2 i gällande folkskolestadga och derföre protesterat deremot. Men då min företrädare i inspektionen öfver detta kontrakt för 5 å 6 år sedan infört denna anordning, och då undervisningens förläggande nästan uteslutande till förmiddagen tyckes hafva bidragit till en synnerligt ordentlig skolgång hos barnen, hvilka med denna anordning icke behöfva utrustas med mat för middagespisning, så har jag haft svårt att deremot vidtaga kraftigare åtgärder. Om nu denna anordning eller någon annan omständighet åstadkommit den ordentliga skolgången, är svårt att med bestämdhet afgöra. Ett faktum är emellertid, att skolgången inom detta kontrakt är jemnare och bättre än inom något af de öfriga sju kontrakten, såsom jag längre ned får tillfälle att visa. — Undervisningstiden i slöjdskolorna på landet utgör allestädes minst 4 timmar i veckan, förlagda till lördagen under den mörkare årstiden (tiden före den 1 April och efter den 1 Oktober), men under den öfriga tiden till kl. 4—6 e. m. två dagar i veckan, sedan undervisningen i folkskolan upphört. I städerna omvexlar slöjdundervisningen med undervisningen i läroämnena för- och eftermiddag eller ock hvarannan dag.

IV. Lärjungar, intagning, skolgång, flyttning och afgang.

Enligt skolrådets pedagogiska uppgifter för år 1886 utgjorde antalet barn i skolåldern 32,803, för hvilka redogöres på följande sätt:

a) undervisade i distriktens folkundervisningsanstalter:	
i fast folkskola	17,432,
i flyttande folkskola	912,

Transp. 18,344.

Transp. 18,344.

i fast mindre folkskola	80,	
i fast småskola	6,200,	
i flyttande småskola	3,001,	27,625;

b) undervisade i andra anstalter:

i skolor utom det egna distriktet	531,	
i allm. läroverk och specialskolor	581,	
i enskilda skolor	373,	
i hemmen	1,694,	3,179;

c) ej undervisade i förenämnde anstalter 1,999.

Tillsammans 32,803 barn.

Enligt anteckningar vid de senast verkställda inspektionerna voro 28,603 lärjungar i skoldistriktens skolor inskrifna, af hvilka blott 13,183 voro vid inspektionen närvarande. Att icke antalet i skolorna inskrifna barn enligt skolrådets uppgifter för år 1886 fullt öfverensstämmer med det antal, som vid inspektionerna antecknats såsom inskrifna, beror dels deraf, att det af skolrådet uppgifna antalet i sig innesluter blott barn om 7—14 år, då deremot den i inspektionstabellen uppkomna summan i sig upptager barn, som kunna vara något öfver eller något under denna ålder äfvensom barn från andra skoldistrikt, dels ock deraf, att icke alla inom inspektionsområdet befintliga skolor kunnat år 1886 inspekteras. Af denna sistnämnda omständighet torde äfven bero, att icke »hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor under året undervisade barn» enligt sammandraget af skolrådets uppgifter öfverensstämmer med summan af »antal i hela skolan inskrifna barn» enligt inspektionstabellen. Att de vid inspektionerna närvarande barnen blott utgjorde 13,183, då 28,603 voro i skolorna inskrifna, beror, oordentlig skolgång oberäknad, deraf, att de aldri flesta folkskolorna och ungefär hälften af småskolorna arbeta på afdelningar med oliktidig undervisning för hvarje afdelning, och att, hvad de flyttande skolorna angår, blott den stationens barn, der skolan för tillfället var i verksamhet, voro närvarande. Hvad emellertid de 13,183 lärjungar angår, hvilka vid senast förrättad inspektion voro i skolan närvarande, hade undervisats:

i biblisk historia	13,183	eller alla,
i katekes	11,465	» nära 87 proc.,
i modersmålet inom småskolans lärokurs	5,789	» » 44 »
i » » folkskolans »	7,394	» 56 »
i skrifning	13,183	» alla,
i räkning	13,183	» alla,
i geometri	3,178	» 24 »

i geografi	7,571 eller	67 $\frac{1}{2}$ proc.,
i historia	4,403 »	33 $\frac{1}{2}$ »
i naturkunnighet	7,135 »	54 »
i teckning	5,335 »	40 $\frac{1}{2}$ »
i sång	12,098 » nära	92 »
i gymnastik	10,939 » »	83 »
i trädgårdsskötsel och trädplantering	2,561 »	19 »
i handaslöjder för gossar	824,	
i » » flickor	1,135.	

Af förestående framgår, att alla i skolorna inskrifna lärjungar åtnjutit undervisning i biblisk historia, räkning och skrifning. Såsom undervisade i katekes hafva äfven barnen i småskolans 2:dra klass upptagits, ehuru endast textorden i Luthers lilla katekes der behandlats. I modersmålet hafva alla barnen undervisats, hvardera skolartens inom sin lärokurs. I folkskolor utan småskola såsom underlag, i hvilka funnits en folkskole- och en småskoleafdelning, hafva sistnämnda afdelnings barn upptagits såsom undervisade i detta ämne inom småskolans lärokurs. Hvad geografin angår, har den i dessa folkskolor ingått såsom undervisningsämne ej blott i folkskoleafdelningen, utan äfven i några af dem i småskoleafdelningens högsta klass. Naturkunnigheten har i några folkskolor ingått först i skolans 3:dje klass, hvadan detta ämne icke alltid på inspektionstabellen finnes upptaget, då skolans lägre afdelning (1:sta och 2:dra klassen) varit vid inspektionen närvarande. Om öfningsämnena har jag förut i fråga om skolornas undervisningsämnen redan yttrat mig. Vål äro här, hvad gymnastiken angår, 83 procent upptagna såsom deri undervisade; men i detta antal ingå äfven de flesta småskolornas lärjungar, i hvilka skolor gymnastiken dock mestadels blott består i fria lekar på lofstunderna samt i öfning att med ordning gå in i och ut ur skolrummet. Icke heller inom folkskolorna står detta ämne högt. Ett undantag härifrån göra Lidköpings skolor, der man äfven åt detta öfningsämne egnat synnerlig uppmärksamhet. Förnämligast genom kaptenen m. m. G. I. Lyströms nitiska bemödanden och under hans insigtsfulla ledning har gymnastiken vid dessa skolor blifvit tagen på allvar, hvilket äfven skönjes af lärjungarnes lifliga och friska utseende samt hurtiga väsen. H. Liedbecks »gymnastiska dagöfningar» hafva vid denna undervisning användts. — Vapenöfningar förekomma, mig veterligen, icke vid någon skola.

Beträffande barnens *intagning* i skolan iakttages någorlunda ordentligt därför gifna föreskrifter. I de flesta skoldistrikt räknas läsåret, såsom också riktigast torde vara vid folkundervisningsanstalterna, lika med kalenderåret d. v. s. från vårterminens början till höstterminens slut. Då barnet enligt lag blir såväl skolberättigadt som skol-

pligtigt med början af ett kalenderår, bör det också intagas i skolan vid kalenderårets d. v. s. vårterminens början. Vid höstterminens början bör det vinna inträde endast i det fall, att det med afseende på sina kunskaper kan inrangeras i en af skolans klasser. Blott i ett fåtal skoldistrikt räknas läsåret från höstterminens början det ena året till vårterminens slut det derpå följande. Der sådant sker, blir barnet hindradt att intagas vid den tid, då det enligt lag blir skolberättigadt och skolpliktigt, hvarjemte detta sätt att beräkna läsåret har den stora svårigheten med sig, att de uppgifter, som lärare och skolråd jemlikt nämnda cirkuläret den 24 november 1882 skola för hvarje kalenderår afgifva, aldrig kunna blifva fullt tillförlitliga, då vid deras författande hänsyn måste tagas till förhållanden, som egt rum under 2:ne läsår. Läsåret må emellertid beräknas på ena eller andra sättet, så intagas barnen endast undantagsvis vid annan tid än läseterminens början. Blott i 3 skoldistrikt har man begagnat sig af den rättighet, som § 35 mom. 2 i folkskolestadgan lemnar, att uppskjuta barnens intagning och skolgång till början af det år, under hvilket de fylla 8 år. — Sedan sådan förteckning, som i §§ 36 och 39 af skolstadgan omförmåles, nu mera allmänt än förr för hvarje skoldistrikt i vederbörlig tid upprättas, inträffar nu icke gerna, att barn såsom fordom »bortglömmas» under de första åren af skollådern.

Hvad barnens *skolgång* angår, kan densamma visserligen icke betecknas såsom öfver allt jemn och god, men den synes dock under perioden hafva blifvit något jemnare och bättre, i samma mån som undervisningens vikt och betydelse framträdte klarare för folket samt en vaken och trägen tillsyn å skolrådets sida kommit skolan till del. För den fattige daglönaren och torparen är det ingen lätt sak att ordentligt, kanske dag för dag, utrusta sina barn med hvad de för skolbesöken behöfva. Sedan den yngre, arbetsföra befolkningen särskildt mom den sydligare delen af inspektionsdistriktet, under de senare åren i stora massor emigrerat, behöfva de yngre arbetskrafter, som finnas tillgängliga, allt mer tagas i anspråk i hemmen. Sålunda äro barnen nu på många håll åtminstone vissa tider af året outhärliga såsom biträden åt föräldrarna i kampen för tillvaron. Men icke blott dessa förhållanden, utan äfven lokala och klimatiska vålla i vårt land en ojemn skolgång. Tänker man på den ofta nog långa skolvägen, på de glest befolkade trakterna, der barnet möjligen icke ens har någon kamrat såsom sällskap på skolvägen, på de mörka, regniga höstarne och de kalla vintrarne, skall man icke undra på, att skolgången är ojemn och svåriligen kan blifva annorlunda. Det är och torde alltid förblifva ett nödvändigt ondt, hvori man måste finna sig och hvilket man måste nöja sig med att till det minsta möjliga begränsa förmedelst

ett samvetsgrannt fullgörande af de pligter, som skolråden författningsenligt åligga. För att åskådliggöra, huru det vore bestäldt med skolgången inom mitt inspektionsdistrikt, utarbetade jag med ledning af lärarnes uppgifter enligt formuläret litt. A. för åren 1882 och 1885 en öfversigt deraf för hvarje skola. Emedan de aldra flesta skolorna arbeta på afdelningar, som oliktidigt undervisas, belöpa sig i allmänhet i hvarje skola 85 undervisningsdagar om året på hvarje barn. Vid utarbetandet af denna öfversigt visade sig emellertid, att af de 85 dagarne hvarje barn i medeltal de nämnda åren varit från skolan frånvarande (med eller utan giltigt förfall) det antal dagar, som här nedan kontraktvis angifves,

	År 1882.	År 1885.
Inom Kållands kontrakt.....	12	8
» Redvägs »	14	12
» Vartofta »	17	15
» Vileka »	18	16
» Väne »	20	17
» Ås »	22	18
» Vinköls »	23	19
» Kullings »	23	21

Skolgången torde sålunda kunna sägas vara stadd i förbättring, ehuru det går långsamt. Inom Kållands kontrakt torde den till och med kunna betecknas såsom god, och den skulle också här ofvan hafva visat ett bättre resultat, om icke Otterstads pastorat, der dels kyrklig separatism, dels svåra skolvägar alstra många skolförsummelser, hört till detta kontrakt. Tager man de särskilda skoldistrikten i betraktande inom de öfriga kontrakten, finnes skolgången vara jemn och god i städerna samt i Bitterna, Vedum, Segersta, Hvarf, Tunhem, Mellby, Erska, Lagmansered, Trollhättan, Håle, Främmostad, Bäreberg, Bottnaryds pastorat, Sandhem, Habo, Vist, Näs, Höesna, Strängsered, Espered, Borgstena, Öra, Murum och Herrljunga. Särdeles ojemn är den i Vånga, Marka, Sörby, Larf, Kyrkås, Brismened, Grolanda, Slöta, Karleby, Vassända-Naglun, Bjärby, Flo, Ås, Venerenäs, Blidsberg, Dalum, Varnum-Tärby, Södra Ving, Fristad, Gingrid, Hellstad, Måne-Vånga, Norunga, Algutstorp, Sköfde-Tumberg, Lena, Långared, Hool och Siene.

Flyttning från lägre till högre klass samt från småskola till folkskola äfvensom från folkskola till fortsättningskola, der sådan finnes inrättad, sker numera endast en gång om året. Sedan klassindelningen nu i nästan alla skolor blifvit genomförd och en bestämd, skriftligen affattad lärokurs, lämpad att genomgås på ett år, för hvarje klass blifvit uppgjord, kan icke gerna, såsom fordom skedde, flyttning komma

i fråga under pågående läsår från klass till klass, ännu mindre från skola till skola. Vid den examen, som hålles vid läsårets slut, bestämmes flyttningen och afkunnas offentligen i föräldrars och målsmäns närvaro. Flyttningen från småskola till folkskola uppskjutes dock i ej så få skoldistrikt till nästföljande läsårs början, hvarvid den lärare, som skall mottaga barnen, ensam derom afgör. Detta anser jag dock vara i flere afseenden mindre lämpligt.

Om, såsom jag ofvan anført, gällande föreskrifter om barnens intagning tämligen noggrannt iakttagas, är detta långt ifrån fallet beträffande deras *afgång*. Inom åtskilliga skoldistrikt försvinna många af barnen från skolan, innan de genomgått skolans lärokurs, och återvända icke dit, i synnerhet då de blifva större och närma sig skolålderns slut. Detta är ingalunda ovanligt, der presterskapet för inskrifning i nattvardsskolan icke fordrar företeende af afgangsbetyg. Varning af presterskapet för en sådan otidig afgang har väl emellanåt förekommit, någon gång äfven af kyrkorådet, dock ofta utan åsyftad verkan. Att i dylika fall skilja barnen från föräldrarne och anförtro deras vård åt andra personer har näppeligen förekommit. Vederbörande rygga vanligen tillbaka för vidtagande af en sådan åtgärd. I de flesta skoldistrikt afgå dock barnen först efter lärokursens fulla inhemtande och vid läsårets slut, hvarvid afgangsbetyg åt dem meddelas, underskrifna af läraren samt skolrådets ordförande.

Mot barnens *sedliga förhållande* i skolan hafva sällan några klagomål förports. Om jag någon gång sjelf förmärkt en mindre god hållning i skolan samt brist på uppmärksamhet, har sådant ofta haft sin orsak mer hos läraren än barnen. Helt naturligt är dock, att bland en så stor och brokig skara här och der påträffas barn, som förrådt en klemig uppfostran eller till och med ett sådant sjelfväld, som röjt brist på all uppfostran. Några gröfre vanarter har jag eljest icke förmärkt, och ingenstädes hafva sådane för mig anmälts.

V. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

Den inom inspektionsområdet tjänstgörande *lärarepersonalen* utgjorde år 1886 ett antal af 459, nämligen 208 lärare och 251 lärarinnor. Af dessa tjänstgjorde 200 lärare och 35 lärarinnor vid folkskolor, 2 lärarinnor vid mindre folkskolor samt 8 lärare och 214 lärarinnor vid småskolor. Dessutom voro särskildt för slöjden anställda 13 lärare och 27 lärarinnor. Med afseende på sin utbildning för kallet hafva alla de vid folkskola anställda utexaminerats från ett statens folkskolelärare- eller lärarinneseminarium med undantag af 2 lärare, som

undfått nådig dispens, samt 7 såsom biträden vid folkskola anställda lärarinnor, hvilka undergått sådan pröfning, som i §§ 5 och 6 af nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 omförmåles. Denna pröfning hafva äfvenledes de båda vid mindre folkskola anställda lärarinnorna undergått äfvensom alla vid småskola anställde lärare och lärarinnor med undantag af 2 lärare, som varit examinerade för folkskolelärarekallet, samt 2 lärare och 18 lärarinnor, som sådan pröfning icke undergått. Af den vid folkskola anställde lärarepersonalen hafva 143 lärare och 1 lärarinna tillika varit klockare, 50 lärare och 6 lärarinnor hafva tillika bestridt undervisningen i fortsättningsskola, hvarjemte 31 lärare och 1 lärarinna tillika varit lärare i slöjd för gossar. 26 folkskolelärare och 1 småskolelärare hafva dessutom haft anställning såsom föreståndare för poststationer.

I afseende på sin *undervisning* förete skolornas lärare och lärarinnor, såsom helt naturligt är, en skiftande mångfald, beroende på olikhet i ålder, i medfödda anlag, i den bildning de erhållit samt i olika nit och intresse för kallet. Med fullt skäl kan jag dock vitsorda, att en aktningevärd sträfvan att med trohet sköta det ansvärsfulla kallet i allmänhet gjort sig gällande, om också stundom ett redbart arbete krönts med ringa framgång i följd af en ringare förmåga eller andra ogynnsamma omständigheter. Äro gäfvor och skicklighet hos en och annan mindre, så är i många fall troheten i arbetet så mycket större.

Hvad *disciplinen* i skolorna angår, har jag här ofvan i fråga om lärjungarne redan yttrat mig. Här vill jag tillägga, att lärare och lärarinnor synas alltmer egna uppmärksamhet åt den viktiga sidan af sin uppgift att icke blott undervisa, utan äfven fostra sina lärjungar. Om också en och annan lärare, såsom fallet i allmänhet är med folket och ofta äfven med skolråden, ringaktar denna sida af sin uppgift, anseende all rättfärdighet vara uppfylld dermed, att man pligttroget sköter undervisningen, kan man dock vid inspektionsbesöken märka på lärjungarnes tukt och ordning samt hela hållning i skolan, att flertalet af lärarne icke förbise denna viktiga sida af sin uppgift.

I afseende på lärarnes egen sedlighet har jag med få undantag förnummit de bästa vitsord. Att bland en så talrik personal icke finna någon, som i detta afseende brustit, är väl mer än man kan hoppas. Sålunda hafva under den gångna perioden 2:ne lärare undfått varning, den ene för förargelseväckande uppförande under rusets inflytelse, den andre för hårdhet i behandlingen af sina lärjungar, hvarjemte en lärare blifvit afsatt från sin tjänst för halesstarrighet och trots mot skolrådet samt upprepade tjänsteförseelser och en småskolelärarinna aflägsnats på grund af oanständigt uppförande. En lärare, som afsatts inom Karlstads stift, har på ett gammalt och dessutom ofullständigt tjänste-

betyg kort derefter vunnit anställning såsom ordinarie lärare inom detta stift.

Med tillfredsställelse har jag erfarit lärares och lärarinnors ifver att begagna alla tillfällen, som erbjudits, att vinna förkofran i sitt kall. De möten, som det tillhör inspektören att med lärarne hålla, hafva varit flitigt besökta, och ingen har från dem uteblifvit utan giltigt förfall. Tvärtom har jag oupphörligt af lärare och lärarinnor fått uppmaning att oftare, än som kunnat ske, hålla dylika möten. Endast inom en enda trakt (Stengårdshults pastorat) hafva lärarne med ovilja föraktat dessa i inspektörsinstruktionen påbudna sammankomster samt beständigt vägrat att på annat sätt deltaga i en der utlyst sammankomsts förhandlingar än att vara vittnen till min inspektion af den skola, dit man sammankommit, af fruktan att genom deltagande deri i folkets ögon förlora sitt anseende såsom sjelfständiga lärare. — För beundrande af resekostnaderna till och från dessa möten har Skaraborgs läns landsting för de lärare och lärarinnor, som tillhört länet, hittills väskostigt lemnat anslag.

De i folkskolestadgan påbudna skolförhör äro: förhör med de barn, som undervisas i hemmen, roteförhör vid flyttande skolor, årsexamina och afgångsexamina. De förstnämnda af dessa förhör, förhören med de s. k. hemläsarne, hafva alltmer kommit ur bruk af det skäl, att flertalet af dem, som uppgifvits höra till denna kategori, utgjort sådana barn, som befunnit sig i skolålderns första år och ännu icke förvärfvat några kunskaper. — Bland inspektionsdistriktets 11 flyttande folkskolor äro 2, som flytta mellan 3 stationer. I dessa hållas roteförhör hvarannan lördag. 2 folkskolor flytta hvarje vecka, hvadan i dem dylikt förhör icke ansetts behöfva hållas. I 4 församlingar hafva dessa förhör stannat hvarje lördag 3 timmar på förmiddagen, men i de återstående 3 distrikten hafva de på mer eller mindre giltiga skäl icke hållits. Af de 66 flyttande småskolorna flytta en del hvarannan dag, andra hvarannan vecka, åter andra så, att skolan är i verksamhet på förmiddagen i ena stationen samt på eftermiddagen å den andra, och i alla dessa hafva helt naturligt roteförhör icke förekommit. I ungefär halfta anslaget af de återstående 30 skolorna af detta slag hafva dylika förhör förekommit hvarje eller hvarannan lördag, i de öfriga hafva de uraktlåts. — Examen hålles i alla skolor, inom åtskilliga skoldistrikt vid hvarje lästermins slut, men i flertalet blott vid läsarets slut, detta må hvarje på sommaren eller hösten. Denna examen besökes ej blott af skolrådets ordförande och dess ledamöter, utan äfven ganska talrikt af föräldrar och målsmän till barnen. — Afgångsexamen med de lärjungar, som genomgått skolans högsta klass eller förut anmält sig till lära ur skolan, förekommer icke på långt när inom alla skoldistrikt,

åtminstone icke såsom ett särskildt förhör. Man nöjer sig med att vid årsexamen mera hålla sig till de afgående barnen än de andra. Ehuru reglementet, såsom i allmänhet är fallet, innehåller bestämmelse derom, att denna pröfning skall försiggå på särskild tid i öfverensstämmelse med folkskolestadgans föreskrift, hafva dock upprepade erinringar å min sida om iakttagande af gällande föreskrifter ännu icke öfverallt haft åsyftad verkan. Såsom skäl härtill har man i allmänhet framhållit svårigheten för skolrådets ordförande att, särskildt i stora pastorat med många folkskolor, närvara vid afgangsexamina, enär de vanligen måste hållas på hösten, då ordföranden är mycket upptagen af husförhör, mantaleskrifningar och årsexamina i folk- och småskolor.

VI. Undervisningsmaterielen.

Den för undervisningen nödiga materielen förfinnes vanligen i hvarje folkskola äfvensom i de småskolor, som äro fasta och hafva egen undervisningslokal. Mindre tillfredsställande har förhållandet visat sig vara i de småskolor, som äro flyttande och sakna eget tak öfver hufvudet. Den för teckningsundervisningen behöfliga materielen saknas dock i många folkskolor, och i de småskolor, som meddela undervisning i teckning, är den i allmänhet inskränkt till en rutad eller punkterad svart taffa. Folkskolans läsebok finnes helt naturligt i hvarje folkskola, men nästan allestädes i otillräckligt antal exemplar. Att två barn under läseöfningarne få begagna samma bok, börer till vanligheten, någon gång till och med tre. Det i många afseenden skadliga häri hafva skolråden svårt att inse. Blott i tre folkskolor ega barnen sjelfva folkskolans läsebok. Läsefärdigheten och förståndsutvecklingen synas mig hafva ej obetydligt vunnit derpå. För att emellertid mera åskådligt framställa, huru med undervisningsmaterielens beskaffenhet förhåller sig inom de särskilda kontrakten, må följande öfversigt lemnas öfver de i inspektionstabellerna deröfver antecknade vitsord.

Kontraktens namn.		Antal skolor, hvari materiellens beskaffenhet förtjenar vitsordet.		
		a	b	c
Vinköls kontrakt	2	28	2
Vilka	d:o	8	36	4
Vartofta	d:o	1	29	—
Källands	d:o	6	30	4
Redvägs	d:o	5	55	17
Ås	d:o	3	48	13
Kullings	d:o	2	43	9
Väne	d:o	8	57	14
Summa		35	326	63

VII. Anteckningsböckerna.

Dagbok finnes och examenskatalog upprättas i alla skolor; likaledes föres i alla skoldistrikt matrikel, gemensam för alla skolor inom distriktet. Vanligen användas de af folkskoleinspektören m. m. d:r W. Lidberg utarbetade och på Hasse Tullbergs förlag utgifna formn-lär; men understundom förekomma äfven af lärarne sjelfva upplinierade blanketter till anteckningsböcker. I åtskilliga småskolor äro dagbok och examenskatalog icke inbundna böcker, utan lösa papper, som lätt förkomma, sedan det är förgått, hvarunder de användts. I många skoldistrikt har man ännu icke kommit sig för med att ordentligt upprätta och föra den i §§ 36 och 39 af folkskolestadgan omförmälda förteckning, hvaraf bland annat den olägenheten följt, att skolrådets årliga uppgifter om folkundervisningen enligt formuläret litt. B. i pedagogiskt hänseende ej blifva fullt tillförlitliga.

VIII. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

Nya skolhus med lärorum för såväl *folk-* som *småskola* hafva under inspektionsperioden uppförts inom Norra Vånga, Floby, Åslede, Barne Åsaka, Blidsbergs, Härja, Fristads och Ås' skoldistrikt (= 8); nya skolhus, afsedda endast för *folkskolans* behof, hafva uppförts inom Tråvads, Vättacks, Toarps, Tengeneds, Strängsereds och Långareds distrikt, hvarjemte skolhusen i Vartofta Åsaka, Hellestad, Södra Björke,

Valtorp och Trevattna undergått ombyggnad (= 11); nya för *småskolan* afsedda hus hafva uppförts inom Öster-Bitterna, Essunga (2), Larf, Kinneved, Grolanda, Gillstad, Fiflered, Malma, Hyringa, Tengened (2), Vånga, Tämta, Sandhult (2), Grofvared, Hemsjö, Herrljunga (2), Hool, Västra Tunhem och Lidköping (= 23). Det sistnämnda i Lidköping uppförda, småskolehuset, som innehåller 6 lärosalar, är prydligt och synnerligen ändamålsenligt. Af de öfriga här ofvan uppräknade skolhusen är flertalet af tillfredsställande beskaffenhet med afseende på rymlighet, sundhet, luftvexling och inredning. hvartill väsentligen bidragit skyldigheten för vederbörande att, innan skolhus uppföres, inhemta folkskoleinspektörens yttrande om lokalernas lämplighet för sitt ändamål. Vål inträffar ej så sällan, att man, för att få bygga som man vill, antingen undandrager sig denna skyldighet eller icke alls fäster afseende vid de af inspektören påpekade bristerna och oägenheterna, och skolhus uppstå, som ingalunda tillfredsställa billiga fordringar. Af de ofvannämnde äro 10 hus af sådan beskaffenhet. För att gifva en öfversigt öfver de nu befintliga undervisningslokalernas beskaffenhet inom de särskilda kontrakten af inspektionsområdet, vill jag sammanföra de i inspektionstabellerna tecknade vitsorden på följande sätt:

Kontraktens namn.	Antal <i>egna</i> skol- lokaler, som förtjena vitsordet.			Antal <i>förhyrda</i> skol- lokaler, som förtjena vitsordet.		
	a	b	c	a	b	c
Inom Vinköls kontrakt	8	15	7	—	1	1
» Vilska »	15	27	3	—	—	3
» Vartofta »	5	23	2	—	—	—
» Kållands »	15	10	8	1	2	6
» Redvägs »	12	37	8	—	—	20
» Ås »	17	27	5	—	1	14
» Kullings »	13	24	4	—	1	12
» Väne »	18	42	4	2	3	14
Summa	108	205	41	3	8	70

Skolmöblerna äro i många af de äldre skollokalerna ännu temligen torftiga, i de under de sista femton åren uppförda äro de i allmänhet fullt tillfredsställande, i några till och med utmärkta. De rangliga långbänkarne förekomma numera ganska sparsamt i folkskolelokalerna. I småskolelokalerna äro de deremot icke sällsynta, särdeles i de förhyrda. De hafva i folkskolorna allt mer undanträngts af tvåsitsiga bänkar, som dock ofta lida af det felet, att de icke passa för barn. Sitsen

är ofta anbragt på för långt afstånd från pulpeten, så att barnen vid skrifning, räkning, teckning o. d. måste intaga en alltför mycket framstulnad ställning. Orsaken dertill, att så är förhållandet, torde bero dels på bristande insigt om det skadliga deri, dels ock derpå, att hankarne skola kunna användas af vuxna personer, då lokalerna för främmande ändamål upplåtas. Svarta tafflan saknas nu icke i någon skola, om den ock på några ställen är för liten. Kartställ saknas mångestades äfvensom tjenliga skåp till förvaring af undervisningsmaterielen, hvilken man gärna vill se uppradad på alla väggarne, utsatt för sol och dam.

Med *snyggheten* i skolrummen är på många ställen rätt klen bestådt. Den kostnad, som är förenad med uppehållandet af behörig snygghet, undandraga sig i allmänhet skolråden, och barnen åläggas att verkställa den städning, som är oundgängligen nödvändig. Djupa lager af dam på bord och hankar samt i fönster äfvensom smutsiga gulf och lemningar af sopor i vrår och vinklar är derföre ingalunda ovanligt, särdeles der läraren icke har sinne för snygghet och ordentlighet. Der åter läraren har sinne härför, blifva skollokalerne, äfven om barnen hafva städningen om hand, i detta afseende drägliga nog. Här, såsom i allt annat, som hör till skolan, beror mycket på läraren. Af det skick, hvari skolrummet ter sig, kan man derföre utan fara för misstag med stor sannolikhet sluta till beskaffenheten af det undervisnings- och uppfostringsarbete, som der bedrifves. Råder ordning och snygghet i skolsalen, bedrifves också vanligen ett ordentligt och väl afpassadt arbete i skolan. Gör åter oordning och otrefnad sig gällande, märker man snart, att undervisningen skötes såsom det faller sig och att barnens uppfostran förbises.

Enligt skolrådets uppgifter för år 1886 skulle ordnade *skolträdgårdar* finnas vid 143 folkskolor. Så är dock icke händelsen. Jordrymder finnas väl vid 143 skolor för ändamålet upplåtna, men icke förete på långt när alla dessa utseendet af ordnade skolträdgårdar. Sådana förekomma endast vid 80 af inspektionsområdets 216 folkskolor. Skoldistriktet äro i allmänhet sjelfva rätt obenägna för planteringslandens fullständiga ordnande, mest på grund af de kostnader, som dermed äro förenade, och det ringa gagn, som deraf enligt deras mening följer. Föräldrarne tycka icke heller alltid väl om, att deras barn arbeta i skolträdgården. Der läraren sjelf med större intresse omfattar saken, får man se vackra och väl vårdade skolträdgårdar. Men flertalet af lärarne synas icke hafva något större intresse härför, möjligen emedan detta deras arbete af skolråd, föräldrar och barn så litet värderas. Vanvårdade skolträdgårdar äro derföre icke sällsynta.

IX. Tillsynen.

Beträffande tillsynen öfver skolorna har jag icke under perioden vunnit någon annan erfarenhet, än den jag i min förra berättelse meddelade, till hvilken jag derföre hänvisar. Den kraftigaste och verk sammaste tillsynen utöfvas af skolrådets ordförande, hvilka med få undantag nitiskt vårda sig om skolan och utgöra lärarnes förnämsta stöd vid utöfningen af deras kall.

X. Ekonomiska förhållanden.

Att de utgifter, som äro förbundna med skolväsendets uppehållande, högst olika drabba olika skoldistrikt, är en känd sak. Ett distrikt, hvars hela fyrktal uppgår till endast 1,000, måste tio gånger hårdare drabbas deraf än det distrikt, som har tio gånger så stort fyrktal, om de nämligen hafva samma antal undervisningsanstalter att upprätthålla. Dylika exempel på ojemn fördelning af kostnaderna för skolväsendet äro icke sällsynta. Om en sådan olikhet i utgifter för skolan kunde i någon mån utjemnas, vore sådant billigt. Det anslag, som för åtskilliga år sedan utgick till understöd åt medellösa församlingar, hade ett dylikt ändamål. Utan tvifvel vore det i hög grad önskvärdt, om medel härför fortfarande ställdes till Kongl. Majts disposition.

Bland inspektörens åligganden förekommer att granska skolrådets requisitioner af statens lönetillskott samt förse dem med vitsord. Detta åliggande är icke alltid lätt att fullgöra. Särskildt hafva svårigheter dervid ofta mött, derigenom att skolråden i det för småskolelärarinnas uppgifna lönebelopp inberäknat ett visst naturaförmåner (bostad och bränsle) åsatt värde. Då dessa naturaprestationer icke äro i lag småskolelärarinnas tillförsäkrade, så kunna skolråden, mena de, värdera dessa prestationer till ett visst skäligt belopp, som afräknas på den kontanta lönen. Och att förekomma, att så icke understundom sker, är ingen lätt sak för inspektören.

Hvad aflöningen till folkskolelärarne angår, så känna de sina rättigheter och veta äfven att uttaga dem. Så är icke alltid fallet med småskolelärarinnorna. Den prekära ställning, de innehafva, och den rika tillgången på lärarekrafter för småskolan göra, att de icke alltid, äfven om de känna sin rätt, våga göra den gällande. Församlingen beslutar i laga ordning en viss lön åt lärarinnan, begär och utfår af

staten lönетillskott till det belopp, hvartill beslutet föranleder, men lärinnan blir icke delaktig af den lön, beslutet innehåller, utan måste upprätta en del deraf, så kärt henne är att icke förlora sin plats. Ofta torde väl icke någonting dylikt förekomma, men att det har förekommit, är visst. Vid en granskning af Norra Unnaryds skolkassas räkenskaper fann jag vid der förrättad inspektion, att under åren 1872—1879 (utom 1877) tillsammans 940 kronor undanhållits småskolelärarinnorna. Vid granskningen af Norra Hestra skolkassas räkenskaper fann jag, att en dylik tvetydig omsorg om kassans bästa år 1878 förstades egt rum på lärarinnans bekostnad. Efter dessa ledsamma upptäckter, och då jag deraf funnit, att ett vederbörligen fattadt kyrkostämmobeslut icke innebure säkerhet derom, att det deri bestämda lönebelopp verkligen till lärinnan utbetaltes, har jag ansett det vara min pligt att för förekommande af dylika tilltag oftare än förut taga ståndom om skolkassornas räkenskaper.

Enligt det för år 1886 gjorda sammandrag af skolrådets uppgifter ekonomiskt hänseende hafva utgifterna för skolväsendet inom inspektionsområdet utgjort:

all lärars och lärarinnors aflöning	Kr. 308,450: 27,
skollokalerna och inventarier	» 61,532: 80,
undervisningsmateriel	» 6,261: 36,
öfriga behof	» 52,770: 86.

Summa kr. 429,015,29.

Fördelas förestående summa på den till 203,648 personer uppräknade folkmängden, belöpa sig 2 kr. 11 öre på hvarje person. För den summan åter på de barn, som under året åtnjutit undervisning i folkskolor eller småskolor, utgör statens och kommunens gemensamma kostnad för hvarje barn 15 kr. 24 öre. Då staten till nämnde utgifter bidragit med 139,732 kr. 7 öre, har dess kostnad för hvarje barn utgjort 8 kr. 96 öre.

Skara 1887.

A. J. Särnblad.

Berättelser om Folkskolorna inom Strengnäs stift

åren 1882—1886.

I.

Domprosteriets och Villättinge kontrakt.

Sedan kyrkoherden Hugo Crona afsagt sig uppdraget att vara inspektör öfver folkskolorna inom den del af Strengnäs stift, som hör till Nyköpings län, blef jag förordnad att från och med den 1 September 1884 till och med år 1886 vara folkskoleinspektör inom Domprosteriets och Villättinge kontrakt. Den korta tid, som jag sålunda varit inspektör inom sagda område, torde vara en tillräcklig förklaring deröfver, att den berättelse, jag nu går att afgifva, i många stycken blir ofullständig och kommer att sakna önskvärd grundlighet.

I. Undervisningsanstalterna.

Inom inspektionsområdet förekommo följande läroanstalter:

- a) 1 högre folkskola (Malmköping);
- b) 2 fasta folkskolor med flere lärare;
- c) 36 fasta folkskolor med en lärare;
- d) 2 fasta mindre folkskolor;
- e) 34 fasta småskolor;
- f) 1 flyttande småskola.

Af de 38 fasta folkskolorna voro 7 utbildade med fortsättningskola i öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen den 11 September

1877. En af dessa var anordnad som söndags- och aftonskola; två voro i verksamhet under en tid, som låg helt och hållet utom folkskolans ordinarie undervisningstid; de öfriga använde af denna två veckor. I de öfriga folkskolorna fanns en så kallad repetitionsafdelning, hvilken vanligen besökte skolan under en månad af året och i hvilken de barn, som genomgått folkskolans öfriga klasser, hade tillfälle att befästa och något utvidga de der inhemtade insigterna. Den tid, under hvilken repetitionsafdelningen besökte skolan, föll inom de för folkskolans årliga verksamhet bestämda åtta kalendermånaderna.

De hufvudsakliga anledningarna dertill, att fortsättningsskolor blifvit anordnade i så få skoldistrikt, torde vara: 1:o att folkskolan mångenstädes ännu ej verkat med den kraft och framgång, att folket lärt inse behovet och vigten deraf, att hon utbildas med denna afdelning; 2:o att de under de senare åren rådande tryckta tiderna hafva haft med sig motvillighet att öka de redan rätt kännbara utgifterna i och för folkskoleväsendet; 3:o att ett och annat skolråd varit tveksamt, om fortsättningsskolan, som arbetar endast sex veckor om året, kan åstadkomma ett gagn, som motsvarar de kostnader, hon kräfer.

Erfarenheten från de skoldistrikt, i hvilka fortsättningsskolan varit ändamålsenligt anordnad och förståndigt skött, vittnar dock ojäfaktigt om det stora gagn, hon kan åstadkomma. Derigenom beredes tillfälle för barnen att befästa de insigter, som förvärfvats i folkskolan, och att ytterligare förkofra sig deruti; i henne erhålla de ett väl behöfligt stöd i en ålder, som är af synnerligen stor betydelse för karakterens sättande; hon förmedlar öfvergången från hemmet och skolan till det praktiska lifvet. Derföre egnar man i de land, der man med allvar söker främja folkupplysningen, så att den måtte motsvara tidens kraf, allt mera uppmärksamhet åt den fortsatta undervisningen. Vi tro, att tiden nu är inne, att äfven i vårt land med mera kraft än hittills söka i de särskilda skoldistrikten anordna en ändamålsenlig fortsatt undervisning och att gifva henne den utsträckning, som de lokala förhållandena medgifva. Att sörja för den fortsatta undervisningen genom inrättande af en så kallad repetitionsafdelning, hvilken besöker skolan fyra veckor årligen under skolans ordinarie lästid, synes oss olämpligt hufvudsakligen derföre, att den egentliga folkskolans arbetstid, som redan förut är allt för kort, helst i flyttande skolor och i fasta skolor med afdelningsläsning, derigenom blir ytterligare förminskad. Jag har derföre sökt förmå skolråden att föreslå inrättandet af fortsättningsskolor i enlighet med Kongl. kungörelsen den 11 September 1877 i sådana skoldistrikt, der sådant lämpligen kan ske, och jag har glädjen att kunna meddela, att enligt vederbörande kyrkostämmors

beslut förelagen komma att under loppet af år 1887 sättas i verket åtminstone i några skoldistrikt.

Tolf fasta folkskolor och två fasta mindre folkskolor saknade underlag af småskolor. Sannolikt komma dock under den närmaste framtiden två af de först nämnda att förses med särskilda småskolor.

Inspektionsområdets folkmängd uppgick till 27,404; antalet af folkakolor och mindre folkskolor var 40, således 1 folkskola på omkring hvar 685:te person; antalet småskolor åter var 35, eller 1 på omkring hvar 783:dje person. Antalet folkskolor torde, helst då skolvägarne i allmänhet icke äro så långa, att de i någon väsentligare grad hindra regelbunden skolgång, vara tillräckligt för den närmaste framtiden. Deremot synes det mig, som om 3 å 4 nya småskolor voro behöfliga.

2. Skoldistrikt och skolråd.

Inspektionsområdet omfattade 23 församlingar. Af dessa utgjorde 21 egna skoldistrikt och hade hvar sina skolråd; två åter (Mariefred och Kernbo) hade gemensamt skolråd och utgjorde ett skoldistrikt.

Skolrådet utgjordes ofta af samma personer som kyrkorådet. Vid deras val torde man i allmänhet ej med tillbörlig samvetsgrannhet tagit hänsyn till föreskriften, att till ledamöter af skolrådet utse för nit om skolväsendet kände män. Detta har bidragit dertill, att pastor, såsom skolrådets ordförande, fått ensam fullgöra en god del af de åligganden, som tillhöra skolrådet. Hans arbete i och för vården om skolan har derigenom blifvit väsentligen tillökadt. Visserligen har han underkastat sig detta mer eller mindre gerna; med större eller mindre intresse; med större eller mindre skicklighet; men han är dock den, som hufvudsakligen fått draga lasset.

I allmänhet har jag ej förnummit någon missbelåtenhet med pastors sjelfskrifvenhet till ordförande i skolrådet. Han synes ock vara synnerligen lämplig dertill. Han är nemligen i skolrådet såväl statens som kyrkans representant. Då han der är den ende representanten både för stat och kyrka, kan det ej vara obilligt, att han har den makt, som tillkommer ordföranden. Genom sin bildning och sättet, hvarpå han gemenligen förvärfvat den, samt genom sin verksamhet som församlingslärare är han i de flesta skoldistrikt den, som bör hafva den största förfarenhet i skolsaker. Han bör ock följa skolan med synnerligt intresse, då han i henne har en kraftig medhjelparinna i sitt arbete. Slutligen kan han såsom embetsman ställas till ansvar, om han ej fullgör sina embetspligter. Han kan visserligen icke

tingas att sköta ordförandebefattningen med lefvande nit och varmt intresse, ty lif och intresse kunna ej framkallas genom yttre medel, men han kan tvingas att — så att säga — i yttre måtto fullgöra hvad till den nämnda befattningen hör, så vida han vill undvika de följder, som uraktlåten tjenstepligt medför.

Äfven folkskolelärarne synas nu mera i allmänhet hafva den åsigten, att pastor bör vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet. De senare årens tilldragelser inom folkskolans område hafva nemligen lärt dem, att han är den, som kraftigast arbetat så väl för folkskolans utveckling, som ock för förbättringen af lärarnes löner.

Att skolrådsordförande påträffats inom inspektionsområdet, som ej gjort mera än de varit tvungna till, vill jag icke förneka; men deremot kan jag i sanning afgifva det vittnesbördet, att åtskilliga af dem handhaft skolans angelägenheter både med nit, sakkännedom och intresse.

Det torde ock kunna sägas om öfriga skolrådsledamöter, att somliga med nit och intresse fullgjort sina åligganden, under det andra varit liknöjda för skolans angelägenheter, ja, arbetat mot sträfvandena för hennes utveckling. Och det rätta träffar jag beklagligen helt säkert, då jag säger, att de liknöjdas antal varit ej obetydligt större än de intresserades.

I allmänhet synes det ej vara lätt att få skolrådet samladt, hvar dan pastor kallar det samman så sällan som möjligt och sjelf afgör en del ärenden, som egentligen skulle tillhöra skolrådet.

Skolråden skola noga iakttaga hvad gällande författningar angående folkundervisningen stadga. Att åtskilliga skolråd varit mindre noggranna i åtlydnad af denna föreskrift, kommer att framgå af några meddelanden i det följande af denna berättelse.

Det är att beklaga, att den myndighet inom församlingen, som har sig anförtrodt att öfvervaka och leda de ungas uppfostran, ej sällan gör sig skyldig till uraktlåtenhet af hvad lag föreskrifver. Huru skall folket kunna fostras till aktning för lag, om denna trampas under fötterna af dem, som i första hand borde sörja för, att den hålles i helgd?

Föreskriften, att skolrådet skall sörja för, att i hvarje skola skall finnas ett reglemente, som efter folkskoleinspektörens hörande är pröfvadt och godkänt af vederbörande domkapitel, hade i många skol-distrikt ej blifvit efterföljd. I några saknades reglementen; i några voro de föråldrade. I min berättelse till Domkapitlet om min inspektions-verksamhet under år 1885 anmärkte jag detta förhållande. Med anledning häraf förständigade Domkapitlet skolråden tillse, att, der så behöfves, förslag till nya reglementen varda upprättade i enlighet med

§ 10 i nådiga folkskolestadgan och inlemnade till Domkapitlet före den 1 Mars 1887.

Sockenbibliotek funnos i de flesta skoldistrikt. Enligt uppgift begagnades de flitigt i sju; i de öfriga mindre flitigt. Det synes vara företrädesvis om vintern som man lånat böcker ur i fråga varande boksamlingar. Anledningarna, hvarföre de i allmänhet ej begagnas så flitigt som önskligt kunde vara, torde böra sökas dels deruti, att läsningen af tidningar under de senaste åren så betydligt tilltagit, dels deri, att en mängd småskrifter kolporteras ut bland menigheten och dels deri, att man ej sörjer för att boksamlingarna årligen förses med några nya lämpliga böcker.

För att väcka läslust hos folket borde man till sockenbiblioteken inköpa äfven sådana böcker, som kunde vara af intresse för skolbarnen. Dessa böcker borde läraren lemna till läsning i hemmet åt sådana barn, som dertill hafva tid och som synas kunna läsa dem både till nytta och nöje och hvilka gjort sig kända för god flit och godt uppförande.

Vid inköp af böcker till sockenbiblioteken torde ej alltid tillräcklig varsamhet iakttagas. Dock är härvid stor försigtighet nödvändig. Bland de många böcker, som angifvas vara lämpliga till folkläsnings, äro nemligen ej få, hvilkas innehåll är af den beskaffenhet, att de icke utan fara kunna sättas i folkets händer.

3. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

I småskolan voro i allmänhet de kunskaps- och öfningsämnen, som föreskrifvas i Kongl. folkskolestadgan, upptagna på läsordningen. Men vid närmare granskning af förhållandena visade det sig, att teckning, åskådningsöfningar och gymnastik i åtskilliga skolor funnos till nästan endast på läsordningen och att undervisningen i dessa ämnen i det stora flertalet af de öfriga småskolorna bedrefs lamt och utan något synnerligt gagn.

Hvad det förut nämnda af dessa ämnen beträffar, har erfarenheten under tiden, som förflutit sedan normalplanen och den förnyade folkskolestadgan utkommo, lärt, att det är förenadt med stora svårigheter att i en stor del af landsbygdens småskolor bedriva det på sådant sätt, att sysselsättningen dermed medför något verkligt gagn. Dels är nemligen ej sällan skolans årliga arbetstid så kort, att den väl behöfver användas på hufvudämnena, om man deri skall på föreskrifven tid medhinna hvad normalplanen föreslår och hvilket visserligen icke är för mycket; dels saknas i åtskilliga skolor all materiel för under-

visningen i detta ämne, hvartill kommer, att skolborden i några äro derför alldeles olämpliga; dels är det ofta nog svårt att förmå fattiga föräldrar att skaffa sina barn teckningsböcker och blyertspennor m. m.; dels äro många af barnen för litet utvecklade för att med rätt framgång kunna undervisas i teckning. Det resultat, hvartill man vid undervisningen i småskolan i det ämne, hvarom nu är fråga, i allmänhet kommer, är ock synnerligen dåligt. De smutsiga teckningsböckerna med sina krokiga, klumpiga och ojemna linier äro en sorglig syn. Tid och penningar kunna i sanning användas bättre än på frambringandet af dylika saker.

På grund af de svårigheter, som ställa sig i vägen för ett framgångsrikt bedrivande af undervisningen i teckning, och af de dåliga resultat, som till följd deraf undervisningen deri medfört i flertalet småskolor, synes det mig, som om det vore en fördel, om teckningen i småskolan upphörde att vara ett obligatoriskt ämne och om i stället skolrådet finge rätt att bestämma, om undervisning deri skall förekomma eller icke. Härför talar ock den omständigheten, att teckning redan nu mot folkskolestadgaas bestämda föreskrift ej förekommer i åtskilliga småskolor.

Anledningarna åter dertill, att åskådningsöfningarna endast undantagsvis förekommo regelbundet och bedrefvos tillfredsställande, voro, att lämplig materiel saknades och att lärarinnorna i allmänhet ej egde erforderlig förmåga att handhafva dem med framgång. Under sådana förhållanden ansåg jag det bäst att ej yrka på att särskilda åskådningsöfningar skulle förekomma i skolor, der jag befarade, att de för deras framgångsrika bedrivande nödiga förutsättningarna ej förefunnes.

Der öfning i gymnastik förekom, inskränkte den sig i allmänhet till några enkla fristående rörelser.

I en del småskolor öfvades ej barnen i sång, emedan lärarinnorna sjelfva hvarken kunde sjunga eller leda sången med tillhjälp af instrument. I allmänhet synes man ej lägga tillbörlig vikt derpå, att lärarinnorna i småskolan böra kunna öfva barnen i sång, hvarken vid bildningsanstalterna eller vid tjensternas tillsättande.

I folkskolan förekommo väl i allmänhet de föreskrifna kunskaps- och öfningsämnen; dock torde härvid böra bemärkas, att i de flesta skolorna skriföfningarna voro inskränkta till väl- och rättskrifningsöfningar; att geometrin endast omfattade geometriska räkneexempel: naturkunnigheten, läran om människokroppen, djuren och växterna; gymnastiken fristående rörelser och marschöfningar; teckning rätliniga och krokliniga figurer. Manlig slöjd idkades i 10 folkskolor; qvinlig slöjd jemväl i 10 och trädgårdsskötsel i 24.

Läroämnena i fortsättningskolan voro i allmänhet de, som äro föreslagna i normalplanen.

Folkskolestadgans föreskrift, att skolrådet skall för hvarje skola upprätta en bestämd lärokurs, innefattande hvarje läroämnes fördelning på skolans särskilda klasser, hade i de flesta skoldistrikt icke blifvit åtydd. Antingen fans ingen lärokurs eller, om en sådan var uppgjord, var den ej fördelad mellan de särskilda klasserna.

Med hänsyn till ordningen, hvari de särskilda kunskaps- och öfningsämnena inträdde i undervisningen, rådde i allmänhet det missförhållandet, att undervisning i katekes begynte för tidigt och drefs redan i småskolan till den omfattning, att hela Luthers lilla katekes der inlärdes, hvilket strider mot normalplanens anvisningar och en sund pedagogisks kraf.

Läsordning fans väl i de särskilda skolorna, men i allmänhet var den ej fastställd af skolrådet.

4. Lärotider.

Den årliga lärotiden, som i skoldistrikt, der ingen fortsättningskola förekom, utgjorde $34\frac{1}{2}$ å 35 veckor, var fördelad i två terminer: vår- och hösttermin. I folkskolan började den förra vanligen i Februari och slutade i Juni; den senare begynte i allmänhet i September och slutade i November eller början af December. I småskolan tog i de flesta skoldistrikt undervisningen sin början i Mars och räckte till i Juli, hvarefter den efter ett uppehåll af från en till sex veckor fortsattes till dess den i lag föreskrifna undervisningstiden var tilländalupen.

Der fortsättningskola var inrättad i öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, var den i allmänhet i verksamhet från den 15 Januari till den 1 Mars.

Den så kallade repetitionsafdelningen besökte skolan antingen under Februari månad eller under 14 dagar i början och 14 dagar i slutet af läsåret.

I folkskolan lästes i allmänhet 30 timmar i veckan. Dessa voro fördelade antingen så, att undervisning meddelades 5 dagar 6 timmar om dagen, eller 6 dagar 5 timmar om dagen. Endast i ett fåtal folkskolor lästes mindre än 30 timmar (25 å 27).

I småskolan lästes vanligast 25 timmar i veckan, så fördelade, att skolarbetet pågick 5 timmar om dagen under 5 dagar. Dock förekommo icke så få småskolor, i hvilka undervisning meddelades 5 timmar om dagen under 6 dagar; i 3 pågick arbetet i skolan 4 timmar

om dagen under 6 dagar; i 2 uppgick lästimmarnas antal under veckan till 27 och i 1 till 28.

Mellan lärotimmarne hade barnen i alla skolor de i lag föreskrifna hvilostunderna.

Hvarje dag började och slutade undervisningen i alla skolor med bön och sång.

5. Lärjungar.

Barnen intogos i skolan vanligen det år, under hvilket de fylde sju år. Beträffande åter tiden för deras afgång derur, förekom det ganska allmänt, att de lemnade den dagliga skolan vid 12 å 13 års ålder, hvarefter de besökte repetitionsskolan under något år eller i bästa fall till dess de kunde mottagas i konfirmationsskolan.

Det är att beklaga, att många föräldrar sträfvat efter, att barnen måtte få gå i skolan så få år som möjligt. Visserligen kunna de härigenom snarare befrias från de olägenheter och kostnader, som det medför att hålla barn i skolan, och tidigare utan hinder af henne få råda öfver deras arbetskrafter; men är det af något värde, att barnen i skolan under inhemtandet af goda och sanna insigter vinna den förståndsodling och den viljekraft, som förhållandena kunna medgifva, samt sålunda blifva så förberedda, som ske kan, för lifvets värf och strider, så bör det vara angeläget att ej taga barnen ur skolan vid för unga år. Det är förmånligare, att de gå i skolan fyra månader om året under 4 år än åtta månader om året under 2 år. I förra fallet vinner man nemligen två fördelar: man kan fördela tiden mellan kroppsarbete och boklig sysselsättning på ett sådant sätt, att man ser till godo så väl deras kroppsutveckling som förberedelsen för deras framtida verksamhet, och man bereder dem tillfälle att deltaga i undervisningen, sedan deras förstånd hunnit den mognad, att de både hafva begär efter och verkligen kunna tillägna sig rediga, klara och sammanhängande insigter inom de områden af de särskilda läroämnena, som kunna och böra genomgå i folkskolan.

I några skoldistrikt undervisades inga barn i hemmen; i andra uppgäfvo icke så få såsom undervisade i hemmen. Det förhör, som enligt § 38 i folkakolestadgan årligen skall anställas med barn, som undervisas i hemmen, torde i allmänhet icke egt rum. Försummandet deraf har med sig menliga följder. Liknöjda föräldrar blifva derigenom än vårdlösa i fråga om barnens undervisning; många af de barn, som undervisas i hemmen, antingen träda ut i lifvet jemförelsevis okunniga och outvecklade, eller ock sättas de in i skolorna efter några

äre s. k. hemundervisning; men här orsaka de åtskilliga olägenheter: med hänsyn till sina kunskaper böra de sättas i en låg klass, men med hänsyn till sin ålder borde de tillhöra en högre; fastän de vid inträdet i skolan kunna så litet, att de måste undervisas tillsammans med barn, som äro åtskilligt yngre, fordra dock föräldrarna, att de skola få afgå från skolan vid vanlig ålder; ej sällan hafva dessutom de barn, som undervisats i hemmet, inlärt en och annan ovana, på hvars borttagande läraren i skolan måste nedlägga mycken möda, mycken tid och mycken ihärdighet. Slutligen hafva ej få af de barn, som undervisats i hemmet, derigenom att man så litet och så oförståndigt sysselsatt sig med dem, blifvit så slöa och liknöjda, att det kräfves mycket arbete och mycket tålamod för att uppväcka lifaktighet och intresse hos dem.

Intagning i skolan skedde i allmänhet vid läsårets början. Dåligt väder, lång och svår skolväg, brist på kläder och mat eller oordentlighet föranledde väl stundom undantag härifrån; dock synes i detta stycke större ordentlighet iakttagas än tillföre, åtminstone så till vida, att föräldrar och målmän oftare bruka anmäla, när barnen af en eller annan anledning hindras från att infinna sig i skolan vid terminens början.

Skolgången var i allmänhet temligen god; endast i ett litet fåtal skolor klagades öfver att den var ojemn. Det är egentligen från sådana skolor, som besökts af många statkarlsbarn, klagomål öfver ojemn skolgång förspotts. I åtskilliga skoldistrikt har den iakttagelsen gjorts, att skolgången varit jemnare under vårterminen än under höstterminen.

I allmänhet synas folkskolans barn oftare än tillföre bedja om lof, när de af en eller annan anledning behöfva ledighet från skolan. Ordentliga, kraftfulla lärare, understödda af nitiska skolrådsordförande, hafva bragt det så långt, att endast undantagsvis förekommit någon oanmald bortovaro från skolan.

Vid läsårets slut har företagits flyttning mellan de särskilda klasserna af skolan. Härvid torde man i allmänhet icke hafva förfarit med erforderlig noggrannhet. Hade barnen gått den antagna tiden i småskolan, blefvo de i de flesta fall uppflyttade i folkskolan, äfven om de icke hade nöjaktigt inhemtat småskolans lärokurs. Häraf har blifvit en följd, att åtskilliga barn påträffats i folkskolorna med osäkra kunskaper; i synnerhet hafva de varit svaga i innanläsning och rättskrifning. Oaktadt allvarliga bemödanden hafva lärarna ofta ej lyckats bibringa dem säker färdighet i dessa stycken; grunden, hvarpå de skulle bygga, har varit för svag. Äfven vid flyttning mellan klasserna i folkskolan torde allt för stor släpphändhet hafva egt rum. Finge barn, som ej nöjaktigt inhemtat den för klassen föreskrifna lärokursen, sitta kvar i

samma klass ännu ett år, skulle de eggas till större flit och trägnare skolgång, och föräldrarna skulle derigenom förmås att med större allvar vaka öfver, att barnen flitigt och noggrannt utförde de arbeten, skolan ålade dem. Slutligen torde ej heller önskvärd stränghet hafva iakttagits vid uppflyttningen från folkskolan till fortsättningsskolan. Skall denna kunna motsvara det syfte, man med henne afser, böra i henne ej intagas andra barn, än sådana, som med goda vitsord, hvilka de verkligen förtjent, genomgått hela den för folkskolan bestämda lärokursen.

Vid läsårets slut anställdes föreskrifna offentliga förhör. I samband med förhöret i folkskolan företogs oftast pröfning af dem, som anmält sig vilja afgå från skolan. Äfven vid denna pröfning var man i allmänhet mycket eftergifven. Afgångsbetyg meddelades ofta, äfven om barnen ej fullt nöjaktigt hade inhemtat den genomgångna lärokursen.

6. Lärare.

I småskolorna	tjenstgjorde	2 lärare	och 33 lärarinnor.
I de mindre folkskolorna	"	—	" " 2 "
I folkskolorna	"	27	" " 13 "

Med hänsyn till kunskaper och undervisningsekicklighet förefanns stor skiljaktighet mellan lärarna. Af dem, som tjenstgjorde i småskolorna, voro 3 så svaga, att de stodo på gränsen till oduglighet; den ena af dem, som skötte de mindre folkskolorna, hade allt för litet omfattande kunskaper för undervisningen i denna art af skolor; af dem åter, hvilka förestodo folkskolorna, voro 3 fullkomligt odugliga; 4 kunde knappast godkännas; de öfriga syntes förtjenta af vitsordet godkänd eller derutöfver. Åtskilliga af dessa senare egde mycket goda insigter och framstående undervisningsekicklighet. Af dem, som måste förklaras odugliga till skötande af lärarebefattningen, ålades en, som hunnit pensionsåldern, att begära afsked; de öfriga två måste för att kunna få tjena qvar, till dess de blifvit berättigade till pension, skaffa sig lämpliga biträdande lärare, hvilka skulle öfvertaga undervisningen i de viktigaste läroämnena.

Äfven med hänsyn till intresset, hvarmed lärarna skötte sina åligganden, rådde mycken olikhet. Dock är det mig en kår pligt att kunna vitsorda, att de flesta skött sitt kall med stort nit och mycken trohet, hvilket bör så mycket hellre erkännas, som många af dem arbetat under förhållanden, som i stället för att uppmuntra till nit och intresse fast mera varit egnade att qväfva ifvern och döda nitalekan. Endast mot 2 lärare i folkskolan gjordes anmärkning för bristande nit.

Lärarnes sedliga förhållande syntes i allmänhet varit godt. Mot en lärare och en lärarinna hade anmälningar för osedligt lif blifvit framställda till vederbörande skolråd. Följden häraf blef, att de anklagade togo afsked från sina befattningar.

Visserligen torde en och annan lärare allt för ifrigt hafva deltagit i det politiska lifvet, ja, uppträdt som partiledare; men då de icke för sysselsättningen härmed försummat sin tjänst eller, så vidt jag kunnat märka, utfövat något direkt skadligt inflytande på förhållandena i skolan, har jag ej haft skäl att gripa in i detta hänseende. Godt vore emellertid, om lärarne i detta stycke iakttog erforderlig varsamhet. Lätt kan det nemligen hända, att de förverka föräldrars förtroende, om de blanda sig uti partistrider.

Beträffande undervisningen i de särskilda läroämnena må meddelas:

Kristendomskunskap. Bibelläsning förekommer i alla folkskolor i samband med morgonbönen. Vanligen genomgås dervid något af evangelierna eller apostlageringarna. Oftast läser läraren upp texten, derefter utfrågas innehållet, sedan läsa barnen texten ånyo. Frågorna afse vanligen utredning af enskilda ords eller uttrycks betydelse samt af det historiska sammanhanget; ett djupare, anderikare ingående i textens betydelse förekommer endast undantagsvis.

Biblisk historia. I småskolorna hafva första och andra åreklasserna hållits tillsammans vid undervisningen i detta ämne. Förberedandet har i allmänhet bestått deruti, att lärarinnan muntligt framställt berättelsen och derefter utfrågat innehållet. Barnen i andra klassen hafva fått den sålunda genomgångna berättelsen till hemlexa. Vid förhöret hafva barnen fått besvara framställda frågor och stundom derefter i sammanhang återgifva innehållet afdelningsvis. Den sammanhängande framställningen af innehållet försumrades i många skolor; i andra bestod den ej sällan i ett tanklöst upprabblande af berättelsen. I allmänhet, torde kunna sägas, fästes icke nog uppmärksamhet vid första klassen hvarken vid förberedelsen eller förhöret. I folkskolan förbereddes de bibliska berättelserna antingen så, att barnen läste dem innantill, hvarefter innehållet utfrågades, eller så, att läraren först muntligt framställde dem och derefter lät barnen läsa dem innantill och sedan utfrågade innehållet. Vid förhöret fingo barnen besvara framställda frågor; derefter följde i åtskilliga skolor barnens berättande, men detta urartade ofta till ett andaktslöst och slarfvigt upprabblande. Såsom ej sällan förekommande fel vid undervisningen i biblisk historia må anmärkas: att de särskilda berättelserna ej förbundos med hvarandra, så att det historiska sammanhanget klargjordes för barnen; att innehållet i de särskilda berättelserna ej indelades i vissa afdelningar och

koncentrerades omkring hufvudpersonen eller hufvudtilldragelsen; att de utredande frågorna, som hufvudsakligen voro s. k. satsupplösende frågor, ej handledde barnen till uppfattning af tankegången i stycket, eller till inseende af grund och följd, orsak och verkan, ändamål och medel m. m.

Katekes. Redan har blifvit anmärkt, att i många småskolor lästes katekes till allt för stor utsträckning, i det hela Luthers lilla katekes genomgicks i dem. Hvad förklaringen beträffar, bestod den hufvudsakligen i torftig ordförklaring. I några folkskolor bestod väl undervisningen i katekes väsentligen deri, att dessa stycken inlärdes i minnet, utan att tillbörlig vikt fästes vid innehållet; men i de allra flesta sökte man att utreda innehållet, hvarvid man för att underlätta uppfattningen deraf, härledde trossanningarna ur och belyste dem med fakta, hemtade ur bibliska historien, hvardagliga lifvet eller den egna erfarenheten. Men man förstod ej alltid att sätta det som skulle förklaras och sjelfva förklaringen i rätt samband med hvarandra, hvadan undervisningen stundom trots de åskådliggörande exemplen blef allt för abstrakt för att kunna af barnen rätt tillägnas. Vid förberedelsen fingo barnen ur öppen bok besvara de upplösende och utvecklande frågorna och då meddelades de nödiga förklaringarna. Vid förhöret fingo de läsa styckena med dithörande bibelspråk, hvarefter innehållet utfrågades. Såsom ofta förekommande fel vid undervisningen i katekes må för öfrigt framhållas: att de särskilda trossanningarna ej sattes i samband med hvarandra; att bibelspråken ej ställes i rätt förhållande till motsvarande moment i de särskilda katekestyckena samt att barnen ej läste upp »stycken och språk» med andakt och eftertanke.

Oaktadt sålunda jag trott mig finna åtskilliga brister vid undervisningen i kristendomskunskap, kan jag dock vitsorda, att lärarne numera förstå att vida bättre handhafva undervisningen i detta ämne än tillföre och att barnens insigter deri äro i allmänhet temligen tillfredsställande; ja, i en och annan skola rätt goda.

Svenska språket. Vid de första läsöfningarna begagnades skrifläsemetod, oftast i förening med ljudmetod. I rätt många skolor användes de genom Kongl. Ecklesiastikdepartementets försorg utgifna lästabellerna och med god framgång. Äfven om innanläsningsfärdigheten i några skolor ej var tillfredsställande, torde dock kunna sägas, att i allmänhet barnen i småskolan egde den förmåga att läsa innantill, som billigtvis kan begäras. Sämre stod det till med stafningen. Deruti hade de i de flesta fall blifvit allt för litet öfvade. Beträffande innanläsningsfärdigheten i folkskolan var den temligen tillfredsställande med hänsyn till rättläsningen; deremot motsvarade den icke lika bra anspråken på välläsning. Orsaken härtill torde vara dels, att antalet

barn ej sällan var så stort, att det var svårt att låta alla få tillräcklig öfning, dels att ofta ej tillbörlig vikt lades vid att handleda dem till en rätt uppfattning af innehållet. Vid öfningar af sist nämnda slag begicks af många lärare det felet, att de ej fäste uppmärksamheten vid tankeföljden, utan åtnöjde sig med utredning af de särskilda meningarnas innehåll. Häraf blir en följd, att barnen ofta ej få en klar och redig uppfattning af innehållet samt att många af dem, när de sedan skola läsa på egen hand, ej komma att tillbörligt aktgifva på sammanhanget i hvad de läsa. Dessutom har ett dylikt sönderstyckande af innehållet den olägenheten med sig, att en sammanhängande redogörelse för det lästa i stället för att underlättas derigenom fast mera försvåras. Öfningar af sist nämnda slag voro i några skolor försummade; i andra allt för litet betonade. Detta torde till en del hafva berott derpå, att rätt många af styckena i Läsebok för folkskolan äro olämpliga härför.

Rättskrifningsöfningar förekommo i alla skolor och hade barnen i allmänhet vunnit temligen god säkerhet i rättskrifning. I några skolor hade man ock gjort början med uppsatsskrifning.

Undervisning i form- och satslära bedrefs i åtskilliga skolor. Der läraren förstår att praktiskt behandla den, visar den sig fruktbringande så väl med hänsyn till barnens förmåga att uppfatta hvad de läst som att enkelt och klart uttrycka sina tankar.

I *räkning* voro barnens insigter och färdighet temligen tillfredsställande; äfven om med skäl kunde anmärkas i en och annan skola, att hufvudräkning icke blifvit tillräckligt betonad eller att de genomgångna kurserna voro något små, då man ej medhunnit mera än de fyra räknesätten med hela tal och deras tillämpning på lättare praktiska uppgifter.

Undervisningen i *geografi* bestod hufvudsakligen i inlärande af namn på land, berg, slätter, floder, sjöar, städer och andra orter m. m. samt dessas lägen. Deremot lades endast underordnad vikt på landens fysiska och klimatiska förhållanden samt på näringslif och lefnadssätt. Målade skildringar förekommo icke; kartan användes visserligen, men barnen fingo allt för litet af henne draga slutsatser om landens naturbeskaffenhet m. m.

I *historia* inlärdde man så godt tiden medgaf den antagna läroboken; men dervid fäste man ej tillbörlig vikt vid den betydelse undervisningen i detta ämne, rätt bedriven, kan hafva för fostrande af ett medborgerligt sinne och för väckande af fosterlandskärleken.

Undervisningen i *naturkunnighet* var — såsom redan blifvit antydt — vanligen inskränkt till läran om människokroppen samt djuren och växterna. Detta torde väsendtligen bero derpå, att åskådnings-

materiel till de öfriga delarne af naturkunnigheten saknades i skolorna.

Uträkningen af geometriiska exempel utgjorde mestadels den undervisning i *geometri*, som förekom.

Teckning öfvades i folkskolorna; men i allmänhet hade barnen ej hunnit någon nämnvärd färdighet deri, hvilket berodde dels på den korta tid, som deråt kunnat användas, dels på bristen af lämplig materiel och dels derpå, att åtskilliga äldre lärare ej hade förmåga att planmessigt anordna och leda undervisningen i detta ämne.

Undervisningen i *sång* gestaltade sig mycket olika efter vederbörande lärares förmåga att undervisa i och intresse för detta ämne. Psalmsången syntes hafva blifvit mera betonad, sedan domkapitlet fäst uppmärksamheten derå, att man borde söka främja kyrkosången derigenom, att psalmsång flitigt idkades i skolorna. I allt för få skolor användes sången för att lifva och vederqvicke barnen under den öfriga undervisningen.

Gymnastiken öfvades ej med den kraft, det nit och den noggrannhet, ämnets vikt kräfver. Hvarken lärare, föräldrar eller skolråd uppskatta tillbörligt dess betydelse. De förstå ej det stora inflytande det har både i pedagogiskt och sanitärt hänseende. De mena, att barnens kroppskrafter härkas och utbildas tillräckligt genom gången till och från skolan, den fria leken och deltagandet i arbetet på åker och äng. Brist på lämplig lokal och materiel lägger ook hinder i vägen för undervisningens kraftiga och ändamålsenliga bedrifvande. Hårtill kommer, att lärarne ej hafva fått lära sig att anordna gymnastiköfningar med de hjälpmedel, som finnas eller lätt kunna anskaffas i hvarje skola.

Flera skolor voro omgifna af *trädgårdar*, och barneningo deltaga i arbetet i dem; men deras arbete var ej så planmessigt anlagdt och anordnad, att man kan säga, att de fått någon verklig undervisning uti det i fråga varande ämnet. Skolträdgården torde dock hos mångt barn hafva väckt sinne för planteringar och har då utöfvat ett ej ringa gagn.

Manlig slöjd förekommer som undervisningsämne i allt flere skolor. Barnen synas deraf roade, och folkets intresse därför är i tilltagande. Äfven för qvinlig slöjd synes nitet begynna vakna. Lärare i manlig slöjd var vanligen folkskoleläraren; i qvinlig folkskolelärarens hustru eller en småskolelärarinna. För att *slöjdundervisningen* måtte bedrifvas i rätt riktning och planmessigt utvecklas, är det af nöden, att lämpliga lärogångar utarbetas så väl för manlig som qvinlig slöjd och att modellsamlingar och mönster i lämplig ordningsföljd hållas skolorna tillhanda. Beträffande förfaringssättet synas endast de lärare,

som genomgått någon på pedagogiska grunder byggd »slöjdkurs», förstått att metodiskt ordna och meddela undervisningen. Gossarne öfvades i träslöjd; flickorna lärde att sticka och sy.

Såsom vanligen förekommande fel vid undervisningen i allmänhet torde förtjena angifvas:

att inlärandet af ett visst mått af insigter ansågs viktigare än själskrafternas utbildning; att beträffande dessa senare förståndets odling tillgodosågs på bekostnad af de öfrigas; att vigten af repetitioner ej tillräckligt uppmärksammades; att undervisningen ej hade den uppfostrande karakter, som önskligt hade varit; att normalplanens förslag till kursfördelningar och anordningar af undervisningen öfver hufvud ej tillbörligt iakttagits.

Orsaken till de anmärkta felaktigheterna vid undervisningen låg ej hufvudsakligen i bristande trohet och skicklighet hos lärarne, utan är väsendtligen att söka dels deruti, att åtskilliga äldre lärare ej kände till de nyare förfaringssätten vid undervisningen och dels deruti, att olämplig organisation af skolan, stort barnantal, kort undervisningstid, brist på behöfliga hjälpmedel för sjelfstudium m. m. lade sådana hinder i vägen för ett rätt bedrivande af undervisningen, som ofta äfven med bästa vilja ej kunde öfvervinnas.

Särskildt torde böra framhållas, att tysta öfningar förekommo i de flesta skolor; men att de ej voro planmessigt anlagda samt att de för öfrigt ej sköttes med den noggrannhet och på det praktiska sätt, som är nödvändigt, för att de skola bära god frukt.

Mot ordningen i skolan var endast undantagsvis något att anmärka. Med sanning torde kunna sägas, att lärarne i allmänhet bemödat sig om att vänja barnen vid ett städat skick och anständigt uppförande samt att de sökt hålla dem till snygghet och ordentlighet. Angående det djupare uppfostrande inflytande lärarne utöfvat, är vanskligt att tala. Detta beror väsendtligen af lärarens egen personlighet; i den mån han sjelf är uppfostrad kan han utöfva ett uppfostrande inflytande.

7. Undervisningsmateriel.

Läsebok för folkskolan begagnades i alla folkskolorna; i småskolorna Läsebok för småskolan af Kastman och undantagsvis af Rohde. Språk- och rättskrifningslärar förekomo icke i alla skolor. Der sådana användes vid undervisningen, nyttjades läroböcker af Sundén, Sjölander, Almqvist och Karlsson. För öfrigt förekommo följande läroböcker: i biblisk historia: Lindström och Steinmetz; i räkning:

Lindblom, Kindvall och Karlsson; i historia: Odhner och Hägerman; i geografi: Erslev, Lind, Text till folkskolans kartbok, Åhlund, Bäckman och Hägerman; i naturkunnighet: Berlin, Vahlstedt, Segerstedt och Celandier.

Med nödiga kartor voro skolorna i allmänhet försedda; äfven förefans behöflig materiel för undervisningen i räkning; sämre var det bestäldt med materiel för undervisningen i teckning och naturkunnighet. För den senare funnos visserligen i flertalet skolor väggtafler öfver människokroppen och väggtafler öfver djurriket; men deremot förekommo hvarken mineraliesamlingar eller fysiska apparater. För den förra hade man i åtskilliga skolor en samling äldre planscher. För åskådningsöfningarna fanns ingen annan materiel att tillgå än kartorna och de för undervisningen i naturkunnighet afsedda planscher, men i åtskilliga småskolor hade man ej ens tillgång till dessa. Bibliska planscher förekommo i rätt många småskolor, men syntes ej hafva blifvit synnerligen flitigt begagnade. För öfrigt tycktes lärarne hafva gjort lämpligt bruk af den befintliga materielen.

8. Anteckningsböcker.

Dagbok fanns i alla skolor, ehuru väl i en och annan småskola lärarinnan själf måste göra sig en sådan. Examenskatalog saknades i några småskolor och i några skoldistrikt förekom ingen hufvudbok. Man ansåg denna obehöflig, enär förteckningen öfver barn i skolåldern lämpligen kunde användas äfven som hufvudbok.

I några äldre anteckningsböcker tillämpades ett olämpligt formulär; de yngre voro ändamålsenligt uppställda. I allmänhet begagnades de Lidbergiska formulären i skolor, i hvilka nya anteckningsböcker blifvit anskaffade under de senare åren.

Med få undantag voro böckerna riktigt förda. I sammanhang härmed torde böra anmärkas, att de uppgifter, läraren skall lemna rörande förhållandet i skolan enligt § 66 i gällande folkskolestadga, ofta äro felaktiga. Till en del torde väl detta bero derpå, att en och annan föreskrift beträffande i fråga varande uppgifter är svår att tillämpa; men ej sällan ligger felet i bristande eftertanke och noggrannhet. Äfven de uppgifter, som skolrådet årligen skall lemna till vederbörande folkskoleinspektör beträffande förhållandet med folkundervisningen inom distriktet, äro ofta mindre noggranna.

För underlättande af kontrollen öfver de uppgifter, hvilka så väl läraren som skolrådet skall lemna, vore det af vikt, att det blefve föreskrifvet, att de tabellariska uppgifterna skola lemnas i dubbla exemplar.

9. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

De flesta skolhus äro bygda under senare tider. I allmänhet äro dessa tillräckligt stora och ljusa; men ej sällan äro de kalla och för ventilation äro inga särskilda anordningar vidtagna. Uppvärmningen sker ofta genom jernkaminer. Detta uppvärmningssätt medför lätt, om ej nödiga försigtighetsmått vidtagas, dels att värmen blir mycket ojämn, dels att luften blir allt för torr och dels att kolos uppstår.

De gamla skolhusen äro för små, låga och mörka.

I de flesta skoldistrikt vakades ej tillräckligt noggrant deröfver, att skolsalarne höllos rena. Mångenstädes skurades de ej mera än två gånger om året. De flesta skolsalar sopades hvarje dag; men några endast hvarannan. Sopningen förrättades vanligen af barnen, och damtorkningen egde rum omedelbart efter sopningen. Under sådana förhållanden var det ju ej underligt, om skolrummen voro smutsiga och damfyllda.

Med erforderlig varsamhet sörjdes ej heller för luftvexlingen. Stundom uraktlät man den helt och hållet, stundom åter var man dervid allt för oförsigtig.

I de nya skolhusen voro tvåsitsiga skolbänkar, hvilka, om de ej fullt motsvarade de anspråk, som nu ställas på ett ändamålsenligt skolbord, likväl voro temligen tillfredsställande. Här och der förekommo de gamla, välkända långa borden. Dessa voro menliga både för barnens helsa och för undervisningen.

För ordning och prydlighet i skolsalarne var i allmänhet ej tillbörligt sörjdt. Det sagnades ej sällan skåp och hyllor för förvarande af böcker och annan materiel; hängare för hufvudbonader och kläder; anordningar för matsäckskorgar m. m.

Vid 25 folkekolor funnos trädgårdar. De voro i allmänhet väl skötta. Läraren bekostade i allmänhet hvad i trädgården sattes och såddes: han fick ock afkomsten deraf. Barneningo stundom biträda vid arbetet i trädgården.

Slutligen torde böra meddelas, att vid uppförandet och anordnandet af afträden nödig hänsyn tagits hvarken till anständigheten eller sundheten samt att här och der man ej lagt tillbörlig vikt dervid, att i närheten af skolan funnes tillgång till godt dricksvatten.

10. Tillsynen öfver skolorna.

Vid visitationerna i församlingarna gör stiftets biskop sig under-
rättad om skolväsendets tillstånd. Med anledning af inspektörernas
berättelser och anmärkningar i särskilda fall beifrar Domkapitlet fel-
aktigheter och försummelser i skolornas inrättning och vård.

Vid inspektionerna hafva skolråd och lärare i allmänhet visat sig
mycket tillmötesgående. Det är en kär pligt att erkänna detta. Då
jag så kort tid haft inspektionen öfver detta område, har jag dock ej
mycket kunnat uträtta för folkskoleväsendets utveckling.

Vid skolornas öppnande och afslutning är vanligen skolrådets
ordförande eller någon dess ledamot närvarande. I några distrikt be-
söker ordföranden skolorna flitigt äfven under mellantiden; i andra
är han i dessa en temligen sällsynt gäst. Äfven öfriga skolrådsleda-
möter besöka i allmänhet skolorna endast undantagsvis.

Vid examina äro föräldrarne, i synnerhet mödrarna, temligen tal-
rikt tillstädes.

11. De årliga kostnaderna för skolväsendet.

År 1886 utbetalades för lärarelöner kr. 53,085: 78; för underhåll
af skollokaler och inventarier 7,365: 75; till undervisningsmateriel
och inventarier 2,023: 59; öfriga utgifter uppgingo till 7,714: 79. De
årliga utgifterna för skolornas underhåll belöpte sig sålunda till kr.
70,189: 91. Dessutom betalades under året en skuld af 202: 93. Samt-
liga utgifterna voro sålunda 70,392: 84. Hvarje barn, som besökte
skolan, kostade i medeltal 18 kronor 51 öre.

Carl Kastman.

II.

Oppunda Östra och Vestra, Nyköpings Östra och Vestra, Daga, Vester- och Öster-Rekarne kontrakt samt den del af Södertälje kontrakt, som hör till Södermanlands län.

I början af inspektionsperioden inspekterades skolorna inom detta distrikt jemte Domprosteriets och Villåttinge kontrakt af seminarieadjunkten H. Crona, men sedan han den 1 Maj 1884 tillträdte Tjörns pastorat i Göteborgs stift, erhöil undertecknad förordnande att från den 1 September 1884 utöfva folkskoleinspektionen inom ofvan nämnda område.

Enligt skolorådets uppgifter hade området, som består af 5 stads- och 73 landsförsamlingar, den 31 December 1881 en folkmängd af 123,404 och den 31 December 1886 af 127,626 personer. Folkmängden hade alltså ökats med 4,222 personer, d. v. s. något mer än 34 på 1,000. Följande församlingar voro förenade till gemensamma skoldistrikt: Nyköpings Östra och Vestra stadsförsamlingar, Torshälla stads- och landsförsamlingar, Råby och Bärbo, Tuna och Berghammar, Ludgo och Spelvik, Gåsinge och Dillnäs, Vallby och Hammarby. Skoldistriktens antal utgjorde således 71.

1. Anstalter för folkundervisningen och deras anordning.

Folkskolor, mindre folkskolor och småskolor funnos vid femårsperiodens slut till följande antal:

Folkskolor, fasta, med en lärare eller lärarinna.....	154	
” ” ” flere ” ” lärarinnor.....	7	
” flyttande på två stationer.....	1	162
Mindre folkskolor, fasta.....	18	
” ” flyttande.....	3	21
Småskolor, fasta.....	80	
” flyttande.....	4	84
		<hr/> Summa 267

Vid en jämförelse med förhållandet i detta hänseende vid femårsperiodens början och slut, med förbiseende af förändringar, som endast äro skenbara, har under denna period skolornas antal *ökats med 24 fasta och 1 flyttande folkskolor, 2 fasta mindre folkskolor och 18 fasta småskolor*, men *minskats med 10 fasta och 1 flyttande mindre folkskolor samt 3 fasta och 8 flyttande småskolor*. Sammanlagdt har skolornas antal alltså *ökats med 25 folkskolor och 7 småskolor*, men *minskats med 9 mindre folkskolor*.

Af de nya fasta folkskolorna äro 7 helt och hållet nya skolor, nemligen 2 i Stora Malm, 2 i Svärta, 1 i Kloster, 1 i Fors och 1 i Torpa; 9 hafva tillkommit genom förändring från mindre folkskolor, nemligen 1 i Vadsbro, 1 i Julita, 1 i Lunda, 1 i Balinge, 1 i Gryt, 1 i Trosa och Vagnhärad, 1 i Vesterljung, 1 i Stenqvista och 1 i Ärila; 3 hafva inrättats i stället för fasta småskolor, nemligen 1 i Östra Vingåker, 1 i Svärta och 1 i Tumbo; 3 i stället för flyttande småskolor, nemligen 2 i Trosa och Vagnhärad och 1 i Näsulta; 1 fast folkskola har tillkommit i Björnlunda, derigenom att i stället för en flyttande mindre folkskola inrättats en fast folkskola och en fast mindre folkskola; 1 fast folkskola har slutligen tillkommit i Kjula på det sätt, att folkskolan vid kyrkan, som förut sköts af en ordinarie lärare och 1 biträdande lärarinna, delats i särskild folkskola för gossar och särskild för flickor. — Den flyttande folkskolan har inrättats i Balinge i stället för en flyttande småskola.

En helt och hållet ny fast mindre folkskola har inrättats i Kila, men deremot har en sådan skola indragits i Sköldinge, utan att någon annan skola blifvit inrättad i stället under nu i fråga varande femårsperiod, men från och med år 1887 har en fast folkskola trädt i dess ställe.

Af de tillkomna fasta småskolorna äro 13 helt och hållet nya skolor, nemligen 1 i Blacksta, 1 i Stora Malm, 1 i Björkvik, 2 i Råby och Bårbo, 1 i Frustuna, 1 i Hölö, 2 i Kloster, 2 i Fors, 1 i Torshälla och 1 i Vallby och Hammarby; 4 fasta småskolor hafva inrättats i stället för 2 flyttande, nemligen 2 i Ludgo och Spelvik och 2 i Husby-Rekarne; 1 fast småskola har fått ersätta en flyttande i Björnlunda. — I Östra Vingåker har 1 flyttande småskola indragits, men från och med innevarande år har en fast småskola i stället blifvit inrättad.

Om man jämför skolorådens uppgifter om skolornas antal under år 1881 och 1886, finner man några förändringar, utom de nu nämnda, men de äro endast skenbara. Så hafva 4 fasta skolor, nemligen 1 i Nykyrka, 1 i Tuna och Bergshammar, 1 i Tunaberg och 1 i Mörkö i de förra uppgifterna kallats småskolor, men i de senare mindre folkskolor, utan att någon förändring i arbetssättet förekommit. Likaledes har en

flyttande skola i Floda, som arbetar 5 månader på den ena stationen som mindre folkskola, men på den andra 3 månader som småskola, i den förra uppgiften kallats småskola men i den senare mindre folkskola. I Stigtomta har 1 på enskild persons bekostnad inrättad mindre folkskola, hvilken för en del af skoldistriktet ersätter distriktets skolor, blifvit medtagen i uppgiften för 1886. Vid 1 skolstation i Stenqvista och 2 i Årila har man 1881 räknat en folkskola med flere lärare men 1886 en folkskola med en lärare och en småskola. I Eskilstuna räknade man 1881 två folkskolor och två småskolor, men sedan en förste lärare blifvit tillsatt att hafva uppeigt öfver hela folkskoleväsendet, räknar man endast en folkskola och 1 småskola, oaktadt lärarepersonalen ökats i folkskolan från 8 till 16 och i småskolan från 9 till 10. Detta visar, att den längre fram förekommande jämförelsen rörande lärarepersonalen vid femårsperiodens början och slut äfven måste tagas i betraktande, då man vill lära känna skolväsendets utveckling.

Af det redan anförda synes emellertid, att de flyttande skolornas antal äfven nu varit i starkt aftagande, hvilket naturligtvis är ett framåtskridande, alldenstund de fasta skolorna i stället ökats. Likaledes bevisar det ett vackert framåtskridande, att så många mindre folkskolor blifvit förändrade till folkskolor.

Fortsättningsskolornas antal har så småningom ökats, så att de under år 1886 voro 22 i 12 skoldistrikt. Af dessa fortsättningsskolor voro 13 i verksamhet helt och hållet utom den egentliga folkskolans lärotid, 8 under två veckor inom och fyra veckor utom samt 1 under fyra veckor inom och två veckor utom densamma. Bland de först nämnda voro fyra i Eskilstuna anordnade som aftonskolor.

Ehuru fortsättningsskolornas antal småningom ökas, utgöra de dock ännu ett fåtal: om man undantager Eskilstuna skoldistrikt, der man endast räknar en folkskola, men fyra fortsättningsskolor, så fans fortsättningsskola endast vid hvar 9:de folkskola. Emellertid går det framåt, och då skolväsendet i sin helhet blir mera utveckladt, torde fortsättningsskolorna ock bli mera allmänna. Vid en del folkskolor är dock antalet af de barn, som äro berättigade att bevista fortsättningsskolan, allt för obetydligt, för att man skulle kunna anse det förenligt med god hushållning att der inrätta fortsättningsskola. Men nog finnas ännu många ställen, der den med fördel kunde och borde inrättas.

Fortsatt undervisning meddelades i så kallade repetitionsafdelningar vid 101 folkskolor och 4 mindre folkskolor.

Enskilda skolor finnas, utom i städerna, på några ställen på landet. De som underhållas af enskilda godsegare och ersätta en del af distriktets skolor, äro inräknade bland dessa.

Folkhögskolan här vid Bie har under senaste femårsperioden varit mera talrikt besökt, än under någon af de två föregående: lärjungeantalet har i medeltal varit omkring 29, minst 23 och högst 36, som är det högsta antal skollokalen kan rymma.

Slöjdskolesaken har under femårsperioden omfattats med lifligt intresse, och slöjdskolornas antal har varit i hastigt tilltagande såsom följande jämförelsetabell visar:

	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
Antal slöjdskolor för gossar.....	10	17	24	27	33
” ” ” flickor.....	16	35	50	58	71
Summa	26	52	74	85	104

Statsbidragen och ännu mera landstingets och hushållningssällskapets bidrag för slöjdskoleväsendets utveckning hafva naturligtvis varit den yttre häfstång, hvarigenom en så hastig verkan blifvit åstadkommen, men äfven verklig öfvertygelse om sakens stora vikt och betydelse synes allmänt göra sig gällande. Landstingets och hushållningssällskapets anslag, som fortfarande beviljas genom en särskild slöjdnämnd, hafva för de vanliga mindre gosslöjdskolorna utgått med 75 kronor för en gång till uppsättning samt 50 kronor årligen till lärares aflöning, och för flickskolorna med 25 kronor årligen. Vid några större skolor utgå bidragen till högre belopp.

Till lärares utbildning hafva anslag fortfarande beviljats för genomgående af slöjdkurs dels i Nyköping dels vid Nås. Till dem, som varit i Nyköping, har anslaget utgått med 30 och under sista året med 40 kronor och till dem, som varit vid Nås, först med 50 och sedan, under de två sista åren, med 75 kronor,

Följande tabell gifver en öfversigt öfver fördelningen af de genom slöjdnämnden inom inspektionsområdet utbetalta bidragen, som tillsammans uppgå till 17,025 kronor.

	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bidrag till uppsättning vid gosslöjdskolor.....	300	450	550	225	300
” ” ” ” ” lärareaflöning ” ”	625	1,050	1,400	1,550	1,850
” ” ” ” ” flickslöjdskolor.....	525	1,025	1,400	1,600	2,025
Anslag till elever vid slöjdkurs i Nyköping.....	330	480	—	240	400
” ” ” ” ” ” vid Nås.....	—	100	150	225	225
Summa	1,780	3,105	3,500	3,840	4,800

Undervisning i skogsodling har fortfarande på Södermanlands läns hushållningssällskaps bekostnad meddelats vid folkskolorna och i allmänhet omfattats med intresse. Man kan hoppas, att denna undervisning framdeles skall bära välsignelserika frukter.

Sockenbiblioteken och deras användning torde under femårsperioden snarare ha gått tillbaka än framåt, vanligen jemnas den uppgift, att sockenbibliotek finnes, men begagnas obetydligt.

Det af Södermanlands läns landsting beviljade anslaget, för att bereda ordinarie lärare tillfälle att under 4 å 6 veckor auskultera vid något af statens seminarier, har under de senare åren ej varit använt, hvarföre motion om förnyadt anslag för detta ändamål ej väcktes vid förra årets landsting.

Anslaget till understöd åt lärare och lärarinnor, som bevisat af folkekoleinspektörerna föranstaltade kretsmöten, höjdes af Södermanlands läns landsting 1883 till 500 kronor årligen för tre år, men detta anslag har i allmänhet ej blifvit använt helt och hållet, hvarföre ock förra årets landsting nedsatte det till högst 300 kronor årligen för tre år.

Nya skolreglementen hafva årligen blifvit fastställda för några skoldistrikt, men ändock hafva mångenstädes reglementen så till vida saknats, att de varit okända för vederbörande skolrådsordförande och lärarepersonal, eller ock hafva de varit föråldrade, så att de ej kunnat tillämpas. I cirkulär af den 22 September 1886 har domkapitlet derföre förständigat skolråden att, der folkskolereglementena äro föråldrade, inlemna förslag till nya före den 1 Mars 1887. Ett stort antal reglementen har derföre också inkommit, och man kan hoppas att snart hafva tidsenliga sådana i alla skoldistrikt inom inspektionsområdet.

Småskolorna voro i allmänhet anordnade i enlighet med normalplanen. Undantag gjorde endast några treklassiga fasta småskolor. Af dessa har en, der hvardera klassen undervisades hvar tredje dag, från och med innevarande år blifvit förändrad till tvåklassig, sedan en ny folkskola blifvit inrättad inom distriktet (Sköldinge): meningen med de treklassiga småskolorna har nemligen varit att förekomma överbefolkning i de befintliga folkskolorna. Detta kan dock naturligtvis icke lyckas annat än för tillfället, så vida ej den 3:dje klassen i småskolan får ersätta en klass i folkskolan. Så är förhållandet i Husby-Öppunda, der två lärarinnor äro anställda vid småskolan. Den ena skulle väl derföre rätteligen betraktas som biträdande lärarinna i folkskolan, och hon blefve väl ock kallad så, om skolorna låge på samma ställe.

Klassindelningen i de mindre folkskolorna, och folkskolor, som sakna underlag af småskola, har varit mycket vexlande. Till en del

är det väl endast skenbart, i det att flertalet barn fått sitta två år i somliga klasser, der klassernas antal är litet; men detta är emellertid en dålig anordning, och jag hoppas att det skall bli bättre, när tidsenliga skolreglementen finnas öfverallt; man kan då icke vidare emot reglementets föreskrifter åberopa gammal praxis.

För intagning i fortsättningsskola följer man alltid, så vidt jag vet, lagens föreskrift, men nog ställas fordringarna för erhållande af fullständigt afgangsbetyg olika högt vid olika skolor. Detta erfar man vid folkhögskolan, dit lärjungar komma från olika skolor med ungefär likadana betyg, men med mycket olika underbyggnad.

2. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

Läroämnena i fasta folkskolor och småskolor, der afdelningsläsning ej förekommer, äro i allmänhet alla de i folkskolestadgan upptagna med undantag af trädgårdsskötsel och slöjd, som ännu icke förekomma så allmänt, som önskvärdt vore. Undervisning i slöjd införes dock, som nämnt, i allt fler och fler skolor. Sång, teckning och gymnastik samt åskådningsöfningar saknas ock på en del ställen, der vederbörande sakna lust och förmåga att undervisa i dessa ämnen. I skolor med afdelningsläsning och i mindre folkskolor är det så godt som nödvändigt att egna nästan all tid åt hufvudämnena, på det undervisningen åtminstone i dessa må kunna bli någorlunda tillfredställande. Nekas må dock ej, att lärare med större förmåga kunna komma rätt långt äfven i biämnena i skolor med afdelningsläsning.

De *lärokurser*, som i normalplanen föreslås för särskilda slags skolor, söker man allmänt genomgå, åtminstone i hufvudämnena, och i afseende på lärogången följes ock normalplanen i allmänhet. De särskilda kunskaps- och öfningsämnena inträda derföre i ändamålsenlig ordning i undervisningen. Gymnastiken bedrifves i allmänhet lika för gossar och flickor, och egentliga militäröfningar förekomma väl numera knappast. I allmänhet undervisas gossar och flickor lika utom i slöjd. På några ställen, der gossar och flickor undervisas hvar för sig, undervisas flickorna ej i geometri; ämnet förekommer dock äfven i särskilda flickskolor på ett par ställen.

Läsordning finnes nu mera temligen allmänt och är vanligen anslagen i lärorummet samt uppgifves vara af skolrådet godkänd, ehuru anteckning derom sällan finnes.

3. Lärotider.

Den årliga undervisningstiden har varit åtta månader, utom der egentlig fortsättningskola varit inrättad, då den derföre måst vara längre, samt vid en fast småskola med afdelningsläsning, der den varit 10 månader, och vid en flyttande småskola varit 9 månader. I folkskolorna börjas vårterminen vanligast den 1 Februari, på få ställen förr, men på rätt många senare, ända till den 1 Mars. Vanligen räcker vårterminen $4\frac{1}{2}$, eller 5 månader, stundom 4, mera sällan $5\frac{1}{2}$, och i några skoldistrikt ända till 6 månader. Sommarferierna äro vanligen 2 månader och då oftast Juli och Augusti. Ofta räcka de endast en månad och i ett par skoldistrikt endast $\frac{1}{2}$, månad; i några $2\frac{1}{2}$, och i ett 3 månader. Höstterminen börjas i folkskolorna vanligen i Augusti eller 1 September, men i några skoldistrikt ej förr än den 1 Oktober. Ändamålet härmed är naturligtvis, att barnen skola få tillfälle att under skördetiden bidra i jordbruksarbetet. På andra ställen, der man har afdelningsläsning, har man sökt vinna samma mål genom att låta de mindre barnen läsa ensamma en månad i början af höstterminen och de större taga igen detta vid början af vårterminen. På många ställen inställes läsningen helt och hållet en vecka under potatisupptagningen och på ett ställe några dagar på våren, då skogsplantering pågår.

Allt hvad man på detta sätt kan göra för att i tid vänja barnen vid kroppsarbete, synes mig vara mycket ändamålsenligt, och kan det derjemte förhjelpa till en jemnare skolgång, den tid, då skolan är i verksamhet, så är det så mycket bättre.

I mindre folkskolor och småskolor börjas vårterminen i allmänhet den 1 Mars, på några ställen den 15 Mars, på några andra den 15 eller 1 Februari och i Nyköping och Eskilstuna den 15 Januari. Vanligen har man nu mera i dessa skolor en månads sommarferier, på få ställen mer eller mindre, och endast i ett par distrikt läser man hela sommaren. Vanligen förläggas ferierna till Juli, stundom till delar af Juli och Augusti samt på några ställen äfven af Juni; sällan endast till Augusti månad.

Vid 3 folkskolor och 1 mindre folkskola undervisades repetitionsafdelningen tillsammans med folkskoleafdelningen en dag i veckan, vid en folkskola särskildt en dag i veckan, i Eskilstuna särskildt två aftnar i hvarje vecka. För öfrigt har under denna likasom under närmast föregående femårsperiod en sammanhängande tid af 4 à 6, någon gång 8 veckor varit anslagen till den fortsatta undervisningen, och denna tid

har vanligen varit förlagd till början af vårterminen eller fördelad mellan vårterminens början och höstterminens slut. Ofta har öfversta afdelningen eller högsta klassen i den egentliga folkskolan undervisats tillsammans med repetitionsafdelningen. Ingenstädes har denna undervisning varit förlagd utom de 8 månader, som folkskolan måste vara i verksamhet, ehuru detta vore mycket behöfligt, der skolan dessutom är delad på två afdelningar, som undervisas på olika tider, och der de 8 månaderna således måste delas på 3 afdelningar. Der lärotiden utsträckes till 9 eller $9\frac{1}{2}$ månad, inrättar man emellertid hellre egentlig fortsättningskola, emedan statsbidrag då erhållas, hvarigenom kostnaden blir mindre för skoldistriktet men lärarens aflöning ändock större, än om lika lång tid utom de 8 månaderna användes för s. k. repetitionskola. Häruti skulle säkerligen en förändring snart inträffa, om statsbidraget för lärarens aflöning utsträcktes till 10 månaders undervisningstid, och så lång tid synes mig vara väl behöflig, då den skall delas mellan tre afdelningar.

Fem eller sex *dagar i veckan* pågår undervisningen. Der olika afdelningar undervisas vexelvis under olika dagar, vanligen hvarannan dag, läses i allmänhet 6 dagar i veckan, eljest vanligen 5 dagar. Dessa anordningar synas ock vara riktiga, men der läsningen pågår 6 dagar i veckan, synes mig läraren eller lärarinnan böra få rätt att inställa undervisningen en dag i månaden, för att få tillfälle att afhöra den i andra skolor eller för andra enskilda angelägenheter samt för skolsalens skurning.

Den dagliga undervisningen pågår vanligen 5 timmar i småskolan och 6 i folkskolan, om läsningen endast pågår 5 dagar i veckan, eljest äfven här nästan allestädes endast 5 timmar om dagen, bönestunder och gymnastiköfningar ofta oberäknade. I småskolorna i Fors skoldistrikt undervisar samma lärarinna en afdelning 4 timmar på f. m. och en 4 timmar på e. m. hvarje dag (dubbelläsning). I småskolan i Eskilstuna undervisade ock flera lärarinnor på detta sätt, innan det nya småskolehuset blef färdigt. I småskolan i Julita undervisar samma lärarinna en klass $2\frac{1}{2}$ timme på f. m. och en $2\frac{1}{2}$ timme på e. m. likaledes hvarje dag. I en folkskola i Svärta undervisas folkskoleafdelningen $3\frac{1}{2}$ timme på f. m. och småskoleafdelningen $2\frac{1}{2}$ timme på e. m. hvarje dag af samma lärarinna. Vid ett par andra folkskolor har den nu nämnda anordningen varit försökt, men blifvit rätt snart öfvergifven och hvarannandagsläsning ånyo införd. På några ställen har man gerna velat låta småskoleafdelningar läsa 6 timmar om dagen synnerligast i mindre folkskolor, men deremot har jag, då det kommit till min kännedom, bestämdt protesterat, hänvisande till § 15 i folkskolestadgan, hvars anda, om också icke bokstaf, tydligen förbjuder det.

Läsningen pågår vanligen från kl. 9 f. m. till kl. 12 samt från 1 till 3 eller 4 e. m.; i några distrikt från kl. 8 till 11 eller 12 och från 12 eller 1 till 3, synnerligast då slöjdundervisning förekommer på eftermiddagen.

Svårt har det mångenstädes varit att kunna förmå vederbörande att ordentligt iakttaga de i folkskolestadgan föreskrifna rasterna, särskildt middagsrasten, som man åtminstone under den mörkare årstiden gärna velat inskränka till $\frac{1}{2}$ timme. Då skolsalen är trång och osund, afklädningsrum saknas, och väderleken är sådan att barnen ej kunna vistas ute, kan man någon gång vara tveksam om, hvilket som kan vara minst ohelsosamt antingen att taga en hel eller en half timmes middagsrast, alldenstund barnen måste vistas hela tiden antingen i den osunda skolsalen eller ute i det kalla och ruskiga vädret, men jag tror dock, att det alltid är bäst att taga den behöfliga hvilan, hvilket jag också alltid påyrkat, under påpekande af det tydliga lagbudet, om mina försök att öfvertyga om fördelarna ej velat lyckas.

4. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgang.

Enligt skolorådens uppgifter utgjorde antalet i skolåldern varande barn år 1886 20,711, nemligen 10,503 gossar och 10,208 flickor. Af dessa hade blifvit undervisade:

i sina egna distrikts

fasta folkskolor	12,915
flyttande folkskolor	55
fasta mindre folkskolor	607
flyttande mindre folkskolor	190
fasta småskolor	3,537
flyttande småskolor	192

i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom deras egna distrikt

504

• allmänna läroverk och specialskolor

367

• enskilda skolor

217

• hemmen

866 19,450.

Ej åtnjutit undervisning hade efter inhemtande af de i

§ 48 i folkskolestadgan föreskrifna insigter

110

efter godkänd afgangspröfning jemlikt § 47 af folkskolestadgan

414

till följd af sjukdom eller naturfel

109

af annan anledning

357 990.

Uppgifter saknas om

271.

Summa 20,711.

Barnens skolgång har börjats det år, under hvilket de fyllt 7 år, utom i Öja och Vestermo, der den i regeln ej börjats förr än det år, under hvilket de fyllt 9 år, samt i Bålinge och Hölö, der den börjats det år, under hvilket de fyllt 8 år. Undantagsvis torde dock på många ställen ett eller annat barns början med skolgången blifvit fördröjd utöfver den föreskrifna tiden, och allt detta gör naturligtvis, att många barn uppgifvas hafva saknat undervisning eller hafva undervisats i hemmen de år under hvilka de fyllt 7 eller 8 år, men hvilka sedan få nödtorftig undervisning i skolorna. Det kan dock ej nekas, att många barn ännu få växa upp, utan att erhålla nödig undervisning. Med skolväsendets förbättring följer dock förbättring äfven i detta hänseende. Ehuru antalet i skolåldern varande barn inom inspektionsområdet *ökats* med mer än 9 % (från 18,993 till 20,711), har antalet af dem, som saknat undervisning af annan anledning än sjukdom eller naturfel, eller att de blifvit utexaminerade, *minskats* med mer än 4 % (från 374 till 359). Antalet af dem, om hvilka uppgifter saknas, har minskats med $7\frac{1}{2}$ % (från 293 till 271) och af dem som uppgifvits erhålla undervisning i hemmen med nära 34 % (från 1,310 till 866). Då äfven inom sist nämnda båda grupper säkerligen finnas många barn, hvilkas undervisning försummas, såsom det redan i förra femårsberättelsen anmärktes, så visa äfven dessa tal, att antalet af dem, som få växa upp i okunnighet, icke så obetydligt förminskats.

Intagning sker i allmänhet enligt regeln endast en gång om året, nemligen vid läsårets början. Läsåret börjas i en del skoldistrikt med höstterminen, men i de flesta med vårterminen.

Skolgången har i somliga skolor varit mycket jemn, i somliga deremot mycket ojemn, men i allmänhet någorlunda jemn. I en skola hade antalet närvarande ett år uppgått till 97 %, men det finnes äfven skolor, der öfver hufvud taget knappt halfva antalet synes vara närvarande och under en tid på hösten ännu mindre. Enligt de vid inspektionstillfällena förda anteckningarna, voro de barn, som voro inskrifna i den afdelning, som undervisades vid senaste inspektionstillfället, 11,850, af hvilka 10,082, d. v. s. något mer än 85 % voro närvarande. Utom dessa voro 46 barn ur andra afdelningar närvarande, så att hela antalet närvarande vid senaste inspektion var 10,128.

Den förnämsta orsaken till ojemn skolgång synes mig vara bristande nit och förmåga hos läraren eller lärarinnan. Dernäst kommer svaghet eller bristande intresse hos skolrådets ordförande och slutligen godsegares likgiltighet för sina underhafvandes undervisning, hvarmed ock brukar följa dessas fattigdom, som gör, att de mera se på, om barnen för ögonblicket kunna förtjena några ören, än om de få någon undervisning. Der alla dessa missgynnande förhållanden samverka,

blir det ock naturligtvis mycket dåligt. Trång skollokal utgör mången gång en synbar orsak till ojemn skolgång, ty vederbörande känna det då snart sagdt som en lättnad, när hela antalet barn ej är närvarande, utan utrymmet blir någorlunda dragligt. Finnes ingen af de tre förut nämnda grundorsakerna för handen, så blir felet äfven snart afhulpet. Lång och svår skolväg är naturligtvis en orsak till ojemn skolgång, men der skolväsendet är någorlunda väl ordnad, gäller denna orsak endast ett fåtal bland barnen och har derföre mindre inverkan på det hela än någon af de förut nämnda.

Af det sagda framgår, att jag anser det förnämsta botemedlet mot ojemn skolgång vara en med nit och skicklighet drifven undervisning samt kraft och ihärdighet i fordran på, att skolgången ovilkorligen skall vara jemn. Det är förvånande, huru långt en skicklig, nitisk och ihärdig lärare kan komma i detta hänseende, äfven under ogynsamma förhållanden för öfrigt. Men om undervisning och ordning i skolan äro dåliga, då heter det ofta, att det tjenar till ingenting att skicka barnen till skolan, emedan de i alla fall ingenting få lära der, annat än odygd, och så behåller man dem hemma vid minsta anledning. Skolgången kan dock vara ganska jemn, äfven om vederbörande lärares både nit och skicklighet äro rätt medelmåttiga, ifall skolrådets ordförande är en dugande förmåga, som lifligt intresserar sig för barnens undervisning, eller om en mera framstående person inom skolroten, helst en godsägare, gör det. Läraren eller lärarinnan blir då ock tvungen att någorlunda göra sin pligt.

Flyttning från lägre till högre klass samt från småskola till folkskola verkställles i allmänhet vid läsårets slut.

Afgångspröfning verkställles särskildt i en del skoldistrikt, men det torde ännu få anses mera som undantag än regel; vanligen sammanfalla afgångspröfning och årsexamen.

I en del skoldistrikt förekommer någon gång, att barn tagas ur skolorna, innan de inhemtat det föreskrifna kunskapsmättet.

5. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

Lärarepersonalen inom distriktet utgjordes vid femårsperiodens slut af 103 ordinarie lärare och 60 ordinarie lärarinnor, 10 extra ordinarie lärare och 11 extra ordinarie lärarinnor, 1 biträdande lärare och 2 biträdande lärarinnor i folkskolor; 3 lärare och 18 lärarinnor i mindre folkskolor; 9 lärare och 90 lärarinnor i småskolor samt 18 lärare och 35 lärarinnor särskildt för öfningsämnen.

Med fränseende af skenbara förändringar har lärarepersonalen under femårsperioden ökats med 6 folkskollärare, 28 folkskollärarinnor och 11 småskollärarinnor samt 8 lärare och 28 lärarinnor särskildt för öfningsämnena, men minskats med 1 biträdande lärarinna i folkskola, 5 lärare och 4 lärarinnor i mindre folkskolor samt 1 lärare i småskola. Den egentliga folkskollärarepersonalen har alltså ökats med 34 personer eller $22\frac{2}{3}\%$, men småskollärarepersonalen, då dit räknas biträdande lärare i folkskolor samt lärare i mindre folkskolor, hvarken ökats eller minskats. Tillökningen för både folk- och småskollärarepersonalen tillsammans utgjorde nära $12\frac{1}{3}\%$, under det att antalet barn i skolåldern endast ökats med något mer än 9 %.

Lärarepersonalen har nu mera i allmänhet goda kunskaper och god undervisningsförmåga, och ett framåtskridande i dessa hänseenden gifver sig tydligt tillkänna. I afseende på nit och förmåga att upprätthålla disciplin råder väl stor olikhet, men öfver hufvud taget får man väl säga, att äfven i dessa hänseenden förhållandet är godt. Lärarepersonalens sedliga uppträdande är ock öfver hufvud taget godt.

Undervisningen bestrides i allmänhet omedelbart af läraren eller lärarinnan, och der flera klasser undervisas samtidigt, sysselsättas de, som ej undervisas muntligen, med tysta öfningar, hvartill nästan uteslutande brukas skrifning eller räkning, det senare vanligen då en afdelning undervisas omedelbart i räkning. Teckning förekommer undantagsvis som tyst öfning.

I Råby-Rekarne folkskola, der både folk- och småskoleafdelningarna undervisas samtidigt, brukas monitör ofta som biträde. I några andra skolor förekommer det i enskilda fall t. ex. för diktering af rättstafningsöfningar.

I Näshulta anställes såsom biträde mot en årlig lön af 25 kr., någon gosse eller flicka bland de skickligaste af de ur folkskolan utexaminerade barnen. Detta har naturligtvis stort företräde framför monitörsystemet. Stundom har man dock haft svårt att få någon, som kunnat antagas till biträde, isynnerhet vid en af skolorna, och folk- och småskoleafdelningarna hafva då undervisats hvar för sig hvarannan dag.

Skolförhör. Examen anställes årligen i skolorna. Den hålles alltid vid vårterminens slut i de skolor, der läsåret då afslutas, och äfven i en del skolor, som hafva sin årsafslutning vid höstterminens slut, hålles ändock examen under den vackra årstiden vid vårterminens slut.

Roteförhör hafva i allmänhet ej hållits i de flyttande skolorna utom i Ludgo och Spelviks skoldistrikt.

Förhör med de barn, som uppgifvas undervisas i hemmen, torde vara mycket sällsynta, ehuru de föreskrifvas icke blott i folkskolestadgan utan äfven i de flesta nyare skolreglementen.

Disciplinen torde väl få sägas öfver hufvud taget vara god, åtminstone i yttre hänseende, men naturligtvis råder stor olikhet: skolor finnas, der det är rent af rörande att se, huru barnen med den mest spända uppmärksamhet följa läraren, eller lärarinnan, under det att glädjen strålar ur hvarje öga; andra åter, der sjelfsväld och ouppmärksamhet äro allt för bjert framträdande, och der läraren eller lärarinnan knappast tyckes våga göra en tillrättavisning, och om den göres, har den ingen verkan. Skolor finnas äfven, der barnen äro uppmärksamma emedan de ej våga annat, men kärleken saknas å ömse sidor.

6. Undervisningsmateriel.

Undervisningsmaterielen är i allmänhet medelmåttig eller rätt god och förbättras allmänt, ehuru det går så småningom.

7. Anteckningsböcker.

Examenskatalogen är omsorgsfullt och ordentligt förd så godt som öfverallt, dagboken vanligen också. Hufvudboken har ofta varit försummad och har på ganska många ställen saknats. Nu mera torde den dock finnas nästan allestädes, ehuru sällan särskild bok finnes för småskolan, der småskola och folkskola förekomma på samma plats.

8. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

Lärorummen lemna enligt min åsigt i många fall ännu mycket öfrigt att önska, synnerligast småskolornas, ehuru ganska mycket blifvit gjordt i detta hänseende. Under femårsperioden hafva 33 nya skolor blifvit färdiga, nemligen 23 folk- och 10 småskolehus. Sex af de förra inrymma äfven småskolelokal och sju slöjdlokal. De nya skolehusen hafva blifvit byggda i följande skoldistrikt: 1 i Stora Malm (för folk- och småskola), 1 i Östra Vingåker (för folk- och småskola), 2 i Tuna (det ena för folk- och småskola, det andra tills vidare för mindre folkskola), 2 i Bergshammar (det ena tills vidare för mindre folkskola), 2 i Bälinge, 3 i Svärta (det ena på enskild persons bekostnad, alla med slöjdsal), 1 i Sätersta, 1 i Låstringe (för folk- och småskola), 1 i Björnlunda, 2 i Trosa landsförsamling (båda med slöjdsal), 2 i Vagnhärad (båda med slöjdsal), 1 i Trosa stad (för folk- och småskola), 1 i Frustuna (för folk- och småskola), 1 i Tumbo, 1 i Torpa

och 1 i Näsuhulta. Följande småskolehus hafva blifvit färdiga: 1 i Eskilstuna med nio lärosalar, 2 i Råby och Bårbo, 1 i Björnlunda, 1 i Gryt, 3 i Kloster, 1 i Torshälla och 1 i Vallby och Hammarby skoldistrikt. Genom tillbyggnad hafva anskaffats 1 ny folkskolelokal i Kloster och 1 i Ärila samt 1 småskolelokal i Blacksta och 1 i Qvarsebo. Vid Hellby i Torshälla landsförsamling har man förändrat lärarbostaden till folkskolesal, tagit gamla folkskolesalen till småskolesal och byggt ett nytt hus med bostäder för lärarinnorna. I Österåker har ett småskolehus blifvit flyttadt och ombyggt. I Björkvik har man anskaffat 2 småskolelokaler genom inredning på folkskolehusens vindar, men dessa äro långt ifrån ändamålsenliga. Vid Tegelkällan i Bälinge har lärarbostaden blifvit ombyggd (på enskild persons bekostnad).

Under byggnad vid femårsperiodens slut voro 3 folkskolehus, nemligen: 1 i Husby-Rekarne (för folk- och småskola), 1 i Råby och Bårbo (för folk- små- och slöjdskola, på enskild persons bekostnad på grund af en donation), 1 i Nikolai, 1 skolhus för mindre folkskola i Kila och 1 för småskola i Österåker.

Skolmöbler, som någorlunda uppfylla sitt ändamål finnas temligen allmänt i folkskolorna, men småskolorna få ofta nöja sig med, hvad som kasserats i folkskolorna. Tvåsitsiga skolbord hafva temligen allmänt blifvit anskaffade för folkskolorna, åtminstone der man fått nya skolhus, men de äro ej alltid ändamålsenliga: så vidt jag kan erinra mig, är det endast i 4 skolor, som man har skolbord, tillverkade efter normalritningarna. Skåp för förvaring af böcker och kartor m. m. finnas ofta nog i de nyare skollokalerna.

Kostnaderna för anskaffande af ändamålsenliga skollokaler och skolmöbler äro ej obetydliga, och detta gör, att man ofta får erfara, att folket skenbart förhåller sig motsträfvigt mot skolväsendets utveckling; skolrådets ordförande får i allmänhet *drifva igenom* de nödiga förbättringarna. Jag är dock viss på, att det skulle möta allmänt ogillande, om man ville taga bort skolorna igen och låta en hvar skaffa undervisning åt sina barn, bäst han ville och kunde. Skolorna vill man nog gerna ha, men man är rädd för de omkostnader, det kräfver att få dem i godt skick. Man har ej tillräckligt lärt sig inse, att man icke blott för barnens kroppsliga välbefinnande måste göra uppoffringar genom att anskaffa rymliga, sunda och väl belägna skollokaler samt ändamålsenliga skolmöbler, utan att man äfven för deras andliga väl måste göra så väl detta som se till, att lärarepersonalen inom distriktet får ändamålsenliga och angenäma bostäder m. m. samt blir väl aflönad. Man tyckes ej allmänt hafva gjort klart för sig, att de församlingar, som i dessa hänseenden hafva det bäst stäldt, i regeln draga till sig de bästa lärarekrafterna, och detta är för barnens andliga väl af oskattbart värde:

men att deremot de församlingar, som hafva det sämst i dessa händelsen, i allmänhet få nöja sig med de minst dugliga bland den lediga lärarepersonalen. Emellertid går det, såsom vi sett, på det hela taget framåt, och jag har ej ansett mig behöfva påkalla åtgärder från domkapitlets sida för att få förbättringar genomförda. Allt emellanåt rycker ett skoldistrikt fram ur de sista leden, någon gång till och med omedelbart ända fram i de främsta.

Af det sagda innes emellertid att uppoffringarna för skolväsendet äro mycket olika i olika skoldistrikt, men ingen i förhållandet oimvigd är ana, att skilnaden är så stor, som han verkligen är: enligt skolrådets uppgifter varierade nemligen afgifterna för skolväsendet år 1886 mellan $1\frac{3}{4}$ och 44 öre på fyrk, d. v. s. att de voro mer än 25 gånger så stora i ett skoldistrikt som i ett annat. Emellan dessa gränser varierade utgifterna så, som följande öfversigt visar.

I 5 skoldistrikt voro utgifterna högst 5 öre på fyrk						
» 16	»	öfver 5 t. o. m. 10 öre på fyrk				
» 15	»	» 10	» 15	»	»	»
» 20	»	» 15	» 20	»	»	»
» 7	»	» 20	» 25	»	»	»
» 5	»	» 25	» 30	»	»	»
» 3	»	» 30 öre på fyrk.				

Härvid hafva 10 öre på bevilningskronan i städerna beräknats motsvara 1 öre på fyrk. I ett par distrikt, der enligt uppgift utom taxeringen på fyrk äfven utgått taxering på hemmantal, har jag beräknat, hvad denna taxering ungefär skulle hafva belöpt sig till, om äfven den taxerats ut på fyrk. I ett distrikt har jag ej lyckats få uppgift på omkostnaderna för en under arbete varande skolhusbyggnad, men jag har äfven der gjort en ungefärlig beräkning, så godt jag kunnat.

Skolträdgårdar finnas temligen allmänt i vestra delen af inspektionsområdet, men mera sällsynt i den östra. De skötas ock bättre, der de äro mera allmänna. Ofta är det endast kökväxter som odlas, och dessa säljas i en del skoldistrikt för skolkassans och barnens räkning, på somliga ställen få barnen eller deras föräldrar sjelfva skörda hvad som växer på hvars och ens land. På ett och annat ställe förekommer ock uppdragning och förädling af fruktträd, som barnen få flytta till sina hem, då de lemna skolan. Detta synes mig vara skolträdgårdens förnämsta uppgift.

9. Tillsyn.

Tillsynen inom skoldistriktet utöfvas nästan uteslutande af skolrådets ordförande jemte deras embetsbröder och är mycket olika inom olika skoldistrikt, beroende på vederbörandes intresse, kraft och helsa. En och annan skolrådsledamot är väl ock intresserad för skolväsendet och deltagar då i tillsynen, men detta hör till undantagen.

Bie den 26 September 1887.

J. A. Wallin.

III.

Södertörns samt den till Stockholms län hörande delen af Södertelje kontrakt jemte Siklaö skoldistrikt.

I anledning af folkskoleinspektörens för ofvan nämnda område vid ifrågavarande inspektionsperiods slut iråkade och genom läkareintyg styrkta sjuklighet, har någon egentlig berättelse för åren 1882—1886 rörande folkskoleväsendet inom detta inspektionsområde icke kunnat lemnas. Med ledning af de till Kongl. Ecklesiastik-departementet inkomna tabellariska sammandragen af skolrådets uppgifter för år 1886, torde dock följande böra meddelas.

Vid sist nämnda års slut omfattade inspektionsområdet 26 skoldistrikt, hvaraf 1 (Siklaö församling) då ännu lydde under Stockholms stads konsistorium. Sammanlagda folkmängden inom hela inspektionsområdet utgjorde vid samma tid 38,011 eller i medeltal 1,462 personer på hvarje skoldistrikt.

A. Undervisningsanstalterna.

Inom inspektionsområdet funnos vid 1886 års slut 111 allmänna folkundervisningsanstalter, hvaraf:

fasta folkskolor med en lärare eller lärarinna.....	46
” ” ” flere lärare eller lärarinnor.....	2 48.
flyttande folkskola (på 2 stationer).....	1.

Summa folkskolor 49;

fasta mindre folkskolor	21
flyttande mindre folkskolor	3

Summa mindre folkskolor 24;

fasta småskolor	37
flyttande småskola	1

Summa småskolor 38.

B. Lärarepersonalen.

1:o. Antalet lärare och lärarinnor i *läseämnena* (ensamt eller i förening med öfningsämnena eller handslöjder) utgjorde år 1886:

i *folkskolor*:

ordinarie lärare	38	
» lärarinnor	8	46.
extra ordinarie lärare	3	
» » lärarinnor	4	7.
Summa		53,

hvaraf således 41 lärare och 12 lärarinnor;

i *mindre folkskolor*:

lärare	—	
lärarinnor	24	
Summa		24;

i *småskolor*:

lärare	4	
lärarinnor	37	
Summa		41;

tillsammans 118,

hvaraf 45 lärare och 73 lärarinnor.

2:o. Lärare och lärarinnor endast i *öfningsämnena* eller handslöjder funnos 10, hvaraf 4 manliga och 6 qvinliga.

C. Skolbarnen.

Inom inspektionsområdet utgjorde sagda år antalet barn i skolåldern 7—14 år 5,977, hvaraf 3,040 gossar och 2,937 flickor. Af hela antalet barn i skolåldern hade

a) under året *undervisats*:

i sina egna distrikts fasta folkskolor	2,732	
» » » » flyttande »	34	
» » » » fasta mindre folkskolor	635	
» » » » flyttande »	77	
» » » » fasta småskolor	1,187	
» » » » flyttande »	55	4,720
» folkskoleanstalter utom deras egna distrikt	225	
» allmänna läroverk och specialskolor	98	
» enskilda skolor	209	
» hemmen	314	5,566;

Transport 5,566;

Transport 5,566;

b) under året ej åtnjutit undervisning:

efter förut inhemtad minimikurs (§ 48 folksk.-stadg.)	80	
» » godk. afgångspröfn. (§ 47 folksk.-stadg.)	189	
till följd af sjukdom eller naturfel.....	19	
af annan anledning.....	50	338;

c) uppgifter saknats för..... 73;

Summa 5,977.

Af dessa 5,977 barn i 7—14 års ålder hade 4,945 under året undervisats i folkskoleanstalter. Om härtill lägges ett antal af 161 barn, dels under 7 eller öfver 14 års ålder och dels barn från annat skoldistrikt, hvilka under året besökt dessa anstalter, visar sig att hela antalet i folkskoleanstalerna inom inspektionsområdet år 1886 undervisade barn uppgått till 5,106. Fördelas sist angifne antal skolbarn på inspektionsområdets samtliga så väl folkskoleanstalter som dit hörande lärarepersonal i läseämnena, så uppkommer för året ett medeltal af 46 barn på hvarje skola och 43 på hvarje lärare eller lärarinna.

D. Skollokaler och skolträdgårdarne.

För inrymmandet af områdets 111 folkskoleanstalter funnos under året 68 skoldistriktens egna skolhus samt 30 förhyrda lokaler. Vid 24 af skoldistriktens egna skolhus funnos för barnens undervisning ordnade skolträdgårdar.

E. Kostnaderna för folkskoleväsendet.

Skolrådets räkenskaper för år 1886 utvisa sammanlagdt för hela inspektionsområdet:

debet

tillgångar vid årets början..... kr. 83,249,70

inkomster under året:

af räntor, arrenden och dylikt	kr. 3,683,82	
» skoldistriktet	» 84,623,66	
» staten	» 33,816,34	
» landsting, hushållningssällskap m. m.	» 1,350,00	
öfriga inkomster	» 2,477,89	125,951,71

skuld vid årets slut..... 175,946,02

Summa kr. 385,147,43;

kredit

<i>skuld</i> vid årets början.....	kr. 109,380,07
<i>utgifter</i> under året:	
till lärares och lärarinnors aflöning.....	kr. 83,614,83
» skollokaler och inventarier.....	» 91,951,96
» undervisningsmateriel.....	» 2,792,77
öfriga utgifter	» 17,278,14
	<u>195,637,70</u>
<i>tillgångar</i> vid årets slut	80,129,66
	<u>Summa kr. 385,147,43.</u>

Beloppet af donationer för inspektionsområdets folkskoleväsende utgjorde vid 1886 års slut 64,955 kr. 61 öre.

IV.

Örebro, Askers, Glanshammars, Kumla och Edsbergs kontrakt.

Ofvan nämnda kontrakt äro fördelade i 44 skoldistrikt, bland hvilka endast tvenne församlingar, Ånsta och Långbro, hörande till Örebro pastorat, gemensamt bilda ett skoldistrikt. De öfriga församlingarna utgöra hvar och en för sig ett särskildt skoldistrikt.

1. Till *Örebro kontrakt*, som tillika med Askers kontrakt förut under namn af Örebro kontrakt, bildade ett stort kontraktsområde, höra, sedan Askers kontrakt derifrån blifvit afsöndradt, numera följande skoldistrikt: Almby, Mosjö, Täby, Vintrosa, Tysslinge, Ånsta-Långbro, Örebro och Eker (hvilket sistnämnda blifvit öfverflyttadt från Glanshammars kontrakt), med en folkmängd vid 1886 års slut af 22,120 personer.

2. *Askers kontrakt*, bestående af Asker, Bo, Ekeby, Gellersta, Lännäs, Sköllersta, Stora Mellösa, Norrbyås och Svennevad med 21,552 »

3. *Glanshammars kontrakt* består af Axberg, Hofsta, Glanshammar, Ringkarleby, Götlanda, Kil, Gräfve, Lällkyrka och Ödeby med 12,945 »

4. *Kumla kontrakt*, som består af Askersunds stad, Askersunds landsförsamling, Hammar, Hallsberg, Hardemo, Kumla, Lerback och Snafunda 30,871 »

5. *Edsbergs kontrakt* med Bodarne, Edsberg, Hackva, Knista, Hidinge, Kråklinge, Qvistbro, Skagershult, Viby och Tångeråsa skoldistrikt 19,435 »

eller tillsammans 44 skoldistrikt och 106,923 personers

folkmängd, hvilken i sig innesluter ett antal skolpliktiga barn mellan 7—14 år af 17,733, nemligen 9,069 gossar och 8,664 flickor. Bland dessa bevisade dock icke 1,657 barn någon skola af åtakilliga orsaker, så att de barn, som verkligen fingo undervisning, blott voro 16,076.

I. Undervisningsanstalterna.

1. *Egentliga folkskolor* äro 117 fasta och 4 flyttande. Örebro stad, som har en gosskola och 2:ne flickskolor inom sjelfva staden och en gosskola och en flickskola på stadens utegor, har dock skolorna så inrättade, att gosskolan, som är fördelad till 4 klasser, sönderfaller uti 9 afdelningar med särskilda lärare, som undervisa uti 2 å 3 parallellklasser; uti flickskolorna är också fyra skilda klasser, hvaraf 3 klasser i hvardera undervisas af examinerade lärarinnor och den fjerde eller lägsta klassen i hvardera skolan skötes af biträdande lärarinnor. Skolorna på utegorna hafva hvardera sin lärare och lärarinna, hvilka båda äro examinerade. Till underlag för undervisningen hafva båda folkskolorna en gemensam småskola.

2. *Mindre folkskolor* inom distriktet äro elfva, hvaribland 10 äro fast och 1 flyttande mellan tvenne stationer.

3. *Småskolornas antal* äro 118 och af dessa äro 98 fasta och 20 flyttande mellan tvenne stationer.

Uti många skolor arbeta lärarne under ogynnsamma förhållanden, ity att barnens antal är för stort för en enda lärare för att med framgång så, som önskligt vore, kunna lemna alla barnen tillräcklig undervisning och derföre behöfves i flera fall ökad antal lärarekrafter. Men folket anser sig icke, tryckt af skatter och utgifter som det är, hafva råd att hålla flere lärare, som skola aflönas, och bekosta flera byggnader, än de redan anskaffade. Icke desto mindre hafva under nu förflutna femårsperiod följande förändringar och tillökningar tillkommit.

Uti *Hofsta* skoldistrikt har den förra småskolan blifvit, i nytt hus, förändrad till en fast mindre folkskola och en ny småskola tillkommit. Uti *Axbergs* församling, som förut haft två fasta och en flyttande folkskolor, har den senare blifvit förändrad till 2 fasta folkskolor med hvar sin examinerade lärare och till hjälp för de mindre barnens undervisning hafva tvenne småskolor tillkommit, visserligen att börja med ännu flyttande, men något är alltid bättre än intet. Till hjälp för läraren uti *Lillkyrka* församling, hvars folkskola lidit af öfverbefolkning, har församlingen anskaffat en biträdande lärarinna och småskolan fått dertill lemna sin plats. Småskolan har dock icke blifvit indragen utan blott flyttad något litet österut i församlingen.

Den i förra berättelsen omnämnda förändringen af den flyttande folkskolan i *Lännäs* skoldistrikt till 2:ne fasta har kommit till stånd redan i början af år 1882 afvensom *Kräklinge* församlinge beslut att upprätta en ny folkskola vid Nalavi. Den fasta folkskolan vid

Skogershults gamla kyrka blef, sedan ny kyrka blifvit byggd i närheten af Hasselfors jernvägsstation, flyttad till närheten af den nya kyrkan och på samma gång försedd med fast småskola. Ut i *Hallsberg* har ny folkskola blifvit för ett par år sedan inrättad vid Hallsbergs jernvägsstation. Hallsbergs stationsområde är nemligen beläget i gränsskillnaden mellan Kumla och Hallsbergs församlingar. Kumla hade förut både folkskola och småskola derstädes, men då dessa voro fyllda af barn, och icke kunde mottaga barn från andra kommuner, blef derigenom Hallsbergs församling nödgad att skaffa sig egen folkskola på platsen. Tvenne mindre folkskolor äro också beslutade uti *Hidinge* socken. Genom skrifvelse förliden vår till församlingens skolråd framstälde jag nödvändigheten af tvenne sådana, en uti Svenshytte by och om ännu en uti en annan vrå af den aflägsna församlingen, en vrå afskild genom höga bergar från den öfriga socknen. Resultatet, vunnet genom skrivelser, resor och sammanträden, blef ett beslut om en mindre folkskola uti Guntjaga gård på gränsen till Tysslinge och ett mindre område af Vintrosa socken. Hela denna trakt lyder under Villingsbergs bruksegendom, som ligger dels uti Knista dels uti Hidinge och Karlskoga församlingar. Brukspatronen och riddaren Yngström, som är egare af Villingsbergs gård och bruk, har nu påbörjat uppförandet af ett skolhus för den nya mindre folkskolan.

Utom dessa af församlingarna underhållna skolor, finnas ännu några, som underhållas af privata personer, enskilda korporationer och religiösa samfund; så t. ex. finnes uti Norrbyås uti Hidingsta by en baptistiska, som jag flere gånger besökt och mot undervisningen derstädes har ingenting varit att anmärka; dock har den ej sträckt sig långt öfver småskolans kurs. Vid Loviseberg uti Askers församling hade baptistförsamlingen upprättat sina båda skolor, både folkskola och småskola. Resultatet af inspektionen kommer jag framdeles att omnämna.

Vid Brevens bruk i Askers församling, der brukspredikanten ursprungligen varit både brukspredikant och folkskolelärare, har, sedan skilda både folkskola och tvenne småskolor kommit till stånd, brukspredikanten så mycket blifvit befriad från skollärarekallet, att han blott en tid under hösten håller fortsättnings- eller repetitionsskola med de från folkskolan utexaminerade barnen, innan de på våren intagas uti nattvardsskolan, som då uppehålls af brukspredikanten.

Belgiske bolaget *Vieille Montagne*, som i Lerbäcks och Hammars socknar eger stora sträckor med zinkfyndiga malmer, som der brytas och till en del bearbetas vid Åmmeberg, underhåller vid zinkgrufvorna en särskild folkskola med examinerad folkskolelärare jemte en biträdande lärarinna och en småskola med lärarinna, för hvilka undervis-

ningeanstalter ett ståtligt skolhus vid grufvorna är uppbyggt och blifvit försedt med fullständig materiel.

Inom distriktet ligger också *Knäfvesta folkhögskola*, som under sista året blifvit utvidgad till sin verksamhet med en lärare för undervisning uti landtbruk. Undervisningen fortgår uti regeln hvarje år från 1 November till sista April med manliga elever, stundom under sommarne också några månader med qvinliga elever.

Slöjdundervisning uti folkskolorna, dels för manliga och dels för qvinliga elever har flerstädes blifvit införd och idkad; men slöjdundervisning med statsbidrag för gossar har öfvats uti följande skolor, nämligen: Pålsboda uti Sköllersta, Svennevads kyrkskola och Skogaholms skola uti Svennevad, Skirbråtens skola uti Åsersunds landsförsamling inuti Tiveden, Svartå skola uti Qvistbro, Berga skola uti Viby samt utan statsbidrag i Bergs skola inom Lerbäcks distrikt med folkskoleläraren till undervisare och i Örebro, der folkskolan är indelad uti 15 slöjdskolor, i hvilka samtliga hvarje slöjdlag betraktas såsom särskilda slöjdklasser, hvilka undervisats af kunnige lärare dels i jernslöjd, dels i träslöjd, dels i skomakeri. Gossarne uti de tre högre klasserna äro förpligtigade att deltaga uti träslöjd, men undervisningen uti jernslöjd och skomakeri är valfri. Uti Kråklinge finnes en slöjdskola för gossar grundad på donation af framlidne krigsrådet Sahlefeldt. Denna donation skulle kunna göra mera gagn, om den blefve omorganiserad och försedd med nytt reglemente, hvaremot donationen icke lägger hinder i vägen. Om skolan blefve inrangerad uti folkskolans läroplan, tror jag att donationen skulle kunna komma till stort gagn. Detta skulle kunna blifva en angelägenhet för den nya blifvande kyrkoherden.

I sammanhang med talet om slöjdundervisning anser jag också böra nämnas, att för några år sedan stiftades i Örebro en så kallad slöjdförening genom några patriotiska mäns nitiska bemödanden. Föreningen konstituerade sig och stadgar antogos, som af länsstyrelsen vunno stadfästelse den 7 Maj 1883. Föreningen har till ändamål att på allt sätt, som i dess förmåga står, verka för husslöjdens utbredning, utveckling och förädling. Ett af de bästa sätten för vinnande af detta ändamål har föreningen ansett vara att få slöjden införd i folkskolorna. Detta skulle bäst kunna främjas om folkskolans lärare kunde hvarje-handa husslöjd, i hvilken de kunde handleda skolans barn genom undervisning deri på lediga stunder. För vinnande af denna afsigt har slöjdföreningen i Örebro upprättat ett *slöjdseminarium*, som under sommarferierna pågått några veckor och hvartill fri undervisning meddelats åt dem af länets folkskolelärare som deri önskat deltaga. Men icke endast fri undervisning har lemnats, utan äfven stipendier och understöd hafva blifvit gifna af tillgängliga tillgångar. De arbeten, som blifvit förfärdi-

gade, hafva deltagarne fått hemtaga, att tjena som modeller i blifvande slöjdsolor. Uti 1884 års slöjdkurs deltog 11 lärare, hvaribland 3 slöjdlärare från Örebro. Slöjdkursen 1885 hade 9 lärare till elever och 1886 voro 17 lärare deri deltagare, alla tillhörande Örebro län. Undervisningen har meddelats i öfverensstämmelse med Kungl. kungörelsen den 11 September 1877. Slöjdundervisningskurserna hafva föreståtts af statens slöjdinstruktörer, förordnade af Kongl. landbruksakademiens förvaltningskomité.

Döfstummeskolans och *idiotanstaltens* verksamhet hafva pågått med ökad förtroende från allmänhetens sida. Likaså *småskoleseminariet*, som årligen kostar länet 3,000 kronor.

Sockenbiblioteken äro i allmänhet obetydliga. Örebro s. k. stadsbibliotek som är försedt med värdefulla verk, och ganska flitigt anlitas, gör likväl ett glänsande undantag härifrån.

II. Reglementen.

I min förra berättelse omnämnde jag att snart nog en allmän omarbetning af samtliga reglementen är nödvändig, hvarom jag allt emellanåt påmint vederbörande skolråd. Några hafva hörsammat tillägelserna och upprättat nya, som de också fått stadfästade; men då detta hörsammande gick allt för långsamt måste Domkapitlet gripa in och genom cirkulär förständigiga samtliga skolråd att till utsatt dag på våren innevarande år inkomma med förslag till nya reglementen. Huru nu detta påbud verkat, kommer väl snart att i framtiden visa sig.

III. Skolbarnen.

Uti inledningen till denna berättelse har jag redan nämnt, att antalet af skolpligtiga barn mellan 7—14 år uppgått till 17,733, hvilka enligt skolrådets insända berättelser blifvit eller bort blifva undervisade på följande sätt, eller ock måhända af giltiga skäl saknat undervisning.

Af hela antalet inom inspektionsområdet skolpligtiga barn år 1886 hafva *njutit undervisning*.

i <i>folkskolor</i> , fasta.....	9,662	
» » flyttande.....	326	9,988
» <i>mindre skolor</i> , fasta.....	273	
» » » flyttande.....	76	349
» <i>småskolor</i> , fasta.....	3,300	
» » flyttande.....	810	4,110 14,447

	Transport	14,447	
i främmande skoldistrikt		390	
» allmänna läroverk med dylikt		245	
» enskilda skolor		692	
» hemmen		445	1,772 16,219.
<i>Ej deltagit i undervisningen;</i>			
efter fordringarne i § 48 folkskolestadgan.....		152	
» » i § 47 »		617	
på grund af sjukdom eller naturfel.....		74	
af annan anledning		472	1,315
om hvilka uppgifter saknas.....		199	1,514.
			Summa 17,733.

Visserligen äro många skolor icke så jemnt af barnen frekventerade, som alltid önskligt vore, och då någon skola besökes, kan man ej räkna på att finna alla inskrifna barn i skolan närvarande. Många orsaker inverka ständigt på att flera äro frånvarande, såsom sjukdomar och mera dylikt och äro då giltiga orsaker till frånvaro. Epidemier af olika slag ha ofta varit gängse, hvilka derföre nödgat skolråden att påbjuda stängning af skolsalarna, hvilka ofta varit tillslutna flera veckor å rad. Arbetet ute på fältet för att vid bråd tid vara föräldrarna behjelpiga vid landmannagöromål och om hösten vid tröskning af den inbergade säden och vallning af kreatur, åstadkomma mycken rubbning i skolgången för barnen. Äfven på våren användas barnen på några ställen vid skogsplantering. För öfrigt är dock i de flesta skolor skolgången någorlunda jemn.

Vid sista inspektionen voro 12,345 barn i skola inskrifna, hvaraf 10,034 voro närvarande och af dessa hade undervisning meddelats åt

9,631	uti biblisk historia
8,711	» katekes
3,719	» modersmålet inom småskolans lärokurs
6,315	» » » folkskolans »
9,822	» skrifning
9,822	» räkning
2,176	» geometri
6,236	» geografi
3,016	» svensk historia
4,565	» naturkunnighet
7,515	» teckning
7,350	» sång
6,749	» gymnastik

159	uti	trädgårdsskötsel
302	»	handaalöjd för gossar
490	»	» flickor.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Allmogen visar sig numera omfatta skolan som en gifven följd och att det skall så vara, och barnen sändas också någorlunda ordentligt och villigt till skolan, att der få åtminstone sina första kunskaper, ty allmogen sjelf befattar sig icke numera, sedan den fått skolor att sända barnen till, med sina barns undervisning, utan kastar denna omsorg helt och hållet på skolan. Dock finnas vissa trakter, i hvilka en mängd backstugusittare slagit ned sina bopålar, der denna omsorg icke tyckes vara så särdeles stor. Invånarne tryckas derstädes af fattigdom, som gör befolkningen i dessa kojor likgiltig. Genom att försigtigt umgås med folket och öfvertygande visa det att de uppoffringar, som göras för skolan, äro för barnens skull, visar sig befolkningen numera ganska gynnsamt stämd för skolan; och de deputationer, som ofta infunnit sig hos mig för att begära råd för vidgad skolundervisning, hänvisa på en stor månhet om barnens bästa. Om ock många likgiltiga föräldrar finnas, som icke inse vigten af ordentlig skolgång, så motsäger dock icke detta förhållande det allmänna omdömet om de förmåner, som skolan skänker åt barnen och deras uppfostran. Om jag ock funnit en och annan mäktig jorddrott, som väl borde vara folkskolans mäktigaste befordrare, i stället med hårda och hånande ord tala om folkskolan, som han nödgas underhålla för att uppfostra och låta undervisa underhafvandes barn, af hvilka icke han, utan blott Amerika får gagn och fördel af, och hvartill han icke har mycken lust, så bevisar i det stora hela detta dock icke mycket.

V. Undervisningstiderna

har jag fullständigt redogjort för i den sista inspektionsberättelsen, hvartill jag nu får hänvisa, emedan samma tider varit gällande äfven under sista perioden.

VI. Undervisningen.

I de skoldistrikt, hvarest undervisningen icke hunnit att fullständigt ordnas efter den utgifna normalplanens bestämmelser vid förra berättelsens afgifvande, har man nu sökt att få undervisningen stäld och

anordnad efter de i normalplanen gifna föreskrifter, så vidt det varit görligt. Efter skolornas olika beskaffenhet har dock jemkningar flerstädes blifvit företagna. Således har första timmen hvarje dag nästan i hvarje folkskola blifvit egnad såsom en gemensam undervisningstimme för hela skolan uti *kristendom* och icke splittrad genom någon annan undervisning, och derigenom hafva skolans alla klasser på en gång blifvit sysselsatta med gemensam religionsundervisning; men derigenom har också blifvit nödvändigt att ändra kurserna för de olika gemensamt undervisade klasserna, så att alla klasserna särdeles i katekes haft samma lexa, men i större eller mindre omfång efter barnens olika kunskaps- och utvecklingsgrad samt mognad.

Undervisningen i kristendoms kunskap börjar med *biblisk historia* redan i småskolan. När den inhemtas utan lärobok blott genom lärarinnans berättelse, blir den vanligen bättre och säkrare, så vida lärarinnan rätt förstår sin sak. När åter lärobok begagnas öfvergår undervisningen lätt i flera skolor till oförstådd utanläsning, som inläres och upprabblas tanklöst. För folkskolan begagnas mest Bäckmans lärobok, den större för folkskolan och den mindre flerstädes för småskolans öfra afdelning. Flerstädes begagnas Steinmetz' lärobok. Den nya förklaringen öfver Luthers lilla katekes nyttjas numera öfver allt för den *kateketiska undervisningen*. Deri liksom i alla andra ämnen gäller att, för en god och duglig lärare, goda kunskaper blifva undervisningens frukt,

Sedan numera de flesta lärarinnor i småskolor genomgått, innan de blifvit antagna, fullständig kurs i ljudmetodens användning, begagnas också i de flesta småskolor densamma såsom första grundläggningen till *modersmålets* studium. Jag säger med afsigt i de flesta småskolor, ty dels hafva på ett och annat ställe användningen af detta lärosätt icke tillåtits af presterskapet, dels hafva också några lärarinnor af egen drift öfvergifvit detta lärosätt, emedan dess användande varit mera ansträngande än bokstafveringsmetoden, hvarvid de sjelfva från yngre år varit mera vana. Äfven i flyttande skolor hafva de icke ansett sig kunna begagna detta undervisningssätt, emedan vid flyttning mellan stationerna, afbrott i undervisningen inträffar just då, när lärarinnan har börjat vänja barnen vid användningen, men barnen ännu icke hunnit så långt att någon säkerhet i innanläsningen hunnit blifva inhemtad och det inlärdas genom det uppståndna afbrottet snart glömmas, helst hemmet icke kan lemna barnen någon hjälp till bibehållande af det inlärdas. Der emellertid ljudmetoden blifvit använd och fullföljd, der har den visat sin goda verkan och barnen snart nog kommit till ren innanläsning. Renläsning öfvas öfver allt i folkskolorna, som till stor del hunnit öfver den blott mekaniska läsfärdigheten; men i få folkskolor

har dock denna läsfärdighet gått öfver till verklig välläsning, som dock icke inträffar förr än barnen lärt att fatta innehållet, när något läses högt. I några skolor inträffar dock detta, särdeles i Örebro flickskolors högre afdelningar. Med modersmålets grammatiska behandling systla visserligen flere lärare. Men detta sker med olika framgång. Till lärobok för den grammatiska behandlingen användes mest Sundéns lilla lärobok i modersmålet; i några folkskolor också Sjölanders.

Alldenstund normalplanen för *geografis* inlärande föreskrifver för folkskolans första klass, der geografisk undervisning begynner, »noggran beskrifning af det egna landskapet», så förutsätter detta påbud, att landskapskarta måste finnas. Man såg sig då nödsakad att efterforska, hvar man kunde få en sådan, som vore lämplig. Dalmans lilla karta öfver Örebro län fanns visserligen att tillgå, men hon var för liten som skolkarta. Emellertid utkom i bokhandeln för några år sedan: »karta öfver Nerike jemte Örebro läns delar inom Vestmanland och Vermland af N. Selander». Detta var ett fynd att använda tills vidare och blef derföre denna karta införd i de flesta folkskolor uti Nerike. Genom D:r M. Roths försörg har man dock nu att snart vänta en skolkarta öfver Örebro län. Genom att använda den Selanderska kartan, har man kunnat någorlunda uppfylla ofvan nämnda fordran af normalplanen. Utom dessa användas de vanliga folkskolekartorna och till dem folkskolans geografi, Linds med fleras läroböcker och folkskolans läsebok. Geografien är ett tacksamt fält för en skicklig lärare.

Sammandrag för folkskolan af Odhners lärobok i svenska historien är den lärobok, som öfver allt begagnas för undervisningen i fäderneslandets historia.

Historien. Jag vill icke påstå, att kunskapen i fäderneslandets historia i allmänhet är stor hos barnen, men så är också tiden, som består, allt för knapp. En stor del af lärarne tyckes mig hafva allt för små kunskaper sjelfva, för att kunna ingifva barnen smak för ett ämne, som är, om det är väl skött, så intresseväckande och bildande. Dock kunna barnen i flera skolor göra rätt god reda för de små kurser, som de genomgått.

Geometri förekommer i alla folkskolor i inskränkt mått, mest som uppritning och beskrifning af linier, vinklar och plana figurer, samt mätning af sådana figurer och uträkning af deras yttinnehåll.

Räkning bedrivs olika uti olika skolor, och skötes i somliga skolor utmärkt väl, så att barnen visa en förvånande raskhet att behandla siffrorna, då deremot i en del skolor man måste beklaga det dåliga tillståndet med ett så allmänt viktigt läroämne. Hos de yngre lärarne är det dock i allmänhet bättre. Också torde vi ej ega något ämne, som så blifvit öfersvämmadt af läroböcker, som aritmetiken.

Skrifkonsten börjar redan i småskolan, der man stundom kan få se rätt vackra skrifprof och här och der i folkskolan rätt vackra framsteg gjorda uti denna konst, om man dock, under en mindre omsorgsfull lärares tillsyn, kan få bevittna mycket slarf.

Naturkunnighet förekommer i alla folkskolor, mest såsom beskrifning och redogörelse af människokroppens byggnad, och djurtyper, läran om luften, vattnet och värmet, samt ljuset och andra naturföreteelser mest efter lärarnes olika skicklighet och förmåga att derom meddela undervisning och kunskaper. Läran om växterna meddelas på åtskilliga ställen.

Teckning förekommer nästan i alla folkskolor och i en mängd småskolor efter Stuhlmansska metoden. I några folkskolor sker också teckning efter väggtäflor i undervisning för teckning efter Stuhlmans metod samt efter förteckning på taflan efter Lindbloms fickbok.

Sång och *gymnastik* öfvas något i alla folkskolor, fastän ej på något framstående sätt. Endast i Örebro, der särskilda lärare för dessa ämnen äro anställda, hafva de med framgång blifvit bedrifna.

Trädgårdsskötsel har i folkskolorna icke någon framgång. De skolträdgårdar, som finnas, begagnas i allmänhet af lärarne.

VII. Skollokaler.

Vid inspektionsperiodens slut funnos inom inspektionsdistriktet 213 skollokaler, hvaraf 149 egna skolhus, och 64 förhyrda skolrum. Under min tid såsom folkskoleinspektör, 25¹/₂ år, hafva de flesta skolhusen eller 127 nya skolhus uppetätt och af de ursprungliga skolbyggnaderna äro blott 22 ännu i brukbart skick; alltså finnas

i Askers	kontrakt: gamla —, nya	29	med undervisningssalar	47.
» Örebro	» » 4, »	22	» »	57.
» Glanshammars	» » 4, »	24	» »	33.
» Kumla	» » 9, »	29	» »	37.
» Edsbergs	» » 5, »	23	» »	40.

Summa gamla 22, nya 127 med undervisningssalar 214.

Två af dessa 127 nyuppförda drabbades af eldsvåda och nedbrunno till grunden på våren 1885, men dessa blefvo redan följande år ersatta med nya. Från samma år datera sig också tvenne andra nya skolhus, som förliden höst blefvo invigda och till skolbruk öfverlemnade, nemligen ett vid Axberge kyrka, ett vid Björke uti Glanshammar, med 2:ne salar uti hvartdera huset.

De flesta af de nyuppförda husen äro eller hafva blifvit försedda dels med utmärkt, dels med hjälplig inredning och möblering.

Men de småskolor, som med sin verksamhet äro hänvisade till hyrda eller såsom hyrda ansedda lägenheter, visa ofta en sorglig anblick både i afseende på lokalens och möbleringens beskaffenhet. Lokalerna äro ofta trånga och osunda och möbleringen af den mest primitiva beskaffenhet, såsom i bästa fall dåliga slagbord eller eljest ett slags bord, gjorda af hopslagna bräder och fyra inborrade grofva störar till fötter samt hyflade bräder på bockar till sittplatser. Olämpliga och alldeles odugliga till skollokaler äro de vid Lugnet och Skogalund i Bo, vid Nyckelhult, Slåte, Multna, Karintorp och Blåberga uti Lerbäck, Ljungstorp uti Qvistbro, Svenshyttan i Hidinge, Sarfsjö och Blomsterhults uti Skagershult, samt äfven lokaler, som i Axbergs församling begagnas vid Hagalund och Berga äro allt för trånga och osunda. De lokaler, som begagnas för folkskolorna uti Vekhyttan och Mullhyttan uti Qvistbro samt vid Gårsjö uti Lerbäck, vanta på att blifva utbytta mot bättre.

VIII. Undervisningsmaterielen

undergår genom slitning ständig förändring. Sällan, dock med 4 å 5 lysande undantag, tänka skolråden på att efterse materielens beskaffenhet och skaffa ny i den slitnas ställe, utan denna omsorg kasta de oftast på inspektören, som ständigt måste se efter om någonting fattas; men länge dröjer det, innan hans promemior i den vägen blifva effektuerade, stundom får han göra sina påminnelser flera gånger. Ut i ett skoldistrikt hände det mig, att, efter en i November afgifven promemoria, denna blef föredragen för skolrådet först i September följande år för att förekomma vid blifvande Oktober kyrkostämma; allt detta enligt hvad skolrådets protokoller utvisa.

IX. Lärarne.

Då jag sänder en blick tillbaka på de 25¹/₂ år, under hvilka tillsynen öfver folkskolornas verksamhet uti Nerike varit mig anförtrord, så huru mycket hafva ej förhållandena under tiden ändrats? Oaktadt alla de brister, som ännu vidlåda folkskoleväsendet och hvilka i en framtid småningom böra rättas och förbättras, är det dock med tillfredsställelse jag kan nu se skilnaden och finna, att folkskoleväsendet i det stora hela betydligt skridit framåt. För 26 år sedan funnos inom

området blott ungefär 40 examinerade ordinarie lärare. Tio andra, som ansågos såsom och tjenstgjorde under namn af ordinarie lärare, hade icke tagit någon examen. Somliga voro alldeles okunniga och otjenliga för sin plats. Blott några kunde räknas jemngoda med då varande examinerade. Bland de 40 examinerade stå några qvar och en del af dem fylla väl sina platser,

Vid 1886 års slut funnos inom detta område:

i Folkskolor,

Ordinarie examinerade lärare.....	112	
” ” lärarinnor	16	
extra-ordinarie ” lärare.....	6	134
biträdande lärarinnor	5	139.

i Mindre folkskolor,

lärare	3	
lärarinnor.....	8	— 11.

i Småskolor,

lärare.....	6	
lärarinnor.....	112	— 118.

Dessutom hafva 7 lärare varit anställda för att meddela undervisning: 1 i sång, 1 i sång och gymnastik, 5 i manlig samt 5 lärarinnor i qvinlig handaslöjd.

Större delen af lärare- och lärarinnepersonalen har i mån af olika förmåga sträfvat att uppfylla sina åligganden, flera med akttningsbjudande och prisvärd framgång. Några, som utan fallenhet för lärarekallet kommit in på en lefnadsbana, för hvilken deras naturliga anlag och hog icke passa, hafva visserligen misslyckats uti sin lärareverksamhet, men deras antal är dock dess bättre icke så stort. Somliga hafva nog nödgats att antingen taga afsked eller begära vikarie och några vänta på pensionsålderns snara inträdande.

Möten med lärarinnor inom mindre kretsar hafva blifvit hållna med läroprof och pedagogiska samtal.

X. Skolförhör.

Examina hållas en à två gånger om året under ledning af skolrådets ordförande eller någon annan skolrådsledamot. Vanligen vid vårtermimens slut anställes pröfning med de lärjungar, som skola af-

sluta sin skolgång eller flytta till högre klass. Mot sättet för en sådan pröfnings anställande har jag på många ställen funnit mig föranlåten att göra anmärkning, då den ofta varit för slapp, icke varit i full öfverensstämmelse med föreskrifterna i 47 § i folkskolestadgan; stundom varit öfverlåten åt någon skolrådsledamot, som lemnat hela ledningen åt en slapphändt lärare, hvarigenom omogen flyttning och för tidig afgång blifvit följden.

XI. Anteckningsböckerna,

som äro matrikel, dagbok och examenskatalog, borde finnas i alla skolor. Matrikeln föres ofta slarfvigt nog, ty de formulär, som vanligen begagnas, användas icke i alla kolumner. Dagboken och examenskatalogen föres vanligen ordentligt.

XII. Tillsynen öfver skolorna

ligger på landsbygden väsentligen i ordförandens hand, som i många församlingar med omsorg och berömligt nit handhafver detta åliggande. Men en och annan gör härifrån ett undantag och som till och med i vissa skolor under årets lopp ej varit der med sin fot. Der ordföranden varit nitisk, blomstrar skolväsendet godt. Är skolan dessutom lycklig nog att vara försedd med en god lärare, som ej viker från sin plats, är tillsynen mindre af vikt, fastän skolläraren känner sig tryckt i sin ensamhet. Om skolrådets öfrige ledamöter har man merendels ej mycket att säga, ty skolans arbete förstå de vanligen icke, och då de besöka skolan någon gång är det oftast för något ekonomiskt bestyr. I öfrigt gäller om tillsynen detsamma som jag i föregående berättelse omnämmt. I Örebro besökas folkskolorna i tur af ledamöterna, hvilka vid sådana besök vanligen då teckna sina namn i en särskild för ändamålet tillgänglig anteckningsbok.

Alldenstund inspektionsområdet är stort och min tid för öfrigt varit upptagen af andra tjenstegörsmål, har det icke varit möjligt att årligen besöka hvarje skola. I regel har under årens lopp tvenne dagar i veckan varit egnade åt inspektioner i folk- och småskola på landsbygden under den tid af året, då de varit i gång.

XIII. Kostnaderna för skolväsendet

enligt sammandrag af skolräkenskaperna för år 1886.

Debet.

Tillgångar vid årets början	132,436,40.
Inkomster:	
Räntor och arrenden o. d.	7,441,53.
Bidrag af skoldistrikten	166,431,63.
» » staten	81,198,46.
» » landsting, hushållningssällskap m. m.	2,505,75.
Öfriga inkomster	3,539,32.
Skuld vid årets slut	135,011,90.
	<u>Summa 528,564,99.</u>

Kredit.

Skuld vid årets början	117,035,33.
Utgifter:	
Till lärares och lärarinnors aflöning	189,156,07.
» skollokalerna och inventarier	45,039,91.
» undervisningsmateriel	3,783,95.
Öfriga utgifter	36,485,32.
Tillgångar vid årets slut	137,064,41.
	<u>Summa 528,564,99.</u>

Örebro 1887.

A. G. Bogren.

Berättelser om Folkskolorna

inom Vesterås stift

åren 1882—1886.

I.

Domprosteriets, Munktorps, Köpings, Arboga, Vester-Fernebo och
Sala kontrakt.

Detta inspektionsområde, hvilket omfattar den del af Vesterås stift, som tillhör Vestmanlands län, är i ecklesiastikt hänseende fördelat i 49 pastorat och 55 församlingar, hvardera bildande ett skoldistrikt. Vid 1886 års slut utgjorde folkmängden 103,907 personer mot 99,331 vid 1881 års utgång. Hvarje skoldistrikt har i medeltal en folkmängd af 1,889 personer. Vesterås stad har största antalet invånare nemligen 6,765 personer. Norberg har 5,753, Sala stad 5,176, Vester-Fernebo 4,912 och Vestanfors 4,013 invånare. Minst till invånarantalet är Skerike med 457 personer.

En småskola har under inspektionsperioden blifvit besökt endast en gång och 28 skolor blott två gånger. De flesta skolor har jag besökt tre å fyra gånger. Ganska många skolor hafva inspekterats en gång hvarje år. Inalles har jag under femårsperioden förrättat 1,119 inspektioner. En enda inspektionsresa har företagits under pågående ferier. För öfrigt hafva skolbesöken skett under läseterminerna och de allra flesta utan föregående tillkännagifvande. Kort efter förrättade inspektioner hafva vanligen till skolråden aflåtits promemorier rörande anmärkta brister och nödiga förbättringar i skolväsendet. Någon anmälan till domkapitlet af sådan art, som i inspektörsinstruktionen omnämnas, har jag icke behöft göra.

I. Undervisningsanstalter.

Antalet småskolor, mindre folkskolor, egentliga folkskolor och fortsättningskolor vid 1886 års slut angifves i nedan stående tabellariaka öfversigt.

Kontrakt.	Antal skol-distrikt.	Fortsätt-nings-sko-lor.	Folkskolor.		Mindre folkskolor.		Småskolor.		Summa skolor.
			Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	
Domprosteriet.....	14	9	18	—	2	—	28	—	57
Munktorps.....	9	5	19	—	2	1	23	1	51
Köpings.....	10	9	28	1	4	—	28	1	71
Arboga.....	6	2	9	1	4	—	13	2	31
Vester-Fernebo.....	8	3	19	7	5	—	26	8	68
Sala.....	8	3	20	—	4	—	20	—	47
Summa	55	31	113	9	21	1	188	12	325

I tabellen äro medräknade en folkskola och en mindre folkskola, båda i Köpings kontrakt, hvilka helt och hållet underhållas af enskilda personer. Folkskolan bekostas af egaren till Ferna och mindre folkskolan af Karmansbo bruks egare. Vid alla flyttande skolor undervisas på endast två stationer. Fortsättningskolorna äro samtliga anordnade vid fasta folkskolor.

Jemför man antalet skolor vid denna femårsperiods slut med förhållandet vid 1881 års utgång finner man att följande antal skolor tillkommit under de sist förflutna fem åren: 9 fortsättningskolor, 20 fasta folkskolor och 12 fasta småskolor. Under samma tid hafva de flyttande folkskolornas antal minskats med 5, de fasta mindre folkskolornas med 7 och de flyttande småskolornas med 3. Inom 47 skoldistrikt finnas endast fasta skolor. Inom de 8 öfriga finnas både fasta och flyttande skolor. Af områdets 22 flyttande skolor äro 6 belägna i Norberg, 4 i Vestanfors, 4 i Karbenning, 3 i Vester-Skedvi, 2 i Skinskatteberg och 1 i hvartera af Rannäs, Sura och Vester-Våla skoldistrikt. Karbenning är den enda af inspektionsområdets församlingar, som saknar fast folkskola. Vester-Skedvi är den enda, som icke har någon fast småskola. Af skolorna i Karbenning är endast en småskola fast.

Öfverhufvud kommer en skola på omkring 320 och en folkskola på omkring 679 personer af folkmängden. En skola finnes för hvarje 49:de och en folkskola för hvarje 104:de barn i skolåldern. Inom de särskilda skoldistriktet är förhållandet mellan skolornas och de skolpliktiga barnens antal ganska olika. Så finnes i Saby en skola på 75 i skolåldern varande barn, i Norberg en skola på 74, i Kolbäck en på 70, i Svedvi en på 66 o. s. v., men i Engajö en på 33, i Skerike en på 32 och i Vesterås-Barkarö en på 31.

Under femårsperioden hafva 6 nya fasta *småskolor* tillkommit, nemligen en i Köping, en i Köpings landsförsamling, två i Norberg, en i Vestanfors och en i Möklinta. I hvarterdera af Fläckebo, Kila och Skinskattebergs skoldistrikt har en flyttande småskola blifvit fast. I Haraker har en flyttande småskola ersatts af två fasta. I Sala landsförsamling och likaledes i Björketa har en mindre folkskola förändrats till småskola. Två fasta mindre folkskolor i Vester-Våla hafva, sedan en ny folkskola upprättats, ersatts af en flyttande småskola. I Möklinta har en flyttande småskola blifvit indragen på samma gång, som en i samma trakt flyttande folkskola förvandlats till två fasta folkskolor. I Vester-Skedvi har en fast småskola blifvit flyttande. De ännu flyttande småskolorna finnas inom följande skoldistrikt: 3 i Norberg, 2 i Vestanfors, 2 i Karbenning, 2 i Vester-Skedvi, 1 i Sura, 1 i Skinskatteberg och 1 i Vester-Våla. Med 1887 års början komma tre nya fasta småskolor att öppnas. Ytterligare behöfvas dock 4 nya småskolor, hvarjemte 6 flyttande småskolor snarligen böra ersättas at 12 fasta. Småskolor finnas inom alla skoldistrikt.

Vid 4 *mindre folkskolor* hafva under qvinqvennet examinerade lärare blifvit anstälde, och lika många sådana skolor hafva blifvit förändrade till småskolor. Endast en ny skola af denna art har tillkommit. De mindre folkskolornas antal var vid 1882 års början 28 och är nu 21. Deras antal har alltså förminskats med 25 procent och det kommer säkerligen att allt mera förminskas. Med det snaraste böra två förändras till småskolor och tre till folkskolor. Några, som äro belägna i aflågana glest befolkade trakter, hafva dock säkerligen ännu en ganska lång framtid för sig, helst det visat sig, att vid en och annan af dem goda kunskaper bibringas barnen.

Vid Sala grufva har under det sista året en oexaminerad lärarinna blifvit antagen för de två lägre klasserna af dervarande folkskola.

Nya *folkskolor* hafva upprättats i följande skoldistrikt: en i Vesterås, en vid Rabo i Munktorp, en i Köping, en vid Östanfors¹⁾ i Hed, en vid Kolsva i Malma, en vid Vahlbricka¹⁾ och en vid Ytterberga²⁾

¹⁾ Här har förr funnits en mindre folkskola.

²⁾ Här har förr funnits en småskola.

i Bro, en i Arboga, en vid Rosshyttan¹⁾ i Vester-Fernebo, en vid Vestansjö i Vester-Våla, en vid Vadsbro i Möklinta¹⁾ och en vid Målhammar i Björksta. De fyra flyttande folkskolorna vid Baggå-Uttersberg i Skinskatteberg, Kyrkan-Engelsberg i Vester-Våla, Gammelby-Bennbäck i Möklinta, Kyrkan-Kifsta i Kila hafva blifvit förändrade till åtta fasta folkskolor. För den mellan Östanbäck och Sättra i Kila flyttande folkskolan har en fast folkskola upprättats vid Östanbäck och en fast mindre folkskola vid Sättra. En fast folkskola i Dingtuna har blifvit ersatt af småskola. Af de ännu befintliga flyttande folkskolorna finnas tre i Norberg, två i Vestanfors, två i Karbenning, en i Skinskatteberg och en i Vester-Skedvi. Tre af dessa skolor besökas af ett stort antal barn och böra derföre förändras till sex fasta folkskolor. Fjorton folkskolor sakna småskolor såsom underlag, hvarföre folkskolelärarne äfven måste undervisa barn på småskolans stadium. I allmänhet hafva dessa folkskolor ett mindre lärjungeantal. Af dem hafva under de sista åren tre från mindre folkskolor och en från småskola blifvit förändrade till folkskolor. Fyra voro förr stationer af flyttande folkskolor.

Fortsättningsskolor, författningsenligt ordnade, hafva under de fem senaste åren varit i verksamhet till ett antal af 31, fördelade på 19 skoldistrikt. Såsom aftonskolor hafva de varit anordnade i Vesterås och Arboga, i alla de öfriga skoldistrikten under en sammanhängande tid af 6 veckor vid årets början före vårterminens öppnande vid de egentliga folkskolorna. På landsbygden har ingenstädes någon önskan blifvit uttalad, att få fortsättningsskolorna förlagda till aftnarne. Till och med i Arboga stad har man beslutat, att för innevarande år förlägga fortsättningsskolorna till årets första veckor. Dels anse lärarne det drygt, att samma dagar undervisa i både folk- och fortsättningsskolorna, dels har det visat sig vara svårt, att åstadkomma ordentlig skolgång, då barnen blott två å tre dagar i veckan skola under aftnarne besöka skolan.

I de församlingar, der fortsättningsskolor icke varit i verksamhet, har undervisning för de barn, som ur skolan utgått, varit anordnad under namn af repetitionsskola. Vid denna undervisning har man ej så mycket för afsigt att meddela barnen nya kunskaper, som att grundligare inpräglade de i folkskolan genomgångna lärokurserna. Såsom endast en för konfirmationsundervisningen förberedande läroanstalt betraktas denna art af skolor icke så allmänt som förr. Denna undervisning har i somliga skoldistrikt meddelats under en dag i veckan året om, i andra åter under sammanhängande tid vid årets början eller

¹⁾ Här har förr funnits en mindre folkskola.

under några veckor vid årets början och några vid dess slut. Der barnen i dessa repetitionsskolor varit få, hafva de besökt skolan under samma tid som folkskolans alla eller två högsta årsklasser. Inom sex skoldistrikt har för de ur skolan utgångna barnen icke någon undervisning varit anordnad af det uppgifna skälet, att barnen inom dessa skoldistrikt icke lemna folkskolan förr än deras konfirmationsundervisning begynner.

De enda *enskilda skolor* inom inspektionsområdet, hvilka kunna hänföras till folkundervisningsanstalterna, äro folkskolan vid Ferna, mindre folkskolan vid Nyhammar invid Karmansbo, hvilka redan blifvit omnämnda, småskolelärarinne-seminariets i Vesterås öfningskola samt en och annan småbarnsskola i städerna. De förr af *enskilda personer* underhållna skolorna vid Bernshammar (Vahlbricka) i Bro socken och Röfors i Medåkers distrikt bekostas nu helt och hållet af skoldistriktet. Den af baptister inrättade skolan i Munktorp upphörde år 1883. Under perioden hafva separatistiskt sinnade personer upprättat en mindre folkskola i hvardera af Vester-Fernebo och Norbergs församlingar, hvilka dock båda snart nog slutade sin verksamhet. Den förra upphörde efter omkring fyra år, den senare var i gång blott några månader. Vid Sofielund i Kolbäck finnes fortfarande en anstalt, der idioter vårdas och undervisas. Till *enskilda skolor* torde ock böra hänföras de i flera församlingar af *enskilda personer* anordnade söndagsskolor, der hufvudsakligen, om ej uteslutande, undervisning i kristendom meddelas. Dessa skolor förestås på åtskilliga trakter af *personer*, som icke äro vår kyrkas lära och ordning tillgifna. En enda söndagsskola af annat slag finnes, så vidt jag vet, nemligen den i Köpings stad med bidrag af staten och staden för fabriksarbetare, handverkslärningar m. fl. anordnade tekniska söndags- och aftonskolan.

Undervisning i *handaslöjd* meddelas folkskolans gossar vid fyra folkskolor i Skinskatteberg, vid två i Ramnäs och vid en folkskola i hvardera af St. Ilians, Irsta, Sura, Malma, Harakers och Vester-Våla församlingar. Särskildt anställde slöjdlärare meddela undervisningen i Sura och vid en folkskola i Ramnäs. Vid de öfriga folkskolorna undervisa folkskollärarne i slöjd. Vid hushållningssällskapets landbrukskola vid Stenby i Munktorp meddelas fortfarande folkskolegossar undervisning i handaslöjd. Slöjdundervisningen omfattas af befolkningen med rätt lifligt och tilltagande intresse; detta i all synnerhet, sedan församlingsinvånarne funnit, att barnen i slöjdskolorna lära sig att förfärdiga husgerådssaker, redskap m. fl. föremål, som äro af nytta i hemmen. Svårigheten att för billiga kostnader anskaffa lokaler samt äfven bristen på dugliga undervisare, der folkskolelärarne icke äro skickliga att meddela denna undervisning, äro de förnämsta hindren

för goss- och flickskolors allmänna anordnande. De arter af handslöjd, som förekomma i slöjdskolorna för gossar, äro snickeri, svarfning, stol- och korgflätning m. m. I slöjdskolorna för flickor undervisas i stickning, sömnad m. m. Sådan undervisning meddelas folkskolornas och på några ställen äfven småskolornas flickor i Vesterås, Lundby, Vesterås-Barkarö, Dingtuna, Skultuna, Irsta, Munktorp, Ramnäs, Sura, Rytterne, Lillhärad, Arboga, Arboga landsförsamling, Sätterbo, Himmeta, Medåker, Köping, Köpings landsf., Kungs-Barkarö, Björskog, Odensvi, Bro, Hed, Malma, Haraker, Sala och Möklinta. Undervisningen meddelas i de flesta skoldistrikt af folkskole- eller småskolelärarinnorna, i några församlingar af särskildt för detta ändamål anställda lärarinnor.

I Vesterås öppnades vid 1882 års början en slöjdskola och teknisk skola, hvilken underhålles dels af donationsmedel, dels af anslag från landsting, hushållningssällskap och Vesterås stad.¹⁾ Denna skola har redan betydligt bidragit och kommer säkerligen att allt mera bidraga till slöjdskicklighetens höjande inom länet, då uti skolans plan äfven ingår att meddela slöjdundervisning åt länets skollärare. Ganska talrikt besökta undervisningskurser för både lärare och lärarinnor hafva hvarje år under sommarferierna varit vid skolan anordnade. Deltagarne i dessa slöjdkurser hafva af länets hushållningssällskap under de fyra sista åren erhållit 1 krona om dagen och fri resa å jernväg till och från lärokursen.

Hushållningssällskap och landsting lemna ock årligen penningebidrag till belopp af omkring 2,000 kr. åt skoldistrikt till underhållande af slöjdskolor för både gossar och flickor, då skolorna af folkskoleinspektören anses deraf förtjenta.

Sockenbibliotek finnas allmänt. Endast ett skoldistrikt är ännu i saknad deraf. I tretton skoldistrikt anlitas de dock föga och i tre intet; detta hufvudsakligen af det skäl, att de innehålla ett obetydligt antal gamla böcker. Mycket beror ock på den persons intresse för saken, i hvilkens vård biblioteket är lemnadt. Der boksamlingarna omsorgsfullt vårdas och årligen förökas med för ändamålet lämpliga böcker och tidskrifter, der anlitas de flitigt, hvilket är förhållandet inom 19 skoldistrikt. Från andra 19 skoldistrikt har jag fått uppgifvet att de »någorlunda flitigt» begagnas. I mina skrivelser till skolråden har jag alltid, der det befunnits vara af behovet påkalladt, erinrat om innehållet af folkskolestadgans § 11.

¹⁾ Zimmermanska donationsfonden har hyresfritt upplåtit lokaler, hvilkas hyresvärde uppekattas till 2,675 kr. för år, samt lemnat till uppsättning af materiel 5,000 kr. och årligen 500 kr. till materialens underhåll. Anslaget af landstinget har utgjort årligen under de två första åren 3,500 kronor och sedan 3,000 kr. Hushållningssällskapets årliga anslag har varit 4,000 kr. Vesterås stads anslag är 500 kr. för hvarje år.

Vestmanlands läns landsting har under de sistförflutna 5 åren visat samma goda omvårdnad om folkundervisningen som förut. Närmaste öfvervakandet af landstingets åtgärder för folkundervisningen har äfven nu varit öfverlemnadt åt en komité med två landstingsmän och folkskoleinspektören till ledamöter.

Den af landstinget redan år 1876 upprättade läroanstalten för bildande af småskolelärarinnor fortgår ännu med den enda förändringen i läroplanen, att sedan år 1882 tillfälle varit eleverna beredt att inhemta undervisning i qvinnoslöjd. Lärarepersonalen utgöres af föreståndarinnan, en andra lärarinna samt särskilda lärarinnor för undervisningen i sång och qvinnoslöjd. 90 elever hafva under femårsperioden blifvit utexaminerade, af hvilka de flesta äro inom länet anställda.

Under hvartdera af åren 1882 och 1883 var under fyra veckor på landstingets bekostnad i Vesterås anordnad en undervisningskurs för inom länet anställda lärare och lärarinnor vid folkskolor. Lärökursen förestods båda åren af Seminarieadjunkten P. B. Regnér.

Till befordrande bland folkskolans lärare af kännedom om matnyttiga svampar anslag landstinget 300 kr. för år 1885 och 500 kr. för år 1886. För sagde ändamål voro båda de nämnda åren undervisningskurser i Vesterås anordnade, hvilka förestodos af Folkskoleläraren L. Hellqvist i Björskog.

Äfven under denna inspektionsperiod har landstinget till folkskoleinspektörernas i länet disposition ställt ett anslag af 1,000 kr. för hvarje år, att utbetalas såsom kostnadsersättning åt lärare och lärarinnor, som infinna sig vid af folkskoleinspektörerna jemlikt föreskrift i deras instruktion utsatta sammankomster. Tretton sådana sammankomster hafva under femårsperioden blifvit af mig anordnade. Vid dessa möten hafva förekommit läseprof, diskussion och meddelanden rörande undervisningen. Några gånger hafva ock föredrag hållits.

Hushållningssällskapet lemnade under sommaren 1885 sex folkskolelärare understöd till genomgående af en kurs i biskötsel vid Bie i Södermanland.

Folkhögskolans i länet verksamhet har fortgått under samma föreständares ledning och hufvudsakligen efter samma plan som under föregående inspektionsperiod.

II. Skolreglementen och läsordningar.

Sedan domkapitlet under år 1885 fastställt nytt formulär till reglementen för skolväsendet inom stiftets skoldistrikt, hafva med detta formulär till ledning flera nya reglementen blifvit uppgjorda och af domkapitlet stadfästade. De gamla, föräldrade skolreglementen, som icke ännu blifvit omarbetade, komma i närmaste framtid att omarbetas. Dessa nya skolreglementen skola för visso komma att verka mycket godt, så vida deras föreskrifter af skoloråd och lärare noggrant tillämpas.

Läsordningar, uppgjorda i så noggrann öfverensstämmelse som möjligt med normalplanens anvisningar, finnas i alla skolor uppsatta. Äfven nu har jag tyvärr någon gång gjort den iakttagelsen, att af skoloråden stadfästade läsordningar icke blifvit ordentligt följda.

III. Skolbarnen.

Skolåldern inträder i alla skoldistrikt det år, under hvilket barnet fyller sju år. I de af skoloråden för år 1886 lemnade uppgifterna rörande skolväsendet i pedagogiskt hänseende angafs antalet af barn mellan sju och fjorton år vara 15,904 eller 15,3 procent af inspektionsdistriktets folkmängd. I Sala landsförsamling utgjorde skolbarnens antal 19,4, i Bro 19,1, i Säby 17,9, men i Vesterås 12,3, i Munktorp 12 och i Köping 11,7 procent af befolkningen. Af de skolpligtiga barnen hade under år 1886 undervisats

i fasta folkskolor, fortsättnings- och repetitionsskolor	8,482,
i flyttande folkskolor.....	589,
i fasta mindre folkskolor.....	539,
i flyttande mindre folkskola.....	35,
i fasta småskolor.....	3,718,
i flyttande småskolor	407,
i skolor utom deras egna distrikt.....	358.

Summa 14,128.

eller nära 88 procent af de i skolåldern varande barnens antal. Till följd af sjukdom eller naturfel hade 64 barn ej åtnjutit undervisning.

Enligt af mig gjorda anteckningar hafva vid senast hållna inspektioner i fortsättningssskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor varit inskrifna 13,478 barn, af hvilka vid dessa inspektioner varit närvarande 10,840 och undervisades då i

Biblsk historia, skrifning och räkning	10,840, alla
Katekes	8,596, 78,9 proc.
Modersmålet inom småskolans kurs.....	4,097, 37,8 »
» » folkskolans »	6,743, 62,2 »
Geometri	2,785, 25,7 »
Geografi	6,197, 57,2 »
Historia	3,578, 33,0 »
Naturkunnighet	6,326, 58,4 »
Teckning.....	8,500, 78,3 »
Sång.....	8,867, 81,8 »
Gymnastik	9,067, 83,6 »
Trädgårdsskötsel och trädplantering.....	2,066, 19,1 »
Slöjd, gossar	215, 1,9 »
» flickor	1,223, 11,3 »

Antalet af i hemmen undervisade barn uppgick enligt skolrådets pedagogiska uppgifter under år 1886 till 307 eller icke fullt 2 procent af antalet barn i skolåldern. Deras antal utgjorde under år 1875 8 procent och under 1881 2,6 procent af de skolpligtiga barnens antal.

Vidkommande barnens skolgång kan sägas, att den nu varit jemnare än under åren 1877—1881 samt att den i allmänhet är ganska jemn. Vid de flesta skolor infinna sig barnen, då terminen börjar, och uteblifva sällan från skolan utan giltigt skäl eller utan att hafva af lärare eller skolråd dertill erhållit tillstånd. Skäl till klagomål öfver ojemn skolgång hafva dock icke saknats. Sämst är skolgången vid början af höstterminen. Orsakerna till oordentlig skolgång äro i de flesta fall att söka i fattigdom och ringa förmögenhetsvilkor samt föräldrars och husbönders vårdslöshet, mången gång i skolråds och tillsyningsmäns försumlighet vid öfvervakandet af skolgången, men mera sällan i uppsätlig tredska och ovilja mot skolan. Under höstterminerna är orsaken till barnens oordentliga besökande af skolan i de flesta fall den, att de användas att biträda vid åtskilliga då förekommande jordbruksarbeten. Skolgången beror ock mycket af det sätt, hvarpå läraren fyller sin plats, om han genom pligttröhet och kärlek väcker och ökar förtroendet till skolan och hennes verksamhet, eller om han visar sig i ett eller annat hånseende mindre lämplig såsom uppfostrare och undervisare och derigenom vänder folkets sinne från sig och skolan. Det faller sig sannerligen ganska motbjudande att gifva skolråd, husbönder och föräldrar förebräelser för barnens oordentliga skolgång, då man vet att undervisningen i skolan skötes dåligt samt att tukt och ordning slappt handhåvas. Inom tvenne skoldistrikt hafva klagomål förports deröfver, att barnens användande

till arbete vid fabriker haft menligt inflytande på skolgången, men vid de flesta större industriella anläggningar hafva dessas egare och förvaltare visat sig vara särdeles nitiska och kraftiga befordrare af ordentlig skolgång. Från ett och annat skoldistrikt har jag försport, att personer, som hysa ett mot svenska kyrkan ovänligt sinne, varit obenägna att sända sina barn till skolorna.

Om barnens flit och seder har jag i allmänhet icke förnummit annat än hvad som varit godt. De flesta anmärkningar, som förekommit mot barnens seder, hafva gällt brist på ordentlighet, snygghet och hyfsadt uppträdande. Blott några få gånger hafva svårare förseelser såsom stöld och dryckenskap blifvit för mig anmälde.

Vid det ojemförligt största antalet skolor har jag mot barnens kunskaper icke haft något att anmärka. Att deras insigter icke kunna vara så grundliga och omfattande vid de flyttande skolorna som vid de fasta, då dessa skötas väl, är naturligt. Vid några af de mindre folkskolorna äro ock barnens kunskaper mindre goda.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Då man ser de stora, mången gång rätt dryga och känbara uppoffringar i ekonomiskt hänseende, hvilka befolkningen frivilligt åtager sig för skolväsendets ändamålsenliga ordnande och lärarlönernas höjande¹⁾, då man ser den stora villighet, hvarmed de flesta, äfven fattige föräldrar sända sina barn till skolan, och den välvilja, hvarmed skolan och hennes lärare mångenstädes omfattas, så finner man, att folket har förtroende till och sätter värde på folkskolan. Har inspektören någon gång mötts af motsträfvighet, då han framställt ganska måttliga anspråk på förbättringar i skolväsendet, så kan han dock anföra långt flera exempel på stor offervillighet och mycket tillmötesgående. Såsom bevis på tilltagande förtroende till folkskolan bör ock betraktas den omständigheten, att personer af högre samhällsställning och goda förnögenhetsvilkor icke så sällan låta sina barn under de första läroåren åtnjuta undervisning i församlingarnas skolor. En och annan gång fällas väl, och det till och med af personer med bildning, yttranden, som visa ovilja mot vissa af skolans läroämnen eller som visa, att man underskattar skolans betydelse samt anser alla uppoffringar för skolväsendet onödiga, men nog får man mycket oftare höra röster, ej

¹⁾ Minsta kontanta lönen för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre skolor är 250 kronor. För 89 % utgår lönen med 300 à 450 kr. Förutom två vid folkskolor anställda lärare anönnas alla, hvilka oförvitligen tjenstgjort såsom ordinarie under minst 5 år, med ett kontant belopp af 700 kr. och derutöver.

minst från allmogens krets, hvilka vittna derom, att man älskar skolan och inser hennes vigt och betydelse. Den ställning befolkningen inom ett skoldistrikt intager till skolväsendet, beror mycket såväl af skol-lärares och lärarinnors duglighet för sitt kall, som af det mer eller mindre varma nit församlingsläraren visar för folkkupplysningen.

Önskligt vore att hemmen mera, än hvad förhållandet nu är, biträdde vid barnens undervisning, samt att föräldrar och målsmän allmänna besökte lärare och skolor under pågående läseterminer och gjorde sig underrättade om barnens kunskaper, flit och uppförande.

Att ledamöterna af länets landsting och hushållningssällskap visat lefvande intresse för folkundervisningen samt genom rikliga penninge-anslag sökt befordra dess höjande, har jag redan omtalat.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden är vid alla skolor bestämd till minst 34½ veckor och indelas i två läseterminer, en vår- och en hösttermin. Tio månader om året fortgår undervisningen vid en fast folkskola samt vid alla flyttande skolor i Norberg, vid en fast mindre folkskola och de två flyttande småskolorna i Vester-Skedeby. Vid de flyttande skolorna i Vestanfors, vid alla skolor i Karbenning, vid den flyttande mindre folkskolan i Ramnäs och den flyttande småskolan i Sura undervisas årligen 9 månader. Läs tiden är vid alla flyttande skolor lika fördelad mellan de båda stationerna antingen i en följd eller under en half läsetermin hvarterda halfåret. Under år 1886 hafva nio fortsättningsskolor hållits 6 veckor, fem 4 veckor och tretton 2 veckor utöfver 34½ veckor. I tre repetitionsskolor meddelas ock undervisning på tid utöfver 34½ veckor.

De flesta småskolorna begynna sin verksamhet under Februari eller sist vid Mars månads början. I två skoldistrikt begynner vårterminen redan vid medlet af Januari. Nybörjare mottagas vid några småskolor först i början af April. Höstterminen begynner under Augusti eller senast de första dagarne af September. Vårterminen vid folkskolorna begynner i 12 skoldistrikt under förra hälften af Februari; i alla öfriga skoldistrikt omkring medlet af Januari eller dessförrinnan. Höstterminen tager sin början i ett skoldistrikt i medlet af Juli, i ett vid början af Augusti, i 12 efter medlet af samma månad, i 22 under förra hälften af September och i 19 under de sista dagarne i September eller början af Oktober. Om undervisningstiden för de ur folkskolan utgångna barnen är i det föregående taladt.

Undervisningen meddelas i de flesta skolor under veckans fem första arbetsdagar. Roteförhör hållas vid de flyttande folkskolorna

och vid några flyttande småskolor hvarannan eller stundom hvar fjärde Lördag. Den dagliga undervisningstiden är i folkskolor, der barnen undervisas 5 dagar i veckan, sex timmar och i de folkskolor, der undervisningen fortgår under 6 dagar, fem timmar. I småskolorna undervisas vanligen fem timmar dagligen. I några få småskolor, der endast en årklass undervisas, läses fyra timmar. Merendels begynner den dagliga undervisningen kl. 49 eller 9 f. m. och avslutas i folkskolorna kl. 4 och i småskolorna kl. 3 e.m. med middagslof kl. 12—1. Allmänt iakttages numera föreskriften om fristunder.

Slöjdundervisningen meddelas Lördagen eller Onsdagen utom i städerna, der flickornas undervisning i qvinnoslöjd alla dagar i veckan omvexlar med deras undervisning i skolans öfriga ämnen.

Vid 14 folkskolor¹⁾ och 3 mindre folkskolor hafva de inskrifna barnen varit så många, att de måst fördelas i två afdelningar, som vexelvis besökt skolan. Vid två folkskolor har hvardera afdelningen besökt skolan hvarannan dag, men vid 11 af de öfriga har hvardera afdelningen undervisats under olika sammanhängande tider af båda läseterminerna. De äldre barnen hafva då besökt skolan de mörkare tiderna af året. Vid en folkskola besöka fjärde klassens barn skolan under vårterminernas 6 första veckor, och de 3 lägre klasserna undervisas samtidigt den öfriga tiden af året.

VI. Undervisningen.

1. Undervisningens allmänna ordnande.

Nybörjare intagas i småskolorna och lärjungarne flyttas från småskolorna till folkskolorna samt från lägre till högre klasser inom skolorna utan undantag vid läsårets början. I tre skoldistrikt begynner läsåret vid höstterminens, i alla de öfriga vid vårterminens början.

Normalplanens anvisningar hafva under inspektionsperioden blifvit vid undervisningens ordnande allt allmännare beaktade och allt noggrannare följda. Detta har naturligtvis medfört en större reda, ordning och likformighet i skolornas organisation. I de flesta folkskolor är undervisningen ordnad helt och hållet efter normalplanens anvisningar. Vid andra folkskolor hafva större eller mindre förändringar i normalplanens föreskrifter, hvad angår klassindelning, vissa ämnens

¹⁾ Uti 9 af dessa skolor undervisas äfven småskolebarn, och bilda der, likasom vid de mindre folkskolorna med afdelningsläsning, småskolebarnen den ena och folkskolebarnen den andra af de på olika tider undervisade afdelningarna.

inträdande i undervisningen, tysta öfningars användande m. m., vidtagits. Vid folkskolor, som ej understödjas af småskolor, samt vid mindre folkskolor har man ock sökt, att så mycket som möjligt ställa sig normalplanens föreskrifter till efterrättelse. Alla småskolor, hvilkas lärare erhållit tidsenlig utbildning för sitt kall, äro anordnade efter normalplanens anvisningar. Vid öfriga småskolor följes normalplanen så nära man kan.

Ordnad klassläsning uppgifves vara införd vid alla skolor. I flertalet skolor håller man ock fast vid den bestämda klassfördelningen, så att den icke får rubbas af några barns dåliga skolgång, försummade lexöfverläsning och dylikt, men i ett mindre antal skolor finnes den på läsordningen och i läroplanen angifna klassindelningen näppeligen till i verkligheten. Detta är förhållandet vid en del skolor, som skötas af äldre lärare, hvilka hafva svårt för att sammanhålla årsklasserna, likasom de i flera afseenden icke förstå, att vid undervisningen föga sig efter den närvarande tidens fordringar. Årsklasserna äro i de fasta folkskolorna merendels fyra. Vid sex fasta folkskolor äro de blott tre. De folkskolor, som sakna förberedande småskolor, hafva alla 2 småskoleklasser. Folkskoleklasserna äro i 8 sådana skolor fyra, i 2 tre och i 3 två. Vid de mindre folkskolorna hafva småskolebarnen varit fördelade i två årsklasser, så vida icke nybörjare saknats något år. Folkskolebarnen hafva undervisats i en, två eller högst tre klasser. Sex fasta småskolor hade vid sista inspektionen hvardera tre årsklasser, af hvilka den högsta klassen utgjordes af några få barn, som egentligen skulle tillhöra folkskolans lägsta klass, men hvilka i följd af tillfälliga omständigheter fått gå qvar i småskolan. Alla öfriga fasta småskolor äro tvåklassiga. Fem flyttande folkskolor hafva vid hvardera stationen barnen fördelade i tre årsklasser. De öfriga flyttande folkskolorna äro fyrklassiga. Sex flyttande småskolor äro treklassiga och lika många äro tvåklassiga.

Särskild lärare för hvarje årsklass finnes vid följande skolor: folkskolorna och småskolorna i Vesterås, alla småskolorna samt första och andra klasserna af folkskolorna i Arboga stad, småskolorna i Köping, två småskolor vid Sala grufva, två småskolor i Norbergs by och 2 småskolor i Vestanfors. För de båda högre och de båda lägre årsklasserna äro särskilde examinerade lärare anställda vid två folkskolor i Köpings stad, vid folkskolan i Köpings landf., vid folkskolan i Dingtuna, vid folkskolan i Björskog och vid folkskolan i Norbergs by. I Arboga undervisar en examinerad lärare de båda högre klasserna af folkskolan för gossar, en examinerad lärarinna samma klasser af folkskolan för flickor och en biträdande lärarinna lägsta klassen af folkskolan för flickor. En examinerad lärare är anställd för de båda

högre och en biträdande lärarinna för de båda lägre folkskoleklasserna vid Munktorpe kyrka, Bäckhammar i Ramnäs och vid tre folkskolor i Sala. I Vesterås, Köping, Arboga och Sala samt vid Skultuna bruk undervisas folkskolans gossar och flickor i särskilda skolor.

I samtliga fortsättningsaskolor inom inspektionsområdet undervisas barnen i en klass. Föreakrifterna i K. kung. den 11 Sept. 1877 och anvisningarna i normalplanen hafva vid dessa skolor blifvit följda, så väl hvad angår lärjungarnas kunskapsmått vid intagningen som läroämnena och lärokurser. I teckning har dock den i normalplanen angifna kursen icke allestädes kunnat genomgås.

Förhållandet mellan småskolan och folkskolan är allestädes författningssenligt ordnad. Barn uppflyttas icke till folkskolorna förr än de inhemtat småskolans lärokurser.

I undervisningens grundlighet, klarhet och åskådlighet har obestriddligen icke ringa framsteg egt rum under de sista åren. I skolorna skönjes ett mera utredande och förståndsodlande tillvägagående vid undervisningens meddelande. De stycken, som föreläggas lärjungarne till hemarbete, utredas och förklaras af flertalet lärare på ett tillfredsställande sätt. Mot några lärare kan man anmärka, att de dervid icke tillräckligt taga barnens själfverksamhet i anspråk, mot andra att de gå alltför ytligt och knapphändigt tillväga, mot andra åter att de uttrötta barnen genom en för stor vidlyfthet. Öfveranstängning förekommer näppeligen i någon skola; åtminstone har jag aldrig hört någon klagan deröfver.

Barnen åtnjuta i de flesta skolor lärarens omedelbara undervisning. Monitörsystemet har i det närmaste försvunnit. Endast i några mindre folkskolor och egentliga folkskolor, der tillika småskolebarn undervisas, användas stundom mera försigkomna barn vid de mindres undervisning.

2. Undervisningen i de särskilda läroämnena.

Kristendomsundervisningen. Det dagliga arbetet i skolan begynnes och avslutas allestädes med *bön*, förenad i de flesta skolor med psalmsång. I sammanhang med morgonbönen förekommer i alla folkskolor och mindre folkskolor samt i flera småskolor läsning af den heliga skrift. I folkskolorna läses i följd något evangelium eller apostlagerningarna; i fortsättningsaskolorna läses merendels något eller några bref. I ganska många skolor genomgås under veckans sista morgonbön nästföljande söndags högmessotext. Vid förklaringen och tillämpningen af det lästa bibelordet användes oftast den kateketiska

formen. Nya öfversättningen af nya testamentet användes allmännare än den gamla.

Undervisningen i *biblisk historia* meddelas i alla skolor före katekesundervisningen. Redan i småskolans lägsta klass begynner undervisningen i detta läroämne genom lärariinnans muntliga framställning af bibliska berättelser. Sedan en berättelse blifvit med nödiga ord- och sakförklaringar af lärarinnan genomgången, lemnas den barnen i andra klassen till hemlexa. Med folkskolans barn beredas hemuppgifterna antingen på det sätt, att läraren berättar, eller så, att barnen få ur öppna böcker afgifva svar på frågor, sedan berättelsen blifvit uppläst och behöfliga förklaringar gifna. Förhörandet af hemlexorna sker dels genom utfrågande, dels genom barnens återgifvande ur minnet af hela berättelser eller delar deraf. Detta muntliga återgifvande blifver dock ofta intet annat än ett uppläsande utantill af bokens ord. I alla småskolor och största antalet folkskolor åtnjuta barnen samtidigt undervisning i biblisk historia. Steinmetz' lärobok är den mest använda. Bibliska tafflor finnas allmänt i småskolorna. Väggharta öfver Palestina saknas i högst få skolor. I flera skolor finnes ock väggharta öfver »Bibelns land och folk».

Vid ganska många småskolor inläres hela eller någon del af Luthers lilla katekes. Fördelningen af katekeskurserna har i folkskolan varit densamma som under näst föregående inspektionsperiod. Tysta öfningar undvikas af många lärare under katekeslektionerna.

Man kan visserligen icke påstå, att den tanklösa, mekaniska utanhäningen af katekesen nu är alldeles försvunnen, men nog har den betydligt aftagit. Somliga lärare göra sig skyldiga till en annan ytterlighet, då de i sin ifver att förklara synas glömma nödvändigheten deraf, att kristendomsanningarna fästas i barnens minne. Ofta får man i folkskolorna vid katekesundervisningen höra en klar, redig och mycket god framställning, ehuru icke exempel saknas på svamlande, osammanhängande föredrag, hvilka icke kunna medföra stor, om ens någon nytta. I allmänhet lägga sig lärarne all vinning om, att genom förklarande, genom anförande af exempel ur Bibeln och ur det mänskliga lifvet, genom tillämpningar och förmaningar göra de heliga sanningarna fattliga för barnens förstånd och katekesundervisningen fruktbarande i deras lif. Lärarens personliga ställning till bibelordet, hans sinne, hans vandel äro här af yttersta vikt. Först då läraren i sitt hela uppträdande i och utom skolan visar att han eger det rätta kristliga sinne, först då kan hans undervisning i kristendom åstadkomma något mera varaktigt inflytande på barnen, göra något djupare intryck på deras hjertan.

Vid beredandet af hemuppgifterna utgå flere lärare från bibelordet och leda sig från detta till katekesens lärosatser, under det andra lärare dervid använda den analytiska metoden. Barnens intresse kan dock icke hållas så spändt vid det senare förfaringsättet som vid det förra.

Psalmverser och äfven hela psalmer inläras i de flesta folk- och småskolor.

Här torde vara på sin plats att omnämna, det åtskilliga föräldrar, som utträdt ur lutherska församlingen, begagnat sig af sin rätt, att vinna befrielse för sina barn från kristendomsundervisningen i skolan. Den kristendomsundervisning, som dessa barn erhålla, torde mången gång vara ganska ofullständig, om ej rent af underhållig.

Modersmålet. Vid den första undervisningen i modersmålet användes ljud-skrif-läsemetoden i öfver 100 småskolor. I de öfriga småskolorna samt i nästan alla mindre folkskolor och egentliga folkskolor, som undervisa småskolebarn, användes bokstafveringsmetoden. Allestädes öfvas dock barnen samtidigt i skrifning och läsning. Småskolebarnens färdighet i innanläsning är med högst få undantag tillfredsställande. Vid de flyttande småskolorna läsa barnen sämst, emedan de under de långa fritiderna af föräldrarna sällan tillhållas att underhålla de i skolan inhemtade kunskaperna. Genom utfrågning och förklaring söka alla småskolelärarinnor att införa barnen i innehållet af det lästa. Åskådningsöfningar förekomma i alla småskolor, der lärarinnan är skicklig att leda sådana öfningar. Såsom undervisningsmateriel vid den första undervisningen användas Sandbergs abc-bok, lösa bokstafver, läsestafvar och läsetabeller. De allmänast begagnade läseböckerna äro de af Rodhe, Kastman och Sandberg utgifna. Vid åskådningsöfningarna användas Sandbergs »bilderark för skolan och hemmet».

Folkskolebarnen läsa i allmänhet säkert och flyttande. Endast i folkskolor der barnantalet är stort eller skolgången dålig, är läsfärdigheten mindre tillfredsställande. Ganska ofta får man nu i skolorna höra verklig vålläsning, hvilket säkerligen till en stor del är en följd deraf, att å normalplanens läsordningar särskilda timmar äro anslagna till kursiv läsning. I stället för den tidsödande, minutiösa innehållsbehandlingen, som förr var ganska allmän, förekommer nu i de flesta skolor en mera kortfattad och enkel utredning af innehållet.

För att inlära ordens rätta stafning, skrifves efter bok och efter diktamen, öfvas utanstafning och inläras regler. I ej så få skolor äro barnen rätt säkra i stafning, men i andra skolor gifva rättstafningsböckerna och vid skolbesöken anställda förhör vid handen, att kunskapen i rättstafning är ganska underhållig.

Öfningar att muntligen och skriftligen återgifva lästa eller af läraren meddelade berättelser förekomma i fortsättningsskolorna samt i folkskolornas högsta afdelning. Till någon allmän färdighet häruti har man visserligen icke ännu kommit, men jag har i flere skolor hört och sett prof på god skicklighet och förmåga att använda modersmålet i tal och skrift.

Språklärans viktigaste delar, läran om ordklasserna, ordens böjning, satser och satsdelar samt skiljetecknens bruk, genomgås i de flesta fasta folkskolorna. Stundom sker detta endast genom lärarens muntliga framställning, stundom begagna barnen någon kortare lärobok.

Välskrifning öfvas i småskolorna med nybörjarne på griffeltaflor och med barnen i andra årsklassen på papper med blyertzpenna och med bläck, allt efter lärarinnans föreskrifning på väggtaflan, på barnens skiffertaflor eller i deras skrifböcker. Äfven i folkskolorna skriva barnen ofta efter lärarens föreskrifning. Tryckta förskrifter användas sällan och litograferade skrifböcker nästan aldrig. Barnens skrifböcker framläggas vid examina, och profsidor hafva afskaffats. Vackra välskrifningsprof och väl hållna skrifböcker förekomma allmänt i flera skolor, då i andra skolor nästan alla barnen ega dålig handstil, och de flesta skrifböckerna äro nedbläckade och smutsiga. Det förra vittnar om noggrann tillsyn och god undervisning, det senare i de flesta fall om motsatsen. Stundom kunna dock borden och bänkarne vara så olämpliga samt skolsalen så trång, att största skulden till det dåliga resultatet får sökas i dessa och dylika yttre, ogynsamma omständigheter.

Räkning. Vid undervisningen i räkning förfara de småskolelärarinnor, som vunnit tidsenlig utbildning, enligt normalplanens anvisningar och inlära grundligt den der angifna lärokursen. De äldre lärarinnorna gå merändels utöfver den nämnda kursen på grundlighetens bekostnad. Hufvudräkning öfvas flitigt i alla småskolor, och användas dervid likasom vid den skriftliga räkningen mest konkreta taluppgifter. Kulram finnes i alla och räknestafvar i de flesta småskolor.

Högst få äro de folkskolor, der barnen icke före slutad skolgång inhemtat de fyra räknestämmen i hela tal och decimalbråk. Vid några af de mindre folkskolorna genomgås endast de fyra räknestämmen i hela tal. Sedan klassindelning blifvit införd äfven i detta ämne, och lärarne derigenom fått tillfälle att egna sig mera åt barnens omedelbara undervisning, har resultatet af skolans arbete blifvit märkbart bättre. I allmänhet är undervisningen i räkning mera praktiskt anlagd än förr varit fallet. Kunskap meddelas i grunderna för de särskilda räkneoperationerna, och öfningen i mekanisk räknefärdighet går hand i hand

med uppöfvandet af förmågan att använda denna färdighet på lösningen af i det praktiska lifvet förekommande uppgifter. Detta förfaringssätt har dock ej vunnit insteg i alla skolor. Ännu är i en och annan skola den mekaniska räknefärdigheten hufvudsaken. Skolor finnas ock, der klasserna äro splittrade i flera räknelag. Anmärkas bör, att öfning i hufvudräkning är i några folkskolor åsidosatt samt att den för litet sammanbindes med den skriftliga räkningen på svarta taflan under lärarens ledning. Mycken flit och mycket arbete nedläggas i alla folkskolor att inlära det metriski systemet. På många ställen äro barnen rätt skickliga att verkställa reduktionen mellan detta system och det nu brukliga.

De allmännast använda räkneböckerna äro Karlssons, Lindbloms, Segerstedts och Olsson-Celanders. I alla folkskolor finnes väggtafla öfver metriski systemet. I många folkskolor finnas äfven metriski vigrer och mått.

I *Geometri* meddelas undervisning i alla folkskolors högsta afdelning eller högsta klass samt i alla fortsättningsskolor. Flickorna deltaga vid sex folkskolor icke i denna undervisning. Vid de mindre folkskolorna förekommer icke någon undervisning i detta ämne. Den geometriski undervisningen omfattar läran om linier, vinklar, cirklar, rätliniga ytor och de enklaste solida figurerna. I flera folkskolor och fortsättningsskolor ega barnen, trots den korta lärotiden, mycken färdighet att uträkna dessa ytors och kroppars qvadrat- och kubikinnehåll. Undervisningen sker allestädes muntligt. Stereometriski figurer, passare och gradskifva finnas allmänt.

Geografi. I alla folkskolor och mindre folkskolor meddelas undervisning i geografi. Undervisningen begynner allmänt i folkskolans första klass, der man till en början gör barnen bekanta med hemtrakten och det egna landskapet. Derefter öfvergår man till de öfriga svenska landskapens geografi samt till Norge och Danmark. Vid några folkskolor begagna första klassens barn icke någon lärobok. I den högsta afdelningen meddelas en kort öfversigt af det öfriga Europas och de främmande verldelarnes geografi, hvarjemte fäderneslandets geografi utförligare behandlas. I de flyttande folkskolorna och de mindre folkskolorna är undervisningen, hvad angår främmande länder och verldsdelar, mycket kortfattad. Barnen ega i många skolor goda geografiska insigter, hvilket visar att arbetet bedrifves med nit och framgång. I de flesta skolor är undervisningen i detta ämne åtminstone nöjaktig. Icke sällan lider dock undervisningen ännu af den bristen, att man egnar för liten uppmärksamhet åt ländernas naturförhållanden, invånarnes lefnadssätt och näringar, samt sysselsätter sig för mycket med att inlära namn.

Följande läroböcker äro mest i bruk: Folkskolans geografi, Hägermans, Erslevs och Linds.

I alla folkskolor finnas jordglob, väggkartor öfver Skandinavien, Europa och jordgloben. Tellurium och väggkartor öfver Vestmanland finnas i många samt specialkartor öfver de främmande världsdelarne i några folkskolor.

Historia. Normalplanen följes till lärogång och lärokurser. Dock begynner undervisningen i folkskolorna i Arboga och Köping redan med andra årsklassens barn. Vid tre mindre folkskolor läses icke svensk historia. Undervisningen skötes på flera ställen väl. Lärarne meddela muntligt berättelser och läsningen sättes i samband med läsning af historiska läsebokstycken, på det att lärobokens kortfattade innehåll måtte i någon mån utvidgas och belysas samt barnen erhålla en något djupare inblick i de märkliga öden fäderneslandet genomgått äfvensom lära närmare känna de framstående personligheter, som der lefvat och verkat. Vid somliga skolor stannar den historiska undervisningen vid inlärandet af namn och årtal, och enda frukten blir en torr minneskunskap. Allmännast användas Odhners och Hägermans läroböcker. Undervisning i allmän historia förekommer blott i fortsättningskolan och inskränker sig vid de flesta till läsning af läsbokens V:te afdelning.

Naturkunnighet. Undervisningen i detta ämne begynner vanligen i första, men vid några folkskolor i andra klassen. Vid fem mindre folkskolor meddelas icke någon undervisning i naturkunnighet. Naturkunnighet är utan tvifvel det folkskolans läroämne, i hvilket undervisningen bedrivs sänst och minst i öfverensstämmelse med normalplanen, hvilket förhållande har sin förklaringsgrund dels deruti, att de flesta skolor äro sparsamt försedda med åskådningsmateriel, dels deruti, att läroämnet är så omfattande, att en lärare svårligen kan vara fullt hemmastadd i alla dess grenar. Bäst och fullständigast behandlas läran om människokroppen och djurriket — i flera skolor kommer man näppeligen längre — sämre behandlas läran om växter, sten- och jordarter och sänst läran om naturföreteelserna, der icke fysiska apparater finnas, med hvilka naturföreteelserna kunna genom experiment åskådliggöras. I somliga skolor inskränker sig hela undervisningen i naturalhistoria till innanläsning uti Berlins läsbok och den naturvetenskapliga afdelningen af läsboken. I en och annan skola, der läraren eger särakild lust för naturvetenskapen, får man höra särdeles goda lektioner, dervid försök anställas och naturalster förevisas och beskrivas.

Mest användas Berlins, Segerstedts och Celanders läroböcker. Väggtäflor öfver människokroppen och djurriket saknas i högst få

folkskolor. Mineraliesamling finnes i många, konstgjorda svampar och geologiska väggtäflor i några. Hela den fysiska apparatsamlingen finnes i blott sex folkskolor; en å två serier finnas i 21 folkskolor.

Teckning. Undervisningen i teckning bedrivnes nästan uteslutande efter den Stuhlmannska metoden och begynner redan i småskolans andra klass, der teckning på flera ställen utföres endast på griffeltäflor, försedda med rutnät. Vid 10 småskolor, 2 mindre folkskolor och 4 egentliga folkskolor förekommer icke någon teckningsundervisning. I några få folkskolor och fortsättningskolor har man hunnit så långt, att barnen teckna efter klotsar. I flera skolor vittna barnens teckningsböcker om goda anlag och omsorgsfull ledning.

Väggtäflor för undervisning i teckning efter Stuhlmanns metod finnas i de flesta och klotsar i några folkskolor.

Sångundervisning meddelas i alla skolor, der läraren icke saknar förmåga att undervisa. Vid 28 småskolor, 7 mindre folkskolor och lika många egentliga folkskolor undervisas ej i sång, emedan lärarne sakna musikalisk begåfning. I de flesta skolor tillåtas äfven de barn, som i musikaliskt afseende icke visa några anlag, att i sången deltaga, på det att möjligen slumrande anlag måtte väckas. Koraler och fosterländska sånger inöfvas i småskolorna efter gehör och i folkskolorna dels efter gehör, dels med användande af noter eller sifferbeteckning. Mest öfvas enstämmig sång, men sång i stämmor förekommer ock i flera skolor. Till ledning vid sången finnas orgelharmonier i 103 skolor.

Gymnastik och vapenöfning. Gymnastik öfvas enligt uppgift vid alla skolor utom vid 18 småskolor, 6 mindre folkskolor och en egentlig folkskola, men i flera skolor på ett mindre tillfredsställande sätt. Undervisningen inkränker sig i allmänhet till enkla, fristående rörelser, vändningar och marscher, hvilka företagas på många ställen endast de tider, då de kunna ske i fria luften. Vanligen deltaga också flickorna i dessa öfningar. Exercis med trägevär öfvas i några få skolor. Såsom samverkande orsaker till gymnastikens låga ståndpunkt i skolorna må nämnas barnens i allmänhet olämpliga beklädnad, bristande utrymme i skolsalarne, saknaden af redskap, föräldrars motvilja mot gymnastiköfningarna samt många lärares okunnighet om deras vikt och betydelse.

I trädgårdsskötsel och trädplantering har framåtskridandet under inspektionsperioden varit mycket ringa. För undervisningen upplåtet planteringsland finnes visserligen i de flesta församlingar, men mångenstädes är detta land så obetydligt, att endast en liten trädskola kunnat anläggas. På många ställen skötes ock undervisningen utan allt intresse. De riktigt väl skötta skolträdgårdarne äro på sin höjd tio. Med beröm vill jag nämna skolträdgårdarne vid Vestanfors och

Gunnilbo kyrkor samt Lisjö herrgård i Sura socken. Äktade träd utdelas till barnen från flera skolträdgårdar. På flera ställen deltaga barnen i sådd och plantering af barrträd. För att höja undervisningen i dessa ämnen, utdelar hushållningssällskapet gratis till hvarje skola, som derom anhåller, ett visst antal ympade fruktträd och kärnstammar samt försäljer till skolorna för halft pris träd och buskar.

VII. Skolförhör.

Examen anställes vanligen vid hvarje läsetermins, men på några ställen blott vid läsårets slut. Dessa examina ledas af ordföranden eller någon annan af skolrådets medlemmar och besökas i allmänhet ganska talrikt af barnens föräldrar och andra församlingsmedlemmar.

Afgångspröfning med de barn, som vilja från folkskolan afgå, anställes i samband med årsexamen. Afgångsbetyg meddelas allmänt. Då barnen anmäla sig till konfirmationsundervisningen, fordra pastorerne att dessa afgångsbetyg skola företes.

Roteförhör hållas vid alla flyttande folkskolor och vid somliga af de flyttande småskolorna. Förhör med de barn, hvilka höra till den lediga afdelningen af en skola, der afdelningsläsning är införd, hålles vanligen en dag i veckan.

Särskilda förhör med barn, som undervisas i hemmen, förekomma mycket sällan, enär de få barn, hvilka äro upptagna såsom i hemmet undervisade, till största delen äro så unga, att deras skolgång icke ännu begynt.

VIII. Undervisningsmateriel.

Uppgift på den i skolorna allmännast begagnade undervisningsmaterielen har jag intagit under rubriken »Undervisningen i de särskilda läroämnena.» De flesta skolor äro väl och ganska många rikligt försedda med undervisningsmateriel. Endast i tvenne har den befunnits vara under medelmåttan. Nedanstående utdrag ur inspektionstabellerna angifver, huru jag vid senast hållna inspektioner bedömt undervisningsmaterielens beskaffenhet.

Kontrakt.	Undervisningsmateriel i								
	Folkskolor. ¹⁾			Mindre folkskolor.			Småskolor.		
	a.	b.	c.	a.	b.	c.	a.	b.	c.
Domprosteriets	12	12	—	2	—	—	14	16	—
Munktorps	2	18	1	1	1	1	4	20	—
Köpings	5	27	—	1	3	—	12	19	—
Arboga	7	7	—	1	3	—	8	7	—
Vester-Fernebo	3	24	—	—	5	—	5	30	—
Sala	9	14	—	—	4	—	10	10	—
Summa	88	102	1	5	16	1	58	102	—

IX. Skollokaler.

Nya folkskolehus hafva under de sista fem åren blifvit uppförda i Irsta (Geddeholm²⁾), Engesö²⁾), Munktorp (Rabo³⁾), Berg, Köpings stad⁴⁾), Köpings landsf.³⁾), Skinskatteberg (Baggå³⁾), Hed (Östanfors²⁾), Malma (Kolsva²⁾), Arboga stad⁴⁾), Medåker, Vester-Skedvi (vid kyrkan²⁾), Vester-Fernebo (Rosshyttan), Norberg (Fragg), Haraker (Svanå²⁾) Fläckebo (Rörbro), Vester-Våla (Vestansjö), Sala (vid Hyttan²⁾) och Björksta (Målhammar).

Nya småskolehus äro uppförda i Dingtuna (Tuna), Kärbo, Irsta (vid kyrkan), Odensvi (Kindbron och Huggsta), Köpings landsf. (vid Uckelsta, Vreta och Brunna), Arboga landsförsaml. (Viby), Vester-Fernebo (Salbo, Hörende och Lasjö) och Vestanfors (Fagersta). I de flesta nya skolhusen finnas särskilda afklädningsrum eller tamburer.

Vid de gamla skolhusen hafva nya folkskolesalar blifvit tillbyggda i Kungs-Barkarö och Haraker (vid kyrkan). Af de nybyggda skolhusen är det i köping vackrast och ändamålsenligast. Utmärkta äro ock de nya skolhusen i Köpings landsf., Haraker, Björksta och Kärbo. Under inspektionsperioden har några gånger inträffat att anmärkningar, som jag på grund af normalritningarna gjort vid ritningar till skolhus, icke blifvit beaktade. De viktigaste af dessa anmärkningar hafva gällt fönstrens anordning.

¹⁾ Här äro ock inräknade de sex lägre folkskoleafdelningarna, som undervisas af oexaminerade lärarinnor.

²⁾ I detta skolhus finnes äfven småskolesal.

³⁾ I detta skolhus finnas ock småskolesal och slöjdsal.

⁴⁾ Skolhuset i Köping innehåller 9 lärossalar och skolhuset i Arboga 8.

Uppvärmning, luftvexling och renhållning motsvara i allmänhet mätliga anspråk. Skolsalarne uppvärmas med kakelugnar eller jernkaminer af olika konstruktioner. Luftvexlingen sker genom fönster-ventiler och ventiler i väggarna, i en och annan skolsal endast genom dörren. Det nya skolhuset i Köpings stad uppvärms och ventileras med tvenne professor Cederbloms centraluppvärmnings-apparater.

De gamla långbänkarne hafva nästan alldeles försvunnit och blifvit ersatta af tvåsitsiga bänkar eller pulpeter.

Följande tabellariska öfversigt utvisar de vitsord, jag vid senaste inspektionerna ansett mig böra gifva skollokalerna.

K o n t r a k t .	Lokaler för folkskolor.						Lokaler för mindre folkskolor och småskolor.					
	Egna.			Förhyrda.			Egna.			Förhyrda.		
	a.	b.	c.	a.	b.	c.	a.	b.	c.	a.	b.	c.
Domprosteriets	13	10	—	—	1	—	22	5	1	—	3	1
Munktorps	8	6	1	2	4	—	6	12	—	1	9	—
Köpings	17	12	—	—	2	1	19	12	—	—	4	—
Arboga	11	3	—	—	1	—	10	6	—	1	1	1
Vester-Fernebo	17	11	1	—	2	1	10	21	—	2	5	—
Sala	11	12	—	—	—	—	14	7	—	—	3	—
Summa	77	54	2	2	10	2	81	63	1	4	25	2

Den märkbara tillökningen af förhyrda skollokaler i Munktorps kontrakt beror derpå, att de skolrotarne i Ramnäs och Sura tillhöriga skolhusen, hvilka förr upptagits såsom »egna», nu blifvit betraktade såsom förhyrda, enär församlingarna numera för dem årligen erlagga hyresersättning till skolrotarne, hvilket förr ej varit händelsen.

X. Anteckningsböcker.

I inspektionsområdets samtliga skolor finnas dagbok och examens-katalog. Matrikel finnes ock i alla folkskolor. I denna göras anteckningar för barnen i områdets alla skolor. Anteckningsböckerna föras i allmänhet ordentligt, dock har jag upptäckt att en och annan lärares anteckningar varit mindre pålitliga.

De flesta pastorer föra en liggare öfver de skolpliktiga barnen; andra uppgöra årligen en särskild lista på dessa barn. En och annan ordförande gör sig stundom skyldig till försummelser i afseende på upprättande af förteckning på de skolpliktiga barnen.

På få ställen saknas förteckning öfver skolornas undervisningsmateriel och öfriga lösegendom.

XI. Lärare.

Vid 1886 års slut voro vid folkskolorna anstälde 109 examinerade lärare och 26 examinerade lärarinnor, af hvilka 2 lärare och 5 lärarinnor innehade extra ordinarie anställning. Säsom biträdande vid folkskolor voro anställda 6 lärarinnor. Anstälde vid mindre folkskolor voro 6 lärare och 15 lärarinnor samt vid småskolor 6 lärare och 149 lärarinnor. Af de vid 1886 års slut vid mindre folkskolor och småskolor anställda lärarinnorna hafva 126 genomgått föreskrifven lärolärokurs enligt k. kungörelsen den 11 Jan. 1878, 28 för folkskoleinspektör undergått pröfning och 1 aflagt fullständig seminarieexamen. Under de sista fem åren hafva 6 folkskolelärare och en folkskolelärinna med pension afgått.

Hvad angår lärares och lärarinnors sätt att vårda barnens sedliga väsen samt deras insigter, deras nit och deras skicklighet att undervisa, är förhållandet naturligtvis mycket vexlande. Det allmänna omdömet måste dock blifva det, att de besitta erforderliga kunskaper och undervisningsskicklighet, att de arbeta redbart och ihärdigt i sitt ansvarsfulla kall samt att de utöfva en välsignelserik verksamhet såsom uppfostrare. Endast hos ett fåtal har jag funnit vårdslöshet och liknöjdhet. De yngre lärarne äro i allmänhet öfverlägsna de äldre i insigter och skicklighet att undervisa, men de flesta äldre lärarne stå ingalunda de yngre efter i nit, samvetagrannhet, allvar och anspråklöshet. De flesta lärare och lärarinnor föra en hedrande vandel. Såsom sorgliga undantag må nämnas, att tre folkskolelärare blifvit afskedade för missbruk af starka drycker, och att 10 småskolelärarinnor måst för sedlighetsbrott afgå. Någon brist på examinerade lärare har icke visat sig. Till ledig förklarade beställningar hafva tvärtom i de flesta fall en stor skara sökande anmält sig.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Skoldistriktet äro indelade i mindre områden, och för hvarje sådant är en tillsyningsman tillsatt, hvilken eger att vaka öfver barnens skolgång. Många af dessa tillsyningsmän utöfva med allvar och intresse sitt uppdrag. Andra behandla saken mera likgiltigt och slappt.

Skolrådsledamöter finnas ock, som med nit och omsorg fullgöra sina skyldigheter, men i flera skoldistrikt är ordföranden den ende, som öfvervakar skolans arbete och barnens skolgång. Tacksamt må erkännas, att de fleste skolrådsordförande egna en allvarlig omsorg åt skolväsendet och dess utveckling.

XIII. Kostnaderna för skolväsendet.

Under år 1886 hafva utgått	
till lärares och lärarinnors aflöning	kronor 212,988,94
» skollokaler och inventarier	» 123,827,15
» undervisningsmateriel	» 6,959,70
» öfriga behof	» 50,077,17

Summa utgifter kr. 393,852,96.

Då lärjungeantalet i inspektionsområdets skolor samma år var 14,128, belöper sig på hvarje barn en utgift af 27,88 kr. mot 21,96 kr. under år 1880.

Odensvi den 14 Februari 1887.

C. G. Åström.

II.

Fellingsbro och Nora kontrakt.

I. Anstalter för folkundervisningen och deras anordning enligt gällande reglementen.

Att under de för isynnerhet bergsbruket ogynnsamma förhållanden, som under den nu tillämdalupna femårsperioden varit rådande i detta till största delen af bergslag bestående inspektionsområde, antalet undervisningsanstalter icke ökats så mycket, som önskligt varit, är icke underligt. Då under förra femårsperioden folkskolornas antal växte från 64 till 79 hafva under de sist förflutna fem åren endast 8 nya folkskolor tillkommit, nemligen i Fellingsbro vid Fors, i Linde landsförsamling vid Rya, i Nora landsförsamling vid Bondby, i Jernboås vid Håkansboda, i Ljusnarsberg vid Bredsjöbacken och Fattiggården, i Grythyttan vid Saxhyttan och i Hellefors vid Säfsjön. Fem af dessa skolor voro förut mindre folkskolor, hvadan således dessas antal minskats från 49 till 44, ett antal, som nog behöfver en ytterligare reduktion. Småskolornas antal har ökats från 55 till 62. Hela antalet folkundervisningsanstalter uppgår nu till 193 mot 183 vid 1881 års slut. Då vid 2 folkskolor äro anställda biträdande lärarinnor och en småskola har 2 lärarinnor uppgår lärarepersonalen till 196.

Under det att folkmängden under de sista fem åren nedgått från 59,990 till 59,947, har eget nog de skolpliktiga barnens antal ökats från 10,198 till 10,807, förklaringen härtill torde ligga deri, att förteckningarna på skolpliktiga barn af vederbörande nu föras med större noggrannhet än för några år sedan. Inom inspektionsområdet fanns således den 31 Dec. 1886 1 folkskola på 124 barn mot 129 vid periodens början och 1 lärare eller lärarinna på 55 barn mot 56 förut. I de särskilda skoldistrikten funnos

i Fellingsbro	1 folkskola på 113 barn, 1 lärare på 54 barn.
i Lindesberg	» » » 252 » » » » 84 »
i Linde landsförs.	» » » 146 » » » » 52 »
i Näsby	» » » 93,5 » » » » 47 »
i Ervalla	» » » 84 » » » » 50 »
i Ramsberg	» » » 124 » » » » 52 »
i Nora stad	» » » 107,5 » » » » 54 »
i » landsförs.	» » » 89 » » » » 48 »
i Viker	» » » 129 » » » » 57 »
i Jernboås	» » » 143 » » » » 48 »
i Hjulsjö	» » » 101 » » » » 51 »
i Ljusnarsberg	» » » 177 » » » » 71 »
i Grythyttan	» » » 144 » » » » 58 »
i Hellefors	» » » 105 » » » » 56 »

Minsta antalet allmänna folkundervisningsanstalter i förhållande till barnantalet har, såsom af ofvanstående synes, Lindesbergs stad, men, då en stor del af barnen erhålla undervisning i pedagogien och enskilda skolor (enligt sista uppgiften från skolrådet voro 61 undervisade i allmänna läroverk eller enskilda skolor), gör sig här icke något synnerligt behof af flera undervisningsanstalter gällande. — Dernäst i ordningen kommer Ljusnarsberg med 177 barn på hvarje folkskola mot 192 vid 1881 års slut och 71 på hvarje lärare, men dels har man här redan beslutit att inrätta två nya småskolor och dessutom i två folkskolor anställa biträdande lärare, dels utvecklar sig inom denna församling ett så lifligt intresse och gör sig en så stor ofervillighet för folkundervisningen gällande, att grundade skäl finnas för den förhoppningen, att, trots de svårigheter som ligga deri, att socknen är så glest befolkad, undervisningen skall blifva på ett tillfredsställande sätt ordnad. Samma förhoppning vågar man icke hysa beträffande det dernäst i ordningen följande skoldistriktet: Linde landsförsamling. Här uppgjordes väl år 1862 af församlingens komiterade ett fullständigt förslag till att ordna skolväsendet så vidt möjligt utan mindre folkskolor, och under den närmast följande tiden bygdes till och med tre nya skolhus, men dermed var det också slut. Sjelfva skolrådet afstyrker här de framställningar, som göras om byggande af nytt skolhus, der nödvändigheten häraf är alldeles oemotsäglig. I denna församling finnes ingen fortsättnings-skola, ingen slöjdskola, men deremot en rikedom af mindre folkskolor, femton stycken, deraf flera med mycket underhaltiga lärare. Ett verkligt framsteg är den i Grythyttan tillkomna nya folkskolan (i Sexhyttan), men af siffran härofvan synes, att ett ganska stort behof här återstår att fylla. Man söker här ännu hjälpa sig fram med mindre folkskolor, men, huru otillfredsställande den undervisning är, som dessa kunna lemna,

hafva åtminstone några af de mera framstående inom församlingen insett; och kunna endast svårigheterna, att för denna af en mängd sjöar genomskurna och delvis glest befolkade församling åstadkomma en antaglig plan för skolväsendets ordnande med endast folk- och småskolor, öfvervinnas, torde det icke vara omöjligt att få den antagen af kyrkstämman. Äfven Jernboås har fått en ny folkskola under de sista åren och då denna församling har den förmånen att få en stor del af sina barn undervisade i en närgränsande församlings folkskola gör sig här icke något så synnerligen stort behof af flera folkskolor gällande. Att emellertid icke något öfverskott af sådana här finnes, synes deraf, att i distriktets tre folkskolor förlidet år 280 barn erhöilo undervisning; det på sista tiden här framkomna förslaget att indraga samtliga småskolorna torde väl knappast vara allvarligt menadt. I Vikar har med detta år en ny folkskola börjat sin verksamhet; likaså i Fellingebro en folkskola med tillhörande småskola. Härigenom hafva dessa båda skoldistrikt fått en folkskola för hvar hundrade barn, hvilket enligt min åsigt är, hvad som behöfves.

Förut är nämndt att de mindre folkskolornas antal nedgått något. Ännu är dock deras antal allt för stort. Detta gäller förnämligast Grythytte och Ljusnarsbergs församlingar, der dessa skolor äro lika många eller nära lika många som folkskolorna, och i all synnerhet Linde landsförsamling, der deras antal är öfvervägande (15 mot 11). Dertill kommer, att i de båda förstnämnda skoldistriktet deras tillvaro kan hafva skäl för sig i folkskolestadgans § 3, men så är icke åtminstone på många ställen förhållandet i det sist nämnda skoldistriktet, der mindre folkskolor finnas med öfver 80 barn (vid Fanthyttan och Bohr).

Småskolornas antal har såsom ofvan är nämndt ökats med 7. Flera folkskolor finnas likväl ännu, der läraren, för att komma till ett nöjaktigt resultat, behöfde befrielse från skyldigheten att undervisa nybörjarne, och det är väl att hoppas, att, sedan numera staten bidrager med $\frac{2}{3}$ till småskollärarynnans aflöning, och en småskolas inrättande således medför så ringa kostnad för skoldistriktet, såvida icke svårigheterna vid att anskaffa en tjenlig lokal äro för stora, kyrkstämorna icke skola säga nej till de framställningar, som göras i detta afseende.

Fortsättningskolor, understödda med statsbidrag, finnas till ett antal af 10, nemligen 2 i Grythyttan, 2 i Hellefors, 1 i Nora stad, 1 i Näsby, 2 i Ramsberg och 2 i Vikar. Der fortsättningskolor ej finnas har man antingen (i Hjulejö) låtit de utexaminerade barnen komma fram till skolan hvar annan lördag under terminerna, eller ock för dem anordnat en repetitionskurs tillsammans med folkskolans öfre

afdelning under de 4 eller 6 första veckorna af vårterminen. På somliga ställen, såsom i Ljusnarsberg, Linde landsförsamling och större delen af Ramsberg äro inga åtgärder vidtagna för fullgörande af föreskriften i folkskolestadgans § 5, att bereda tillfälle till undervisning åt de barn, som genomgått folkskolan.

Aftonskolor finnas i Lindesberg och Ljusnarsberg.

Söndagsskolor, der undervisningen bestrides af drängar och pigor och dylika personer utan all förmåga att undervisa, men med god vilja, att ingifva barnen motvilja för kyrkan och folkskolan och deras lärare, finnas i riklig mängd öfverallt.

För slöjdens införande i folkskolorna har under de sista åren intresset varit synnerligen lifligt. Tack vare de understöd, som härtill lemnas af staten och länets landsting (landstingsanslaget utgör innevarande år för inspektionsområdet 2,870 kronor) uppgå slöjdskolorna nu till ett antal af 21 för gossar och 40 för flickor, och detta antal är synbarligen ännu i stigande.

Det af länets landsting inrättade småskolelärarinneseminariet i Örebro är fortfarande i verksamhet. Härifrån utexamineras årligen omkring 30 lärjungar.

Nya reglementen äro nu, sedan Domkapitlet i Vesterås fastställt ett af stiftets inspektörer uppgjordt förslag till normalreglemente, under utarbetning af de flesta skolråd.

II. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

Läroämnena äro numera nästan utan undantag desamma och inträda i samma ordning, som normalplanen föreslagit, så att katekes (textorden i lilla katekesen) och teckning börjas i småskolans 2:dra klass, geografi i folkskolans 1:sta klass, naturkunnighet i 2:dra (dock får i de allra flesta fall 1:sta klassen åhöra den undervisning, som meddelas 2:dra klassen i detta ämne) och historia samt geometri i folkskolans 3:dje klass. — Redan i småskolans 2:dra klass börjas med afskrifning ur bok och i folkskolans nedre afdelning omvexla dessa öfningar med skrifning efter diktamen, hvarefter i öfre afdelningen komma öfningar i uppsatsskrifning och affärsskrivelser. I fortsättningskolan tillkomma såsom nya ämnen: bokföring samt någon gång helseovärdslära och kommunallagar.

Till följd af lärarens oförmåga att deri undervisa äro i några få skolor sång och gymnastik uteslutna. Undervisning i trädgårdsskötsel förekommer i ett fåtal skolor.

Af de mindre folkskolorna äro några få »ersättningskolor», så att i dem undervisas i samma ämnen och genomgås samma kurser, som i folkskolorna, men i de flesta har man nödgats inskränka sig till de ämnen och kurser, som tillhöra folkskolans *nedre* afdelning med det undantag likväl, att i katekes genomgås den kurs, som fordras för deltagande i nattvardundervisningen, enär flera af dessa skolors lärjungar bo så långt bort från folkskola, att de icke kunna, såsom de borde, genomgå dennas öfre afdelning. Att denna inakränkning ingalunda är »förenlig med barnens nöjaktiga undervisning» kan icke förnekas, men man kan också bestämdt påstå, att den är »af omständigheterna påkallad».

För åstadkommande af den i folkskolestadgans 13 § föreskrifna *lärokurs* har under den gångna femårsperioden mycket arbetats af *lärarne* på läraremöten och i af dessa möten tillsatta komitéer; af skolråden knapt något mer, än att de möjligen gillat lärarnes förslag. — Normalplanens anvisningar hafva naturligtvis varit den grund, på hvilken man byggt och de resultat, till hvilka man på skilda håll, utan att meddela sig med hvarandra kommit, hafva varit förvånande lika. Man har tagit normalplanens pensum, dem man enstämmigt erkänt vara synnerligen väl afvägda, och frågat sig huru dessa skulle kunna på den lärotid, man haft sig tillmätt, bäst inläras. Nu är förhållandet, att i de allra flesta folkskolor på landet läraren måste under åtminstone största delen af lärotiden samtidigt undervisa alla fyra årsklasserna. För att hans tid icke må blifva alltför mycket söndersplittrad och barnen icke för mycket sysselsatta med tysta öfningar, har den åtgärden måst vidtagas, att de båda lägre årsklasserna undervisas gemensamt och likaså de båda högre. Vanligen genomgingos förut under båda läsåren den kurs, som var beräknad för hela den tvååriga afdelningen, men häraf blef följd, att barnen under första och tredje åren i folkskolan öfveranstängdes med för stora lexor och derigenom, i synnerhet om de voro mindre begåfvade, blefvo modfälda; och under de följande åren (det 2:dra och 4:de), då de endast hade att repetera, hvad de under de föregående åren redan inhemtat, hade nästan ingenting att göra. I de uppgjorda läroplanerna har man därför sökt dela afdelningens pensum i tvenne hälfter, som genomgås hvarannat år. Det är naturligt att detta i somliga ämnen, såsom aritmetik, icke låter sig göra utan att här fyra »lexlag» måst bibehållas, att det i andra, såsom katekes, möter stora svårigheter, och att i alla fall arbetet under första året blir drygare för barnet än under det andra; men att döma af den erfarenhet, man redan gjort, synes dock undervisningen härigenom blifva jemnare och säkrare.

För de mindre folkskolorna hafva läroplaner uppgjorts efter samma grunder som för folkskoleafdelningen, hvaremot för småskoleafdelningen äfvensom för småskolorna normalplanens anvisningar ansetts tillräckliga.

Såsom läseordning användes numera i nästan alla folk- och småskolor någon af normalplanens bilagor, understundom med några mindre väsentliga förändringar. I folkskolor med småskola användes, om skolan är fast och alla fyra årsklasserna undervisas samtidigt af samma lärare, n:o 18, men om öfre afdelningen undervisas på annan tid än den nedre eller afdelningarna hafva olika lärare n:i 14 och 15; om folkskolan är flyttande användes n:o 20. I småskolorna användas för de fasta n:o 5 och för de flyttande n:o 7. Saknar folkskolan småskola, så användas, om folk- och småskoleafdelningen, såsom oftast är fallet, undervisas på skilda tider, för folkskoleafdelningen n:o 18 (eller 20) och för småskoleafdelningen n:o 5 (eller 7), men om, såsom någon gång, då barnantalet är mycket litet, alla 6 årsklasserna undervisas på en gång, uppgöres af läraren särskild läseordning, som af skolrådet stadfästes. För mindre folkskolor med två småskole- och två folkskoleklasser uppgjordes med ledning af normalplanen för några år sedan af komiterade i Ljusnarsberg ett schema, som funnit användning i nästan alla skolor af samma slag inom inspektionsområdet och äfven i några folkskolor under den tid, man för vinnande af 8 månaders lärotid åt folkskolans nedre afdelning tager den tillsammans med småskoleafdelningen. För de mindre folkskolor, som äro ersättningsskolor, användas samma läseordningar som i folkskolorna.

III. Lärotider.

I folkskolorna förlägges undervisningen alltmer till den kallare årstiden och i småskolorna tvärt om till den varmare. Skalet härtill är att föräldrarna under sommaren mer än under vintern behöfva hjälp af de äldre barnen, som också bättre kunna uthärda dåligt väglag och väder under vägen till skolan, hvaremot de rätt gerna under den bräddare tiden, då dessa endast skulle vara till hinder, skioka till skolan de små, som också om vintern hafva svårt att taga sig fram genom drifvorna.

Fortsättningsskolorna börja alla de första dagarna i Januari och fortgå i en sträcka de föreskrifna sex veckorna. Hvad öfriga skolor beträffar, äro tiderna för terminernas början och slut till och med inom samma skoldistrikt mycket vexlande. De flesta folkskolor hafva dock följande årliga lärotider.

15 Januari—30 Juni, 1 Oktober—15 December och småskolorna 1 Mars—30 Juni, 1 Augusti—30 November. Särskildt äro de min-

dre skolornas lärotider så olika, att det är omöjligt att säga hvad som är regel.

De vanligaste dagliga lärotiderna äro såsom förr på förmiddagen 9—12 och på eftermiddagen 1—4 för folkskolor och mindre folkskolor men 1—3 för småskolorna. På somliga ställen utsträcker dock middagsloftet under den ljusare tiden till 1½ timme. På andra ställen börjar man, af bland andra det skälet, att man vill vinna mer tid åt slöjden på eftermiddagen, en timme tidigare om morgnarna och derigenom att middagsloftet i samtliga skolor förkortas till blott ¼ timma vid 11-tiden, kan läsningen för dagen i dem slutas redan kl. 2. Fem à tio minuters ledighet mellan hvarje timme gifves nu i alla skolor. Endast i två skolor användes lördagen till läsning, i alla öfriga är den fri eller användes jemte ett par eftermiddagar i veckan, under den ljusare årstiden understundom med en timmes förkortning afläse-tiden, till undervisning i slöjd för gossar. Der höstterminen börjas i Augusti eller September afbrytes läsningen på flera ställen en vecka under tiden för potatisens upptagning, men denna vecka ersättes då genom höstterminens förlängning med motsvarande tid. — I flera folkskolor har den öfre afdelningen lof under en till två månader i slutet af vårterminen.

Det är att hoppas, att med de nya reglementena mera bestämdhet i fråga om de årliga lärotiderna skall inträda. Hittills har det, då de föreskrifna uppgifterna härom, som skola lemnas inspektören antingen varit otillförlitliga eller sväfvande eller till och med helt och hållet uteblifvit, varit rätt svårt att så anordna inspektionsresorna, att man icke behöft resa förgäves.

IV. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgång.

Af inspektionsområdets 10,807 skolpliktiga barn erhöilo förlidet år 9,200 eller öfver 85 % undervisning i distriktens egna folkundervisningsanstalter, 298 i sådana utom distrikten, 84 i allmänna läroverk eller specialskolor, 163 i enskilda skolor och om 55 saknades uppgifter. Saknat undervisning hade: efter aflagd examen enligt folkskolestad-gans 47 eller 48 §§ 368 och i följd af sjukdom eller naturfel 56. Då flera skolrådsordförande, om med skäl lemnas derhän, i kolumnen »i hemmet undervisade» upptaga alla icke utexaminerade friska barn, som under året icke gått i någon skola, torde vara skäl att samman-föra under en rubrik dem som undervisats i hemmen och dem som saknat undervisning af »annan anledning», och deras antal uppgick till 583 eller 5,4 %. Under sista året af förra femårsperioden utgjorde de

i distriktens egna skolor undervisade endast 83,5 % och de i hemmen eller *icke* undervisade öfver 9 %. En, om också icke stor, förändring till det bättre har således inträdt.

Skolpliktigheten inträder i alla distrikten med det sjunde lefnads-året. I allmänhet börja också barnen vid denna ålder att gå i skola, och skoldistrikt finnas, der det hör till de ytterst sällsynta undantagen, att skolgången uppskjutes till ett följande år. I andra åter är det rätt vanligt att föräldrarna dröja ett, ja flera år att skicka barnen till skolan. Att långa och svåra skolvägar mången gång kunna vara giltiga skäl till dröjsmålet, kan icke bestridas, men ofta beror det ock derpå att skolråd och tillsyningsmän äro likgiltiga för skolan. — Mig veterligt tillämpas ingenstädes föreskriften i folkskolestadgans 38 § om förhör med de från skolan uteblifvande barnen; i skoldistrikt af det först nämnda slaget behöfves det icke, och i de sistnämnda frågor man naturligtvis icke efter den.

Beträffande skolgången är det en glädje att omnämna, att det förr så vanliga oskicket, att föräldrarna icke vid terminernas början utan när som helst under deras lopp och utan dertill utverkadt tillstånd af skolrådets ordförande sände sina barn till skolan, nästan helt och hållet upphört, äfven om man måste anmärka, att somliga skolrådsordförande äro väl slapphändta vid sådan tillåtelses meddelande. Oskicket att före terminens slut utan anmälan taga barnen ur skolan qvarstår deremot på åtskilliga ställen. Det botemedel man har häremot, att låta sådana barn sitta qvar i samma klass, användes icke som sig bör. Hurudan skolgången för öfrigt varit i de särskilda skoldistrikten synes af följande ur primäruppgifterna (»Litt. A») gjorda beräkning af det antal dagar, hvarje barn i medeltal varit borta från skolan förlidet år. Då gränsen mellan frånvaro med och frånvaro utan giltigt förfall, såsom i så många fall beroende af lärarens subjektiva uppfattning, är temligen flytande har jag icke gjort någon skilnad dem emellan. Den anmärkningen bör ock härvid förutskickas att i de skoldistrikt, der många flyttande skolor och skolor med afdelningsläsning finnas, i hvilka lärotiden för hvarje barn i regeln blir endast hälften mot hvad den är i andra skolor, dessa siffror *borde* vara mycket lägre än i de andra. Under år 1886 var i medeltal hvarje barn frånvarande:

i Fellingsbro	13,1 dagar.
i Lindesberg	20,4 »
i Linde landsförsamling (afdelningsläsning i mera än hälften af distriktets skolor)	18,3 »
i Näsby	5,1 »
i Ervalla	5,0 »
i Ramsberg	20,8 »

i Nora stad.....	9,5 dagar.
i » landsförsamling	21,2 »
i Vikar.....	18 »
i Jernboås	11,7 »
i Hjulejö.....	12,6 »
i Ljusnarsberg	17,4 »
i Grythyttan.....	9,6 »
i Hellefors.....	8,1 »

I hela inspektionsområdet har hvarje barn under förlidet år i medeltal varit borta från skolan 15,4 dagar. Huru många dagar öfver hufvud taget hvarje barn med den anordning af skolväsendet, som då var rådande, bort vara närvarande, kan jag icke exakt uppgifva, men tror mig komma sanningen mycket nära, om jag antager 130 dagar. De försummade skoldagarna skulle i så fall utgöra ungefär 12 %. Under sista året af förra inspektionsperioden utgjorde de 19,34 % eller nära hvar femte dag. En betydlig och glädjande förbättring i skolgången har också onekligen på många ställen inträdt, men icke öfverallt, såsom ofvanstående siffror intyga.

Hurudan skolgången är i ett skoldistrikt beror till allra största delen på skolorådets ordförande. Om han i rätt tid i början af året tillhandahåller lärarne den behörigen kompletterade förteckningen på skolpligtiga barn, gör hvad han kan för att till tillsyningsmän endast väljas sådana personer, som vilja och kunna göra något, tillhåller lärarne att hos dessa anmäla när något barn är borta och med kraft beifrar uteblifvandet, när skäl för frånvaron icke finnes, med intresse följer de i folkskolestadgans 47 § föreskrifna afgangspröfningarna och icke i nattvardsskolan emottager något barn, utan att det är berättigadt att från skolan afgå, så låta nog frukterna snart skönja sig i ett hos en-hvar och isynnerhet hos skolrådsledamöterna liffigare intresse för skolan och en större villighet att bära de bördor hon kräver. Skolförsummelserna blifva då icke så många, äfven om hans tid icke skulle medgifva honom att så ofta göra de eljest så välgörande skolbesöken. Är han åter likgiltig, så meddelar sig på ett sorgligt sätt denna likgiltighet åt de öfriga skolrådsledamöterna och åt hela församlingen och allting går vind för våg.

Flyttningen till högre klass och från småskolan eller småskoleafdelningen till folkskolan eller folkskoleafdelningen verkställes vid läsårets slut. Likaså anställes vid läsårets slut på många ställen på särskild tid den i folkskolestadgans 47 och 48 §§ föreskrifna afgangspröfning. Men på andra ställen låter man denna pröfning, som, om den med rätt allvar företages, har ett synnerligen välgörande inflytande genom den kontroll den lägger på lärjungarnes och icke minst lärarnes

skolarbete, nedsjunka till en tom formalitet i det man, såsom det heter, låter den försiggå på samma gång som årsexamen hålles med skolans öfriga lärjungar. Der så skett har jag ansett mig böra fästa vederbörandes uppmärksamhet på ordet »särakild» som står i 47 §. Ett sätt, som synes mig vara att rekommendera, är att till gemensam pröfning sammanföra de afgående barnen från ett par närliggande skolor i samma församling.

V. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

Vid slutet af förlidet år voro vid folkskolorna anställda 70 examinerade lärare (deraf 3 extra ordinarie) mot 68 vid periodens början och 17 examinerade lärarinnor (af hvilka 1 e. o.) mot 6 ordinarie och 5 e. o. år 1881. Som biträdande eller vid mindre folkskolor voro i fjol andställda 12 lärare och 34 lärarinnor mot 19 och 30 år 1881 och vid småskolorna 2 lärare och 61 lärarinnor mot 7 och 48. På alla stadierna växer således lärarinnornas antal. För småskolorna är detta utan tvifvel till fördel, men att det också är det för folkskolorna, betviflar jag. Nog äro qvinnorna som folkskolelärarinnor samvetsgranna och nitiska, mången gång till och med mer än de manliga lärarne, och under de första åren af sin lärareverksamhet utveckla de mycken kraft och duglighet, men i folkskolans tjänst blir deras kraft vanligen i förtid utnött.

Hvad folkskolelärarepersonalen i sin helhet beträffar, så gäller om densamma hufvudsakligen samma omdöme, som uttalades i förra berättelsen. Om det öfvervägande flertalet, det kännes godt att kunna säga det, kan det vitsordet afgifvas, att de odeladt egna sig åt sitt kall och i stillhet och anspråkalöshet arbeta på uppfyllandet af sina pligter. Men då jag nu framkallar dem den ena efter den andra för mitt minne, så falla också dystra skuggor öfver taffan. En lärare har för grof osedlighet måst afgå från sin plats. En annan har i många afseenden ådagalagt ett sådant uppförande, att han ingalunda bort såsom lärare bibehållas, men under förhoppning att förbättring skall inträda, har skolrådet hittills låtit nåd gå för rätt. Tvenne andra, en lärare och en lärarinna, hafva så föresjunkit i liknöjdhet och okunnighet, att de vid inspektionerna icke sjelfva kunnat de lexor, de föresatt barnen; och jag har med anledning häraf måst till skolråden göra framställning om tillämpning af folkskolestadgans 32 §. En skol-lärare (vikarierande) har inställt skolan för att fara omkring såsom predikant; denne tillhör dock icke längre inspektionsområdet. Några hafva icke, som sig bort, hållit tukt och ordning vid makt i skolan.

Då inga bildningsanstalter finnas för de mindre folkskolornas lärare, är det en ren tillfällighet, om man för dessa platser kan finna en fullt lämplig person. De besättas nu i bästa fall med från småskolelärrinnesseminarierna utgångna elever, som väl kunna vara lämpliga för småskoleafdelningens barn, men knappast hafva något begrepp om huru de skola bära sig åt med folkskoleafdelningen. Dertill kommer att de vanligen så fort sig göra låter söka sig bort till småskollärrinneplatser, så att beständiga ombyten ega rum, hvilket naturligtvis icke förbättrar saken. Öfver hufvud taget är i dessa skolor, oaktadt lofvärda bemödanden, som göras från lärarnes och lärarinnornas sida och som förtjena sitt erkännande, undervisningen mycket otillfredsställande.

Beträffande småskollärarinnornas sätt att fylla sin uppgift måste mitt omdöme blifva detsamma som i förra berättelsen, nemligen öfver hufvud taget godt. Önskligt vore dock, utom för dem sjelfva äfven för deras verksamhet såsom uppfostrare för en i allmänhet fattig befolkningens barn, att de mera föregingo dessa med exempel af flärdfrihet i klädedrägt.

Undervisningen i folkskolans läseämnen är nu mera förståndsutvecklande än den var förut, och lärarne lägga sig bättre vinning om att förbereda barnens lexor. Särskildt gäller detta om *katekesundervisningen*, och hvarpå man numera grundar det oupphörligen återkommande påståendet, att en tanklös utanläsning i detta ämne bedrifves i våra folkskolor, kan jag sannerligen icke förstå, det tyckes hafva blifvit en ful vana, som man har svårt att komma från, att beständigt rikta denna beskyllning mot våra skolor. Men ett fel, som enligt min uppfattning mycket allmänt vidlåder isynnerhet de yngre lärarne, är, att deras undervisning i detta ämne är alldeles för vidlyftig för barnen, att de sysselsätta sig med och uppehålla sig vid en mängd saker af underordnad vikt, så att sjelfva hufvudsaken träder i bakgrunden och blir undanskymd. Det tyckes som om de ville undervisa sina skolbarn lika grundligt, som seminarieläraren undervisade dem sjelfva, men detta kan naturligtvis icke vara meningen. Beträffande *bibliska historien* åter synes det mig som om utanläsningen skulle drifvas för långt, och många gånger har jag måst uppmana läraren till att, i stället för att tillåta och till och med befrämja barnens ordagranna uppräbbande af berättelsen, söka förmå dem att använda sina egna ord. — I *modersmålet* har vid den första undervisningen »ljudmetoden» nästan helt och hållet undanträngt den gamla stafningsmetoden, men ännu har den förra dock sina vedersakare, som tillvita den än ett än ett annat. Så påstår man, att, sedan denna metod blef införd, barnen skulle hafva svårare för rättskrifning. Sant är det nog att rättskrifningen i våra

skolor lemnar mycket öfrigt att önska, men stod det verkligen bättre till förut, då den gamla metoden användes? Och måste man icke medgifva, att svårigheterna för barnen nu äro större än förr, då de i den ena läroboken se ordet stafvad på ett sätt, i den andra på ett annat. Öfningar i rättskrifning och uppsatsskrifning bedrifves med större ifver och omsorg än för några år sedan, och lärarne nedlägga lofvärda bemödanden på rättandet af barnens skrifböcker ehuru, som sagdt är, något synnerligen godt resultat icke ernås. Äfven på innanläsningen nedlägges mycket arbete, men det synes som om ännu mera tid behöfde anslås häråt. I språklära undervisas vanligen utan lärobok i öfre afdelningen af folkskolan. Det är naturligt att icke någon vidlyftig kurs kan medhinnas, men det behöfves ju icke heller. I *geografi* utgår man numera nästan alltid från hembygden, för hvilken barnen få lära sig att noggrant redogöra efter härads- eller läns- och landskapkartorna. Genom detta sätt att gå till väga har barnens intresse för detta ämne synbarligen blifvit lifvigare. I *svensk historia* medhinnas på den korta tid, som är anslagen åt detta ämne, icke att noggrannare genomgå mera än Lutherska tiden, kännedomen om den hedniska och den katolska inhemtas enligt normalplanens anvisning genom innanläsning i läseboken och (någon gång) muntliga berättelser af läraren. Undervisningen i *räkning* blir, synes det mig, bättre och bättre för hvarje år. De många »räknelagen» hafva försvunnit och i stället sammanhållas till ett alla, som tillhöra samma årsklass. I småskolan begränsar man sig vanligen till det område, som normalplanen angifvit för denna skola, och derigenom blifva barnen också vanligen ganska säkra inom detta område och folkskolan har en fast grund att bygga på. Ibland kan det dock hända att lärarinnan finner dessa gränser för trånga och håller sig utom dem, men resultatet blir då, att barnen kunna just ingenting, när de komma till folkskolan. I folkskolan har man mer och mer kommit ifrån det mekaniska inlärandet af en mängd regler och tager i stället saken på ett förståndigare sätt så att barnen sjelfva få utfinna regeln, och hvad de i skolan inhemtat, blir då en behållning för lifvet. — I *geometri* är undervisningstiden för kort för att något nämnvärdt resultat skulle kunna ernås. — I *naturkunnighet* kommer man i olika skolor till högst olika resultat, beroende på lärarnes olika kunskaper och lust för detta ämne.

I *sång* tyckes att man borde kunna komma derhän att barnen, då de äro färdiga att afgå från skolan, kunde på egen hand taga ut åtminstone en enkel koral. Men det är icke i många skolor de kunna detta. Sannolikt skulle sångundervisningen hafva större framgång, om man icke vore så envis, att i våra skolor på landet sjunga efter noter utan i stället använde siffror.

Gymnastiken har icke ännu lyckats tillvinna sig några märkbara sympatier hvarken från lärarnes eller barnens sida. Nog gymnastiserar man väl de föreskrifna 4 halftimmarna, om man icke kan hitta på något skäl att underlåta det, men rörelserna utföras icke med lif och lust och blifva till följd deraf utan något egentligt gagn. Icke heller har jag kunnat förmärka någon stor lust för fria lekar hos barnen.

Slöjden deremot, såväl den qvinliga som i synnerhet den manliga, omfattas med rätt stort intresse och det händer rätt ofta att gossarne om qvällarna, om det tillåtes dem, stanna kvar vid sin hyfvelbänk till dess att det blir för mörkt att arbeta längre. Öfver allt följes Nääs-metoden, möjligen med några mindre förändringar. Flere af inspektionsområdets folkskollärare hafva, understödda af länets hushållningssällskap med 60 kronor hvar, genomgått en 5 till 6 veckors kurs vid Nääs, andra hafva med ett understöd af Örebro slöjdförening på 20 till 30 kronor genomgått en kortare i Örebro de tre sista sommarne anordnad slöjdkurs.

Intresset för *trädgårdsskötseln* ökas nog, om ock endast småningom.

Examen hålles vanligen endast vid läsårets slut, men på några ställen både vid slutet af vår- och höstterminen; om öfriga förhör är förut taladt.

För att uppehålla disciplinen hafva lärarne ofta att utstå svåra strider med föräldrarne. Om ett barn begär en förseelse och härför bestraffas af läraren, så, äfven om förseelsen är af svårare beskaffenhet, är det mycket vanligt, att föräldrarna taga parti för barnet och uppsöka läraren och utfara i förnärmelser mot honom, till och med i skolan i de öfriga barnens närvaro. Att läraren, äfven då han straffar, ledes af kärlek till barnet, tyckas de flesta hafva svårt att förstå; i stället anser man bevekelsegrunden vara hat till barnet. Den som icke närmare känner vår allmoge, kan svårligen föreställa sig, huru flata och efterlätna föräldrar äro mot sina barn, till och med då dessa äro ytterst vanartiga. Att barnen under sådana förhållanden icke äro värre än de äro, lärer vår folkskola till synnerlig heder.

VI. Undervisningsmateriel.

Den materiel, som nödvändigt behöfves, anskaffas numera, utan att några svårigheter göras dervid af skoldistriktet. Blir det åter fråga om sådan materiel, som icke kan anses alldeles oundgänglig, såsom t. ex. fysikaliska instrument, tellurier o. d. så är nog villigheten för att anskaffa sådan icke så stor; men jag är förvissad, att, om

gymsammare konjunkturer åter en gång skulle inträda, församlingarna icke skola undandraga sig, att genom anskaffande af god materiel, bereda den lättnad i skolarbetet, som härigenom vinnes.

VII. Anteckningsböcker.

Föreskriften i folkskolestadgans 36 § om upprättande af en noggrann förteckning öfver de skolpliktiga barnen fullgöres icke så, som man hade rätt att vänta. Så t. ex. upprättar en skolrådsordförande väl årligen en lista på de barn, som under året fylla sju år, men kan icke förmå sig, att hålla en fullständig förteckning och i den införa äldre skolpliktiga barn, som inflyttat i församlingen, och afföra sådana, som dött eller afflyttat. Andra upprätta och komplettera väl förteckningen i öfrigt ordentligt, men så sent på året, att redan en del af läsetiden gått, innan den kan blifva tillgänglig för lärare och tillsyningsmän. Då dessa icke kunna öfvervaka barnens skolgång, utan att veta hvilka barn, som finnas inom deras skolas område, är det tydligt, hvilket menligt inflytande en försummelse vid förandet af denna anteckningsbok måste medföra. Huruvida skolrådets ordförande har en enda »liggare», ur hvilken utdrag göras för de särskilda skolorna, eller en särskild »förteckning» göres för hvarje skola, är naturligtvis utan betydelse.

Om emellertid för hvarje skola finnes en ordentligt förd förteckning på de skolpliktiga barnen med årskolumner, i hvilka antecknas, hvilken klass barnet för terminen tillhört och huru många dagar det varit närvarande, kan, om endast i slutet af boken ett par sidor lemnas för samma anteckningars införande om de barn, som, utan att tillhöra skolans område, besöka henne, ingen särskild matrikel behövas, emedan alla anteckningar, som vanligen göras i denna, kunna införas och vara tillgängliga i »förteckningen». Emellertid hafva de flesta skolor en matrikel, som föres mer eller mindre ordentligt. Dagbok finnes i hvarje skola, och endast i två fall har jag funnit något att anmärka mot sättet att föra densamma. Likaså finnes öfverallt en ordentligt förd examenskatalog, men ännu har man icke i alla skolor kommit i gång med att föra den i folkskolestadgans 29 § mom. 4 föreskrifna förteckningen öfver materiel och inventarier.

VIII. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

Följande nya skolhus hafva tillkommit, sedan sista berättelsen afgafs:

- i Fellingsbro de i densamma omnämnda vid Fors Nyckelby och dessutom ett vid Pilkag (alla dessa med två lärorum) samt ett för folkskolan vid Finnåker;
- i Linde landsförsamling vid Storå och Aspa (båda med två lärorum) samt vid Aspafallet (med ett lärorum);
- i Ramsberg vid Morskoga (omnämdt i förra berättelsen såsom då nära färdigt);
- i Vikar vid Roslingstorp;
- i Jernboås vid Håkansboda;
- i Ljusnarsberg äro vid Ställdalen, Hörk och Högfors de gamla skolhusen tillbyggda, så att de numera alla innehålla två rymliga lärorum, hvarjemte skolhuset i Kopparberg är ombyggt så att i detsamma inrymmas 3 stora lärosalar, slöjdrum och lärarbostäder;
- i Hellefors ett synnerligen stort och vackert skolhus vid Hellefors bruk med 4 lärorum och ett vid Säfajön med 2 lärorum och slöjdsal;
- i Lindesberg har dessutom numera så väl folkskolan som småskolan hvar sin ändamålsenliga lokal.

Om härtill lägges att flera af de gamla skolhusen under den gångna femårsperioden fått en genomgående reparation och att, der man ej kunnat genom att bygga skaffa tillräckligt utrymme åt sin skola, man på flera ställen lyckats att åt henne få hyra rymliga lärorum (i ett par fall bönehus), så måste man med glädje och tacksamhet erkänna den offervillighet, skoldistriktet under dessa svåra tider lagt i dagen. Största behovet af rymligare och bättre lokaler gör sig gällande i Linde landsförsamling, Ramsberg och Grythyttan, isynnerhet i det sistnämnda skoldistriktet, der flera ytterst dåliga skolrum finnas.

Då nya skolhus uppföras, sörjer man numera alltid för att ett varmt rum finnes för förvaring af barnens ytterkläder och matsäckar, äfvensom för nödig luftvexling i lärorummen. De förut i dessa trakter så vanliga jernkakelugnarna med sin torra osunda luft ersättas nu i skolsalarna af värmeapparater af nyare konstruktion.

De förr öfverallt i skolorna vanliga långbänkarna få nu, så snart de tjenat ut, till efterträdare vanligen två- stundom en-sitsiga bänkar med pulpet. De gamla stora, höga katedrarna få också lemna rum åt enkla bord för läraren. Orglar finnas i de flesta folkskolor och i åtskilliga mindre folkskolor. För öfrigt finnas i lärorummen vanligen skåp för förvaring af materielen, kartställ m. m.

För skolträdgårdars anläggande äro beklagligen skoldistriktet icke synnerligen benägna. Många folkskolor finnas, der det mycket väl »låter sig göra» att få en skolträdgård, utan att ännu någonting blifvit

gjordt. På somliga ställen har läraren till och med en rätt betydlig areal åt sig upplåten, utan att skolrådet bryr sig om, att afskilja någon del för undervisningen, utan får läraren använda alltsammans till sin egen nytta och har ingenting deremot. I Maj förlidet år utsändes derföre till samtliga skolråden i inspektionsområdet en »promemoria» med erinran om föreskrifterna i § 1 mom. 3 af Kungl. kungörelsen den 5 Juni 1885 och folkskolestadgans 56 §, och till följd häraf vaknade på några ställen frågan härom till lif, åtminstone för tillfället. Då emellertid biträde vid uppgörande af planer till skolträdgårdar och vid planteringen kan erhållas af den af länets hushållningssällskap aflönade kraftige och skicklige länsträdgårdsmästaren för en ersättning af 2 kronor per dag och fritt kosthåll, och i öfrigt anläggningen icke medför några nämnvärda kostnader för församlingarna; men å andra sidan dessa skolträdgårdar, då de vuxit upp, bereda icke blott nytta och nöje åt lärare och barn, utan ock trefnad åt ortens befolkning, är det väl att hoppas, att det icke skall dröja länge, innan föreskrifterna i nyss återopade paragrafer blifva fullgjorda, der sig göra låter.

IX. Tillsyn.

Den närmaste tillsynen utöfvas af tillsyningsmännen. Dessa väljas af skolråden vanligen bland deras egna ledamöter, understundom bland utom stående. Deras tillsyn gäller väl egentligen endast skolgången, men fullgjorde de endast detta sitt uppdrag, så vore redan derigenom mycket vunnet. Men huru det står till dermed, kan man finna deraf, att jag på min fråga, hvem som vore tillsyningsman, af läraren mången gång fått det svaret, att han icke visste det. Vid andra tillfällen har jag, då jag frågat, om läraren har någon hjälp af tillsyningsmannen med de barn, som försumma att gå i skola, fått till svar, att tillsyningsmannen icke skickar sina egna barn dit. Mycket vanligt är att tillsyningsmännen taga sitt uppdrag ligkiltigt. I en församling har man på sista tiden lemnat detta uppdrag åt qvinnor och, att döma af den erfarenhet, som redan gjorts, är detta en mycket god tanke.

Beträffande de skolrådsledamöter, som icke äro på samma gång tillsyningsmän, så inskränker sig deras tillsyn mången gång till att tillse, om skolhus och inventarier behöfva någon reparation och derom göra anmälan. Skolan besöka dessa sällan, vanligtvis endast vid examina. Det finnes dock män, som med varmt intresse sätta sig in i frågor som röra skolan och som ofta besöka henne samt på allt sätt söka befrämja hennes framgång, men beklagligtvis — de äro blott undantag.

Näsby år 1887.

J. E. Janson.

III.

Stora Tuna, Norrbärke, Falu och Hedemora kontrakt i Dalarne.

Efter att den 8 Dec. 1881 hafva blifvit förordnad att under åren 1882 till och med 1886 vara folkskoleinspektör inom Stora Tuna, Norrbärke och Falu kontrakt, erhöll jag den 21 Nov. 1884 uppdrag att derjemte utöfva folkskoleinspektion under åren 1885 och 1886 inom Hedemora kontrakt. Till åtlydnad af instruktionen den 8 Dec. 1881 får jag härmed vördsamt afgifva berättelse.

Inspektionsdistriktet, som på en ytvidd af omkring 70 qv.-mil egde vid 1886 års slut 108,343 invånare och 16,871 skolbarn om 7—14 år, är fördeladt i 4 kontrakt, 24 pastorat och 29 skoldistrikt. 5 pastorat äro hvardera delade i 2 skoldistrikt.

Hvarje skoldistrikt eger sålunda i medeltal en ytvidd af 2,4 qv.-mil, en folkmängd af 3,735 personer och 581 skolbarn om 7—14 år.

I. Undervisningsanstalterna.

Vid 1886 års slut funnos följande:

Kontrakt.	Skoldistrikt.	Folkskolor		Mindre folkskolor		Småskolor		Summa skolor.
		fasta.	flytande.	fasta.	flytande.	fasta.	flytande.	
Stora Tuna	4	17	2	—	—	39	6	64
Norrbärke	6	44	1	9	5	16	9	84
Falu	11	33	3	3	1	47	7	94
Hedemora	8	28	7	8	2	29	10	84
Summa	29	122	13	20	8	131	32	326

I jämförelse med samma uppgift i senaste inspektionsberättelse finnes minskning (betecknad med —) och tillväxt (betecknad med +) sålunda:

Kontrakt.	Skol-distrikt.	Folkskolor		Mindre folkskolor		Småskolor		Summa skolor.
		fasta.	flyttande.	fasta.	flyttande.	fasta.	flyttande.	
Stora Tuna	4	— 1	+ 1	— 1	— 1	+ 2	+ 1	+ 1
Norrbärke	6	+ 7	— 3	+ 1	+ 2	+ 2	— 5	+ 4
Falu	11	+ 7	— 2	—	+ 1	+ 2	— 6	+ 2
Hedemora	8	+ 1	— 2	+ 2	+ 1	+ 7	— 5	+ 4
Summa	29	+ 14	— 6	+ 2	+ 3	+ 13	— 15	+ 11

I ofvanstående tabell hafva såsom *folkskolor* upptagits sådana skolor, som äro försedda med examinerade lärare eller lärarinnor

Såsom *mindre folkskolor* upptagas i allmänhet de skolor, som jemte förberedande småskoleundervisning enligt normalplanen, äsyfta att ersätta första, andra eller alla årsklassernas undervisning i folkskola.

Såsom *småskolor* räknas de, som meddela förberedande undervisning för folkskolan och som, utan att kunna ersätta någon årsklass i folkskolan, meddela någon undervisning utöfver småskolans pensum.

Inom inspektionsdistriktet finnas alltså 135 folkskolor, 28 mindre folkskolor och 163 småskolor eller tillsammans 326 skolor samt dessutom 17 fortsättningskolor, hvartill endast de räknas, som äro ordnade i enlighet med kongl. kung. d. 29 April 1886.

De förändringar, som inträffat, äro följande. En fast småskola har tillkommit i Stora Tuna. I Säter har en flyttande folkskola tillkommit. I Norrbärke hafva inrättats 4 fasta folkskolor i stället för 2 flyttande folkskolor och 2 mindre folkskolor; en flyttande mindre folkskola i stället för en flyttande småskola, och 2 fasta småskolor tillkommit, hvaraf en ny och en i stället för en flyttande småskola. I Söderbärke hafva tillkommit en fast folkskola och 2 fasta mindre folkskolor. I Grangärde hafva tillkommit 2 fasta och 1 flyttande folkskola, 1 flyttande mindre folkskola och 1 flyttande småskola, hvaremot indragits 3 fasta mindre folkskolor och 2 fasta småskolor. I Falun hafva i statistiska tabellerna alla folkskoleklasserna, som inrymmas i ett läroverkshus blifvit såsom en skola upptagne. I Kopparberg hafva 2 fasta folkskolor och en fast småskola tillkommit. I Stora Skedvi har en flyttande folkskola blifvit fast och en ny fast tillkommit, hvaremot en småskola indragits. I Svärdsjö har en ny flyttande folkskola inrättats. I Svartnäs har en flyttande småskola blifvit fast. I Enviken hafva

tillkommit 2 fasta folkskolor och en flyttande mindre folkskola, hvar emot 2 fasta småskolor indragits. I Sundborn hafva 2 nya småskolor inrättats. I Vika har tillkommit en fast folkskola och en fast mindre folkskola, samt 2 flyttande småskolor blifvit fasta. I Hosjö hafva en fast folkskola och 2 fasta småskolor tillkommit. Dessutom hafva 6 folkskolor i Stora Tuna (hvaribland en folkskola blifvit utbytt mot lägre afdelning), 1 i Aspeboda och 1 i Torsång blifvit försedda hvar dera med en lärarinna, som undervisar i de förstnämnda 1:a och 2:a årsklasserna samt i den sistnämnda 1:a årsklassen. I Falun har en klass, undervisad af examinerad folkskolelärare, ytterligare tillkommit. Inom Hedemora kontrakt hafva tillkommit 1 fast folkskola, 2 fasta och 1 flyttande mindre folkskolor samt 7 småskolor, hvaremot indragits 2 flyttande folkskolor och 5 flyttande småskolor.

Inom hela området gäller sålunda tillökningen synnerligen fasta folk- och småskolor, hvaremot minskningen företrädesvis träffar de mindre lyckliga skolformerna: flyttande folk- och småskolor.

Måhända kan tillökningen af flyttande mindre folkskolor och minskningen af flyttande småskolor i någon mån förklaras deraf, att gränslinien mellan dessa båda skolarter dragits något olika för de båda år, som nu jämförts.

1. *Folkskolor.*

De fasta äro 122 till antalet, deraf 15 hafva mer än en lärare, neml. i Stora Tuna 6 skolor, der biträdande lärare undervisar folkskolans I och II årsklass, i Kopparberg 1, i Aspeboda 1, i By 1, der det är ordnad såsom i Stora Tuna; i Torsång 1, der biträdande lärare undervisar I årsklassen; i By 1, i Hedemora 1, i Husby 1, der de 2 lägre årsklasserna undervisas af examinerade lärare; i Avesta 1, der de 2 lägre årsklasserna hafva hvar sin examinerad lärare, samt i Falun, der hvarje af de 3 öfre årsklassernas gosse- och flickafdelningar har särskild lärare, med undantag af några mindre utvecklade barn af alla årsklasser, som af särskild lärare undervisas. I Stora Tuna finnas ock 2 skolor fördelade efter olika kön.

Följande fasta folkskolor äro förenade med småskoleafdelning: 1 i Stora Tuna, 2 i Säter, 10 i Norrbärke, 4 i Söderbärke, 1 i Malingsbo, 3 i Grangärde, 7 i Ludvika (dessutom måste der folkskoleafdelningen under höstterminen 1886 fördelas i 2 afdelningar), 5 i Säfsnäs (i en skola undervisar biträdande läraren 3 månader småskolebarnen, 3 månader folkskolans lägre afdelning och 3 månader å annan småskolestation; i 4 skolor är folkskoleafdelningen dessutom delad i 2 afdelningar, på olika tider undervisade), 3 i Kopparberg, 2 i Stora

Skedvi, 1 i Enviken, 1 i Torsång, 1 i By, 3 i Garpenberg, 2 i Hedemora, 3 i Husby och 1 i Folkärna. Denna skolform förekommer alltså företrädesvis i Norrbärkes kontrakt, der sådana skolor utgöra 67,7 % af hela antalet folkskolor.

Afdelningsläsning, bestående deri, antingen att IV årsklassen, den s. k. repetitionsskolan, undervisas en kortare del af året, 6 veckor å 2 månader, och de öfriga årsklasserna den öfriga läsetiden, eller att de 2 öfre och de 2 lägre årsklasserna hafva ungefär samma årliga läsetid, förekommer i följande skolor, nemligen i Säter 1 skola, i Gustafs 2 skolor, i Söderbärke 1, i Malingsbo 1, i Grangårde 4, i Kopparberg 2, i St. Skedvi 1, i Svärdsjö 8, i Torsång 1, i Svartnäs 1, i Enviken 1, i Sundborn 1, i Hosjö 3, i Grytnäs 1, i Folkärna 3 och i Husby 6. Flyttande äro i Silfberg 1, i Säter 1, i Grangårde 1 (upptagen såsom flyttande, men af brist på lokal har skolan förblifvit på ett ställe) i Stora Skedvi 1 (småskola å ena stationen och folkskola å den andra), i Grytnäs 1 (den enda på 3 stationer flyttande folkskola, som efter 1886 års slut blir flyttande på blott 2), i Hedemora 5 (å ena stationen $\frac{1}{3}$ af läsetiden, å den andra $\frac{2}{3}$ det ena året, det följande året tvärtom). Således erhålla barnen i 97 skolor eller 71,4 % af hela antalet folkskolor mindre än 8 månaders, de flesta ej mer än 4 månaders årlig undervisning.

2. Fortsättningskolor.

Enär repetitionsskolorna egentligen ej äro annat än högre afdelningen af folkskolan, der efter regel ej vidare läses än hvad man kan i en välordnad folkskola fordra, och der tiden helt och hållet är tagen ifrån den egentliga folkskoletiden, har jag till *fortsättningskolor* räknat endast dem, som äro ordnade i öfverensstämmelse med kongl. kung. den 29 April 1886 och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanens anvisningar. Sådana utgjorde år 1880 sju, men äro nu 17 till antalet. Något synnerligen större antal så beskaffade skolor torde ej heller kunna inrättas, då endast 38 folkskolor inom distriktet finnas, der alla barnen erhålla 8 månaders undervisning. Bemödandet måste gå ut på att erhålla allt flera skolor af detta senare slag, om fortsättningskolan skall vinna tillbörlig grundläggning. Undervisningen har i Falu 2 fortsättningskolor varit anordnad 2:ne eftermiddagar i veckan, i en skola har undervisningen varit förlagd från den 15 Mars, i 4 vid slutet och i de öfriga i början af året. Uti 5 af dessa har undervisningen varit förlagd 6 veckor, i 7 en månad och i 5 två veckor som folkskolans undervisningstid. — Att fortsättningskolan ej blott i och för sig, genom den oftare der förekommande, så att säga, säftigare

undervisningen, utan äfven genom sin återverkan på folkskolan, dels till ordentligare skolgång, dels derhän att allt flere barn blifvit mogna att begagna sig af fortsättningsaskolan, verkat gagneligt, anser jag mig hafva funnit.

3. *Mindre folkskolor.*

Mindre folkskolornas antal utgör 28, deraf 20 fasta och 8 flyttande. 17 af de fasta äro delade i 2 afdelningar, hvaraf uti 1:a afdelningarna undervisas på olika tider på dagen och de öfriga på olika årstider.

4. *Småskolor.*

De fasta småskolorna äro 131, de flyttande 32. Endast 2 flytta på 3 stationer, de öfriga på 2:ne. Då barnens undervisningstid är kortare än 8 månader, vare sig detta skett genom kongl. maj:ts tillstånd såsom i Enviken, St. Tuna och Gustafs eller i flyttande småskolor är kursen i allmänhet 3-årig; i de öfriga 2-årig. Visserligen kvarstår ännu i många skolor benägenheten att utsträcka katekesläsningen utom tillbörliga gränser, synnerligen der afståndet från folkskolan är större, men i allmänhet äro skolorna ordnade i enlighet med normalplanens anvisning, med undantag deraf att i de flesta skolor på landet läses hela Luthers lilla katekes.

Snart nog hoppas jag skall af skolrådet fastställd läroplan finnas i hvarje skola.

5. *Enskilda skolor.*

I Falun finnas ett elementarläroverk för flickor med en förberedande skola för gossar och flickor, hvilket åtnjuter något statsanslag, en flickpension, en förberedande skola för inträde i högre elementarläroverket, en privatskola, meddelande småskolans kunskapsämnen eller något derutöfver, samt ett barnhem med egen lärarinna, som undervisar i folkskolans läroämnen; i Hedemora 1 småbarnsskola under särskild direktion och 2 flickpensioner. Dessutom finnes en baptistskola, som ambulerar mellan Stora Skedvi och Vika.

6. *Slöjdskolor.*

Följande slöjdskolor för gossar äro inrättade: 2 i Stora Tuna, 2 i Gustafs, 1 i Silfberg, 1 i Norrbärke, 2 i Söderbärke, 3 i Grangårde, 3 i Ludvika, 2 i Säfsnäs, 3 i Svärdsjö, 1 i Svartnäs, 1 i Sundborn, 2 i Folkärna, 2 i By, 1 i Garpenberg, 1 i Hedemora stad, 1 i Husby,

2 i Enviken och 1 i Hedemora landsförsamling. Enligt förra berättelsen funnos 13, hvaraf en numera upphört. 19 hafva sålunda tillkommit. Dessutom är beslut fattadt om och åtgärder vidtagna för anordnande af ytterligare 4 slöjdskolor.

Undervisningen ombesörjes i 4 slöjdskolor af pensionerade folkskollärare, i 1 af småskollärare, i 5 af andra slöjdskickliga personer och i öfriga af folkskollärare. Undervisningstiden är i allmänhet under läsetiden 4 timmar i veckan. I By består skolan af 2 afdelningar, af hvilka hvardera undervisas 4 timmar i veckan. I Söderbärke har samme lärare undervisat å en station under läsetiden, å den andra stationen i en sammanhängande följd under ferietiden. På samma sätt har en lärare i Svärdsjö ambulerat på 3:e skolor under året.

3 klasser af Falu folkskolas flickor undervisas turvis i »skyddsmödrarnas slöjdskolor», der 2 lärarinnor äro anställda och aflönade dels af skyddsmödrarna, dels af skolkassan. Egentligen ordnade slöjdskolor för flickor finnas vid Korsnäs och Näs sågverk. Någon undervisning i qvinnoslöjd meddelas till det mesta frivilligt i Stora Tuna, i Säter, Grangårde, Ludvika, Säfsnäs, Kopparberg, Sundborn, Stora Skedvi, Husby, Folkärna, By, Garpenberg, Hedemora och Avesta distrikt. I Svartnäs och Svärdsjö äro anordningar vidtagna, för att bereda de äldre flickorna i alla folkskolorna ordnad slöjdundervisning. — Vål må det medgifvas, att uppsättningen af en slöjdskola för flickor kostar jemförelsevis mindre, och att det i hemmet är lättare för flickor än för gossar att inhemta lämplig slöjd, men då behovet af undervisning uttaladt vid många läraremöten såväl som af enskilda personer, ändock gör sig starkt gällande, så skulle ett om ock mindre understöd från statens eller hushållningssällskapets sida bringa denna angelägenhet till en mera lifaktig och allmän verkställighet.

7. Öfriga skolor.

a) Utom ofvan uppgifna folk- och småskolor finnas i Falun 3 öfningsskolor: en för folkskolebarn och en för småskolebarn vid statens folkskollärlarinne-seminarium samt en för småskolebarn vid landstingsseminariet. Endast undantagsvis besökas dessa skolor af barn från andra skoldistrikt.

b) Vid institutet för döfstumma i Falun, som utom af elevernas årsavgifter bekostas af landstinget med bidrag af staten, länets nödhjelpskassa och enskilda donationer, hafva lärjungarnes antal under 1886 utgjort 33, fördelade på 2 afdelningar: tal- och skrifskolan. Slöjdundervisning meddelas alla, såväl gossar som flickor. Lärarepersonalen

utgöres af 1 föreståndare, 2 lärarinnor och 1 biträdande lärarinna samt lärare och lärarinna i slöjd.

Samtliga utgifter under 1886 uppgingo till 18,700 kr.

c) En folkhögskola finnes inom länet, förlagd vid Fornby i Stora Tuna och bekostad af landstinget och folkhögskoleföreningen. Elevantalet var 12 år 1886. Bidrag från landstinget har utgjort 4,000 kr. och från staten 1,200 kr., hvartill kommer bidrag till behöfvande elever 520 kr. Undervisningen är synnerligen praktiskt anordnad.

d) Håstbergs folkhögskola för vuxna flickor är en enskild anstalt, deri undervisning meddelas ej blott i bokliga ämnen, utan ock i slöjd och hushållssysslor.

II. Landstings-seminarium, slöjd- och ritkurser, läraremöten och sockenbibliotek.

1. Landstings-seminarium.

Det år 1879 af landstinget inrättade seminarium i Falun med 8 månaders undervisningstid för utbildande hufvudsakligen af småskolelärarinnor har under denna period fortgått. Till ett mindre antal mottagas äfven efter styrelsens pröfning manliga elever. Inträdesökande äro synnerligen många, så att långt ifrån hälften har kunnat intagas. Elevantalet har utgjort omkring 30, hvaraf de allra fleste erhållit godkända afgangsbetyg vid den i medlet af December hvarje år, under ledning af en utaf Statsrådet och Chefen för Ekklesiastikdepartementet förordnad examenscensor, hållna afgangspröfningen. Jemte föreståndarinnan, som hufvudsakligen bestridt den teoretiska undervisningen, är vid öfningskolan en lärarinna anställd, som leder de praktiska öfningsarna. — Af landstinget äro anslagna under år 1886 ett belopp af 1,800 kr. Landstinget har ock anslagit 2,000 kr. årligen till räntefria lån à 200 kr. om året åt seminarieelever, både manliga och qvinliga, från Kopparbergs län, som vilja förbinda sig att, efter genomgången fullständig kurs vid något statens seminarium taga anställning inom länet.

2. Slöjd- och ritkurser.

För slöjdens befrämjande inom länet hafva af staten, landstinget och hushållningssällskapet anslag beviljats för år 1882 6,000 kr., för år 1883 6,000 kr., för år 1884 3,250 kr., för år 1885 3,650 kr. och för 1886 2,712 kr. 50 öre. Lärokurser i slöjd, hvarvid äfven undervisning i

ritning meddelats, hafva varit anordnade i Backmanska slöjdskolan i Hedemora åren 1882, 83 och 86. Elevantalet har för år varit 24 å 25.

3. Läraremöten.

Läraremöten kunna indelas i 3 grupper:

a) Af inspektören enligt instruktionen anordnade sammankomster: 19 sådana hafva hållits, De hafva i allmänhet fortgått endast en dag och anordnats på det sätt, att resp. skolrådsordförande underrättats om mötesdagen och det program, som, upptagande ämnen och undervisare, dervid skulle följas, med anmodan att derom underrätta vederbörande. Vanligen hafva trenne undervisningsämnen förekommit. Efter barnens hemsändande har samtalats öfver lektionerna och i samband dermed råd och anvisningar för ämnets framgångsrika bedrivande gifvits. Såväl då som under diskussion öfver de dels af lärare och skolrådsordförande, dels af mig uppställda pedagogiska och metodiska frågor har meningsutbytet varit ganska lifligt. Några af dessa distriktssammanträden hafva anordnats i sammanhang med lärareföreningarnes årsmöten. — För att underlätta lärarnes mangranna sammanträdande framburo Dalarnes inspektörer till landstinget ett af Konungens Befallningshafvande förordadt förslag, att lärarne skulle erhålla reseersättning, men detta lyckades ej vinna landstingets bifall.

b) Lärareföreningarnes möten. Inom inspektionsdistriktet finnas 4 större lärareföreningar: Falu, Södra Dalarnes, Hedemora och Vesterbergalagens. De hafva sina särskilda stadgar och sin styrelse, som har att anordna de årliga mötena. Förhandlingarne vid dessa möten hafva utgjorts af lektioner, meningsutbyte öfver uppställda frågor och föredrag. — Utom af många lärare och lärarinnor besökas dessa möten af prester och andra för folkundervisningen intresserade personer. Jemte dessa större föreningar hafva smärre sammanslutningar bildats mellan hela skoldistriktets lärare.

c) Folkskolemöte för hela provinsen hölls sommaren 1884 i Stora Tuna och fortgick i 2 dagar med undervisningsprof, uppvisning af gymnastik, diskussion och föredrag öfver ämnen rörande undervisningen. Det omfattades med lifligt intresse och var talrikt besökt.

4. Sockenbibliotek.

I alla skoldistrikt finnas sockenbibliotek. En god handledning för inköpen har blifvit gifven och i någon mån följd genom den af Kongl.

Ecklesiastikdepartementet gifna anvisningen till bokinköp. Tyvärr synes tidnings- och romanläsning alltför mycket inkräkta på lusten för mera gedigna kunskapers inhemtande. — De äldre barnen synas på de flesta ställen vara de flitigaste låntagarna. På ett ställe har strid förekommit om rätter myndighet att handhafva bibliotek. Genom utslag vann kommunalnämnden. Om sockenbiblioteket skall tjena att bevara och utveckla de i skolan inhemtade kunskaperna och i allmänhet befordra folkbildningen, synes väl skolrådet såsom kulturintressets målsman inom församlingen böra vara sjelfskrifven förvaltare af sockenbibliotekets angelägenheter, hvarföre det vore önskligt och säkert till denna saks fromma, om ett oomtvistadt stadgande blefve i detta hänseende gifvet.

III. Skolreglementena.

Sedan numera ett af stiftets folkskoleinspektörer upprättadt och af Domkapitlet till användning förordnad normalreglemente utkommit, hafva nya skolreglementen blifvit i åtskilliga församlingar upprättade och af Domkapitlet stadfästade. I flera församlingar pågår utarbetningen. Bland stadgarne deri är ock, att reglementet skall finnas i alla skolor och till alla skolrådsledamöter utlemnas.

IV. Skolbarnen.

1. *Inträdet i skolan.*

Den i reglementena stadgade åldern för inträdet i skolan är »fyllda 6 år» eller »fyllda 7 år» eller »det år, under hvilket barnen fylla 7 år». I allmänhet börja de ock vid den stadgade tiden, någon gång tidigare, i de flesta distrikt blott undantagsvis senare. Numera intagas barnen blott en gång om året, vanligast i början af kalenderåret, i några få skoldistrikt om hösten.

2. *Skolpligtiges undervisning.*

Enligt sammandraget af de från skolråden för 1886 ingångna tabellerna utfaller barnens skolgång enligt följande tabell, deri för jemförelsens skull uppgifterna från 1880 äro upptagna.

	1		2	3	4	5	6	7	8	9	10			11	12
	Hela folkmängden.				Skolpligtiga barn (7—14 år).		Skolpligtiga barn, som undervisats i församlin- gens skolor.	Procent af skolpligtiga barn i församlingens skolor undervisade.	Procent af kol. 8 och 4 vid allmänna läroverk, skolor utom distriktet, ensk. skolor undervisade.		Procent af 3 och 4 undervisade i hemmet.		Procent af kol. 8 och 4, som ej deltagit i undervisningen.		
Kontrakt.	1880	1886		1880	1886	1880	1886	80	86	80	86	80	86	80	86
	17,139	19,161		2,421	2,886	2,919	2,576	91,7	91,3	4	2,5	0,4	0,6	—	1,1
Stora Tuna.....	28,815	29,384		4,578	4,775	4,190	4,467	90,3	98,5	2,5	5,8	0,5	0,7	1,8	0,6
Norrbärke	29,226	30,353		4,186	4,720	3,602	4,022	86,5	86,3	10,3	9,8	1	0,5	1,3	0,6
Falu	28,833	29,545		4,176	4,551	3,897	4,256	93,3	98,5	2,4	3	2,6	0,6	0,5	0,7
Hedemora.....	104,018	108,343		15,961	16,871	13,888	15,321	90,1	90,1	4,3	5,4	3,9	1,4	0,6	0,8
Summa															

Anmärkningsvärd är den alldeles lika höga procenten af skolbesökande barn under åren 1880 och 1886. Då de mellanliggande åren förete en högst obetydlig skilnad, synes 90 å 91 procent vara det konstanta talet för skolbesökande barn. Den enda mera märkliga omväxlingen visar sig mellan i allmänna läroverken och i hemmen undervisade, i det de senare minskat och de förra ökat antalet.

3. Skolgången.

Till följd af olika uppställning af statistiska tabellerna under de olika inspektionsperioderna, kan ej någon fullt tillförlitlig tabellariisk jämförelse om skolgången göras, men utgående från min företrädares klassificering af skolgången i de olika skolorna inom hela Dalarna jämförd med min egen erfarenhet i mitt inspektionsområde senaste år, har jag trott följande tabell i procent uttrycka åtminstone tillnärmelsevis förhållandet mellan åren 1880 och 1886.

	Jemn skolgång.		Temligen jemn.		Ojema.		Mycket ojema.	
	1880	1886	1880	1886	1880	1886	1880	1886
Folkskolor	39	56,8	40	32,6	19	6,6	2	3,7
Mindre folkskolor	50	25	36	46,8	5	14,2	9	14,2
Småskolor	59	71,1	28	23,8	12	3,0	1	1,7
Alla skolor	50	61,6	34	29,7	14	5,5	2	3,8

Vitsordet *jemn* skolgång har gifvits endast åt de skolor, der förfallolös frånvaro alls icke eller blott undantagsvis förekommit. Jag har ansett mig kunna vitsorda skolgången såsom *jemn* i 76 folkskolor, 7 mindre folkskolor och 116 småskolor, *temligen jemn* i 45 folkskolor, 13 mindre folkskolor och 39 småskolor, *ojemn* i 9 folkskolor, 4 mindre folkskolor och 5 småskolor samt *mycket ojemn* i 5 folkskolor, 4 mindre folkskolor och 3 småskolor.

I de med senare vitsordet betecknade skolorna omväxla eller samverka såsom orsaker mindre god lärare, bristande tillsyn, långa skolvägar, fattigdom eller föräldrars liknöjdhet. Huru bedröfligt stäldt det stundom kan vara, visar sig deraf, att i en folkskola voro med giltigt förfall frånvarande (utan smittosam sjukdom) 19 %, förfallolöst 8,7 % eller 27,8 % frånvarande. I en annan folkskola voro 6,3 % frånvarande med giltigt förfall och 16,6 % förfallolöst eller tillsammans 22,9 %. Jag har i dessa och dylika fall sökt att komma orsaken på spåren och så

vidt möjligt äfven att undanrödja den. I ett fall har jag anmält skolrådets försummelse med tillsyn för Domkapitlet, som förständigat detsamma att noggrannare iakttaga sin pligt härutinnan — med hvad följd är ännu för tidigt att döma. Måhända skulle vaksamheten öfver ordentlig skolgång skärpas, om statsbidragets erhållande i mer eller mindre grad gjordes beroende af aktgifvenhet i detta hänseende.

I allmänhet har dock skolgången förbättrats, hvilket ock synes framgå af ofvanstående tabellariska jämförelse, enligt hvilken procenten af jemn skolgång stigit med ej mindre än 11,5. Häraf torde man kunna sluta till en lifligare samverkan af allt flere goda skolor, tillväxt af nitälskande tillsyn och en större insigt hos föräldrar och barn om skolans viktiga betydelse.

En noggrann efterföljd af stadgandet i det af Domkapitlet utfärdade normalreglementet, att deltagande i konfirmationsundervisningen göres beroende af afgangsbetyg från skolan, torde i sin mån verka välgörande för skolgången.

Men utom den förfallolösa frånvaron förekommer i de flesta skolor ej obetydlig frånvaro med giltigt förfall. Då orsaken dertill varit fattigdom, har skolrådet erinrats om kommunalnämndens berättigande att i dylika fall bispringa, och det torde ock i många fall hafva skett. Då orsaken varit föräldrarnes behof af att hafva barnen till sitt biträde i hemmet, har visserligen uppmärksamheten blifvit fästad derpå, att ett ordentligt besökande af skolan medför, att barnen desto förr med då ökade krafter kunna bispringa föräldrarne. Men hvad barnen genom nödvändig och nyttig verksamhet i hemmet förlora af skolundervisningen, det torde de dock vinna genom öfningen i arbetsanlag, arbetsamhet och omtänksamhet vid den tidiga vanan att deltaga i »kampen för tillvaron».

4. *Barnens förhållande till skolan.*

Sällan finnes undantag från den regeln, tillämpad på skolan: »sådan herden, sådan är ock hjorden». Då förhållandet allmänneligen i detta hänseendet är godt, märker man oftast hos barnen intresse, vakenhet och uppmärksamhet. Undantag, ej så få, gifves dock tyvärr ännu. — På ett och annat ställe har en smygande osedlighet visat sig. Ett och annat barn har gjort sig skyldigt till tjufnad. Föröfrigt kan ej någon anmärkning af svårare art göras mot barnens uppförande.

V. Folkets förhållande till skolan.

Oaktadt de ingalunda små fordringar, som ställas på föräldrarne, då dessa, mången gång tryckta af fattigdom och drygt arbete, skola »rusta ut» sina barn och sända dem stundom en lång, besvärlig skolväg (i finnmarker förekommer ofta ända till en hel mils väg till småskolan) samt derunder sakna deras hjälp i hemmet, så hafva dock föräldrarne i allmänhet med beredvillighet fogat sig efter nödvändigheten, för att kunna skänka barnen del af den stigande upplysningen. De fröjda sig öfver, att barnen åtminstone få lära det, som de i sin ungdom ej fått inhemta och sedan under lifvet så mycket saknat.

Knappast någonstädes har förmärkts någon ovillighet mot vissa ämnen. Isynnerhet der en sann kristendom fått öppna hjertat, har ock kunskapsörsten efter och insigten om nyttan af andra läroämnen blifvit väckt och befordrad.

Men en annan fara är för handen, att föräldrarne så underskatta hemmets betydelse, ofta af bekvämlighetsskäl, att de vilja fritaga sig sjelfva från uppfostrarepligten och öfverlemnna åt skolan helt och hållet barnens undervisning och uppfostran.

Hvad hemmet brister, det skulle skolan ersätta; hvad hemmet ej förmår med få barn, det skall skolläraren kunna med de många barnen uträtta.

För att i kärlek mana hvarandra till troget uppfyllande af ömsesidiga pligter hafva skollärare på många ställen anordnat föräldramöten, som nog torde hafva burit god frukt. Föräldrar hafva ock mött skolan åtminstone vid examina, som i allmänhet talrikt bevistas och med intresse åhöras.

Ehuru de bördor, som skolväsendet lägger på församlingarna, icke äro ringa, synnerligen under dessa tryckta tider, har dock den förr visade offervilligheten icke saknats.

På ett och annat ställe hafva sekteriska föräldrar intagit en fiendtlig ställning till skolan eller vissa läroämnen. I ett eller annat fall har dispens blifvit beviljad från läroämnen, som de ej gillat.

Att folkundervisningens sak vunnit allt flere varmt nitälskande medarbetare bland alla samhällsklasser är visst, men å andra sidan göres ock med bekymmer den frågan, huruvida ej skolan snarare verkat skada än gagn. Det är i synnerhet 3 anmärkningar, som denna sidans målsmän finna befogade mot skolan, nemligen att hjertats bildning icke går i jemnbredd med förståndets utveckling, att kroppsarbetet blir alltför mycket tillbakasatt, och att kunskapen, ehuru under ynglinga-

ären glömd och förlösad, dock grundlagt höga anspråk och på sin höjd gifvit ungdomen förmåga att läsa dålig litteratur.

Men så länge skolan hvilar på kristlig grund, och så länge skolan drifves i den allvarliga anda, som i allmänhet gör sig gällande, skall skolan utgöra en motvigt mot tidens lyten, som ega sin rot i den förderfvade tidsandan, och en mäktig häfstång för det godas seger.

Att den andra anmärkningen snart skall mista sin udd, derför borgar det lifliga intresset för slöjdundervisningen, som i en snar framtid torde vara införd i alla skolor.

Det kan icke förnekas att den i tredje anmärkningen gjorda klagan öfver missbruk af det goda, skolan meddelat, är berättigad. Hvad folkskolans utgångna elever, deras föräldrar och husbönder böra göra för att motarbeta detta missbruk det är nog uppenbart, men hvad samhället kan åstadkomma i detta hänseende, det är ännu en öppen fråga.

VI. Undervisningstiden.

I några flyttande skolor och skolor med afdelningsläsning är undervisningstiden 9 kalendermånader. Folkskolorna i Stora Tuna undervisa endast 30 veckor, småskolorna i Gustafs och Stora Tuna 28 och småskolorna i Enviken 26 veckor — allt med Kongl. Maj:ts tillstånd. En mindre folkskola undervisar blott 6 månader. — I Hedemora landsförsamlings skolor är året fördeladt i 3 terminer. För öfrigt läses 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor, eller minst 166 dagar om året fördelade i 2 terminer med i allmänhet 3 månaders sommarlof. Vanligen förläggas de yngre barnens undervisning, så mycket som möjligt är, till den varmare årstiden. — I några småskolor undervisas 6 dagar i veckan 4 à 5 timmar om dagen, i de flesta 5 dagar i veckan, 5 timmar om dagen. I de allra flesta folk- och mindre folkskolor undervisas 5 dagar i veckan, 6 timmar om dagen. Föreskrifter om tjenliga afbrott i undervisningen mellan lärotimmarne iakttages öfverallt.

VII. Undervisningen.

1. Allmän anordning, läroämnena, lärokurser.

Normalplanen och de lärarekrafter, som på senare tider utgått från seminarierna hafva i förening verkat väsentlig förbättring i skolornas anordning. Vål kvarstår såsom hinder för normalplanens tillämpning i alla den korta undervisningstiden i många skolor, men äfven under

sådana förhållanden har man så vidt möjligt gjort sig normalplanens föreskrifter till godo. — För att fylla de luckor, som uppstå genom barns frånvaro, har man i många skolor hållit strängt på, att den försummade lexan skulle särskildt uppläsas.

I allmänhet kan man säga att reda och ordning förefinnas både i klassindelningar och lärokurser. De fall, der brist i detta hänseende förekommer till följd af okunnighet, liknöjdhet eller oförmåga att ställa sig föreskrifter till efterrättelse, äro numera lyckligtvis sällsynta undantag. I enlighet med normalplanen äro nästan öfverallt läroplaner och läseordningar uppgjorda. -

För de flesta fall hafva för småskolor och mindre folkskolor bilagorna 5—7 samt för folkskolorna bil. 17—19 lagts till grund.

I allmänhet användas dock mindre de tysta öfningarna, än hvad normalplanen föreskrifver, och detta särskildt med afseende på kristendomsundervisningen, som, betraktad såsom andaktstund, störes om en afdelning är af annan sysselsättning upptagen. Man har delat katekesen i kurser, hvarvid man ställt fordringarne efter barnens utveckling, eller i afdelningar, hvarvid den del af barnen, som ej haft lexan, ändock fått vara mer eller mindre aktivt deltagande. De lärostycken, som blifvit lärjungarne föresatta till hemarbete, hafva alltid förut blifvit genomgångna och förklarade, enligt hvad lärare och lärarinnor försäkrat.

Monitörsystemet i dess förra betydelse förekommer ej. Stundom ställas äldre barn vid innanläsningsöfningarna under lärarens omedelbara ledning vid sidan af de yngre barnen till deras hjälp. Likaså förekommer ock stundom, att barnen få upphöra hvarandras räknetal, rätta hvarandras scripta eller diktera vid rättskrifning.

Läroämnenas successiva inträdande sker allmänt i öfverensstämmelse med 1 mom. af § 13 i folkskolestadgan. I småskolorna förekomma de ämnen, som föreskrifvas i normalplanen.

Af 191 småskolor och mindre folkskolor har undervisning förekommit

i teckning.....	i 163 skolor
i sång	i 177 »
i gymnastik	i 136 »

Åskådningsöfningar, mer eller mindre lyckade, förekomma i de flesta småskolor.

I katekes läses i de allra flesta småskolor hela Luthers lilla katekes.

I mindre folkskolorna undervisas till och med »minimum» jemte något geografi och historia samt stundom naturlära derutöfver.

I folkskolorna undervisas ock i alla de i normalplanen upptagna ämnena.

Af 135 folkskolor undervisas dock

i teckning	endast uti 127 skolor
i sång	» » 133 »
i gymnastik	» » 129 »
i trädgårdskötsel	» » 33 »
i geometri	» » 130 »

I de skolor, der normalplanens klassindelning kunnat genomföras, inträda ock för det mesta ämnena i undervisningen enligt normalplanen. Dock sammanhållas ofta 1:a och 2:a årsklasserna i naturlära, så att 1:a klassen förberedande genomgår hvad 2:a har i hemlexa; 3:dje och 4:de i historia och geometri på samma sätt.

I *fortsättningsskolorna* är undervisningen med undantag af teckning ordnad i öfverensstämmelse med Kongl. kung. af den 29 April 1886 och normalplanens anvisningar.

2. *Undervisningssättet i de särskilda läroämnena.*

Om alla ämnen kan man säga, att det vid deras behandling gör sig en sträfvän gällande att i hufvudsak följa det vid seminarierna inlärdas och i normalplanen anvisade.

a) *Kristendomsundervisning*. I så väl folk- som småskolor börjar och slutar skolans arbete hvarje dag med bön och sång. I sammanhang med morgonbönen uppläses och förklaras i småskolan enskildt språk eller någon kort bibelberättelse, i folkskolorna en del af något evangelium, som i följd genomgås. — I Hedemora stadsskola samlas båda klasserna till gemensam bibelläsning och lärarne hålla hvarannan dag bibel- lektion. I många skolor genomgås ock för hvarje vecka följande sön- dags evangelium.

I *bibliska historien* har undervisning meddelats i alla skolor. Om ock såväl lärarens berättande som barnens uppläsande af lexan stundom blir ett ordagrant upprepande af lärobokens ord, är dock undervisningen i detta ämne öfverhufvud taget tillfredsställande.

Genom den nya katekesens bruk i *alla* skolor har undervisningen i detta ämne vunnit en stor framgång. Seminariernas synnerliga om- sorg om detta ämne samt de förträffliga hjälpredorna och anvisningarna hafva burit en sådan frukt, att man numera sällan behöfver klaga öfver själlös, mekanisk utläsning. Snarare har det stundom visat sig en brist att fixera innehållet af det lästa i minnet — en underlä- tenhet att kontrollera, om barnen gjort det förklarade till sin fortfarande egendom.

I enlighet med normalplanen inläras i sammanhang med den öfriga kristendomsundervisningen hela psalmer eller enskilda verser.

b) *Modersmålet*. I de allra flesta småskolor begagnas vid den första undervisningen den gamla bokstafveringsmetoden, ehuru i nära samband med skriföfningar. Fastän det måste erkännas att skrifläse- eller lässkrifvetoden, som ock i några skolor förekommer, är mera rationel och leder en kortare väg till målet, har jag dock ej ännu ansett mig böra påyrka en allmänare användning af densamma, enär betingelserna för en lycklig framgång hafva synts mig brista både hos en del lärare och lärjungar. Dock torde nu tiden vara inne att påyrka ett allmänare införande af ljud-skrif-bokstafverings metod. Till följd af klagan öfver bristande färdighet i innanläsning och i synnerhet stafning, för hvilket ljudmetoden anklagas, har jag jemte anvisningar till bättre bedrivande af den samma tillhållit lärarinnorna att derjemte flitigt öfva stafning. Om ock skolor finnas, der den monotona, släpande innanläsningen förekommer, isynnerhet i skolor, der läraren helt och hållet saknar musikaliskt öra, så fästes dock på de flesta ställen stor uppmärksamhet ej blott derpå, att barnen må läsa *rätt*, utan ock att de läsa *väl*. — Öfverallt förekomma öfningar uti att *uppfatta innehållet* af det lästa. Väl är det i detta afseende åtskilligt öfrigt att önska, då man å ena sidan mekaniskt hänger fast vid orden och å den andra sidan allt för vidlyftigt svärfvar ut, men i många skolor finner man denna öfning på ett mönstergildt sätt bedrifven. Detta senare gäller isynnerhet de skolor, der man lyckats få barnen till att språkligt och redigt återgifva det lästa, utan att dervid vara bunden med ögat vid bokens ord.

I ganska många småskolor förekommer, åtminstone på stentafva, både afskrifning och diktamensskrifning. I folkskolorna har öfvats minst en gång i veckan rätttekrifning, muntlig och skriftlig ombildning och efterbildning eller uppsatsskrifning, bestående i återgifvande af sådana ämnen, som förut muntligen genomgåts. I allmänhet sättas skriföfningarna i sammanhang med den muntliga undervisningen. I ej så få folkskolor har jag nödgats erinra om noggrannare rättelse af scripta. Efter regel rättar läraren sjelf alla böcker, men stundom förekommer, att barnen byta böcker, hvarefter läraren sammanfattar felen och med anledning deraf för barnen samfaldt meddelar undervisning om det rätta.

Undervisningen i språklära, der den förekommer, har ej varit stort annat än att förbereda till skiljetecknens bruk och något litet formlära.

I ganska många folkskolor användes numera Norléns »modersmålet», och torde derigenom åtminstone i skolor, som ej hafva förkortad läsetid, vinnas ett godt resultat.

I fortsättnings-skolorna sysselsätter man sig mycket med uppsatsskrifning, särdeles sådan, som har omedelbar praktisk betydelse. Väl kan man i många skolor hugnas af att se en utmärkt god välskrifning i förening med snygga, väl vårdade skrifböcker. Men i många eger

ock motsatsen rum. Att detta mången gång beror på läraren, må ej förnekas, men orsaken härtill äro ock mångenstädes dåliga banker, hvarigenom barnen omöjligen kunna intaga den rätta ställningen för skrifning, och den, att der skoltiden är kort och följaktligen skriftimmarne färre samt barnantalet stort, ringa omedelbar undervisning vid välskrifning kunnat gifvas. Dock finnas exempel på, att energiska lärare trots dessa hinder kunnat frambringa ett godt resultat. Uti barnens skrifböcker visar sig ofta nog lärarens omsorg om välskrifningen. Med god framgång har den Pählmaneka metoden blifvit använd.

c) *Räkning*. Sedan småskolan på de flesta ställen erhållit bättre undervisade lärarinnor skötes detta ämne på ett alltmåra tillfredsställande sätt, och detta inverkar ock välgörande på folkskolan. Man bemödar sig att göra saken så åskådlig som möjligt med användande af kulramar och kuber. Jag har ock tillrädt, att hvarje barn skulle ega ett visst antal pappbitar, på det att de skola handgripligen kunna fatta talens värde. Kurserna sammanhållas och förberedelse sker för hvarje räkningsätt, sedan man undersökt, om det föregående räkningsättet är väl inhemtadt. Under det man sökt lära barnen begripandet af uppgiften, har den mekaniska färdigheten ej heller försummats. Naturligtvis kunna undantag från detta omdöme framställas, men dessa äro dock dess bättre få. Benämnheten att i detta ämne dela barnen i alltför många grupper har genom läroplanen motarbetats. — Hufvudräkning har flitigt öfvats.

Då metersystemet är det, som af de nuvarande småskolebarnen kommer att företrädesvis begagnas och således utgör barnens egentliga räknepåk, har jag såväl vid inspektioner som läraremöten inskärpt, att dess benämningar och någon praktisk kännedom deraf måtte framför våra nuvarande benämningar inläras i småskolan. De nuvarande benämningarne lära de sig nog i hemmen och sedan i folkskolan.

Reduktioner emellan gamla och nya systemen hafva flitigt pågått i folkskolorna.

Omfånget af räkneundervisningen har sträckt sig, der läsetiden icke varit alltför kort, till sorter och decimalbråk, någon gång äfven derutöver. Till de påtagliga framstegen i detta ämne hafva bidragit de förbättrade läroböckerna och exempelsamlingarne af Lindblom, Segerstedt, Johansson, Berg m. fl. Nordbloms räknearvisningar hafva mångenstädes blifvit påaktade.

d) I *geometri* bedrivs vanligen undervisningen på ett praktiskt sätt. I några skolor har man dock ej hunnit mer än beskrifning och mätning af plana figurer, i andra äfven beskrifning och mätning af solida figurer. I några folkskolor finnas stereometriskas figurer, gradskifva och passare. I mindre folkskolor äfvensom i skolor med afdelningsläsning förekommer detta ämne antingen alls icke eller blott föga.

e) I småskolorna förekommer numera ofta att *geografien* ingår i *åskådningsundervisningen* på det sätt, att man utgår från skolan till trakten deromkring, till hemmet, socknen o. s. v. Derunder inhemta barnen de allmännaste geografiska begreppen. — I folkskolan lider den geografiska undervisningen deraf, att de flesta barn, oaktadt prisbilligheten, sakna egna kartböcker. Äfven i saknad af läroböcker äro de hänvisade till skolans kartor och lärarens muntliga framställning. Der läraren förstår att använda geografiska skildringar, att teckna för barnen på svarta taflan, att låta barnen sjelfva rita kartor och att sammanbinda denna undervisning med öfriga ämnen, kan den geografiska undervisningen blifva i hög grad lärorik och höja sig öfver den torrhet, som i allmänhet ännu vidlåder den samma. Läseboken användes flitigt i samband med den geografiska undervisningen. — Lärokursen har omfattat Sveriges och Norges geografi jemte en kort öfversigt af verdensdelarne.

f) I *historien* undervisas efter normalplanens anvisningar, och sammanbindes undervisningen med innanläsning i läseboken.

g) I folkskolor med kortare undervisningstid har *naturläras* omfångrika ämne föga medhunnits, men i ej så få andra folkskolor har det i enlighet med normalplanens anvisningar bedrivits med lust och framgång. Väggtäflor öfver människokroppen och djurplanscher finnas i de flesta folkskolor. Hvad i fysikaliskt materiel fattas har i några skolor fylts genom lärares flit och uppfinningsförmåga.

h) Ehuru *åskådningsöfningarne* nu mera uppmärksammas, så återstår dock med afseende på deras bedrivande mycket öfrigt att önska.

I stället för att på ett enkelt och för barnen tilltalande sätt fästa barnens uppmärksamhet på de närmast liggande föremålen, gör man detta ämne för sig sjelf och dem alltför svårt och finner i brist på planscher en förevändning att undgå dess behandling. — Både vid inspektioner och möten har jag framhållit åskådningsens stora betydelse och sökt lemna vägledning till dess rätta bedrivande.

i) Att Stuhlmannska metoden, som nu är nästan öfverallt införd äfven i de flesta småskolor, gifvit en ansats till allmännare utöfning af *teckning* är oförnekligt, men då resultatet dock synes ringa, torde väl detta bero dels af bristande kunskap hos läraren dels ock af sjelfva metoden, som måhända är alltför litet tilltalande för barnasinnets och alltför vidlyftig. Man har ock klagat öfver svårighet att behandla detta ämne såsom tyst öfning, enär det så ofta fordrar lärarens omedelbara ledning.

k) Alltmer har man insett behovet, äfven för att i sin mån motarbeta den ensidighet, som kan uppkomma af endast själsodling, att införa *slöjd* i skolorna. Slöjdskolan — der den blifvit införd och känd

— värderas särdeles mycket. Gossarne anse det som en belöning för flit att få deltaga deri, och därför har slöjden utöfvat en stor eggelse till flit och allvar i läseämnena.

l) Undervisningen i *gymnastik* är i många skolor mönstergill. I en och annan öfvas vapenöfning och »fria lekar,» ordnade och öfvervakade af läraren. Äfven i många småskolor lemnas goda prof på frik öfning. Om ock sålunda äfven detta ämne vunnit någon framgång, är det dock på de flesta ställen föga tillgodosedt. I det af Domkapitlet utfärdade formulär till reglemente, som så småningom väl kommer att antagas af alla skoldistrikt, föreskrifves: »att gymnastiska öfningar anställas med folkskolans lärjungar hvarje lördag antingen i lärorummet eller, då årstiden så medgifver, under bar himmel.» Under förhoppning att detta kommer att i möjligaste måtto efterföljas, skola nog hindren så småningom vika för denna helsosamma öfnings lyckliga framgång.

m) *Sången* — en vigtig häfstång för folkskolans framgång — öfvas i de flesta skolor med lust och flit. Mest användes gehörsång, men i de flesta folkskolor äfven tonträffning efter dels not-, dels sifferskrift. I en eller annan skola användes Chevéska metoden med god framgång.

Till de flesta af de psalmer, som enligt normalplanens anvisning läras utantill, inläres ock melodien.

n) Undervisningen i *trädgårdsskötsel* och *trädplantering* har ej vunnit någon synnerlig framgång. Svårigheterna, särdeles vid de flyttande skolorna, som här äro att öfvervinna äro ock synnerligen stora. — Vid några skolor finnas skolträdgårdar och skötas väl.

VIII. Skolförhören.

Förhör med hemläsare hållas sällan. — *Roteförhör* och *repetitionsförhör* med lediga afdelningen i skolor med afdelningsläsning hållas allmänt.

Terminsförhör efter slutad läsning hållas 1 eller 2 gånger om året, i folkskolorna af skolrådets ordförande eller annan prestman, i småskolorna stundom af presterskapet, men för det mesta af vederbörande folkskollärare. Vid dessa förhör bestämmes ofta flyttningen från småskolan till folkskolan, som i de allra flesta skoldistrikt försiggår en gång om året. — I några distrikt hållas dock i pastors närvaro särskilda uppflyttningsförhör vid folkskoleterminens början.

I några skoldistrikt hålles särskild, noggrann *afgångspröfning* och föranleder ej så sällan föreskrift för barnen att ännu ett år bevista folkskolan. — Detta återverkar synnerligen välgörande på skolgångens

ordentlighet. I de flesta distrikt gäller sista terminsbetyget såsom afgångsbetyg.

IX. Lärare.

Följande öfversigt angifver förhållandena vid 1886 års slut:

Kontrakt.	Folk-mängd.	Skolbe-sökande barn.	Lärare och lärarinnor.												En lärare	
			I folk-skolor.		Biträ-dande lärare.		I mindre folksko-lor och småsko-lor.		Med fullstän-dig se-minariikurs.		Med 8 måna-likolur.	Med 8 måna-der.	Med mindre än 8 månader.	på an-tal per-soner.	på skol-be-sökande barn.	
			1 ¹⁾	2 ²⁾	1 ¹⁾	2 ²⁾	1 ¹⁾	2 ²⁾	1 ¹⁾	2 ²⁾						
Stora Tuna...	19,161	2,842	11	8	—	6	3	42	18	8	26	25	273	46		
Norrbärke ...	29,284	4,994	33	12	—	—	10	28	38	8	25	11	862	60		
Falu	30,868	4,892	28	12	—	6	5	53	28	7	50	14	291	42		
Hedemora ...	29,545	4,675	28	11	1	—	7	42	26	11	42	8	332	52		
Summa	108,843	16,903	100	43	1	12	25	165	100 ²⁾	34	143	58	313	49		
			143	18			190	134			201					

Vid 1880 års slut:

Alla kontrakt	104,013	13,838	94	36	—	—	39	146	89	35	74	103	330	43		
			130				185	124			177					

¹⁾ 1: lärare. 2: lärarinnor.

²⁾ Här inberäknade 4, som erhöilit kongl. dispens.

Lärareantalet, som tillökats med 31, har tack vare den betydliga tillväxten i Stora Tuna och Falu kontrakt, tillväxt i förhållande till folk-mängden och ej långt ifrån hållit jemna steg med förökningen af barn-antalet. I folkskolorna har lärareantalet växt med 6,3 %, lärarinneantalet med 19,4 %; hela antalet med 10 %; i småskolor och mindre folkskolor har lärareantalet minskats med 35,9 %, lärarinneantalet ökat med 13 %. Enligt beräkning hade för 1880 38,5 % genomgått examen enligt Kongl. förordningen den 11 Jan. 1878 och 61,5 % mindre än 8 månaders kurs, men nu resp. 71,1 % och 28,9 %. Biträdande lärarinnor, som hafva aflagt denna examen, erhöilit inspektörens vitsord och under-visa folkskolans nedersta klass eller klasser, ha tillkommit vid 12 folk-skolor. Denna anordning har visat sig särdeles gagnelig.

Småskollärarinnebehofvet är i det närmaste uppfyllt, men då an-tagligen småskollärarinnor härefter knappt torde komma att utgå från statens seminarium, torde efterfrågan blifva något större än tillgången. — Alltför många kandidater till folkskoleplatser finnas och med den jämförelsevis ringa omsättning och den motsedda obetydliga tillväxten

af skolornas antal är att befara att många från seminarierna utgångna komma att sakna plats. Bland de vid slutet af år 1880 befintliga 92 folkskollärare och lärarinnor inom Stora Tuna, Norrbärke och Falu kontrakt följande minskning till 1886 års slut inträdt: genom döden 5, genom flyttning till annat distrikt 4, genom afsked 9 eller tillsammans afgångna 18 eller per år 3.

Skulle omsättningen vara lika ringa i det öfriga Sverige som inom mitt inspektionsdistrikt, då skulle knappt en tredjedel af dem, som nu årligen utgå från seminarierna vinna anställning. — Så vidt ej kraftiga åtgärder vidtagas till minskning af lärarekandidater, fruktar jag, att ett nytt proletariat uppstår af allra farligaste beskaffenhet.

Då jag går att enligt min pligt fälla omdöme om lärare och lärarinnor, så kan jag med glädje betyga, att flertalet under nit och duglighet samvetagrant akta på sitt dyra kall. Vål kunde man önska, att ögat vore mera öppet för skolans mål — uppfostran — och att detta mål mera realiserades, men jag vågar betyga att detta är en genomgående sträfvan. Vål hafva fall förekommit, att lärare missförstått sin ställning såsom kyrkans eller statens tjenare och dels hyllat separatism och låtit intresset dragas från den egentliga kallelsen, dels visat någon böjelse för samhällsupplösande läror, men i en tid som vår, mättad med jäsningsämnen, är att förundra sig och glädjas deröfver, att detta så litet vunnit insteg hos skollärarne, som jag inom mitt inspektionsområde funnit. Flertalet har med stillhet och trohet skött sin kallelse.

Fall hafva ock förekommit, då lärare tröttnat och fått genom vänlig öfverenskommelse utbyte af yngre krafter. — Allvarsamma förmaningar och till och med anmälan hos skolrådet för bristande förberedelse till lektioner samt för vårdslöshet och slapphet hafva visserligen förekommit, men dessa hafva i allmänhet burit önskelig frukt.

Sedan de flesta lärarinnor i småskolan erhållit en god undervisning vid seminarierna har denna skolas arbete vunnit betydligt i värde. — Ett godt vittnesbörd kan ock gifvas om de flesta både för sedlighet och flit.

X. Anteckningsböckerna.

Med få undantag föras de föreskrifna anteckningsböckerna ordentligt. — Om inventariiförteckning har mångenstädes erinran måst göras.

XI. Undervisningsmaterielen.

Alltmer hafva församlingarna insett, att verktyg måste finnas för arbetets tillbörliga bedrifvande och därför har ock ett stort tillmötes-

gående visats vid yrkande om förbättrad eller tillökad skolmateriel. — Jag har därför ansett mig kunna lemna vitsordet god åt 37 skolor, medelmåttig åt 279 och under medelmåttan åt 19. Då 1880 för skolmateriels anskaffande användes 5,387,⁰² kr., blef för detta ändamål 1886 anslaget 8,065,⁸⁶ kr. eller öfverhufvud för hvarje skoldistrikt 278 kr. eller för hvarje skola 24 kr. Vitsordet medelmåttig har jag gifvit de skolor, som haft för undervisningen nödvändig, ändamålsenlig materiel.

XII. Skollokalerne.

Endast i två skoldistrikt förekommer numera, att alla skolhus byggas och underhållas af skolrotarne, men detta förhållande måste åtminstone i det ena snart ändras, enär de flesta lokalerna under nuvarande förhållanden synas blifva underhaltiga.

För öfrigt verkställes byggandet af skolhusen af församlingen, i ett par distrikt endast folkskolehusen. På några ställen bygga och underhålla bruksegare skolhus.

Såsom egna skollokaler hafva de i tabellerna blifvit upptagne, som af rotar, bruk eller församling helt och hållet utan hyresersättning blifvit upplåtna för skolan. Vid slutet af 1882¹⁾ funnos i Stora Tuna, Norrbärke och Falun 190 egna, 63 hyrda, vid 1886 års slut 202 egna, 46 hyrda, således under 4 år tillkomna 12 nya skolhus; vid slutet af 1885¹⁾ i Hedemora kontrakt 67 egna, 10 hyrda, vid 1886 års slut 71 egna, 10 hyrda, således under ett år 4 tillkomna.

Utom i ett par fall har jag fått tillfälle att yttra mig öfver ritningarne till de nybygda skolhusen.

Alla de nya skolorna inrymma lärarebostäder och i alla finnas särskilda rum till barnens ytterplagg. Normalplanens ritningar hafva blifvit efterföljda. Slöjdsal eller rum till sådan är öfverallt beredd.

För 115 skolor har jag gifvit vitsordet *god*, för 187 *medelmåttig* och för 20 *dålig*.

På ändamålsenlig ventilering lida de flesta skolor brist. — För kostnadens skull möta många svårigheter att erhålla ändamålsenliga skolbänkar synnerligen i småskolorna.

XIII. Tillsynen öfver skolan.

Med undantag af några få distrikt, der tillsynen nitiskt utöfvas af särskildt utsedde tillsyningsmän är detta en börda, som af skolrådets ordförande får dragas. Vål kan undantagsvis förekomma ett nitiskt skolråd, utan att ordföranden utvecklar synnerlig angelägenhet om

¹⁾ Annan jemförelse är för mig ej tillgänglig.

skolan, men i allmänhet tager hela skolväsendet sin pregel af ordföranden, och denna är dess bättre i flertalet distrikt god. För skolförsummelser hafva flere skolråd ingripit genom föräldrars inkallande inför kyrkorådet, och detta har haft välgörande verkan både på de sålunda varnade, som på skolgången i dess helhet, utan att någon vidare åtgärd annat än undantagsvis behöft tillgripas.

I de allra flesta fall utan föregående anmälan har jag under inspektionsperioden besökt inalles 823 skolor. De brister, som anmärkts såväl vid inspektionstillfällena som uti efteråt afgifna promemorior, hafva, så vidt ekonomiska och andra omständigheter det medgifvit, blifvit rättade. I allmänhet har jag ock rönt stort tillmötesgående, men har sett mig nödgad att 3:ne gånger göra särskild anmälan till Domkapitlet, en gång med anledning af ett skolhus' dåliga skick, en annan gång med anledning af ett skolråds alltför slappa tillsyn öfver skolgången och en tredje gång med anledning af vederbörandes försumlighet att bygga småskolehus. I de båda första fallen erhöles skolråden förständigande att rätta det felaktiga. — Den senare anmärkta omständigheten är ännu ej afhulpen.

XIV. Kostnaderna för skolväsendet.

Enligt skolrådets uppgifter Litt. B hafva för år 1886 inom detta inspektionsområde *utgifterna* för skolväsendet varit:

till lärares och lärarinnors aflöning.....	Kr. 225,769,29
» skollokalerna och inventarier	» 26,181,90
» undervisningsmateriel	» 8,065,86
» öfriga behof	» 47,143,53

Summa Kr. 307,160,58

Inkomsterna till dessa utgifters bestridande hafva utgjorts af:

räntor, arrenden och dylikt	Kr. 4,092,54
bidrag af skoldistriktet	» 191,986,90
» » staten	» 95,508,84
» » landsting, hushållningssällskap och främmande skoldistrikt	» 4,166,48
öfriga inkomster	» 11,405,82

Summa Kr. 307,160,58

Detta belopp fördelar sig i medeltal med 18 kr. 20 öre på hvarje skolbesökande barn inom inspektionsområdet under år 1886.

Valskog den 31 December 1886.

L. J. Leksell.

IV.

Vesterdals, Leksands, Rättviks och Mora kontrakt.

Detta område, för hvilket jag sedan den 1 Januari 1885 varit förordnad till folkskoleinspektör, består af 22 pastorat, utgörande inalles 23 skoldistrikt (Särna pastorat är deladt i 2 distrikt: Särna och Idre).

Folkmängden, som vid 1880 års ¹⁾ slut uppgick till 85,894 personer, utgjorde den 31 December 1886 86,896 personer och har således under perioden ökat med 1,002 personer.

I. Undervisningsanstalterna.

Förhållandet mellan antalet nuvarande undervisningsanstalter och antalet dylika vid 1880 års slut framgår af följande tabell.

Kontrakt.	Antal distrikt.	År.	Folkskolor.		Mindre folkskolor.		Småskolor.		Summa skolor.
			Fasta.	Flyt-tande.	Fasta.	Flyt-tande.	Fasta.	Flyt-tande.	
Vesterdals	7	1880	14	2	5	5	45	4	75
		1886	20	—	2	7	45	2	76
Leksands	5	1880	13	2	1	—	77	6	99
		1886	13	2	4	—	74	4	97
Rättviks.....	4	1880	9	3	3	2	48	2	67
		1886	14	1	2	4	46	1	68
Mora	7	1880	7	4	4	—	51	1	67
		1886	18	2	8	1	33	6	63
Hela inspektions-området.....	23	1880	43	11	13	7	221	13	308
		1886	60	5	16	12	198	13	304

¹⁾ De af Der Åmark i förra berättelsen angifna sifferuppgifterna grunda sig i allmänhet på skolrådets pedagogiska och ekonomiska tabeller för 1880.

Tillökning har således egt rum med 17 fasta folkskolor, 3 fasta och 5 flyttande mindre folkskolor; *minskning* med 6 flyttande folkskolor och 23 fasta småskolor.

Hvad minskningen i småskolornas antal beträffar, är att märka, att densamma måste betraktas såsom en utveckling i skolväsendet; distrikten hafva nemligen till öfverflöd varit försedda med småskolor, af hvilka ett stort antal i mer eller mindre mån fått ersätta folkskola. I samma mån förhållandena reglerats, och folkskolor blifvit upprättade, har ock antalet småskolor tydligtvis blifvit mindre; dessutom hafva åtskilliga småskolor, uti hvilka undervisning i folkskolans kurser meddelats, nu blifvit upptagna såsom mindre folkskolor.

Nya fasta folkskolor hafva under perioden upprättats i: Malung (3), Lima (1), Gagnef (1), Rättvik (1), Boda (1), Orsa (1), Mora (2) och Våmhus (1). Dessutom hafva flyttande folkskolor förvandlats till fasta i: Jerna (1), Äppelbo (1), Mora (2) och Ore (2). Alltså hafva 17 fasta folkskolor tillkommit.

Den största minskningen uti de fasta småskolornas antal har egt rum i Elfdalen, i det somliga hafva förvandlats till mindre folkskolor och andra till flyttande småskolor.

Ännu flera folkskolor behöfva väl upprättas, innan förhållandet kan anses normalt. Behofvet i detta hänseende kan inses af nedanstående öfversigt med afseende på nuvarande förhållanden.

Kontrakt och distrikt.	Folkmängd.	Folkskolors antal.	Mindre folkskolors antal.
<i>Westerdals.</i>			
Boda	2,542	3	—
Nås	8,288	2	3
Jerna	3,863	2	2
Äppelbo	1,765	1	1
Malung	6,775	7	2
Lima	2,498	4	—
Transstrand	1,798	1	1
	22,454	20	9
<i>Leksands.</i>			
Leksand	10,946	6	1
Siljanäs	2,631	1	1
Gagnef	7,942	4	—
Ål	2,261	2	—
Bjärke	3,177	2	2
	26,947	15	4

Kontrakt och distrikt.	Folkmängd.	Folkskolors antal.	Mindre folkskolors antal.
<i>Rättviks.</i>			
Rättvik	8,428	8	—
Boda	2,243	2	—
Orsa	5,086	3	2
Ore	2,735	2	4
	18,492	15	6
<i>Mora.</i>			
Mora	7,961	6	2
Elfdalen	3,987	2	4
Våmhus	1,909	2	—
Sollerön	1,765	1	—
Venjan	1,742	2	—
Särna	1,038	1	2
Idre	601	1	1
	19,003	15	9

Uti Nås, Jerna, Äppelbo, Transtrand, Leksand, Siljansnäs, Gagnef, Bjursås, Orsa, Ore, Mora, Elfdalen och Sollerön är således behöfvet af flera folkskolor i ögonen fallande. Härvid är dock att märka, att enligt fattade beslut nya folkskolor innevarande år upprättas i Jerna (1), Siljansnäs (1) och Orsa (2). Vidare bör tagas i betraktande, att biträdande lärare äro anstälde i Nås, Siljansnäs, Gagnef, Orsa och Sollerön vid en folkskola i hvardera distriktet samt uti Leksand vid två folkskolor. Dessutom äro från och med innevarande år biträdande lärare anstälde vid ytterligare tvänne folkskolor i Gagnef. Den ena af folkskolorna i Bjursås är flyttande.

Utom vid nyss nämnda folkskolor finnas biträdande lärare anstälde vid Malungs kyrkskola, vid Risätra folkskola i Lima samt vid Åls och Våmhus kyrkskolor. Desse biträdande lärare undervisa lägre afdelningen i de nämnda folkskolorna, der barnantalet är så stort, att utrymme för barnen ej fins i en lärosal, och en lärares kraft ej förslår. I stället för att upprätta nya folkskolor — något som förklarligt nog stöter på motstånd — har man på inspektörernes förslag, för att ej allt för mycket och alltför häftigt betunga de redan förut mycket betungade församlingarne, vidtagit den lindrigare utvägen att anställa biträdande lärare. Och jag anser, att en sådan utväg under dylika förhållanden och tills vidare kan med fördel användas, isynnerhet som man till biträdande lärare tager de allra bästa af småskolans lärare eller lärarinnor. Jag kan ej säga annat, än att jag är

nöjd med de resultat, hvartill de biträdande lärarne i folkskolorna kommit. På andra ställen, der folkskolorna hafva ett för en lärares kraft alltför stort antal barn, har man merändels af brist på lokal nödgats låta olika afdelningar besöka skolan olika tider. Härför redogöres vidare längre fram under afdelningen om lärotiden. De allra sämst föttade folkskolorna äro onekligen de som ej hafva småskola under sig; dessa äro: Löfjön i Floda, Öje i Malung, Dådran och Bingejö i Rättvik samt Bergkarlås i Mora. Klasserna uti dessa skolor äro delade i en folk- och en småskoleafdelning. Endast i Öje undervisas alla klasserna samtidigt.

Fortsättningskolor, upprättade i öfverensstämmelse med k. kung. den 11 Sept. 1877 och den 29 Apr. 1886, finnas icke inom inspektions-distriktet. Och man kan näppeligen våga hoppas, att sådana något mera allmänt skola komma till stånd. Lärotiden är så knappt tillmätt, att den ej vill räcka till för genomgåendet af folkskolans kurser. Dessutom behöfva föräldrarna här uppe i Dalarne sina barn till biträde i hemmet så fort som möjligt; det tyckes som barnen enligt föräldrarnes mening ej fort nog kunna sluta skolan. Emellertid hafva *repetitionsskolor* varit anordnade vid åtskilliga folkskolor för de barn, som genomgått den egentliga folkskolans kurser. Så är förhållandet i Floda (1), Nås (2), Appelbo (1), Malung (6), Lima (4), Transtrand (1), Siljansnäs (1), Rättvik (6) och Sollerön (1). Undervisningstiden för dessa skolor, hvilken tid ingår uti den egentliga folkskolans lärotid, är förlagd på somliga ställen till början af vårterminen, på andra till början af höstterminen och här och der en del af tiden till slutet af höstterminen och den andra delen till början af vårterminen; uti en skola, nemligen Dådran, hålles repetitionsskola hvarannan Lördag. Dessa repetitionsskolor hafva merändels en praktisk karakter, och söker man der särskildt lägga an på räkning samt modersmålets bruk i tal och skrift. Att repetitionsskolorna äro nyttiga och fylla ett känt behof, är klart; men den invändningen kan verkligen göras, att de taga från den egentliga folkskolan en god del af den årliga lärotiden, som tyvärr afven utan en sådan minskning till följe af ogynsamma förhållanden är nog kort förut. Det är väl möjligt, att någon fortsättningskola inom inspektionsdistriktet kan upprättas i form af aftonskola i öfverensstämmelse med ofvan nämnda k. kung. den 29 April 1886. Jag har sökt intressera vederbörande derför, men med hvilket resultat känner jag icke ännu.

Anledningarna dertill, att de *mindre folkskolornas* antal ökas, äro till en del redan omnämnda. I Jerna och Appelbo finmarker samt vid Oxberg i Mora hafva mindre folkskolor kommit till stånd derigenom, att de flyttande folkskolor, hvartill dessa trakter såsom rotar hörde,

förändrats till fasta. Uti ett distrikt, nemligen Ore, har en folkskola öfvergått till mindre folkskola. För dessa mindre folkskolors anordning med afseende på klasser och kurser redogöres längre fram i berättelsen. De äro emellertid indelade i en folk- och en småskoleafdelning, hvilka med några undantag undervisas samtidigt. Dessa undantag äro: Dalen i Transtrand, Oxberg i Mora, Hedebyn i Särna samt Klitten, Blyberg, och Långön i Elfdalen, der de olika afdelningarne besöka skolan olika tider. Två af de mindre skolorna, nemligen Norrboda i Ore och Gaksås i Mora, hafva småskolor under sig. Från de mindre folkskolorna lemnas i allmänhet afgångsbetyg åt barnen.

Följande småskolor äro på grund af det stora barnantalet delade i två afdelningar med hvar sin lärare: Leksands-Norets, Vestannors och Djura i Leksand, Björkens i Siljansnäs, Backa och Vikarbyns i Rättvik, Bonäs och Nusenäs i Mora samt Solleröns.

Förhållandet mellan små- och folkskola har under perioden utvecklat sig till det bättre. Såsom förut är nämnt, hafva folkskolornas antal ökats och småskolornas minskats. Disproportionen dem emellan är ej så stor som förr. Barnen upptagas från småskolan till folkskolan tidigare än tillföre. Emellertid är ännu mycket öfrigt att önska. Småskolans kurser behöfva här och der minskas. I åtskilliga småskolor träffar man på ganska många 12 och 13-åringar. Det har t. o. m. på somliga ställen gått så långt, att föräldrarna underlåtit sända sina barn till folkskolan sedan dessa inhemtat småskolans kurser. Allmogens förkärlek för småskolan fortfar; och den åsigten är ingalunda sällsynt, att barnen äro lärda nog, då de slutat i »lillskolan».

Slöjdskolor, för hvilka statsbidrag erhållas, äro inrättade på följande ställen till nedan uppgifvet antal, nemligen i Floda 1, Nås 1, Äppelbo 1, Malung 2, Lima 1, Transtrand 1, Leksand 3, Siljansnäs 1, Gagnef 1, Ål 2, Boda 2, Ore 1, Orsa 3, Mora 2, Elfdalen 2 och Venjan 1, alltså

i Vesterdals kontrakt.....	7	slöjdskolor
i Leksands » 	7	»
i Rättviks » 	6	»
i Mora » 	5	»

eller tillsammans 25 slöjdskolor.

Vid förra inspektionsperiodens slut funnos 9 slöjdskolor, antalet har således ökats med 16.

Särskilda lärare i slöjd hafva varit anställda vid skolorna i Floda, Transtrand, Orsa och Mora. Eljest undervisa folkskollärarne i sina respektive skolor uti slöjd.

Undervisning har meddelats hufvudsakligen i snickeri och svarfning, hvarvid särskildt afseende fästats vid förfärdigande af föremål, som förekomma och användas i barnens hem.

Undervisningstiden har varit förlagd

till Lördagarne.....	i 17 skolor
» Lörd. förmidd.	i 1 skola
» Onsd. och Lörd. eftermidd.	i 1 »
» Onsd. eftermidd. o. Lörd. förmidd. i	2 skolor
» Onsd. eftermidd.	i 1 skola
» Måndagarne.....	i 1 »
» Fred. och Lörd. eftermidd.	i 1 »
» Månd. Onsd. och Fred. eftermidd. i	1 »

Kopparbergs läns hushållningssällskap har kraftigt befrämjat upprättandet af slöjdskolor. Först och främst har det lemnat till de nyupprättade skolorna ett bidrag af 50 å 100 kronor till slöjdverktygs anskaffande. Men vidare har det ock bidragit till slöjdundervisningens framsteg derigenom, att det till stor del underhållit folkskollärare vid Nääs slöjdseminarium och nu senast under förra årets sommar anordnat en särskild slöjdlärokurs vid Backmanska slöjdskolan i Hedemora och äfven der såsom förut i Nääs bidragit till elevernes underhåll.

Slöjd för flickor var vid 1880 års slut anordnad vid en folkskola, nemligen kyrkskolan i Transtrand; dessutom var tillfälle till slöjd beredt i Malung, Leksand, Ore och Särna. Vid 1886 års slut funnos af församlingarna aflönade slöjdlärarinnor anställda vid Näs kyrkskola, vid folkskolan i Transtrand, vid Åls begge folkskolor samt vid Idre folkskola. Dessutom har tillfälle till slöjd varit beredt för flickorna i Leksands-Noret och trakten deromkring uti Leksands komministergård. Undervisningen, som i allmänhet varit förlagd till Lördagseftermiddagarne, har omfattat stickning och sömnad.

Utom de nu anförda skolorna hafva vi att omnämna *enskilda skolor*, upprättade af baptister. Sådana finnas i Boda (1), Rättvik (2) och Orsa (1). De baptistiskolor i Mora, Elfdalen och Gagnef, hvilka i förra inspektionsberättelsen omnämndes, hafva upphört. — Dessa skolor äro alldeles onödiga och mera till skada än till gagn. De ligga ej långt från folkskolorna, och plats fins för baptistbarnen i dessa senare. Det är inga tvingande omständigheter som framkallat baptistiskolorna; de egentliga anledningarna till deras förefintlighet äro, efter hvad jag tyckt mig märka, sjelfsväldet, iklädt fromhetens drägt, och trotset, omgifvet af gudaktighetens sken. — Endast uti en af dessa skolor har man en lärarinna, som i kunskaper och begåfning kan mäta sig med de bättre af småskolans lärarekrafter (så var åtminstone för-

hållandet vid tiden för mina besök i dem). Tre af de fyra lärare, som funnos vid inspektionstillfällena, hafva icke undergått vederbörlig pröfning. Och ändå vilja baptistiskolorna ersätta både små- och folkskola; de måste nemligen betraktas såsom mindre folkskolor. Men huru skola väl dessa, försedda med lärare, hvilka ej ens hafva vanlig småskollärarebildning, kunna meddela kunskaper som motsvara dem, hvilka barnen i folkskola erhålla? Huru skola väl lärarne kunna handleda och undervisa en 4, 5 å 6 årsklasser på en gång? Och hvilka resultat skall man kunna vänta af slika skolor? Kommer så härtill, att de stå der såsom exempel på trots och sjelfsväld, hvilka exempel kunna hafva oberäkneliga följder, så har jag väl skäl för mitt påstående, att de äro mera till skada än till gagn. Först och främst hindra de barnen att få de kunskaper och den bildning, som de i folkskolan skulle erhålla, och vidare kunna de såsom dåliga föredömen visa äfven icke baptister vägen till likgiltighet och okunnighet. Det har redan händt, att en och annan far eller mor, som fått ett horn i sidan till folkskolan eller folkskolläraren, i vredesmod yttrat: »jag skickar mina barn till baptistiskolan». — Emellertid hafva skolråden på den sista tiden börjat med kraft gripa in mot dessa skolor och deras lärare, i det de sökt göra bruk af de anvisningar som § 51 i folkskolestadgan lemna.

De i förra berättelsen omnämnda *söndagsskolorna* fortfara väl här och der med sin verksamhet; dock förefaller det mig, som hade nitet och intresset för dem betydligt svalnat. Om dessa skolor har jag ej tagit närmare kännedom, då de egentligen icke höra hit.

II. Reglementen.

Sådana finnas väl i alla distrikt, men äro uti de flesta i mer eller mindre mån föråldrade, hvarför också skolråden hålla på att upprätta förslag till nya; jag hoppas, att alla distrikten vid slutet af detta eller början af nästa år skola hafva tidsenliga och ändamålsenliga reglementen. Den kinkiga ställning, hvari frågan om dispositionsrätten till småskolehusen, befunnit sig, har mångenstädes hindrat vederbörande i uppgörandet af skolreglementen.

Af stiftets folkskoleinspektörer är ett normalreglemente upprättadt och af Hög. Domkapitlet i Vesterås till ledning och efterrättelse anbefaldt. Orsa skoldistrikt har nyligen fått sitt reglemente, det enda som hittills blifvit upprättadt efter normalreglementet, af Hög. Domkapitlet godkändt och stadfäst.

III. Skolbarnen.

1. Inträdet i skolan.

I alla skoldistrikt med undantag af Äppelbo, der barnen börja skolan vid fyllda 8 år, begynner barnens skolgång det år, under hvilket de fylla 7 år. Vanligen uraktlåta dock föräldrarna att sända barnen till skolan det år, under hvilket de fylla 7 år, om de ej fylla förr än i slutet af året. Deraf kommer det sig, att så många af de skolpligtiga barnen i skolrådets uppgifter upptagas såsom saknande undervisning eller såsom hemläsare.

Intagning i skolan sker i regel blott en gång om året.

2. Skolpligtiges undervisning.

I detta hänseende meddelas här i öfverensstämmelse med hvad som egde rum uti förra berättelsen en tabell, som utvisar för hela femårsperioden medelprocenten af skolpligtiga barn (mellan 7 och 14 år), som undervisats i församlingens skolor eller annorstädes, som ej deltagit i undervisningen, samt af sådana, om hvilka uppgift saknas. För jemförelses skull angifves på samma gång förhållandet vid 1880 års slut.

Kontrakt.		1	2	3	4	5	6	7		8
		Hela folkmanngen.	Skolpligtiga barn mellan 7 och 14 år.	Skolpligtiga barn som undervisats i folkskolor, mindre folkskolor och enskolor.	Proc. af skolpligtiga barn som undervisats i nya nämnde skolor.	Proc. af skol. 2, vid allm. läroverk, skolor utom distrikt och enskilda skolor undervisade.	Proc. af skol. 2, undervisade i hemmet.	Proc. af kol. 2, som ej deltagit i undervisningen. a) Till följd af naturligt. b) Af annan anledning.		Proc. af kol. 2, om hvilka uppgift saknas.
Westerdals	1880	22,213	3,399	3,086	91,6	0,4	5,3	0,4	0,5	1,3
	1886	22,454	3,474	3,087	88,9	0,5	5,7	0,5	3,2	1,2
Leksands	1880	26,683	3,962	3,760	95,4	0,6	0,1	0,6	0,3	1,6
	1886	26,947	3,948	3,725	94,4	1,1	0,7	0,6	1,7	1,5
Rättviks	1880	17,802	2,688	2,334	90,6	1,5	3,1	0,3	1,7	1,9
	1886	18,492	2,669	2,422	90,6	3,3	1,8	0,3	0,4	3,1
Mora	1880	19,196	2,624	2,342	88,9	2,5	2,5	0,5	4,3	0,5
	1886	19,003	2,752	2,400	87,2	1,2	1,5	0,4	8,7	1,0
Helsingsläns-området	1880	85,894	12,673	11,472	91,6	1,3	2,7	0,6	1,7	1,3
	1886	86,896	12,843	11,684	90,3	1,5	2,4	0,6	3,5	1,7

Folkmängden har således i likhet med de skolpligtiga barnens antal något ökat. Procenten af hemläsare har sjunkit med 0,3. Det största antalet hemläsare märka vi i Vesterdals kontrakt. De i kol. 7 b) upptagna barnen utgöra, såsom ofvan påpekats, till allra största delen sådana, som visserligen fyllt 7 år, men i slutet af det år, under hvilket de skulle hafva börjat skolan, och därför såsom allt för litet försigkomna af sina föräldrar hållits hemma. — Procenten af barn, om hvilka uppgift saknas, har ökat med 0,4. Dessa barn äro merendels sådana, som begifvit sig bort med sina föräldrar på deras ströftåg kring landet, och om hvilkas vistelseort det är nästan omöjligt att få någon kännedom.

3. Barnens skolgång.

Denna åskådliggöres genom följande öfversigt, som i fråga om åren 1885 och 1886 angifver förhållandena i folkskolorna: 1:o) huru många dagar i medeltal hvarje barn varit närvarande, 2:o) huru många dagar i medeltal hvarje barn varit frånvarande samt 3:o) huru många dagars frånvaro i procent belöpa sig på hvarje barn ¹⁾.

Kontrakt.		Närvarande dagar på hvarje barn.	Frånvarande dagar på hvarje barn.	Proc. förfallo- lös frånvaro på hvarje barn.
Vesterdals	1885	108,7	10,9	1,3
	1886	119,6	9,8	0,7
Leksands	1885	99,0	9,9	2,1
	1886	105,3	11,3	2,6
Rättviks	1885	90,6	11,9	6,9
	1886	84,5	15,3	6,3
Mora	1885	104,2	11,6	1,5
	1886	107,7	8,8	1,3
Hela inspektionsområdet	1885	100,6	11,1	3,0
	1886	104,3	11,3	2,7

Härvid är att märka: 1:o) att i alla distrikt utom ett den årliga lärotiden är kortare än 8 kalendermånader, 2:o) att åtskilliga folkskolor, af hvilka en del har mycket stort barnantal och en annan del saknar förberedande småskola under sig, arbeta på afdelningar, som besöka skolan olika tider samt 3:o) att några folkskolor äro flyttande.

¹⁾ Uppgifterna stöja sig på anteckningar, gjorda vid inspektionerna, men äfven på meddelanden från lärare och skolrådsordförande; de äro så tillförlitliga som möjligt.

Ojemnast är skolgången i Leksands och Rättviks kontrakt; de församlingar inom dessa kontrakt, der förfallolös frånvaro mest förekommer äro: Siljansnäs med 4 %, Gagnef med 8,8 %, Orsa med 19,1 % och Ore med 3,5 % på hvarje barn. Bland församlingarna i Vesterdalarne är det sämst stäldt. Floda, der förfallolös frånvaro på hvarje barn utgör 6,4 % för 1885 och 4,5 % för 1886; i Venjan af Mora kontrakt är procenten 3,1. — I Gagnef och Orsa är det hufvudsakligen tredskande baptister, som förorsaka den oordentliga skolgången; de tyckas vara alldeles oeffterrättliga, de motsätta sig energiskt lärares, skolråds och skolrådsordförandes bemödanden att få jemn skolgång till stånd.

Det är i fråga om skolgången en behjertansvärd sak, hvilken ej framgår af ofvanstående tabell, och det är den, att barnen i somliga distrikt t. ex. Mora och Äppelbo äro från skolan borta hela terminer, ja t. o. m. hela år. Hvad Äppelbo särskildt beträffar, beror detta sorgliga förhållande till en stor del på den slappa uppsigt som skolrådsordförande och skolråd utöfva. I öfriga församlingar, der dylikt ockick förekommer, göra åtminstone skolrådsordförandena allt hvad de kunna för att stäffa detsamma. Emellertid skola väl sjelfsväldets och egenviljans djupt fästade rötter mer och mer uppräckas. Det har dock blifvit och skall fortfarande blifva bättre år för år.

Mot skolgången i småskolorna är på det hela taget intet att anmärka.

Man har all anledning att hoppas, det oordentlig skolgång mer och mer skall upphöra, i samma mån lärarne nitiskt och lefvande meddela sin undervisning, och skolråden med öppna ögon vaksamt och verksamt fullgöra sin skyldighet. Det är dock *en* klippa, mot hvilken äfven nitet och vaksamheten tyckas stranda, och det är baptisternas hårdnackade envishet. I Orsa, Rättvik och Gagnef har man nödgats på sista tiden då och då anlita Konungens befallningshafvandes hjälp till att förmå tredskande baptister att sända sina barn till skolan.

4. Barnens förhållande till skolan.

Mot barnens förhållande i sedligt afseende är intet egentligt att anmärka. Dock har man anledning att önska i fråga om en och annan skola, att uppmärksamheten, intresset, fliten och sjelfverksamheten i högre grad, än hvad förhållandet är, måtte göra sig gällande.

Sparkassor, hvarom i förra berättelsen nämnts, förekomma ännu. Sparmärken från postsparbanken försäljas af lärarne i de flesta skol-distrikt. Skada, att barnen hafva så ytterst litet att spara. I dal-församlingarna, der man är glad, om styfvern räcker för dagen, kan

det ej i någon nämnvärd mån bli tal om, att barnen skola spara. Godt emellertid, om *sinne* för sparsamhetens dygd genom dessa sparmärken och sparkassar kan åvägbringas.

IV. Undervisningen.

A. Allmän anordning.

Att undervisningen med afseende på reda och metod under de sista 5 åren betydligt gått framåt, lär ingen kunna förneka. I allmänhet är den ordnad på ett så planmessigt och ändamålsenligt sätt, som man vid betraktande af öfre Dalarnes egendomligheter kan begära. Denna lyckliga omständighet beror hufvudsakligen derpå, att normalplanens anvisningar i fråga om lärokurser och metoder så nära och vidsträckt som möjligt blifvit följda och tillämpade.

I alla skolor är *klassindelning* införd om densamma också icke kan strängt följas i dem alla. Särdeles svårt är att följa bestämmelserna i detta hänseende uti folkskolor, som ej hafva småskolor under sig, och uti mindre folkskolor. Aldrig kunna väl heller förhållandena i dessa skolor blifva fullt tillfredsställande. Dock är äfven, hvad de sist nämnda skolorna angår, ställningen så god man kan önska sig, då man tager i betraktande de ogynnsamma villkor, under hvilka de arbeta. — Skolorna äro fördelade i årsklasser i enlighet med följande tabell, som utvisar, huru många skolor af angifvet slag hafva årsklasser till uppgifvet antal.

Antal årsklasser.	Folkskolor.	Mindre folkskolor.	Småskolor.
7	1	—	—
6	4	9	—
5	—	15	1
4	23	1	11
3	29	3	191
2	8	—	8
	65	28	211

Häraf framgår, att det största antalet folk- och småskolor är indeladt i 3 årsklasser. Folkskolor med 6 å 7 årsklasser samt alla mindre folkskolor med undantag af tvänne, som hafva småskolor under sig, äro, såsom förut antydningsevis nämnts, indelade i en folk- och

en småskoleafdelning, hvardera afdelningen omfattande i olika skolor, olika antal årsklasser, folkskoleafdelningen i de 5, 6 eller 7-klassiga skolorna dock aldrig mindre än 2 årsklasser. Skolor af berörda slag, der med afseende på undervisning och lärokurser stor begränsning måste ega rum, kunna naturligtvis icke prestera samma resultat som normalt anordnade skolor.

Läroplaner äro författningsenligt upprättade i de flesta skoldistrikt; skolråden i de distrikt, som sakna sådana, hafva fått uppmaning att med snaraste i detta hänseende ställa sig skolstadgans föreskrift till efterrättelse.

Läroämnenas successiva inträdande i undervisningen sker i hufvudsak, åtminstone hvad folkskolorna beträffar, efter skolstadgans § 13 och normalplanens anvisningar. Ut i småskolorna förekomma de i normalplanen för sådana skolor upptagna ämnena, uti några få af dem äfven geografi. I de mindre folkskolorna tillkommer till småskolans ämnen geografi, här och der naturkunnighet och historia, uti en och annan t. o. m. geometri.

Uti alla småskolor med undantag af de tvåklassiga går man betydligt öfver de i normalplanen angifna kurserna i kristendomskunskap och räkning; uti några läses folkskolans minimikurs. Katekesen inträder först det andra året.

Af följande öfversigt synes, huru många barn undervisats i hvarje ämne vid senast verkställda inspektioner.

De inskrifna barnens antal:	11,415		
Vid inspektionerna närvarande barn	8,872		
(småskolebarn 5,527 och folkskolebarn 3,345).			
Undervisade i: biblisk historia	8,872		
» » modersmålet	8,872		
» » räkning	8,872		
» » skrifning	8,872		
» » gymnastik	8,763	eller	98,8 %
» » sång	8,725	»	98,3 %
» » katekes	6,795	»	76,6 %
» » teckning	5,582	»	62,9 %
» » geografi	3,406	»	38,4 %
» » naturkunnighet	3,259	»	36,7 %
» » historia	2,218	»	25,0 %
» » geometri	1,853	»	20,9 %
» » trädgårdsskötsel	491	»	5,5 %
» » slöjd för gossar	451	»	5,1 %
» » » flickor	57	»	0,6 %

Läseordningar äro upprättade för alla skolor och äro i de allra flesta af dem anslagna på väggen i lärosalen. Vid läseordningarnes upprättande har man till ledning använt normalplanens bilagor.

Öfverallt komma nu barnen i åtnjutande af lärarens omedelbara undervisning uti alla ämnen; och den klass eller afdelning, som för tillfället ej blir delaktig deraf, sysselsättes med »tysta öfningar». Om dessa öfningar hyser fortfarande en och annan ringa tankar och märker icke af dem någon god frukt. Visst är dock, att de, der de rätt ordnas och förberedas samt noggrant kontrolleras, hafva lyckliga resultat med sig. — Den praxis har dock gjort sig gällande, att tysta öfningar icke ega rum under kristendomslektionerna.

B. Undervisningssättet.

Härvid påpekar jag först och främst det förhållandet, att de uppgifter, som föreläggas barnen till arbete på egen hand, numera vanligtvis förberedas; och söker man i allmänhet att i fråga om utvecklingen af barnens själsförmögenheter, deras kunskaper och färdigheter följa anvisningarna i skolstadgans § 29. I skolor med många årsklasser eller med afdelningsläsning, der man mer än någonstädes eljest måste raska på för att hinna något, blir väl denna förberedelse mången gång temligen yttlig och bristfällig. Emellertid har jag funnit, att man i regel gör, hvad tid och krafter tillåta.

I allmänhet kan man med skäl säga, att undervisningssättet i hög grad utvecklat sig, vunnit i fasthet och säkerhet, samt att det slentrianmessiga upphört, att det mer och mer närmar sig det normala. Till detta glädjande förhållande hafva många omständigheter bidragit. Folkskolläraretjensterna börja fyllas af unge och duglige lärare, som i nutidens seminarier erhållit god utbildning. De flesta af småskolans lärare och lärarinnor hafva undergått pröfning i enlighet med k. kungörelsen den 5 Juni 1885. Inspektionen börjar väl ock visa sina goda frukter. Läraresammanträden, anordnade dels af inspektören, dels af lärarne ejelfve, hafva utöfvat ett välgörande inflytande på såväl folk- som småskolans lärarepersonal. Nitiske folkskollärare hafva börjat mera kraftigt understödja och vägleda småskollärarne.

Ett och annat kan väl vara att anmärka, hvad undervisningssättet angår, t. ex. det som rör undervisningens koncentrerings, frågors och svars formulering och konsekvensen vid lärometoders användande m. m. Men betraktar man det stora hela, och bevittnar man lärarnes ifriga, med framgång krönte, bemödanden att i metodiskt och pedagogiskt afseende mer och mer utveckla sig, kan man ej annat än fröjda sig öfver det närvarande tillståndet.

I fråga om undervisningssättet i de särskilda läroämnena meddelas följande.

a) *Kristendoms-kunskap.*

1. *Bibelläsning* förekommer i alla skolor i sammanhang med morgonbönen, hvilken inledes med psalmsång. Merendels användas texter, hemtade ur evangelierna; i en och annan skola läsas äfven apostlagärningarne, undantagsvis ock något af de apostoliska brefven. En bibelbok genomgås i följd. Samma förfaringssätt har egt rum i folk- och småskolor. Jag har dock tillhållit småskollärarne att använda mycket korta texter, helst ett bibelspråk för hvarje gång, på det första årsklassens barn måtte hafva någon nytta af skolans bibelstunder. Undervisningen meddelas kateketiskt.

2. *Biblisk historia.* Såväl vid förberedelsen af barnens hemuppgifter som vid förhörandet af dem begagnas merendels af både lärare och barn lärobokens ord. I somliga folkskolor, der lärarne äro mera begåfvade, tillhållas dock barnen att så mycket som möjligt berätta på ett mera sjelfständigt och fritt sätt.

Efter hvad jag funnit, hafva första årsklassens barn i småskolan ej stor nytta af undervisningen i biblisk historia, och lärarne derstädes sakna i allmänhet förmåga att så lifligt, barnligt och okonstladt, som önskligt vore, meddela de heliga berättelserna.

Vid förberedandet af lexorna få de barn, som kunna läsa innantill, följa med i öppna böcker, läraren uppläser berättelsen, hvilken der-efter utfrågas afdelningsvis, hvarefter barnen redogöra för innehållet i de särskilda afdelningarna och till sist genomläsa berättelsen högt.

I många småskolor användas bibliska planscher. — Allmännast begagnas Steinmetz' och Lindströms läroböcker.

Palestinas karta brukas flitigt.

3. *Katekes.* Knappast i något ämne är undervisningssättet så olika, som i detta. Ännu träffar man skolor, der undervisningssättet är stereotyp och sterilt, hvarken lärare eller barn synas intresserade af ämnet; man lägger an på, att barnen skola kunna »läsa upp lexan» och intet vidare; sådana skolor utgöra undantag. I somliga skolor lära sig barnen *förstå* hvad de läsa, undervisningen försiggår oklanderligt, ja t. o. m. mönstergillt i metodiskt hänseende, men värmen och lifvet, som en kristendomslektion bör skänka, saknas. Uti andra skolor återigen, och de äro i mitt inspektionsområde rätt många, är undervisningssättet sådant, att katekesläsningen älskas af barnen. Undervisningssättet kan ju ej vara annat än godt i de skolor, der läraren förklarar, att »katekestimmarna» äro för honom de käraste stunderna i skolan, och att han ej längre ville vara lärare om dessa timmar rycktes från honom.

På det första undervisningsstadiet d. v. s. i småskolan utgår lära-
ren, åtminstone den med någon lärarebildning utrustade, från bibliska
berättelser och exempel och leder sig derifrån till textorden.

Vid behandlingen af »utvecklingen» förfäres olika i olika skolor.
En del lärare använder både vid förberedelsen och förhörandet den
analytiska metoden, under det en annan del vid beredelsen går syntet-
iskt till väga. I detta senare fall utgår man från bibelspråken och
låter lärostyckena blifva en sammanfattning af de sanningar som ur
bibelspråken blifvit framdragna. Denna metod, som från lärarnes sida
kräver mera arbete och själfberedelse samt större pedagogisk skick-
lighet, är enligt min tanke att föredraga framför den andra, på samma
gång den är mera egnad att intressera barnen och sporra dem
till själfverksamhet. Vare sig man nu vid förberedelsen använder
den ena eller den andra metoden, utgår man vanligtvis vid förhöran-
det i begge fallen från katekestyckena och låter språken bekräfta de
sanningar, som i styckena framställas. Lilla katekesen och utvecklin-
gen ställas i nära samband med hvarandra.

Såsom handledningar vid katekesundervisningen använder en stor
del lärare Kristendomsundervisningen i folkskolan af Norlén och
Kateketisk handbok af Lundgren.

b) *Modersmålet.*

Den förberedande undervisningen sker fortfarande i flertalet af
småskolor efter den gamla stafnings- eller bokstafveringsmetoden.
Anledningarna dertill äro flera. Lärare och lärarinnor på många
ställen äro ej dugliga att använda ljudmetoden; skulle dessa lärare
öfvergifva en gammal metod för att öfvergå till en för dem okänd,
blefve ett sådant utbyte visserligen i hög grad olyckligt. En annan
anledning är den, att föräldrar och delvis äfven skolråd icke äro ljud-
metoden synnerligen bevägna. Der stafningsmetoden nyttjas, före-
kommer hon dock i de flesta skolor i förbindelse med skrifning.

Ljudmetoden användes i ungefär 60 skolor. Dubbelt så många
lärare skulle visserligen kunna använda densamma, men på grund
af obenägenhet för den från hemmens och skolrådets sida äro de
urständsatte dertill. Jag har likväl här och der anhållit, att de lärare,
som äro hemma i metoden, måtte få använda den. Der den på ett
förståndigt sätt blifvit begagnad, hafva barnen på jemförelsevis kort
tid lärt sig läsa innantill redigt och säkert. Att nu några lärare, och
isynnerhet sådana, som nyss kommit från småskollärare-seminariet,
gått allt för vidlyftigt till väga, utgör icke något bevis derpå, att ljud-

metoden skulle vara olämpligare än stafningsmetoden i skolor med flera än två årsklasser. Icke heller blir, såsom mången förmenar, färdigheten att läsa innantill sämre genom ljudmetodens användande; tvärt om. Visst är, att denna metod, rätt använd, har obestridligt stora förtäden, och detta särskildt med afseende på skolor, som äro mindre lyckligt lottade i fråga om barnantal och undervisningstid. Blott föröfningarne inskränkas till de allra nödvändigaste, och stafning derefter litigt öfvas i jembredd med läsningen, skall man ej hafva skäl att ångra användandet af ljudmetoden.

Vid *innanläsningsöfningarne* plägar läraren, när ett stycke första gången genomås, alltid läsa stycket sjelf först, hvarefter svårare ord och uttryck förklaras, och innehållet bekantgöres; och sedan stötestenarne sålunda blifvit undanröjda, läsa barnen stycket. Kursiv läsning öfvas litigt isynnerhet uti de högsta årsklasserna af småskolan.

Såsom undervisningsmateriel användes lösa bokstäfver, läsestaftar samt läseböcker af Rhode, Hägerman, Kastman och Sandberg.

Innanläsningsöfningarne uti folkskolan hafva ock merendels förbereds på det sätt som nyss nämndes i fråga om innanläsning i småskolan, ehuru man i folkskolan på ett mera djupgående sätt sökt att vid innehållsutredningen odla barnens förstånd och meddela dem insigt i det lästa samt få dem att begripligt och språkligt återgifva innehållet af det genomgångna. — Kursiv läsning har oupphörligen omväxlat med sådan läsning som varit förenad med »innehållsbehandling».

Svårt tyckes det dock vara att inom våra genuina dalssocknar få till stånd verklig välläsning och någon större läsfärdighet dels till följd af svårigheter för barnen att rätt uttala vissa ljud, dels ock till följd af den korta lärotiden.

Undervisningen i *språklära* inskränker sig till inlärandet af ordklasserna och satsens hufvuddelar. I några folkskolor går man längre.

Rättsskrifning sker, hvad såväl folk- som småskolor angår, dels genom afskrift ur bok, dels efter diktamen och, hvad särskildt beträffar folkskolan, dessutom genom ombildningar af satser och tidsformer m. m. samt derigenom, att lärungen får ur minnet återgifva något som förut blifvit genomgånet. Med några få, berömvärda undantag uraktlåta lärarne att så omsorgsfullt som behöfligt vore kontrollera barnens skrifning och rätta deras uppsatser. Rättsskrifningen uti skolorna lemnar mycket öfrigt att önska. Äfven härutinnan ser man de ledsamma följerna deraf, att man i Dalarne nödgas hafva inskränkt lärotid.

Välskrifning sker dels efter tryckta föreskrifter, dels — och detta är det allmännaste bruket — efter lärarens föreskrifning å svarta taflan.

Hvilketdera sättet är det bästa, är väl svårt att afgöra. — I åtskilliga skolor användes den Pählmanska metoden. Sägä hvad man vill om densamma, så mycket är säkert, att det snart nog märkes resultat efter den och att det alltid blir ordning och stil i skrifningen.

Till ledning vid undervisningen i modersmälet använda lärarne allmänt Norrléns »metodiska anvisningar». Dessutom begagnas Norrléns »Lärobok i modersmälet» uti många skolor af och till ledning för barnen.

c) Räkning.

Undervisningen bedrivnes i allmänhet på ett metodiskt och praktiskt sätt; läroängén är ordnad och systematisk. Skriftlig räkning omvexlar med hufvudräkning. — Det mekaniska har ej så mycket att säga som förr; det rationella förfaringssättet har kommit till heders. Man räknar nu icke »så långt» i skolorna; men man lär sig begripa hvad man räknar. Detta omdöme gäller både folk- och småskolorna, och af det senare slaget särskildt dem, hvilkas lärare genomgått någon seminariekurs.

I alla folkskolor har metersystemet öfvats.

Materiel i småskolan: kulram och kuber samt räknestafvar; i folkskolan: det allra vanligaste jemte meterstock och meterkarta.

Läroböcker, som begagnas, äro: Lundeqvista, Segerstedts, Velanders, Lindbloms, Schelins, Schmiedts och dessutom Junkers räknetabeller.

d) Geometri.

Området, hvarpå man här rör sig, är inskränkt och litet. Undervisningen har omfattat: uppritning och beskrifning af linier, vinklar och ytfiurer samt mätning af parallelogrammer och trianglar. Någon bestämd lärokurs genomgås i allmänhet icke; och få äro de skolor, der man gjort några nämnvärda framsteg. Vid undervisningen hafva lärarne emellertid gått förståndigt och praktiskt till väga.

Läroböcker: Bäckmans och Segerstedts.

e) Geografi.

Redan i åtskilliga småskolor grundlagges det geografiska vetandet, i det barnen vid åskådningsöfningarna inhemta de allmännaste geografiska begreppen och få lära sig hemtraktens geografi.

Undervisningen bedrivnes vanligtvis planmessigt och intresseväckande, på många ställen med lif och lust. Geografiska skildringar,

ländernas fysiska beskaffenhet, framställningar angående deras produkter och näringar, beskrifningar öfver folkens lefnadsätt och seder m. m. börja att mer och mer ingå såsom viktiga beståndsdelar uti undervisningen. — Jordglob och kartor nyttjas flitigt. Kartritning förekommer i en och annan skola.

Läroböcker: Erslevs, Hägermans, Almqvists, Lindhs, Ålunds, Folk-skolans geografi.

f) *Historia.*

Äfven i detta ämne har undervisningen märkbart gått framåt med stora steg. Så t. ex. äro de folkakolor få, der man nu får uteslutande höra talas om slagtningar och blodiga bedrifter. Äfven och i synnerhet för fredens välsignelser har man fått öppet öga. Icke blott krigets hjeltar skildras, utan ock personer som gått i spetsen för andlig odling, civilisation och industri m. m. Ej blott vinningar genom svärdet, utan äfven vinningar, som skett genom tankens skärpa, genom snillet, idogheten och företagsamheten skildras.

Vid den historiska såväl som vid den geografiska undervisningen ansluter man sig till det som folkskolans läsebok i den vägen har att bjuda på.

Undervisningssättet är, såsom ofvan är antydt, sannt fosterländskt och lifligt.

Läroböcker: Odhners, Lundeqvists, Hägermans.

g) *Naturkunnighet.*

Fortfarande måste man anse, att detta ämne i jemförelse med andra ej står så särdeles högt. Dock håller det på att mer och mer arbeta sig upp. De yngre lärarne särskildt äro intresserade deraf och bedriva undervisningen hurtigt och praktiskt. Materiel anskaffas i allt större utsträckning. Anatomiska och zoologiska planscher höra ej längre till sällsyntheterna, icke heller fysikaliska apparater och mineralsamlingar.

Menniskokroppen och dess vård utgöra framför allt föremål för uppmärksamheten, och barnen få lära sig, hvad som för denna är skadligt och nyttigt, den stora betydelsen af nykterhet, inre och yttre renlighet m. m.

Hvad som minst förekommer är läran om växterna. Det händer dock, att en och annan lärare efter planscher, men äfven ute i det fria efter naturen sjelf meddelar barnen undervisning om naturen.

De allra allmännaste naturföreteelserna meddelas vanligen efter läsebokens framställning.

Läroböcker: Berlins, Segerstedts, Celanders och Lundeqvists.

b) *Åskådningsöfningar.*

Dessa försiggå i nästan alla småskolor på opraktiskt och otillfredsställande sätt. Något tvunget, slentrianmessigt och intresselöst utmärka dem. Lärarne tyckas i allmänhet vara generade för detta undervisningsämne; och hafva de ej planscher eller afbildningar af djur, så stå de der alldeles rådlöse.

Sandbergs bilderark finnas i några skolor; i allmänhet förekommer ej någon särskild materiel.

i) *Sång.*

I småskolan sjunges efter gehör, så äfven i folkskolan; dessutom förekomma i folkskolorna öfningar i tonträffning. Man sjunger dels efter siffror, dels efter noter. På somliga ställen sjunges unisönt, på andra i stämmor.

Då och då sjunges en sång mellan och under lektionerna såsom uppträffningsmedel.

På det hela taget sjunges det icke så mycket och så väl som man i betraktande af dalallmogens begåfning och benägenhet för sång kunde hafva skäl att vänta. — I en och annan skola står dock sången högt.

Vid tanken på sångens beskaffenhet i våra skolor känner jag mig nästan frestad att utropa: »bort med det myckna konstnärliga, nötandet i stämmor o. d.; låt barnen sjunga unisönt, efter gehör friskt, gladt och af hjertans lust; vi hafva ej så mycken tid i våra skolor till sången, att vi kunna komma någon väg i musikaliak färdighet». Och för öfrigt — männe allmogens barn, sedan de slutat i skolan, fortfarande öfva sig i tonträffning och stämmor? — Har läraren stor fallenhet och lust för sång och dertill stor undervisningskicklighet, må han ju gå framåt, så långt han kan.

Sångböcker, som användts, äro: Norléns, Noréns, Lunds och Sandbergs.

Orgel finnes i 35 skolor.

k) *Teckning.*

Allmänt användes Stuhlmannska metoden i både folk- och småskolor. Det torde vara för tidigt att fälla ett stadgadt och säkert omdöme om denna metods lämplighet eller olämplighet för våra folkskolor.

l) *Gymnastik.*

Nog gymnastiseras, men mycket oregelbundet och ojemnt. I småskolan inskränkes barnens gymnastiserande till öfningar att ordentligt ställa upp sig, gå ut och in samt att inne i skolan då och då under lektionerna resa sig från bänkarna.

I folkskolorna förekomma fristående rörelser, som mångenstädes utföras utan precision och kläm. Marscher, språng- eller hoppöfningar förekomma sällan, vapenöfningar likaså. De skolor höra till undantagen, der gymnastik utföres med lif och lust.

En sådan skola är folkskolan vid Gärdejö i Rättvik.

m) *Trädgårdsskötsel och trädplantering.*

Inom detta inspektionsområde kan en ordnad och systematisk trädgårdsskötsel knappast komma i fråga. Tidigt på våren försvinna barnen från bygden och begifva sig till fåbodarne, för att ej komma tillbaka förr än sent på hösten.

Uti de 18 skolor, der trädgårdsskötsel och trädplantering förekomma, har man ej anledning att förneka lärarnes insigt, intresse och flit. Undervisningen har omfattat ympning af träd, träds och buskars skötsel. På ett och annat ställe hafva barnen planteringsland, men dessa skötas sällan ordentligt på grund af ofvan anförda olägenhet.

20 skolträdgårdar finnas.

n) *Slöjd.*

Slöjden öfvas på ändamålsenligt och godt sätt.

Undervisningen har såväl af lärare som af barn omfattats med kärlek och stort intresse. Slöjden i skolan måste fortfarande anses såsom en kraftig sporre till flit, uppmärksamhet och noggrannhet, och medför en behaglig och helsosam omvexling i skollifvet.

V. *Undervisningstiden.*

Uti alla distriktets församlingar utom i Bjursås är, hvad flertalet skolor beträffar, den årliga undervisningstiden kortare än 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor; genom särskild kunglig tillåtelse åtnjuta dock äfven dessa församlingar fullt statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor.

Emellertid förhåller det sig med undervisningstiden i de olika distrikten på följande sätt:

36 *veckor* i Ore folkskolor (2)¹⁾ = 2 skolor,

34½ *veckor* i Bjursås alla skolor²⁾ (2 folkskolor, 2 mindre folkskolor och 7 småskolor), Löfajö folkskola i Floda¹⁾, Myrbacka folkskola i Jerna, Bingsjö folkskola i Rättvik¹⁾, Boda folkskolor (2)¹⁾, Mora Strands småskola, Elfdalens flyttande skolor (1 folkskola, 1 mindre folkskola och 5 småskolor) samt Venjans flyttande folkskola = 25 skolor.

32 *veckor* i flyttande folkskolan i Ål = 1 skola.

30 *veckor* i Floda öfriga folkskolor (2), Hulå folkskola i Jerna, Äppelbo folkskola och mindre folkskola, Malungs alla skolor (7 folkskolor, 2 mindre folkskolor och 12 småskolor), Gagnefs folkskolor (4), Dalfors mindre folkskola i Ore, Bergkarlås folkskola¹⁾, flyttande småskolan i Mora, fasta folkskolan i Elfdalen och fasta folkskolan i Venjan = 35 skolor.

28 *veckor* i Lima folkskolor (4), Transtrands mindre folkskola¹⁾, Siljansnäs folkskola och mindre folkskola, Mora öfriga folkskolor (5), Särna folkskola, Idre folkskola samt Rättviks alla skolor (8 folkskolor och 19 småskolor) = 41 skolor.

26 *veckor* i Floda mindre folkskola och småskolor (4), Nås alla skolor (2 folkskolor, 3 mindre folkskolor och 5 småskolor), Jerna mindre folkskolor (2) och småskolor (7), Äppelbo småskolor (3), Transtrands folkskola, Leksands alla skolor (6 folkskolor, 1 mindre folkskola, 33 småskolor), Siljansnäs småskolor (6), Gagnefs småskolor (23), Åls fasta folkskola och småskolor (9), Orsa folkskolor (3) och mindre folkskolor (2), Ore småskolor (7), Våmhus folkskolor (2), Särna mindre folkskolor (2) och småskola, Idre mindre folkskola och småskola = 126 skolor.

24 *veckor* i Lima småskolor (10), Transtrands småskolor (6), Orsa småskolor (15), Mora mindre folkskolor (2) och småskolor (17), Elfdalens mindre folkskolor (3)¹⁾, Våmhus småskolor (4) och Venjans småskolor (6) = 63 skolor.

22 *veckor* i Solleröns folkskola och småskola, Boda småskolor (6) och Elfdalens fasta småskolor (3) = 11 skolor.

Dock läses i åtskilliga distrikt och skolor utöfver den sålunda genom kunglig dispens fixerade lärotiden. Så t. ex. i Malungs folkskolor, i nästan alla Rättviks skolor, i Transtrands folkskola m. fl.

Allt fortfarande torde det blifva behöfligt, att Kungl. Maj:t i nåder beviljar statsanslag för de skolor, som hittills haft sådant sig förunnadt

¹⁾ Afdelningeläsning på olika tider.

²⁾ I folkskolorna afdelningeläsning.

oaktadt den förkortade läsetiden; ty det är alldeles omöjligt att under hela den lagliga tiden få ordentlig skolgång till stånd på de orter, der åbodesflyttningarne äro allmänna.

Uti en del mindre folkskolor och folkskolor med afdelningsläsning undervisas afdelningarne på olika tider, i det på somliga ställen den lägre afdelningen besöker skolan under den blidare tiden af läseterminerna och den högre afdelningen under den kallare tiden, på andra ställen deremot besöka afdelningarne skolan hvarannan vecka; skolor finnas ock, der afdelningarne undervisas olika dagar i veckan. — Till den *första kategorien* höra: kyrkakolan i Bjursås; 3 folkskolor i Gagnef, folkskolorna vid Löfsjön i Floda, Bingjö i Rättvik samt Bergkarlås i Mora; mindre folkskolorna i Dalen i Transtrand och Oxberg i Mora. Till den *andra kategorien* höra: begge folkskolorna i Boda, folkskolorna å Stranden och i Färnäs i Mora samt vid Furudal i Ore; de 3 *fasta* mindre folkskolorna i Elfdalen. Till den *tredje kategorien* höra: Vengjans kyrkskola och folkskolan vid Dådren i Rättvik samt mindre folkskolan i Hedebyn i Särna. Vid Strands folkskola i Ore läser högre afdelningen 5 veckor af vårterminen ensam, resten af vårterminen läsa afdelningarna 3 dagar i veckan hvaradera; lägre afdelningen läser hela höstterminen, fastän de 10 sista veckorna gemensamt med den högre.

Om repetitions- och slöjdskolor är förut taladt.

Med afseende på fördelningen af vår- och höstterminerna hänvisas till min företrädarens uppgifter, förhållandena äro i allmänhet oförändrade.

I somliga distrikt undervisas 6 dagar i veckan, i andra blott 5. — Den dagliga undervisningstiden utgör för folkskolorna 6 och för småskolorna 5 timmar. I mindre folkskolor och i folkskolor, som ej hafva småskolor under sig, läser småskoleafdelningen 5 timmar om dagen.

1 å 2 timmars middagsrast lemnas i alla skolor. Mellan 2 på hvarandra följande lärotimmar lemnas 5 å 10 minuters ledighet.

VI. Förhör.

1. *Förhör med hemläsare* i enlighet med skolstadgans § 38 förekomma sällan, huru nödvändiga de än äro. Glädjande nog börjar hemläsarnes antal mer och mer minskas, och flertalet af de barn, hvilka i de offentliga uppgifterna angifvas såsom hemläsare äro sådana, som icke infunnit sig i skolan, derför att de enligt föräldrarnes tanke varit allt för unga, således de barn af yngsta årsklassen, som varit födda i slutet af året.

2. *Offentliga förhör enligt § 46 af skolstadgan* ega rum i alla församlingar och i alla skolor, uti en del två gånger och i andra en gång

om året. Dock blir det mer och mer vanligt, att dessa förhör hållas blott en gång om året, vid läsårets slut.

3. *Afgångspröfning* i öfverensstämmelse med § 47 i skolstadgan eger i allmänhet rum antingen å särskild tid eller i sammanhang med årsexamen. Afgångsbetyg pläga vederbörande pastorer affordra barnen, innan dessa mottagas i nattvardsskolan.

4. *Afdelningsförhör* i de skolor, der olika afdelningar besöka skolan olika tider, samt *roteförhör* i flyttande skolor hållas regelbundet minst en gång i månaden.

5. *Feriesförhör* under somrarna hafva anordnats här och der inom inspektionsområdet. Dessa förhör besökas dock ojemt, något som är lätt förklarligt, då man besinnar, att barnen under sommaren vistas i aflägsset liggande fäbodas. — På flera ställen har man nödgats upphöra med förhören, då inga barn infunnit sig.

Vid årsexamina samt vid afgångspröfningarna i folkskolan är skolrådets ordförande eller annan prestman samt någon skolrådsledamot närvarande. — De offentliga förhören i småskolorna ledes af presterskapet eller ock af folkskollärarne.

VII. Lärarne.

Antalet lärare i folkskolorna har ökats med 19, under det antalet lärare i mindre folkskolor och småskolor minskats med 15 under den gångna perioden. — Af de vid folkskolorna anstälde lärarne äro 58 män och 18 kvinnor, deri inberäknade 11 biträdande lärare (3 män och 8 kvinnor); af dessa 76 hafva 65 (55 män och 10 kvinnor) aflägt vederbörlig examen vid statens seminarier. Af mindre folkskolornas och småskolornas lärarepersonal (106 män och 141 kvinnor) hafva 132 (42 män och 90 kvinnor) undergått pröfning¹⁾, alltså är antalet af dem, som icke undergått pröfning¹⁾ 115 (64 män och 51 kvinnor). — Af de biträdande lärarne hafva 9 (2 män och 7 kvinnor) undergått pröfning¹⁾, och 2 (1 man och 1 kvinna) hafva ej pröfvats.

Inom inspektionsområdet finnas inalles 164 lärare och 159 lärarinnor mot resp. 182 och 137 vid 1880 års slut.

Den svårighet att få examinerade lärare till en del folkskolor, hvarom förra inspektionsberättelsen nämner, finnes ej mera. Till alla lediga folkskollärartjenster anmäla sig många kompetente sökande. Icke ens de aflägsnaste finmarksskolor behöfva längre vara utan examinerade lärare.

¹⁾ Enligt kungl. kung. d. 5 Juni 1886.

Såsom totalomdöme om lärarnes sätt att uppfylla sina pligter kan jag ej säga annat, än att de med få undantag troget, samvetsgrant och flitigt sköta sitt maktpåliggande och dryga kall. Framför andra hafva lärare och lärarinnor vid de mindre folkskolorna ett ansträngande och mången gång otacksamt arbete, hvilket öfverstiger deras förmåga. Äfven de arbeta emellertid med nit och kraft.

Några anmärkningar i fråga om lärarnes sedliga lif har jag ej anledning att framställa.

Ett och annat skulle kunna sägas om en del lärares kyrkliga hållning, hvilken icke öfverallt är så fast och pålitlig. Jag har dock tyckt mig märka, att flere af desse lärare börjat inse sektväsendets och separatismens vådor i kristligt, kyrkligt och socialt afseende. Lyckligt emellertid vårt land, om det i sin helhet har lärare, som i gudsfruktan, tukt och nykterhet kunna mäta sig med det stora flertalet inom detta inspektionsområde.

Med afseende på kunskaper, undervisningsskicklighet och förmåga att upprätthålla disciplin märker man naturligtvis stor olikhet. I detta afseende förtjena efter min uppfattning af de 65 folkskollärare 4 vitsordet »berömligt», 17 »med beröm godkändt», 42 »godkändt» och 2 »svagt» eller »dåligt».

VIII. Skollokaler.

I alla distrikt byggas och underhållas folkskolehusen på gemensam bekostnad efter de grunder, som för kommunalutgifters utgörande äro bestämda. Småskolehusen deremot byggas och underhållas af skolrotarne eller byalagen utom i 8 distrikt; i ett och annat lemna församlingen något bidrag åt rotarne till byggnad.

De i förra berättelsen omnämnda tvisterna med afseende på småskolehusen fortfara ännu här och der. I Mora t. ex. har det gått så långt, att tvenne byalag under fordran af inlösning eller hyra stängt sina skolhus för skolrådet och för — sina egna barn; det ena skolhuset är dock upplåtet igen. Barnen i den by, der skolhuset fortfarande är stängdt, hafva till största delen under mera än 2 års tid saknat skolundervisning med anledning af detta byamännens tilltag. En af de nämnda byarne hade reparerat sitt skolhus. Byamännen kunde ej blifva ense om kostnadens fördelning. De tredskande ständes till häradersrätt, men utan resultat. I fråga varande kostnad upptogs då i församlingens utgifts- och inkomststat såsom utgift till berörda by och såsom inkomst af densamma. På anförda besvär förklarade Konungens Befallningshafvande i länet, att kyrkostämman

icke egde att taga befattning med detta ärende, då skolan vare hufvudernas och icke församlingens. Kammarkollegium, dit kyrkostämman dragit ärendet, har gifvit församlingen rätt på grund af ett sockenstämmoprotokoll från år 1849, enligt hvilket byamännen skulle hafva öfverenskommit med församlingen att, der skolhusbyggnad inom ett område blefve nödig, för detta område särskildt och på dess egen bekostnad densamma uppföra. Kongl. Maj:t har i anledning af anförda besvär fastställt det slut, hvori Kongl. Maj:ts Befallningshafvande stannat.

Godt vare det onekligen, om församlingarna kunde öfvertaga kostnaderna för skolväsendet i sin helhet; förr blir det nog aldrig reda och ordning i fråga om småskolehusen. Nu stå de på många ställen och förfalla, hvarken församling eller hufvudärer anse sig skyldige att bygga eller reparera. Dessutom blifva de, så länge det ännu ej är afgjort, hvilken som har rätt att disponera öfver dem, händar för separatism och mycken oordning. Betecknande är det svar, som en skolrådsordförande erhöi af en småskollärare, då denne tillhöi att hafva snyggt och rent i skolan. Så ungefär lydde svaret: »Ni bjuder, att jag skall hafva rent i skolsalen, men huru är detta möjligt? I lördags åt jag skura, i söndags hade en baptistpredikant sammankomst här, i måndags en annan separatist, i tisdags en predikande vermlandskulla, och på onsdagen hade goodtemplarne sammanträde. Men det värsta af allt är det, att dessa sammankomster räcka in på nätterna, så att jag ej får hvila; på detta sätt blir jag oduglig för mitt kall». Några kommentarier behöfver jag ej göra. — Ett annat exempel. I Siljansnäs beredde sig för ej länge sedan en hop ungdom tillträde till ett skolhus nattetid och stälde till med dans och bråk derinne. Ledarne blefvo åtalade och dömdo till böter af häradersrätten, hofrätten upphäfde i hufvudsak domen, orostiftarne kunde ej näpsas. Med otålighet afvakas Kongl. Maj:ts utslag i målet.

Skall oeffterrättighetstillståndet i fråga om skolhusen fortfara, så är det ju icke omöjligt, att dessa i våra folkrikaste dalssocknar blifva behagliga tillflyktsorter för de herrar, som börjat fara omkring och predika frihet från alla band, köttets evangelium. — Emellertid hafva församlingar och skolråd behof af kraftigt stöd från alla myndigheters sida, när det gäller att häfda skolrådets rätt att hafva tillsyn öfver de lokaler, som till skolor äro upplåtna.

Som i förra berättelsen hela Dalarnes alla skolhus äro sammanräknade kan jag icke bestämdt angifva skilnaden mellan antalet vid 1880 och vid 1886 års slut inom detta område. Emellertid gestaltar sig förhållandet med afseende på tillväxten under femårsperioden sålunda:

1882	293	egna	26	hyrda.
1883	299	»	29	»
1884	299	»	28	»
1885	309	»	27	»
1886	306	»	30	»

Såsom förut varit vanligt, har jag såsom »egna» upptagit alla dem som rotarne eller byarne uppfört. Om man medräknar ett skolkus i Mora, hvilket af byamännen är stängdt, samt 2 i Rättvik, hvilka icke under det senaste året användts, hvarför de icke heller upptagits i skolrådets berättelse för 1886, har antalet under perioden således ökat med 16 egna och 4 hyrda.

Nya *folkskolehus* hafva uppförts i Jerna (1), Malung (3), Lima (1), Siljansnäs (1), Gagnef (1), Bjursås (1), Rättvik (1), Boda (1), Orsa (1), Mora (3), tillsammans 14, och nya *småskolehus* i Näs (2), Floda (1), Bjursås (4), Rättvik (1), Orsa (3), Elfdalen (2), tillsammans 13. Af dessa äro 11 uppförda under 1882; vid 1881 års slut skulle det alltså hafva funnits 282 egna. Dessutom hafva under 1886 uppförts en slöjdlokal i Leksands Noret samt en i Orsa. Ett folk- och ett småskolehus äro nyligen uppförda i Jerna, men ej ännu fullt färdiga. Grunden till ett folkskolehus i Bjursås är lagd.

Såväl folk- som småskolehusen, hvilka på senare åren uppbyggts äro ändamålsenliga och rymliga samt merendels byggda och inredda efter normalritningarne.

I de äldre skolhusen är det mångenstädes illa stäldt med inredning och inventarier samt med luftvexling.

Vid inspektionerna hafva lokalerna vitsordats, såsom här nedan angifves.

Kontrakt.	Folkskolor.						Mindre folkskolor och småskolor.					
	Egna.			Hyrda.			Egna.			Hyrda.		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c
Vesterdals.....	13	4	1	1	—	—	17	29	5	1	1	—
Leksands	11	5	2	—	—	—	24	47	10	—	3	—
Rättviks	12	4	—	—	—	—	20	28	2	—	1	—
Mora	14	2	—	—	—	1	11	18	17	—	4	2
Summa	50	15	3	1	—	1	72	122	34	1	9	2

14,9 % af de »egna» småskolehusen äro »under medelmåttan». De flesta af dessa bristfälliga hus komma på Leksands och Mora kontrakt.

I allmänhet äro skolhusen brandförsäkrade.

IX. Undervisningsmateriel.

Församling och skolråd hafva visat stor beredvillighet i att anskaffa det oundgängligaste i fråga om materiel. På mina framställningar i den vägen har jag sällan fått nej till svar. Det enda som vederbörande varit motvilliga i att anskaffa är, hvad småskolan angår, plansocher för åskådningsundervisningen och, hvad beträffar folkskolan, de dyrbara fysikaliska instrumenten. På anskaffande af dessa föremål har jag ej heller strängt hållit. — För den geografiska undervisningen äro skolorna i allmänhet rikligt försedda. Flere skollärare hafva på initiativ af folkskolläraren i Åls kyrkskola och efter hans idé sjelfve börjat förfärdiga rätt goda kartor, som åtminstone hafva den förtjensten, att de, upptagande endast det som barnen enligt sina lärokurser hafva att inhemta, äro rediga och tydliga.

Vid inspektioner, som egt rum, hafva angående materielen följande vitsord gifvits:

god	för	35 skolor,
medelmåttig	»	250 »
under medelmåttan	»	2 »

Måttstocken, efter hvilken dessa vitsord gifvits, har i hufvudsak varit densamma, som i näst föregående berättelse angifvits.

X. Anteckningsböcker.

Sådan *förteckning* som *omförmäles* i *skolstadgans* §§ 36 och 39 finnes i alla distrikt och föres ordentligt. Ur denna förteckning göres numera endast en gång om året, vid läsårets början, utdrag, som tillställas vederbörande folkskollärare och genom dem småskollärarne samt innehålla uppgift å de till hvarje folkskoleområde, i skolåldern inträdande barnen.

Hufvudbok finnes i alla folkskolor samt i en och annan mindre folkskola.

Examenskatalog och *dagbok* finnas i alla skolor.

Anteckningsböckerna äro uppställda efter goda formulär och på öfverskådligt samt ändamålsenligt sätt. De flesta skolråden requirera dem hos Nya Boktryckeri-Aktiebolaget i Falun.

För nästan alla skolor äro *inventarieförteckningar* uppgjorda.

XI. Tillsyn.

Uti 13 distrikt äro tillsyningsmän tillsatta, hvilkas skyldighet det är att vaka öfver skolgången; i de öfriga distrikten hafva skolrådsledamöterna jemte andra i skolstadgan bestämda skyldigheter äfven denna. Med afseende på utöfvandet af dessa skyldigheter har jag ej anledning att fälla annat omdöme, än det som min företrädare fält. Dock finnas här och der såsom t. ex. i Nås, Malung, Lima, Mora och Särna skolrådsledamöter, som med insigt i och intresse för skolans arbete äro verkliga stöd för inspektör, skolrådsordförande och lärare. I de flesta fall får dock presterskapet, och särskildt skolrådsordföranden göra allt; och jag beklagar våra skolor, om man ändtligen lyckas drifva saken derhän, att kyrkoherdarne upphöra att vara sjelfakrifna ordförande i skolråden. Jag instämmer i det yttrande som Dr Åmark i förra berättelsen afgifver: »Jag är lifligt öfvertygad, att skulle genom lag förhållandet ändras, så skulle skolan på många ställen gå tillbaka och det i allmänhet varda slut på den kontinuitet, den lugna utveckling och det jemna framåtskridande, som nu af hvar och en måste medgifvas på de flesta ställen ega rum». Visst är, att inspektören, om han ej hade församlingarnas kyrkoherdar och presterskap till sitt bistånd, skulle stå sig ganska slätt. I alla distrikt utom ett har jag rönt kraftig hjälp af skolrådsordförandena.

Öfver småskolorna hafva folkskollärarne i regel den närmaste tillsynen.

XII. Folkets förhållande till skolan.

Ännu bibehåller man i Dalarne, såsom förr blifvit nämndt, en viss förkärlek för småskolorna. Dock börjar folket allt mer och mer inse behovet, nödvändigheten och nyttan af större kunskaper och boklig bildning. Man träffar i våra dagar bland allmogen verkliga vänner till en sund folkupplysning och till folkskolans sak. När man besinnar, hvilka kostnader församlingarne nedlägga på sitt skolväsen, huru den ena skolan efter den andra upprättas, och det ena skolhuset efter det andra reser sig, huru inventarier och materiel till behof anskaffas, så måste man erkänna, att folket öfver hufvud taget åtminstone böjer sig för tidens kraf med afseende på undervisningen. Man måste medgifva att det underkastar sig rätt känbara bördor för undervisningsväsendet. Att klagomål förspörjes från ett och annat håll, kan man

ej undra öfver. — Att folket ändå i grund och botten intresserar sig för skolan, dertill kan man sluta dels af det nyss anförda, dels ock deraf, att barnens föräldrar och anhöriga allmänt bevista de mera högtidliga tillfällen i skolans lif, såsom examensdagar och andra festliga stunder, att de vid läraremöten närvarande med uppmärksamhet och stillhet följa förhandlingarne, att folket vid föräldramöten är mangrant tillstädes o. s. v. — Viset kan man ännu få höra, att »barnen lära sig endast odygd i folkskolan», att de der »läsa en hop onyttiga saker, och lära sig blifva högfärdiga och lata» m. m. Men dylika yttranden blifva mer och mer sällsporda. De som nu tyckas uppträda såsom vår folkskolas afgjorda och oförsonliga fiender äro baptisterne.

Af alla undervisningsämnen är kristendomen det, som folket sätter mest värde på. Skulle våra reformifrare lyckas i sina bemödanden att aflägsna detta ämne från skolan, så komma de att på samma gång aflägsna folkets förtroende och kärlek till henne.

Kan nu skolans arbete blott fortgå i en praktisk riktning, och fullgöra lärarne på ett praktisk och lefvande sätt sina åligganden, så skola visserligen folkets förtroende och kärlek till skolan oaktadt alla bördor icke minska, utan tvärt om tilltaga i innerlighet och styrka. Kan vår kära folkskola bibehålla en kristlig karakter samt mer och mer låta den uppfostrande sidan af sin verksamhet träda i dagen och göra sig gällande, skall hon blifva folket allt kärare och kärare, och detta skall deltagande stå bredvid henne stödjande och bedjande.

XIII. Sockenbibliotek.

Sockenbibliotek finnas i alla distrikt utom i Idre. De äro mer eller mindre rikhaltiga. Biblioteket i Ål innehåller omkring 1,400 band, och det i Leksand omfattar 1,200. För öfrigt varierar bandens antal i de olika biblioteken mellan 100 och 600.

Särskilda boksamlingar finnas i Bingejö och Dådren af Rättviks församling, uti Mockfjärd i Gagnef samt uti Furudal i Ore.

Med afseende på uppsigten öfver och vården af boksamlingarne råder temligen stor olikhet. De flesta stå under pastors eller skolrådets tillsyn, några under kommunalnämndens. Här och der hafva boksamlingarne varit mycket illa vårdade och i oordnad skick. Der så förhållit sig, har jag sökt förmå skolråden afhjelpa bristen. I de flesta fall hafva de ock beredvilligt åtagit sig besväret, från ett och annat har jag erhållit till svar, att det icke tillhör skolrådet att dermed taga någon befattning. För tillökningen och underhållet af böckerna

sörjes i allmänhet föga. Ett och annat berömvärdt undantag finnes dock. I Leksand har en del af hundakatten anslagits till bokinköp. — Biblioteket anlitas merendels trögt; utlåningar ske ej ofta, ett förhållande som till en del står i sammanhang med den omständigheten, att nya böcker icke inköpas. Likväl finnes församlingar, der läslusten tyckes vara rätt stor, och der biblioteket anlitas rätt flitigt, isynnerhet af ungdomen och de äldre skolbarnen.

XIV. Kostnaden för skolväsendet.

Denna framgår af följande utdrag ur skolrådets berättelser i ekonomiskt afseende för år 1886.

Debet.

Tillgångar från 1885.....	Kr.	31,973,31.
Ränta och dylikt.....	»	2,067,25.
Bidrag af skoldistriktet.....	»	108,374,61.
» » staten.....	»	61,573,00.
» » landsting.....	»	750,00.
Öfriga inkomster.....	»	7,675,64.
Skuld.....	»	48,710,68.

Summa Kr. 261,124,49

Kredit.

Skuld vid årets början.....	Kr.	51,567,54.
Till lärares aflöning.....	»	134,252,79.
» lokaler och inventarier.....	»	22,191,23.
» undervisningsmateriel.....	»	5,205,33.
Öfriga utgifter.....	»	18,679,72.
Tillgångar vid årets slut.....	»	29,227,88.

Summa Kr. 261,124,49.

Kostnaderna belöpa sig i medeltal:

	På hvarje skol- besökande barn ¹⁾ .	På hvarje person.
för Vesterdals kontrakt.....	Kr. 20,24	Kr. 3,25.
» Leksands ».....	» 15,34	» 2,34.
» Rättviks ».....	» 18,31	» 2,76.
» Mora ».....	» 25,30	» 3,90.
för hela området.....	{ 1886 Kr. 19,80	Kr. 3,06.
	{ 1880 » 17,37	» 2,32.

¹⁾ Mellan 7 och 14 år.

Det enda distrikt, som har några betydande donationer, är Ål, hvilket eger den s. k. »Vestborgska fonden», uppgående vid 1886 års slut till 12,845,48 Kr., och dessutom en fjerdepart i Falu Bergslag. Rantan af dessa medel användes till böcker, mat, kläder och skodon m. m. åt fattiga skolbarn, som ej ännu konfirmerats.

Enviken i Maj 1887.

Emil Lund.

Berättelser om Folkskolorna inom Vexiö stift

åren 1882—1886.

I.

Kinnevalds, Allbo, Sunnerbo och Konga kontrakt.

Inspektionsområdet, med en ytvidd af 62,246 kvadratmil och med en folkmängd vid detta års början af 133,497 personer, omfattar 62 skoldistrikt med följande

I. Undervisningsanstalter.

A. Småskolor.

Sådana skolor finnas inom inspektionsområdet till ett antal af 156, af hvilka 16 äro fasta och 140 flyttande. Af de senare flytta 68 mellan två, 68 mellan tre och 4 mellan fyra rotar eller stationer.

I medeltal komma 2,88 skolrotar på hvarje flyttande småskola och 3,33 kalendermånaders årlig undervisningstid på hvarje skolrote.

Lärarepersonalen vid småskolorna utgöres af 28 småskolelärare, 125 småskolelärarinnor samt 3 folkskolelärare vid fasta folkskolor, hvilka äfven ansvara för undervisningen i motsvarande distrikts småskolor.

Undervisningsämnen, som upptagits i småskolans lärokurs, äro desamma, som föreskrifvas i folkskolestadgan § 12 mom. 2.

Alla småskolorna äro ordnade såsom förberedande undervisningsanstalter för folkskolan, till hvilken barnen ordentligt uppflyttas, sedan de väl inhemtat den föreskrifna småskolekursen.

Småskolan omfattar nästan allmänt *tre årsklasser* barn eller, som är detsamma, en *treårig lärokurs*.

Endast i tvenne fasta småskolor är lärokursen begränsad till två år. Vidare är att märka, att *alla småskolorna på landsbygden* äro delade i *tvenne skolklasser* eller *afdelningar*, af hvilka den lägre i regeln utgöres af första årsklassen och den högre af den eller de öfriga årsklasserna. För hvardera af dessa begge afdelningar äro särskilda kurser bestämda, efter hvilkas inhemtande flyttning sker från den lägre afdelningen till den högre och från denna till folkskolan.

I nästan alla dessa småskolor på landsbygden undervisas begge afdelningarne (eller alla årsklasserna) *samtidigt af samma lärare eller lärarinna*. Endast i tre småskolor på landsbygden undervisas de begge afdelningarne särskildt eller hvar för sig.

I Wexiö stad finnes åter särskild lärarinna för hvarje årsklass i småskolan.

För öfrigt må nämnas, att de grundsatser med afseende på småskolans uppgift, verksamhet och förhållande till folkskolan m. m., som under långliga tider tillämpats och pröfvats ändamålsenliga, under denna inspektionsperiod vunnit ännu större stadga och fasthet genom de omarbetade reglementen, lärokurser och arbetsordningar, som derunder till efterrättelse blifvit fastställda. Också arbeta småskolorna numera mycket regelbundet och likformigt samt i allmänhet på ett ganska tillfredsställande sätt.

B. *Egentliga folkskolor.*

Af dessa skolor, afsedda för de mera försigkomna barnens undervisning, sedan de inhemtat småskolans lärokurs, finnas för närvarande inom inspektionsområdet 104, af hvilka 6 tillkommit under denna inspektionsperiod. För öfrigt äro 4 folkskolor redan beslutade att inrättas, ehuru de ännu icke kommit i gång.

Af nämnda antal befintliga folkskolor äro 29 *fusta* och 75 *flyttande*. Af de senare flytta 50 mellan två, 19 mellan tre och 6 mellan fyra rotar eller stationer. Sedan de beslutade nya folkskolorna träda i verksamhet, skall dock icke mer än 1 folkskola komma att blifva flyttande mellan 4 skolrotar.

I medeltal komma för närvarande 2,4 rotar på hvarje flyttande folkskola och 15 veckors årlig undervisningstid på hvarje rote. Dessa medeltal utgjorde år 1863 respektive 3,8 rotar och 9,0 veckor, och då de nu utgöra, som sagdt, 2,4 rotar och 15 veckor, så kan häraf bäst bedömas, huru den flyttande folkskolans ställning och villkor under tidens fortgång alltmera förbättrats.

Läroämnena i folkskolans lärokurs äro desamma som finnas föreskrifna i folkskolestadgan § 12 mom. 1.

Lärokursen omfattar i 58 folkskolor *fyra* och i 46 *tre* år. De tre eller fyra årsklasserna barn i folkskolan äro, på samma sätt som i småskolan indelade i *tvenne skolklasser eller afdelningar*, af hvilka den lägre har en- eller vanligast tvåårig kurs och den högre alltid (utom i en skola) tvåårig kurs. Dessa begge afdelningar, för hvilka särskilda lärokurser äro fastställda, undervisas *samtidigt af samme lärare* i 9 fasta folkskolor och nästan öfverallt i de flyttande skolorna. I 16 fasta skolor och å 7 stationer vid flyttande folkskolor undervisas åter afdelningarne på *olika tider af samme lärare*, och i 4 fasta skolor undervisas hvar afdelning af särskild lärare eller lärarinna.

Barnen intagas i folkskolan först sedan de vid anställd examen visat sig hafva inhemtat småskolans lärokurs. Derefter tillhöra de folkskolans lägre afdelning, till dess de nöjaktigt genomgått dess föreskrifna kurs, då de uppflyttas i öfre afdelningen, der de qvarblifva, till dess de äro mogna att taga utexamen. Hela skolkursen både i småskolan och folkskolan intill denna utexamen är i regeln beräknad till 6 å 7 år.

Slutligen får nämnas, att folkskolorna genom nyligen omarbetade reglementen, lärokurser och läsordningar blifvit ordnade, så vidt möjligt varit, i öfverensstämmelse med fordringarne i den nya folkskolestadgan och normalplanen.

C. *Fortsättningsskolor.*

Inom 35 skoldistrikt finnas för närvarande icke mindre än 51 *fortsättningsskolor för de utexaminerade barnen*. Af dessa skolor hållas 34 under 6 veckor och 17 under kortare tid, nämligen 4,4 $\frac{1}{2}$ eller 5 veckor. Såsom bevis på församlingarnes tilltagande sympati och förtroende för dessa skolor kan nämnas, att 1 skoldistrikt anordnat fyra, 2 skoldistrikt hvartdera tre och 9 skoldistrikt hvar ett två fortsättningsskolor, under det i förra tider stora svårigheter vanligen mötte att få blott *en* fortsättningsskola inrättad äfven i de största församlingar.

För innevarande år åtnjuta 32 fortsättningsskolor inom inspektionsområdet statsbidrag. Dessa skolor äro allesamman ordnade i noggrann öfverensstämmelse med föreskrifterna i Kongl. Kungörelsen den 11 September 1877 samt i allmänhet med anvisningarne i normalplanen. De öfriga fortsättningsskolorna äro ock i allt väsentligt ordnade på lika sätt, ehuru somligstads med något större frihet i ett eller annat afseende. För öfrigt får jag med nöje konstatera, att fortsättnings-

skolorna numera icke röja den tendens att fungera såsom förberedande nattvardsskolor, hvaröfver jag förut haft skäl att klaga.

I sammanhang med denna redogörelse för fortsättningskolorna torde äfven böra nämnas, att i de skoldistrikt, hvarest inga fortsättningskolor blifvit inrättade, de utexaminerade barnens undervisning vanligen besörjes på det bristfälliga sätt, att de årligen hafva blott några förhör antingen för sig sjelfva eller tillsammans med rotens folkskolebarn. I några församlingar äro dock de utexaminerade barnen derjemte ålagda att under den termin, som närmast föregår deras inträde i nattvardsskolan, besöka vederbörande folkskola antingen hela tiden eller åtminstone en dag i veckan.

D. Slöjdskolor.

Slöjdskolor för gossar, ordnade i öfverensstämmelse med Kongl. Kungörelsen den 11 September 1877, finnas för närvarande till ett antal af 13, af hvilka 7 skötas af folkskolelärare.

Slöjdskolor för flickor finnas endast 6, af hvilka tvenne, såsom beroende af blott enskildas intresse, ega en mera tillfällig och osäker existens.

Häraf synes framgå, att slöjdundervisningen icke har att påräkna några synnerliga sympatier i dessa bygder. Detta må visserligen å ena sidan beklagas, helst Kronobergsbon i allmänhet är ganska ovan och okunnig i slöjdning och derföre nödgas kontant köpa mycket, som han sjelf skulle kunna tillverka, derest han egde vana och färdighet att använda de vanligast förekommande verktygen till förfärdigande af diverse slöjdalster. Men å andra sidan bör det äfven framhållas, att slöjdskolan här kan anses mera umbärlig, emedan hufvudändamålet med densamma, nemligen att öfva barnen i hårdande kroppsarbete vid sidan af deras undervisning i läseskolan, efter all sannolikhet bättre vinnes härstädes än å många andra orter, till följd af den anordning folkskolan här eger, hvilken lemnar mycket vidsträckt utrymme för barnens öfning i allehanda slag af kroppsarbete. Såsom vi sett, äro nemligen nära nog tre fjerdedelar af våra folkskolor flyttande, hvilka således taga barnens tid i anspråk högst 4 månader årligen. I de flesta fasta folkskolor undervisas likaledes hvar afdelning blott halfva läsåret eller 4 månader. Följaktligen ega barnen i de allra flesta fall tillfälle att under tillsyn och ledning af föräldrar och andra gå i hemmets arbetsekola minst 8 månader om året. Och då föräldrarne i allmänhet nödgas taga barnens hjälp ganska mycket i anspråk för allehanda arbeten och sysslor både inom- och utomhus, så erhålla barnen på detta sätt ej blott en mångsidigare öfning i allehanda slags

olika arbeten samt en starkare hårdning af sina muskler, nerver och kroppskrafter, än de skulle vinna i en slöjdskola, utan blifva ock på samma gång mer förtroliga med det yrke och de sysselsättningar, åt hvilka de framdeles i allmänhet komma att egna sig. Med skäl kan således sägas, att arbetskolan härstädes ingalunda är stufmoderligt behandlad vid sidan af läseskolan, om ock intresset för särskilda slöjdskolor är ringa.

E. Sockenbibliotek.

Inom inspektionsområdet finnas för närvarande, enligt mig meddelade uppgifter, 40 sockenbibliotek eller samma antal, som fans vid min senaste berättelses afgifvande 1881. Flere af dessa äro dock obetydliga och gammalmodiga, bestående hufvudsakligast af en del äldre årgångar af »Läsning för folket» samt af diverse äldre småskrifter och böcker af religiöst innehåll eller rörande landthushållningen. Enligt hvad vederbörande detta år meddelat mig, lära sålunda 23 sockenbibliotek innehålla mindre än 200 nummer, under det blott 17 hafva ett större antal nummer i bokkatalogen.

I afseende på bibliotekens anlitande har jag fått mig meddeladt om 25 boksamlingar, att 4 anlitats *flitigt*, 9 *temligen flitigt*, 10 *föga* och 2 *icke alla*.

Af sistnämnda 25 boksamlingar hafva endast 10 erhållit tillökning af nya böcker och skrifter under denna inspektionsperiod.

Af denna redogörelse framgår, att intresset för sockenbibliotek, lindrigast sagdt, icke befinner sig i tilltagande, hvartill orsaken väl närmast är att söka i den alltmer tilltagande läsningen af tidningar.

II. Skolreglementena.

Det behof af nya tidsenliga reglementen för våra folkundervisningsanstalter, hvarom jag i min senaste berättelse yttrade mig, har numera blifvit afhulpet. På inspektörernas inom stiftet gemensamma framställning beslöt nämligen Domkapitlet 1884, att förståndiga skolråden inom stiftets samtliga skoldistrikt att uppgöra nya reglementen för skolorna; och för att dessa reglementen skulle blifva i önskvärd mån fullständiga och likformiga, utarbetades och utdelades till vederbörandes ledning ett normalreglemente, i hvilket texten till alla gemensamma bestämmelser fans tryckt, under det tomrum lemnats för sådana bestämmelser med afseende på skolor, roteindelning, undervisningstid m. m., som kunde blifva olika i olika skoldistrikt. Ifrågasvarande normalförelag till reglemente innehöll följande allmänna rubriker:

- A. Skolor, skolområden och rotar (§ 1);
- B. Lärotid (för år, vecka och dag) (§ 2);
- C. Klassindelning (§ 3) samt bestämmelser rörande den fortsatta undervisningen med de utexaminerade barnen (§ 4);
- D. Läroämnen (§ 5);
- E. Lärokurser och läsordning (§§ 6—7);
- F. Intagning i skolan (§§ 8—11);
- G. Skolgång (§§ 12—15);
- H. Flyttning (§§ 16—18);
- I. Förhör, afgang från skolan och betyg (§§ 19—25);
- K. Ordning och tukt (§§ 26—27);
- L. Undervisningen (§§ 28—32);
- M. Lärare och lärarinnor (§ 33);
- N. Tillsyn (§§ 34—36).

Af skolråden uppgjordes derefter detaljerade förslag till reglementen, hvilka för skoldistriktet inom mitt inspektionsområde blefvo till mig remitterade för att granskas. Denna granskning beredde mig emellertid oväntadt stora svårigheter, emedan de allra flesta förelagen innehöllo dels många formella felaktigheter, som i ett reglemente icke kunde få passera, och dels åtskilliga olämpliga stadganden med afseende på skolväsendets anordning, hvilka än mindre kunde få passera, när det nu gälde att för en längre framtid reglera skolväsendet. Det fordrades därför å min sida många både muntliga och skriftliga förhandlingar med skolråden och pastorerna samt diverse yrkanden såväl hos dessa som hos Domkapitlet för att få skolorna nöjaktigt ordnade och i sammanhang dermed reglementena i önskvärdt skick. Till följd af det myckna besvär och den stundom långa tidsutdrägt detta allt vållade, dröjde det därför till senare hälften af år 1885 och i åtskilliga fall till början af innevarande år, innan reglementena kunde af mig till fastställelse hos Domkapitlet förordas och af denna myndighet stadfästas.

Vid denna allmänna reglering af skolväsendet erbjöd sig ett särskildt lämpligt tillfälle att verksamt befordra undervisningens intresse och afhjelpa förutvarande brister, framför allt i sådana ambulatoriska skolor, som, flyttande mellan flere än tvänne stationer, förut haft allt för kort undervisningstid i hvarje rote. Också begagnade jag tillfället att fordra en sådan anordning af skolväsendet, att årliga undervisningstiden i hvarje rote måtte blifva helst 4 och minst 3 kalendermånader, der den förut understigit sistnämnda tid. Och påyrkade jag för detta ändamåls vinnande, än att årliga undervisningstiden för vederbörande skolor skulle förlängas från 8 till 9 månader, än att rotarne skulle inskränkas till ett mindre antal, och än att nya skolor skulle inrättas der förenämnda åtgärder icke gjorde tillfyllest eller mötte hinder. Flere

af dessa yrkanden biföllos och utan motstånd af församlingarne; men der så icke skedde, blefvo de af Domkapitlet godkända, med hvilken utgång vederbörande låtit sig nöja utom i tvenne fall, då klagan öfver Domkapitlets beslut förts hos Kongl. Majt, som likväl afslagit besvären. På sådant sätt hafva alltså de nya reglementena medfört den dubbla fördelen, att skolväsendet blifvit allmänneligen på ett tidsenligt sätt regleradt och tillika i omkring tredjedelen af skoldistriktet inom inspektionsområdet väsentligen förbättradt.

Vidare får meddelas, att föreskriften i 36 § af reglementet, nemligen att en afskrift af detsamma alltid skall finnas tillgänglig i hvarje skola, nästan öfverallt blifvit iakttagen, enligt hvad jag vid detta års inspektioner erfarit. Lärarepersonalen har alltså reglementet ständigt till hands, hvilket för dess noggranna efterlefnad är af icke ringa betydelse. Tillika får i sammanhang härmed nämnas, dels att jag vid 1885 års instruktionsmöten lemnade lärarepersonalen en omständlig analys af och förklaring öfver alla viktigare bestämmelser i reglementet jemte anvisningar, huru dessa bestämmelser rätteligen borde i praktiken tillämpas, och dels att samma ämne vid detta års inspektioner och skolrådessammanträden varit mycket på tal.

III. Skolbarnen.

A. Skolbarnens antal.

Enligt de officiella uppgifterna om folkskoleväsendet i pedagogiskt hänseende hafva skolbarnen om 7—14 år inom distriktet utgjort:

	gossar	flickor	summa
år 1881.....	10,876	10,449	21,325,
» 1882.....	10,958	10,786	21,744,
» 1883.....	11,598	10,999	22,597,
» 1884.....	11,606	11,027	22,633,
och » 1885.....	11,584	10,961	22,545,
eller i medeltal för alla fem åren	11,324	10,844	22,168.

I min berättelse år 1881 anmärkte jag det förhållande, att flickornas antal under de föregående 5 åren understigit gossarnes med i medeltal 360. Af förestående uppgifter synes, att förhållandet fortfarande är enahanda med blott den skilnad, att berörda medeltal under nu tilläandängna femårsperiod stigit till 480.

Af skolbarnen mellan 7—14 år komma år 1885 på folkskolan 11,272 och på småskolan 9,321. Fördelade på de då befintliga folk- och småskolorna, komma således i *medeltal*

112 barn på hvarje folkskola och
64 » » » småskola.

För innevarande år utgöra åter dessa medeltal respektive 100 och 69, enligt hvad bifogade tabellariska uppgifter rörande de inskrifna barnen i de besökta skolorna gifva vid handen.

B. Barnens kunskaper.

Enligt de tabellariska uppgifter, som finnas bifogade denna berättelse, hafva de vid årets inspektion närvarande barnen utgjort i *folkskolan* ett antal af 4,083 och i *småskolan* ett antal af 3,840. Af dessa barn hafva följande antal åtnjutit undervisning i nedanstående ämnen:

	I småskolan	Förenämnda antal i procent af alla de när- varande barnen	I folkskolan	Förenämnda antal i procent af alla de när- varande barnen
i biblisk historia	3,694	96,2 %	4,083	100 %
» katekes	2,639	68,7 %	4,083	100 %
» modersmålet	3,840	100 %	4,083	100 %
» skrifning	3,840	100 %	4,083	100 %
» räkning	3,840	100 %	4,083	100 %
» geometri	—	—	3,041	75,2 %
» geografi	—	—	4,051	99,2 %
» historia	—	—	3,606	88,3 %
» naturkunnighet	—	—	3,910	95,8 %
» teckning	383	10 %	830	20,3 %

hvarjemte får nämnas, att *sång* öfvats i 171, *gymnastik* i 124 och *trädgårdsskötsel* i 25 af de under året besökta skolorna. Af denna redogörelse framgår, att alla de i 12 § af folkskolestadgan nämnda *läroämnen*a utgöra föremål för barnens undervisning, om ock i somliga skolor till mindre omfång i t. ex. geometri och historia. Huru härmed förhåller sig, skall framdeles meddelas vid redogörelsen för undervisningen i de särskilda ämnena. På detta ställe torde åter blott behöfva påpekas, att alla barn erhålla, så vidt möjligt är, tillräckliga kunskaper i minimikursens ämnen samt derutöfver så mycket vetande i de öfriga ämnena, som tid och omständigheter medgifva dem att inhemta. Vid utexamen från folkskolan fordras ock allmänt såsom regel, att barnen skola kunna nöjaktigt redogöra för den för folkskolan föreskrifna lärokursen i *alla* läroämnen, ehuru väl undantag från denna regel i enlighet med medgifvandet i 48 § af folkskolestadgan icke sällan torde ifrågakomma.

C. *Barnens uppförande,*

som vid inspektionerna och skolrådssammanträdena alltid efterfrågats, har allmänt vitsordats vara godt. Endast i en folkskola och ett par småskolor har ejelfsväld dels i och dels utom lärorummet anmärkts till följd af vederbörande lärares eller lärarinnas slapphet i afseende på disciplinens upprätthållande.

Särskildt får här vidare tilläggas, att jag detta år både vid inspektionerna och skolrådssammanträdena noga efterfrågat, dels huruvida de olika könen samundervisning i folk- och fortsättningsskolorna anses medföra några olägenheter i sedligt afseende, och dels huruvida anledning förefunnas att misstänka tillvaron af någon hemlig last bland skolbarnen. På alla mina förfrågningar härom, hvilka föranledts af offentliga och enskilda påståenden, att i våra folkskolor allt icke vore som det borde vara i berörda afseenden, har jag emellertid öfverallt af lärarepersonalen, presterskapet och skolrådsledamöterna mottagit de bestämdaste försäkringar, att ingenting härutinnan vore att anmärka eller ens misstänka, — hvilket jag härmedelst velat offentliggen framhålla, helet min egen erfarenhet, grundad på mer än ett fjerdedels sekels verksamhet såsom skolinspektör, lemnar samma vittnesbörd i afseende på barnens sedliga förhållande.

D. *Barnens skolgång.*

Hvad skolgångens beskaffenhet angår, anser jag mig ega grundadt skäl för det omdöme, att densamma under denna inspektionsperiod varit ungefär likadan som under den närmast föregående femårsperioden, och att, om någon skilnad finnes, den snarare är till förbättring än försämring. Sålunda då vid 1881 års inspektioner i 224 skolor 9,3 % af de inskrifna skolbarnen antecknades såsom frånvarande, hafva vid detta års inspektioner i 242 skolor 9,1 % af de inskrifna barnen icke varit tillstädes. I de frånvarandes antal äro då inberäknade äfven de barn, som med lof eller för sjukdoms skull icke mött vid inspektionen; och om dessa frånräknas, så torde antalet af de förfallolöst frånvarande icke öfverstiga utan snarare understiga den medelsiffra af 6,7 %, hvilken jag i mina två senaste berättelser angifvit såsom exponent för skolorsummelserna i egentlig mening. Och är jag desto mer benägen att antaga detta, som mina inspektioner till allra största delen hållits under den blidare årtiden, då barnen af många flere anledningar dragas från skolan än under den öfriga tiden af året, då hvarken några s. k. utarbeten vid jordbruket eller plockning af bär och potatis m. m. lägga hinder i vägen för skolans jemnare besökande. Af det sagda må dock

den slutsatsen icke dragas, att skolgången blifvit i någon större grad förbättrad. Ty om ock de olofliga skolförsummelserna aftagit, så torde i stället bortovaro från skolan på grund af lof hafva blifvit allmännare.

Vidare har jag dels efter granskning af journalerna och dels på grund af lärarnes och skolrådets uppgifter antecknat, att skolgången är

<i>synnerligen ordentlig</i>	i 7 skoldistrikt,		
<i>ordentlig</i>	» 27	»	
<i>temligen ordentlig</i>	» 16	»	och
<i>ojemn eller oordentlig</i>	» 12	»	

Egentligen äro sistnämnda skoldistrikt de, som höja medelsiffran för skolförsummelserna. Orsakerna till den ojemna skolgången i dessa församlingar torde dock mindre vara att söka i någon tredaka eller ovilja mot skolan å folkets sida, utan fastmer dels i lärarens oförmåga att göra skolan och undervisningen tilldragande för barnen, dels i vederbörandes slapphet att öfvervaka skolgången och noga iakttaga föreskrifna fordringar i afseende på barnens flyttningar och utexamen m. m., dels deri, att skolan, då hon är fast, anses taga barnens tid allt för mycket i anspråk, och dels i den omständigheten, att de fattigare barnen i flere församlingar hafva för sed att om somrarne taga tjänst, hufvudsakligast såsom vallhjon och barnflickor, än i hembygden och än i angränsande provinser, hvarigenom 100-tals barn under sommartiden försumma skolan.

Genom de strängare föreskrifter, som nyligen gifvits i de nya reglementena och hvilka redan med större allvar börjat tillämpas, är emellertid att hoppas, att skolgången äfven i dessa församlingar skall blifva bättre, helst som folket allt mer synes inse och värdera den förmån, som skolorna erbjuda dess barn.

VI. Undervisningstiden.

A. Årliga undervisningstiden

omfattar för de folk- och småskolor, som äro fasta eller flyttande mellan blott två stationer, 8 kalendermånader eller 34½ veckor. För de skolor, som flytta mellan tre eller flere stationer, omfattar årliga lärotiden åter i regeln 9 kalendermånader eller 39 veckor. Tvenne af sistnämnda skolor, en folk- och en småskola, hafva dock en längre undervisningstid, hvaremot några andra af särskilda anledningar fått årliga lärotiden afkortad till 36 veckor. Af fortsättningsskolorna fortgå, såsom förut nämnts, 34 under 6 veckor och 17 under 4 à 5 veckor.

Årliga lärotiden i hvar rote är i regeln bestämd till 4 kalendermånader, der skolan flyttar mellan två rotar, och till 3 kalendermånader,

der den flyttar mellan tre rotar. *I medeltal har hvarje folkskolerote en årlig undervisningstid af 15 veckor och hvarje småskolerote en årlig undervisningstid af 3 $\frac{1}{3}$ månader.*

Ferierna upptaga för folkskolan nästan allmänt ett par, tre månader på vintern och en å två månader på sommaren. Förhållandet är ungefär detsamma med småskolans ferier, ehuru de vanligtvis äro längre på vintern och kortare på sommaren. Vanligen hafva ock skolorna lof en vecka vid påsk samt folkskolorna 8 å 14 dagar vid tiden för potatisplockningen.

B. Lärotiden i hvar vecka

omfattar nästan alltid 5 dagar i pågående skola. Om lördagarne hållas åter förhör än med de utexaminerade barnen och än med skolbarnen i den andra afdelningen, då skolan är fast och undervisar de särskilda afdelningarne på olika tider, eller i den andre roten eller de andra rotarne, då skolan är flyttande. Vanligen medgifves dock åt läraren eller lärarinnan en lördag fri, sedan en förhörstur afslutats och innan en annan börjar.

C. Dagliga lärotiden

upptager för folkskolan 6 och för småskolan 5 timmar med högst 10 minuters rast mellan hvarje timme. Vanligast fortgår undervisningen i folkskolan från klockan 9 till 12 å förmiddagen samt från 2 till 5 å eftermiddagen under den ljusare årstiden samt från 9 till 12 och från 1 till 4 under den mörkare årstiden. Undervisningen i småskolan pågår åter vanligen mellan 9 och 12 samt mellan 2 och 4 under sommartiden och mellan 9 och 12 samt mellan 1 och 3 eller mellan $\frac{1}{2}$ 2 och $\frac{1}{2}$ 4 om vintern.

I sammanhang härmed får särskildt meddelas, att ingen skola mig veterligen varit i gång årligen kortare tid än 8 kalendermånader, så framt icke skolan någon gång måst i slutet af året inställas till följd af någon härjande farsot eller af lärarens iråkade sjukdom. Har åter sådan anledning att inställa undervisningen förekommit tidigare på året, har ersättning därför vanligen lemnats genom läsning under någon del af ferietiden. Äfven torde här böra nämnas, att föreskriften om rastestunderna mellan lärotimmarne numera ordentligt iakttages, hvaremot åtskilliga lärare och lärarinnor i småskolorna under somrarne stundom utsträcka den vanliga undervisningstiden från föreskrifna 5 till 6 timmar.

V. Undervisningen.

Som undervisningen både till planläggning och omfång är väsentligen beroende af skolornas allmänna anordning, så torde här särskildt böra med några ord framhållas det inflytande, som skolorganisationen härstädes utöfvar på undervisningen. Vi erinra då om hvad förut blifvit nämnt, att skolorna inom inspektörsdistriktet till allra största delen äro flyttande eller åtminstone verka såsom flyttande, alldenstund äfven de fasta skolorna å landsbygden i allmänhet äro så ordnade, att hvardera afdelningen i dem undervisas blott halfva läsåret. Att skolornas karakter är sådan, har väl sin förnämsta grund deruti, att skoldistriktet öfverhufvud äro å ena sidan så vidsträckta, att hvarje skola icke kan hållas på blott ett ställe, och å andra sidan så obemedlade, att de icke hafva råd att hålla särskild lärare på hvarje skolstation. Men tillika har allmogen en instinktmässig och stark obenägenhet emot att låta läseskolan alltför mycket taga det uppväxande slägtets tid i anspråk till förfång för dess öfning i kroppsligt arbete. Man håller nemligen strängt på den grundsatsen, att allmogens barn, såsom blifvande arbetare, böra tidigt och flitigt vänjas vid det kroppsliga arbetets ansträngningar och på samma gång göras förtrognas med de olika arbeten och sysslor, som tillhöra allmogens lif och yrke. Och svärligen kan denna uppfattning af arbetskolans stora betydelse anses oriktig eller klandervärd. Ty dels har denna skola i praktiskt hänseende en så vigtig uppgift, att dess intresse icke utan stor skada kan åsidosättas, och dels utöfvar densamma på barnen äfven en uppfostrande inflytelse af största betydelse, derigenom att de redan vid tidigare ålder få solidariskt med föräldrar och syskon deltaga i den ofta hårda kampen för tillvaron och vänja sig vid arbetsamhet och omtänksamhet samt att i hvarjehanda praktiska bestyr lita på sig sjelfva och reda sig på egen hand, hvilket allt äfvenledes icke obetydligt bidrager till utveckling af deras anlag och intelligens.

För min del kan och vill jag derföre icke beklaga, att läseskolan här har en så allvarsam medtäflore i arbetskolan. Men emellertid måste en sådan anordning af de egentliga undervisningsanstalterna, hvarigenom så stort utrymme lemnas åt arbetskolan, hafva till följd, att fordringarne på de förra anstalterna måste i flera afseenden inskränkas.

Det är nemligen icke möjligt, att undervisningen i skolor, hvilka blott tre å fyra månader årligen arbeta med de växlande barnakarorna, skall kunna erhålla samma omfattning och grundlighet som i skolor, hvilka få arbeta hela läsåret med samma uppsättning af barn. Det är

följaktligen klart, att lärokurserna för de här befintliga skolorna måste i allmänhet vara mera begränsade och att undervisningens ordnande kräfver stor försigtighet.

Härvid skyndar jag dock att tillägga, att ingen väsentlig nedprutning i normalplanens fordringar tillåts i afseende på de ämnen, som ingå i minimikursen. Ty i kristendom, modersmålet, skrifning och räkning måste fordringarna på de ambulerande skolorna ställas lika högt som på de fasta. Deremot har det varit nödigt att mera försiktigt bestämma kurserna i de öfriga läroämnena, på det att de samma måtte hinna ordentligt ej blott genomgå, utan ock repeteras. Ty utan att en kurs hinner repeteras, är den vanligen till föga välsignelse för barnens bildning.

Efter förutskickande af dessa erinringar öfvergår jag nu till följande sammandragna redogörelse för

A. Undervisningens allmänna ordnande,

med afseende hvarå får nämnas, att undervisningen i allt väsentligt fortfar att hafva samma allmänna anordning, som den erhöi under förra inspektionsperioden 1877—1881 och i min förra inspektionsberättelse är meddelad, nemligen:

- att folkskolan i alla skoldistrikt har småskola såsom underlag och i 51 fall fortsättningskola såsom öfverbyggnad;
- att småskolan och folkskolan äro delade hvardera i två klasser, under det att fortsättningskolan omfattar blott en klass;
- att skolsystemet sålunda i regeln omfattar tre med hvarandra organiskt förbundna skolor, — småskolan, folkskolan och fortsättningskolan —, samt 5 klasser;
- att särskilda lärokurser med bestämda fordringar i hvarje ämne och för hvarje klass finnas fastställda för småskolan och folkskolan;
- att dessa lärokurser omfatta a) för småskolan: kristendom, modersmålet, skrifning, räkning, s. k. åskådnings- eller talöfningar, sång, gymnastik och teckning, samt b) för folkskolan: samma ämnen som för småskolan (utom åskådningsöfningar) samt geometri, geografi, historia, naturkunnighet och trädgårdsskötsel;
- att undervisningen i fortsättningskolan i allmänhet omfattar de läroämnena, som i 12 § 3 mom. af folkskolestadgan omnämnas, och meddelas i enlighet med normalplanens anvisningar;
- att läsordningar finnas uppgjorda för folk- och fortsättningskolorna samt för en del småskolor;

- att *flyttning* sker från klass till klass och från skola till skola, dock i regeln endast under vilkor att barnet nøyaktigt inhemtat föregående klassens lärokurs;
- att ordentlig *utexamen* å särskild dag i skolrådets närvaro är föreskrifven att årligen hållas, hvarvid afgångsbetyg å tryckt blankett och underskrifvet af läraren och skolrådets ordförande meddelas den utexaminerade, hvilken har att uppvisa detta betyg för att vinna inträde i nattvardsskolan;
- att, der begge klasserna i folk- och småskolan samtidigt undervisas af *samme* lärare, undervisningen, så vidt möjligt, är gemensam för alla barnen, men i öfrigt så ordnad, att den ena klassen sysselsättes med tysta öfningar, under det den andra omedelbart undervisas af läraren;
- att repetitionsförhör, hufvudsakligast i minimikursens ämnen, efter bestämd plan hållas om lördagarne än i de rotar, som för tillfället icke hafva skola, och än med de utexaminerade barnen; samt
- att afskrifter af reglementet samt lärokursen och läsordningen finnas anslagna å väggen i skolsalen till lärarens efterrättelse.

B. Undervisningen i de särskilda ämnena.

Då planen för undervisningen i de särskilda ämnena under denna inspektionsperiod i allt väsentligt varit densamma som under den förra perioden, och då jag i min senaste berättelse år 1881 omständligt redogjorde för lärokurser, lärotider och lärosätt i hvarje ämne, synes det mig icke kunna vara af något intresse att nu upprepa hvad som så nyligen utförligt meddelades, hvarför jag anser mig här böra blott framhålla det, som för närvarande kan synas förtjent af särskild uppmärksamhet.

Hvad sålunda beträffar undervisningen i

1. *Kristendom,*

är hufvudsakligast att nämna, att *lärokursen i bibliska historien* under denna inspektionsperiod blifvit icke obetydligt reducerad. Efter 1878, då normalplanen promulgerades, ansåg man sig nemligen i folk- och småskolan böra, så vidt möjligt, genomgå alla de bibliska berättelser i gamla och nya testamentet, som i nämnda plan vore förslagsvis uppgifna att läsas. Detta blef emellertid alldeles för mycket för våra flyttande skolor och upptog så mycken tid både i skolan och hemmet, att bibliska historiens läsning höll på att nästan alldeles förrycka hela undervisningen

på många ställen, hvarjemte det ofta icke blifvit möjligt att hinna repetera den långa kursen. Vid lärokursernas revision sistlidne år blef derföre kursen i detta ämne begränsad till omkring 64 berättelser i gamla och nya testamentet, det vill säga till de berättelser, som i normalplanen finnas föreslagna för småskolan och derutöfver till omkring 30 berättelser från den föreslagna samlingen för folkskolan. Och då egentliga ändamålet med bibliska historiens läsning i skolorna väl bör anses vara det, att barnen må få lära sig känna den historiska grund, hvarpå vår kyrkas tro och bekänneelse hvilar, och då detta ändamål otvifvelaktigt kan vinnas genom läsning af ett mindre antal sorgfälligt valda berättelser, så kan det svårligen anses betänkligt, att kursen sålunda minskats, helst det numera bör blifva möjligt att repetera och sålunda väl inlära den reducerade kursen.

Hvad sjelfva undervisningen i bibliska historien angår, är visserligen oförnekligt, att lärarne nitiskt bemöda sig om att ordentligt inpräglade den föreskrifna kursen, men önskligt skulle dock vara, om de i allmänhet egde förmåga att på ett ledigare och mera intresseväckande sätt behandla den heliga historien än nu merändels är förhållandet, då de med den ångsligaste noggrannhet följa lärobokens text både vid berättelsernas muntliga föredragning och vid deras förhörande.

Deremot får jag med nöje nämna med afseende på undervisningen i katekesen, att lärarne nu mera börjat strängt hålla sig inom de föreskrifna kurserna och lärotiderna samt i allmänhet meddela undervisningen på ett sätt, som ger mycket mindre anledningar till anmärkningar än förr. Särskildt torde här för öfrigt böra nämnas, att ehuru katekesen icke är upptagen såsom läroämne i kursen för den lägre småskoleklassen, plåga dock barnen i denna klass få sitta och höra på katekesundervisningen med den högre klassen; och då de dels härigenom och dels genom öfverläsning i läroboken, sedan de kunna läsa rent, ofta lära sig sjelfva textorden i Luthers katekes, så hafva äfven dessa barn i bifogade tabellariiska uppgifter blifvit antecknade såsom undervisade i katekes, hvilket förklarar den jemförelsevis höga siffra — 68,7 % — af vid inspektionstillfällena närvarande småskolebarn, som erhållit undervisning i katekes.

Slutligen får meddelas, att jag vid instruktionsmötena år 1884 utförligt behandlade undervisningsättet i kristendom, hvarvid såväl de grundsatser, hvilka borde iakttagas, som de fel, hvilka vanligen begingos, omständligt blefvo framhållne.

2. Modersmålet.

Beträffande undervisningen i detta ämne hafva åtskilliga åtgärder äfven under denna inspektionsperiod blifvit vidtagna till dess förbätt-

rande framför allt i småskolan. Sålunda har jag hvarje år begagnat mig af instruktionsmötena för att inskärpa hos lärarepersonalen och särskildt småskolans lärare och lärarinnor alla nödiga föreskrifter och anvisningar rörande undervisningssättet i detta skolans viktigaste ämne. Sedan år 1882 har detta skett på ett dubbelt sätt. Dela har nemligen undervisningsprof i modersmålet inom småskolans kurs hållits af någon småskollärare eller lärarinna, som dertill genom lottning vid sjelfva mötet utsetts, och dela har jag till dessa prof sedan knutit mina erinringar och anvisningar. Vidare har jag utarbetat ett litet häfte (på 8 sidor) med titel »Några anvisningar med afseende på undervisningen i modersmålet i småskolan», hvilket häfte numera är allmänt spridt och begagnadt vid undervisningen. Och slutligen har jag fortfarande vid inspektionen egnat min mesta uppmärksamhet åt modersmålet och dervid meddelat de rättelser, erinringar och anvisningar, till hvilka förhöret kunnat gifva anledning. Genom dessa åtgärder har ock vunnits, ej blott att undervisningen i modersmålet i småskolorna numera meddelas efter en viss bestämd metod på ett likformigt sätt, utan ock att undervisningens resultat i dem börjat visa sig mycket mera tillfredställande än förr, till bevis hvarpå kan åberopas, att undervisningen uti icke mindre än 122 småskolor af de 144, som under detta år inspekterats, ansetts förtjena ett mer eller mindre *berömmande* vitsord. Särskildt har jag vid inspektionerna haft nöjet att konstatera de framsteg, som gjorts i afseende på rättskrifningen eller de skriftliga rättstafningsproffen, dervid mina diktamina ganska ofta återgifvits felfria eller nästan felfria.

Ytterligare får meddelas, att åtgärd numera äfven vidtagits för småskolebarnens öfning i modersmålet *talande*, en öfning, som allmogens barn synnerligen väl behöfva ej blott för att lära sig bilda satsar och vinna uttryck för sina tankar, utan än mer för att bortlägga bygdemålets ofta råa ljud och uttryckssätt och vänja sig vid ett rent och tydligt uttal. I den reviderade lärokursen för småskolan äro nemligen anbefalda äfven så kallade åskådningsöfningar eller, som jag hellre vill benämna dem, *talöfningar*, emedan lärarinnan och barnen dervid hafva att samtala med hvarandra om sådant, som barnen väl känna till och hvarom de följaktligen lättare och frimodigare kunna yttra sig. Någon särskild materiel finnes visserligen icke för dessa öfningar men det bör dock icke hindra dem, alldenstund en mängd föremål och förhållanden finnas både i hemmet och skolan samt i den omgifvande naturen, som äro för barnen välbekanta och om hvilka man derföre har lika lätt att tala som om bilder och planscher på skolväggen. Huru dessa öfningar skötas, derom är jag emellertid icke i tillfälle att nu yttra mig, emedan de helt nyligen blifvit föreskrifna och jag vid årets inspektioner icke haft tid att egna denna detalj min uppmärksamhet. Vid fjolårets

instruktionsmöten meddelade jag dock lärarne såväl syftemålet med dessa öfningar som nödiga anvisningar, huru de borde gå till väga för detta syftemåls vinnande.

3. Räkning.

I min berättelse år 1881 omnämnde jag en reform i afseende på undervisningen i detta ämne, hvilken jag under den då tillämdalupna inspektionsperioden sträfvat att genomföra. Denna reform bestod deri, att man icke vidare skulle i folkskolan först, ofta under ett helt år eller längre tid, genomgå de fyra räknesätten med hela tal och derefter öfvergå till räkningen med decimalbråk, utan att man genast borde börja och sedermera hela folkskolan igenom fortsätta med decimalräkningen, d. v. s. behandla lika väl sådana tal, i hvilka 10:delar, 100:delar o. s. v., som sådana tal, i hvilka endast 10:faller, 100:faller o. s. v. af enheten förekomme, — en reform, som oberäknadt dess riktighet i metodiakt hänseende, numera äfven kraftigt påkallas af det praktiska lifvets behof, sedan all sorträkning med mynt, mått, mål och vikt hädanefter måste behandlas medelst decimalräkning.

Ifrågavarande reform har äfven ihärdigt fullföljts denna inspektionsperiod, under hvilken ett ytterligare steg i samma riktning tagits genom upptagande af »penningaräkning» i kursen för öfre småskoleklassen. Och har särskildt för denna reforms befrämjande synnerlig uppmärksamhet vid instruktionsmötena egnats åt undervisningen i räkning. Sålunda hafva vid dessa möten undervisningsprof hållits, år 1882 »rörande de första grunderna för decimalräkningen», år 1883 »i decimalräkningen med särskild tillämpning på det nya systemet för mynt, mått, mål och vikt» samt innevarande år »rörande penningaräkning inom småskolans kurs»; — hvilka alla prof beledsagats af diverse erinringar och anvisningar å min sida.

4. Geometri.

Ehuru kursen i detta ämne är tilltagen i mycket små dimensioner, händer dock icke sällan, att han mindre grundligt genomgås, ja, till och med alldeles försummas, såsom i år varit förhållandet i 16 folkskolor. I en del skolor har jag dock icke kunnat annat än godkänna de skäl, som anförts för ämnets tillbakasettande. I större delen af folkskolorna genomgås likväl kursen fullt nöjaktigt, och i alla fortsättningskolorna egnas åt ämnets behandling en sorgfällig uppmärksamhet.

5. *Geografi.*

Lärokursen i detta ämne, omfattande globläran, Sveriges fysiska och politiska geografi samt öfversigt af Europas geografi i fysiskt och politiskt hänseende, genomgås i allmänhet nöjaktigt, ehuru öfversigten af Europas geografi i flere skolor ej medhinnes. I allmänhet synas både lärare och barn finna nöje i den geografiska undervisningen, hvilken nästan allmänt meddelas omedelbart på kartan under lärarens ledning, utan anlitan af lärobok eller lexor.

Vid 1883 års instruktionsmöten behandlades undervisningen i detta ämne dels genom undervisningsprof och dels genom föredrag å min sida.

6. *Historia.*

För det mesta meddelas undervisning i detta ämne medelst läsning af den historiska afdelningen i läseboken och redogörelse för innehållet af det lästa. I en del folkskolor begagnas likväl äfven lärobok, särskildt af lärjungarne i den öfre klassen. Någon mera fullständig och afrundad kurs hinner man dock sällan genomgå. Deremot är att hoppas, att åtminstone intresset för våra historiska minnen skall väckas.

7. *Naturkunnighet.*

Ikke heller i detta ämne begagnar man lärobok, utom mera undantagsvis. I stället plägar undervisningen knytas till sådana stycken i läseboken, som behandla naturföremål eller naturföreteelser. Dock är det ofta icke så litet, om hvilket man hör barnen ega kännedom, om ock deras kunskap öfverhufvud hvarken är eller kan vara systematisk.

Vid innevarande års instruktionsmöten har detta ämne varit föremål för undervisningsprof och för en allmännare framställning å min sida om tillvägagångendet vid ämnets behandling.

8. *Teckning.*

Detta ämne har, efter Stuhlmannska metoden, öfvats endast i 23 folk- och 10 småskolor af dem jag detta år besökt. Bristen på tid i förening med många lärares och lärarinnors ovana vid detta ämnets behandling utgöra förklaringsgrunden till denna teckningens sällsynta förekomst i skolorna. Teckning är icke heller upptagen i lärokurserna såsom ett obligatoriskt ämne i egentlig mening. Valskrifningen torde ock i allmänhet kunna anses väl ersätta teckningen, der denna icke förekommer.

9. Sång

har vid innevarande års inspektioner öfvats i 171 af de 242 skolor jag besökt. Öfningarne omfatta mest inlärande af psalmmelodier samt vidare världsliga sånger och (i folkskolorna) tonträffning.

Såsom jag tyckt, har psalmsången icke obetydligt lyftats i åtskilliga skolor. Säkert är åtminstone, att barnen ofta sjungit flere psalmmelodier med särdeles ren ton, hvarjemte det numera nästan alltid sjunges i raskare tempo och med mera lif än i förra tider.

10. Gymnastik

har uppgifvits öfvas i 83 af de folkskolor och i 41 af de småskolor, som under året blifvit af mig inspekterade. I småskolorna förekomma nästan endast fristående rörelser samt marscher från och till skolrummet vid lofstunderna. I folkskolorna omfattar deremot gymnastiken, jemte fristående rörelser, äfven marscher och vändningar uti det fria, men knappt undantagsvis någon vapenöfning.

I min senaste berättelse 1881 yttrade jag, att jag ansåg vederbörandes intresse för gymnastiköfningarne hafva på senare tiden sjunkit, och till samma anmärkning anser jag mig äfven nu ega fog. Anledningen dertill torde, åtminstone i viss mån, vara att finna deruti, att gymnastiken icke fått någon del af den dagliga lärotiden åt sig anslagen, utan blifvit förlagd till middagslofvet under 15 minuter dagligen, så ofta årstid och väderlek icke lägga hinder i vägen för gymnastiköfningarne ute i det fria. Förklarligt synes då vara, om både barn och lärare efter flere timmars arbete i skolrummet känna sig mindre hågade för nya ansträngningar utom lärorummet under middagsrasten. Dertill kommer vidare, att folket med skolråden i allmänhet fäster mycket ringa vikt vid gymnastiköfningarne, som det anser mindre behöfliga. Också må det medgifvas, att gymnastiken, med den anordning skolutervisningen i allmänhet härstädes eger, icke kan anses vara lika outhärlig och vigtig för bibehållande af barnens friskhet och för befordrande af deras utveckling i fysiskt afseende som i annorlunda beskaffade läroanstalter, t. ex. de allmänna läroverken och de fasta skolorna i städerna. På landsbygden härstädes begagna nemligen barnen i regeln icke läseskolan längre tid än 3 å 4 månader årligen, under det de hela den öfriga delen af året få deltaga i hårdande kroppsarbeten i hemmet. Vidare hafva de nästan alltid skollof om lördagarne under skoltiden, hvartill ytterligare kommer, dels att barnen i de flesta fall hafva ett godt stycke väg, ofta $\frac{1}{4}$ å $\frac{1}{2}$ mil, till och från skolan, och dels att de dessutom åtnjuta raster efter bvarje arbetstimme i skolan, hvilka raster vanligen lifligt begagnas till allehanda lekar och

kroppsörelser. Men om det sålunda icke kan ansees synnerligen vådligt för barnens fysiska välbefinnande, om gymnastiköfningarne mindre flitigt bedrivas, har jag likväl icke underlåtit att erinra vederbörande lärare om deras skyldighet att i detta ämne lika väl som i de öfriga ställa sig skolans arbetsordning samt lärokurs till efterrättelse, helst som det är ganska angeläget med afseende på många af allmogens barn att lära dem gå och stå ordentligt eller i både rörelse och hvila hafva en god hållning på sin kropp.

11. Trädgårdsskötsel.

De svårigheter att få undervisning i detta ämne införd i folkskolorna, öfver hvilka jag förut klagat, fortfara ännu, oaktadt planteringsland i allmänhet finnas för ändamålet. Sålunda har jag detta år icke kunnat anteckna flere än 25 folkskolor, i hvilka undervisning i trädgårdsskötsel med större allvar bedrivs. I en del andra folkskolor står man dock nu i begrepp att vidtaga åtgärder för inrättande af trädskola och för kultur af buskväxter, blommor och köksalster för att sedan börja med undervisning i ämnet. Vid årets inspektioner och skolorådssammanträden hafva ock flere vederbörande gifvit löften att egna denna angelägenhet större uppmärksamhet, men sådana löften hafva äfven förut icke sällan gifvits — och svikits. Men om undervisning i trädgårdsskötsel sålunda ännu meddelas i blott ett mindre antal folkskolor, får likväl det erkännande gifvas flertalet af folkskollärarne, att de på senare tiden lagt i dagen mera intresse att genom odling af blommor och bladväxter m. m. göra skolhusets omgifning trefligare och behagligare.

VI. Skolförhören.

Förhör med sådana barn, som undervisas i hemmet, förekomma icke, emedan anledning till sådana förhör icke förefinnes. Repetitionsförhör med skolbarnen i de rotar, som för tillfället icke hafva skola, hållas regelbundet om lördagarne, vanligen 4 timmar, hvarunder man nästan uteslutande sysselsätter sig med minimikursens ämnen. Öfver barnens inställelse till dessa förhör klagas mycket i ganska många skoldistrikt; och att anledning dertill finnes, bevisas bäst deraf, att enligt anteckningar vid årets inspektioner roteförhören besökas ordentligt inom blott 10, temligen ordentligt i 17, men oordentligt i 18 skoldistrikt.

De utexaminerade barnen hafva äfven förhör, antingen särskildt, då de kunna från hela distriktet samlas på ett ställe, eller i annat fall tillsammans med folkskolebarnen i roten, när repetitionsförhör der hålles.

Angående de utexaminerade barnen är för öfrigt föreskrifvet, att kontroll öfver deras bevisande af förhören skall på det sätt föras, att å baksidan af deras afgångsbetyg skall för hvarje år antecknas, huru många förhör de bevisat och huru många de försummat. Öfverhufvud taget synas de utexaminerade barnen ordentligt eller temligen ordentligt besöka förhören, hvar till nämnda föreskrift på flere ställen uppgifvits vara en icke oväsentlig orsak.

VII. Lärarne.

a) Vid folkskolan.

tjenstgöra för närvarande 101 examinerade lärare och 3 examinerade lärarinnor.

Med frånräkning af 8 lärare, som helt nyligen tillträdit sina tjänster och om hvilkas lärareegenskaper jag ännu icke hunnit skaffa mig närmare kännedom, anser jag mig kunna bland de öfriga 96 vitsorda

12 för *berömlig*,

43 » *med beröm godkänd*,

25 » *med nöje godkänd*,

13 » *godkänd* och

3 » *försvarlig* eller *underhållig undervisningskicklighet*.

För oduglighet i tjänsten hafva under inspektionsperioden tvenne, på min anmaning, blifvit af vederbörande skolråd varnade, af hvilka den ene sökt och erhållit afsked. Likaledes har anledning till allvarligt klander förekommit mot ett par lärare för visad slapphet i afseende på disciplinens upprätthållande.

Beträffande vidare folkskolelärarepersonalens *uppförande samt nit i tjänsten* förtjena de nuvarande lärarne och lärarinnorna allmänt, på ett par undantag när, de bästa vitsord. Något synnerligen graverande är dock icke heller att anmärka i afseende på de nämnda undantagen. ehuru de icke kunna vitsordas såsom fullt oförvitliga. Under inspektionsperioden hafva emellertid 5 lärare varnats för oordentlighet i lefvernet, af hvilka en sedermera dött och trenne sökt och erhållit transport till skolor utom inspektionsområdet.

Af de lärare och lärarinnor vid folkskolan, hvilka tjenstgjort såsom ordinarie längre tid än 5 år, hafva mig veterligen alla, med undantag af 5, fått den kontanta lönen förhöjd till 700 kronor, hvilket bevisar församlingarnes både välvilja och aktning för desse lärare. En församling har emellertid både i fjol och i år med afseende på en af sina lärare visat, att ifrågavarande frivilliga löneförhöjning kan emot all billighet förvägras.

b) Vid småskolan.

Såsom förut nämnts tjenstgöra vid de inom inspektionsområdet nuvarande 156 småskolorna 28 småskolelärare, 125 småskolelärarinnor samt 3 folkakolelärare vid fasta skolor, som äfven ansvara för småskolan inom sina respektive distrikt.

Samtliga småskolelärare och lärarinnor, med undantag af 4, hafva under ett, två eller flere år genomgått lärokursen vid någon småskolelärarebildningsanstalt.

I afseende på småskolelärarepersonalens sätt och förmåga att sköta undervisningen anser jag mig kunna vitsorda

11 för *berömlig*,

47 » *med beröm godkänd*,

64 » *med nöje godkänd*,

20 » *godkänd och*

11 » *försvärlig eller otillräcklig undervisningsskicklighet.*

Såsom häraf framgår, eger man full anledning till belåtenhet med den ojemförligt största delen af lärarepersonalen i småskolan. Hvarje år förekomma dock några lärare och lärarinnor, vanligen till ett antal af 10 å 12, som sakna både anlag och förmåga att på ett nöjaktigt sätt sköta undervisningen. Och ehuru åtskilliga af dessa på min anmaning eller på skolorådets eget initiativ entledigas och åtskilliga andra än frivilligt lemna en bana, för hvilken de finna sig sakna begåfning, och än söka genom ett nytt besök vid småskoleseminariet göra sig bättre kvalificerade för småskolelärarekallet, så möter man dock vanligen nästa år ungefär ett lika antal, som saknar erforderlig förmåga att nöjaktigt sköta sina tjenester. Anledningen härtill har man förnämligast att söka deruti, att skoloråden, vid de ofta förekommande ombytena af lärare i småskolorna, icke sällan ställa en sökandes egenskap att vara socknens barn framför andra kvalifikationer, hvarigenom lätt inträffar, att personer antagas till lärare i småskolan, som vid tillsättningen icke lemna några nöjaktiga garantier för sin lämplighet att förestå en skola. Tilläggas må dock, att man börjat på de sista åren förfara varsammare vid antagande af lärare och lärarinnor i småskolan, i den mån man allt mer börjat få ögonen öppna för de icke ringa kraf, som denna läroanstalt ställer på innehafvarens skicklighet och förmåga.

Hvad vidare angår småskolelärarepersonalens uppförande och förhållande i och utom skolan har anledning till anmärkning för bristande nit och påpasslighet i tjensten endast i mycket sällsynta fall förekommit. För lättsinnigt och förargelseväckande uppförande hafva åter en lärare och några få lärarinnor under inspektionsperioden måst lemna sina befattningar. I öfrigt hafva alla såväl lärare som lärarinnor gjort sig

förtjenta af de bästa vitsord både för nit i tjensten och för ett hedrande uppförande.

I afseende på småskolelärarepersonalens *aflöningsvilkor* får vidare upplysas, att

59	åtnjuta	en lön af 200 kronor (i 16 skoldistrikt),
74	»	» » » » 250 » (i 33 d:o),
12	»	» » » » 300 » och
8	»	» » » » mer än 300 kronor.

Som 200 kronor ostridigt måste anses utgöra en väl ringa ersättning för en småskolelärares trägna arbete, och sedan riksdagen nu höjt statens bidrag till småskolelärares aflöning från hälften till två tredjedelar af beloppet intill viss gräns, har jag detta år i alla de skoldistrikt, hvarest småskolelärares aflöning uppgår till blott 200 kronor, gjort framställning om denna löns förhöjning till 250 kronor, hvilken framställning af nästan alla vederbörande skolråd förklarats vara ganska behjertansvärd, hvarföre jag eger den förhoppning, att ifrågavarande skåliga löneförbättring skall beviljas.

Men, ehuru småskolelärarepersonalen härstädes till allra största delen synes åtnjuta blott en nödortftig aflöning, har jag dock den stora tillfredsställelsen att kunna upplysa derom, att en högst betydande del af denna personal lyckats göra större eller mindre besparingar såväl till eget som andras gagn. Huru härmed förhåller sig, visa följande uppgifter, som grunda sig på meddelanden, hvilka jag erhållit af vederbörande sjelfva. Sålunda hafva

16	gjort besparingar till belopp, understigande	100 kronor,
8	» » » » » mellan 100 och 200 »	
34	» » » » » » 200 » 500 »	
11	» » » » » » 500 » 1,000 »	
3	» » » » » » 1,000 » 1,500 »	och
4	» » » » » öfverstigande 1,500 »	

Och om till dessa 76 personer vidare läggas 11 lärarinnor, som verkamt bidra till fattiga och sjukliga föräldrars eller syskons underhåll eller till vård och uppfostran af antagna fosterbarn, samt 18 lärare och lärarinnor, hvilka såsom gifta hafva familj att försörja, så finner man, att fullt $\frac{2}{3}$ delar af småskolans lärarepersonal inom inspektionsområdet förmått och förstått så hushålla med sina små löneinkomster, att icke så litet kunnat reserveras till framtida behof eller andras gagn. Dessa $\frac{2}{3}$ delar af lärarepersonalen torde ock i det närmaste motsvara antalet af dem, som kunnat göra besparingar af sina löner. Ty då icke mindre än 70 af de nuvarande lärarne och lärarinnorna först under de senaste 5 åren vunnit anställning vid småskolan och sålunda blott ett eller annat år uppburit lön, har det icke gerna ännu kunnat blifva möjligt

för flere af dem att göra insättningar i sparbanken, helst många i början af sin lärareverksamhet pläga hafva skulder att betala för sin vistelse vid småskoleseminariet.

Då någon pensionsanstalt för småskolans lärare och lärarinnor icke finnes och sannolikt icke på länge lär kunna bringas till stånd, kan det icke annat än glädja hvar och en, som hyser intresse för dessa oförtrutna arbetare i skolans tjänst, att de sålunda energiakt söka att hjälpa sig sjelfva och att genom egen omtänksamhet och sparsamhet bereda sig ljusare utsigter för sin bergning på ålderns dagar. Och särskildt måste det vara glädjande för mig, som under hela den tid, jag varit inspektör, begagnat hvarje tillfälle, både enskildt och offentligt, att uppmåna småskolans lärare och lärarinnor till sparsamhet och omtanke för framtiden.

Af förekommen anledning och hufvudsakligast med hänsyn till de åtgärder, som möjligen kunna vidtagas till underlättande af småskolelärarekorpens ålderdomsförsörjning, vill jag nu äfven meddela följande uppgifter angående dess medlemmars *tjänstålder*, hvilken är för

70 under	5 år	(45,8 % af hela personalen),
40 mellan	5—10 »	(26,1 % » » »),
27 »	10—15 »	(17,6 % » » »),
6 »	15—20 »	(4,0 % » » »),
7 »	20—25 »	(4,5 % » » ») och
3 »	25—28 »	(2,0 % » » »),

hvilken tablå visar, att omsättningen af lärarepersonalen vid småskolan är ganska rask och lifig.

Äfvenledes får jag meddela beträffande småskolelärarepersonalens *lefnadsålder*, att denna är för

16 under	20 år,
76 mellan	20—30 »
32 »	30—40 »
18 »	40—50 »
11 öfver	50 »

VIII. Anteckningsböckerna.

Några anmärkningar af betydighet angående dessa böckers uppställning eller förande har jag under inspektionsperioden icke haft att göra. Under innevarande år har jag särskildt egnat min uppmärksamhet deråt, huruvida den förteckning å skolbarn, hvarom 36 § i folkskolestadgan talar, af pastorerna lemnats och om ifrågavarande barn blifvit i matriklarne antecknade, hvarvid jag icke heller funnit något att erinra mer än i ett pastorat.

IX. Skolmaterielen.

Under de 5 år denna berättelse omfattar har jag i allmänhet mindre ofta än förut behöft hos skolråden göra skriftliga och muntliga påminnelser om skolornas förseende med nödiga undervisningsmedel och om anskaffande af nya läseböcker och kartor m. m. i stället för den gamla utlitna och obrukbara materielen. Numera är ock i de nya reglementena den föreskrift gifven, att hvarje skolas lärare skall årligen före oktober månads utgång till skolrådets ordförande ingifva förteckning å den undervisningsmateriel, som för skolan behöfver anskaffas, hvilken föreskrift redan innevarande år visat sig medföra god verkan.

Den materiel, som finnes, är vanligen inskränkt till det nödvändiga. Sålunda eger småskolan sällan annan af distriktet bekostad materiel än läseböcker (vanligast af Rodhe, mindre ofta af Kastman eller folkskolans läsebok) samt svart tafla med tillbehör, äfvensom, ehuru icke allmänt, s. k. bibliska planscher och räkneram. I folkskolorna finnas åter folkskolans läsebok till ett antal, som motsvarar minst hälften af lärjungeantalet, svart tafla med tillbehör, kartor öfver Sverige-Norge, Europa, jordgloben, Palestina samt metersystemet, och derjemte i flere skolor planscher öfver människokroppen och djurriket äfvensom kammarorgel. Några andra hjälpmedel för undervisningen, bekostade af skoldistriktet, förekomma endast undantagsvis.

I medeltal hafva under detta qvinqvennium årligen för inköp af undervisningsmateriel användts 3,377 kronor 55 öre, hvilket gör i medeltal 54,49 kronor på hvarje skoldistrikt.

X. Skollokaler.

För folkskolans räkning finnas för närvarande 203 skolhus, af hvilka 14 blifvit ny- eller ombyggda under dessa 5 år. Folkskolan eger derföre nu egen lokal å alla stationer utom 4, hvarest den begagnar för längre tid hyrda lokaler, hvilka dock enligt fattade beslut snart skola utbytas mot ordentliga skolhus. Under inspektionsperioden har för öfrigt icke litet blifvit gjordt än för skolhusens bättre ombonande, än för skolsalarnes utvidgande och än för deras förseende med bättre inredning och ändamålsenligare värmeapparat m. m. Församlingarnes årliga utgifter för skollokaler och deras inredning har i medeltal under perioden utgjort ett belopp af 11,006,40 kronor, hvilket ger en medelsiffra af 177,52 kronor på hvarje skoldistrikt.

Af småskolorna ega blott mycket få egna lokaler i särskilda småskolehus eller i sockenstugorna. I öfrigt begagna de folkskolans hus eller af enskilde förhyrda lokaler. Sålunda har jag detta år inspekterat 67 småskolor i lokaler, som förhyrts af enskilda, och 77 småskolor, som hållits i folkskolans hus eller egna lokaler. I allmänhet har utrymmet i de enskilda lokaler, som för småskolans räkning förhyrts, icke gifvit anledning till anmärkning, hvaremot ljustillgången icke sällan befunnits knappt tillräcklig. Numera eger småskolan öfverallt egna skolbänkar, ehuru icke alltid i tillräcklig mängd eller af den bästa konstruktion.

XI. Tillsynen öfver skolorna.

A. Skolråden.

I min senaste berättelse yttrade jag, att de valda skolråden i allmänhet börjat visa ett vaknare intresse för skolans angelägenheter, hvilket yttrande jag äfven nu anser mig ega fog att upprepa. Vid de många skolrådssammanträden, hvilka jag de senaste åren hållit, har jag nemligen i en mängd församlingar fått det intrycket, att de valda ledamöterna i skolråden numera ega både en större välvilja för skolväsendet och en bättre insigt i värden af dess angelägenheter än i förra tider, då ledamöterna ganska ofta tycktes anse såsom sin förnämsta uppgift att motsätta sig nya utgifter för skolan, huru nödvändiga de än kunde vara. Äfvenledes hafva flere pastorer försäkrat, att valen till skolråd på senare tider flerstädes börjat ske med mera urskiljning och att allmänheten börjat ställa större anspråk på dem än förut. Men om de valda elementen i skolråden sålunda på flere ställen börja arta sig bättre än förr, torde det dock ännu gälla såsom regel, att skolrådets sjelfskrifne ordförande eller presten är den, som faktiskt fungerar såsom skolväsendets egentlige målsman eller såsom den, hvilken i sin person förenar skolrådets både myndighet och ansvar. Och häröfver har man förvisso icke skäl att klaga, alldenstund pastorerna inom inspektionsområdet nästan utan undantag på förtjenstfullt sätt vårda sig om skolväsendets angelägenheter, så långt deras tid och krafter medgifva. Med det sagda vill jag dock icke hafva påstått, att skolråden numera besöka skolorna flitigare än förr, ty i detta afseende är nog förhållandet ungefärligen detsamma som det förut varit, men väl att skolrådets intresse för barnens jemna skolgång, för skolornas normala verksamhet samt för skolväsendets ändamålsenliga ordnande befinner sig i stigande.

B. Inspektionen.

Beträffande min verksamhet såsom inspektör får följande meddelas under nedanstående fem rubriker:

a) Besök i skolorna.

Med afseende på dessa, som med skäl torde böra anses såsom den viktigaste delen af inspektörens uppgift, har jag hvarje år sökt att, så långt i min förmåga stått och tiden medgifvit, inspektera så många skolor som möjligt, till bevis hvarpå torde tjena, att jag

år 1882	besökt	94	folkskolor	och	140	småskolor	eller	tills.	234	skolor,
» 1883	»	89	»	»	125	»	»	»	214	»
» 1884	»	89	»	»	140	»	»	»	229	»
» 1885	»	87	»	»	134	»	»	»	221	» och
» 1886	»	98	»	»	144	»	»	»	242	»

I medeltal hafva sålunda årligen 228 skolor blifvit besökta och 27 skolor lemnats obesökta. Orsaken dertill, att de sistnämnda icke blifvit inspekterade, har varit dels den, att somliga skolor icke varit i gång, då jag ämnat besöka dem, och dels den, att en del skolor legat så afides, att jag icke utan allt för stor tidspillan kunnat resa till dem. För öfrigt får nämnas, att jag alltid sökt att inspektera skolorna under pågående terminer, samt att inspektionen icke i förväg blifvit kungjord utom i de fall, då jag lyst in skolråden till sammanträden med mig.

b) Sammanträden med skolråden.

Sådana sammanträden, hvilka under de senaste åren ofta påkallats dels för öfverläggningar angående skolväsendets och undervisningens närmare reglering medelst nya reglementen, lärokurser och läsordningar m. m. och dels för meddelande af diverse anvisningar angående tillämpningen af folkskolestadgans och reglementets föreskrifter, hafva hållits till ett antal af 81.

c) Skriftliga promemior till skolråden,

innehållande dels yrkanden på åtgärders vidtagande för anmärkta bristers och behofs afhjelpande, dels förslag till skolväsendets bättre anordning och dels erinringar i andra afseenden, hafva, vanligen kort efter det skolorna inspekterats, blifvit afgifna till ett antal af 120 under hela inspektionsperioden. Dessutom har, särskildt under år 1885, en flitig korrespondens egt rum med skolråden och pastorerna för åstad-

kommande dels af en lämpligare anordning af skolväsendet och dels af nödiga rättelser och förändringar i texten till de ingifna reglementsförslagen, innan de kunnat till stadfästelse hos Domkapitlet förordas.

d) *Instruktionsmöten med lärare och lärarinnor inom särskilda kretsar*

hafva under inspektionsperioden hållits till ett antal af 42. Med undantag af år 1884, då endast 1 möte hölls inom hvarje kontrakt, hafva dessa möten under de öfriga åren varit med afseende på både kretsar och mötesplatser anordnade så, att alla lärare och lärarinnor utan större olägenhet kunnat till dem inställa sig. Också hafva alla vederbörande, såvidt de ej haft giltigt förfall, varit tillstädes vid dem. Med den stora vikt och betydelse jag tillmäter dessa sammankomster mellan lärarne och inspektören, är det naturligt, att jag sökt af dem draga all möjlig fördel. För sådant ändamål har jag dock under dessa 5 år icke, såsom under den förra inspektionsperioden, sjelf såsom instruktör tagit hela tiden vid mötena i anspråk för meddelande af diverse råd, anvisningar och erinringar rörande undervisningens rätta handhavande m. m., utan äfven anordnat undervisningsprof, som blifvit aflagda af lärare och lärarinnor såväl i småskolan som i folkskolan. Dessa undervisningsprof hafva i regeln varit anordnade på det sätt, att prof i samma ämne förekommit tvenne år å rad, och att den person, som första gången skolat undervisa i ämnet, blifvit dertill i förväg utsedd, hvaremot det vid nästa årsmöte afgjorts genom lottning, hvem som då skolat undervisa i samma ämne, genom hvilken sistnämnda anordning den fördel vunnits, att vederbörande under mellantiden måst göra sig närmare förtrogna med metoden för ämnets rätta behandling. För öfrigt får nämnas, att dessa prof i allmänhet upptagit $1\frac{1}{2}$ å 2 timmar, medan jag sjelf tagit i anspråk den öfriga mötestiden. Härifrån gjordes dock ett undantag vid sistlidna års möten, då jag behöfde hela tiden för hvad jag vid det tillfället hade att meddela.

Hvad vidare angår programmen för dessa möten, har vid dem förekommit:

År 1882:

- 1) undervisningsprof af en lärare eller lärarinna i småskolan och inom dess kurs i *modersmålet* med särskild hänsyn till ljudläran och ljudens beteckning;
- 2) undervisningsprof af en lärare eller lärarinna i folkskolan angående grunderna för decimalräkningen;
- 3) anvisningar och erinringar af inspektören rörande undervisnings-sättet i dessa ämnen;

4) Åtskilliga meddelanden och erinringar till lärarepersonalen rörande den nya folkskolestadgans föreskrifter jemte anmaning till dem att inköpa, läsa och begrunda denna stadga;

5) uppmaning till lärarepersonalen att i och utom skolan verka för en menisklig behandling af djuren och i allmänhet icke släppa ur sigte skolans uppgift såsom äfven uppfostringsanstalt.

År 1883:

1) undervisningsprof i modersmålet liksom 1882;

2) d:o i decimalräkning med särskild tillämpning på det nya systemet för mynt, mått, mål och vikt;

3) undervisningsprof i geografin (globläran);

4) anvisningar och erinringar af inspektören rörande undervisnings-sättet i dessa ämnen;

5) meddelande till vederbörandes kännedom och efterrättelse af chefens för Kongl. Ecclesiastikdepartementet skrifvelse den 2 Maj 1883 angående det olämpliga för folkskolelärare uti att befatta sig med agentur för utvandringen till Amerika.

År 1884:

1) undervisningsprof i modersmålet liksom 1882;

2) d:o i kristendom;

3) anvisningar och erinringar af inspektören rörande undervisnings-sättet i dessa ämnen, särskildt det sistnämnda.

År 1885:

1) redogörelse för de nya förslagen till reglemente, lärokurser och läsordningar och för desammas grunder och syftemål;

2) redogörelse för Åtskilliga Kongl. kungörelser och cirkulär rörande undervisningsväsendet, hvilka under senaste tiden utfärdats;

3) erinringar rörande affattandet af de statistiska skoluppgifterna i pedagogiskt hänseende;

4) diverse metodiska anvisningar rörande modersmålens behandling i skolorna;

5) meddelande af postsparbanksstyrelsens skrifvelse den 29 Juni 1885 med uppmaning till folkskolans lärare att medelst försäljning af sparmärken befrämja postsparbankens syfte.

År 1886:

1) undervisningsprof i modersmålet liksom år 1882;

2) d:o i naturkunnigheten;

3) anvisningar och erinringar af inspektören rörande undervisnings-sättet i dessa ämnen;

4) anvisningar och erinringar rörande rätta tillämpningen af vissa föreskrifter i reglementet och lärokurserna.

Och får jag slutligen till denna redogörelse göra det tillägg, att de anvisningar och erinringar, som jag vid dessa möten meddelat, alltid närmast och i främsta rummet afsett att rätta sådana fel, misstag och missförstånd, som vid inspektionen anmärkts vare sig i afseende på läroämnenas behandling eller med hänsyn till gällande föreskrifters efterlefnad, — hvilket förfaringsätt jag ansett mest kraftigt och direkt verka till vinnande af det ändamål, som åsyftats.

e) *Anmälanden till Domkapitlet.*

1) Sedan Slätthögs församling genom nådigt utslag den 7 November 1879 blifvit ålagd att uppföra ett skolhus å bestämmt ställe för sydöstra skolroten, men några åtgärder för utslagets verkställighet icke vidtogos, anmälde jag år 1881 förhållandet i Domkapitlet, med anledning hvaraf Konungens Befallningshafvande, till hvars åtgärd ärendet remitterades, den 6 December 1882 ålade församlingen vid vite af 500 kronor att inom ett år efter delfåendet af utslaget hafva skolhuset uppfördt, hvilket äfven skedde;

2) I skrifvelse till Domkapitlet den 27 December 1882 anmälde jag likaledes Annerstads församling för dess uraktlåtenhet att i enlighet med ett många år förut laga kraftvunnet beslut uppföra ett skolhus i Wiggåsa rote, och blef äfven denna församling af Konungens Befallningshafvande vid vite ålagd att inom viss föreskrifven tid uppföra skolhuset, hvilket utslag församlingen ock stält sig till efterrättelse;

3) Vidare har jag under nästlidna och innevarande år, med anledning af skolväsendets allmänna reglering medelst nya reglementen, funnit mig föranlåten att hos Domkapitlet framställa en mängd yrkanden och förslag i syfte att åstadkomma nödiga förbättringar i organisationen af skolväsendet inom församlingarne. Dessa mina yrkanden och förslag hafva hufvudsakligast gällt dels årliga lärotidens förlängning från 8 till 9 månader, der skolan flyttat mellan tre rotar, och dels förstärkning af lärarekrafterna, der antingen skolorna flyttat mellan flere rotar eller det befintliga lärareantalet af annan anledning visat sig otillräckligt. Och får jag upplysa, såväl att Domkapitlet bifallit alla dessa yrkanden, som att församlingarne åtnöjt sig med Domkapitlets beslut utom i tvenne fall, i hvilka klagan förts hos Kongl. Maj:t, som dock afslagit be-
svären.

XII. Skolväsendets kostnader.

Under hvart och ett af de 5 år denna berättelse omfattar hafva utgifterna i *medeltal* utgjort

för lärares och lärarinnors aflöning....	kr. 125,332: 40	
» skollokaler och inventarier.....	» 11,006: 40	
» undervisningsmateriel.....	» 3,377: 55	
» öfriga behof	» 12,177: 90	151,894: 25.

hvilka utgifter årligen bestridts

af staten	med i medeltal	kr. 59,579: 79	
» hushållningssällskapet » » »	» » »	420: 00	
» skoldistriktet » » »	» » »	91,894: 46	151,894: 25.

Skolväsendets årliga medelkostnad för hvarje skoldistrikt har sålunda utgjort 1,482,17 kronor.

Till hjälp för utgifternas bestridande finnas i åtskilliga skoldistrikt donationer, hvilkas hela kapitalvärde vid 1885 års slut utgjorde ett belopp af 75,753 kronor 3 öre.

Särskildt torde för öfrigt förtjena meddelas, att från 1881 till 1885 hafva utgifterna för lärares och lärarinnors aflöning ökats med 19,804,46 kronor samt statens bidrag dertill med 10,820,87 kronor.

Vexjö den 17 December 1886.

A. Rundbäck.

II.

Norrvinge och Uppvinge samt Östra härads kontrakt.

I. Inspektionsområdet och skoldistriktet.

Då det var sommaren år 1861, som särskilde af Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet förordnade folkskoleinspektörer började sitt arbete — den första inspektörsinstruktionen utfärdades den 15 juni 1861 — så har det följaktligen vid 1887 års början förlupit fullt ut ett fjerdedels århundrade, hvarunder inspektörsinstitutionen varit i verksamhet för den svenska folkskolans bästa. Under dessa 25 år har det inspektionsområde, hvarom nu är fråga, kontrakten Norrvinge och Uppvinge i Kronobergs län samt Östra Härads kontrakt af Jönköpings län, varit anförtrordt åt flere inspektörer, såsom här synes:

Inspektör.	Kontrakt.	Inspektions- skede.
Lektor Rundbäck	{ Norrvinge.....	1861—1868
	{ Uppvinge	1861—1863
	{ Östra Härad	
Kyrkoherde Dahlstedt	{ Uppvinge	1864—1866
	{ Östra Härad	
	{ Norrvinge.....	1869—1884
	{ Östra Härad	
	{ Uppvinge	1869—1876
	{	1882—1884
Frosten Velandér	{ Uppvinge	1867—1868
	{ Östra Härad	
Adjunkt Ahnstrand	Uppvinge	1877—1881
Adjunkt Lundblad	{ Norrvinge.....	1885—1886
	{ Uppvinge	
	{ Östra Härad	

Af denna öfversigt framgår bland annat, att inspektionsområdet icke under nu till ände gångna femårsperiod varit det samma, som under den närmast föregående, men väl det samma som under femårs-skedet 1872—1876. Följden blir den, att vid jemförelse mellan femårs-perioden 1882—1886 och en föregående man ej kan gå till den närmast föregående, utan måste vända blicken till år 1876.

Ännu under det året omfattade inspektionsområdet 35 skoldistrikt; nu äro de 37. Ökningen kommer dels deraf, att Näsby, som förut till sammans med sin moderförsamling Bexheda bildade ett skoldistrikt, nu ensamt utgör ett, dels deraf, att Ormesberga annexförsamling på samma sätt från moderförsamlingen Berg utträdtt och bildat eget skoldistrikt. Af de nu varande 37 skoldistrikten tillhöra 7 Norrvidinge, 11 Uppvidinge och 19 Östra Härad. Då enligt skolrådets uppgifter folkmängden den 31 December 1886 utgjorde i Norrvidinge 8,368, i Uppvidinge 23,626 och i Östra Härad 23,859, så beboddes hvarje skoldistrikt inom Norrvidinge i medeltal af omkring 1,195 personer, inom Uppvidinge af omkring 2,148 personer och inom Östra Härad af omkring 1,256. Om folkmängden inom hela inspektionsområdet, 55,853 personer, varit lika fördelad mellan alla skoldistrikten, så skulle hvar och ett af dessa haft ungefär 1,510 invånare. Algtusboda, det folkrikaste, beboddes vid sagde tidpunkt af 5,217 människor, men Ormesberga, det minsta skoldistriktet, af 402. För jemförelsens skull må här nämnas, att den 31 December 1876 hade detta inspektionsområde, efter hvad jag uträknat, 57,610 invånare, eller i medeltal jemt 1,646 för hvar och ett af de då varande 35 skoldistrikten.

II. Undervisningsanstalterna.

A. Småskolorna.

Enligt min företrädarens inspektionsberättelse af den 16 Januari 1877 var småskolornas antal 58. Alla voro flyttande. Nu äro de 75, deraf 5 fasta, således 6,7 proc. fasta och 93,3 proc. flyttande småskolor, under det att år 1879 af småskolorna i hela Sverige 52 proc. voro fasta¹⁾. Af de 17 småskolor, som uppvuxit sedan år 1876, har en fast börjat år 1885, en på två stationer flyttande i fjol. Af de 70 flyttande småskolorna flyttar jemt hälften på två stationer, 33 flytta på

¹⁾ Se »Rikets folkskoleväsende år 1879» i Nr:is 21—23 af Tidning för Folkskolan årg. 1881. Den uppsatsens författaremärke är en borgen för deri förekommande sifferuppgifters rättighet.

tre och de återstående två på fyra stationer. Sådan var ställningen år 1886. Nu har emellertid händt, att en eller annan småskola, som egentligen skall flytta på tre stationer, ett eller annat år får flytta blott på två, beroende på någon rotes allt för obetydliga barnantal. Inspektionsområdet egde år 1886 i medeltal *en* småskola på omkring 745 invånare, år 1882 *en* småskola på omkring 798, och år 1876 *en* småskola på omkring 993 invånare.

B. *Mindre folkskolor.*

Af denna skolart finnes det lyckligtvis endast två skolor inom inspektionsområdet. Begge tillhöra Uppvidinge kontrakt, begge flytta på tre stationer. Der råder, kan man säga, ingen annan skilnad mellan dessa båda skolor å ena sidan och de egentliga folkskolorna å andra än den, att de förra skötas af oexaminerade lärare och de senare af examinerade, men tilläggas bör, att ur den skilnaden flyta många ytre och inre olikheter, hvilka, så kort erfarenhet jag än har, hafva hjert sprungit mig i ögonen. — Man ser af skolrådets uppgifter för år 1876, att då funnos tre mindre folkskolor, äfven de i Uppvidinge.

C. *Egentliga folkskolor.*

Enligt nyss nämnda uppgifter för år 1876 funnos då 42 egentliga folkskolor; nu äro de 47. Sedan år 1885 flyttar ingen af dem på fyra stationer. Aderton flytta på tre stationer och nitton på två. De öfriga tio äro fasta. Endast en saknar underlag af särskild småskola. Inspektionsområdet egde år 1886 i medeltal *en* egentlig folkskola på omkring 1,188 invånare, men i hela Sverige fans år 1879 *en* egentlig folkskola på 1,162 invånare ¹⁾. Räkna man till hopa småskolor, mindre folkskolor och egentliga folkskolor, så blir år 1886 summan af inspektionsområdets undervisningsanstalter 124, eller *en* folkundervisningsanstalt på 450 personer. År 1882 fans der *en* egentlig folkskola på omkring 1,231 invånare och *en* folkundervisningsanstalt på 476, hvar emot år 1876 *en* egentlig folkskola kom på ungefär 1,372 personer och *en* folkundervisningsanstalt på omkring 559. Medan invånareantalet under tiden 1876—1886 minskats med ungefär 3,0 proc., har folkundervisningsanstalternas antal ökats med 20,4 proc.

D. *Fortsättningsskolorna.*

Då man, ehuru oegentligt, plägar upptaga fortsättningsskolorna och slöjdskolorna, ja äfven sockenbiblioteken såsom särskilda under-

¹⁾ Se »Rikets folkskoleväsende år 1879» i N:ris 21—23 af Tidn. f. Folkak. årg. 1881.

visningsanstalter, må ock jag följa detta bruk. Försättningsskolor, inrättade i enlighet med föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, voro i verksamhet år 1882 till ett antal af nio och år 1885 till ett antal af 11. År 1886 voro de 10. Huru många försättningsskolor, som arbetade under åren 1883 och 1884, kan jag ej med full visshet uppgifva. År 1885 inspekterade jag fem och år 1886 åtta försättningsskolor. I Uppvidinge fins ingen, och mig veterligen har det ej der funnits någon försättningsskola, ordnad i enlighet med Kongl. kungörelsen den 11 September 1877. Hvad nu angår de 11 försättningsskolor, som voro i verksamhet år 1885, så var det fem af dem, som förlade endast fyra veckor af sin undervisningstid utöfver folkskolans ordinarie undervisningstid af åtta månader. Nio af dem voro förenade med flyttande folkskolor och de öfriga två voro förenade med fast folkskola. Lärjungarnes antal uppgafs vara inalles 192. Af 1886 års försättningsskolor förlade tre endast fyra veckor af sin undervisningstid utöfver folkskolans ordinarie undervisningstid af åtta månader, och sju af dem voro förenade med flyttande folkskolor. De öfriga tre voro förenade med fast folkskola. Lärjungarnes antal uppgafs det året vara inalles 193. Intetdera året fans det någon försättningsskola, hvars arbete icke fortgick på samma station alla sex veckorna. På ingen annan tid än inom månaderna Januari, Februari och Mars har försättningsskolornas arbete pågått. Visserligen hafva, der försättningsskolor funnits, endast sådana barn blifvit i dem mottagna, hvilka haft afgångsbetyg från folkskolan, men pröfningen vid afgången från henne har ej alltid varit nog sträng, hvadan de i försättningsskolan uppkomna barnen stundom saknat mögnad för att rätt tillgodogöra sig den undervisning, hon afsett att meddela.

E. Slöjdskolorna.

Inga slöjdskolor finnas i Uppvidinge. Ett skoldistrikt, nemligen Söraby, bland Norrvidinges sju har långt före denna femårsperiod inrättat slöjdskola, der undervisning meddelas ej blott i slöjd för gossar utan äfven i slöjd för flickor. Här står slöjdundervisningen i närmaste samband med folkskolan, på hvilkens läsoordning slöjden upptages såsom ett bland de öfriga ämnena. Detta är i allmänhet icke förhållandet i Östra Härad. I sex af dettas 19 skoldistrikt finnas slöjdskolor. Tre af dessa sex hafva inrättat skolor icke blott för manlig utan ock för qvinlig slöjd. Då man undantager Kråkshults slöjdskola, äro samtliga slöjdskolorna inom Östra Härad fristående från resp. folkskolor och besökas mest af utexaminerade inom skolåldern varande barn. Kråkshults slöjdskola är ock den enda inom hela inspektionsområdet, i

hvilken folkskoleläraren själf undervisar i slöjd. Att sålunda de allra flesta slöjdskolor inom detta inspektionsområde skötas af särskilde slöjdlärare står i full öfverensstämmelse med det vanliga inom Vexiö stift, såsom man kan se i »1885 års matrikel» af Vilh. Beskow, som upplyser, att i Kronobergs län finnas fem och i Jönköpings län, för så vidt det tillhör Vexiö stift, nio folkskolor, der undervisning i slöjd meddelas af folkskoleläraren själf, men att antalet folkskolor, der särskild slöjdlärare är anställd, utgör i Kronobergs län 10 och i den nämnda delen af Jönköpings län 29, under det att enligt samma matrikel i hela riket 481 folkskolor finnas, der slöjdundervisning meddelas af folkskoleläraren själf, men endast 327, i hvilka särskild slöjdlärare är anställd. I vårt stift har det således ännu ej blifvit så brukligt, som det i allmänhet i riket är, att folkskoleläraren själf undervisar i slöjd, hvilken senare anordning utan tvifvel är att föredraga.

F. *Enskilda skolor.*

De enskilda skolorna inom inspektionsområdet äro för närvarande blott två, nemligen en flickskola i Hvetlanda och Alsheda pastorats barnhem i Skede annexförsamling. Den förra uppgafs sommaren år 1886 hafva 17 lärjungar och tre lärarinnor. Henne har jag ej besökt. Deremot har jag sistliden sommar inspekterat barnhemmet i Skede. Sedan dess stiftelse år 1856 hafva 184 barn der varit intagna, d. v. s. i medeltal under barnhemmets 30-åriga tillvaro något mer än 6 barn pr år såsom ny insats. För närvarande fostras der 10 barn, af hvilka fem äro från Alsheda pastorat. Samtliga få af föreståndarinnan en undervisning, som någorlunda motsvarar den, som gifves i statens små- och folkskolor. Dessa uppgifter om barnhemmet hafva hufvudsakligen lemnats mig af ordföranden i barnhemmets styrelse, komministern i Skede.

G. *Jönköpings läns landstingsseminarium.*

Det för folkskolebildningen mest betydelsefulla steg, som, sedan jag blef inspektör, har tagits inom inspektionsområdet, är utan tvifvel upprättandet af Jönköpings läns landstingsseminarium, fullständigt ordnad i enlighet med de grunder, som blifvit faststälde genom Kongl. kungörelsen den 11 Januari 1878 och sedermera genom Kongl. kungörelsen den 5 Juni 1885. Seminariet, som har till ändamål »att för småskolan inom Jönköpings län utbilda skickliga och med afseende på den sedliga karakteren och uppfostringsdugligheten för sitt kall lämpliga lärare och lärarinnor», är förlagdt till Hvetlanda, och eftersom

denna stora by ligger inom inspektionsområdet, bör seminariet i denna berättelse ej förbigås. Från och med år 1869 till och med år 1883, men blott under de år, som betecknas med udda tal, har Hvetlanda varit platsen för en bland de af Jönköpings läns landsting då bekostade läroanstalter för utbildande af lärare och lärarinnor i småskolor. Till och med år 1877 var den årliga lärotiden blott en månad, derefter en och en half. Den nya anstalten, som är gemensam för hela Jönköpings län och den enda der inom, började sitt första läsår den 16 Februari 1885. Det läsåret omfattade blott 7 månader. Dess andra läsår började den 15 Januari 1886 och slöts den 15 sistlidne December efter tre månaders sommarferier, hvadan det sålunda omfattade 8 månader, hvilket hädanefter skall blifva seminariets årliga lärotid. Jönköpings läns landsting bekostar »seminariets underhåll» med 2,900 kronor pr år till och med år 1889. I December 1885 blefvo 30 elever, deraf 4 manliga, och i December 1886 tjuguatta elever, deraf 2 manliga, godkända i såväl den teoretiska som praktiska afgangsexamen, hvilka afgangspröfningar begge åren bevistades af undertecknad, dertill förordnad af Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, och har jag till samma departement haft åran afgifva särskilda berättelser om mina iakttagelser, hvarför det ej är skäl att här åter meddela dem. Elevernas antal får, enligt det af landstinget antagna reglementet, ej öfverstiga trettio; helst böra de vara manliga. — Då behovet af ett dylikt seminarium är alldeles påtagligt, så kan man undra öfver, att det kommit till stånd först år 1885, men mera kan man förvånas deröfver, att i Kronobergs län, der behovet af ett småskolelärarinneseminarium med 7 eller 8 månaders sammanhängande kurs är, för så vidt jag lärt känna skolväsendet å ena sidan i Norrvidinge och Uppvidinge samt å andra sidan i Östra Härad, fullt ut lika trängande, icke ens ännu något sådant seminarium uppstått.

H. Sockenbiblioteken.

Egendomligt nog hafva några af de 25 sockenbibliotek, som funnos år 1876, försvunnit, men andra hafva kommit till, så att deras antal nu utgör enligt uppgift 27. Dessa boksamlingar anlitas på de flesta ställen obetydligt, på ett och annat deremot ganska flitigt. Af stor vikt är, att goda och lämpliga böcker anskaffas för sockenbiblioteken, och att dessa böcker blifva lästa, hvarom jag ock samtalat med vederbörande. Så många exemplar af »Anvisning å böcker, tjenliga för sockenbibliotek, Stockholm 1882», som jag haft att tillgå, har jag utdelat. De ha mottagits med tacksamhet. Så ock annat tryck, som jag fått från Kongl. Ecklesiastikdepartementet, t. ex. »Några ord om

fixstjernihimmeln» m. m.; man tar gerna mot det, och jag delar gerna ut, der jag ser jordmånen vara lämplig.

III. Skolreglementen.

Sedan Vexiö Domkapitel i slutet af år 1884 förständigat skolråden i samtliga till stiftet hörande församlingar att i enlighet med af Domkapitlet utarbetadt normalreglemente uppgöra förslag till nya reglementen för de till hvarje särskildt skoldistrikt hörande församlingsskolorna och med dessa förslag före den 1 April 1885 till Domkapitlet inkomma, så uppgjordes af alla skolråd inom inspektionsområdet förslag till nya reglementen, hvilka allesamman före November månads utgång sistnämnda år voro af Domkapitlet godkända, sedan de, snart sagdt alla, undergått mer eller mindre viktiga ändringar, som jag hos vederbörande skolrådsordförande yrkat. Då de nya reglementena föreskrifva, i enlighet med gällande folkskolestadga, att en bestämd lärokurs skall för hvarje skola upprättas af skolrådet och underställas folkskoleinspektörens pröfning, så hafva lärokurser blifvit till mig insända från åtskilliga skolråd, ehuru icke från alla, troligen af det skäl, att för rätt många skolor lärokurser kort före mitt tillträde till inspektörstjensten blifvit upprättade.

IV. Skolbarnen.

Vid 1886 års slut funnos 9,126 skolpligtiga barn, d. v. s. 7—14 år gamla. Huru *dessa* under det året fördelat sig på olika undervisningsanstalter eller uraktlätit att begagna dem, synes af följande öfversigt:

	Antal skolpligtiga barn.	Medeltal på hvarje skola.
Barn, som undervisats i 10 fasta folkskolor	899	90
» » » » 37 flyttande »	3465	94
» » » » 2 » mindre folkskolor.....	171	85
» » » » 5 fasta småskolor	180	36
» » » » 70 flyttande »	3321	47
» » » » folkundervisningsanstalter utom eget distrikt.....	69	—
» » » » allmänna läroverk och specialskolor	31	—
» » » » enskilda skolor	35	—
» » » » hemmen	404	—
» » icke » » efter aflagd examen från folkskolan...	440	—
» » » » för sjukdom	61	—
» » » » af annan anledning.....	47	—
» om hvilka uppgifter saknas	3	—
Summa	9126	

Motsvarande öfversigt för år 1882:

	Antal skol- pligtiga barn.	Medeltal på hvarje skola.
Barn, som undervisats i 9 fasta folkskolor.....	827	92
» » » » 37 flyttande »	3626	98
» » » » 2 » mindre folkskolor	191	96
» » » » 4 fasta småskolor	157	39
» » » » 67 flyttande »	3499	52
» » » » folkundervisningsanstalter utom eget distrikt	50	—
» » » » allmänna läroverk och specialskolor	24	—
» » » » enskilda skolor	87	—
» » » » hemmen	292	—
» » icke » efter afslagd examen från folkskolan...	219	—
» » » » för sjukdom	49	—
» » » » af annan anledning	47	—
» om hvilka uppgifter saknas	42	—
Summa	9119	

*En öfversigt för år 1876, hvilken ungefär motsvarar de två förra,
får följande utseende:*

	Antal skol- pligtiga barn.	Medeltal på hvarje skola.
Barn, som undervisats i 5 fasta folkskolor	568	114
» » » » 37 flyttande »	4626	125
» » » » 3 » mindre folkskolor	245	82
» » » » 0 fasta småskolor	—	—
» » » » 58 flyttande »	2986	51
» » » » allmänna läroverk eller folkundervis- ningsanstalter utom eget distrikt	62	—
» » » » enskilda skolor	62	—
» » » » hemmen	567	—
» » icke » efter afslagd examen från folkskolan...	283	—
» » » » för sjukdom	33	—
» » » » af annan anledning	30	—
» om hvilka uppgifter saknas	32	—
Summa	9494	

Man ser, att antalet skolpligtiga barn har sedan år 1876 minskats med 368, hvilket utgör 3,9 proc. af det då befintliga antalet. Hela folkmängden har ock från nämnda tid minskats, nemligen med 3,0 proc. År 1879 kommo 155 skolpligtiga barn på hvarje tusental af hela den svenska landsbygdens folkmängd ¹⁾. Detta inspektionsområde, som helt och hållet är landsbygd, då ingen stad, ja, icke ens en köping der finnes, har något större antal skolpligtiga barn för hvarje tusental invånare att uppvisa, nemligen 165 barn år 1876 och 160 år 1882 samt 163 barn år 1886.

Med hjälp af de i förestående öfversigter förekommande siffror kan man uträkna bland annat, att 4 proc. af 1876 års skolpligtiga barn ej åtnjutit någon undervisning, och att samma förhållande egt rum med 3,9 proc. af de skolpligtiga barnen år 1882 samt med 6,0 proc. af de skolpligtiga barnen år 1886. Häre äro ock inräknade de barn, om hvilka uppgifter saknas. Vid första ögonkastet kan det se betänkligt ut med den höga procenten skolpligtiga barn, som år 1886 ej undervisats. Men om man efterforskar anledningen till barnens uteblifvande från undervisningen, så finner man henne i de flesta fall vara den, att de redan afslutat sin folkskolekurs, låt vara att han i allt för många fall inskränkt sig till minimikursen. Då äfven »minimiläsarne» måste undergå någon examen, nemligen i sin kurs, för utträde ur folkskolan, har jag särskildt för åren 1882 och 1886 tillåtit mig att i förestående öfversigter medräkna äfven dem till »barn, som icke undervisats efter aflagd examen från folkskolan». Dessa barn utgjorde år 1876 tre proc. af de skolpligtiga, 2,4 proc. år 1882 och 4,8 proc. år 1886. Flertalet af dessa har ju fullt giltigt skäl till sin frånvaro. Det återstår således bland de nyss nämnda icke-undervisade fyra proc., 3,9 proc. och 6,0 proc. resp. en proc., half annan proc. och 1,2 proc. af de skolpligtiga barnen för hvardera af åren 1876, 1882 och 1886. Hvarför hafva de ej fått någon undervisning? De meddelade öfversigterna svara: de hafva varit sjuka eller varit borta af annan anledning. Tagas dessa två skäl hvar för sig, så kan man finna, att för åren 1876, 1882 och 1886 var det resp. 0,3 proc., 0,5 proc. och 0,7 proc. af de för hvarje år skolpligtiga barnen, som af sjukdom ²⁾ hindrades att besöka skolorna. Följaktligen återstår det blott 0,7 proc., en proc. och 0,5 proc. af de för åren 1876, 1882 och 1886 skolpligtiga barnen, som af okänd anledning ingen undervisning åtnjutit; dock kan hända, att några af

¹⁾ Se »Rikets folkskoleväsende år 1879» i Nr:is 21—23 af Tidn. f. Folksk. årg. 1881.

²⁾ Af hela Sveriges år 1879 skolpligtiga barn var det 0,4 proc., som i följd af sjukdom eller naturfel det året saknade undervisning. Se »Rikets folkskoleväsende år 1879» i Tidning f. Folksk. årg. 1881.

dem undervisats, eftersom jag hit räknat äfven de barn, om hvilka uppgifter saknas.

Vi lemna nu de skolpliktiga barn, som ingen undervisning erhållit, för att i stället vända oss till de skolpliktiga, som undervisats. Då är af vigt att se, i hvad mån de undervisade barnen erhållit sin undervisning i folkundervisningsanstalterna eller på annat håll. Af de förut meddelade öfversigterna framgår, att af de skolpliktiga barnen hafva 88,7 proc. år 1876, 91,7 proc. år 1882 och 88,8 proc. år 1886 mottagit sin undervisning i folkundervisningsanstalter, hvarmed i detta sammanhang förstås folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, men icke högre folkskolor. Detta senare därför, att inspektionsområdet saknar icke blott högre folkskolor utan äfven barn, som besöka sådana inom andra områden. Hvad angår åren 1882 och 1886, hafva i de nämnda resp. proc. 91,7 och 88,8 inräknats äfven de barn, som undervisats i folkundervisningsanstalter utom eget distrikt, hvilka barn för år 1876 ej kunnat medtagas, emedan det årets formulär ej medger det. Då man vet, att af samtliga i riket år 1879 skolpliktiga barn endast 82,9 proc. besökte folkundervisningsanstalterna, och att samma år 86 proc. af de å hela svenska *landsbygden* skolpliktiga barnen besökte folkundervisningsanstalterna, så vill det synas, som om dessa anlitas inom ifrågavarande inspektionsområde väl så mycket som annorstädes i vårt land.

Nu fins det åtskilliga skolpliktiga barn, som enligt uppgift mottagit undervisning annorstädes än i folkundervisningsanstalter. Dessa barn utgjorde af 1876 års skolpliktiga 7,3 proc., af 1882 års skolpliktiga 4,4 proc. och af 1886 års skolpliktiga 5,1 proc. Det vida större flertalet af dessa barn uppgifves dess värre såsom i hemmet undervisade; jag säger »dess värre», ingalunda därför att det vore något ondt, att barnen åtnjöte undervisning i hemmen; tvärt om: det vore ju det allra bästa, om nemligen den i hemmet meddelade undervisningen fullt motsvarade den, som gifves i skolan. Men nu lär det förhålla sig så, att det i de allra flesta fall är skäligen kient bestämdt med undervisningen af de barn, som uppgifvas åtnjuta undervisning i hemmen. Dessa barns antal utgjorde åren 1876, 1882 och 1886 af de för hvarje år skolpliktiga resp. 6 proc., 3,2 proc. och 4,4 proc. I hela Sverige undervisades år 1879 i hemmen 6,9 proc. af de då skolpliktiga barnen, men 5,7 proc. i allmänna läroverk och enskilda skolor, hvaremot i det inspektionsområde, hvarom nu fråga är, år 1882 endast 1,2 proc. och år 1886 endast 0,7 proc. af de skolpliktiga barnen fingo sin undervisning vid allmänna läroverk, specialskolor och enskilda skolor. Den mindre procenten här torde bero derpå, att inspektionsområdet är helt och hållet landsbygd.

I allmänhet hafva mot barnens uppförande och flit inga anmärkningar förports. Dermed är ingalunda sagdt, att allt är godt och väl. Dock hyser jag det hopp, att inom inspektionsområdet icke förekommit bland skolbarnen oarter af svårare beskaffenhet. — I en punkt har emellertid barnens flit icke sällan blifvit klandrad, det är i fråga om deras skolgång. Den är i åtskilliga skoldistrikt ojemn. Detta kan ju bero på bristande flit hos barnen; vore de rätt måna om att få besöka skolan, så skulle skolförsummelserna ej bli så talrika, som nu är fallet. Deras orsaker äro dock äfven många andra, t. ex. det långa afståndet från hemmet till skolan, förment eller verkligt behof af barnens hjälp vid föräldrarnes arbete, misstroende mot skolan, vårdslöshet från hemmens sida, bristande tillsyn o. s. v. Då den ordinarie undervisningstiden, hvarom nedan skall talas, redan är särdeles knappt tillmätt, nemligen då man ser på den årliga lärotid, som kommer hvarje barn till del, så kan man förstå, att den ytterligare minskning i tid, som ojemn skolgång vållar, är så mycket skadligare för undervisningens framfärd.

V. Folkets förhållande till skolan.

Det lilla jag förnummit af folkets ställning till skolan är högst olika. På ett och annat håll kommer man ej ifrån den känslan, att folket betraktar skolan såsom ett nödvändigt ondt, under det att man på andra orter lika otvetydigt förnimmer, att skolan är älskad af folket; der visar sig kärleken i offervillighet. Många orsaker samverka till det ena eller andra förhållandet. Skollärarepersonalens hållning är härvidlag en bland de mest afgörande faktorerna. Endast en gång har jag träffat en barnlös danneman, som lagt i dagen verkligt intresse för skolan. Barnlösa föräldrar eller föräldrar, hvilkas barn hunnit ur skollåldern, anse sig ofta ingen skyldighet hafva mot skolan. Man får ej vänta, att allmogen ännu skall förstå att uppskatta värdet af allt hvad skolan gifver; i synnerhet äro vissa af de s. k. världsliga ämnena föremål för misstanke, ja, till och med den verkligt fromma enfalden hyser stor farhåga för dessa ämnen. Visserligen är denna rädsla beroende på en missuppfattning, men vid sidan af missuppfattningen ligger en kostbar perla, som man må noga akta sig att i ifvern för de världsliga ämnena krossa. Med nöje antecknar jag, att i somliga af de bygder, der skolan ännu ej har blifvit förstådd, vördnaden för lag gjort folkets ställning till henne sådan, att man ej har fog att deröfver beklaga sig.

VI. Undervisningstiden.

I den tryckta delen af de förut omtalade af Domkapitlet stadfästade reglementena uttalas önskvärdheten deraf, att »ferierna må upptaga *högst* åtta veckor under sommaren och för öfrigt den kallaste och mörkaste årstiden före och efter jul». Detta är onekligen för våra småländska förhållanden den lämpligaste ferietiden. Man har också sig sjelf till fromma gått denna önskan till möte, då man i de särskilda skoldistrikten bestämt de tider på året, under hvilka hvarje skola skall arbeta. Dessa tider äro långt ifrån de samma öfver allt. Det fins ingen månad på året, om hvilken jag kan säga: under denna månad är alla ingen skola i inspektionsområdet i verksamhet. Vanligast faller loftiden inom Januari och December, dernäst äro ferier vanliga inom Februari, Juli och November. Minst ofta ligga de i Juni eller Augusti. Några skolor, i synnerhet småskolor, arbeta äfven under Juli, hvidan *alla* sommarmånaderna väl lämpa sig för inspektionsresor, ehuru visserligen Juni och Augusti bäst.

Naturligtvis utgör den årliga lärotiden, hvarunder lärarepersonalen arbetar, ingenstädes mindre än 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. I en och annan skola uppgår den årliga lärotiden ända till tio kalendermånader. Men går man rätt till botten med undersökningen, så visar sig, att den årliga lärotid, som kommer hvarje skolbarn till del, är på de flesta ställen ganska kort, ja allt för kort. Här om afläggas ojäfaktiga vittnesbörd genom de årligen till Kongl. Ecklesiaastikdepartementet ingående primäruppgifterna för hvarje särskild skola enligt formulär »Litt. A». Knappheten i den årliga undervisningstiden för hvarje barn måste jag räkna såsom en af de allra viktigaste orsakerna till de klena resultat, som mången skola lägger i dagen. Då man yrkar, såsom jag tydligtvis gjort flerstädes, en än på ett än på ett annat sätt förlängd årlig undervisningstid åt hvarje barn, svaras åtminstone på åtskilliga håll, dels att den undervisningstid, som bestås, är fullt tillräcklig för allmogebarnens behof, dels att föräldrarna endast med all möda kunna förmås, ytterst fattige som de i regeln äro, att »lägga matsäck» åt barnen så stor del af året som nu sker; att öka den tiden skulle alla icke gå för sig. För egen del vågar jag betvifla denna omöjlighet.

Vare sig nu ett skolbarns läsår omfattar flere eller färre arbetsdagar, huru många läsår bruka detta inspektionsområdes barn besöka skolan? Villigt erkänner jag, att man på sina ställen söker i någon mån afhjelpa olägenheterna af läsårens korthet genom att något öka

deras antal. Så finnes det fem skoldistrikt, der öfver allt kursen för småskolan är bestämd till fyra år och kursen för folkskolan likaledes till fyra år. I hela Uppvidinge omfattar småskolan tre årsklasser och folkskolan fyra. På alla andra ställen beräknas tiden för genomgåendet af små- och folkskolan sammanlagd utgöra sex år, vare sig, såsom vanligast sker, de två åren tillbringas i småskolan och de fyra i folkskolan, eller på småskolan komma tre år och på folkskolan likaledes tre år.

Vanligtvis arbetar folkskolan fem dagar i veckan och småskolan sex; den förra öfver allt sex timmar om dagen, den senare öfver allt fem timmar om dagen, utom på Lördagarne, hvilkas eftermiddagar äro lediga. Första året jag reste — 1885 — var det ytterst få ställen, på hvilka småskolans dagliga arbetstid inskränkte sig till fem timmar. Allmogén, som ej anser läsning och undervisning såsom något arbete, förmenar sig få allt för klen valuta för den lön han består småskolelärarinnan, om hon ej undervisar sex å sju timmar dagligen. Äfven om hon ej delar hans åsichter här, så händer dock, att hon fogar sig efter hans önskningsar. Icke mindre ofta har jag behöft åska ett rätt iakttagande af normalplanens föreskrifter dels om tio minuters ledighet mellan två omedelbart på hvarandra följande lärotimmar, dels om minst $1\frac{1}{2}$ timmes middagerast i småskolorna. I alla tre dessa afseenden fann jag till min glädje under resorna i föl en högst otrolig förbättring. Att under några få dagar af den allra mörkaste delen af läsetiden föreskriften om halfannan timmes sammanhängande uppehåll ej öfver allt iakttages, det har jag föga beifrat af farhåga, att i sådant fall de små barnen skulle få gå hem i mörkret, då skolan ligger långt från hemmen.

VII. Undervisningen.

Efter endast två års bekantskap med ett inspektionsområde är det vanskligt att yttra sig om den undervisning, som der inom meddelas. Huruvida »normalplanen för undervisningen i folkskolor och småskolor» blifvit följd eller icke, är här en vigtig fråga att besvara. Han kan sägas vara tillämpad, men han kan, då saken ses från annan sida, ock sägas ej hafva vunnit tillämpning. Det beror på hvad man menar med att »tillämpa normalplanen». Om man dermed förstår, att bemödanden göras, för att de grundsatser, som i honom äro uttalade, skola genomföras i lefvande lifvet, så långt dettas närvarande gestaltning i skolan medgifver, så kan sanningeenligt sägas, att normalplanen öfver allt

tillämpas. Ingen skola finnes, som ej i någon mån rönt god inflytelse af hans tillkomst. Anvisningar och råd i afseende på hans tillämpning hafva vid inspektionerna blifvit gifna, och har jag ansett, att, då fråga är om undervisningen, just detta är en af inspektörens viktigaste uppgifter. Fattar man åter uttrycket »normalplanens tillämpning» i mera egentlig betydelse, så måste jag vidgå, att antalet skolor, der han ej följes, är större än antalet af dem, der han efterlefves. Orsaken härtill är enkel: betingelserna för hans tillämpning äro ej alltid för handen. Då icke mindre än 45 proc. af skolorna flytta år 1886 på tre eller flere stationer, så äro genast dessa skolor ställda utanför dem, i hvilka normalplanen kan tillämpas, eftersom han på goda grunder ej tar hänsyn till andra flyttande skolor än sådana, som flytta blott emellan två rotar. Hvad angår de återstående 55 proc. af skolor, så vågar jag ej bestämdt uppgifva antalet af dem, som äro sådana, att i dem normalplanen kan tillämpas, men åtskilliga af dem, i all synnerhet småskolorna, hafva lärare och lärarinnor, som stå på en bildningsgrad, hvilken väsentligen hindrar genomförandet af normalplanens grundsatser.

Nog märkes det, att utvecklingen går i den riktningen, att förhållandet mellan småskolan och folkskolan, om hvilket är så mycket ordadt, allt mer ordnar sig så, som det bör vara. Dock, långsamt går det, och få äro de folkskolor, bland hvilkas lärjungar man icke påträffar åtskilliga, som borde återförvisas till småskolan hufvudsakligen för bristande färdighet i innanläsning, likasom ock de småskolor äro få, der man icke drifver en katekesläsning, som med mindre svårighet skulle försvara sin plats i folkskolan. Småskolan förstår i allmänhet icke att lösa sin på en gång enkla och viktiga uppgift att förbereda för inträde i folkskolan.

Antingen årsklasserna, hvarom talades, då fråga var om undervisningstiden, äro flere eller färre, så delas skolorna öfver allt i två klasser eller afdelningar, hvardera afdelningen omfattande en eller flere årsklasser. Icke vill jag säga, att man så strängt håller på klassindelningen, som önskligt vore; men hon finnes dock. Om barnantalet är synnerligen stort, bruka ej begge afdelningarna samtidigt besöka skolan, utan skiftesvis. Detta gäller närmast de fasta folkskolorna, men i ett och annat skoldistrikt brukas, äfven då fråga är om flyttande folkskola, afdelningsläsning i en af rotarne, om han är allt för barnrik, hvarigenom händer, att en skola, som sanningsenligt måste upptagas bland dem, som flytta på två stationer, blifver i afseende på den undervisningstid, som belöper sig på hvarje barn, likställd med de på tre stationer flyttande. Då afdelningsläsning förekommer, är undervisningen ordnad antingen så, att hvardera klassen besöker skolan hvar annan dag, eller så, att klasserna läsa på olika terminer. Vare sig nu en

skola har afdelningsläsning eller icke, så är det långt ifrån hvarje lärotimme, som de skolan samtidigt besökande barnen alla undervisas omedelbart af läraren. Om han också ej har mer än två årsklasser närvarande hos sig, så är det dock några ämnen, i hvilka han håller barnen i sär. Han sysselsätter då den ene klassen med tyst öfning, under det den andre åtnjuter hans omedelbara undervisning. Skrifning af hvarjehanda slag och räkning äro de vanligaste föremålen för den tysta öfningen. Dernäst ritning i de skolor, der hon öfvas. Anordningen af de tysta öfningarna lemnar ännu mycket öfrigt att önska. — I somliga skolor mottagas nya lärjungar mer än en gång hvarje läsår; denna osed stör undervisningen och är henne hinderlig. Han är emellertid i af-tagande.

Utan att alls betvifla sanningen deraf, att undervisningen på de senare åren förbättrats, kan jag ej dölja för mig, att hon ännu lider — naturligtvis i olika grad på olika ställen — af många brister. Dessa torde kunna sammanfattas deri, att hon saknar blick för det organiska. Om hon hade den blicken mera skärpt, skulle hon mer än som sker beakta sammanhanget, mer genomföra Geijers bekanta grundsats: »Hjertat af all lärometod är att väl veta skilja hufvudsak från bisak och att framhålla den förra med underordnande (icke utplånande) af allt hvad som hör till den senare», mera harmoniskt utdana lärjungarnes förmögenheter, mera gripa barnens innersta, mera lägga grund till kristlig karaktärsbildning, mera uppfostrande inverka.

Sjelfklart är, att alla småskolors alla lärjungar undervisats i kristendoms-kunskap, modersmålet och räkning. De öfriga till småskolan hörande ämnena hafva icke alltid der förekommit. Särskilda åskådningsöfningar anställdes med framgång år 1886 i fyra småskolor. Om ock från och med det året ännu ett par småskolor hafva så kvalificerade lärarinnor, att åskådningsöfningar kunna anställas, så har man dock ej ansett sig hafva tid dertill. — Teckning öfvades i 14 småskolor år 1886, i ännu färre år 1885. Bland dessa 14 småskolor finnes ingen i Norrvidinge, två i Uppvidinge och 12 i Östra Härad. Då hela antalet småskolor år 1886 utgjorde 75, var det således 18,7 proc., i hvilka man tecknade. — I 46 småskolor, det vill säga i 61,3 proc. af hela antalet, öfvade man sång. — Gymnastik förekom i 33 småskolor eller i 44 proc. af hela antalet.

Dessa uppgifter gälla år 1886, likasom ock de nu kommande, som afse folkskolorna. I alla dessa skolor, 47 till antalet, undervisas i kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och geografi. Geometri förekommer i 29 egentliga folkskolor, historia i 46, naturkunnighet i 43, teckning i 23 egentliga folkskolor, sång i 44, gymnastik i 37 och trädgårdsskötsel i 14 egentliga folkskolor.

Hvad angår de båda mindre folkskolorna, så fattas på den enas läroordning geometri, historia och naturkunnighet, på den andras teckning och gymnastik, på bådas trädgårdsskötsel och trädplantering. — Om handaslöjder har förut talats.

Det kan, såsom af det sagda synes, icke nekas, att åtskilliga skolor ännu ej fått upp alla de ämnen på sin arbetsordning, hvilka lagen föreskrifver der skola finnas. Det otillfredsställande häri torde framstå mindre vid en jämförelse med förhållandet år 1876.

Antal proc. af befintliga småskolor, der undervisning meddelats

	1876	1886
	Antal skolor, uttryckt i proc.	
i teckning	0 %	18,7 %
• slag	13,8 %	61,8 %
• gymnastik	5,2 %	44 %

Antal proc. af befintliga, egentliga folkskolor, der undervisning meddelats

	1876	1886
	Antal skolor, uttryckt i proc.	
i historia	52,4 %	98 %
• geografi	52,4 %	100 %
• naturkunnighet	42,9 %	91,5 %
• geometri	21,4 %	61,7 %
• teckning	21,4 %	49 %
• slag	83,3 %	93,6 %
• gymnastik	66,7 %	78,7 %
• trädgårdsskötsel och trädplantering	14,3 %	29,8 %

Man har i en berättelse sådan som denna brukat angifva, huru många af de vid senaste inspektionen närvarande barnen, som undervisats i hvarje ämne; och man har dervid ansett, att ju flera barnen

vore, som i en skola erhållit undervisning i t. ex. historia, geometri och naturkunnighet, desto högre stode den skolan. Numera, sedan normalplanen anvisat lämplig tidpunkt för hvarje ämnes upptagande på läsordningen, kan man ej betrakta saken så. Då jag kastar en blick på den tabellariska framställning af skolväsendet, hvilken under rubrik »Uppgifter om folkskole-inspektionen» åtföljer denna berättelse, så kan jag ingalunda sätta en folkskola med fyra årsklasser, i hvilken alla de närvarande barnen t. ex. 51 stycken undervisas i geometri, därför högre än en lika talrikt besökt folkskola, der blott 24 lärjungar åtnjuta undervisning i geometri. Snarare tvärt om. Ty i förra fallet — och sådana fall finnas i nämnda tabellariska framställning — måste man befara, att geometri inträdt för tidigt i undervisningen, och att i den skolan föga hålles på klassindelningen. Emellertid är det icke alldeles utan sitt intresse att vid hvarandras sida ställa de tabeller, som angifva förhållandet vid sista inspektionen under perioden 1872—1876, och de tabeller, som omtala ställningen vid sista inspektionen under perioden 1882—1886.

Partiel jämförelse mellan förhållandet vid sista inspektionen under perioden 1872—1876 och förhållandet vid 1886 års inspektioner.

År.	Antal barn, närvarande vid inspektionen i de egentliga folkskolorna.	Antal barn, undervisade i nedannämnda ämnen, uttryckt i proc. af antal barn, som voro närvarande i de egentliga folkskolorna vid inspektionen.							
		Historia.	Geograf.	Naturkunnighet.	Geometri.	Tekning.	Sång.	Gymnastik.	Trädgårdsskötse.
1876	1,390	43,2 %	43,2 %	38,1 %	17,6 %	17,6 %	77,8 %	39 %	9,8 %
1886	1,642	68,9 %	92,5 %	87,9 %	41 %	46,5 %	92,8 %	73,8 %	30,8 %

Som man ser, hafva ej de mindre folkskolornas ej heller småskolornas lärjungar medtagits i denna jämförande öfversigt. Om de medräknas, så blir *hela antalet* vid sista inspektionen under perioden 1872—1876 närvarande barn 2,470 eller 26 proc. af 1876 års skolpliktiga barn, under det att 3,305 barn voro närvarande vid 1886 års inspektioner eller 36,2 proc. af 1886 års skolpliktiga barn. Vid första påseendet kan det förefalla högst anomalt, att, såsom år 1886, obetydligt mera än en tredjedel af de skolpliktiga barnen var vid inspektionen närvarande, men vid närmare eftersinnande är detta förhållande föga att undra öfver. Först och främst fins det ju rätt många skolpliktiga barn, som

med eller utan skäl under året ej mottagit undervisning. Dertill kommer, att vid sådana fasta skolor, der det är afdelningsläsning, och vid skolor, som flytta på två stationer, kan i regeln högst hälften af de i en skola inskrifna barnen vara vid inspektionen närvarande, och vid de på tre stationer flyttande blott en tredjedel. Andra orsaker kunna ock föranleda barns frånvaro vid inspektionstillfället. När man nu tar i betraktande, att år 1876 funnos sju stycken egentliga folkskolor, som ännu flyttade på mer än tre stationer, att inga fasta småskolor funnos, att åtskilliga af de nu på två stationer flyttande skolorna då flyttade på tre, samt att vid några få småskolor den anteckningen är gjord i 1876 års tabeller: »Vid sista inspektionen var skolan icke i verksamhet», så kan den omständigheten, att föga mer än en fjerdedel af de år 1876 skolpliktiga barnen var närvarande vid den femårsperiodens sista inspektioner, icke synnerligen förvåna, lika litet som det är rådligt att deraf sluta till en ojemnare skolgång då än år 1886. De slutsatser angående undervisningens ståndpunkt, skolgångens jemnhet m. m., som man ur jemförelser mellan förhållandet vid sista inspektionen under perioden 1872—1876 och förhållandet vid sista inspektionen under perioden 1882—1886 tror sig kunna draga, böra ock, då flere oberäkneliga faktorer samverka, med en viss försigtighet mottagas, hvadan det är skäl att här ej vidare taga fram dem.

VIII. Skolförhören.

Då jag efterfrågat, huruvida föreskriften i skolstadgans 38 § om förhör med de barn, som undervisas i hemmen, efterlefves, har jag öfver allt fått nej till svar.

Enligt de af Domkapitlet stadfästade reglementena böra, der skolan är flyttande, »s. k. repetitionsförhör hållas å Lördagsförmiddagarne skiftesvis i de rotar, som för tillfället icke hafva skola». Denna föreskrift efterlefves så godt som öfver allt i fråga om folkskolorna och inom åtskilliga distrikt äfven i fråga om småskolorna. Roteförhören, som de ock kallas, äro dock enligt uppgift från de flesta ställena allt för litet besökta. Äfven vid en och annan fast folkskola, der afdelningsläsning är anordnad terminsvis (icke der hvarannandagsläsning förekommer) användas Lördagarne till repetitionsförhör med den skolafdelning, »som icke har skola». Annars bruka de repetitionsförhör, som förekomma vid de fasta folkskolorna, söka att, der ej fortsättningskola är anordnad, ersätta i någon mån bristen på henne och sålunda afse de utexaminerade barnen, som ännu ej börjat att undervisas för konfirmation. Dessa förhör äro på olika sätt ordnade: än anslås en

sammanhängande kortare tid till de nämnda barnens undervisning, än infinna de sig på Lördagarne för att undergå »pröfningsförhör». Den senare anordningen förekommer ock vid de flyttande folkskolorna, der således Lördagsundervisningen gäller, och det inom samma skoldistrikt, den ena gången de utexaminerade barnen, den andra gången de barn, som »för tillfället ej hafva skolan», men ännu icke från henne utexaminerats.

Examen brukar anställas för utträde så väl ur småskolan som ur folkskolan. Den förre examen öfvervakas, enligt uppdrag, icke sällan af vederbörande folkskolelärare. Den senare examen omfattar ibland minimikursen, men oftast något derutöfver. Man kan få någon föreställning om, i hvad mån den senare kursen är vanligare än minimikursen genom att framtaga siffrorna ur kol. 36 och 37 i »Sammandragen af skolrådets uppgifter». Se här en framställning af dessa siffror för åren 1882—1886.

Antal barn, som ej åtnjutit undervisning

	År				
	1882	1883	1884	1885	1886
efter inhemtande af de i § 46 af folkskolestadgan föreskrifna insigter, (s. k. minimiläsare).....	42	310	141	87	37
efter godkänd afgångspröfning jemlikt § 47 af folkskolestadgan	177	214	313	311	343

IX. Lärarne.

Om man bortser från det fåtal lärarekrafter — år 1886 voro de 10 — som äro särskildt anställda för undervisning i slöjd, så äro lärarekrafterna inom inspektionsområdet alldeles lika många som skolorna. Detta har varit förhållandet alla åren 1882—1886. Lärarekrafterna voro 103 vid slutet af inspektionsperioden 1872—1876, men år 1886 voro de 124, således en ökning med 20,4 proc. af antalet år 1876.

Nu gäller att besvara den frågan: huru många skolbarn komma på hvarje lärarekraft? Ja, hvilka skolbarn? Jo, *antingen* hela antalet skolpligtiga, d. ä. 7—14 år gamla, *eller* ock barn af 7—14 års ålder, hvilka verkligten undervisats i sina egna distrikts folkundervisningsanstalter, *eller* slutligen hela antalet i folkundervisningsanstalter undervisade barn. Den mellersta af dessa tre grupper barn blir den minst

talrika, den första den talrikaste. Till den sista komma naturligtvis åtskilliga barn att höra, som ligga utanför åldersgränsen 7—14 år. Huru många skolbarn, som komma på hvarje lärarekraft, synes af nedanstående tabellariska öfversigt, der den första af de nämnda grupperna barn är betecknad med A., den andra med B. och den tredje med C.

År	Lärare- krafter.	Gruppen A.		Gruppen B.		Gruppen C.	
		A n t a l					
		Barn.	Barn på hvarje lärare- kraft.	Barn.	Barn på hvarje lärare- kraft.	Barn.	Barn på hvarje lärare- kraft.
1876.....	108	9494	92	8425	82	—	—
1882.....	119	9110	77	8300	70	8902	75
1883.....	121	9046	75	8013	66	8636	71
1884.....	122	9244	76	8339	68	8936	73
1885.....	123	9036	73	8047	65	8700	71
1886.....	124	9126	74	8086	64	8604	69

Till jemförelse med dessa siffror må nämnas, att af hela antalet år 1879 i rikets egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor undervisade barn — således motsvarande vår grupp C. — kommo det året, enligt den förut citerade uppsatsen i Tidning för folkskolan, i medeltal 57 barn på hvarje lärarekraft.

Hvad angår småskolans lärarekrafter inom inspektionsområdet, så voro de

år 1876: manliga 20, qvinliga 38 = 58;
 » 1882: » 18, » 53 = 71;
 » 1883: » 16, » 56 = 72;
 » 1884: » 17, » 56 = 73;
 » 1885: » 17, » 57 = 74;
 » 1886: » 18, » 57 = 75.

Antalet lärarinnor vid småskolorna var således år 1876 65,5 proc. af dessa skolors hela lärarepersonal, men år 1886 76 proc. I hela riket utgjorde år 1879 småskolelärarinnornas antal 85 proc. af småskolornas lärarepersonal.

Af de 75 personer, som hösten år 1886 arbetade i småskolans tjänst, var det endast 9, hvilka aflagt sådant kunskapsprof, som berättigar till det högsta statsbidrag, som utgår för småskolelärare eller småskolelärarinna. Bland dessa nio hafva fyra undergått nämnda pröfning inför

vederbörande inspektör, långt innan jag hade med saken att skaffa, och fyra hafva aflagt sådan examen i Hvetlanda i December år 1885, den första, som der hölls, sedan Jönköpings läns landstingsseminarium blifvit upprättadt i enlighet med de grunder, som blifvit faststälde genom Kongl. kungörelsen den 11 Januari 1878. Den sista af de nio har genomgått första klassen af Kalmar seminarium. Bland dem är det endast fyra, som verkligen åtnjuta sådan lön, att det högsta statsbidraget kommer dem till godo. Flertalet (65,3 procent) af lärarepersonalen vid småskolorna aflönades år 1886 med 200 kronor för *åtta månaders* årlig undervisning. Detta flertal var år 1885 större, ty på åtskilliga ställen hafva för år 1886 ifrågavarande löner höjts. Då man bortser från lärarinnans i den med seminariet i Hvetlanda förenade öfningskolan aflöning, så har år 1886 hvarje småskolelärare eller småskolelärarinna inom inspektionsområdet i medeltal 218,92 kronor i årlig lön för *åtta månaders* undervisning, under det att i hela Sverige hvarje småskolelärare eller småskolelärarinna åtnjöt i medeltal 265,90 kronor, hvilken uppgift sannolikt gäller år 1885, eftersom den är lemnad vid 1886 års riksdag af Andre Kammarrens första tillfälliga utskott. Man ser, att småskolelärarne och småskolelärarinnorna i det inspektionsområde, hvarom talas, äro synnerligen svagt aflönade; och der ett i Gud förnöjdt sinne i förening med den i sann mening ideela och sjelfuppooffrande lyftningen är för handen, der fattar jag någorlunda, huru småskolelärarepersonalen kan reda sig i de knappa vilkoren, men der sådant sinne fattas eller endast i otillräckligt mått finnes, förstår jag icke, hur det är möjligt. När, såsom år 1886 var fallet, jemt 88 proc. af hela antalet småskolelärare och småskolelärarinnor stå lägre i bildning, än hvad de kraf på en dylik lärares eller lärarinnas utbildning för kallet angifva, hvilka nämnas i Kongl. kungörelsen den 11 Januari 1878 och i §§ 5 och 6 af Kongl. kungörelsen den 5 Juni 1885 angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, så kan man förstå, att frukten af småskolans arbete i regeln måste, oaktadt småskolelärarepersonalens nit, hvilket jag villigt erkänner, blifva mindre tillfredsställande; och det är min lifiga öfvertygelse, att bland de orsaker, som för närvarande hämma hela skolväsendets utveckling inom inspektionsområdet, intager småskolelärarnes och småskolelärarinnornas allt för knapphändiga, jag menar till tiden knapphändiga, utbildning för sitt kall det andra rummet, sedan man satt i främsta rummet otillräckligheten af den årliga undervisningstid, som kommer hvarje skolbarn till godo. — Det är med afundsamma blickar jag sett, att det på många håll i vårt land är god tillgång på småskolelärarinnor, ja, »då någon småskolelärarinneplats förklaras ledig, hör det ej till ovanligheten,

att ett trettiotal sökande anmäla sig». Ett motsatt förhållande har inom detta inspektionsområde egt rum, åtminstone under de två sist förflutna åren. Under det första af dem nödgades jag yrka på 8 småskolelärarinnors och 1 småskolelärares afskedande på grund af deras framstående oduglighet. Men det visade sig särskildt i Uppvidinge svårt att oaktadt skedd annonsering få lämpliga personer i stället, ja så svårt, att åtminstone två af ifrågavarande platser under hela året 1886 måste uppehållas af de till afsked bestämda personerna, om hvilkas olämplighet till och med allmogen själf — och det vill ej säga litet — var öfvertygad. Sådant är ledsamt, och om en afgående lärarekraft efterträdes af en ny, som är endast något bättre än den afgångna, så är genom ombytet ofantligt litet vunnet. Om bättre blefve sörjdt för småskolelärarinnornas utkomst, så torde hända, att mera dugande krafter lockades äfven till våra bygder. Ty det har jag funnit vara en, jag skulle nästan vilja säga naturlag, visserligen ej alldeles undantagslös, att till de bättre platserna komma de bättre förmågorna.

Samma lag gör, att man har en viss svårighet att få behålla dugande *folkskolelärare* krafter vid folkskolor, som flytta på tre stationer. *Folkskolelärare* personalen synes mig öfver hufvud vara bättre rustad att sköta sitt kall än hvad småskolelärare personalen är rustad att sköta sitt. Likasom jag nyss gaf rättvist erkännande åt den senares nit, så vill jag ock nu göra det samma åt den förres, om ock en och annan lätting förekommer. — Inom de egentliga folkskolornas lärarepersonal finnes det ännu år 1886 blott tre lärarinnor, under det att lärarnes antal stiger till 44, och detta, oaktadt vissa delar af inspektionsområdet icke ligga synnerligen långt från Kalmar qvinliga seminarium. De tre lärarinnorna äro anställda i Uppvidinge. Så väl lärare som lärarinnor hafva alla aflagt vederbörlig afgangsexamen från något statens folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium. Alla innehade de hösten år 1886 ordinarie anställning. Tre af dem hafva, sedan jag blef inspektör, tillträdit den tjenst de nu bekläda. Ungefär 66 proc. af hela antalet åtnjuta för åtta månaders årlig undervisning en kontant lön af 700 kronor förutom de i lag stadgade öfriga löneförmånerna. I de allra flesta fall, då den kontanta lönen utgår med endast 600 kronor, är skälet härtill intet annat än det, att vederbörande folkskolelärare ännu ej innehaft ordinarie plats fem års tid. Den vanligaste bisysselsättningen är att vara organist och klockare. Icke mindre än 25 af inspektionsområdets 44 folkskolelärare innehafva på en gång organist- och klockarebefattning, två af dem äro organister, men icke klockare, en är klockare, men icke organist, tio äro poststationsföreståndare, tre idka landthruk. År 1886 hafva några valvilligt åtagit sig att sälja sparmärken med anledning af en till mig stäld skrifvelse från Kongl. Postsparbanksstyrelsen.

X. Anteckningsböckerna.

Skolans bokföring skötes på de olika ställena högst olika. Härmed är klenast bestäldt i småskolorna, i hvilka hufvudbok sällan eller aldrig föres. Dagbok och examenskatalog påträffar man oftare. De skrivas vanligen på lösa blad och föras temligen ofullständigt.

I folkskolorna, der hufvudbok sällan fattas, skötas anteckningsböckerna med större omsorg, om också visserligen icke öfver allt så, att de lemna en nöjaktig öfversigt öfver de förhållanden de afse att belysa.

XI. Undervisningsmaterielen.

Bland de yrkanden, som jag dels muntligen, dels sedermera skriftligen i memorior framställt, hafva inga rönt mindre motstånd än de, som afsett anskaffandet af undervisningsmateriel, hvilken betydligt ökats sedan 1876. Det belopp, som nämnda år användes till inköp af undervisningsmateriel (607,86 kr.), utgjorde ej mer än 39,3 proc. af det, som för samma ändamål användes år 1886. Efter våra småländska förhållanden att döma hade undervisningsmaterielen ökats icke så litet under tiden, som förflutit mellan 1885 års besök och 1886 års besök i skolorna. Häraf följer visserligen icke, att dessa ännu äro försedda med tillräckliga undervisningsmedel. På vissa håll äro de tvärt om otillräckliga. Dessutom kommer den undervisningsmateriel, som finnes, icke öfver allt till rätt bruk. Detta gäller i synnerhet om kulramen i småskolorna, men det samma måste ock sägas om materielen i några få folkskolor med äldre lärare. Så mycket jag kunnat, har jag sökt afhjelpa denna brist äfvensom den olägenheten, att mångt barn ej ensamt disponerar öfver behöfliga skolsaker, utan lånar af kamraterna än penna, än griffel, än skiffertafel, m. m., hvilket lånande är rätt hindersamt för undervisningen. Vid snart sagdt alla flyttande skolor är materielen gemensam för hvarje skolas alla rotar. Det behöfver icke sägas, att hans försling mellan rotarne är honom skadlig, ej heller att han endast med svårighet kan undvaras vid repetitionsförhören.

XII. Skollocalerna.

År 1886 voro de »egna skolhusen» 91. Antalet rotar, mellan hvilka området för den flyttande skolan är fördeladt, steg i föl till 275.

Då det sista af dessa båda tal ej rör inspektionsområdets 15 fasta skolor, och följaktligen på de 275 rotarne komma högst 76 skolhus, så vittnar detta onekligen om brist på egna skolhus, om hon ock vid första påseendet synes större än hon i sjelfva verket är. Man hjälper sig ur denna förlägenhet på hvarjehanda sätt. I Algutsboda t. ex. går det så till, att vid en småskola, som omfattar tre rotar, barnen från roten n:o 1 gå till skolhuset A., barnen från roten n:o 2 till skolhuset B. och barnen från roten n:o 3, då deras tredjedel af årets lästid inträffar, likaledes till skolhuset B. Dessutom arbeta småskolorna i samma lokal som folkskolorna, men på andra tider. Några »förhyrda eller hyresfritt upplåtna skolhus» vet jag knappast om. På några få ställen kan man möjligen säga, att sådana finnas; men i de allra flesta fall förhåller det sig så, att der en skolrote saknar eget skolhus, varder skolan inhyt i en bondetuga. Att barnen sålunda undervisas här och der i enskilda boningar medförer många olägenheter. Dessa äro dock hvarken så många eller så svåra för småskolan som för folkskolan. Den senare lider mer, då hon är husvill. Detta är hon emellertid hvarken i Norrvidinge eller Östra Härad, om ock några skolhus, det måste medgifvas, befinna sig i ett dåligt skick. Deremot fins det inom Uppvidinge väl icke något skoldistrikt, som helt och hållet saknar eget skolhus, men folkskolerotar finnas, hvilkas barn måste undervisas i enskilda boningar. Antalet sådana folkskolerotar uppgår för närvarande till 16, fördelade mellan fem skoldistrikt. Somliga församlingar äro tröga nog att bygga skolhus. Så t. ex. beslöt ett skoldistrikt år 1875 att 11 nya skolhus skulle vara fullbordade under året derpå. Pastor uppgifver för samma skoldistrikt år 1886 tre egna skolhus och ett förhyrdt. Sedan år 1882, det första af ifrågavarande femårsperiod, har antalet skolhus inom inspektionsområdet vuxit med sex.

Om småskolan ej kan passa på och läsa under den tid, då folkskolan lemnar någon egen skollokal obegagnad, så får hon nöja sig med att inhysas här och der i bondgårdarne. Detta är det vanliga. Om ock de flesta egna skolhus lemna mycket öfrigt att önska i afseende på sin lämplighet såsom undervisningslokaler, så stå de dock framom de rum, som af enskilda upplåtas till bruk för skolan. Dessa rum gifva nästan aldrig tillräckligt utrymme i förhållande till barnens antal, mottaga dagsljuset från olämpligt håll och sakna medel för luftvexling, andra mångfaldiga olägenheter att förtiga. Men det har jag märkt, att äfven der de yttre omständigheterna äro än så ogynnsamma, kan åtminstone snygghet åvägbringas i skolan, om blott läraren eller lärarinnan har sinne för ordning och renlighet. I detta afseende göra de olika skollokalerna ganska olika intryck. Såsom ett drag af allmogens villighet att böja sig för laglig ordning, äfven då han icke

förstår henne, vill jag nämna, att man aldrig gjort invändningar, utan städse med höflighet lydt mig, då jag äskat, att det för skolan upplåtna rummet bör, så långt möjligt är, göras lika tjenligt för sitt tillfälliga ändamål som en verklig skolsal. Dit har då mången gång hört bland annat, att för skolhållningen skadliga möbler, t. ex. sängar, helst om sängkläder deri funnits, utan skonsamhet blifvit ur rummet utflyttade, hvarvid jag då icke nöjt mig med mindre, än att de utflyttade möblerna före min affärd kommit på sin nya plats, på det att de icke åter måtte vandra in i skolrummet, sedan jag rest. Naturligtvis har jag, der så varit behöfligt, strängt förbjudit, att någon, vare sig lärarinnan eller annan person, finge hafva sin sofbplats i skolrummet. Att oskick af detta slag kunnat frodas, beror, för så vidt fråga är om bonden, som upplåter lokal för skolan, icke på hans oginhet mot skolan, det vore orättvist att säga, utan det beror på, att han i detta fall saknat blick för hvad sundhet och snygghet kräva. Skolhygienien känner han ej.

XIII. Tillsynen öfver skolorna.

Skolrådets tillsyn öfver skolorna, hvilken skulle kunna öfva synnerligen god inflytelse på dem, är kraftig i olika grad på skilda trakter. Det är endast några få ställen, på hvilka jag sluppit höra klagomål öfver sällsyntheten af skolrådsledamöternas besök i skolan. Öfvervakandet af småskolornas arbete anförtros ofta åt vederbörande folkskolelärare. Det allra mesta af de många göromålen, som åligga skolrådet, öfverlemnas åt dess ordförande. Skall något uträttas, är det han, som måste göra det. Man behöfver ej vara skarpsynt eller hafva många års erfarenhet för att förstå, att det är högeligen önskvärdt, att den dag må vara rätt fjerran, då pastors s. k. själskrifvenhet såsom skolrådets ordförande kommer att upphöra.

Hvad mina inspektionsförrättningar angår, hvilka ju ock äro ett moment i tillsynen öfver skolorna, så hafva de endast undantagsvis, då så någon gång varit nödigt, blifvit på förhand tillkännagifna; jag har velat se skolan ej i högtidsdrägt, utan i hvardagslag. Särskildt har jag bemödat mig om att granska lärjungarnes scripta, af hvad slag dessa än hafva varit. De anvisningar och råd, ja äfven stränga förmaningar, som jag funnit mig föranlåten att gifva, hafva blifvit af lärarepersonalen öfver allt mottagna icke blott höfligt och villigt utan äfven med tacksamhet. — Att icke alla fortsättningsskolor hvarje år blifvit inspekterade, är redan omtaladt i redogörelsen för dessa skolor. De öfriga skolorna hafva mera tråget blifvit besökta. Af dem var det år 1885 två egentliga folkskolor och tre småskolor, som jag måste

lemna obesökta, då de af giltiga, på förhand oberäknliga skäl icke voro i verksamhet vid tiden för mina resor. Deremot har jag, då jag ej tar fortsättningsskolorna med i räkningen, år 1886 inspekterat hvarje skola inom inspektionsområdet.

XIV. Kostnaden för skolväsendet.

Samtliga utgifterna för folkskoleväsendet, hvilka år 1876 belöpte sig till 53,766,74 kr. och till 64,233,91 kr. år 1882, det första i den femårsperiod, för hvilken nu redogöres, uppgingo år 1886 till 77,090,22 kr., hvilken summa visar, att dessa utgifter ökats med 43,4 proc. sedan år 1876. Den utgiftspost, som alltid tagit lejonparten, är naturligtvis den, som åtgått till lärarepersonalens aflöning, hvilken post steg år 1876 till 86,3 proc., år 1882 till 86,7 proc., men föll år 1886 till 79,0 proc. af de resp. årens nyss nämnda totalutgifter för skolväsendet. Aflöningen till Sveriges hela lärarekår år 1879 utgjorde 67 proc. af årets samtliga kostnader för skolväsendet¹⁾. Till skollokaler och inventarier åtgingo för åren 1876, 1882 och 1886 af inspektionsområdets ofvan omtalade utgiftssummor resp. 5,7 proc., fem proc. och 12,8 proc., och till undervisningsmateriel resp. 1,1 proc., 1,8 proc. och 2,0 proc. Utgifterna för skollokaler och inventarier stego, enligt nyss citerade uppsats, år 1879 i hela riket till nära 20 proc. och utgifterna för undervisningsmateriel till knappt 2,5 proc. af det årets samtliga utgifter för skolväsendet. — Med de siffror, som samme uppsats gifver, kan man uträkna, att all kostnad för hvarje skolpliktigt barn i hela riket sist nämnda år belöpte sig i medeltal till 13,06 kr., men inom detta inspektionsområde steg han för hvarje skolpliktigt barn till endast 5,66 kr. år 1876, till 7,05 kr. år 1882 och till 8,45 kr. år 1886, hvarvid är att märka, att i dessa belopp tydligtvis äro inräknade äfven statens tillskott, hvilket utgjorde för hvarje barn 2,99 kr. år 1882 och 3,34 kr. år 1886. För ytterligare jämförelse må här anföras ur berättelsen om provinsen Gestriklands folkskoleväsen år 1884 följande: »Med undantag af de utgifter, som gjorts för skollokaler och inventarier, utgjorde alla öfriga kostnader år 1884 i medeltal 17,98 kr. för hvarje skolpliktigt barn inom provinsen». Detta om medelkostnaden för hvarje skolpliktigt barn. — Om man deremot undersöker, hvar till kostnaden stigit för hvarje skolbesökande barn, så visar sig, att medelkostnaden för hvarje sådant inom inspektionsområdet utgjorde 7,22 kr., 7,92 kr., 8,07 kr., 8,15 kr. och 8,96 kr. för de resp. åren 1882—1886, men i Norrköping steg år 1882²⁾ medelkostnaden för

¹⁾ Se »Rikets folkskoleväsende år 1879» nr:is 21—23 af Tidsn. f. Folksk. årg. 1881.

²⁾ Något senare års redogörelse för Norrköpings skolor har jag ej sett.

hvarje i folkundervisningsanstalt undervisadt barn till 45,66 kr. — Om inspektionsområdets invånare sjelfva bekostade alla utgifterna för skolväsendet, och om dessa lika fördelades på hvarje invånare, så skulle på hvar och en komma 0,93 kr. år 1876, 1,13 kr. år 1882 och 1,33 kr. år 1886, hvaremot på hvarje invånare i hela riket år 1879 kom ett belopp af 1,97 kr. för utgifterna till folkskoleväsendet. Fördelar man åter lika på hvarje invånare inom inspektionsområdet den summa, hvarmed detta bidragit till kostnaderna för skolväsendet, så finner man, att det blir blott 0,62 kr. och 0,74 kr. på hvarje person för de resp. åren 1882 och 1886. Skoldistriktet bidrogo nemligen sjelfva för de nämnda åren med 34,978,93 kr. och 41,393,78 kr. eller med 54,5 proc. och 53,7 proc. af de resp. årens hela utgiftssummor. — Beloppet af donationer för skolväsendet inom inspektionsområdet utgjorde 5,259,68 kr. vid 1876 års slut, 5,409,03 kr. vid slutet af 1882 och 5,829,36 kr. vid 1886 års slut.

XV. Öfversigt öfver skolväsendets utveckling.

	1876.	1886.
Egentliga folkskolor	42.	47.
deraf fasta "	5.	10.
" " flyttande på två stationer	13.	19.
" " " " tre "	17.	18.
" " " " mer än tre stationer.....	7.	0.
Mindre folkskolor	3.	2.
Småskolor	58.	75.
deraf fasta småskolor	0.	5.
Ordinarie lärare i folkskolan	38.	44.
" lärarinnor i folkskolan	0.	3.
Extra ordinarie lärare i "	4.	0.
Lärare i mindre "	3.	2.
" i småskolan	20.	18.
Lärarinnor i "	38.	57.
Barn i folkskolan	5194.	4364.
" i mindre folkskolan	245.	171.
" i småskolan	2986.	3501.
Egna skolhus	70.	91.
Planteringsland	13.	31.

Vexjö i Mars 1887.

And. Benj. Lundblad.

III.

Tveta, Vestbo och Vista Kontrakt.

Detta inspektionsområde, som omfattar 49 församlingar och 47 skoldistrikt, egde vid 1886 års slut en folkmängd af 80,683 personer och 12,185 barn inom skolåldern.

I. Undervisningsanstalterna.

A. *Småskolor.*

Af sådana finnas här 89, af hvilka 25 äro fasta och 64 flyttande. Alla äro förberedande anstalter för den egentliga folkskolan enligt reglementerade föreskrifter. Hvarje småskola omfattar i regeln 2 års-klasser, i hvilka undervisning meddelas af samme lärare eller lärarinna.

B. *Egentliga Folkskolor.*

Dessas antal är 58, af hvilka 38 äro fasta och 20 flyttande. Endast 6 fasta hafva flere lärare. Af de flyttande äro 17 på 2 och 3 på 3 stationer. Årsklasserna äro i allmänhet 4, men i några få distrikt endast 3 och undantagsvis 2.

C. *Fortsättningsskolor*

finnas endast i 5 distrikt till ett antal af 9, som alla äro ordnade i full öfverensstämmelse med Kongl. Kungörelsen den 11 September 1877.

D. *Slöjdskolor*

för gossar finnas inom 22 distrikt och äro likaledes ordnade enligt Kongl. Kungörelsen den 11 September 1877. Intresset för dessa skolor, då de väl hafva kommit till stånd, är ganska stort. Det må väl synas, som allmogens barn redan tidigt finge vänja sig vid en ofta mödosam arbets-

skola i hemmen, men erfarenheten vittnar, att slöjdekunnigheten på vissa orter är mycket ringa och därför behöfver efter gifna metoder uppodlas i slöjdeskolor. Inom detta län hafva landsting och hushållningssällskap anslagit och, genom en utsedd komité, utdelat medel till anskaffande af redskap och till aflöning åt lärare samt sálunda gjort sig synnerligen förtjenta af tacksamhet. När härtill komma i nåder beviljade bidrag af statsmedel, ådraga dessa skolor församlingarna ingen direkt kostnad, förutom husrum och några bidrag till inköp af materialier för fattigare barn. Förstnämnda anslag gäller ock flickskolor, som till nästan lika stort antal som för gossar äro inrättade.

E. *Lägre tekniska yrkesskolan i Jönköping,*

som i egentlig mening icke torde inräknas bland undervisningsanstalter för folkskolan, förtjenar dock att här nämnas för det stora förtroende den tillvunnit sig och för den nytta den synes åstadkomma. Läroämnen äro skrifning, aritmetik, frihandsteckning, fackritning, geometri, bokföring, naturlära, modellering samt yrkes- och ornamentsmålning. Utom statsbidrag erhåller den understöd af stadsfullmäktige, landsting och hushållningssällskap.

F. *Folkhögskolan*

hörer ock till de anstalter, som icke räknas inom folkskolans område, enär eleverna der äro utom skolåldern; icke heller är den belägen inom detta område, men torde dock här få omnämnas, enär den allt hitintills varit förlagd i mitt grannskap och jag från dess början såsom invald styrelseledamot sökt följa dess arbete med uppmärksamhet och kan intyga, att den icke verkat förgäfves. Skolan hvilar på kristlig grund och befattar sig icke med religiösa stridigheter eller politiska intressen. Undervisningen bestrides fortfarande af föreståndaren, som tillika är förste lärare, och en andre lärare, som tillika undervisar i sång samt gymnastik — och en eller annan tillfällig öfningelärare. Den har hittills haft sin verksamhet i en synnerligen lämplig hyrd lokal i närheten af Vernamo köping, men kommer på landstingets förslag för omväxlings skull sannolikt att förflyttas till närheten af Nässejö station.

G. *Sockenbiblioteken*

hafva icke tillväxt i någon betydlig mån och användas icke i allmänhet så flitigt, som önskligt vore.

II. Skolreglementen.

Sedan åtakilliga förändringar i skolväsendets utveckling gjort de 1866 antagna reglementen mindre lämpliga, uppgjorde Domkapitlet nytt normalförelägg med förstärkande till samtliga skolråden inom stiftet att med ledning deraf inkomma med nya reglementen. Så skedde, och i allmänhet blefvo dessa efter af inspektören företagen granskning under år 1885 antagna och godkända. De angifva skolområden, lärotid, klassindelning, läroämnen, lärokurser och läsordning, intagning i skolan, skolgång, flyttning, förhör, afgång från skolan och betyg, ordning och tukt, undervisningen, lärare och lärarinnor samt tillsyn. Jag har allestädes tillsagt och tilläsett, att så väl reglemente jemte kursfördelning och läsordning som normalplan skall i hvarje skolrum vara synligt tillgänglig och i alla tillämpliga delar med noggrannhet följas.

III. Skolbarnen.

a. Skolbarnens antal.

Vid innevarande års början utgjorde det, som redan nämnt är 12,185, af hvilka 6,336 barn hörde till folkskolan och 4,118 till småskolan. Af återstoden hörde 117 till andra distrikt, 388 undervisades i allmänna läroverk, 204 i enskilda skolor, 181 i hemmen, 451 voro utexaminerade, 60 saknade undervisning till följd af sjukdom eller naturfel och 226 af annan anledning, — om 104 saknades uppgift. Hela antalet barn, som undervisades i folk- och småskolor, var 10,885.

b. Barnens kunskaper.

Att anlagen hos de undervisade barnen äro högst olika, är en känd erfarenhet. Ganska många allmogebarn få i hemmen tidigt vänja sig vid aktgifvande och uppmärksamhet och kunna sedan med lätthet inhemta det kunskapsmätt, som i skolan meddelas, hvaremot andra draga med sig från hemmen en slöhet och liknöjdhet, som gör dem föga mottagliga för skolans undervisning.

c. Barnens uppförande

har i allmänhet vitsordats såsom godt. Mindre förseelser rättar eller bestraffar läraren — genom kärleksfullt tilltal, allvarlig varning eller

anmärkning i dagboken — eller vid svårare förseelser genom lindrig kroppssaga. Låter sig barnet här af icke rätta, utan genom vanart och dåligt uppförande utöfvar skadligt inflytande på de andra barnen, gör läraren derom anmälan hos skolrådets ordförande, hvilken då i samråd med skolråd och lärare vidtager de åtgärder, som af omständigheterna påkallas. Då vid inspektionerna anmälts ett eller annat mot barnens uppförande, har jag icke sparat på varningar och förmaningar.

d. *Barnens hemläsning.*

Då många barn inom denna bygd hafva långa vägar att vandra och likaledes många föräldrar hafva verkliga behof af de på aftnarne hemvändande barnens biträde med hvarjehande sysslor, kan icke blifva mycket bevändt med hemläsningen under terminerna. Ferietiden är deremot dertill bättre egnad. Då hafva de lexor i alla de ämnen, som förekomma i repetitionsskolan och underhålla sålunda det kunskapsmått, som i skolan förvärfvats.

e. *Barnens skolgång*

börjar under 7:de året, så framt icke tillfälliga omständigheter vålla uppskof. Den afslutas i allmänhet vid 14:de året, ehuru somliga mera begäfvade redan vid det 12:te kunna hafva fullgjort sin skolpligt.

Då jag för mera än 19 år sedan började min inspektionsverksamhet, hörde skolförsummelse eller barnens förfallolösa uteblifvande snart sagdt till ordningen. Hvarjehanda botemedel söktes deremot, och sedan en betydlig förbättring härutinnan inträdt, bevisar det, att både föräldrar och barn lärt sig förstå, hvad som menas med *skolpligtiga* barn. Ett och annat undantag gifves ännu, och orsaken dertill kan någon gång anföras som nödtvång. Många mindre bemedladt arbetsfolk har nemligen af nöden att någon gång behålla skolbarnen hemma, sedan de äldre barnen alltmåra vandra ut, för att på andra orter förskaffa sig arbetsförtjenst.

IV. Undervisningstiden

omfattar årligen i hvarje folkskola 34½ veckor, hvilken tid är den normala äfven i småskolor, der den dock, helst i de flyttande, ytterligare utsträcker ett par veckor. Ferierna upptaga den mörkaste och kallaste årstiden, December—Mars och för öfrigt under högsommaren.

Lärotiden i hvarje vecka pågår 5 dagar. Lördagsförmiddagar användas till förhör — i de flyttande skolorna — med barnen i de

öfriga rotarne och eljest vexelvis med de i folkskolan qvarvarande och ur skolan utexaminerade, men ännu icke konfirmerade barnen.

Dagliga undervisningen fortgår i folkskolan 6 och i småskolan 5 timmar. Eftermiddagar, som föregå söndagar och helgdagar, äro fria. 10 minuters rast lemnas mellan lästimmar.

V. Undervisningen

är, som redan blifvit anfördt, ordnad efter godkända reglementen, som hänvisa till normalplanen, och torde jag utan förberedande anmärkningar kunna öfvergå till de särskilda ämnena:

a. *Kristendom.*

Efter dagligen förrättad morgonbön uppläses någon del af ett kapitel i Nya Testamentet och beledsagas af en enkel förklaring.

I Biblisk historia efter Steinmetz genomgås den kurs, som normalplanen angifver för småskolan.

Textorden i Luthers lilla katekes hinner man i allmänhet att väl inlära i småskolan.

Folkskolan fortsätter, klass efter klass, hvad småskolan har börjat. Med nödigt aktgifvande på Kongl. Cirkulären den 22 April 1864 och 15 Oktober 1869 jemte den flere gånger anförda förträffliga normalplanen bedrifves ingalunda slentrianmessig utanläsning, utan har jag funnit lärare och lärarinnor angelägna att så genomgå och utfråga förekommande stycken, att barnen i sina svar få tillfälle visa, det de förstå innehållet. Vål har jag flerstädes fått anledning påminna, att man mera må göra kristendomsundervisningen till en hjerte- än förståndesak, men jag har ock funnit många, som bemödat sig, hvar efter den gäfva de fått och efter de lifserfarenheter de vunnit, att göra denna undervisningsgren lefvande för barnen. Sällan har jag uraktlåtitt att vid inspektioner och läraremöten lägga dem på hjertat denna för lifvet så viktiga angelägenhet och påpeka, hvilken makt i detta hänseende ligger i den kristlige lärarens hand att i denna upprörda tid hålla barnen fasta vid bekännelsen och sálunda i skolan lägga en god grund för kyrkan. Från de länder, der religionslösa skolor förekomma, har man varnande exempel att framvisa mot faran att lysa till deras rop, som låter sig höra om kristendomsundervisningens skiljande från våra skolor.

I sammanhang härmed torde kunna tilläggas, att vid Näsejö stationssamhälle, der mycken oro i religiöst hänseende är rådande, en f. d. folkskolelärare från annat stift inrättat en enskild skola för de s. k.

»syndfrias» barn. Så snart detta kommit till min kunskap, besökte jag i skolrådets närvaro denna skola, som i allt befanns af underhållig beskaffenhet. Då jag tillsade läraren att meddela undervisning i Biblisk historia och Katekes, framvisade han Nya Testamentet, under förklarande, att han ej begagnar annan undervisningsbok. I allt saktmod och kärlek samtalade jag länge med honom och sökte med Skriftens ord anföra bevis mot hans åsichter i lära och bekännelse. Skolan har sedermera upphört, läraren afflyttat och barnen intagits i samhällets skolor.

b. *Modersmålet.*

Enär all undervisning meddelas i öfverensstämmelse med reglemente och normalplan samt med begagnande af de vid seminarierna använda metoder, torde i afseende på så väl detta som öfriga ämnen, utan omständlig omskrifning, endast korteligen kunna anföras hvad som förekommit. Sedan kurserna i småskolan blifvit väl genomgångna och intet barn dessförinnan uppflyttas till folkskolan, synes ett bättre förhållande hafva inträdt, så att man åtminstone af några barn kan få höra *välläsning*.

I sammanhang med läsning ställes

c. *Skrifning*

både med hänsyn till inlärdas stafningsregler och efter diktamen samt uppsatsskrifning på egen hand.

d. *Räkning.*

Sedan föreskrifna kurser blifvit genomgångna, har jag under de senare åren erinrat om nödvändigheten att väl inöfva metersystemet jemte förvandlingar från gamla till nya eller tvärtom, på det att denna färdighet genom skolbarnen må inkomma i allmänna folkmedvetandet, och i flera skolor har i detta ämne vunnits en öfning, som förtjenar loford.

e. *Geometri*

har så blifvit inlärd, att barnen kunna mäta åtskilliga ytfigurer och göra reda för vinklar, planer och solida figurer.

f. *Geografi.*

Undervisning deruti meddelas i alla skolor efter glob och kartor, men inskränker sig i allmänhet till Sveriges politiska och fysiska jemte öfversigt och begränsning af verldsdelarne med de större ländernas hufvudstäder.

g. *Historia*

inläres så, att barnen böra kunna lära sig känna och vörda sitt fäderneslands stora minnen. Icke i alla skolor begagnas lärobok, utan undervisningen meddelas efter lärarens muntliga framställning och genom Folkskolans Läsobok.

h. *Naturlära.*

Berlins lärobok begagnas allmännast, och inläres beskrifning om djur, växter och mineralier samt mera fullständigt människokroppen med dess viktigaste lifsförrättningar.

i. *Teckning.*

Stuhlmannska metoden följes och är ett ämne, för hvilket barnen allmänt hafva stor håg. Det dröjde någon tid, innan man i vissa skolor kom sig före dermed, men sedan det blifvit ansedt för obligatoriskt, ville man icke hafva det uteslutet, utan anser man det för ett godt underlag för slöjdskolan isynnerhet genom att öfva hand och öga.

j. *Sång.*

I småskolorna sjungas mestadels psalmverser efter gehör. I folkskolorna öfvas tonträffning som oftast efter notskrift, ehuru äfven sifferskrift och s. k. Chevéska metoden på några ställen förekommer. Der lärarne sjelfva äro mera begåfvade, får man höra t. o. m. fyrstämmig sång. Med anledning af Kongl. Cirkulärskrifvelsen till Domkapitlet den 20 Mars 1885 har jag årligen erinrat om vigten deraf, att den i folkskolan föreskrifna psalmsången ledes och öfvervakas så, att den medelst inöfvande af de vanliga psalmmelodierna och Svenska messan blifver en förekola för sången i kyrkan.

k. *Gymnastik*

omfattar allmännast fristående rörelser samt marscher och vändningar. Endast i några få skolor förekommer vapenöfning med trägevär.

1. *Trädgårdsskötsel.*

Behörigen ordnade land finnas numera vid de flesta skolor, åtminstone vid de kyrkan närmast belägna. Lärarens och skolans äro åtskilda.

VI. Skolförhören.

Examen hålles vid läsårets slut, således i de flyttande skolorna vid sista terminens slut i hvarje rote, då äfven flyttning från lägre till högre klass företages och tillgängliga premiemedel, hufvudsakligen anslagna af Landstinget, utdelas till flitiga och mindre bemedlade barn.

Om repetitionsförhören har redan blifvit anfördt under IV.

VII. Lärarne.

Vid småskolorna tjenstgöra 11 lärare och 102 lärarinnor. Dessa hafva genomgått de mindre undervisningsanstalter, som landstinget under flera års sommarmånader anordnat inom olika delar af länet. På Domkapitlets anmodan har jag haft uppdrag att anskaffa skicklige lärare och öfvervaka undervisningen. 3 hafva med stöd af Kongl. Kungörelsen den 5 Juni 1885 vid offenkänt utlyst inspektion och i vederbörande skolråds närvaro inför mig undergått godkänd exama. 1884 års landsting anslag omsider medel till ett 7 månaders seminarium och antog det förslag till stadgar, som en af föregående års landsting utsedd komité, i hvilken jag hade förtroendet att vara ordförande, uppgjort. Seminariet är sedermera utsträckt till 8 månader och förlagdt i Hvetlanda kyrkoby af Östra Härad. Under skicklige lärares ledning lofvar denna anstalt att genom utgående elever gifva ytterligare lyftning åt småskolan.

Endast 2 af småskolans lärarinnor hafva af mig befunnits alldeles olämpliga och på grund af mina erinringar sökt sig annan utkomst.

Vid folkskolan tjenstgöra 62 lärare och 11 lärarinnor förutom extra ordinarie, 6 af manliga och 4 af qvinliga könet. Många af de gamle, först antagne lärarne hafva under tidens lopp antingen genom döden blifvit bortkallade eller ock genom uppnädd pensionsålder befriats från sitt mödosamma kall. Då dessa inhemtat sitt vetande på en tid, då seminarierna voro alldeles nya läroanstalter och icke kunnat vinna den utbildning, som sedermera kommit dem till del, och dessutom måste påskynda undervisningen så, att lärarekrafter icke måtte saknas i skolorna, kunde man icke vänta samma grundlighet hos dem som hos de i senare åren utgångna; men villigt måste erkännas, att många af de förre flitigt ockrat med sina pund och sökt att följa med sin tid. Nu finnas på de flesta ställen yngre lärare, som, hvar i sin stad, arbeta på skolväsendets utveckling och förbättring.

Ingen enda har fått anmärkning för bristande nit i tjensten eller för oordentlighet i lefnaden, ett förhållande som är mig en glädje att få anföra.

Vid de äldre lärarnes bortgång har det icke alltid fallit sig så lätt att i tid få platsen tillsatt, utan har den någon tid måst uppehållas genom vikarier, Äfven sådane examinerade hafva somligstads varit svåra nog att erhålla. Då vederbörande skolråd utan framgång annonserat i allmänna tidningarna och vändt sig till mig med förfrågan, huru skolan under sådant förhållande skulle kunna upprätthållas, meddelade jag, att man tillsvidare finge använda den pensionerade läraren, om han dertill finnes villig, genom hvilken anordning denne för en kortare tid kom att uppbära både lön och pension. Sedan detta kommit till Kongl. Direktionens för skollärarnes pensionsinrättning kännedom, blef jag affordrad förklaring och afgaf den nöjaktig.

VIII. Anteckningsböckerna

hafva befunnits ordentligt förda och ega önskvärd likformighet, sedan nästan öfver allt blifvit begagnade de af H. W. Tullberg tryckta och af Folkakoleinspektören, Kontraktsprosten m. m. Lidberg uppställda. De utgöra matrikel, journal och examenekatalog jemte inventarieförteckning.

IX. Materielen

förkas nödortfeligen. Och der läraren är rätt lifvad för sin sak, lemna han skolråd eller församling ingen ro, förrän han får hvad nödigt synes.

X. Skollokalerne.

De flyttande småskolorna äro mångenstädes temligen illa lottade, enär de få tillbringa sina terminer inom rotarne i hyrda rum, som lemna åtskilligt öfrigt att önska. Der de befunnits alltför bristfälliga, har jag måst föreskrifva uppförande af småskolehus genom distriktets försorg. Från en församling har helt nyligen kommit mig tillhanda underrättelse, att beslut om sådan byggnad blifvit fattadt vid sista kyrkostämman. Folkskolehusen äro deremot, på högst få undantag när, af ganska god beskaffenhet och, de efter normalritningarna senast uppförda, prydliga och i skolsalarne allmännast försedda med 2-sitsiga bänkar och god

ventilation. Ett framstående rum på landsbygden intager det för Nässjö stationssamhälle af tegel uppförda och nyligen afsynade skolhuset med 6 lärosalar och lämpliga bostadsrum för 1 folkskolelärare och 2 småskolelärarinnor. Jordplaneu inberäknad, har det betingat ett pris af nära 40,000 kronor. Åtskiliga skolhus i mindre skala af trä, under perioden uppförda, utgöra en prydnad för sina platser.

Folket underkastar sig i allmänhet utan missnöje de med skolhusbyggnader förenade kostnader; men att undantag gifvas, bevisa de besvär, som gång efter annan förekommit i berörda frågor och förorsakat förklaringar och utlåtanden. Så har förhållandet varit i Willstad, der man tydligen sökt åtminstone att vinna tidsutdrägt med uppförande af ett nytt skolhus. Af sådan anledning har jag anmält förhållandet i Domkapitlet och afvaktar det utslag, hvartill denna anmälan kan föranleda.

XI. Tillsyn öfver skolorna.

Skolråden besöka skolorna icke allenast vid början och slutet af utan äfven under terminerna, såsom anteckningar i de flesta dagböcker gifva vid handen. I Jönköpings stad har skolrådet utsett en af staden aflönad inspektör, som nästan dagligen med sällspordt nit öfvervakar undervisningen och ordningen i stadens många skolor på ett sätt, som tillvunnit honom allmänt erkännande och förtroende. Hvad gällande instruktion för folkskoleinspektörer föreskrifver har jag för min del sökt på det noggrannaste iakttaga. Skolorna har jag besökt vexelvis efter skedd pålysning eller utan sådan. I förra fallet har skolrådet varit tillstades och gifvit tillfälle till samtal och öfverläggningar. Lärare och lärarinnor hafva erhållit nödiga anvisningar och råd i afseende på förbättrade undervisningsmetoder och tillämpning af normalplanen,

Med dem har jag ock haft sammankomster inom vissa mindre delar af området och beredt dem tillfälle att genom läsprof och meddelanden rörande undervisningen vinna vidare utbildning. Sådana sammankomster hafva hållits i Jönköping, Grenna, Nässjö, Gislaved, Forsheda och Femsjö. Kontraktvis hållna läraremöten hafva årligen förekommit. Under perioden har ock ett allmänt folkskoleläraremöte för Vexjö stift hållits i Jönköping den 6 och 7 Augusti 1884, hvilket till följd af ortens läge, lätta kommunikationer och trafikstyrelsens benägna medgifvande, att underlätta färderna genom afgifternas nedsättande till hälften, blef synnerligen talrikt besökt äfven från andra stift. Dels genom en lugn och sansad diskussion, dels genom goda inledande föredrag och hållna proflektioner syntes mötet ej vara utan betydelse.

XII. Skolväsendets kostnader

synas bäst af nedanstående sammandrag af skolrådets lemnade uppgifter för år 1886:

Debet.	
Tillgångar vid årets början	Kr. 52,229:99
Inkomster:	
Räntor, arrenden o. d.	» 5,703:85
Bidrag af skoldistriktet	» 104,826:76
» » staten	» 51,577:69
» » landeting, hushållningssällskap eller andra skoldistrikt	» 2,507:51
Öfriga inkomster	» 2,623:01
Skuld vid årets slut	» 197,948:43
<hr/>	
Summa Kr. 417,417:24	

Kredit.	
Skuld vid årets början	Kr. 136,905:16
Utgifter:	
Till lärares och lärarinnors aflöning	» 117,119:97
» skollokaler och inventarier	» 35,124:60
» undervisningsmateriel	» 3,760:45
Öfriga utgifter	» 24,878:81
Tillgångar vid årets slut	» 99,628:25
<hr/>	
Summa Kr. 417,417:24	

XIII. Folkets förhållande till skolan.

Ju mera man står i beröring med folket, desto mera finner man, att skolan vuxit in i dess medvetande. Beträffande mängden af läroämnen finnes en och annan, som beskärmat sig och hemställt, om icke barnen kunde få tillstånd att lemna t. ex. Svensk historia, geografi och naturlära för att så mycket mera få egna sig åt kristendom, modersmål, räkning och skrifning. Då upplysande svar lemnats om dessa ämnens betydelse för allmänna lifvet, har ingen vidare klagan blifvit förspord. Mången äldre vetgirig landtman, som med uppmärksamhet afhört undervisningen i skolan, har utbrustit: »ack, om sådan undervisning meddelats i min barndom!»

Vid s. k. föräldramöten, som jag på begäran hållit någon gång under mina inspektionsresor, och som varit talrikt besökta, har folket

visat skolväsendet mycken uppmärksamhet. Tvifvelsutan skulle sådana möten kunna blifva till mycken nytta för befrämjande af nödig vaxelverkan mellan hemmet och skolan.

Mycket tyder på godt för skolans framtid. Gifve Herren sin välsignelse dertill och lede den i sin sanning!

Westbo-Ås den 10 December 1886.

H. S. Östberg.

IV.

Östbo och Vestra Härads kontrakt.

Inom inspektionsområdet, som innefattar 34 skoldistrikt med en folkmängd vid 1886 års slut af 52,831 personer, finnas följande

I. Undervisningsanstalter.

A. Folkskolor.

Folkskolornas antal är 50. Af dessa äro 20 fasta och de öfriga flyttande, nemligen: 16 på 2 stationer, 10 på 3 och 4 på flera än 3 stationer. Under inspektionsperioden hafva 2 nya fasta folkskolor trätt i verksamhet.

Fortsättningskolor, ordnade i enlighet med bestämmelserna i Kongl. kungörelsen den 11 september 1877, hafva varit inrättade vid 13 folkskolor. Sistlidet år hade antalet nedgått till 9.

B. Småskolor.

Småskolornas antal uppgår till 73, af hvilka 6 äro fasta. Af dessa skolor hafva 3 tillkommit under inspektionsperioden.

C. Slöjdskolor.

För gossar finnas 8 och för flickor 9 slöjdskolor. Alla stå i förbindelse med hvar sina folkskolor.

D. *Läroanstalter för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor.*

Med understöd af landstingsmedel hafva årligen till och med 1884 4 seminarier för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor varit i verksamhet inom Jönköpings län. Lärrotiden vid dessa seminarier uppgick till endast 6 veckor. När de varit förlagda inom detta inspektionsområde, hafva stationerna ena året varit Vernamo och det andra Vrigstad. Med 1884 upphörde emellertid dessa ambulatoriska läroanstalter, och från och med 1885 finnes i Hvetlanda ett för hela länet gemensamt småskoleseminarium med 8 månaders årlig undervisningstid.

E. *Folkhögskola.*

Föreståndaren för Jönköpings läns folkhögskola, Herr Doktor V. Öberg, har angående denna läroanstalt meddelat

»Några uppgifter rörande Jönköpings läns folkhögskolas verksamhet under femårsperioden 1882—86.

Under denna tid har undervisningen fortgått hufvudsakligen efter samma plan, som vid skolans stiftande blifvit faststald.

Undervisningsämnena ha sålunda utgjort: modersmålet, historia, geografi, naturlära, Sveriges grundlagar, kommunallagarna, räkning, bokföring, välskrifning, teckning, fälmätning, afvägning, gymnastik och sång, hvarjemte lärjungarne öfvats i uppsättande af bref, orlofseddlar, kontrakt, fullmakter, protokoll, bouppteckningar, fyrktals-, debiterings- och uppbördslängder m. m.

Lärokursen har ända till läsåret 1885—86 varit ettårig, men med afseende fästadt derpå, att en 5—6 månaders kurs var alldeles för kort för inhemtande af kunskaper i de ämnena, folkhögskolan har att meddela, infördes vid den tiden en andra årskurs för de lärjungar, som förut bevistat folkhögskola.

Utom i ofvan anförda läroämnena, der något vidlyftigare kurser blifvit genomgångna, ha andra årskursens lärjungar äfven fått åtnjuta undervisning i hushållsundervisning, landthushållning och trädgårdsskötsel.

Sedan häradschefingen I. F. Ekenman, hvilken sedan skolans början fungerat som styrelsens ordförande, våren 1883 aflidit, intogs denna hans plats af sonen, Kapten Thor Ekenman, som fortfarande i denna egenskap utöfvar vården af skolans angelägenheter.

Skolans lärare hafva under den tid denna lilla berättelse omfattar varit: undertecknad, föreståndare och förste lärare, herr A. Rydbeck, andre lärare, och sergeant J. M. Melin, lärare i gymnastik samt efter

tvåårskursens införande landtbrukaren S. G. Nordström och länsträdgårdsmästaren S. A. Sällberg.

Under denna femårsperiod ha lärjungarnes antal utgjort 100, således i medeltal 20. Under de fem första åren af skolans tillvaro utgjorde medeltalet för lärjungarne 18. Lärjungarne hafva haft sin hemort i länets mest skilda delar, men största antalet har lemnats från Östbo härad, der skolan är belägen, och dernäst från det angränsande Vestbo härad. Efter slutad kurs ha lärjungarne i största allmänhet egnat sig åt åkerbruket. Några hafva fortsatt sina studier vid seminarium eller underbefälsskolan å Carlsborg för att utbilda sig till skollärare eller underofficerare. Andra åter hafva till sysselsättning valt handel eller annat näringsfång.

För att bilda ett föreningsband mellan skolan och dess lärjungar stiftades år 1883 ett folkskoleförbund. Förbundet sammanträder en gång hvarje år för att öfverlägga dels om sådana frågor, som röra folkhögskolan, dels om sådana, som röra angelägenheter af mer allmänt intresse.

Skolan har varit förlagd å Helmershus egoområde vid Vernamo köping. Vid senaste sammanträde af Jönköpings läns landsting väcktes motion om skolans förflyttning till Tranås. Med anledning af detta förslag beslöt landstinget att åt en tremannakomité uppdraga att utreda denna för folkhögskolans framtid så viktiga angelägenhet och till nästa landsting inkomma med förslag derom.

Hvad skolans ekonomi beträffar, må meddelas, att skolan upprätthållits genom bidrag från staten, länets landsting, veterinärläkaren L. Jacobis donationsfond, kommuner och enskilde personer. För att äfven mindre bemedlade ynglingar må kunna komma i tillfälle att få åtnjuta undervisningen vid folkhögskolan, har riksdagen för detta ändamål beviljat ett anslag af 1,500 kronor årligen.

Öfverum den 21 Juni 1887.

Victor Öberg.»

F. Sockenbibliotek.

Inom inspektionsområdets 34 skoldistrikt finnas 21 sockenbibliotek. Böckerna äro mestadels af religiöst, historiskt och naturvetenskapligt innehåll. Af de uppgifter, som skolråden meddelat, inhemtas, att sockenbiblioteken flitigt anlåtats inom 2 skoldistrikt, men att i de öfriga 19 antalet boklån varit ringa.

II. Skolreglementena.

Nya skolreglereglementen, i hvilka bland annat lärotid och klassindelning för hvarje särskild skola äro noggrant bestämda, hafva för

alla skolor inom inspektionsområdet upprättats och af Domkapitlet faststälts år 1885. Enligt dessa reglementen äro i de flesta skoldistrikt småskolorna indelade i 3 och folkskolorna i 4 årsklasser.

III. Skolbarnen.

Antalet barn, som 1886 åtnjutit undervisning inom sina egna distrikt, utgör:

i fasta	folkskolor	1,406
» flyttande	d:o	2,945
» fasta	småskolor	247
» flyttande	d:o	3,215
		<hr/> 7,813.

Barnens intagning i skolan sker vid läseterminernas början. Endast i några få fall har denna ordning öfverträdts. Säsom orsak härtill har då anförts svårigheten för fattiga föräldrar att låta sina barn ända från terminens början besöka skolan.

I afseende på barnens kunskaper torde kunna sägas, att de mångestades förbättrats. Detta omdöme gäller isynnerhet om sådana skolor, der yngre, nitiske och skicklige lärare verka. Ett än bättre resultat af undervisningen torde med säkerhet vara att motse i samma mån, som småskolorna komma att föres med dugliga lärare och lärarinnor.

Skolgången må väl i allmänhet sägas vara jemn; ja, i några skolor hör det till sällsynta undantag, att barn utan tillstånd uteblifva från undervisningen. Under förra året, då jag besökte alla inom inspektionsdistriktet befintliga skolor, var det endast på 3 ställen, jag fann mig föranlåten att göra allvarliga föreställningar med anledning af oordentlighet i skolgången. Hvad rote- och repetitionsförhören angår, har jag funnit, att de på några ställen besökas mindre ordentligt.

Barnens uppförande har af lärare och lärarinnor vitsordats vara godt. Vid besöken i skolorna har jag ej heller funnit skäl till några nämnvärda anmärkningar mot disciplinen.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Rörande denna viktiga punkt torde i hufvudsak kunna åberopas hvad som blifvit yttradt i sista inspektionsberättelsen. Visserligen kan ej sägas, att man allmänt förstår att uppskatta folkskolans verkliga nytta; men å andra sidan torde dock kunna påstås, att folket i flertalet af inspektionsområdets skoldistrikt kommit till insigt om denna insti-

tutions stora betydelse. Hvad jag bestämdt vågar påstå, är, att småskolorna äro temligen allmänt värderade af folket, som också på många handa sätt ådagalagt sitt intresse för dessa läroanstalter. Den tryckta ekonomiska ställning, som varit och ännu är rådande, har visserligen gjort det omöjligt, att mångenstädes få förbättringar i skolväsendet genomförda; men det skulle helt visst vara orätt att framhålla detta såsom ett bevis på folkets bristande intresse för skolan.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden, som infaller under månaderna medio af januari—medio af december med 3—8 veckors uppehåll under sommaren, uppgår i såväl folk- som småskolor till 8 å 10 kalendermånader. I flyttande skolor växlar den årliga lärotiden i hvarje rote från 8 till 17 veckor.

Alla folkskolor äro i verksamhet 5 dagar i veckan, hvarförutom i en del flyttande skolor 2 å 3 lördagar i månaden användas till roteförhör. I några skoldistrikt med flyttande skolor skall läraren en lördag hvarje månad besöka småskolorna för att taga kännedom om undervisningen och meddela nödiga råd och upplysningar. Här af följer, att lärarne i de flyttande folkskolorna ej hafva ledighet mer än 1 å högst 2 dagar i månaden. I alla småskolor undervisas 6 dagar i veckan.

Den dagliga undervisningstiden är i folkskolan 6 och i småskolan 5 timmar.

Emellan 2 på hvarandra följande lärotimmar gifves allmänt 10 minuters rast. Middagsloftet växlar mellan 1 å 2 timmar.

Barnens skolgång börjar vanligen vid 7 års ålder.

VI. Undervisningen.

A. Undervisningens allmänna ordnande.

I alla folk- och småskolor äro barnen indelade i 2 klasser eller afdelningar.

När afdelningarna samtidigt besöka skolan, undervisas barnen gemensamt, när det lämpligen kan ske, hwaremot den ena afdelningen sysselsättes med någon tyst öfning, under det den andra särskildt undervisas af läraren. I flera skolor, som hafva stort antal lärjungar, undervisas hvarje särskild afdelning antingen under olika terminer eller på olika dagar i veckan.

Undervisningen är i alla skolor reglerad genom läroplaner och läsordningar, som upprättats, sedan de nya reglementena faststälts. I

läroplanerna äro kurserna ganska noga bestämda icke blott för de olika slagen af skolor, utan äfven för de olika årsklasserna inom hvarje skola.

Öfverallt iakttages föreskriften, att de i skolan förekommande läroämnenas skola inträda i ändamålsenlig ordning i undervisningen.

Om man också vid inspektionerna någon gång funnit, att barn intagits i folkskolan, innan de nöjaktigt inhemtat småskolans kurs, äro dock dessa fall så sällsynta, att jag anser mig kunna uttala såsom allmänt omdöme, att förhållandet mellan småskolan och folkskolan i regel är ordnad på ett sätt, som öfverensstämmer med hvarderas uppgift.

Att de lärostycken, som gifvits lärjungarne till hemarbete, förut blifvit genomgångna och förklarade, hafva lärare och lärarinnor enstämmigt försäkrat.

B. Undervisningen i de särskilda ämnena.

Hvad *kristendomsundervisningen* beträffar, meddelas, att i såväl folk- som småskolor börjas och slutas dagsarbetet med bön och sång. Bibelläsning förekommer i alla folkskolor i förening med morgonbönen. I afseende på undervisningen i biblisk historia och katekes må anmärkas, att åtskilliga af de i senaste femårsberättelsen anmärkta bristerna ännu qvarstå. Så t. ex. hafva anmärkningar en och annan gång måst göras, dels emedan man i några skolor uraktlåtit att låta barnen i ett sammanhang återgifva en utfrågad och förklarad biblisk berättelse, dels emedan några lärare gifvit katekisationen formen af föredrag eller ock låtit förklaringen utgöras af endast i minnet inpreglade definitioner. Jag tvekar dock ej att såsom min uppfattning uttala, att kristendomsundervisningen i de flesta skolor bedrivs på ett tillfredaställande sätt.

I afseende på undervisningen i *modersmålet* må anföras, att i många skolor innanläsningsfärdigheten blifvit bättre, hvartill kommer, att barnen mångenstädes vunnit mera säkerhet i rättskrifning. I de egentliga folkskolorna förekommer endast undantagsvis någon uppsatsskrifning, men i fortsättnings-skolorna öfvas barnen både i uppsatsskrifning och affärskrifvelser. Öfningar att uppfatta och återgifva innehållet i det lästa förekomma visserligen; men endast i ett jmförelsevis ringa antal skolor har jag funnit denna del af språkundervisningen bedriven på ett sådant sätt, att barnen både klart uppfattat innehållet af ett läseboksstycke och derjemte öfvats att språkligt uttrycka sig.

I *skrifning* öfvas barnen ända från sitt inträde i småskolan, och det är ej så ovanligt att redan i andra och tredje årsklasserna få se jmförelsevis vackra stilprof på papper. I folkskolan fortsättas skriföfningarna vanligen efter tryckta föreskrifter, men i en del skolor be-

gagnas äfven litografierade skrifböcker. Barnens framsteg i detta öfningämne hafva varit mycket olika.

I småskolorna öfvas barnen ganska flitigt i hufvudräkning med såväl benämnda som obenämnda tal samt addition och subtraktion i skriftlig räkning, hvarjemte i de bättre småskolorna undervisning äfven meddelas i multiplikation och division. I alla folkskolor öfvas numera decimalbräkräkning, som flerstädes inläres samtidigt med heltalsräkningen. I ej få skolor har jag haft tillfälle att se vackra prof på barnens färdighet i reduktioner från det nuvarande till det metriskä systemet och tvärt om. Om också åtskilliga lärare och lärarinnor i småskolorna sakna förmåga att på ett fullt tillfredsställande sätt bedriva undervisningen i *räkning*, och äfven om det medgifves, att barnen i några folkskolor visat osäkerhet, ja någon gång till och med oförmåga att på praktiska exempel tillämpa de inlärdas räknesätten, så kan dock ej förnekas, att undervisningen i detta ämne på de senare åren gått framåt.

I *geometri* meddelas i de flesta folkskolor åtminstone någon undervisning. Denna inskränker sig emellertid vanligen till uppritning och beskrifning af linier, vinklar och rätliniga figurer samt mätning af dessa senare.

I alla folkskolor meddelas undervisning i *geografi* i samband med läsebokens bruk och under begagnande af kartan. I de flesta skolor äro nu införda mindre läroböcker i detta ämne. Lärokursen omfattar vanligen Skandinavien's fysiska och politiska geografi jemte en allmän öfversigt öfver Europas öfriga länder och de främmande världsdelarne. Att undervisningen i en del skolor varit bristfällig och följaktligen lemnat mindre goda resultat, kan ej förnekas; men villigt erkännes, att i många skolor barnens kunskaper i detta ämne vittnat om en nitisk och god undervisning.

Undervisning i *historia* meddelas i alla folkskolor och sättes alltid i samband med historiska läsebokstycken. I rätt många skolor användes numera någon mindre lärobok. Den korta tid, som kommer detta ämne till del, gör, att kursen ej nog grundligt kan genomgå, hvaraf följden blir, att det historiska sammanhanget allt för ofta går förloradt för lärjungarne.

I *naturlära* har undervisning meddelats i de allra flesta folkskolor. Den vanliga lärokursen är det allmännaste af läran om djuren samt människokroppens byggnad och lifsförrättningar; men i åtskilliga skolor har lärokursen derjemte omfattat läran om de viktigaste naturföreteelserna samt beskrifning af mera allmänt förekommande växter. Undervisningen har meddelats dels muntligt med tillhjälp af zoologiska och anatomiska väggtäflor, dels genom läsning i förening med utfrågning och förklaring af stycken i Berlins läsebok, dels ock genom hemlexor

i någon mindre lärobok. Om också barnens kunskaper i några skolor befunnits rätt goda, hafva åter svaren på de frågor, som af läraren gifvits, vittnat derom, att undervisningen mångenstädes varit mindre tillfredsställande.

Teckning har öfvats i 42 folk- och småskolor. Vid undervisningen har man i de allra flesta fall följt Stuhlmannska metoden. I åtskilliga skolor hafva barnen gjort icke så små framsteg.

Sång har öfvats i 47 af distriktets 50 folkskolor. 3 lärare sakna förmåga att meddela undervisning i detta ämne. Af inom distriktet befintliga 73 småskolor har sång förekommit i 51. Hvad folkskolorna angår, har undervisning meddelats i tonträffning, psalmsång och några fosterländska sånger. I några folkskolor understöddes sången af orgelharmonier, och der detta är förhållandet, har den varit god och visat sig verka lifvande på barnen, då dessa varit trötta och uppmärksamheten i följd deraf börjat slappas.

Gymnastik förekommer, enligt de anteckningar, som gjorts vid inspektionerna, i 49 folkskolor och 39 småskolor. Endast i några få folkskolor få flickorna deltaga i gymnastiköfningarna, som bestå i fristående rörelser och marscher. Intresset för gymnastiken synes ännu vara ringa. Ingenstädes hafva gossarne öfvats i gevärsexercis.

I *trädgårdsskötsel* meddelas undervisning egentligen endast vid 17 skolor. Visserligen upptages i de statistiska uppgifterna öfver undervisningen för år 1886 ett vida större antal skolor, vid hvilka skolträdgårdar finnas; men då planteringsalanden antingen varit ordnade på ett för undervisningen mindre lämpligt sätt eller ock användts endast för lärarens behof, så kan, som sagdt är, undervisning sägas hafva meddelats endast i nämnda antal skolor. På några ställen har den anordning varit vidtagen, att samtliga till en flyttande skola hörande barn en eller annan dag under höst och vår erhållit gemensam undervisning i trädgårdsskötsel och trädplantering vid hufvudstationens skolträdgård. Visserligen hafva några skolträdgårdar varit skötta på ett sätt, som ländt vederbörande lärare till heder; men oaktadt både skolråd och lärare mer än en gång blifvit erinrade om vigten af undervisningen i trädgårdsskötsel, så har jag likväl funnit, att de gjorda erinringarna hörsammats endast i jernförelsevis få skoldistrikt.

Undervisning i *slöjd* för gossar meddelades sistlidet år vid 8 folkskolor. Med denna undervisning har man allestädes afsett händighet och förmåga att bruka vanligast förekommande verktyg. De grenar af slöjd, i hvilka undervisning meddelats, äro snickeri, svarfning och korgflätning. I 9 folkskolor åtnjöto flickor under förflutna året undervisning i linne- och klädsömnad samt stickning. Enligt hvad lärare och lärarinnor försäkrat, har slöjdundervisningen i allmänhet omfattats med intresse af såväl gossar som flickor.

VII. Skolförhören.

Angående förhørs anställande med de barn, som åtnjuta undervisning i hemmet, angående roteförhör, årsexamina, flyttning från lägre klass till högre samt afgangspröfningar innehålla de nya reglementena följande bestämmelser.

»Med de skolpligtiga barn, som på grund af skolstadgans § 38 af skolrådet befriats från skolgång, anställas årligen å dag, som skolrådet bestämmer, i närvaro af skolrådets ordförande eller någon af dess öfrige ledamöter förhör för pröfning af deras framsteg; och bör skolgång åläggas dem, hvilka ej hafva erhållit sådan undervisning, som i noggrannhet och omfattning någorlunda motsvarar undervisningen i skolan.

Der skolan är flyttande, skola s. k. repetitionsförhör hållas å lördagsförmiddagarne skiftesvis i de rotar, som för tillfället icke hafva skola.

Årsexamen anställles efter pålysning från predikstolen i de flyttande skolorna vid terminens och i de fasta vid läsårets slut på den dag, som af skolrådet bestämmes, under ledning af ordföranden eller, om han är hindrad, af någon skolrådsledamot, som af ordföranden derom anmodas. Vid denna examen skall läraren förete en af honom, efter ett af skolrådet fastställt formulär, upprättad examenskatalog, innehållande såväl vitsord öfver lärjungarnes insigter och färdigheter, flit och uppförande som uppgift om deras skolgång. Efter examens slut verkställles flyttning jemte utdelning af premier, om tillgång på sådana finnes.

Flyttning från lägre till högre klass i så väl småskolan som folkskolan verkställles endast en gång om året, nemligen i fast skola vid läsårets och i flyttande skola vid terminens slut.

Afgangsexamen med de lärjungar, som efter att hafva genomgått folkskolans lärokurs vilja från skolan afgå, anställles i närvaro af skolrådets ordförande eller någon annan dess ledamot antingen på särskild tid eller i sammanhang med årsexamen. Åt dem, som vid denna pröfning godkännas, meddelas af skolrådets ordförande och lärare underskrifna afgangsbetyg, innehållande vitsord så väl öfver deras insigter och färdigheter som öfver deras under skoltiden ådagalagda flit och uppförande. Ej må någon lärjunge förklaras nöjaktigt hafva bestått i denna pröfning, som icke förvärfvat de insigter, hvilka i § 48 af skolstadgan föreskrifvas såsom nödvändigt vilkor för erhållande af skolrådets tillstånd att lemna skolan.»

För de ur skolan utexaminerade barnen var år 1886 tillfälle till fortsatt undervisning beredt i 9 fortsättningssekolor, ordnade enligt bestämmelserna i Kongl. kungörelsen den 11 september 1877. Med de

barn åter, hvilka ej bevisat fortsättningskolan, hafva i de flesta skoldistrikten hållits s. k. repetitionsförhör.

VIII. Lärarne.

Inom inspektionsområdet voro sistlidet år anstälde

i folkskolor 50 lärare.....	50
» småskolor 19 lärare och 54 lärarinnor.....	73
	<hr/> Summa 123.

Efter hvad jag vid inspektionerna kunnat förnimma, hafva de alla fleste lärare och lärarinnor med trohet och nit skött sina tjensteåligganden. På grund af oskicklighet till förrättande af sin tjenst har dock en folkskolelärare måst taga afsked, och tvenne hafva af samma orsak erhållit i protokoll intagen varning. Dessutom hafva 2 småskolelärare och några småskolelärarinnor afskedats, emedan de på grund af bristande utbildning för lärarekallet ej kunnat nöjaktigt bedriva undervisningen. Sant är väl, att i skolorna ännu tjenstgöra åtskilliga lärare och lärarinnor, hvilka i afseende på undervisningsskicklighet lemna mycket öfrigt att önska; men å andra sidan är det glädjande att kunna vitsorda, det flertalet med nöjaktig skicklighet fullgjort sina åligganden. Af de 50 lärare, som sistlidet år voro anstälde vid folkskolorna, torde 14 böra anses ega mycket goda, 29 medelmåttiga och 7 mindre goda kunskaper och undervisningsgåfvor; i småskolorna synas 3 lärare och 4 lärarinnor kunna hänföras till den första, 13 lärare och 45 lärarinnor till den andra samt 3 lärare och 5 lärarinnor till den tredje af nämnde grupper.

Hvad lärares och lärarinnors uppförande angår, må nämnas, att 1 folkskolelärare och 1 småskolelärare erhållit varning för missbruk af starka drycker, hvarförutom 1 småskolelärarinna för osedlighet blifvit afskedad. Alla öfriga hafva gjort sig kända för godt uppförande och icke ådragit sig några anmärkningar beträffande sättet att vårda barnens sedliga väsen.

IX. Anteckningsböckerna.

I alla folkskolor finnas behöriga anteckningsböcker, nemligen dagbok, examenskatalog, matrikel och anteckningslängder öfver barnens inställelse vid förhören. Anteckningsböckerna hafva i de flesta skolor varit ändamålsenligt uppställda och ordentligt förda; endast på några

få ställen hafva anmärkningar mot bokföringen måst göras. I alla småskolor finnas dagböcker och i rätt många derjemte examenscataloger.

X. Undervisningsmaterielen.

Den egentliga undervisningsmaterielen, som endast i få skolor kan sägas vara under medelmåttan, har ökats icke obetydligt, hvilket framgår deraf, att under inspektionsperioden utgifterna för detta ändamål uppgått till närmare 10,000 kronor.

Hvad skolmöblerna beträffar, kan sägas, att dessa i de flesta folkskolor numera äro ändamålsenliga. Deremot hafva skolbänkarne i åtskilliga småskolor befunnits olämpliga, och med anledning deraf har jag dels i skriftliga promemorier, dels vid skolrådssammanträden gjort allvarliga erinringar för att få denna brist afhjelpat.

XI. Skollokalerna.

Inom inspektionsområdet finnas 104 skolhus, af hvilka 7 blifvit nybyggda sedan 1882 års början. Dessutom hafva flera skolhus blifvit utvidgade eller undergått reparationer. Som utrymmet i flera af de äldre skolhusen ej är tillräckligt, hafva flerstädes beslut fattats om ny- eller tillbyggnader. Hvad småskolorna angår, bör upplysas, att, då för dem användts förhyrda eller tillfälligt upplåtna lokaler, hafva dessa på åtakilliga ställen varit mindre tjenliga. Emellertid hafva skolråden i allmänhet lagt sig vinn om att bereda ifrågavarande skolor så rymliga lokaler som möjligt.

Vanligast åstadkommes luftvexling i lärorummen genom fönsters öppnande, men äfven genom i väggarna anbragta ventiler.

Vid de på förhand tillkännagifna inspektionsbesöken har jag alltid funnit lärorummen snygga och städade; men då jag utan föregående anmälan besökt skolorna, har en och annan lärare och lärarinna fått uppbära befogadt klander för underlåtenhet att hålla skollokalen städad och snygg.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Närmaste tillsynen öfver skolorna utöfvas af skolrådets ordförande och ledamöter, till hvilkas biträde i en del skoldistrikt äro utsedde flere eller färre tillsyningsmän. På grund af den erfarenhet, jag gjort, vågar

jag såsom allmänt omdöme uttala, att, der någon verklig tillsyn öfver skolorna eger rum, utöfvas denna af skolrådets ordförande.

I afseende på den folkskoleinspektören åliggande tillsynen öfver skolorna må i korthet nämnas:

att under förra året alla inom inspektionsområdet befintliga skolor besöktes, hvaremot under hvarjdera af åren 1882—85 endast ungefär $\frac{1}{3}$ af hela antalet inspekterats;

att efter verkställd inspektion vederbörande lärare eller lärarinnor fått sig meddelade de anvisningar och råd i afseende på undervisning m. m., hvilka i hvarje särskildt fall ansetts vara af behofvet påkallade;

att, sedan skolorna i en församling inspekterats, till vederbörande skolråd nästan alltid afåtits promemorier rörande anmärkta brister jemte förslag till behöfliga förändringar och förbättringar i skolväsendet;

att anmälan hos Domkapitlet 2 gånger måst göras med anledning deraf, att 2 småskolor blifvit utan vederbörligt tillstånd indragna;

att inspektören flere gånger sammankallat skolråden för att diskutera viktigare frågor, samt

att med lärare och lärarinnor hållits 8 kretsmöten, vid hvilka undervisningsprof af utsedde lärare aflagts, hvarefter till undervisningen hörande frågor varit ämne för öfverläggning.

XIII. Omkostnaderna för skolväsendet.

Under år 1886 uppgingo omkostnaderna för skolväsendet till följande belopp:

till lärares och lärarinnors aflöning	kr. 63,804: 76
» skollokaler och inventarier	» 9,079: 99
» undervisningsmateriel	» 1,180: 92
öfriga utgifter	» 7,265: 10

Summa kronor 81,330: 77.

Till bestridande af dessa kostnader utgingo:

af statsmedel	kr. 31,225: 07
» landsting och hushållningssällskap	» 1,049: 38
» skoldistriktet	» 49,056: 32

Summa kronor 81,330: 77.

Vexiö 1887.

D. Ahnstrand.

BERÄTTELSE

OM

FOLKSKOLORNA I RIKET

för åren 1882—1886

AFGIFNA

AF

tillförordnade **Folkskole-Inspektörer.**

II.

BERÄTTELSE
OM
FOLKSKOLORNA I RIKET

för åren 1882—1886

AFGIFNA

AF

tillförordnade Folkskole-Inspektörer.

II.

STOCKHOLM, 1888.
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Edue R 2238.8

INNEHÅLL.

Berättelser om Folkskolorna inom

Lunds stift:	Sid.
I. Oxie, Skytts och Vemmenhögs kontrakt.....	1— 24.
II. Torna, Bara och Harjagers kontrakt	25— 40.
III. Ljunits och Herrestads, Albo och Jerrestads samt Ingel- stads kontrakt	41— 51.
IV. Onsö, Rönnebergs, Laggude, Södra Åsbo, Norra Åsbo och Bjäre kontrakt	52—105.
V. Färs, Frosta, Östra Göinge, Vestra Göinge, Gerds och Willands kontrakt.....	106—121.
VI. Blekinge.....	122—134.
— Malmö stad	135—144.
 Göteborgs stift:	
I. Domprosteriets Norra, Marks och Bollebygds samt Kinds kontrakt.....	1— 17.
— Göteborgs stad	18— 21.
II. Göteborgs och Bohus län (utom Göteborgs stad).....	22— 53.
III. Halland.....	54— 81.
 Kalmar stift:	
I. Norra Möre, Stranda och Handbörds kontrakt.....	1— 23.
II. Södra Möre kontrakt och Öland.....	24— 39.
 Carlstads stift:	
I. Kils, Visnums, Elfdals, Nyeds, Fryksdals, Jösse och Gillbergs kontrakt	1— 27.
II. Nors kontrakt	28— 46.
III. Nordmarks kontrakt och Dalsland	47— 61.

Hernösands stift:

	Sid.
I. Ångermanlands Södra och Östra kontrakt.....	1— 27.
II. Ångermanlands Västra och Nordvestra, Arnäs, Gideå och Grundsunda pastorat af Ångermanlands Nord- östra kontrakt samt Medelpad	29— 42. 43— 64.
III. Jemtlands län	43— 64.
IV. Nordmalings och Bjurholms pastorat af Ångermanlands Nordöstra kontrakt samt Umeå stads- och landsför- samlingars, Vännäs, Degerfors och Säfvars pastorat af Vesterbottens Första kontrakt	65— 81.
V. Södra Lappmarkens kontrakt, Bygdeå, Nysätra och Löf- ångers pastorat af Vesterbottens Första kontrakt samt Skellefteå, Byske, Norsjö-Jörns, Burträsk och Malå pastorat af Vesterbottens Andra kontrakt	82— 96.
VI. Vesterbottens Tredje kontrakt (utom Gellivare och Jock- mocks lappmarkspastorat) samt Piteå pastorat af Vesterbottens Andra kontrakt	97—112.
VII. Vesterbottens Fjerde kontrakt (utom Karesuando och Juckasjärvi lappmarkspastorat).....	113—130.
VIII. Arvidsjaurs och Arjeplogs pastorat af Vesterbottens Andra, Jockmocks och Gellivare pastorat af Vester- bottens Tredje samt Juckasjärvi och Karesuando pastorat af Vesterbottens Fjerde kontrakt	131—140.

Visby stift	1— 12.
-------------------	--------

Berättelser om folkskolorna inom Lunds stift

åren 1882—1886.

I.

Oxie, Skytts och Vemmenhøgs kontrakt.

Under denna femårsperiod har jag endast de tre sista åren 1884—1886 haft uppdrag såsom folkskoleinspektör inom dessa kontrakt, hvarföre denna berättelse måste i hufvudsak inskränka sig till nämnda tre år. För att dock lemna en öfversigt å de förändringar, som skolväsendet undergått under hela femårsperioden, tillåter jag mig sammanställa några uppgifter från året 1881 med dem för året 1886.

Då folkskoleväsendet inom dessa kontrakt jemte andra förmåner haft äfven den att under längre tid hafva varit inspekteradt af synnerligt nitiska och erfarna skolmän, som träffat de bästa anstalter till skolornas fromma, likasom det ock af dem vunnit ett jemförelsevis ganaka godt viteord, kan det under denna period mindre hafva varit fråga om en omgestaltning af skolornas anordning och yttre skick, utan om ett tillseende att skolväsendet med den goda anordning det vunnit, måtte gå framåt på beträdda vägen och på bästa sätt verka för det dem föresatta målet, att således undervisningen måtte bestridas mer och mer i öfverensstämmelse med Normalplanen samt bära de bästa frukter. Vid de företagna inspektionerna har jag satt mig ett sådant syftemål före, och på det jag måtte skåda detta inspektionsområdes skolor i deras

hvardagsskick och måhända derigenom lättare märka bristerna uti tillämpningen af gifna anordningar och föreskrifter, har jag i de flesta fall kommit utan föregången anmälan till att inspektera. Det är min glädje att kunna intyga att jag i allmänhet vid mina oväntade skolbesök både funnit skolläraren på sin plats och i sitt arbete iakttagande föreskrifven ordning, så vidt han förmått. Några gånger har jag kommit till skolor der undervisningen för tillfället varit instäld, dels till följd af lärares eller lärarinnas plötsligt inträffade sjukdom, och dels till följd af annat skäl, som måste godkännas. Vid sådant tillfälle har jag skyndat till annan skola. Så godt det i min förmåga stått, har jag vid inspektionerna sökt göra mig förtrogen med skolans både anordning och ställning, om undervisningsättet och disciplinen, om skolgången och i allmänhet hvad som rör skolväsendet på platsen. Hvad jag funnit är icke egnadt att jäfva det goda vitsord, som skolväsendet inom dessa kontrakt i allmänhet vunnit, ehuru jag måste säga att skolornas tillstånd visst icke öfverallt varit godt, utan att jag nödsakats påpeka både många och stora brister på flera ställen.

Utom de föreskrifter, råd och anvisningar, hvilka jag vid inspektionstillfällena lemnat lärare och skolråd, har jag funnit mig föränlåten att till vederbörande skolråd afsända sjutton promemorier med yrkande om förbättringar af mera omfattande art, hvilka jag ansett nödiga. I allmänhet hafva skolråden med beredvillighet vinnlagt sig att efterkomma mina önskningar, om än de icke alltid lyckats åvägbringa de yrkade förbättringarna i det omfång, hvori jag ansett dem böra ske, enär församlingarna, under klagan öfver nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden, förklarat sig oförmögna att lemna större anslag till sitt skolväsende.

Mina öfriga embetsåligganden hafva icke tillåtit mig att årligen besöka hvarje skola inom mitt inspektionsområde, men med undantag af ett distrikt, der jag icke varit mera än en gång, har jag under dessa tre år, besökt alla skoldistrikten minst 2:ne gånger. Uti 27 skolor har jag varit tre gånger och uti fem skolor fyra gånger.

Vid berättelsen om hvad jag vid de företagna inspektionsresorna erfarit och om folkskoleväsendets tilletånd inom detta inspektionsområde tillåter jag mig att följa den ordning som uti inspektionsberättelsen för dessa kontrakt under åren 1877 till 1881 blifvit följd, på det att jag såmedelst måtte lätta jämförelsen emellan folkskoleväsendets tillstånd vid inspektionsperiodens början och vid dess slut.

I. Undervisningsanstalter.

Vid slutet af år 1881 företedde folkskoleväsendet inom detta område följande sifferförhållande.

Kontrakt.	Antal distrikt.	Folkmängd.	Antal skolpligtiga barn.	Folkskolor.	Mindre folkskolor.	Småskolor.	Lärare i folkskolor.	Lärare i mindre folkskolor.	Lärarinnor i småskolor.
Oxie, (oberäknadt Malmö) ...	19	14,601	2,136	27	4	18	27	4	18
Skytts	24	18,881	2,603	35	1	25	37	1	25
Vemmenhøgs	20	21,057	3,265	30	8	36	30	8	36
Summa	63	54,539	8,004	92	13	79	94	13	79
Malmö	1	39,306	5,569	6	—	5	49	—	45

Om Malmö, såsom skäligt är, äfven nu sättes särskildt så visar skolväsendet vid 1886 års slut följande siffror.

Kontrakt.	Antal distrikt.	Folkmängd.	Antal skolpligtiga barn.	Folkskolor.	Mindre folkskolor.	Småskolor.	Lärare i folkskolor.	Lärare i mindre folkskolor.	Lärarinnor i småskolor.
Oxie	19	15,309	2,052	28	5	21	28	5	21
Skytts	24	18,309	2,902	35	2	26	39	2	27
Vemmenhøgs	20	20,522	3,267	32	8	35	32	8	35
Summa	63	54,140	8,671	95	15	82	99	15	83
Malmö	1	45,073	7,333	7	—	6	77	—	62

Hvad nu först beträffar Malmö stad, så synes af ofvanstående tabellariska sammandrag, att den betydliga tillökningen i folkmängd och antal skolpligtiga barn åtföljts af motsvarande tillökning i lärare-tjenster. Barnantalet har ökats med 1,764 och antalet lärare och lärarinnor har höjts med 45 personer, således en nytillkommen lärare eller lärarinna för hvarje 40-tal af nytillkomna skolbarn. Deremot har icke

antalet af skollokaler i motsvarande grad förökats, enär tillökningen i barnantal varit så stark att ytterligare skolhusbyggnad funnits behöfelig så snart ett under byggnad varande skolans hunnit färdigbyggas. Till följd af brist på lokaler har skolrådet funnit sig nödsakadt anordna undervisningen så att 2 klasser med hvar sin lärare eller lärarinna begagnat samma lärum omvexlande på olika timmar af dagen. Dock har hvarje klass erhållit undervisning 24 till 32 timmar i veckan. Endast de så kallade halfdagsklasserna, inrättade för barn som med skolrådets begifvande kunnat få användas till arbete i fabriker, hafva haft sin skolgångstid inskränkt till 15 timmar i veckan. Att en sådan nödfallsåtgärd icke får blifva bestående ordning, ligger i öppen dag. Skolrådet har väckt förslag om ytterligare skolhusbyggnad. Jag har äfven uti ingifven promemoria sökt påskynda densamma. Att mycken beredvillighet också inom staden finnes till att gå sådana önskingar till mötes är mig ock väl bekant. Redan hade ytterligare skolhusbyggnad blifvit företagen om icke tryckande affärsförhållanden vållat uppskof.

De lokaler, som för närvarande finnas i staden äro synnerligt omsorgsfullt byggda och inrättade samt rymliga och ändamålsenliga. Jag förmodar att man må betrakta de goda skollokalerna såsom en hufvudsaklig orsak till att icke någon egentlig menlig inverkan på helsotillståndet hos lärare och lärjungar ännu förmärkts af dubbelläsnigen. Förtroendet för stadens folkskolor har äfven fortfarande ökats, så att mången, som förut beredt enskild undervisning åt sina barn nu funnit skäl att låta dem undervisas i stadens folkskolor, hvilket ju tillika vittnar till förmån för skolornas verksamhet. För detta lyckliga förhållande står staden i stor förbindelse till dess nitiske och insigtsfulle folkskoleinspektör, Doktor A. O. Stenkula, som med aldrig tröttnande omsorg vakar öfver skolväsendet i staden, vinnläggande sig om skolväsendets framgång trots alla de hinder, som kunna ställa sig i vägen för uppnående af ett lyckligt resultat.¹

Hvad åter beträffar den öfriga delen af inspektionsområdet, så märkes att de skolpligtiga barnens antal ökats med 667 under det folkmängden minskats med 399, ett märkligt förhållande, hvilket torde hafva sin grund deri att några platser, måhända förnämligast Limhamn i Hyllie distrikt och Skurup under närmast föregående tid vunnit ökad betydelse, det förra genom kalkbrotten, det sednare genom jernvägen, hvarföre en större del yngre familjer derstädes bosatt sig, inom hvilka nu många barn inträdt i skolåldern. Då jag icke har tillgång till skolrådets Berättelser för året 1881, har jag icke med dem kunnat jemföra Berättelserna för 1886. Men under åren från den 31

¹ En af Dr Stenkula afgifven berättelse om skolväsendet i Malmö stad bifogas efter de öfriga berättelserna för Lunds stift.

December 1882 till samma dag 1886 befinnes folkmängden hafva minskats i 41 af detta inspektionsområdes skoldistrikt. Någon egentlig folkökning har icke skett i flera än tre distrikt, nemligen Hyllie, V. Skräfvinge och Skurup. Deremot har skolbarnens antal förökats i 35 distrikt, men synnerligast i Bunkesjö, Hyllie, V. Skräfvinge, Trelleborgs stad, V. Ahlsted och Skurup.

Under denna period har en småskola, den i Solberga, blifvit indragen efter samråd emellan min företrädare och skolrådet på platsen samt till följd af det minskade antalet af skolbarn inom distriktet. Deremot hafva tre nya folkskolor tillkommit, hvilka dock förut varit mindre skolor, men nu fått examinerade lärare på ordinarie stat. Fem nya mindre folkskolor hafva äfven tillkommit, men två af dem hade förut varit småskolor. De öfriga äro inrättade såsom en folkskolans lägsta klass, hvarifrån barnen skola flyttas upp till egentliga folkskolan. Sju nya småskolor hafva tillkommit för den förberedande undervisningen. Derförutom hafva tillkommit två biträdande lärarinnor i folkskolor, så att hela antalet förökade lärarekrafter uppgår till 11 personer. Gerna hade jag velat hafva ett större antal nya småskolor, enär folkundervisningen utan tvifvel lider, der folkskola icke har understöd af småskola. Men barnantalet är i allmänhet, der småskola saknas jemförelsevis litet, hvarföre det skulle blifva väl dyrt i förhållande till barnantalet att underhålla 2:ne skolor.

Undervisningen meddelas vanligast af en lärare eller lärarinna för alla folkskolans årsklasser samtidigt. Så undervisas äfven i småskolan vanligen de 2:ne årsklasserna samtidigt af samma lärarinna. Detta är ock förhållandet i Malmö med Internatets folkskola och den småskola, hvaruti eleverna i det under folkskoleinspektören Doktor Stenkulas ledning stående småskolelärarinne-seminariet får sin praktiska handledning. Annars är förhållandet i staden Malmö sådant, att hvarje lärare eller lärarinna har endast en årsklass att undervisa, samt att samma barn i småskolan har samma lärarinna under hela den tid det i småskolan förberedes, likasom samma examinerade lärarinna eller lärare undervisar samma barn under hela skoltiden sedan den i folkskolan mottagit dem, så att i regeln flyttning för barnen emellan olika lärare endast får ske, när något barn blifvit så efter, att detta icke kan undervisas tillsammans med dem, som voro dess klass-kamrater. Ut i denna anordning har jag icke ansett mig böra föreslå ändring, då syftet dermed är att främja det uppfostrande elementet uti folkskolans verksamhet. Nog främjas detta bäst om läraren får behålla samma barn längre tid. Likväl förmenar jag, att det ingalunda skulle vara till skada om en flyttning skedde nemligen till folkskolans fjärde årsklass, dock så att den skulle bero af särskild inträdesexamen, hvilken

läraren eller lärarinnan för denna årsklass borde anställa med de barn, som skulle i denna klass emottagas. De barn, som vid denna inträdes-examen icke stodo profvet, borde fortfarande njuta undervisning af den lärare eller lärarinna som förut handledt dem. Jag förmodar att en sådan anordning skulle verka såsom en sporre både för lärare och lärjungar. Måhända torde ock inom hvarje skola finnas lärare med olika begåfning, somliga mera lämpliga att undervisa de mindre försigkomna, andra de mera försigkomna.

Enklassiga småskolor finnas äfven i Hyllie, Skurup och Trelleborgs stads distrikt. En och annan småskola omfattar tre årsklasser samtidigt undervisade af samma lärarinna. Så är förhållandet med småskolorna i Fosie distrikt, med en dito i Tullstorps och två i Skurups distrikt. Enklassiga folkskolor finnas äfven i Trelleborgs stad för första och andra årsklassens barn; men tredje och fjerde årsklasserna undervisas tillsammans, dock gossarna för sig af lärare och flickorna för sig af lärarinna på särskilda lärum. I skolorna vid Skurups jernvägsstation har ock hvarje lärare endast två klasser att undervisa. Utom i Trelleborg och Malmö finnas särskilda flickskolor endast i Fosie och Limhamn.

De mindre folkskolorna omfatta allmännast alla skolålderns årsklasser och hafva sålunda en ganska svår uppgift att fylla, synnerligast om barnantalet, såsom på ett och annat ställe är förhållandet, icke är litet. Min önskan har varit att flere sådana skolor måtte till egentliga folkskolor förändras och förses med examinerade ordinarie lärare. Förhoppning finnes ock att så skall ske inom kort i Grönby och Gislöf. Uti några af dessa mindre folkskolor hafva examinerade lärare bestridt undervisningen, men antingen hafva dessa endast för kort tid antagit en sådan skolplats och skolan sålunda fått lida af ständigt ombyte på lärare, eller också hafva desse varit svaga och mindre begåfvade personer, som icke haft lätt att få ordinarie skolplats, ja till och med gamla utslitna examinerade lärare, som icke förmått föra skolan fram. De mindre folkskolorna i S. Börringe och Svartesjö af Vemmenhögs kontrakt, i Domme och Gislöfs läge af Skytts kontrakt samt i Limhamn af Oxie kontrakt utgöra dock endast en folkskolans lägsta klass, hvarifrån barnen skola till folkskolan uppflyttas.

I likhet med de mindre folkskolor, som omfatta alla skolålderns årsklasser, hafva äfven de ordinarie folkskolor en svår plats att fylla, hvilka äro i saknad af särskilda förberedande småskolor, och hvilka jag vill kalla blandade skolor till åtskilnad från dem, som hafva underlag af småskola, hvilka jag kallar rena folkskolor. Vid de senare kan man vänta bättre lärarekrafter, hvarigenom skolorna bättre kunna fullgöra sin uppgift, äfven om barnantalet icke är litet.

Ingenstades inom dessa kontrakt äro barnen indelade i afdelningar, som omväxlande på olika tider af samma lärare undervisas. Inom detta inspektionsområde finnas för närvarande 70 rena folkskolor mot 65 vid periodens början och 25 blandade mot 27 vid periodens början.

Vid jämförelse emellan folkmängden och antalet lärare och lärarinnor finnes nu inom

Oxie	kontrakt, med en folkmängd af 15,309 pers. och 54 skolor, en skola för 284 pers. mot en för 300 år 1881.			
Skytts	d:o	»	»	18,309 » och 63 skolor, en skola för 291 pers. mot en för 300 år 1881.
Vemmenhøgs	d:o	»	»	20,522 » och 75 skolor, en skola för 274 pers. mot en för 287 år 1881.

För att åskådliggöra förhållandet emellan antalet lärare och lärjungar i skolorna meddelas följande sammandrag:

A. *Rena folkskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.								
	skolor.	lärare.	20—29.	30—39.	40—49.	50—59.	60—69.	70—79.	80—89.	90—99.	101.
Oxie.....	19	19	—	—	4	4	3	1	3	3	1
Skytta.....	25	29	2	3	4	5	7	2	3	1	—
Vemmenhögse	26	26	—	1	2	5	4	4	5	1	—
Summa	70	74	2	4	10	14	14	7	11	5	1

B. *Blandade folkskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.							72.
	skolor.	lärare.	10—19.	20—29.	30—39.	40—49.	50—59.	60—69.		
Oxie.....	9	9	—	—	4	2	2	1	—	
Skytte.....	10	10	1	4	2	1	1	—	1	
Vemmenhögs.....	6	6	—	—	2	3	1	—	—	
Summa	25	25	1	4	8	6	4	1	1	

C. *Mindre folkskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.					
	skolor.	lärare.	7.	10—19.	20—29.	30—39.	40—49.	50—59.
Oxie	5	5	1	1	2	—	—	1
Skytts	2	2	—	1	—	1	—	—
Vemmenhögs	8	8	—	1	2	2	1	2
Summa	15	15	1	3	4	3	1	3

D. *Småskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.					
	skolor.	lärare.	7—9.	10—19.	20—29.	30—39.	40—49.	50—59.
Oxie	21	21	—	8	12	—	1	—
Skytts	26	27	6	12	3	3	2	1
Vemmenhögs	35	36	1	18	8	4	4	1
Summa	82	84	7	38	23	7	7	2

Ibland rena folkskolor har Ingelstads folkskola i Oxie kontrakt största antalet skolbarn (101). Efter förnyadt yrkande har dock derstädes fattats beslut om inrättande af en mindre folkskola för folkskolans lägre afdelning och invid nuvarande folkskolan. Men utförandet af detta beslut har fördröjts genom klagomål, som mig veterligen ännu icke blifvit afgjorda. Dernäst kommer Limhamns folkskolor, en för flickor med 99 och en för gossar med 98. — Märkas bör att på denna plats inrättades under förra året en mindre folkskola för första årsklassens folkskolebarn. Annars hade hvardera läraren och lärarinnan haft vida större antal barn att undervisa. Lägsta antalet skolbarn finnes inom Skytts kontrakt i Hammarlöfs och Bodarps folkskolor med hvardera 23.

Af Blandade folkskolor har Gislöfs skola i Skytts kontrakt högsta antalet barn med 72. Men omreglering af skolväsendet inom detta distrikt företages nu, hvarigenom denna olägenhet kommer att undanrödjas, om, såsom tänkt är, i st. f. nuvarande 1 folkskola, 1 mindre

folkskola och 1 småskola, der komma att inrättas 2:ne rena folkskolor med hvar sin småskola. Lagsta antalet skolbarn finnes i samma kontrakt i S. Håslöf med 16. —

Af mindre folkskolor har den i Limhamn högsta barnantalet, men omfattar endast en åraklass. Dernäst kommer inom Vemmenhøgs kontrakt Sörby skola i Anderslöfs distrikt med 55 och Grönby Kratts i Grönby distrikt med 53. Men förhoppning finnes att åtminstone en af dessa nu snart blir försedd med examinerad lärare på ordinarie stat. Lagsta antalet skolbarn finnes i Fjerdingslöfs mindre folkskola i Glos-torps distrikt och Oxie kontrakt. Dock bör anmärkas att derjemte i denna skola undervisas vanligen barn från andra distrikt, så att verkliga antalet skolbarn är vida högre.

Bland småskolorna har Trelleborgs landaförsamlings östra småskola största antalet barn med 56 och Boderups det minsta med 7, båda inom Skytts kontrakt.

Om således det icke kunnat lyckas att borttaga svårigheten af för stort barnantal för en lärare att undervisa, så har dock ett icke obetydligt steg till förbättring tagits under denna period, då vid periodens början 6 skolor funnos med ett barnantal i hvardera öfverstigande 100 och för en skola uppgående ända till 151, men nu endast finnes en skola, hvars barnantal stiger så högt, nemligen 101 barn, och dertill beslut redan fattats om dessa barns fördelning emellan 2:ne lärare. Nekas må icke att barnantalet flerstädes är för stort, så undervisningen deraf lider, ja äfven lärarens helsotillstånd, så vida han samvetsgrant arbetar. Synnerligast är detta förhållandet i blandade folkskolor och sådana mindre folkskolor, der antalet barn icke är litet. Mina bemödanden till rättelser härutinnan hafva mötts med den invändningen: »Vi kunna icke påtaga oss drygare bördor under närvarande tryckta omständigheter». — Mätte det lyckas bättre för min efterträdare! —

E. *Repetitionsskolor*

finnas Äfven inrättade i de flesta distrikt för barn, hvilka med skolrådets begifvande äro fria från skolan under April till November för att öfva sig vid jordbruk och andra arbeten, på det att de dock under denna tid en dag i veckan 2 å 3 timmar, vanligen Onsdags- eller Lördagseftermiddagen måtte infinna sig i skolan för öfning i innanläsning och till att undfå lexor och förhöras i Kristendomsämnen. Men nu såsom förut klagas nästan öfverallt öfver svårigheten att ordentligt uppehålla dessa skolor. Några af skolbarnen infinna sig väl, men vanligen icke de, som äro fattigast och bäst i behof af en sådan undervisning. Ofta hafva de tagit sommartjenst utom distriktet och skol-

råden äro oförmögna att tillhålla dem infinna sig i dessa repetitions-skolor.

F. *Fortsättningsskolor*

i öfverensstämmelse med Kongl. kung. den 11 September 1877, i syftemål att bereda förkofran i kunskaper åt barn, som med godkänd afgångspröfning hafva genomgått folkskolans kurs, hafva inom detta inspektionsområde endast varit inrättade i Malmö. Måhända skall, sedan det numera är tillåtet genom K. kung. den 29 April 1886, att äfven på landsbygden ordna dessa skolor såsom aftonskolor, tillfället till inrättande af dylika skolor blifva mera omfattadt. Flerestädes hafva folkskollärare hållit privata aftonskolor för konfirmerad ungdom. —

G. *Slöjdskolor*

för gossars undervisning i manlig handelslörd hafva ock endast inrättats i Simlinge distrikt af Skytte kontrakt och i Kjellstorps distrikt af Vemmenhögsk kontrakt. Denna senare slöjdskola, som kom till stånd under år 1886, har för sin uppkomst närmast att tacka egaren till Jordberga gård Ryttmästaren J. Stjernsvärd å Vidtsköffe och dess fru friherrinna född v. Nolcken, hvilka genom doneradt kapital satt församlingen i tillfälle till skolans inrättande.

Undervisning i dessa slöjdskolor meddelas i snickeri, svarfning, korgflätning m. m. i enlighet med Kongl. kung. den 11 September 1877 och barnen finnas med mycket intresse begagna sig af denna undervisning. Rätt goda arbeten har jag funnit vara af åtskilliga barn utförda. Önskligt vore om flere dylika skolor inrättades, ty de äro synnerligen behöfliga i en trakt, som denna, der slöjdskickligheten ligger nere. Flerestädes hafva ock lärarne omfattat tillfället att dels i Malmö, dels i Önnestad förvärfva sig slöjdskicklighet och förmåga att undervisa i detta ämne. Enskildt har ock någon slöjdundervisning meddelats af lärarne i Östra Grefvie och V. Skräfvinge folkskolor, ehuru icke församlingarna ännu kunnat förmås, att äfven med ytterst ringa kostnad inrätta ordentliga slöjdskolor. Uti Internatets folkskola i Malmö samt vid folkskolan i Skanör är ock slöjdundervisning införd, ehuru statsanslag dertill icke begärts.

Deremot har undervisningen i qvinlig slöjd inom distriktet vunnit mera allmän utbredning. Den meddelas på några ställen af dertill särskildt anställd lärarinna, men vanligast af småskolelärarinnan på platsen. Det, som synnerligast bidragit till denna slöjdundervisnings framgång, har varit det intresse för saken som visats af Malmöhus läns landsting, som dels till en början anvisat ett anslag af 3,000 kronor, hvaraf

50 kronor årligen lemnades till lön åt lärarinnan, hvilken meddelade väl vitsordad undervisning i slöjd, och detta utan att församlingen behöfde lemna något bidrag till slöjdlärarinnans aflöning. Den fara, som i början hotade, att nemligen barnen flerstädesingo sysselsätta sig med en del grannlätsarbeten utan väsentligt gagn under förbiseende af undervisningen i det mera nyttiga och ändamålsenliga, har ock numera genom landstingets åtgärder blifvit afvänd. Efter det 1884 års landsting godkändt ett af dertill utsedda kommitterade uppgjordt »Betänkande» rörande qvinlig slöjd, hafva dessa slöjdsolor med ingången af år 1885 inträdt i ett mera ordnad skick. Landstinget hade höjt anslaget till 4,000 kronor och stadgat en fördelning med 40 kronor åt hvarje lärarinnan, hvilken dock för att komma i åtnjutande deraf derjemte skulle lönas af distriktet med minst 20 kronor, samt hafva inhemtat nödig undervisningsaskicklighet i detta ämne senast inom 3 år, för hvilket ändamål landstinget äfven dels för äldre lärarinnor under de närmaste tre åren anordnat en särskild slöjdkurs vid Småskoleseminariet i Lund, der de under ferietiden kunde vinna behöflig utbildning och dels vid af landstinget inrättadt eller understödt småskolelärarinne-seminarium infört en kurs i qvinlig handslöjd. Äfven har genom landstingets försorg upprättats en särskild normalplan för undervisning i den qvinliga slöjden, indelad i 6 kurser och beräknad att börja redan i sjunde året med enkel linnesöm m. m.

Om ock på något ställe efter denna ordnings införande visat sig mindre intresse för qvinliga slöjdsolors inrättande och vidmagthållande, så är dock i allmänhet intresset för dessa slöjdsolor i stark tillväxt. Inom Stora och Lilla Slågarps skoldistrikt hafva äfven gossarna undervisats i en del af det som tillhör den qvinliga slöjden, synnerligast sådant, hvarigenom de sättas i tillfälle att, när så behöfves kunna hjälpa sig sjelfve med strumpstickning, lappning m. m.

H. *Enskilda skolor*

finnas numera egentligen icke i landsförsamlingarna. De hafva äfven betydligt minskats uti städerna. Man inser mer och mer huru folkskolorna lemna säkrare borgen för en god undervisning än de enskilda skolorna, om ock icke må nekas att flera enskilda skolor finnas, som ganska väl fylla sin plats. De barn, som undervisas i hemmen blifva ock allt färre.

I. *Sockenbibliotek*

finnas väl i de flesta församlingar, men äro af mycket olika betydelse på olika ställen. Somligstades äro de rikliga och begagnas mycket.

Har så valet af böcker skett med omsorg, äro de äfven mycket välgörande, såsom ett mäktigt bildningsmedel; men icke sällan hafva i sockenbiblioteken inkommit böcker af tvifvelaktigt värde såsom romaner och sådan litteratur, hvaraf man lärer jemväl fåfänga och flärd, öfvermod och otro. På andra ställen äro de af föga eller ingen betydelse. Folkakoleläraarne äro allmännast de som hafva vård om böckerna och ombesörja utlåning m. m.

II. Skolreglementen.

Sådana finnas numera i alla skoldistrikt inom detta inspektionsområde. En del äro dock af äldre dato. De nyare reglementena äro upprättade i enlighet med det förslag, som Domkapitlet gifvit, och hvilket finnes i inspektionsberättelserna för åren 1877 till 1881. Nya reglementen hafva under denna inspektionsperiod blifvit stadfastade i Espö, Östra Klagstorps, Bunkelfo, Hyllie, Fosie, Lockarps, V. Kärrstorps, Glostorps, Mellangrefvie, Åkarps, Malmö, Gerdslöfs, Önnarps, Rengs och St. Hammars skoldistrikt.

III. Undervisningen.

a) Undervisningens ordnande.

Ingen skola finnes numera inom distriktet, uti hvilken icke läroplan blifvit uppgjord och lärokurs fastställd i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanen. Vid hvarje läsårs eller termins begynnelse bestämmes kursen för läsåret eller terminen i närmaste sammanhang med hvad kursen var för de särskilda afdelningarna under närmast föregående tid och med särskildt fastadt afseende derpå att hela folkskolans kurs skall genomgås och repeteras under hvarje barns skoltid. På de ojemförligt flesta ställen träda numera läroämnena in i ändamålsenlig ordning och enligt normalplanen. Hvad småskoleundervisningen beträffar, äro numera allmänt skrif- och läsöfningarna ställda i samband med hvarandra och omvexlande med räkne- och åskådningsöfningar, fastän ljudmetoden ännu icke på långt när är den allmännast begagnade, och derför äfven skriffäsningen icke sker fullt metodiskt. Så omvexlar ock så väl i småskolan som folkskolan muntlig undervisning med tysta öfningar, ehuru en och annan äldre lärare icke förmått fullt tillegna sig denna Normalplanens goda anordning.

Läsordning är ock numera i hvarje skola uppgjord och antagen, ehvad undervisningen meddelas samtidigt åt flera årsklasser af en och

samma lärare, eller skolan omfattar endast en årsklass. Gagnet af de tysta öfningarna inses allmänt, om än icke hvarje lärare och lärarinna förmår så leda det hela, att barnen deraf hafva det fulla gagn, som denna ordning annars kunde medföra. Intet läroämne får uteslutande eller ens hufvudsakligen vara öfverlemnadt åt den tysta öfningen, under det läraren är med annan muntlig undervisning sysselsatt.

En svårighet kommer nog härvid städse de skolor att förete, hvilka måste göra tjänst både som småskola och folkskola. Att på sådant sätt ordna undervisningen i dem, att hvarje afdelning får endast sådant arbete, som den förmår att ordentligt fullgöra, och får njuta den tillsyn den behöfver utan att lärarens tid blir allt för mycket splittrad, är icke lätt. En hjälp för dessa skolor vore om hemmen kunde meddela de första grunderna i småskoleundervisningen. Men detta är i närvarande tid, åtminstone på de flesta ställen en omöjlighet. Om än ett och annat föräldrahem söker att fullgöra en sådan pligt, så underlåtes den af de allra flesta. Och ofta finnes det som i hemmen uträttats vara af den beskaffenhet, att det i skolan vållar mera besvär än gagn. På ett och annat ställe har läraren behöft begagna sig af monitör. Der så skett, synes mig dock läraren icke hafva gjort detta i sådan utsträckning, att deraf blifvit ett missbruk.

Mitt bemödande har varit, att, så vidt sig göra låtit, noga skilja småskola från folkskola, förlägga den förra till sommartiden och den senare till vintertiden. Denna anordning har ock i allmänhet skett, men icke på långt när kunnat fullt genomdrivas i tillämpningen, hvarför det äfven händt både att folkskolans barn af en högre afdelning begagnat undervisningen under sommartiden tillsammans med småskolebarnen och småskolans begagnat undervisningen om vintern tillsammans med folkskolebarnen. Föräldrar och skolråd finna mycken svårighet uti att förhindra detta. Der sådant icke kunnat förhindras, har det varit mig angeläget, att dock under vintertiden inga andra barn från småskoleafdelningen måtte tillåtas inkomma i folkskolan, än de som inhemtat så mycken kunskap i innanläsning, att de med någon tyst öfverläsning kunnat deltaga i folkskolans innanläsningsöfningar, samt dessutom inhemtat så mycket, att de kunna väl sysselsättas med tysta öfningar. En plåga har det alltid för mig varit, när jag funnit läraren icke kunna gifva dem passande sysselsättning och tillhålla dem att ordentligt fullgöra gifna föreskrifter. När folkskolans barn åter varit under sommaren i skola tillsammans med småskolans, har jag funnit angeläget vara, att icke lärarens tid måtte tagas ifrån småskoleundervisningen utan folkskolans barn förnämligast få muntlig undervisning å de timmar, som deras skolgång bör utsträckas utöfver småskolans, men för öfrigt synnerligast hafva tysta öfningar.

b) Undervisningssättet.

Framgången i skolans verksamhet beror hufvudsakligen på läraren och hans undervisningssätt. Äfven bristfällig metod kan dock, om läraren arbetar med nit och allvar, verka till gagn. Det är förunderligt, hvad samvetagranna och för sitt kall nitälskande lärare, äfven med svagare kunskaper och under mycket ogynnsamma förhållanden, förmå uträtta, då deremot en håglös, om än bättre utrustad lärare äfven under gynnsamma förhållanden vinner föga tillfredsställande resultat.

1) *I småskolor*

är den gamla stafningsmetoden ännu allmännast begagnad för undervisningen i modersmålet, dock så att skrif- och läsöfningar omväxla. Äfven nyligen utexaminerade småskolelärarinnor, hvilka ordentligt inlärt ljudmetoden och på seminariet fått praktisk handledning till dess användande, vinna flerstädes icke skolrådets bifall till att begagna denna metod. En olägenhet blir ofta den att, då de nu skola börja undervisa med en metod som ju mycket skiljer sig ifrån den, hvilken de på läroanstalten vant sig att använda, de icke vinna den framgång i undervisningen, som varit att vänta om de fått tillämpa den inöfvade metoden, förrän de genom erfarenheten hunnit bilda sig en bepröfvad lärogång. Der ljudmetoden ordentligt tillämpas vinnes åter både snabbare innanläsnings färdighet och tillika ett renare uttal, hvilken senare fördel är synnerligen af värde på sådana orter, hvarest åtskilliga egenheter och afvikelser i uttalet vanställa vårt sköna svenska språk. Dock finnes nödigt att vid ljudmetodens användande äfven stafningsmetoden, för vinnande af säker bokstafvering, icke åsidosättes.

Uti Normalplanen gifna anvisningar följas för öfrigt vanligen. Biblisk historia inträder före Katekesen. Genom förberedelsen sättes äfven första årsklassens barn i tillfälle att deltaga med den andra i kristendomsundervisningen. Vid räkning skyndar man icke så vanligt, som fordom, ifrån de lägre talserierna. Väl inträffar flerstädes att en lärarinna gifver alltför svåra hufvudräkningsexempel, men det är icke mindre vanligt att vid sådana tillfällen gifvas så lätta uppgifter gång efter annan, att barnens tankekraft och intresset för att lära icke får tillbörlig sporre. Skrifningen verkställes under första tiden städse efter lärarinnans föreskrift å svarta taflan, men icke sällan finnas barnen i första afdelningen vara otillräckligt öfvervakade och tillhållna att ordentligt utföra dem gifna uppgifter, hvarföre mycket

slarf förmärkes. Teckning är ock på de flesta ställen införd redan i småskolan efter Stuhlmannska metoden, likasom åskådningsöfningar, om än icke allmänt. Barnen intresseras mycket deraf och dessa öfningar göra stort gagn, der de förståndigt ledas.

2) I folkskolor

bedrifves undervisningen i *modersmålet* somligstädes rätt väl, men icke kan man öfverallt gifva godt vitsord åt densamma. Innanläsningen befinnes icke sällan i skolans lägre afdelning mindre säker. Välläsning kan på de flesta ställen icke sättas i fråga. Ett fel, som ofta förmärkes vid läsöfningarna är att barnen läsa för fort och icke tillhållas att i tanken tillägna sig innehållet af det lästa. Dock bemöda sig lärarne i allmänhet både om barnens uppöfvande till färdighet i innanläsning och om deras begrepps utveckling. Flerestädes hafva utan tvifvel barnen fått alltför tidigt flytta ifrån småskolan till folkskolan. — De vid den grammatikaliska undervisningen allmänna begagnade försvenskade termerna synas mig snarare vålla oklarhet än bidraga till lättnad i språkundervisningen, synnerligast som ofta olika termer af olika lärare användas för samma sak och den behöfliga kortheten i termerna är svår att finna, när de skola försvenskas. Uppsats- och rättskrifning öfvas allmänt och med mycken fördel; men icke sällan finner man dock i dessa skrifprof sådant skriftligt uttryck, som vittnar om felaktig innanläsning och felaktig uppfattning af det, som blifvit läst. Med skiljetecknens bruk äro barnen i allmänhet icke förtrogna. Dock må man icke sätta för höga fordringar på kunskap i detta ämne inom folkskolan; ty den knappa tid som kan tillmätas det och många andra förhållanden göra, att man måste iuskränka fordringarna till ett minimum. — Den stora olikhet i stafsättet, som utmärker vår tid, vållar icke ringa svårigheter för skolan.

Vid *kristendomsundervisningen* iakttages i allmänhet normalplanens anvisningar, så väl hvad Bibliska historien, som hvad Katekesen beträffar. Men hvad frukten af undervisningen angår befinnes flerstädes kunskapen i Katekesen, synnerligast i dess senare hufvudstycken, mindre tillfredsställande. Det är icke utan fara att detta folkskolans viktigaste ämne kan blifva tillbakasatt. Jag vill icke säga, att så i allmänhet sker; tvärtom gläder det mig att inom detta inspektionsområde mångenstädes kristendomsundervisningen bedrifves med synnerligt nit och stor skicklighet. Men jag kan å andra sidan icke fördölja att skolor finnas der undervisningen står mycket lågt. Den nya katekesförklaringen, med dess stora företråden framför den förut begagnade, skulle utan tvifvel bidraga till en redigare och fastare

kristendoms-kunskap, om barnen blefvo med den fullt förtrogna. Den skulle ock vara ett möjligt hjälpmedel för läraren att utöfva en på samma gång undervisande och uppfostrande inflytelse på sina lärjungar. Sätter sig läraren sådant mål före och bedrifver undervisningen med verkligt intresse för saken, så skall den ovedersägligen bevisa sitt stora gagn; men om undervisningen i detta ämne bedrifves liknöjdt och planlöst samt utan angelägenhet om barnens själsbildning, vare sig såsom en blott utanlexa, eller med något så att säga mekaniskt sönderdelande af de förelagda lärostyckena, utan att läraren vinnlägger sig om att kristendom må vara barnens hjertesak, hvad skall då blifva följden af densamma? Måne icke den tilltagande liknöjdheten för Guds ord hos vår uppväxande ungdom och trotsigheten äfvensom sedeslösheten jemväl kunna hafva sin grund uti en bristfällig och förvänd kristendomsundervisning i våra skolor. Sannt är att det ingalunda är lätt för folkskoleläraren att verka emot tidsåndans strömning; men om någonstades skall läggas grunden till något bättre, så måste det vara i skolan och i hemmen.

Mot undervisningen i *räkning* har jag äfven behöft göra många och viktiga anmärkningar. Det är ännu icke ovanligt att långa kurser blifvit genomgångna utan att de första grunderna ännu blifvit med full säkerhet inhemtade; att barnen icke förmå med full klarhet redogöra för skälet, hvarför de handla på ena sättet eller på det andra. Men när de så arbeta utan klar insigt, kunna de tydligen icke i lifvet göra sig tillgodo, hvad de i skolan inhemtat. Mångenstades bedrifves dock undervisningen i detta ämne mycket väl. Metersystemet har öfverallt blifvit inöfvadt jemte reduktion emellan de nya och gamla systemen.

Undervisningen i *geografi* börjar numera allmänt före undervisningen i historia och när sedermera svensk historia inträder såsom läroämne sammanbindes historia och geografi. Kartan har numera synnerlig vikt vid den geografiska undervisningen. Synnerligast har jag funnit fäderneslandets geografi vara på många ställen väl inhemtat. Men derjemte måste jag omnämna att på några ställen, till och med der lärarne varit yngre och med mera mogen seminariebildning äfven detta ämne blifvit mindre tillfredsställande behandladt.

Beträffande undervisningen i *naturläkning* och *teckning*, hvilken äfven träder in före den i historia, har jag hufvudsakligen intet annat än godt att säga. För undervisningen i teckning användes i allmänhet Stuhlmanska metoden, som synnerligt lättar denna undervisning. Genom användandet af Folkskolans läsbok för innanläsningsöfningar, med redogörelse för innehållet och dermed i sammanhang stående skriftliga uppgifter, vinnes en rikare kunskap såväl i naturläkning som historia och geografi, och en kunskap som väcker mera intresse

för dessa ämnen än den, som erhålles genom de korta läroböcker, hvilka i skolan begagnas.

Uti *geometri* meddelas gemenligen föga mera kunskap än uppritning, benämning och beskrifning af linier, vinklar och plana figurer samt uträkning af de senares innehåll, äfvensom på somliga ställen uträkning af kubikinnehållet i några särskilda kroppar.

Undervisningen i *slöjd* har jag förut omnämnt och har ingenting att dervid tillägga, i förmodan att någon annan af inspektörerna i länet närmare redogör för den Normalplan, som följes vid slöjdundervisningen för flickor.

I *sång* meddelas undervisning dels af skolläraren, dels ock på några ställen af klockarne inom församlingen. Då läraren har god sånggåfva och musikalisk fallenhet kan detta undervisningsämne vara rätt väl tillgodosett. Men detta är icke allmänna förhållandet. Om klockaren har undervisningsskyldigheten, blir denna mycket oregelbundet uppfylld, åtminstone i de allra flesta fall. På olika ställen begagnas olika beteckningssätt, än vanlig notskrift, än sifferbeteckning och än solfa-beteckning. Mig synes dock bäst vara om barnen allmänt finge lära sig notskriften, om än denna är något mera invecklad än de öfriga, synnerligast som ingen framtida öfning i sång och musik kan i nämnvärd grad ifrågakomma utan kännedom om denna. Vid morgonbönen förekommer vanligen bibelläsning och psalmsång. Äfvenså sjunges vanligen någon psalmvers vid aftonbönen.

Uti *gymnastik och vapenöfning* meddelas någon gång undervisning i fria luften, då årstid och väderlek sådant medgifver, dock knappast någon vapenöfning. Annars öfvas här och der fristående gymnastik i skolrummet.

Undervisningen i *trädgårdsskötsel* är äfven i allmänhet ganska ringa. Men några få lysande undantag gifvas, der både goda skolträdgårdar finnas och barnen öfvas i sådant, som hörer till trädgårdens plantering, vård och skötsel, såsom ympning och okulering m. m.; och hvarest både föräldrar och barn synas vara därför intresserade. Annars klagas att tillfälle till praktisk handledning i trädgårdsskötsel i allmänhet saknas, enär inga barn vid den ålder och tid, då denna skulle gifvas, finnas i skolan.

Såsom allmänt omdöme öfver undervisningssättet anser jag mig böra framhålla att de yngre lärarne, hvilka hafva erhållit vida fullständigare seminariebildning än de äldre, visserligen uti undervisningsduglighet och undervisningssätt stå ganska betydligt fränför de fleste äldre, men det gläder mig kunna omnämna det äfven åtskilliga äldre lärare finnas, hvilka så väl följt med sin tid och med sådan trohet

handhaft undervisningen att deras skolor stå fullt ut i jemförelse med de bästa af dem, som hafva förmånen af yngre lärarekrafter.

En sak, som ofta omordats och som visserligen icke nog kan inskärpas, anser jag mig äfven böra något vidröra, nemligen att ingen lexa må föreläggas barn till öfverläsning innan den blifvit förut vederbörligen beredd. Nog händer det ännu att denna regel på ett och annat ställe förbises, hvaraf också undervisningen lider stort men. Men det händer utan tvifvel äfven numera att förberedelsen sker på sådant sätt, att åtminstone barn, som äro utrustade med snabbare uppfattningsförmåga än flertalet, derigenom befrias från den sjelfverksamhet, som är ett oundgängligt vilkor för en fast och säker kunskap, samt ännu mera för framtida verksamhet och arbetsduglighet. Jag har under denna tid vid inspektionerna kommit i tillfälle att höra både huru en lexa förberedes och huru man, sedan barnen haft densamma till öfverläsning, förhör och pröfvar barnen i det förelagda lärostycket. Dervid har jag kommit till den öfvertygelsen att sjelfarbetet för kanske det största antalet barn varit högst ringa, om ens något. Förberedelsen har ofta varit nästan lika omständlig som förhöret sedermera; gången har varit alldeles densamma vid ena som andra tillfället och mig har synts såsom kunde barnen icke i allmänhet sin lexa efter förhörandet bättre, än de kunde den efter förberedelsens slut. Så har jag ock ofta vid inspektionerna lemnat läraren till uppgift att förhöra i ett lärostycke, som närmaste dagarne förut blifvit genomgånet och som derföre måste vara i friskt minne hos barnen, om de hafva väl inlärt detsamma, när de hade det till lexa. Men hos en stor del barn har jag funnit att mycket var antingen redan förgätet eller ock aldrig varit inlärdt. Jag har också en och annan gång, der jag varit i en skola, under det en lärare undervisat, som jag ansåg mycket duglig, och under hvilken ledning barnen syntes mig göra goda framsteg, sedermera återkommit kort efter det denne lärare flyttat och sedan en annan trädtt i den förres ställe, men dervid funnit barnen betydligt mindre försigkomna. Det var som hade de intet behållit af hvad de förut lärt. Jag har varit i fortsättningskolor och hört barn, hvilka ju skulle hafva lemnat folkskolan med godkända insigter i folkskolans kurs, och jag tviflar ingalunda på att skolrådet vakat öfver iakttagandet af denna ordning; men icke desto mindre har jag funnit kunskapsmättet hos mängden af fortsättningskolans barn vara ganska underhaltigt. Hvad kan vara orsaken till detta förhållande? Mig synes att om sjelfarbetet hos barnen varit sådant som det bort vara och det blifvit så taget i anspråk af läraren som sig bort, så skulle icke de inhemtade lärostyckena kunnat så snart och så helt och hållet fallit bort ur medvetandet.

IV. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden är uti 2:ne folkskolor 9½ månader uti 54 folk- och småskolor 9 och uti de öfriga 8 månader. Vanligen undervisas 9 månader uti de skolor, som göra tjänst för både folk- och småskola, samt i några andra der barnantalet är stort.

I folkskolorna är lästiden vanligen fördelad uti en vintertermin från November till April och en sommartermin under April, Maj, Juni, September och Oktober. Större delen af skolbarnen begagna skolan endast under vinterterminen. Denna, som således är folkskolans förnämsta undervisningstid, utsträcker derföre så långt som möjligt, med kortast möjliga ferier vid Jultiden. Den är dock vanligast icke längre än från den 15 November till slutet af Mars. På några ställen börjar man dock terminen den 1 November, men stora svårigheter visa sig ofta för att få barnen samlade vid den tiden. Så vill man äfven utsträcka terminen på våren något in i April, men då vårarbetet med jorden skall börja, kunna barnen icke längre sammanhållas i skolan. Under sommaren hafva de antingen tjänst vid jordbruk eller arbete i hemmen.

Uti småskolorna är undervisningstiden ofta densamma, som i folkskolan, enär man vill begagna de större barnen såsom ledsagare för de mindre; men somligstädes vill man undvika att skicka de små barnen till skolan under de kallaste månaderna och börjas derför småskolan i Mars, då tydligtvis sommarterminen utsträcker så långt nödigt är för att få 8 månaders läsetid på året.

I Malmö är skoltiden för både folk- och småskola indelad i en vår- och en hösttermin, den förra från den 15 Januari till den 11 Juni med en veckas ferier vid Påsk; den senare från den 1 September till den 15 December. Nybörjare intagas vid höstterminens början.

Uti några församlingar läsas endast fem dagar i veckan, då lördagen är fri; men i de flesta skolorna läses sex dagar, med sex timmar på dagen i folkskolan, tre på för- och tre på eftermiddagen, och med blott fem timmars daglig undervisningstid i småskolan, hvad Malmö beträffar endast fyra. Eftermiddagen närmast före sön- och helgedag är skolan vanligen instäld, äfvenså på somliga ställen onsdags eftermiddagen. Somligstädes begagnas dessa eftermiddagar till undervisning i qvinlig slöjd.

V. Lärare och Lärarinnor.

Vid detta områdes 102 folkskolor äro anstälde 127 folkskollärare, deraf 33 i Malmö, och 41 folkskollärarinnor, deraf 37 i Malmö, alla

examinerade, samt 8 biträdande lärarinnor deraf 7 i Malmö. De biträdande hafva alla erhållit undervisning i någon anstalt för småskolelärarinnors bildande och kunnat godkännas till biträde vid undervisning i folkskolor. Vid 15 mindre folkskolor äro anställda 5 lärare, af hvilka 2 tagit folkskollärareexamen, 2 någon tid njutit undervisning i folkskollärare-seminarium samt 1 examinerad vid småskollärare-anstalt, och 10 lärarinnor bildade vid småskolelärarinne-anstalt. Alla dessa hafva ock befunnits ega erforderlig skicklighet att biträda vid undervisning i folkskola. Vid de 88 småskolorna äro anställda 145 lärarinnor: deraf i Malmö 62. En af småskollärarinnorna har aflagt folkskolelärarinne-examen och största delen af de öfriga blifvit examinerade i enlighet med Kongl. kung. den 11/1 1878.

Åt dessa lärare och lärarinnor tilltror jag mig kunna gifva ett i allmänhet godt vitsord såväl beträffande deras vandel, som deras flit och pligttrohet. Ingen af dem har under denna tid erhållit i laga ordning fastställd varning. Ser man åter på deras kunskaper och undervisningsskicklighet, så finnes ganska stor åtskilnad dem emellan. Jag skulle vilja klassificera dem så: 49 goda, 67 medelmåttiga, 11 svaga folkskollärare; 39 goda, 2 medelmåttiga folkskollärarinnor; 2 goda, 3 medelmåttiga lärare vid mindre folkskolor; 3 goda, 7 medelmåttiga lärarinnor i mindre folkskolor; 94 goda, 51 medelmåttiga lärarinnor vid småskolor. Dock är tydligt att gränsen emellan de olika klasserna icke kan vara skarpt markerad. Bland de goda finnas åtskilliga särdeles utmärkta, andra åter, som icke stå mycket framföre de bättre medelmåttiga likasom ock de sämre medelmåttiga och en del svaga närma sig hvarandra. I de flesta fall visar sig lärarens och lärarinnans duglighet och nit redan i den mer och mindre jemna skolgången. Synnerligast hafva äldre goda lärare inlagt stor förtjenst uti verksamheten för jemn skolgång. Men exempel gifvas äfven derpå att hvarken lärarens nit och duglighet, eller ens skolrådets bemödande förmått åstadkomma jemn skolgång.

VI. Lärjungarna.

börja i allmänhet sin skolgång något före fyllda 7 år. Under förständig lärarinneas ledning och der skrifläsningen metodiskt öfvas har jag icke funnit någon fara deruti. Deremot har det synts mig af vigt att skolgången börjar så tidigt som möjligt, för att icke äfven den första undervisningen må afbrytas genom barnens afhållande från skolan för en del sommararbeten, såsom kreatursvakt m. m. Här äro många exempel af barn, som, redan vid flyttningen från småskolan,

tagits i tjänst för sommartiden och icke inträdt i folkskolan förr än ett halfår efter det de utgått ur småskolan. Detta har vanligen vållat stor skada för dessa barn, under hela deras öfriga skoltid. Ett sådant oskick har förekommit inom flera församlingar. Exempelvis må nämnas: Ingelstad, Östra Torp och Anderslöv. Stådesse har jag sökt motarbeta detta och förelagt skolråden, att icke under något vilkor tillåta första årsklassens folkskolebarn att under sommartiden vara borta ifrån skolan, så vida icke sjukdom gör skolgång omöjlig. Gerna hade jag velat utsträcka denna föreskrift äfven till folkskolans andra årsklass, men såg ingen möjlighet dertill med hopp att blifva åttlydd. Intagning i skolan sker numera icke mer än en gång om året, vanligen i början af April eller slutet af Mars, då examina hållas. Flyttningar förekomma ock dervid ifrån småskola till folkskola, likasom ock somligstades dervid tillkännagifves flyttningen emellan de olika årsklasserna i samma skola. Dervid verkställes äfven utgångsexamen och, der så nödigt aktas, förhör med barn, som undervisas i hemmen eller enskild skola.

Under år 1886 utgjorde antalet skolpligtiga barn i Malmö, 7,333 af hvilka i folkskolorna undervisades 4,297, i småskolorna 1,317, i allmänna läroverk 281, i enskilda skolor 770, i hemmen 50. Från skolgång hade uteblifvit: 279 efter erhållna afgangsbetyg, 38 för sjukdom, 65 af annan anledning och 236 om hvilka uppgifter saknas.

Uti öfriga delen af inspektionsområdet funnos under samma år 8,671 skolpligtiga barn, af hvilka undervisats: 5,785 i folkskolor, 1,762 i småskolor, 411 i mindre skolor, 60 i allmänna läroverk, 234 i skolor utom distrikten, 72 i enskilda skolor och 88 i hemmen. Från skolgång hade uteblifvit: 131 efter erhållna afgangsbetyg, 45 till följd af sjukdom, 38 af annan anledning och 45 om hvilka uppgifter saknas.

Vid betraktande af ofvanstående uppgifter faller i ögonen det stora antalet barn om hvilka uppgifter saknas: 236 i Malmö och i öfriga distriktet 45 således 281 skolpligtiga barn. Utan tvifvel beror detta på den lätthet, hvarmed flyttning sker från en ort till en annan, utan flyttningsbevis, ja ofta utan alla slags bevis. Någon inflyttning till ort, der man för tillfället slår sig ned, kommer icke i fråga. Kontroll öfver dessa barns skolgång kan icke hållas. Sakerligen växa flere upp utan ordentlig folkskolebildning. Men att en del af dem undervisas inom andra distrikt, torde framgå deraf att utöfver summan af de i Malmö folk- och småskolor undervisade 5,614 och i öfriga distriktet undervisade 7,958 eller tillsammans 13,572 skolpligtiga barnen undervisats i folk- och småskolor inom detta inspektionsområde 2,042 barn af hvilka en del voro underåriga och en del från andra distrikt.

Skolgången har i det mesta varit jemn under vinterterminen, äfvensom hvad småskolan beträffar under sommarterminen. Kongl.

kung. den 18 November 1881 om minderåriges användande i arbete vid fabrik m. m. har säkerligen bidragit ganska mycket dertill; synnerligast i Malmö. Men folkskolans sommartermin på landsbygden lemnar i afsende på skolgången mycket öfrigt att önska.

VII. Lärorum och skolträdgårdar.

Alla folkskolor hafva egna lokaler, de flesta ganska goda och rymliga. Endast för mindre folkskolor och småskolor finnas nu, till ett antal af 10, förhyrda lokaler. På några ställen är det skollärarens bostads-rum, då denne förvärfvat sig egen bostad, hvilka församlingarna tillfälligtvis hafva förhyrt till småskolan och så erhållit en ganska lämplig småskolelokal. Men de öfriga förhyrda lokalerna äro mer och mindre bristfälliga.

Under denna period hafva inom detta inspektionsområde blifvit från grunden nyuppbyggda 11 skolhus, af hvilka i Malmö 2; i Trelleborgs stad 1, i Trelleborgs landsförsamling 2, i Ugglarp af Anderslöfs distrikt 1, i Grönby Kratt af Grönby distrikt 1, i Falsterbo 1, i Skanör 1 och i Limhamn af Hyllie distrikt 2. Större och mindre tillbyggnader, dels för utvidgning af folkskolans lärum och lärarens bostadelokal, dels ock för inrättande af ordentliga småskolelokaler hafva blifvit verkställda på flere ställen såsom Önnarp, Svaneholm och Sandåkra af Skurups distrikt, Lilla Isie, Dybeck af Ö. Vemmenhøgs distrikt, Bunkeflo m. fl. Dessa ny- och tillbyggnader äro i allmänhet ändamålsenligt verkställda. Vid en stor del skolor finnas särskilda afklädningsrum. I allmänhet äro skolrummen inredda med tvåsitsiga skolbänkar. Endast på några ställen finnas ännu långa bänkar.

Ehuru trädgårdsskötseln icke i allmänhet tagit stora framsteg, finnes dock vid de flesta skolor för undervisningen afsedt planteringsland. Sådant saknas endast vid 12 folkskolor nemligen: 7 i Oxie, 3 i Skytte och 2 i Vemmenhøgs kontrakt.

VIII. Skolmateriel och Anteckningsböcker.

Skolmaterielen är ganska god i 51, fullt medelmåttig eller nära god i 125, samt under medelmåttan i 6 skolor. I Malmö är materielen god i alla skolorna. Församlingarna äro i allmänhet angelägna om att förse sina skolor med god och tillräcklig materiel, så snart de hafva förhoppning att denna skall ordentligt begagnas till undervisningens befrämjande, hvarföre ock årligen i skolornas utgiftsförelag någon summa anslås till anskaffande af skolmateriel. Äfven har Kongl. Ecklesiastik-Departementets afdelning för folkskoleärenden fort-

farande understöddt församlingarnas bemödanden genom att tillse, det god och prisbillig materiel hålles skolråden tillhanda. Efter min öfvertygelse är materielen allmänt fullt tillräcklig för ett framgångsrikt bedrivande af undervisningen, för så vidt läraren förmår begagna den. På flere ställen är materielen utmärkt.

Skolans anteckningsböcker föras numera ganska ordentligt. Förteckning på i skolåldern varande barn erhålles från skolrådets ordförande, hvarefter barnen införas i skolans hufvudbok, som jemte dagbok och examenskatalog föres i alla folkskolor och mindre folkskolor. Hufvudboken är vanligen gemensam för folk- och småskolan, i hvilken senare då endast föres dagbok och examenskatalog.

IX. Kostnader för skolväsendet.

Enligt skolrådets uppgifter Litt. B. hafva för år 1886 inom detta inspektionsområde utgifterna för skolväsendet varit:

till skulden vid årets början	404,127 kr. 12 öre	
» lärares och lärarinnors aflöning	247,527 » 72 »	
» skollokaler och inventarier	43,798 » 51 »	
» undervisningsmateriel	9,231 » 86 »	
öfriga behof	74,693 » 17 »	= 779,378,38
Skolkassornas behållning vid årets slut utgjorde		61,370,80
	Summa	840,749,18

Tillgångar och inkomster till utgifternas bestridande

hafva utgjorts af:

behållning från år 1885	60,434,66	
räntor och arrenden	5,173,87	
af skoldistriktet	269,640,17	
statsmedel	102,654,01	
af landstinget	760,—	
öfriga inkomster	7,183,77	= 445,846,48
Skolkassornas brist vid årets slut utgjorde		394,902,70
	Summa	840,749,18

Jemföres härmed räkenskapssammandraget för år 1881 så befinnes aflöningen hafva under denna period stigit till mer än dubbla beloppet af hvad den var under sistnämnda året. Kostnaderna för underhåll af skollokaler och inventarier hafva deremot gått ned med inemot $\frac{1}{3}$, utan tvifvel beroende deraf att de under sista åren byggda solida skolorhusen tagit föga underhållskostnad. Undervisningsmaterielen åter har betingat emellan 3 och 4 gånger så stor kostnad som år 1881. Ut-

gifterna för öfriga behof hafva stigit till mer än tredubbla beloppet och skolkassornas skuldsumma har under dessa fem år förökats ända till inemot 30 gånger det belopp som den visade år 1881.

Skola dessa siffror något tala, så måste väl de betyda, att det gått icke obetydligt framåt med skolanstalterna, men att bördorna blifvit vida tyngre och behovet af skuldsättning vida större. Vill man nu beräkna kostnaden i medeltal för hvarje person inom distriktet för dess skolväsende efter samma grunder, som det skedde år 1881 så stiger den till inemot dubbla beloppet. Det ligger dock i öppen dag att dessa kostnader trycka mycket ojemnt de olika distrikten emellan.

X. Tillsynen öfver skolväsendet och folkets förhållande till skolan.

Med stigande intresse omfattas folkskolan numera nästan öfverallt. Man har kommit till öfvertygelse om folkskolans stora gagn. Man klagar icke numera öfver att barnen skola lära så mycket; man önskar tvärtom att barnen måtte lära det mesta möjliga. Enskilda personer finnas nästan inom hvarje distrikt som särskildt nitälska för skolan. Men den egentliga tillsynen öfver skolväsendet inom distriktet utöfvas dock ännu af skolrådets ordförande. De framsteg, som skolväsendet har tagit, hafva ock i främsta rummet berott på skolråds-ordförandens nitälskan och arbete för saken. Det är visst icke utan exempel att andra personer, som annars visa stort intresse för skolan, dock för vissa förhållanden vilja göra undantag, som menligt skulle inverka på skolan i det hela. Man väljer ock ännu icke städse till skolrådsmedlemmar dem, som mest nitälska för skolans bästa. Skolrådsmedlemmarna och tillsyningsmännen göra sig i allmänhet icke ännu den möda eller underkasta sig det obehag som erfordras, för att tillhålla samtliga de inom distriktet varande skolpliktiga barnen till jemn skolgång, ehuru man må glädjas deröfver att åtskilliga tecken och steg till det bättre visa sig, åtminstone här och der.

C. A. Danielsson.

II.

Torna, Bara och Harjagers kontrakt.

Då jag icke mer än de tre sista åren af inspektionsperioden 1882—86 haft uppdrag att vara folkskoleinspektör inom Torna, Bara och Harjagers kontrakt, kommer den berättelse, jag har att afgifva, att i de flesta hänseenden afse folkskoleväsendet inom dessa kontrakt endast under åren 1884—86.

I. Anstalter för folkundervisningen och deras anordning enligt gällande reglementen.

Inom inspektionsområdets 66 skoldistrikt, hvilka vid 1886 års slut hade en folkmängd af 76,967 personer och 12,351 barn af 7—14 års ålder, finnas 106 fasta folkskolor, 20 fasta mindre folkskolor, 1 flyttande och 83 fasta småskolor; med 3 folkskolor voro under år 1886 fortsättningsskolor förenade. Fördelningen af skoldistriktet, invånarne, de skolpliktiga barnen och de olika slagen af skolor på de särskilda kontrakten visar nedanstående tabell.

Kontrakt.	Skoldistrikt.	Invånare.	Skolpliktiga barn.	Folkskolor.	Mindre folkskolor.	Småskolor.
Torna	27	36,754	5,671	40	10	29
Bara	22	24,452	4,080	40	8	31
Harjagers	17	15,761	2,600	26	2	24
Summa	66	76,967	12,351	106	20	84

Under inspektionsperioden hafva tillkommit 2 folkskolor, 1 mindre folkskola och 5 småskolor, hvarjemte 3 mindre folkskolor förändrats

till folkskolor, 1 småskola till mindre folkskola, 1 mindre folkskola till småskola och en flyttande småskola till fast.

I alla skolorna, med undantag af Lunds stadsförsamlings folkskolor och småskolor, undervisas gossar och flickor tillsammans. Förhållandet mellan antalet skolor, lärare och lärjungar inom de tre kontrakten vid 1886 års slut framgår af här nedan meddelade öfversigter.

1 a. *Folkskolor med förberedande småskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.							
	skolor.	lärare.	96 å 99	91 å 90	81 å 80	71 å 70	61 å 60	51 å 50	41 å 40	31 å 30
Torna	29	47	1	6	14	11	10	3	2	—
Bara	26	35	—	4	7	10	9	3	—	1 ¹
Harjagers	24	28	1	3	11	4	6	2	1	—
Summa	79	110	2	13	32	25	25	8	3	1

1 b. *Folkskolor utan förberedande småskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.						
	skolor.	lärare.	12 å 19	22 å 29	31 å 38	42 å 49	51 å 59	65	81
Torna	11	11	—	2	2	2	3	1	1
Bara	14	14	3	2	3	3	2	1	—
Harjagers	2	2	—	—	1	1	—	—	—
Summa	27	27	3	4	6	6	5	2	1

2. *Mindre folkskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.					
	skolor.	lärare.	17	23 å 28	31 å 40	45	57	63 å 65
Torna	10	10	—	1	7	—	—	2
Bara	8	8	1	1	4	1	1	—
Harjagers	2	2	—	1	1	—	—	—
Summa	20	20	1	3	12	1	1	2

¹ I Nefvitshögs folkskola, der en lärare hade 92 och en annan 101 barn att undervisa, har från början af år 1887 en biträdande lärarinna blifvit anställd.

3. *Småskolor.*

Kontrakt.	Antal		Antal lärjungar för hvarje lärare.					
	skolor.	lärare.	11 å 20	21 å 30	31 å 40	41 å 48	50	67 å 69
Torna	29	41	6	13	16	1	1	4 ¹
Bara	31	34	2	11	15	6	—	—
Harjagers	24	26	4	9	7	6	—	—
Summa	84	101	12	33	38	13	1	4

Enligt hvad dessa öfversigter gifva vid handen, äro 79 folkskolor understödda af småskolor, under det 27 sakna sådana. Af de förra äro 62 fördelade i fyra årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare; 1 sedan början af 1886 års vintertermin i två afdelningar, hvardera omfattande två årsklasser, men båda undervisade af samme lärare på olika tider; 14 i två afdelningar, hvardera omfattande två årsklasser och undervisad af särskild lärare eller lärarinna. I Lomma skoldistrikt inom Bara kontrakt bildades under år 1886 en af två årsklasser bestående nedre folkskoleafdelning, hvilken, till dess en öfre afdelning tillkommit, torde böra anses såsom en för distriktets 3 folkskolor gemensam underafdelning. Lunds stadsförsamlings folkskolor för gossar och för flickor äro indelade i 5 årsklasser, hvardera undervisad af särskild lärare eller lärarinna; i folkskolan för gossar undervisades sistlidne hösttermin första årsklassen af 2 lärare, andra af 3, tredje af 2, fjerde och femte årsklasserna hvardera af 1 lärare; i folkskolan för flickor hvardera af de fyra nedersta klasserna af 2 lärarinnor och femte årsklassen af 1 lärarinna. De 27 folkskolor, i hvilka undervisning meddelas i så väl folkskolans som småskolans lärokurser, hafva sex årsklasser, fyra tillhörande folkskole- och två småskoleafdelningen. I 9 af dessa skolor undervisas alla barnen samtidigt, i de öfriga 18 deremot folkskoleklassernas barn under vinterterminen och småskoleklassernas den öfriga delen af läsåret.

Af de mindre folkskolorna äro 16 delade i sex årsklasser, fyra folkskole- och två småskoleklasser, de 4 öfriga i fyra årsklasser, två folkskole- och två småskoleklasser; från dessa 4 senare skolor flyttas barnen till närmast belägna folkskola. I 15 af de mindre folkskolorna undervisas alla barnen samtidigt och således endast i 5 folkskoleklas-

¹ Dessa barn, som tillhörde Lunds stads småskolor, voro fördelade på 2 afdelningar, undervisade på olika tider, så att hvarje lärarinna hade högst 40 barn att på en gång undervisa.

sernas och småskoleklassernas barn på olika tider. Förslag om sådan anordning af de mindre folkskolorna och folkskolorna utan förberedande småskolor, att undervisning lemnas i folkskolekursen under vinterterminen och i småskolekursen under vårterminen och höstterminen, röner nästan alltid motstånd från föräldrars eller målsmäns sida; i en och annan skola har undervisning i folkskolans och småskolans kurser meddelats samtidigt, ehuru i reglemente motsatsen föreskrifves. Föräldrarne hafva sällan något emot att de större barnen endast under vinterterminen besöka skolan, men merendels vilja de hafva nybörjare i skolan äfven under vintern.

75 småskolor hafva två och 2 tre årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna, 5 två årsklasser, hvardera klassen undervisad af särskild lärarinna. 2 af Lunds stadsförsamlings småskolor äro dels tvåklassiga, dels treklassiga; hvardera årsklassen i den tvåklassiga skolan och öfversta klassen i den treklassiga undervisas af särskild lärarinna, första och andra klasserna i den treklassiga af samma lärarinna, men på olika tider; höstterminen 1886 undervisades öfversta årsklassen af 7, första klassen i den tvåklassiga skolan af 3, första och andra klasserna i den treklassiga af 4 lärarinnor.

De 3 förut nämnda fortsättningsskolorna hafva varit i verksamhet under alla inspektionsperiodens fem år, 4 andra deremot endast under ett eller två år af den samma. Förnämsta orsaken till att dessa senare upphört synes hafva varit bristande intresse hos så väl föräldrar som barn, i det att endast få barn besökt den och dessa ingalunda alltid ordentligt.

II. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

I alla folkskolorna har undervisning meddelats i kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi och historia, naturkunnighet samt teckning; i 2 folkskolor har icke undervisats i gymnastik, i 12 icke i sång och i 31 icke i trädgårdsskötsel och trädplantering; slöjd har utgjort undervisningsämne för gossar i 3 och för flickor i 55 folkskolor.

I samtliga mindre folkskolor hafva barnen erhållit undervisning i kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och geografi, i 6 i geometri, i 16 i historia, i 18 i naturkunnighet, i 19 i teckning, i 13 i sång, i 17 i gymnastik, i 1 i trädgårdsskötsel och trädplantering, i 4 flickorna i slöjd.

Läroämnena i alla småskolorna hafva varit kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och teckning, i 51 sång, i 75 gymnastik och i 36 slöjd för flickor.

Särskilda åskådningsöfningar hafva anstalts i 70 småskolor samt några af de mindre folkskolorna och af de folkskolor, i hvilka meddelas undervisning äfven i småskolans kurs.

I fortsättnings-skolorna hafva alla folkskolans läroämnen utom sång, gymnastik, trädgårdsskötsel och trädplantering samt slöjd förekommit.

Lärokurser, hufvudsakligen öfverensstämmande med normalplanens, äro bestämda för alla inspektionsområdets skolor. De mindre folkskolorna hafva i geografi, historia, geometri och naturkunnighet mindre kurser än folkskolorna. För alla småskolorna är lärokursen i kristendoms-kunskap, för de flesta kursen i räkning större än normalplanens: i det förre ämnet genomgås hela Luthers lilla katekes, i det senare alla fyra räkneseätten i hela tal. Vid fördelningen af hvarje läroämne på skolornas särskilda klasser har normalplanen blifvit tillämpad; för mången skola finnes dock en från normalplanen ganska mycket afvikande kursfördelning, synnerligast beträffande geografi och naturkunnighet. I Lunds stads treklassiga småskola undervisas första årsklassens barn endast i modersmålets läsning och skrifning. De särskilda ämnena inträda i undervisningen blott undantagsvis i annan ordning, än normalplanen föreskrifver. I flertalet folkskolor och mindre folkskolor få barnen begynna att läsa både geografi och naturkunnighet i första folkskoleklassen, i Lunds stads folkskola för gossar naturkunnighet i första, men geografi icke förr än i andra klassen.

Läsordning finnes i hvarje skola; den är uppgjord med ledning af normalplanen och det för skoldistriktet gällande reglementets bestämmelser. I allmänhet äro också de föreskrifter, som folkskolestadgan i § 14 mom. 2—4 lemnar, iakttagna.

III. Lärotider.

I sextioen af de folkskolor, som äro understödda af småskolor, är den årliga lärotiden $34\frac{1}{2}$ à 35 veckor, i tre af dessa skolor 36, i tolf 38 à 39 och i en 42 veckor. Sjutton folkskolor, som sakna förberedande småskolor, hafva 38 à 39 veckors årlig undervisningstid, sex 40 à 42, en 36 och tre $34\frac{1}{2}$ à 35 veckor. I femton af de mindre folkskolorna undervisas 38 à 39, i en 40 och i fyra $34\frac{1}{2}$ à 35 veckor om året. Årliga undervisningstiden är i femtiotsju småskolor $34\frac{1}{2}$ à 35, i fyra 36 och i tjugotre 38 à 39 veckor.

Läsåret i skolorna på landet begynner med vårterminen, på hvilken följa höstterminen och vinterterminen; i Lunds stads folkskolor och småskolor utgöres läsåret endast af två terminer, först höstterminen och därefter vårterminen, hvarjemte för de två öfversta klasserna af Lunds

stads folkskola för gossar, läsåret är indeladt i hufvudterminen och bitterminerna, den förra motsvarande vinterterminen, de senare vårterminen och höstterminen i skolorna på landsbygden. I de flesta af dessa senare börjar vårterminen den 1 eller 15 april och upphör i juni; i några faller vårterminens början, i andra dess slut inom maj månad, i en och annan skola slutar denna termin icke förr än i juli. Sommarferierna äro mycket olika långa allt efter de andra feriernas och läsårets olika längd. Höstterminen tager i flertalet skolor sin början under september månad. I ett par småskolor begynner undervisningen efter sommarferiernas slut redan den 1 augusti, i flere småskolor, en folkskola och en mindre folkskola under senare hälften af denna månad, i några folkskolor i oktober, i en folkskola så sent som den 1 november. Vinterterminen omfattar tiden från den 1 eller 15 november till den 1 eller 15 april med uppehåll under julhelgen. Detta uppehåll är i folkskolorna, de mindre folkskolorna och ungefär hälften af småskolorna mycket kort, omkring 14 dagar; i de öfriga småskolorna hvilat arbetet från en ända till tre månader under vintern; det börjar i 10 af dessa skolor icke förr än den 1 mars. Under april och maj hafva barnen i en del skolor 8 dagars till 1 månads ledighet; vinterterminen är i några få skolor skild från höstterminen genom en veckas fritid. I Lunds stads folkskolor och småskolor räknas höstterminen från den 1 september till och med den 22 december och vårterminen från den 7 januari till och med den 31 maj.

Antalet arbetsdagar under hvar och en af läsårets veckor är i Torna och Bara kontrakts samtliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor samt i 22 folkskolor, 2 mindre folkskolor och 16 småskolor inom Harjagers kontrakt 6, i det senare kontraktets öfriga folkskolor och småskolor 5; dock meddelas i 16 folkskolor, 1 mindre folkskola och 11 småskolor, tillhörande Harjagers kontrakt, om lördagen endast undervisning i slöjd för flickor.

Den dagliga undervisningstiden är i de allra flesta folkskolorna och mindre folkskolorna med 6 arbetsdagar i veckan 6 timmar de 5 dagarne, i flertalet småskolor med lika antal arbetsdagar i veckan 5 timmar samma dagar som i folkskolorna; lördagen eller annan dag före helgdag pågår undervisningen endast om förmiddagen 3 eller 4 timmar, så vida nemligen icke, såsom fallet är i många skolor, lördagens eftermiddag användes till undervisning i slöjd; det samma gäller i en del skolor äfven onsdagen. Sistlidne vintertermin undervisades i en folkskola öfre afdelningen 4 timmar om förmiddagen och nedre afdelningen 3 timmar om eftermiddagen. De barn i Lunds stads småskolor, som begynna sin skolgång, innan de äro skolpliktiga, och för hvilka småskolans lärokurs är fördelad på 3 år, undervisas första året 2 och det följande 4

timmar om dagen. Bristen på skollokaler har förorsakat, att under de 2 senaste åren en del af öfversta årsklassens barn i sistnämnda småskolor erhållit endast 4 timmars daglig undervisning, hvarvid samma lärorum begagnats af två afdelningar, hvardera 2 timmar på för- och 2 timmar på eftermiddagen. I folkskolor med 5 läsdagar i veckan är antalet undervisningstimmar hvar och en af dessa dagar 6, i småskolor med lika många läsdagar i veckan 5. Tiden för morgonbönen och bibelläsningen samt för öfningarna i gymnastik, trädgårdsskötsel och trädplantering är i ganska många skolor ej inräknad i ofvan uppgifna lärotimmar.

Undervisningstiden har i en af de tre fortsättningsskolor, som enligt hvad redan blifvit nämnt, varit i verksamhet under alla inspektionsperiodens 5 år, utgjort 18 veckor om året under folkskolans vintertermin, 10 timmar i veckan; i de två andra 6 veckor om året, fördelade i 2 terminer, den ena omfattande större delen af april månad, den andra sista hälften af december, 30 timmar i veckan. I en fortsättningsskola har undervisningen meddelats under 2 år, 6 veckor om året, hälften af juni och hela juli månad, 30 timmar i veckan, i en annan likaledes under 2 år, ena året 9 veckor af årets 3 sista månader och andra året 18 veckor af årets 3 första och 3 sista månader, 10 timmar i veckan, i en tredje under 1 år 18 veckor af årets 3 första och 4 sista månader, 10 timmar i veckan, i en fjerde äfven endast under 1 år 4 veckor i juli månad, 30 timmar i veckan.

I alla skolorna eger mellan de särskilda lärotimmarne 5 å 10 minuters afbrott i undervisningen rum, då barnen, så vida väderleken tillåter det, äro ute i det fria. Mellan förmiddagens och eftermiddagens lärotimmar hafva barnen en längre ledighet af minst 1 timme. I några skolor hade man före min första inspektion af dem inskränkt denna ledighet till $\frac{1}{2}$ timme, men då ändring härutinnan påyrkades, utsträcktes den till 1 timme.

IV. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgang.

Af inspektionsområdets år 1886 skolpliktiga 12,351 barn undervisades inom sina egna distrikt i folkskolor 7,766, i mindre folkskolor 678, i fasta småskolor 2,440 och i flyttande småskolor 33¹, i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom deras egna distrikt 344, i allmänna läroverk och specialskolor 271, i enskilda skolor 361, i hemmen

¹ Äfven den skola, som under året förändrats till fast, upptages här i öfverensstämmelse med uppgifterna i Litt. A och B för 1886, såsom flyttande.

115; af de 315 skolpligtiga barn, som ej åtnjöto någon undervisning, hade 27 inhemtat de i § 48 af folkskolestadgan föreskrifna insigter, 206 aflagt godkänd afgangsexamen enligt § 47 i folkskolestadgan, 41 voro af sjukdom eller naturfel förhindrade att besöka skolan, 41 af annan anledning; om 28 skolpligtiga barn saknades uppgifter.

Hela antalet under år 1886 i inspektionsområdets folkskolor, mindre folkskolor och småskolor undervisade barn utgjorde 12,490. Af de barn, som undervisades inom egna distrikt, voro 851 ännu icke skolpligtiga och och 200 voro vid årets början öfver 14 år. 522 barn tillhörde andra skoldistrikt än de, i hvilkas skolor de undervisades.

Huru många barn sistnämnda år erhöilo undervisning i de särskilda kunskaps- och öfningsämnena, angifva följande sammandrag af lärarnes pedagogiska uppgifter.

Barnen hafva med få undantag erhållit goda vitsord för flit och uppförande; så vidt till min kännedom kommit, har endast bland barnen i Lunds stadsförsamligs skolor ett och annat på svårare sätt i sedligt afseende förbrutit sig.

Intagning i skola sker i allmänhet vid lästermins början; nybörjare intagas endast en gång om året, i början af läsåret. Att många begagna sig af den i de flesta skoldistriktens reglementen gifna tillåtelse för barn, som fylla 6 år före den 1 september, att begynna skolgången vid läsårets början, visar den ofvan meddelade uppgiften, att under år 1886 icke mindre än 851 ännu icke skolpligtiga barn undervisades i inspektionsområdets skolor. Undantagsvis träffar man femåringar bland småskolebarnen.

Antalet barn, som begagna undervisningen i folkskolorna på landet, är vida mindre under vår- och höstterminerna än under vinterterminen; största delen af de två öfre årsklassernas och äfven ganska många af de nedre årsklassernas barn gå under den blidare årstiden icke i skolan. Från Lunds stads folkskolor få i regel inga barn, som ej genomgått de tre nedersta klasserna, utan tvingande skäl vara borta någon längre tid af läsåret; de fjerde och femte klasserna tillhörande fattigare gossarne blifva befriade från skolgång under biterminerna, då de för något nyttigt ändamål derom anhålla. I jämförelsevis få skoldistrikt försumma småskolebarnen skolan hela eller större delen af vår- och höstterminerna för att vakta boskap o. d. Då skolorna af mig senast besöktes, befans skolgången, som under inspektionsperioden ej obetydligt förbättrats, sedan närmast föregående inspektion hafva varit jemn i 25 folkskolor, 3 mindre folkskolor och 43 småskolor, någorlunda ordentlig i 56 folkskolor, 12 mindre folkskolor och 22 småskolor, ojemn i 25 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 18 småskolor. Hvilken stor vigt det har för barnen, att de ordentligt bevista skolan, är långt ifrån all-

[illegible]

mänt insedt. Icke sällan anse föräldrar och målsmän det vara alldeles i sin ordning, att de taga barnen från skolan, så ofta och för så lång tid de behaga. I några fall hafva föräldrar gått så långt i försumlighet och tredska med afseende på barnens skolgång, att barnen i öfverensstämmelse med § 51 i folkskolestadgan blifvit från föräldrarna skilda och till vårdande åt andra personer öfverlemnade.

Flyttning till högre klass inom så väl småskolan som folkskolan äfvensom flyttning från den förra till den senare eger rum vid årsexamen. I sammanhang med denna hålles afgångsexamen med de lärjungar, som sig dertill anmält; i ett och annat skoldistrikt anställes dock särskild afgångspröfning vid den tid, då barnens konfirmationsundervisning skall begynna. De flesta barnen i skolorna på landet genomgå folkskolans hela lärokurs; dock har det stundom inträffat, att barn, som till följd af slarvig skolgång icke ens inhemtat minimikursen, begärt att få sluta skolan. I Lunds stadsförsamling få de fattigaste barnen lemna skolan, då de hafva tillräckliga kunskaper för att kunna flyttas till folkskolans fjerde klass.

V. Lärare, undervisning, skolförhör, disciplin.

Inom inspektionsområdet voro under senare delen af år 1886 anställda: vid folkskolor 110 ordinarie och 5 extra ordinarie folkskolelärare, 6 ordinarie och 2 extra ordinarie folkskolelärarinnor, 1 biträdande lärare och 13 biträdande lärarinnor samt särskildt för öfningsämnen 12 lärare och 12 lärarinnor; vid mindre folkskolor 9 lärare och 11 lärarinnor samt 1 lärarinna endast i handslöjder för flickor; vid småskolor 2 lärare och 99 lärarinnor. Af folkskolelärarinnorna hade 7 anställning vid Lunds folkskola för flickor och 1 vid nedre afdelningen af Eslöfs köpings folkskola; en folkskolelärare undervisade öfre afdelningen af Fruntimmersföreningens i Lund folkskola för flickor. En af lärarne vid de mindre folkskolorna har aflagt folkskolelärareexamen, den biträdande läraren, 11 biträdande lärarinnor, 8 lärarinnor vid mindre folkskolor, 2 lärare och 70 lärarinnor vid småskolor hafva undergått den i Kongl. Kung. den 5 juni 1885 föreskrifna pröfning. Endast en lärarinna har vid af mig i öfverensstämmelse med § 6 i nyss nämnda Kongl. Kung. verkställd pröfning befunnits ega erforderliga insigter och färdigheter. Med intresse hafva lärare och lärarinnor synts omfatta de af mig med dem kontraktsvis hållna sammanträdena, vid hvilka förekommit läsprof och meddelanden rörande undervisningen samt diskussioner öfver för folkskolan vigtiga frågor. Lärare och lärarinnor öfver hufvud hafva med nit och trohet fullgjort sina åligganden och dervid

sökt främja barnens sedliga utveckling; mot derasandel hafva endast i ett par fall skäl till anmärkningar af svårare art förefunnits. Med afseende på insigter och skicklighet att undervisa torde de förtjena att på följande sätt vitsordas: 32 af de ordinarie och extra ordinarie lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna såsom egande synnerligen goda, 58 goda, 21 medelmåttiga och 10 mindre goda kunskaper och undervisningsgäfvor; 10 af de biträdande lärarne och lärarinnorna goda, 3 medelmåttiga och 1 mindre goda; 9 af lärarne och lärarinnorna vid de mindre folkskolorna goda, 8 medelmåttiga och 4 mindre goda; 16 af lärarne och lärarinnorna vid småskolorna synnerligen goda, 66 goda, 12 medelmåttiga och 4 mindre goda. Om 1 lärare och 1 lärarinna vid folkskolor samt 2 lärarinnor vid småskolor är jag icke i stånd att fälla något omdöme, emedan de vunnit anställning inom inspektionsområdet efter senaste inspektionen af de skolor, vid hvilka de tjenstgöra.

Vid undervisningen använda i allmänhet icke blott de yngre, utan äfven många af de äldre lärarne och lärarinnorna för hvarje särskildt ämne den eller de undervisningsmetoder, som för det samma anses vara lämpligast. Beträffande undervisningen i de enskilda ämnena må härnadan några anmärkningar framställas.

I *Kristendomskunskap* undervisas i det hela taget på ett tillfredsställande sätt. Vid undervisningen i biblisk historia blifva dock ej sällan de lärdomar, som de bibliska historierna innehålla, allt för litet påaktade och hos barnen inskräpta, och dessa få icke alltid i sammanhängande framställning återgifva de bibliska berättelserna. Såsom redan blifvit nämnt, läses i småskolorna icke blott textorden i lilla katekesen, utan äfven Luthers förklaring af de samma. Att småskolorna icke kunna uppfylla de fordringar, som denna kurs på dem ställer, förmärkes esomoftast. Folkskolebarnen få i katekesutvecklingen icke lära något utantill, som icke förut blifvit noggrant genomgånet. Vid den dagliga morgonbönen förekommer bibelläsning i alla folkskolorna; i några läses och förklaras om lördagen närmast följande söndags predikotexter. I så väl folkskolor som småskolor inläras i sammanhang med katekesen och bibliska historien valda psalmverser; i en och annan folkskola äro särskilda timmar anslagna till läsning af våra bästa psalmer.

Vid den första undervisningen i *modersmålets* läsning användes ljudmetoden i de flesta småskolorna och med merendels godt resultat. Skrifning så väl ur bok som efter diktamen försummas icke sällan i småskolorna. Folkskolornas barn vinna i allmänhet färdighet i att läsa säkert och flytande; deremot är välläsningen endast i ett mindre antal skolor fullt nöjaktig. Undervisningen i språklära meddelas i ganska många folkskolor på sådant sätt, att den uppfyller sitt ändamål och

således bliver ett hjälpmedel för barnens rigtiga uppfattning och användning af modersmålet. Den muntliga redogörelsen i samband med öfningen i att uppfatta hvad som blifvit läst eller af läraren meddeladt tyckes i många skolor allt för sällan förekomma. De öfre årsklassernas barn få i alla folkskolorna skriftligen återgifva berättelser, i många utarbeta enkla beskrifningar och i några äfven uppsätta de vanligast förekommande affärsskrifvelser. Visserligen skriva många folkskolebarn äfven mycket svåra diktamensöfningar fullkomligt felfritt, men de flesta äro dock, då de lemna skolan, ganska osäkra i sin rättskrifning. Vackra välskrifningsprof får man se i de flesta skolorna; Påhlmanska skrifmetoden har med framgång användts i några af Lunds stads folkskoleklasser.

De allra första elementen i *räkning* meddelas i småskolorna på ett åskådligt och lättfattligt sätt. I de flesta småskolorna blifva dock barnen mindre säkra i den genomgångna räknekursen, emedan denna är allt för stor. Merendels är räkneundervisningen i folkskolorna sådan, att den verkar förståndsodlande och på samma gång sätter lärjungarne i stånd att snabbt och säkert lösa äfven ganska svåra uppgifter. I åtskilliga folkskolor hafva dock barnen befunnits osäkra så väl i uppskrifvandet af flersiffriga tal som ock i uträkningen af ganska enkla exempel. Orsaker härtill torde vara, dels att den i småskolan lagda grunden är för svag, dels att barnen under räknetimmarne äro för mycket lemnade åt sig sjelfva. Undervisningen i *geometri* bedrivs i allmänhet på det för folkskolan mest ändamålsenliga sätt. I några folkskolor genomgås en liten kurs i enkel bokföring.

Vid undervisningen i *geografi* begynner man numera i alla folkskolorna med hemtrakten, tager derefter kännedom om det härad, till hvilket socknen, inom hvilken skolan är belägen, hör, och sedan om hela det öfriga Skåne o. s. v. De under senare åren utgifna billigare kartböckerna, som allt allmännare åt barnen anskaffats, hafva varit till icke ringa gagn för den geografiska undervisningen. I en och annan skola hafva barnen fått rita kartor.

I *historia* läses i folkskolans öfre årsklasser någon mindre lärobok i svensk historia, vanligen Odhners. Kunskap om de tidigaste perioderna i vår historia inhemta barnen förnämligast i läsebok för folkskolan. Innehållerikare och intressantare bliver den nyare tidens historia genom de tidamålningar, lefnadsskildringar m. m. från denna tid, hvilka barnen få i nämnda läsebok genomgå.

Normalplanens anvisningar rörande undervisningen i *naturkunskap* tjena till ledning för många lärare; andra åter, som sakna tillräckliga insigter i ämnet och dess metodiska behandling, följa slafviakt någon lärobok och komma till följd deraf ofta att betrakta den för i

fråga varande ämne så viktiga undervisningsmaterielen såsom en bisak och att äfven med hänsyn till hvad som inläres göra hufvudsak till bisak och tvärtom. Växtläran behandlas i jemförelse med läran om djuren mycket knapphändigt, hvilket till någon del har sin orsak deri, att så få barn besöka skolorna under den tid af året, då lefvande växter äro att tillgå. Särskildt har jag fäst lärarnes uppmärksamhet på vigten deraf, att helsolärans viktigaste sanningar inskärpas i samband med läran om människokroppens byggnad och lifsförrättningar.

Teckning har under inspektionsperioden införts vid ganska många småskolor samt vid några folkskolor och mindre folkskolor. Vid undervisningen i detta ämne, hvaraf barnen finna sig mycket roade, användes numera allmänt den Stuhlmanneka metoden.

I *sång* öfvas småskolornas barn att efter gehör sjunga några enklare sångstycken och oftast blott de psalmmelodier, som användas vid bönestunderna. Chevémotoden begagnas allmänt vid sångundervisningen i folkskolorna. Barnen i ganska många af dessa skolor lära allt för få koraler, hvartill deras osäkerhet i tonträffning torde vara den förnämsta orsaken; skolor gifvas dock, hvilkas mera försigkomna lärjungar kunna sjunga nästan hvilken af vår koralboks melodier som helst. Ganska vanligt är det i så väl folkskolor som småskolor, att barnen antingen alldeles icke eller åtminstone icke nog tillhållas att moderera sina röster.

Undervisningen i *gymnastik* är i flertalet skolor mindre väl tillgodosedd. Endast ganska få skolor hafva inom hus tillräcklig plats för gymnastiska öfningar, och under den årstid, då dessa öfningar lämpligast anställas ute i det fria, besöker största delen af folkskolebarnen icke skolorna. Icke sällan fästa lärare och lärarinnor allt för liten vikt vid detta ämne; å andra sidan må dock erkännas, att i somliga skolor gymnastiken öfvas med lif och lust. I en stor del folkskolor deltaga endast gossarne i gymnastiken; enklare militäröfningar förekomma blott i några få skolor.

Äfven med undervisningen i *trädgårdsskötsel* och *trädplantering* är det i de flesta skolorna mindre väl stäldt. Såsom orsaker här till må nämnas, dels att nästan alla de större skolbarnen äro befriade från skolgång den tid af året, då praktisk handledning i detta ämne kan lemnas, dels att skolträdgårdarne vanligen äro för sitt ändamål mindre lämpliga. Der läraren något mera intresserat sig för trädgårdsskötseln, hafva dock hindren för undervisningen deri till största delen blifvit undanröjda.

Undervisning i *slöjd* för gossar meddelas af folkskolelärarne sjelfva; i ena skolan har dock läraren biträde af annan slöjdkunnig person. De särskilda slöjdarter, som vid denna undervisning förekomma, äro

snickeri, svarfning, träsnideri och korgflätning. Endast de två öfre årsklassernas gossar undervisas i detta ämne; de finna synnerligt nöje i slöjdarbetet, och mången har af hoppet om att snart få deltaga deri sporrats till större flit i skolans läseämnen. Säsom bästa beviset derpå, att ortens befolkning börjat komma till insigt om den manliga slöjdens betydelse säsom undervisningsämne i folkskolan, må anföras, att sådan slöjd enligt redan fattade beslut inom kort kommer att införas vid flera af inspektionsområdets folkskolor. I *slöjd för flickor* undervisa mestadels småskolelärarinnorna. De åtgärder, Malmöhus läns landting genom anordnande af slöjdkurser för lärarinnorna och genom fastställande af en normalplan för slöjdundervisningen vidtagit för höjandet af flickslöjden, hafva redan börjat visa sina välgörande verkningar. Grannlåsarbetena hafva allt mera fått maka åt sig för de nyttiga slöjdstren.

Der, säsom förhållandet är i de flesta skolorna, barnen äro fördelade i två eller flere lexlag, sysselsättas de, som icke omedelbart af läraren undervisas, med tysta öfningar i räkning, skrifning eller teckning. Dessa öfningar hafva merendels befunnits vara ändamålsenligt ordnade.

Offentliga förhör anställas i skolorna på landet vid slutet af vinterterminen, i de skolor, der undervisning meddelas i småskolans kurs under vårterminen och höstterminen, derjemte vid den senare terminens slut med småskoleafdelningen, i Lunds stadsförsamlings skolor med alla folk- och småskoleklasserna vid slutet af vårterminen samt dessutom vid hufvudterminens slut med gossarne i fjerde och femte folkskoleklasserna. Vid dessa examina infinna sig i många skolor barnens föräldrar eller målsmän talrikt; i Lunds stads folkskolor och småskolor äfvensom i några af landsbygdens skolor utdelas vid förhörens slut åt de barn, som deraf gjort sig förtjenta, mindre belöningar af för detta ändamål afsedda donationsmedel. Repetitionsförhör med de barn, som under någon längre tid äro befriade från skolgång, hållas i en del skolor om lördagarne, men bevistas i allmänhet mindre ordentligt. Inom somliga skoldistrikt anställas de i § 38 af folkskolestadgan föreskrifna årliga förhören med de i hemmen undervisade barnen, inom andra åter icke.

Disciplinen i skolorna har högst sällan gifvit anledning till någon anmärkning.

VI. Undervisningsmateriel.

Undervisningsmaterielen i inspektionsområdets skolor har betydligt ökats. Med största beredvillighet hafva samtliga skoldistrikten an-

skaffat den materiel, som vid inspektionerna funnits vara mest behöffig. Den nya vägghkartan öfver Skåne har inköpts till alla folkskolorna, de flesta mindre folkskolorna och några småskolor, växtplanscher och fysiska apparater till många folkskolor. Vid senaste inspektion var undervisningsmaterielen god i 43 folkskolor, 4 mindre folkskolor och 59 småskolor, medelmåttig i 63 folkskolor, 14 mindre folkskolor och 24 småskolor, under medelmåttan i 2 mindre folkskolor.

VII. Anteckningsböcker.

Hufvudbok finnes i hvarje folkskola och mindre folkskola; då småskola är med folkskolan förenad, inskrifvas merendels den förras barn i den senares hufvudbok. Dagbok saknades vid senaste inspektionen icke i någon skola, examenskatalog deremot i fyra småskolor. Dessa böcker äro ändamålsenligt uppställda och hafva af de allra flesta lärare och lärarinnor blifvit ordentligt förda. Med afseende på förteckningarna öfver de skolpligtiga barnen har sällan varit något att anmärka. Endast i en och annan småskola har icke någon förteckning öfver skolans undervisningsmateriel och öfriga inventarier funnits.

VIII. Lärorum, skolmöbler och skolträdgårdar.

Inom inspektionsområdet finnas 155 egna och 13 förhyrda eller hyresfritt upplåtna skolhus med 137 lärorum för folkskolor och folkskoleafdelningar, 20 för mindre folkskolor, 98 för småskolor och småskoleafdelningar, 3 slöjdlokaler för flickor och 2 för gossar. Under de senare åren hafva icke få gamla, otjenliga skollokaler blifvit utbytta mot nya, ändamålsenliga; ännu finnas likväl ganska många skolor, hvilkas lärorum med hänsyn till sundhet och rymlighet icke motsvara de anspråk, man på sådana bör ställa. Då jag senast inspekterade skolorna, voro 16 folkskolors, 9 mindre folkskolors, 26 småskolors och småskoleafdelningars lokaler samt 1 slöjdlokal under medelmåttan, 50 folkskolors och folkskoleafdelningars, 8 mindre folkskolors, 22 småskolors och småskoleafdelningars lokaler medelmåttiga, 71 folkskolors, och folkskoleafdelningars, 3 mindre folkskolors, 49 småskolors och småskoleafdelningars lokaler samt 4 slöjdlokaler goda; om en den 15 november 1886 inrättad småskolas lärorum har jag icke varit i tillfälle att taga kännedom. Efter sista inspektionen hafva 1 folkskola, 1 mindre folkskola och 2 småskolor erhållit nya lärorum. I afseende på snyggheten och städningen i skolrummen är man mångenstädes föga

nogräknad. Skurning af golf och annan grundligare rengöring i skolasalarne har i många skolor mycket sällan, i några aldrig förekommit. Nödig luftvexling åstadkommes så väl genom särskilda ventiler som genom fönsters och dörrars öppnande under friminuterna mellan läro-timmarna.

I flera lärorum hafva gamla, flersitsiga bänkar fått lemna plats för nya, tvåsitsiga: sådana finnas numera i de flesta skolorna. Till rätt många skolor hafva skåp för undervisningsmaterielen anskaffats.

Skolträdgårdar finnas vid 80 folkskolor och 1 mindre folkskola; till en folkskola, vid hvilken 2 ordinarie lärare tjenstgöra, höra 2 skolträdgårdar. I allmänhet äro dessa trädgårdar för små, och mera sällan äro de ordnade på ett för barnens undervisning i trädgårdsökot och trädplantering ändamålsenligt sätt. En och annan af dem har alls icke för sitt ändamål användts, utan begagnats för lärarens enskilda räkning till potatisodling m. m.

IX. Tillsyn.

Den närmaste tillsynen öfver skolorna, hvilken åligger skolråden, har visserligen under inspektionsperioden blifvit noggrannare, men lemna dock ännu icke så litet öfrigt att önska. Det gifves mången skolrådsmedlem, som endast vid examina besöker någon skola, och som gör litet eller intet för att de barn, hvilkas 'skolgång han har att öfvervaka, må ordentligt begagna undervisningen. I en del skoldistrikt har skolrådsordföranden för uppsigten öfver skolorna så godt som ingen hjälp af skolrådets öfriga ledamöter.

Beträffande den tillsyn, undertecknad de tre senaste åren utöfvat öfver skolorna, må här nämnas, att jag under år 1884 besökt 111 folkskolor och folkskoleafdelningar, 18 mindre folkskolor samt 84 småskolor och småskoleafdelningar, år 1885 111 folkskolor och folkskoleafdelningar, 18 mindre folkskolor, 73 småskolor och småskoleafdelningar samt 2 fortsättningskolor, år 1886 128 folkskolor och folkskoleafdelningar, 20 mindre folkskolor, 95 småskolor och småskoleafdelningar samt 1 fortsättningskola. Med afseende på brister i skolväsendet samt nödiga ändringar och förbättringar har jag framställt anmärkningar i skriftliga promemorier under år 1884 till 53, år 1885 till 49 och år 1886 till 56 skolråd. Under dessa tre, år har i ingen skola sådant missförhållande förekommit, som synt mig böra hos vederbörande domkapitel anmälas.

J. N. Agardh.

III.

Ljunits och Herrestads, Albo och Jerrestads samt Ingelstads kontrakt.

Det inspektionsområde, hvilket denna berättelse afser, utgöres af Skånes sydöstra del och omfattar fem härad, af hvilka två äro belägna inom Malmöhus och fyra inom Kristianstads län. Med en folkmängd af 77,426 invånare vid 1886 års slut är området fördeladt på tre kontrakt och 51 pastorat. Kyrkoförsamlingarnas antal är 60, skoldistriktens deremot blott 59, enär Borrie församling af St. Herrestads pastorat är till ett skoldistrikt förenad med Högestads församling. Den eger dock sjelfständigt skolväsende och föreningen är blott nominel. Grunden till detta oegentliga förhållande är att söka deri, att Borrie församling har så ringa antal invånare, att den ej skäligen bör eller kan underhålla en fullständig folkskola, utan anser sig kunna vara tillräckligt betjenad med en mindre folkskola.

I. Undervisningsanstalterna.

Antalet för folkundervisningen afsedda anstalter utgjorde inom området vid 1886 års slut 201, deraf 101 folkskolor, 18 mindre folkskolor och 82 småskolor. Barnantalet, räknadt efter skolåldern, uppgick vid samma tid till 12,813. Lärareantalet åter utgjorde 220. På hvarje lärare kommer alltså i medeltal 52 à 53 barn. Då emellertid i allmänhet ett jämförelsevis mindre antal barn begagna småskolan, är tydligt att på folkskolorna belöper sig ett större barnantal än som der lämpligen kan undervisas. Ehuru under inspektionsområdet folkskolornas antal något ökats, är dock af det anförda klart, att ännu flera folkskolor äro af nöden, och då härtill kommer, att de mindre folkskolorna föga motsvara sitt ändamål och 25 folkskolor ännu sakna underlag af småskola, visar det sig, att ännu mycket återstår att önska och arbeta för. Minst 16 nya folkskolor och 33 småskolor äro af nöden

inom inspektionsområdet, om undervisningen skall kunna bedrivas som sig bör, och detta utan att i beräkning tagits de mindre folkskolor, som både borde och kunde till folkskolor förändras.

Af ofvanskrifna lärareantal äro vid folkskolorna anställda 104 examinerade lärare, 6 examinerade och 5 icke examinerade lärarinnor, af hvilka 97 lärare och 6 lärarinnor äro ordinarie. Vid de mindre folkskolorna finnas 8 lärare och 10 lärarinnor; vid småskolorna 2 lärare och 85 lärarinnor. Folkskolorna i Ystad, St. Herrestad, Simrishamn, och Borrby hafva mer än 1 lärare, likaså småskolorna i Ystad och Simrishamn.

Med afseende på de särskilda kontrakten gestalta förhållandena sig sålunda.

Ljunits och Herrestads kontrakt med 25,792 invånare och 4,149 barn inom skolåldern har 30 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 29 småskolor, tillsammans 64 med 80 lärare. Här kommer alltså en lärare på 322 invånare och 52 barn. Af folkskolorna sakna 4 underlag af småskolor och af de mindre folkskolorna likaledes 4.

Albo och Jerrestads kontrakt med 25,209 invånare och 4,191 skolpliktiga barn räkna 36 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 21 småskolor, tillsammans 62 med 65 lärare. Här är alltså att räkna i medeltal 1 lärare på 387 invånare och 64 barn. 15 folkskolor och alla de mindre folkskolorna hafva icke under sig småskolor. Förhållandena te sig ogynnsammast inom detta kontrakt, beroende derpå, att den del af detsamma, som tillhör Albo härad, är mera glest bebyggd, har mindre bördig jordmån och är därför mindre än öfriga delar af inspektionsområdet i stånd till att bära omkostnaderna för ett väl ordnad och ändamålsenligt skolväsende.

Inom Ingelstads kontrakt med 26,425 invånare och 4,473 barn inom skolåldern finnas 35 folkskolor, 8 mindre folkskolor och 32 småskolor, tillsammans 75 med 1 lärare i hvarje skola. På 352 invånare och 59 barn kommer alltså här en lärare. 6 folkskolor och alla de mindre folkskolorna sakna småskolans understöd.

Alla skolor inom inspektionsområdet äro numera fasta.

Småskolorna hafva tvåårig kurs; folkskolorna, der de hafva under sig småskola, fyraårig, eljest sexårig. I 17 af de folkskolor, som sakna småskola, samt i 13 mindre folkskolor undervisas inom folkskolans och småskolans kurs på skilda tider af läsåret, under det att i 8 folkskolor och 4 mindre folkskolor alla sex årsklasserna samtidigt undervisas.

Endast i staden Ystad har under inspektionsperioden fortsättnings-skola varit anordnad. På landsbygden hafva svårigheterna att utan men för den egentliga folkskolan inrätta fortsättningsskola fortfarande

utgjort hinder för sådana skolors uppkomst. Visserligen hafva dessa svårigheter i icke ringa mån minskats, sedan förändrade stadganden rörande den fortsatta undervisningen blifvit gifna, men om också man numera lättare kan finna tjenlig tid för denna undervisning, återstår dock alltid såsom en olägenhet, svår att förekomma, att läraren, då han skall samma dagar undervisa i folk- och fortsättningskolan, icke finner tillräcklig tid för den förberedelse, som är så nödig, om undervisningen skall med framgång bedrivas. Under år 1886 har inom Gladsax' och Tommarps skoldistrikt försök gjorts med fortsättningskolor så anordnade, att inom hvaradera distriktet inrättats en fortsättningskola, der undervisningen bestrids af distriktets båda folkskolelärare. Ändamålsenligheten af denna anordning har ännu icke kunnat genom stadgad erfarenhet pröfvas. Men icke blott svårigheterna, hvarmed beredandet af fortsatt undervisning är förknippad, äro härvid inverkan; behovet af sådan undervisning gör sig här mindre kännbar, då barnen nästan utan undantag begagna sig af folkskolan ända till konfirmationsåldern och kunna göra detta med fördel, enär de först vid denna tid hunnit inhemta det kunskapsförråd, som berättigar till fullständiga afgångsbetyg. Den förut ej sällan förekommande så kallade fortsatta undervisning, som egentligen afsåg att upphjelpa bristerna i följd af försummad skolgång, har nu alldeles upphört, sedan genom undervisningens anordning och bättre skolgång åtminstone under en del af läsåret behovet af sådan undervisning försvunnit.

II. Skolreglementena.

För alla skoldistrikt äro skolreglementen vederbörligen upprättade och stadfästade, numera tidsenliga och för sitt ändamål tjenliga. Har alltså skäl iöke förekommit till anmärkningar i detta afseende, så är deremot så mycket mera att beklaga, att mycket af hvad som är förskrifvet och stadgadt icke som sig borde efterlefves. I hvilka afseenden detta företrädesvis eger rum, skall nedanför påpekas.

III. Skollokalerna.

Inom inspektionsområdet finnas 162 egna och 8 förhyrda skolhus. Af dessa brukas 68 egna och 1 förhyrdt blott för folkskolor, 17 egna och 1 förhyrdt för mindre folkskolor, 43 egna och 6 förhyrda blott för småskolor. 34 egna skolhus inrymma såväl folk- som småskolor. Inga skolor inom inspektionsområdet sakna skolhus; det otjenliga

inhysandet af skolor i enskilda boningar eger alltså ej mera rum. 23 skolhus äro nyuppförda, bland hvilka särskildt må nämnas de prydliga och ändamålsenliga hus, hvilka under perioden uppbyggts i Ystad, Tomelilla (Tryde s:n), Jerstorp (Andrarums s:n) och Borrbj. Skolsalarne äro med några få undantag sunda, rymliga och ändamålsenligt inredda, hållas snygga och städade och erhålla nödig luftvexling dels genom anbragta ventiler, dels genom fönstrens öppnande vid fristunderna. Anmärkas bör dock, att ännu på många ställen fönsterna icke äro ändamålsenligt anbragta, samt att yrkandet på höga skolsalar icke sällan mötes af motstånd. De gamla långbänkarne hafva snart försvunnit; de hafva ersatts af tvåsitsiga bänkar af ändamålsenlig konstruktion. Likaledes hafva de skrymmande katedrarne i allmänhet ersatts af bord för läraren, så placerade att läraren lätt kan hafva öfversigt utöfver hela skolsalen.

10 folkskolor och 6 mindre folkskolor sakna planteringsland. På högst få ställen är folkskolestadgans föreskrift om för barnens undervisning ordnad skolträdgård som sig borde iakttagen. Vid ett icke ringa antal småskolor är planteringsland åt lärarinnan upplåtet.

IV. Undervisningsmaterielen.

Den för undervisningen oundgängligt nödvändiga materiel saknas numera i ingen skola. Den vanligast förekommande är folk- och småskolans läseböcker, läroböcker i kristendom, modersmålet, naturkunnighet, geografi och svensk historia, öfningsexempel för räkning, kulram eller räknepåse, stereometrisk figur, kartor öfver det egna landskapet, Norden, Europa och Palestina samt globkarta, de Stuhlmannska ritplanscherne, taflor öfver djurriket samt anatomiska planscher. Rimliga anspråk i detta afseende motsvaras villigt af skolråden; mycket stora och lätt skönjbara framsteg äro här att erkänna.

V. Anteckningsböckerna.

Dagbok saknas icke i någon skola, examenskatalog sällan, hufvudbok i icke få småskolor. Dessa böcker äro numera utan undantag ändamålsenligt uppställda, och har under inspektionsperioden noggrannhet vid dessa böckers förande och deraf följande noggrannhet i meddelandet af de statistiska uppgifterna märkbart tilltagit. Förteckning öfver skolpliktiga barn finnes i allmänhet, men innehåller sällan de upplysningar och anteckningar, som äro föreskrifna.

VI. Undervisningen.

1. I städernas småskolor samt i Ystads folkskolor har hvarje klass sin lärare, i Borrby och St. Herrestads folkskolor undervisar hvarje lärare två årsklasser; i alla öfriga skolor undervisar samme lärare alla skolans klasser och detta samtidigt, dock med undantag af de folkskolor, i hvilka småskolans och folkskolans kurser genomgås på skilda tider. I detta senare fall är småskoleundervisningen förlagd till vår- och höstterminen, samt folkskoleundervisningen till vinterterminen. Hvarannandagsläsning förekommer icke. Allmänt är undervisningen, der flera klasser samtidigt undervisas, så anordnad, att barnen äro delade i två afdelningar med 2 årsklasser i hvarje inom folkskolan och med 1 årsklass i hvarje inom småskolan, hvarvid den ena afdelningen af läraren undervisas, medan den andra sysselsättes med tysta öfningar: skrifning, räkning och teckning. Med afseende på skriföfningarnes lämpliga anordnande återstår ännu mycket att önska. Det gagn, som af dessa öfningar, der de på ett praktiskt sätt inrättas, kan hemtas, är i allmänhet långt mindre än man har rätt att fordra och önska. Emellertid är mycket redan dermed vunnet, att numera alltid de afdelningar, som ej omedelbart af läraren undervisas, få sig särskilda uppgifter förelagda och att sålunda det förut öfliga sättet, att låta en afdelning blott åhöra en annans undervisning med dermed förknippad ouppmärksamhet och tillfälle till öfvande af sjelfsväld, alldeles kommit ur bruk.

2. Lästimmarne äro i regel 6 i folkskolan och 5 i småskolan hvarje dag, Lördagen undantagen, hvilken antingen icke alla begagnas som undervisningsdag eller ock har ett mindre antal undervisningstimmar än öfriga söckendagar. Föreskriften om ledighet mellan lästimmarna iakttages allmänt.

3. *Kristendomsundervisningen* har under perioden allt mer och mer förbättrats, så att derom intet annat än godt är att säga. Tanklösa, mekanisk utanläsning påträffas numera ytterst sällan. *Bibliska historien* behandlas så, att barnen ledas till att på samma gång de uppfatta de serskilda berättelsernas innehåll förstå dem i den heliga historiens sammanhang, så vidt detta med afseende på barnens utvecklingsgrad och med de för handen varande läroböckerna låter sig göra. *Katekesens* innehåll utredes enkelt och i allmänhet klart och redigt, hvarigenom en god och säker grund lägges för den följande konfirmandundervisningen. Att katekesens innehåll vid sådan behandling derjemte inläres i den form, hvori det i läroboken framställs, bör långt ifrån klandras, då de heliga sanningarna så för lifvet befastas

i minnet, hvarjemte bör beaktas, att det ordförråd, med hvilket barnen fritt röra sig, ännu är så ringa, att en fast kunskap för lifvet i detta ännu på denna ståndpunkt knappt kan inhemtas annorlunda än så, att äfven lärobokens uttryck inpreglas i minnet. Någon betungande svårighet att inhemta katekesens läroinnehåll har ej kunnat förmärkas.

Skrifläsemetod användes vid *de första läsöfningarne* numera allmänt. Motståndet mot de nya metoderna på detta område har allt mer och mer gifvit vika för insigten om deras företråde, i samma mån lärarinnorna genom grundligare underbyggnad blifvit satta i stånd att allt bättre betjena sig af dessa metoder.

Med fastadt afseende på den vikt, som måste tillmätas undervisningen i *modersmålet* för öfrigt, kan jag ej annat än uttala, att denna undervisning, då man ser på de resultat den lemnat, långt ifrån motsvarar berättigade anspråk. Visserligen lära barnen att i bok läsa säkert och flytande, men verklig välläsning får man ytterst sällan höra. Likaledes visa barnen en mycket stor oförmåga att vare sig muntligt eller skriftligt framställa sina tankar och redogöra för hvad de inhemtat. Orsaken härtill torde vara att söka dels deri, att vid utredning af innehållet i det lästa man går alltför mekaniskt till väga, dels deri, att ej tillräcklig tid finnes för de skriftliga öfningarne, liksom man icke heller i allmänhet förstår att göra dessa öfningar rätt fruktbarande, der de förekomma såsom tysta. Rättskrifningen visar sig vara bättre tillgodosedd; skadliga inflytelser af på detta område herskande osäkerhet och obestämdhet röja sig dock icke sällan.

I många skolor bedrifves undervisningen i form af satslära med god framgång. De skolor äro dock icke få, der denna undervisning, ej nog praktiskt bedrifven, visat sig ej förmå gifva barnen den handräckning i fråga om att uppfatta hvad som läses och att gifva sina tankar uttryck, som af dem kan fordras och väntas, och som den ofelbart är i stånd att lemna, om den bedrifves rätt praktiskt.

Välskrifningen står ganska högt.

Undervisningen i *räkning* bär icke den frukt, som är att önska. Om barnen också ledas till att förstå de operationer, som de verkställa, visa de sig dock ofta nog alldeles handfallna inför föresatta uppgifter och med raknefärdighet är kient bestäldt. Äfven här visar det sig, att tiden ej vill räcka till för allt hvad man af folkskolan fordrar, helst då undervisningstiden för de flesta barn så betydligt inskränkes som nedan skall påpekas. Kan ock vara att tid onödigt spilles vid rakneundervisningen genom en omständlighet, som vill vara grundlighet, men som urartar till pedanteri och slappande tråkighet.

Till största delen i följd af de brukade läroböckernas beskaffenhet lider undervisningen i *geografi* af stor torrhet; man äfvas att inlära

mycket af namn. Så bedrifvet blifver ämnet icke synnerligen bildande.

Om ock icke i samma grad, kan dock något liknande äfven sägas om undervisningen i *svensk historia*. Någon sammanhängande historisk kunskap kan i allmänhet ej inhemtas, och då det meddelade är ganska litet skildrande och saftigt, har det ej heller förmått gifva barnens lif den näring, som detta läroämne annars i så hög grad är egnadt att skänka.

I fråga om *naturkunnighet* aflas man med stöd af befintliga läroböcker att meddela för mycket i kvantitativt hänseende, mera än folkskolan eger bärkraft för. Död minneskunskap förefinnes därför här kanske mer än i något annat af folkskolans läroämnen.

Undervisningen i *geometri* har ännu ej gjort några synnerliga framsteg,

Teckning förekommer numera allmänt redan i småskolan, och följes vid denna undervisning den Stuhlmanska metoden. Jag vågar dock icke säga, att några betydande framsteg i afseende på färdighet i detta ämne kunnat skönjas.

Der lärarne besitta verklig förmåga att undervisa i *sång* ljuder psalmsången kraftigt och fosterländska sånger sjungas med lif och lust. Vanligast sker undervisningen efter chevéska metoden.

Trädgårdsskötsel såväl som *gymnastik* stå ännu långt tillbaka. Förhållandena i skånska skolor äro icke heller gynsamma därför, enär så få barn besöka skolan de tider af året, under hvilka öfning häri kan ega rum. Läraren röner i dessa stycken icke heller synnerlig uppmuntran från folkets sida.

Manlig *slöjd* förekommer blott i Skifarps skoldistrikt, qvinlig deremot i ganska många skolor, utan att det dock kan sägas, att den i allmänhet visat sig särdeles fruktbringande, enär man mera lagt an på grannlåt och hvad som kan tillfredsställa fåfången, än på hvad som är praktiskt gagneligt.

4. Skolåldern börjar i regel det år, under hvilket barnet fyller 6 år, dock med den inskränkning, att barnet skall hafva uppnått denna ålder före September månad, om det under sagda år skall få begynna sin skolgång. Skolgången fortsättes sedan i allmänhet till det 14:de lefnadsåret, under hvilket konfirmandundervisningen vidtager.

Den vanligaste tiden för undervisningen under året är i småskolan tiden från medlet af Februari till midten af Juli samt från början af September till medlet af December; i folkskolan under Januari—Juni och September—December. Få skolor hafva längre undervisningstid än 8 månader; dock utsträcker den till 9 månader, der barn af samma skola undervisas å skilda tider. Läsåret tager i regel på landsbygden

sin början i medlet af April omedelbart efter det föregående läsår afslutats medelst årsexamen. Men på grund af förhållanden, för hvilka i senast afgifna berättelse omständligt redogjorts, lemna största delen af folkskolans barn då skolan och återkomma först vid vinterterminens början i November. Så ogynnsamt detta förhållande än är för de skånska skolorna, har det dock ej varit möjligt att uttänka ett bote-medel häremot. Barnen behöfvas för annan sysselsättning och behöfva den inkomst, som härigenom beredes dem.

Då inga flyttande skolor finnas inom inspektionsområdet, komma roteförhör icke i fråga. Öfriga föreskrifne förhör hållas ordentligt, om undantag göres med afseende på förhör med de få barn, som undervisas i hemmen. Inom de flesta skoldistrikt, der sådan undervisning eger rum, förvissas sig dock pastor om, att den bedrifves på ändamålsenligt sätt.

5. Ordning och tukt upprätthållas i allmänhet ganska väl inom skolan. Att bland den från skolan afgångna ungdomen dock förmärkes mycket sjelfsväldigt väsende, får ej skrivas på skolans räkning. Många och sorgliga äro de förhållanden i tiden, som samverka till detta till bekymmer och besinning manande faktum.

Att stor olikhet finnes med afseende på lärarens duglighet för sitt kall, behöfver ej sägas. Nit och intresse för sitt kall böra icke fränkännas dem; tvertom kan tacksamt vitsordas, att de öfver hufvud taget med pligttrohet och samvetsgrannhet fullgöra sina magtpåliggande, så mycken kärlek och tålmod kräfvande åligganden. Onämndt bör dock ej lemnas, att den förnekelse af kristlig tro, hvars svallvågor gå så högt i tiden, icke lemnat lärarne i folkskolan oberörde, om ock med glädje bör erkännas, att de äro ytterst få, hos hvilka denna förnekelse framträdt. Den benägenhet för okyrkligt och separatistiskt väsende, som från andra håll förspörjes, har högst litet inom inspektionsområdet förnummits.

Af folkskolans lärare, som alla äro examinerade, kunna 11 anses icke motsvara billiga anspråk i fråga om insigter och skicklighet att undervisa; de öfriga såsom ock de vid folkskolor anställda examinerade lärarinnorna äro i dessa afseenden fullt medelmåttiga, många derutöfver. De vid folkskolorna anställda icke examinerade lärarinnorna, som alla undervisa i folkskolans lägre klasser, äro för sitt kall dugliga. Af de mindre skolornas lärare och lärarinnor kunna 6 anses under medelmåttan, de öfrige medelmåttige eller derutöfver. Af småskolans lärare och lärarinnor hafva 32 undergått det prof, som föreskrifves i Kongl. Kung. d. 11 Jan. 1878, nemligen vid statens seminarium i Lund 4 och i Kalmar 3, vid landstingets seminarium i Lund 14, vid Dr Stenkulas i Malmö 7, hvarjemte 4 pröfvats af vederbörande folkskoleinspektör. Af öfriga 55 hafva 27 undervisats i Ystad, 3 i Hörby, 11 i Kristian-

stad, 1 i Landskrona, 5 i Lund, hvaremot 8 icke hafva vid någon för småskolelärare afsedd bildningsanstalt njutit undervisning. Med afseende på skicklighet kunna 16 anses oduglige, de öfrige medelmåttige eller derutöfver.

6. Läsordning är med ledning af normalplanen upprättad för alla skolor och följes numera noga. Äfven med afseende på läroplans upprättande har påtaglig förbättring inträdt. Om än icke allestädes sådan plan formligen uppgjorts, saknas dock icke för läsåret uppställd lärokurs, och då normalplanen härvid lägges till grund kommer i tjelfva verket en ordnad plan att följas. Allt mera har man vant sig att akta på de anvisningar, som blifvit gifna. Under de förhållanden, som i skolor på landsbygden äro regel, att nemligen en stor del barn begagna undervisningen blott under vinterterminen, ligger största vikt på, att läroplanen så uppgöres, att å ena sidan de barn, som blott den kortare tiden besöka skolan, få sig meddeladt ett kunskapsmått, som om än till omfånget mindre dock kommer att utgöra ett sammanhängande helt, och å andra sidan de barn, som hela läsåret njuta undervisning, hafva fullt gagn af denna ökade lärotid. Bäst hafva de skilda intressena synts mig så kunna sammanjemkas, att läroplanen upptager en särskild kurs, afsedd för vinterterminen, till omfånget motsvarande hvad som enligt normalplanen fordras af flyttande skolor, och en kurs för vår- och höstterminen, upptagande hvad som i fasta folkskolor med fyra samtidigt undervisade årsklasser enligt samma normalplan bör inhemtas. Det enda läroämne, som härvid beredt nämnvärda svårigheter, är katekesen, enär ju här ämnet i sin helhet måste af alla barnen genomgås. Då nu lärokursen, sådan den i normalplanen är på olika läsår fördelad, icke kan medhinnas under den tid, som utgöres af vinterterminen har en annan fördelning måst försökas. Säsom mycket fördelaktigt har det visat sig vara, att kursen för nedre afdelningen d. v. s. 1:sta och 2:dra årsklasserna utsträckts till och med 2:dra trosartikeln, fördelad på 2 läsår. Här af blifver visserligen en följd att hvarannat år 2:dra hufvudstycket kommer att af nybörjarne i folkskolan läsas före det första, men då lagens hufvudinnehåll redan blifvit i småskolan inhemtadt, har man ej ansett olägenheterna af sagda anordning vara synnerligen stora, helst lärarne fått den anvisning, att de år, då början sker med trosartiklarne, såsom en inledning härtill genomgå de inledande styckena i katekesen samt hvad läroboken vid första hufvudstyckets slut meddelar om synd och lag. Med denna kursfördelning hafva äfven de barn, som besöka skolan blott $4\frac{1}{2}$ å 5 månader af läsåret, utan svårighet förmått inhemta hela katekesens läroinnehåll. Nu nämnda ordning har följts vid många skolor och äfven visat sig ändamålsenlig.

VII. Lärjungarne.

Allt mera har man hunnit vänja sig vid den ordning, att barn intagas i skolan blott vid lästerminens början, nybörjare blott vid läsårets begynnelse. Der denna ordning ännu icke följes, beror detta blott på efterlåtenhet från den öfvervakande myndighetens sida. Den låter sig med god vilja lätt nog genomföra, om blott terminernas begynnelsestider sättas vid de tider af året, som lämpa sig härför i enlighet med de lokala förhållandena. Om alltså här ett stort steg framåt är att erkänna, måste dock fortfarande klagan föras öfver skolgångens ojämnhet på många ställen. Föräldrarne hafva icke hunnit till insigt om, hvad men undervisningen lider deraf att barnen af allehanda obetydliga anledningar tillåtas att blifva borta från skolan enstaka dagar. Och då skolrådsordförandena stå nästan magtlöse gent emot detta oskick, är hardt nära omöjligt att råda bot derför. Talrikast förekomma sådana försummelse under vår- och höstterminerna.

Flyttning från småskola till folkskola och inom de särskilda årsklasserna sker i regel ordentligt vid årsexamina, som vanligen hållas i April. Afgångspröfning anställes i regel i sammanhang med årsexamina. Minimikursen är då inhemtad af alla som afgå; af de flesta hela folkskolans kurs.

VIII. Tillsyn.

Den egentliga tillsynen utöfvas af skolrådets ordförande. Ett och annat skolråds ledamöter visa visserligen intresse för skolan, men i allmänhet är stödet ringa från deras sida i fråga om undervisning och skolgång. Deremot måste erkännas den både villighet och omtankas, som såväl från skolrådsledamöternas som från församlingarnas sida egnas de ekonomiska förhållandena. Ytterst sällan behöfva derföre åtgärder vidtagas från inspektörens sida i detta afseende. Blott i två fall har jag sett mig nödsakad göra anmälan hos Domkapitlet, för att få rådande missförhållanden afhjulpna. I det ena rättade man sig efter Domkapitlets föreskrift att uppgöra förslag till skolväsendets ändamålsenliga ordnande, hvilket förslag nu ock är genomfördt. I det andra fullföljdes af församlingen klagan till Kongl. Maj:t; genom nådigt utslag blef denna församling ålagd att uppsätta behöfzig småskola och med fullgörande af denna föreskrift är man nu sysselsatt.

Den berättelse, som härmed afgifvits för sist tilländalupna inspektionsperiod, torde hafva gifvit vid handen, att folkskoleväsendet inom

inspektionsområdet är stad i en alltjemt lugnt och säkert fortskridande utveckling. Om såsom allt hitintills undervisningen får hvila på den säkra grunden af Christi evangelium och såväl de, som hafva tillsynen öfver skolan, som framför allt skolans lärare hålla fast vid denna grund och vilja bygga deruppå, är ock visst, att folkskolan skall blifva till allt rikare välsignelse för vårt folk, detta folk, som ännu i grund och botten vill vara och förblifva ett kristet folk.

Glemminge 1887.

Joh. Lindström.

Rättelser.

Sid. 41 rad 5 står: fyra bör vara: tre
 » 46 » 4 » ännu » » ämne

IV.

Onsjö, Rönnebergs, Luggude, Södra Åsbo, Norra Åsbo och Bjäre kontrakt.

Det område, inom hvilket det varit mig anförtrodt att utöfva folkskoleinspektion under åren 1882—1886 och för hvilket det åligger mig att afgifva berättelse, upptager enligt för mig tillgängliga handlingar en ytvidd af 24,2 kvadratmil, hvaraf 10,1 kvadratmil tillhöra Malmöhus län med en folkmängd af 98,149 personer och 14,1 kvadratmil tillhöra Kristianstads län med en folkmängd af 60,355 personer. Det utgöres af sex kontrakt, som omfatta 50 pastorat med 89 församlingar, och är hvar församling för sig ett skoldistrikt med undantag af Billeberga i Rönnebergs härad, som bildar tvenne skoldistrikt, af hvilka det ena, Södra Möinge skoldistrikt, omfattar äfven en del af Saxtorps församling i Harjagers härad. Skolornas ekonomiska angelägenheter äro deremot skilda åt inom några församlingar, såsom Norra Vram, Vestra Broby och Ströfvelstorp i Södra Åsbo härad, och beror detta förhållande hufvudsakligen derpå, att dessa församlingar ligga både i Kristianstads och Malmöhus län. Det är gifvet, att inom ett så vidsträckt inspektionsområde, som det mig anvisade, skolväsendet icke kan vara annat än mycket olika och på ett mer eller mindre fördelaktigt sätt anordnadt. Särskildt i några församlingar i Norra Åsbo och Bjäre härad är ännu mycket öfrigt att önska. Flerstädes hafva lokala förhållanden och ekonomiska omständigheter varit orsaken till, att ännu icke de åtgärder i och för undervisningen blifvit vidtagna, som annars äro af behovet högeligen påkallade. Som församlingarna dock i allmänhet visat tillmötesgående, har det icke blifvit nödvändigt, att enligt den anvisning, som den för inspektörerna utfärdade instruktionen lemnar, göra någon anmälan till Domkapitlet. Det har ofta varit tillräckligt, att för erhållande af rättelse af för handen varande missförhållanden muntligen göra hemställan derom; och när dermed

ingenting kunnat uträttas, då har en skriftlig promemoria aflåtits, hvilken, äfven om den, såsom någon gång varit förhållandet, behöft förnyas, likväl vanligen medfört åsyftad verkan. Under dessa åren hafva 34 dylika skrivelser blifvit afsända. Det har icke varit mig möjligt, att i enlighet med den i förordnandet uttalade önskan årligen besöka hvarje skola, men i 12 pastorat har jag likväl hvarje år besökt någon eller några skolor, under det att jag deremot i sex pastorat icke kunnat under dessa åren inspektera mer än tvenne gånger. Mina besök har jag oftast företagit efter att förut hafva tillkännagifvit min ankomst, föranledd dertill af behovet dels att få skjuts anskaffad och dels att få meddela mig med skolråden, men likväl har jag mångenstädes infunnit mig utan att hafva derom förut underrättat, hvilket har den fördelen med sig, att tillfälle då erbjuder sig, att få se skolan sådan, som den ter sig i sitt hvardagsskick.

I. Undervisningsanstalter.

A. *Folkskolor, mindre folkskolor och småskolor.*

I de för fem år sedan afgifna berättelserna om folkskolorna i Lunds stift omnämnes, att i de kontrakt, som denna berättelse afser, erfordras 19 nya *folkskolor*, nemligen 6 i Luggude, 1 i Södra Åsbo, 4 i Norra Åsbo och 8 i Bjäre kontrakt och dessutom 2 nya folkskoleklasser i Landskrona, 2 nya folkskoleklasser i Helsingborg och 1 i Höganäs, samt 29 nya småskolor nemligen 2 i Onsjö, 4 i Rönnebergs, 7 i Luggude, 3 i Södra Åsbo, 7 i Norra Åsbo och 6 i Bjäre kontrakt. Detta då för handen varande behof af nya skolor har blifvit på det sättet afhjelpat, att 23 nya folkskolor tillkommit under dessa fem år, nemligen 3 i Onsjö kontrakt, 2 i Rönnebergs, 10 i Luggude, 3 i Södra Åsbo, 3 i Norra Åsbo och i Bjäre kontrakt 2 nedre folkskoleklasser, en i Engelholm och en i Hof.

Endast en *mindre folkskola* har under dessa åren inrättats, nemligen i Riseberga i Norra Åsbo; men 4 mindre folkskolor hafva blifvit förändrade till folkskolor, under det att en folkskola i Ströfvelstorp i Södra Åsbo förändrats till en mindre folkskola.

Nya *småskolor* hafva till ett antal af 30 tillkommit, nemligen 2 i Onsjö, 1 i Rönnebergs, 12 i Luggude, 4 i Södra Åsbo, 8 i Norra Åsbo och 3 i Bjäre kontrakt. Deremot har under dessa åren en småskola blifvit indragen i Väsby i Luggude kontrakt och en i Höja i Södra Åsbo. De nya skolor, som tillkommit i Helsingborg och Landskrona, hafva icke blifvit medräknade i förestående uppgifter, enär den större tillökning i folkmängden, som under dessa åren egt rum, gjort

det nödvändigt, att ett större antal skolor inrättades, så att i Helsingborg hafva tillkommit icke mindre än 7 nya folkskoleklasser och 9 småskolor och i Landskrona 3 folkskoleklasser och 3 småskolor.

Skolorna äro inom hela inspektionsområdet fasta med undantag af 3 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 13 småskolor, alla i Norra Åsbo kontrakt, och 3 småskolor i Bjäre. Alla dessa skolor äro icke flyttande mer än emellan tvenne ställen, med undantag af en småskola i Tossjö i Norra Åsbo kontrakt, hvilken flyttar emellan tre ställen. Der de förenämnda 3 flyttande folkskolorna finnas är det så anordnad, att småskolor äro i verksamhet på de ställen, der folkskolorna för tillfället icke hållas. Härigenom kommer inom dessa rotar med flyttande folkskolor undervisning att meddelas 8 månader årligen och kunna derföre dessa skolrotar sägas vara i viss mån likställda med sådana folkskolor, som icke hafva någon småskola till underlag, hvilket är förhållandet med 14 folkskolor.

Förhållandet emellan folkmängden och skolornas antal gestaltar sig inom de olika kontrakten sålunda:

Onsjö kontrakt	med 13,797 personer	har 47 skolor	och sålunda en skola för 293 personer.
Rönnebergs	» » 12,198	» » 52	» » 235 »
Luggude	» » 44,365	» » 162	» » 274 »
S. Åsbo	» » 15,993	» » 60	» » 266 »
N. Åsbo	» » 24,864	» » 71	» » 350 »
Bjäre	» » 19,498	» » 54	» » 361 »
Landskrona stad	» » 11,639	» » 33	» » 353 »
Helsingborgs	» » 16,150	» » 39	» » 414 »

Förhållandet blir något annorlunda, om man inskränker denna jämförelse till folkskolorna och de dem ersättande mindre folkskolorna, så att i

Onsjö	kontrakt med 28 folkskolor kommer 1 folkskola på 493 personer						
Rönnebergs	» » 26	» » 1	» » 469	»			
Luggude	» » 70	» » 1	» » 684	»			
Södra Åsbo	» » 31	» » 1	» » 516	»			
Norra Åsbo	» » 38	» » 1	» » 654	»			
Bjäre	» » 29	» » 1	» » 672	»			
Landskrona stad	» » 20	» » 1	» » 582	»		och i	
Helsingborgs	» » 19	» » 1	» » 850	»			

Fördelas alla barn, som inom inspektionsområdet i skolorna på landet erhållit undervisning, på dessa skolor, så kommer 49 barn till hvarje skola; men om man deremot håller sig endast till de skolpliktiga barn inom socknarne, som bevisat skolorna, så komma i medeltal blott 44 barn till hvarje skola, dock så olika, att medeltalet

utgör i folkskolor 68 barn, i mindre folkskolor 44 och i småskolor 24. Landskrona och Helsingborg äro icke heller här tagna med i räkningen. I först nämnda stad komma i medeltal 41 barn till hvarje folkskola och 22 barn till hvarje småskola, i Helsingborg tillhöra 72 barn i medeltal hvarje folkskola och 16 barn hvarje småskola. Att barnantalet så väl i städerna som å landsbygden synes vara jämförelsevis litet i småskolorna beror deraf, att alla de många under sju år varande barn, som begagna sig af småskolorna, icke kunnat medräknas, enär de icke varit skolpliktiga. Om man återigen håller sig till de uppgifter, som af lärarepersonalen lemnats rörande antalet af de barn, som en hvar lärare och lärarinna haft i sin skola under år 1886, så gestaltar förhållandet sig så olika att, under det en folkskola utan understöd af småskola haft ända till 104 barn (Oderljunga), en annan dylik icke haft mer än 24 barn (Åfvarp i N. Vrams socken). Under det en folkskola, understödd af småskola, har 112 barn (Örkeljunga), har en annan dylik endast 28 barn (Södra Möinge i Billeberga socken). I mindre folkskolor förefinnes ock samma stora olikhet, i det att en dylik skola har 105 barn (Ulfs i Oderljunga socken), under det att i en annan finnas blott 26 barn (Gustafsborg i N. Vrams socken). Äfven i småskolorna eger samma förhållande rum, i det att, då i flera småskolor finnas öfver 70 barn, ja i en flyttande ända till 79 (Hjernarp), andra småskolor icke hafva mer än 9 och 10 barn (Glimminge i Jonstorks socken, Arrarp i Herslöfs socken, Säby och Vadensjö). Häraf framgår att flerstädes betydliga förbättringar äro af behovet påkallade och att flera skolor böra inrättas, ehuru å andra sidan äfven ett par småskolor synas kunna indragas. Inom inspektionsområdet erfordras 14 nya folkskolor och 26 nya småskolor. Särskildt böra flera af de flyttande småskolorna, till hvilka många barn höra, icke längre förblifva flyttande, utan en fast småskola inrättas i hvardera roten. Dessutom böra åtminstone tio mindre folkskolor förändras till verkliga folkskolor. Af förenämnda nya skolor böra upprättas i Onsjö kontrakt 2 nya folkskolor och 2 småskolor, i Rönnebergs 2 nya folkskolor och 1 småskola, i Luggude 2 nya folkskolor och 6 småskolor, i Södra Åsbo 1 ny folkskola och 1 småskola, i Norra Åsbo 4 nya folkskolor och 10 småskolor och i Bjäre kontrakt 3 nya folkskolor och 6 småskolor. Några af de såsom behöfliga omnämnda skolorna hafva redan under innevarande år kommit till stånd och om andra är beslut fattadt, att de skola ofördröjligen inrättas, under det att andra församlingar visserligen hafva medgifvit behovet af flera skolor men ansett, att man borde anstå dermed till dess den skuld, församlingen åsamkat sig för skolväsendet eller andra kommunala angelägenheter, hunnit något minskas. I Helsingborg och Landskrona ökas folkmängden och

barnantalet årligen betydligt och äro dessa städers skolråd därför nödsakade att nästan hvarje år inrätta nya skolor, och hafva de härvid stora svårigheter att öfvervinna för anskaffandet af lämpliga lokaler, hvadan den utvägen anlåtats i Landskrona att dagligen använda samma lärosal 8 å 10 timmar, i det att 2 klasser der erhålla undervisning. Samma utväg har begagnats i Helsingborg ända till sistlidet år, då den ej var af nöden, sedan tvenne nya skolhus blifvit uppförda. Den starka tillväxten af folkmängden gör, att samma utväg likväl alldeles säkert kommer att der ofördröjligen återigen tillgripas. Att förhållandet i Helsingborg ter sig så ogynnsamt i det afseendet att, såsom af ofvan stående siffror synes, så många barn i folkskolan komma på en enda lärare eller lärarinna, har sin grund deri, att flickorna, sedan de intagits i folkskolans andra årsklass, icke erhålla undervisning i bokliga ämnen mer än hvarannan dag i veckan under det de hvarannan dag i veckan undervisas i slöjd. Till följd häraf har hvarje lärarinna två årsklasser med stundom inalles öfver 100 barn att undervisa. Dessa flickor hafva likväl, äfven med den mindre undervisning de erhålla, visat sig vara fullt jemngoda med gossarna.

Det här ofvan uppgifna antalet af behöfliga nya folkskoleklasser skulle blifva högst otillräckligt för den händelse, att föreskrift kommer att lemnas derom, att endast ett visst antal barn får samtidigt undervisas i samma skola, ty de många folkskolor, i hvilka nu 60 å 80 barn samtidigt undervisas, skulle i så fall behöfva erhålla ytterligare en lärare, enär ett så stort barnantal, fördeladt i fyra årsklasser, måste anses vara alltför mycket för en lärare eller lärarinna.

B. Repetitionsskolor och söndagsskolor.

I de flyttande skolorna anställas en förmiddag i veckan eller ännu vanligare en hel dag hvar 14:de dag de i skolstadgan omnämnda roteförhören, men flerstädes har med dem icke mycket kunnat uträttas, till följd deraf att endast ett ringa antal barn hafva infunnit sig. Skolråden hafva visserligen blifvit ombedda ingripa med kraft för att åstadkomma rättelse härutinnan, men de synas hafva stora svårigheter att öfvervinna för erhållande af god ordning i detta afseende.

Det är i allmänhet icke möjligt, att qvarhålla i folkskolan alla barnen under hela den tid af året, som undervisning enligt skolstadgan skall meddelas. Många barn äro nödsakade, att under en del af året biträda föräldrarna i hemmet och än flera måste taga tjänst och sysselsätta sig med kreatursvakt under den del af året, som kreaturen gå lösa å falten. Uti denna anordning är icke för närvarande någon ändring att påräkna och därför har det blifvit en nödvändighet för

skolråden att bevilja de mera försigkomna barnen i folkskolan tillåtelse att vara befriade från skolgång från Maj eller medio af April till den 1 November. På det att dessa barn under de mer än 6 månader, som de ej besöka skolan, icke skola bortglömma allt för mycket, hålles flerstädes med dem en repetitionsskola 2 å 3 timmar en gång i veckan och blifva de då öfvade i innanläsning och förhörda i de lexor, som de erhållit i biblisk historia och i katekes. Der skolråden brukat allvar och fått barnen att ordentligt besöka dessa skolor, har det visat sig medföra verkligt gagn, i det att barnen derigenom haft ständig påminnelse om, att de fortfarande hörde skolan till, ehuru de icke dagligen besökte den. De äro nu så mycket mera af behovet påkallade, som de söndagsskolor, som förr höllas af äldre folkskolelärare, upphört i samma mån, som dessa äldre lärare gått undan.

De söndagsskolor, som under de senare åren flerstädes kommit till stånd, hafva vanligen blifvit anordnade utan att skolråden dervid fått hafva något att säga, och de synas dessutom i allmänhet icke äsyfta att bibringa barnen någon kunskap, utan vara mera till uppbyggelse. Man har ej heller skäl vänta, att någon egentlig undervisning skulle kunna meddelas, enär många af dem, som hålla dessa söndagsskolor, sjelfva sakna så väl de kunskaper som den pedagogiska insigt, som erfordras, under det att i stället somliga af dem torde ega ett okyrkligt sinne, så att barnen genom dessa söndagsskolor redan tidigt vändas ifrån kyrka och kyrklig ordning. Der så är förhållandet synas ju skäl vara för handen, att påstå, att de icke kunna vara till något sannskyldigt gagn. Det får likväl erkännas, att det icke är öfverallt, som det tagit denna sorgliga vändning med söndagsskolorna, enär i åtskilliga socknar den der varande allvarligt sinnade lärarepersonalen tagit hand om söndagsskolorna och de sålunda för visso der åstadkomma något verkligt godt.

C. *Fortsättningsskolor.*

Inom det mig anvisade inspektionsområdet hafva icke många fortsättningsskolor hittills blifvit anordnade. Sistlidet år voro de endast 6, som kommo i åtnjutande af anslag till lärares aflöning. Orsakerna härtill äro flera. I allmänhet fortsätta barnen sin skolgång till dess de äro 14 år och konfirmandundervisningen börjar; hvadan de först lemna skolan den vår, då de följande höst börja erhålla undervisning till sin första nattvardsgång. Med dessa barn, som blifva kvar i folkskolan utöfver de fyra åren, bildas å landsbygden icke någon särskild åreklass, utan de tillhöra fortfarande den öfre afdelningen och blifva

sålunda mera grundliga och säkra i de stycken, som de oftare få repetera. Här af framgår, att de okonfirmerade barnen vanligen njuta undervisning till konfirurationsundervisningen börjar, ehuru inga fortsättningskolor blifvit inrättade, och att de kunna sägas under sådana förhållanden vara mindre nödvändiga; men desto mera behöfliga äro de för de konfirmerade barnen. För dessa skulle det vara till ett särdeles stort gagn, om fortsättningskolor kunde mera allmänt komma till stånd, ty barnen äro, när de lemna folkskolan, i allmänhet icke så mycket utvecklade för sjelfverksamhet, att de utan skada kunna undvara dessa fortsättningskolor. Att nu likväl så få fortsättningskolor finnas beror icke egentligen på någon ovilja hos församlingarna för dessa skolor och icke heller på någon njugghet att icke vilja underkasta sig de kostnader, som deras upprättande skulle medföra, utan hufvudsakligen på omöjligheten att kunna afpassa en lämplig tid för deras verksamhet. Den bästa tiden för dessa skolor vore December, Januari eller Februari, men det låter sig i allmänhet då icke göra att hafva dem i gång, enär folkskolans barn då hafva mest ledighet att besöka folkskolan och det vore alldeles förvändt och rent af orättvist, att under den tiden inställa folkskolan och låta dess många barn gå hemma sysselösa. Sedan det genom nådiga kungörelsen den 29 April 1886 medgifvits församlingarna att få anordna dessa skolor såsom aftonskolor, kommer säkerligen en och annan ny sådan skola att inrättas; men de kunna likväl svårigen komma att blifva många, derföre att dels det blir för mycket för en lärare att, sedan han sex timmar varit upptagen i folkskolan, ytterligare två timmar om aftonen undervisa och dels lärjungarne torde låta afskräcka sig ifrån att om de mörka vinterqvällarne infinna sig, då de såsom ofta är förhållandet hafva något längre till skolan. I Helsingborg, Landskrona, Herslöf, Säby och Höganäs hafva under flera år fortsättningskolor varit i verksamhet, utan att skolråden sökt något anslag af allmänna medel till lärarnes aflöning, beroende detta åtminstone i någon mån derpå, att skolråden velat ordna undervisningen något annorlunda än hvad nådiga kungörelsen den 11 September 1877 föreskrifver. Härtill hafva de haft fria händer, då de icke begärde något statsanslag. De nämnda landsförsamlingarna hafva dessutom anordnat dem såsom aftonskolor.

D. Högre folkskolor.

Inom inspektionsområdet finnas 4 högre folkskolor, hvilka alla synas vara förtjenta af det förtroende de åtnjuta och besökas de äfven mycket ordentligt af de barn, som i dem blifvit inskrifna. Det största barnantalet har varit i Allerum med 45 barn och det minsta i Båstad

med 29 barn. Barnantalet kan icke blifva särdeles stort, så länge hvarje sådan skola är afsedd endast för en församling, såsom förhållandet är med dessa 4, ty i så fall fordras, att en sådan församling skall vara folkrik och i goda ekonomiska villkor. Detta förklarar ock, hvarföre dessa skolors antal är så ringa, och komma de sannolikt äfven framgent att så förblifva. Det som ock medverkar härtill är, att de kunna sägas icke egentligen vara något annat än en fortsättning af folkskolan, då de i stället borde blifva mera praktiska och mera än nu är förhållandet sysselsätta lärjungarne med sådant, som de framgent kunde hafva mera direkt gagn af i den verksamhet, hvaråt de kunna komma att egna sig. Lärkursen är uppgjord så, att den under två år skall kunna medhinnas och deltaga gossar och flickor samtidigt i undervisningen i dessa skolor med undantag af den i Väsby församling, i hvilken endast gossar undervisas. Numera hålles strängt uppå, att barnen ej blifva intagna i dessa skolor, förr än de undergått fullständig afgångspröfning från folkskolan. I Båstads högre folkskolor syntes mig åtakilligt vara att härvid erinra, men förhållandet har blifvit ändradt, sedan det oriktiga härutinnan blifvit påpekadt och följderna deraf blifvit framhållna.

E. *Folkhögskolor.*

Inom detta inspektionsområde ligger Fridhems folkhögskola i Asks socken. Om denna skola kan jag så mycket tillförlitligare yttra mig, som jag fortfarande har och i mer än tio år haft uppdrag af landstinget att utöfva inspektion vid den och öfriga inom Malmöhus län varande, af landstinget understödda folkhögskolor. Dessa äro numera endast två för manliga elever och en för qvinliga, varande den ena manliga och den qvinliga förlagd till Hvilan i Tottarps socken. Denna sistnämnda folkhögskola har till föreståndare den man, som var en af de första, för att icke säga den förste, som upprättade sådana läroanstalter och inlagt en stor förtjenst i fråga om deras anordnande och dervid i så väsentlig mån bidragit till att de kommit att taga den goda riktning, som de hafva hos oss och blifvit något olika med de folkhögskolor, som äro i verksamhet i grannländerna Danmark och Norge. Med dessa folkhögskolor är förhållandet helt annorlunda än med andra skolor. Undervisningen bedrifves i folkhögskolorna på annat sätt. Lexläsning i egentlig mening förekommer icke, enär eleverna, som äro något äldre personer, finna den motbjudande, och hafva svårt att förlika sig dermed och sker derföre undervisningen genom muntligt föredrag. Det är dock tydligt, att det icke kan vara nog med att lärarne blott föreläsa och hålla föredrag, utan

att de böra äfven söka få reda på, huru mycket eleverna tillegnat sig och uppfattat af det, som blifvit föredraget. Till följd häraf är det ock, som lärarne använda den utvägen att genom frågor förvissa sig om, att eleverna inlärt sig något af det, som blifvit genomgången, och blifva eleverna härigenom i tillfälle att öfva sig i att muntligen framställa sina tankar. Härvid får man dock ihågkomma att, då eleverna i allmänhet endast ett halft år vistas vid skolan, ty knappast fjerdelen af dem återkommer ett följande år, det icke rimligen kan fordras, att de under en så kort tid skola kunna medhiinna inhemta några positiva kunskaper till något större omfång, likasom det icke heller kan blifva fråga om någon grundlighet; men häri ligger icke heller dessa skolors hufvudsyfte, ty de hafva icke till uppgift att meddela eleverna en hop kunskaper utan utbilda dem till nyttiga, företagsamma, andligt vakna ynglingar, som lärt sig aktgifva och tänka, så att de sedermera söka alltmer förkofra sig i det yrke, hvaråt de egnat sig, och sålunda blifva till gagn både för sig sjelfva och samhället. Så länge folkhögskolorna i ödmjukhet, kärlek och gudsfruktan arbeta i denna riktning och blifva denna sin bestämmeelse trogna, skola de för visso uträtta mycket godt och blifva till välsignelse. I detta afseendet beror allt på föreståndaren. Folkhögskolan blir endast hvad han kan göra den till. Den hvilat på hans personlighet. Hans lifsåskådning inverkar afgörande och bestämmande på skolans hela verksamhet. När derföre en för en dylik befattning lämplig föreståndare erhållits, då synes dermed ock den folkhögskolans framgång och välsignelserika verksamhet i väsendtlig mån vara tryggad. Så har ock varit förhållandet med de inom Malmöhus län varande folkhögskolorna och derföre hafva de äfven erhållit ett välförtjent erkännande, hvilket en dels bestyrkes deraf att i båda dessa folkhögskolor elevernas antal är hvarje år ganska stort.

I de tryckta berättelser, som årligen aflemnas från dessa folkhögskolor, redogöres närmare för deras verksamhet, deras ekonomiska förhållanden och öfriga angelägenheter, att här icke är behöfligt derom vidare orda.

F. Enskilda skolor och barnhem.

Enskilda skolor af den art att kunna erkännas såsom ersättande småskolor och en del folkskolor förefinnas egentligen endast i städerna, i Helsingborg med 463 barn, i Landskrona med 36 och i Engelholm med 83 barn. Enskilda skolor på landet förekomma egentligen endast i Munka Ljungby med 49 barn, i Riseberga med 45, i Färingtofta med 26, i Gråmanstorp med 21 och i Båstad med likaledes 21 barn.

Dessa enskilda skolor äro likväl af en mera tillfällig natur och blifva sannolikt allt mindre anlitade i samma mån, som de offentliga småskolorna hunnit förvärfva sig mera förtroende och tillräckligt antal småskolor med lämpliga lokaler blifva inrättade.

Till enskilda skolor äro äfven i viss mån att hänföra de tre skolor i Lerkesholm i Örkellunga socken, som bekostas af den af framlidne Landshöfdingen von Reiser stiftade fonden. Det är icke nog med att stora och prydliga byggnader blifvit uppförda för medel af denna stiftelse, utan den har hittills bestridt alla omkostnader för den undervisning, som lemnas barnen icke endast uti bokliga ämnen utan äfven i slöjd och det så väl gossar som flickor. En särdeles god undervisning meddelas i dessa skolor, der för närvarande 36 barn tillhöra småskolan och 83 barn folkskolan, hvilken är så anordnad, att gossarne särskildt undervisas af en examinerad folkskolelärare och flickorna af en lärarinna. I Gråmanstorps socken är ock att emotse inrättandet af en enskild skola, enär det af framlidne egaren af pappersbruket Klippan, Sunnerdahl år 1853 skänkt kapitalet 10,000 kronor till en skola för nämnda bruk, genom god och omsorgsfull förvaltning nu vuxit till circa 65,000 kronor. Med den afkastning, som detta kapital lemna, beräknar man kunna bestrida omkostnaderna för de barns undervisning, som tillhöra Klippans pappersbruk. En enskild skola af annan art är den af filos. kandidaten Lindell på Gunnaröd i Billinge socken upprättade privatskolan, hvilken i sistlidne Juni afslutade sin åttonde årskurs. I denna skola förberedas ynglingarne till inträde i till och med öfre afdelningen af högre elementarläroverkens sjette klass, i händelse deras afsigt är att fortsätta med studier, såsom förhållandet är med många. Här börjas med undervisning i latinska språket redan i första klassen och blefvo vid mitt besök i skolan alla 46 eleverna utom 2 deri undervisade. Föreståndaren har varit biträdd af en prest och tvenne filos. studerande äfvensom af tvenne öfningslärare. Skolan åtnjuter ett stort och välförtjent förtroende och en god undervisning kommer eleverna till del, hvadan de ock vanligen vinna inträde i den klass, som de önskat och hvartill de blifvit förberedda. Många af eleverna äro helpensionärer hos föreståndaren och de andre äro inackorderade i närheten af skolan.

I hemmen undervisas numera icke många barn. I Riseberga socken undervisas i hemmen det största antalet barn, utgörande 56. Dernäst kommer Helsingborg med 41 barn. I öfrigt är det endast i Färingtofta och Hjernarp, som antalet uppnår tjugotalet.

I fråga om de barn som af någon anledning sakna undervisning eller om hvilka man icke har några uppgifter, så har deras antal under denna femårsperiod betydligt minskats, enär de nu icke utgöra

mer än 285, hvaraf 119 tillhöra Helsingborg, 27 Båstad, 23 Hof, 10 Hjernarp och i öfrigt ett fåtal i en och annan socken. Det är dock icke skäl antaga, att de helt och hållet sakna undervisning, enär många af dem säkerligen erhålla undervisning i den församling, der de af en eller annan anledning vistas.

De uppfostrings- och undervisningsanstalter, som här möjligen böra omnämnas, såsom varande af en mera varaktig och ingripande beskaffenhet och utöfvande ett vidsträcktare inflytande, äro de så kallade barnhemmen. Tvenne sådana finnas i detta distrikt och äro de båda belägna i Helsingborgs landsförsamling, nemligen ett för gossar å Gråseback och ett för flickor i Kjellstorp. Det förstnämnda barnhemmets ekonomiska ställning synes för framtiden vara väl tryggad, i det att detsamma är egare af fastigheten Gråseback och dertill 100,000 kronor, hvilket allt blifvit skänkt af framlidne handlanden Otto Krook och förvaltas af en särskild styrelse i öfverensstämmelse med det fastställda reglementet. Allt synes här vara väl anordnad och en verklig god undervisning kommer de gossar till del, som å detta barnhem blifvit intagna. Utgifterna för Kjellstorps barnhem bestridas med de årsafgifter, som erläggas af de å barnhemmet intagna flickorna, genom frivilliga gåfvor och räntemedel å donerade kapital samt genom den afkastning, som erhålles af egendomen Nellåkra, hvilken tillsevidare blifvit anslagen till underhåll af Kjellstorps barnhem. Å Nellåkra var tidigare ett barnhem för gossar inrättadt, men detta har af ekonomiska skäl upphört med sin verksamhet; och detsamma kan hända Kjellstorps barnhem, enär de tillgångar, hvaröfver det disponerar, till större delen äro af en mera tillfällig beskaffenhet.

I Halmstads församling har framlidne Hofrätts Assessoren Berg von Linde å Dufeke skänkt egendomen Bångstorp, innehållande 84 tunnland jord, till ett barnhem för socknen. Detta har väl ännu icke kommit till stånd, men för den afkastning, som den lemnar och det kapital å 8,000 kronor, som förefinnes, bekostas för närvarande 10 barns undervisning och uppfostran.

G. Slöjdskolor.

Församlingarna hafva hittills icke varit något dess mer hågade för att låta gossar erhålla undervisning i slöjd, ehuru hushållningssällskapen och landstingen i så väl Malmöhus som i Kristianstads län söka befrämja denna undervisning och för detta ändamål beviljat anslag till den praktiska slöjdskolan i Malmö och i Önnestad i Kristianstads län, för att i dessa skolor kostnadsfri undervisning i slöjd årligen skall komma några folkskolelärare till del. Derjemte hafva landstingen och

hushållningssällskapen anslagit något bidrag till de lärare, som önskade begagna sig af denna undervisning, på det att, om de än vore mindre bemedlade, de icke häraf skulle blifva förhindrade att uppehålla sig vid en af dessa slöjdskolor. Intresset för slöjden har hos några folkskolelärare varit så stort, att de besökt Nääs och af egna medel bestridt omkostnaderna för den undervisning i slöjd, som de der erhållit. Det erkännande måste lemnas många folkskolelärare inom detta inspektionsområde, att de icke kunna sägas vara orsaken till att gossars undervisning i slöjd icke vidare kommit till stånd, enär mer än en lärare erbjudit sig att utan någon ersättning undervisa härutinnan. Farhågan för de kostnader, som likväl skulle förorsakas församlingen och svårigheten att kunna anskaffa tjenliga lokaler hafva hufvudsakligen vållat, att till och med sådana anbud af lärare, att lemna kostnadsfri undervisning, icke blifvit mottagna. Men härtill har väl icke så litet bidragit församlingarnas föreställning, att en dylik undervisning icke kunde vara till någon egentlig nytta utan möjligen tvärtom hinderlig för barnens undervisning uti de bokliga ämnena. Hvarhelst dylika skolor blifvit inrättade har det likväl visat sig, att dylika farhågor varit alldeles oberättigade, i det att samma gossar, som förvärfvat sig en god färdighet i hvarjehanda träarbete, befunnits derjemte kunna göra ganska väl reda för sig äfven i de vanliga skolämnena. Derjemte har erfarenheten visat att, der undervisning i slöjd blifvit införd, skolgången vanligen blifvit jemnare och hos barnen uppkommit mera håg och lust för skolan. Det bör dock icke förtigas, att åtskilliga församlingar hafva på den sista tiden blifvit mera gynnsamt stämde för slöjdundervisningen, så att man utan fara att misstaga sig kan hysa grundade förhoppningar derom, att gossars undervisning i slöjd skall snart nog flerstädes komma till stånd. I Helsingborg och Landskrona undervisas 2 å 3 timmar dagligen ett visst antal gossar i slöjd och hafva de, som någon längre tid åtnjutit sådan undervisning, förvärfvat sig en icke obetydlig skicklighet, som lemnar ojäfaktiga vittnesbörd om det verkligen stora gagn, denna undervisning lemnar.

De till folkskolan hörande flickorna undervisas deremot i slöjd i de flesta till inspektionsområdet hörande skolor i Malmöhus län och äfven till en del i de i Kristianstads län liggande skolorna. Att denna undervisning blifvit särskildt i Malmöhus län omfattad med stort intresse af många församlingar beror i väsendtlig mån deraf, att dervarande landsting egnat mycken uppmärksamhet åt denna angelägenhet och med stor frikostighet beviljat ansemliga bidrag till slöjdlärarynnors aflöning. Under de senare åren hafva 4,000 kronor härtill af landstinget årligen anslagits, och lemnas häraf 40 kronor åt hvarje slöjdlärlarinna, som af församlingen erhåller 20 kronor. För att dugliga

slöjdlärarinnor måtte erhållas, har landstinget derjemte de tvenne sista åren anordnad kostnadsfri undervisning i slöjd åt lärarinnorna och dertill lemnat dem understöd under den tid de undervisades. Landstinget har äfven vidtagit den åtgärden, att alla de lärarinnor, som utexamineras från det af landstinget i Lund upprättade seminarium för småskolelärarinnor, erhålla så fullständig undervisning i slöjd, att de icke endast sjelfva blifva väl beväntade deri, utan ock dugliga till att deri undervisa. Häraf har blifvit en följd, att i de flesta församlingar inom länet numera är anställd åtminstone en slöjdskicklig småskolelärarinna, hvilken i så fall derjemte förordnats att undervisa folkskolans flickor i slöjd. För att erhålla någon ordning och reda vid denna slöjdundervisning och för att förhindra den ytlighet, för hvilken hos många visade sig stor benägenhet, och den förvändhet, hvarmed man mångenstädes gick tillväga, utsåg landstinget en komite, som fick i uppdrag att utarbета ett förslag, som angifver huru undervisningen borde anordnas. Genom denna af landstinget antagna normalplan för undervisningen i Malmöhus läns qvinliga slöjdsfärdigheter (hvilken bifogas i bilagan Nr 1) blef det bestämdt, att undervisningen i slöjd skall meddelas flickorna i en sådan ordningsföljd, som bäst lämpar sig för deras fattningsförmåga, så att man fortgår från det enklare till det svårare och icke låter barnen tillverka annat än det, som är nyttigt och användbart. Genom denna anordning, som nu börjar alltmer följas, särskildt i de till Malmöhus län hörande skolorna, som blifvit försedda med dugliga slöjdlärarinnor, har denna undervisning gått betydligt framåt och barnens föräldrar hafva flerstädes uttalat så väl sin synnerliga tillfredsställelse med densamma som ock sin stora förvåning öfver, att barnen kunna medhinna så mycket, som de verkligen göra, då de i allmänhet undervisas i slöjd endast 3 å 4 timmar lördags f. m. under de 34 veckor, som folkskolan är i verksamhet. Likväl har på sista tiden intresset blifvit så stort för denna flickornas undervisning i slöjd, att flerstädes användes äfven en del af sommarferierna härtill. I Helsingborg, Landskrona, Engelholm och Höganäs undervisas i slöjd af lärarinnor, som uteslutande sysselsätta sig härmed, 6 timmar dagligen, hvarvid omväxling likväl eger rum med eleverna, så att de egna endast 6 å 10 timmar i veckan åt slöjden. Med Helsingborg är förhållandet, såsom redan blifvit nämnt, sådant, att flickorna, sedan de intagits i 2:a årsklassen undervisas hela dagen i slöjd hvarannan dag i veckan.

II. Undervisningen.

A. Undervisningens anordnande.

Den genom ecklesiastikdepartementets försorg utgifna normalplanen har blifvit allt mer tillämpad och vunnit ett allt större erkännande, om äfven en och annan lärare ännu har svårt för att kunna i vissa delar förlika sig med densamma. En hvar måste ock medgifva, att den varit till synnerligen stort gagn och i väsentlig mån bidragit till att mera ordning och reda blifvit införd i fråga om undervisningen. Den har öfver allt blifvit lagd till grund vid upprättandet af lärokurser och vid utarbetandet af läroplan för undervisningen, då det deremot förut, innan den kommit till stånd, flerstädes icke egentligen förefanns någon ordnad lärokurs. Nu inträda läroämnena i de flesta skolor i en bestämd ordning. I folkskolorna börjar undervisningen i geografi öfverallt i första klassen, der äfven vanligen undervisningen i naturlära tager sin början. Historia tager först vid i den tredje årsklassen, ehuru barnen i några skolor redan från första årsklassen deltaga deri på det sätt, att de hafva läroboken uppslagen framför sig och följa med i den. Med undervisningen i geometri sker början oftast i tredje årsklassen, men uppskjutes likväl i åtskilliga skolor till fjerde årsklassen och kommer den mångenstädes endast gossarne till del. I de folkskolor, som hafva småskolor till underlag, äro lexlagen nu vanligen blott tvenne. Ett märkbart framåtskridande har gjort sig gällande i det afseendet, att årsklasserna öfverallt sammanhållas i bestämda lexlag. I de folkskolor, som äro i saknad af småskolor är man på god väg att få allt mer den ordningen införd, att låta småskolans kurs pågå från April till November och folkskolans kurs under vintermånaderna, ehuru det har sig svårt att få en dylik åtskilnad strängt genomförd, isynnerhet der barnantalet är ringa. I allmänhet råder en verklig ovilja för denna anordning, till följd deraf att föräldrarna icke vilja låta öfvertyga sig derom, att det är till barnens egen fördel, att nybörjare blifva särskildt undervisade. Föräldrarna föreställa sig nemligen att barnen böra lära något, blott de sändas till skolan. De kunna icke få klart för sig, att det är olämpligt, att i skolan samtidigt undervisas barn, som i ålder och kunskaper äro så vidt skilda åt, som nybörjare och de som beredas till erhållande af afgångspröfning. I Landskrona är inrättad en minimiklass för gossar och en för flickor och i dessa intagas de barn, som, sedan de inkommit i folkskolan, visat sig antingen ega särdeles ringa fattningsgåfvor eller befinna sig i så fattiga omständigheter, att de icke kunna bereda sig tillfälle att få genomgå folkskolans alla

klasser; men de få dock icke lemna skolan förrän de undergått en afgångspröfning. I Helsingborg finnes icke någon dylik minimiklass, utan erhålla i stället barnen den rättighet att få afgå ifrån skolan, om de befinnas vara fattiga, när de genomgått folkskolans tredje årsklass och uppnått 12 års ålder.

I småskolorna begynner numera öfver allt undervisningen i biblik historia före katekesen, och förekommer der från barnens första inträde i skolan räkneöfningar till omväxling med öfningarne i skrifning och läsning. Förhållandet mellan småskolan och folkskolan är numera i allmänhet sådant, att i småskolan läses endast de kurser, som i normalplanen hänföras till småskolan; ehuru det icke bör lemnas oanmärkt, att i katekesen blir gerna under sista året i småskolan äfven Luthers utläggning öfver textorden genomgången, äfvensom att i räkning inläses åtskilligt utöfver hvad normalplanen upptager och att vid åskådningsöfningarne barnen få i en del skolor göra någon bekantskap med geografi och naturlära, i det att härutinnan samtalas med barnen. Denna något större vidlyftighet af småskolans kurs eger egentligen rum i de småskolor, som hafva tre årsklasser. Icke endast i flyttande småskolor utan äfven i flera fasta äro årsklasserna tre och har derigenom innanläsningen blifvit vida säkrare och barnen mera försigkomna i räkning, utan att småskolan i öfrigt visat någon benägenhet att öfverskrida sin uppgift. Lexlagen äro icke heller der flera än tvenne, i det att andra och tredje årsklasserna utgöra ett lexlag.

I alla skolor finnas numera läseordningar, men flerstädes förekomma ej tysta öfningar till den utsträckning, som normalplanen angifver. Lärarne kunna i allmänhet ej förlika sig med dem, särskildt under de timmar, som äro anslagna åt kristendomsundervisningen, enär det synes dem vara för mycket störande, om somliga barn skola sysselsättas med ett annat ämne. När dessa tysta öfningar icke blifvit vidare ihågkomna i en läseordning, har jag påyrkat deras införande vid sidan af lärarens muntliga undervisning, enär de icke kunna undvaras der, såsom nästan öfver allt å landet är förhållandet, olika afdelningar samtidigt undervisas. Det är ock skäl att hoppas, att en förändring till det bättre äfven i denna delen skall göra sig gällande i samma mån, som lärarne förmå att göra sig dem rätt tillgodo, ty derigenom skola de sjelfva blifva öfvertygade om den stora fördel, som de kunna hafva af dem, så länge årsklasserna i skolorna äro så många, som för närvarande är förhållandet.

B. Undervisningssättet.

Beträffande det sätt hvarpå undervisningen bedrifves, så är det ett nöje att kunna afgifva det vitsordet, att i allmänhet ett bestämdt framåtakridande eger rum. Äfven om det måste medgifvas, att lärare finnas, som synas tröttna i sitt kall och hos hvilka man sålunda förmärker ett tillbakagående, så äro de dock så många flera, som ådagalagt ett berömvärdt bemödande att icke endast hålla sig uppe utan äfven gå väsendtligen framåt.

1. Småskolor.

Vid undervisningen i *modersmålet* förfäres något olika. I mer än hälften af de småskolor, som tillhöra detta inspektionsområde, användes ljudmetoden och det med rätt god framgång på de ställen, der sådana lärarinnor blifvit anställda, som sjelfva vid det seminarium, hvarifrån de blifvit utexaminerade, fått inlära denna metod. I de öfriga småskolorna användes den gamla bokstafveringsmetoden, dock i allmänhet såsom skriffäsemetod, och har äfven derigenom i afseende på läsefärdigheten ett mycket godt resultat erhållits. Här beror det mera på lärarinnan, hvad förmåga hon eger, än på den metod hon använder. Hufvudsaken är derföre, att få dugliga småskolelärarinnor anställda, ty då skall det snart visa sig, att barnen under en jemförelsevis kort tid inhemta en ganska stor färdighet i innanläsning.

Vid undervisningen i *kristendom* göres öfverallt början med biblisk historia och användes dervid, utom i några få församlingar, någon af de läroböcker, som blifvit utarbetade i enlighet med normalplanen och upptaga de bibliska berättelser, som der angifvas böra förekomma i småskolan. Lexan förberedes gerna så utförligt, att de barn, som tillhöra första årsklassen, derigenom kunna uppfatta det hufvudsakligaste af berättelsens innehåll och sålunda vara med vid lexans förhörande. Det kan med rätta sägas, att undervisningen i detta ämne är i allmänhet ganska god, äfven om man å andra sidan icke kan förneka, att i en del småskolor ådagaläggas en viss oförmåga att ledigt berätta och i sammanhang dermed ett stereotypt sätt att fråga. Detta gäller ännu mera i fråga om katekesundervisningen, i det att barnen i åtskilliga skolor åläggas inlära sig föresagda långa ordagranna svar på vissa bestämda frågor, hvarigenom fara är för handen att de öfverlastas med en minneskunskap, som de icke förstå och hvaraf de sålunda icke heller kunna göra sig något egentligt gagn, då de i stället hade nog af och voro bättre tjenta med en enkel och efter deras förmåga lämpad förklaring. Der ett dylikt förväntat tillvägagående förekommit, har jag sökt åstadkomma rättelse och kan i öfrigt afgifva

det vitsordet, att såväl många äldre oexaminerade lärarinnor som äfven särskildt de, hvilka genomgått vederbörligt seminarium, i detta ämne undervisa ganska tillfredsställande.

I *räkning* undervisas barnen så snart de inkommit i skolan, men bör härvid omnämnas att många lärarinnor skynda allt för fort och icke gå tillväga med den grundlighet och noggrannhet, som härvidlag ovilkorligen fordras, om ett verkligt godt resultat skall kunna erhållas. Der så varit förhållandet, hafva de blifvit ålagda, att icke hasta med de stora talserierna, till hvilka de allt för tidigt vilja öfvergå, utan i stället till en början inlära barnen de mindre talserierna och derunder omvexla med hufvudräkning och skriftlig räkning. Vid många småskolor har detta ämne återigen bedrifvits med stor framgång och lärarinnorna ådagalagt mycken skiicklighet i att bibringa barnen förmåga att med verklig säkerhet röra sig med siffror; och hafva de härvid oftast utmärkt sig särskildt i hufvudräkning.

Med *skrifning* begynnes redan vid barnets inträde i skolan och verkställles den mest efter lärarinnans föreskrift på den svarta taflan och, sedan barnen en tid begagnat skiffertafla, fortsättes nu allmänt redan i småskolan på papper. Många lärarinnor, som sjelfva blifvit undervista efter Pählmanska metoden och sedan använt den i skolan, hafva hunnit ganska långt med barnen och gjort sig förtjenta af ett särdeles godt loford. I allmänhet skötes detta ämne med framgång.

Undervisningen i *teckning* eger numera rum i de flesta småskolor och följes dervid nästan öfverallt den Stuhlmannska metoden. Lärarinnorna, som numera allmänt sjelfva inlärt densamma, företeckna på den rutade svarta taflan det, som barnen derefter teckna på skiffertaflor med rutnät och de större på rutadt papper: och hafva barnen på många ställen härutinnan gjort rätt vackra framsteg, isynnerhet der början skett med detta ämne redan med första årsklassen, hvilket icke öfverallt är förhållandet, i det att flerstädes uppskjutes dermed till dess barnen uppflyttats i andra årsklassen. I några småskolor medelas icke undervisning i detta ämne.

Åskådningsöfningarne börja vinna allt mera insteg i småskolorna och förtjena äfven att blifva flitigt använda, enär de i hög grad bidra till barnens utveckling. Genom dem inöfvas barnen, att med egna ord och efter den uppfattning, de hafva, redogöra för det föremål, som tages i skärskådande. Härtill fordras dock tjenlig materiel, hvilken dees bättre numera står till att erhålla, ehuru den ännu saknas i många skolor, hvarför jag ock uppmanat vederbörande skolråd att draga föraorg om, att dylik blefve anskaffad, på det att barnen äfven härutinnan må kunna öfvas med framgång och detta desto hellre, som

knappast något ämne skaffar barnen ett sådant nöje som detta, då det rätt handhafves. Så är dock icke öfverallt förhållandet, ty det kan icke förtigas, att många lärarinnor förfara på ett alldeles förvändt sätt, i det att de gå till väga såsom vid förhörandet af en annan lex; och är det tydligt, att under dylika förhållanden kunna dessa öfningar omöjligt medföra något verkligt gagn.

2. Folkskolor.

Ät innanläsningen och *modersmålets* behandling egnas i folkskolan i allmänhet ett allvarligt arbete och derföre förvärfva ock barnen sig ganska allmänt god färdighet i rättläsning, men färre äro de deremot, som kunna åstadkomma en verklig välläsning med en betoning, som vittnar om förmåga att med tanken följa det lästa. Många synas icke hafva synnerligen reda på hvad de läsa, och lägga det särskildt i dagen vid utfrågandet af innehållet af ett läsestycke. Vid utfrågandet af det lästa har jag vid inspektionerna fästat synnerlig vikt, ty då en lärare här förfar med urskillning och i den delen eger någon förmåga, har han ett särdeles godt tillfälle att uppöfva barnens tankeförmåga och tvinga dem att taga den i anspråk. Härtill hafva annars många barn icke någon benägenhet, utan önska helst, när ett stycke är uppläst, att det dermed skulle vara slut och de icke behöfva ega någon vidare uppmärksamhet deråt. Vid detta utfrågande framträder särskildt huru långt de yngre lärarne ofta stå framom en del af de äldre, i det att flera af dessa sistnämnda gå helt mekaniskt till väga och nöja sig med att låta barnen åter ordagrannt uppläsa, hvad som i boken förekommer, och dervid icke ens fråga efter, att svaret icke lämpas efter frågan. Enär den tid, som egnas åt en dylik innehållsbehandling, är alldeles bortspild, har jag anmodat de lärare, som härutinnan icke kunna åstadkomma någon förändring, att så litet som möjligt upptaga tiden härmed. I de skolor, till hvilka många barn höra, behöfva dessutom barnen så mycket sysselsätta sig med innanläsning, att knappast någon tid blir öfrig till utfrågande af innehållet. Den grammatikaliska undervisningen är mycket olika. De viktigaste delarne af form- och satsläran blifva visserligen genomgångna, men i en del skolor ytterst knapphändigt, så att dermed är alls icke något bevändt. Orsaken härtill ligger dock vanligen icke hos lärarne, utan oftast dels deri att barnens antal är allt för stort och dels deri att de flerstädes ojemt besöka skolan. Deremot har jag med tillfredsställelse fått göra den erfarenheten, att barnen ådagalagt en ganska god insigt i språkläran i många skolor, der de icke varit allt för många, och der de under hela läsåret njutit undervisning. I alla folkskolor föreläggas

barnen i första och andra årsklasserna rättskrifningsöfningar och i den tredje börja de vanligen något med uppsatsskrifning, hvarmed särskildt i den fjerde årsklassen fortsättes och sker detta i flera skolor med rätt god framgång och på ett sådant sätt, att det lemnar vittnesbörd om, att många barn hunnit förvärfva sig icke ringa förmåga att använda språket i skrift.

I fråga om *kristendomsundervisningen* måste det erkännande gifvas många lärare och lärarinnor, att de bedrifva den på ett särdeles tillfredsställande sätt, som vittnar om insigt i och kärlek till ämnet. De hålla sig till den nya utvecklingen med stor trohet och söka förklara och tillämpa den, så att barnen skola deraf känna sig tilltalade och erhålla en kunskap, som de kunna hafva gagn af för lifvet. Men ty värr äro icke heller sådana skolor så alldeles sällsynta, der hufvudsakligen ett mekaniskt arbete eger rum, utan anda och lif. Härvid förfäres mycket olika, i det att en del lärare hafva stor benägenhet att sjelfva vidt och bredt orda om det föresatta ämnet utan att de taga någon hänsyn till, att barnen härunder i sjelfva verket icke lära sig någonting. Andra återigen söka vid katekesationen lära barnen en del svar på vissa bestämda frågor, som ofta icke ens stå i närmare sammanhang med de stycken och språk, som utgöra lexan. Som dessa inlärdas svaren snart glömmas efter det barnen lemnat skolan, så hafva de icke mycket i behåll af en dylik undervisning, och likväl har derpå användts mycket arbete och förspilts mycken tid, och hvad som är ännu värre, hos mer än ett barn torde genom ett sådant förvändt tillvägagående till och med ovilja hafva uppkommit för detta det vigtigaste af folkskolans alla ämnen.

I *räkning* är i många skolor den mekaniska färdigheten hos barnen rätt stor, men deremot saknas ofta den önskvärda färdigheten att lösa uppgifter, hemtade ur verkligheten, förmågan att i praktiska lifvet använda kunskapen. Hvad som i fråga om räkning ofta kan anmärkas är, att lärarne hafva stor benägenhet att alltför mycket hjälpa barnen genom att angifva för dem hvilket räknesätt, som bör användas, och i allmänhet säga dem före, hvad de hafva att göra, då de i stället borde genom frågor söka utreda förhållandet för dem och få dem till att sjelfva uttänka, huru de skola gå tillväga. Lära barnen sig icke att sjelfva utfinna detta i hvarje särskildt fall, så kunna de icke egentligen göra sig någon nytta af den räknefärdighet, som de möjligen ega. Intet ämne kan annars bättre bidraga till att utveckla barnens begrepp och uppodla tankekraften, om det rätt handhafves. Under de senare åren har undervisningen i metersystemet blifvit införd i alla skolor och har jag särskildt sökt få densamma använd vid hufvudräkning. Undervisningen i detta ämne har blifvit betydligt underlättad

derigenom, att skolråden med stor villighet anskaffat den härför erforderliga nya materielen. Öfver allt har jag anmodat lärarne att härutinnan med stort allvar öfva barnen och använda den tid, som kan erhållas, till räkning, enär detta ämne nu kräfver mera tid och arbete än någonsin förr, till följd deraf att vid den nu förestående öfvergången barnen måste lära sig både det gamla och nya och kunna med någorlunda färdighet reda sig vid fråga om förvandling från det ena till det andra.

Om undervisningen i *geometrien* kan tydligtvis icke vara mycket att säga, ty det kan icke rimligen fordras, att barnen skola kunna medhinna göra några större framsteg, till följd af den knappa tid, som blifvit anvisad åt detta ämne, och är derföre undervisningen vanligen inskränkt till att låta barnen inhemta kännedom om plana figurers mätning och beräkning, hvarmed en del gossar visat sig vara förtrogna.

Undervisningen i *geografien* synes numera på de flesta ställen vara inkommen i det rätta hjulspåret, i det att man icke nöjer sig med att blott föresätta barnen en lexa och låta dem utan användande af någon karta lära sig en del namn ur boken. Nu hänvisas alltid till kartan, så att barnen måste flitigt anlita den och som hvarje barn numera i allmänhet eger en kartbok, som användes både i hemmet och skolan, blifva de äfven allt mer förtroliga med den och finna allt större nöje af detta ämne. Till de flesta skolor har anskaffats den genom ecklesiastikdepartementets försorg utgifna kartan öfver Skåne, och sedan barnen först fått göra närmare bekantskap med hembygden och födelseprovinzen, inhemtas närmare kännedom om fäderneslandet och derefter om Norge, Danmark och Finland, hvarefter en öfversigt erhålles öfver det öfriga Europa och de andra verldsdelarne. Flerstädes visa barnen sig hafva inlärt en myckenhet namn, men befinnas likväl icke hafva någon närmare kännedom om ortens och landets utmärkande naturförhållanden och näringelif samt dithörande frågor, som kunde vara behöfliga för dem att hafva reda på. Det finnes återigen många skolor, der barnens vetande sträcker sig äfven till dessa frågor och der lärarne göra sig förtjenta af ett synnerligt godt loford ifråga om detta ämne, åt hvilket många af dem synas egna sig med verklig förkärlek.

Den *historiska* undervisningen har, sedan normalplanen blifvit mera allmänt tillämpad, fått mindre tid sig anvisad än den förr hade, och derför inskränker den sig ock ofta till inlärandet af en kort lärobok, som mångenstädes läres nära nog ordagrant utantill, hvadan en död minneekunskap erhålles, som icke kan skänka barnen något nöje eller hos dem väcka något intresse för historien. Denna knappa

tid gör, att man icke får begära, att barnen skulle kunna medhinna att inhemta någon sammanhängande kunskap i detta ämne, äfven om lärarne, såsom nära nog i de flesta skolor är förhållandet, använda flit på detsamma. Kunna barnen endast få en inblick i de betydelsefullaste tilldragelserna och någon kännedom om fäderneslandets stormän, så att de få håg och lust att sysselsätta sig med detta ämne, sedan skoltiden är gången till ända, då har den historiska undervisningen, som erhållits i skolan, i sanning varit fruktbärande.

I *naturskunnigheten* undervisas barnen med tillhjälp af väggtafior öfver människan och djurriket, hvilka finnas nästan i alla skolor, och är undervisningen ofta inskränkt härtill. Dock förekomma äfven mineraliesamlingar i flera skolor, der ock lärarne ofta hafva med stort intresse sysselsatt barnen härmed, så att de härutinnan varit ganska försigkomna. Annars kan åtskilligt vara öfrigt att önska vid undervisningen i *naturskunnigheten*, i det att den på många ställen inskränker sig dertill, att barnen få inlära en del namn på klasser och ordningar och kännetecken på släcter och arter m. m. dylikt, hvilket gör att den på detta sätt bedriven icke kan vara till något synnerligt gagn för folkskolan och icke heller bidra till att öfvertyga folket om, att detta ämne skulle kunna vara till någon vidare nytta. I åtskilliga skolor har man dock nöjet finna lärare, som lösgjort sig från denna metod och höjt undervisningen till en mera lefvande uppfattning af naturen och gjort den mera åskådlig, hvarigenom barnen ock blifvit bättre i tillfälle att göra sig den till godo och deraf haft ett synnerligt nöje.

Teckning har vunnit ett sådant erkännande att, sedan början blifvit gjord i småskolan, dermed nu fortsättes igenom hela folkskolan. Undervisningen i detta ämne går ögonsakenligen framåt och synas barnen i allmänhet gerna vilja sysselsätta sig dermed.

I *sång* undervisa de folkskolelärare, som dertill ega förmåga, och klockarne hafva i allmänhet detta åliggande i de skolor, i hvilka det icke kan fullgöras af läraren och som icke ligga för långt aflägsen från klockarens bostad. Men vare sig undervisningen meddelas af läraren eller klockaren, så synes intresset härför mångenstädes icke vara synnerligen stort, ehuru å andra sidan det vitsord kan gifvas, att många lärare hafva med stor kärlek omfattat detta ämne och till följd deraf hunnit ganska långt med barnen och har så varit förhållandet utan att det synes hafva haft någon betydelse hvilken metod som blifvit begagnad, ehuru det dock är fråga om icke hos flertalet torde vara en benägenhet att återgå till notbeteckningen.

Gymnastik uppgifves vara öfvad i de flesta skolor, men tager man närmare kännedom om det sätt, hvarpå dessa öfningar förhållas,

så blir man snart öfvertygad om, att det icke är med dem mycket bevänt, och man kan icke gerna vänta någon förbättring i detta afseende, så länge dessa gymnastiköfningar icke kunna bedrivas inom hus, hvilket återigen icke låter sig göra i skolsalarne, enär dessa der-till lemna alltför litet utrymme. Derjemte saknas nära nog vid alla skolor de enklaste gymnastikredskap, hvartill kommer att under den årtid, då öfningarne kunna pågå ute, de större barnen i de flesta skolor äro befriade från skolgång. Nu äro dessa öfningar inestränkta till några marscher och fristående rörelser, i hvilka på många ställen endast gossar deltaga. Som dessa öfningar endast kunna företagas, då väderleken är lämplig och de till följd deraf icke blifva upptagna i någon läsoordning, blifva de ofta bortglömda. Det får annars erkännas, att många lärare verkligen hafva hög och lust för gymnastiken, men de tröttna, då de tycka sig icke kunna göra något vidare af densamma. Vapenöfningar förekomma deremot nu nästan alla icke. I Helsingborg finnes särskild gymnastiklokal och upptager gossarnes läsoordning bestämda timmar äfven för gymnastiken.

Med *trädgårdsskötseln* vid folkskolorna är det i allmänhet kient bestäldt. Orsaken härtill torde med rätta åtminstone till en del kunna sägas vara den, att de större barnen, som egentligen skulle kunna med fördel sysselsättas härmed, under den härför tjenliga tiden af året flerstädes äro borta från skolan. Denna svårighet skulle likväl alltid i någon mån kunna öfvervinnas, endast föräldrar och barn hade mera sinne för denna sysselsättning. Åtminstone skulle skolråden kunna draga försorg om, att lämpliga planteringsland blefve upplåtna till det afsedda ändamålet; men så är långt ifrån förhållandet öfverallt, enär, om än någon jord är lemnad till skolan, hvilket är det vanliga, någon del deraf icke blir afskild och använd för skolbarnens räkning, utan hela jordlandet blir oftast anslaget åt läraren. Der denne har någon fallenhet för trädgårdsskötseln, försummar han likväl icke att sysselsätta barnen härmed och flera lärare hafva gjort sig förtjenta af beröm i detta afseendet och hafva, i hvad de kunnat, medverkat till att planteringsland anordnats åt barnen, så att dessa fått hvar sina trädgårdssångar, som de sköta och som tillhöra dem.

I *slöjd* undervisas gossar i Helsingborg och Landskrona af dertill särskildt anstälde lärare. På landet har någon dylik undervisning hittills icke vunnit något vidare förtroende, men synes vara på god väg att erhålla ett sådant och det i de flesta fall genom lärarnes allvarliga bemödande i den vägen. Med flickornas undervisning i slöjd är förhållandet helt annorlunda, i det att en dylik i de flesta skolor meddelas, i all synnerhet i den del af inspektionsområdet, som tillhör Malmöhus län, hvarom redan förut närmare underrättelse blifvit lemnad.

III. Undervisningstiden.

Undervisningen meddelas i de flesta skolorna inom inspektionsområdet under den i skolstadgan föreskrifna tiden 8 månader. I 40 folkskolor å landet och det särskildt i dem, som icke hafva några småskolor till underlag, och i dem, som hafva ett större antal barn, pågår den dock 9 månader. I Landskrona och Engelholm undervisas ock lika lång tid och i Helsingborg till och med nära 10 månader. I Helsingborgs landsförsamling och Raus' socken fortgår undervisningen 10 månader af året. I 38 småskolor å landet är undervisningen utsträckt till 9 månader och är så förhållandet särskildt med dem, som äro flyttande. I 20 af de mindre folkskolorna är lästiden 9 månader och i 2 till och med 10 månader. Lästiden är i alla folkskolor och mindre folkskolor förlagd emellan Januari—Juni och September—December. Uti halfva antalet af de till distriktet hörande småskolorna läses under samma tid som i folkskolorna, hvilket är det vanliga, der dessa båda skolor ligga på samma ställe, enär de små barnen derigenom hafva den fördelen att få hjälp och tillsyn af de äldre syskonen och kunna gemensamt blifva skjutsade till och från skolan, då så behöfs och ske kan. I 45 församlingars småskolor lemnas icke någon undervisning under December och Januari och i flera af dessa icke heller i Februari, utan meddelas den i stället under sommaren med undantag af Juli eller Augusti. En bättre ordning i fråga om nybörjares intagning i småskolorna förefinnes numera, i det att efter flera förnyade påminnelser det ändtligen kommit så långt, att nybörjare icke mottagas i småskolan mer än en gång om året, nemligen sedan årsexamen blifvit hållen, hvilket vanligen är i April. I en del småskolor anställes examen likväl först i Juni eller Juli, då nybörjare intagas först vid höstterminens början. Tiden för examens hållande i småskolorna bestämmes hufvudsakligen efter den terminfördelning, som råder i folkskolan, enär barnen taga inträde der, så snart de blifvit utexaminerade från småskolan. I folkskolorna och mindre folkskolor har det återigen i allmänhet befunnits vara det lämpligaste att låta vinterterminen börja den 1 November och fortgå till in i April med endast 2 å 3 veckors uppehåll under julhelgen, och låta vår- och hösttermin pågå från medio af April eller 1 Maj till den 1 November, med uppehåll under Juli, Augusti och en del af September. Endast genom en dylik fördelning af lästiden har det blifvit möjligt erhålla någon ordning vid frågan om barnens intagning i skolan, enär det nu kan verkligen genomdrivas, att alla barn infinna sig i folkskolan åtminstone den 1 November och sedan oafbrutet fortgå der till in i April, ehuru det äfven under denna

tid på många ställen möter svårigheter, att få gossarne hvarje dag i skolan, i det att de ofta användas till att köra hästar vid tröskningen. Med ingången af Maj och ofta redan i April då, såsom förut är omnämndt, många af de äldre barnen tagas i anspråk till hvarjehanda sysslor, är det uti många församlingar en omöjlighet, att derefter få alla barnen att ordentligt besöka folkskolan, och det kan till och med sättas i fråga, om det vore så särdeles önskvärdt, då man nemligen tager i betraktande, huru gagnande det kan vara för barnen, att redan från tidigare år få något vänja sig vid sådant arbete, hvarmed de såsom vuxna skola sysselsätta sig och hvarigenom de skola förvärfva sig sin bergning. Det är väl sant, att många af de mera bemedlades barn verkligen besöka folkskolan hela läsåret, men det kan dock icke vara rättvist, att vid uppgörandet af kursfördelning och terminsindelning göra afseende endast på dessa, utan är det nödvändigt att äfven taga hänsyn till de fattigare barn, att dessa må få så god undervisning, som möjligen kan komma dem till del under den kortare tiden af läsåret, som de äro i tillfälle att begagna sig af skolan. Under den tid af året, då dessa äro frånvarande, blir med de kvarvarande ånyo och mera utförligt genomgången, hvad som förut varit behandladt och hafva dessa barnen här af den fördelen, att de så mycket bättre och noggrannare inlära det, som i folkskolan skall inhemtas.

I många folkskolor är lästiden nu inskränkt till 5 dagar i veckan, så att lärarne erhållit lördagen till ombestyrandet af enskilda angelägenheter, och undervisa endast 30 timmar i veckan, under det att de, som undervisa alla 6 dagarne, vanligen äro upptagna 32 å 33 timmar. I de mindre folkskolorna läses alla sex dagarna i veckan, dock icke i någon skola den eftermiddag, som går före sabbatsdag. I småskolan läses i allmänhet äfven 6 dagar i veckan och börjar man allt mer förlika sig med lästidens inskränkning till 5 timmar om dagen, ehuru förnyade påminnelser härom ännu måst lemnas på ett och annat ställe, särskildt der folk- och småskola äro förlagda på samma plats och man önskar, att de mindre barnen skola hafva sällskap med de större till och från skolan. I alla skolor förekommer ett längre uppehåll vid middagen och derjemte erhålla barnen kortare ledighet mellan hvarje timme.

IV. Lärare och lärarinnor.

De i folkskolorna anställda ordinarie och e. o. lärare och lärarinnor hafva aflagt vederbörlig examen, hvilket äfven är förhållandet med de der biträdande lärarne; deremot hafva de biträdande lärarinnorna i

allmänhet icke aflagt annan examen än den, som omnämnes i Kongl. kung. den 11 Jan. 1878, och har denna egt rum antingen inför vederbörande folkskoleinspektör eller ock vid ett småskolelärarinneseminarium, sedan de der ett läsår njutit undervisning. De flesta småskolelärarinnor hafva ock numera på ett af förenämnda tvenne sätt aflagt examen i öfverensstämmelse med åberopade Kongl. kungörelse, men der finnas likväl icke så få, som endast bevisat något af de enskilda seminarier, som förut med understöd af landstingen voro inrättade i flera af de skånska städerna. Redan med år 1880 upphörde Malmöhus läns landsting att bevilja anslag till sådana enskilda seminarier och upprättade i stället med början af 1882 i Lund ett småskolelärarinneseminarium i öfverensstämmelse med det förslag, som af landstinget utsedde kommitterade blifvit utarbetadt (och i bilagan N:r 2 medföljer). Landstinget, som med stor välvilja och frikostighet omhuldat detta seminarium, har årligen anslagit 4,800 kronor förutom hvad som åtgått till detsamma's första uppsättande och har dessutom 1885 beviljat 30,000 kronor till inköpande af den gård med tillhörande tomt, som till en början förhyrdes för seminariets räkning, för att detsamma allt framgent skulle kunna få behålla denna särdeles lämpliga lokal. Som jag, ända ifrån det att seminarium kom till stånd, varit ordförande i den styrelse, åt hvilken landstinget uppdragit att omhänderhafva seminariets angelägenheter, har jag varit i tillfälle att närmare följa dess verksamhet och anser mig, till följd af den känedom jag härigenom erhållit, kompetent att derom yttra mig. Jag kan icke annat än afgifva det vitsordet, att der förhafves ett särdeles godt arbete i det att eleverna få icke endast inhemta en god teoretisk kunskap utan också på samma gång erhålla praktisk öfning vid den småskola, som vid seminarium är upprättad, och äro derföre, när de utgå derifrån fullt dugliga att såsom lärarinnor öfvertaga en småskola. De hafva ock redan vunnit ett sådant förtroende, att hittills alla de, som önskat sig plats som småskolelärarinnor, genast efter examen erhållit en sådan. Att ett så gynnsamt resultat kunnat erhållas beror i väsentlig mån derpå, att det varit tillfälle göra ett godt urval bland de inträdessökande, i det att årligen öfver 100 flickor anmält sig och af dessa endast 30 kunnat emottagas, hvilka i så fall blifvit de, som vid inträdesexamen visat sig vara kunnigast och mest begåfvade. Hvad som ock lika mycket bidragit till den berömvärda verksamhet, som seminariet utvecklar, är den omständigheten, att ovanligt dugliga lärarinnor blifvit anställda vid detsamma och att det står under tillsyn och ledning af en inom detta område så erfaren skolman, som rektor vid folkskolelärareseminariet i Lund, hvilken, såsom inspektör öfver småskolelärarinneseminariet, egnar detsamma synnerlig omsorg.

Har landstinget i Malmöhus län sålunda dragit försorg om, att der skulle finnas tillgång på dugliga småskolelärarinnor, så är dessvärre icke så förhållandet i Kristianstads län. Dervarande landsting har icke gjort något synnerligt för utbildandet af dugliga småskolelärarinnor, utan nöjt sig med att i Kristianstad anordna en sommarkurs på några veckor, i hvilken intagas så väl de, som redan erhållit plats vid småskola, som de, hvilka önska vinna anställning der. Med en så kort undervisningstid kan icke mycket uträttas, utan man kan fast hellre sätta ifråga, om den icke är mera till skada, i det att det kan blifva en frestelse för många att inbilla sig vara vuxne lärarinnekallet, sedan de genomgått en sådan kurs och församlingarna härigenom erhålla mindre lämpliga lärarinnor. Härtill kommer derjemte den olägenheten, att de ibland dem, som äro dugliga och förtjenta af att komma i åtnjutande af det högre lönebidraget af allmänna medel, icke kunna, såsom varande oexaminerade, få sig något dylikt tillerkändt.

I de mindre folkskolorna är arbetet svårast, ty alla sådana skolor, som höra till detta inspektionsområde, sakna underlag af småskola och likväl ställes ofta på dem, som der undervisa, nära nog samma anspråk, som på folkskolelärare, utan att man härvid tager hänsyn till, att ingen enda af dem, tagit vederbörlig folkskolelärarexamen och att de hafva liten lön i förhållande till det arbete, som af dem fordras. Man kan icke rimligen påräkna, att en lärare, som eger någon förmåga och någon dess mer kunskap, skulle vilja qvarstanna och fortsätta med undervisningen i en dylik skola och därför blir den äfven i allmänhet mindre tillfredsställande, der sådana äro anställda, under det att den återigen på flera ställen, der lärarinnor finnas, som aflagt vederbörlig småskolelärarinneexamen, är vida bättre.

Det är mig synnerligen kärt, att kunna lemna det vitsordet, att de lärare och lärarinnor, som tillhöra detta inspektionsområde, i allmänhet förtjena loford, såsom dugliga och med mycken framgång utöfvande det viktiga och ansvarsfulla kall, som blifvit dem anförtrödt. Om det än icke kan bestridas, att ibland dem förekommer en märkbar olikhet, beroende på olika naturanlag och olika utbildning för lärarekallet, så är det likväl onekligt, att de med öppet öga för sitt maktpåliggande kall synas hafva till mål att åstadkomma ett godt arbete. Det är dock tydligt att, oaktadt de sålunda med rätta lofordas, ibland ett så stort antal mer än en måste finnas, som skaffat vederbörande skolråd bekymmer nog och som blifvit nödsakad lemna sin befattning vid skolan. Detta har inträffat både vid folk- och småskola äfvensom vid mindre folkskolor och har anledningen härtill vanligen varit den, att hos dem icke funnits den tukt och sedlighet, som man framför allt måste fordra af dem, som få sig anförtrödda barn till undervisning och upp-

fostran. Småskolelärarinnor hafva ock afgått derföre, att de varit okunniga och olämpliga för lärarinnekallet. Några äldre folkskolelärare, som äro utslitna af sitt arbete i skolan, böra afgå och komma äfven att göra detta, då de kunna erhålla den pension, hvar till de anse sig berättigade. Den frestelse, för hvilken en folkskolelärare kan särskildt känna sig utsatt, är, att vid sidan af arbetet i skolan, och kanske någon gång med detsamma ersättande, låta sig dragas in i allehanda för detsamma främmande bestyr. För denna fara blir lätt en begåfvad, kraftfull, yngre lärare blottställd, om han åtrår en mera inkomstbringande verksamhet eller önskar blifva bemärkt och vinna anseende och inflytande. En dylik frestelse kan endast öfvervinnas derigenom, att han med kärlek till lärarekallet förenar gudsfruktan och allvarlig pligttrohet, ty derförutan blir hans håg och sinne så lätt vändt bort ifrån det stilla, trägna och mödosamma arbetet i skolan och hän till dessa mångahanda yttre angelägenheter, och han sålunda oförmögen att vara skolan till det gagn, som han kunde och borde. Helt naturligt är ock att ibland en så talrik lärarepersonal skall finnas mycken olikhet i fråga om förmåga att upprätthålla god ordning i skolorna. Jag har till exempel mer än en gång fått göra den erfarenheten, att en lärarinna i småskolan förmått komma väl till rätta med de barn, ibland hvilka folkskolläraren icke kunnat hålla någon god ordning, sedan de inkommit i folkskolan. Att ett motsatt förhållande förekommit i andra skolor är mindre anmärkningsvärdt. Så har det visserligen varit behöfligt, att fästa åtakilliga lärares och lärarinnors uppmärksamhet derpå, att tukt och god ordning syntes saknas i skolan, men likväl har det stora flertalet af dem obestriddligen gjort sig förtjent af det goda lofordet, att de i allmänhet visat en öm omvårdnad om barnen i sedligt hänseende och följt dem med kärleksfullt deltagande.

Af den kännedom, som jag genom mina inspektioner, varit i tillfälle att inhemta om lärarepersonalen, anser jag, att af dem, som undervisa i folkskolan, äga 18 synnerligen goda kunskaper och undervisningsgåfvor, 74 goda, 62 medelmåttiga och 15 mindre goda, i de mindre folkskolorna äga 8 goda, 13 medelmåttiga och 11 mindre goda, samt i småskolorna äga 38 synnerligen goda, 86 goda, 59 medelmåttiga och 28 mindre goda. I denna uppgift hafva icke de lärare och lärarinnor blifvit upptagna, som blifvit anställda efter senast hållna inspektion, enär jag icke har någon närmare kännedom om dem, och äro icke heller de medräknade, som undervisa i städerna. Af dem som jag der åhört och som undervisa i folkskolorna synas 8 vara synnerligen goda, 16 goda, 10 medelmåttiga och 2 mindre goda, och af dem

som undervisa i småskolorna 10 synnerligen goda, 14 goda, 6 medelmåttiga och 2 mindre goda.

Inom hela inspektionsområdet hafva blifvit hållna sådana läraremöten, som inspektörerna i den för dem utfärdade instruktionen åläggas anordna. Till dessa möten har kallats dels ett helt kontrakts lärarepersonal och dels en del deraf, då kontraktet varit större. Vid dessa möten hafva förekommit profektioner, på hvilka de, som hållit dem, noga förberedt sig och derföre vanligen ock förmått aflägga särdeles goda undervisningsprof, som varit de åhörande till både nytta och nöje. Sedan har det samtalats om dessa prof och derefter har jag lemnat de meddelanden, hvartill inspektionerna föranledt, och slutligen har företagits till behandling de frågor, som förut i kallelsen varit upptagna och hvilka en hvar sålunda haft tillfälle att närmare öfvertänka. Ehuru lärare och lärarinnor med stor villighet alltid mangrant infunnit sig, så att ofta 70 å 80 på en gång varit församlade, har jag likväl haft mina betänkligheter vid att ofta sammankalla dem, derföre att de sjelfva hafva bildat mindre lärarekretsar, som vanligen flere gånger om året sammankomma och derjemte årligen hafva ett möte för hela stiftet och detta deltagande i ofta påkommande möten alltid måste medföra någon kostnad, som alla icke hafva råd att vidkännas. I stället för att ofta sammankalla lärarepersonalen till möten har jag efter slutad inspektion lemnat de råd och anvisningar, hvartill den meddelade undervisningen gifvit anledning. Detta har haft den fördelen med sig, att ett förtroligt utbyte af tankar och erfarenhet enskildt och mera ostördt kunnat ega rum, och nyttan deraf har säkerligen varit lika stor som besöket å ett möte.

V. Lärjungarna.

I fråga om den ålder barnen hafva, då skolgången börjar, så söker man hålla derpå, att den skulle begynna först det år, hvarunder barnen fylla 7 år. Det finnes icke något skäl, att klaga öfver att barnen börja för sent med sin skolgång, utan fast hellre deröfver, att föräldrarne flerstädes vilja hafva sina barn för tidigt i skolan, hvadan de i en del församlingar redan vid 5½ år göra sitt inträde i skolan. I de flesta skolreglementen förekommer den bestämmelsen, att barnen hafva rättighet börja skolgången det år hvarunder de fylla 6 år. Vid uppgörandet af skolreglementen hafva församlingarna och skolråden strängt hållit på den rättigheten. Ännu har det icke varit mig möjligt, att få alla skolråd att uppgöra tidsenliga reglementen, utan hafva ännu 22 skoldistrikt behöf af nya, och kunna 14 af dessa skoldistrikt sägas vara nära nog i saknad deraf, enär de dervarande skolreglementen äro till-

följe af sin ålder alldeles obrukbara. Efter förnyade påminnelser äro likväl bestämda löften gifna, att nya reglementen skola blifva utarbetade, hvadan de torde vara att snart emotse, utan att några vidare åtgärder å min sida blifva behöfliga. Under denna femårsperiod hafva inom inspektionssområdet 39 nya skolreglementen af Domkapitlet blifvit godkända och hafva dessutom ändringar företagits med flera äldre. I alla nya skolreglementen föreskrifves uttryckligen, att hvarje barn, som icke vid terminens början infunnit sig i skolan, skall förete ett skriftligt intyg från skolrådets ordförande, innan de ega rättighet deltaga i undervisningen. Härigenom har en bättre ordning erhållits och föräldrarne börja sjelfva inse fördelen af att barnen få från terminens början besöka skolan och icke, såsom förut var så vanligt, komma när det dem sjelfva behagar. Så är ock, såsom förut blifvit nämnt, den ordningen nu allmänt rådande, att barnen icke intagas i småskolan mer än en gång om året och det sedan årsexamen hållits, hvilket återigen vanligen är i april. Vid årsexamen i folkskolan anställles i de flesta församlingar afgangspröfning med de barn, som vilja lemna skolan; men härvid förfäres i åtskilliga församlingar icke med någon större noggrannhet, utan synes den ofta beviljas åt alla de barn, som inhemtat det i § 48 af skolstadgan angifna kunskapsmått, utan afseende på att barnen hvarken af fattigdom och ej heller af för ringa fattningsgåfvor varit förhindrade att förvärfa sig det fulla kunskapsmått, som i folkskolan bör inhemtas. Som ett och annat skolråd dessutom uraktlåtit, att anställa någon särskild afgangspröfning, har jag tillåtit mig utsända en cirkulärskrivelse till skolrådets ordförande med erinran om att tillse, att den i skolstadgan omnämnda afgangsexamen blir hållen och att barnen icke erhålla rättighet att lemna skolan, förr än de undergått densamma. Blefve detta iakttaget, så skulle det snart visa sig, att det, kraftigare än något annat, skulle medverka till att skolgången blefve ordentlig. Kommo barnen, enligt hvad skolstadgan gifver vid handen, att anses tillhöra skolan och vara skolpliktiga utan afseende på åldern, ända till dess de undergått afgangspröfning, då skulle vårdlösa och försumliga föräldrar, som nu anse en något längre skolgång vara obehöflig, komma på helt andra tankar och blifva mera angelägna om att deras barn ordentligt besökte skolan. I flera församlingar, isynnerhet de mera vidsträckt, är skolgången mycket ojämn och förekomma många skolförsummelse. De svårigheter, som härvid äro att öfvervinna, äro ock ofta rätt stora. Lång väg till skolan, uselt väglag, svår väderlek, stor fattigdom med flera orsaker kunna i betydlig mån medverka till att skolgången blir oordentlig. Till följd häraf kan det ock mången gång vara svårt nog att afgöra, om försummelserna egt rum med eller utan giltigt skäl. Men det är dock icke

så svårt, att man behöfver komma till så orimlig uppgift, som den hvilken lemnats t. ex. ifrån en församling, der den ene folkskoleläraren upptog 5,624 dagars skolförsummelse utan giltigt skäl och blott 1,848 med giltigt skäl, under det att den andre återigen uppgaf de förra till blott 173 och de senare deremot till 6,080½ dagar. Att skolförsummelserna i denna församling väl blifvit på sista tiden färre, men att lärarne oaktadt tillsägelser fortfarande förblifva vid sina åsigter, framgår deraf, att i sistlidne års uppgifter upptager den ene läraren de dagar som försummats utan giltigt skäl till 2,463 och med giltigt skäl till 904 och den andre läraren har de förra till endast 19½ dagar med deremot de dagar, som med giltigt skäl försummats, beräknas till 3,025½. Det är icke några olika förhållanden inom församlingen, som föranleda denna stora skiljaktighet i uppgifterna, utan den har sin grund i lärarnes olika uppfattning af huru orden med och utan giltigt skäl böra tolkas. Somliga lärare vilja knappast låta annat än sjukdom gälla såsom giltigt skäl för uteblifvande från skolan, under det att flertalet af lärare och lärarinnor går ut ifrån det antagandet, att barnen oftast hafva något skäl för sitt uteblifvande ifrån skolan, äfven om det icke blifvit anmaldt, och upptaga derföre helst försummelserna, såsom de der varit en följd af giltigt skäl. Till följd häraf lemna sålunda icke heller de uppgifter, som i Litt. A. förekomma någon tillförlitlig underrättelse om hurudan skolgången verkligen varit. Dessutom är härvid att ihågkomma att, om än skolgången varit särdeles jemn i en skola, den likväl kan få utseende af att hafva varit dålig nog, om nemligen några få barn genom sjukdom eller annan anledning större delen af året uteblifvit från skolan. Dessa få barn gifva anledning till att skoluppgiften upptager många dagar, hvarunder skolan blifvit försummad, och att skolgången i den skolan synes icke hafva varit jemn och ordentlig, såsom den likväl i sjelfva verket varit, om man ser bort ifrån dessa få, som med eller utan giltigt skäl varit frånvarande. Ännu mindre kan någon säker kannedom erhållas om skolgångens beskaffenhet af de anteckningar, som göras angående barnantalet vid inspektionstillfället, enär många tillfälliga omständigheter, såsom årstid och väderlek, då inspektionen anställles, om underrättelse om inspektionen erhållits m. m., härvid äro af stor betydelse, så att dylika tillfälligheter helt och hållet afgöra om barnantalet är större eller mindre. I åtskilliga skoldistrikt inom inspektionsområdet förekommer deremot en särdeles god skolgång, så att man kan till ock med förundra sig öfver, att skolråden kunnat få en sådan ordning till stånd och kunna uppvisa folkskolor, der försummelserna äro så få, som de i verkligheten befinnas vara. I småskolorna är skolgången om icke alltid god, så åtminstone

oklanderlig, ehuru enstaka småskolor finnas, der åtskilligt är öfrigt att önska äfven i detta hänseendet.

Mot barnens sedliga förhållande i skolan har icke något synnerligt varit att erinra, men det får likväl icke förtigas, att mer än en lärare och lärarinna beklagat sig deröfver, att, då det varit behöfligt, att anställa förhör särskildt med ett barn och att med mera allvarliga ord tillrättavisa detsamma, det då icke varit så ovanligt, att föräldrarne uttalat sitt missnöje härmed och derefter på mer än ett sätt visat, huru de deraf funnit sig förnärmade. Det är ju uppenbart att, om föräldrarne äro så svaga för sina barn, att de taga dem i försvar vid det oskick, som de utöfva, och ogilla, att de härför tillrättavisas, ett dylikt själfsväld och öfverseende med barnen i längden skall göra det omöjligt att upprätthålla tukt och ordning. Om det än icke kan nekas, att lärare och lärarinnor här och der själfva kunna gifva anledning till, att man saknar den ordning och uppmärksamhet, som der borde finnas i en skola, så är det likväl otvifvelaktigt, att orsaken hertill ännu oftare är att söka icke hos dem och skolan, utan, såsom man har skäl befara, i brist på god ordning och verkligt allvar i hemmen och i den nu rådande benägenheten att undandraga sig hvarje förman-skap.

I de få flyttande skolor, som förefinnas inom inspektionsområdet, söker man visserligen iakttaga den föreskrift, som hvarje nyare skolreglemente i likhet med skolstadgan lemna, att nemligen hålla roteförhör med de barn, som för tillfället icke åtnjuta undervisning; men, såsom redan är nämndt, äro barnen tröga och försumliga med att infinna sig. I de folkskolor, som sakna småskolor och der undervisning meddelas särskildt folkskolans barn under vintern och småskolans barn under sommaren, har det hittills visat sig vara svårt, att få den ordningen mera allmänt införd, att om lördags förmiddag få de barn i skola, som under de öfriga dagarne i veckan äro befriade från skolgång. Med de barn, som undervisas i enskilda skolor, hållas i allmänhet årligen examen, ehuru det icke är så afgjort, att skolrådets ordförande eller någon dess ledamot dervid är närvarande. Deremot torde sällan, på sätt § 38 i skolstadgan föreskrifver, förhör anställas med de barn, som erhålla undervisning i hemmen, och detta derföre att det i de flesta fall anses vara obehöfligt, dels derföre att det är endast under de tidigare åren, de så undervisas i hemmen, och dels derföre att skolrådets ordförande oftast närmare känner till dessa hem och den undervisning, som der lemnas.

VI. Skollokalerna och undervisningsmateriel.

Inom detta inspektionsområde finnas 343 egna skolhus under det att 71 äro förhyrda eller utan ersättning upplåtna. Alla folkskolor hafva egna skolhus, med undantag deraf att nedre afdelningarna i 3 folkskolor hafva förhyrda skolsalar. I folkskolehusen äro 31 småskolor inrymda. Ännu är åtskilligt öfrigt att önska ifråga om skolsalarnes sundhet och rymlighet, ty många skolsalar, som i och för sig kunna anses såsom medelmåttiga, blifva likväl otjenliga, till följd af det stora barnantal, som i dem blifvit inrymdt. Efter det skick, hvori skolsalarna befunno sig vid senast hållna inspektion, kunna 169 skolor anses hafva goda lokaler, 193 medelmåttiga och 13 under medelmåttan och af de förhyrda lokalerna 35 vara medelmåttiga och 29 under medelmåttan. I denna uppgift ingå icke alla ofvan nämnde förhyrda 71 lokaler, enär ifråga om flyttande skolor afseende fästats endast vid dem, der skolan befann sig vid inspektionen. Vid denna fördelning af skollokalerna hafva de inom distriktet varande städerna icke blifvit medräknade. Dessa städer äro visserligen försedda med många goda skolsalar, isynnerhet för folkskolans barn, men de hafva ock många, som måste hänföras under medelmåttan, i det att flera af småskolans afdelningar äro hänvisade till vinderum. I skolsalarna städas vanligen tvenne gånger i veckan och hållas de flestestades någorlunda snygga, ehuru det är uppenbart, att i detta afseende förekommer mycken stor olikhet, beroende af många särskilda förhållanden, till följd hvaraf skulden mången gång icke ligger hos läraren eller lärarinnan, om det icke är så, som det borde vara. Vid kyrkostämmor har inom inspektionsområdet blifvit påyrkadt, att barnen skulle ombesörja eldning och städning, men man har snart afstätt derifrån, då det, som tydligt var, visade sig vara en orimlighet att lägga allt detta uppå barnen och endast förorsakade oreda och oordning. Äfven i de flesta äldre skolhus är nu ganska allmänt införd en hjälplig ventilering, men deremot är nästan öfver allt de gamla skolsalarna så inredda, att ljuset faller in från tre sidor och råder ännu stor berägenhet, att vid uppförandet af nya skolhus följa samma anordning, hvarför det icke alltid varit möjligt, att i detta afseende få en behöflig ändring. I sammanhang härmed kan omnämnas, att somliga skolråd synas bortglömma skolstadgans föreskrift, att lemna inspektören tillfälle att afgifva yttrande öfver den tillämnade nybyggnaden. I öfrigt är inredningen i de nya skolsalarna ganska ändamålsenlig, och gäller detta visserligen äfven i fråga om skolbänkarne, som vanligen göras tvåsitsiga. Äfven i de gamla skolsalarna blifva efter hand långbänkarne utbytta

mot tvåsitsiga. Under de senare åren hafva nya skolhus blifvit uppförda för folk- och småskola i Helsingborg och Örja, för folkskolor i Kjells-Nöbbelöf, Höganäs, Ottarp, Zireköpinge, Norra Vram, Bjuf, Björnekulla, Broby, Örkelljunga, Barkåkra, Rebbelberga och Grefvie, för småskolor i Ask, Asmundtorp, Glumslöf, Flenninge, Kropp, Zireköpinge, Ausås, Bjuf, Ströfvelstorp, Starby, Östra Ljungby, Kellna, Örkelljunga, Munka Ljungby, Tostarp och Rebbelberga. Dessutom hafva tillbyggnader af gamla skolhus och större reparationer derå företagits inom många församlingar. Församlingarna förtjena särskildt erkännande för den beredvillighet, hvarmed de i allmänhet underkastat sig de kostnader, som här af varit en följd. Huru olika de utgifter äro, som hvarje särskild församling får vidkännas för sitt skolväsende, framgår af nedanstående tabell. För folkskoleväsendet har under år 1886 blifvit uttaxerad af hvarje fyrk:

Öre	7	10	11	12	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	30	31	32	34	40	47
i antal distrikt....	1	1	3	4	2	8	1	7	9	4	3	5	6	5	4	6	4	2	4	2	1	1	2	1	1

Under det att i S:t Ibb erlagts endast 7 öre af fyrken och i Hjernarp 10 öre, har deremot i Riseberga betalats 40 öre och i Vedby till och med 47 öre. Den städerna påförda afgiften för skolorna utgör för hvarje bevillningskrona i Landskrona 1 kr. 35 öre, i Helsingborg 1 kr. 18 öre och i Engelholm 49 öre; hvadan i sist nämnda stad erlagges icke fullt 5 öre för hvarje fyrk. Om de af skoldistriktens sammanskjutna medlen inom hela inspektionsområdet skulle hafva fördelats på samtliga områdets invånare, så hade hvarje person fått erlagga 2 kr. 27 öre; men om de återigen fördelades efter hvarje kontrakts och stads folkmängd, då skulle förhållandet blifva sådant, att hvarje person kom att erlagga i Onsjö kontrakt 2 kr. 16 öre, i Rönnebergs 3 kr. 31 öre, i Luggude 2 kr. 47 öre, i Södra Åsbo 2 kr. 11 öre, i Norra Åsbo 1 kr. 67 öre, i Bjäre 1 kr. 43 öre, och i städerna Landskrona 2 kr. 81 öre, Helsingborg 2 kr. 76 öre och Engelholm 1 kr. 68 öre. Fördelas återigen samliga utgifterna för skolväsendet på alla barn, som i skolorna erhållit undervisning, så utgör inom hela inspektionsområdet kostnaden för hvarje barn 20 kr. 71 öre. Men detta gestaltar sig mycket olika i hvarje särskildt kontrakt, i det att medelkostnaden för hvarje barn är i Onsjö kontrakt 20 kr. 97 öre, i Rönnebergs 25 kr. 87 öre, i Luggude 21 kr., i Södra Åsbo 19 kr. 87 öre, i Norra Åsbo 13 kr. 80 öre, i Bjäre 13 kr. 39 öre, och i städerna Landskrona 30 kr. 32 öre, Helsingborg 33 kr. 10 öre och Engelholm 23 kr. 79 öre.

Det måste tacksamt erkännas, att det är en ovärderlig förmån, att Kongl. ecklesiastik-departementets afdelning för folkskoleärenden allt-

jemt drager försorg om, att en prisbillig och tidsenlig undervisningsmateriel finnes att tillgå, ty härigenom sättas församlingarna i stånd att anskaffa hvad, som i den vägen erfordras, hvilket de i allmänhet icke heller försumma. I många skolor är den särdeles god och vittnar om en stor frikostighet å församlingarnas sida, hvilken äfven på det sättet lägges i dagen, att ofta bortskänkes till mindre bemedlade barn behöfliga exemplar af läroböcker i de olika ämnena, hvilket naturligtvis är både för barnen och undervisningen till stort gagn. Det man hittills haft skäl klaga öfver är, att i de olika skolorna användes en stor mångfald af de mest olikartade läroböcker. Isynnerhet är det rätt illa ställt, der en lärare tillåter sig på eget beråd, att införa de läroböcker, som honom mest behaga, hvilket jag bemärkt hafva varit förhållandet på mer än ett ställe. Ibland många andra olägenheter har det särskildt den med sig, att barn, hvilka ofta nog med sina föräldrar få flytta och så besöka än en skola och än en annan, blifva nödsakade att anskaffa sig nya läroböcker. Till och med inom samma församling hafva i de särskilda folkskolorna olika läroböcker i samma ämne blifvit begagnade; hvilket, såsom jag äfven föreställt vederbörande, icke är annat än ett oskick, som icke bör tålas. Med afseende på materielens beskaffenhet kan det vitsord lemnas, att den är god i 99 skolor, medelmättig i 279 och under medelmättan i 61. Härvid bör likväl särskildt omnämnas, att den i mer än hälften af de skolor, som uppgifvas hafva medelmättig, står på gränsen till god materiel.

Af skolrådets ordförande är uppgifvet, att vid 107 skolor planteringsland äro anordnade till barnens undervisning, men det är likväl fråga om icke flera af dessa möjligen varit upplåtna till lärarens bruk, så att, äfven der någon undervisning i trädgårdsskötsel kommit barnen till del, den härför afsedda jorden icke varit särskildt afskild från lärarnes. Men lika visst är återigen, att undervisning i trädgårdsskötsel meddelats i åtskilliga skolor, der intet särskildt planteringsland för barnens räkning uppgifvits vara att tillgå. Tydligtvis hafva barnen mera nöje af detta ämne, när särskilda planteringsland blifva dem anvisade, och de synas, då de hafva skolträdgårdar, sjelfva vara angelägna om att hålla dem prydliga och väl vårda dem.

VII. Anteckningsböcker.

Hufvudbok, dagbok och examenskatalog finnas i alla folkskolor och äfven i de flesta mindre folkskolor, men i småskolorna vanligen blott de tvenne sistnämnda, enär de till småskolorna hörande barnen oftast införas i folkskolans hufvudbok. Det är dock icke så sällsynt, särskildt i en del flyttande småskolor, att påträffa anteckningar öfver bar-

nens skolbesök förda på lösa blad utan någon ordning. Ifrån dylika skolor är det alltid svårt att erhålla tillförlitliga skoluppgifter. Oaktadt många rättelser företagas med dem, förblifva de likväl ofta ofullständiga. Öfver allt, der dylika slarfviga anteckningar blifvit föredragna vid inspektioner, hafva så väl lärarinna som vederbörande skolråd blifvit anmodade att anskaffa en behöflig, ändamålsenlig dagbok, hvar på en riklig tillgång finnes i hvarje bokhandel. Den i skolstadgan föreskrifna förteckningen på skolpliktiga barn är numera i alla skoldistrikt tillfinnandes, men stundom befinnes den vara förd så ofullständig, att den icke kan sägas svara emot sitt ändamål; dock är äfven härutinnan rättelse att emotse.

VIII. Tillsyn öfver skolan och folkets förhållande till skolan.

På många ställen är det icke särdeles väl stäldt med tillsynen öfver skolgången. Äfven om skoldistriktet blifvit indeladt i mindre områden och en tillsyningsman för hvarje rote blifvit antagen, så stannar det ofta dervid och någon närmare tillsyn kommer icke till stånd. Detta är i synnerhet förhållandet der skolrådsledamöterna icke sjelfva åtaga sig att vara tillsyningsmän utan utse andra dertill, ty dessa äro icke hågade och anse sig icke ens vara skyldiga att härmed taga någon vidare befattning, då skolrådsledamöterna, som annars omhänderhafva skolans angelägenheter, sjelfva vilja undandraga sig detta besvär. Fastän så väl skolstadgan som alla nyare skoleglementen lemna bestämda föreskrifter om denna tillsyn, så är härmed icke mycket vunnet, så länge den goda viljan saknas, såsom dess värre förhållandet synes vara inom åtskilliga skoldistrikt. Men det finnes äfven många skoldistrikt, der skolrådets medlemmar äro särdeles nitiska och verksamma, då det är fråga om att hålla barnen till en ordentlig skolgång. Väl blifva de ofta nog utsatta för klander och obehag, då de genom en noggrann tillsyn och genom besök hos föräldrar, som försumma att sända sina barn i skolan, söka åstadkomma en bättre skolgång, men härpå få de icke fästa något afseende. Det kan icke nekas, att det egentligen är skolrådets ordförande, som inom de flesta skoldistrikten ombestyr det mesta, som angår skolväsendet. Först der ordföranden med kärlek och allvar åtager sig skolan, kan man påräkna, att äfven skolrådets öfriga ledamöter omfatta densamma med mera intresse. Det är derföre ovanligt att finna ett skolråd, som kraftigt lägger sig ut för skolan, om ordföranden af en eller annan anledning icke egnar densamma så mycket uppmärksamhet. Detta har dock icke sin grund i någon liknöjdhet för skolan, utan i önskan att komma undan icke endast besvär utan ännu mer det missnöje, som den ofta drager öfver sig, som kraftigt

ingriper i skolans angelägenheter. Det behöfs annars i sanning, att skolväsendet blir med mera intresse omfattadt särskildt i de skoldistrikt, der det står långt efter och mycket ännu är öfrigt tatt önska. Till följd häraf har jag i denna berättelse icke vid alla tillfällen kunnat yttra mig lika fördelaktigt om skolväsendet, som jag gjorde i den för fem år sedan afgifna berättelsen, hvilken afsåg ett annat inspektionsområde. I de tre kontrakt, som tillhöra Malmöhus län, och i Södra Åsbo kontrakt är det i allmänhet mera gynnsamt ståldt med allt, som rör skolan och gälla derföre de anmärkningar, som här och der förekomma i berättelsen, icke så mycket dessa härad, som fastmer Norra Åsbo och Bjäre kontrakt. Men härmed har jag dock icke velat säga, att någon ovilja eller fiendtlig sinnesstämning mot folkskolan skulle vara för handen, ty så vidt jag kunnat förmärka, har så väl i dessa båda som öfriga kontrakt inom inspektionsområdet folkskolan varit omfattad med välvilja och förtroende. Den enda klagan, som ofta nog förspörjes, rör sig deromkring, att barnen under bestämd tid hvarje år skola ordentligt besöka skolan, i det att många oförståndiga föräldrar och egennyttiga husbönder helst sågo, om barnen blefvo befriade från skolgång, så ofta de hade något i hemmet att uträtta. Oafsedt ett dylikt oförstånd, är det alldeles obestriddt, att förtroendet och intresset för folkskolan allt jemt är i tilltagande och att den fortfarande vinner allt flera vänner och nitiske befrämjare. Att folket tydligen inser och allvarligen behjertar folkupplysningens vikt och betydelse, det framgår icke minst af de stora kostnader, som kommunerna med mycken offervillighet underkasta sig för folkskoleväsendet. Men när det nu är så lyckligt, att folket högt värderar folkskolan och mer än väl förstår, hvilken härlig skatt den är för hela vårt folk och land, då kan man icke annat än innerligen önska, att de, som hufvudsakligen fått sig anförtrorda den sammas angelägenheter, må oförtrutet arbeta derpå, att den må erhålla en god och sund utveckling. Skolrådet kan härvid visserligen mycket uträtta, men likväl beror ännu mycket mera på lärarepersonalen. Kommer den endast ihåg, att hvad godt och nyttigt barnen än i öfrigt böra lära, de dock derjemte böra uppfostras åt Herren till att blifva hans barn och att krafter härtill måste utbedjas af honom, som är alla goda gäfvers gifvare, då skall förvisso folkskolan blifva till välsignelse och vårt land och folk gå en löftesrik framtid till mötes.

Halmstad i juli 1887.

C. D. E. Petron.

Betänkande angående qvinlig slöjd

af

Landstingets komiterade.

Med undantag af punkten e i mom. 2:o (sid. 97) godkändt af Malmöhus läns
Landsting den 1 Oktober 1884.

Till Malmöhus läns Landsting.

Med anledning af det uppdrag, som Landstinget lemnat oss under-
tecknade, att afgifva förslag angående sättet och villkoren, hvarunder
det anses för Landstinget lämpligast att framdeles bäst befrämja slöjd-
undervisningen för flickor i folkskolan, få vi, efter att hafva tagit i
öfvervägande, dels hurudant förhållandet nu är i detta afseende och
dels hvilka åtgärder synas kunna bäst befordra ändamålets vinnande,
framställa det förslag, som för oss synes vara det lämpligaste.

Det är allmänt känt, hurusom den qvinliga hussløjden hos oss
har af ålder varit högt aktad och utöfvad; och man är äfven i våra
dagar ense om att medgifva, att der ligger vigtt uppå, att de tillfällen
till hemarbeten, som erbjuda sig för qvinnan, blifva af henne dertill
använda. Skall detta återigen låta sig göra, då är det behöfligt, att
flickan redan från tidigare år under sin uppväxt får inhemta färdighet
i de handasløjder, med hvilka hon, såsom äldre, kan komma att sysse-
sätta sig. Men oaktadt alla villigt erkänna så väl den stora betydelse,
som den qvinliga hussløjden i sig eger, som ock behovet af att tidigt
få inhemta de första grunderna af densamma, så äro likväl icke alla
lika ense om att i skolorna införa undervisning uti qvinliga hand-
arbeten, enär många anse en sådan undervisning strängt taget icke
tillhöra skolan, utan hemmet. Men äfven om det måste medgifvas,
att någon samning ligger i ett dylikt påstående, får man dock icke
förbise, att många hem alls icke förmå på ett tillfredsställande sätt
meddela denna undervisning, till följd deraf att mödrarna flerstädes
sakna icke endast tid, utan ock förmåga. Om församlingarna då icke

vilja taga sig af denna viktiga undervisningsgren och den icke kommer att ingå bland undervisningsämnena i skolan, så blir deraf en följd, att många flickor växa upp utan att i rätt tid blifva satta i tillfälle att få inlära de första handgreppen i den qvinliga slöjden och utan att hos dem uppväckes håg och lust för sådana arbeten, som i en framtid skulle kunna bidraga till deras bättre bergning och derjemte till deras större trefnad i hemmet. Som man redan torde hafva kommit till någon sorglig erfarenhet häraf, har man ock funnit, att det icke kunnat så få fortgå, och till följd deraf har ock under de senare åren åt denna angelägenhet egnats särskild uppmärksamhet och åtskilligt har blifvit gjort för att åstadkomma en ändring härutinnan.

Med tacksamhet måste erkännas den berömvärda omtanke, som Malmöhus läns Landsting visat denna maktpåliggande angelägenhet, i det att Landstinget genom beviljandet af årligt anslag åt de församlingar, som anordnade undervisning i slöjd åt flickor, sökt väcka intresse och förtroende för densamma. Att detta Landstingets åtgörande medfört någon frukt, kan man sluta till deraf, att de upplysningar, som erhållits rörande slöjdundervisning åt flickor, gifva vid handen, att denna undervisning meddelas uti mer än två tredjedelar af de i Malmöhus län varande församlingarna. Men om det än är glädjande att kunna vitsorda, att undervisning i slöjd förekommer i så många församlingar inom länet, så är likväl härvid mycket att erinra och mycket öfrigt att önska. Uti många af dessa församlingar, som hafva flera folkskolor, meddelas slöjdundervisning endast uti en eller annan, hvadan den icke kommer alla flickorna till godo, och uti andra återigen är slöjdskolan i verksamhet under en särdeles olämplig årtid, nemligen icke under den tiden, då folkskolan är i gång, utan först efter det att den slutat, sålunda i Juni och Juli, hvilket har den stora olägenheten med sig, att de flickor, som hafva det allra största behovet af denna undervisning, gå miste om den, såsom förhållandet är med alla de mera obemedlades flickor, hvilka under nämnda månader antingen äro ute och tjena eller ock användas i hemmen, och i hvilketdera fallet som helat äro förhindrade att begagna sig af den undervisningen. Derjemte måste anmärkas, att undervisningen flerstädes är ordnad på ett alldeles olämpligt och i vissa fall alldeles förvändt sätt, enär den synes hafva till mål grannlåtssaker eller åtminstone sådana arbeten, som äro till mindre nytta; så kan mer än ett exempel anföras uppå skolor, der ibland 24 å 30 flickor under flera timmars daglig undervisning flera än hälften af dessa flickor vid inspektionsbesök befunnits sysselsatta med virkning och andra dylika, på en gång lätt inlärd och mindre nyttiga arbeten. Att låta flickorna under flera timmar sitta och peta med dylika arbeten är förkastligt, och synes en

dylik slöjdundervisning icke vara förtjent af uppmuntran och understöd, utan böra i stället motarbetas. Att det på många ställen tagit denna oriktiga vändning med flickornas undervisning i slöjd, beror icke endast derpå, att många lärarinnor äro sjelfva mindre slöjdskickliga och utan vidare insigt i en dylik undervisning och derföre låta flickorna förehafva det arbete, som dessa helst önska och hvari undervisningen är lättare, utan ock derpå att många mödrar synas vara nog oförståndiga att fordra det deras döttrar skola endast öfva sig i grannlåsarbeten och enligt lärarinnornas utsago säga, att de icke låta sina döttrar komma i slöjdskolan, om dessa icke få förehafva det arbete, som mödrarna önska. Att i allmänhet ingen egentlig tillsyn egnats åt denna undervisning, utan den varit lemnad åt sig sjelf att utveckla sig bäst den kunde och ville efter de för handen varande förhållandena, kan ock i sin mån förklara, att den mångenstädes slagit in på denna oriktiga väg.

Det får likväl å andra sidan erkännas, att, der det funnits en lärarinna, som varit verkligen insigtsfull och dertill haft nog kraft att motstå fåfånga mödrars föreskrifter, eller der skolrådsordförandens hustru och andra erfarna kvinnor ställt sig i spetsen för denna undervisning och något dess mera tagit sig af den, det hela då blifvit ganska ändamålsenligt anordnad och lemnat ett ganska godt resultat.

Landstinget beslöt år 1879 uppdraga åt folkskoleinspektörerna i länet att infordra ansökningar om bidrag till slöjdundervisningens bestridande och öfverlemna dem jemte eget utlåtande till Landstingets förvaltningsutskott samt att derjemte tillse, att dessa bidrag ickeingo användas för andra folkskolans ändamål. Vid beviljandet af ett årligt anslag af 3,000 kronor, som enligt Landstingets beslut skulle under 5 år utgå till befrämjandet af flickors undervisning i slöjd, bestämdes i öfrigt intet annat vilkor, än att 50 kronor skulle tillerkännas hvarje skola, som af folkskoleinspektör vitsordades såsom väl ordnad.

Undertecknad, Petré, anset sig, såsom folkskoleinspektör, böra i sammanhang härmed meddela, att folkskoleinspektörerna väl rådgjorde om denna angelägenhet, och beslöto, att ansökningarna skulle inom en bestämd tid vara inlemnade och att undervisningen skulle meddelas under minst ett visst antal timmar, men de tilltrrodde sig icke att utarbete en fullständig plan och regelbinda undervisningen i de vanligaste och mest oombärliga qvinliga handslöjderna, alldenstund det af förhandlingarna vid Landstinget syntes, som om Landstinget då ännu icke hade velat hafva någon dylik plan uppgjord, och de befarade, att de fordringar, som i så fall kunnat blifva framställda såsom vilkor för att få något anslag sig tillerkändt, skulle misshaga församlingarna och icke fullgöras. Om härigenom folkskoleinspektörerna

ansett sig icke kunna afgifva något godt vitsord om den undervisning, som meddelades flickorna i slöjd, och sålunda föranlett, att det beviljade årliga anslaget icke blifvit utdeladt, så hade de för visso blifvit mycket strängt klandrade och ansedda såsom de der tagit sig en makt, som dem ej tillkom; men som de nu icke ville blottställa sig för något dylikt, har det fått fortgå med denna undervisning i slöjd bäst det kunnat, och de hafva icke hvarken kunnat eller velat tillägna sig någon rättighet att härvid ingripa och reglementera.

När af det anförda framgår, att af flera sammanstötande orsaker denna för vår husslöjd så viktiga undervisning hittills ej varit på bästa sätt anordnad, då framställer sig sjelfmant den frågan: hvilka åtgärder böra vidtagas för att denna, af alla såsom särdeles magtpåliggande erkända angelägenhet må kunna ändamålsenligast anordnas och på bästa sätt blifva af Landstinget befrämjad?

Första villkoret för meddelande af en god undervisning är att läraren eller lärarinnan eger tillräcklig insigt i sitt ämne och har närmare kännedom om, huru man dervid på lämpligaste sättet bör gå till väga. I detta afseendet träffa vi på en af de största bristerna, ty i fråga om slöjdundervisningen sakna lärarinnorna i allmänhet båda dessa egenskaper, och deröfver är ej heller att undra, enär de flesta af dem icke erhållit någon grundligare undervisning i detta ämne och ännu mindre blifvit närmare underrättade om, huru man ändamålsenligast har att förhålla sig vid denna undervisning. Detta har vället att, om äfven hos det stora flertalet funnits en god vilja, de likväl förfarit utan någon plan och ordning och sålunda icke kunnat uträtta mycket med sin undervisning. Är man numera allmänt ense om, att icke hvilken qvinna som helst är duglig till att undervisa ens i en småskola, utan att hon dessförinnan inhämtat kunskaper och kännedom om sättet att undervisa, så gäller detta äfven med lika rätt i fråga om en slöjdlärarinna. Det gäller, att lärarinnan besitter ej blott en ganska stor skicklighet i handarbeten, utan äfven en viss pedagogisk förmåga att handleda dem, som undervisas.

Huru lång tid hvarje flicka bör hålla på med olika slag af arbeten beror på hennes anlag och flit, hvadan det bör tillåtas henne att få öfvergå till närmaste öfningsämne, då hon visar sig nöjaktigt kunna det, hvarmed hon sysselsatt sig; ty det skulle särskildt vara det utmärkande för denna metod, att flickan skulle sjelfständigt, utan vidare hjälp af lärarinnan, kunna utföra arbetet, innan det blir henne lofgifvet att öfvergå till en ny öfning, och torde för uppnående häraf bifogade »Normalplan för undervisningen i Malmöhus läns qvinliga slöjdekolor» tjena till ledning. (Se Bil. Litt. A.).

För att nu undervisningen må komma dem till godo, som först och främst behöfva den, d. v. s. de mindre bemedlades flickor, är det nödvändigt, att undervisningen meddelas särskildt den delen af året, då de fattigarens barn äro i tillfälle att besöka folkskolan, och synes det oss derföre vara lämpligast, att den kommer att fortgå alla de 34 veckor, under hvilka folkskolan hvarje år skall vara i verksamhet, och att 3 à 4 timmar i hvarje vecka användas till flickornas undervisning i slöjd och att vederbörande skolråd egna en sorgfällig uppsigt deröfver, att en antagen normalplan noga iakttages vid undervisningen. Rätt och billigt synes det oss ock, att de församlingar, som göra anspråk på bidrag från Landstingets sida, sjelfve skola ådagalägga sitt intresse att få en ordnad slöjdundervisning till stånd, och för sådant ändamål sjelfve bidraga med någon del af slöjdlärarynnans aflöning, och anse vi, att församlingen bör erlægga $\frac{1}{3}$, af lönen och att $\frac{2}{3}$, bestridas af anslag från Landstinget, detta senare likväl ej öfverstigande 40 kronor årligen. Detta bidrag är visserligen 10 kronor mindre, än det, som hittills utgått af landstingsmedel till hvarje slöjdlärarinna, men alldenstund vår åsigt om församlingarnas skyldighet att sjelfva något bidraga (hvilket förut ej på många ställen varit fallet), väl må anses riktig, och lärarynnans lön alltså, oaktadt ett lägre landstingsbidrag, skulle blifva något större än förut, och då vi hysa den lifliga förhoppningen, att många kommuner skola komma att inrätta slöjdundervisning, så tro vi att anspråk på högre bidrag till hvarje lärarinna ej bör ställas på Landstinget.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt anse vi, att slöjdundervisningen för flickor i folkskolan lämpligast och bäst befrämjas derigenom att:

1:o. En slöjdkurs för utbildande af slöjdlärarinnor inrättades och fortginge *en* månad årligen under tre år, efter hvilken tid länets Landstings småskolelärarynne-seminarium anses kunna fylla behovet.

Denna slöjdkurs skulle afse:

dels att göra lärarynnorna skickliga i alla de handarbeten, som kunna förekomma i folkskolan, och

dels att öfva dem uti att planmessigt leda slöjdundervisningen, och

bör alltså för vinnande af sistnämnda ändamål

en slöjdskola för flickor, i hvilken dessa erhålla fri undervisning och slöjdmateriel, sättas i samband med slöjdkursen.

Vid slöjdkursen skulle till undervisning årligen antagas 15 à 20 qvinnor, som kunde förete intyg från skolråd, att de antingen redan vid inträdessökandet voro som slöjdlärarinnor vid folkskola antagna,

eller att de efter genomgången kurs skulle blifva såsom sådana vid en viss skola anställda under minst ett år;

och derjemte skulle åt de lärarinnor, som erhållit sin utbildning vid länets Landstings småskolelärarinne-seminarium och som der förvärfvat godkänd skicklighet uti handarbeten, men ej der bekommit speciel undervisning uti sättet att handleda barn i slöjd, lemnas tillfälle att som hospitanter deltaga i slöjdkursen någon kortare tid, t. ex. en vecka, för att erhålla någon utdanning i detta hänseende.

Lärarinna, som genomgår slöjdkursen under en månad, bör af landstingsmedel erhålla ett understöd af 25 kronor samt 5 kronor till slöjdmateriel.

Lämplig lokal för slöjdkursen bör kunna erhållas kostnadsfritt antingen i Landstingets småskolelärarinne-seminarium eller möjligen i folkhögskolan Hvilan, hvilken senare, på grund af det understöd den erhåller af Landstinget, bör befinnas villig att upplåta lokal.

Lämpligast torde vara, att ordnandet och öfvervakandet af slöjdkursen uppdrages åt styrelsen för Landstingets småskolelärarinne-seminarium;

2:o. Landstinget beviljade ett visst anslag att, så långt det räcker, utdelas med högst fyratio kronor årligen åt hvarje slöjd-lärarinna, och stadgade som villkor för anslaget erhållande:

- a) att undervisning i slöjd skulle af lärarinnan meddelas i samma skola under de 34 veckor om året, då folkskolan skall vara i verksamhet, och 3 à 4 timmar i veckan;
- b) att lärarinnan skall hafva erhållit sin utbildning antingen vid Landstingets småskolelärarinne-seminarium eller vid den här förut föreslagna slöjdkursen;
- c) att församlingen bidrager med ett belopp icke understigande 20 kronor;
- d) att undervisningen hufvudsakligen bedrives efter antagna normalplanen;
- e) att minst tio flickor, i medeltal deltaga i undervisningen dagligen;
- f) att församling med en slöjdskola i regeln bör hafva företrädare till bidrag framför en annan, den der redan åtnjuter bidrag för en eller flera skolor;
- g) att vederbörande skolråd före September månads utgång till vederbörande folkskoleinspektör ingifver till småskolelärarinne-seminariets styrelse stäld ansökan om bidrag, hvilken ansökan skall vara åtföljd af uppgift om:
 - 1:o skoldistriktet och roten, hvarst slöjdundervisningen meddelas;

- 2:o lärarinnans namn med intyg om hennes slöjdtutbildning;
 - 3:o lärotiden: dagar och timmar i veckan och särskildt huru många veckor, då folkskolan är i verksamhet;
 - 4:o anordningen;
 - 5:o flickornas antal: huru många vid sista vårterminen och föregående års hösttermin och huru många, som i medeltal dagligen varit närvarande i slöjdskolan;
 - 6:o ersättningen, som utgöres af församlingen till hvarje slöjd-lärarinna;
- h) att förutnämnda styrelse, som har att fördela bidragen, låter i länskungörelsen tillkännagifva hvilka föresamlingars ansökningar blifvit bifallna.

Då någon tid åtgår, innan tillräckligt antal behörigen utbildade slöjdlärarinnor blifva att tillgå, men komiterade icke anse välbetänkt att afbryta den, i vissa fall nu mindre väl anordnade slöjdundervisningen, eller indraga de anslag, som nu utgå, torde vara nödigt att någon eftergift uti de fordringar, som i föregående 2:dra punkten mom. b. föreskrifves angående slöjdlärarinnors utbildning, må, under en öfvergångstid af tre år, med vederbörande inspektörs medgifvande få ega rum.

Under förutsättning att Landstinget gillar hvad nu utredt och föreslaget blifvit, hemställes, det Landstinget, med godkännande af komiterades uppgjorda förslag till normalplan för undervisningen i qvialig slöjd uti Malmöhus läns landstingsområdes folkskolor, ville:

1:o bevilja ett anslag af Niohundra (900) kronor årligen under tre år, att ställas till styrelsens för länets Landstings småskole-lärarinne-seminarium förfogande för att dermed, enligt kostnads-förslag (Bil. Litt. B.) bekosta den föreslagna slöjdkursen;

2:o ställa till nämnda styrelses förfogande ett anslag af Fyrtusen (4,000) kronor för år 1885, att, på sätt och under vilkor, som här förut blifvit föreslagna, utdelas med högst fyratio (40) kronor för hvarje slöjdlärarinna;

3:o uppdraga åt bemälda styrelse att årligen, tillä annorlunda beslutas, till Landstinget inkomma ej mindre med redogörelse öfver användandet af anslagen, än ock med framställning om det anslag, som kan anses behöfligt för nästföljande år; samt

4:o i skrifvelse till dels ofvanbemälda seminariestyrelse och dels till länets folkskoleinspektörer göra framställning om utförande

af hvad åt styrelsen och inspektörerna enligt Landstingets beslut uppdragits.

Lund den 12 Juni 1884.

C. D. E. Petron.

Ola Andersson.

Anders Hansson.

Leon. Holmström.

P. P. Wallin.

Bil. litt. A.

Normalplan

för undervisningen i Malmöhus läns qvinliga slöjdsolor.

1. *Ändamålet* med undervisningen i qvinlig slöjd bör vara att meddela barnen färdighet i de handarbeten, som behövas i hvarje hem, och derjemte i sådan värdefull och varaktig prydnads-slöjd, som är enkel nog att af barn i skolåren kunna inläras, samt egnar sig att pryda husgeråd och kläder i både välbergade och mindre bemedlade hem.

2. Slöjdundervisningen bör meddelas barnen i sådan *ordningsföljd*, som bäst lämpar sig för deras fattningsförmåga, i det man alltid fortgår från det enklare till det svårare, samt med lämplig omvexling, så att prydnads-söm användes såsom belöning och uppmuntran efter väl utförda nödvändighetsarbeten, och för att försköna dessa.

3. Onyttiga och öfverflödiga artiklar böra icke få tillverkas, utan hvarje arbete vara *användbart* och *nyttigt*.

4. Endast enkla och billiga materialier böra användas, på det icke någon täflan i lyx eller tillfälle till skadliga jemförelser emellan de fattiges och rikets tillgångar må uppstå. Lärarinnan bör — helet i samråd med mödrarna — bestämma hvad som skall af barnen tillverkas, men dock tillse, att denna *normalplan* väsentligen följes.

5. *Linnesöm, lagning* och *stickning* samt *kors-styngssöm* böra vara obligatoriska undervisningsämnen i slöjd; alla öfriga valfria.

6. Lärarinnan bör — isynnerhet under de senare skolåren — tillvänja barnen att så mycket som möjligt hjälpa sig sjelfva, så att de efter hand må lära sig att utan lärarinnans biträde börja och avsluta sina arbeten. Om slöjdundervisningen blifver på detta sätt ledd, skall den kraftigt bidraga till barnens *utveckling i sjelfständighet* och *duglighet*.

7. Det är af synnerligen stor vikt, att barnen få se *mönstergilt utförda prof* på alla de arter af handarbeten, hvori de undervisas, ty derigenom få de klart för sig det mål, hvarefter de böra sträfvä. Fördenskull bör lärarinnan framlägga för barnen färdiga linnesömsarbeten, lagningar m. m. eller åtminstone profflappar med alla i skolan upptagna arter af handarbeten.

8. De *arter* af qvinlig slöjd, som egna sig för folkskolan, äro: linnesöm, lagning (lappning, stoppning på tyg och stick-stopp), stickning, knapphålsöm, kors-styngs-söm, opphemta-söm, virkning, tvistsöm, hålsöm, vingåkers-söm, hvitbroderi (langett och plattsöm) samt kontursöm (kedje-styng, stjelk-styng, grenstyng).

9. Under förutsättning att barnens undervisning i slöjd kan börja vid sju års ålder, således redan i småskolan, må följande *kurser* kunna medhinnas under hvarje särskildt år. Härvid iakttages dock, att lärarinnan kan göra de ändringar, som äro behöfliga för att lämpa undervisningen efter barnens olika förmåga och fallenhet, så att å ena sidan ingen flicka får lemna en slöjdart, innan godkänd skicklighet deruti blifvit förvärfvad, och å den andra att den flicka, som kan gå raskare framåt, ej hålles tillbaka, utan får öfvergå till de följande arbetsarterna. Samma ordningsföljd bör iakttagas, äfven om slöjdundervisningen börjar vid senare ålder, hvarvid dock märkes, att de första kurserna böra kunna medhinnas inom kortare tid, så att det hela äfven i detta fall kan hinna genomgås, innan flickan lemnar folkskolan.

Första kursen (7 års ålder):

Enkel linnesöm (förstyng, efterstyng, fällning). Inläres på stramalj eller groft tyg med utdragna trådar. Tillämpas genom söm på damdukar, näsdukar, handdukar m. m.

Kors-styng i enkla rader på grof stramalj.

Andra kursen (8 års ålder):

Linnesöm. Repetition med tillägg af *rynkning*.

Virkning. Inläres på profflapp. Öfvas genom virkning af damdukar, gardinhållare, grytvantar m. m.

Opphemtasöm, på handdukar och serveter af bomulls- och linne-stramalj m. m. (»java-väf»).

Tredje kursen (9 års ålder):

Stickning. Inläres på profflapp. Ett par små strumpor stickas.

Linnesöm. Repetition.

Kors-styng på stramalj efter enkla mönster. Tillämpas på små serveter af bomulls-stramalj (»java-väfs»), på öfverdrag till sydynor, nåldynor m. m.

Fjerde kursen (10 års ålder):

Linnesöm (kastsöm, fällsöm, stickning). Inläres på proflapp. Till öfning: ett lintyg.

Smal hälsöm. Inläres på proflapp. Utföres på näsdukar, lakan, örngått, halsremсор o. d.

Märkning med kors-styng och stickning (efterstyng).

Stickning af strumpor.

Virkning af spetsar till linneplagg.

Femte kursen (11 års ålder):

Lappning på proflapp och söndriga kläder.

Hvitbroderi (langett och plattsöm). Inläres på proflapp. Öfvas på remсор, lakan, linnen, förkläden m. m.

Bredare hälsöm på örngått och lakan.

Vingåkers-söm och *twistsöm* på proflappar, små serveter af bomulls-stramalj, gardiner, små dukar m. m.

Sjette kursen (12 års ålder):

Linnesöm, knapphäls-söm. Till öfning sys en skjorta.

Stoppning på tyg (proflapp och söndriga kläder), samt *stick-stopp* (på båda sidor liknande stickade maskor) på strumpor.

Kontursöm. Inöfvas på proflapp. Användes som prydnad för åtskilliga linneplagg m. m.

Vid afgång från skolan företes en proflapp med alla inlärdas arter af söm.

10. För de särskilda arbetsarterna kunna en eller flera af följande arbeten väljas.

För *linnesöm*: damdukar, näsdukar, handdukar, lakan, örngått, dukar, serveter, förkläden, lintyg, underkläder, natttröjor, kjolar, halsremсор, kragar, skjortor.

För *virkning* (vanlig och s. k. tunesisk eller »krokning»): proflappar, damdukar, spetsar, snodder, muddar, kjolar, sjalar, små täcken.

För *stickning*: proflappar, damdukar, strumpor, sjalar, tröjor, halsdukar, muddar.

Med *prydnads-söm* kunna flere slags linneplagg utstyrras, dessutom: lysdukar, skydds-dukar, små borddukar, gardiner, lamp-brickor, ser-

veter, för serveringsbrickor, tidningshängare, små serveter för brödkorgar m. m., resväskor och arbetsväskor m. m. s., hvilka saker böra tillverkas af billigt materiel ss. med *tvättgarn* på hvitt, grått eller oblekt *linne-* och *bomullstyg* samt på hvit, grå eller oblekt *linne-* och *bomullsstramalj*.

Bil. lii. B.

Kostnadsförslag

för upprätthållande af en undervisningskurs för utbildande af
lärarinnor i qvinlig slöjd.

Understöd åt tjugo elever à 30 kr.....	kr. 600: —
Aflöning åt slöjdlärarynnan.....	» 200: —
Slöjdmateriel åt flickorna	» 50: —
Oförutsedda utgifter	» 50: —
	<hr/> Kr. 900: —

Reglemente för Malmöhus läns landstings småskole- lärarinne-seminarium i Lund.

Fastställt vid landstingets sammanträde 1881.

§ 1.

Seminariets ändamål är att bilda skickliga småskolelärarinnor.

§ 2.

Vid seminariet undervisas eleverna i följande läro- och öfningsämnen:

Kristendomskunskap, svenska språket, räkning, historia och geografi, naturkunnighet, pedagogik och metodik, välskrifning, teckning, sång, gymnastik och slöjd.

§ 3.

Med seminariet förenas en småskola, uti hvilken eleverna erhålla öfning att undervisa barnen i de till en sådan skolas lärokurs hörande undervisningsämnena.

§ 4.

Lärokursen vare följande:

Kristendomskunskap. Biblisk historia efter en kortfattad lärobok jemte någon bekantskap med nya testamentets heliga skrifter; Luthers lilla katekes och den antagna utvecklingen med dertill hörande bibelspråk; valda psalmer och psalmverser.

Svenska språket. Öfningar i väl läsning och rättskrifning; handledning att uppfatta och återgifva innehållet af lästa stycken; det hufvudsakligaste af form- och satsläran; öfningar i språkets skriftliga användande.

Räkning. Färdighet i de fyra räknesätten i hela tal och bråk med tillämpning på enklare praktiska uppgifter, jemte öfning i hufvudräkning.

Historia och geografi. Kunskap i det allmännaste af fäderneslandets historia och geografi.

Naturkunnighet. Kort framställning af människokroppens byggnad och vård samt kännedom om de mera allmänt förekommande naturföremål, som lämpa sig för åskådningsundervisningen.

Pedagogik och metodik. En med praktiska öfningar förenad anvisning om småskolans uppgift och anordning, jemte de i densamma förekommande läro- och öfningsämnenas, särskildt skriffläsningens och läskädningsundervisningens metodiska behandling.

Välskrifning. Öfningar till vinnande af en jemn och redig handstil.

Teckning. Teckning af rät- och krokliniga figurer, dels efter lärarens företeckning, dels efter lämpliga plancher.

Sång. Tonträfningsöfningar; sång af koraler och andra lättare stycken jemte handledning att inöfva enkel gehörsång.

Gymnastik. Pedagogisk gymnastik¹⁾.

Slöjd. Nyttig qvinlig slöjd²⁾.

§ 5.

Lärotiden vid seminariet omfattar åtta månader, fördelade i vår- och hösttermin: den förra från medlet af Januari till början af Juni, den senare från början af September till medlet af December.

§ 6.

Hvarje dag före första lärotimmen egnas $\frac{1}{4}$ timme åt gemensam morgonandakt med sång, bön och bibelläsning. Dagens arbete afslutas med bön och sång.

§ 7.

Fördelningen af lärotimmarne sker i hufvudsaklig öfverensstämmelse med följande undervisningsplan:

Kristendomskunskap.....	4—5	timmar
Svenska språket	8	»
Räkning	4—5	»
Historia och geografi.....	2	»
Naturkunnighet	2	»
Pedagogik och metodik.....	1	»
Välskrifning	2	»
Teckning.....	2	»
Sång	2	»
Gymnastik	2 ³⁾	»
Slöjd	2 ⁴⁾	»

Summa 31 à 33 timmar.

¹⁾ efter gymnastiktabeller af Norlander och gymnastiska dagöfningar af Liedbeck.

²⁾ efter den af landstinget utgifna normalplanen för undervisning i qvinlig slöjd.

³⁾ 4 halftimmar.

⁴⁾ Den hufvudsakligaste undervisningen i slöjd meddelas eleverna under sommarferien.

Åt de praktiska öfningarna i småskolan egnas 12 timmar¹⁾ i veckan, sålunda, att under 4 af de åt undervisningen i svenska språket anslagna timmar förekommer praktisk öfning vexelvis för någon af de grupper, i hvilka eleverna vid dessa öfningar äro delade; och på samma sätt under 2 af undervisningstimmarne i räkning samt under 4 timmar, då undervisning meddelas i välskrifning och teckning, hvarjemte dessutom 2 särskilda timmar för samma ändamål användas. Åhörande af undervisning eger rum omkring 6 timmar²⁾ i veckan, så ordnade, att hvarje grupp åhör en lektion i kristendoms-kunskap, en i modersmålet och en i räkning. I samband med de praktiska öfningarna förekommer granskning af elevernas lektioner, och användas för detta ändamål 2 timmar i veckan. För deltagande i praktiska öfningar och granskning af lektioner äro eleverna delade i tre grupper; för åhörande af lektioner och för öfning i slöjd i två grupper.

§ 8.

Vid seminariet anställles en *första lärarinna*, hvilken skall meddela den hufvudsakliga undervisningen i läroämnena 24—26 timmar i veckan, af hvilka dock några må utbytas mot ledning af praktiska öfningar, om så befinnes lämpligt; hvarjemte hon utom dessa undervisningstimmar skall rätta elevernas skriftliga arbeten; en *lärarinna* för meddelande af undervisning i öfningsskolan och ledning af de praktiska öfningarna, sammanlagdt 28—30 timmar i veckan; äfvensom *biträdande lärare* eller *lärarinnor* i öfningsämnena.

§ 9.

Första lärarinnan åligger, utom undervisningskyldighet, att med biträde af lärarinnan i öfningskolan *sorgfälligt vaka* deröfver, att eleverna såväl å läroinrättningen som eljest iakttaga den ordning, flit och sedlighet, som af dem, med särskildt hänseende till den lefnadskallelse, hvartill de förbereda sig, bör fordras;

att föra matrikel, dagbok samt termins- och examenskataloger öfver seminariets elever;

samt att handhafva närmaste värden om seminariets materiel och lokaler.

Alla vid seminariet anställda lärarinnor och lärare iakttaga de råd och anvisningar, som i fråga om lärjungarnes undervisning och handledning meddelas af seminariets styrelse.

¹⁾ Dessutom för praktiska öfningar i gymnastik 4 halftimmar och i slöjd 2 timmar i veckan.

²⁾ Dessutom följa enskilda elever under hela dagar turvis undervisningen i öfningskolan.

§ 10.

För att vinna inträde såsom elev vid seminariet erfordras, att sökanden genom egenhändigt skriven ansökan till seminariets styrelse före läsårets början anmäler sig och dervid genom behörigt intyg¹⁾ styrker sig

hafva begått H. h. nattvard,
 ega god kristendomskunskap,
 vara känd för ett godt uppförande,
 hafva sin hemort inom landstingsområdet,
 hafva uppnått sjutton års ålder²⁾,
 samt vara vaccinerad.

Vid anstaldt förhör bör inträdessökande ådagalägga följande insigter och färdigheter:

1. Säker och flytande innanläsning afvensom förmåga att redogöra för innehållet af det lästa samt någorlunda felfri rättskrifning³⁾.

2. Läslig handstil.

3. Färdighet att använda de fyra räknesätten i hela tal.

Till elev må ingen antagas, hvilken är behäftad⁴⁾ med smittosam sjukdom eller så beskaffadt kroppelyte, som gör henne oskicklig till lärarinna, ej heller någon, som helt och hållet saknar musikaliska anlag⁵⁾, så vida denna brist ej uppväges af särdeles goda fattningsgåfvor eller under tjänstgöring i småskola ådagalagd fallenhet för undervisning.

Elev, som under längre tid än ett år icke deltagit i undervisningen vid seminariet och derefter söker inträde, skall undergå förhör i likhet med öfriga inträdessökande.

Bland de i inträdessexamen godkända, som icke blifvit till elever antagna, må utses några, hvilka, i fall platser blifva lediga, ega rätt att inom slutet af läsårets första månad taga inträde såsom elever vid seminariet.

§ 11.

Vid läsårets slut anställes afgangsexamen i närvaro af sakkunnig person, som af chefen för kongl. ecklesiastik-departementet dertill för-

¹⁾ Sökande, som åtajt uti undervisning vid seminarium eller läroverk eller tjänstgjort vid skola, skall förete derifrån meddeladt betyg.

²⁾ Sökande öfver 30 år emottages icke såsom elev, derest hon icke under minst ett år med gods vitsord tjänstgjort på eget ansvar i småskola eller folkskola.

³⁾ Dessutom önskas, att inträdessökande besitter någon öfning att skriftligen återgifva en muntlig framställning.

⁴⁾ Vederbörligt läkarebetyg bör derföre antingen bifogas ansökningen eller företes vid inträdesförhöret.

⁵⁾ förmåga att rätt uppfatta och återgifva toner.

ordnats, enligt kongl. kung. den 5 Juni 1885; och bör jemväl ordföranden i seminariets styrelse härvid närvara.

Tillträde till afgangsexamen ega de elever, som begagnat undervisningen vid seminariet under en vårtermin och en hösttermin.

Afgangsexamen är dels teoretisk, dels praktisk. Elev, som i den förra icke erhållit betyget godkänd i kristendomskunskap, eller svenska språket, eller räkning, eger icke tillträde till den praktiska afgangsexamen, som består i ådagaläggande af undervisningskicklighet samt färdighet i öfningsämnen; och den elev, som i detta praktiska prof icke ådagalagt godkänd undervisningskicklighet samt godkänd färdighet i välskrifning och slöjd, bör, för att kunna erhålla afgangsbetyg, undergå ny fullständig afgangsexamen.

Elev, som begagnat undervisningen vid seminariet under ett år, må med styrelsens medgifvande fortsätta kursen under hela följande läsåret eller endast under höstterminen.

Styrelsen må ega att bortvisa elev, som visat sig vara olämplig till lärarinna.

§ 12.

Afgangsbetyg, innehållande intyg, att examen egt rum, såsom kongl. kung. den 5 Juni 1885 föreskrifver, och affattade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de formulär, som äro gällande för afgangsbetyg från folkskolelärare-seminarierna, utfärdas af första lärarinnan och påtecknas af styrelsens ordförande.

§ 13.

Elev vare förpliktad att vid lästermins början på bestämd dag inställa sig å seminarium, utan så är, att hon inför första lärarinnan kan styrka giltigt förfall.

Vid den dagliga undervisningen bör elev likaledes på bestämd tid infinna sig å lärorummet.

Önkar elev för enskild angelägenhet ledighet från undervisningen någon dag eller timme, ankomme det på första lärarinnan att dertill gifva tillåtelse.

Eleverna åligger att städes iakttaga ett stilla och sedligt uppförande, villigt underkasta sig den för dem bestämda ordningen, visa aktning och lydnad för sina lärarinnor och lärare samt vid förekommande försäelse hörsamma deras tillrättavisning och förmaning.

Om någon elev felar mot dessa föreskrifter, är hon, efter försäelsens beskaffenhet, underkastad enskild varning af första lärarinnan eller den ledamot af styrelsen, som utför den närmaste tilleynen öfver seminariet.

Elev, som af varning icke låter rätta sig, utan ådagalägger fortsatt felaktighet eller olydnad, eger styrelsen att bortvisa från seminariet.

§ 14.

Seminariets angelägenheter vårdas af en styrelse, bestående af fem medlemmar, af hvilka fyra väljas af landstinget, hvardera på fem år, och en utses af desse, såsom i § 16 närmare bestämmes, för ett eller flera år.

Af de fyra medlemmar, som af landstinget blifvit valda, utgår årligen en, under första omgången i den tur, som genom lottning inom styrelsen bestämmes, men sedermera efter tjänsteålder.

För att vid ordinarie medlems förhinder efter kallelse tjänstgöra i styrelsen väljer landstinget dessutom två suppleanter, hvardera för fem år.

Afgången medlem af styrelsen äfvensom suppleant kan återväljas.

Styrelsen väljer inom sig ordförande och vice ordförande samt fördelar förvaltningsbestyren mellan ledamöterna så, som lämpligast finnes.

Styrelsen sammanträder, på ordförandens kallelse, så ofta ärendena det fordra.

Ej må af styrelsen fattas beslut, om ej minst tre medlemmar dervid äro tillstädes.

Vid sammanträdena föres ett kort protokoll.

§ 15.

Styrelsen åligger

1:o att antaga all vid seminariet erforderlig personal samt fördela och i mån af behof genom särskilda instruktioner närmare föreskrifva personalens skyldigheter;

2:o att behörigen redovisa seminariets samtliga medel och tillhörigheter samt under sitt ansvar låta öfver förvaltningen föra och för hvarje kalenderår inom utgången af Mars månad det nästföljande afsluta samt derefter vederbörande revisorer för granskning tillhandahålla fullständig, verifierad räkenskap;

3:o att hvarje år för det nästföljande upprätta förslag öfver seminariets inkomster och utgifter samt förslaget jemte revisorernes berättelse med deraf möjligen föranledt utlåtande, äfvensom de öfriga framställningar och förslag, som af seminariets behof påkallas, till årets landsting i god tid för pröfning ingifva och dervid tillika göra anmälan om inträffade ledigheter i styrelsen samt om de medlemmar och suppleanter, hvilka äro i tur att derifrån afgå.

§ 16.

Styrelsen utser en kompetent person, som skall å dess vägnar utöfva den närmaste uppsigten öfver seminariet och ledningen af dess verksamhet; och skall han derjemte vara ledamot af styrelsen med rösträtt i likhet med de af landstinget valda ledamöterna, utom i ärenden, som röra hans egen förvaltning; och åligger denne inspektör:

1:o att å styrelsens vägnar utöfva den närmaste uppsigten öfver seminariet och ledningen af dess verksamhet, noga tillse, att den för undervisningen fastställda ordningen till alla delar iakttages, och att lärarinnorna och lärarne noggrant uppfylla sina åligganden, börande han fördenskull med uppmärksamhet följa deras undervisning samt meddela dem de råd och anvisningar, han finner nödiga;

2:o att efter samråd med lärarinnor och lärare uppgöra förslag till lärokurser, läsordning och antagande af läroböcker, hvilket förslag skall inlemnas till styrelsen för stadfästelse;

3:o att om tiden för läroanstaltens öppnande och om villkoren för elevens antagande i behörig tid meddela underrättelse i länskungörelserna samt i några inom länet mera spridda tidningar;

4:o att med biträde af första lärarinnan anställa inträdesförhör;

5:o att i synnerhet under sista delen af lärokursen med uppmärksamhet följa elevernas framsteg såväl i insigter och färdigheter som i undervisningsskicklighet samt vid afgangsexamen deltaga i bedömandet af hvarje elevs mogenhet, med rättighet att underkänna, i den händelse han finner någon elev underhållig;

6:o att föra räkenskaperna äfvensom föra protokoll vid styrelsens sammanträden; att uppsätta och utskrifva expeditioner samt ordna och förvara seminariet rörande handlingar;

7:o att i samråd med styrelsens ordförande vidtaga de tillfälliga anordningar, som kunna emellan styrelsens sammanträden finnas nödiga.

§ 17.

För granskning af seminariets räkenskaper och förvaltning utser landstinget för två eller flera år två revisorer samt en suppleant.

Revisorerna sammanträda å seminariet efter kallelse af styrelsen samt böra öfver sin granskning till landstinget före den 1 Juni afgifva berättelse, som lemnas till styrelsen för att med dess utlåtande till landstinget befordras.

V.

Färs, Frosta, Östra Göinge, Vestra Göinge, Gerds och Willands kontrakt.

Det inspektionsområde, som under sista femårsperioden varit mig ombetrodt, har ett ytinnehåll af omkring 45 qvadratmil och omfattar tvenne kontrakt inom Malmöhus och fyra inom Kristianstads län med tillsammans 66 pastorat och 115 skoldistrikt sammanfallande med församlingarna uti de 6 kontrakten. Vid 1886 års slut fanns inom hela detta område ett invånareantal af 178,246 med 29,854 barn inom 7—14 år, som undervisats uti olika undervisningsanstalter.

Då vid samma tid 1882 uppgifterna visa för den delen af inspektionsområdet, som tillhör Malmöhus län, en folkmängd af 59,021 med 9,997 barn, och den andra delen, som tillhör Kristianstads län 114,784 invånare med 19,100 barn eller tillsammans i hela distriktet 173,805 invånare och 29,097 barn, så synes häraf att invånareantalet under denna tid ökats med 3,441 och barnantalet med 757.

I. Undervisningsanstalter.

Inom hela inspektionsområdet funnos vid 1886 års slut 226 folkskolor, deraf 204 fasta och 22 flyttande; 35 mindre folkskolor, af hvilka 33 fasta och 2 flyttande; 233 småskolor, hvaraf 186 fasta och 47 flyttande; och då uppgifterna för 1882 visar 200 fasta och 18 flyttande folkskolor, 35 fasta och 7 flyttande mindre folkskolor samt 175 fasta och 53 flyttande småskolor, så synes häraf, att under de senaste fem åren folkskolornas antal ökats med 4 fasta folkskolor och 4 flyttande, men deremot hafva de mindre folkskolornas antal minskats med 2 fasta och 5 flyttande och småskolornas antal ökats med 11 fasta, men deremot minskats med 6 flyttande.

Vid fördelning på de olika kontrakten kommer förhållandet mellan folkmängden och antalet skolor att visa sig sålunda:

i Frosta	kontrakt med 30,141 inv. o. 98 skolor finnes 1 skola på 307						
» Färs	d:o	d:o	29,880	d:o	86	»	1 d:o 345
» Gerds	d:o	d:o	21,583	d:o	67	»	1 d:o 322
» V. Göinge	d:o	d:o	31,193	d:o	86	»	1 d:o 362
» Ö. Göinge	d:o	d:o	28,835	d:o	79	»	1 d:o 366
» Villands	d:o	d:o	36,644	d:o	78	»	1 d:o 469

Hvad lärare- och lärarinneantalet beträffar, så funnos vid 1882 års slut inom hela inspektionsområdet 200 ordinarie folkskollärare och 4 ordinarie lärarinnor samt 6 extra ord. lärare och 2 lärarinnor jemte i folkskola biträdande 2 lärare och 5 lärarinnor, i mindre folkskolor 8 lärare och 31 lärarinnor, i småskolor 6 lärare och 227 lärarinnor, hvartill särskildt för öfningsämnena 4 lärare och 13 lärarinnor; men vid 1886 års slut funnos 222 ord. lärare, 7 lärarinnor, 2 extra ord. lärare och 3 lärarinnor och 5 biträdande lärarinnor; i mindre folkskolor 10 lärare och 25 lärarinnor samt i småskolor 15 lärare och 233 lärarinnor, hvadan hela lärarepersonalen ökats med 31.

Vill man nu se huru lärarekrafterna ställa sig i förhållande till barnantalet uti de olika kontrakten, så visar det sig att

i Frosta	kontrakt finnes 1 lärare på 50 barn						
» Färs	d:o	d:o	1	d:o	58	d:o	
» Gerds	d:o	d:o	1	d:o	48	d:o	
» Vestra Göinge	d:o	d:o	1	d:o	50	d:o	
» Östra Göinge	d:o	d:o	1	d:o	67	d:o	
» Willands	d:o	d:o	1	d:o	57	d:o	

Att undervisningsväsendet således på de senare åren på ett tillfredsställande sätt förbättrats och att såväl lokaler som lärarekrafter i mån af behof anskaffats för undervisningens befrämjande, framgår af de här lemnade uppgifterna.

Visserligen finnes det ett och annat skoldistrikt, der en förbättring af skolväsendet vore önskelig, men på de ställen, der detta ännu ej kunnat ske, har ingalunda ovilja och bristande intresse för barnens undervisning sin grund i detta förhållande, utan man får snarare söka orsaken härtill dels uti den stora svårighet, som möter vid ett ändamålsenligt ordnande af folkskoleväsendet uti församlingar med ganska stor utsträckning, och dels uti vissa församlingars mindre goda ekonomiska omständigheter.

Enskilda skolor finnas hufvudsakligen i Kristianstad, der trenne dylika nemligen garnisonskolan för gossar och flickor och Dahlska flickskolan, som endast är afsedd för flickor af stadens borgare och handverkare, grunda sig på enskilda donationer och hafva hvardera sin särskilda styrelse. Afvenledes kunna sådana skolor förekomma

uti större församlingar, der de inrättas af privatlärare eller lärarinnor, och der andra ämnen än de till folkskolan hörande kunna förekomma. Men bland de enskilda skolorna anser jag mig böra omnämna den af enkefru Charlotte Dahl född Trolle i Fulltofta inrättade skolan för flickor. Uti denna flickskola, kallad »Minnet», meddelas undervisning endast uti folkskolans läro- och öfningsämnen åt flickor tillhörande nämnda församling. Varmt intresserad för det uppväxande släktets undervisning och uppfostran, har fru Dahl på egen bekostnad låtit uppföra ett särdeles prydligt skolhus omslutet af en vacker trädgård. Huset inrymmer utom bostad åt lärarinnan en större lässal och slöjdsal, och äro salarna försedda med prydliga skolmöbler samt tidsenlig och behöflig skolmateriel; ty skolans välvilliga beskyddarinna låter intet fattas, som är behöfligt för undervisningens befrämjande. Uti slöjdskolan undervisas barnen uti alla de handarbeten, som kunna förekomma i hemmet, och de mera försigkomna eleverna få äfven lära sig en del prydnadsarbeten. Lärarinnans aflönande samt skolans underhåll påkostas helt och hållet af skolans stiftarinna.

Slöjdskolor för flickor finnas på ganska många ställen och bruka antingen skollärarnes hustrur eller småskolelärarinnorna bestrida denna art af undervisning. På några få ställen har man äfven börjat införa slöjdundervisning för gossar, och de församlingar, der sådana skolor redan hafva utöfvat sin verksamhet äro: Vidtsköfve, Färslöf, Sörby, Åkarp och Fjelkestad samt Kristianstad. Uti alla dessa skolor meddela lärarne undervisning, utom i Kristianstad, der särskild lärare för detta ändamål aflönas. Lärarne hafva genomgått en slöjdundervisningskurs uti Önnestads folkhögskola. De mig förevisade arbetena hafva varit i snickeri, träsnideri, borstbinderi, samt i korg- och halmflätning och röja dessa arbeten särdeles goda anlag hos gossarne på samma gång som de vittna om hög och lust hos dem för denna undervisningsgren. Uti de flesta utaf dessa skolor få barnen sjelfva de arbeten de i skolan tillverka; men då de sedan i hemmen icke alltid kunna förskaffa sig de verktyg, som äro nödvändiga för slöjdarbetets fortsättande och således komma att glömma hvad de i skolan lärt sig att utföra med sina händer, så har jag uppmänt vederbörande skolråd: att i stället försälja barnens arbeten och af härför influtna medel bilda en kassa och inköpa verktyg, så att barnen vid sin afgang från skolan kunna få sig en passande verktygsamling och således sättas i tillfälle att genast på egen hand utveckla sin redan inhemtade slöjdekunnighet. Man bör hoppas att den tid icke skall vara så långt aflägsen, då staten och kommunerna taga dessa skolor på ett kraftigare sätt om hand och med frikostigare understöd, än hvad hittills skett, befordra denna verksamhet. Och detta skall helt säkert ske, då man verkligen kommit att inse den stora betydelse denna

art utaf undervisning har för folkskolans barn, hvilka ju äro ämnade att utgå i lifvet såsom dugliga och nyttiga arbetare. Icke allenast uti pedagogiskt och materiskt hänseende hafva dessa skolor sin betydelse för det uppväxande släktet, emedan, med den sysselsättning som handarbetet gifver, barnen tillvänjas från början sträng ordning och uppmärksamhet, ty dertförutan kan icke något dugligt arbete åstadkommas; på samma gång som barnen redan under sina skolår vinna en viss färdighet uti slöjdarbetet, som har sin stora betydelse för dem, då de en gång lemna skolan för att utgå i det praktiska lifvet, der deras arbetsduglighet kommer att tagas i anspråk; utan äfven i moraliskt hänseende hafva dessa skolor sin betydelse för folkskolans barn, emedan derstädes kärleken till arbetet väckes uti barnasinnets och barnen lära sig att inse, huru väl och nyttigt man kan använda hvarje ledig stund genom utförandet af något handarbete, i stället för att sysselsättas användande tiden eller tillbringa den uti sådana sällskap, der icke något godt är att lära. Då jag sett dessa nätta och prydliga arbeten förfärdigade i de få slöjdskolor, som finnas inom distriktet, så har jag ej kunnat undgå att tänka på hvilka stora fördelar det skulle blifva för vårt land och folk, om slöjdskolor i allmänhet vore förenade med våra folkskolor, ty man skulle då snart nog få se hushöljden mera allmänt utöfvas uti våra hem, der den numera tyckes vara nästan bortglömd. Och om folkskolans barn finge i våra skolor tillägna sig någon arbetsvana och slöjdskicklighet, så skulle man måhända icke behöfva från utlandet införskrifva en mängd olika alster, som kunde åstadkommas inom vårt eget land och bereda en välbehöfelig arbetsförtjenst åt mångt fattigt hem under den tiden på året, då det för den arbetande klassen är svårt, ja ofta ej möjligt att förskaffa sig något annat arbete.

Fortsättningsskolor hafva endast på några få ställen inrättats inom inspektionsområdet och deras antal har ett år utgjort fyra, men under år 1886 hafva endast tvenne sådana varit i verksamhet. Lästiden i dessa skolor har varit ganska olika fördelad. På ett ställe har undervisningen fortgått i en följd från den 1 Januari till den 16 Februari med 30 timmars läsning i veckan; på ett annat har man delat den på tvenne terminer från den 2 till den 15 Januari samt halfva Juli månad med 30 timmars undervisning i veckan och äfvenledes har man förlagt undervisningen till aftnarne från den 8 Januari till den 7 Mars samt från den 4 November till den 20 December med 2:ne timmars daglig undervisning. Orsaken till att så få skolor af detta slag inrättats kan visserligen hafva sin grund uti de ökade utgifter, som härigenom drabba församlingarna, men hufvudsakligen beror det derpå, att man haft svårt att finna en lämplig tid för dessa skolors verksamhet,

då man icke fått förlägga en sådan skola inom folkskolans lästid, hvilket jag icke kunnat tillstyrka, då det enligt mitt förmenande icke skulle vara till gagn, utan tvärtom till skada för undervisningen i folkskolan, om någon del af den bestämda tiden för denna skolas arbete användes till fortsättningskola. Sedan nu Kongl. M:ts nådiga kungörelse af den 29 April 1886 medgifver församlingarna rättighet att anordna fortsättningskolor på en tid, som kan, med afseende på lokala förhållanden, vara för hvarje församling lämplig, och dessa skolor numera kunna, i likhet med hvad som redan medgifvits städerna, afvenledes förläggas till aftnarne, så kan man ju hoppas att dylika skolor komma att anordnas på flera ställen, än hvad hitintills skett. I städerna, der man har flera lärarekrafter att tillgå och på hvilka undervisningen i aftonskolorna kan fördelas och der det icke finnas några nämnbara svårigheter för eleverna att åtnjuta undervisning, kan det ju blifva lätt att anordna dessa skolor; men på landet der endast en lärare finnes, faller det sig svårare, ty sedan han läst hela dagen i folkskolan, är han trött utaf dagens arbete och det blir derföre ganska ansträngande för honom att hvarje afton fortsätta undervisningen, synnerligast som det ju är andra kurer, han der skall genomgå och derföre också behöfver någon förberedelse innan han börjar sin nya verksamhet i denna skola. Och hvad barnen beträffar, så hafva de merändels lång väg till skolan och vägarne äro den mörkare tiden af året svåra att färdas på, hvilket allt gör, att utsigterna icke tyckas vara stora för att fortsättningskolornas antal i någon betydligare mån skall komma att ökas, utom i större byar, der barnantalet är stort och väglängden obetydlig. Att folkundervisningen skulle vinna derpå att fortsättningskolor mera allmänt inrättades i församlingarna kan ju ej bestridas, ty derigenom skulle de barn, som utgå från folkskolans öfre afdelning kunna få sina redan inhemtade kunskaper icke allenast befastade, utan äfven mera utvecklade och frukterna af deras skolgång skulle mera komma att visa sig uti det praktiska lifvet, än hvad nu mångenstädes är fallet, då barnen vid 13 å 14 års ålder utgå från skolan och der efter icke i allmänhet få tillfälle till någon boklig sysselsättning, utan derföre i mer eller mindre mån glömma hvad de i skolan kunnat inhemta. Kunde man få fortsättningskolan förlagd till Juni och Juli månader och bland undervisningsämnena äfven inginge slöjd, så skulle enligt min tanke, åtminstone barn af de föräldrar, som hafva råd att hafva dem hemma och sådana barn, som redan i folkskolan hafva fått någon öfning i slöjd, säkert infinna sig; men de mindre bemedlades barn, som hafva tagit sig tjenester kunde man nog icke påräkna, emedan högst få husbönder skulle gifva dem ledighet från arbetet, för bevistandet af en fortsättningskola.

II. Skolreglementen.

Uti alla skoldistriktet finnas skolreglementen vederbörligen stadfästade, och föräldrade reglementen hafva blifvit omarbetade i öfverensstämmelse med Domkapitlets förslag till reglemente för folkskolor och småskolor i Lunds stift af den 30 Mars 1881. Äfvenledes i sådana reglementen, som icke kunnat kallas föräldrade, men ändock stadfästade före Domkapitlets meddelade förslag, har jag yrkat på en förändring i öfverensstämmelse med nämnda förslag, på det att hufvudsaklig öfverensstämmelse uti föreskrifterna för alla folkskolor inom stiftet måtte komma till stånd och senare årens utkomna författningar rörande folkskoleväsendet måtte uti de nya reglementena blifva iakttagna; och hafva de allra flesta skolråd vidtagit dessa förändringar, så att högst få ställen inom distriktet finnas der nya fastställda reglementen saknas, och der så varit fallet har man varit betänkt på att snarligen afhjelpa den påpekade bristen i detta hänseende.

III. Skollokaler.

Vid 1886 års slut funnos inom inspektionsområdet 356 egna skolor och 103 förhyrda och då vid 1882 års slut funnos 334 egna och 121 förhyrda, så synes häraf att under femårsperioden de egna skolorna hafva ökat med 22 och de förhyrda minskats med 18. På åtskilliga ställen, der lokalerna befunnits för trånga och icke kunnat lemna nödigt utrymme åt det stora barnantalet, har man lofvat att, så fort som möjligt, företaga de förbättringar, som befunnits vara af behovet påkallade.

I allmänhet hållas såväl skollokalerna som lärarnes enskilda rum i god ordning och synnerligast visa sig de skollokaler uti ett snyggt och städadt skick, der särskilda afklädningsrum finnas för barnen och der man tillhåller dem att ombyta skodon, innan de få inträda uti lässalarna. Men kan man i detta hänseende väl vitsorda de flesta egna skollokalerna, så är detta icke i allmänhet fallet med de förhyrda, som merendels icke erbjuda den bekvämlighet eller kunna hållas så ordentliga och snygga, som de egna, hvarföre också de församlingar, som icke utaf ekonomiska skäl äro dertill förhindrade, söka att skaffa sig egna skolor, så snart de se sig i tillfälle dertill, hvilket ju också synes af ofvan angifna förhållande med de egna skollokalernas förökade antal.

De församlingar, som påkostat nya skolhus eller vidtagit tillbyggnader och större reparationer af äldre skolhus äro: Gårdstånga, Hallaröd, Hurfva och Hörby (der 1 folkskole- och 2:ne småskolehus nybyggts samt 2:ne gamla skolhus utvidgats och tidsenligt förbättrats, hvarjemte en ny folkskola inrättats uti ett på 10 år förhyrdt lämpligt hus); Lyby en småskola nybyggd; Löfvestad en folkskola med småskola; Röddinge en småskola; Vanstad en folkskola med småskola; Fogeltofta en småskola; Nosaby en folkskola med småskola; Näsrum en folkskola; Rinkaby en småskola; Vå en folkskola; Brönnestad en småskola; Gumlösa en småskola; Matteröd en småskola; Mellby en folkskola; Heseleholms folkskola i Stoby utvidgad; Vankifva en folkskola; Vinalöf en småskola; Åkarp tvenne folkskolehus; Farstorp en folkskola med småskola; Håstveda en folkskola; Strö en småskola; Degeberga en folkskola med småskola; Köpinge en folkskola med småskola; Linneröd en folkskola med småskola; Maglehem en folkskola med småskola; Träne en folkskola samt Kristianstad, der en särdeles pryddlig och kostbar folkskola uppförts, som inrymmer utom skolsalarne 2:ne rymliga salar afsedda för undervisning i slöjd. Ritningarna till alla dessa skolhus hafva blifvit af mig granskade och godkända, och om än icke alla dessa byggnader äro i full öfverensstämmelse med normalritningarna, så äro de dock alla prydliga och på ändamålsenligt sätt inredda samt försedda med tidsenliga skolmöbler.

IV. Undervisningsmaterielen.

Hvad undervisningsmaterielen i såväl folkskolor som småskolor beträffar, så är den i allmänhet af god beskaffenhet. På ett och annat ställe har jag dock funnit mig föranlåten att uppmana vederbörande att förbättra och öka förrådet af skolmateriel. Hvad åter de flyttande skolorna beträffar, så är materielen der icke alltid tillräcklig och det lilla förråd som finnes är i allmänhet icke väl medfaret, hvilket till en del har sin grund uti de ständiga flyttningarna från ett till ett annat ställe. Men om man icke är särdeles benägen att skaffa dessa slags skolor tillräcklig materiel, så synes man deremot vara mera frikostig mot de fasta skolorna; ty på icke så få ställen finnes största delen af den skolmateriel, som Kongl. Ecklesiastik-Departementet håller tillhanda och om något fattas, så är man i allmänhet villig att anskaffa, hvad som ytterligare behöfves. De egentliga läroböckerna jemte nya testamenten och psalmböcker anskaffa föräldrarna sjelfva åt sina barn, så framt de icke af fattigdom äro uretåndssatta dertill, då skolan till-

handahåller äfven dessa barn böcker; hvarjemte på många ställen skolan håller barnen med räknetaflor och skrifböcker.

V. Anteckningsböcker.

De föreskrifna anteckningsböckerna: hufvudbok, dagbok och examenskatalog finnas uti alla folkskolor. Uti småskolorna finnes alltid dagbok och på många ställen äfven examenskatalog. Anteckningsböckerna äro i allmänhet ordentligt förda och uti ett anyggt och vårdadt skick. På de flesta ställen har man anskaffat tidsenliga bokföringsblanketter, så att de uppgifter, som skollärarne hafva att årligen afgifva, kunna till följd häraf blifva ganseka noggranna. På åtakilliga ställen har jag funnit böcker för anteckning af befintlig skolmateriel samt förteckning öfver de inom skolåldren varande barnen, och på de ställen, der ej sådana förteckningar funnits, har jag uppmanat vederbörande att upprätta dylika.

VI. Undervisningstiden.

I allmänhet är undervisningstiden uti folkskolorna bestämd till 8 månader, utom på sådana ställen, der icke någon särskild småskola finnes, utan läraren i folkskolan äfven har en afdelning småskolebarn att undervisa, då undervisningstiden är utsträckt till 9 å 9½ månader. Den dagliga undervisningstiden är öfverallt ordnad i öfverensstämmelse med gällande stadgar, och man tyckes också öfverallt punktligt iakttaga att barnen vid hvarje lektionstimmas slut få sin rastetid af 5 å 10 minuter, under hvilken tid äfven skollokalerne vädras och förses med frisk luft.

VII. Undervisningen.

Då församlingarna numera i allmänhet anskaffat lämpliga skollokaler och tidsenlig skolmateriel samt skolornas verksamhet på ett ändamålsenligt sätt blifvit ordnad, derigenom att man indelat folkskolans barn uti vissa klasser och infört ordentliga kurser uti de särskilda klasserna samt sökt ordna undervisningen efter normalplanens föreskrifter, så har också undervisningen på alla sådana ställen kunnat bedrivas på ett tillfredsställande sätt, och man kan derföre påstå, att den gått i ioke ringa mån framåt, synnerligast på sådana ställen, der

yngre krafter med bättre kunskaper och undervisningskicklighet ersatt de äldre. Sådant är förhållandet äfven med småskolorna, der man öfverallt infört en tvåårig kurs med bestämda kurser för hvardera afdelningen, och om då småskolelärarinnorna äfvenledes genomgått någon god undervisningsanstalt och utbildats för sitt kall på ett ändamålsenligt sätt, så blifva barnen uti dessa skolor väl förberedda för sitt inträde uti folkskolan, hvilket också gör att denna senare kan fortsätta undervisningen på ett normalt sätt. På några få ställen, der icke ett tillräckligt antal småskolor funnits, utan der småskolan arbetat på 2 å 3 olika ställen inom församlingen, och der således barnen icke haft tillräcklig tid att genomgå de kurser, som äro oundgängligen nödvändiga för att kunna intagas uti folkskolan, har det visat sig, huru svårt folkskolan haft för att kunna genomgå det bestämda kursprogrammet med folkskolans barn, och många af dessa hafva fått utgå från folkskolan med endast minimikunskap.

Hvad nu det metodiska förfarandet vid undervisningen uti de särskilda läroämnena beträffar, så har ingen större förändring härutinnan försiggått, utan har detta fortgått uti samma riktning, som föregående berättelser omförmåla.

Uti småskolorna begagnas i allmänhet skrifläsemetoden och på några få ställen äfven ljudmetoden. Åskådningsöfningar ingå äfvenledes uti undervisningen uti alla de småskolor, som äro försedda med ändamålsenlig åskådningsmateriel, och sådan anskaffas merendels välvilligt, då nödvändigheten häraf framhålles. Öfver allt börjar man uti småskolans första klass *kristendomsundervisningen* med biblisk historia, som lärarinnan muntligen föredrager för barnen och derefter utfrågar det för dem berättade, och först uti andra klassen börjar katekesläsningen, hvilken vanligen sträcker sig till utanläsning icke allenast af textorden utan äfven af utläggningen, hvarföre också barnen vid sitt inträde uti folkskolan vanligtvis kunna läsa Luthers lilla katekes obehindradt utantill, ett kunskapsmått, som föräldrarna på många ställen icke anse tillräckligt, utan önska att deras barn skola fortsätta med inhemtandet af den större katekesen, en önskan, som dock endast på några få ställen blifvit tillfredsstäld. I *räkning* börjas med förberedande räkneöfningar och sedan barnen hunnit lära sig att uppekrifva tal fortsättes med räkning å taffla, så att barnen vid sitt inträde uti folkskolan på många ställen hinna inöfva de fyra räknesätten i hela tal inom taleserien 1 å 100. *Sångöfningen* sker efter föresjungning af lärarinnorna, der dessa hafva sångförmåga, och på så sätt inöfvas psalmer och några lättare sångmelodier. *Fristående gymnastik* öfvas dagligen och på några ställen äfven de första grunderna i teckning.

Den undervisning, som meddelas i folkskolorna, omfattar alla de läro- och öfningsämnen, som Kongl. Maj:ts skolestadga påbjuder. Hvarje morgon uppläser läraren en text ur Nya testamentet samt förklarar densamma på ett för barnen fattligt sätt. Undervisningen uti såväl *biblisk historia* som *katekes* har på de allra flesta ställen varit tillfredsställande och på ett och annat af mycket god beskaffenhet. Öfverallt genomgår läraren de stycken, som blifvit barnen förelagda att lära sig utantill, så att de kunna fatta och förstå det inlärdas styckets innehåll. Hvad *modersmålet* beträffar, så bedrifves undervisningen i detta ämne i allmänhet med framgång, så att de barn, som utan afbrott uti den föreskrifna undervisningstiden fortsätta sin skolgång, kunna icke allenast skriva rätt efter diktamen utan äfven på ett nöjaktigt sätt skriftligen återgifva hvad som af läraren förut berättats eller också uttrycka sina egna tankar i form af brefskrifning. *Räkning* öfvas med framgång i alla skolor, och då undervisningssättet uti detta ämne är enkelt och för folkskolans barn särdeles lämpligt, så har också på många ställen barnen gjort ganska vackra framsteg, och på vissa ställen hafva de löst rätt svåra uppgifter.

Att denna kunskap skall, på det sätt, som den numera meddelas, blifva användbar och nyttig för barnen vid deras afgång från skolan uti det praktiska lifvet har man alla skäl att hoppas. *Geografi*, som bland undervisningsämnena inträder redan uti folkskolans första klass och på några ställen något litet redan uti småskolan, omfattas merendels af barnen med intresse, synnerligast på sådana ställen, der läraren icke uteslutande lägger vigten vid uppräknandet af namn på städer, berg och floder m. m., utan har förmåga att meddela barnen underrättelse om de olika landskapens natur och kulturförhållande. Jordgloben, Skånes geografi samt Skandinavien's politiska och fysiska geografi är vanligtvis den kurs, som medhinnes, och på några ställen har äfvenledes en öfversigt af andra Europeiska länder och de öfriga verldedelarne i fysiskt hänseende hunnit att inhemtas. *Naturkunnighet* är ett läroämne, som äfvenledes synes intressera såväl lärare som barn och åskådningsmateriel finnes uti alla bättre folkskolor. Zoologiska och anatomiska väggtäflor, sådana, som genom Ecklesiastikdepartementets försorg tillhandahållas folkskolorna, hafva i icke ringa mån bidragit till att väcka håg och lust för detta ämne. Men då detta läroämne är så omfattande, och tiden för otillräcklig för att kunna tillägna sig några grundliga insigter deruti, så blir det mått af vetande, som barnen kunna inhemta, måhända till föga nytta, då de komma ut i lifvet, synnerligast som de ganska snart glömma hvad de uti detta ämne hunnit i skolan lära sig. *Fäderneslandets historia* i allmänhet meddelas uti folkskolans tvenne öfversta klasser. Detta ämne synes icke

intressera barnen så mycket som många andra inom folkskolan förekommande läroämnen. Måhända har detta sin grund deruti, att man låter barnen lära sig utantill en liten lärobok i historia, hvilken med sina många årtal och namn är föga tilltalande för barnasinnnet. På åtskilliga ställen söker dock läraren väcka hägen för fäderneslandets historia derigenom att han föredrager någon berättelse om fosterlandets store män samt framstående och för vårt land viktiga tilldragelser. Förr än folkskolan kan få en för dess lärjungar lämplig lärobok, synes ej frukterna kunna blifva stora till upplifvande af en sann fosterlandskärlek hos det uppväxande släktet, hvilket den historiska kunskapen väl ändå bör hafva till hufvudsyfte.

Geometri, som äfvenledes först börjar uti 3:dje klassen, är ett ämne uti hvilket man icke kan vänta stora framsteg, då merändels endast en timma i veckan är anslagen till undervisning i detsamma. Men uti en del skolor har det oaktadt gossarne visat sig ganska hemmastadda uti att uppmäta kvadratinnehållet af en yta samt kubikinhållet af en kropp. Stereometriskta figurer har man på åtskilliga ställen anskaffat. *Teckning* öfvas uti de allra flesta skolor och använder man dervid den Stuhlmannska metoden, hvilken synes mig vara särdeles lämplig för folkskolans barn och kan för dem i mångt afseende blifva till praktisk nytta. På flera ställen förevisades teckningar efter förläggaplanscher, men de af barnen utförda arbetena voro i allmänhet af så dålig beskaffenhet att den tid, som åtgått till dess utförande syntes mycket illa använd. Detta sätt att öfva teckningskonsten i folkskolan är särdeles olämpligt och opraktiskt, ty kan läraren icke själf teckna, så har han icke heller någon förmåga att rätta det felaktiga i barnens teckningar, hvarföre en sådan undervisning blir mycket ändamålslös, hvaremot hvarje lärare, äfven om han för öfrigt icke har någon fallenhet för teckningskonsten, så kan han dock inhemta det Stuhlmannska teckningsättet och derefter med framgång undervisa efter denna metod. — Hvad *sång* beträffar, så undervisas uti detta ämne med mer eller mindre framgång. På några få ställen hafva barnen öfvats uti tonträffning och inöfvat 2- å 3-stämmiga sånger; men på de allra flesta ställen har sången icke vunnit någon nämnbar utveckling, beroende dels derpå att mången lärare icke har någon förmåga att undervisa uti detta ämne, dels derpå att lämpligt instrument saknas vid sångöfningarne, hvilket är nödvändigt, så vida man skall kunna påräkna någon lämplig sångundervisning; ty skall läraren städse leda sången med sin egen röst, så blir det icke stora frukter man kan vänta utaf en sådan undervisning. Den metod som användes vid denna undervisning är antingen Siffer- och Solfametoden eller också den vanliga notbeteckningen. *Gymnastik* öfvas också uti alla skolorna, men

utan synnerlig framgång. Vanligtvis sträcker den sig ej längre än till några fristående öfningar uti skolsalarne, hvarest ofta icke är tillräckligt utrymme för en ändamålsenlig gymnastikundervisning. Den tid på året då denna öfning med skolbarnen kunde företagas utomhus, finnas merendels icke många barn i skolan. Några redskap för att underlätta denna undervisning finnas ej, ty man har ej velat påkosta sådana, emedan man ej ännu lärt sig inse dess verkliga gagn. Hvad *trädgårdsskötsel* och *trädplantering* beträffar så är denna undervisning på de allra flesta ställen utan någon betydelse, ty den tid på året, som denna undervisning endast kan meddelas, äro de större barnen borta från skolan och föräldrarne hafva ingen håg att skicka dem dit i och för denna undervisnings erhållande, om hvars nytta de ännu ej blifvit öfvertygade. Om än, såsom fallet är på några ställen, barnen vid vartiden få anlägga några *sågar*, och beså dem med blomsterfrön eller matnyttiga växtfrön, så får vanligtvis läraren sedan ejelf sköta dem och föräldrarne skicka icke sina barn till skolträdgården, emedan de anse att detta arbete endast skall gagna skolläraren. Att denna undervisningsgren, om den af folket mera omhuldades, skulle kunna blifva till stor nytta för det uppväxande släktet kan ju icke bestridas, men många svårigheter finnas ännu att öfvervinna innan folkets intresse och barnens håg kan väckas för denna sysselsättning. Om *slöjd-undervisningen* för såväl gossar som flickor är redan omnämndt.

VIII. Lärare och lärarinnor.

Hvad lärarepersonalens verksamhet beträffar, så anser jag mig derom kunna gifva det bästa vitsord, ty med mycket få undantag sköta de på ett berömvärdt sätt sina ansvarsfulla åligganden och visa både nit och intresse för sitt kall samt söka sjelfva, med de tillgångar, som stå dem till buds, att utvidga sina kunskaper och upparbeta sig uti undervisningsskicklighet. Visserligen har framgången af deras sträfvan och verksamhet varit mycket olika, men de hafva dock varit måne om sina elevers framsteg uti kunskaper och ordentligt uppförande samt hafva haft det målet för sina ögon, att kunna utbilda dem till gudfruktiga och nyttiga samhällsmedlemmar. En del lärare arbeta under bekymmersamma förhållanden, synnerligast sådana med stor familj och som hafva flyttande skolor, ty antingen få dessa lärare tvenne gånger på året med familj och bohag flytta emellan de olika stationerna, eller också få de hvarje dag tillryggalägga en ganska lång väg emellan deras hemvist och den plats der undervisningen på-

går, hvilket icke kan annat än i förtid bryta deras krafter och göra dem odugliga för sitt kall, då de ej kunna få åtnjuta den hvila, som är behöflig efter en hel dags ansträngande arbete i skolan. De äldre taga afsked från sina befattningar så fort de kunna komma i åtnjutande utaf full pension och några hafva äfven afgått med afkortad sådan. Om derasandel och uppförande kan äfvenledes icke annat än goda vittnesord lemnas, och gifva de alla, med ett och annat undantag, sina lärjungar goda föredömen. Beträffande småskolans lärarinnor, så hafva de flesta genomgått någon af landsting understödd undervisningsanstalt och derestades vunnit en ganska god utbildning för sitt kall, hvilket de i allmänhet sköta på ett troget och samvetsgrant sätt.

IX. Skolbarnen.

Enligt sammandraget för 1886 af de af vederbörande skolråd lemnade uppgifter om antalet af de barn som åtnjtit undervisning framgår följande:

	<i>Malmöhus.</i>	<i>Kristianstad.</i>
i fasta folkskolor.....	5,624	9,159 = 14,783
» flyttande d:o	—	1,458 = 1,458
» fasta mindre folkskolor...	953	333 = 1,286
» flyttande d:o d:o ...	69	— = 69
» fasta småskolor.....	2,230	3,751 = 5,981
» flyttande d:o	108	2,095 = 2,203
undervisade utom distriktet.....	132	144 = 276
d:o i högre folkskola	1	1 = 2
d:o » allmänna läroverk...	51	140 = 191
d:o » enskilda skolor	92	422 = 514
d:o » hemmen.....	168	364 = 532
	9,428	17,867 = 27,295
Efter inhemtande af de i		
§ 48 af Folksk.-stadg. föreskrifna insigter	78	84 = 162
efter godkänd afgångspröfning	115	147 = 262
till följd af sjukdom m. m.....	16	54 = 70
af annan anledning	27	36 = 63
om hvilka uppgifter saknas	61	118 = 179
	297	439 = 736

Summa barn af 7—14 års ålder 28,031. Hvad barnens skolgång beträffar, så är denna på många ställen ganska ojemn, synnerli-

gäst inom sådana skoldistrikt der föräldrarna äro uti mindre goda omständigheter och der barnen hafva lång väg till skolan. Visserligen finnas många föräldrar, som visa stor liknöjdhet för sina barns skolgång och som ännu ej lärt sig att inse vigten och värdet af den undervisning, som deras barn kunna komma i åtnjutande af i folkskolorna; men skolförsummelserna hafva dock oftast sin grund uti den fattigdom, som är rådande bland befolkningen, inom en stor del af inspektionsområdet, hvilket gör att många föräldrar icke anse sig kunna undvara sina barns hjälp och understöd vid förvärfvandet af deras gemensamma lifsuppehälle. Att härvid söka tillämpa de i 51 § af Kongl. folkskolestadgan föreskrifna åtgärder, genom att skilja barnen från föräldrarna, kan svårligen verkställas, dels derföre att föräldrarna till följd af fattigdom äro urständsatta att kunna påkosta sina barns underhåll på ett främmande ställe, dels derföre att församlingarna icke anse sig kunna åtaga sig de ytterligare utgifter, som blefve en följd af att barnen skulle på allmän bekostnad åtnjuta fullt understöd under den tid de bevistade skolan. Vederbörande skolråd göra i allmänhet hvad de kunna för att så mycket som möjligt söka minska skolförsummelserna, men de möta härvid svårigheter, som icke äro så lätta att öfvervinna. Småskolorna bevistas i allmänhet mera ordentligt af barnen och detta förmodligen af det skäl, att dessa barn icke kunna vara föräldrarna till stort gagn i hemmen; och endast på sådana ställen der afståndet till skolan är långt och vägarne dåliga, har skolförsummelser gjort sig gällande äfven bland dessa barn, så att många bland dem synas hafva giltig anledning för sitt uteblifvande från skolan.

X. Folkets förhållande till skolan.

Om man tager i betraktande de stora uppoffringar, som folket gjort för sitt folkskoleväsandes utveckling de senare åren, så synes häraf att det ingalunda varit likgiltigt för folkskolan och dess verksamhet, utan på ganska många ställen villigt och med glädje åtagit sig mycket dryga årliga utgifter, för att derigenom kunna bereda sina barn tillfälle till en ändamålsenlig undervisning. Att på många ställen skolförsummelser i stort gjort sig gällande och att föräldrar och målsmän således icke gjort hvad på dem ankommit, för att tillhålla barnen att ordentligt bevista skolan, är ett lika sant som sorgligt förhållande; men om man derutinnan vill se likgiltighet och motvilja för folkskolan, så tror jag, att man icke rätt bedömmar förhållandet, ty jag är viss derom, att om icke folkets fattigdom och behof af sina barns

hjälp vore på så många ställen rådande, så skulle det helt säkert snart visa sig att barnen i allmänhet skulle komma att mera ordentligt besöka skolan, än hvad som nu på flera ställen varit fallet, och detta skulle så mycket mera komma att inträffa på alla de ställen, der läraren, genom att samvetsgrant och pligtroget arbeta i folkskolans tjänst, kan vinna folkets förtroende och erkänsla samt barnens kärlek. De flesta församlingar hafva fått skuldsätta sig för att kunna på ett tidsenligt sätt ordna sitt folkskoleväsende, men man åtog sig öfver allt villigt bördor, så länge man hade utsigt att kunna utan svårigheter så småningom aflysta dem; men nu, då den jordbrukande befolkningen fått sina inkomster i betydlig mån minskade, under det att kommunalutskylderna med hvarje år synas stiga, börjar det mångenstädes kännas tungt och tryckande för vårt folk att infria sina ingångna förbindelser medelst räntor och amorteringar å upptagna lån. Att detta förhållande skall minska folkets intresse för folkskolan och dess arbete tror jag visserligen icke, men att man ej under närvarande tryckta tidsförhållanden kommer att på ett så frikostigt sätt omhulda folkskolan, som hitintills skett, har man alla skäl att vänta.

XI. Kostnader för folkskoleväsendet.

Enligt skolrådets uppgifter för år 1886 hafva de sammanlagda inkomsterna och utgifterna för folkskoleväsendet utgjort:

	Inkomster för	Malmöhus-	Kristianstads län.
Tillgångar vid årets början.....	35,869,84		133,741,26
Räntor, Arrenden m. m.....	2,562,25		7,728,64
Bidrag af skoldistrikt.....	109,801,60		195,034,91
» » Staten.....	49,302,43		91,771,75
» » Landsting m. m.	189,21		661,51
Öfriga inkomster.....	4,766,54		17,292,14
Skuld vid årets slut.....	90,885,79		160,891,06
Summa kr.	293,377,66		607,121,27

	Utgifter för	Malmöhus-	Kristianstads län.
Skuld vid årets början.....	80,032,73		164,324,19
Lärares och lärarinnors aflöning..	111,051,80		210,272,02
Skollokaler och inventarier.....	36,532,61		45,116,50
Undervisningsmateriel.....	3,026,23		6,029,56
Öfriga utgifter.....	27,910,64		54,188,98
Tillgångar vid årets slut.....	34,823,65		127,190,02
Summa kr.	293,377,66		607,121,27

Sälunda har kostnaden för folkskoleväsendet inom den delen af distriktet som tillhör

Malmöhus län	utgjort.....	kr. 178,521,28
Kristianstads län	»	» 315,607,06
eller tillsammans för hela distriktet.....		494,128,34

Till bestridande af dessa utgifter har utgått:

af vederbörande församlingar	319,853,87
» statsbidrag tillsammans	141,074,18
» landsting	850,72
» arrenden, räntor och öfriga inkomster	32,349,57

Summa kr. 494,128,34

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Hvad tillsynen öfver skolorna beträffar, så har det visat sig att denna icke på ett ordentligt sätt verkställles af vederbörande skolrådsledamöter, ty, med undantag af ordföranden uti vederbörande skolråd, göra de flesta ledamöter sig skyldiga till försummelse af dessa sina åligganden.

Hörby 1887.

J. E. Åkeson Lundegård.

VI.

Listers och Bräkne, Medelstads samt Östra kontrakt.

I. Undervisningsanstalterna.

Det åt mig anvisade inspektionsområdet omfattar en provins, Blekinge, 3 kontrakt, 23 pastorat, 36 församlingar, 38 skoldistrikt. Folkmängden utgjorde år 1886 140,952, skolbarnen 23,550, skolornas för folkundervisningen 219, nemligen 1 högre folkskola, 78 fasta och 25 flyttande folkskolor, 14 fasta och 4 flyttande mindre folkskolor samt 56 fasta och 41 flyttande småskolor.

30 folkskolor och mindre folkskolor sakna förberedande småskolor. Denna i sig bristfulla anordning blifver det ännu mera derigenom, att de flesta af dessa skolor hafva särdeles stort barnantal, utan att hopp finnes att i den närmaste tiden få erforderliga småskolor. I 9 folkskolor och 6 småskolor undervisas afdelningarna på olika tider, dock mera tillfälligtvis beroende af det vexlande barnantalet. Allt för tarflig blir dock undervisningen, då, såsom förhållandet är vid en flyttande folkskola, afdelningsläsning förekommer i den ena roten, och ännu värre då afdelningsläsning användes vid en flyttande mindre folkskola. Detta står dock i sammanhang med förhållanden, som det icke har stått i församlingarnas magt att ändra. Missförhållandet är dock insedt och erkänt och torde snart blifva afhulpet.

Stadsförsamlingens goss-skola i Karlskrona har 4 lärare och 2 biträdande lärarinnor, samma församlings flickskola har 1 lärare och 4 biträdande lärarinnor. Amiralitetsförsamlingens folkskola har för gossar 3 examinerade och 1 biträdande lärare, för flickor 1 examinerad och 1 biträdande lärarinna. Ronneby stads folkskola har 1 lärare och 2 lärarinnor, alla examinerade. I Karlshamn har folkskolan för gossar 3 examinerade lärare och 1 biträdande lärarinna, folkskolan för flickor

I examinerad lärare, 1 examinerad lärarinna och 1 biträdande lärarinna. Sölvesborgs folkskola har 1 examinerad lärare och 3 biträdande lärarinnor. Af landsdistrikten har Jemshög 1 folkskola med 1 lärare och 1 lärarinna, båda examinerade, samt 2 folkskolor hvardera med 1 examinerad lärare och 1 biträdande lärarinna. I Mörrum har 1 folkskola samma anordning. Alla de öfriga folkskolorna hafva hvardera 1 lärare eller, såsom förhållandet är endast i ett fall, 1 lärarinna.

Städernas alla småskolor hafva särskild lärarinna för hvardera årsklassen med undantag af Amiralitetsförsamlingen i Karlskrona, der de båda parallela afdelningarna hafva hvar sin lärarinna, som undervisar årsklasserna på olika tider. Landsbygdens småskolor, med undantag af den i Hoby, med 1 lärare och 1 lärarinna, hafva hvardera endast 1 lärarinna eller, såsom förhållandet är i 3 skolor, 1 lärare. I Sillhöfda förekommer den anordningen, att en flyttande folkskola och en flyttande småskola hafva gemensamt en fast småskola, som emottager småskolans andra årsklass och med denna något arbetar undan för folkskolan. I Listerby söker en flyttande småskola att på den ena roten, som har få barn, efter sin ringa förmåga ersätta folkskolan.

Förhållandet mellan folkmängd, barn och antal lärarekrafter ställer sig sålunda: Folkmängden utgör 140,952, barnantalet 23,550, lärarekrafterna 255. Således finnes en lärare för 553 invånare och 92 barn. Inom de särskilda kontrakten finnes en lärare inom

Östra	kontrakt	på	654	invånare	och	105	barn,
Medelstads	»	»	534	»	»	95	»
Listers och Bräkne	»	»	500	»	»	81	»

Om landsbygden tages för sig, blir förhållandet inom Östra kontraktet 643 och 111, inom Medelstads 576 och 98, inom Listers och Bräkne 472 och 79.

I antalet skolor af olika slag hafva följande förändringar under inspektionsperioden vidtagits: 10 fasta folkskolor hafva tillkommit samt 5 fasta mindre folkskolor och 1 fast småskola. Deremot hafva 3 flyttande folkskolor, 3 flyttande mindre folkskolor och 6 flyttande småskolor bortgått. Tillökningen är således endast 4 skolor. Härvid bör dock påäktas den förbättring, som vunnits genom flyttande skolors förvandling till fasta, mindre folkskolors förvandling till folkskolor och småskolors förvandling till folkskolor eller mindre folkskolor, äfvensom att biträdande lärarinnor anstälts: i Karlskrona 5, i Sölvesborg 1 samt i Ronneby och Karlshamn 1 examinerad lärarinna å hvardera stället anstälts.

Häraf kan synas framgå, att ingen väsentlig förbättring i skolväsendets yttre anordning under de förflutna fem åren vunnits, särdeles

då de förökade lärarekrafterna i städerna mera vittna om barnantalets tillväxt än om förbättring i undervisningen. Detta omdöme vore dock förhastadt. Der skolväsendet vunnit en åtminstone någorlunda fullständig anordning, såsom förhållandet väl får anses vara inom de flesta distrikten, har det syntts angelägnare att göra det möjligen bästa bruk af de skolhus och lärarekrafter, som ännas, än att vinna en möjligen önskvärd förbättring genom nya skolors upprättande. Äfven i det senare hänseendet hafva dock viktiga förbättringar vunnits. Sålunda har skolväsendet blifvit helt och hållet omskapadt i Mjellby, der 5 nya skolhus bygts, samt i Ringamåla, Ramdala och Jemsjö. Väsentliga förbättringar hafva vidtagits i Augerum, Nettraby och Listerby. Inom andra distrikt hafva beslut om förbättringar fattats eller pågå öfverläggningar derom, hvilka behöfva sin tid för att mogna. Att fall kunna inträffa, der öfvertalning och tålmod intet synas uträta, bör dock icke förtigas.

Slöjdundervisningens betydelse påaktas allt mera. Slöjdundervisning meddelas åt gossar vid 16 skolor och åt flickor vid 46. För den förra har länets Hushållningssällskap gjort mycket genom att årligen hålla en undervisningskurs för att bilda slöjdlärare samt för att vidare utbilda förutvarande. Äfven lemnas understöd, 250 kronor, åt hvarje slöjdskola, som upprättas, för materielens anskaffande. Landetinget lemnar årligt anslag för undervisningen. 9 folkskolelärare undervisa i slöjd. Lärarnes allmänna skicklighet för slöjdundervisning kan dock svårigen vinnas på annat sätt, än att detta ämne kommer att ingå i seminariundervisningen.

Den qvinliga slöjdundervisningen kan lättare åstadkommas, då särskild lokal därför icke erfordras, och småskolornas lärarinnor äro någorlunda förberedda för sådan undervisning. Det vore dock att önska, att mera planmessighet i undervisningen kunde vinnas. Härtill fordras oundgängligen en undervisningskurs för lärarinnorna, afseende att bibringa just sådan slöjdeskicklighet, som erfordras för skolan. I Karlskrona och Karlshamn har denna undervisning intill sista tiden fått sig tillmätt tid nära lika med skolans alla öfriga ämnen tillsammans. Möjligen kunde äfven här metoden behöfva förbättras, ehuru resultatet af så mycken slöjdundervisning tydligtvis icke blir ringa.

Fortsättningssekolor finnas 5, deraf endast 1 i en landsförsamling. Svårigheten att finna tid för denna skolform, briter i den föregående undervisningen och folkets ovilja att påkosta en undervisning, som visserligen långt ifrån är, men dock vanligen anses vara blott lyx, hafva hittills varit hinder för dessa skolors införande. För anordningen såsom aftonskola är den i allmänhet långa skolvägen ett väsentligt hinder på andra ställen än i de större byhemmen. Någon annan

form för fortsatt undervisning finnes icke och behöfves icke heller, då barnen i regeln fortsätta sin skolgång intill tiden för konfirmandundervisningens början och icke sällan derutöfver. Det inträffar icke så ofta, att de fattigare barnens skolgång afslutas tidigare, som fast hellre att den börjas senare eller försummas mera till bortemot nämnda tid, särdeles der tilleynen är slappare och skolan anses hufvudsakligen såsom en förberedelse till konfirmandundervisningen, ett betraktelsesätt som förr hos folket var vanligt och ännu icke här och hvar lemnat plats för ett bättre uppekattande af skolans arbete.

II. Läroämnen, lärokurser och läsordning.

Läroämnena äro, med undantag af teckning, sång, gymnastik och trädgårdsskötsel, i alla skolor de i lag föreskrifna. Dock förekomma några få fall, då man icke ansett sig kunna finna tid för geometri, en ursäkt som haft sin egentliga grund i okunnighet i ämnet och högsköhet. Någon gång har det uppgifvits, att undervisningen i historia och naturkunnighet inskränkt sig till hvad läseboken i den delen innehåller. Sådana företeelser äro dock ytterst sällsynta qvarlefvor från en öfvervunnen ståndpunkt. Äfven kan det förekomma, att en duglig lärare, som nyligen emottagit en usel skola, måst i allt börja på nytt, för att lägga bättre grund och därför tills vidare måst låta det anstå med något ämne.

För tecknings allmänna införande möter ännu det hinder, att en eller annan äldre lärare saknar skicklighet i ämnet, samt att undervisningsmateriel saknas, stundom till följd af för låg uppekattning af ämnets betydelse. Vid flyttande skolor anser man sig i icke få fall sakna tid för ämnet. Teckning förekommer icke i 50 folkskolor och 66 småskolor. Till följd af lärarens bristande anlag förekommer icke sångundervisning i 19 folkskolor och 39 småskolor. Gymnastik förekommer icke i 21 folkskolor och 65 småskolor. Undervisning i trädgårdsskötsel och trädplantering förekommer icke vid 65 folkskolor.

I fortsättningssekolorna äro ämnena de föreskrifna, med undantag af den vid flickskolan i stadsförsamlingen i Karlskrona, der man ansett någon inskränkning böra göras till förmån för slöjdundervisningen.

Lärokurser, vederbörligen fastställda, finnas i alla folkskolor, möjligen med något tillfälligt undantag. Normalplanens anvisningar äro härvid påaktade. Väsentliga afvikelser förekomma sällan på andra ställen, än der förutsättningarna för ett strängare reglementerande saknas. Detta gäller dock hufvudsakligen skolan under vinterterminen, då alla årsklasserna äro tillstädes och skolgången är jemnare. Under

sommarn, då i de flesta skolor läraren får taga de barn, han kan få, vanligen ur de båda lägsta årsklasserna, kunna bestämda lärokurser sväriligen fasthållas.

I småskolorna, med deras enklare förhållanden, kunna normalplanens anvisningar lättare följas. Så sker ock allestädes med endast tvenne väsentliga afvikelser. I de flesta småskolor på landsbygden läses lilla katekesen i sin helhet. Det egentliga skålet härtill torde vara lärarinnornas oförmåga att få något ut af blotta textorden. Den andra afvikelsen är, att undervisningen i räkning vanligen utsträcker till de tvenne, stundom till alla fyra räknesätten. I de fasta skolorna med någorlunda jemn skolgång kan detta sätt väl ske och till förmån för folkskolan.

Läsordning finnes i alla skolor. Den hufvudsakliga afvikelsen från normalplanen går ut på att något inskränka de tysta öfningarna och sammanhålla skolans årsklasser. Särdeles i kristendomsämnen vill man gärna undvika att hafva samtidig tyst öfning. Smärre afvikelser, som läraren anser vara till förmån för hans arbete, synes det icke vara skäl att förbjuda.

Småskolan är allestädes skild från folkskolan med undantag af ett skoldistrikt, vid en flyttande skola, der man anser den oredan vara oundviklig till följd af folkets näringsförhållanden. Der folkskolan icke har särskild småskola under sig, är denna skild från folkskolan och förlagd till sommarterminen, stundom dock förenad med folkskolans första årsklass, der ett mindre barnantal gör det möjligt utan allt för stor olägenhet. Vid de mindre folkskolorna är dock oreda i detta som i mycket annat. Ingenstädes är förhållandet värre än på Ön Aspö, med 130 barn i skolåldern och 6 månaders undervisning. Beslut om nödig förbättring är dock nu fattadt.

Roteförhör förekomma vid alla flyttande folkskolor, der icke i något fall afståndet mellan rotarne anses för stort. Vid de skolor, der afdelningsläsning på längre skilda tider förekommer, hålles hvarje vecka förhör, vanligen 3 timmar, med de barn som icke tillhöra den afdelning, som under veckan bevistar skolan. Det är blott att beklaga, att dessa förhör i allmänhet föga bevistas af barnen.

III. Lärotider.

Den vanliga undervisningstiden är 8 månader årligen. Vid flyttande skolor och folkskolor utan särskild småskola utsträcker lästiden stundom till 9 å 10 månader. Så är förhållandet i alla städerna. De flyttande skolorna hafva 4 månaders vårtermin på den ena roten och 4

månaders vintertermin på den andra, der icke lästiden utsträcker något längre. För att undvika att få skolan hvarje år på samma rote under den sämsta lästiden, på hösten, har man i tvenne distrikt anordnat 3 terminer årligen med omväxlande läsning på rotarne. Vid de fasta skolorna gestaltar sig förhållandet allt mera derhän, att börja vinterterminen omkring den 1 November och låta läsningen fortgå, med ett kortare uppehåll vid jul, till midten af April, då läsåret avslutas med examen, flyttning och ny inskrifning. I de flesta distrikt hafva de äldre barnens arbeten vid jordbruket så stor betydelse, att ingen annan anordning gör en jemn skolgång möjlig.

Den dagliga undervisningstiden är utan undantag för folkskolan 6 timmar. Småskolan har visserligen sina 5 timmar föreskrifna, men i verkligheten torde detta mått temligen allmänt öfverskridas, särdeles vid de flyttande skolorna. Mellan lärotimmarne lemnas kortare fristund, vid middagen vanligen 2 timmar, om vintern $1\frac{1}{2}$ timme. På landsbygden läses sällan mer än 5 dagar i veckan. Skälet härtill är hufvudsakligen, att skolan föga besöks lördagsförmiddagen. Man har därför ansett lämpligare att lemna läraren hela dagen fri, stundom mot skyldighet att hålla den dagliga bönestunden om morgonen utom de 6 timmarne. Der roteförhör eller repetitionsförhör eger rum, hålles detta lördagsförmiddagen. Slöjdundervisningen är förlagd till lördagen eller, den ljusare årstiden, till 1 à 2 timmar dagligen efter läsningens slut.

IV. Lärjungar, deras intagning, skolgång, flyttning och afgång.

De skolpligtiga barnens antal utgjorde vid 1886 års slut 23,550, af hvilka 19,098 åtnjöt undervisning i församlingsskolorna och 1,414 i andra skolor. 1,789 uppgifvas såsom undervisade i hemmen. Förra inspektionsberättelsen upptager 1,229 sådana barn. Denna olikhet beror påtagligen af olika sätt att lemna uppgifter, ty försämring i ifrågasvarande hänseende har bestämdt icke skett. I allmänhet vågar jag icke tillmäta skolrådets uppgifter om de skolpligtiga barnen å formuläret litt. B full noggrannhet. Dessa uppgifter grunda sig på skolans förteckning öfver skolpligtiga barn, men jag befarar, att denna förteckning under läsåret icke föres med den noggrannhet, som utesluter gissningar vid årets slutuppgift. Beträffande nu ifrågasvarande uppgift i och för sig bör anmärkas, att dessa barn dels äro sådana, som föräldrarne, vanligen för den bevärliga skolvägens skull, ansett för unga för att besöka skolan, och hvilka då vanligen erhålla någon undervisning i hemmet, dels sådana som rent af sakna all undervisning. Mellan

de olika kontrakten finnes ganska stor olikhet i denna punkt. Sälunda har Östra kontrakt 1,027 sådana barn, Medelstads 504, Listers och Bräkne endast 258, med andra ord: 13,6 % 7,7 % och 2,7 % af de skolpliktiga barnen. Härtill bidraga olika distrikt mycket olika. Under det att i somliga distrikt det uppgifna antalet barn, som undervisas i hemmet, icke är större, än hvad det väl ungefärligen alltid måste vara, uppgår det i andra distrikt till $\frac{1}{7}$ af hela antalet. Dessa siffror stå i jemt förhållande till skolväsendets anordning och äro en temligen ofelbar mätare af detsamma.

Intagning i skolan sker allmänneligen det år, då barnet fyller 7 år. Skoltiden utsträcker i många fall utöfver det fjortonde året, beroende af antagning till konfirmanundervisning. Den helsosamma bestämmelsen, att intagning skall ske på lästerminens första dag, eller sedermera endast med vederbörligt tillstånd, är svår att fasthålla. Dels har folket svårt vid att fatta, att skolan under skoltiden har största anspråket på barnen, dels äro de långa afstånden, ofta 1 å 2 mil, ett betydande hinder för föräldrarna att meddela sig med skolrådets ordförande. Der det långa afståndet föranlett det medgifvandet, att tillstånd till intagning kan lemnas af närmaste skolrådsledamot, gagnar detta föga, då skolrådsledamöterna vanligen hafva svårt vid att skaffa sig erforderlig myndighet. Hufvudsaken är, att skolrådets ordförande och läraren utan konsiderationer hålla på lagens föreskrift. Härigenom tillvinner sig skolan med dess arbete och tider det så nödvändiga anseendet.

Att närmare uppgifva skolgången är svårt, då gränsen mellan de bestämmingar, som uppställas, är i sig själf flytande och blir det ännu mera i tillämpningen. Efter anteckning vid inspektionerna ställer sig förhållandet sålunda: skolgången är god i 34 folkskolor, medelmåttig i 21, dålig i 49; god i 2 mindre folkskolor, medelmåttig i 6, dålig i 10; god i 28 småskolor, medelmåttig i 30, dålig i 39.

Flyttning från småskolan till folkskolan sker vid examen, som allmänast och lämpligast hålles i April, före vårarbetets början. Då, såsom stundom sker, examen hålles vid midsommar, hafva de större barnen afgått till arbete vid jordbruket. Hålles examen vid årets slut, så måste flyttning ske under den bästa lästiden och småskolans barn ingå i folkskolan vid den tid, då läraren har minst tillfälle att egna sig åt dem, och skolan flerstädes är öfverbefolkad. Flyttningen inom folkskolan torde i icke få fall mera bestämmas af ålder än af kunskaper, ett missförhållande, som icke är lätt att undanröjda. Det står i sammanhang med den gängse meningen, att barnet skall tillbringa vissa år i skolan och under denna tid inhemta hvad det förmår, i stället att inhemtandet af hvad skolan har att meddela skulle vara bestämmande för skoltiden.

Afgångspröfningen sker vid examen, eller rättare: examen får gälla såsom afgångspröfning. Afgångsbetyg lemnas allmänneligen. Der skolrådsordföranden gör detta betyg till vilkor för emottagning till konfirmandundervisning, inverkar detta helsosamt på skolan. Hon besökes flitigare, och afgångsbetyget får för både lärare och lärjunge en betydelse, som hittills intet annat kunnat förskaffa detsamma. De år 1886 från skolorna med betyg afgångna barnen äro enligt lärarnes uppgifter 2,149, hvaraf omkring $\frac{1}{3}$ haft kunskaper inom minimikursen. Detta ställer sig olika inom kontrakten. Inom Östra kontrakt afgångna 247 med betyg inom minimikursen, 390 med fullständig examen, inom Medelstads 208 och 343, inom Listers och Bräkne 372 och 789.

V. Lärare, undervisning, skolförhör och disciplin.

I folkskolorna äro anställda 105 ordinarie, 3 extra ordinarie lärare, 6 ordinarie, 4 extra ordinarie lärarinnor, 1 biträdande lärare, 13 biträdande lärarinnor, tillsammans 132. I de mindre folkskolorna 3 lärare, 15 lärarinnor, tillsammans 18. I småskolorna 3 lärare, 102 lärarinnor, tillsammans 105. Derjemte äro för öfningsämnenä särskildt anställda 11 lärare, 20 lärarinnor. Lärare och lärarinnor hafva ökat i folkskolorna med 17, i småskolorna med 2 och i de mindre folkskolorna med 2. Således hafva 21 tillkommit.

Att använda någon absolut måttstock vid lärarnes bedömning anser jag icke rättvist. Det är flere faktorer, som tillsammans göra läraren till hvad han är: gåfvor, seminariebildning, anordningarna vid skolan, det understöd från skolrådet, han åtnjuter i arbetet, och främst hans eget sinne. Såsom allmänt omdöme vågar jag säga, att lärarne i allmänhet och i synnerhet småskolornas lärarinnor göra hvad de kunna. Mot uppförandet har, mig veterligen, endast i ett fall anmärkning förekommit. En klassifikation skulle möjligen komma sanningen nära sålunda. Af folkskolornas lärare äro 29 goda, 80 medelmåttiga, 23 mindre goda, af de mindre folkskolornas lärare äro 2 goda, 7 medelmåttiga, 9 mindre goda, af småskolornas lärare äro 18 goda, 56 medelmåttiga, 31 mindre goda. Det bör anmärkas, att det, som hufvudsakligen brister de sistnämnda, är utbildning. Med de bättre bildningsanstalter, som numera finnas, och den starka omsättningen bland dem, som arbeta i småskolan, kan man med skäl hoppas, att denna brist i den närmaste tiden i väsentlig mån skall afhjelpas.

Undervisningens innehåll beror väsentligen af de läroböcker, som användas. Huru olika dessa kunna vara, så är dock icke olikheten

större, än att det i hufvudsaken är detsamma, som meddelas i alla skolor. Olikheterna i undervisningen bestå därför till största delen i det olika sättet att tillgodogöra läroböckernas innehåll. På undervisning i någon än så enkel föreläsningssform är icke att tänka. Såsom väsentliga fordringar torde kunna uppställas, att lärobokens innehåll meddelas noggrant, men tillika med den frihet, att icke undervisningen nedajunker till en död mekanism. Der läraren förmår att beherska sitt ämne och lifvas af lust dertill, bör, med folkskolans små lärokurser, äfven med små och t. o. m. torftiga läroböcker en nöjaktig undervisning kunna lemnas.

I modersmdlet är läsfärdigheten vanligen god; till vålläsning vill det dock sällan hinna. Skilnaden mellan rätt- och vålläsning innes dock allt mera, det första steget till bristens afhjelpande. Mot öfningsarna till att uppfatta och återgifva det lästa torde böra anmärkas, att den nödvändiga vägledningen härtill genom innehållsutfrågandet har benägenhet att förlora sig i enskildheter och att tappa bort sammanhanget, ett fel, som nödvändigt leder dertill, att lärjungen icke får klar öfverblick af det hela, och att återgifvandet vill blifva för mycket ordagrant. Den grammatikaliska språkundervisningen hänföres allmänt till språket; ytterst sällan anträffas den fordom så vanliga behandlingen af språkläran såsom något från språket åtskildt. Språkets skriftliga behandling blir allt allmännare, särdeles i de fasta skolorna; rätt goda prestationer äro numera icke så alldeles sällsynta. Det vore dock att önska, att språkundervisningen på ett mera medvetet sätt fattade detta såsom hufvudsak, och att man bättre förstod att förmedla mellan den muntliga och skriftliga språkundervisningen.

Kristendomsundervisningen ställer den största fordran på lärarne. *Huru* betyder här lika mycket som *hvad*. Man kan icke vänta att hos hvarje lärare finna det rätta sinnet för ämnet. Man får därför inskränka sig till att af alla fordra ett ordentligt meddelande af det gifna läroinnehållet. Vid undervisningen i *katekes* bör denna fordran lättare kunna uppfyllas. Det närmar sig ock allt mera dertill, att hufvudvigten lägges vid innehålllets utredning. Att någon äldre lärare, som sjelf måst sätta sig in i den nya läroboken, har svårt att dervid komma till rätta, kan icke förundra. Detta gäller dock endast sådana, som blifvit efter i allt; de äldre lärare, som följt med skolarbetets utveckling, äro, såsom man ju bör vänta, de bäste, särdeles i detta ämne.

Äfven med fara att komma i strid med hvad som allmänneligen säges, måste jag uttala det omdömet, att undervisningen i *biblisk historia* är folkskolans svagaste punkt. Fordrar man intet vidare än en blott historisk redogörelse, så torde föga vara öfrigt att önska. Vigtigare är dock den kristliga kunskap i dess historiska, lefvande åskåd-

liga, för barnet tilltalande form, som ur ämnet skulle hämtas. Felen äro: dels behandlas historien såsom något, som en gång skett, en gång sagts och icke har betydelse för det närvarande, dels söker man att göra ämnet lefvande, men genom egna ord, i stället att låta saken själf framstå, låta historien tala. Denna uppgift är ganska svår; jag är dock förvissad om, att det måste arbetas i den riktningen.

I afseende på *bibelläsningen* vid bönestunderna vore att önska, att bibelordet med dess enfaldiga, men rigtiga uppfattning komme mera till heders, och att man mindre trodde på de helsosamma verkningarna af egen utläggning.

Välskrifningen skötes, med få undantag, fullt tillfredsställande. Att förlägga detta ämne till de tysta öfningarna lämpar sig bäst på skolans högsta stadium. Lärarens ständiga tillsyn erfordras, om icke slarf skall inrota sig och hindra framsteg.

I *räkning* synes den gamla klagan öfver ämnets opraktiska behandling allt mera oberättigad. Betydande svårigheter möta dock derigenom, att lärarne hafva att röra sig med de gamla bräken och decimalbråk, med de gamla sorterna och metersystemet. Det inträffar ingenstädes, att barnen hafva en grundlig bekantskap med de gamla bräken, behöfs icke heller, och det är ett fel i läroböckerna att icke inskränka sig till det, som för folkskolans ändamål är nödigt. Lärarne, som hafva svårt för att klart fatta, hvad som skall tagas med eller lemnas, råka lätt in på ett osäkert famlande, som medtager icke litet af den dyrbara tiden. De båda sortsystemen äro lätt inlärdas, men förvandlingarna dem emellan äro i hög grad tidsödande, utan att lemna motsvarande behållning.

Geometrien med dess stora både formelt bildande och praktiska betydelse behandlas gemenligen styfmoderligt. Ämnet inträder vanligen för sent i undervisningen och inskränkes derigenom till de första begynnelseerna, utan att detta lilla behandlas med vederbörlig bestämdhet och klarhet.

I afseende på *historia och geografi* torde få gälla hvad här ofvan inledningsvis är sagdt om undervisningen i allmänhet.

I *naturkunnighet* får allmänt människokroppen sin tillbörliga plats. Deremot användes i icke få skolor för mycken tid på kunskapen om djuren, hvarvid planscher begagnas, till förfång för de öfriga delarne af ämnet.

Sång, gymnastik och trädgårdsskötsel hafva det gemensamt, att för deras rätta bedrivande fordras ett bestämdt anlag mera än vid skolans öfriga ämnen.

Detta gäller framför allt *sångundervisningen*. Blott öra och förmåga att med rösten återgifva en ton gör icke på långt när tillfyllest.

Det kan därför icke förvåna, att detta ämne i allmänhet står lågt. Det bör dock medgifvas, att rösterna i folkskolan äro raa, och att det därför är ganska svårt att bilda dem till ren och väljudande sång, hvarför ock anspråket måste sättas ganska lågt. Desto mera glädjande är det att i folkskolan få höra en verkligt god sång såsom i Ronneby och Karlskrona, såväl i stadsförsamlingens som i Amiralitetaförsamlingens skolor, i hvilka undervisningen bestrides af samme lärare, och sången nära på öfverträffar allt hvad man på detta område kan våga att hoppas.

I *gymnastik* inskränker sig undervisningen, i brist af redskap, till fristående rörelser och marscher. Och då skolorummen lemna föga tillfälle härtill, och de större barnen sällan besöka skolan under den blidare åretiden, då öfningarna kunna företagas i det fria, kan man icke annat vänta, än att denna undervisning skall stå ganska lågt.

Trädgårdsskötseln arbetar sig jemnt och säkert framåt. Härför står skolan till största delen i skuld hos länets hushållningssällskap, som kostnadsfritt lemnar träd och buskar samt sakkunnigt biträde för anläggningarna.

Slöjdundervisningen för gossar går ock framåt, äfven detta genom länets hjälp, såsom förut är omnämndt. Äfven åt den qvinliga slöjdundervisningen egnas allt mera uppmärksamhet.

I afseende på undervisningen i småskolorna har jag intet hufvudsakligt att tillägga, utöfver hvad min företrädare i inspektionen anført.

Såsom totalomdöme öfver undervisningen vågar jag säga, att den tillfredsställer alla billiga anspråk, och att allt befinner sig i ett jemnt framåtskridande. Såväl lärarnes insigter och intresse synas vara i tilltagande, som ock skolråden allt mera underlätta deras arbete genom bättre anordningar. Härtill bidraga i väsentlig mån läraremötena. Sådana hafva af inspektören årligen hållits nära öfver hela inspektionsområdet; äfven hafva lärarne sjelfve anordnat dylika, vid hvilka jag, så mycket görligt varit, sökt att närvara.

För *skolförhören* är förut redogjort, dock anmärkes, att förhör med de barn, som, såsom det heter, undervisas i hemmet förekomma icke af det skäl, att dessa barn gemenligen utan tillstånd äro frånvarande från skolan.

Om man med *disciplin* endast menar nödtorftig yttre tukt, så har föga brist i den delen kommit till synes vid inspektionerna. Vill man deremot utsträcka fordran derpå till hållning i det hela, så kan mera vara att önska der och hvar.

VI. Undervisningsmateriel.

Denna är ganska god i de flesta skolor så tillvida, att det nödvändiga finnes. Hvar någon brist anmärkes, afhjelpes denna beredvilligt.

VII. Anteckningsböcker.

Sådana finnas fullständigt i alla skolor och föras ordentligt. Det återstår endast att önska, att icke blott skolrådets ordförande hade förteckning öfver skolpliktiga barn, utan ock att sådan finnes i hvarje skola, fullt ändamålsenligt uppstald, och fördes med noggrannhet, så att lärarne alltid hade reda på de barn, som tillhöra skolan. En naken förteckning på skolbarnen gör icke tillfyllest; förteckningen måste innehålla kolumner för alla de uppgifter, som skola lemnas enligt framsidan å formuläret litt. B.

VIII. Lärorum, skolmöbler, skolträdgårdar.

Lärorummen äro i allmänhet ändamålsenliga och hållas ganska oklanderligt. Några få äldre lärorum, som äro för små och eljest olämpliga, äro af skolråden utdömda, ehuru, genom hvarjehanda förhållanden, nybyggnad ännu icke kunnat företagas. De hyrda lärorummen äro i allmänhet olämpliga.

Något godt omdöme kan icke fallas öfver *skolmöblerna*. De gamla långbänkarne förekomma vanligen, och detta icke i någon ändamålsenligare form. De nyare äro i de flesta fall en- eller tvåsitsiga. Det torde dock dröja länge, innan någon allmännare förbättring i den delen inträder.

Ehuru *skolträdgårdar* uppgifvas finnas och t. o. m. vara för undervisningen särskildt afsöndrade, menas dermed intet annat än en plantskola. För undervisningen tjenar hela trädgården, och barnen få i densamma deltaga i alla förefallande göromål. Frukträdsskötsel är från gammalt hemmastadd i Blekinge; fruktträd, stundom i myckenhet, finnas vid gårdar och torp. Hushållningsällskapets erbjudande af bi-träde för trädgårdsanläggning och för torpare och mindre jordbrukare fria fruktträd omfattas med begärlighet. Hvad som brister är insigt i fruktträdens vård och i växtodling och enkannerligen sinne för ordning

i trädgården, brister, hvilka skolan icke på annat sätt kan afhjelpa, än derigenom, att skolträdgården i möjligaste måtto blir mönsterträdgård. Trädgård finnes vid 43 skolor; vid de flesta öfriga finnes ett jordstycke, som väntar att blifva ordnad.

IX. Tillsyn.

Med undantag af stadsförsamlingen i Karlskrona, som har särskild tillsyningsman för skolväsendet, utöfvas tillsynen nästan uteslutande af skolrådets ordförande. Det som härvid brister är nästan utan undantag hvarken insigt eller månhet, men väl tid bland trängande göromål i de i allmänhet vidsträckta och folkrika församlingarna. I en församling hafva intill sista tiden förekommit 33 examina. Att skolrådets ledamöter gemenligen föga befatta sig med tillsynen i andra delar än skolans yttre angelägenheter, har sin naturliga förklaring i bristande insigt. För skolförsummelserna borde dock skolrådsledamöterna kunna göra mera, än hvad som göres.

Men om den tyngsta bördan hvilar på skolrådets ordförande, så bör dock icke förbises, att hans bemödanden för folkskolans höjande allt allmännare finna understöd uti ett lifligt intresse inom distrikten. Numera torde de ekonomiska hindren vara de största, som stå i vägen för folkskolans framåtskridande.

Mörrum den 31 Juli 1887.

H. Wihlborg.

Malmö stad.

Utdrag ur »Berättelse om Malmö stads folkskoleväsende under åren 1882—1886 af stadens folkskoleinspektör».

Inspektör öfver stadens folkskolor är fil. doktorn Andreas Adolf Oscar Stenkula.

Skolornas antal. Under höstterminen 1886 funnos 6 *folkskolor* med 79 klasser, 6 *småskolor* med 62 klasser och 10 *fortsättnings-skolor*. Den för sådana barn, som på grund af underhålliga kunskaper ej kunde deltaga i konfirmandundervisningen och ej fingo hänvisas till fortsättnings-skolorna, afsedda *aftonskolan* eller *repetitionsskolan* har från och med höstterminen 1884 till följd af brist på lärjungar blifvit indragen.

Skolornas organisation. Härom innehåller det af domkapitlet den 13:de Febr. 1884 stadfästade reglementets § 1 följande:

»Malmö stads folkskolor äro indelade i småskolor, egentliga folkskolor, fortsättnings-skolor och repetitionsskolor; de egentliga folkskolorna äro delade i en lägre och en högre afdelning.

I *småskolorna* bibringas lärjungarne det första förberedande kunskapsmättet. I den *egentliga folkskolans* lägre afdelning genomgås, utom den i § 48 af folkskolestadgan angifna minimikursen, en kort och öfversigtlig, men fullt afslutad lärokurs. I den högre afdelningen för gossar meddelas en för inträde i borgerliga yrken lämpad undervisning. Den högre afdelningen för flickor har till ändamål att meddela en mera omfattande undervisning i samtliga folkskolans läroämnen. — Endast sådana lärjungar må uppflyttas i den högre afdelningen, som med goda vitsord genomgått den lägre. — *Fortsättnings-skolorna* äro ordnade i öfverensstämmelse med k. kung. den 11 Sept. 1877. *Repetitionsskolorna* hafva till ändamål att med de barn, som

af en eller annan anledning lemnat folkskolan, utan att hafva inhemtat de insigter, som erfordras för inträde i fortsättningsskolorna, genomgå en mera elementär kurs i folkskolans hufvudämnen. I de två sist nämnda slagen af skolor undervisas om aftnarne.

Samtliga skolorna äro indelade i klasser med ettåriga kurser. Småskolan har sålunda två klasser, den egentliga folkskolans lägre afdelning fyra, dess högre afdelning en à två klasser, fortsättningskolan två och repetitionsskolan en klass.

Antalet barn i folkskoleklass bör vara omkring 50, i små-, fortsättnings- eller repetitionsskoleklass omkring 30. Hvarje klass bildar ett lexlag.»

Sedan höstterminen 1884 är borgareskolan tvåklassig. De skolpliktiga barn, som äro anställda i fabrik, erhålla undervisning i folkskolan antingen för- eller eftermiddagarne i öfverensstämmelse med gällande undervisningsplan.

Den 21 Jan. 1884 började det så kallade *internatet* sin verksamhet. Om detsamma yttras af stadens folkskoleinspektör i berättelsen för sagda år: »I det förslag till en vårdanstalt för gossar i Malmö, jag för 6 år sedan aflemnade till skolrådet, angaf jag de skäl, som enligt min åsigt nödvändiggjorde en sådan inrättning. De voro, dels att hvarje år ett visst antal barn, uppväxande i moraliskt förderfvade hem, redan från tidiga år vandes vid dagdrifveri, bettlande och deraf följande laster och brott, dels ock att somliga barn i skolan utöfvade ett ytterst skadligt inflytande på sina kamrater, hvarigenom såväl undervisningen som ordningen ledo. För att nu dels rädda de vilsekomna barnen sjelfva från moralisk undergång, dels befria de offentliga skolorna från förstörande element, måste åt dessa senare egnas en alldeles särskild omvårdnad och ledning. Huru detta bäst kunde göras, angafs i det omnämnda förslaget. Hvad allra först är af nöden för de vilsekomna barnens förbättring, är, att de helt och hållet lösryckas från de förhållanden och omgifningar, i hvilka de uppväxt och som bringat dem på fall — och detta kan med framgång ske endast i en väl ordnad uppfostringsanstalt. Endast undantagsvis kunna nemligen fosterföräldrar erhållas, som hafva lust och förmåga att åtaga sig *sådana* fosterbarns vård. Men lifvet i en anstalt erbjuder äfven sina svårigheter. Erfarenheten lär, att barnen i en sådan ofta erhålla en egendomlig prägel, blifva skygga för den yttre verlden, få svårt att i den finna sig tillrätta, när de lemna anstalten. Denna svårighet har man sträfvat att öfvervinna i den nu härstädes upprättade vårdanstalten — med hvad framgång är ännu för tidigt att döma.

Grundtanken i densamma är, att under en jemförelsevis kort tid afsöndra barnen från det yttre lifvet, derunder vänja dem vid arbet-

samhet, ordning, renlighet och andra goda vanor, och i öfrigt inverka på deras både sedliga och intellektuella utveckling. När omständigheterna medgifva det, lossas småningom tyglarne och barnen få för kortare stunder lemna anstalten, uträtta ärenden i staden m. m.; och sedan nog stadga vunnits, öfverlemnas barnen till fosterföräldrar eller hemmen. Under hela den tid de vistas i anstalten behandlas de med kärleksfullt allvar; och en genomgående sträfvan är, att så mycket som möjligt göra vistelsen derstädes lik lifvet i ett tarfligt men godt hem.

Barn mottagas i anstalten i en ålder af 6 till 12 år. Qualifikationerna för inträde äro, med ett ord sagdt, sedlig förvildning, yttlande sig i dels hvarjehanda gröfre förbrytelser, dels länge fortsatt skolkning från skolorna med ty åtföljande dagdrifveri och bettlande.

När ett barn öfverlemnas till internatet, ingås med dess föräldrar eller målsman en skriftlig öfverenskommelse, hvarigenom desse afsäga sig all bestämningsrätt öfver barnet, så länge det tillhör anstalten, och medgifva, att det der får förblifva, så länge vederbörande myndighet anser det nödvändigt. Ett skriftligt kontrakt, innehållande ömsesidiga skyldigheter och rättigheter, ingås äfven med de fosterföräldrar, som mottaga barn från internatet.»

Skolbarnen. Under år 1886 funnos inom Malmö skoldistrikt 7,333 skolpliktiga barn, hvaraf 3,669 gossar och 3,664 flickor. Af dessa undervisades

	Gossar.	Flickor.	Summa.
I stadens folkskolor.....	2,118	2,179	4,297
» » småskolor	698	619	1,317
» allmänna läroverk och specialskolor ...	244	37	281
» enskilda skolor	242	528	770
» hemmen	26	24	50
I undervisningen hade ej deltagit:			
efter inhemtande af i § 48 af folkskolestad-			
gan föreskrifna insigter.....	6	24	30
efter godkänd afgangspröfning jemlikt § 47			
af folkskolestadgan.....	108	141	249
till följd af sjukdom eller naturfel.....	18	20	38
af annan anledning.....	46	19	65
om hvilka uppgifter saknades.....	163	73	236
Summa 3,669 3,664 7,333.			

I folk- och småskolorna undervisades sålunda tillsammans 5,614 skolpliktiga barn. Medräknas de icke skolpliktiga och icke till di-

striktet hörande barnen, så uppgår hela lärjungeantalet till 6,440, nemligen i

	Gossar.	Flickor.	Summa.
småskolorna	1,019	947	1,966
folk- och fortsättningskolorna.....	2,239	2,235	4,474
Summa	3,258	3,182	6,440.

Under nämnda års hösttermin var *medeltalet* lärjungar i folkskoleklasserna 46, i småskoleklasserna 32 och i fortsättningskolorna 25. *Medeldåldern* var i folkskolorna 10,33, i småskolorna 6,98 och i fortsättningskolorna 13,18 år.

Om *skolgången* lemnar berättelsen för 1886 följande uppgifter: Under *höstterminen* försummade hvarje barn i medeltal *utan lof* i småskolorna 0,13 % dagar, i folkskolorna 0,34 % dagar och i fortsättningskolorna 0,34 % dagar. *Med lof* försumrades i småskolorna 1,33 %, i folkskolorna 3,56 % och i fortsättningskolorna 10,43 % dagar. På grund af *sjukdom* försumrades i småskolorna 2,74 %, i folkskolorna 2,34 % och i fortsättningskolorna 1,44 % dagar.

Undervisningstiden. Härom stadgar reglementets § 2: »Årets undervisningstid omfattar 35 veckor, påsk- och pingstlof, examens- och inskrifningsdagar oberäknade. Vårterminen börjar den 15 Jan.; höstterminen den 1 Sept. Inskrifning af nya lärjungar eger rum kort före höstterminens början och verkställas af förste lärarne under tillsyn af skolinspektören. Den dagliga undervisningstiden bestämmes af skolrådet i öfverensstämmelse med nådiga stadgan af den 20 Jan. 1882. — Examina anställas vid vårterminens slut å tider, som af skolrådet bestämmas.»

Straxt före läsarets (höstterminens) början användas några dagar till pröfning af de barn, som skola uppflyttas från småskolan till folkskolan. Den dagliga lästiden har i folkskolorna varit 4 å 6 timmar och i småskolorna 4 timmar. I fortsättningskolorna har undervisningen meddelats 6 timmar i veckan.

Undervisningen. Den plan för undervisningen i samtliga stadens skolor, som den 14 Juni 1882 på försök antogs af skolrådet, blef år 1883 definitivt faststald. För densamma redogjordes utförligt i berättelsen för år 1881.

Under åren 1884—1886 hafva omkring 50 gossar erhållit undervisning i slöjd under sommarferierna. Under sist nämnda år fattade skolrådet ett för denna undervisning viktigt beslut. Härom läses i berättelsen för år 1886: »Vid sammanträde den 20 Okt. godkände

skolrådet och sedermera kyrkostämman efterföljande af utsedde komiterade afgifna förelag:

Sedan skolrådet vid sammanträde den 6 sistlidne September åt särskilda komiterade uppdragit att, jemte inspektören, närmare utreda den vid sagda sammanträde väckta frågan om förändrad anordning af slöjdundervisningen i stadens folkskolor, samt att till skolrådet inkomma med förslag i ärendet, beslöto komiterade enhälligt föreslå skolrådet att ordna i fråga varande undervisning enligt här nedan angifna grunder:

a) Allmänna grunder.

Slöjdundervisningens väsentliga betydelse för skolan ligger säkerligen deri, att densamma i högre grad än de flesta teoretiska läroämnena hos barnet utvecklar åtskilliga egenskaper, såsom uppmärksamhet, noggrannhet och ordentlighet, egenskaper, som för hvarje medborgare äro af den största betydelse och icke minst för den blifvande kropparbetaren och yrkesidkaren. Nu är det väl sant, att flertalet af folkskolans lärjungar i alla fall kommer att under en eller annan form egna sig åt kroppeligt arbete och derunder får tillfälle att utveckla nämnda egenskaper. Men då ju skolans uppgift är att förbereda för lifvet, bör hon äfven i detta afseende utrusta sina lärjungar så väl som möjligt, för dem underlätta inträdet i lifvet och dess arbeten genom en allsidig utveckling af deras anlag. Härtill kommer, att slöjdundervisningens införande i skolan hos lärjungarne framkallar aktning för och kärlek till det kroppeliga arbetet, hvarjemte denna undervisning, genom den omväxling den bereder i skolans arbete, gör detta i sin helhet kärare för barnen, hvadan man ock i allmänhet uti de skolor, der några timmars boklig undervisning i veckan blifvit utbytt mot slöjd, gjort den iakttagelsen, att barnens insigter i skolans öfriga läroämnena icke minskats. Såsom ett ytterligare skäl för slöjdundervisningens införande i skolan kan anföras den nytta och trefnad, hvar och en kan bereda sig genom vunnen färdighet att ledigt använda vanligare verktyg och redskap.

Detta synes vara tillräckligt talande skäl för slöjdundervisningens allmännare införande äfven i våra skolor. Visserligen erhåller redan nu, på stadens bekostnad, ett fåtal barn sådan undervisning, men dels äro, som sagdt, dessa barn helt få, dels är den åt slöjd anslagna tiden helt knapp — flera andra omständigheter att förtiga. Resultatet af den nuvarande anordningen är emellertid skäligen tarfligt. Om således slöjdundervisningen har en större betydelse för barnens uppfostran, bör hvarje barn, innan det lemnar skolan, hafva deri deltagit,

och skall verklig nytta hemtas af denna undervisning, så att handlaget uppöfvas och färdighet i den särskilda slöjdbranchen uppnås, så måste tillräcklig tid deråt anslås.

Vidare uppstår frågan: Hvilka arter af slöjd böra införas i folkskolan? Här om äro meningarne mycket delade. På de ställen i vårt land, der denna undervisning nått en större utveckling, Stockholm och Göteborg, omfattar densamma en hel mängd yrken, såsom i Stockholm träslöjd, träsnideri, metallslöjd, bokbinderi, papparbeten och korgmakeri. I Göteborgs skolor förekomma snickeri, borstbinderi, svarfning, vagnmakeri, smide, bokbinderi, målning, bleckslageri och korgmakeri. På andra ställen åter har man inskränkt sig till träslöjd, och det bekanta slöjdseminariet i Nääs utbildar lärare uteslutande för detta slags slöjd.

Men folkskolan är ingen handtverksskola; det kan i öfvermått vara hennes uppgift att utbilda specialister för de särskilda yrkena. Hon måste nöja sig med att utveckla de allmänt mänskliga anlagen, äfven de kroppsliga, att utbilda de för sådant arbete erforderliga egenskaperna, att, med ett ord, uppfostra. För detta ändamål är träslöjden i flera afseenden lämpligast, den är billigast att anordna, är snygg och treflig, för hvarje människa nyttig, äfvensom det är lättast att till den erhålla lämpliga lärare. Åtminstone till en början bör således endast detta slags slöjd införas i skolorna.

Hvad angår lärarne, har erfarenheten från flera håll och särskildt från hufvudstaden lärt, att endast pedagogiskt bildade lärare kunna med fördel användas; folkskolans egna lärare böra därför undervisa äfven i slöjd.

Då slutligen denna undervisning bör hafva ett rent pedagogiskt syfte och eventuellt kommer att något inkräkta på den nu åt bokliga ämnen anslagna tiden, bör densamma vara obligatorisk för alla gossar i den egentliga folkskolans högre klasser, hvaremot den kan vara fakultativ för borgareskolans lärjungar.

De allmänna grunder, hvarpå efterföljande förslag stödjer sig, äro således:

alla folkskolans gossar böra, innan de lemna skolan, erhålla undervisning i slöjd;

åt denna undervisning bör anslås tillräcklig tid, att något verkligt resultat kan vinnas;

till att börja med införas endast träslöjd;

slöjdundervisningen bestrides af skolans egna lärare.

b) **Speciellt förslag.**

1) I hvar och en af stadens folkskolor för gossar anordnas successive, i den mån utrymmet och tillgångarne medgifva, ett nödigt antal slöjdsalar.

2) Hvarje lärjunge i folkskolans klasser III—IV erhåller undervisning i slöjd 5 å 6 timmar i veckan.

3) Borgareskolans lärjungar hafva rättighet, men ej skyldighet att deltaga i slöjdundervisningen.

4) Vid skolorna anställas examinerade folkskollärare, som kunna och vilja undervisa äfven i slöjd.

5) De folkskollärare, som meddela undervisning i slöjd, erhålla härfür särskild godtgörelse, för så vidt denna undervisning af dem kräver tjenstgöring utöfver den tid de enligt gällande stadga äro förbundna att undervisa.

6) Sommaren 1887 inredes ett rum i Östra skolan till slöjdsal, och meddelas der under läsåret 1887—88 undervisning i slöjd åt denna skolas fjerde klass och borgareskolans begge klasser.

7) Slöjdundervisningens fortsatta utsträckning beror i hvarje särskildt fall af skolrådets särskilda beslut.»

Lärarne. Under höstterminen 1886 voro vid folkskolorna anstälde 33 lärare och 44 lärarinnor samt vid småskolorna 62 lärarinnor, eller tillsammans 139.

Skollokalerna. Vid början af höstterminen 1883 voro de två nya af kyrkostämman beslutade skolbyggnaderna färdiga att tagas i bruk. Den ena, Kirsebergsskolan, innehåller 6 folkskole- och 4 småskolerum jemte bostäder till förste läraren och vaktmästaren. Den andra, Vestra skolan, innehåller utom boställslägenheter 8 folkskole- och 5 småskolerum. För internatets räkning är på Vestra skolans tomt en särskild byggnad eller flygel uppförd.

Undervisningsmaterielen. Alla skolorna äro väl försedda med nödig materiel.

Till utgifts- och inkomststat för år 1886 har följande förslag blifvit af skolrådet uppgjordt och af kyrkostämman godkändt:

Utgifter:**I a. Löner.**

1 förste lärare.....	kr.	1,866.67
3 " " å 1,666.67	»	5,000.01
Transport	kr.	6,866.68

			Transport	kr.	
3. förste lärare	å	1,466·67	6,866·68	
1 ord. »		»	4,400·01	
10 » »	å	1,066·67	1,266·67	
6 » »	å	800·00	10,666·70	
1 extra ord. »		»	4,800·00	
4 » »	å	700·00	800·00	
14 ord. lärarinnor	å	866·67	2,800·00	
2 » »	å	766·67	12,133·38	
1 » lärarinna		»	1,533·34	
11 » lärarinnor	å	700·00	733·33	
9 extra ord. »	å	600·00	7,700·00	
2 bitr. »	å	650·00	5,400·00	
4 » »	å	600·00	1,300·00	
25 småskolelärarinnor	å	550·00	2,400·00	
33 » »	å	500·00	13,750·00	
1 ritlärare		»	16,500·00	
				400·00	93,450·11

I b. *Arvoden.*

1 slöjdlärare	kr.	500·00	
Biträdande slöjdlärarinnor	»	1,400·00	
Lärare i 12 fortsättningskolor å 180·00	»	2,160·00	
Skolrådets vaktmästare	»	100·00	
Pension till C. F. Pettersson	»	450·00	
» » A. J. Sjöström	»	250·00	
» » Fru Anna Lundberg	»	50·00	
Inbetalning till pensionskassan	»	2,238·00	
Folkskoleinspektören	»	5,000·00	
Vaktmästaren vid inspektörsexpeditionen	»	400·00	
Reservationsanslag för tillfällig lärareaflöning	»	2,500·00	15,048·00

I c. *Hyresersättning m. m.*

22 examinerade lärare	å	400·00	kr.	8,800·00	
37 » lärarinnor	å	300·00	»	11,100·00	19,900·00

Internatet.

Inventarier	kr.	100·00
Beklädnad	»	750·00
Bespisning	»	600·00
Aflöning	»	600·00
Slöjdmateriel	»	200·00

Transport kr. 2,250·00 128,398·11

	Transport	kr. 2,250 ⁰⁰	128,398 ¹¹
Utackordering af 10 gossar å 80 ⁰⁰	»	800 ⁰⁰	
Diverse utgifter	»	150 ⁰⁰	3,200 ⁰⁰

II a. *Skolbyggnadernas underhåll.*

Reparationer	kr. 5,000 ⁰⁰	
Gasledning till förstadsskolorna	» 1,535 ⁴⁶	6,535 ⁴⁶

II b. <i>Eldning och belysning</i>	9,000 ⁰⁰
--	---------------------

II c. *Städning och renhållning.*

Vaktmästarelöner	kr. 3,600 ⁰⁰	
Inre och yttre renhållning	» 900 ⁰⁰	4,500 ⁰⁰

III a. *Skolmateriel.*

Undervisningsmateriel och premieböcker	kr. 6,750 ⁰⁰	
Slöjdmateriel	» 250 ⁰⁰	7,000 ⁰⁰

III b. *Inventarier.*

Gasarmar till förstadsskolorna	kr. 617 ⁰⁰	
Underhåll af äldre och inköp af nya inventarier	» 400 ⁰⁰	1,017 ⁰⁰

IV. *Ränte- och kapitalafbetalningar, hyror m. m.*

Ränte- och kapitalafbetalning å kr. 10,000 ...	kr. 6,500 ⁰⁰	
» » å obligationslånen	» 17,800 ⁰⁰	24,300 ⁰⁰
Hyra för småskolor		1,375 ⁰⁰
Assuransafgifter för fastigheter och inventarier		400 ⁰⁰

V. <i>Diverse utgifter</i>	2,000 ⁰⁰
----------------------------------	---------------------

Afkortningar	6,000 ⁰⁰
--------------------	---------------------

Summa kr. 193,725⁵⁷

Inkomster:

Statsanslag.

18 lärare å 466 ⁶⁷	kr. 8,400 ⁰⁶
11 » å 400 ⁰⁰	» 4,400 ⁰⁰
16 lärarinnor å 466 ⁶⁷	» 7,466 ⁷²
1 »	» 433 ³³
20 » å 400 ⁰⁰	» 8,000 ⁰⁰
Transport	kr. 28,700 ¹¹

	Transport	kr. 28,700 ¹¹	
45 småskolelärarinnor à 150 ⁰⁰ »	6,750 ⁰⁰	
13 " à 125 ⁰⁰ »	1,625 ⁰⁰	
6 biträdande lärarinnor à 150 ⁰⁰ »	900 ⁰⁰	
12 lärare i fortsättningsskolorna à 75 ⁰⁰ »	900 ⁰⁰	38,875 ¹¹
<i>Hyra af Malmö Seminarium</i>	250 ⁰⁰	
<i>Personliga afgifter</i>	8,824 ³⁰	
<i>Brist att uttaxera</i>	145,775 ⁹⁶	
	Summa	kr. 193,725 ⁵⁷	

Till betäckande af kostnaderna för skolväsendet hafva, utom så kallade personliga afgifter, kr. 1²⁸ uttaxerats på hvarje bevillningskrona. Medelkostnaden för hvarje barn, beräknad efter medeltalet af båda terminernas barnantal, har utgjort 34 kr. 36 öre.

Berättelser om Folkskolorna inom Göteborgs stift

åren 1882—1886.

I.

Domprosteriets Norra, Marks och Bollebygds samt Kinds kontrakt
och Göteborgs stad.

Den del af inspektionsområdet, som tillhör Elfsborgs län, utgöres af tre kontrakt med tillsammans 24 pastorat och 76 skoldistrikt, deraf 19 i Domprosteriets Norra kontrakt, 26 i Marks och Bollebygds samt 31 i Kinds. I allmänhet bildar hvarje församling ett särskildt skoldistrikt. Undantag härifrån utgöra följande fyra: Surteby—Kattunga, Mjåbäck—Elfsered, Svenljunga—Ullasjö, Dalstorp—Hulared. Folk-mängden utgjorde vid 1886 års slut 99,882 och antalet i skolåldern varande barn 16,025.

Skolornas antal inom nämnde del af inspektionsområdet var vid periodens slut:

fasta folkskolor.....	83
flyttande »	14
fasta mindre folkskolor.....	8
flyttande mindre »	4
fasta småskolor.....	33
flyttande »	100
Summa	242.

Vid 1881 års slut funnos:

fasta folkskolor.....	74
flyttande »	19
fasta mindre folkskolor.....	3
flyttande mindre »	2
fasta småskolor.....	23
flyttande »	107
Summa	228.

Vid jämförelse mellan ofvan stående uppgifter visar det sig, att skolornas antal under perioden ökats med 14, nemligen 4 folkskolor, 7 mindre folkskolor samt 3 småskolor. Vidare framgår häraf, att de fasta skolornas antal ökats med 24, nemligen 9 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 10 småskolor, samt att 5 folkskolor och 7 småskolor förändrats från flyttande till fasta. Af de 10 fortsättningskolor, som år 1881 voro i verksamhet funnos år 1886 endast 6, hvadan antalet af dessa skolor i icke ringa grad minskats. Deremot hafva slöjdskolor i stor mängd tillkommit under perioden, då de vid dess början utgjorde 19 och vid dess slut 53 och deras antal således ökats med 34.

Under den jämförelsevis korta tid, åren 1885—86, under hvilken jag varit förordnad till inspektör, har jag ej hunnit besöka samtliga skolor inom distriktet. Detta har hufvudsakligen berott derpå, att inspektionsresorna i följd af mina öfriga tjensteåligganden företrädesvis måst företagas under sommarmånaderna, samt att flere skolor endast en kortare del af denna tid varit i verksamhet. Deremot hafva åtskilliga skolor blifvit tvenne gånger besökta.

Förr än jag vunnit något mer omfattande kännedom om skolornas tillstånd, har jag ej ansett möten med deras lärare och lärarinnor kunna medföra åsyftadt gagn, hvarföre endast ett sådant blifvit hållet (med samtliga lärare och lärarinnor i Wätle härad i Juni månad år 1886). År 1885 deltog jag deremot i det i Fritsla under Juni månad hållna allmänna mötet för lärare och lärarinnor från Marks och Kinds kontrakt.

Endast två gånger har jag behöft särskildt vända mig till Högvärldiga Domkapitlet för att vinna rättelse af fattade beslut, som synt mig skadliga för skolväsendet. Det ena angick indragandet af en synnerligen behöflig småskola i Grimmared, det andra en i hög grad oändamålsenlig anordning af en i Elfsered nyinrättad mindre folkskola.

I. Undervisningsanstalterna.

A. *Småskolor.*

Särskilda småskolor finnas inom områdets alla skoldistrikt utom fem, nemligen Romeled, Åsbräcka, Tostared, Öleremma och Finnekumla, i hvilka småskoleafdelningen på särskilda tider undervisas af folkskoleläraren. Tydligt är, att en sådan anordning är till men för båda afdelningarna, då undervisningstiden för folkskolan derigenom inskränkes och dessutom folkskoleläraren, äfven då han är duglig på folkskolans område, gemenligen ej passar så bra för de små. Samtliga dessa skoldistrikt hafva emellertid ett så ringa barnantal, att upprät-

tande af särskild småskola ej torde kunna fordras. Inom icke få af de öfriga skoldistriktet finnas flera småskolor, ända till 5.

Inom distriktet finnas, såsom nämnt är, 133 småskolor, af hvilka 33 äro fasta. Af de flyttande läsa 81 på två, 19 på tre stationer. Numera finnes ingen småskola, som läser på flere än tre stationer. De fasta skolornas antal har ökats med 10 och de mellan två stationer flyttandes med 10, hvaremot de på tre och flere stationer flyttandes minskats med 17. Genom inskränkning af rotarnes antal har således icke obetydlig utvidgning i undervisningstid för de enskilda barnen vunnits.

Småskolan står i allmänhet i ett rätt förhållande till folkskolan. Der undantag i detta fall förekommit, hafva de företrädesvis bestått deri, att barnen stundom blifvit uppflyttade i folkskolan utan att hafva vunnit den innanläsningsfärdighet, som småskolan bör meddela, dels deri att småskolans kurs i kristendomskunskap i icke ringa mån öfverskridits.

B. Mindre folkskolor.

De mindre folkskolorna, som vid förra periodens slut voro 5, utgjorde vid 1886 års slut 12, af hvilka 8 äro fasta och 4 flyttande på två stationer. Deras antal har således betydligt ökats. Ehuru upprättande af dessa skolor endast kan betraktas såsom en nödfälleutväg, äro de dock mången gång särdeles passande för de lokala förhållandena, då, såsom stundom är fallet, någon del af distriktet är afskild från den öfriga och barnantalet i denna del är för litet för att påkalla egentlig folkskola. Förnämligast af detta skäl hafva dylika skolor ansetts behöfliga i följande skoldistrikt: 2 i Lerum, 3 i Skallsjö, 2 i Bollebygd, 1 i Björketorp, 1 i Töllesjö, 1 i Mjöback—Elfsered, 1 i Tranemo och 1 i Gällstad.

De allra flesta af dessa skolor hafva haft synnerligen goda lärare, hvarföre ock barnen hvad kunskapens kvalitet angår fullt kunnat måta sig med folkskolornas barn, om ock kursernas omfång i regeln varit något mindre.

C. Folkskolor.

Inom distriktet finnas 97 egentliga folkskolor, af hvilka 83 äro fasta och 14 flyttande på två stationer. Många af de fasta skolorna äro dock så anordnade, att endast två af skolans klasser samtidigt undervisas, hvaraf följden blir, att äfven i dessa skolor hvarje barn ej får mycket längre skoltid än barnen i en flyttande, ehuru de då naturligtvis hafva fördelen att blifva nästan hvarje timme omedelbart undervisade.

D. *Fortsättningsskolor.*

Vid 1886 års slut funnos inom distriktet 6 fortsättningsskolor, ordnade i enlighet med Kongl. kungörelsen den 11 Sept. 1877, nemligen 1 i Fritsla, 1 i Kinna, 1 i Östra Frölunda, 1 i Öxabäck och 2 i Starrkärr. Då de vid 1881 års slut voro 10, har alltså deras antal minskats med 4. Orsakerna till nämnda förhållande synas mig vara flere. Folket har i allmänhet ännu ej lärt sig uppskatta dessa skolors betydelse. De kostnader de medföra äro visserligen ej stora, men hafva under de sista årens tryckta penningförhållanden rätt mycket tagits i betraktande. Barnen äro ofta mindre mogna för undervisningen i fortsättningsskolan, då på många ställen undervisning i folkskolan meddelas hvarannan dag åt hvardera afdelningen. Detta har ock gjort mig betänksam i fråga om att föreslå inrättandet af sådana skolor. Jag har nemligen ansett det medföra större fördel för distriktets barn, att undervisningstiden i den egentliga folkskolan utsträcker utöfver de bestämda 8 månaderna.

E. *Slöjdskolor.*

Slöjdskolor för gossar, hvilka vid 1881 års slut utgjorde 19, hafva under perioden i mycket hög grad tilltagit i antal och utgjorde vid dess slut 53, nemligen 1 i hvar och ett af Romeleds, Fors, Upphärads, Kilanda, Nödinge, Angereds, Skallsjö, 2 i Starrkärrs, Lundby och Östads samt 3 i Skepplanda skoldistrikt af Domprosteriets Norra kontrakt, 1 i hvar och ett af Hyssna, Seglora, Kinnarumma, Skephulta, Kinna, Surteby, Kungsåters, Gunnarsjö, Carl Gustafs, Grimmareds, Torestorps, Öxabäcks, Ellekulla, Bollebygds och Björketorps, 2 i Sätla samt 3 i Örby skoldistrikt af af Marks och Bollebygds kontrakt samt 1 i hvar och ett af Mjöback—Elfsereds, Ljushulta, Roasjö, Långhems, Månstads, Dannicke, Södra Åsarps, Gällstads, Mossebo, Ambjörnarp, Nittorps, Ljungsarps, Kalfs, Håkeviks, Svenljunga—Ullasjö, Örsås och Refvesjö skoldistrikt af Kinds kontrakt.

Vid alla dessa skolor utom 5, vid hvilka särskilda slöjdlärare äro anstälde, meddelas undervisningen af skolornas lärare, af hvilka de fleste utbildats vid Nääs slöjdlärareseminarium. Undervisningen bedrifves ock efter den s. k. Nääs-metoden. I detta ämne deltaga barnen enligt lärarnes samstämmiga vittnesbörd med synnerligt intresse, så att enligt fleres iakttagelser skolförsummelserna visat sig vara färre de dagar, då slöjd förekommer. Till slöjdens framgång i skolorna hafva flere omständigheter medverkat. Jag räknar härtill närbelägenheten till det nys nämnda seminariet, utbekommande af statsanlag utan några egna större uppoffringar, samt det goda stöd, som lemnats

af länets hushållningssällskap både genom penningeunderstöd och genom biträde medelst utsände slöjdinspektörer.

F. *Enskilda skolor.*

De enskilda skolor, som finnas inom distriktet, äro: i Kinnarumma Rydboholms fabrikskola, i Östad barnhusets, i Skallejö skolan vid Nås säteri och Kullens barnhem för flickor samt i Nödinge skolan vid Surte bruk.

G. *Sockenbiblioteken.*

Intresset för dessa är i allmänhet obetydligt. Sällan anlägges något nytt bibliotek och de, som finnas, användas icke mycket. Grunden till sist nämnda förhållande torde väl i allmänhet vara, att så sällan nya böcker inköpas. Dock ligger måhända icke ringa sanning i det ofta anförda skälet, att med en allmännare utbredd läsning af periodiska skrifter begäret att läsa större arbeten aftagit.

II. *Skolreglementena.*

Nya reglementen hafva i de allra flesta skoldistrikt under perioden blifvit uppgjorda och i vederbörlig ordning stadfästade.

III. *Skolbarnen.*

Angående jemnheten af barnens skolgång visa dagböckerna på ganska många ställen, att den lemna mycket öfrigt att önska, om ock jemförelse med uppgifter härom från föregående år på några ställen visar, att förbättring i detta afseende inträdt. Den ojemna skolgången beklagas ock gemenligen såsom utgörande ett af de svåraste hindren för skolornas verksamhet, men på samma gång framhållas många af försummelserna såsom rätt ursäktliga. Om ock icke få sådana hafva sin grund i föräldrarnes vårdslöshet och derföre med något större nit å vederbörandes sida skulle kunna förminskas, äro åter ganska många beroende af förhållanden, som ej så lätt kunna förändras. I vissa glest befolkade trakter kunna icke skolor anläggas så nära hvarandra, som önskligt vore, hvadan somliga barn, som bo i distriktets utkanter, hafva ganska lång väg till sin skola. Fattigdom nödgår åtskilliga föräldrar att hålla barnen från skolan oftare än de skulle vilja, ty dels behöfva de något äldre barnen bidraga till sitt uppehälle, hvilket mest sker genom vallgång, hvarföre ock de flesta försummelser komma på den del af skoltiden, då barnen kunna användas vid göromål ute, dels äro de behöfliga i hemmen för yngre syskons vård, då föräldrarnes arbete vållar deras bortovaro. Under förutsättning af en god undervisning

och en kärleksfull lärare — de bästa medlen mot det öfverklagade missförhållandet — torde, hvad folkskolans barn angår, åtskilligt vinnas, om undervisningen, så mycket som andra omständigheter kunna tillåta, förläggas på den tid af året, då tillfällen till förtjenst för barnen ej erbjudas. På vissa håll har man funnit skolgången hafva blifvit jemnare, sedan folkskolan af andra skäl blifvit anordnad i enlighet med normalplanens Bil. 16, då af barnen från samma hem något alltid kunnat få vara i hemmet.

Om barnens uppförande är svårt att afgifva något omdöme, då särdeles i detta afseende examenskatalogerna ej lemna tillförlitlig ledning, enär stor olikhet råder vid betygsättningen, beroende på de särskilda lärarnes olika måttstock vid bedömandet häraf. Emellertid hafva inga svårare förseelser kommit till min kännedom.

Att barnens kunskaper äro i de särskilda skolorna mycket olika, och att dessa vanligen stå i direkt förhållande till lärarens beskaffenhet, kan ju ej vara oväntadt.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Efter hvad jag under den korta tiden för min inspektionsverksamhet kunnat iakttaga rörande folkets ställning till skolan, synes det som skulle denna blifva allt vänligare. Visserligen påträffar man ännu mångenstädes dem, som ej ännu lärt uppskatta betydelsen af de ämnen, som ej ingå i folkskolans minimikurs, och i sammanhang dermed betrakta småskolan med synnerlig förkärlek; men så får man ock erfara huru intresset för dessa ämnen hos många växer, då de lära känna barnens insigter i dem och finna, att deras inhemtande kunnat ske, utan att de ämnen, som med rätta anses utgöra skolans hufvudämnen, derigenom behöft åsidosättas. Offervilligheten för skolan, som ju ock är en gradmätare på folkets intresse för densamma, har visat sig rätt olika på olika ställen. På grund af de ekonomiska svårigheter, med hvilka landtbefolkningen haft att kämpa under den sista tiden, har jag ansett, att denna ej för mycket borde sättas på prof. Der den visat sig vara liten, synes detta ej hafva berott på misskännande af skolans värde, utan på andra, mera tillfälliga omständigheter.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden utgör för såväl småskolor som folkskolor i allmänhet 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. Vid ingen skola är den kortare, men vid några, särdeles flyttande folkskolor och på tre stationer flyttande småskolor, har en för dessa väl behöflig förlängning af läsetiden blifvit anordnad.

Denna undervisningstid är för folkskolan fördelad på 2 terminer, af hvilka den förra gemenligen utgör 5 och den senare 3 månader. Tiden då dessa infalla är i olika distrikt växlande, men allt mer tyckes man blifva ense om att till befordrande af en jemnare skolgång förlägga läsetiden till de delar af året, då barnens arbete ute på marken minst påkallas. Småskolorna äro naturligtvis i verksamhet under årets blidare del. De börja i regeln i Mars månad och fortgå sedan, med en kortare tids afbrott, hvilket vanligen infaller under Juli månad, tills den bestämda undervisningskyldigheten blifvit fullgjord.

I en stor del af de fasta skolorna läses endast 5 dagar i veckan, i de öfriga 6 dagar. I åtskilliga af de först nämnda meddelas undervisning i slöjd på lördagen. Deremot är läraren i de flyttande skolorna sysselsatt vanligen alla veckans dagar, då läsningen på ena stationen pågår under de 5 dagarne och roteförhör hålles på den 6:te, om ock icke hvarje vecka.

Den dagliga undervisningstiden i folkskolan är 6 timmar, i småskolan 5. Dock har på några få ställen tiden för undervisningen i småskolan varit utsträckt till 6 timmar. Vid sådana tillfällen har vederbörandes uppmärksamhet blifvit fäst på skolstadgans § 15, mom. 2.

Föreskriften om tjenliga kortare afbrott mellan på hvarandra följande lektionstimmar iakttagas på de allra flesta ställen. Längden af dessa raster är något olika, men utgör vanligen 10 minuter. Stadgandet om längre ledighet mellan arbetet på för- och eftermiddagen har iakttagits på alla ställen utom på 5, der man, särdeles under den mörkare delen af året, lemnat folkskolans barn endast en kortare middagsrast, på det att barnen i småskolan, som läsa endast 5 timmar, skulle utan att behöfva vänta för länge under hemvägen kunna få sällskap med de större barnen i folkskolan. På dessa ställen har erinrats om nyss nämnda § af skolstadgan.

Den årliga undervisningstiden vid de flyttande skolorna är i regeln lika fördelad mellan rotarne. Undantag förekommer någon gång, då barnantalet är mycket större i den ene roten än i den andre. Stor olikhet eger rum vid dessa skolor i afseende på flyttningen mellan stationerna. Medan i de flesta folkskolor undervisningen pågår på hvardera stationen antingen 4 månader i sammanhängande följd eller omväxlande 2 månader af hvardera terminen, finnas sådana, der barnen undervisas hvarannan vecka eller till och med hvarannan dag omväxlande på hvarje ställe.

I de småskolor, som flytta mellan endast 2 stationer, meddelas undervisningen gemenligen 2 gånger om året på hvardera stationen, 2 månader hvarje gång. För dem åter, som flytta mellan 3 stationer, har en sådan anordning ej ansetts lämplig, enär synnerligen nybörjarne

efter endast 6 veckors läsning ej kunna hafva något gagn af de för flyttande skolan så viktiga roteförhören. Derföre pågår undervisningen i dessa vanligen i sammanhängande följd på hvarje station.

VI. Tiden för barnens intagning i skolan.

Med högst få undantag intagas barnen i småskolan under det år, då de fylla 7 år. Stundom händer väl, att några intagas, som icke mycket öfverskridit 6 år, helst då de hafva äldre syskon, som undervisas på samma ställe. Der dessa barn ej vållat någon olägenhet, har det fått blifva dervid, helst barnen, då de blifvit äldre, ofta tidigt afbryta sin skolgång.

Folkskolestadgans föreskrift, att intagning får ske endast vid läse-terminens början, iakttages nu allmänt. Att de mindre barnen, som bo mera aflägsse, ofta, då väderleksförhållandena äro ogynnsamma, under den första månaden af årets skoltid uteblifva från småskolan och således faktiskt börja sin skolgång, sedan en del af terminen förflutit, och derigenom vålla svårigheter, är ett beklagligt, men oundvikligt förhållande. Vid de flyttande skolorna inskrifvas barnen på grund af ofvan angifna stadgande i regeln endast en gång om året på hvarje station. Äfven vid de fasta har man på några ställen sökt införa såsom grundsats, att barnen endast vid läsårets början inskrifvas. Den som vet, med hvilka svårigheter läraren har att kämpa och huru lätt lexlagens antal kommer att växa genom en oftare skeende intagning, måste i det helas intresse, om äfven till några enskildas förlust, förorda det sist nämnda förfaringsättet. Så har jag ock gjort, då omständigheterna ej lagt allt för stora hinder i vägen för dess utförande. Svårast är att tillämpa denna regel vid sådana fasta folkakolor, som hafva flyttande småskolor till underlag, särdeles när undervisningen i dessa meddelas i en sammanhängande följd, enär barnen från den ena roten då komma att väl länge gå utan sysselsättning efter afgången från småskolan. För att undanröja denna olägenhet har jag ansett det vara skäl, att läsningen i småskolan oftare vexlade mellan rotarne.

VII. Undervisningen.

A. Undervisningens allmänna ordnande.

Undervisningen är numera i allmänhet ordnad efter normalplanen. De läsordningar, som vanligast förekomma, äro för de fasta folk-skolorna Bil. 16 och 17, för de flyttande folkskolorna Bil. 19, för de fasta småskolorna Bil. 4 och 5 samt för de flyttande småskolorna Bil. 6.

Några ändringar hafva visserligen blifvit gjorda i dessa läsordningar, men ej af större betydelse. I småskolorna har olikheten mest bestått deri, att innanläsningsöfningar företagits dels på någon af de timmar, då normalplanen upptager åskådningsundervisning, dels på den för sång afsedda tiden, då lärarinnan saknat förmåga att undervisa i siet nämnda ämne, dels ock någon gång på timmar, som i normalplanen varit anslagna till räkning, då man nemligen ansett sig detta oaktadt kunna medhinna den för småskolan bestämda kursen i detta ämne. I de flesta folkskolor har man under de timmar, då undervisning i katekes meddelas, låtit den afdelning, som ej då skulle omedelbart undervisas, följa med den andra afdelningen. Man har i allmänhet ej ansett sig kunna anordna s. k. tysta öfningar med bibehållande af den stillhet i klassen, som kristendomsundervisningen kräver. Äfven vid andra tillfällen är man väl mycket mån om att undvika de tysta öfningarna. Af detta skäl få barnen i första klassen ofta deltaga i undervisningen i naturkunnighet. Likaledes förekommer i många skolor, som äro ordnade i likhet med Bil. 16, den anordning, att geografi och räkning tagas gemensamt för båda klasserna på hvar sin särskilda timme, i stället för att hvardera klassens barn skulle undervisas omedelbart en timme i geografi, under det den icke så sysselsatta klassen skulle hafva räkning såsom tyst öfning. Denna obenägenhet för de tysta öfningarna skulle säkert ännu mer framträda, derest icke så många skolor följde Bil. 16.

Den af normalplanen angifna lärogången följes så allmänt, att jag endast vid ett enda tillfälle funnit så betydande afvikelse derifrån, att det behöft med mera allvar beifras. På några, ehuru ej många ställen afvikes från densamma derigenom, att katekesen genomgås gemensamt af alla barnen, såsom redan i förra berättelsen blifvit angifvet.

Härmed är emellertid ej sagdt, att i något större antal skolor de i normalplanen angifna kurserna medhunnits i samtliga ämnen.

Då jag efter dessa anmärkningar rörande undervisningens allmänna anordning skall uttala mig om undervisningen i de särskilda ämnena, torde jag först böra nämna, att jag vid periodens slut ej hunnit att höra undervisningen i alla ämnen i de skolor, som blifvit inspekterade. Detta har endast kunnat ske i småskolorna. I hvarje folkskola har jag afhört undervisningen i kristendomskunskap, modersmålet och räkning, samt omväxlande i några af folkskolans öfriga ämnen.

B. Undervisningen i de särskilda ämnena.

Kristendomskunskap.

Undervisningen i detta ämne börjar utan undantag med bibliska historien. Håri undervisas alla småskolans barn, om ock den första

årsklassens på flere ställen mer än tillbörligt är deltaga i undervisningen endast såsom åhörare. Stundom träffar man väl ännu på det förkastliga förfaringssättet vid beredandet af lexan, att den högre afdelningens barn, som ej ännu hunnit öfvervinna de mekaniska svårigheterna vid innanläsningen, läsa ur läroboken hvar sin punkt, hvilken derefter förklaras af lärarinnan. Vanligen beredes dock lexan så, att lärarinnan antingen läser berättelsen ur läroboken eller fritt, men med nära anslutning till lärobokens ord, berättar densamma och derefter under samtal med barnen meddelar de nödiga förklaringarna. Jag har framställt såsom fordran, att hvarje berättelse, då den första gången meddelas, det må nu vara i småskolan eller folkskolan, alltid bör fritt föredragas af den undervisande. I folkskolan undervisas alla årsklasserna tillsammans i de skolor, hvilkas läsordning är uppsatt i enlighet med normalplanens Bil. 17 och 19. Att icke alla lärare äro vuxna den ej lätta uppgiften att undervisa under dessa förhållanden till lika gagn för alla klasserna, behöfver knappast nämnas. För öfrigt torde man kunna säga, att undervisningen i biblisk historia gemenligen meddelas på ett tillfredställande sätt, ehuru önskligt vore, att det tillämpande momentet i något högre grad komme till sin rätt.

I alla småskolor läras textorden i katekesen och i de flesta derjemte större eller mindre delar äfven af Luthers förklaring. Jag har med afseende härpå yrkat inskränkning. I folkskolan, till hvilken katekesläsningen egentligen hörer, förfares vid denna undervisning i regeln efter anvisningarna i normalplanen, ehuru i några skolor vidtagits de förändringar, som förut angifvits. Hvad sjelfva undervisningen angår, har den tvifvelsutan gått mycket framåt under den sista tiden, hvartill i väsentlig mån bidragit den nya läroboken, genom hvilken såväl läraren som barnen fått något fast att hålla sig vid. Endast två å tre gånger har jag måst erinra om nödvändigheten af begränsning, en erinran, som, efter hvad jag tror mig känna, förr mycket oftare behöft göras. I några få skolor har jag påträffat »själlös» utanläsning, beroende i icke ringa grad derpå, att många af de äldre lärarne ej äro rätt mågtige att undervisa efter den nya läroboken. Jag har sökt motarbeta detta missförhållande genom att gifva dem anvisning på någon af de hjälpedor till utvecklingen, hvilka numera utkommit och äro lämpliga till sjelfstudium för läraren. På samma gång detta måste sägas, är det mig ett nöje att intyga, att några af de äldre lärarne höra till de allra bästa kateketerna inom området.

Åskådningsundervisning.

Åskådningsundervisning förekommer väl i någon mån i de allra flesta småskolor, ehuru visserligen icke till den grad, som önskligt

vore. Flera af småskolornas lärarinnor hafva icke genomgått någon utförligare kurs vid småskole-läraryrkesseminarium och äro mindre hemmastadda med denna undervisning. Under sådana förhållanden har jag ej påyrkat, att denna undervisning till betydligare omfång skulle meddelas; ty ehuru den är af stort värde, då den rätt bedrifves, torde få ämnen lemna så klen resultat, då detta ej är förhållandet. På många ställen råder ännu brist på åskådningsmateriel. I allmänhet har jag med större eftertryck påyrkat regelbunden åskådningsundervisning i de fasta skolorna, då deremot i de flyttande, särdeles i sådana, som läsa på tre stationer, den korta tiden är väl behöflig för vinnande af någorlunda ordentlig färdighet i innanläsning.

Modersmålet.

Vid första undervisningen i innanläsning begagnas allt mer skrifläsemetoden, ehuru på ganska många ställen bokstafveringsmetoden förekommer. Flere omständigheter bidraga härtill. På icke så få ställen hafva barnen redan i hemmen erhållit den första undervisningen efter sist nämnda metod; der så varit förhållandet, har jag ansett detta vara af så stort värde, att äfven ett bättre metodiskt förfarande i skolan måste gifva vika, om det på något sätt kunde motverka denna äkta sedliga qvarlefva från de tider, då hemmen sjelfva mer än nu drogo omsorg om barnens uppfostran. På somliga ställen äro ock lärarinnorna mindre förtrogna med metoden. Äfven der bokstafveringsmetoden är den grundläggande, läras dock barnen att känna och uttala de särskilda ljuden. Innanläsningsfärdigheten i småskolorna är på olika ställen naturligtvis ganska olika, då somliga småskolor äro fasta, andra flyttande på tre stationer. En iakttagelse, som i alla skolor påtvingar sig åhöraren, är att flickorna läsa bättre innantill än gossarne. På flere ställen har jag tyckt mig finna, att barnen i högre afdelningen af småskolan läsa bättre än barnen i folkskolans första åreklass. Måhända detta berott på tillfälliga omständigheter; måhända innanläsningsöfningarna borde få något större utrymme inom nämnda klass af folkskolan.

Rättskrifningsöfningarna lemna rätt mycket öfrigt att önska. I de lägre klasserna af folkskolan skrives på tafia; i de högre (3 och 4) merändels i bok, hvilket jag i likhet med min företrädare ansett vara så viktigt, att jag med bestämdhet påyrkat detta, hvarhelst det dittills icke skett. Rättelse af det skrifna sker ej alltid med den omsorg, som är nödvändig. Hos flere af de äldre lärarne påträffas mycken osäkerhet i detta ämne. Detsamma gäller om nämnde lärare angående modersmålets satslära, hvaremot de visa sig mera kunniga i formläran.

Räkning.

Räkning är det ämne, i hvilket undervisningen synes mig bedrivas mest metodiskt. Detta gäller icke minst i fråga om småskolorna, i hvilka andra årsklassens barn räkna med rätt stor säkerhet och färdighet och der den för dem tillmätta kursen med lätthet medhinnes. Äfven i folkskolorna meddelas i allmänhet en god undervisning i detta ämne, enär den är både förståndsbildande och praktisk samt medförande goda resultat. I några få skolor har jag dock funnit barnens kunskaper vara obetydliga både i kvalitativt och kvantitativt hänseende, och någon gång har den grundliga förklaringen öfverdrifits på den mekaniska öfningens bekostnad. Under de sista åren hafva nästan alla lärare visat sig angelägna att bibringa barnen kännedom om metersystemet och detta stundom med ganska god framgång. Hufvudräkning öfvas mycket, och vanligen hafva barnen större färdighet deri än i tafvelräkning.

Geometri läses ej i alla folkskolor. Der denna undervisning förekommer, består den i beskrifning och stundom mätning af de allmänaste storheterna.

Historia och Geografi.

Undervisningen i fäderneslandets historia tager i enlighet med normalplanens föreskrift sin början i folkskolans tredje klass. Då den således endast en kortare del af skoltiden meddelas, får man ej ställa höga fordringar på barnens kunskaper i detta ämne. I detta läroämnes intresse har jag förordat, att vid den kursiva läsningen de historiska styckena i läseboken flitigt må användas.

I Geografi, der undervisningen inträder två år tidigare, äro naturligtvis insigterna större. Vid undervisningen deri användes alltid kartan, såsom sig bör, synnerligen flitigt, och barnen visa mycket intresse. På åtskilliga ställen lider dock undervisningen fortfarande af ett välbekant fel, att den nemligen alldeles för mycket inskränker sig till ett meddelande af orternas namn och deras utpekande på kartan. De bättre lärarne hafva dock frigjort sig från detta fel och lemna barnen ofta en klar bild af ett lands eller landakaps icke blott naturbeskaffenhet utan ock dermed sammanhängande produkter, näringar, folkflif och historiska minnen.

Naturkunnighet.

Detta ämne inträder vid undervisningen senast i andra klassen enligt normalplanens föreskrift. Såsom redan nämnt är, få dock barnen i första klassen icke sällan deltaga i andra klassens undervisning.

Förfaringssättet är vanligen det, att läraren fritt föredrager sitt ämne under förevisande af lämpligt åskådningsmateriel (väggtaflor öfver djurriket och människokroppen, friska växter och på några ställen fysiska instrumenter), hvarefter läraren utfrågar det genomgångna. I några skolor meddelas kunskap i detta ämne genom läsning ur Berlins naturlära och lärarens frågor och sammanfattning af det lästa. Ofta sättes undervisningen i naturkunnighet på ett förtjenstfullt sätt i sammanhang med det allmännaste af helsolära. På vissa ställen synes hufvudvigten vara lagd på inlärandet af djurrikets klasser och ordningar. Kurserna äro normalplanens, men ty värr medhinnes läran om naturföreteelserna endast mycket knapphändigt i flere skolor.

Teckning.

Teckning efter Stuhlmanns metod förekommer allmänt i folkskolorna och i småskolornas andra årsklass. I småskolorna tecknas vanligen på rutade skiffertaflor, någon gång i ritböcker med rutadt papper. I folkskolorna tecknas alltid i ritböcker. Svårigheterna att använda teckning i enlighet med denna metod såsom tyst öfning erkänns allmänt. Tvifvelsutan skulle framstegen blifva vida större, om saken kunde anordnas på annat sätt.

Sång.

I de småskolor, i hvilka lärarinnan ej saknar musikaliska anlag, sjungas psalmer äfvensom lättare skolsånger efter gehör. I folkskolor öfvas tonträffning och taktöfningar, psalmmelodier och andra sånger i regeln, såsom det enligt mitt förmenande bör vara, enstämmigt. Stor olikhet röjer sig i resultaten af denna undervisning äfven i sådana skolor, der lärarne äro intresserade för ämnet. I vissa trakter af inspektionsområdet synas nemligen goda röster höra till regeln liksom i andra till undantagen. Att dock ännu mycket återstår att göra, innan detta viktiga och i hög grad själsbildande ämne kommer till sin fulla rätt, är säkert. I åtskilliga skolor finnas orgelharmonier, stundom tillhörande skolan, stundom läraren.

Gymnastik.

Vapenöfning förekommer, så vidt jag känner, nästan alldeles icke och redskapsgymnastik ganska sällan. Fristående gymnastik öfvas deremot mer eller mindre i alla skolor. I småskolorna utgöres denna af marscher vid ut- och ingång till lektionerna samt några armrörelser, och i många folkskolor synes den ej sträcka sig mycket längre. Jag tror, att denna undervisning i allmänhet befinner sig på låg ståndpunkt,

men anser dock min erfarenhet angående densamma vara för liten, att jag skulle våga fälla ett bestämdt omdöme.

Trädgårdsskötsel.

Trädgårdsskötseln har endast på ett mindre antal ställen kommit rätt i gång. Folket tyckes i allmänhet vara mindre intresserad för saken. Åtminstone dröjer det stundom länge, innan läraren får det biträde med markens uppbrytande, hvilket han skäligen kan begära. Hvad en nitisk lärare ensam i detta afseende kan uträtta, visa dock några skolträdgårdar, som blifvit anlagda på kala berget eller sandåsen.

VIII. Skolförhören.

Enligt skolrådets bestämmelser böra roteförhören hållas hvarannan vecka. På några ställen iakttages detta noga, på andra åter eger mycken försumlighet rum hvad småskolorna angår. Såsom skäl härför uppgifves merendels, att så få barn inställa sig vid desamma, att deras nytta ej motsvarar lärarinnans besvär. Rättelse härutinnan har påyrkats och råd gifvits för ändamålsenligare anordning af dessa viktiga förhör.

Förhör med de barn, som undervisas i hemmen, förekomma ej ofta. Antalet af sådana barn är vanligen icke stort och utgöres förnämligast af sådana, som enligt skolrådets uppfattning erhålla fullständigare undervisning än folkskolans.

Examina anställas på några ställen 2 gånger om året, gemenligen sker det en gång. Vid dessa är vanligen skolrådets ordförande eller, då så icke är förhållandet, någon annan af skolrådets ledamöter närvarande.

Särskilda afgangspröfningar förekomma sällan. Vanligen uppgifves det, att afgangspröfningen sker i sammanhang med årsexamen.

IX. Lärare och lärarinnor.

I småskolorna voro 1886 anställda 9 lärare och 125 lärarinnor, i de mindre folkskolorna 1 lärare och 11 lärarinnor och i folkskolorna 93 ordinarie och 2 icke ordinarie lärare samt 4 ordinarie och 2 icke ordinarie lärarinnor.

Folkskolorna skötas således nästan uteslutande af lärare, då deremot de mindre folkskolorna och småskolorna lika allmänt skötas af lärarinnor. Af lärarne äro 3 prester: en i Fuxerna, en i Istorp och en i Kinnarumma. Af de egentlige folkskolelärarne äro de allra fleste utexaminerade från de omorganiserade seminarierna. Deras under-

visningskicklighet är mycket olika, beroende på gåfvor, utbildning före inträdet på lärarebanan och månhet att sedan förkofra sig. Såsom allmänt omdöme torde kunna sägas, att de yngre lärarne äro mera jemna, då deremot bland de äldre påträffas ofta de svagaste, stundom ock de utmärktaste.

Af småskolelärarinnorna hafva de flesta utexaminerats från småskole-lärarinneseminarier i Göteborg, Kinna och Skrehall. Några äldre hafva ej aflagt examen, men dock fått qvarstå vid sina befattningar, dels emedan de, om ock i metodiskt afseende något underlägsna, varit i andra afseenden af synnerligt värde, dels emedan det varit svårt att i fattigare församlingar, der småskolelärarinnans lön utgjort endast 200 kronor, kunna erhålla examinerad lärarinna, sedan seminarierna i Kinna och Skrehall upphört.

De vid mindre folkskolorna anställda lärarinnorna äro med undantag af 3 särdeles skickliga och begåfvade.

Att efter så kort bekantskap som jag haft tillfälle att göra med distriktets lärare och lärarinnor uttala något säkert omdöme om deras sätt att vårda barnens sedliga väsen, är svårt. Detta beror naturligtvis i hufvudsaklig mån på deras egen sedlighet. Ingen officiell anmärkning i detta afseende har förekommit, och hvad jag för öfrigt lärt känna om dem, hindrar mig ej att afgifva ett godt vitsord. Mängden af lärarepersonalen arbetar med nit och allvar i sitt viktiga kall och det ofta utan mycken uppmuntran och stöd. Flere enskilda drag af hängivenhet för kallet och kärlek till barnen förvarar jag i kär hågkomst.

X. Anteckningsböckerna.

I alla distriktets folkskolor finnas hufvudbok, examens katalog och dagbok ordentligt inbundna; deremot är det mera sällan man i småskolorna påträffar ordentliga böcker. Vanligen förekomma der dagboksanteckningarna på lösa papper eller i af lärarinnan hopbundna ark. Dagboken synes i regeln vara väl förd och detsamma kan sägas om examens katalogen. Deremot har hufvudboken på flere ställen lemnat skäl till anmärkning.

XI. Materielen.

Den nödvändigaste undervisningsmaterielen finnes numera i alla folkskolor. Af statens läsebok har i regeln anskaffats ett tillräckligt antal exemplar, dock så att två barn måste läsa i samma bok. Likaledes finnas öfverallt kartor öfver Sverige, Europa och Palestina samt på de flesta ställen globkarta. Väggtäflor öfver djurriket, öfver mennisko-

kroppen, öfver mått, vikt och mynt och öfver metersystemet saknas sällan. I några skolor påträffas mineraliesamlingar, tellurier och orgelharmonier.

I småskolorna finnes ofta så stort antal läseböcker, att barnen kunna få hvar sin, hvilket på detta stadium är synnerligen viktigt. Bibliska planscher finnas vanligen, planscher för egentlig åskådningsundervisning endast i en del skolor.

Skolmöblerna äro i åtskilliga folkskolor, särdeles i de nybygda, men äfven i flere af de äldre af god beskaffenhet, öfverallt äro de någorlunda tillfredsställande. Detta kan äfven sägas om en del småskolors inredning, men i allmänhet lemnar dessa skolors gröfre materiel mycket öfrigt att önska. Framför allt gäller detta om åtskilliga flyttande skolor i Kind, der barnen sitta rundt omkring ett stort bord på bräden, lagda mellan två stolar. Huru menligt detta inverkar på både undervisning och ordning samt sannolikt på barnens helsa, är af sig sjelf klart.

XII. Skollokalerna.

Skolhusens antal var vid 1881 års slut 130. Enligt skolrådets uppgifter utgjorde de vid 1886 års slut 136 och hafva följaktligen icke mycket ökat under perioden.

Alla fasta folkskolor hafva egna skolhus, och de flyttande åtminstone på den ena stationen. Af de mindre folkskolorna läsa 6 i egna skolhus, 6 i förhyrda lokaler, af hvilka flere äro härför mindre tjenliga. Af småskolorna hafva ett mindre antal egna skolhus, några läsa i folkskolehuset — då oftast i något vindsrum — men de allra flesta i förhyrda lokaler, hvilka, om ock sine emellan ganska olika, gemenligen äro mindre tillfredsställande. På några ställen upplåtas lokaler för de flyttande småskolorna i tur och ordning i de särskilda gårdarne inom roten, ofta mot någon obetydlig ersättning. Mot denna anordning, som medför, att skolan stundom blir förlagd till distriktets utkanter, har jag framhållit nödvändigheten af, att hyrda lokaler måtte anskaffas och dessa så centralt belägna som möjligt.

XIII. Tillsynen öfver skolorna.

Då tillsynen öfver skolorna tillkommer skolrådet, är denna vanligen i hög grad beroende af den ställning skolrådets ordförande intager till skolan. Visserligen har jag någon gång fått höra lärare klaga, att de mycket sällan se sin förman i skolan och derföre känna sig vara väl mycket lemnade åt sig sjelfva, en klagan, som icke torde sakna grund. Om de allra flesta af skolrådsordförandena kan dock dese

bättre sägas, att de med trohet uppfylla denna embetspligt, ja om några, att de med synnerligt intresse egna sina krafter åt den maktpåliggande saken samt dermed ock verka lifvande på både de öfriga skolrådsmedlemmarne och på församlingen i det hela. Den del af tillsynen, som består i att öfvervaka barnens skolgång, är vanligen fördelad mellan skolrådsledamöterna, så att hvar och en har att i sin rote besörja detta åliggande. Stundom äro ock särskilda tillsyningsmän för detta ändamål tillsatte. Läraren har att hos desse anmäla de försumliga barnen. Ty värre synas dock dessa anmälningar mångenstädes ske förgäfvess. I många af dessa fall torde dock god vilja och ihärdigt bemödande från skolrådsledamöternas sida hafva medfört en annan utgång.

XIV. Kostnaderna för skolväsendet.

Dessa uppgingo år 1886 till följande belopp:

Till lärares och lärarinnors aflöning...	kronor 135,050,54
» skollokaler och inventarier.....	» 16,896,49
» undervisningsmateriel.....	» 2,882,68
» öfriga behof.....	» 17,430,29

Summa kronor 172,260,00.

Göteborgs stad.

Till inspektionsområdet hör ock Göteborgs stad, hvars församlingar utgöra ett enda skoldistrikt. Af Göteborgs Allmänna Folkskolestyrelse afgifves hvarje år berättelse om skolornas gång och verksamhet. Med ledning af dessa berättelser och med stöd af egna iakttagelser får jag angående Göteborgs stads skolväsende meddela följande.

Vid slutet af år 1886 funnos:

småskolor	121
mindre folkskolor	10
folkskolor.....	123
fortsättningsskolor	19
repetitionsskolor.....	7

Summa 280.

Vid slutet af år 1881 funnos (om man nemligen medräknar Willinska stiftelsens skolor, hvilka då intogo en mera själfständig ställning, men under perioden blifvit införlifvade med Göteborgs folkskoleväsende):

småskolor	104
mindre folkskolor	16
folkskolor.....	90
fortsättningsskolor	9
repetitionsskolor.....	19

Summa 238.

Häraf framgår, att antalet småskolor ökats med 17, folkskolor med 33 samt fortsättningsskolor med 10, men att deremot antalet mindre folkskolor minskats med 6 och repetitionsskolor med 12. Hela antalet skolor har således ökats med 42.

Skolorna äro till den allra största delen så inrättade, att hvarje skola omfattar endast en årsklass, hvarföre ock s. k. tysta öfningar icke förekomma. Undantag härifrån utgöra 2 folkskolor i Gamlestaden, 2 s. k. afsöndringsskolor, en för gossar och en för flickor samt folkskolelärareseminarii öfningskola, i hvilka flere årsklasser samtidigt undervisas af samme lärare. Småskolans klasser äro två, folkskolans

fem, ehuru endast en mindre del af barnen begagnar sig af undervisningen i de högre klasserna. Vid periodens slut voro inrättade för första årsklassen 40 folkskolor och mindre folkskolor, för andra 42, för tredje 28, för fjerde 12 och för femte 6.

I småskolorna undervisas gossar och flickor gemensamt, i folkskolorna deremot på särskilda rum. Undantag härifrån göra 4 folkskolor, 5 repetitionsskolor och 1 fortsättningskola. Vid 1886 års slut funnos nemligen:

folkskolor och mindre folkskolor

för gossar.....	66
» flickor.....	63
» gossar och flickor.....	4.

fortsättningskolor

för gossar.....	13
» flickor.....	5
» gossar och flickor.....	1.

repetitionsskolor

för gossar.....	1
» flickor.....	1
» gossar och flickor.....	5.

I småskolan undervisas samma barn af samma lärarinna under båda småskoleåren, och i folkskolan eger samma förhållande rum under de tre första åren. Denna anordning synes mig vara synnerligen god såväl för den omvexling, som derigenom beredes läraren och lärarinnan, då de ej behöfva hvarje år genomgå samma årskurs, som ock för den fördel, som det bör medföra för barnens uppfostran, att de en längre tid få åtnjuta ledning af samma person. I fjerde och femte klasserna meddelas undervisningen af flere olika lärare i hvardera klassen. Undervisningen i dessa klasser meddelas nemligen omvexlande af de lärare, som äro fritagna från sin vanliga tjänstgöring i någon af de lägre klasserna derigenom, att barnen i dessa äro sysselsatta med slöjd. Att en sådan anordning skall medföra många svårigheter såväl vid fördelningen af undervisningsämnen mellan de särskilda lärarne som ock i andra afseenden, torde lätt inses.

De mindre folkskolorna skötas af examinerade småskolelärarinnor, som ega skiicklighet och förmåga att undervisa äfven inom folkskolans kurs. De skilja sig för öfrigt icke från de egentliga folkskolorna. Deras antal har allt mer minskats, och de torde väl helt försvinna i den mån de nuvarande lärarinnorna afgå.

Repetitionsskolorna äro inrättade för de barn, som afgått från folkskolan med det kunskapsmått, som angifves i folkskolestadgans § 48.

Den årliga undervisningstiden utgör $9\frac{1}{2}$ månader. Den är fördelad på två terminer, en vår- och en hösttermin. Den förra börjar i midten af Januari och fortgår till midsommar, den senare börjar i midten af Augusti och slutar kort före jul. — Den dagliga undervisningstiden är för småskolorna från kl. 9 f. m. till kl. 4 e. m. samt för folkskolorna från kl. 8 f. m. till kl. 4 e. m. Det föreskrifna längre uppehållet vid middagstiden utgör gemenligen 2 timmar, de kortare mellan lektionerna 15 minuter. Från detta normala förhållande hafva dock många afvikelser egt rum på grund af det hastigt växande barnantalet, hvilket gjort det nödvändigt att använda samma lärorum för flera skolor. Detta medför naturligtvis, att undervisningen delvis måste förläggas på sådana tider af dagen, som ej äro de tjenligaste. Undervisningen i vårterminens fortsättnings-skolor eger rum dels kl. 7—8,30 f. m., dels kl. 6—7,30 e. m., i höstterminens dels kl. 7—8,40 f. m., dels 6—7,40 e. m. Slöjdundervisningen pågår kl. 8 f. m.—12 m. samt kl. 2—6 e. m. eller 2—5 e. m. och är så ordnad, att hvarje klass slöjdar en förmiddag och en eftermiddag i veckan.

Den undervisning, som meddelas i Göteborgs skolor, synes mig vara god och ändamålsenlig samt vittna förmånligt om lärarepersonalens nit, skicklighet och undervisningsförmåga. Den meddelas uti folk- och småskolorna i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanen, i fortsättnings-skolorna i enlighet med Kongl. kung. den 11 September 1877.

Antalet barn mellan 7—14 år utgjorde år 1886 12,799, deraf 6,479 gossar och 6,320 flickor. Af dessa undervisades:

i distriktets folkskolor.....	6,290
» » mindre folkskolor.....	401
» » småskolor.....	2,702
utom distriktet.....	323
vid allmänna läroverk.....	533
i enskilda skolor.....	1,977
i hemmen.....	59.

De återstående, som ej under året erhållit undervisning, utgöras af 420, som redan bekommit afgångsbetyg, 40, som icke bevisat skolan på grund af sjukdom eller kroppsfel, 31, som icke gjort detta af annan anledning, samt 23, om hvilka uppgifter saknats. Hela antalet barn, som under året blifvit undervisade i distriktets skolor, utgjorde 10,530.

Vid förra inspektionsperiodens slut undervisades i distriktets skolor 8,736 barn. De i skolåldern varande barnen utgjorde då 9,926.

Skolförsummelseerna hafva under perioden med hvarje år blifvit färre. »Utan lof» försummade dagar utgjorde år 1881 för hvarje barn omkring $\frac{1}{3}$ dag, år 1886 endast omkring $\frac{1}{3}$ dag.

År 1886 voro vid samtliga skolorna anställda 281 lärare och lärarinnor, nemligen 55 ordinarie folkskolelärare, 40 ordinarie folkskolelärarinnor, 7 icke-ordinarie folkskolelärare, 8 icke-ordinarie folkskolelärarinnor, 10 lärarinnor i mindre folkskolor, 121 lärarinnor i småskolor, 22 slöjdlärare, 11 slöjdlärarinnor, 4 sånglärare, 1 sånglärarinna, 1 gymnastiklärare och 1 gymnastiklärarinna. Lärarepersonalens antal har under perioden ökat med 49, då det år 1881 utgjorde 232.

Från och med läsåret 1883—84 hafva vid de större skolhusen s. k. tillsyningslärare blifvit tillsatte. Deras förnämsta åligganden äro att tillse, att ordning och skick iakttages såväl under lästiderna som under rasterna, att barnen öfvervakas under rasterna, att lärorummen ordentligt städas och luftas samt att hafva vård om materielen.

Samtliga skolorna äro väl försedda med såväl undervisnings- som inredningsmateriel. Anteckningsböckerna äro, såvidt som jag haft tillfälle att granska dem, ordentligt förda.

Distriktet hade vid 1881 års slut 16 egna skolhus, vid 1886 års slut 17. Under perioden har nemligen tillkommit ett nytt skolhus i Annedal. Detta, som invigdes i Augusti 1883, innehåller 18 rymliga lärosalar med tillhörande afklädningsrum, 1 gymnastiksal, 5 slöjdlokaler samt dessutom boningsrum för tillsyningslärare och vaktmästare. I flera af skolhusen finnas på liknande sätt jemte skolsalar och afklädningsrum äfven lokaler för gymnastik- och slöjdundervisningen. Hvad skolsalarne i allmänhet beträffar, äro dessa till allra största delen mycket ändamålsenliga: rymliga, ljusa och luftiga. Mot några salar i de äldre skolhusen kan dock anmärkas, att ljuset i dem inkommer från två motsatta sidor. Utom de egna lokalerna hafva för skolornas ändamål 18 förhyrda blifvit använda. Detta oaktadt har man, såsom redan blifvit nämnt, måst tillgripa den utvägen att på många ställen låta två skolor begagna samma lärosal. Utom den redan omtalade olägenheten deraf beträffande undervisningstiden uppstår naturligtvis ock den, att rummen svårigen kunna blifva så luftade som önskligt vore, ehuru villigt erkännes att i detta afseende göres, hvad göras kan. Genom uppförandet af ett nytt stort skolhus kommer dock snart det omnämnda missförhållandet att till stor del afhjelpas.

Kostnaderna för skolväsendet uppgingo år 1886 till följande belopp:

Till lärares och lärarinnors aflöning...	kronor 297,296,50
» skollokaler och inventarier.....	» 98,030,46
» undervisningsmateriel.....	» 5,067,70
» öfriga behof.....	» 57,454,16

Summa kronor 457,848,82.

Sam. Nygren.

II.

Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad.

Göteborgs och Bohus län, som, då Göteborgs stad frånräknas, vid 1886 års slut hade en folkmängd af 191,223 personer, innefattar 92 församlingar, hvilka tillsammans bilda 93 skoldistrikt. Enligt regel utgör hvarje församling ett skoldistrikt. Endast Näsinge och Lommeland äro förenade till ett gemensamt distrikt. Å andra sidan äro Tanums och Björlanda församlingar delade hvardera i tvenne skoldistrikt.

I. Undervisningsanstalterna.

A. Småskolor.

Vid förra inspektionsperiodens slut, år 1881, funnos:

fasta småskolor	47	
flyttande »	204	251.

Vid 1886 års slut: fasta »	99	
flyttande »	173	272.

Af de 173 flyttande ambulerade

102 emellan 2 rotar	
69 » 3 »	
2 » 4 »	

År 1881 flyttade

107 emellan 2 rotar	
73 » 3 »	
7 » 4 »	
17 » flere än 4 »	

Småskolor finnas i alla skoldistrikt utom i Askim, Torslanda, Viken och Resteröd. I Frölunda, Nya Varfvet, Rödbo, Gullholmen, Grund-sund och Mollösund, der småskolor vid förra inspektionsperiodens slut

saknades, hafva sådana numera blifvit upprättade. Fasta småskolor finnas i 28, både fasta och flyttande i 9, endast flyttande i 52 skoldistrikt.

B. *Mindre folkskolor.*

Mindre folkskolor finnas till ett antal af 25, af hvilka 11 fasta och 14 flyttande. Af de senare finnes ingen, som flyttar på flera än 2 stationer. År 1881 funnos 12 mindre folkskolor, 5 fasta och 7 flyttande. De skoldistrikt, inom hvilka dylika skolor finnas, äro: Landvetter, Partilled, Styrsö, Öckerö, Romelanda, Toraby, Hjertum, Solberga, Klöfvedal, Tegneby, Ödsmål, Forshälla, Uddevalla, Bäve, Skredsvik, Herrestad, Lyse, Tossene, Askum och Tjernö.

De mindre folkskolorna visa med få undantag fortfarande oförmåga att ersätta den egentliga folkskolan. Åtskilliga bland dem äro icke stort annat än småskolor med utvidgad lärokurs. Orsaken härtill ligger visserligen i någon mån deri, att de ofta måste arbeta under ogynnsamma förhållanden, men äfven deri, att de oexaminerade lärarekrafter, som vid dem användas, i allmänhet äro i saknad af nödiga kunskaper, i det de enligt regel blott hafva genomgått ettårig kurs vid något småskoleseminarium. En och annan mindre folkskola har dock varit skött på ett ganska tillfredsställande sätt.

C. *Folkskolor.*

Vid förra inspektionsperiodens slut funnos

fasta folkskolor.....	87	
flyttande »	62	149;
År 1886: fasta »	99	
flyttande »	55	154.

Inalles hafva 20 nya lärareplatser tillkommit, hvilken tillökning i väsentlig mån faller på de med flere lärare försedda folkskolorna, hvilka allt mer utvecklats sig till fullständigt organiserade skolor med särskilda lärare för de olika klasserna. Af 13 folkskolor med flere lärare äro 6 så ordnade.

Af de flyttande folkskolorna ambulerade

	år 1881.	år 1886.
på 2 stationer	35	38
» 3 »	20	15
» flere än 3 stationer	7	2.

För närvarande finnas endast fasta folkskolor i 58, både fasta och flyttande i 10, endast flyttande i 25 skoldistrikt. År 1881 funnos fasta folkskolor i 51, både fasta och flyttande i 10, endast flyttande i 30 distrikt.

D. *Fortsättningsskolor.*

Fortsättningsskolor, ordnade i enlighet med Kongl. kungörelsen den 11 Sept. 1877, finnas till ett antal af 25 i följande 21 skoldistrikt: Frölunda (2), Lundby (2), Tufve, Björlanda, Lycke, Solberga, Ödsmål, Norum, Stenkyrka, Valla, Morlanda, Karingön, Gullholmen, Röra, Stala, Högås, Foss (2), Håby, Lyse, Lysekil, Tanum (2). I tvenne af dessa distrikt (Gullholmen och Karingön) meddelas den fortsatta undervisningen i aftonskola, i de öfriga fortgår undervisningstiden antingen i en följd, hvilket är fallet i 20 skolor, eller fördelas den på 2 terminer, såsom förhållandet är i 3 skolor. Af fortsättningsskolorna äro 23 för- enade med fasta, de 2 öfriga med flyttande folkskolor. I alla fortgår dock undervisningen under hela den bestämda lärotiden på samma station. Elevantalet utgjorde år 1886 tillsammans 477 eller i medeltal omkring 19 elever i hvarje fortsättningsskola. — År 1881 funnos 16 dylika skolor, fördelade mellan 14 olika skoldistrikt.

Af flera skäl, icke minst ekonomiska, tillväxer antalet af fortsättningskolor endast långsamt. Om emellertid folkskolans årliga undervisningstid i lag bestämdes till 36 veckor, med rätt att deraf taga 6 veckor till fortsättningsskolan, utan skyldighet att härför lemna läraren annan ersättning än den utgående ordinarie lönen, så skulle efter all sannolikhet antalet fortsättningsskolor snart ökas. Å en del ställen utgör dock folkskolans mindre utvecklade tillstånd ännu ett hinder för fortsättningsskolors inrättande.

E. *Högre folkskolor.*

Af dylika skolor finnes blott en, nemligen Götiska förbundets skola i Mölndals fabriksby inom Fässbergs församling, hvilken skola genom Kongl. brefvet den 12 Nov. 1881 omorganiserades till en högre folkskola och såsom sådan började sin verksamhet från och med år 1882. Under de år, som förflutit, har skolan visat sig fylla ett för den betydande fabriksort, inom hvilken den är belägen, verkligt behof. Handlande, bokhållare, arbetsförmän och bättre aflönade arbetare vid fabri- kerna, hvilka ej hafva råd att sända sina söner till läroverk i staden och ej äro nöjda med det kunskapsmätt, de erhållit i folkskolan, sända dem till högre folkskolan. Många ynglingar ha vunnit goda anställningar på grund af de kunskaper, de i denna skola inhämtat. — Skolan besöktes

år 1882 af 21 lärjungar

» 1883 » 19 »

» 1884 » 18 »

» 1885 » 19 »

» 1886 » 20 »

eller tillsammans 97, af

hvilka de flesta kommit från Mölndals folkskolor, en och annan från landsförsamlingen.

Såvidt känt är, hafva af de utgående lärjungarne 7 egnat sig åt kroppsarbeten, 5 åt kontorsgöromål, 5 åt olika handverk, 4 åt handel, 2 åt jordbruk och 2 öfvergått till allmänna läroverk.

Skolan har hittills lemnat en god undervisning, såväl i bokliga ämnen som i slöjd, och omfattas på grund deraf med intresse, hvartill äfven ganska rikliga stipendier i sin mån bidraga. Dessa stipendier erhållas hufvudsakligen från en donation å 12,250 kronor (Franckeska donationen), hvarförutom Götiska förbundet, som årligen bidrager till skolans underhåll med omkring 900 kronor räntemedel å skolan tillhörige och af förbundet förvaltade fonder, hvarje år utdelat omkring 100 kr. i stipendier till de sedigaste och flitigaste lärjungarne.

F. Slöjdskolor.

a) *Slöjdskolor för gossar.* År 1881 funnos 14 sådana skolor, år 1886 åter 41, med tillsammans 916 lärjungar eller i medeltal 22 vid hvarje skola. I dessa slöjdskolor, som äro ordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen den 11 Sept. 1877, meddelas undervisning i träslöjd efter eller med anslutning till den s. k. Nääsmetoden, hvarvid man följer eller lägger till grund den å Nääs begagnade modellserien, hvilken omfattar föremål, användbara i hemmet och skolan. I en och annan skola undervisas barnen derjemte i korgflätning och stålträdsarbeten. I den så kallade Silvanderska slöjdskolan inom Örgryte församling undervisas barnen derjemte i modellering, målning, smide m. m. — Alla slöjdlärarne, med undantag af 6, äro tillika folkskolelärare. De allra flesta af dem hafva, med understöd af länets hushållningssällskap, genomgått Nääs slöjdlärareseminarium, några äfven kurser vid slöjdskolan i Uddevalla, som af hushållningssällskapet åtnjuter ett årligt anslag af 1,200 kronor mot skyldighet att anordna slöjdkurser för länets folkskolelärare.

Hvad Nääsmetoden beträffar, synes den i hög grad ega förmågan att väcka lärarnes och barnens samt genom dem föräldrarnes och kommunernas intresse för slöjdundervisningen. Slöjdskolornas antal växer därför årligen, och man har anledning hoppas, att den dag icke skall vara så aflägsen, då slöjdundervisning meddelas åtminstone vid hvarje fast folkskola. Detta måste isynnerhet blifva fallet, om slöjdundervisning kommer att införas vid statens folkskolelärareseminarier. Önskvärdt vore också, att målet snarast möjligt kunde uppnås, i anseende till det välgörande inflytande slöjden synes utöfva på barnen icke blott i kroppsligt, utan äfven i intellektuellt och sedligt hänseende.

b) *Slöjdskolor för flickor* eller så kallade syskolor finnas till ett antal af 218 (mot 204 år 1881) med tillsammans 4,894 lärjungar. I dessa skolor undervisas hufvudsakligen i sömnad, stickning, lagning och märkning, eller i sådane handarbeten, som för allmogens barn måste anses företrädesvis nödvändiga. Att sådan undervisning meddelas utgör nemligen vilkor för de premier, som årligen tilldelas syskolornas lärarinnor af hushållningssällskapets och landstingets för ändamålet anslagna medel. Undervisningen meddelas enligt regel af småskolans lärarinnor, stundom af särskildt anställd person.

II. Skolreglementena.

Nya och tidsenliga reglementen blefvo, med ledning af ett utaf domkapitlet utfärdadt normalreglemente, år 1884 af skolråden i samtliga skoldistrikt utarbetade samt till domkapitlet för stadfästelse inlemnade. Af dessa voro vid 1886 års slut 23 granskade och vederbörligen stadfästade, och har man anledning antaga, att de återstående 70 skola under loppet af 1887 vinna stadfästelse. Genom dessa reglementen, som äro upprättade i noggrann öfverensstämmelse med under senaste åren utkomna författningar samt innehålla nödiga bestämmelser i alla viktigare punkter, torde ett godt steg vara taget till skolväsendets ordnande och främjande. De förut varande reglementena hafva, såsom föräldrade, ej kunnat under sista tiden i allo efterlefas.

III. Skolbarnen.

Enligt de af skolråden meddelade uppgifterna om folkskoleväsendet i pedagogiskt hänseende, funnos år 1886 tillsammans 29,518 barn i skolåldern (7—14 års ålder), år 1881 deremot 26,508. Af dessa undervisades

	år 1881.	år 1886.
uti fasta folkskolor.....	6,995	9,203
» flyttande »	5,759	5,023
» mindre »	633	1,163
» småskolor.....	11,387	11,460
» högre folkskolor.....	—	21
» folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom deras egna distrikt.....	265	267
» allmänna läroverk och specialskolor.....		289
» enskilda skolor.....	296	304
» hemmen.....	344	318

år 1881. år 1886.

hwaremot ej åtnjöto undervisning		
efter inhemtande af de i § 48 af folkskolestadgan		
föreskrifna insigter.....	312	299
efter godkänd afgångspröfning jemlikt § 47 af folk-		
skolestadgan.....		621
till följd af sjukdom eller naturfel.....	69	115
af annan anledning.....	304	263
om hvilka uppgifter saknas.....	144	172.

Af de barn, som uppgifvas hafva saknat undervisning »af annan anledning», finnas utan tvifvel åtskilliga, som mer eller mindre undervisats i hemmet, ehuru anmälan derom ej skett hos skolrådet. Återstår dock alltid en del, som till följd af dels vårdslöshet hos föräldrarna, dels bristande uppsigt från skolrådets sida varit i saknad af undervisning.

Hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor under 1886 undervisade barn, äfven de under eller öfver skolåldern, voro enligt samma uppgifter 29,000.

Af dessa undervisades:

uti biblisk historia.....	28,903	eller nära 100 proc.
» katekes.....	27,135	» » 94 »
» modersmålet	29,000	» » 100 »
» skrifning	28,842	» » 99,5 »
» räkning.....	28,919	» nära 100 »
» geometri.....	5,537	» 19 »
» geografi.....	15,717	» 54 »
» historia.....	8,353	» 29 »
» naturkunnighet.....	13,842	» 48 »
» teckning.....	16,296	» 56 »
» sång.....	22,073	» 76 »
» gymnastik	23,615	» 81 »
» trädgårdsskötsel och trädplantering.....	2,686	» 9 »
» handaslöjder för gossar	984	» 3 »
» » » flickor.....	4,949	» nära 18 »

Fördelas barnen mellan de olika elagen af skolor, komma 15,955 på folkskolan, 1,251 på mindre folkskolan och 11,794 på småskolan. Af *folkskolans* barn undervisades:

uti biblisk historia.....	15,858 ¹⁾	eller 99,4 proc.
» katekes.....	15,769 ²⁾	» nära 99 »

¹⁾ De barn, som under år 1886 ej undervisades i biblisk historia, tillhörde nästan alla fortsättningskolan.

²⁾ De barn, som icke undervisades i katekes och geografi, tillhörde hufvudsakligen småskoleafdelningen i de folkskolor, som sakna underlag af sjelfständiga småskolor.

uti modersmålet	15,955	eller	100	proc.
» skrifning	15,955	»	100	»
» räkning	15,955	»	100	»
» geometri	5,467	»	34	»
» geografi	15,018 ¹⁾	»	94	»
» historia	7,878	»	49	»
» naturkunnighet	13,275	»	83	»
» teckning	11,807	»	74	»
» sång	13,281	»	83	»
» gymnastik	12,724	»	nära 80	»
» trädgårdsskötsel och trädplantering	2,686	»	» 17	»
» handaslöjder för gossar	984	»	6	»
» » » flickor	2,327	»	nära 15	»

I mindre folkskolan undervisades:

» biblisk historia	1,251	»	100	»
» katekes	1,201	»	96	»
» modersmålet	1,251	»	100	»
» skrifning	1,251	»	100	»
» räkning	1,251	»	100	»
» geometri	70	»	nära 6	»
» geografi	699	»	» 56	»
» historia	475	»	» 38	»
» naturkunnighet	567	»	45	»
» teckning	356	»	28	»
» sång	964	»	77	»
» gymnastik	901	»	72	»
» trädgårdsskötsel och trädplantering	—	»	—	»
» handaslöjder för gossar	—	»	—	»
» » » flickor	258	»	nära 21	»

I småskolan undervisades:

» biblisk historia	11,794	»	100	»
» katekes	10,165	»	86	»
» modersmålet	11,794	»	100	»
» skrifning	11,636	»	nära 99	»
» räkning	11,713	»	99	»
» teckning	4,133	»	35	»
» sång	7,828	»	66	»
» gymnastik	9,990	»	nära 85	»
» handaslöjder för flickor	2,364	»	20	»

¹⁾ Se andra noten å föregående sida.

Lägger man *de vid inspektionerna gjorda anteckningarne* till grund för beräkningen, finner man, att af 13,210 barn, som vid senaste inspektionerna varit närvarande, undervisats:

uti biblisk historia.....	13,195	eller nära	100	proc.
» katekes	12,532	» »	95	»
» modersmålet.....	13,210	» »	100	»
» skrifning	13,210	» »	100	»
» räkning	13,210	» »	100	»
» geometri.....	1,729	» »	13	»
» geografi.....	6,815	» nära	52	»
» historia	3,399	» »	26	»
» naturkunnighet.....	5,903	» »	45	»
» teckning	7,267	» »	55	»
» sång	9,240	» »	70	»
» gymnastik.....	9,414	» »	71	»
» trädgårdsskötsel och trädplantering	949	» »	7	»
» handaslöjder för gossar	407	» »	3	»
» » » flickor.....	2,815	» »	21	»

Af dessa barn hörde 6,919 till folkskolan, 586 till mindre folkskolan och 5,705 till småskolan. I *folkskolan* hade undervisats:

uti biblisk historia.....	6,919	eller	100	proc.
» katekes	6,919	» »	100	»
» modersmålet.....	6,919	» »	100	»
» skrifning	6,919	» »	100	»
» räkning	6,919	» »	100	»
» geometri.....	1,729	» »	25	»
» geografi.....	6,483	» nära	94	»
» historia	3,184	» »	46	»
» naturkunnighet.....	5,644	» »	82	»
» teckning.....	5,299	» »	77	»
» sång	5,340	» »	77	»
» gymnastik.....	4,687	» »	68	»
» trädgårdsskötsel och trädplantering	949	» »	14	»
» handaslöjder för gossar	407	» »	6	»
» » » flickor.....	1,613	» »	23	»

I *mindre folkskolan* hade undervisats:

» biblisk historia.....	586	»	100	»
» katekes	577	»	98	»
» modersmålet.....	586	»	100	»
» skrifning.....	586	»	100	»
» räkning	586	»	100	»
» geometri	—	—	—	—

uti geografi.....	332	eller nära	57	proc.
» historia.....	215	»	»	37 »
» naturkunnighet.....	259	»	»	44 »
» teckning.....	217	»	»	37 »
» sång.....	398	»	»	68 »
» gymnastik.....	386	»	»	66 »
» trädgårdsskötsel och trädplantering....	—			—
» handaslöjder för gossar.....	—			—
» » » flickor.....	168	»	»	29 »

Af småskolans barn hade undervisats:

» biblisk historia.....	5,690	»	»	100 »
» katekes.....	5,036	»	»	88 »
» modersmålet.....	5,705	»	»	100 »
» skrifning.....	5,705	»	»	100 »
» räkning.....	5,705	»	»	100 »
» teckning.....	1,751	»	»	31 »
» sång.....	3,502	»	»	61 »
» gymnastik.....	4,341	»	»	76 »
» handaslöjder för flickor.....	1,054	»	»	18 »

Beskaffenheten samt omfånget af barnens kunskaper komma att vidröras i kapitlet om »Undervisningen».

Mot barnens *uppförande* har i allmänhet föga varit att anmärka, om ock i vissa skolor en mindre god disciplin, stundom i förening med dåliga hem, menligt inverkat på barnens förhållande i skolan. I fråga om barnens uppförande framställes i 1876 års inspektionsberättelse den anmärkningen, »att i de folkskolor, der gossar och flickor undervisas särskildt, detta synes utöfva ett afgjordt menligt inflytande på gossarne, hos hvilka man här alltid finner större råhet och sjelfsväld i lynne och seder, än i de skolor, der könen undervisas tillsammans.» Sanningen häraf har ytterligare bekräftats under de tio år, som sedan dess förflutit. Hvar helst samundervisning blifvit införd, har en ganska märklig förändring till det bättre inom kort visat sig i gossarnes sätt och uppförande. Skolråd och lärare intyga det enhälligt, och det framträder tydligen vid besöken i skolorna. Så i Strömstad, Marstrand och Mölndals fabriksby i Fässbergs församling, der samundervisning under sista inspektionsperioden införts. Men icke blott på gossarne, utan på skolan i sin helhet, synes den gemensamma undervisningen verka välgörande. Under sådana förhållanden är det lyckligt, att inom hela inspektionsområdet blott ett enda skoldistrikt återstår, der samundervisning i folkskolorna ännu icke blifvit genomförd, nemligen Uddevalla, som i öfrigt utmärker sig genom ett väl ordnad skolväsende.

IV. Skolgången.

Barnens skolgång har, enligt hvad de i skolorna förda anteckningsböckerna vid senaste inspektionerna utvisat, varit jemn i 41 folkskolor, 9 mindre folkskolor och 104 småskolor; någorlunda jemn i 49 folkskolor, 5 mindre folkskolor och 79 småskolor; ojemn uti 64 folkskolor, 11 mindre folkskolor samt 90 småskolor. Den har sålunda varit jemn i 154 eller 34,1 procent, någorlunda jemn i 133 eller 29,4 procent och ojemn i 165 eller 36,5 procent af skolorna.

Om ock i åtskilliga skolor en förändring till det bättre inträdt efter de senaste inspektionerna, och om äfven i allmänhet ett framåtskridande i afseende å skolgångens jemnhet är märkbart; så återstå dock, såsom af nyss anförda siffror framgår, ännu alltför många skolor med en ojemn skolgång. Hufvudorsaken härtill är utan tvifvel att söka i föräldrarnes behof af barnens hjälp i hemmet, hvilken de isynnerhet under de senare årens tryckta ekonomiska förhållanden nödgats taga i anspråk. Särskildt i de delar af länet, derifrån en stark årlig utvandring eger rum dels till Norge (för sökande af arbetsförtjenst), dels till Amerika, är arbetskraften både dyr och svåråtkomlig, hvaraf följden blir, att föräldrarna oftare och tidigare, än önskligt vore, tvingas att taga barnen från skolorna. Att, vid sidan häraf, föräldrarnes okunnighet samt deraf följande liknöjdhet och vårdslöshet är orsak till mycken skolförsummelse, gäller tyvärr ännu. En annan orsak är, att det understöd, som enligt folkskolestadgans 49 § bör af församlingarna lemnas åt fattiga skolbarn, icke alltid gifves i den utsträckning och på det sätt, som behovet kräfver. Det är icke ovanligt, att vid inspektionerna barn finnas hafva uteblifvit från skolan af brist på kläder och skodon. Detta är framförallt förhållandet i sådana församlingar, der understödet icke utgår in natura utan i penningar, som af föräldrarna kvartalsvis få uppbåras, för att sätta dem i tillfälle att hålla barnen i skolan. Penningarne mottagas, men användas ofta för andra ändamål, och barnen blifva fortfarande i saknad af nödig undervisning. Kontroll saknas. Sorgligast är det för de barn, som utackorderas, vanligen till den minst bjudande. I ackordet ingår visserligen alltid, att barnen skola hållas ordentligt i skola, men detta vilkor fullgöres enligt regel icke. Detta åter står ofta i sammanhang med det pris, som för de utackorderade barnen betalas, hvilket mångenstädes är så ringa, att det icke utgör någon ersättning för barnens underhåll. Dessa måste då, der de kunna, betala med sin arbetskraft, som vid ackordet af den mottagande parten gemenligen tages i beräkning. Kontroll saknas äfven här. Den kunde lätt utöfvas af fattigvårdestyrelsens ordförande, ifall denne aldrig

till de utackorderade barnens fosterföräldrar utbetalade något qvartal, förr än intyg från vederbörande lärare blifvit företedt, att barnen ordentligt besökt skolan. I en del församlingar har det ock lyckats skolråden att med fattigvårdsstyrelsens ordförande härom öfverenskomma, men i åtakilliga andra har framställning från skolråden förgäves blifvit gjord. I allmänhet tyckas nämnda ordförande sakna nödigt intresse för den ifrågavarande saken. Att det oaktadt alla de svårigheter, som sålunda träda hindrande i vägen för barnens skolgång, dock kan lyckas för nitiska skolråd, framför allt nitiska och insigtsfulla skolrådsordförande, att i förening med dugliga och nitiska lärare och lärarinnor åstadkomma ganska mycken jemnhet i skolgången, derpå har man äfven under den sista inspektionsperioden haft mer än ett glädjande exempel. Å andra sidan har det äfven visat sig, att brist på tillsyn och nit från skolråds och lärares sida hämmande och förlamande inverkar på skolgången, likasom på skolväsendet i sin helhet.

Bland åtgärder, som för åstadkommande af större jemnhet i skolgången blifvit vid inspektionerna föreslagna, må nämnas:

att barnen intagas i skolorna endast vid läseterminernas början, såvida ej särskildt viktiga omständigheter föranleda undantag, hvarvid skriftligt tillstånd från skolrådets ordförande alltid bör företes;

att hvarje skoldistrikt indelas i smärre tillsyningsområden, samt att för hvarje område utses en skolrådsledamot eller särskild tillsyningsman, som har att vaka öfver och ansvara för skolgången inom sitt område genom flitiga besök i skolorna och i de försumliga barnens hem;

att, för att möjliggöra denna tillsyn, skolrådets ordförande före hvarje läsårs början lemnar uppgift å skolpliktiga barn;

att lärare och lärarinnor vid hvarje veckas slut lemna skolrådets ordförande uppgift å de barn, som oaktadt tillsägelse från skolrådsledamoten eller tillsyningsmannen ej infunnit sig i skolan;

att, der en så grof försumlighet i skolgången egt rum, att ett barn utan giltigt skäl trenne dagar å rad från skolan uteblifvit, det anses hafva förverkat sin rätt att besöka skolan, tills föräldrar eller målsmän infunnit sig hos skolrådets ordförande och gjort reda för skalen till barnens uteblifvande;-

att alla de barn, hvilkas föräldrar eller målsmän icke äga tillgång att bekosta barnens kläder och underhåll vid skolan, genom församlingens fattigvård härutinnan kraftigt understödjas, samt att noggrann kontroll utöfvas deröfver, att det med understödet åsyftade ändamålet vinnes;

att flitkort införas, hvilka vid hvarje veckas slut af läraren eller lärarinnan tilldelas de barn, som under veckan ordentligt besökt skolan, det vill säga icke någon dag förfallolöst från skolan uteblifvit, hvar efter flitkortet vid årsexamen inlösas af skolrådet;

att intet barn flyttas från småskolan till folkskolan, eller från lägre till högre klass i folkskolan, förr än det ordentligt inhemtat de bestämda lärokurserna;

att föreskrifterna i folkskolestadgans 47 och 48 §§ rörande barnens kunskaper vid afgang från folkskolan noggrant iakttagas;

att, i sammanhang härmed, icke något barn mottages till nattvardsläsningen, som ej inhemtat åtminstone den i folkskolestadgans 48 § föreskrifna minimikursen; samt

att lärare och lärarinnor, genom besök i barnens hem samt genom en god undervisning och behandling af barnen, söka väcka förtroende för skolan.

V. Undervisningstiden.

I medeltal utgör *den årliga* undervisningstiden 35,5 veckor i den fasta och 36 veckor i den flyttande folkskolan, 36,5 veckor i mindre folkskolan, 36 veckor i fasta och 36,5 veckor i flyttande småskolan. År 1876 utgjorde medeltalet 37,25 veckor i den fasta och 37,60 veckor i den flyttande folkskolan samt 38,70 veckor i småskolan. År 1866 utgjorde motsvarande medeltal respektive 38, 41 och 42 veckor. I den mån skolornas antal inom församlingarna ökats och skolorganisationen derigenom blifvit fullständigare och ändamålsenligare, har medeltalet sålunda småningom nedgått från 40,3 till 36 veckor, och en mera utsträckt årlig undervisningstid torde ock, särskildt å landsbygden, icke vara lämplig, i anseende till föräldrarnes behof af barnens hjälp samt vigten af att dessa senare tidigt hinna vänjas vid kroppsarbete.

De *tider af året*, då skolorna äro i verksamhet, äro visserligen olika inom olika skoldistrikt, men i allmänhet fortgår folkskolan numera från medio af Januari eller början af Februari, med ett kortare afbrott vid säningstiden, till midsommar eller mångenstädes tills i medio af Juli, då höskörden börjar, hvarefter ferierna inträda och räcka till dess sädeskörden blifvit inbergad, vanligen tills i medio eller slutet af September, då höstterminen tager sin början och fortgår till första dagarne eller senast midten af December. I småskolorna börjar undervisningen ej gerna förr än i medio af Februari eller början af Mars och fortgår sedermera, med omkring en månads uppehåll under högsommaren, till dess den bestämda årliga läsetiden tilländalupit.

Den *dagliga* undervisningstiden utgör i 80 af de fasta och i samtliga flyttande folkskolor 6 timmar, i 17 fasta folkskolor 5 å 6¹⁾ och i 2 dito 4 å 6 timmar¹⁾; i mindre folkskolan vanligen 5 timmar för småskole- och 6 timmar för folkskoleafdelningen; i småskolan 5 timmar,

¹⁾ Olika timantal under olika årstider och i olika afdelningar.

Folkskoleberätt. för Göteborgs stift.

utom i 31 fasta småskolor, der undervisningen fortgår blott 4 timmar om dagen. I de folkskolor, der den dagliga undervisningstiden utgör 6 timmar, är lördagen alltid undantagen, i det undervisningen då hvilat, eller fortgår blott 3 à 4 timmar. Det senare är förhållandet i 25 fasta folkskolor. I de flyttande folkskolorna användes lördagen vanligen till rotesförhör. I trenne fasta småskolor, der den dagliga undervisningstiden uppgått till 6 timmar, har afdelningsläsning egt rum, så att olika afdelningar af barnen undervisats på olika tider af dagen.

I folkskolan fortgår undervisningen vanligen från kl. $\frac{3}{4}$ 9—12 f. m. och 2—5 eller $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 5 e. m. under den ljusare årstiden samt kl. 9—12 och 1—3 à 4 under den mörkare tiden. I småskolan är den vanliga undervisningstiden från kl. 9—12 f. m. samt kl. 2—4 eller $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4 e. m. under den ljusare och kl. 1—3 under den mörkare årstiden. I de småskolor, der undervisningen är inskränkt till 4 timmar om dagen, läses 2 timmar på f. m. och 2 timmar på e. m. med minst en timmes middagsrast. Denna anordning med 4 timmars dagligt arbete har visat sig för barnen och undervisningen särdeles ändamålsenlig och välgörande. Deremot har 5 timmars arbete fortfarande visat sig vara alltför ansträngande för barn af 7—9 års ålder. Framför allt är detta naturligen förhållandet med de små nybörjarne, hvilka synbarligen lida och ofta taga skada till sin helsa genom det starka afbrottet från ständigt rörelse till allt för många timmars stillasittande å skolbänken. För dem åtminstone vore det behöfligt, att den dagliga undervisningstiden genom lag fastställdes till högst 4 timmar, likasom det vore önskligt, att detta blefve maximum för alla fasta småskolor eller ännu hellre för småskolan i sin helhet.

I samtliga flyttande och det öfvervägande antalet fasta folkskolor läses 6 timmar om dagen, med undantag af den mörkaste årstiden, då läsningen måste inskränkas till 5 à $5\frac{1}{2}$ timmar. Under större delen af läsåret fortgår undervisningen sålunda 6 timmar med gemenligen $1\frac{1}{2}$, stundom blott 1 timmes middagsrast. Ett så forceradt arbete kunde gå an under en tid, då de flesta folkskolor voro flyttande och barnen derigenom erhöilo blott några veckors årlig undervisning. Nu deremot, då de flesta folkskolor äro fasta och för hvarje år i allt större antal blifva det, måste ett dylikt arbete i mer än ett hänseende menligt inverka på barnen, helst då det sättes i samband med ett föregånget alltför ansträngande arbete i småskolan. Också hör man allmogebarnens föräldrar ofta klaga öfver, att deras barn genom skolarbetet förlora kraften och hägen för arbetet i hemmet, för kroppsarbetet. Är nu detta förhållandet, och erfarenheten vittnar tyvärr mångenstädes derom, så måste det sägas, att barnens kunskaper köpas allt för dyrt. En minskning i skolans arbete torde då vara af behovet påkallad och

närmast en minskning i det dagliga arbetet, som för närvarande för mycket tvingar barnen och slutligen gör dem olustiga för kroppsarbetet. Genom fastställandet i lag, att den dagliga lärotiden i folkskolan ej finge utsträckas öfver 5 timmar, skulle efter all sannolikhet en väsentlig förändring och förbättring i det påpekade förhållandet inträda. Men icke blott barnen skulle vinna derpå, genom ökad spänstighet, utan äfven lärarne, hvilka med mera kraft och lust skulle fullgöra sitt arbete. Det är nemligen just den 6:te timmen, som kännes mest betungande, som mest uttröttar både lärare och barn. Genom bestämmandet af 5 timmar såsom maximum, skulle äfven den fördel vinnas, att samma läsordning kunde användas under hela läsåret, utan att, såsom nu, behöfva förändras vid den mörka årstidens inträdande. I sammanhang med bestämmelsen om de 5 timmarne vore äfven af vikt, att ledigheten mellan förmiddagens och eftermiddagens lärotimmar definitivt fastställdes till minst $1\frac{1}{2}$ timme, som barnen egde att använda uteslutande för middagsspisning och hvila. För närvarande anser man sig ega laglig rätt att inskränka middagerasten till en enda timme, icke blott under den mörkare, utan äfven under den ljusare årstiden, hvilket ock på åtskilliga ställen tillämpats. Olämpligheten både ur pedagogisk och sanitär synpunkt af en sådan anordning, af ett under 5, ja 6 timmar nästan oafbrutet fortgående och ansträngande arbete, är af erfarenheten noggsamt ådagalagd. Också innehåller motsvarande bestämmelse i stadgan för rikets allmänna läroverk, att »tre lärotimmar ej få följa på hvarandra, om icke såväl före deras början som efter deras slut minst två timmars ledighet lemnas lärjungarne», en bestämmelse, som vore af lika mycken vikt för folkskolans som för allmänna läroverkets lärjungar.

VI. Undervisningen.

A. Undervisningens allmänna anordning.

Såsom redan i det föregående, i kapitlet om undervisningsanstalterna, blifvit anfördt, finnas ännu fyra skoldistrikt, som äro i saknad af småskolor. Dessutom förekommer äfven inom de öfriga distrikten en och annan folkskola, som saknar denna viktiga grundval för sin verksamhet. Detta är dock förhållandet med blott 15 folkskolor af 154. Ett vida större antal folkskolor saknar deremot ännu sin afslutning i fortsättningsskolan, som finnes endast inom 21 af inspektionsområdets 93 skoldistrikt. Dock har man anledning hoppas, att fortsättningskolor äfven inom de öfriga distrikten skola komma till stånd,

i den mån den egentliga folkskolan utvecklas och den ekonomiska ställningen förbättras. Hvad den mindre folkskolan beträffar, måste den nästan öfverallt på samma gång tjenstgöra såsom småskola, i det blott tvenne dylika skolor finnas, som hafva underlag af småskola.

De olika skolformer, som vid skolväsendets anordning blifvit tilllämpade, framgår af följande öfversigt.

I. Småskolor.

1. Fasta:

a) med 2 årsklasser, hvardera klassen undervisad af särskild lärarinna.....	4 skolor
b) med 2 årsklasser, båda undervisade af samma lärarinna, ena året lägre, andra året högre klassen.....	26 »
c) med 2 årsklasser, undervisade af samma lärarinna, hvardera klassen hvarannan dag.....	20 »
d) med 2 årsklasser, undervisade af samma lärarinna å olika tider af dagen.....	6 »
e) med 2 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna	31 »
f) » 3 » » » » » »	4 »
g) » 3 » » » » » »	»
på tvenne afdelningar, hvardera afdelningen hvarannan dag.....	8 »

2. Flyttande:

a) med 2 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna (lärare).....	116 »
b) med 3 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna (lärare).....	57 »

II. Folkskolor.

1. Fasta:

a) med 4 årsklasser, hvardera klassen undervisad af särskild lärare eller lärarinna (Litt. A i Normalplanen)...	9 ¹⁾ »
b) med 2 afdelningar, af hvilka hvardera omfattar 2 årsklasser och undervisas af särskild lärare eller lärarinna (Litt. B).....	4 »
c) med 2 afdelningar, af hvilka hvardera omfattar 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna på olika tider (Litt. C).....	51 ²⁾ »

¹⁾ I 3 af dessa skolor undervisas 3:e och 4:e klasserna gemensamt af samma lärare eller lärarinna.

²⁾ I 11 å olika tider af året, i 2 å olika tider å dagen, i 38 vaxelvis hvarannan dag.

- d) med 4 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. D)..... 21 skolor
- e) med 2 afdelningar, en folkskole- och en småskoleafdelning, af hvilka den förre omfattar 4 (2) och den senare 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna på olika tider..... 14 ¹⁾ »

2. Flyttande:

- a) med 4 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. E)..... 29 »
- b) med 3 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. F)..... 5 »
- c) med 2 afdelningar, af hvilka hvardera omfattar 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna vexelvis hvarannan dag 10 »
- d) med 2 afdelningar, af hvilka hvardera omfattar 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna dels (i hufvudroten) vexelvis hvarannan dag, dels (i biroten) samtidigt..... 11 »

III. Mindre folkskolor.

1. Fasta:

- a) med 2 afdelningar, af hvilka den högre omfattar 4 eller 2 och den lägre 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna på olika tider 11 ²⁾ »
- b) med 4 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna 1 »

2. Flyttande:

- a) med 2 afdelningar, af hvilka den högre omfattar 4 eller 2 och den lägre 2 årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna på olika tider..... 6 ³⁾ »
- b) med 4 (i en skola 3) årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna..... 7 »

Såsom af det föregående synes är hvarannandagsläsning den skolform, som vid läsning på afdelningar företrädesvis förekommer. Skolråd, föräldrar och lärare föredraga i allmänhet denna anordning framför läsning å olika sammanhängande tider af året. Vid långa och besvärliga skolvägar är den ock af sanitära skäl nästan nödvändig. Isynnerhet höst och vår, då barnen ofta hemkomma genomvåta och uttröttade, är det nödigt, att

¹⁾ I 2 å olika tider af året, i 3 å olika tider af dagen, i 9 vexelvis hvarannan dag.

²⁾ I 2 å olika tider af dagen, i 9 hvarannan dag.

³⁾ I en å olika tider af året, i 5 hvarannan dag.

de en dag få hvilat öfver i hemmet, helst många barn icke hafva mer än en skoldräkt. Föräldrarna se ock gerna, att de hvarannan dag få hafva sina barn till hjälp i hemmet. Äfven för skolans hemarbete lemnar hvarannandagsläsningen mera utrymme. Men visserligen fordras, om denna skolform med fördel skall kunna användas, både att skolgången är jemn och att skolans arbete fortgår 6 dagar i veckan, d. v. s. äfven halfva lördagen. Der dessa tvenne villkor ej förefinnas, är utan tvifvel läsning på olika tider af året att föredraga.

I några skolor har man äfven försökt läsning med afdelningar på olika tider af dagen, och har denna anordning i småskolan befunnits särdeles ändamålsenlig. Det har visat sig, att barnen i dessa skolor hinna att genomgå de för småskolan bestämda lärokurserna på samma tid som i småskolan med 5 timmars gemensamt arbete. Vanligen erhåller den högre klassen 3 timmars och den lägre 2½ å 3 timmars undervisning om dagen (utom lördagen), hvarvid undervisningen i lägre klassen ställes på halftimmar. Liflighet, spänstighet och uppmärksamhet utmärka gerna barnen i dessa skolor.

• B. Skolornas lärokurser.

I denna punkt har sträfvandet under sista inspektionsperioden gått ut på att alltmera fullständigt och noggrant tillämpa de i normalplanen för olika skolor och skolformer bestämda lärokurserna i förening med den der angifna lärogången, eller den ordning, i hvilken de olika läroämnenas stycken böra inom hvarje skolarts särskilda årsklasser inhemtas.

I de *småskolor*, hvilkas organisation är ändamålsenlig och hvilka i öfrigt arbeta under någorlunda gynnsamma förhållanden, genomgås numera nöjaktigt de i normalplanen bestämda lärokurserna. I de öfriga småskolorna åter sker ännu ofta uppflyttning till folkskolan, innan dessa lärokurser blifvit fullständigt eller på ett tillfredställande sätt genomgångna. Framför allt är det innanläsningen, som härvid lemnar åtskilligt att önska. I ett ämne, i katekes, genomgås i de allra flesta småskolor en större lärokurs än normalplanen uppställt, i det hela Luthers mindre katekes läses, vanligen på grund af från presterakapet och ofta äfven barnens föräldrar uttalade önskingar. I åtskilliga skolor har man dock börjat att äfven i denna punkt ställa sig normalplanen till efterrättelse.

Om *folkskolan* gäller i viss mån detsamma som om småskolan. I de folkskolor sålunda, som äro gynnsamt ställda i afseende å organisa-

tion, lärarekrafter, skolgång m. m., genomgås i det hufvudsakliga normalplanens lärokurser, om ock, särskildt hvad modersmålet beträffar, ännu på de flesta ställen röjer sig någon brist. I de öfriga skolorna åter har man med få undantag icke kunnat medhinna de uppställda kurserna, hvilket mer eller mindre gäller alla skolans läroämnen, men isynnerhet modersmålet, räkning och geometri samt naturkunnighet, likasom man vid kristendomsundervisningen icke utan svårighet kunnat genomgå den bestämda lärokursen. De förnämsta hindren äro: för kort lärotid och framför allt ojemn skolgång. Härtill kommer i åtskilliga skolor bristande förmåga hos läraren samt i ett och annat skoldistrikt för tränga och olämpliga skollokaler.

Hvad den *mindre folkskolan* angår, följer af hennes ofördelaktiga ställning i afseende å både lärarekrafter och organisation, då hon vanligen på samma gång måste vara småskola, att hon endast till en del kan hinna genomgå de för folkskolan uppställda lärokurserna. I de flesta ämnena har hon derför hittills måst stanna vid kurserna för folkskolans lägre afdelning.

Barnens kunskaper stå sålunda vid utgången ur skolan ännu icke alltid i öfverensstämmelse med folkskolestadgans och normalplanens bestämmelser, icke ens hvad det i folkskolestadgans 48 § uppställda minimum beträffar. Denna minimikurs, som egentligen är afsedd för »de lärjungar, hvilka af fattigdom hindras att undervisningen längre tid begagna, eller sakna erforderlig fattningsgäfva att förvärfva det fulla kunskapsmått, som bör i folkskolan inhemtas», utsträcker ofta äfven till öfriga barn, som hvarken äro fattiga eller sakna nödig fattningsgäfva. Stundom tillåtas barnen sluta folkskolan och öfvergå till nattvardsskolan, innan de ens genomgått det i lag föreskrifna minimum. Medgifvas måste dock, att i detta hänseende en allt större stränghet under senaste åren gjort sig gällande å herrar pastorers sida, så att antalet af dylika barn betydligt minskats. Detta framgår ock af en jämförelse med föregående inspektionsperioder. Af 3,420 barn, som år 1886 afgingo från folkskolan och om hvilka man eger säker kännedom, innehades

år 1886. år 1876. år 1866.

kunskaper öfver minimum af 2,455 eller nära	72 %	40 %	17 %
» under » » 115 » något öfver 3 »	3 »	19 »	45 »
minimikunskaper » » 850 » nära	25 »	41 »	38 »

Dessa siffror vittna om ett starkt framåtgående, och man har derför anledning hoppas, att inom få år hvarje ur folkskolan utgående barn skall innehafva åtminstone i lag föreskrifna minimikunskaper.

C. Undervisningssättet i de särskilda ämnena.

1. Småskolan.

Vid de första *innanläsningsöfningarna* har i 54 småskolor begagnats ljudmetoden, i de öfriga den vanliga bokstafveringsmetoden, hvarvid man dock allt ifrån undervisningens början sökt ställa läsning och skrifning i förbindelse med hvarandra. Olämpliga lokaler i förening med en ojemn skolgång lägga mångenstädes hinder i vägen för ett rätt ändamålsenligt tillvägagående vid den första undervisningen i modersmålet. Bristande insigt och fördomar hos skolråden hafva också på ett och annat ställe hindrat införandet af en mera rationel undervisningsmetod. På andra ställen har lärarekrafternas bristfällighet utgjort ett hinder.

Vid *kristendomsundervisningen* tillämpar man, hvad bibliska historien angår, numera i allmänhet de metodiska anvisningar, som lemnas i normalplanen. Deremot afviker man ännu på de flesta ställen från densamma i fråga om undervisningen i katekes. Såsom redan i det föregående blifvit anfördt, läses i de flesta småskolor hela Luthers mindre katekes. För att medhinna detta har man låtit äfven första årsklassen deltaga med de öfriga i den kateketiska undervisningen. Detta förfaringsätt har dock visat sig vara förenadt med ganska stora olägenheter, ja vådor för de mindre barnen. Då dessa nemligen helt naturligt ej äro mogna för den ifrågavarande mera abstrakta undervisningen, ej rätt kunna fatta och följa med hvad som meddelas, blir den gifna följden, att de sitta der med förströdda sinnen, att de redan från början vänjas vid ouppmärksamhet, att de lätt få leda, i stället för kärlek, för hela kristendomsundervisningen, helst de första intrycken vanligen äro mycket starka och varaktiga. Der lärarinnan eger förmåga att på ett enkelt, lättfattligt och för barnen tilltalande sätt meddela denna undervisning, är faran naturligen mindre, men den finnes der dock alltid, och i alla händelser äro de lärarinnor få, som ega denna gåfva. Ett ganska vanligt fel är, att lärarinnan lemnar de mindre barnen åt sig sjelfva och nästan uteslutande sysselsätter sig med de större, i stället för att söka hålla allas uppmärksamhet vid lif, genom att allt emellanåt till de mindre barnen framkasta enklare, lättfattligare frågor. Särskildt af denna anledning har vid de senare årens inspektioner åt lärarinnorna gifvits anvisning att sysselsätta första årsklassen med någon tyst öfning, under det den högre klassen har katekes. Genom de i det föregående omnämnda nya reglementena kommer emellertid lärokursen i katekes att inskränkas till hvad normalplanen

bestämmer, och först då blir ett ändamålsenligt metodiskt tillvägagående i detta viktiga ämne möjligt.

Undervisningen i *räkning*, *teckning* (efter Stuhlmannska metoden), *sång* och *gymnastik* meddelas hufvudsakligen i enlighet med normalplanens anvisningar.

2. Folkskolan.

Hvad först *modersmålet* angår, har särskildt innanläsningen under sista inspektionsperioden visat bestämda tecken till framåtående, om den ock på de flesta ställen måste ytterligare upparbetas, innan den kan anses fullt tillfredsställande. Man har emellertid under senare åren allt mera betonat densamma, hvarvid man, i enlighet med normalplanens anvisning, låtit äfven kursivläsningen komma till sin rätt, på samma gång man vid innehållsbehandlingen af läsestyckena frångått det förut brukliga, allt för minutiösa förfaringssättet. I öfrigt synes modersmålet vara det ämne, der en tillfredsställande tillämpning af normalplanens *lärogång* och metodiska anvisningar ännu lemna mest öfrigt att önska. Detta gäller såväl läsebokens rätta användande, som isynnerhet anordnandet af de tysta öfningarne. De skriftliga öfningarne hafva i allmänhet hittills ej lemnat önskvärdt resultat, vare sig i afseende å rätt-skrifning eller språkriktig framställning. Hvad särskildt rätt-skrifningen beträffar, lider den utan tvifvel i hög grad af det nu rådande vacklande stafningssättet, som i denna del mycket försvårar lärarens arbete. Den bristande förmåga åter att språkriktigt uttrycka sig, som mångenstädes röjer sig, beror i väsentlig mån deraf, att barnen sakna nödiga insigter i språkläran, hvilket åter i sin mån sammanhänger med en viss svaghet i denna punkt hos många af lärarne sjelfva, isynnerhet naturligen de äldre bland dem. Der lärarne någorlunda beherskat sitt ämne, hafva de viktigaste delarne af ord- och satsläran vanligen muntligt blifvit genomgångna i sammanhang med läse- och skriföfningarne, utan begagnande af läroböcker. Härvid hafva, i enlighet med normalplanen, hufvudsakligen svenska benämningar blifvit använda, ehuru i åtskilliga skolor äfven de latinska derjemte förekommit, hvarvid det visat sig, att, sedan barnen lärt känna betydelsen af de latinska benämningarne, dessa med mera fördel för undervisningen begagnas.

Vid *katekesundervisningen* användes temligen allmänt den analytiska metoden. Man utgår sålunda från katekestyckena, utreder deras innehåll och sätter bibelspråken i samband dermed för belysande och bekräftande af innehållet. Tvenne fel begås dock dervid icke så sällan. Det ena felet är, att man icke tillräckligt noggrant och klart visar bibelspråkens samband med de särskilda momenten i lärostyckena; det andra, att man vid förklaringen icke tillräckligt strängt

håller sig vid lärostycket, utan sväfvat ut derifrån, stundom så vidlyftigt, att sjelfva hufvudsakerna gå för barnen förlorade, eller åtminstone blifva för dem dunkla. I allmänhet kan dock sägas, att kristendomsundervisningen i folkskolan numera meddelas på ett ganska tillfredsställande sätt och att den tagit ett afgjordt steg framåt, hvar till, utom större kunskaper och skicklighet hos lärarne, väl äfven införandet af den nya katekesen i sin mån bidragit, enär det derigenom för lärarne blifvit möjligt att meddela barnen en mera redig och sammanhängande kristendomskunskap.

Räkning och geometri. Att för *räkning* uppgifva någon mera allmänt använd undervisningsmetod, låter sig icke göra. På grund af den i de flesta skolor rådande ojemna skolgången måste nemligen barnen särskildt i detta ämne oftast indelas i ett så stort antal grupper att ett ändamålsenligt metodiakt förfarande derigenom mycket försvåras, stundom omöjliggöras. Läraren, delad mellan flere olika grupper, har sällan tid, vare sig att vid svarta taflan med nödig omsorg lära barnen att förstå och använda ett räknesätt, eller att sedermera öfvervaka och leda deras arbete. Att härigenom mycken osäkerhet hos barnen uppstår, är klart. Också har deras kunskap och färdighet i detta ämne på de flesta ställen befunnits otillfredsställande. I skolor med jemnare skolgång och der lärarne i allmänhet arbetat under någorlunda normala förhållanden, har naturligen ett mera tillfredsställande förhållande egt rum. — Undervisningen i *geometri*, som vanligen meddelas muntligt, utan användande af läroböcker, har ännu i allmänhet icke vunnit stort utrymme i folkskolan, såsom ock i normalplanen ej mycken tid är åt densamma anslagen. I många skolor förekommer detta ämne endast i samband med undervisningen i linearteckning och räkning.

Historia, geografi och naturkunnighet. I dessa ämnen har man, der särskilda omständigheter ej lagt hinder i vägen derför, sökt att med tillhjälp af den genom Ecklesiastikdepartementets försorg utgifna åskådningsmaterielen följa normalplanens lärogång och metodiska anvisningar. Vid undervisningen i naturkunnighet har man dock icke alltid kunnat tillämpa anvisningen, att »förklaringen af naturföreteelserna bör utgå från iakttagelse samt, om möjligt, från experiment». Den åskådningsmateriel, som härför är nödig, finnes nemligen, på grund af sin dyrhet, icke ens i alla fasta folkskolor, ännu mindre i de flyttande, der ambuleringen lägger särskildt hinder i vägen för dess användande.

Teckning. Vid undervisningen i detta ämne har D:r Stuhlmans metod blifvit följd med vissa modifikation. Dessa äro hufvudsakligen: att vid teckningen på punkteradt papper samt öfvergången till teckning på fritt papper åtskilliga förkortningar egt rum, i enlighet med en af artisten L. Baltzer utgifven handbok; att vägtaflor af A. Sjöström i

många skolor blifvit använda i stället för de af Stuhlmann förordade Wohlienska; samt att under senare åren teckning efter slöjdföremål öfvats i stället för teckning efter klotsar och gipsmodeller. Att undervisningen i detta ämne vid de flesta folkskolor skett med framgång, har man varit i tillfälle att se vid den årliga granskningen af ritproffen, som blifvit verkställd af särskild sakkunnig. Länets hushållningssällskap har nemligen, för att uppmuntra undervisningen i teckning, under en följd af år anslagit betydande medel till penningpremier åt lärarne samt premier i ritmateriel åt barnen. För att komma i åtnjutande af dessa premier ha dock skolorna årligen måst insända samtliga barnens under året utförda ritningar till granskning. År 1886 insändes sålunda från 110 skolor 5,855 ritböcker, dels frihandsteckning och dels linearritning, samt 509 lösa blad med linearritning och ritningar till slöjdföremål, hvilka i sin helhet vittnade om, att ritundervisningen i folkskolan för närvarande intager en ganska vacker ståndpunkt. De särskilda teckningskurser för folkskolans lärare och lärarinnor, som på landstingets bekostnad varit under åren 1881 och 1884 anordnade, hafva ock dertill i sin mån kraftigt bidragit. Samme person, som ledde dessa kurser¹⁾, har äfven haft i uppdrag att genomresa länet för att meddela lärare och lärarinnor nödiga råd och anvisningar med afseende å ritundervisningens rätta skötande. Under senaste åren har man, såsom ofvan blifvit antydt, börjat sätta rit- och slöjdundervisningen i samband med hvarandra, en anordning, som visat mycket tillfredsställande resultat.

Undervisningen i *sång* sker nästan allmänt med tillhjälp af nottecken samt vanligen med ledning af orgelharmonium eller annat instrument. Vare sig det är en följd af den använda metoden, eller beror af andra omständigheter, men undervisningen i detta, särskildt hvad rör kyrkosången, viktiga ämne går endast långsamt framåt och intager, med få undantag, ännu icke den ståndpunkt, som den rätteligen borde.

Hvad *gymnastiken* beträffar, lemnar den i de allra flesta skolor fortfarande mycket öfrigt att önska. Detta beror väl i många fall derpå, att läraren ej innehar nödig skicklighet och förmåga att med framgång undervisa i detta öfningsämne, men också mångenstädes derpå, att lämplig plats för gymnastik och exercisöfningar saknas. Detta sammanhänger noga dermed, att det ty värr icke finnes någon i lag gifven föreskrift om, att vid hvarje skolhus skall finnas en tillräckligt rymlig och i öfrigt lämplig lekplan. En bidragande orsak till det mindre goda tillståndet är äfven, att läraren sällan från skolrådets eller befolkningens sida röner någon uppmuntran och maning att lägga vikt vid de ifrågavarande öfningarna.

¹⁾ L. Baltzer.

Undervisningen uti *trädgårdsskötsel* meddelas uteslutande på praktisk väg, derigenom att barnen under lärarens ledning få öfva sig att odla vanliga köksväxter, uppdraga buskar och trädplantor samt förädla dem genom ympning och okulering; och har denna undervisning under den förflutna inspektionsperioden börjat visa tecken till framåtgående och större lifaktighet. Äfven har intresset för skogsädd och skogsplantering börjat vakna till lif och torde under de närmaste åren komma att ytterligare utveckla sig, sedan 1886 års landsting anslagit medel till premier åt folkskolelärare och lärarinnor för åt skolbarn meddelad praktisk undervisning i nämnda stycken. Vid flera skolor hafva barnen en eller ett par dagar under hösten och likaledes under våren under lärarens ledning med tall- och granfrön besatt större eller mindre områden, som för ändamålet blifvit särskildt upplåtna.

Hvad slutligen undervisningen i *slöjd* angår, har derom redan blifvit meddeladt uti kapitlet om »Slöjdskolor».

VII. Skolförhören.

De i folkskolestadgans 14 § föreskrifna roteförhören hafva hållits hvarje lördag i 32 och hvarannan lördag i 19 flyttande folkskolor, hvar emot i 4 folkskolor några sådana förhör ej förekommit. I tvenne af de sist nämnda hafva, på grund af besvärliga lokala förhållanden, roteförhör ej ansetts lämpliga, utan har lördagen i stället blifvit använd till läsning i den rote, der skolan pågått, i en annan åter ej ansetts nödiga i anseende till roteterminernas korthet (1 vecka på hvarje station).

Dessa förhör hafva i allmänhet varit ordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanens anvisningar och sålunda endast omfattat minimiämnena, med kristendomsundervisningen såsom hufvudämne. Till hemarbete har lemnats, utom lexor i katekes och biblisk historia, skriftliga och stundom äfven aritmetiska uppgifter.

Roteförhör ha äfven förekommit i en del af de flyttande småskolorna: i 41 hvarje, i 35 hvarannan och i 12 hvar tredje lördag. I de skolor, der förhör icke hållits hvarje vecka, hafva de öfriga lördagarne gemenligen varit använda till undervisning i handarbeten. I 17 småskolor ha lördagarne uteslutande användts till handarbeten, i 46 uteslutande till läsning i den rote, der skolan varit i verksamhet. Vid dessa förhör, som hvarje gång räcka omkring 3 timmar, förekomma hufvudsakligen stafning och innanläsning, biblisk historia och katekes, jemte något skrifning och räkning.

De i folkskolestadgan, § 38, föreskrifna förhören med de skolpligtiga barn, som med skolrådets samtycke undervisas i hemmen, an-

ställas ytterst sällan, såsom ock antalet af dylika barn är mycket ringa. Der de finnas, tillhöra de vanligen den bättre lottade klassen, som för sina barn håller särskild lärare eller lärarinna. Deremot är det numera mycket sällsynt, att allmogens barn undervisas af föräldrarne sjelfva i hemmet.

Årsexamina, i enlighet med folkskolestadgans 46 §, hållas enligt regel. Dock finnas skoldistrikt, der de, på grund af särskilda omständigheter, under vissa år ej förekommit, utan blifvit inskränkta till de för uppflyttning från småskolan till folkskolan samt för afgang från folkskolan bestämda pröfningarne. »Vitsord öfver lärjungarnes insigter och färdigheter» gifvas vanligen ej i småskolan, enär man anser, att tanken på dessa betyg skulle komma att under sjelfva undervisningen alltför mycket upptaga lärarinnan och derigenom störande inverka.

Pröfning för uppflyttning från småskolan till folkskolan sker i de flesta skoldistrikt vid läsårets slut, i ett mindre antal vid följande läsårs början, i närvaro af skolrådets ordförande eller någon skolrådsledamot, stundom hela skolrådet, hvarförutom den folkskolelärare, som skall mottaga barnen, gerna är närvarande, der det icke, såsom någon gång händer, är åt honom ensamt uppdraget att fungera å skolrådets vägnar. Sjelfva förhöret verkställles i regel af småskolelärarinnan, stundom af folkskoleläraren, men ofta äfven af skolrådets ordförande, särskildt hvad angår pröfningen uti innanläsning, på hvilken under senare åren allt mer och mer vikt blifvit lagd; ehuru fordringarne på barnens innanläsningsfärdighet ännu på många ställen behöfva ytterligare skärpas.

Afgångspröfning med de lärjungar, som vilja ur folkskolan utgå, verkställles i ungefär hälften af inspektionsområdets skoldistrikt å särskild dag, i de öfriga i sammanhang med årsexamen. I 12 distrikt har visserligen pröfning egt rum, men icke alltid »i närvaro af skolrådets ordförande eller någon annan dess ledamot», utan har läraren ensam fått verkställa denna pröfning. En oegentlighet, som menligt inverkar på skolans arbete, är, att afgångspröfningen ofta verkställles midt under terminen strax före nattvardsläsningens början. Genom de nya skolreglementena kommer emellertid rättelse härutinnan att ske, så att afgångspröfningen alltid eger rum vid läsårets slut.

Repetitionsförhör å särskilda dagar med de barn, som före nattvardsläsningens början från folkskolan afgått, förekomma inom några få skoldistrikt. Gagnet af dylika förhör är dock mycket tvifvelaktigt, och man bör derföre hoppas, att de snart komma att ersättas af författningse enligt ordnade fortsättningskolor.

VIII. Lärare och lärarinnor.

År 1886 voro anställda:

	Lärare.	Lärarinnor
vid folkskolor	ordinarie.....	138 25
	extra ordinarie	6 8
	biträdande	— 9
» mindre folkskolor.....	4	21
» småskolor	14	263
	Summa 162	326

hvarförlutom funnos 8 lärare och 16 lärarinnor särskildt anställda för öfningsämnen.

Af folkskolelärarne äro 2 tillika prestmän och 41 klockare. 67 lärare (lärarinnor) tillhöra den klass, som utgått från seminarierna efter dessas utvidgning till fyrklassiga, 79 åter hafva utgått under den tid de voro treklassiga, de öfriga före denna tid. Af mindre folkskolans lärarinnor (lärare) hafva 2 genomgått de två första klasserna vid ett statens folkskolelärareseminarium; 21 hafva genomgått småskolelärarinneseminarier, ordnade i öfverensstämmelse med K. kung. den 11 Januari 1878 (d. 5 Juni 1885); 2 äro oexaminerade. Af vid småskolor anställda lärarinnor och lärare hafva 3 af de senare fullständigt genomgått ett statens folkskolelärareseminarium, 1 blott första klassen deraf; 180 hafva genomgått småskolelärareseminarier; 21 hafva undergått pröfning af folkskoleinspektören i enlighet med samma kungörelse; de öfriga äro oexaminerade eller hafva genomgått längre eller kortare seminariekurser före år 1878. Trettio af småskolelärarinnorna utgingo vid vårterminens slut 1882 från landstingets seminarium i Uddevalla, efter att hafva genomgått en 8 månaders kurs. Sjutton vid länets småskolor redan anställda lärarinnor genomgingo höstterminen samma år en fyra månaders repetitionskurs.¹⁾

De vid inspektionerna gjorda anteckningarne rörande lärarnes och lärarinnornas *undervisningsskicklighet* visa följande resultat, hvarvid användas de för statens seminarier intill 1886 gällande betygsgraderna.

I folkskolan har ådagalagts:

Med beröm godkänd undervisningsskicklighet af 27 lärare (lärarinnor).			
Icke utan beröm godkänd	»	» 96	»
Godkänd	»	» 44	»
Försvarlig	»	» 6	»

¹⁾ Seminariet har sedan dess ej varit i verksamhet, men skall, enligt af landstinget fattadt beslut, ånyo öppnas i Augusti 1887.

I mindre folkskolan:

Med beröm godkänd undervisningsskicklighet af 3 lärare (lärarinnor).		
Ikke utan beröm godkänd	»	» 14 »
Godkänd	»	» 8 »

I småskolan:

Med beröm godkänd	»	» 18 »
Ikke utan beröm godkänd	»	» 124 »
Godkänd	»	» 98 »
Försvarlig	»	» 21 ¹⁾ »

Hvad särskildt angår de folkskolelärare och lärarinnor, som genomgått fyraårig kurs, visa de sig i allmänhet ega goda och för deras kall nödiga kunskaper samt nöjaktig undervisningsskicklighet. För arbetet i *folkskolan* synes sålunda någon ytterligare utvidgning af seminarierna icke för närvarande vara af nöden. Endast i afseende å lärarnes kunskaper i modersmålet märkes ännu stundom en brist, som behöfde afhjelpas, afvensom det vore önskvärdt, att de vid utgången från seminarium egde en noggrannare kännedom om normalplanen, än nu oftast är förhållandet, så mycket mera som denne, enligt nya folkskolestadgan, skall ligga till grund för folkskolans arbete.

Användandet af lärarinnor i folkskolan har under senaste åren blifvit allt mer vanligt. I de församlingar, der de blifvit anställda, hafva de lyckats tillvinna sig förtroende genom skicklighet, nit och pligttröhet samt icke minst genom upprätthållande af god disciplin i skolan och utfövanse af ett välgörande inflytande på ungdomen i sedligt hänseende. Man betraktar det afven, och med skäl, såsom en vinst för skolan, att de icke dragas från sin egentliga verksamhet genom hvarjehanda kommunala uppdrag. Detta kan deremot tyvärr icke alltid sägas om folkskolans lärare, hos hvilka, såsom det synes, röjer sig en tilltagande benägenhet att åtaga sig dylika uppdrag. Om också orsakerna härtill äro flerehandade, deribland måhända i främsta rummet behovet af ökade inkomster, så är verkan dock alltid densamma, att nemligen skolan mer eller mindre lider deraf. Mycket att beklaga är det täta utnämmandet af folkskolans lärare till poststationsföreståndare, enär detta uppdrag, på grund af posternas ankomst- och afgångs- samt utlemnings-tider, vanligen ej kan skötas utan att komma i kollision med skolans arbete. Önskligt vore derföre, att folkskolelärarnes löneförhållanden så kunde regleras, att lärarne för sin utkomst ej vore beroende af dylika extra inkomster.

Hvad beträffar lärares och lärarinnors *uppförande*, hafva visserligen icke alla inom denna talrika kår iakttagit ett sådant uppförande, som

¹⁾ Då flera skolor inrättats efter de senast verkställda inspektionerna, upptager ofvan stående förteckning icke alla lärare och lärarinnor.

det anstår ungdomens lärare; men i allmänhet gäller ännu, hvad som yttrades uti 1872—1876 års inspektionsberättelse, att »Göteborgs och Bohuslans lärarekår i sin helhet förtjenar ett godt vitsord för aktningvärdt och hedrande förhållande».

De uti instruktion för folkskoleinspektörer föreskrifna sammankomster med lärare och lärarinnor hafva årligen blifvit hållna i samtliga kontrakten inom området, med undantag af domprosteriets södra kontrakt. Vid dessa möten ha förekommit dels undervisningsprof, med åtföljande meningsutbyte, dels diskussion öfver särskildt uppställda frågor, hufvudsakligen rörande folkskolans anordning och undervisning.

Den 16 och 17 Juni 1886 hölls allmänt möte med länets lärare och lärarinnor, hvarvid förekom diskussion öfver de för mötet bestämda pedagogiska frågorna, proflektioner i geografi och svenska språkets rättakrifning, föredrag rörande lärarens uppfostrande inflytande på barnen, samt utställning af undervisningsmateriel.

IX. Anteckningsböcker och materiel.

Anteckningsböckerna hafva i de flesta skolor befunnits förda med ordning och noggrannhet. I hvarje folkskola förekommer dagbok, examenskatalog och matrikel, men i småskolan endast dagbok. Upprättandet af betygskatalog har icke ansetts nödigt eller lämpligt för småskolan. Hvarje folkskolelärare förer matrikel för sin egen skola samt dertill hörande småskolor. I en del skoldistrikt förer derjemte skolrådets ordförande en hufvudbok för hela distriktet, utom den i folkskolestadgans 36 § föreskrifna förteckningen öfver skolpligtiga barn. På sista tiden har till begagnande förordats de af folkskoleinspektören Dr G. Insulander upprättade formulär till anteckningsböcker, hvilka hafva förtjensten af redig uppställning samt noga ansluta sig till de gällande formulären för de uppgifter om folkskoleväsendet, hvilka enligt folkskolestadgans 66 § årligen skola af lärare och skolråd afgifvas.

Materielen befans vid de senast verkställda inspektionerna vara *god* i 95 folkskolor, 6 mindre folkskolor och 203 småskolor; *medelmåttig* i 59 folkskolor, 10 mindre folkskolor och 67 småskolor; *under medelmåttan* i 9 mindre folkskolor och 2 småskolor. Efter inspektionerna har emellertid materielen blifvit betydligt tillökad, så att den vid 1886 års slut var *god* i 133 folkskolor och 7 mindre folkskolor samt *medelmåttig* i 21 folkskolor och 10 mindre folkskolor. Samtliga småskolorna, med några få undantag, voro vid samma tid försedda med behöflig materiel. Länets landsting, som lemnar 25 kronor i årligt anslag till hvarje småskola,

har nemligen från och med år 1885 uppstått såsom vilkor för detta anslag, »att nödig materiel samt ändamålsenliga skolbankar finnas i hvarje skola»¹⁾). För att för skolorna underlätta anskaffandet af den genom Ecklesiastikdepartementets försorg utgifna materielen har landstinget lemnat ett årligt anslag af 500 kronor i och för materieldepôtér i städerna Göteborg, Uddevalla och Strömstad, der skolorna vid hvarje tid af året kunna requirera nämnda materiel. Ensamt under år 1886 requirerades dylik materiel för en summa af 6,137 kronor. Dessutom har länets hushållningssällskap intill år 1886 lemnat ett anslag af 500 kronor årligen för inköp och utdelning till folkskolorna af materiel för undervisning företrädesvis i naturkunnighet.

De läro- och läseböcker m. m., som i länets skolor hufvudsakligen begagnas, äro följande:

Kristendomskunskap: Läroböcker i *biblisk historia* af Alfred Steinmetz och J. Bäckman; i *katekes* Luthers lilla Katekes med kort utveckling.

Modersmålet: Statens Läsebok för folkskolan samt (i småskolan) läseböcker af B. C. Rodhe, Fr. Sandberg och (på sista tiden) J. M. Ambrosius; språklära och rättstafningslära af D. A. Sundén.

Skrifning: Normalekrifböcker (statens) samt skrifkurser af Fr. Sandberg m. fl.; förskrift af T. A. von Mentzer (ehuru välskrifningsöfningarne i de flesta skolor ledas genom lärarens föreskrifning på svarta väggtafeln och i barnens skrifböcker).

Räkning: Läroböcker och räkneexempel af J. Bäckman, L. C. Lindblom och P. A. Siljeström.

Geometri: Läroböcker af C. M. Lagerhamn och P. A. Siljeström.

Geografi: Ed. Erslevs lärobok för folkskolan, N:o 4.

Historia: C. T. Odhners lärobok i fäderneslandets historia för folkskolan.

Naturkunnighet: Läro- och läsebok af N. J. Berlin, läroböcker af A. Segerstedt och G. M. Celander.

Teckning: Teckningsböcker efter Dr. Stuhlmanns metod, utgifna af L. Baltzer; Taflor för undervisning i teckning efter samma metod samt väggplanscher af Alfred Sjöström och Wohlien; slöjdmodeller efter Nääsystemet.

Sång: Sångböcker af Fr. Sandberg, A. Lindblom m. fl.

¹⁾ Intill år 1886 utgick understödet till småskolorna från landstinget och hushållningssällskapet gemensamt, men från och med nämnda år indrog hushållningssällskapet sitt anslag på grund af den betydliga minskning i dess inkomster, som blifvit en följd af riksdagens beslut rörande förändring af brännvinsmedlens fördelning.

X. Skollokalerne.

År 1881 funnos inom församlingarna 200 skolhus, år 1886 åter 239. Härtill komma ytterligare 9 skolhus, som vid 1886 års slut voro uppförda, men ännu icke fullt inredda. Af de 239 skolhusen, bland hvilka finnas 36 för småskolan särskildt uppförda, kunna 158 anses såsom *goda*, 72 *medelmåttiga* och 9 *under medelmåttan*. Tjuogoett skolhus innehålla hvaradera två, ett skolhus tre och åtta skolhus hvaradera fyra skolsalar.

Tre skoldistrikt (Tjernö, Grebbestad och Nya Varfvet) sakna ännu egna skolhus. Å Nya Varfvet upplåtas lokaler kostnadsfritt af Kongl. Fångvårdsstyrelsen. Grebbestad är betänkt, att under den närmaste tiden uppföra, och Tjernö församling är af Kongl. Maj:t ålagd att inom vissa år uppföra nödiga skolhus.

Småskolans undervisning pågår inom

23 skoldistrikt i skolhus,

22 » » dels skolhus dels förhyrda lokaler,

19 » » hyrda lokaler,

25 » » enskilda boningar.

De skolhus för både småskolan och folkskolan, som blifvit uppförda efter år 1878, då de nya normalritningarne utkommo, äro byggda i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nämnda ritningar, hvilka i tillämpningen i allmänhet befunnits ändamålsenliga. Dock har skolsalarnes höjd vanligen blifvit något minskad: i småskolehus från 12 till 11 och i folkskolehus från 13 å 14 till 12 fot. Man har nemligen flerstädes gjort den erfarenheten, att i större skolsalar af mer än 12 fots höjd uppstår något stark resonans, hvarigenom undervisningen lider och särskildt för läraren blir mycket ansträngande. Minskningen af småskolesalarnes höjd bestämmes gemenligen af ekonomiska skäl, likasom man af samma skäl gerna vill i småskolehusen minska eller helt och hållet indraga det så kallade afklädningsrummet.

Vid skolsalarnes inredning är vanligt, att väggarne helt brädbeklädas samt derefter oljemålas eller fernissas. Vid deras möblering begagnas numera allmänt tvåsitsiga skolbord af den i normalritningarne angifna konstruktionen. Endast då skolan hålles i förhyrda lokaler eller här och der i enskilda boningar, användas långbänkar.

De förhyrda lokalerna äro i allmänhet mindre lämpliga för undervisningen och sakna nästan alltid nödig rymlighet. Också har man under senare åren alltmera börjat inom församlingarna tänka på uppförandet af särskilda småskolehus. Sålunda uppfördes endast under år 1886 18 småskolehus, hvaraf 6 i Vesterlanda, 5 i Valla och 4 i Stenkyrka skoldistrikt.

Antalet af de distrikt, i hvilka barnen undervisas här och der i enskilda boningar, har under sista inspektionsperioden minskats från 35 till 25, hvaraf framgår, att detta både för undervisningen och ordningen i skolan mycket menliga förhållande ännu förefinnes i ett allt för stort antal distrikt. I den mån skolråd och församlingar lära sig inse de nödvändiga villkoren för skolans och undervisningens trefnad och framgång, kan man dock hoppas, att den olämpliga anordningen så småningom skall försvinna. Emellertid vore det önskvärdt, om ett minimum af tid, hvarunder skolan hvarje gång ej finge hållas å en och samma station, blefve genom lagstiftningen bestämdt.

XI. Tillsynen öfver skolorna.

Enligt folkskolestadgans 44 § »böra skolrådets ordförande och öfrige ledamöter genom förnyade besök i skolorna föra noggrann tillsyn deröfver, att barnen ordentligt begagna undervisningen». I afseende å denna tillsyn återstår fortfarande mycket att önska. I öfrigt kan man säga, att de allra flesta skolrådsordförande med nit och intresse omfatta folkskolans sak samt för densamma offra mycken både tid och möda. De understödjas dock icke alltid i detta arbete så, som önskligt och nödigt vore, af skolrådets öfrige ledamöter, hvilka med några få och vackra undantag, alltför mycket försumma sina skyldigheter i afseende å särskildt besöken i skolorna och de försumliga barnens hem. Märkliga siffror skulle i detta hänseende kunna anföras. Att icke heller alla skolrådsordförande med rätt nit fullgöra sina skyldigheter, är visserligen sant; men i regel hvilat hela bördan på skolrådets ordförande, som icke blott har att ansvara för det hela, utan ofta måste underkasta sig ganska mycket arbete och äfven obehag för att genomdrifva behöfliga förbättringar i skolväsendet. Utan tvifvel skulle herrar pastorer oftare, än nu mången gång är förhållandet, besöka skolorna för utföfvande af nödig tillsyn, om icke deras tid vore upptagen af så mångahanda göromål. Emellertid måste större ansträngningar än hittills från skolrådets sida göras, såvida man vill öfvervinna det svåraste hindret för folkskolans framgång, den ojemna skolgången.

Enligt folkskolestadgans 8 § åligger det äfven skolrådet »att vaka deröfver, att lärarne fullgöra hvad deras viktiga kall af dem kräfver». I detta hänseende råder hos många skolråd en synnerlig slapphet, när det gäller att tillse, det läraren ej åtager sig sådana kommunala eller andra uppdrag, som kunna blifva till hinder för hans arbete i skolan. Det inträffar till och med stundom, att skolråd och församlingar enas om att gifva läraren dylika uppdrag, äfven der denne ej visar sig derom

synnerligt angelägen. Skolråd finnas dock, som rätteligen behjertat vigten af, att läraren helt och odeladt egnar sig åt sitt ansvarsfulla och maktpåliggande kall, likasom naturligtvis många lärare besinnat det-samma. Sakens vikt har framhållits både vid inspektioner och lärare-möten, vid hvilka senare den utgjort föremål för särskild öfverläggning.

XII. Kostnaden för skolväsendet.

Utgifterna för skolväsendet under åren 1882—1886 ha, enligt skol-rådens officiella uppgifter, varit följande:

	År 1882.	År 1883.	År 1884.	År 1885.	År 1886.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Till lärares och lärarinnors adöning	233,069,70	250,977,08	269,758,80	282,124,82	290,567,49
» skollokalerna och inventarier....	58,178,85	50,006,88	55,803,73	85,312,32	60,663,92
» undervisningsmateriel.....	10,210,03	12,890,88	11,796,64	12,189,56	16,099,47
Öfriga utgifter	35,554,41	45,677,89	40,794,56	54,527,76	41,626,43
Summa kronor	337,012,89	359,552,75	378,153,73	434,154,26	408,977,31

Sammanlagda utgifterna ha sålunda varit kr. 1,917,850,54. Häraf har utgått af statsmedel kr. 565,974,08, af skoldistriktens kr. 1,184,537,93, af »landsting, hushållningssällskap eller andra skoldistrikt» kr. 59,168,16.

Då emellertid icke alla bidrag från landstinget och hushållnings-sällskapet ingått i skoldistriktens räkenskaper, följer här nedan en full-ständigare uppgift å dessa bidrag.

Af landstinget:

	År 1882.	År 1883.	År 1884.	År 1885.	År 1886.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Till folkskoleväsendets befrämjande (un-derstöd åt småskolor m. m.).....	8,000	8,000	10,000	10,000	8,500
» depoter för den genom Eklestastik-departementets försorg utgifna ma-teriel.....	500	500	500	500	—
» en repetitionskurs för äldre folk-skolelärare (lärarinnor).....	2,500	2,500	—	—	—
» en teckningskurs för folkskolans lä-rare och lärarinnor.....	—	2,500	—	—	—
» undervisning i slöjd samt inrättande af slöjdskolor.....	—	—	—	—	3,750
Summa kronor	11,000	13,500	10,500	10,500	12,250

eller tillsammans kr. 57,750.

Af hushållningssällskapet:

	År 1882.	År 1883.	År 1884.	År 1885.	År 1886.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Till folkskoleväsendets befrämjande (understöd åt småskolor m. m.).....	8,000	8,000	8,000	8,000	—
» folkskolornas försedande med materiel, föreläsningsvis för undervisning i naturkunnighet.....	500	500	500	500	—
» premier åt lärare och lärarinnor för undervisning i slöjd.....	7,500	7,500	7,500	7,500	5,000
» stipendier åt folkskolans lärare (lärarinnor) för genomgående af Näsås slöjdseminarium.....	1,200	1,200	1,200	1,200	800
» inrättande af slöjdskolor.....	2,000	2,000	2,000	2,000	600 ¹⁾
Summa kronor	19,200	19,200	19,200	19,200	6,400

eller tillsammans 83,200 kronor.

Desutom hafva länets folkhögskolor åtnjutit ett årligt anslag af 2,500 kronor från såväl landstinget som hushållningssällskapet.

De betydande anslag, som sålunda från landsting och hushållningssällskap utgått, vittna utan tvifvel om ett mera ovanligt nit för folkundervisningens befrämjande. Också hafva de i väsentlig mån bidragit till den utveckling af folkskoleväsendet, för hvilken det varit min pligt att i denna berättelse redogöra.

Uddevalla i Maj 1887.

O. Leidesdorff.

¹⁾ Utom ett särskildt anslag af 1,200 kr. åt slöjdskolan i Uddevalla.

III.

Hallands län.

I. Undervisningsanstalter.

Inspektionsområdet, som numera, sedan Gällinge-Idala under den tilländagångna inspektionsperioden delats, omfattar 90 skoldistrikt, har 124 folkskolor med 146 lärare och lärarinnor, 25 mindre folkskolor med 25 lärare och lärarinnor, 175 småskolor med 175 lärare och lärarinnor samt 1 högre folkskola med 1 lärare.

Det barnantal, som under femårsperiodens sista år af undervisats af hvarje lärare eller lärarinna, utgör enligt uppgifter om folkundervisningen Litt. C i medeltal i folkskola 74, i mindre folkskola 52 och i småskola 43. I sjelfva verket måste dock antalet barn i alla skolor beräknas något högre, enär i de nämnda uppgifterna ej upptagas barn öfver 14 och under 7 år, men tillökningen blifver dock föga väsentlig och torde de nämnda talen komma verkligheten ganska nära, särskildt i fråga om mindre folkskolor och småskolor.

Vid beräkningen af skolornas antal har jag, hvad mindre folkskolor och småskolor beträffar, lagt lärareantalet till grund, helst hvarje lärarinna, äfven der hon undervisar blott *en* kurs, dock nu mera följer sina barn genom småskolans båda årsklasser och därför kan sägas ega en skola för sig. Hvarje folkskola, vid hvilken 2 eller flere lärare eller lärarinnor äro anställda, har deremot enligt anvisningen å formuläret till uppgifter om folkundervisningen Litt. A räknats som *en* skola. Emellertid har det varit svårt att härvid undvika en viss godtycklighet. Så hafva exempelvis folkskolorna i Halmstad och Varberg beräknats som tvenne å hvarterda stället, i det att gosseklasserna upptagits som en och flickklasserna som en skola.

1. Folkskolor.

Under sistförflutna inspektionsperiod hafva de examinerade folkskollärares antal vuxit från 124 (1881) till 134. Som biträdande äro

vid folkskolor anställda 12 lärare och lärarinnor. Dessa sköta antingen folkskolans första klass såsom i Varberg och Halmstad eller folkskolans lägre afdelning (1:sta och 2:dra klasserna) såsom i Eldeberga, Snöstorp och Rolfstorp, samt i 1 skola i Tvååker och 2 skolor i Fjärås, eller också i ett par fall undervisa de blott i vissa ämnen.

Af de 124 folkskolor, som för närvarande finnas inom inspektionsområdet, ega 111 underlag af småskolor, medan 13 ännu sakna sådana. Antalet skolor af senare slaget minskas så småningom. Så hafva fem skoldistrikt under de 5 sista åren (Alfshög, Krogsered, Slöinge, Steninge och Öfraby) inrättat småskolor, och af de ofvan nämnda 13 folkskolorna böra åtminstone 4 (2 i Stafsinge och 2 i Släp) under den närmaste tiden förseas med dylika. I några skoldistrikt är de skolpligtiga barnens antal så ringa, att man ej åtminstone för närvarande billigtvis kan framtvinga en ändring af ifrågavarande förhållande.

De fasta folkskolornas antal uppgår till 100 och de flyttandes till 24, af hvilka senare 18 flytta på 2 och 6 på tre stationer hvardera. Vid jämförelse med uppgifterna i inspektionsberättelsen för 1881 befinnas de flyttande skolorna hafva sedan nämnda år minskats med 11, och på grund af redan fattade beslut komma 4 folkskolor att under närmaste tiden förändras till fasta, hvarjemte goda utsigter gifvas att få liknande beslut till stånd i fråga om ytterligare 3 å 4 skolor. I de fattiga, glest befolkade socknarne i skogsbygden torde de flyttande skolorna vara för närvarande oundvikliga, hvaremot desamma i de öfriga delarne af inspektionsområdet böra ersättas af fasta. I några fall har jag sökt att befordra denna förändring genom att föreslå upprättandet af mindre folkskolor i aflägsnare och mindre befolkade utrotar.

Vid slutet af 1886 utgjorde folkmängden inom inspektionsområdet 137,740 personer, hvilken folkmängd gifver en medelsiffra af 1,027 personer svarande mot hvarje folkskollärare. Medräknas åter de vid mindre folkskolor och såsom biträdande anställda lärarne och lärarinnorna, sjunker nämnda medeltal till 800 personer. Emellertid är fördelningen ganska ojemn. Undantagas några skoldistrikt, i hvilka förändringar äro beslutade, räkna 7 distrikt 1,000 å 1,300 personer och 8 distrikt (Årstad, Vessige, Breared, Morup, Vinberg, Örmevalla, Värö och Drängsered) 1,300 å 1,800 personer svarande mot hvarje lärarekraft. Det gifves således ännu ett ganska stort antal församlingar, i hvilka antingen nya folkskolor böra upprättas eller åtminstone biträdande lärare anställas, såvida folkskoleväsendet skall blifva någorlunda ändamålsenligt ordnad. De tryckande kommunala bördorna, som genom upptagandet af lån för jernvägsaktieteckning i en mängd kommuner ytterligare stegrats, i förening med de ogynnsamma tidakonjunkturerna

för öfrigt göra emellertid befolkningen mindre än någonsin hogad för förändringar, förknippade med ökade utgifter. Man får därför vara tillfredsstäld, om målet — den anmärkta bristens afhjelpande — kan nås blott steg för steg.

2. Mindre folkskolor.

Till mindre folkskolor hafva hänförts sådana skolor, vid hvilka undervisning meddelats af en lärare eller lärarinna, som blott aflagt examen vid ett seminarium för utbildande af lärare vid småskolor, men till sådan omfattning, att den ersatt en eller flera af folkskolans klasser.

Af de mindre folkskolorna kunna särskiljas tvenne slag, dels sådana, som ej afse att helt och hållet träda i stället för folkskolan utan blott att förbereda sina lärjungar för uppflyttning till någon af folkskolans högre klasser, dels sådana, som afse att ersätta folkskolan, och hvilka därför skulle kunna benämnas ersättningskolor. Af det förra slaget funnos vid slutet af 1886 7 stycken, af det senare åter 18. Af dessa 18 böra 3 (en i hvardera af skoldistrikten Lindberg, Snöstorp och Laholm) förändras till folkskolor, men rörande de öfriga, belägna som de äro i aflägsna delar af distrikten och egande vanligen ett jemförelsevis ringa antal folkskolebarn, torde icke för närvarande kunna ifrågasättas någon förändring. Vid 15 af ersättningskolorna har, jemte en folkskoleafdelning, äfven en småskoleafdelning undervisats.

I femårsberättelsen för 1877—1881, i hvilken intet meddelande lemnas om de mindre folkskolornas antal särskildt, uppgifves antalet biträdande lärare och lärarinnor samt lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor till 22; motsvarande antal uppgick 1886 till 37. Tillväxten beror väsentligen på tillkomsten af nya mindre folkskolor, som dels blifvit inrättade för att möjliggöra en flyttande folkskolas öfvergång till fast i den folkrikaste roten och dels uppstått helt enkelt genom förändrad benämning i förening med noggrannare organisation af hvad förut mer eller mindre orätt gått och gällt för småskola.

3. Småskolor.

År 1881 funnos inom inspektionsområdet 180 småskolor; år 1886 utgjorde antalet, i båda fallen räknadt efter lärareantalet, 175. Denna sänkning, som uppstått, trots 15 småskolor under de sista fem åren inrättats, finner sin förklaring i hvad ofvan anförts om de mindre folkskolorna, af hvilka för öfrigt flere nyinrättade i sig upptagit förut befintliga småskolor, hvarförutom 4 dylika skolor indragits. Under år 1886 ha beslut fattats om inrättandet af 10 småskolor och 4 mindre folkskolor, till hvilka beslut väsentligt bidragit inflytandet af den kongl.

förordning, på grund af hvilken staten tillskjuter två tredjedelar af småskollärarynnornas lön.

Af de befintliga 175 småskolorna äro 93 fasta och 82 flyttande; motsvarande siffror uppgingo 1881 till 73 och 107. Sist nämnda år utgjorde de på 2 stationer flyttande småskolorna 76, på 3 stationer 22, på 4 stationer 4 och de från stuga till stuga kringvandrande 5. Nu åter hafva de två sist nämnda slagen af flyttande småskolor dess bättre upphört att finnas till, medan de på 3 stationer flyttande utgöra 28 och de på 2 nedgått till 54.

Fördelas inspektionsområdets folkmängd på småskollärarynnornas antal, svarar vid slutet af 1886 ett medeltal af 787 personer mot hvarje lärarinna. Vid denna beräkning bör emellertid medtagas äfven de 28 folkakolor och mindre folkskolor, vid hvilka en småskoleafdelning undervisas, i hvilket fall medelsiffran nedgår till 676. Såsom förut är nämnt utgör medeltalet undervisade barn i småskolorna 43. Jemföras åter de fasta och flyttande småskolorna med hvarandra i detta hänseende, finner man, att mot 1 lärare eller lärarinna svara 39 å 40 barn i de förra och 48 å 49 i de senare. I 18 fasta småskolor förekommer afdelningsläsning, hvilket till någon del förklarar orsaken till det allt för höga barnantalet i de fasta småskolorna.

I flertalet skoldistrikt fullgöra småskolorna både genom sin beskaffenhet och sitt antal på ett synnerligen tillfredsställande sätt sin uppgift att förbereda barnen för undervisningen i folkskolan. Emellertid ådaga-lägga de siffror vi nyss anført, att rätt betydande förändringar på många punkter behöfva genomföras. Också böra minst 16 nya småskolor, utom de 10, om hvilkas inrättande beslut redan är fattadt, komma till stånd under de närmaste åren. För hvarje år har småskolornas organisation vunnit allt mera i stadga och fast ordning. Den till senaste åren allmänt oregelbundna intagningen, som i hög grad försenat barnens, äfven de ordentligas, framsteg och derjemte orsakat allt för hastig förbrukning af mången duglig och nitisk lärarinnas krafter, har dess bättre i det närmaste försvunnit och förekommer nu endast der lärarinnor, lemnade utan tillräckligt stöd och kontroll från skolrådets sida, anse sig nödgade att gifva vika för oförståndiga föräldrars ofta trugande anspråk.

4. Försättningskolor.

Försättningskolorna, som 1877 uppgingo till ett antal af 10 och 1881 af 6, voro vid slutet af sist förflutna femårsperiod fortfarande blott 6, nemligen 1 i Ö. Karup, 1 i Skummeslöf, 2 i Släp och 2 i Halmstad. Försök hafva upprepade gånger gjorts än i ett än i ett annat skoldistrikt att bringa dylika skolor till stånd, men de nyinrättade skolornas lifelängd har i regeln blifvit af kort varaktighet. Egentligen har det

endast i de skoldistrikt, hvarest man gjort bevisandet af fortsättnings-skolan till villkor för rättighet att öfvergå till nattvardskolan, varit möjligt att upprätthålla densamma någon längre tid. Der man åter varit fullt medveten om att denna skolas inrättande vore frivilligt, der har svårighet ofta mött att samla ett någorlunda tillfredställande lärjungantal. Till detta förhållande har naturligtvis ock bidragit svårigheten att finna en fullt lämplig undervisningstid, enär man ej gerna velat beröfva folkskolan dess värdefullaste lästid — midvintern. Medgifvandet att äfven på landsbygden få anordna fortsättningskolan som aftonkola torde inom detta inspektionsområde ej medföra någon afsevärd förändring.

För öfrigt är ännu resultatet af folkskolans arbete i allmänhet sådant, att ansträngningarne tills vidare snarare böra gå ut på att genom ändamålsenligare organisation af folkskolorna och kraftigare kontroll öka komma derhän, att de bestämda kurserna blifva genomgångna och af lärjungarne på ett tillfredsställande sätt inhemtade, än att till folkskolan anbringa en öfverbyggnad, som skulle komma att mer eller mindre sväfva i luften.

Onsala skoldistrikt underhåller sedan många år en *högre folkskola*, den enda i sitt slag inom inspektionsområdet. Kursen är tvåårig, och lästiden omfattar 32 veckor om året. Enär skolans hufvudsakliga uppgift har varit att utbilda elever, som hafva för afsigt att egna sig åt sjömansyrket, förekomma utom de vanliga folkskoleämnena äfven engelska och tyska språken såsom föremål för undervisning. År 1886 utgjorde elevernas antal 26.

II. Skolreglementen. Anteckningsböcker.

Vid början af inspektionsperioden voro de befintliga reglementena nästan utan undantag föråldrade och oanvändbara. Sedan emellertid domkapitlet låtit utarbета formulär till nytt reglemente, hafva i samtliga skoldistrikt nya reglementen blifvit antagna och af domkapitlet fastställda. Exemplar af desamma finnas icke blott i alla skolor utan ock, såsom en följd af en i reglementsförslaget framställd uppmaning, på de flesta ställen äfven i samtliga skolrådsledamöters ego. Det är följaktligen att hoppas att skolrådsledamöterna skola hädanefter åtminstone blifva mera förtrogna med sina åligganden, än de ofta hittills varit. — Så snart förändringar i skolväsendets organisation inom något distrikt ega rum, tillses att reglementet blir i vederbörlig ordning ändradt till öfverensstämmelse med de faktiska förhållandena. — De föreskrifna anteckningsböckerna — matrikel, dagbok och examenskatalog — äro uppställda på mycket vexlande, men i det hela tillfredställande sätt, och

hafva anteckningarna vid inspektionerna befunnits med högst få undantag förda med ordning och noggrannhet.

III. Undervisningen.

1. Skolornas anordning. Lärokurser. Läsordning.

Läsning i afdelningar på olika tider förekommer mycket allmänt. Af distriktets 100 fasta folkskolor hafva ej mindre än 51 en dylik anordning. I 37 af de öfriga 49 undervisas alla klasserna samtidigt liksom i alla flyttande folkskolor med undantag af 5, i hvilka afdelningsläsning eger rum på den ena stationen. I 4 folkskolor (Halmstad, Varberg) finnes särskild lärare för hvarje klass och i 8 särskild lärare för hvardera afdelningen. Vid de mindre folkskolorna är afdelningsläsningen regel, i det att densamma förekommer i 20 dylika skolor af de 25, som finnas inom inspektionsområdet. Äfven vid 18 fasta småskolor undervisas de båda klasserna på olika tider. — Vanligen undervisas afdelningarna hvarannan dag eller, då lördagen är fri, den ena afdelningen 3 dagar, den andra 2 dagar i ena veckan och vice versa i den följande. I några fall har man försöksvis förlagt den lägre folkskoleafdelningens undervisningstid till den blidare årstiden, en anordning, som är regel i alla de folkskolor och mindre folkskolor, i hvilka en småskoleafdelning undervisas. Samtidig undervisning af folkskole- och småskolebarn eger numera endast rum i en mindre folkskola, hvars folkskoleafdelning, som motsvarar folkskolans 1:sta klass, blott räknar några få barn.

Antalet årsklasser utgör i folkskolorna allmänt 4 och i småskolorna 2. Undantag göra nästan endast de folkskolor, som flytta på 3 stationer, liksom ock deras underlydande och på samma sätt ambulerande småskolor, i det att vanligen trenne årsklasser i dessa skolor förekomma. De mindre folkskolorna hafva småskoleafdelningen alltid tvåklassig, under det att folkskoleafdelningen är en- eller tvåklassig, när skolan afser att förbereda barnen för uppflyttning i någon af folkskolans högre klasser, men tre- å fyra klassig, när skolans uppgift är att helt och hållet träda i folkskolans ställe.

Liksom i fråga om klassindelningen hafva vid uppgörandet af de nya reglementena normalplanens anvisningar äfven rörande lärokurser blifvit med några få undantag följda i samtliga skoldistrikt. Och bestämmeelserna finnas ej blott på papperet; de genomföras för hvarje år allt noggrannare och bestämdare. Vål påträffar man ännu skolor, der barnen på tillfrågan ej kunna uppgifva i hvilken klass de befinna sig, och der knappast läraren kan gifva besked i saken, och ännu oftare får man tillfälle att iakttaga oregelmessigheter i fråga om lärokurserna,

men dylika fall blifva lyckligtvis allt sällsyntare. Äfven äldre, vid andra förhållanden invanda lärare erkänna nu med tacksamhet den fastare hållning, som skolväsendet vunnit, sedan normalplanen utgafs, och som fördelaktigt utmärker sig vid jemförelse med det förra famlandet och godtyckligheten.

För de på 3 stationer flyttande folkskolorna, för hvilka normalplanen ej uppställer kurser, hafva vissa ändringar och inskränkningar i de för skolformerna Litt. E och F anvisade lärokurser blifvit vidtagna. Bland dessa anmärka vi såsom viktigast:

Svensk historia: lärobok användes ej; läsbokens berättelser genomgås och utfrågas hvarje läsår.

Geografi: Sveriges, Norges och Danmarks geografi utförligare; världsdelarne, världshafven, de viktigaste kulturländerna med deras hufvudstäder.

Naturkunnighet: läran om djuren och om människokroppens byggnad.

Räkning: hela tal, decimalbråk med tillämpning på nya sorterna.

Teckning förekommer ej.

Normalplanens kurser för på 2 stationer flyttande småskolor tillämpas väsentligen äfven i de småskolor, som ambulera på 3 stationer, men åskådningsöfningar och teckning förekomma ej. Öfriga afvikelser från normalplanen, hvilka allmänna förekomma, skola vid redogörelsen för de särskilda läroämnena påpekas. — Läsordningar uppgöras för alla skolor inom inspektionsområdet med närmaste anslutning till de i normalplanen gifna anvisningarna och finnas i lärosalarna analagna.

2. Undervisningen i de särskilda läroämnena.

Modersmålet. Vid den första undervisningen i innanläsning är den gamla bokstafveringsmetoden fortfarande den vanligaste. Blott i städerna och vid omkring ett tjugotal småskolor å landsbygden begagnas ljudmetoden och öfver allt med godt resultat. Ett mellanting mellan dessa båda undervisningsätt, »bokstafvering med ljudering», förekommer temligen allmänt och kan ega någon betydelse med hänsyn till rätt-skrifningsarbetet på ett senare stadium. Orsakerna till ljudmetodens långsamma utbredning inom inspektionsområdet äro flerehanda. Den viktigaste är obekantskap med och deraf härflytande misstroende mot densamma, ett misstroende, som underhållits genom de misslyckade resultat, som man här och hvar erfarit, der lärarinnor, hvilka ej varit det nya undervisningssättet vuxna, försökt tillämpa detsamma. Då emellertid en tillfredsställande undervisning i ljudmetoden sedan flere år meddelas vid länets småskolläraryrkesseminarium, är det att vänta, att fördomarna så småningom skola skingras, och metoden vinna det förtroende och den användning, som den förtjenar. — I de flyttande

skolorna, hvilkas undervisningstid är knapp, och till hvilka barnen komma med någon underbyggnad från hemmen, samt i de fasta skolor, som ega ett större barnantal, och der följaktligen lärarinnornas krafter tagas i anspråk i högre grad, torde den gamla metoden fortfarande vara den lämpligaste. — Hvad innanläsningsfärdigheten beträffar, är densamma — metoden, hvarpå den förvärfvats, må hafva varit den ena eller andra — i regeln ganska tillfredsställande och höjer sig vid de bättre ordnade och med lärarinnor med sorgfälligare utbildning försedda fasta småskolorna ej sällan till en anmärkningsvärd grad af säkerhet. Också brukar denna färdighet, förökad och befastad genom folkskolans arbete, förefinnas hos barnen vid deras afgångspröfning i en grad, som lemnar föga öfrigt att önska öfver allt, der undervisningen öfverhufvud varit ledd med tillbörlig kraft och duglighet, och der förhållandena ej i öfrigt varit allt för ogynsamma.

Äfven hvad väl läsningen vidkommer måste erkännas att allt mera vikt lägges på densamma, och är det ej ovanligt, om också ingalunda allmänt, att af äldre folkskolebarn få höra en innanläsning, som genom riktig betoning och pausering röjer en sorgfällig undervisning. Den traditionela sjungande lästonen har dess bättre i det närmaste fullständigt försvunnit.

Rättskrifningslärans behandling i folkskolan, liksom följaktligen barnens förmåga att praktiskt använda dess regler, är deremot icke på samma sätt tillfredsställande. Vål gifvas skolor, i hvilka de äldre barnen, vid de diktamensprof jag med dem företagit, lagt i dagen en stor, någon gång en förvånande stor säkerhet i rättskrifning, men det vanliga förhållandet är ty värr långt ifrån sådant. Jag har sökt att afhjelpa det svåraste fel, som vid undervisningen i detta läroämne begås — bristen på tillräcklig inöfning — genom att dels vid inspektionstillfällen, dels vid läraremöten framhålla, att reglerna för ett ljuds beteckning böra noggrant genomgås samt tillämpas och inskräpas genom flere gånger upprepad afskrifning af alla svårare ord, innan reglerna för nästa ljuds beteckning upptagas till behandling. Dylika afskrifningsöfningar kunna, sedan de förberedts i skolan, med fördel ega rum i hemmen, helst då lärotiden, såsom fallet är med de skolor, der afdelningeläsning förekommer, är knapp, — dock under förutsättning att barnens hemarbete granakas af läraren. Då barnen på detta sätt genomgått rättskrifningsläran fullständigt tvenne gånger under de två första läsåren i folkskolan, hvilket under normala förhållanden bör kunna ske, är en god grund lagd för de fortsatta öfningarna under de två sista läsåren.

Afskrifning af stycken i läseboken samt skrifning efter diktamen förekommer i alla folkskolor, den förra i 1:sta och 2:dra klasserna, den senare vanligen uteslutande i 3:dje och 4:de klasserna. Griffeltaslan

användes härvid numera sällan, utan i stället, såsom ock är vida ändamålsenligare, häftade skrifböcker. Ifrågavarande öfningar bedrifvas emellertid ingalunda alltid med tillbörlig regelbundenhet och noggrannhet. Alltför ofta mötes man, när det t. ex. blir fråga om diktamensskrifningen, af svaret: vi ha ej kommit i gång ännu dermed under terminen, eller: skrifböckerna ha ej ännu anländt o. s. v. Finnas nu böckerna tillstädes, är det därför ej sagdt, att de blifvit så synnerligt flitigt använda. Derjemte har det ock någon gång händt, att de två eller tre sista öfningarna befunnits ej rättade. En bestämd, i läsordningen angifven tid för diktamensskrifningen torde medföra, åtminstone i någon mån, en bättre ordning än den närvarande.

Resultaten af undervisningen i språklära äro i regeln ännu obetydliga. Så har man stundom blott kommit derhän, att barnen kunna skilja mellan ordklasserna, och oftast har man stannat vid den enkla satsen. Orsaken härtill är den, att lärarne sakna icke blott kännedom om en ändamålsenlig metod för undervisningen utan äfven tillräckliga kunskaper inom ifrågavarande område, hvarjemte undervisningstidens knapphet icke sällan lägger hinder i vägen, i det att detta läroämne fått träda tillbaka för andra, som ansetts viktigare, t. ex. rättskrifningen. Med några undantag besitta endast de under senare åren från seminarierna utexaminerade lärarne sådana insigter och sådan praktisk utbildning, att de kunna bedriva undervisningen i detta folkskolans svåraste läroämne med den framgång, att barnen deraf kunna erhålla något framtida gagn.

Uppsatsskrifning förekommer numera, ehuru ofta rätt oregelbundet, i de flesta folkskolor. Vanligen deltaga blott lärjungarne i 4:de klassen, men någon gång äfven i 3:dje, i denna öfning, som i flera skolor ledes på ett ganska förtjenstfullt sätt.

Kristendom. Redan i småskolans första klass börjar öfver allt undervisningen i biblisk historia och i den muntliga berättelsens form. Sättet att berätta är emellertid ej ännu allmänt sådant, som det borde vara. Allt för ofta utgöres det nemligen blott af ett ofritt, mer eller mindre stelt uppläsande ur minnet af bokens framställning. Denna uppläsning, den må för öfrigt utföras huru förtjenstfullt som helst, gör dock icke det rätta intrycket på de små nybörjarne, enär mycket halkar deras uppfattning oförstådt förbi. Der åter den muntliga berättelsen är fri, der lärarinnan rör sig, åtminstone vid det första genomgåendet, med barnens egna ordförråd och förstår att anslå den rätta tonen, der visar sig det berättande framställningssättet vara ett mäktigt medel att väcka de små barnens intresse och föra dem in i innehållet. Den spända uppmärksamheten och de tindrande ögonen vittna då värtaligt om att lärarinnan funnit vägen till barnens hjertan och satt deras före-

ställningsförmåga i liflig verksamhet. — I de bibliska taflor, som nu finnas i alla småskolor, hafva lärarinnorna en god hjälp för en åskådlig undervisning, der de rätt användas.

Småskolans kurs i biblisk historia, som temligen allmänt brukat uppgifvas omfatta »omkring femton berättelser i gamla och lika många i nya testamentet», har öfverallt bragts i bättre öfverensstämmelse med normalplanens anvisningar. — På grund af skolrådets och föräldrarnes allmänna önskan läsas i småskolan allmänt icke blott textorden i Luthers lilla katekes utan äfven förklaringarne till desamma. Jag har ej ansett mig böra för närvarande inlägga gensaga mot detta bruk, utan blott tillsett, att lärarinnorna i sina utläggningar inekränka sig till att, helst genom exempel, hemtade ur bibliska historien eller läsboken, lära barnen att enkelt fatta de lutherska förklaringarnas mening och uttryck. Deremot hafva de försök, som här och hvar gjorts, att gå utöfver denna kurs, blifvit afvisade.

Hvad katekesundervisningen i folkskolan beträffar, har det förhållandet varit det vanliga, att morgonbönen med åtföljande bibelläsning och förklaring tagit i beslag ofta ända till hälften af den till denna undervisning bestämda tiden. Följden har naturligtvis blifvit den, att den vigtiga preparationen fått på ett otillbörligt sätt träda i bakgrunden, der man ej, såsom väl också händt, tagit skadan igen på ett annat ämnes bekostnad. Nu är öfver allt detta förhållande ändradt derhän, att morgonandakten föregår den första lektionstimman. — Lexans beredelse sker hufvudsakligen genom analys af innehållet. Den preparationsmetod, som framför andra är egnad att framtvinga barnens sjelfverksamhet, den syntetiska, är ännu föga använd eller karakteriserar åtminstone icke preparationen. Dock kan man nu någon gång få höra ett lärostyckes innehåll under lärarens frågor af lärjungarne sjelfva framhemtas ur kända bibelspråk eller andra källor och led för led sammanfogas, tills det står der färdigt, så att lärjungarne, när de efter afslutad preparering få framtaga sina katekeser, igenkänna i bokens ord sitt eget verk. — Men om också med hänsyn till lexans förberedelse stundom grundade anledningar till anmärkningar gifvas, måste å andra sidan erkännas, att kristendomsundervisningen uti folkskolan skötes i allmänhet på ett ganaka förtjenstfullt, ej sällan på ett utmärkt sätt. I intet ämne får man höra så många förträffliga lektioner som i katekes och biblisk historia, särskildt i det först nämnda ämnet.

Kursen i katekes är på de flesta ställen genom de nya reglementena fastställd i öfverensstämmelse med i normalplanen gifna råd, men afvikelserna äro dock i verkligheten stora, större än i något annat ämne. Så läsas allmänt utantill i första klassen icke blott de bibelspråk, som höra till klassens kurs, utan äfven de motsvarande styckena; fjerde och

femte hufvudstyckena genomgås vanligen af 3:dje och 4:de klasserna gemensamt; alla klasserna sammanhållas under lektionerna o. s. v. Emellertid börja dock nu enskilde lärare här och hvar att bryta med de gamla föreställningarna rörande detta ämnes behandling, och att mer och mer tillämpa normalplanens kurer och tillgodogöra sig dess metodiska anvisningar. — Beträffande några få skoldistrikt, i hvilka en större mängd barn lemna skolan utan att fullständigt hafva genomgått densamma, har det medgifvande måst göras, att katekesen tills vidare må genomgås på tre läsår.

Läsning af psalmer och psalmvers förekommer allmänt och bedrives flerstädes med förkärlek. Emellertid har det ofta nog visat sig behöfligt att fästa lärares och lärarinnors uppmärksamhet på vigten af att barnen göras förtroga med psalmversernas innehåll, innan lexan förelägges dem till memorering.

Bibelläsning eger rum, i sammanhang med morgonbönen, vid alla såväl folk- som småskolor och åtföljes nästan alltid af förklaring. De vanligaste fel, mot hvilka jag haft anledning att varna, äro dels att man tagit för sig ett allt för långt stycke af texten, så att tiden ej medgifvit att ordentligt genomgå detsamma, dels att man, utan sinne därför att bibelläsningstunden bör ega karakter af andaktstund, lemnat ämnet för att t. ex. under flere minuter på grund af ett begånget läsfel fördjupa sig bland reglerna för stafning och uttal o. s. v., dels att man låtit förklaringen få formen af något, som närmat sig till en torr grammatikalisk satsutredning. Dock har jag också vid många tillfällen åhört en bibelläsning, ordnad som den bör vara: en kort och enkel under frågor lemnad förklaring öfver ett uppläst mindre stycke af texten med en osökt, till barnens förstånd och samvete riktad tillämpning, det hela pregladt af allvar och kärlek.

Räkning. I småskolorna öfvas hufvudräkning numera, då under senare åren en stor mängd yngre, sorgfälligare utbildade lärarinnor blifvit vid desamma anställda, allmänt på ett planmessigt sätt och med god framgång. Talförhållandena åskådliggöras flitigt med tillhjälp af kulramen, som ej saknas i någon småskola. Vid den skriftliga räkningen af addition och subtraktion tillses noga, att barnen under räkneoperationerna ständigt fasthålla siffrornas värde af enheter och tiotal o. s. v. för att derigenom från början söka förebygga vana vid blott mekanisk verksamhet. Den af normalplanen föreskrifna kursen öfver skrides temligen allmänt så till vida, att man vid den skriftliga räkningen äfven rör sig med tresiffriga tal.

I folkskolan står detta viktiga läroämne i regeln icke högt. Med nöje vill jag emellertid framhålla att barnens kunskaper i flera skolor icke blott i städerna utan ock på landsbygden varit rätt till-

fredsställande, hvarjemte i de flesta skolor något eller några barn visat sig väl förtrogna med räknekonsten, men i allmänhet kan sägas att knappt tredjedelen af de ur folkskolan inom detta inspektionsområde under senare åren utexaminerade barnen varit fullt hemmastadd i räkning af hela tal. Om ock stort barnantal, ojemn skolgång m. m. väsentligen medverkat till detta ogynsamma resultat, är dock hufvudorsaken att söka deri, att barnen tillåtas att hvar för sig eller stundom i smärre afdelningar räkna så fort de hinna — för täflans skull, som det heter. Följden blir emellertid den, att läraren ej medhinner att pröfva barnens kunskaper samt att med tillbörlig noggrannhet förklara och inöfva nya räknesätt. Barnen blifva alltför mycket lemnade att söka reda sig på egen hand eller med hjälp af hvarandra och blifva derunder allt osäkrare och osjelfständigare. — Flere äldre lärare hafva efter gammalt bruk låtit lärjungarne, sedan de afslutat hela tal, omedelbart taga i tu med allmänna bråk, hvilka upptagit tiden så, att decimalbråk ej medhunnits, medan åter de, som följt normalplanens lärogång, vanligen af brist på tid måst lemna det först nämnda räknesättet helt och hållet å sido. Till det långsamma framåtskridandet har också bidragit den olämpliga anordningen af den lärobok, den Kindvallaka, som hittills varit den allmänt använda, i det att densamma efter hela tal har en vidlyftig sorträkning, som man af gammalt varit van att genomgå, innan läran om bråk företagits till behandling.

Hufvudräkning har öfvats föga och i många skolor alldeles icke. I ett par skolor har man använt någon tid till att lära barnen att i hufvudet raskt reducera, — approximativt — från och till de nya sorterna.

De anvisningar till ett bättre undervisningssätt, som blifvit gifna, hafva visserligen ej varit utan frukt, såsom tydligast framträdte under sistförflutna årets inspektioner, men mycket återstår, innan undervisningen i räkning allmänt blifver rätt ordnad och allmänt leder till sådant resultat, som äfven under bestående, ty värr ofta ganska ogynsamma förhållanden kan ernås och på flere ställen verkligen också ernåtts.

Geometri. Undervisning i geometri förekommer i omkring 70 folkskolor, och deltaga deri allmänt såväl gossar som flickor. Man håller sig till den af normalplanen anvisade korta kursen, som också utan svårighet medhinnes på den tid af $\frac{1}{2}$ å 1 timme i veckan, som brukar anslås åt detta läroämne.

Historia. I de folkskolor, som flytta på tre stationer, genomgås, såsom förut är nämnt, enligt min anvisning läsebokens historiska stycken en gång under hvarje läseår, medan i alla öfriga skolor sårekild lärobok begagnas. Vid inspektionsperiodens början brukade lärarne i en stor mängd skolor af normalplanens skolformer Litt. C, D och E låta barnen börja lexläsning med hednatiden, hvaraf följden blef, att man ej hann

genomgå mera än omkring hälften af det lutherska tidehvarvet. Numera tillämpas öfver allt normalplanens kurser och anvisningar. Undervisningen, vid hvilken kartan flitigt rådfrågas, skötes ofta på ett förtjenstfullt sätt, och icke få lärare förstå att genom muntliga berättelser och lämplig användning af läsebokens historiska stycken göra ganska mycket af detta läroämne samt att väcka intresse derför hos barnen, som också ofta visat sig ega god kännedom om sitt fosterlands öden. Frestelsen att af maklighet låta undervisningen sjunka ned till ett torrt förhörande och utfrågande af lärobokens mer eller mindre noga utantill inlärd, magra framställning, ligger emellertid allt för nära, och få äro ty värr ej de lärare, som fallit för densamma.

Geografi. Behöfzig materiel för undervisningen i detta läroämne saknas ej i någon folkskola. Läroböcker hafva allmänt begagnats, men deremot ej kartor vid lexornas öfverläsning i hemmen, hvilket förhållande mer eller mindre föranledt, att läroboken missbrukats till en onödigt utanläsning och ett gagnlöst uppräknande af namn, hvarvid barnen ofta nog lagt i dagen stor okunnighet vid de prof, som egt rum med hjälp af blindkartor. Öfverhufvud sakna barnen, åtminstone i folkskolans tvenne lägre klasser, förmåga att på ett förståndigt sätt använda läroboken uti ifrågavarande ämne; också kan denna så mycket snarare undvaras, som memoreringen af lexan, då densamma blifvit vederbörligen förberedd i skolan, med större fördel både med hänsyn till inlärandets snabbhet och fasthållandet i minnet verkställles med tillhjälp af kartan enbart. Många lärare hafva också på min inrådan med framgång vinnlagt sig om, att förnämlärjungarnes föräldrar att inköpa billiga kartböcker, en reform, som, så enkel den än förefaller, på sina håll ej varit så alldeles lätt att bringa till stånd. Lärkursen öfverensstämmer enligt gällande reglementen med normalplanens anvisningar, men i icke få skolor medhinnas denna kurs ännu endast ofullständigt. Konsten att skilja mellan hufvudsak och bisak är icke hvar mans, och särskildt de äldre lärarne besitta densamma i blott ringa mån. De blifva derför allt för slafviskt bundna af det urval af det geografiska materialet, som den använda läroboken innehåller, ett urval, som ofta är olämpligt eller åtminstone ej afpassadt efter de på landet vanligast förekommande skolformerna, hvarför också en del af kursen brukar blifva allt för utförligt, en annan åter af brist på tid allt för styfmoderligt behandlad. Så kan man få höra folkskolebarn redogöra för Norges och Danmarks amtindelning, uppräknat nämnda länders talrika småstäder o. s. v. Icke sällan fördjupar man sig så i Europas och de öfriga verdensdelarnes fysiska geografi, att man aldrig hinner till den politiska.

Naturkunnighet. Läran om människokroppens byggnad och förrättningar är den del af naturkunnigheten, som med största förkärlek

drifves i folkskolorna, och som också otvifvelaktigt är af största vigten, helst då helsolärans allmänna grunder meddelas såsom en tillämpning, hvilket mer och mer allmänt sker. Vid djurbeskrifningen, som synnerligen intresserar de yngre barnen, då den med någon lifaktighet meddelas, sammanhållas allmänt de tvenne lägre klasserna. Något öfverflödigt systematiserande har jag ingenstädes förspott; snarare vore en något strängare sammanfattning och öfversigt af hvad vid detaljbefskrifningen inlärts på åtskilliga håll att önska. Undervisningen i växtlära och fysik spelar ännu i de flesta skolorna en mycket underordnad rol och kan understundom knappast sägas ens förekomma, men i icke få skolor behandlas dessa ämnen särskildt af en del yngre lärare på ett synnerligen förtjenstfullt och intresseväckande sätt.

Välskrifning. De flesta lärare och lärarinnor besitta en förträfflig handstil, och många begagna sig också af densamma för att på svarta taflan lemna den föreskrift, som barnen hafva att följa. Der detta sätt att gå till våga förekommit, har resultatet ofta varit bättre än det, som uppnått genom begagnande af tryckta förskrifter, vare sig därför att barnen ansett lärarens förskrift möjligare att efterbilda än den tryckta och därför lagt sig mera vinn om att forma bokstäfverna riktigt, eller därför att denna metod åtföljts af verksammare kontroll öfver barnens arbete. I bristen på dylik kontroll har man till en god del att söka orsaken, hvarför väl knappast hälften af barnen förvärfva en någorlunda snygg och ordentlig handstil. Emellertid får man härvid besinna, att välskrifning förekommer som tyst öfning i en god del af skolorna. — Ett fel, som i flera skoldistrikt förekommit och ännu på några ställen qvarstår, är att barnen få i småskolan inöfva en skrifmetod och i folkskolan en annan. — Från och med småskolans andra klass begagnas papper för välskrifningsöfningarne.

Teckning. Undervisning i detta läroämne meddelas i mer än två tredjedelar af inspektionsdistriktets skolor. Utom i ett par skolor följes öfver allt den Stuhlmannska metoden. I folkskolan genomgås vanligen repetitionsvis första kursen samt derefter den andra, dock sällan fullständigt. Så långt som till teckning efter klotsar har man ännu ej hunnit i någon skola inom inspektionsområdet. Flertalet lärare har blott åtnjutit en kortare tids undervisning och kan därför ej med behörig säkerhet och lätthet röra sig inom högre stadier af frihandsteckning, och för öfrigt lägger den korta undervisningstid, som särskildt barnen i de flyttande skolorna och de talrika skolorna med afdelningsläsning åtnjuta, svåra hinder i vägen för att utsträcka undervisningen så långt, som synes vara behöfligt, för att detta ännu skall kunna få någon högre grad af betydelse, d. v. s. till afteckning af fristående enkla föremål.

Sång. Vid tonträffningsöfningarne begagnas allmänt det gamla tonbeteckningsättet, men ingenstädes förvärfva lärjungarne den förtrogenhet med noterna, att de kunna ha ledning af desamma vid utförandet af sina sånger. Deremot har jag funnit Chevémotoden i några skolor med stor framgång använd och barnen med anmärkningsvärd säkerhet begagna sig af dess beteckningsätt, så att sången här ej blifvit, såsom eljest allmänt varit fallet, blott gehörsång. Det vore därför önskvärdt, att tillfälle kunde beredas lärarne att förvärfva grundlig kännedom om denna metod och dess praktiska tillämpning. — Jemte psalmmelodier inöfvas äfven en del verdsliga sånger, företrädesvis fosterländska, och hufvudsakligen enstämmigt.

Gymnastik. Öfningarne, som omfatta fristående rörelser, marscher och vändningar, men blott undantagsvis vapenöfning, förekomma i alla folkskolor. Vanligen deltaga äfven flickorna i gymnastiken. Intresset för denna idrott synes icke förefinnas i någon högre grad hos lärarne, och det nöje, som barnen finna i de gymnastiska öfningarne, då dessa, efter att hafva legat nere under vintern, återupptagas på vårsidan, är snart borta, säges det. Förhållandet synes dock icke alltid behöfva blifva detsamma; här och hvar får man nemligen tillfälle att iakttaga, huru energiska lärare förmått gifva lif och fart åt öfningarne och uppehålla lusten för desamma. — I en del skolor öfvas under vintern uti skolsalen några fristående rörelser.

I nordligaste Halland, Fjäre härad, der en förening existerar, som utdelar icke obetydliga premier åt de lärare, hvilkas lärjungar vid den offentliga täflan, som anställes någon dag hvarje sommar, visat sig besitta framstående skicklighet i gymnastiska och militära öfningar, stå dessa öfningar jemförelsevis ganska högt, och att döma af de till »gymnastikfesterna» tillströmmande talrika folkskarorna synas dessa täflingslekar hafva tillvunnit sig äfven allmänhetens intresse.

Trädgårdsskötsel och trädplantering. Antalet för barnens undervisning ordnade skolträdgårdar uppgifves till 57 och på flera ställen, der egen dylik trädgård saknas, användes lärarens planteringsland i viss mån som sådan. Några skolträdgårdar skötas ganska omsorgsfullt, en och annan utmärkt. Barnen ega hvar för sig eller två och två små trädgårdsängar att sköta och ansvara för, få praktiskt inhemta konsten att ympa och okulera samt lära sig köksväxters och stundom också blomsterväxters odling och skötsel m. m. Men sanningen likmätigt måste å andra sidan erkännas, att man i många af de 57 så kallade skolträdgårdarne icke finner synnerliga spår af ordnad undervisning.

På initiativ af v. pastor Heuman, som äfven i öfrigt nitiskt befordrat skolväsendets utveckling i det pastorat, Tölö, hvarinom han tjenstgjort, har bildat sig inom Fjäre härad en förening, som åsyftar

att hos det uppväxande släktet väcka och lifva intresset för skogsplantering och som verkar därför genom folkskollärarne. Under ledning af sina lärare, som erhållit någon kortare tids undervisning i skogsodling, hafva skolbarnen å de nakna, fula berg, som omsluta nordliga Hallands bördiga dalgångar, under trenne år med fur och gran planterat omkring 400 tunnland — en i sanning löfresrik början!

Slöjd. Undervisning uti slöjd för gossar förekom år 1881 uti blott 3 folkskolor, och under de trenne närmast följande åren tillkom blott 1 slöjdskola. Men sedan Hallands hushållningssällskap år 1884 på under-tecknade förslag frikostigt anslagit 2,400 kronor till stipendier åt 20 folkskollärare, som önskade besöka slöjdseminariet i Nääs, har det gått raskare framåt. Under inspektionsperiodens sista år befunno sig 8 slöjdskolor i verksamhet och beslut hade fattats om inrättandet af ytterligare 17 sådana, af hvilka 15 nu (1887) äro i gång. Det har gått bättre, än som varit att vänta, att få nya slöjdskolor till stånd, hvar till väsentligen bidragit det varma intresse, hvarmed lärarne omfattat slöjdfrågan, och de personliga uppoffringar, som flere af dem underkastat sig, der distrikten visat sig ohogade att bekosta den nödvändiga uppsättningen af verktyg m. m. För öfrigt synes motståndet eller likgiltigheten hastigt försvinna, så fort man blott fått se dessa skolor i verksamhet. — Den slöjdart, som uteslutande förekommer, är snickerislöjd efter Nääs-metoden.

Skolorna för qvinlig slöjd hafva deremot icke under den förflutna femårsperioden nämnvärdt förökats till antalet. De uppmaningar till inrättande af syskolor, som framstälts, hafva merendels uttalats förgäfvets, och dock skulle dylika skolor, förståndigt ordnade, medföra största gagn för den qvinliga ungdomen i allmänhet, men särskildt för flickor ur fattiga hem, bland hvilka flickor mången nu aldrig får tillfälle att inhemta knappast de enklaste handgreppen af qvinlig slöjd. — I Halmstad, hvarest flickornas slöjdundervisning börjar redan i småskolans andra klass och sedan fortfar till och med folkskolans femte klass, användes den Schallensfeldska metoden. Under sista året öfvas flickorna i klädesömnad och tillklippning.

IV. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden är vanligen begränsad till de lagstadgade 8 kalendermånaderne, beräknade till $34\frac{1}{2}$ veckor, men i rätt många skolor med afdelningsläsning tillkommer ytterligare en öfverläsningsmånad, i vissa till och med derutöver. Behöfligt vore att undervisningstiden utsträcktes till 9 månader i *alla* skolor af nyss nämnda art, särskildt i sådana der en folkskole- och en småskoleafdelning undervisas.

Den dagliga lästiden är i folkskolorna 6, någon gång 5 timmar och i småskolorna aldrig öfver 5 timmar. Den föreskrifna ledigheten mellan undervisningstimmarna åtnjuta barnen öfver allt; dock blir middagsrasten äfven om sommaren sällan utsträckt öfver en timme.

Läsdagarnes antal i veckan är än 6, än i många skolor blott 5. I de flyttande skolorna samt i några skolor med afdelningsläsning användes hvar eller hvarannan lördag till repetitionsförhören.

Beträffande de tider under året, då undervisning meddelas, är förhållandet olika i olika skoldistrikt. Men allt mera har man sökt att förlägga skolornas arbetstid till de årstider, då skolgången kan påräknas blifva jemnast. Så börjas undervisningen numera på landsbygden ofta ganska sent på hösten — i midten eller slutet af Oktober och fortgår derefter med ett afbrott vid jul af en månad eller mindre, till dess den bestämda årliga undervisningstiden tilländalupit. I nordligaste delen af inspektionsområdet göres vanligen ett uppehåll under vårarbetet, men i stället äro skolorna i verksamhet några veckor under högsommaren.

V. Lärare och lärarinnor.

Rörande antalet af vid de särskilda slagen af skolor anstälde lärare och lärarinnor liksom ock rörande deras aflagda examina hafva uppgifter i det föregående blifvit lemnade. Här får jag ytterligare tillägga, att alla de vid småskolor och mindre folkskolor anstälde liksom ock de biträdande lärarne och lärarinnorna tagit examen vid någon anstalt för utbildande af småskollärare.

De fleste lärare och lärarinnor hafva, med hänsyn såväl till sin vandel som sin omsorg om den åt deras vård lemnade ungdomens sedliga utveckling, gjort sig förtjente af godt vitsord. Undantagen härifrån hafva varit få, och ännu färre fall hafva förekommit, då enskilda förmaningar visat sig overksamma, så att skolråden måst tillgripa allvarsammare åtgärder. — I allmänhet kan samma omdöme fallas i fråga om flit och pligttroget arbete. Val kunna stundom resultaten af en skolas arbete förefalla obetydliga och lärarens nit ringa, men om man aktgifver på de ogynsamma omständigheter, såsom för stort barnantal, ojemn skolgång m. m., under hvilka han ännu ofta nog arbetar, skall man finna förklarligt, om också ej ursäktligt, att intresset för den verksamhet, hvaråt han, egnat sig, småningom slappats för att måhända i stället riktas åt annat håll. Så mycket större är de lärares förtjenst, som, ehuru stadde i samma belägenhet, vetat att bevara troheten mot sin uppgift och att hålla sina skolor uppe, så långt möjligt varit, trots svårigheterna. Dylika lärare förvärfva till slut åt skolan folkets erkännande och underlätta derigenom väsentligen ett bättre ordnande af

skolväsendet. Med tillfredsställelse kan jag uppgifva att lärare af sist nämnda slag ej saknas inom detta inspektionsområde.

I afseende på kunskaper och undervisningsskicklighet är, såsom ock med skäl kunde väntas, de i senare tider utbildade lärarnes och lärarinnornas företrädere framför de äldre påtagligt, särskildt beträffande undervisningen i vissa läroämnen såsom modersmålet, naturkunnighet och historia. Men äfven bland de äldre lärarne finnas de, som ärligt bemödat sig att öka sitt vetande och att tillägna sig nyare undervisningsmetoder, och som därför föga stå tillbaka för de yngre.

Den raska omsättningen af lärarinnor vid de mindre folkskolorna och småskolorna har medfört den fördelen, att de för sin verksamhet ofullständigt förberedda äldre lärarinnorna till större delen äro borta, och att de nämnda skolorna nu skötas af yngre, i allmänhet kunnigare och för sitt kall mera intresserade qvinnor. Dock har den antydda omsättningen ur skolans synpunkt understundom varit väl snabb, i det den äfven aflägsnat från skolan många dugliga och begåfvade lärarinnor.

Sedan år 1878 finnes inom Hallands län ett genom anslag af landstinget upprätthållet seminarium för utbildande af lärare och lärarinnor vid småskolor. Detta seminarium har varit ordnad i öfverensstämmelse med föreskrifterna i Kongl. kung. af den 11 Jan. 1878 och den 5 Juni 1885. Lärkursen omfattar 8 månader, fördelade på tvenne år. År 1885 afslutades den fjerde kursen, och hade då tillsammans omkring 150 elever erhållit godkänd afgangsexamen. Större delen af dessa har vannit anställning inom inspektionsområdet, i hvars norra del derjemte icke få lärarinnor, som utgått från liknande anstalter i Göteborg och Skara, erhållit platser.

Fördelas lärare och lärarinnor med hänsyn till kunskaper och undervisningsförmåga, erhållas följande siffror, som torde någorlunda noggrant uttrycka förhållandet, sådant det befunnits vid senaste inspektion.

Folkskolorna: 20 lärare och lärarinnor ega synnerligt goda kunskaper och framstående undervisningsskicklighet, 43 goda, 54 medelmåttiga och 13 mindre goda.

Mindre folkskolorna: 4 synnerligt goda, 19 goda och 11 medelmåttiga.

Småskolorna: 23 synnerligt goda, 64 goda, 78 medelmåttiga och 5 mindre goda.

Till väckande och underhållande af lärarnes intresse för sitt kall och för fortsatt utbildning derför hafva utan tvifvel bidragit de lärareföreningar, som finnas i alla kontrakt, och som utvecklats mer eller mindre verksamhet. I samma riktning hafva ock de sammankomster med lärare inom mindre delar af inspektionsområdet, hvilka jag enligt

för folkskoleinspektörerna gällande instruktion under de gångna åren anordnat, åsyftat att verka. Vid dessa sammankomster hafva proflektioner förekommit, för hvilka uppgifter valts med hänsyn till mera allmänt befintliga brister i undervisningsättet, och hvilka lektioner, då de ej hållits af mig sjelf, vanligen blifvit förberedda genom samråd mellan mig och den lärare, som fått uppdraget att undervisa. Till dessa lektioner hafva anknutit sig dels meddelanden af mig, dels öfverläggning med afseende på hvad som förekommit. Såsom föremål för diskussion vid dessa tillfällen hafva äfven uppstålts frågor, som af mig blifvit bestämda och på förhand delgifna. Bland de ämnen, som blifvit behandlade, må nämnas: katekesundervisningens ordnande i skolorna, förberedandet af hemuppgifterna i katekes, behandlingen af modermålet och af decimalbråk, den geografiska undervisningen m. fl.

VI. Skolåldern. Intagning i skola. Årsexamen och afgangspröfning.

Skolåldern är uti alla till inspektionsområdet hörande skoldistrikt enligt de nyantagna reglementena fastställd till den normala åldern 7—14 år. Barn under 7 år förekomma i ganska ringa mängd i skolorna. Deremot är antalet öfveråriga ej obetydligt. Orsakerna dertill att många barn qvarstanna i de nog ändå tillräckligt befolkade skolorna öfver den normala skolåldern äro flersfaldiga. Ofta sker barnens intagning i småskolan väl sent. Än skjuter man upp dermed, därför att afståndet till skolan synes väl långt, än dröjer man dermed något år, därför att man ej vill sända ut de små, när de böra infinna sig vid skolorna för första gången, under den kalla tiden (Februari och Mars), då småskolornas läseår i flertalet skoldistrikt börjar. — I några skoldistrikt hafva barnen onödigtvis länge uppehållits i småskolorna på grund af bristande utrymme i folkskolorna. Vidare lägger man på vissa håll an på att qvarhålla barnen i folkskolorna, till dess nattvardsläsningen börjar, hvilket i några distrikt sker temligen sent. Så komma slutligen de allmänna verkande orsakerna: ojemn skolgång och klen begåfning. Af vikt är emellertid, att hvad som kan göras för att påskynda lärjungarnes utexamen från folkskolan också göres. Ju förr nemligen barnen, efter att hafva ordentligt inhämtat folkskolans lärokurser, komma ut i lifvets praktiska arbetskola, desto fördelaktigare så väl för dem sjelfva med hänsyn till den viktiga utbildningen för deras blifvande yrke, som ock för föräldrarna, hvilka i de flesta fall önska att så fort som möjligt tillgodogöra sig sina barns arbetskrafter eller ock behöfva bli qvitt bekymren för deras kläder och föda. I den mån det blir föräldrarna klart, att deras barn kunna, under förutsättning af

punktlighet och flit, redan under sitt trettonde år få sin afgangspröfning, hvilket ännu är jemförelsevis sällsynt, skola de blifva mera måna om såväl att deras skolgång börjas i tid, som ock att den blir ordentlig. Genom promemorior och samtal har jag sökt fästa skolrådets och särskildt skolrådsordförandenas uppmärksamhet härpå, synnerligast i fråga om de skoldistrikt, hvarst felaktigheterna i förevarande fall varit störst.

Barnens intagning i skola eger numera, såsom redan förut är nämndt, temligen regelbundet rum vid läsårets början eller, om skolan är flyttande, vid första lästerminens början å hvarje station. Undantag få enligt reglementena, som dock i detta som i flere stycken ej alltid troget efterlefas, göras blott på grund af skriftligt, för hvarje särskildt fall lemnadt medgifvande af skolrådets ordförande.

Årsexamen anställes i alla skolor vanligen omkring midsommars-tiden eller i December. I de flesta skoldistrikt hålles afgangspröfning med de barn, som vilja lemna folkskolan, och eger denna pröfning rum än i sammanhang med årsexamen, än och vanligare på särskild dag. Tiden för afgangspröfningen är icke bestämd. Den anställes vanligen, när nattvardsundervisningen skall taga sin början, hvilket sker på mycket olika tider i olika skoldistrikt, ofta midt under pågående lästermin. En följd häraf är, att fjerde klassens kurser blifva till större eller mindre del ogenomgångna eller orepeterade, ja, understundom kommer hälften af barnens sista läseår i folkskolan att på detta sätt blifva oanvändt. Detta för en rätt ordnad undervisning menliga förhållande bör rättas, hvilket torde utan synnerlig svårighet låta sig göra genom att, allt efter lokala förhållanden, ändra antingen folkskolans läseår eller tiden för nattvardsundervisningen. I några skoldistrikt låter man barnen fortfarande besöka folkskolan äfven sedan nattvardsläsningen tagit sin början, ett bruk, visserligen bättre än det förra, men dock äfven det medförande rubbning uti skolans fastställda ordning.

Afgang beviljas icke blott åt de barn, som hunnit upp i skolans högsta klass, utan äfven åt öfveråriga, som ej kommit så långt, och härvid tolkas skolstadgans 48:de paragraf både i fråga om minsta kunskapsmättet och om dem, som med sådant äro berättigade till att lemna skolan, ofta under påtryckning från föräldrarnes sida, alltför fritt.

I afseende på sättet för afgangspröfningens verkställande är åtskilligt öfrigt att önska. Sällan bär denna examen den pregel af högtidlighet och allvar, som den skulle ega, om föräldrar och barn vore medvetna om att något af vikt berodde af dess utgång. I de flesta fall innebär nemligen den nuvarande tillställningen med utexamen, som den plägar kallas, knappast annat än en sorts erkännande, att barnen nått den ålder och i allmänhet också den klass, att det kan vara på tid att afsluta läsningen i folkskolan, för att öfvergå till nattvardsskolan,

hvilken öfvergång också utan större svårighet brukar medgifvas. Den helsosamma och välbehöfliga maning till ordentlig skolgång och fit, som en noggrann pröfning skulle medföra, går på detta sätt i det närmaste förlorad. — Vidare är det ett fel att åt läraren öfverlemnas att i de flesta fall nästan uteslutande själf verkställa ifrågasvarande pröfning. Skall nemligen denna innebära en tillfredställande kontroll öfver barnens kunskaper, bör skolrådets ordförande personligen ingripa på verkställigare sätt, än som vanligtvis nu sker. Han bör, för att anföra ett speciellt exempel, själf diktera proftalen och rättskrifningsuppgiften samt granska desamma. Ett dylikt förfarande skulle mångenstädes icke blifva utan helsosam verkan på skolan och hemmen.

I de flyttande skolorna hållas hvar eller, der afståndet mellan de flyttande stationerna är stort, hvarannan lördag rotesförhör med de barn, som för tillfället ej åtnjuta sammanhängande undervisning. Vid de folkskolor och mindre folkskolor, som sakna underlydande småskolor, anställles likaledes repetitionsförhör en gång i veckan. En ofta förspord klagan är att dessa förhör ej tillbörligt besökas.

Antalet af de barn, som uppgifvas åtnjuta undervisning i hemmen, uppgår till 430. De utgöras till största delen af småbarn, som af en eller annan anledning ej ännu intagits i skola, och till mindre del af ståndspersoners af privata lärare undervisade barn. Under sådana förhållanden anse sig skolråden ej behöfva anställa sådan pröfning, som i folkskolestadgans 38:de paragraf föreskrifves. — De privata småskolor, som förr här och hvar i orterna hade sin verksamhet, hafva nästan helt och hållet försvunnit, sedan de offentliga skolorna blifvit försedda med goda lärarinnor och nya småskolor blifvit inrättade i några afäides belägna rotar.

Undervisning, afsedd för de barn, som ur skolan afgått, kan med ett par undantag endast sägas förekomma i Halmstad, som har ett i flere hänseenden förträffligt ordnad skolväsande. Folkskolan är här fördelad i 5 årsklasser och den årliga undervisningstiden utgör 9 månader. Under de tre första läsåren genomgå de vanliga folkskolekurserna, och erhålla de barn afgångsbetyg, som kunna tillfredställande redogöra för dessa. De lärjungar, som önska åtnjuta fortsatt undervisning, ha tillträde till de båda högre klasserna eller, om de ej hafva tillfälle att genomgå dessa, till tvenne som aftonskolor ordnade fortsättningskolor.

VII. Undervisningsmaterielen.

Den nödvändiga materielen, till hvilken jag för folkskolan räknar folkskolans läsebok, väggkartor öfver Skandinaviska halfön, Palestina och Europa, globkartor, väggtafior öfver djuren, människokroppen och

metersystemet, jordglob, stereometrisk kroppar, delbar literkub samt Stuhlmans handbok i frihandsteckning eller väggtaflor för teckningsundervisningen, och för småskolan läsebok, kulram, bibliska taflor och materiel för åskådningsöfningarne, finnes med få undantag i alla skolor. Materiel utöfver hvad här uppräknats såsom fysiska apparater, tellurium och lunarium m. m. anträffas mera sällan. Orgelharmonier förekomma dock temligen allmänt. Der läraren intresserar sig för sången och ifrar för anskaffandet af ett dylikt instrument, inköpes det vanligen. Öfverhufvud har endast i ett fåtal distrikt det mött svårighet att få den nödvändiga materielen kompletterad, der den varit bristfällig eller ofullständig.

Allt mera har det blifvit regel, att barnen skola sjelfva ega de läroböcker, skiffertaflor, rithäften m. m., som de behöfva. På många ställen tillhandahålles dylik materiel af läraren, hvilket väsentligen befördrar anskaffandet. För fattiga skolbarns räkning finnes ofta någon skolans materiel att begagna, och skrif- och rithäften utdelas flerstädes åt fattiga barn på distriktens bekostnad.

En klassifikation af skolorna med hänsyn till materielens beskaffenhet gifver följande siffror, då den ofvan såsom nödvändig betecknade materielen betraktas såsom medelmåttig:

Folkskolor	med god materiel	32
D:o	» medelmåttig materiel	83
D:o	» materiel under medelmåttan...	6
Mindre folkskolor	» god materiel	2
D:o	» medelmåttig materiel	21
D:o	» materiel under medelmåttan...	2
Småskolor	» god materiel	11
D:o	» medelmåttig materiel	134
D:o	» materiel under medelmåttan...	13.

VIII. Skollokaler och skolmöbler.

Skollokalerna hafva vunnit en icke oväsentlig tillväxt under senaste inspektionsperioden, i det att 10 folkskolor med 16 lärosalar och 25 skolhus för småskolor eller mindre folkskolor med 26 lärosalar blifvit uppförda. Beslut hafva fattats om uppbyggande af ytterligare 4 folkskolehus och 7 småskolehus med tillsammans 14 skolsalar. Alla fasta folkskolor hafva egna lokaler, och af de flyttande ega alla utom 8 egna lokaler på de särskilda stationerna. — De under senare åren uppförda skolhusen äro icke blott i allmänhet tidsenligt inrättade utan te sig också så väl ut- som invändigt snygga och i några fall prydliga. Af de äldre skolhusen äro deremot många ganska oändamålsenliga

med hänsyn till skolsalarnes bristande storlek, särdeles hvad höjden beträffar, fönsteranordningen m. m. och behöfde ombyggnad, men så länge de i öfrigt äro i beboeligt skick, är en förändring icke lätt genomförd, helst under nuvarande ekonomiska förhållanden.

Efter det skick, hvori skolsalarne befunno sig vid senast förrättade inspektioner, skulle 135 skolsalar kunna betecknas såsom goda, 132 såsom medelmåttiga och 59 såsom dåliga.

Skolrummens möblering har under de senare åren äfven vunnit i ändamålsenlighet, i det att långbänkarne i en stor mängd skolor fått vika för de moderna tvåsitsiga pulpetbänkarne. Skåp för förvaring af undervisningsmaterielen finnas i det närmaste i alla skolor liksom naturligtvis också svarta tafflor.

IX. Skolbarnens antal. Skolgången.

Antalet barn, som under 1881 undervisades i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, utgjorde 14,81 % af befolkningen; år 1886 har motsvarande procenttal stigit till 15,18 %. I enskilda skolor undervisade barn utgjorde först nämnda år 0,36 % af befolkningen; år 1886 hade antalet nedgått till 0,29 %. Antalet af de barn, som uppgifvits hafva åtnjutit undervisning i hemmen, var 1881 0,47 % och 1886 0,31 % af distriktets folkmängd.

Hvad skolgången beträffar är det otvifvelaktigt, att barnen nu besöka skolorna mera regelbundet än förr, men framstegen hafva dock varit både små och långsamt gjorda. Villigt och tacksamt erkännande hvad i detta hänseende af skolråden och särskildt skolrådsordförandena, som i detta som öfriga fall få bära den tyngsta bördan, blifvit vidgjordt till skolväsendets fromma, måste dock framhållas att mycket ännu på många punkter ytterligare skulle kunna vinnas genom noggrannare tilläyn och sorgfälligare användning af alla de medel, som stå till buds. Det är ej tillräckligt att för ett eller annat år en kraftanstängning göres. Det tålmodspröfvande och ofta otacksamma och obehagliga arbetet med skolgångens upphjelpande måste med uthållighet fullföljas, till dess folket blifvit småningom uppfostradt till medvetande af sina pligter. Der man på detta sätt följdriktigt vinnlagt sig om att nå ett godt resultat, har man också kommit ganska långt. Jag vill bland flere exempel, som skulle kunna anföras, nämna ett: Östra Karups pastorat.

Men äfven der vederbörande uppfylla hvad billigtvis af dem kan fordras, ja, äfven der tillika ett annat viktigt villkor för ordentlig skolgång förefinnes — skolor, som skötas af för sitt kall intresserade, nitiske lärare, och som därför med förtroende omfattas af befolkningen — blir resultatet blott i det fall gynnsamt, att befolkningen väsentligen

utgöres af sjelfegande bönder. Öfverallt åter, der en talrik obemedlad befolkning förefinnes, särskildt der statorparessystemet, som tenderar att allt mera vinna utbredning, allmänna förekommer, eger redan i förra häften af April en stark desertering rum ur folkskolorna, ja, äfven småskolornas lärjungeantal glesnar på sina ställen. Kommer man efter nämnda tid till en folkskola, finner man i många fall knappast halfva antalet af inskrifna barn tillstädes. De försök, som här och hvar gjorts att medelst något mindre penningeunderstöd uppmuntra till jemn skolgång, hafva merendels haft föga framgång och därför efter några år upphört. Och då det näppeligen kan ifrågasättas, att de många fattiga barnen skulle helt och hållet underhållas af skoldistrikten, synes jemn skolgång icke vara möjlig att bringa till stånd. Framdeles såsom för närvarande kommer alltså, om ej någon väsentlig förändring i skolornas nuvarande anordning vidtages, halfva barnantalet att vara frånvarande 3 å 4 månader af lästiden, en allt för lång tid, då man besinnar, att afdelningsläsning förekommer i hälften af de fasta folkskolorna. Den undervisningstid, som en ganska stor mängd barn åtnjuta, uppgår därför blott till 50 å 60 dagar om året. Äfven under en så kort lärotid borde emellertid alltid *något* godt kunna uträttas, om densamma vore ordnad såsom ett sammanhängande helt, så att bestämda kurser kunde uppgöras. Men nu äro dessa 50 å 60 läsdagar så fördelade, att 32 å 37 infalla i början af en vårtermin och 18 å 23 i slutet af en hösttermin. Det blir således blott bitar af lärokurserna, som ifrågavarande barn få genomgå. Huru obetydliga deras kunskaper under sådana förhållanden skola blifva, liksom ock huru hämmande deras närvaro skall inverka äfven på de barns framsteg, som ordentligt besöka skolan, är lätt att inse.

Skall i ifrågavarande fall en förändring till ett bättre sakernas tillstånd inträda, torde det lämpligast kunna ske derigenom att för barnen beredes *daglig* undervisning under vintern, då fem månaders jemn skolgång (2 månader före och 3 efter jul) utan svårighet bör kunna åstadkommas. Genom biträdande lärarinnor, valda med omsorg bland de bättre småskollärarinnorna, kan, der så finnes nödigt, den lägre folkskoleafdelningen, såsom erfarenheten visat, med fördel undervisas. Under denna vintertermin böra de vanliga folkskolekurserna genomgå. För de barn, som efter afslutningen i midten af April önska fortsätta, eller för hvilka ej giltigt skäl till frånvaro kan anföras, bör ordnas en särskildt kurs på 3 månader, hvarvid sådana delar af läroämnena, som ej medhinnas under vinterterminen, blifva föremål för undervisning. Antydningssvis vill jag nämna följande lärokurser, afsedda för den högre afdelningen. I räkning: allmänna bråk m. m.; i svenska språket: form- och satslära samt uppsatsskrifning; i historia: hedniska

och katolska tidehvarfven af fäderneslandets historia eller valda berättelser ur allmänna historien; i naturkunnighet: fysiken o. s. v. Skulle den lägre afdelningen ej kunna sammanhållas i 8 månader, torde deess undervisning, med undantag af repetitionsförhör, böra helst inställas efter examen i April, och lärarinnan möjligen sysselsättas vid småskolan t. ex. med de barn, som stå i begrepp att öfvergå till folkskolan. — En fördelning i tvenne kurser, sådan som jag ofvan antyd, låter sig naturligtvis genomföra äfven vid folkskolor, i hvilka fyra klasser samtidigt undervisas.

X. Kostnaderna för skolväsendet. Folkets förhållande till skolan.

Samtliga utgifterna för skolväsendet, hvilka år 1881 uppgingo till 254,458 kr, hade 1886 stigit till 291,508. Fördelas dessa summor på inspektionsområdets folkmängd, erhålles för 1881 1,88 kr. och för 1886 2,11 kr. för hvarje person.

Befolkningens förhållande till skolan kan i det hela betecknas såsom godt. Om också en och annan, som från början haft för stora förhoppningar om och anspråk på folkskolan, synes hafva tröttnat i sin ifver för folkkupplysningens befordran, har deremot förtroendet till skolan småningom vuxit hos dem, som till en början betraktade henne med tveksamma blickar, nemligen hos den stora massan af befolkningen. Och att det intresse, hvarmed skolan omfattas, varit stort nog till att förmå befolkningen till en rätt betydlig tillökning i de ekonomiska uppoffringarne för skolväsendet, derom vittna så väl de siffror, som nys blifvit anförda, som ock följande förteckning öfver viktigare förändringar inom skolväsendet, hvilka, ehuru oftast föranledda genom inspektörens skrivelser, dock med undantag af några få fall blifvit af skoldistriktens frivilligt vidtagna. Att förtjensten af de föreslagna åtgärdernas genomförande i främsta rummet tillkommer skolrådets ordförande är det blott en gärd åt rättvisan att intyga.

XI. De viktigaste förändringar, som inom de särskilda skoldistriktens under åren 1882—1886 blifvit genomförda eller beslutade.

Fjäre och Wiske kontrakt.

Vallda: 4 småskolehus uppförda; ett folkskolehus repareradt; småskollärarinnornas antal ökad från och med 1887 från 2 till 4.

Släp: ett rymligt folkskolehus uppfördt; ett annat repareradt.

Hanhals: ett småskolehus uppfördt.

Tölö: 2 skolhus uppförda; en ny småskola träder i verksamhet 1887.

Elfsåker: en fast mindre folkskola inrättad; en småskolesal inredd; folkskolan och en småskola förändrade till fasta.

Lindome: en fast mindre folkskola inrättad; en folkskola förändrad till fast; småskollärarinnornas antal ökad från och med 1887 från 4 till 6.

Örnevalla: uppförandet af ett folkskolehus är beslutadt.

Landa: ett småskolehus uppbyggt; småskolan, förut vandrande från stuga till stuga, nu fast.

Fjärås: en ny folkskola inrättad och ett rymligt skolhus med två lärosalar uppfördt.

Förlanda: en andra småskola i verksamhet från och med 1887.

Frillesås: ett småskolehus uppfördt; af småskolorna, förut kringvandrande i stugorna, har den ena blifvit fast, den andra flyttande på 2 stationer.

Gällinge: distriktet, förut förenadt med Idala, är nu eget skoldistrikt; ett småskolehus uppfördt.

Idala: en folkskola inrättad och skolhus uppfördt för densamma.

Ås: en mindre folkskola inrättad; en folkskola förändrad till fast.

Onsala: 2 skolhus uppförda; ett folkskolehus repareradt.

Varbergs kontrakt.

Lindberg: de flyttande småskolornas stationer hafva minskats från 3 till 2.

Stamnared: skolhuset repareradt.

Varberg: ett folkskolehus uppfördt med 6 rymliga skolsalar, samlingsal och bostäder för lärarne; lärarepersonalen förökad med 1 folkskollärare, 1 biträdande lärarinna samt 2 småskollärarinnor; slöjdskola för gossar i verksamhet från och med 1887.

Rolfstorp: en mindre folkskola inrättad; folkskolan förändrad från flyttande till fast.

Grimeton: ett småskolehus uppfördt; beslut fattadt om inrättandet af en slöjdskola för gossar och om byggandet af lokal för densamma.

Tvååker: en biträdande lärarinna anställd.

Spannarp: ett småskolehus uppfördt.

Falkenbergs kontrakt.

Vinberg: slöjdskola för gossar och en fast småskola inrättade; ett småskolehus uppfördt.

Stafsinge: en tredje folkskollärare anställd.

Skrea: en mindre folkskola inrättad.

Ljungby: 2 slöjdskolor för gossar inrättade; beslut om uppförandet af 4 småskolehus fattadt.

Alfshög: en småskola inrättad; ett småskolehus uppfördt: en slöjdskola för gossar i verksamhet från och med 1887 och slöjdrum inredt.

Källsjö: slöjdskola för gossar inrättad.

Morup: ett småskolehus uppfördt.

Okome: slöjdskola för gossar inrättad; en andra småskola beslutad.

Halmstads kontrakt.

Vessige: en småskola inrättad.

Slöinge: en småskola inrättad och ett småskolehus uppfördt.

Eftra: en folkskola och en småskola inrättade; ett folkskolehus uppfördt.

Getinge: ett folkskolehus uppfördt i stället för ett äldre, som upprunnit.

Harplinge: ett skolhus med 2 skolsalar uppfördt och ett, lika inrättadt, under byggnad (1887); en tredje folkskollärare anställd.

Steninge: en småskola inrättad.

Halmstad: lärareantalet ökad med 2 folkskollärarinnor och 2 småskollärarinnor; slöjdundervisningen för flickor utsträckt till alla folkskolans klasser och till småskolans 2:dra klass.

Öfraby: en småskola inrättad.

Årstad: 2 nya småskolor tråda i verksamhet 1887.

Asige: beslut om inrättandet af en mindre folkskola fattadt.

Krogsered: en småskola inrättad.

Söndrum: beslut fattadt om uppförandet af 2 skolhus med 2 skolsalar i hvarterdera.

Slättåkra: 2 slöjdskolor för gossar skola tråda i verksamhet 1887.

Qvibille: en småskola inrättad och en småskolesal inredd.

Kinnared: ett folkskolehus uppfördt; slöjdskola för gossar inrättad.

Laholms kontrakt.

Renneslöf: slöjdskola för gossar inrättad.

Veinge: beslut fattadt om inrättandet af en tredje folkskola och om uppförandet under år 1887 af 2 folkskolehus.

Tjerby: ett småskolehus uppfördt.

Enslöf: beslut fattadt om inrättandet från och med 1887 af 2 slöjdskolor för gossar, 3 d:o för flickor och af en fjerde småskola.

Snöstorp: ett småskolehus uppfördt, 2 reparerade och utvidgade.

Laholm: ett småskolehus med 2 lärosalar och ett skolhus med 1 lärosal uppförda; en mindre folkskola inrättad.

Laholms landsförsamling: ett småskolehus uppfördt; beslut om byggandet af ännu ett dylikt fattadt.

Tönnersjö: ett småskolehus uppfördt.

Knäred: ett folkskolehus uppfördt; inrättandet af en småskola och en mindre folkskola beslutadt.

Voxtorp: 2 mindre folkskolor och en småskola inrättade; ett folkskolehus repareradt; en folkskola förändrad till fast.

Hasslöf: ett folkskolehus uppfördt.

Hishult: en mindre folkskola inrättad; 2 skolhus uppförda.

J. E. Strandmark.

Berättelser om Folkskolorna inom Kalmar stift

åren 1882—1886.

I.

Norra Möre, Stranda och Handbörds kontrakt.

I. Undervisningsanstalter.

Antalet folkundervisningsanstalter i de 19 skoldistrikt, som mitt inspektionsområde omfattar, utgjorde vid 1886 års slut inom

	folkskolor		mindre folkskolor		småskolor	
	fasta — flyttande;		fasta — flyttande;		fasta — flyttande.	
Norra Möre kontrakt	9	5	—	3	7	13
Stranda »	8	6	—	—	9	8
Handbörds »	4	10	1	2	3	13
Summa	21	21	1	5	19	34.

I dessa undervisningsanstalter är äfven den Skytteanska skolan i Ålem inberäknad, sedan den samma under de senaste åren börjat tjenstgöra såsom en vanlig folkskola och på grund deraf blifvit anordnad i full öfverensstämmelse med församlingens öfriga folkskolor. I öfrigt räknas såsom en skola äfven alla de skolor, vid hvilka flere lärare eller lärarinnor äro anställda. Af sådana skolor finnas i Kalmar stad 2 folk- och 2 småskolor, i Oskarshamn 1 folk- och 1 småskola, i Mönsterås köping 1 folkskola samt i Högsby 1 folkskola.

Jemför man nu ofvanstående med förhållandet vid 1881 års slut, så finner man, att antalet undervisningsanstalter undergått följande förändring.

En *tillväxt* har egt rum inom

	folkskolor fasta — flyttande;		mindre folkskolor fasta — flyttande;		småskolor fasta — flyttande.	
Norra Möre med	1	2	—	2	—	2
Stranda »	3	—	—	—	6	—
Handbörd »	2	2	1	1	—	1
Summa <i>tillväxt</i>	6	4	1	3	6	3.

Deremot har *minskning* egt rum inom

	mindre folkskolor fasta — flyttande;		småskolor fasta — flyttande.	
Norra Möre med	4	—	1	—
Stranda »	1	1	—	2
Summa <i>minskning</i>	5	1	1	2.

En *tillväxt* i skolornas antal har således egt rum förnämligast bland folkskolorna och äfven, ehuru i mindre grad, bland småskolorna, under det att en *minskning* skett bland de mindre folkskolorna. Antalet folkundervisningsanstalter af alla slag har under inspektionsperioden ökats med 14.

Antalet *flyttande skolor* är beklagligen fortfarande, såsom det synes af förestående tabeller, synnerligen stort, om det ock måste erkännas, att en förbättring, ehuru ringa, i detta hänseende inträddt under den förflytna inspektionsperioden. Hvad som derjemte är att beklaga är, att antalet rotar, mellan hvilka flyttningen sker, fortfarande på flere ställen öfverstiger två. Ännu flytta på 3:ne rotar, inom Norra Möre kontrakt 1 folkskola och 1 mindre folkskola, inom Stranda 2 folkskolor och 4 småskolor samt inom Handbörd 1 folkskola och 7 småskolor, eller inalles 4 folkskolor, 1 mindre folkskola och 11 småskolor. Ja, uti Stranda gifves till och med en folkskola, som verkligen har att besörja undervisningen på 4 stationer, fast den årligen endast flyttar på 3, hvarvid det dock rörande denna skola är att märka, att barnen äro på 2:ne af stationerna åtminstone till en del de samma.

I hvarje församling inom mitt inspektörsdistrikt utom i en inom Norra Möre, uti hvilken dock befolkningen ej uppgår till fullt 500 personer, finnas nu mera *småskolor*, och torde antalet sådana kunna anses i förhållande till de befintliga folkskolorna för något så när tillfredsställande. Deremot återstår ännu mycket att önska, innan antalet befintliga folkundervisningsanstalter kan anses någorlunda mot-

svarande behovet. Inom Norra Möre torde allra minst 4 nya folkskolor och 3 nya småskolor vara erforderliga; inom Stranda kan behovet sägas utgöra 3 folk- och 3 småskolor, samt inom Handbörd 2 folk- och 4 småskolor. Af ifrågavarande såsom behöfliga angifna skolor äro emellertid några redan beslutade, hvilka med detta år hafva trädt eller komma att träda i verksamhet, och i fråga om de öfriga torde det gå jemförelsevis lätt att förmå vederbörande församlingar att inrätta en eller annan. Men beträffande återstoden torde det kunna sägas gälla, att åtminstone för det närvarande hvarje förelag till inrättande af nya skolor kommer att mötas af synnerligen starkt motstånd. Orsaken härtill torde vara att söka i den särskildt på landsbygden tryckta affärsställningen, som gör, att de skattdragande der så godt som öfverallt med fruktan och motvilja betrakta allt, som kan tänkas medföra någon förökning af de kommunala utskylderna.

Fortsättningskolor, ordnade i öfverensstämmelse med Kongl. kung. af den 11 September 1877, finnas uti Kalmar stadsförsamling, Förlösa och Ryseby församlingar af Norra Möre kontrakt, i Mönsterås köping och landsförsamling samt Oskarshamns stad af Stranda kontrakt, samt uti Fliseryds och Högsby församlingar af Handbörds kontrakt. Antalet dylika skolor har utgjort 13, uti hvilka under det senaste året 249 barn voro undervisade. Härvid är att anmärka, att fortsättnings-skolorna på landet jemförelsevis haft större barnantal än de i städerna. Uti dessa senare hafva nämnda skolor varit anordnade såsom afton-skolor, men i Mönsterås köping och på landsbygden har undervisningen pågått under en sammanhängande tid af sex veckor, hvilken städse varit förlagd utom den för folkskolan föreskrifna undervisningstiden.

De åtgärder, som utom förestående vidtagits för att bereda tillfälle till fortsatt undervisning för de barn, som lemnat folkskolan, inskränka sig till, att i 2:ne till Norra Möre kontrakt hörande församlingar en slags repetitionsskola på fyra veckor, hvilken varit förlagd utom den för folkskolorna föreskrifna tiden, varit anordnad för sådana barn, som lemnat folkskolan, hvilket tillfälle till undervisning mest begagnats af konfirmanderna för året, samt att uti Kalmar stad, särskild undervisning på onsdags och lördags eftermiddagar varit beredd för sådana barn, hvilka efter att med afgångsbetyg enl. § 48 af folkskolestadgan lemnat skolan blifvit anställda såsom arbetare vid någon af der varande fabriker.

I fråga om *förhållandet emellan de olika arterna af skolor* inom inspektionsdistriktet torde man kunna säga, att det samma nu mera i större delen af distriktet är tillfredsställande, men att det dock ännu finnes ett mindre antal skoldistrikt, rörande hvilket befogade an-

märkningar här vid lag kunna göras. Detta gäller emellertid icke förhållandet emellan den egentliga folkskolan och fortsättningsskolan, emot hvilket ingen anmärkning är att göra, utan emellan småskolan och folkskolan. Dels inträffar stundom särskildt vid de flyttande folkskolorna, att i dessa intages ett och annat barn, som icke nöjaktigt inhemtad småskolans kurs; dels och oftare händer, att småskolorna vilja inkräkta på folkskolans område. Särskildt är detta händelsen vid de treklassiga flyttande småskolorna, ehuru det ej är utan exempel äfven vid de tvåklassiga. Någon gång inträffar ock, att en flyttande småskola på en af sina stationer fungerar såsom mindre folkskola, vid hvilket förhållande det icke kan undvikas, att småskolans kurs öfverskrides. Äfven torde man få lof att erkänna, att småskolor finnas, som arbeta under sådana förhållanden, att man der nödgas hafva öfverseende med förestående oegentlighet i anordningen.

Slöjdundervisning har under den senast förflutna inspektionsperioden varit anordnad i flere till distriktet hörande församlingar, nemligen för gossar i Kalmar stad, Mönsterås köping och landsförsamling samt Fliseryd, och för flickor i Kalmar och Oskarshamn. Antalet skolor, uti hvilka slöjdundervisning för gossar meddelas, har utgjort 11; de skolor, uti hvilka flickor sysselsättas med detta ämne, äro tre, två folkskolor och en småskola. Slöjdundervisningen, hvilken utom i Kalmar, der den bibringas uti en särskild af landstinget, hushållssällskapet och staden bekostad slöjdskola, och i 2:ne skolor på landet meddelas af vederbörande folkskolelärare eller lärarinna, är öfver allt så anordnad, att den icke inkräktar på undervisningen i de öfriga ämnena. Den har för gossar hufvudsakligen omfattat användandet af de vanligaste snickareverktygen jemte något stålträdsarbeten och för flickor stickning, sömnad och väfnad. Denna undervisning, hvars anordnande underlättas genom bidrag icke blott af statsmedel utan äfven från Kalmar läns södra hushållningssällskap, har i de församlingar, der den blifvit införd, omfattats med intresse både från barnens och föräldrarnes sida. På landet hafva särskilda skolhus uppförts för denna undervisning både i Mönsterås och Fliseryd. Antalet barn, som under år 1886 undervisats i slöjd, utgjorde 313 gossar och 232 flickor.

II. Skolregementena.

Som i öfverensstämmelse med, hvad jag i min berättelse för inspektörsperioden 1877—1881 anför, ett gemensamt reglemente, stad-

fäst af Kalmar domkapitel den 28 December 1870, varit gällande för alla stiftets skolor, hvaremot åtminstone inom mitt distrikt alla särskilda bestämmelser rörande skolväsendets anordning inom skoldistriktet varit intagna i vederbörande församlingars kyrkostämmoprotokoll, och då förenämnda reglemente i flere stycken var föråldradt, hafva min embetsbroder inom stiftet kyrkoherden Engström och jag gemensamt uppgjort förslag till ett nytt normalreglemente för skolorna inom Kalmar stift att tjena till ledning för skolråden vid uppgörande af nya reglementen. Förenämnda förslag inlemnades derefter till Kalmar domkapitel, hvilket efter att i hufvudsak hafva godkänt det förständigade skolråden inom stiftet att med ledning af det samma uppgöra förslag till nya skolreglementen. Till följd häraf hafva alla församlingar inom mitt inspektörsdistrikt utom två, uti hvilka skolväsendet kan sägas vara under ombildning, nu erhållit nya, tidsenliga reglementen. I öfverensstämmelse med § 10 af nu gällande folkskolestadga upptaga de nya reglementena äfven det hufvudsakliga af hvarje inom skoldistriktet befintlig skolas läroplan, hvilken öfver allt inom mitt distrikt är upprättad med ledning af den för undervisningen i rikets folk- och småskolor utgifna normalplanen.

III. Skolbarnen.

Enligt uppgifterna från skolråden inom distriktets olika församlingar för år 1886 uppgick vid årets slut folkmängden inom det samma till 64,041 personer. Antalet i skolåldern varande barn uppgick samtidigt till 11,222, af hvilka 2,894 undervisats i fasta folkskolor, 2,043 i flyttande d:o, 85 i fasta och 225 i flyttande mindre folkskolor samt 1,201 i fasta och 2,492 i flyttande småskolor, allt inom distriktet. Hela antalet i distriktets folkskolor, mindre folkskolor och småskolor undervisade barn utgjorde 9,613. Antalet barn, som uppgifvits vara undervisade i hemmen eller »af annan anledning» icke erhållit undervisning, eller af sådana, rörande hvilka uppgifter saknades, uppgick inalles till 731 eller till något öfver 6 $\frac{1}{2}$ procent af hela beloppet. Denna siffra är ännu hög, men är i ständigt nedgående och har under inspektionsperioden icke obetydligt minskats, ehuru jag icke är i tillfälle att kunna angifva beloppet af denna minskning.

Uti alla till mitt distrikt hörande församlingar börjar skolåldern med det sjunde året. Intagning i skolorna af nybegynnare sker i de

fasta skolorna med få undantag endast vid läsarets början, och den grundsats börjar allt mer och mer att följas, att, när det i dessa skolor ifrågakommer, att barn skola intagas vid början af läsarets andra termin, behörigt afseende vid intagningen fästes derpå, att barnen inhemtat den under läsarets första termin genomgångna kursen i den klass, uti hvilken de söka inträde. I de flyttande skolorna sker intagningen alltid, utom då särskilda förhållanden föranleda till undantag, vid läseterminens början.

Öfver skolgångens ojemnhet klagas fortfarande från flere håll inom distriktet. Dock har förhållandet i detta hänseende onekligen blifvit bättre, emot hvad det var under förra inspektionsperioden. Inom Norra Möre kan skolgången sägas vara god i ett skoldistrikt, någorlunda jemn inom 5, men i återstående 3 ojemn. Inom Stranda kontrakte 5 skoldistrikt har skolgången varit god i 2:ne, någorlunda jemn i 2:ne och mera ojemn i 1. Inom Handbörds af 5 skoldistrikt bestående kontrakt har den varit någorlunda god i 2 men ojemn i 3. För öfrigt kan förhållandet vara ganska skiljaktigt vid olika skolor inom samma skoldistrikt. Vanligen är då af lätt inseedda skäl skolgången bättre vid småskolan än vid folkskolan. Likaså är den i de fasta skolorna bättre under vårterminen, särskildt under tiden före vårbrukets början, än under höstterminen, under hvars första månader skörd af säd och potatis samt bärplockning utgöra svåra hinder för en ordentlig skolgång. En fördelaktig inverkan på skolgången har också införandet af afdelningsläsning vid de fasta skolorna medfört, då denna varit så anordnad, att barnen på olika tider af året besöka skolan. Lärarens beskaffenhet inverkar också ej obetydligt på skolgången. En underhållig och liknöjd lärare har svårare att kunna åstadkomma en ordentlig skolgång, än en duglig och nitisk. En förbättring af skolgången torde också vara att emotse i samma mån, som barnens föräldrar och målsmän blifva invanda att vid förekommande behof begära lof för sina barn från skolan af vederbörande skolrådsordförande eller lärare, i stället för att utan vidare behålla dem hemma. De verksammaste medlen för åstadkommande af en ordentlig skolgång torde derföre tvifvelsutan ligga dels deruti, att vederbörande lärare med oförtröttadt nit och skicklighet fullgöra sina åligganden och derigenom söka göra skolan kär för barnen, samt dels deruti, att presterskapet genom ett kraftigt och klokt användande af de medel, som för detta ändamål stå det till buds och der vid lag särskildt i och genom nattvardeberedelsen, söka verka för, att föräldrarne ej förhindra barnens ordentliga skolgång. Få nemligen föräldrarne fullt klart för sig å ena sidan, att deras barn verkligen måste gå i skolan, tills de inhemtat det föreskrifna måttet af insigter och färdigheter, men å

andra sidan, att tiden för barnens skolgång i sjelfva verket förkortas, ju förr de inhemtat detta, skola de nog också sjelfva göra hvad de kunna för att befärdja barnens skolgång i stället för att förhindra den.

Några anmärkningsvärda förhållanden beträffande skolbarnens uppförande och lit hafva icke, mig veterligen, förekommit.

IV. Folkets förhållande till skolan.

Af den förut nämnda icke obetydliga tillväxten i folkundervisningsanstalterna afvensom af andra under inspektionsperioden genomförda förbättringar i skolväsendet framgår tydligt, att det fortfarande inom flere delar af mitt inspektionsdistrikt råder en välvillig stämning emot folkskolan. En yttring häraf torde man äfven kunna spörja i den beredvillighet, hvarmed på de sista åren förhöjningar i lärarepersonalens löner flerstädes blifvit beviljade. Inom mitt distrikt åtnjuta för det närvarande af 55 examinerade folkskolelärare och lärarinnor 26 lärare och 5 lärarinnor en lön af 700 kronor och derutöfver förutom de i lag föreskrifna naturaprestationerna eller ersättning derför. Af småskolepersonalen är det nu mera endast 2 lärare och 2 lärarinnor, som få åtnöja sig med en anställning af 200 kronor.

Å andra sidan kan ej heller nekas, att ställen ej saknas, der likgiltighet mot folkskolan jemte motvilja mot förslag, åsyftande förbättring af skolväsendet, förefinnas, hvilket i synnerhet är förhållandet, när frågan gäller nya skolhusbyggnader eller inrättandet af nya läraretjänster. Så har det särskildt uti några församlingar i Norra Møre och Handbörd visat sig antingen omöjligt eller ock förenadt med mycket stora svårigheter att kunna genomdrifva de allra nödigaste förbättringar här vid lag. Äfven saknas ej exempel på, att förkärlek för hittills rådande anordningar i förening med en stark motvilja mot allt, som stöter på förändringar, och detta så väl hos skolråden som hos befolkningen i sin helhet, lägger stora hinder i vägen för genomförande af önskvärda förbättringar. Under det sista året har dessutom, såsom jag redan förut haft tillfälle att anföra, den för alla yrken och särskildt för landtbruket synnerligen ofördelaktiga affärsställningen gjort befolkningen i hög grad ovillig emot alla förändringar i folkskolväsendet, äfven der det med siffror visats, att dessa antingen alla icke skulle medföra några nya kostnader eller också högst obetydliga sådana.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden utgör, deri icke inberäknad den åt den fortsatta undervisningen anslagna tiden, $42\frac{1}{2}$ veckor i 1 småskola, 39 veckor i 17 folkskolor, 3 mindre folkskolor och 32 småskolor; 36 veckor i 1 folkskola; samt $34\frac{1}{2}$ veckor i 24 folkskolor, 3 mindre folkskolor och 20 småskolor.

Undervisningstiden är så fördelad på årets olika tider, att i städerna undervisningen pågår från den 15 Januari till den 15 Juni samt från den 15 Augusti till den 15 December, lika för både folk- och småskolor. På landet tager vårterminen för de fasta folkskolorna sin början i slutet af Januari eller i början af Februari och pågår till medlet eller slutet af Juni, samt höstterminen från början eller medlet af Augusti, tills den bestämda tiden blir full. De fasta småskolorna börja vanligen i första hälften af Februari och fortgå med 6 à 8 veckors uppehåll under sommaren, tills den föreskrifna tiden är till ända. På samma sätt är i allmänhet undervisningstiden anordnad i sådana flyttande skolor, som flytta på två stationer. I sådana skolor åter, som flytta på tre stationer, börjar undervisningen i senare hälften af Januari och fortgår så, att tvenne terminer förläggas på vintern, våren och försommaren, omedelbart efter hvarandra, och den sista på hösten, sedan läraren fått åtnjuta 1 à $1\frac{1}{2}$ månads ledighet.

I städerna är den dagliga undervisningstiden för folkskolorna så ordnad, att undervisningen på måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar pågår 6 timmar om dagen nemligen 9—12 och 2—5 samt på onsdagar och lördagar endast på förmiddagarne, under det att undervisningen i småskolorna meddelas under samma tider med den skilnad dock, att läsningen i dessa om eftermiddagarne endast pågår 2—4. På landet är vanliga förhållandet, att undervisningen meddelas 5 dagar i veckan under 6 timmar om dagen i folkskolorna och 5 d:o i småskolorna. Uti 7 folkskolor, 1 mindre folkskola och 14 småskolor pågår dock undervisningen utom förenämnda tid äfven på lördags förmiddagar.

De i § 15 mom. 2 af Kongl. folkskolestadgan föreskrifna afbrotten mellan de särskilda lärotimmarne samt mellan arbetet på för- och eftermiddagen iakttagas nu mera öfverallt. Den förra rasten utgör 10 minuter, den senare 1 à 2 timmar, vexlande efter lokala förhållanden och årstiden.

Afdelningsläsning har varit införd uti 4 folkskolor och 1 småskola i Norra Møre, uti 1 folkskola och 1 småskola i Handbörd, samt uti

I folkkola uti Stranda. Uti Norra Möre hafva de olika afdelningarne besökt skolan på olika tider af året antingen så, att de begge högsta klasserna gått under vårterminen och de begge lägsta under höstterminen, eller ock så, att undervisningen för den högre afdelningen varit förlagd under tiden mellan den 1 November och 30 April, med afbrott vid jul, och för den lägre afdelningen under tiden mellan den 1 Maj och 1 November med afbrott under sommaren. Den senare anordningen har den fördelen, att de äldre barnen få sin undervisningstid helt och hållet förlagd på de tider, då deras biträde vid åkerbruksarbetet är minst behöfligt, men lider deremot af den olägenheten, att terminerna för hvardera afdelningen blifva splittrade. Uti Handbörds och Stranda kontrakt hafva de olika afdelningarne på olika dagar i veckan besökt skolan.

VI. Undervisningen.

Beträffande anordningen af undervisningen följes nu mera inom hela mitt distrikt normalplanens anvisningar, till hvilka i de nya reglementena hänvisas i fråga om lärokurserna och deras fördelning mellan skolans olika afdelningar. De afvikelser, som här vid lag förekomma, äro dels få, dels röra de enskildheter. Till följd häraf undervisas alla till samma klass hörande barn uti alla ämnen, som ingå i undervisningsplanen för den samma. Men då i afseende på tillämpningen af normalplanens anvisningar skiljaktigheter i enskilda stycken kunna förefinnas, vill jag här nedan i samband med min redogörelse för undervisningens bibringande meddela de erfarenheter, som stått mig till buds.

1. Småskolan.

I fråga om kristendomsundervisningen på detta område har jag redan förut omnämnt, att katekesläsning utöfver den af normalplanen anvisade kursen ännu förekommer i några småskolor äfvensom de förhållanden, under hvilka detta eger rum. Jag öfvergår därför till *bibliska historien*, uti hvilket ämne undervisningen i det hela rättar sig efter normalplanen, ehuru nog hos en del lärarinnor en viss benägenhet finnes att äfven här utvidga kursens omfång på grundlighetens bekostnad. Undervisningen på detta stadium skall meddelas genom berättande, om ock hos en del lärare och lärarinnor berättandet egentligen består i läsning ur den öppna läroboken. Anvisningen att låta andra klassens barn begagna lärobok och hafva hemlexor i detta ämne följes merendels. Denna anordning har emellertid på ett och annat

ställe gifvit anledning till gensägelse, och det kan ju möjligen synas betänkligt, att barn, som ännu äro långt ifrån säkra i sin innanläsning, få en lexa af denna art att i hemmen inlära, men om lexan vid preparationen blifvit fullständigt och omsorgsfullt behandlad, och om barnen vid slutet af den samma fått i sina böcker genomläsa lexan, torde olägenheterna af ett dylikt förfaringssätt befinnas obetydliga i jämförelse med fördelarne.

Undervisningen i *modersmålet* i småskolan lemna ännu mycket öfrigt att önska så väl med afseende på anordningen af ämnet, som på dess metodiska behandling. Ehuru antalet af från statens och landstingens seminarier utexaminerade lärarinnor allt mer tilltager, är det ännu endast på jämförelsevis få ställen på landsbygden inom mitt distrikt, som skrifläsemetoden är införd. Förnämsta hindret för dess allmänna införande torde vara föräldrarnes ovilja för saken. Ofta nog händer för öfrigt, att somliga barn känna bokstäfverna och hafva börjat stafva, innan de inskrifvas i skolan, hvilket särskildt gäller i fråga om de flyttande småskolorna, uti hvilka barnen endast få fyra, stundom endast tre månaders skolgång om året och deremellan antingen sakna all undervisning eller ock undervisas i hemmen. Der nu icke skrifläsemetoden är införd, förekomma icke några förberedande öfningar för att lära barnen att rent och tydligt uttala samt med hvarandra förbinda språkljuden, hvarjemte läse- och skriföfningarne ej gå hand i hand, utan de förra skrida framåt fortare än de senare. Den första läsningens ändamålsenliga bedrivande hindras för öfrigt af brist på läsetabeller eller motsvarande undervisningsmateriel, till följd hvaraf läseböckerna allt för tidigt komma att sättas i barnens händer. Ett fel, som äfven ofta vidlåder undervisningen i läsning i småskolorna, är, att barnen ej tillhållas att läsa nog långsamt, utan få läsa för fort och ojemnt. Nekas kan ej, att flere framstående undantag från nu angifna förhållanden förefinnas, men mångenstädes lider dock undervisningen af nu anförda brister. Skrifningen synes ej håller vara så efterhållen som önskligt vore. Lärarinnorna förstå ofta nog ej rätt att med vederbörlig omsorg tillse den samma, då den ju nästan alltid måste behandlas såsom tyst öfning. Mycket hindras äfven en framgångsrik behandling af detta ämne genom de mindre lämpliga, till storleken mycket olika, ej sällan trasiga griffeltaflor, med hvilka barnen äro försedda.

Äfven i *räkning* förekomma vid tillämpningen af normalplanens lärokurs flere afvikelser från den samma. Dessa bestå vanligast uti en utvidgning af nämnda kurs, så att både vid hufvud- och tafvelräkningen större talområden genomgås, än de derstädes anvisade. Det är endast med svårighet i synnerhet på landsbygden, som vederbörlige

småskolelärarinnor kunna förmås att icke öfverskrida det i normalplanen anvisade läroområdet, med mindre de inom det samma förekommande tal blifvit allsidigt och fullständigt behandlade, och nödig säkerhet der vid vunnit. En sida af småskolans lärokurs synes mig deremot stundom väl litet tillgodosedd, nemligen öfningar att uppfatta, benämna och beteckna de två- och tresiffriga talen. Ett fel, som dessutom ej sällan kan iakttagas vid undervisningen i detta ämne, är, att exempel med benämnda och använda tal allt för litet förekomma.

Åskådningsöfningar förekomma utom i städerna endast undantagsvis i distriktets småskolor. Ett hufvudsakligt hinder för ett fruktbringande användande af dessa ligger i bristen på lämplig och något så när billig åskådningsmateriel. För öfrigt torde i de flyttande skolorna den korta undervisningstiden, hvilken är väl behöflig för småskolans hufvudämnen, ofta nog göra det svårt för vederbörande att anordna öfningar af detta slag i småskolorna.

Teckning går det trögt att få införd i småskolorna på landet hvilket visserligen i några skolor med äldre lärare beror på dessas oförmåga att behandla detta ämne, men för öfrigt till en icke ringa del orsakas af svårigheten för vederbörande att förmå föräldrarna att bestå nödiga ritböcker åt barnen i dessa skolor. Inom mitt distrikt förekommer detta öfningsämne endast i en fjerdedel af derstädes befästa småskolor på landsbygden.

Sång och gymnastik uppgifvas visserligen förekomma i flertalet af småskolor, ehuru, hvad det förre ämnet beträffar, undantag från denna regel ej sällan gifvas på grund af bristande musikalisk begåfning hos lärarinnorna, men undervisningen bedrivs i dessa ämnen sällan så, att någon synnerlig frukt deraf spörjes.

2. Den egentliga folkskolan.

Vid undervisningen i *kristendoms-kunskap* tillämpas nu mera normalplanens kurser i de allra flesta folkskolor inom inspektionsdistriktet. Detta har i fråga om den bibliska historien kunnat genomföras utan svårighet och utan gensägelse från vederbörandes sida. Några få lärare i skolor på landsbygden hafva visserligen ogerna velat begränsa kurserna inom folkskolans s. k. mindre kurs, utan sökt utvidga denna för 3:dje och 4:de klasserna, men här uti har dock ändring lätt nog kunnat genomföras. I fråga om katekesen åter har det varit svårare att förmå vederbörande att fullständigt genomföra normalplanens kursförelag i synnerhet i sådana skolor, i hvilka alla barnen undervisas af en lärare och dagligen besöka skolan. Man har nemligen ansett bruket

af tysta öfningar alldeles oförenligt med en kristendomslektion, hvarföre man för att undvika dessa i brist på annan utväg gått ifrån den grundsatsen att katekesens hufvudstycken böra läsas i den ordning, i hvilka de äro uppställda. Man har i stället indelat katekesen i 2:ne kurser att omväxlande hvar annat år genomgås af alla barnen, hvaraf följden blifvit, att somliga barn fått börja sin katekesläsning midt uti läroboken t. ex. med 2:dra artikeln. Utom alla de oegentligheter i fråga om ämnets behandling, som blifva en oundviklig följd af en dylik kursindelning, har en sådan med sig den stora olägenheten, att årskurserna blifva allt för långa. Uti skolor med afdelningsläsning har deremot ingen gensägelse mött emot användandet af normalplanens kursindelning. Emellertid hafva så småningom vederbörande kommit till insigt om, att uti en skola med en lärare, hvilken ensam har att besörja all undervisning, man omöjligen kan på ett förnuftigt och praktiskt sätt anordna katekesundervisningen utan att begagna tysta öfningar för en del af barnen. Man har, om ock till en början motvilligt, funnit sig uti att tillämpa normalplanens kursindelning, och man har slutligen nödgats medgifva, att, der disciplinen vederbörigen uppehålles af läraren, de tysta öfningarne under en katekeslektion i sjelfva verket medföra långt mindre olägenhet, än man kunnat föreställa sig. I ett hänseende hafva dock på flere ställen normalplanens kurser i detta ämne undergått en modifikation, nemligen i fråga om 4:de klassens kurs. Enligt normalplanen skall nämligen åt denna klass ensam anslås en timmes katekesundervisning i veckan, under hvilken 4:de och 5:te hufvudstyckena skola genomgås och det 1:sta repeteras. Som emellertid en viss svårighet råder för alla barn att genomgå denna klass, har man i stället med denna timme ökat den åt 3:dje och 4:de klassernas gemensamma katekesundervisning anslagna tid, hvarigenom kursen för dessa begge klasser kunnat ökas med 4:de och 5:te hufvudstyckena. Det första åter får då repeteras derigenom, att dessa begge klasser få vara med om 1:sta och 2:dra klassernas katekestimmar.

Hvad åter undervisningsättet i detta ämne angår, så torde det på många ställen ännu lemna åtskilligt öfrigt att önska, om det ock å andra sidan villigt må erkännas dels, att på de flesta ställen lärarepersonalen samvetsgrant och ordentligt samt efter bästa förmåga handhafver undervisningen i detta ämne, dels att flere skolor finnas, uti hvilka behandlingen af det samma är fullt tillfredsställande. Preparation af lexorna förekommer öfver allt, ehuru ofta nog beskaffenheten af denna kan gifva anledning till grundade anmärkningar af samma art som dem, hvilka anfördes i min föregående berättelse, till hvilken jag här vid lag ber att få hänvisa.

Undervisningen i *modersmålet* följer i afseende på lärogången i det hela normalplanens anvisningar. Behandlingen af ämnet lemnar deremot ej så litet öfrigt att önska, likasom ock till följd häraf resultaten på flere ställen ej äro fullt nöjaktiga. Mesta vigten lägges på innanläsningen, hvilken dock ej i allmänhet kan sägas vara så uppdrifven, som önskligt vore. Vid öfningen häri förehafves förnämligast den kursiva innanläsningen. På utredande och återgifvande af innehållet användes jemförelsevis mindre tid och omsorg. Undervisningen i språklära får äfven ofta nog stå till baka, och det är ej på många ställen, som barnen kunna sägas vara nöjaktigt öfvade här uti. Af de skriftliga öfningarne betonas mest rättskrifning och vålskrifning. Rättskrifningen bedrivs hufvudsakligen såsom afskrifning och efter dikta-men, men öfningarne utaf det förra slaget äro i allmänhet ej nog planmässigt anordnade, och diktamensskrifningen vidtager ofta nog för sent. Uppsatsskrifningen är ännu så länge mera sällsynt i de egentliga folkskolorna åtminstone på landsbygden, och der den är införd, torde den inskränka sig till ett skriftligt återgifvande af lästa eller af läraren muntligt meddelade berättelser. Hvad slutligen vålskrifningen beträffar, så är klagan allmän öfver, att enligt normalplanens förslag till läsordningar skrifningen endast förekommer såsom tyst öfning samtidigt med annan undervisning. Nekas kan ej heller, att det nog skulle vara förmanligt, att åtminstone någon timme i veckan kunde uteslutande få egnas åt denna öfning, likasom att det för mången lärare onekligen är en ganska svår uppgift att på ett rätt fruktbringande sätt sköta vålskrifningen, när den uteslutande måste bedrivas såsom tyst öfning. En annan sak är det deremot, huru det i skolor, der en lärare samtidigt har flere klasser att sköta, kan blifva möjligt att bereda tid för vålskrifningen på annat sätt, än normalplanen anvisar. Svårigen torde detta låta sig göra, så vida alla läroämnenas vederbörligen skola tillgodoses, om ock gerna medgifves, att uppgiften för läraren här vid lag är allt annat än lätt.

Vid undervisningen i *räkning* söker man i allmänhet, så godt sig göra låter, att följa normalplanens lärogång. Uti städernas och köpingarnes skolor torde också detta utan synnerlig svårighet låta sig göra. På landsbygden åter, der en lärare ensam har att besörja undervisningen för alla skolans barn, har det visat sig svårt att i 1:sta och 2:dra klasserna fullständigt kunna medhinna normalplanens kurser. Ej sällan torde det derföre hända, i synnerhet i de flyttande skolorna, att barn uppflyttas i 3:dje klassen utan att nöjaktigt kunna räkna division i hela tal. Framgången af undervisningen i detta ämne hämmas ock ofta deraf, att barnen ej äro försedda med fullt lämpliga räkneböcker eller exempelsamlingar. Ett fel vid ämnets behandling, som

flerestådes begås, är att de ännu lagligen gällande sorterna inläras före de metriaka, äfvensom att, då dessa sedermera skola inläras, hufvudvigten lägges på reduktionen mellan de gamla och nya måtten. För öfrigt kan äfven den anmärkningen göras, att hufvudräkningen i de egentliga folkskolorna för litet tillgodoses, och att de tillfällen att öfva denna, som ofta förekomma under räkningen på tafla, ej som sig bör iakttagas.

Geometri förekommer nu mera i flertalet af distriktets folkskolor och tager der vanligen sin början i 3:dje klassen. Framstegen i detta ämne hafva dock hittills varit af mindre betydighet. Undervisningen försvåras derjemte ofta af brist på läskningsmateriel.

Skolans *realämnen* eller *geografi, svensk historia och naturkunnighet* inträda i allmänhet i undervisningen i den ordning, som normalplanen föreskrifver. Härvid är dock att anmärka i fråga om naturkunnigheten, att detta ämne i sådana tre- och fyrklassiga skolor, uti hvilka en lärare har att samtidigt undervisa alla skolans barn, vanligen inträder i undervisningen redan i första klassen i öfverensstämmelse med normalplanens läsordningar nr 17 och 20, äfvensom att i en treklassig skola undervisningen i svensk historia tager sin början redan i 2:dra klassen.

Hvad nu först undervisningen i *geografi* beträffar, så utgör öfverallt i distriktet de svenska landskapens geografi det hufvudsakligaste af 1:sta och 2:dra klassernas kurs. Uti de fyrklassiga, fasta skolorna med en lärare har emellertid på några ställen bryderi vållats af den normalplanens anvisning, att Norge och Danmark skola i dessa skolor genomgå i 2:dra klassen. Då nemligen 1:sta och 2:dra klasserna undervisas gemensamt i detta ämne, men då under läsåret aldrig stort mera än hälften af de svenska landskapen medhinnas, har det syns olämpligt att låta 1:sta klassens barn vara med om behandlingen af Danmark och Norge, hvarföre en kanske ej alldeles oberättigad tvekan uppstått hos en del lärare rörande lämpligaste anordningen af undervisningen i dessa länders geografi. Jag har här vid lag gifvit dem det rådet att emot slutet af hvarje läsår under den ena af veckans geografitimmer med 2:dra klassens barn ensamma företaga behandlingen af Danmark och Norge samt att samtidigt låta 1:sta klassens barn förehafva någon tyst öfning. För öfrigt börjar den geografiska undervisningen vid den gemensamma undervisningen af dessa begge klasser årligen med det egna landskapets geografi. Men en förutsättning för behandlingen häraf är dock, att barnen på förhand gjorts bekanta med kartan och dess beteckningssätt samt med de första geografiska begreppen. Insigten häri borde nu egentligen bibringas bar-

men i småskolan under der förekommande åskådningsöfningar. Men då på landsbygden åtminstone sådana jemförelsevis mera sällan förekomma, måste den geografiska undervisningen i folkskolan börja med en här emot svarande undervisning; men härigenom åstadkommes dock ett intrång i tiden för den egentliga geografiska undervisningen, hvilket likväl svårligen kan undvikas. Emellertid, om än åtakilligt ännu torde vara att önska med hänsyn till sättet för bibringandet af den geografiska undervisningen i distriktets folkskolor, synes dock i allmänhet frukten häraf vara större än af undervisningen i de öfriga realämnena. Att särskildt i de flyttande skolorna behandlingen af öfriga länder i Europa och af de andra verldedelarne ej kan blifva annat än synnerligen knapphändig, är åter ett faktum, som väl alltid kommer att förefinnas.

Den åt undervisningen i *svensk historia* af normalplanen anslagna tiden är onekligen skäligen kort. Den bör dock kunna blifva fullt tillräcklig i sådana skolor, der hvar klass har sin lärare, eller der åtminstone 2:ne lärare finnas för skolans 4 klasser. Men på landsbygden, der alla skolans barn undervisas af en lärare, såsom förhållandet är i mitt distrikt, och der för öfrigt skolorna ofta nog äro flyttande, blir det alltid svårare att kunna medhinna den bestämda kursen. Det är derföre af största vikt, att här vid lag vederbörande lärare noggrant följa den normalplanens anvisning, att undervisningen i detta ämne efter lärobok skall omfatta endast det lutheraka tidehvarfvet, och att undervisningen om de hedniska och katolska tidehvarven i stället bibringas genom läsning och utredning af dit hörande stycken i läseboken. Om derjemte behandlingen på nämnda sätt af dessa stycken företagas redan i skolans lägre klasser, hvarför intet hinder torde möta, bör tiden kunna blifva mera tillräcklig för ämnet. Emellertid synes denna anvisning under den första tiden efter normalplanens utgifvande hafva förbisetts af vederbörande lärare, hvarföre en allt för stor del af den åt ämnet anslagna tiden upptagits af den äldre historiens behandling, hvaraf följderna blifvit, att de senare afdelningarne af det lutheraka tidehvarfvet blifvit jemförelsevis försummade. Men sedan ändring i förenämnda rigtning nu mera börjat ske, synes kursen kunna medhinnas, hvarjemte behandlingen af ämnet blifvit ändamålsenligare. Ogynsamast blir dock alltid förhållandet i den flyttande treklassiga skolan, uti hvilket det utan tvifvel vore skäl att låta detta ämne börja redan i 2:dra klassen. För öfrigt vill jag rörande anordningen af undervisningen i *svensk historia* anföra, att man på en del ställen velat på detta område tillämpa samma grundsats som i afseende på bibliska historien, nemligen att hvar annat år med alla barnen börja på kursens början och hvar annat år företaga en senare del af

historien till behandling. Då emellertid en sådan anordning af den svenska historien måste anses förkastlig, har man i stället börjat införa den normalplanens anordning, att med alla barnen i skolornas 3:dje och 4:de klasser hela det lutherska tidehvarvet årligen genomgås, hvarigenom de barn, som uttråda ur skolan redan efter genomgåendet af 3:dje klassen, få åtminstone någon kännedom om vår historia i sin helhet, under det att 4:de klassens barn få repetera kursen och derigenom få sin historiska kunskap något mera befästad.

Naturkunnigheten torde vara det af folkskolans läroämnen, uti hvilket undervisning både till anordning och behandling lemnar mest öfrigt att önska. Åtminstone är detta förhållandet inom mitt inspektörsdistrikt. En härtill mäktigt bidragande orsak torde vara bristen på tjenlig åskådningsmateriel, hvilket dock mest gäller i fråga om landsbygdens skolor. Den materiel, som emellertid börjar att mera allmänt äfven der förekomma, utgöres af planscherna öfver menniskokroppen och djurriket, hvarföre också dessa afdelningar af ämnet företrädesvis komma under behandling. I afseende på värtkännedomen försummas allt för mycket begagnandet af det åskådningsmaterial, som naturen sjelf tillhandahåller. Följden af förestående är, att vissa delar af det rikhaltiga ämnet blifva jemförelsevis försummade, hvilket i synnerhet gäller läran om naturföreteelserna.

Teckning förekommer ej ännu uti alla folkskolor i det område, som hör till mitt distrikt. I fyra af dit hörande församlingar med tillsammans sex folkskolor har detta ämne ej ännu kunnat vinna in-steg. Orsakerna ligga dels deruti, att alla skolorna uti dessa församlingar äro flyttande, uti 2:ne till och med på tre stationer, hvarföre tiden är knapp, dels uti dåliga lokaler och olämpliga skolmöbler i förening med svårighet att förmå föräldrarna att hålla sina barn med teckningsböcker m. m. Uti alla öfriga folkskolor inom distriktet förekommer visserligen ämnet, men ännu har man i landsbygdens skolor ej kommit utöfver frihandsteckningens andra kurs, beroende detta dels derpå, att ämnet är temligen nytt, dels på det förut anmärkta förhållandet, att teckningsundervisning här mera sällan förekommer i småskolorna. Hvad sättet för undervisningens meddelande beträffar, sker detta nu mera allmänt efter den Stuhlmansska metoden, hvilken äfven distriktets äldre lärare tilllegnat sig, sedan genom här varande landtings försorg och på dess bekostnad under somrarna åren 1882 och 1883 teckningskurser varit anordnade i Kalmar. Frukten af dessa har visat sig uti en i allmänhet nöjaktig undervisning i detta ämne, fast framstegen deruti ännu ej varit stora.

Sång och gymnastik förekomma allmänt i folkskolorna, och normalplanens anordningar för dessa ämnen följas i det hela. Frukten af

undervisningen är dock mycket vexlande, beroende hufvudsakligast på vederbörande lärares och lärarinnors begåfning och lust för dessa ämnen.

3. Fortsättningskolan.

Undervisningen i alla fortsättningskolor inom distriktet är fullständigt ordnad efter normalplanen. Historia och naturkunnighet ingå i läroplanen för dem alla, och slöjd i de skoldistrikt på landsbygden, uti hvilka undervisning i detta ämne förekommer i folkskolorna. Undervisningen i dessa skolor omfattas med synnerligt intresse af lärarne, hvarföre ock resultatet af den samma i allmänhet är tillfredsställande.

Af förestående framgår, att normalplanens anvisningar allt mer och mer börjar vinna efterföljd och tillämpas uti inspektionsdistriktet. I flere punkter hafva visserligen till en början ett icke ringa motstånd emot dessa förefunnits, ett motstånd, som delvis varit ganska svårt att bryta, och som ännu torde vara långt ifrån till fullo brutet. Men allt efter som vederbörande hunnit sätta sig in uti och börjat vänja sig vid de nya anordningar, som normalplanen innehåller, har motståndet börjat gifva vika och lemnat rum för belåtenhet. Man har lärt sig inse, att det olämpliga, som man stundom trott sig finna uti normalplanens anordningar och anvisningar och der vid lag särskildt de många tysta öfningarne, icke stått att undvika, så vida man icke skulle råkat ut för ännu större olägenheter, emedan det samma varit orsakadt af befintliga förhållanden i vårt folkskoleväsendes organisation, hvilka till följd af våra lokala förhållanden icke stå att ändra. Deremot ligger uti befintligheten af en normalplan för de svenska folkundervisningsanstalterna, en normalplan, som samvetsgrant söker att taga hänsyn till olikheterna i våra lokala förhållanden, en fördel, som icke nog högt kan uppskattas.

VII. Skolförhören.

Års- eller terminsexamina hållas i alla distrikt. Enligt de nya reglementena skola sådana hållas i de fasta skolorna endast en gång om året, nämligen vid läsårets slut och i de flyttande vid slutet af hvar läsetermin. Vid dessa tillfällen tillkännagifves merendels ock flyttning emellan småskolan och folkskolan samt emellan de olika klasserna af hvardera. Afgångsexamen anordnas vanligen ock i samband med förenämnda examen.

Roteförhör skola enligt de nya reglementena hållas i alla flyttande skolor. Så sker ock på ett undantag när i alla flyttande folkskolor med barnen i den eller de rotar, uti hvilka undervisningen för tillfället hvilat, och så är äfvenledes förhållandet i de flesta flyttande mindre folkskolor. När undantag här vid lag förekomma, beror detta derpå, att en skola i brist på egen lokal under läseterminen inrymmes i en enskild bostad, för hvilket fall lokal ej kan beredas vid roteförhören. Likartade förhör äro ock anordnade i sådana fasta folkskolor med afdelningsläsning, uti hvilka de olika afdelningarne på olika tider af året besöka skolan. Deremot förekomma de endast undantagsvis uti småskolorna. Tiden för roteförhören är i allmänhet hvar eller hvar annan lördag. De besökas visserligen ännu mindre ordentligt, dock börjar äfven här vid lag en förbättring att visa sig. Anordningen af de samma är vanligen normalplanens.

Sådana förhör, som enligt § 38 af Kongl. folkskolestadgan skola hållas med de barn, som undervisas i hemmen, förekomma endast mera undantagsvis.

VIII. Lärare och lärarinnor.

Vid inspektionsperiodens slut utgjordes lärarepersonalen af 55 examinerade, ordinarie och extra ordinarie, 11 biträdande samt 63 småskolelärare och lärarinnor. Antalet examinerade har under nämnda tidsafdelning ökat med 14 och småskolepersonalen med 8, under det att de biträdande minskats med 1.

Om det öfvervägande antalet af förestående lärare och lärarinnor gäller oförändradt samma omdöme, som jag uttalade i min föregående inspektionsberättelse, nemligen att de med nit och omsorg sköta sitt kall, om ock stora skiljaktigheter i begåfning och underbyggnad för lärarekallet förefinnas. Af inom distriktet under nästlidet år vid folkskolorna anställda lärare och lärarinnor torde med hänsyn till deras skicklighet och förmåga att bestrida undervisningen 30 % kunna anses vara *öfver medelmåttan*, 58 % *medelmåttige* och 12 % *under medelmåttan*. Af de oexaminerade torde 27 % kunna anses vara *öfver medelmåttan*, 57 % *medelmåttige* och 16 % *under medelmåttan*.

En folkskolelärare inom Norra Møre kontrakt, rörande hvilken under föregående inspektionsperiod anmälan gjorts till vederbörande skolråd om tilldelande af varning för förargelseväckande lefverne och oskicklighet i tjensten, har 1883 blifvit i vederbörlig ordning från sin befattning afskedad. Rörande en äldre småskolelärare inom Handbörds kontrakt har jag på grund af hans bristande förmåga att sköta

tjensten under loppet af nästlidne år gjort framställning till skolrådet, att han måtte entledigas från sin befattning, men då ifrågavarande skolråd på grund af ömmande omständigheter ansett sig vilja låta honom fortfara med sin befattning till innevarande års slut, har jag ansett mig böra låta der vid bero.

Af de inom distriktet vid småskolor eller såsom biträdande anställda lärare och lärarinnor hafva 2 aflagt folkskolelärarinneexamen, 51 examen för behörighet att undervisa i småskola i öfverensstämmelse med Kongl. kung. den 11 Januari 1878, återstående 21 äro utan att hafva undergått någon dylik pröfning af sina skolråd antagna.

IX. Anteckningsböcker.

I alla skolor föras nu dagbok och examenskatalog, samt derjemte hufvudbok i alla folkskolor samt i flertalet af de mindre folkskolorna. De barn, som undervisas i småskolorna, antecknas i hufvudböckerna för de folkskolor och mindre folkskolor, för hvilka dessa småskolor ntgöra det förberedande underlaget. De formulär, som för skolans anteckningsböcker begagnas, utgöras på de flesta ställen af de på Hasse W. Tullbergs förlag i Linköping utgifna.

X. Undervisningsmateriel.

Folkskolorna inom distriktet äro numera, åtminstone flertalet af dem, temligen nöjaktigt försedda med undervisningsmateriel. Läsebok för folkskolan och nödig geografisk åskådningmateriel saknas ingenstades, meterplanch jemte plancher öfver människokroppen och djurriket, äfvensom de Stuhlmannska teckningsplanchererna börja allmänt att förekomma. Deremot är det mera sällan, som man finner stereometriska figurer eller de af Kongl. ecklesiastikdepartementet tillhandahållna samlingarna af fysiska apparater. Likaså äro barnen något så när ordentligt utrustade med nödiga läroböcker icke blott i kristendoms-kunskap utan äfven i realämnena samt med griffeltaflor, skrif- och teckningsböcker.

Sämre utrustade äro i allmänhet de mindre folkskolorna och småskolorna. Det är sällan, som man i de förra påträffar någon annan undervisningsmateriel än läsebok för folkskolan och de nödvändigaste väggkartorna, och hvad de senare beträffar, är det endast undantagsvis, som undervisningsmaterielen består af annat än en svart taffla, hvilken dessutom till storlek och beskaffenhet ofta lemnar mycket

öfrigt att önska, en kulram jemte nödortfögt antal läseböcker och griffeltaflor. Väggtäflor för den första undervisningen i läsning börjar dock finnas i en och annan småskola, något oftare ser man de Norrländska läsestaflarne, och någon gång har räknekuben lyckats undantränga kulramen.

Af distriktets folkskolor har jag med hänsyn till den närvarande utrustningen med materiel ansett mig kunna bedöma 6 med vitsordet a, 30 med b och 6 med c. Af de mindre folkskolorna och småskolorna torde 2 i detta hänseende förtjena vitsordet a, 30 b och 33 c.

XI. Skollokaler.

Under inspektionsperioden hafva 4 nya skolhus blifvit uppförda, nämligen 2 i Norra Möre och 2 i Stranda. Af dessa innehåller ett, hvilket dock vid senast derstädes förrättad inspektion ej var fullt färdigt, 3:ne skolsalar, af hvilka 2:ne med särskilda afklädningsrum, samt bostäder för en folkskolelärare och två småskolelärarinnor.

Af inom distriktet befintliga skollokaler voro vid den sist hållna inspektionen 77 församlingarnes egna samt 23 förhyrda eller i enskilda hus upplåtna. Af de förra kunde 7 bedömas med vitsordet *god*, 51 med vitsordet *medelmåttig* och 19 med vitsordet *under medelmåttan*. De förhyrda eller i enskilda hus upplåtna lokalerna äro alla, med undantag af 2:ne, långt under medelmåttan. Uti 3:ne af de församlingar, i hvilka det i detta hänseende varit sämst sörjdt, äro beslut fattade rörande uppförande af nya skolhus, men verkställandet af dessa beslut har ännu åtminstone ej kommit till stånd.

Skolmöblernas beskaffenhet börjar så småningom att förbättras äfven på landsbygden, der uti en och annan skola nya tvåsitsiga bänkar af ändamålsenlig modell anskaffats.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Denna utöfvas inom hvarje skoldistrikt i främsta rummet af skolrådets ordförande, på hvilken i sjelfva verket den tyngsta delen af denna börda hvilat. Föreskriften om skoldistriktens fördelning i mindre områden för att underlätta tillsynen öfver barnens skolgång tillämpas allmänt, och särskilda tillsyningsmän dela ej sällan omsorgen härom med skolrådsledamöterna.

I Kalmar stad utöfvas närmaste tilläynen öfves stadens folk- och småskolor af en särskild, af skolkassan aflönad inspektör. Denna befattningsman har under den nu förflutna inspektörsperioden utöfvats till början af år 1883 af seminarieadjunkten Joh. Wickbom och derefter af seminarieadjunkten And. Hellner. Frukterna af denna anordning hafva varit synnerligen goda så väl med hänseende till förhållandena inom skolan som till skolgången.

Då mina egna inspektionsresor till följd af mina öfriga tjänste-
alliganden hufvudsakligen måste företagas under sommarmånaderna, har det ej kunnat vara mig möjligt att årligen besöka alla skolorna inom mitt distrikt. Deremot har jag sökt anordna mina resor så, att hvarje skoldistrikt årligen skulle på dessa resor besökas af mig, hvilket
ock med högst få undantag lyckats mig att åstadkomma.

Sammanträden med lärare och lärarinnor från mindre delar af inspektionsområdet hafva i öfverensstämmelse med min instruktion hållits 3:ne gånger i Kalmar för lärarepersonalen från Norra Möre skoldistrikt, 2:ne gånger i Mönsterås för lärarne från detta pastorat jemte Ålems och Fliseryds församlingar, 2:ne gånger i Oskarshamn för lärarepersonalen från denna stad samt från Döderhults och Högsby församlingar, samt 2:ne gånger i Högsby för lärarepersonalen inom Handbörds kontrakt. Lärarnes och lärarinnornas resor till dessa sammanträden hafva underlättats genom bidrag till resekostnaden af Kalmar läns södra landsting. Vid dessa tillfällen hafva hufvudsakligen förekommit proflektioner i af mig bestämda ämnen jemte diskussion öfver anordningen och meddelandet af undervisningen i vid tillfället förekommande ämnen.

XIII. Kostnader för skolväsendet.

Till bestridande af utgifterna för folkskoleväsendet inom inspektionsdistriktet har under år 1886 utgått:

af skoldistriktet inom Norra Möre.....	40,722,13	
» Stranda.....	23,048,60	
» Handbörd.....	12,208,19	75,978,92;
af statsmedel till Norra Möre.....	14,516,69	
» Stranda.....	11,625,04	
» Handbörd.....	9,391,68	35,533,41;
af landsting eller hushållningssällskap till Stranda...	400,00	
» Handbörd.....	300,00	700,00;

Under samma tid har utbetalats:

till <i>aflöning åt lärare och lärarinnor</i> inom Norra Möre	37,620,52	
» Stranda.....	27,577,14	
» Handbörd..	19,150,12	84,347,78;
till <i>skollokaler och inventarier</i> *) inom Norra Möre	3,225,09	
» Stranda.....	2,229,98	
» Handbörd...	259,42	5,714,49;
till <i>undervisningsmateriel</i> inom Norra Möre.....	1,043,70	
» Stranda	718,20	
» Handbörd	544,78	2,306,68;
till <i>öfriga utgifter</i> inom Norra Möre	12,053,25	
» Stranda.....	4,648,00	
» Handbörd.....	1,659,01	18,360,26.

Skolkassornas saldo utgjorde den 31 December 1886:

inom Norra Möre.....	<i>tillgångar</i>	3,973,06; <i>skuld</i>	98,296,69
» Stranda	»	11,130,80; »	5,068,00
» Handbörd	»	3,935,51; »	6,000,00

Summa tillgång 19,038,87; *summa skuld* 109,364,69.

Slutligen anser jag mig böra med några ord omnämna tvenne inom mitt inspektörsdistrikt befintliga läroanstalter, ehuru de icke kunna räknas såsom folkskolor i vanlig mening, nemligen den *Fröbergerska uppfostringsanstalten å Norrgård* vid Kalmar och *folkhögskolan på Ebbetorp*.

Uti den förra af dessa anstalter, hvilken har till ändamål att utgöra en inrättning till vanvårdade och varnartiga barns försörjning och uppfostran till sedliga, nyttiga och arbetssamma människor, hafva under åren 1882—1886 i medeltal 59 gossar åtnjutit uppfostran och undervisning. Under samma tid hafva från anstalten utskrifvits 45 gossar. Föreståndare för anstalten är fortfarande rektor O. Åbergh. Lärarepersonalen i öfrigt utgöres för undervisningen af 2:ne lärare och för handledningen i de praktiska yrkena af fyra handtverksmästare och en jordbruksrättare. Undervisningen omfattar alla i folkskole-

*) Hörande utgifter till skollokaler må anmärkas, att i några distrikt skolrotarne hafva åliggande att sörja för nödiga skollokaler jemte dit hörande inventarier, hvarför kostnaden för dylikt ej synes i skolräkenskaperne, hvarjemte kostnaden för det förenämnda större skolhuset i Norra Möre, oaktadt byggt under år 1886, ej varit upptagen i redovisningen för nämnda år.

kursen ingående läro- och öfningsämnen, hvarjemte gossarne öfva i jordbruksgöromål, smide, snickeri, skrädderi och skomakeri.

Uti den senare af de nämnda anstalterna, hvilken är upprättad af Kalmar läns södra landsting och hushållningssällskap jemte en folkhögskoleförening, har elevantalet under de senast förflutna åren vexlat emellan 32 och 11, som det utgjorde under läsåret 1885—1886. Läroplanen för denna folkhögskola är ungefär den samma, som för andra sådana undervisningsanstalter i riket. Föreståndarebefattningen har till förra hösten innehaft af kandidat P. J. Velander och innehafves nu af ingenjör V. Sjögren. Som landstinget vid sitt senaste sammanträde vägrade att fortfarande lemna anslag till denna folkhögskola, torde det vara ovisst, om den kommer att fortfara längre.

Kalmar den 18 Maj 1887.

J. G. af Geijerstam.

II.

Södra Møre samt Ölands Nerra, Medel- och Södra kontrakt.

Om skolväsendets utveckling inom inspektionsområdet.

Inspektionsområdet, hvilket varit detsamma som under förra femårsperioden, omfattar 49 kyrksocknar, utgörande 48 skoldistrikt. Inga ändring i skoldistriktens antal har således skett under de nu förflutna fem åren. Deremot har skolornas antal inom inspektionsområdet icke så obetydligt ökat. Då det vid slutet af 1881 fanns 137 skolor, uppgår deras antal vid 1886 års slut till 156.

I nedanskrifne församlingar hafva nya skolor inrättats:

I Ljungby, som i början af denna femårsperiod hade en fast och två flyttande folkskolor, samt en fast och två flyttande småskolor, finnas nu fem fasta folkskolor och två fasta småskolor;

S:t Sigfrid, som hade en flyttande folkskola och en flyttande småskola, har nu en fast folkskola, en fast mindre skola och en fast småskola;

Arby hade en fast folkskola, en fast mindre skola och två flyttande småskolor, men har under tiden fått den mindre skolan förändrad till egentlig folkskola med vederbörligen examinerad lärare;

Våxtorp hade en fast folkskola och en fast mindre skola, och har nu fått dertill en fast småskola;

Vissefjerda, som vid inspektionsperiodens början hade tre folkskolor, tre mindre skolor och tre småskolor, alla flyttande på tre stationer hvardera, har nu fem folkskolor och fem småskolor, flyttande på två stationer hvardera;

Thorsås har till biträde vid en folkskola, som under denna period blifvit fast, antagit en extra ordinarie lärarinna, examinerad vid folkskolelärarinne seminarium;

Madesjö hade tre fasta och tre flyttande folkskolor, tre fasta mindre skolor, tre fasta och sju flyttande småskolor, och har nu sju fasta folkskolor, — af hvilka en biträdas af en, och en annan af två lärarinnor,

— en flyttande folkskola, en fast mindre skola, nio fasta och två flyttande småskolor;

Kalla har fått en ny småskola, fast;

Persnäs har fått två och Föra en; den ena af småskolorna i Persnäs är flyttande, de två andra i detta pastorat äro nu fasta, sedan de ett par år arbetat på två stationer om året hvardera;

Gärdslösa hade en flyttande folkskola och en flyttande småskola; der finnes nu två fasta folkskolor och en flyttande småskola;

i Långlöt och Norra Möckleby har inrättats en ny fast småskola för hvardera församlingen;

Thorslunda har erhållit två småskolor, hvilka de första åren af sin tillvaro voro flyttande, men, sedan ett nytt större skolhus blifvit färdigt, hafva de nu blifvit fasta;

Glömminge, Vickleby, Hulterstad, Smedby, Södra Möckleby, Gräsård och Ventlinge församlingar hafva hvardera förskaffat sig en småskola, alla fasta utom de i Glömminge, Hulterstad och Gräsård, hvilka ännu äro flyttande.

I alla församlingar inom området finnas minst en folkskola, fast eller flyttande, utom i Sandby-Gårdby församlingars pastorat, der såsom förut blott en folkskola finnes, gemensam för hela pastoratet.

I förhållande till folkmängden och de skolpliktige barnen, ställer sig skolornas antal såsom följande tablå utvisar:

Skoldistriktets namn.	Folkmängd.	Barn i skol- åldern.	Fast folkskola med en lärare.	Fast folkskola med två eller flere lärare.	Flyttande folk- skola.	Fast mindre skola.	Flyttande mindre skola.	Fast småskola.	Flyttande småskola.	Antal skolor.	Antal lärare o. läroinnor.
Södra Möre kontrakt.											
Ljungsby	3,828	747	5	—	—	—	—	2	—	7	7
Hossmo	700	128	1	—	—	—	—	1	—	2	2
S:t Sigfrid	962	186	1	—	—	1	—	1	—	3	3
Mortorp	1,885	328	—	—	2	—	—	—	2	4	4
Oskar	1,865	326	—	1	—	—	—	1	1	3	4
Arby	1,782	305	2	—	—	—	—	—	2	4	4
Hagby	1,284	251	1	—	—	—	—	1	1	3	3
Karlslunda	1,897	364	2	—	—	—	—	—	2	4	4
Halltorp	1,448	280	1	—	—	—	—	3	—	4	4
Våxtorp	856	189	1	—	—	1	—	1	—	3	3
Söderåkra	4,892	802	1	—	1	1	1	1	3	8	8
Thorsås	6,296	1,092	—	1	2	1	—	—	3	7	8

Skolldistriktets namn.	Folkmanng.	Barn i skol- åldern.	Fäst folkskola med en lärare.	Fäst folkskola med två eller flere lärare.	Flyttande folk- skola.	Fäst mindre skola.	Flyttande mindre skola.	Fäst småskola.	Flyttande småskola.	Antal skolor.	Antal lärare o. lärarinor.
Gullabo	3,117	582	—	—	1	—	1	—	2	4	4
Vissefjerda	6,536	1,287	—	—	5	—	—	—	5	10	10
Madesjö	9,241	1,455	5	2	1	1	—	9	2	20	23

Ölands Norra kontrakt.

Böda	2,116	309	—	—	1	—	—	—	2	3	3
Högby	2,762	504	1	—	—	—	—	—	2	3	3
Källa	997	168	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Persnäs	1,982	302	1	—	—	—	—	1	1	3	3
Föra	1,101	203	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Löt	896	142	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Alböke	877	162	1	—	—	—	—	—	1	2	2
Köping	1,595	258	1	—	—	—	—	3	—	4	4
Egby	875	62	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Borgholm stad	889	126	—	1	—	—	—	1	—	2	3

Ölands Medel kontrakt.

Repplinge	1,131	187	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Högsrum	950	146	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Gårdalösa	1,702	263	2	—	—	—	—	—	1	3	3
Bredsättra	887	150	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Långlöt	627	94	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Ransten	1,232	214	1	—	—	—	—	—	1	2	2
N. Möckleby	1,062	202	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Thorslunda	1,775	296	1	—	—	—	—	2	—	3	3
Glömminge	1,099	194	1	—	—	—	—	—	1	2	2
Algutsrum	1,151	179	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Sandby-Gårdby	1,165	215	1	—	—	—	—	1	1	3	3
Vickleby	874	143	1	—	—	—	—	1	—	2	2

Ölands Södra kontrakt.

Reemo	723	152	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Mörbylånga	975	185	1	—	—	—	—	—	2	3	3
Kastlösa	1,131	150	1	—	—	—	—	1	—	2	2
Hulterstad	1,105	163	1	—	—	—	—	—	1	2	2
Stenåsa	795	89	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Smedby	585	112	1	—	—	—	—	1	—	2	2

Skoldistriktets namn.	Folkmängd.	Barn i skolor. äldern.	Fast folkskola med en lärare.	Fast folkskola med två eller flera lärare.	Fast folkskola med två eller flera lärare.	Flyttande folkskola.	Fast mindre skola.	Flyttande mindre skola.	Fast småskola.	Flyttande småskolor.	Antal skolor.	Antal lärare o. lärarinnor.
S. Möckleby.....	959	164	1	—	—	—	—	—	1	—	2	2
Segerstad.....	501	71	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Gräsgård.....	977	160	1	—	—	—	—	—	—	1	2	2
Ås.....	625	126	1	—	—	—	—	—	1	—	2	2
Ventlinge.....	652	123	1	—	—	—	—	—	1	—	2	2

Vid dessa 156 skolor äro anställda 162 lärare och lärarinnor.

Ehuru således både skolornas och de vid dem anstälde lärares och lärarinnors antal, under den tid denna berättelse omfattar, hafva ökats, återstår ännu, i synnerhet i en del församlingar, rätt mycket att önska i detta hänseende.

I de församlingar, som här nedan äro antecknade, äro behöfven af flera skolor och lärare för närvarande störst: i Ljungby behöfs tre nya småskolor, en vid hvardera af stationerna Gräsmo, Ölfvingstorp och Vassmolösa;

Söderåkra behöfver, för att skolväsendet skall blifva någorlunda tillfredställande, minst ännu en folkskola och en småskola;

i Thorsås, der ännu två af folkskolorna äro flyttande på tre stationer hvardera, och således på långt när icke kunna lemna tillräcklig undervisning åt det dervarande stora antalet barn, fordras, för att något så när tillfredställa de mest skriande behöfven, ännu tre folkskolor och tre småskolor;

i Gullabo, annex till Thorsås, besörjes undervisningen för 582 barn af en folkskola, hvilken arbetar på sex stationer, med tre terminer om året, uppdelade på åtta månader, hvaraf följer att barnen i hvarje rote erhåller af folkskolans undervisning något öfver två och en half månad hvartannat år; dessutom finnes en lärarinna vid mindre skola och två vid småskola. Att dessa skolor icke tillnärmelsevis kunna lemna nödig undervisning åt distriktets alla barn, ligger i klar dag. Dels vid inspektionerna, dels i skriftliga promemorior har jag upprepade gånger yrkat på förbättring i denna församlings skolväsende, men alltid, ehuru dervarande presterskap biträdt mig i dessa mina yrkanden, sett mina förslag af kyrkostämman förkastade, utan att några giltiga motiv uppgifvits för denna vägran. Här behöfs till en början två nya folkskolor, af hvilka den ena bör vara fast, samt två nya småskolor, af hvilka äfven den ena bör vara fast;

I Vissefjerda, der skolväsendet undergått en total förändring till ett bättre, synes för närvarande behovet inskränka sig till en ny folkskola och en småskola, hvilka böra blifva fasta vid kyrkan;

i Böda behöfs en folkskola, för att handhafva undervisningen i de aflägsna byarne i den s. k. Böda kronopark;

Högby församling har på min anmälan blifvit af Domkapitlet i Kalmar ålagd att inrätta behöfliga en folkskola och två småskolor, samt anskaffa lokaler, tjenliga för dessa skolors undervisning. Ännu har dock ingen åtgärd vidtagits af församlingen i denna riktning;

Högsrum har behof af en småskola.

Algutsrum har beslutat att nästkommande år inrätta en välbehöflig småskola;

Stenåsa behöfver ock en småskola;

Småskolor finnas i alla församlingar i Södra Möre kontrakt. I Olands Norra kontrakt saknas sådan i Egby, stiftets minsta kyrksocken. Med ett sextiotal barn i skolåldern, har hittills en lärare kunnat undervisa både de äldre och yngre barnen. I Ölands Medel kontrakt saknas småskola i Högsrum, der en sådan är välbehöflig. Jag har vid hvarje inspektion yrkat derpå, men ännu ej kunnat förmå vederbörande att fästa uppmärksamheten vid det ganska väl kända behovet. I Ölands Södra kontrakt saknas sådana skolor i Stenåsa och Segerstad. I den senare församlingen, som har ungefär samma antal skolpligtige barn, som här ofvan är nämndt om Egby, torde behovet af småskola ännu icke hafva varit så synnerligen kännbart; men i Stenåsa är behovet vida större, och torde der snart särskild lärare vid småskola blifva anställd.

Skolförhören.

Vid hvarje läsårs början intagas de nyinakrifna barnen i skolan. I regeln sker detta det år barnet fyller sju år. Undantag härifrån gifves dock. I de mindre församlingarna, der vägen till skolan är kort, har jag bemärkt att barn, yngre än här ofvan är uppgifvet, blifvit emottagna till en undervisning, som de väl ännu knappast kunna göra sig till godo. Jag har, der jag märkt att detta förhållande i någon skola mera allmänt egt rum, fäst vederbörandes uppmärksamhet på, att barn ej böra emottagas af tidigare ålder, än att de äro mottagliga för undervisningen. I de större församlingarna eger ett motsatt förhållande rum. I samma mån hemmen äro belägna längre från skolan, uppskjutes skolgången, dock vanligen icke längre än till det år barnet fyller åtta år. Der detta senare förhållande egt rum, hafva barnen vanligen erhållit någon undervisning före intagningen i skolan.

Att barnen *böra* undervisas är en tanke, som genom folkskolan ingalunda först ingått i svenska folkets medvetande. Långt förr än folkskola inrättades fanns denna föreställning. Men hvad som då ansågs för hemmets heliga pligt, är nu kastadt på skolan. Den föreställningen har bland folket mer och mer blifvit gängse, att det, med de dryga kostnader skolan alltjemt kräfter, friköpt sig från en stor del af hemmets skyldigheter gentemot barnen. Hemmet vill lära barnet arbeta, icke läsa; ja, det är sällsynt om föräldrarne ens åtaga sig att lära sina barn de första bokstäfverna. Alldeles oförberedda lemnas de åt skolan, och denna har, under fortgången af undervisningen icke att vänta någon synnerlig medverkan från hemmets sida. Det är väl godt, att förtroendet till skolan är så stort, men ännu bättre vore det, om, i bredd med undervisningen i skolan, ginge hemmets nitälskan för bibringande af kunskap hos barnen, ty för en välsignelserik framgång af skolans arbete fordras hemmets verksamma deltagande.

Då man i allmänhet numera icke kan tala om undervisning i hemmet, emedan det, som ofvan är sagdt, allt mer undandraget sig denna sin pligt, har i de flesta skoldistrikt införts den sed, att de barn, hvilka af en eller annan orsak erhållit tillstånd att vara borta från skolan någon termin, erhållit tillstånd att infinna sig någon bestämd dag i veckan, för att i skolan förhöras och erhålla lexor till nästa förhörsdag. Denna anordning har haft det goda med sig, att åtminstone *någon* hemläsning åstadkommits, och föräldrarne hafva i allmänhet känt sig tacksamma för en sådan anordning. I några skolor hafva de icke i skolan för terminen varande barnen någon gång inlysts till förhör, som sägs i folkskolestadgans 38 §, men i de flesta skoldistrikt uppgifves att alla barnen bevista skolan åtminstone någon termin af läsåret, då alltså sådana förhör icke anses böra förekomma.

Roteförhör hålles allestädes i de flyttande skolorna, ehuru dessa förhör företagas mer eller mindre ofta. I en del skolor förekomma de blott en dag i månaden, i en del en dag hvarannan vecka och i en del en dag i veckan. Till dessa förhör användes en hel läsdag.

Skolexamina hållas allestädes vid läsårets slut i de fasta skolorna, och vid hvarje läsetermins slut i de flyttande. Vid dessa examina äro skolrådets ledamöter alltid närvarande.

Afgångspröfning med de barn, som skola afgå från skolan, företages i sammanhang med skolexamina. Denna pröfning, med afgifvande af betyg undertecknad af skolans lärare och vidimeradt af skolrådets ordförande, har under den förflutna femårsperioden företagits i allt flera skolor inom området, helst sådana betyg visa sig hafva nytta med sig för intagning i andra undervisningsanestalter, såsom folkhögskolor, de lägre landtbruksskolorna o. fl. för gossarne; och för

flickorna för intagande i mejeriskolor och statens barnmorskeanstalter m. fl. Ännu finnas dock skolor, der ingen afgangspröfning anställes med de barn, som sluta sin skolgång, och tillfölje deraf lemnas icke heller några afgangsbetyg. Att dessa skolor höra till de minst väl skötta är klart, och att de äro belägna i de församlingar, der nitet om skolan är ringa, är lika tydligt. Vi hoppas dock på goda grunder, att inom kort alla folkskolor skola vara så ordnade, och så väl skötta, att de flesta barnen kunna från dem utgå med vitsord om att hafva erhållit undervisning i alla de föreskrifna läroämnena.

Skolreglementen.

Under den nu förflutna inspektionsperioden hafva alla församlingar inom detta område erhållit nya reglementen, vederbörligen fastställda af Domkapitlet i Kalmar. Detta var ock högst af nöden, ty de äldre reglementena voro, till följd af skolväsendets utveckling under sednaste tiden, helt och hållet föråldrade, och i flesta punkter icke mera tillämpliga. Icke heller det allmänna reglemente för stiftets folkskolor, som Domkapitlet utgaf och fastställde den 28 December 1870, uppfyllde numera det kända behovet, emedan nya författningar angående skolan sedan dess utkommit, hvilka icke fullt kunde förenas med detta reglemente. För att afhjelpa behovet i detta hänseende, utgaf Domkapitlet ett formulär till reglemente, med förståndigande till de resp. skolråden, att inom viss bestämd tid inkomma med förslag till skolreglemente, hvilka, sedan de blifvit granskade, af Domkapitlet stadfästas. Sålunda hade med år 1885 alla skoldistrikt inom detta område erhållit nya skolreglementen. Dessa reglementen hafva visat sig vara till synnerlig god nytta för skolan, och, då de enligt gifven föreskrift alltid böra vara tillgängliga i skollokalerna, lemna de tillfälle afven för andra än lärarne, att taga kännedom om skolans anordningar. Reglementenas punktliga efterlefnad har jag alltid påyrkat, såsom jag ock har anledning hoppas, att desamma i de flesta delar numera blifva följda.

Skolbarnen.

Enligt skolrådets uppgifter 1886 funnos inom inspektionsområdet 14,176 skolpliktige barn, deraf 8,162 i Södra Møre kontrakt, 2,236 i Ölands Norra kontrakt, 2,283 i Ölands Medel kontrakt och 1,495 i Ölands Södra kontrakt.

Af dessa barn undervisades

	Södra Möre kontrakt.	Ölands Norra kontrakt.	Ölands Medel kontrakt.	Ölands Södra kontrakt.
i fasta folkskolor	2,521	898	1,274	899
i flyttande "	1,415	120	—	—
i fasta mindre skolor	298	—	—	—
i flyttande " "	254	—	—	—
i fasta småskolor	787	482	370	196
i flyttande "	1,875	521	275	209
i skolor utom distriktet	107	16	6	—
i allmänna läroverk	29	14	9	8
i enskilda skolor	70	12	38	—
i hemmen	163	198	206	125

Under samma tid saknade nedanstående antal barn undervisning:

	Södra Möre kontrakt.	Ölands Norra kontrakt.	Ölands Medel kontrakt.	Ölands Södra kontrakt.
för sjukdom och naturfel.....	85	8	15	6
af annan anledning	237	3	36	3
om hvilka uppgifter saknas.....	119	10	31	3

Oaktadt jag öfverallt — enskilda personliga undantag härifrån gifvas naturligtvis — funnit, och äfven derom erhållit glädjande vitsord från skolråd och lärare, att folket hyser godt förtroende till skolan, i samma mån läraren på ett tillfredställande sätt uppfyller sitt kall, har dock på vissa håll skolgången varit ojemn. Orsakerna äro härtill alltid desamma. Föräldrarne behöfva sina barn vid arbetet i hemmet. Inom de flesta socknarne i Södra Möre kontrakt är skolgången jemn och god; inom Ölands kontrakterna deremot sämre, ehuru äfven der någon förbättring inträdt, tydande på större intresse för undervisningen, och lemnande förhoppningar om ett jemnare besökande af skolan i en icke alltför aflägsen framtid. Småskolorna besökas i allmänhet ordentligare än folkskolorna, emedan barnen i de förra skolorna ännu icke upphunnit den ålder, eller ännu fått så stora krafter, att de kunna åläggas så synnerligt mycket arbete i hemmet. Men så snart barnet kommit in i folkskolan, börjar slitningen emellan skolan och hemmet i detta hänseende. Man måste gifva föräldrarne rätt i det, att barnen

behöfva äfven lära sig att arbeta, och detta så tidigt som möjligt. Då ock ojemförligt flesta barnen i folkskolan blifva kroppsarbetare, vare sig vid jordbruket eller vid handtverkerierna, är det tydligt att med den första öfningen i sådant arbete icke kan uppskjutas till dess barnen blifva 14—15 år gamla, då skolgången vanligen slutar, utan att denna öfning, allt efter som barnet tillväxer i krafter, måste börja långt förut. För att nu kunna förlika skolgången med arbetet, har vid en stor del af folkskolorna vidtagits den anordningen, att skolan undervisar barnen på afdelningar, så att folkskolans båda lägre klasser undervisas dagligen 4 månader under vintern, då hemmen lättast kunna undvara deras arbete, och folkskolans två lägsta klasser på sensommaren och hösten dagligen fyra månader. De klasser, som icke dagligen undervisas för terminen erhålla undervisning en hel dag i veckan. Genom denna anordning vinnes dels att hemläsningen ordnas, dels ock att barnen under hela läsåret stå under påverkan af skolans ordning och tukt. Med denna anordning hafva både lärarne och föräldrarna funnit sig nöjda, de förra därför, att skolgången blifvit jemnare, skolorna icke öfverbefolkats vissa tider och nästan stått tomma andra tider, såsom ofta varit fallet före införandet af denna anordning, samt, i följd deraf, tillfälle lemnats för dem att mera omedelbart undervisa alla barnen, hvarigenom kunskapen blifvit bättre; de sednare äfven därför, att de kunnat under den brådeste arbetstiden begagna de större barnens arbetskrafter i hemmet. Der hänsyn vid afdelningsläsningen tagits blott till skolbarnens stora antal, och så ordnats, att de olika klasserna — eller såsom på en del ställen de olika socknedelarnes barn — omväxlande besökt skolan hvarannan dag, har ingenting synnerligt vunnits med afseende på skolgångens jemnhet, ty har der varit arbete i hemmet för barnet, så har det behållits hemma äfven de dagar i veckan, det skulle gå i skolan. I några få skolor har, af icke uppgifven anledning, afdelningsläsningen öfvergifvits, men det har inom kort visat sig, att skolgången blifvit betydligt ojemnare än förut, och barnens kunskaper i följe deraf sämre, hvarför afdelningsläsningen snart åter införts igen.

Angående barnens sedliga förhållande inom och utom skolan har jag vid inspektionerna icke hört något, som berättigar till annat än godt vitsord.

Lärarne.

Att ingenting annat än godt kan sägas om lärare och lärarinnor inom inspektionsområdet, är det mig en glädje att kunna vitsorda. Begåfningen kan vara, och är äfven olika hos olika personer; men tro-

heten i kallet verkar ofta lika mycket godt som den stora begåfningen. Jag har därför ingen anledning att förändra det fördelaktiga omdöme, jag i min förra berättelse kunnat afgifva rörande lärarne och lärarinna. Anspråken på folkskolelärarne växa alltjemt, och fordringarne på dem stegras ju mera stat och församling uppoffra för deras utbildning och aflöning. Detta bör ock vara dem sjelfva en kraftig maning till ansträngning, och att med flit akta på sitt kall, och icke, genom att egna sig åt andra sysselsättningar bredvid läraretjeneten, dela intresset, ty ofta händer i sådana fall att bisaken blir hufvudsak och tvärtom. Jag har ock funnit att denna maning icke varit fåfång, äfven om några egnat sig åt andra sysselsättningar bredvid det egentliga kallet. Obilliga fordringar sätta på läraren, har jag alltid sökt tillbakavisa; ty obilliga kallar jag de fordringar, som vilja på läraren ensam kasta ansvaret för barnens skolförsummelser, och deraf härledande okunnighet, eller att skolan skall i allt förbättra barnen, och ingifva dem sinne för tukt, ordning och sedlighet, när hemmen ofta verka i alldeles motsatt riktning.

Skolhusen.

Vid denna inspektionsperiods början funnos 93 skolhus uppförda i de resp. skoldistrikten. Detta antal har under nu förflutna fem år temligen betydligt ökats. Så hafva nya skolhus blifvit uppförda eller äldre skolhus tillbygda och förändrade i nedanskrifna församlingar:

i Ljungby hafva fyra nya skolhus uppbygda, af hvilka två äro afsedda för undervisning i manlig slöjd vid stationerna Ljungby och Harby, och två afsedda för småskolorna vid ofvannämnda stationer;

i Arby är ett skolhus uppbyggt för småskolan i Gråsgärde;

i Söderåkra har ett mindre skolhus flyttats till annan plats, och der blifvit uppfördt mycket större, med bostad för läraren å stationen Thorstorp, samt ett nytt skolhus för småskolan i Åhd;

i Thorsås har uppbygts ett ståtligt skolhus vid kyrkan, innehållande fyra skolsalar och bostad för trenne lärare. Huset är byggt af tegel och uppfyller alla fordringar på bekvämlighet och ändamålsenlighet. Omkring skolhuset finnes ett nyinköpt större land, som skall beredas till skolträdgård. Ett mindre skolhus å stationen Slättafly ombygdes 1886, men vid ombyggnaden togs ingen hänsyn till normalritningarne, ej heller anmälles bygnadsarbetet för mig förr än det redan var färdigt, så att jag icke kom i tillfälle att uttala min mening om företaget, förr än det redan var för sent;

i Madesjö hafva blifvit uppbygda åtta skolhus, hvardera med två skolsalar och boställsrum för lärare;

Föra och Persnäs församlingar hafva låtit bygga hvar sitt skolhus för småskolor;.

Borgholms stad har tillbyggt ett äldre skolhus, så att der nu finnes trenne skolsalar, utom bostadslägenheter;

i Bredsåtra är nybyggt ett skolhus för småskolan, med bostad för lärarinnan;

• Torslunda församling har nybyggt ett större skolhus, som i sig inrymmer tre skolsalar och bostäder för en lärare och två lärarinnor. Det äldre skolhuset, uppbyggt af sten, användes nu till alöjd-lokal;

i Kastlösa och Stenåsa äro ock uppbyggda ståtliga och väl inredda lägenheter för skola och lärare; det äldre skolhuset i Kastlösa användes för närvarande till lokal för småskola;

i Mortorp har genom tillbyggnad skolsalen i skolhuset vid kyrkan erhållit ett välbehöfligt ökad utrymme.

De nybyggda eller tillbyggda skollokalerne äro tillräckligt stora för barnens antal.

Det har understundom varit svårt nog att få vederbörande skolråd att iakttaga föreskriften i folkskolestadgans 54 §, hvarför jag ansett mig böra fästa Domkapitlets i Kalmar uppmärksamhet härpå. Påminnelse från Domkapitlets sida skedde genast i embetsbref till alla skolråden i inspektionsområdet.

Utom de redan färdigbyggda skolhusen, hafva vederbörande kyrkostämmor beslutat uppbygga under närmaste framtid:

ett större skolhus i Hosemo i stället för det ännu varande gamla och utdömda;

ett småskolehus i Karlslunda;

två dylika i Hagby;

ett eller tre i Våxtorp; ännu oviest, emedan här under några år pågått tvist om plats för skolhus, och om der skall uppföras ett större, med lokaler för både folk- och småskola, eller tre mindre skolhus. Saken är ännu icke afgjord i sista instansen;

ett större hus skall byggas i Vissefjerda för den ena roten i den del af församlingen, som tillhör Kronobergs län;

ett hus för folk- och småskola är beslutadt i Högby, och ett dylikt i Långlöt;

Vickleby och Repplinge har hvardera beslutat bygga nya småskolehus;

i Löt, der nuvarande skolhus icke är rätt lämpligt, isynnerhet med afseende på lärarens bostad, är beslut fattadt, att bygga en öfre våning, och skulle dermed vinnas tillräcklig bostad för lärare och lärarinna, samt en sal för småskolan.

Ehuru stora omkostnader blifvit nedlagda dels på nybyggnader, dels på tillbyggnader af skolhus, och nya kraf ställas på distrikten, der sådana byggnader äro beslutade, finnes ännu inom vissa församlingar stora behof af ännu flera eller ännu bättre skollokaler än der för närvarande befintliga.

Så behöfver Ljungby nya skolhus vid stationerna Ölfvingstorp och Gräsmo, der de gamla i alla hänseenden äro för ändamålet odugliga.

Samma förhållande är i S:t Sigfrid, och med skolhuset vid Arby kyrka.

I Vissefjerda äro alla skollokaler, ehuru uppbyggda under åren strax före denna inspektionsperiod, för små, och lemna icke utrymme för det stora antalet barn i rotarne.

I Thorsås och Gullabo är samma förhållande som i Vissefjerda, med undantag af de två skolhus, som under denna period blifvit nybyggda, af hvilka dock blott det vid Thorsås kyrka är mönstergildt.

En del församlingar använda ännu förhyrda skollokaler, mest för småskolan. Så finnes förhyrda lokaler till småskolor en i Hossmo, två i S:t Sigfrid, två i Arby, två i Karlslunda, två i Hagby, två i Söderåkra, två i Vissefjerda, en i Madesjö, två i Böda, en i Kalla, en i Persnäs, en i Alböke, tre i Köping, en i Repplinge, en i Gärdslösa, en i Runsten, en i Norra Möckleby, en i Glömminge, en i Sandby, en i Gårdby, en i Vickleby, en i Resmo, två i Mörbylånga, en i Hulterstad och en i Gråsgård. I flesta fall äro dessa förhyrda lokaler sådana, att de lemna allt öfrigt att önska, såväl med afseende på utrymme som ventilation och skolmöbler.

Inredningen i de nya skolhusen är i allmänhet tillfredställande. Det jag mest haft anmärka på är ljusfördelningen i skolsalarne. Den har icke alltid varit sådan den bordt vara. Folket vill ännu gerna hålla fast vid den gamla seden, att sätta så många fönster som möjligt på tre af skolsalens väggar, och besinna icke att för starkt och orätt anbragdt ljusflöde i skolrummet är — fast på annat sätt — lika skadligt för barnen och undervisningen, som ett för svagt.

Skolmöblerna äro ännu desamma i de flesta skolorna: långbänkens bokställ är ofta så smalt, att icke fullt tillräckligt utrymme lemnas för skrifboken, när skriföfningar företagas, eller är det så stupande, att det synes hardt när omöjligt, att bibringa barnen någon god handstil, dessutom ytterst olämpligt vid hvarje annan skolans läroöfning. I många af de nya skolorna, äfvensom i en del af de äldre, hafva tvåsitsiga pulpeter anakaffats, hvarigenom undervisningen i allo vunnit, och barnens trefnad blifvit tillgodosedd. Sådana pulpeter finnas i alla folkskolorna i Ljungby och Madesjö, i två skolor i Mortorp, i en skola

i Thorsås, i en skola i Vissefjerda samt i folkakolorna i Borgholm, Ventlinge och Ås. I Vickleby finnas fyrsitsiga pulpeter. I Oskar, Våxtorp, en skola i Söderåkra, en skola i Karlslunda finnas läsebord med stol, särskild för hvar barn.

I somliga skolor äro långbänkarna mycket skröpliga och ålderdomliga, samt vittna tydligt om att de tjenat ut, men tyckas ändå vara så kära för vederbörande, att alla förslag om anskaffande af nya, tidenliga, ehuru ifrigt påyrkade af mig, understödd af lärarne, likväl hittills på de flesta ställen ländt till ingen vidare åtgärd än, att skolrådet inom ett par församlingar begärt få ritningar till andra skolbänkar. Ritningar till passande pulpeter hade jag då öfversänt. Dessa sednare hafva det ohjelpiga felet i folkets ögon, att man icke, såsom på långbänkarne, kan packa tillsammans ett nästan obegränsadt antal barn; — om barnen vid undervisningen kunna fritt röra sig eller icke, det tages icke med i beräkningen.

Undervisningsmaterielen.

Under denna period hafva folkskolorna i allmänhet erhållit tillökning i sitt förråd af undervisningsmateriel. I en och annan skola saknas väl ännu naturhistoriska planscher, men i allmänhet hafva skolråden på min uppmaning varit villiga att anskaffa hvad som behöfts. Icke allestädes har dock den befintliga materielen varit väl vårdad, hvilket vanligen berott på lärarens bristande tillsyn och ordningssinne, eller insigt om rätta sättet att förvara materielen under ferierna, då den mest tager skada af fukt, sol eller dam.

Undervisningen.

Af inspektionsområdets 156 skolor äro 78 folkskolor och 78 småskolor. Endast 5 skoldistrikt sakna ännu småskolor såsom underlag för folkskolan. I småskolan sysselsättas barnen vanligen två till tre år, i folkskolan tre till fyra år. Småskolornas kurs är i distriktens fasta skolor tvåårig, i de flyttande merendels treårig. Folkskolan är i regeln indelad i fyra årsklasser. De folkskolor, som icke hafva småskolor till underlag, arbeta på två afdelningar med undervisning på olika tider, så att småskolans barn undervisas fyra månader under sommaren och folkskolans fyra månader under vintern.

Ända tills de nya reglementena blefvo fastställda, hade jag öfverallt, med blott två eller tre undantag, haft anledning att anmärka

bristen på bestämda lärokurser för skolans klasser. Om man också tänkt sig ett mål, hvartill skolan borde sträfvat, så var vägen till målet icke tydligt utstakad. Nu deremot äro kurserna för hvarje klass bestämda, och der de noga följas, vinner undervisningen mycket i fasthet och säkerhet.

Ordningen för läroämnenas inträde i undervisningen har i alla skolorna bestämdts med hufvudsaklig hänsyn till normalplanen. Början sker med innanläsningsöfningar, vare sig efter skrifläse- eller bokstafverings-metoden, samt biblisk historia, hufvudräkning och skrifning. Detta i småskolans två årsklasser. I folkskolans lägsta klass inträda katekes och frihandsteckning såsom nya läroämnen, i andra klassen geografi och naturlära, i tredje klassen historia och geometri, i fjärde klassen tillkommer icke något nytt läroämne.

Undervisningen, såväl i små- som folkskolan, börjar hvarje dag med sång, bön och bibelläsning. Bönen förrättas af läraren, sedan en eller annan vers af svenska psalmboken blifvit afsjungen. Vid bibelläsningen i småskolan har jag tillrådt lärarinnan, att sjelf uppläsa det stycke, som för dagen läses, emedan, åtminstone i början af läsåret, läsningen skulle blifva alltför staplande, om barnen sjelfva skulle uppläsa det. I folkskolan har jag funnit att understundom läraren, understundom ett af barnen, och understundom flere af de sednare uppläsa bibeltexten, hvarefter den, kort och enkelt, af läraren förklaras medelst utfrågning. I flera skolor har jag haft tillfälle att med synnerlig tillfredställelse afhöra dessa bibellektioner.

Med afseende på undervisningsättet i allmänhet, söka lärarne och lärarinnorna tillämpa de metodiska anvisningar, som äro dels gifna i normalplanen, dels blifvit dem meddelade vid inspektionerna. Jag anser det icke tjena till mycket, att här ingå i enskildheter, utan tror det för ändamålet vara nog att nämna, att den mekaniska och andefattiga undervisningen numera icke förekommer i mer än en eller annan skola, der lärarne synas ega mindre begåfning för lärarekallet och dessutom äro liknöjde. I alla öfriga skolor bemöda sig lärarne och lärarinnorna att, efter hvars och ens särskilda anlag, genom en lefvande, och så mycket som möjligt, underhållande behandling af läroämnen, väcka barnen till intresserad sjelfverksamhet.

Hvad undervisningen i de särskilda läroämnen beträffar, så gäller hufvudsakligen ännu detsamma, som i min sednaste inspektionsberättelse blifvit anfördt, helst några få år icke kunna medföra så väsendtliga förändringar i detta hänseende.

Under perioden har undervisning i slöjd lemnats åt gossar vid skolorna i Halltorp, Betekulla, Harby, Ljungby, Vassmolösa, Ölfvings-torp, S:t Sigfrid, Borgholm och Torslunda. I dessa skolor undervisas

de äldre barnen minst fyra timmar i veckan, till det mesta i snickeri och svarfning samt i förfärdigande af ståltrådsarbeten. Flickorna hafva erhållit undervisning i qvinnoslöjd vid skolorna i Madesjö, Rismåla, Brånahult, Sigislaryd, Ruskemåla, Lindås, Örsjö och Agebo samt Ljungby, Harby, Vassmolösa, Ölfvingstorp, Florhult och Borgholm. I dessa skolor hafva barnen minst fyra timmar hvarje vecka undervisats i sömnad och stickning.

Till understödjande och befordrande af undervisning i slöjd i skolorna har Södra Kalmar läns landsting och hushållningssällskap årligen anslagit medel, hvilka på vissa villkor hållas de resp. skoldistriktet till handa af en af nämnda korporationer tillsatt slöjdkomité.

Fortsättningskolor hafva funnits endast i Borgholm, Hagby, Gullabo och Ljungby skoldistrikt.

Anteckningsböckerna.

Sådana finnas nu öfverallt i både små- och folkskolorna, såväl för de dagliga anteckningarna som för de anteckningar, som böra framläggas vid examina. Hufvudmatrikel finnes ock i alla skoldistriktet, och föres på tillfredställande sätt.

Öfningsmöten.

Sju sådana möten hafva hållits under nu förflutna period, nemligen vid skolorna i Arby, Segerstad, Lindås, Vissefjerda, Alböke, Mörbylånga och Söderåkra. Sedan dessa möten börjats med bön och bibelläsning, har undervisningsprof aflagts af två eller tre lärare, dels i folkskolans, dels i småskolans läroämnen, hvarefter samtal hållits om några undervisningen eller skolans ordning tillhörande angelägenheter.

Dessutom har jag, då jag ansett sådant vara behöfligt, i synnerhet de sednare åren, vid inspektionen tillkallat närboende lärare och lärarinnor för gemensam öfverläggning om skolans bästa. Dessa möten hafva alltid varit flitigt besökta, och synas vara af lärarne omfattade med synnerlig kärlek.

Tillsyn öfver skolorna.

Tillsynen öfver skolorna utöfvas inom hvarje skoldistrikt af skolrådets ordförande och ledamöter, i en del af de större församlingarna biträdde af tillsatte särskilde tillsyningsmän.

Med få undantag hafva pastorerna varit de, som egentligen brutit bana för skolan, och hafva de sedan dess varit skolans mest nitiske befrämjare. Om icke de, begagnande sin ställning och sitt inflytande hos allmogen, hvars motvilja mot skolan för icke så synnerligt lång tid tillbaka var nästan allmän, med ett nit, som icke af några hårda och obilliga dommar lät sig förryckas, tagit sig saken an, så skulle inspektörernas arbete, om än aldrig så tråget, för det mesta blifvit resultatlöst och skolans ståndpunkt varit en helt annan än den nu är.

Skolrådets ledamöter väljas i allmänhet så, att åtminstone någon sådan finnes för hvarje skolrote, på det läraren i dem må hafva ett stöd, ej alltför aflägsset från skolan. I de större församlingarna väljas dessutom efter behof tillsyningsmän, hvilka med skolrådets ledamöter inom roten dela omsorgen om skolans ekonomi, såsom inköp af ved, ombestyrande af mindre reparationer af skolhusen m. m., tillse att barnen ordentligt bevista skolan, samt genom besök i skolan vaka öfver, att gifna föreskrifter iakttagas.

Ehuru i allmänhet skolrådets ledamöter och tillsyningsmännen icke gå i andra spår än som blifva dem anvisade, har jag dock alltid tyckt mig märka, att i samma mån skolrådets ordförande förmått med nit och kraft göra sitt inflytande på skolans angelägenheter mera gällande, detsamma efter någon tid återverkat på skolrådet, om hvars medlemmar man dessutom måste erkänna, att en och annan på ett utmärkt sätt fullgjort sitt åliggande, ett åliggande som, lönlöst som det är, kostar honom uppoffring af många arbetsdagar årligen. Att en del anse denna befattning som ett tvång det man, så snart som möjligt är, vill skaka af sig, är icke heller att undra öfver, isynnerhet som otack och misskännande ofta är den lön de erhålla, helst när deras pligt fordrar af dem, att tillhålla tredskande föräldrar att ordentligt och flitigt låta barnen bevista skolan.

Regelbundna skolbesök af skolrådets ledamöter ske visserligen högst sällan, men skolan besökes af dem alltid någon gång under läse-terminen, och nästan alltid är skolrådet mangrannt församladt vid skolans början och afslutning, samt vid inspektionerna, då jag under- rättat derom i förväg.

Madesjö den 1 Juni 1887.

G. H. Engström.

Stockholm 1887. Kongl. Boktryckeriet.

Berättelser om folkskolorna inom Carlstads stift

åren 1882—1886.

I.

Kils, Visnums, Elfdals, Nyeds, Fryksdals, Jösse och Gillbergs kontrakt.

På grund af derom lemnad föreskrift i gällande instruktion för rikets folkskoleinspektörer får jag härmed ödmjukeligen afgifva berättelse om folkskoleväsendet inom det mig anförtrorda inspektionsområdet för åren 1882—86.

I. Skoldistriktet.

Inspektionsområdet, omfattande sju kontrakt med en folkmängd af 237,494 personer, utgöres af 72 skoldistrikt. Inom Fernebo skoldistrikt har Persbergs gruffält för sitt skolväsende eget reglemente och egen styrelse, hvadan det på visst sätt utgör ett särskildt skoldistrikt. Ehuru Nysunds distrikt till omkring $\frac{2}{3}$ hör till Nerike, och Svanskogs distrikt med ungefär halfva sitt område hör till Daleland, upptagas dock båda dessa distrikt uti de årliga uppgifterna såsom helt tillhörande Värmlands län, alldenstund de härifrån utbekomma sina lönetillskott af allmänna medel. Såsom en oegentlighet kan ock nämnas, att en del af Rämmens skoldistrikt utgöres af en afsöndrad skogstrakt från Äppelbo i Dalarne, så att två af Rämmens skollokaler ligga inom sistnämnda landskap.

Vida betänkligare än dessa oregelbundenheter och i oroande grad menligt för skolväsendet är ett annat förhållande rörande distriktsindelingen, hvilket därför här torde förtjena ett utförligare omnämnande. Det förhåller sig nemligen så, att en del af inspektionsområdet för närvarande icke afgjort tillhör något skoldistrikt alls. Emellan Gustaf Adolfs skoldistrikt och Dalarne ligger ett kronohemman Stora Laggåsen, som intet fattigvårdsamhälle och intet skoldistrikt vill kännas vid.

Befolkningen, ursprungligen finnar, utgör omkring 140 personer med 25—30 barn inom skolåldern. Det har utrönts, att detta ganska vidsträckt hemman varit i förra tider antecknad såsom torplägenhet under Ekshärads prestgård, men sedermera »förklarats» vara kronohemman och enligt någon gammal reglering skattskyldigt till pastorn i Ny. Befolkningen förblef dock kyrkoskrifven i Ekshärad till dess Uddeholms bolag den 10 Dec. 1763 erhöi nödigt tillstånd att bygga kyrka och hålla kapellpredikant för sina underhafvande inom den skogsbygd, som nu utgör Gustaf Adolfs kapellförsamling. Enär från Stora Laggåsen var blott 1½ mil till Gustaf Adolfs nya kyrka, men omkring 5 mil till Ekshärad, träffades mellan presterekapet en öfverenskommelse, i kraft hvaraf Stora Laggåsens befolkning alltsedan 1784 varit inskrifven »på särskildt blad» i Gustaf Adolfs huförhørs- och kyrkobok och af kapellpredikanten derstädes betjenats med presterliga tjänster. Sålunda hafva detta hemmans invånare i öfver 100 år icke alla varit kyrkoskrifna i Ekshärad, och i Gustaf Adolf endast »på särskildt blad.» Anmärkas må, att ehuru under långliga tider Gustaf Adolf betraktats i alla öfriga afseenden som ett samhälle för sig, detta dock icke ännu är fallet i fråga om mantalskrifningen, utan räknas här fortfarande större delen till Ekshärad och återstående delen till Råda. Ehuru hitintills Gustaf Adolfs skoldistrikt visat stort tillmötesgående och medgifvit Stora Laggåsens barn att besöka dess skolor, så kan dock mycket snart detta medgifvande »så långt utrymmet räcker» helt upphöra, enär genom utvidgad rörelse vid Gustafsfors bruk och hytta flere inflyttningar egt rum, och af sådan anledning barnantalet inom roten under senare åren varit i ständigt stigande. Så värdefullt det nu omnämnda tillmötesgåendet än varit, hafva dock tid efter annan visat sig flere olägenheter deraf, att Gustaf Adolfs skolråd ju varit i saknad af all myndighet att, hvad Stora Laggåsen angår, utöfva någon verksam tillsyn öfver barnens skolgång. Korteligen, allt talar för behöfligheten af att detta tillstånd af så att säga »en stat i staten» måtte upphöra och att Stora Laggåsen, om ock möjligen rätteligen hörande till det aflägsna Ekshärad, snarast möjligt måtte lagligen införlifvas med Gustaf Adolfs skoldistrikt, hvarifrån allena kan förväntas en verksam tillsyn och vård öfver dessa fattiga barns skolgång och andra oundgängliga behof.

II. Undervisningsanstalterna.

1) Småskolor.

Vid inspektionsperiodens början funnos inom 68 skoldistrikt inalles 245 småskolor, af hvilka 33 voro fasta och 212 flyttande. Af dessa

hafva indragits: 2 i Hammarön, 1 i Nysund, 1 i Persberg, 1 i Gåsborn, 2 i Ölme och 1 i Lekvattnet; återstår alltså 237, hvartill komma följande under femårsperioden nyinrättade: 1 i Ransäter, 1 i Gustaf Adolf, 3 i Carlskoga, 2 i Kristinehamn, 1 i Filipstad, 4 i Fernebo, 1 i Brattfors, 2 i Våse, 1 i Elfsbacka, 1 i Fryksände, 1 i Lysvik, 1 i Arvika, 1 i Eda och 1 i Mangskog med tillsammans 21 nya lärarinnetjänster. Småskolornas antal skulle alltså vid utgången af år 1886 vara 258, hvilket ock motsvarar antalet lärare och lärarinnor, men i verkligheten äro småskolorna endast 251, enär det öfverskjutande antalet lärarinnor äro anställda vid fasta småskolor, som hafva mer än en lärarinna. Af de 251 småskolorna äro 46 fasta och 205 flyttande.

De skoldistrikt, inom hvilka småskolor icke finnas, äro Hammarön och Hvitsand, hvarest dock folkskolorna äro fasta, och den årliga lästiden fördelad mellan små- och folkskoleafdelningar, Södra Finnskoga, der under förra hösten läser fattats beslut om inrättande af två småskolor, samt Ny inom Arvika pastorat, om hvars behof af småskolor nedanför kommer att särskildt berättas.

Af de ambulerande småskolorna flytta 110 på två rotar 90 på tre rotar, 4 på fyra rotar och 1 på fem rotar. Vid en jämförelse med ställningen i detta afseende för fem år sedan befinnes den skedda förbättringen icke vara obetydlig.

Enligt fattade beslut tillkomma från och med 1887 följande antal nyinrättade lärarinnetjänster: 2 i Carlstads stadaförsamling, 1 i Grafva (beslutet härom gäller tillsevidare blott två år), 1 i Norra Råda, 2 (?) i Södra Finnskoga (beslutet härom är ej officiellt meddeladt), 1 i Norra Finnskoga, 1 i Elfsbacka, 1 i Östra Emtervik, 1 i Lysvik och 1 i Eda.

2) *Mindre folkskolor.*

Vid femårsperiodens ingång funnos 14 skolor af detta slag, hvaraf 2 fasta och 12 flyttande. Af dessa senare äro 2 indragna och ersatta med egentliga folkskolor, men deremot hafva fem nya tillkommit, nemligen 1 i Nyskoga, 1 i Gåsborn, 2 i Ölme — alla fasta — och 1 flyttande inom Arvika landsförsamling.

De sex fasta mindre folkskolorna sakna underlag af småskola och hafva den årliga lästiden fördelad mellan en småskole- och en folkskoleafdelning. Af de elfva flyttande skolorna, tillhörande nu omskrifna slag, flytta 8 på två rotar och 3 på tre rotar. Endast en af dem, hvilken delvis trädt i stället för en indragen folkskola inom Gunnarskog, har på ena roten småskola under sig. Hufvudsakligen af barnantalet inom roten plägar bero, huruvida barnen för terminen undervisas alla gemensamt, eller om afdelningar af barnen undervisas på olika tider. Förstnämnda anordning är dock den vanligaste. För

dessa flyttande skolor, helst dem på tre stationer flyttande, är icke heller lätt att gifva någon fastare anordning eller att i allt tillämpa närmare bestämmelser. Ofta saknas i dessa små rotar barn än för en klass, än för en annan. Läsordningen måste lämpa sig derefter. Ofta måste ock öfverlemnas åt lärarens eller lärarinnans mer eller mindre goda gehör att på bästa sätt lotsa sig fram mellan å ena sidan önskvärd grundlighet och å andra sidan de föreskrifna lärokursernas längd. Oftast är det grundligheten, som får stå tillbaka. Dock sker äfven jemkning med lärokurserna i så måtto att i icke mindre än 13 af de mindre folkskolorna saknas, ehuru ofta i strid mot reglementena, undervisning i ett eller flere af ämnena geometri, teckning och gymnastik, dock endast uti en skola alla tre ämnena. Geometri saknas på läsordningen i 10 skolor, gymnastik i 5 skolor och teckning i 4 skolor. Öfriga läroämnen med naturligt undantag af slöjd och trädgårdsskötsel, förekomma i alla mindre folkskolor. Dessa skolor äro samtliga belägna i aflägnare och glesare befolkade trakter med undantag af en inom Gunnarskog.

Sannolikt kommer fasta mindre folkskolan inom Rämmen att snart förvandlas till egentlig folkskola.

3) *Folkskolor.*

Från 70 fasta och 177 flyttande har under denna period antalet folkskolor ökats till 88 fasta och 173 flyttande. Vid Persberg har en ordinarie läraretjänst vid innehafvarens afgång blifvit indragen; likaså en biträdande lärarinnetjänst inom Rämmen och en folkskola i Gunnarskog. Deremot hafva inrättats inom Carlstads stadsförsamling 1 ordinarie lärarinnetjänst, i Ransäter 2 nya folkskolor, i Hammarön 2 dito, i Norra Råda 1 dito, i Gustaf Adolf 1 dito, i Dalby 1 dito, i Carlskoga 1 dito, i Kristinehamn 1 ordinarie läraretjänst, i Varnum 1 folkskola, i Nysund 1 dito, i Fernebo 2 dito, i Rämmen 1 ordinarie lärarinnetjänst, i Vase 1 folkskola, i Sunne 1 dito och i Mangskog 1 dito eller tillsammans 18 nya lärare- och lärarinnetjänster.

Af de 88 fasta skolorna äro 76 försedda med blott en lärare eller lärarinna och 12 med 2—4 lärare eller lärarinnor; och af de 173 ambulerande skolorna flytta 145 på två rotar och 28 på tre rotar. Antalet fasta folkskolor har under femårsperioden ökats med 18; antalet på två stationer flyttande har ökats med 14, hvaremot de på 3 stationer flyttande minskats med 18. Hela tillökningen i dessa skolors antal utgör alltså 14. Till förminskning af antalet skolor, som flytta på 3 stationer, har ock tjänat rotereglering och rotesammanlagning inom Stora Kil, Alster, Lungsund och Bogen.

I de 12 fasta skolorna med 2—4 lärare eller lärarinnor undervisas alla barnen gemensamt under hela den årliga undervisningstiden. I de 76 skolorna med blott en lärare eller lärarinna är förhållandet det-samma i blott 8 skolor, i 4 skolor undervisas alla barnen tillsammans en del af lästiden, men äro ock under några månader af året indelade i två afdelningar, som undervisas på olika tider. De öfriga skolorna af detta slag hafva barnen helt och hållit delade i två afdelningar. I 19 skolor är denna anordning vidtagen på den grund att småskola saknas, och i de återstående 45 skolorna är samma anordning nödvändig med anledning af för stort barnantal för samtidig undervisning af samma lärare. Af de 145 mellan två stationer flyttande skolorna hafva 134 oafkortad half årlig undervisningstid med samma barn på hvarje rote, ehuru särskild småskola saknas i ena, helt lilla roten i 3 af dessa skolor, och i båda, alldeles icke små rotarne i 5 skolor (3 inom Södra Finn-skoga och 2 i Ny). I 5 skolor måste ena rotens barn för sin talrikhets skull delas i två på olika, sammanhängande tider undervisade afdelningar, och i en annan folkskola eger samma fördelning rum med den ene rotens barn af den anledning att särskild småskola saknas. Vid en skola åter är barnantalet så stort inom båda rotarne, att man nödgats fördela barnen i två afdelningar på hvardera stationen och genom öfverläsning förlänga terminerna så långt som möjligt. I de återstående 4 folkskolorna af ifrågavarande slag, alla inom samma skoldistrikt, har anordningen väcklat, enär småskolorna varit för få att ombesörja den förberedande undervisningen, hvidan folkskoleläraren tidtals måst undervisa äfven en småskoleafdelning, än några veckor vid terminens början, än hvarannan dag under nästan hela terminen.

De 28 på 3 stationer flyttande skolorna hafva alla underlag af småskola på hvarje rote, och är den årliga lästiden, som i dessa skolor vexla mellan 8 och 10 månader, i det närmaste lika fördelad mellan rotarne. Talrikast förekomma sådana skolor inom Jösse kontrakt, der det finnes 11 af detta slag; dernäst komma i ordningen Nyeds och Gillbergs kontrakt med 6 inom hvardera kontraktet. Elfdals och Fryksdals kontrakt hafva hvardera 2 och Kils kontrakt 1. Oaktadt utsigten att helt blifva qvitt denna föga lämpliga skolform icke är stor, så har dock förminskningen af dessa skolors antal under det senaste decenniet varit betydlig, enär 1876 års uppgifter uppvisa 75 sådana skolor inom detta inspektionsområde mot 28 vid 1886 års utgång.

Enligt vederbörligen fattade beslut ökas år 1887 lärarekrafterna vid folkskolan inom följande skoldistrikt: Carlstads stadsförsamling: en 5:te lärare, Stora Kil: en biträdande lärarinna, Grafva: en 5:te och en 6:te folkskola för tills vidare två år, Carlskoga: 2 examinerade lärarinnor för tills vidare ett år, Östra Emtervik: en 3:dje folkskola och Eda: en

5:te folkskola. Inom Boda är ock under år 1886 fattadt beslut om inrättande af en välbehöffig 3:dje folkskola, men tjensten skall ej ansås ledig förr än efter nuvarande klockares afgang, då, enligt verkstald reglering, »en icke ringa utgift mot den nuvarande inbesparas på klockarlönen», och beslutet kan verkställas, »utan att församlingen ytterligare betungas.»

4) *Fortsättningsskolor.*

Vid 72 folkskolor, 45 fasta och 27 flyttande, finnes ordnade fortsättningsskolor inrättade. Deras antal utgjorde vid förra femårsperiodens slut 51, hvaraf några få voro förbundna med skolor flyttande på 3 stationer, men hvilka måst tills vidare indragas, enär den bärande grunden befunnits vara allt för svag. Sju af de nuvarande hafva sin läsetid — 6 veckor — helt förlagd inom de föreskrifna 8 kalendermånadernas årliga läsetid. Sex af dessa sju ställa sig till noggrann efterrättelse föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, men den 7:de har i så måtto något afvikit från dessa bestämmelser, att den på läseordningen medtagit flera ämnen än hvad åberopade nådiga kungörelse upptager. Önskingar i enahande rigtning hafva visserligen låtit sig förnimma äfven från andra håll, men hvad angår fortsättningsskolor, som åtnjuta statsbidrag — alla utom de nämnda sju —, så har jag icke känt mig hvarken böjd eller berättigad till något slags medgifvande gentemot sådana önskingar, utan har i stället föredragit att der det någon gång ej kunnat undvikas, låta skolan indragas. Deremot har jag ansett mig oförhindrad att för min del medgifva, att i sju fortsättningsskolor icke någon undervisning förekommer i Svensk Historia och Naturkunnighet.

Samtliga fortsättningsskolorna äro belägna inom 18 skoldistrikt; alltså saknas denna så viktiga länk i undervisningsanstalternas kedja i icke mindre än 54 skoldistrikt eller $\frac{3}{4}$ af deras hela antal. Jemför man med hvarandra antalet skolområden med och utan fortsättningsskola, så blir proportionen ungefär densamma. Visserligen finnas på ett och annat ställe vidtagna andra anordningar, som skulle erbjuda tillfälle för åttlydnad af § 5 mom. 1 i Kongl. folkskolestadgan, men erfarenheten visar, att de gamla formerna för fortsatt undervisning icke fått något nytt lif genom åberopade lagrum der man icke tillämpat mom. 2 i samma paragraf. Det stannar i bästa fall vid en mer eller mindre omfattande repetition af det genomgångna, utan att det dock vill rätt lyckas att »underhålla redan förvärfvade kunskaper», långt mindre att »deruti ytterligare förkofra sig». Flertalet gällande reglementen, deribland några af nyaste datum, nämner ej ett ord om fortsatt under-

visning. I minst halfva antalet af de skoldistrikt, som sakna fortsättningskola, skulle i flera eller färre af skolområdena sådan skola vara till stort gagn.

5) Högre folkskolor.

Förra berättelsen hade att omförmåla, att den högre folkskolan i Carlskoga hade fått inflytta uti en för dess räkning uppförd ljus, rymlig och prydlig lokal. Man hade då anledning tro, att denna skola slagit djupa rötter i folkets tillgifvenhet, och dock är nu dess historia redan afslutad. Den föll vid första anfallet, om genom öfverrumpling är ej lätt att säga. Emellertid hände sig vid extra ordinarie kyrkostämman den 12 November 1882, att efter någon stunds öfverläggning blef kyrkostämmans beslut »att högre folkskolan i Carlskoga skulle indragas». Protokollet upplyser äfven om, att de närvarande skolrådsledamöternas flertal tillstyrkte indragningen på den grund att elevernas antal allt mer minskades och att fortsättningsskolorna ansågos i viss mån kunna ersätta den högre folkskolan, samt att för kyrkostämman upplästes en skrivelse, som gick derpå ut, att den högre folkskolan icke medförde någon nytta för den arbetande befolkningen, utan endast vore en skola för herremännens barn.

Den högre folkskolan i Sunne har under femårsperioden varit i verksamhet efter oförändrad plan. Under sist afslutade läsår voro 17 lärjungar inskrifna, hvaraf 10 voro under 15 år. Omkostnaderna för skolan under sista kalenderåret utgjorde tillsammans 1,959 kronor 90 öre, hvaraf 1,200 kr. erhöles i statsbidrag till lärarens aflöning.

6) Slöjdskolor.

a) För flickor. Den i förra berättelsen omnämnda fristående slöjdskolan i Ransäter är fortfarande i verksamhet under fru pastorekan Edéns omvårdnad och öfverinseende samt är förlagd under olika år än i en än i en annan del af församlingen. Äfven i Carlskoga kyrkoby är på den enskilda välgörenhetens väg en slöjdskola inrättad. Försedda med särskilda lärarinnor i qvinlig slöjd äro folkskolorna i städerna samt vid Persberg, Nordmarksbyttan och Lesjöfors. I Arvika köping och på några få andra ställen meddela småskolelärarinnorna slöjdundervisning åt företrädesvis folkskolans flickor, en anordning, som skulle så småningom kunna blifva rätt allmän, sedan slöjdundervisning nu meddelas eleverna vid småskolelärarinneseminariet i Carlstad. Vid Bofors undervisas i qvinlig slöjd af skollärarens hustru och vid några få skolor af ordinarie folkskolelärarinnor. I Nedre Ullerud och Nysund

hafva närboende fruntimmer af intresse för den goda saken och utan all ersättning välvilligt åtagit sig att handleda barnen i qvinliga handarbeten. Flera till folkskolan hörande flickor hafva dessutom deltagit i de slöjdkurser, som på Kongl. hushållningssällskapets föranstaltande hållits af kringresande lärarinnor på åtskilliga ställen inom inspektionsområdet.

b) *För gossar.* De i förra berättelsen omnämnda slöjdkurser, hvilka på Kongl. hushållningssällskapets försorg hafva af två kringresande slöjdlärare hållits på skilda orter inom inspektionsområdet, hafva äfven de år, som denna berättelse afser, fortgått, och hafva både folkskolebarn, och äldre ungdom uti desamma deltagit. I stället för de under förra femårsperioden här i Carlstad anordnade öfningskurserna för folkskolelärare har hushållningssällskapet under dessa sista åren understött ett icke obetydligt antal skollärare för genomgående af de så välgörande slöjdkurserna vid Nääs slöjdsseminarium. Ökad intresse för slöjden och vidgade insigter i slöjdens pedagogiska betydelse och ändamålsenliga anordning, att nu icke tala om den vunna handfärdigheten, hafva dessa lärare särdeles allmänt hemfört från det dem alla kärt vordna Nääs.

De folkskolor, som på läsordningen kunnat införa slöjden såsom ett nytt läroämne, hafva ock till antalet årligen ökats. År 1881 utgjorde de 30, och år 1886 hade deras antal stigit till 105, fördelade på 38 skoldistrikt.

Om ock folket i allmänhet har mindre syn för skolslöjdens pedagogiska betydelse, så har dock, som synes, den lättare insedda praktiska nyttan varit en tillräcklig häfstång att under en jämförelsevis kort tid bana väg för detta nya ämne. De uppoffringar, som dess införande kräft, hafva icke ofta varit särdeles stora, och mången gång har den enskilda offervilligheten trädt i den kommunalas ställe. Särskildt förtjena många skollärare det tacksammaste erkännande för sin villighet att på egen bekostnad anskaffa erforderliga verktyg och att mot en ringa ersättning åtaga sig denna tillökning i arbete.

7) *Enskilda skolor.*

Af de två i förra berättelsen omnämnda enskilda folkskolor, som inordnats i sina skoldistrikts allmänna skolväsende har under förra året skolan vid Carledals bruk öfvertagit af skoldistriktet. Återstår alltså endast den af donerade medel underhållna skolan vid Toraby inom Fryksände. Af befintliga barnhem, som lemna skolundervisning inom anstalten, har endast det inom Alster blifvit under de sista åren en och annan gång besökt, och har allt hvad jag vid dessa besök kunnat

iakttaga, tydt derpå, att de intagna barnen här hafva ett godt hem. — Af de många söndagsskolorna torde endast ett fåtal göra skäl för namnet skola. De afse väl i allmänhet mera att bereda barn tillfällen till uppbyggelse än att meddela dem egentlig undervisning.

Slutligen må rörande

8) Sockenbiblioteken

antecknas, att »föreningen för nyttig folkläsnings» fortfarande understödjer och genom sin sekreterare vägleder och biträder vid inköp af nya böcker, hvarvid den genom Kongl. Ecklesiastikdepartementet meddelade »anvisning på böcker, tjenliga för sockenbibliotek» rådfrågas. I än flere skoldistrikt har boksamlingen fördelats på olika trakter och uppdrag lemnats åt folkskolelärarne att förestå hvar sin filial af biblioteket. Det råder en viss osäkerhet, huruvida skolrådet eller kommunalnämnden är den myndighet, som rättsligen bör utöfva tillsynen öfver sockenbiblioteken och i första hand vårda sig om dess behof. Der den sistnämnda myndigheten fått den mest framskjutna ställningen i detta afseende, försvåras emellertid inspektörens medverkan.

Af många utlåningsjournaler skulle man kunna få den föreställningen, att läslusten hos vårt folk märkbart aftagit. Frågar man något närmare efter, huru sig härmed förhåller, får man oftast höra, att folket nu långt mera än förr har sina tidningar, som ej blott upptager en god del af dess lediga tid utan ock förtager lusten för gedignare läsning. Om ock denna förklaring icke angifver mer än en af flere samverkande orsaker till sockenbibliotekens förminskade användning, så bör den dock, såsom psykologiskt grundad och af erfarenheten bestyrkt, tillmätas en icke ringa betydelse, då man tillika erfar, att redan barnen i folkskolan någon gång tillgripa sina sparpenningar för att prenumerera på hvad hufvudstaden eger sämst i tidningsväg. Tillräckligt sorgliga i sig sjelfva blifva sådana företeelser än mer ödesdigra, när de göras till anklagelsepunkter mot skolan sjelf, såsom lätt och allt för lätt kan hända.

III. Skolreglementena.

Vid femårsperiodens början funnos för 62 skoldistrikt nya, under åren 1880 och 1881 vederböriligen fastställda reglementen, hvaremot inom återstående 10 distrikt endast funnos föråldrade, i flera afseenden icke tillämpliga reglementen. Dessa senares antal har nu nedgått till fyra. Södra Finnekoga, Arvika landsförsamling, Köla och Brunskog hafva väl, äfven de, insändt reglementsförslag, men hvilka på grund af de

föreslagna lärarekrafternas otillräcklighet icke vunnit sökt stadfästelse. Om man och inom dessa fyra skoldistrikt vid anordningen hufvudsakligen låter bestämma sig »efter sig företeende omständigheter och behof», så torde dock särskildt lärare och lärarinnor bjuda till att, så långt sig göra låter, tillämpa de nya, till normalplanen sig anslutande reglementsförslagen. Bristen på gällande, tillämpligt reglemente har dock med sig olägenheter af mer än ett slag och har upprepade gånger blifvit påpekad.

De nya reglementena hänvisa till normalplanens lärokurser och ansluta sig i sina öfriga bestämmelser temligen noggrannt till det normalförslag, som af Domkapitlet i November 1879 tillställdes skolråden. Der skolväsendet blifvit ändamålsenligt ordnad, hafva och reglementenas bestämmelser visat sig lämpliga och tillämpliga, men mångenstädes har skolan ännu icke nått den utveckling och ståndpunkt, som reglementet liksom förutsätter. Dock är antalet af dessa skolor årligen i aftagande.

Hvad vidkommer den noggranna efterlefnaden af gällande reglementen, så måste beklagas, att densamma mångenstädes lemnat mycket öfrigt att önska. Den alltför långa tid, hvarunder de föräldrade reglementena varit gällande utan att kunna eller ens böra tillämpas, tyckes hos både skolråd och lärare hafva efterlemnats en viss vana att vid sina göranden och låtanden åsidosätta gällande föreskrifter. Vid de årliga berättelsernas afgifvande har jag derföre allt för ofta haft anledning att anmäla, huruom än i ett än i ett annat afseende gällande bestämmelser icke vunnit tillämpning, och har Hög. Domkapitlet uti embetsmemorial städse förståndigat skolrådets ordförande vaka deröfver att reglementena noggrannt efterlefnas i alla delar. En sådan allmän erinran lemnades med anledning af berättelsen för år 1882. Efter granskningen af följande årets berättelse framhåller Domkapitlet 1) att föreslagna ändringar i reglementet icke få tillämpas, förrän de blifvit vederbörligen stadfästade; 2) att skolråden hafva enligt reglementena skyldighet att anskaffa lämpliga lokaler för småskolorna, så att icke, såsom stundom inträffat, lärarinnan vid terminens början måste vandra från stuga till stuga för att efterhöra, om och hvar hon möjligen kan få slå sig ned med sin skola; 3) att skolråden måtte på lämpligt sätt ordna med vedhållningen vid skolorna, när vid en del småskolor undervisningen upprepade gånger måst inställas af brist på ved, och vid andra skolor vedhållningen stundom måst föresiggå på så sätt, att barnen under middagrasten sändts till skogen att hopsamla ris och qvistar; 4) att här och der förmärkts, att småskolornas årliga läsetid blifvit fördelad på flere stationer än reglementet medgifver och 5) att skolrådets ordförande ofta underlåta att hålla föreskrifven fullständig förteckning på alla till

skoldistriktet hörande och i skolåldern varande barn. I min berättelse för nästföljande år (1884) hänvisades, rörande efterlefnaden af gällande reglementen, till nästföregående berättelse, framhölls bristen af gällande, nya reglementen inom namngifna distrikt, och under återopande af Chefens för Kongl. Eklelesiastikdepartementet cirkulär den 4 December 1884 påpekades, hurusom många af våra reglementen bestämde den årliga undervisningstiden till $34\frac{1}{2}$ veckor, och årsuppgifterna från åtskilliga skolor angåfvö lästiden för år 1884 till blott 34 veckor, af hvilka båda anledningar anhölls, det Högst. Domkapitlet tacktes uti dess embetsmemorial bringa till presterskapets kännedom och förståndigande, att den årliga lästiden i såväl små- som folkskolorna bör utgöra minst $34\frac{1}{2}$ veckor, varande ett misstag eller en försummelse härutinnan desto betänkligare, som härigenom hela statsbidraget kan äfventyras.

Det skall icke nekas, att under de allra senaste åren omförmälda missförhållanden flerstädes blifvit af vederbörande påaktade och åtminstone i någon mån afhjelpna. Önskligt vore, att reglementena mera allmänt trycktes och utdelades bland folket och derigenom blefve bättre kända än hvad hitintills varit fallet, då äfven många skolrådsledamöter sakna kännedom om hvad både folkskolestadga och reglemente innehålla. Särskildt vore detta af vikt på sådana ställen, der befolkningen visar trots mot reglementet och helt framt svarar skolrådets ordförande: »vi stå under allmän svensk lag och bry oss icke om några hemmagjorda sockenlagar». Folket finge då åtminstone se, dels att den muntliga tillsägelsen noga öfverensstämmer med den så kallade »sockenlagen», — och det tryckta ordet har nog ännu kvar icke så litet af sin gamla myndighet — dels ock att denna lag är faststeld af en högre myndighet än den stundom ringaktade sockenmyndigheten.

IV. Skolbarnen.

Enligt skolrådets för år 1886 lemnade uppgifter funnos vid årets slut 40,309 barn mellan 7—14 år, hvaraf undervisats i folkskolor 22,900, i mindre folkskolor 754 och i småskolor 11,906 eller tillsammans 35,560, hvartill väl ock utan större misvisning kunde läggas 574 barn, som undervisats i likartade skolor utom deras egna distrikt och väl till allra största delen besökt skola inom inspektionsområdet. Medräknas öfver- och underåringar samt barn från främmande distrikt, så utgör hela antalet barn, som under året undervisats i omnämnda skolor, enligt samma uppgifter, 38,380. Vid sista inspektionen, enligt då tillgängliga uppgifter, inskrifna barn voro 36,762. Till förklaring af skillnaden kunna visserligen flere omständigheter anföras, hvilka hvar på sitt sätt

och i sin mån bidragit till densammas uppkomst, men det tyngst vä-
gande skälet är tvifvelsutan den opålitlighet och ofullständighet, som
ofta vidlåder förteckningarna öfver barnen, och kan denna brist icke
afhjelpas med mindre än att skolrådets ordförande mera allmänt än
hittills förer en ordentlig så kallade liggare, hvaruti, enligt med upp-
gifterna Lit. B öfverensstämmande formulär, noggranna anteckningar
göras öfver alla i skolåldern varande barn.

Vid sista inspektionsbesöken funnos af de 36,762 barnen 16,304
närvarande, hvilket utgör 44,35 procent.

Olikheten i detta afseende kontrakten emellan framgår af följande
tabell:

Kils	kontrakt	5,380	inskrifna	och	2,511	närvarande	=	46,86%
Elfdals	»	3,675	»	»	1,593	»	=	44,71%
Visnums	»	5,403	»	»	3,125	»	=	57,88%
Nyeds	»	7,085	»	»	3,488	»	=	49,21%
Fryksdals	»	6,083	»	»	2,398	»	=	39,43%
Jösse	»	5,859	»	»	1,988	»	=	33,93%
Gillbergs	»	3,277	»	»	1,203	»	=	36,65%

Om ock skolgångens större eller mindre jemnhet inom de olika
kontrakten utöfvat något inflytande på procenttalet, så är dock den
hufvudsakliga anledningen till den icke ringa olikheten att söka uti den
bättre eller sämre organisationen. Såsom uti ett annat sammanhang
redan är anmärkt, är den årliga lästidens tredelning allmänna inom
Jösse och Gillbergs kontrakt.

Summan af de barn, som uppgifvas såsom undervisade i hemmet,
är städse för hög. För år 1886 äro här antecknade 805 barn, af hvilka
helt visst det vida öfvervägande antalet utgöres af sådana, företrädesvis
sjuåringar, som rätteligen bort upptagas bland dem, som under året
saknat undervisning.

Af de barn, som under år 1886 saknat undervisning, uppgifvas 789
hafva aflagt afgangsexamen från folkskolan, 272 hafva varit förhindrade
af sjukdom eller naturfel, 606 hafva varit borta af annan anledning:
om 744 saknas uppgifter. Ännu har nog icke lyckats att fullt
öfvervinna den oegentligheten, att bland de här uppgifna utexamine-
rade barnen inräknats en del öfveråringar, icke heller att en del vid
döfstummeanstalt intagna barn upptagits såsom hafvande saknat under-
visning. Af de med sjukdom eller naturfel behäftade barn äro icke
få sinnesslöa, och utgör det ett mål för någras sträfvanden och fleres
önskningar att inom länet få till stånd en uppfostrings- och vårdanstalt
för sådana barn. Utan att träda grannlagenheten för när torde herrar
kyrkoherden Martinson och landshöfdingen Vidmark kunna nämnas
såsom kraftiga initiativets män i sådant syfte. Den förre har samlat

värdefulla uppgifter, och den senare är sysselsatt med insamling af de för ändamålet icke mindre nödiga medlen.

Anledningen till, att om så många barn uppgifter saknas, är tydligen den, att de med sina föräldrar vistas utom skoldistriktet. Tid efter annan får man dock förnimma, att många sådana barn under tiden saknat all undervisning. Återkomna om några år till det egna distriktet befinnas de vid 15, 18 ja 20 års ålder sakna all skolbildning. Iakttoges bättre föreskriften, att personer böra skrivas, der de vistas, så skulle mycket vara vunnit. Så länge den seden får fortfares, att der en fattig familj en gång fått hemortsrätt, der förblir den ock skriven, hvar den än må vistas, så behöfver en familj blott flytta öfver sockengränsen för att i och med detsamma hafva satt sig i säkerhet mot *all* tilleyh öfver barnens skolgång. Der de äro skrifna betraktas de som obefintliga, och der de vistas, anses de af vederbörande skolmyndigheter såsom främlingar, mot hvilka man, hvad barnens undervisning angår, anser sig sakna all pligt och all rätt att något göra, derest icke föräldrarna sjelfva anhålla om att få sända sina barn till skola, hvilket väl ytterst sällan förvägras.

I den mån skolorna i yttre och inre afseende vunnit en bättre anordning, hafva ock barnens kunskaper vunnit både i omfång och grundlighet. Allmänt gå barnen gerna till skolan, och berodde skolgången endast på dem, skulle den säkerligen vara synnerligen god. Lika allmänt tyckas väl icke barnen hafva rätt uppfattat sitt ärende till skolan, utan förmärkes nog ofta hos dem dufvenhet och likgiltighet; dock får man väl ofta skriva barnens bristande sjelfverksamhet inom skolan på lärarens räkning. Om barnens uppförande lemna lärarne oftast goda vitsord och endast på få, företrädesvis mera befolkade platser hafva anmärkningar af svårare beskaffenhet låtit sig förspörja.

V. Folkets förhållande till skolan.

Svenska folkskolans historia utvisar en gradvis skeende utveckling af vårt folkakoleväsende. Steg för steg har det nått sin nuvarande ståndpunkt. Samma väg är nog allt fortfarande den, som bäst öfverensstämmer med folkets lynne, både då det gäller folket i stort, och då det gäller den enskilda sockenmenigheten. I allmänhet torde de icke vara synnerligen många som lysa till, om någon enstaka röst vill måna till reträtt; hvad man har, är man, åtminstone genom vanan, fast vid, och det hör snart till det, som »skall så vara». Ännu går en djup ådra af konservatism genom allmogens lif, hvilken delar all konservatismens både starka och svaga sidor. Stor är därför ock den be-

tänksamhet, hvarmed mera betydande förelag till förbättringar i skolväsendet mottagas både i skolråd och i kyrkostämmor. Begär man för mycket på en gång, får man vanligen intet; det har erfarenheten mer och mer lärt mig. På stor hänförelse för förslag, som kräfva ökade utgifter, får man ej räkna, allra minst om dessa utgifter äro nära förestående. Äskade förbättringar t. ex. för år 1887 beviljas lättare på en stämman under år 1884 eller 1885 än under år 1886. Tålmod får man visa helst under tider sådana som de närvarande, då de ekonomiska förhållandena mångenstädes äro ganska bekymmersamma. Att folkmängd och barnantal aftager, och att fattigdom och fattigvårdstunga tilltager, det får man ofta höra och till någon del äfven se bekräftadt. Under sådana förhållanden må med tacksamhet erkännas, att det tillmötesgående och den beredvillighet flere kyrkostämmor visat icke varit ringa.

Ur en helt annan jordmån uppväxt än den omtalade betänksamheten är ett annat hinder för skolans rätta trefnad, nemligen den långt ifrån sällsynta obenägenheten att underkasta sig gällande föreskrifter. Stundom yttrar sig denna obenägenhet i sjelfrådighet och trots, och ännu oftare i likgiltighet och ringaktning för ett noggrannare efterlevande af gällande bestämmelser. Sätter den trotsige rent af en viss ära uti att gå sin egen väg, så går den likgiltige samma väg utan att besväras af någon blygsel öfver sådant sitt görande eller låtande. Klart är, att det är skolgången som i båda fallen blir mest lidande. Särskildt vållas mycken oreda deraf, att barnen infinna sig så ojemnt vid terminens början, att ej blott dagar, utan veckor förgå, innan arbetet kommer rätt i gång. Aldra menligast måste ett sådant oskick verka inom småskolans 1:sta klass, der lärarinnan häraf tvingas att åter och åter börja från början. Föreskriften, att barn, som infinna sig efter terminens början, icke få mottagas utan skriftlig tillåtelse från skolrådets ordförande, eller annan dertill bemyndigad ledamot, tillämpas mycket sällan af lärare och lärarinnor, och många pastorer hålla före att denna bestämmelse måste användas med yttersta försigtighet, så länge så många föräldrar räkna barnens skolgång snarare som en dagsverkskyldighet än som en förmån, hvars förlust vore ett straff.

Måhända hafva de till någon del rätt, men med lika rätt måste dock beklagas, att skolrådets reaktion mot skolgångens ojemnhet både vid terminens början och under dess fortgång sällan är tillräckligt kraftig.

På några ställen hafva baptistiskt sinnade, men ej ännu till baptistsamfundet öfvergångna föräldrar, särskildt vållat någon svårighet, i det de dels afhållit sina barn från skolan, dels yrkat frihet från läsning af katekesen, ett villkor, som måste från skolans sida anses oantagligt, bland annat derföre att det skulle hafva till följd, att allt flere

yrkade valfrihet i fråga om läroämnena, och på så sätt den nyligen vunna fördelen af fast klassindelning och fast anordning i öfrigt snart skulle upprivas.

Till slut må här anmärkas, att der skolråden med allvar gripa in och både för egen del fullgöra sina skyldigheter och äfven med kraft tillhålla andra att fullgöra sina, der har ock visat sig, att många hinder för en jemn skolgång kunna öfvervinnas.

VI. Undervisningstiden.

Barnens skolålder börjar, enligt reglementena med det år, under hvilket de fylla 7 år, utom i ett skoldistrikt, der den inträder ett år tidigare. Dock inträffar ganska ofta, såsom redan är anmärkt, att barnen i verkligheten först något år senare än reglementet bestämmer inställa sig i skolan. Öfver allt utgöres skolålderns gräns uppåt af konfirmationen, som på grund af olikhet i presterlig praxis måste anses som en rätt sväfvande åldersgräns.

Den årliga undervisningstiden växlar mellan 8 och 10 kalendermånader. I alla folkskolor med fortsättningsskola är öfverläsning utom i de redan nämnda sju, som hafva tiden för den fortsatta undervisningen förlagd inom de 8 kalendermånaderna. I den mån lärarekräfterna blifvit ökade, har antalet skolor med öfverläsningstid minskats, och förekomma nu sådana skolor företrädesvis, om man bortser från fortsättningsskolorna, inom skoldistrikt, med i öfrigt svagare ordnad skolväsande. Mången gång har utsigten att inbespara ersättningen för öfverläsningen kraftigt underlättat föreslagen ökning i lärareantal.

Enligt reglementena skulle med högst få undantåg alla skolor vara i verksamhet 6 dagar i veckan, hvaraf i skolor, som antingen äro flyttande eller hafva barnen indelade i två under olika, sammanhängande tider undervisade afdelningar, en dag i veckan är bestämd till repetitionsförhör, hvilka i en och annan folkskola alternera med förhör allenast med de barn, som erhållit afgångsbetyg. Repetitionsförhören i småskolorna äro dock icke så allmänna, som reglementena det bestämma, utan äro många flyttande småskolor i verksamhet blott 5 dagar i veckan, hufvudsakligen på den grund att deras lokaler på lördagen tages i anspråk för folkskolans förhör. På några ställen arbetar dock äfven i detta fall småskolan till kl 12 på lördagen, hvar efter folkskolans förhör vidtager.

Någon gång har ock händt, att en eller annan fortsättningsskola varit i verksamhet blott 5 dagar i veckan. Anledningen dertill har då oftast varit, att nattvardsläsningen, hvaruti flere fortsättningsskolans

barn vanligen deltaga, tagit sin början redan under den tid fortsättningskolan pågår. Dock hafva presterna i allmänhet tillmötesgått uttalade önskingar, att nattvardsläsningen icke måtte begynna förr än efter fortsättningsskolornas slut.

Den dagliga undervisningstiden upptager i regeln 5 timmar i fortsättningskola, som pågår 6 dagar i veckan, i flertalet fasta folkakolor, hvari barnen undervisas gemensamt hela den årliga undervisningstiden, samt i det vida öfvervägande antalet småskolor. Sex timmars daglig undervisning förekommer uti en del småskolor med kortare årlig undervisningstid inom hvarje rote, 12 å 11 veckor och derunder, samt i alla flyttande folkskolor och i fasta folkskolor med afdelningsläsning. Dock må härvid anmärkas, att i fasta folkskolor utan underlag af småskola det endast med folkskoleafdelningen läses 6 timmar, men med småskoleafdelningen blott 5 timmar. Tiden för morgonandakten och gymnastik, der detta ämne förekommer, inräknas ej uti det angifna timantalet.

Föreskrifna fristunder mellan lärotimmarna lemnas öfver allt. Endast i mycket enstaka fall har förekommit anledning till anmärkning härutinnan. Det har då varit hos någon gammal lärareveteran, som delat en hos barnen rätt gängse uppfattning att fristunder äro måltidsstunder, och derföre lemnat frihet till ett mellanmål på förmiddagen och till ett mellanmål under eftermiddagen. Den längre ledigheten under middagsrasten inskränkes oftast till endast en timme äfven under den ljusare årstiden. Lärare finnas sällan benägna att under längre tid öfva tillsyn öfver barnens lekar; de känna sig vara situationen mer vuxna, då de få in barnen.

Efter den icke ringa olikheten å ortliga förhållanden och folkets önskingar är den årliga undervisningstiden förlagd än så mycket som möjligt till vintertiden, än åter i möjligaste mån till sommaren. Somligastädes äro derföre julfrierna ytterst korta, annorstädes åter sommarferierna så godt som inga. Från den 7 Januari till den 20 December finnes väl inom inspektionsområdet knappast någon vecka, — med undantag af påskveckan, som enligt reglementena icke ingår i lästiden, — hvarunder icke ett större eller mindre antal skolor äro i verksamhet.

Till slut må anmärkas, att i ett fåtal skolor undervisningstiden är så fördelad, att ena afdelningen undervisas från kl. 8 å 9 till kl. 12, och den andra afdelningen från kl. 11 till 2 å 3, och undervisas de alltså tillsammans, vanligen i öfningsämnena, mellan 11—12 hvarpå icke följer någon längre middagsrast för läraren.

VII. Undervisningen.

1) Undervisningens allmänna ordnande.

Fast klassindelning förekommer numera i alla skolor. Försättnings skolans barn sammanhållas allestädes uti en klass. Fasta folkskolor med mer än en lärare eller lärarinna äro indelade i 4 å 5 klasser. Fasta folkskolor med 1 lärare och underlag af småskola äro indelade i fyra klasser med undantag af två skolor, som hafva barnen hela lästiden fördelade i blott tre klasser. Fasta folkskolor utan underlag af småskola hafva barnen fördelade i 5 å 6 klasser. Flyttande folkskolorna äro indelade i 4 å 3 klasser, med undantag af 3 skolor, som hafva blott 2 klasser. De fasta småskolorna äro indelade i 2 klasser med undantag af 2 skolor med 3 årsklasser, der dock 3:dje årsklassens lärokurser uti katekes och geografi gripa in på folkskolans kurser. De flyttande småskolorna äro indelade i 2 å 3 årsklasser. Om mindre folkskolornas klassindelning är redan anmärkt, att den icke sällan är vacklande.

Reglementena bestämma alltid ett visst antal årsklasser, och följes nog denna klassindelning i allmänhet, men en viss osäkerhet har dock ofta förmärkts inom de flyttande skolorna, der man ena året kunnat finna folkskolan indelad i 3 och småskolan i 2 årsklasser och det andra året folkskolan indelad i 4 och småskolan i 3 årsklasser. Om alltså klassindelningen i verkligheten icke är lika bestämd som i reglementena, så är den dock allestädes i så måtto fast, att den ej vexlar under samma år eller termin, utan äro de förr så vexlande lexlagens tid förbi.

Såsom redan anmärkts ansluta sig reglementenas lärokurser noggrant till normalplanens. Endast uti ett skoldistrikt är ett läroämne, nemligen teckning, uteslutet ur lärokursen. Många flyttande folkskolor, som äro indelade i 3 årsklasser, hafva ökat normalplanens lärokurser med ännu ett läroämne, nemligen geometri. Att mångstädes dessa lärokurser icke hinna genomgås med erforderlig grundlighet, hvartill äfven nödig repetition skulle kunna räknas, är likaledes redan anmärkt.

Läsordning, utarbetad af läraren med ledning af normalplanen och oftast godkänd af skolrådets ordförande, finnes allmänt i lärorummet tillgänglig, om än icke alltid enligt föreskrift anslagen, och följes oklanderligen.

Mot den ordning, hvori de särskilda ämnena inträda i undervisningen, är numera sällan något att anmärka, enär normalplanen härutinnan allmänt följes. Stundom förmärkes dock någon benägenhet att gripa sig an med hela eller större delen af lilla katekesen redan

i småskolans högsta klass, och har då denna benägenhet vanligen sin rot i en uttalad önskan i sådant syfte antingen af barnens föräldrar eller af skolrådets ordförande. Allmännare förekommer, att i småskolan teckning och åskådningsöfningar icke öfvas, och är den vanligaste orsaken härtill den, att nödig materiel saknas. Sång, ett ämne som ligger Värmlandingen synnerligen nära, ljuder äfven i de skolor, der läraren saknar förmåga att leda sångöfningar.

I den mån lärarne fatta de tysta öfningarnas betydelse, blifva dessa öfningar ej blott allmännare införda, hvilket numera kan sägas vara fallet, utan ock bättre ordnade, hvilket visserligen icke kan sägas vara lika allmänt. I många skolor äro dessa öfningar den så att säga ömtåligaste punkten.

Förberedandet af barnens lexor iakttages nog allmänt, om ock lexan icke alltid härigenom vinner så mycket som önskligt vore hvarken i klarhet eller intresse.

2) Undervisningssättet.

Om undervisningssättet i allmänhet gäller nog ännu, hvad jag i förra berättelsen hade att härom meddela. Särskildt äldre lärares förfaringsätt har merendels hunnit att blifva så stereotypiskt, att det icke ens med de allvarligaste bemödanden vill rätt lyckas dem att bryta gammal vana. Ansatser härtill kunna de väl göra, men innan de sjelfve märka det, äro de åter inne i de gamla hjulspåren. Försöka de att förhålla utan öppen bok, så visar det sig snart, och detsamma håller alltfört i att visa sig, att undervisningen härpå förlorar mer än den vinner. Deras styrka som undervisare ligger deri, att de med lätthet hinna både en och två gånger igenom lärokurserna, och att de tillhålla barnen att »kunna lexan». Hos den yngre generationen af lärare förmärkes i större eller mindre mån ett bättre tillgodoseende i undervisningen af den formella bildningens kraf. Lätt förklarligt lägges dock oftast den hufvudsakliga vigten på tankeförmågans odling. Den finhet i uppfattning och det behag i framställning, som erfordras för att nå känsla och fantasi, förefinnas mindre ofta hos lärare sjelfve än en rätt god och till och med utmärkt skärpa i uppfattningen. Gifvet är, att de förbättrade metoderna vid våra lärare- och lärarinneseminarier så småningom skola allt mer och mer komma skolorna till godo. Utan att inlåta mig på en fullständigare redogörelse för eller ett motiveradt bedömande af de gängse undervisningssätten uti de olika ämnena, torde jag dock med några strödda anmärkningar böra beröra äfven denna sida af föreliggande fråga.

Kristendom. Bibelläsning, biblisk historia och katekes förekomma i allafolkskolor och med alla barn, som icke tillhöra annat trossamfund; bibelläsning, vanligast något af brefven, och icke sällan katekes ifortsättningseskolorna; biblisk historia och stundom, ehuru här mindre lämpligt, bibelläsning och katekes i småskolorna. Vid bibelläsning, som i några folkskolor förekommer äfven på särskilda lärotimmar, förmärkes än för mycket, än för litet utfrågande, och torde sammanhanget i stort väl litet påäktas, genom hvilken brist den genomgångna bibelboken till slut blir mera en samling af språk och berättelser än ett sammangjutet helt. Samma brist förmärkes ock ofta vid undervisningen i bibliska historien, der de skilda berättelserna betraktas allt för isolerade från hvarandra, hvarjemte ofta måste anmärkas, att ett ordagrannt uppläsande ur minnet träd i stället för barnens återgifvande af berättelsen, på grund hvaraf man här med långt större skäl än vid katekesundervisningen kunde beklaga en »för långt drifven utanläsning». Om katekesundervisningen må blott sägas, att lärare här mera än i kanske något annat ämne synnerligen allmänt vinnlägga sig, låt vara med olika framgång, att efter måttet af sina gåfvor åstadkomma en god undervisning. Från detta allmänna omdöme måste dock undantagas dels de, som hafva att kämpa med större eller mindre svårigheter för att få katekesens läroinnehåll att i möjligaste mån stämma öfverens med de egna meningarna, dels ock de, för hvilka, sorgligt att säga, kristendomsundervisningen i allmänhet icke har något tilldragande.

Modermdlet. Mycket stor vikt ligger vid den grundläggande undervisningen i småskolans första klass. Lärarinnorna fatta lätt nog det mål, hvartill denna undervisning bör leda, men taga ofta miste om vägen. Ljud- och skrifläsemetoden saknas ännu i många skolor och äfven i skolor, der den är införd, tillämpas den icke alltid med tillräcklig kännedom och noggrannhet. Skrifning och läsning omvexla nog i alla småskolor, men i många skolor stå skrif- och läsofningarna i föga nära samband med hvarandra. I småskolans 2:dra klass är i allmänhet undervisningen vid läsofningarna något bättre, ehuru lärarinnans föreläsande ofta försummas, och det noggranna hörandet och rättandet af barnens läsfel icke heller här alltid göra sig fullt gällande. Skriföfningarna i denna klass äro ofta mindre planmessiga än i den första.

I folkskolorna är det vanligen kursivläsningsöfningarna, som lemna det bästa resultatet. Öfningarna att uppfatta läseboksstycken äro uti en del skolor mycket goda, men i några nästan underhaltiga och lemna derföre föga frukt. Samt står det dock till med de skriftliga öfningarna, hvilka länge varit försummade och ännu icke allmänt kommit till sin fulla rätt. Der fortsättningseskola kommit till stånd, har dock

förmärkte, att denna i detta som i många andra afseenden helsosamt återverkat på folkskolan, i det läraren i fortsättningskolan dels mera kommit underfund med barnens stora svaghet i detta afseende, dels ock genom de skriftliga öfningarnas här mera framskjutna ställning vunnit större intresse för dessa så viktiga öfningar. Tydligt står barnens oförmåga vid uppsatsskrifning i närmaste sammanhang med deras bristande vana att någorlunda fritt lemna en muntlig redogörelse för hvad de inhemtat. Deras redogörelse sker nemligen dels genom allt för korta svar på framställda öfversigtliga frågor, dels genom ett allt för ordagrannt återgifvande af läse- och lärobokens ord. Anledningen härtill torde åter i sin ordning oftast ligga deruti, att lärarne sällan förstå att rätt lämpa frågorna och redogörelseuppgifterna efter de olika klassernas allmänna ståndpunkt, utan förblifva frågorna och dessa uppgifter sig temligen lika i alla klasserna. Skärptes på någorlunda lämpligt sätt fordringarna i omskrifna fall klass efter klass, så borde väl i t. ex. fortsättningskolan kunna förväntas betydligt bättre uppsatser öfver enklare ämnen, än hvad hitintills vanligast presterats. Andamålsenligt ordnade rättskrifningsöfningar förekomma i flere skolor än förr och motsvara der ofta allt, hvad man billigtvis kan fordra. Välskrifningen tyckes i allmänhet stå högre i äldre lärares skolor än i de yngres. Med teckningen är förhållandet oftast omvänt. I fråga om snygghet lemna allt för ofta både ritböcker och skrifböcker mycket öfrigt att önska.

Räkning. Ehuru i småskolorna någon åskådningsmateriel allmänt förekommer och äfven användes, förmärkes dock ofta, att man vid undervisningen bygger mindre på åskådningen än på inlärdas additions- och subtraktionstabeller. I några skolor tillgripas kulorna eller kuberna endast så att säga i nödfall, när man behöfver reda ut en trasslig härfa. Barnens behof af åskådlighet vid undervisningen i detta annars abstrakta ämne beaktas alltså icke tillräckligt.

I folkskolorna vinnes nog allmänt någorlunda säkerhet i de inlärdas greppen vid operationerna, men att det inlärdas så snart kan glömmas i ett sådant ämne, bevisar, att barnen mindre klart fattat, *hvarföre* man går så och så tillväga. Också visar sig allt för ofta att inlärandet af en hop regler varit mekaniskt, enär barnen t. ex. väl kunna indela i klasser och derpå uppsäga nästan huru mångsiffriga tal som helst, i synnerhet om deri ingående nollor ej äro allt för ogynnsamt placerade, men deremot hafva svårt att vid analysen af äfven mycket begränsade tal hitta reda på de upplästa hundrorna o. s. v. Allmän är nog säkerheten att expediera en summa eller produkt af t. ex. 63 så, att man säger sitt, »3 opp och 6 i minne», men hvart de 63 t. ex. kronorna på detta sätt egentligen togo vägen, inse barnen

vissertligen icke lika allmänt. Användningen af benämnda tal erbjuder en stor fördel, men dessutom är »utfrågande af innehållet» nödvändigt äfven i detta ämne, om barnen skola fullt fatta, hvad som meddelas och i minnet behålla det.

I *geografi* och *naturkunnighet* hafva den lärogång och det mera syntetiska undervisningsätt, som genom normalplanens anvisningar vunnit inträde i allt flera skolor, haft till följd ett större intresse för dessa ämnen hos både barn och lärare, och hafva barnens kunskaper inom dessa lärogrenar på ett glädjande sätt tilltagit. Saknaden af goda landskapskartor och en utförligare geografisk läsebok, särskildt hvad angår fäderneslandet, isynnerhet för lärarens eget behof, är dock en mycket kännbar brist vid den första undervisningen i geografi.

Svensk historia. Flere lärare hafva af princip sökt halka förbi alla blodiga spår i vår historia, men hafva nödgats medgifva att det icke går så alldeles lätt att göra deras samhälls- och kulturhistoria lika begärlig och tillgänglig för barnen.

Gymnastik och *trädgårdsskötsel* hafva fortfarande en tillbakaträngd ställning, ehuru i flera skolor en förändring till det bättre kan förmarkas, särskildt hvad det förstnämnda öfningsämnet beträffar.

Åskådningsöfningar. Vid dessa öfningar förmärkes ofta, att hufvudvigten lägges på att bibringa kännedom om vissa realia, vanligast djur, hvarigenom dessa på småskolans område särdeles lämpliga öfningar icke komma till sin rätt såsom formelt bildningsmedel. Dock plågar detta ämne, äfven under en mindre god metodisk behandling, fortare än något annat ämne borttaga eller åtminstone förminska den hos nybegynnare så vanliga försagdheten och sålunda ändock i visst afseende föranleda ett slags »talöfningar» för barnen.

Slöjd. Ehuru den manliga skolslöjden är af betydligt yngre datum i våra skolor än den qvinliga, har dock den förra, tack vare den bättre lärareutbildningen, redan vunnit ett afgjort försteg framför den senare i metodiskt afseende. Slöjdundervisningen för gossar, så ung den än hos oss är, kan redan, både hvad lärogång och undervisningsätt angår, sägas hafva sin metodik, hvilken vet att häfda dess rätt såsom formelt bildningsmedel, men detta är långt ifrån händelsen med den qvinliga slöjden. Den senares *praktiska* betydelse har ensam beredt den plats uti en del skolor, men dess *pedagogiska* betydelse är alldeles icke utredd, och icke heller är den hvarken till lärogång eller metod i öfrigt ordnad efter pedagogiska grunder. Hela förbättringen, för så vidt jag på densamma kunnat utöfva något inflytande, inskränker sig till, att en del grannlåsarbeten lemnats åsido och undervisningen derigenom blifvit mera praktisk, men detta är tydligen icke nog, om denna slöjdart skall försvara en plats bland folkskolans läroämnen. Särskildt skulle antydda brist falla i

ögonen, om staten skulle komma att understödja jemväl denna slöjd. Det skulle då blifva en fråga af stor både praktisk och principiel natur: hvarifrån skall denna slöjd få sin Nääsmetod?

VIII. Förhör, examina och anteckningsböcker.

Föreskrifna förhör med barn, som uppgifvas såsom undervisade i hemmen, förekomma sällan eller aldrig. Orsaken till denna underlåtenhet är hufvudsakligen den, att de barn, som verkligen få någon ordentlig hemundervisning, tillhöra de s. k. bättre klasserna, som väl ansees draga försorg om sina barns undervisning utan någon skolrådets mellankomet. Öfriga barn, som upptagas för året såsom undervisade i hemmet, komma så småningom under något följande år till skolan, och skolråden veta mycket väl utan något förhör, hvad dessa barn kunna, innan de börja sin skolgång.

Repetitionsförhör hållas allmänt under den årliga lästiden i folkskolor, som antingen äro flyttande eller äro indelade i afdelningar, som undervisas på olika, sammanhängande tider. Deras ändamål inskränkes icke till blott repetition af redan genomgångna kurser, utan söker man så långt som möjligt att anordna dem som vanliga skoldagar. Härigenom hafva de kommit att besökas betydligt allmännare och flitigare än förra tidens så kallade lexförhör. I småskolorna hafva dessa förhör att kämpa med flere svårigheter och förekomma derföre mindre allmänt.

Särskildt med hvarje rote i den flyttande och vanligen med hvarje afdelning för sig i den fasta skolan hålles årligen årsexamen, hvarvid en del föräldrar och någon skolrådsledamot samt icke sällan skolrådets ordförande äro närvarande. Stundom förhöras dervid barnen i något ämne af pastor, men vanligast af skolans lärare eller lärarinna allena.

Enligt reglementena skall vid årsexamen offentligen kungöras barnens flyttning från klass till klass, men ännu synes icke betydelsen af denna flyttning vara rätt uppfattad af barn och föräldrar, om man får döma efter det lugn, hvarmed moder och barn ofta ses mottaga underrättelsen, att barnet blifver kvar i klassen. Med helt annat intresse och lifaktighet följes deremot den derpå följande premieutdelningen.

Skild från årsexamen försiggår afgangsexamen än i hvarje särskild folkskola, än inom större skoldistrikt med flera folkskolor tillsammans. Ofta hålles denna examen kort före konfirurationsundervisningens början för året. Ännu torde nog kunna beklagas, att flera ämnen vid denna examen mångenstädes äro från år förbigåa.

Småskolorna äro försedda med dagbok och examenskatalog, hvilka dock icke sällan utgöras af några hopfästade blad.

Efter mer eller mindre lämpliga formulär finnas i folkskolorna dagbok, examenskatalog och hufvudbok eller matrikel, mot hvars förande icke ofta förekommer anledning till synnerliga anmärkningar. Som dessa böcker nästan alltid äro inbundna och ofta stora som ordinära husförhåreböcker, får man länge dragas med olämpliga formulär för bokföringen.

Skolåldersförteckningarna lida ofta af bristande fullständighet och noggrannhet, hvaraf opålitliga årsuppgifter blifva en gifven följd.

IX. Lärare och lärarinnor.

Vid folkskolorna äro anställda 243 ordinarie, 8 extra ord. och 2 biträdande lärare samt 18 ordinarie, 5 extra ord. och 5 biträdande lärarinnor. Med undantag af de biträdande lärarne och lärarinnorna äro alla vederbörligen examinerade utom en lärarinna, som erhållit nådig dispens. Särskildt för slöjd äro anställda 7 lärare och 13 lärarinnor.

Vid de mindre folkskolorna äro anställda 9 lärare och 8 lärarinnor. Af lärarne är 1 examinerad småskolelärare, 1 har tillbragt ett år uti en missionskola och 5 hafva gått längre eller kortare tid i folkskolelärareseminarium. Af lärarinnorna hafva 7 aflagt afgangsexamen vid småskolelärarinneseminarium.

Vid småskolorna äro anställda 14 lärare och 244 lärinnor. Af lärarne hafva 4 visat sig vara goda, 4 temligen nöjaktiga och 6 stå oduglighetens gräns temligen nära. Af lärarinnorna äro 198 examinerade och 46 oexaminerade. Icke få af de senare hafva dock dels genomgått någon kortare undervisningskurs dels ock genomgått fullständig kurs utan att lyckas vinna godkänd afgangsexamen. Några få af de oexaminerade lärarinnorna hafva genom nit och trohet i sin gerning nått ett resultat med sitt arbete, som fullt motsvarar flertalets bland de examinerade, men de flesta af dem hafva så svaga kunskaper och så klen undervisningskicklighet derjemte, att det vore en icke ringa vinst att få dem afösta af examinerade. Härtill visa sig skolråden sällan rätt villiga, utom i yttersta nöd, oftast af det skäl att de oexaminerade lärarinnorna, nästan alltid socknens egna barn, vanligen öfverträffa de examinerade uti förmåga att stå i bästa förhållande till barnens föräldrar. Att äfven bland de examinerade lärarne och lärarinnorna vid såväl folk- som småskolor läraredugligheten växlar från den utmärktare skickligheten till temligen stor torftighet, det behöfver knapt anmärkas. Äfven med de färre punden kan dock mycket godt uträttas, der de med nit och trohet förvaltas, liksom det å andra sidan icke heller kan fördöljas, att den större undervisningsförmågan, huru mycket den än

må göra sig gällande vid ett undervisningsprof, icke alltid håller proftet i den hvardagliga gerningen, utan *kan* nedsjunka till en icke ringa grad af handverksamhetslöshet och tröttande torrhet. Vid enstaka besök i skolan kan man derföre lätt komma att öfverskatta eller underskatta lärarens rätta värde, om man icke lika sorgfälligt aktgifver på barnens som på lärarens uppträdande och tillika tager med i räkningen de förhållanden, hvarunder skolan arbetar. Det är från en sådan synpunkt jag vågar afgifva ett rätt gynsammt omdöme om lärares och lärarinnors allmänna flit och pligttrohet.

Hvad angår skolornas beskaffenhet i fråga om ordning och tukt, så förspörjes nog stundom klagomål och missnöje än från föräldrar, att läraren är för sträng, och än från skolråd, att läraren är för slapp i detta afseende. Sannt är nog, att isynnerhet den unge läraren någon gång kan låta förleda sig till en öfverilad bestraffning, men minst lika sannt är ock, att föräldrar ofta äro obilliga i sin dom öfver lärarens åtgöranden i detta grannliga fall. Sannt är ock, att en del lärare ofta visa ett för långt drivet öfverseende gent emot barnens vanarter, men denna underlåtenhet i handhafvandet af nödig skoltukt torde oftare härflyta af oförstånd än af ett fegt undvikande af hvad som måste kännas oangenämt. I allmänhet torde kunna sägas, att ordningen inom skolan under senare åren förbättrats, om man än icke kan förneka, att lärarens tillsyn öfver barnen under lof- och rastestunder icke så sällan lemnar åtskilligt öfrigt att önska. Att emellertid allt flere lärare med vaken blick för skolans uppfostrande uppgift söka uppfatta barnens sinnesart och böjelser och att derefter lämpa sitt behandlingsätt, må anses båda godt för framtiden.

Lagstadgad varning har under femårsperioden måst tilldelas en lärare, som visat försumlighet och liknöjdhet i tjensten, en lärare, som visat trots och ohörsamhet mot skolrådet, tre lärare på grund af fylleriförseelser och två lärare på grund af deras intagna oppositionella ställning till vår kyrkas lära och ordning. Tre lärarinnor vid småskola hafva blifvit sina tjenester förlustiga med anledning af sedlighetsbrott och en och annan har entledigats på grund af mindre svåra förseelser inom tjensten.

X. Undervisningsmateriel, skollokaler och planteringsland.

Det går i allmänhet lätt att få förbrukad materiel ersatt med ny, men deremot vanligen trögt att få ytterligare behöflig materiel anskaffad. Man har så länge hjälpt sig den förutan och är i detta fall varsam mot all lyx. Alltså gäller ännu i hufvudsak, hvad i förra berättelsen yttrades om undervisningsmaterielens beskaffenhet.

Större offervillighet inom flere skoldistrikt kan vitsordas i fråga om skolhusbyggnader. Inom inspektionsområdet finnas 564 bestämda skollokaler, hvaraf 448 egna och 116 förhyrda. Tillökningen under dessa 5 åren utgör 70, nemligen 36 egna och 34 förhyrda. Dessutom hafva åtskilliga skolhus under samma tid undergått grundliga reparationer och på så sätt försatts uti fullgodt skick. De största förbättringarna genom nybyggnad, ombyggnad och tillbyggnad hafva egt rum inom skoldistrikt, hvarest skolhusens byggande och underhåll bekostas af skoldistriktet gemensamt, hvaremot stora och, såsom det vill synas, stundom oöfvervinneliga svårigheter att få nödiga förbättringar till stånd fortfarande visa sig inom skoldistrikt, der hvar rote för sig skulle ombesörja denna angelägenhet. Skolråd och kyrkostämma, ja, äfven rotestänorna må besluta än så stora och än så nödiga ting, men blott en enda byggnadskyldig vägrar att betala, så stannar hela verket — på papperet. Nästan alla egna skolhus äro till utrymmet fullt tillräckliga; bland de förhyrda eger icke så liten olikhet rum i detta fall; de för terminen upplåtna lokalerna äro vanligast för trånga, mörka och olämpligt inredda. I den mån nya banker anskaffas, får den gamla långbänken vika för banker af bättre och bekvämare konstruktion, men mångenstädes tyckas de gamla gängliga och ojemna bankarna hafva en alldeles otrolig uthållighet och användbarhet.

Eldning och städning verkställas på många ställen af barnen efter af läraren uppgjord och öfvervakad ordning. Der någon äldre person åtagit sig städningen, blir den tydligen uträttad med större omsorg. Bättre än förr tillse lärare, att ventilation eger rum med de hjälpmedel, som förefinnas, isynnerhet under fristunderna.

I förra berättelsen framhöllos de svåraste hindren för en ordnad trädgårdsskötsel. På de allra flesta ställen äro de ännu oöfvervunna. Dock hafva verkligen under de senare åren på några ställen både omkostnad och möda blifvit nedlagda för att få för undervisningen ordnade planteringsland. Inom inspektionsområdet uppgifvas inalles 56 skolträdgårdar. Något gynsammare te sig dock uppgifterna Lit. A, hvaruti för förra året 3,916 barn från 36 skoldistrikt och 81 folkskolor uppgifvas såsom undervisade i trädgårdsskötsel, hvaraf synes att flere lärare undervisa i detta ämne, ehuru de sakna ordnad skolträdgård. De åt lärarne upplåtna jordlanden äro nemligen stundom så ordnade, att de medgifva undervisning i detta ämne. Vidlyftig är den i de flesta fall säkerligen icke.

XI. Tillsynen.

De valda skolrådsledamöterna taga sin befattning i allmänhet lätt. De bevista på kallelse sammanträdena och besöka väl ock någon gång

den dem närmast belägna skolan, men någon allmän öfverblick öfver hela skoldistriktets skolväsende hafva de vanligen icke. Såsom lokalmyndighet ingriper skolrådet sällan, om icke långt drifven pligtför-gåtenhet hos läraren eller desto större tredaka hos skolbarns föräldrar en och annan gång gör dess inskridande oundgängligt. Att i förra fallet varning blifvit meddelad är redan omnämndt, och i senare fallet har någon gång den kraftåtgärden blifvit beslutad att skilja barnen från tredskande föräldrar. Beslutet har stundom haft omedelbar verkan, men då det mötts af fortsatt trots, och handräckning måst begäras för dess verkställande, har så lång tid erfordrats, att terminen hunnit nära sitt slut, innan saken varit utagerad.

Tillsyningsmän att biträda skolrådets ledamöter i öfvervakandet af barnens skolgång äro i nästan alla distrikt utsedda, men endast i Carlstad, der tillsyningsmannen är afhönad och är i nästan daglig verksamhet, förmärkas några nämnvärda spår af deras verksamhet.

Det är nog sällan skolrådsledamöter visa något större intresse att främja skolväsendets utveckling än hvad som finnes hos folket i gemea. Undantag finnas dock både bland ståndspersoner och allmogemän, hvilkas intresse och kraftiga medverkan förtjena det tacksammaste erkännande.

Tyngsta bördan af skolrådets pligter hvilat dock hufvudsakligen på ordföranden personligen. Med billig hänsyn till herrar pastorers tränga och omfattande embetsgöromål måste ock tacksamt erkännas, att de, med få undantag, egna mycken tid och omvårdnad åt skolans angelägenheter, ehuru inom vidsträckta församlingar deras besök i hvarje särskild skola blifva mycket eparsamma.

I den mån skolornas antal tilltagit, har det alltmer visat sig, att jag ej kunnat årligen besöka hvarje skoldistrikt och än mindre hvarje skola. Med den minskning i inspektionsområde, som med detta är inträdt, torde jag under den ingångna perioden medhinna att i regeln årligen besöka hvarje distrikt, om än icke alla skolor. Mera sällan hafva mina inspektionsbesök i de särskilda skolorna blifvit på förhand tillkännagifna, derest icke någon särskild anledning dertill förefunnits. Kretsmöten hafva årligen hållits till ett antal af 7 å 9, och hafva lärare och lärarinnor på kallelse talrikt infunnit sig och visat intresse för förhandlingarna. Vid dessa möten har jag funnit ett tillfälle att under en å två dagar dels sammanträffa äfven med de lärare och lärarinnor, hvilkas skolor icke under året kunnat besökas dels att för en mera samlad lärarepersonal fullständigare meddela, hvad tiden ej medgifver att närmare inlåta sig på vid de särskilda skolbesöken.

XII. Kostnaderna för skolväsendet.

Under år 1886 utbetalades

till lärares och lärarinnors aflöning	kr. 374,278: 31.
» skollokaler och inventarier	» 65,200: 05.
» undervisningsmateriel	» 9,075: 86.
» öfriga behof	» 39,893: 73.
	<hr/> Summa kr. 488,447: 95.

Till bestridande af dessa utgifter har utgått

af allmänna medel	kr. 169,696: 45.
» landsting eller hushållningssällskap	» 425: —
i räntor och arrenden	» 9,701: 38.
af skoldistriktet samt af öfriga inkomster	» 308,625: 12.
	<hr/> Summa kr. 488,447: 95.

Jemförda med 1881 års sammandrag förete ofvanstående utgiftsposter en ökning af tillsammans 101,072 kr. 64 öre. Lärareaflöningen har stigit — genom nyinrättade tjänster och beviljade löneförhöjningar — med 54,572 kr. 59 öre och utgifterna till skollokaler med 41,220 kr. 26 öre. Hela utgiftssumman motsvarar en afgift af 2 kr. 5 öre för hvarje person bland folkmängden eller 12 kr. 72 öre för hvarje under året inskrifvet skolbarn.

Carlstad den 6 Maj 1887.

Olaus Törneblad.

II.

Nors kontrakt.

I. Skoldistrikt.

Inspektionsområdet, som innefattar Nors kontrakt, är fördelat i 13 skoldistrikt, enär Ny och Huggenäs socknar, hvilka eljest i kyrkligt hänseende äro förenade, med hänsyn till skolväsendet äro skilda, så att hvardera socknen utgör ett skoldistrikt.

Folkmängden har inom de flesta skoldistrikt under inspektionsperioden varit i nästan oafbrutet sjunkande. I hela inspektionsområdet var befolkningens antal vid 1886 års slut 360 personer mindre än vid början af 1884 och 816 personer lägre än vid början af 1882. Minskningen skulle hafva varit än mera i ögonen fallande, derest ej By skoldistrikt, inom hvilket Seffle köping är belägen, och der befolkningens antal derföre så småningom ökas, tillhört inspektionsområdet. För öfrigt aftager befolkningen raskare i By och Millesviks pastorat (Näs härad) än i de till Nors pastorat hörande socknarna (Grums härad). Den 31 December 1886 uppgick inspektionsområdets befolkning till 20,474 personer; det största skoldistriktet hade 3,210, det minsta 612 invånare.

II. Undervisningsanstalterna.

Småskolor.

Vid slutet af år 1883 utgjorde enligt det årets skoluppgifter Lit. B antalet småskolor 39, af hvilka 4 voro fasta och 35 flyttande; vid periodens slut är småskolornas antal 34, af hvilka enligt reglementena 5 äro fasta och 29 flyttande, ehuru under år 1886 — inom Botilsäters distrikt — äfven två af de flyttande kunnat hela året arbeta å en station och derföre i de tabellariska uppgifterna för nämnda år upptagits som fasta. — Inom hvartera af Södra Ny och Eskilsäters skoldistrikt har nemligen på grund af folkmängdens sjunkande och i sammanhang med anskaffandet af bestämda skollokaler åt de förut från

stuga till stuga flyttande småskolorna, en småskola kunnat indragas. Inom Botilsäters skoldistrikt har en småskola förvandlats till mindre folkskola. I Borgvik har, utan att lärarepersonalen minskats, en småskola indragits, enär genom omorganisation af skolväsendet derstädes det befunnits lämpligast att ha tvenne lärare(lärarinnor) vid samma fasta småskola och låta småskolebarnen i det mindre skolområdet undervisas i blandad fast folkskola på särskild tid. En af de i Grums anställda småskolelärarinnorna undervisar utom småskolebarn äfven förste klassen i en flyttande folkskola, hvadan skolan därför rätteligen bör anses som en afdelning af denna folkskola. — Inom By skoldistrikt har under den tid jag varit inspektör inom kontraktet, i sjelfva verket en ny småskola inrättats, enär småskolebarnen i Seffle förut undervisades af samma lärarinna som folkskolans förste klass, men numera en lärarinna är anställd vid småskolan och en annan vid folkskolans förste klass.

Af de flyttande småskolorna äro enligt reglementena blott fyra flyttande på tre stationer, alla de öfriga på två. Dock har äfven en af de nämnda fyra skolorna kunnat de sista tre åren arbeta på blott två stationer.

Samtliga småskolorna hafva varit indelade i två årsklasser; dessa ha samtidigt undervisats af samme lärare(lärarinna) utom i fyra fasta småskolor, der klasserna i de trenne undervisats på olika tider, och i en af olika lärare. Många barn måste dock, synnerligast i de skolor, som flytta på tre stationer, qvarhållas i småskolan tre eller fyra år.

Mindre folkskolor.

Endast en sådan, hvilken började sin verksamhet år 1886, finnes inom inspektionsområdet. Genom inrättandet af denna mindre folkskola har folkskoleväsendet inom Botilsäter, der folkskolan förut flyttade på tre stationer, men nu arbetar blott på två, blifvit betydligt förbättradt. Botilsäters mindre folkskola är fast; folkskole- och småskoleafdelningarne i den samma undervisas på olika tider, den förra afdelningen innehåller fyra, den senare två årsklasser.

Egentliga folkskolor.

De egentliga folkskolorna inom området äro 25, af hvilka 13 äro fasta och 12 flyttande. Af de fasta skolorna äro två, hvilka ej äro fördelade i afdelningar, indelade i tre årsklasser, som i den ena samtidigt undervisas alla dagar, då deremot i den andra hvarje klass är från skolgång befriad hvar tredje dag; åtta fasta skolor äro fördelade i två afdelningar, hvardera omfattande två årsklasser; två fasta folk-

skolor äro fördelade på tre afdelningar, af hvilka den lägsta, som endast omfattar en klass, i ena skolan hela året undervisas af biträdande lärarinna, i den andra fyra månader skötes af en vid annan folkskola anställd folkskolelärare, under det den enklassiga mellersta och den tvåklassiga högsta afdelningen undervisas af skolornas förste lärare; slutligen är en fast folkskola, som ensam bland inspektionsområdets egentliga folkskolor saknar underlag af småskola, indelad i en tvåklassig småskoleafdelning och en treklassig folkskoleafdelning. — Af de tolf flyttande folkskolorna äro åtta indelade i tre årsklasser, två i fyra årsklasser samt två på ena stationen i tre årsklasser och på den andra i fyra. I de båda sistnämnda äro barnen å den stationen, der klasserna äro fyra, delade i två afdelningar; i den ena af dessa skolor undervisas båda afdelningarna af folkskoleläraren; men i den andra skolan undervisar läraren blott den högre treklassiga afdelningen, då deremot den lägre enklassiga skötes af biträdande lärarinna, som dessutom å två stationer undervisar tvåklassiga småskoleafdelningar. Äfven i en af de treklassiga flyttande folkskolorna är biträdande lärarinna anställd, hvilken undervisar förste klassen å ena stationen, under det läraren meddelar undervisning å den andra åt de två högre klasserna.

Fortsättningsskolor.

Fortsättningsskolor, ordnade enligt Kongl. kung. den 11 September 1877, hafva funnits vid åtta fasta och tre flyttande folkskolor. De hafva alla arbetat sex veckor om året och varit enklassiga.

Enskilda skolor.

Endast en enskild skola finnes inom området, nemligen i Seffe köping. Då folkskoleinspektörsinstruktionen emellertid icke innehåller bemyndigande för inspektör att öfva tillsyn öfver sådana skolor, är jag ej i tillfälle att redogöra för denna skolas organisation och verksamhet. Genom bemyndigande för folkskoleinspektör att besöka äfven enskilda skolor skulle helt visst mångenstädes dylika skolor, hvilka mottaga barn i skolåldern utan att meddela dem undervisning, som i omfattning och noggrannhet någorlunda motsvarar undervisningen i folkskolan, nödgas upphöra med sin verksamhet. Flerestädes eger för närvarande det förhållandet rum, att de så kallade bättre klassernas barn, hvilka mest begagna enskilda skolor, under det de inlära ett eller flere främmande språk hjälpligt nog, i folkskolans ämnen äro betydligt underlägsna jemnåriga folkskolebarn. — Om beskaffenheten af den undervisning, som i privatskolan i Seffe meddelas, är dock härmed intet omdöme uttaladt.

Sockenbibliotek.

Sockenbibliotek finnas i alla skoldistrikt utom i Huggenäs; de begagnas dock i allmänhet obetydligt.¹⁾ Tidningar och andliga ströskrifter af oftast mer eller mindre okyrklig karakter tillfredsställa mer folkets behof i detta hänseende än sockenbibliotekens för öfrigt ofta föråldrade bokförråd.

III. Skolreglementena.

Inom samtliga skoldistrikt funnos redan vid periodens början vederbörligen fastställda skolreglementen. I reglementena för Borgviks, By, Södra Ny, Botilsäters och Eskilsäters skoldistrikt hafva, såsom ofvan antydts, under åren 1884—1886 mera betydande ändringar vidtagits, af hvilka förändringar den, som rörde Botilsäters skoldistrikt, dock ej förr än år 1887 vunnit Domkapitlets stadfästelse, ehuru den redan 1886 delvis började tillämpas. Dessa förändringar hafva i Borgvik, By, Södra Ny och Botilsäter medfört väsendtliga förbättringar för folkskoleväsendet, dock hafva dessa förbättringar i Södra Ny, der en mindre folkskola bort inrättas i Örrud, så att egentliga folkskolan kunnat blifva fast, men församligen blott medgifvit två veckors tillökning af lästiden, ingalunda varit af den betydelse, som önskligt varit. Äfven i reglementet för Huggenäs skoldistrikt har Domkapitlet medgifvit den ändring, att ena småskolan må indragas mot det att lönen så höjes, att duglig lärarinna må kunna erhållas åt den återstående småskolan, och att denna erhåller tillräckligt rymliga lokaler. Denna 1886 fastställda förändring i Huggenäs skolreglemente är dock först 1887 genomförd i verkligheten.

Inom hvardera af Grums, Eds, Bro och Millesviks skoldistrikt behöfves fortfarande ytterligare en småskola, men utsigt till sådan ändring i dessa distrikts skolreglementen inom den närmaste framtiden förefinnes ej.

Genom skolreglementena äro för alla skolorna föreskrifna de i normalplanen föreslagna kurserna så väl för skolorna i deras helhet som för de särskilda klasserna. I flera skolor ha dock kurserna ej kunnat fullständigt medhinnas.

IV. Skolbarnen.

Vid slutet af år 1886 funnos inom kontraktet 3,428 barn i skolåldern hvilken allestädes begynner med det kalenderår, under hvilket

¹⁾ Vid Liljedals bruk i Eds skoldistrikt och vid Borgviks bruk finnas särskilda bruksbibliotek, som af bruksbefolkningen mera litigt användas.

barnen fylla sju år. Af dessa barn hade under nämnda år 3,190 undervisats i sina egna distrikts folkskoleanstalter, 46 i folkskoleanstalter utom sina egna distrikt, 18 i allmänna läroverk och specialskolor, 22 i enskilda skolor och 59 i hemmen; 25 barn i skolåldern hade ej åtnjutit undervisning på grund af aflagd afgangsexamen från folkskolan, 13 till följd af sjukdom eller naturfel och 33 af annan anledning; om 22 barn saknades uppgifter. Hela antalet i kontraktets folkskoleanstalter under 1886 undervisade barn utgjorde 3,447.

Barnens insigter torde i allmänhet kunna sägas ha varit någorlunda tillfredsställande; också ha blott 44 barn under sistlidet år aflagt s. k. minimiavgångsexamen, under det fullständig afgangsexamen kunnat afläggas af 367 barn. Dock hafva utan tvifvel flera skolråd mer än tillbörligt sänkt fordringarne för fullständig afgangsexamen.

Barnens formella bildning har deremot i allmänhet lemnat mycket öfrigt att önska, hvilket i synnerhet visat sig i deras oförmåga att lösa dem förelagda uppgifter, i hvilka sjelfverksamheten tagits i något större anspråk.

Mot barnens uppförande har endast undantagsvis anledning till anmärkning förekommit; omdömena om deras flit ha deremot utfallit olika; både mellan barnen i olika skolor och mellan barnen i samma skola lärar i detta hänseende förefunnits stor skiljaktighet.

Skolgången är mycket ojemn; endast i ett högst ringa antal skolor har förhållandet varit annorlunda. Barnen ha derjemte ofta ej blifvit anmälda till intagning i skolan, förrän en betydlig del af terminen redan varit förliden. Visserligen ha lärare och lärarinnor tillhållits att i sådant fall ej mottaga barnen utan vederbörlig tillåtelse; äfven ha herrar pastorer, då sådan tillåtelse gifvits, ej försummat att allvarligen förhålla föräldrarne deras sjelfrådighet och pligtförgätenhet. Men det torde ej låta sig göra att med nuvarande lagbestämmelser åstadkomma jemn skolgång och ordentlig inställelse vid terminens början, åtminstone ej på landsbygden. Flertalet af de försumlige föräldrarne mena sig ega full rätt att efter godtfinnande skicka barnen i skolan eller ej; många förneka stundom helt öppet all rätt för vederbörande att blanda sig häre. Det slutliga straff, som lagen stadgar för tredskande föräldrar, barnens skiljande från föräldrarne, betrakta många föräldrar som en stor förmån, helst utmättningsförsök hos dem endast skulle medföra än mera ökade utgifter för kommunerna. Då sålunda detta straff i verkligheten ej drabbar den skyldige, utan församlingen, som måste underhålla barnet, vill högst sällan något skolråd gripa till en dylik åtgärd. Den rätteliga proceduren härvid är för öfrigt så långsam, att, om föräldrarne ej godvilligt lemna barnet, terminen ofta är tilländalupen, innan barnet kan skiljas från dem. Skolrådsledamöter

och tillsyningsmän kunna vanligen intet uträtta och förlora oftast innan kort det intresse, de stundom till en tid ådagalägga för åstadkommande af jemnare skolgång. Då det sålunda, genom den strafflöshet lagöfverträdelse i detta hänseende åtnjuta, är ovedersägligt, att vårt folk vänjes till förakt för lag och gällande ordning, och att den på många områden inträngande upplösningen ej motarbetas, utan i viss mån understödjes af folkskolan, synes tiden vara inne att med böter, den enda verksamma straffpåföljd, belägga förseelser af ofvan antydda art. I hvarje fall synas åtminstone husbönder och arbetsgifvare, som hindra barns skolgång och använda dem i sitt arbete, då de borde bevista skolan, men ingalunda målsmän eller föräldrar böra drabbas af straffet för barnens hållande från skolan. För närvarande anse skolråden sig, då de anmodas att inskrida mot dylika arbetsgifvare, nödsakade behandla barnens ofta oskyldiga föräldrar som de felande och vända sig mot dessa, hvarigenom åtgärden naturligen förlorar all betydelse och vanligast inställes.

Stundom ha dock vederbörande skolråd och lärare ej gjort, hvad de kunnat, för en jemn skolgångs åstadkommande; någon gång lägga afven fattigdom, långa afstånd m. m. svåra hinder i vägen för barnens dagliga inställelse i skolan, men åtminstone dessa sistnämnda hinder torde dock med god vilja oftast kunna öfvervinnas.

Särskildt må emellertid påpekas, hurusom skolbarn, hvilka vistas utom det skoldistrikt, der de äro kyrkoskrifna, ofta blifva helt och hållet utan all undervisning. I det distrikt, der de äro kyrkoskrifna, känner man stundom alldeles icke till deras vistelseort; i det distrikt, der de vistas, anse vederbörande sig deremot ej hafva några pligter mot dessa främmande barn, hvadan deras målsmän ej ens erhålla någon påminnelse om sin skyldighet att bereda undervisning åt nämnda barn. Stundom lärer till och med inträffat, dock, mig veterligen, ej inom Nors kontrakt, att sådana barn för bristande utrymme i skolorna förmenats undervisning i det skoldistrikt, der de vistas. Önskligt vore därför, att skolråden finge sig uttryckligen ålagdt att sörja för undervisningen af alla inom deras distrikt bosatta barn, oberoende af deras kyrkoskrifningsort.

V. Folkets förhållande till skolan.

I allmänhet kan sägas, att folket betraktar skolan som en börda, dels därför att den medför alltför stora utgifter, dels därför att den framställer fordringar på en ordning, som man ej vill och ej anser sig böra underkasta sig. Klagan öfver kostnaderna har i synnerhet mot slutet af inspektionsperioden tilltagit, utan tvifvel på grund af det

öfverhandtagande ekonomiska betrycket och det missmod, som bland den egentligen besutna och skattdragande delen af folket utbredt sig med anledning af den förmenta eller verkliga omöjligheten att under nu rådande handelslagstiftning kunna genom arbete och sparsamhet förbättra sin ekonomi. Intresset för skolorna har derföre under sista tiden i flera skoldistrikt egentligen visat sig i försök att indraga än en småskola, än en fortsättningskola, och att inskränka öfverläsningen och dermed öfverläsningsersättningen. Vid början af inspektionsperioden gjordes dessutom i flera skoldistrikt försök att göra afdrag å lärares och lärarinnors lagliga löneförmåner. I ett skoldistrikt afdrogs en betydligare summa, uppgående vissa år till omkring 200 kronor, från en ordinarie lärares lön för att derigenom bereda hans företrädare pension; i flera skoldistrikt förekom öfverläsning, för hvilken man ej ville lemna ersättning, i andra utgick småskolelärarinnornas lön till en del i kost, hvilken vid requisitionen af statsbidragen taxerades orimligt högt, och dessutom af lärarinnan sjelf måste hemtas för hvarje dag, än hos en åbo, än hos en annan, ofta på långt afstånd från skolan. Ej sällan måste derföre lärarinnan åtnöja sig med en ersättning för kosten, som betydligt understeg det värde, hvartill kosten beräknats vid statsbidragsrequisitionen och till och med någon gång alldeles uteblef. Hvarhelst dylika försök bemärktes, vägrades emellertid, tills rättelse skett, vitsordandet af statsbidragsrequisitionen, hvilken vägran vanligen strax hade åsyftad verkan. Numera utgå också alla löner i penningar, hvilket både löntagare och löngifvare nu finna vida fördelaktigare än det gamla aflöningsättet.

Emellertid är det ej inom alla skoldistrikt, intresset för folkskolan yttrat sig på förenämnda sorgliga sätt. Det finnes inom kontraktet skoldistrikt, der folkskolans betydelse är temligen allmänt erkänd, och inom hvilka man, trots de närvarande bekymmersamma ekonomiska förhållandena, söker att åtminstone bibehålla folkskolan vid dess förut vunna utveckling. I synnerhet är jag pliktig erkänna det varma intresse för skolväsendet, som af några enskilde varmhjertade män såväl bland allmogen som af andra samhällsklasser ständigt visats, och som städse ådagalagts af kontraktets presterskap, hvilket här som flestades i vårt land ofta under svåra tider för folkskolan måste nästan ensamt kämpa för skolans och lärarnes bästa.

VI. Undervisningstiden.

Fortsättningskolorna hafva börjat sin verksamhet i medlet af Januari, öfriga skolor hafva begynt sitt arbete i Februari eller början af Mars. Läsnngen för året har vanligen slutat i November.

I 19 småskolor, mindre folkskolan och fem egentliga folkskolor ha sommarferier ej förekommit. I synnerhet i småskolorna har denna anordning befunnits lämplig, enär de små barnen under den kallare årstiden ofta ha svårt besöka skolan, om afstånden äro något större. En sådan anordning af skolan har dock endast undantagsvis förekommit, derest ej skolan varit flyttande eller delad i afdelningar, som ej undervisats samtidigt. Sommarferierna i de öfriga skolorna ha varit af olika längd, varierande mellan två och sju veckor. Äfven vid påsken har vanligen lemnats en veckas skollof, liksom ock vid potatisupptagningen i September eller början af Oktober.

Terminerna hafva i några flyttande skolor och i de flesta fasta folkskolorna varit afbrutna af läsning på andra stationen eller i andra afdelningen, eller af ferier. Så har i de flesta folkskolorna vanligen den högre afdelningen undervisats två månader i Februari, Mars och April, derefter den lägre två månader, sedan ha sommarferierna inträdt, hvarefter den lägre afdelningen å nyo bevisat skolan två månader, och sedan till sist den högre afdelningen å nyo undervisats två månader. Denna fördelning af lästiden har verkat menligt på undervisningen, enär erfarenheten visat, att barn de första veckorna efter åtnjuten ledighet från skolan ej ha det intresse för undervisningen och den energi i sitt skolarbete, som de ådagalägga, när skolan fortgått en tid. Att, detta oaktadt, en dylik fördelning af lästiden i de fasta skolorna blifvit bruklig inom kontraktet, lärar berott deraf, att de äldre barnen bevista skolan jemnare under vintern än under någon annan årstid. Men att äfven i flyttande folkskolor och småskolor terminerna ofta på detta sätt styckas, är i hög grad att beklaga och föranledes endast af oförstånd hos skolråden och församlingarne. Nästan alla förslag att åstadkomma ändring häre ha mött ett envist motstånd.

En fast småskola har arbetat 42 veckor, samtliga de på tre stationer flyttande 39 veckor, alla de öfriga småskolorna $34\frac{1}{2}$, 35 eller 36 veckor.

En flyttande folkskola och en fast folkskola ha arbetat 39 veckor hvardera, en flyttande folkskola 38 veckor, alla de öfriga egentliga folkskolorna, liksom mindre folkskolan, $34\frac{1}{2}$ eller 35 veckor; dock har af denna tid i två fasta folkskolor fyra veckor ingått i fortsättnings-skolans arbetstid.

I en fast folkskola har undervisning blott meddelats fem dagar i veckan; i alla de öfriga skolorna har undervisningen fortgått sex dagar i veckan, dock så, att i flera folkskolor läraren åtnjutit befrielse en eller två lördagar i månaden från de eljest till denne veckodag förlagda repetitionsförhören.

Tre fortsättningskolor hafva arbetat fem dagar i veckan sex timmar hvarje dag; i de öfriga har undervisningen pågått sex dagar i veckan fem timmar om dagen.

I småskolorna och de blandade skolornas småskoleafdelningar har undervisats fem timmar om dagen: dock har några gånger bemärkts en benägenhet att utsträcka småskolans lästid till sex timmar om dagen, hvilken åtgärds olaglighet emellertid vid inspektionerna allvarligen framhållits.

Så ofta folkakolebarn undervisats i egentliga folkakolor och mindre folkskolan, har arbetet pågått sex timmar om dagen. Morgonandakten med bön och bibelläsning, undervisningen i trädgårdsskötsel, oftast äfven undervisningen i gymnastik och i några skolor till och med undervisning i slöjd hafva varit förlagda utanför skolornas ofvan angifna arbetstid.

Skolstadgans föreskrift om en eller två timmars ledighet för barnen mellan förmiddagens och eftermiddagens lärotimmar samt om raster mellan omedelbart på hvarandra följande lektionstimmar hafva utan undantag iakttagits.

VII. Undervisningen.

Enligt reglementena skola i alla skolor läsordningar uppgöras med ledning af normalplanen; men i flera småskolor ha vid inspektionerna läsordningar ej funnits anslagna. Lärarinnan har då brukat uppgifva, att hon följt t. ex. läsordningen n:o 5 i normalplanen. Detta har emellertid ofta ej varit fallet, enär vissa å den angifna läsordningen förekommande ämnen, vanligen teckning och åskådningsöfningar, ej sällan icke förekommit just i de småskolor, der läsordningar saknats. Lärarinnan har i verkligheten befunnits läsa hvilket ämne hon behagat, hvaraf skolan, i synnerhet genom hennes oförmåga att utan normalplanens hjälp sjelf ordna de tysta öfningarne på lämpligt sätt, blifvit i hög grad lidande. Allvarliga föreställningar ha emellertid i nämnda hänseende medfört så mycken förbättring, att läsordningar, anslutande sig till normalplanens, numera verkligen finnas i alla skolor, ehuru det vid inspektionerna stundom visat sig, både i småskolor och någon gång, ehuru mera undantagsvis, äfven i folkskolor, att godtyckliga afvikelser från den fastställda läsordningen ännu förekomma.

Tysta öfningar, under hvilka de barn, som ej af läraren omedelbart undervisats, blifvit sysselsatta med skrifning, räkning och teckning, hafva förekommit i alla skolor, ehuru lärarnes och lärarinnornas förmåga att ordna dem på ett fruktbringande sätt varit mycket olika. Äfven vid undervisningen i katekes förekomma numera tysta öfningar

i alla folkskolor, sedan äfven de lärare, som envisast fasthållit vid den gamla seden att i detta ämne undervisa alla barnen samtidigt, förmått att på försök införa tysta öfningar under katekestimmarne och sedan ej velat återgå till den nämnda samundervisningen. De tysta öfningarna i räkning, hvilka tvifvelsutan för barnens själfverksamhet äro af den största betydelse, ha flere lärare ej förmått ordna ändamålsenligt; ej sällan ha till tyst öfning blott abstrakta räkneexempel förelagts barnen; ofta ha samma räkneuppgifter förelagts bredvid hvarandra sittande barn, som då haft tillfälle hos hvarandra se uträkningen; stundom har äfven granskningen af uträkningen varit slarvig. Att de tysta öfningarna i teckning ej förmått medföra den önskvärda teckningsfärdigheten, kan i någon mån ursäktas, enär det knappast varit lämpligt, om det ock öfverensstämt med normalplanen, att detta ämne nästan uteslutande förekommit som tyst öfning.

Förhållandet mellan småskolan och folkskolan är ej ännu allestädes fullt ordnad; barn, som ej grundligt inhämtat småskolans lärokurs, upptagas ännu stundom i folkskolan, der de äro till stort hinder för sina kamrater. Detta är i synnerhet fallet inom Ölseruds skoldistrikt. Till fortsättningsskolan uppflyttas inga andra barn än de, som med goda vitsord genomgått föregående afdelningars kurser. Om det ock enligt stadgan är öfverlemnadt åt församlingarna sjelfve att afgöra, om fortsättningsskola skall finnas eller ej, bör det väl ej, då stat och kommun bekosta skolan, stå föräldrarne eller kanske barnen sjelfva fritt att bestämma, om denna undervisning skall begagnas eller ej. Emellertid är nog anordningen af fortsättningsskolan så lyckligt funnen, att den vanligen gerna bevistas, men två gånger under åren 1884—1886 har bristen på barn, som velat besöka skolan, gjort, att man varit betänkt att stänga beslutade fortsättningsskolor, ehuru detta slutligen kunnat förekommas. Der icke fortsättningsskola, ordnad enligt Kongl. kung. 11 Sept. 1877, är inrättad, har man för de barn, som genomgått folkskolans lärokurser, i reglementena stadgat rättighet att närvara vid repetitionsförhören; men i sjelfva verket förekommer vid dessa skolor ingen undervisning för dylika barn, enär de aldrig inställa sig vid dessa förhör.

Förfaringssättet vid undervisningen är i allmänhet detsamma, som i seminarierna användes vid den tid, då lärarne eller lärarinnorna i dessa läroanstalter erhöilo sin utbildning; de oexaminerade småskolelärarinnorna deremot plåga vanligen omedvetet famla mellan olika metoder, derest de ej af folkskoleläraren på stället erhålla behöfzig handledning, såsom särskildt i ett skoldistrikt varit fallet.

De viktigaste anmärkningarna vid undervisningen i kristendoms-kunskap hafva varit, att i biblisk historia händelsernas historiska för-

lopp för mycket utgjort hufvudsak, under det berättelsernas anderika innehåll ej tillbörligen framhållits; att i katekes man, sedan den forna »själlösa och för långt drifna utanläsningen» i alla folkskolor öfvergifvits, ej synes lägga tillbörlig vikt vid att »i de ungas minne fästa de heliga sanningarne», utan ofta åtnöjes med ett ideligt förklarande, af hvilket barnen ha föga i behåll; och att bibelläsningen stundom urartat till en torftig ordförklaring och satsupplösning. I de småskolor, der särskild katekesundervisning förekommit, har denna vanligen bestått i mekanisk utanläsning, hvarföre jag ock allestädes sökt få katekesläsningen i småskolan afskaffad, helst det just varit i de skolor, der lärarinnorna varit svagast, den samma förekommit.

Vid undervisningen i modersmålet i småskolan har i ungefär halfva antalet skolor skrifläsemetoden användts, i andra hälften har man deremot följt stafmetoden. Äfven då denna sistnämnda metod användts, ha lärarinnorna tillhållits att öfva barnen i att ljuda, på det skilnaden mellan ljud och ljudtecken må från början bli klar för barnen. Läs- och skriföfningar hafva i alla småskolor från början omväxlat med hvarandra, hvilken metod lärarinnan i öfrigt använt. Rättskrifningen i småskolorna har börjat ordentligen bedrivas, sedan i de allra flesta småskolor läsordningen numera för andre klassen bestämt två timmar i veckan särskildt för denna öfning. Det förefaller, som om å normalplanens läsordningar för småskolan den förändring borde göras, att i småskolans andra (och tredje) klass för tvänne timmar ordet skrifning utbyttes mot rättskrifning eller — än bättre — diktamensskrifning. Äfven å folkskoleschemata torde ett bestämdare angifvande af de olika slagen »skrifning» vara gagneligt. Äfven i folkskolorna försummas rättskrifningen alltför ofta. Ständigt har jag fordrat, att den samma i tredje och fjerde klasserna af folkskolan skall öfvas i skrifbok, ej å skiffertafla, samt att lärarne skola i sina hem under fritimmarne rätta dessa öfningar, enär eljest nödig färdighet ej kan af barnen vinnas. Svårigheten att anskaffa de många behöfliga skrifböckerna, kanhända ock maklighet å lärarnes sida ha emellertid utgjort svåra hinder för denna fordrans genomförande. Samma fordran med afseende på de nämnda folkskoleklassernas uppsatsskrifning har af samma skäl i flera skolor ännu blott ofullständigt efterkommit; dock förekommer uppsatsskrifning, bestående åtminstone i fritt återgifvande af berättelser, som af läraren muntligen framstälts, i alla folkskolor.

Vid undervisningen i räkning har man dels för litet tagit sjelfverksamheten i anspråk, dels försummat öfva barnen att efter diktamen nedskrifva större tal. Geometri förekommer blott i ett ytterst ringa antal skolor.

I geografi har undervisningen om det egna landskapet varit ytterst bristfällig och knapphändig; saknaden af en god skolkarta öfver Vermeland torde vara en af anledningarna härtill. Blott sällan har skolrummet och skolhuset tagits till utgångspunkt för den geografiska undervisningen.

Vid undervisningen i naturkunnighet har den fysiska delen af ämnet för mycket fått stå tillbaka.

Åskådningsöfningar hafva af flere grunder ej förekommit i alla småskolor; dels äro lärarinnorna ej denna undervisning vuxna, dels äro skolråden ofta ej i stånd inse den sammans stora formelt bildande betydelse, dels saknas lämplig materiel. Önskligt vore, att genom statens försorg en mindre samling goda, å papp uppfodrade planscher tillhandahölles skolråden till ett pris af högst 15 kronor. Nu användes i flere skolor blott någon djuratlas, i andra åter Sandbergs Bilderark för denna undervisning. Andra bättre, nu tillgängliga planscher anses i allmänhet för dyra.

Vid åskådningsundervisningen har man i allmänhet allt för litet sökt att genom vägledande frågor hjälpa barnen att sjelfva beskrifva de föremål eller afbildningar, som förevisats. Då lärarinnan vanligen sjelf först beskrifvit det behandlade föremålet, har barnens iakttagelseförmåga ej blifvit så utvecklad, som önskligt varit, hvadan sjelfva hufvudändamålet med denna undervisning ofta i betänklig grad förfelats.

Teckningsundervisningen har ej medfört de resultat, som med den samma åsyftas; i intet ämne ha kurserna så ofullständigt medhunnits. Ämnet har ej heller kunnat intressera synnerligen många barn. Det förefaller, som den Stuhlmannska metodens omständlighet i ej obetydlig mån vore anledningen härtill.

Gymnastik förekommer uti alla skolor utom tre småskolor; dock består undervisningen häri i småskolorna mest i armrörelser; äfven i flera folkskolor kan den af brist på utrymme, då särskild gymnastiklokal ingenstädes finnes, blott under den varmare årstiden ute i det fria öfvas med framgång. Flerestädes deltaga ej flickorna i detta ämne. I allmänhet är intresset för gymnastiken ej stort.

I 16 folkskolor meddelas undervisning i trädgårdsskötsel. Denna undervisning har dock många svårigheter att bekämpa. Då vid en flyttande skola arbetet pågår vid ena stationen, förderfvas ofta af okynne eller elakhet de jordland och planteringar, som iordningstälts på den andra. I fasta folkskolor besöka blott de lägre klassernas barn skolan under den för trädgårdsskötsel lämpliga tiden. Jordmänen är flerstädes olämplig. Dock ha många lärare med stora ansträngningar och egna uppoffringar börjat med ifver bedriva denna under-

visning, i förhoppning att intressera det uppväxande släktet för ämnet, hvilket har en så stor uppfostrande betydelse. Resultaten äro dock ännu ej stora.

Manlig slöjd har öfvats i 14 folkskolor, i de flesta med begagnande af Nääs' modellserie, i några efter af lärarne sjelfva ordnade modellserier. Der den bedrivits efter Nääsmetoden, har den utöfvat ett stort inflytande på barnens utveckling. Endast träslöjd har vid undervisningen förekommit. I synnerhet i Bro sockens skolor bedrivs denna undervisning på ett mönstergilt sätt.

Qvinlig slöjd har 1886 blott förekommit i två folkskolor, i hvilka undervisning meddelats af småskolelärarinnorna, som tjänstgjort å samma stationer; denna undervisning har omfattat, stickning, virkning och sömnad. 1884 och 1885 meddelades undervisning i qvinlig slöjd äfven i en tredje folkskola, men den der särskildt anställda slöjd-lärarinnan förmådde ej hålla sitt eget och barnens intresse för ämnet uppe.

Oaktadt sålunda åtskilligt måste erinras vid enskilda lärares och lärarinnors undervisning i ett eller annat ämne, bör dock rättvisligen erkännas, såsom för öfrigt framgår af det omdöme om lärarepersonals duglighet, som här nedan kommer att afgifvas, att undervisningen i sin helhet fullt motsvarar de anspråk, som billigtvis kunna ställas på den samma, helst om hänsyn tages till de förhållanden, under hvilka skolorna arbeta.

VIII. Skolförhören.

De i § 38 af skolstadgan föreskrifna förhören med barn, som åtnjuta undervisning i hemmen, bruka i allmänhet icke hållas. En allvarlig erinran till skolråden att icke i något fall försumma detta sitt åliggande synes vara af behofvet i hög grad påkallad. Visserligen är i de flesta skoldistrikt antalet af sådana barn ej synnerligen stort, men i åtskilliga distrikt är förhållandet annorlunda; sålunda utgjorde år 1886 enligt skoluppgifterna Lit. B i hemmet undervisade barn i ett af kontraktets distrikt 13, i ett annat 25. Då det emellertid kan antagas som viast, att en stor del af de barn, som uppgifvas vara undervisade i hemmen, sakna all undervisning, inses lätt, huru viktigt det är, att dessa förhör ändtligen måtte bli en verklighet, ej blott ett förbisedt lagstadgande. Anledningen, att man så ogerna anställer dessa förhör, torde egentligen vara ett otillbörligt undseende för dem, hvilka tyckas anse, att folkskolestadgan och skolrådet ej ha att befatta sig med deras barn.

Emellertid må ej förnekas, att då bland de barn, som uppgifvas ha undervisats i hemmen, men i verkligheten saknat undervisning, finnas många barn i sjunde lefnadsåret, giltiga skäl för några af dessa hafva omöjliggjort begagnandet af skolundervisningen, t. ex. klen kroppskonstitution eller för barn i den åldern alltför lång skolväg. Men om dessa förhållanden vederbörligen pröfvats, hade kunnat undvikas, hvad nu inträffar, att äfven andra barn utan sådana skäl blifva i saknad af undervisning, under förevändning att undervisas i hemmen. Tillåtelse att låta barnen undervisas i hemmen brukar ej heller begäras.

Roteförhör hållas två till fyra Lördagar i månaden i alla de flyttande folkskolorna å den station, der skolan icke är i verksamhet, samt i en stor del flyttande småskolor. Äfven i en stor del fasta skolor, som läsa på afdelningar, undervisade på olika tider af året, ha repetitionsförhör hållits en dag i veckan med den afdelning, som veckans öfriga dagar ej undervisats. Dessa rote- och repetitionsförhör besökas ytterst oordentligt på de flesta ställen och skulle, derest de ej i skolstadgan vore påbudna, utan tvifvel varit afskaffade, hvilket afskaffande skulle medföra en betydlig lindring i lärarens arbete och åtminstone ej skada undervisningen. Helt annan betydelse skulle dock dessa förhör få, om barnen genom verksamt straff för uteblifvande tillhöllos att bevista dem. För närvarande äro försummelseerna vid roteförhören så många, att stundom blott omkring fjerdedelen af barnen komma tillstädes.

Årsexamina hållas vanligen gemensamt för hela skolan vid läsårets slut, men i några skolor särskildt för hvarje rote eller afdelning, då läsningen på roten eller i afdelningen för året slutar. Någon eller några skolrådsledamöter, då afstånd och öfriga embetsgöromål det tillåta oftast ordföranden samt ett större eller mindre antal af barnens anförvandter bruka dervid vara tillstädes.

Afgångsexamen hålles i alla skoldistrikt, ehuru ej alltid på särskild från årsexamen skild tid. Visserligen har, såsom ofvan antydts, pröfningen dervid varit mindre sträng, än önskligt varit, men skolråden ha, åtminstone så mycket i deras förmåga stått, allmänneligen hindrat så väl konfirmerade som okonfirmerade barn att utan afgångsbetyg helt och hållet lemna skolan. Enligt 1886 års skoluppgifter Lit. A har också i hela kontraktet endast ett barn lyckats på detta olagliga sätt afsluta sin skolgång.

IX. Lärarne och lärarinnorna.

Vid hvarje folkskola inom kontraktet är anställd en ordinarie, vederbörligen examinerad lärare. Af de tre biträdande lärarinnorna i folkskolor har en, liksom ock lärarinnan vid mindre folkskolan, aflagt småskolelärarinneexamen efter Kongl. kung. den 11 Jan. 1878 eller den 5 Juni 1885.

Af tvenne småskolelärare och 33 småskolelärarinnor, som tjenstgöra vid kontraktets småskolor, äro en lärare och 22 lärarinnor examinerade efter förenämnda Kongl. kung. En lärare och 11 lärarinnor ha deremot ej aflagt på vederbörligt sätt godkänd examen, flere af dem alls ingen examen.

Mot lärarnes och lärarinnornas nit och disciplinära förmåga har, sedan åtskilliga oexaminerade lärarinnor måst afskedas, under sista året anledning till anmärkning blott förekommit i fyra skolor. Två af de i nämnda hänseenden mindre dugliga lärarinnorna blefvo dock under 1886 uppsagda till afflyttning vid årets slut.

Sedan en äldre ordinarie folkskolelärare, hvilken af svaghet och ålderdom var oduglig att undervisa, från början af höstterminen 1886 håller vikarie, äro alla de tjenstgörande folkskolelärarne fullt medelmåttiga eller derutöfver både beträffande sina egna insigter och såsom undervisare och uppfostrare. Enahanda är förhållandet äfven med lärarinnorna och småskolelärarne med undantag af de samme fyra, hvilka förut anmärktes brista i nit och disciplinär duglighet.

X. Skolbokföringen.

Skolåldersförteckningar fördes i några skoldistrikt år 1884 alldeles icke; nu föras de väl allestädes, men flerestädes ej med tillbörlig noggrannhet och ordentlighet. Ofta införas i skolåldersförteckningarna ej å särskildt ställe, utan bland barnen i skolåldern, äfven öfveråriga barn, hvilka då vid årets slut vanligen ock inräknas i summorna å framsidan af skoluppgifterna Lit. B. Stundom har man å skolåldersförteckningarna helt andra kolumner än å framsidan af Lit. B. En ofta förekommande, högst olämplig kolumn är t. ex. »undervisade i nattvardsskolan». I flera distrikt anmärkes i förteckningen ej huru det är sörjdt för barnens undervisning, utan huru det borde vara sörjdt, så att ofta t. ex. ett tecken för ett barn i kolumnen »undervisade i distriktets egna flyttande småskolor» betyder, att barnet borde bevista en flyttande småskola, ej att det besöker någon sådan. I sådant fall insättas tecknen

vanligen på fri hand vid början af året; eljest införas de ofta ej förr än vid årets slut. Skolåldersförteckningens kollationering med hushörhårsboken under årets lopp försummas ej sällan, hvadan barn, som inflyttat t. ex. i April år 1886, kanske först 1887 införas i skolåldersförteckningen och därför kunnat draga sig undan skolgång hela året 1886.

Dagbok finnes i alla skolor och föres allmänneligen så pass ordentligt, att man kan bedöma skolgången för året; men då den i småskolorna ofta endast är förd på några hopfästa pappersblad, som vid årets slut förstöras, kan i flera småskolor ingen upplysning erhållas om barnens skolgång under de närmast föregående åren.

Examenskatalog föres allestädes, men i flera småskolor begagnas äfven för denne hopfästade pappersark, som ej för framtiden bevaras.

Hufvudboken föres ordentligt i alla folkskolor och i mindre folkskolan; äfven i några småskolor finnes särskild hufvudbok; men ofta införas småskolans barn i hufvudboken för den folkskola, under hvilken småskolan hör; ej sällan föres ingen hufvudbok i småskolorna trots vid inspektionerna förnyade erinringar derom.

Önskligt vore, att för hela riket stadgades gemensamma formulär, efter hvilka skolåldersförteckningen, dagboken, examenskatalogen och hufvudboken skulle föras, samt att uttryckligt påbud blefve utfärdadt, att de tre sistnämnda böckerna skola finnas äfven i småskolor samt ej få föras å sammanhäftade papper.

Mot inventariiförteckningarnas förande har ingen anmärkning behöft göras; der de saknas, saknas ock nästan all materiel att föra förteckning öfver.

XI. Undervisningsmaterielen.

Då till inköp af undervisningsmateriel under hvarterdera af åren 1884—1886 för alla kontraktets skolor endast användts i medeltal omkring 1,200 kronor, har någon betydligare tillökning i skolmaterielen ej förekommit. Man har åtnöjt sig med att ersätta förbrukad materiel samt tillfredsställa de mest trängande behofven af tillökning. För Edsvalla fasta folkskola ha dock af Edsvalla skolområde med stor frikostighet gjorts betydligare inköp af materiel, hvadan denna skola för närvarande utan tvifvel är den i detta hänseende bäst försedda inom Vermland. I folkskolorna är emellertid, på grund af föregående inköp, bristen på undervisningsmateriel ej så synnerligen stor; i flera småskolor deremot saknas nästan all undervisningsmateriel utom svarta tafia, läseböcker och skiffertafior.

XII. Skollokaler, skolmöbler och skolträdgårdar.

Folkskolornas lokaler äro i allmänhet tillräckligt stora och någorlunda sunda. Luftvexlingen är dock i de fleste ej fullt tillfredställande, enär ventiler i väggarna sällan finnas och anses öfverflödiga. Luftvexlingen sker därför i de fleste folkskolesalarne genom rörledningar i kakelugnarne och genom gångfönster. Småskolornas lokaler äro deremot, om dessa skolor ej begagna de flyttande folkskolornas lärum, vanligen både otillräckliga och i saknad af nödig ventilation, vare sig att dessa skolor äro inrymda i ett särskildt mindre rum i folkskolehuset eller i särskild förhyrd lokal; ännu finnas till och med tre småskolor, som arbeta här och der i husen utan bestämda lokaler. I allmänhet har nybyggnad af skolhus mött stora svårigheter. Emellertid har under 1884 ett ganska lämpligt nytt skolhus öppnats för Sparnås folkskola och småskola (Borgviks distrikt) och 1886 en storartad byggnad uppförts för Edsvalla folkskola (Nors distrikt). Lokalernas underhåll försvåras ock i vissa distrikt derigenom, att rotarne, ej församlingen i sin helhet, bygga och underhålla skolhusen. — Snyggheten och ordentligheten lemnar flerstädes mycket öfrigt att önska, beroende hufvudsakligen deraf, att barnen åläggas besörja lokalernas eldning och städning.

Skolmöblerna äro af mycket olika beskaffenhet; i några skolor finnas tvåsitsiga bänkar af nyare, ändamålsenlig konstruktion, men i ganska många begagnas ännu långbänkar, som oftast i flera hänseenden äro illa konstruerade. Skåp till förvaring af undervisningsmaterielen och hyllor för matsäckarne m. m. saknas ännu flerstädes, oaktadt gjorda erinringar.

Skolträdgårdar, ordnade för barnens undervisning, uppgifvas af skolråden finnas vid 14 folkskolor; flere af dessa äro dock först på allra sista tiden iordningställda.

XIII. Tillsynen öfver skolorna.

Skolråden, särskildt deras ordförande, ha i allmänhet försökt att med nödig uppmärksamhet följa skolornas verksamhet. Att intresset dock hos många skolrådesledamot måste slappas, när alla försök att åstadkomma jemn skolgång misslyckas, är en naturlig sak. Tillsyningsmän för skolgångens öfvervakande ha funnits i alla distrikt, men deras verksamhet har ej burit några nämnvärda resultat.

Inspektioner hafva de två sista åren verkställts i kontraktets alla folkskolor och småskolor samt 1884 i alla utom en småskola. Vid

inspektionerna och i promemorior gjorda erinringar har man vanligen lofvat beakta. Stundom ha ock dessa löften hållits, men stundom ha samma erinringar måst göras år efter år. Hvarje år ha två lärarmöten af mig hållits, ett för Nors pastorat och ett för By och Milleviks pastorat; vid dessa ha förekommit läseprof och meddelanden.

Blott en gång har jag nödgats enligt folkskoleinspektörsinstruktionen hos Domkapitlet anmäla svårare missförhållanden i skolväsendet. Efter flere förnyade försök att förmå By församling att anskaffa tillräckligt rymliga lokaler för lägre afdelningen af Seffle folkskola och för Björnrud—Gunnarsbols folkskola inom Gunnarsbols rote, hvilka alla försök, ehuru de af skolrådet understöddes, misslyckades genom kyrkostämmans upprepade vägran att vidtaga någon åtgärd, måste jag nemligen i slutet af år 1886 begära hos Domkapitlet åläggande för By skoldistrikt att anskaffa åt nämnda afdelning och rote lokaler, som ej voro för barnens hellsa menliga. Domkapitlet förstodigade ock By skoldistrikt att utvidga den af Seffle folkskolas lägre afdelning begagnade skolsalen och låta de högsta folkskoleklassernas barn från Gunnarsbols rote besöka folkskolan i Seffle, tills annan lokal anskaffats i Gunnarsbol.¹⁾

XIV. Kostnaderna för skolväsendet.

År 1886 utgjorde enligt skoluppgifterna Lit. B distriktens bidrag till skolväsendet 25,903 kr. 7 öre eller 3,402 kr. mindre än år 1881; af statsmedel erhöles 1886 som bidrag till lärares och lärarinnors aflöning 17,891 kr. 69 öre eller 2,491 kr. mera än år 1881. Till lärares och lärarinnors aflöning utbetaltes sistlidet år 37,338 kr. 73 öre, till skollokaler och inventarier 1,808 kr. 36 öre, till undervisningsmateriel utgingo 1,004 kr. 84 öre och till öfriga behof 4,003 kr. 2 öre; dessutom minskades den uppgifna skulden med 617 kr. 84 öre.

Någon fullt tillförlitlig öfversigt af utgifterna för skolväsendet kan dock ej lemnas, enär det ej är möjligt beräkna beloppet af de kostnader, som direkt utgöras af rotarne dels i penningar dels i naturaprestationer.

Enligt de lemnade uppgifterna kostade hvarje barn, som år 1886 besökte skolan, i medeltal 12 kr. 81 öre.

¹⁾ Under berättelsens tryckning har emellertid By kyrkostämma fattat beslut om uppförande af nytt skolhus i Gunnarsbol och partielt verkställande af utvidgningen af det otillräckliga lärummet i Seffle, hvidan Kongl. Maj:t i öfriga delar på anförda besvär undanröjt Domkapitlets ofvannämnda förstodigande.

Enär jag i flere hänseenden af brist på källor ej kunnat i förestående berättelse lemna en *detaljerad* öfversigt af folkskoleväsendet under den nu tilländalupne inspektörsperiodens två första år, då jag ej var inspektör inom Nors kontrakt, anser jag mig dock böra lemna följande allmänna öfversigt öfver folkskolans utveckling från slutet af 1881 till slutet af 1886.

	1881.	1886.		1881.	1886.
Folkskolor.....	25.	25.	Lärare vid småskolor	2.	2.
Fasta	12.	18.	Lärarinnor vid småskolor.....	38.	33.
Flyttande på två stationer.....	12.	12.	Barn i skolåldern i folkskolorna.....	1,813.	2,008.
" på tre stationer.....	1.	—	Barn i skolåldern i mindre folkskolorna...	—	57.
Fast mindre folkskola.....	—	1.	Barn i skolåldern i småskolorna	1,293.	1,125.
Småskolor.....	40.	34.	Kostnader för skolväsendet Kr.....	45,063,80.	44,154,95.
Fasta	5.	7.			
Flyttande.....	35.	27.			
Ordinarie lärare i folkskolor...	25.	25.			
Biträdande lärarinnor i folkskolor	3.	3.			
Lärarinnor vid mindre folkskola	—	1.			

Carlstad den 2 Maj 1887.

J. H. Bergendal.

III.

Nordmarks, Norra, Södra och Vestra Dals kontrakt.

I. Skoldistriktet.

Inspektionsområdet, som omfattar 4 kontrakt af Carlstads stift, nemligen Nordmarks samt Norra, Södra och Vestra Dals, räknar 52 kyrkosocknar, som hvar för sig utgöra ett skoldistrikt.

Folkmängden inom hela området utgjorde den 31 december 1886 99,255 personer. Af denna folkmängd belöpte sig 5,702 på ett skoldistrikt, 4,177 på ett annat; 21 skoldistrikt hade mellan 2—3,000, 24 mellan 1—2,000, 4 mindre än 1,000, af hvilka det minsta hade allenast 681 personer.

II. Undervisningsanstalterna.

a) Undervisningsanstalterna voro vid denna periods slut följande:

4 fasta folkskolor med fortsättn.-skola och slöjdundervisning för gossar,					
1 fast folkskola	»	»	men utan	»	»
22 fasta folkskolor utan	»	»	men med	»	»
8 »	»	»	och utan	»	»
2 flyttande »	med	»	och med	»	»
20 »	»	utan	men med	»	»
38 »	»	»	och utan	»	»
1 fast mindre folkskola,					
12 fasta småskolor,					
118 flyttande »					
2 särskilda slöjdskolor för gossar och					
1 särskild slöjdskola för flickor.					

Folkskolorna, som vid början af denna period voro 93, hafva således ökats med 2 nya och utgjorde vid periodens slut 95; småskolorna, som 1881 utgjorde 122, hafva ökats med 9 nya; att de det oaktadt vid periodens slut utgjorde allenast 130, beror derpå, att en af de äldre småskolorna under tiden genom förändrad anordning inom ett skoldistrikt indragits;

1 mindre folkskola har under perioden nyupprättats.

Området har alltså en skola på en folkmängd af 439 personer; en folkskola på 1,045 personer och en småskola på 763 personer.

b) Skolornas *förhållande till hvarandra* är numera inom alla skoldistrikten så ordnad, att alla småskolorna meddela det första förberedande kunskapsmålet åt nybörjarne och att folkskolorna mottaga till undervisning endast sålunda förberedda barn.

Detta kunskapsmål är i reglementena bestämdt i enlighet med normalplanen; men det måste erkännas, att många småskolor ännu ej nått den utveckling, att reglementets föreskrift i denna del blifvit fullt tillämpad; man sträfvat att komma härtill, men målet är flerstädes ännu ett önskningsmål. Detta beror mestadels af brist i den yttre anordningen, såsom att småskolan genom att flytta på flera än 2 stationer har för kort undervisningstid på hvarje, saknar tjenlig lokal och nödig materiel; dels ock deraf att barnen ej ordentligt besöka skolan och att man flerstädes vid uppflyttningen från små- till folkskolan ej med tillbörligt allvar hållit på flyttningsfordringarna. Endast 2 af områdets folkskolor sakna småskolor som underlag, nämligen Tisel-skogs södra folkskola och Torskogs folkskola vid Bön. I dessa båda folkskolor undervisas afdelningen nybörjare å särskilda tider och folkskoleafdelningen å andra tider, hvilken anordning rättfärdigas af det ringa barnantalet i båda afdelningarna.

Fortsättningsskolorna mottaga inga andra barn än dem, som erhållit afgångsbetyg från folkskolan. Men anmärkas måste, att inom två skoldistrikt afgångspröfningen varit mindre noggrann, hvarföre undervisningen i fortsättningsskolorna inom dessa distrikt ej ännu kunnat blifva, hvad den är afsedd att vara.

Den mindre skolan, som under året upprättats vid Skäpafors i Laxarby socken och ännu erhållit endast tillfällig varaktighet, är på en gång småskola och lägre afdelning (klass I och II) af folkskola.

Af de särskilda slöjdskolorna inom området är den ena för gossar (i Bolstad) och den andra för flickor (i Åmål) ställd i närmaste förhållande till folkskolan, så att slöjdskolan mottager som elever allenast lärjungarne i folkskolans III och IV årsklasser. Den andra slöjdskolan för gossar (i närheten af Mellerud i Holms socken) står deremot icke i något närmare förhållande till folkskolan, om icke i så måtto,

att den är afsedd att vara på slöjdundervisningens område en fortsättningskola, således afsedd för äldre, konfirmerade ynglingar, som genomgått slöjdkursen i folkskolan eller annorledes vunnit motsvarande slöjdfärdighet.

c) Skolornas *anordning* måste inom detta område med så olika terräng-, folkmängds- och förmögenhetsförhållanden blifva mycket olika såväl i fråga om den yttre som inre anordningen. För den senare är jag i tillfälle att längre fram i berättelsen under afdelningen »Undervisningen» redogöra; om den förra får jag här meddela: Vid 1886 års utgång voro 35 af folkskolorna och 12 af småskolorna samt den mindre folkskolan fasta, 60 af folkskolorna och 118 af småskolorna flyttande.

Af flyttande folkskolorna hafva under år 1886 44 arbetat på 2 stationer, 14 på 3 och 2 på 4 (Dals Eds). Härvid bör dock antecknas, att 4 af de 14 på tre stationer flyttande folkskolorna hafva varit i verksamhet 39—42 veckor årligen.

Af de flyttande småskolorna hafva 66 arbetat på två, 47 på tre, 3 på fyra och 2 (Nössemarks) på sex läseställen. Bland de 66 ha 2 och bland de 47 4 skolor undervisat 40—42 läseveckor om året.

d) *Sockenbibliotek* finnas, enligt uppgift, inom alla skoldistriktet, men flerstädes i ett sådant skick, att de sakna nästan allt värde.

I Åmåls stad finnes ett synnerligen rikhaltigt och flitigt begagnadt bibliotek; vid Gustafsfors i Torskog likaledes ett rätt godt.

Flerstädes har man på sista tiden begynt att egna detta medel för sund och god folkbildning större uppmärksamhet, men man har ock dervid funnit det vara af stor vikt ej blott att anskaffa nödiga anslag till inköp af nya böcker, utan ock att vidtaga sådan ändring med biblioteken, att de ej förvaras i sakristian utan i det skolhus, der folkskolläraren bor, och ställas under hans vård. Derigenom komma de i närmare förhållande till skoldistriktets öfriga undervisningsanstalter, blifva lättare tillgängliga för den läsande allmänheten och erhålla en bättre omvårdnad.

Emellertid är den omständigheten, att frågor, som röra sockenbiblioteken, höra under kommunal- och ej kyrkostämman, i allmänhet icke fördelaktig för saken, enär de personer, som handhafva ärenden å kommunalstämman, vanligen äro mer rädda för utgifter än angelägna om anskaffning af och vården om nyttig läsning för folket.

Farhågan för ensidigt val af böcker, om biblioteket vårdas af skolrådet och kyrkostämman, har erfarenheten icke motiverat; den har i stället ådagalagt, att, der bibliotek tillgodosetts med något rikligare och mera mångsidigt inköp af böcker, initiativet härtill och omsorgen härom vanligen varit ordförandens i skolrådet och kyrkostämman.

III. Skolreglementena.

Nya reglementen, upprättade i möjligaste öfverensstämmelse med normalplanen, äro stadfästade och gällande inom alla skoldistrikten med undantag af 9, inom hvilka ännu de gamla reglementena gälla. Inom 7 af dessa äro förslag till nya reglementen uppgjorda och hit remitterade; men då den anordning af skolväsendet, dessa reglements-förslag vilja fastslå, är i hög grad otillfredställande, har jag sökt förhindra deras fastställelse och yrkat ändringar i anordningen. Men då dessa ändringar innebära ökade utgifter, ha vederbörande hittills nekat ingå på dem.

De nya reglementena efterlefvas allestädes i fråga om skolornas ambulation och undervisningstid m. m., som hör till den yttre formen; endast i tvenne fall har jag haft skäl till anmärkning i detta afseende, och ha i båda fallen anmärkningen ledt till nödig rättelse. Hvad deremot reglementena bestämma i fråga om barnens intagning i skolan, skolgång och afgångspröfning, har ännu inom flera distrikt icke kommit längre än på papperet. Orsakerna till, att reglementsbestämmelserna i sistnämnda punkter icke påaktas allestädes, äro dels den gamla åsigten eller föreställningen, att skolan måste lämpa sig efter föräldrarnes önskingar och sjelfsväld, men icke de efter skolans stadgar och ordning, dels ock okunnighet om hvad reglementet innehåller. Till undanrödjande af denna senare orsak har man allt allmänare begynt låta trycka och bland föräldrarne låta utdela reglementet, hvaremot den förra orsaken visat sig endast derigenom kunna så småningom tillintetgöras, att vederbörande, framförallt skolrådets ordförande och lärarepersonalen, strängt hålla på och tillämpa de föreskrifter, som i författningsenlig ordning blifvit skolan gifna, för att såmedelst bringa in i folkmedvetandet nödvändigheten af att iakttaga skolans ordning. Detta har inom ett tjugotal skoldistrikt visat sig praktiskt utförbart och af synnerligt god verkan. Härtill fordras allenast, att skolrådets ordförande med nitälskan och kraft vårdar sig om skolan.

IV. Skolbarnen.

1) *Skolåldern* börjar inom hela området, på ett enda undantag när, det år, under hvilket barnet fyller 7 år.

2) *Skolbarnens antal* uppgick för år 1886 enligt skolrådets uppgifter, jemförda med anteckningarne vid inspektionerna, till följande:

NORDMARKS, NORRA, SÖDRA OCH VESTRA DALSKONTRAKT. 51

inom Nordmarks kontr.:	barn mellan 7—14 år	3,685,	öfver 14 år	243,
»	Norra Dals	»	3,686	» 143,
»	Södra »	»	4,754	» 332,
»	Vestra »	»	4,081	» 178,
	eller tillhoppa	»	16,206	» 896,
	således summa skolpligtige			17,102.

Af dessa hafva under år 1886:

8,408	undervisats i områdets folkskolor,
34	» » mindre folkskola,
6,294	» » småskolor,
135	» folk- eller småskolor utom deras egna distrikt,
109	» allmänna läroverk,
35	» enskilda skolor och
175	» hemmen.

I saknad af undervisning under året hafva varit	
efter inhemtande af minimikunskaper.....	113,
efter godkänd afgangspröfning	259,
till följd af sjukdom eller naturfel.....	129,
af annan anledning	1,203,
hvarjemte uppgifter saknas om.....	208.

3) af de i skolorna inskrifna barnen hafva vid inspektionerna i	
folkskolorna närvarit	3,056,
i mindre folkskolan.....	21,
i småskolorna.....	2,459.

Alla de i småskolorna och mindre folkskolan närvarande hafva befunnits *undervisade* i biblisk historia, modersmålet, räkning, skrifning, och sång.

Alla i folkskolorna närvarande barnen hafva befunnits *undervisade* i biblisk historia, katekes, modersmålet, skrifning, räkning och sång; 99,6 % af dem jemväl i geografi, 99,1 % i naturkunnighet, 80,1 % i teckning, 51 % i svensk historia och 17,8 % i geometri.

Utom i 12 folkskolor ha barnens *kunskaper* i förenämnda ämnen i allmänhet befunnits försvarliga, i många skolor mycket goda, och visat glädjande framsteg. Dock har jag allestädes, utom i ett fåtal folkskolor, haft skäl anmärka, att barnen i allmänhet ännu visa sig sakna förmåga att i tal och skrift använda modersmålet; innanläsningsofningarne hafva upptagit hufvudparten af de för modersmålet anslagna lärotimmarne.

Mot barnens *seder* ha högst få anmärkningar under perioden förekommit och i allmänhet ha lärarne och lärarinnorna gifvit barnen goda vitsord i detta afseende; dock har jag i flera folk- och småskolor vid inspektionerna funnit den yttre ordningen och snyggheten samt i sammanhang dermed värden om materielen mindre god. Skollokalernas beskaffenhet har visserligen ofta varit orsak härtill, men fleststädes har jag funnit slapphet i detta afseende hos lärare och lärarinnor. På samma gång bör jag ock anteckna, att i allt flera skolor en synnerligen god ordning gjort sig gällande och den nitiske läraren visat, att man äfven i en otjenlig lokal kan ha både snyggt och ordentligt, om man blott vinnlägger sig derom.

Omdömena om barnens *färd* ha ock i allmänhet varit rätt goda. Uppenbart måste ock vara, att ju bättre undervisningen är, desto mera väcker den ock barnens håg och lust att tillegna sig hvad den erbjuder. Detta har under denna inspektionsperiod varit en glädjande erfarenhet inom olika delar af inspektionsområdet.

4) Så har ock barnens *skolgång* blifvit, något jemnare än förr, ehuru stora skäl till klagomål öfver skolförsummelser inom många skoldistrikt ännu förefinnas.

Till dessa skolförsummelser måste först och främst räknas, att barn ej ordentligt inställa sig i skolan vid läsetermins början eller anmäla orsaken till sitt uteblifvande, utan komma och vilja börja sin skolgång, sedan terminen fortgått i flera veckor, ja lider till slut. Orsaken till denna oordentlighet, som är så skadlig för undervisningen, ligger nästan utan undantag hos föräldrarna, som sända sina barn till skolan, när de sjelfva så för godt finna, och fordra deras intagning. Osedens fortvaro betingas ock deraf, att lärare och lärarinnor mottaga barnen utan att vädja till skolrådets ordförande.

Alltid har vid inspektionerna, der ett sådant tillvägagående sports, anmärkning mot detsamma skett och lärarepersonalen uppmärksamgjorts på, hvad reglementet i detta fall bjuder, och allvarligen tillsagts att å sin sida ej genom slapphet och undseende för föräldrarna göra sig meddelaktig i lagöfverträdelsen. Erkännas måste, att särskildt småskollärarinnan ej kan ensam motstå den påtryckning, som föräldrar och äfven skolrådsledamöter i detta fall utöfva; men jag har uppmäntat lärare och lärarinnor att alltid vädja till skolrådets ordförande och att aldrig mottaga sådana barn, med mindre de förete *skriftligt* bifall från skolrådets ordförande.

De skolförsummelser, som bestå deri, att barnen, sedan de börjat sin skolgång, ofta utan giltigt förfall blifva borta från skolan, äro ännu inom många skoldistrikt mycket talrika. Under år 1885 ut-

gjorde antalet utan giltig orsak försummade skoldagar i medeltal på hvarje barn inom

Norra Dals kontrakts folkskolor	4	och i dess småskolor	5,
Nordmarks	»	»	12,
Vestra Dals	»	»	19,
Södra	»	»	16.

Svårast voro skolförsummelserna i Gestad, der hvarje barn i medeltal försummat folkskolan 108 dagar, minst i Bäcke, der ingen skoldag försumrats utan giltig orsak.

Det kan tryggt påstås, att orsaken äfven till dessa skolförsummelser ligger hos föräldrarna, som vilja i detta fall göra och låta efter eget godtfinnande, samt hos lärare och skolråd, som ej nog allvarligt motverka detta onda.

Att detta onda kan utrotas och skolgången blifva fullt ordentlig, har erfarenheten från flera skoldistrikt under denna period ådagalagt. Medlen härför äro, att i skolan genomföres och vidmakthålles en fast klassindelning, att flyttning från lägre till högre klass medgifves endast de barn, som nöjaktigt genomgått föregående lärokurs; att läraren förstår vinna föräldrarnes aktning och förtroende samt barnens kärlek; att presten i församlingen genom att flitigt besöka skolan följer dess arbete och särskildt håller noga kontroll på skolgången samt, då försumlighet yppar sig, genast med allvar och bestämdhet uppträder deremot.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden utgör i 88 folk- och 124 småskolor samt mindre folkskolan 8 kalendermånader, i 7 folk- och 6 småskolor 39—42 veckor. Denna tid är i de fasta skolorna fördelad på 2 terminer, vår- och hösttermin; i de flyttande skolorna 1 termin för hvarje station med undantag af 14 folk- och 23 småskolor, som hafva 2 terminer på hvardera stationen.

Undervisningen för året begynner i 33 folk- och 10 småskolor den 15 Januari, i 27 folk- och 30 småskolor den 1 Februari, i 23 folk- och 38 småskolor den 15 februari, i 12 folk- och 53 småskolor den 1 Mars.

Sommarferierna variera mellan 1 vecka och 3 månader. Undervisningen fortgår 6 dagar i veckan, af hvilka i de flyttande folkskolorna och en del flyttande småskolor en dag, vanligast Lördagen, användes till repetitionsförhör i den eller de rotar, hvarst skolan icke pågår. I de fasta skolor, som läsa på afdelningar, der nemligen afdelningsläsningen eger rum på olika eller sammanhängande tider, un-

dervisas den afdelning, hvars tur det är att dagligen besöka skolan 5 dagar i veckan, under det att den andra afdelningen infinnet sig den 6:te dagen, för att under lärarens ledning fortsätta sin läsning.

Den dagliga undervisningen pågår 6 timmar i folkskolorna eller från kl. 9—12 och från kl. 1 (2)—4 (5); i småskolorna 5 timmar eller från kl. 9—12 och 1—3. I folkskolorna begynner dagsarbetet med bön och bibelbetraktelse kl. 8,30; i småskolorna med bön kl. 9.

Utom 1—2 timmars middagslof erhålla barnen i alla skolorna 10 minuters rast mellan två på hvarandra följande läsetimmar.

I de folkskolor, der slöjdundervisning för gossar är inordnad, hvilket under år 1886 varit förhållandet med 40 folkskolor inom området, meddelas denna på aftonen efter att den bokliga undervisningen för dagen upphört. Vanligast slöjdas 4—6 timmar i veckan, fördelade på 2—3 aftnar; i en och annan skola slöjdas en timme hvarje afton, sedan läsningen är slut.

Den fortsatta undervisningen pågår i Åmåls landsförsamling, Gustafsfors i Torskog och Töckemark i 6 veckor från 15 Januari till 1 Mars, i Ferglanda från 15 Oktober till 1 December och i Geståter 4 veckor från 1 Februari till 1 Mars, 5 timmar om dagen 6 dagar i veckan.

VI. Undervisningen.

A. Undervisningens allmänna anordning.

1) i folkskolorna:

Af de fasta folkskolorna hafva 2 (folkskolan vid Gustafsfors i Torskog och folkskolan vid Lyseä i Silbodal) varit indelade i 4 årsklasser, som samtidigt undervisats;

4 (Åmåls stads) ha varit indelade i 2 för gossar, hvardera omfattande 2 årsklasser, som samtidigt undervisats af en lärare, och i 2 för flickor likaledes med 2 årsklasser i hvardera, samtidigt undervisade af en lärarinna;

2 folkskolor (Böns i Torskog och Ramdalens i Tisselskog), hvilka omfattat 2 afdelningar, deraf den ena för nybörjarne, 2-klassig, undervisats under 3 månader af sommaren, ha haft den andra afdelningen, som motsvarat folkskolan, i 3 årsklasser, samtidigt undervisade 3 månader på våren och 2 på hösten;

1 skola (Gestads norra) har haft barnen på 3 årsklasser, som besökt skolan sålunda, att blott 2-klasser undervisats samtidigt, men hvarje årsklass fått 4 skoldagar i veckan;

2 skolor (Brålandas) ha haft 3 årsklasser till samtidig undervisning under månaderna Maj, Juni, Augusti och September; under öfriga tiden af läsåret har I årsklassen undervisats 3 dagar samt klass. II och III andra 3 dagar i veckan;

24 skolor ha varit indelade på 4 årsklasser, hvilka undervisats på olika tider. I dessa skolor ha klasserna varit fördelade på två afdelningar (den lägre, omfattande klass. I och II, och den högre, omfattande klass. III och IV), som besökt skolan hvar sina 3 dagar i veckan (hvarannandagsläsning), med undantag af Torps fasta skola samt Bolstads båda skolor och Gestads södra, der högre afdelningen undervisats 3 månader på vintern och våren samt 1 på hösten, den lägre afdelningen deremot under tiden 15 April—15 Juni och 15 Augusti—15 Oktober.

Af de flyttande folkskolorna hafva 18 varit indelade på 4 årsklasser med samtidig undervisning och

41 på 3 årsklasser likaledes med samtidig undervisning för alla klasserna.

Bland de 18 har Bäcke folkskola och bland de 41 Dalskogs varit så anordnade, att de arbetat hvarannan dag på hvardera stationen hela läsåret.

Laxarby södra folkskola, räknad bland de 18, har inom kyrkroten måst för det stora barnantalets skull ha de 4 årsklasserna delade på två afdelningar med hvarannandagsläsning.

1 skola (Högsåters) har haft barnen i 3 årsklasser, som hvar för sig undervisats 2 dagar i veckan.

2) i småskolorna:

De fasta småskolorna ha varit indelade i 2 årsklasser, hvilka i 1 småskola (vid Gustafsfors) undervisats samtidigt och i 6 undervisats hvar sina 3 dagar i veckan (hvarannandagsläsning); i 5 småskolor (Åmåls stads) har hvarje årsklass undervisats af särskild lärarinna 6 dagar i veckan.

Af de flyttande småskolorna ha 10 haft barnen på 3 årsklasser och 108 på 2 årsklasser med samtidig undervisning. Bland dessa 108 är att om Bäcke småskola anteckna, att den likasom folkskolan derstädes arbetat 3 dagar i veckan på hvardera stationen.

I den mindre skolan vid Skåpafors ha de 2 afdelningarna undervisats hvar för sig på olika, men sammanhängande tider, hvardera afdelningen omfattande 2 klasser med samtidig undervisning.

Af förestående redogörelse torde framgå, hurusom klassindelningen i allt flera skolor vunnit fasthet.

Läsordning har funnits upprättad för hvarje skola och i möjligaste öfverensstämmelse med den af Normalplanens bilagor, som för den

särskilda skolorganisationen varit tillämplig. I icke få skolor har dock anmärkts bristande noggrannhet å lärarnes sida att vid undervisningen punktligt följa den uppgjorda läsoordningen.

Kursfördelning har funnits uppgjord och i de nya reglementena upptagen, vanligen normalplanens. Visserligen hafva icke, till följd af för kort läsetid och ojemn skolgång, ännu alla skolor nått den utveckling, att lärokurserna i alla ämnen hunnit fullständigt genomgå, hvarförutom brist på materiel i en och annan skola härför varit ett hinder; men det måste erkännas, att vederbörande lärare och lärarinnor allvarligt bemöda sig om att komma till detta mål. Under denna period är detta mål vunnet inom 49 folk- och 66 småskolor.

På endast 2 undantag när hafva läroämnena fått inträda i undervisningen i den ordning, normalplanen för dem angifver. Hvad småskolorna angår har största svårigheten i detta afseende visat sig i fråga om teckning, gymnastik och åskådningsöfningar, enär det mångestådes saknats materiel och gymnastikplats. I flera folkskolor har teckning ännu icke hunnit införas i undervisningen.

B. Undervisningssättet och den förefunna läraredugligheten.

I fråga om undervisningssättet i de särskilda ämnena har jag intet väsentligt nytt att bifoga till hvad jag i min förra femårsberättelse hade äran meddela.

Vid de tysta öfningar, som äro en nödvändighet, då flere klasser skola samtidigt undervisas, och med hvilka de klasser, som ej omedelbart undervisats af läraren, sysselsatta, hafva skrifning, räkning och teckning användts. Att särdeles de yngre lärarne förstått att ställa dessa öfningar i närmare samband med den muntliga undervisningen än förr, är ett väsentligt framsteg i undervisningen att anteckna från denna period; derigenom ha dessa öfningar visat sig vara af mera direkt nytta vid undervisningen. Äfven vid kristendomsundervisningen användas nu i hvarje välskött folkskola inom området de tysta öfningarna. I 7 fall har jag under perioden haft skäl till anmärkning mot lärares duglighet att sköta undervisningen; i 2 af dessa gälde anmärkningen jemväl lärarens flit och ordentlighet.

I öfrigt har jag funnit mig kunna afgifva ett godt vitsord om lärarepersonalens undervisningsskicklighet och pligtrohet.

Fortsatt undervisning för de barn, som från skolan afgått med betyg, ordnad i öfverensstämmelse med normalplanen, har icke under perioden förekommit i flera än 6 skoldistrikt.

Behovet af ordentliga fortsättningskolor har visserligen gjort sig gällande i ytterligare 11 skoldistrikt, men vederbörande hafva nekat

anslag. Den fortsatta undervisningen i dessa distrikt har derför hittills måst så anordnas, att de utexaminerade barnen fått deltaga i undervisningen i pågående skola en dag i veckan tillsammans med högsta klassen.

Att inrättandet af försättningskolor icke ännu kunnat på allvar ifrågasättas inom flera skoldistrikt, har berott derpå, att presterskapet icke velat anställa afgangspröfning med barnen förr än kort före begynnelsen af deras nattvardsundervisning, utan velat intill dess kvarhålla dem till daglig skolgång, hvartill kommer, att flerstädes inom området barnen i allmänhet icke före sitt 14 år hunnit genomgå skolans högsta klass. Undervisningen i de fortsättningskolor, som hittills blifvit anordnade, har befunnits så till plan som meddelelsesätt nöjaktig utom i en skola.

VII. Skolförhören och anteckningsböckerna.

De förhör, som enligt nådiga folkskolestadgan bort vid terminens början hållas med de barn, hvilka anmält sig till intagning i skolan, hafva i allmänhet öfverlemnats uteslutande åt lärarepersonalen, hvilket vill med andra ord säga, att barnen intagits i skolan utan föregående förhör.

Med de barn, som antecknats såsom »undervisade i hemmet», hafva vederbörande icke anställt förhör vare sig vid läsårets början eller under dess fortgång. Orsaken härtill har varit, dels att dessa barn numera utgöra ett försvinnande fåtal, dels att de vanligen följande året anmält sig till skolgång.

Repetitionsförhören i de flyttande folkskolorna skola enligt reglementena hållas och hafva äfven flerstädes hållits som vanliga skoldagar med 5 timmars undervisning; men i flera skoldistrikt ha de icke ännu, af brist på materiel, kunnat hållas annorlunda än som lexförhör, som fortgått i 2—3 timmar.

Vid alla inspektioner i de flyttande folkskolorna har angelägenheten af dessa förhör framhållits och reglementets föreskrift om sättet för deras hållande påpekats och inskräpts.

Examina hållas i de flyttande skolorna å hvarje station vid läse-terminens slut; i de fasta skolorna vid läsårets slut. Dessa examina, som i fullständighet och grundlighet lemnat mycket öfrigt att önska, om de skolat innebära en verklig undersökning af resultaten af skolans verksamhet, hafva i allmänhet bevisats af skolrådets ordförande och någon närboende skolrådsledamot samt flera eller färre af barnens föräldrar.

Afgångsexamen med barn, som genomgått högsta klassen, anställas numera i alla skoldistrikten af skolrådets ordförande; men i allmänhet torde man vid dessa tillfällen hafva förfarit mindre noggrant och strängt än gagneligt och önskligt varit. Flerestädes har jag under perioden måst anmärka det missbruket af dessa examina, att man låtit barn, som ej uppflyttats i, långt mindre genomgått högsta klassen, men varit i konfirmationsåldern, i dem deltaga och blifvit godkända.

Af anteckningsböcker finnas i alla folkskolorna dagbok, examens-katalog och hufvudbok. De hafva befunnits ändamålsenligt uppetälda, men icke allestädes förda med tillbörlig noggrannhet och precision. I småskolorna förekomma allenast dagböcker, ofta ganska slarfvigt förda; barnen inskrifvas i den folkskolas hufvudbok, under hvilken småskolan hör.

VIII. Lärarne.

Områdets folkskolor hade vid 1886 års slut 86 ordinarie lärare, 4 ordinarie lärarinnor och 5 extra ordinarie lärare, alla vederbörligen examinerade. Småskolorna och mindre folkskolan räknade 119 lärarinnor och 11 lärare, af hvilka 115 lärarinnor och 7 lärare antingen genomgått för dem afsedd bildningsanstalt eller vid föreskrifven pröfning af folkskoleinspektören godkänts. 4 lärare och 4 lärarinnor ha befunnits sakna erforderlig bildning för kallet.

En småskola (i Ertmark) har under 1886 varit instäld af brist på lärarinna.

IX. Skollokaler, inventarier och undervisningsmateriel.

Under denna period hafva 9 nya rymliga, ljusa och i öfrigt väl ordnade skolhus tillkommit, hvarjemte uppförts och nu äro under inredning ytterligare 14 nya skolhus. 10 äldre skolhus hafva under perioden restaurerats och stämts i bättre förhållande till rättmätiga fordringar på skolhus. Medräknas de 14 under inredning stående har området nu 163 egna skolhus. Inventarierna hafva under åren icke oväsentligt förbättrats; i 20 skolhus ha de gamla långbänkarne ersatts med 2-sitsiga skolbord, lärareplats anordnats och skåp till förvaring af materielen anskaffats. 67 skolhus hafva nu ordentliga skolbord i stället för långbänkar.

Äfven undervisningsmaterielen har under perioden tillgodosetts. Medelmåttig materiel har jag ansett böra innefatta:

för folkskola: svart tafla, väggkartor öfver Skandinavien, Europa och Palestina, globkartor, väggtaflor öfver djurriket och menniskokroppen, väggtafla öfver metersystemet, stereometrisk figur och taflor för teckning;

för småskola: svart tafla, räkneram eller kuber, planscher till bibliska historien, bilderark för skolan och hemmet samt en mindre karta öfver Skandinavien.

Der något af här uppräknade saknats har jag betecknat materiel en såsom »under medelmåttan». Af böcker anskaffa och bekosta skolkassorna »Läsebok för folkskolan» för alla folkskolorna; skolbarnen sjelfva bekosta sig föreskrifna läroböcker i kristendom, geografi, historia och naturkunnighet; barnen i småskolan Rohdes Läsebok eller Kastmans, hvarförutom alla barnen skola medhafva griffeltaflor, skrif- och ritböcker, griffel, penna, lineal och bläckhorn.

Enligt ofvan antecknade grundsats har jag funnit materielens beskaftenhet

	god i 6 folk- och 6 småskolor, deri mindre folkskolan,
medelmåttig i 71	» » 56 » och
under medelmåttan i 18	» » 69 »

X. Folkets förhållande till skolan

har icke undergått någon förändring, sedan jag hade äran förra gången afgifva femårsberättelse, hvarför jag torde få hänvisa till hvad jag då härom yttrade. Likväl anser jag mig böra nu särskildt anteckna, att man under denna period begynt mer och mer klaga öfver brist på samverkan mellan skolan och hemmet, beroende derpå, att föräldrarna mer och mer vilja kasta nästan all omsorg om barnens uppfostran på skolorna. Blir denna brist allmän, så ligger här utan allt tvifvel en källa till bekymmer för framtiden. Emellertid anser jag mig i denna ömtåliga sak böra dröja att yttra mig bestämdare, intill dess min erfarenhet af detta förhållande gifvit mig mera visshet.

XI. Tillsynen

öfver skolorna inom de särskilda skoldistrikt utöfvas af skolrådets ordförande, och, der dessa verkligen nitälska för och veta att jemväl hos andra väcka intresse, af skolrådsledamöterna jemte särskildt tillsatte tillsyningsmän, som öfvervaka skolgången. Sådan verksamhet

från skolrådsledamöternas sida har jag dock ej funnit i flera än 13 skoldistrikt. I alla de andra är presten nära nog den ende församlingsmedlem, som på allvar och med någon grad af offervillighet eggar sig åt vården om skolorna. Hos den stora allmänheten har med de allt mörkare vordna utsigterna för ekonomisk bergning farhågan för ökade utgifter genom skolorna börjat blifva mycket allmän, hvarföre framställningar om nödiga förbättringar med deraf betingade nya utgifter nu måste göras med mycken varsamhet.

Här torde jag böra redogöra för följande ärende:

Sedan Nössemarks skolråd och kyrkostämma i flera år besvarat inspektörens framställningar nekande, fann jag mig på sommaren 1886 nödsakad hänvända mig till vederbörande Domkapitel med begäran om, att Nössemarks skoldistrikt måtte förständigas upprätta en mindre skola för utrotarne Valsebo och Bomarken, inskränka antalet läseställen för småskolorna, som hittills haft hvar sina *sex* rotar, till tre och bygga skolhus i Kölvikens, Dalens, Valsebo och Bomarkens rotar. Domkapitlet kommunicerade Nössemark denna min hemställan med den påföljd, att skoldistriktet fann sig föranlåtet godvilligt ingå på inspektörens yrkanden. Jag har sednare genom besök på stället förvißat mig om, att besluten redan trädt i verkställighet.

Ett annat skoldistrikt med dess skolråd hade bort sammalunda behandlas; men jag har ansett mig böra dermed dröja till första året af nu inträdda period.

XII. Kostnaden för skolorna.

Under år 1886 hade skoldistriktet följande utgifter för sina skolor:

till lärares och lärarinnors aflöning	Kr. 132,939,45
» skollokaler och inventarier.....	» 20,768,30
» undervisningsmateriel.....	» 4,440,31
» öfriga utgifter.....	» 19,653,76
<hr/>	
Kronor 177,801,82.	

Enär flera skolråd icke i sina räkenskaper upptagit kostnaderna för skolhusbyggnader, är summan af årets utgifter till skolväsendet i verkligheten högre; men då dessa sistnämnda utgifter icke kunna på siffran uppgifvas, måste jag här lemna dem ur räkningen.

Till bestridande af ofvan angifna utgifter hafva åtgått:

Räntor	Kr.	3,897,04
Bidrag af staten.....	»	66,825,14
» af Elfsborgs läns slöjdförening	»	3,681,60
Öfriga inkomster.....	»	4,618,68
Af skoldistriktens.....	»	94,449,05
Utgifterna ha dessutom minskat skolkassornas behållningar med	»	2,838,06
och ökat deras skulder med	»	1,492,25
		<hr/>
		Kronor 177,801,82.

Utgifterna i de särskilda skoldistrikten till skolväsendet för 1886 ha betingat en uttaxering, som i medeltal uppgick till 16 öre per fyrk. Att denna uttaxering tyngt olika inom de olika skoldistrikten är tydligt. Drygast har bördan varit i Töftedal och Ödsköld, der uttaxeringen enligt skolrådets uppgifter uppgått till 36 öre per fyrk; lindrigast i Bäcke med 5 öre per fyrk. Under medelsiffran 16 ha uttaxeringarne varit i Bäcke (5), Dalskog (6), Fröskog (7), Lerdal (7), Östervallskog (7), Sillerud (7,7), Gunnarsnäs (8), Rennelanda (8), Högsäter (8), Holm (9,4), Jerbo och Ör (10), Grinstad och Skållerud (12), Töcksmark (13), Ertmark och Rölunda (14), Tösse (12), Bolstad, Holmedal och Karlunda (15); öfver medelsiffran i Blomskog med 17, Edleskog 17, Gestad, Gesäter, Torskog, Laxarby, Åmåls stad och landsförs. med 18, Stenby 19, Brälunda, Sundals Ryr, Ferglanda, Rågerd, Vårvik, Trankil och Ånimskog med 20, Nössemark och Silbodal 22, Dals Ed, Håbol, Vestra Fogelvik och Mo 25, Torp 27, Valbo Ryr 28, Erikstad och Jern 30, Tisselskog 32, Ödeborg 34, Frendefors 35, Töftedal och Ödsköld 36.

Kostnaden för hvarje i skolorna under året undervisadt barn uppgår i medeltal till 11 kr. 29 öre och utgör skoldistriktens direkta bidrag deri 6 kronor.

Kostnaden, beräknad på individ af folkmängden, uppgår till 1 kr. 79 öre hvaraf skoldistriktens direkta bidrag utgör 95 öre.

Åmål i Juni 1887.

C. Gillgren.

Berättelser om folkskolorna inom Hernösands stift

åren 1882—1886.

I.

Ångermanlands södra och östra kontrakt.

Under nu förflutna femårsperiod har undertecknads inspektionsområde varit det samma som under näst föregående period, nemligen Ångermanlands södra och östra kontrakt, hvilka upptaga en yta af 22,75 sv. qv.-mil (insjöar oberäknade) och egde, enligt skolorådens uppgifter, vid slutet af 1886 en folkmängd af 42,252 inbyggare.

I. Undervisningsanstalterna.

Folkskolornas antal i ofvan nämnda tvenne kontrakt utgjorde:

	år 1881:	1882:	1883:	1884:	1885:	1886:
Egentliga folkskolor	30	31	31	35	36	36.
Mindre folkskolor	17	14	15	17	16	18.
Småskolor	6	10	12	14	16	17.
Summa	53	55	58	66	68	71.

Under perioden hafva sålunda tillkommit 6 *folkskolor*, nemligen 1 i Hernösand (en parallellklass), 1 i Säbrå (vid Nya Varfvet), 1 i Nora, 1 i Bjerträ (vid Lugnvik), 1 i Gudmundrå och 1 i Högsjö (vid Ramviks sågverk). Af *mindre folkskolor* hafva 1 indragits, några ombildats till småskolor och i det hela blott en tillkommit. *Småskolorna* hafva ökat

med 11, nemligen 3 i Hernösand, 1 i Säbrå (Gådeåbacken), 1 i Bjerträ (Köja sågverk), 3 i Gudmundrå och 3 uppkommit af ombildade mindre folkskolor. I det hela hafva sålunda 18 nya skolor tillkommit under perioden.

Folkmängden, antalet barn i skolåldern, skolornas antal och deras förhållande till antalet skolpliktiga och skolbesökande barn m. m. inom inspektionsområdet visas närmare af följande uppgifter, som gälla för slutet af 1886.

Folkmängd 42,252.

Barn om 7—14 års ålder 6,865.

Folkskolor:

fasta.....	23	
flyttande	13	36

Mindre folkskolor:

fasta.....	3	
flyttande.....	15	18

Småskolor:

fasta.....	12	
flyttande.....	5	17

Hela antalet lärare och lärarinnor i ofvan nämnda skolor..... 71.

» » undervisade barn » » » 5,595.

Antalet undervisade barn på hvarje lärare eller lärarinna..... 79.

I nu anförda antal skolor äro likväl icke inräknade öfningseskolan vid Hernösands seminarium (1 folkskola och 1 småskola med hvar sin lärare) och öfningseskolan vid småskolelärarinneseminariet i Säbrå. Medräknas dessa 3, blir hela antalet således 74. Jämföres nu detta antal skolor med folkmängden i begge kontrakten, visar sig, att i medeltal 1 skola kommer på ungefär 571 personer. Summan af barn om 7—14 år utgör 6,865. Då härifrån afräknas det antal, som undervisats i allmänna läroverk (130) och i enskilda skolor (29) samt de som saknat undervisning till följd af naturfel (27), återstår 6,679. Om detta antal skolpliktiga barn jämföres med skolornas antal 74, framgår att i medeltal 1 skola motsvarar ungefär 90 barn. Dessa förhållanden, som äro ganska olika inom olika distrikt, befinnas dock nu i det hela något gynsamare, än vid förra periodens slut (jämför min förra berättelse, sidd. 2 och 3).

Under den närmaste framtiden komma åtminstone 2 nya skolor att upprättas, nemligen 1 folkskola i Gudmundrå och 1 mindre folkskola i Hernön.

Beträffande *högre folkskolan i Gudmundrå* redogöres därför närmare under rubriken fortsättningsskolor.

Döfstummeskolan i Hernösand, gemensam för Vesternorrlands län, är en väl inrättad anstalt med eget hus och nödiga uthus, allt jemte tomten i ganska godt skick, har 1 föreståndare och 2 lärarinnor samt 1 husmoder. Under perioden hafva här årligen undervisats och uppföstrats 27 å 30 döfstumma barn från länets olika delar. Lokalen har bekostats af länets landsting, som också fortfarande uppehåller anstalten, dock med hjälp af statsbidrag. År 1886 lemnade staten der till ett bidrag af 2,700 kronor och landstinget 8,500 kronor.

II. De särskilda distriktens åtgärder för skolväsendets förbättring.

Södra kontraktet. — *Hernösand* har anställt ytterligare 1 examinerad lärare, 3 småskolelärarinnor och (hösten 1886) beslutat anställa ytterligare 1 lärarinna för en mindre folkskola å Hernön, så att staden förfogar öfver 12 lärarekrafter. Derjemte har det äldre telegrafhuset inreddts till skollokaler och temligen omfattande reparationer utförts å det äldre folkskolehuset. Folkakoleväsendet här omfattar nu mera 1 *fast folkskola*, delad i 4 årsklasser med 1 lärarekraft i hvardera af de 3 öfre och 2 i den lägsta klassen, tillsammans 3 examinerade lärare och 2 examinerade lärarinnor, vidare 2 *fasta småskolor*, delade i 2 årsklasser hvardera med hvar sin lärarinna i hvarje klass, tillsammans 4 småskolelärarinnor, och 1 *fast småskola* (å Kronholmen), der lärarinnan undervisar begge årsklasserna. Hernön är delad i 2 rotar, mellan hvilka skolan hittills flyttat, men nu får hvardera roten *fast mindre folkskola* med hvar sin lärarinna. Af dessa skolor hafva 9 egna lokaler (endast förste läraren har bostadsrum), men 3, nemligen den å Kronholmen och de 2 å Hernön, hållas i hyrda lokaler. Härigenom, och äfven med god hjälp af seminariets öfningskola, har stadens folkskoleväsende kommit på mycket god fot. I *Säbrå* hafva inrättats 1 *fast folkskola* vid Nya Varfvet (underhålles af sågverkets egare), 1 småskola till hjälp för folkskolan i Gådeåbacken, hvarjemte ytterligare blifvit anställd 1 lärarinna, så att församlingens 4 mindre folkskolor nu mera flytta på blott 2 rotar hvardera. Å rotarne hafva uppförts ytterligare 3 nya skolhus, så att blott i rotarne Norrtig och Aspås de mindre skolorna hållas i enskilda boningar. För småskolan i Gådeåbacken är Goodtemplarnes lokal upplåten, och å Lungön hålles skola om sommaren i der varande kapell. *Stigsjö* har uppfört nya uthus vid skollägenheten i Brunne by och ombyggt skolhuset i vstra roten

(mot Viksjö) samt förberedt uppförande af nytt skolhus i kyrkroten; men de äldre förelagen om upprättande af ytterligare 1 mindre folkskola och om uppbyggande af skolhus i ett par rotar, der skolorna af brist på bättre rum hållas i för trånga och skräpliga lokaler, hafva ännu icke vunnit en lycklig lösning. *Viksjö* har uppfört nya uthus vid skollägenheten i kyrkroten. *Häggdånger* har ingenting utfört. Den gamla frågan om inrättande af en småskola härstädes har åter varit före, men åter igen afslagit.

Östra kontraktet. — Nordingrå: De misaförhållanden — för få lärarekrafter och en bofällig skollokal vid kyrkan — hvilka jag anmärkt i min förra berättelse, kvarstå ännu, oaktadt flera påminnelser. Frågan om ny skolhusbyggnad vid kyrkan har en gång afslagits af kyrkostämman; nu har skolrådet åter beslutat samma frågas upptagande till ny behandling. *Ullånger* har uppfört nya uthus vid skollägenheten nära kyrkan, och dess skolråd har, enär nuvarande skolsalen der är ganska trång, väckt förslag om byggande af nytt skolhus, hvilket dock icke vunnit kyrkostämmans bifall. *Vibygerå:* I min förra berättelse (sid. 5) finnes anfördt, att denna församling på det ifrigaste motsatt sig förslaget att inrätta en mindre folkskola. Detta förslag upptogs å nyo 1883, men afslogs på nytt af kyrkostämman, hvarför Domkapitlet i Hernösand ålade berörda församling att frän och med början af 1884 anställa en vederbörligen examinerad småskolelärare eller småskolelärarinna, så att skolväsendet i församlingen måtte kunna nöjaktigt anordnas. Nu sökte församlingen ändring, men Kongl. Maj:t fann ej skäl göra ändring i berörda beslut (enligt utslag den 30 Nov. 1883). Då denna utgång delgifvits församlingen och kyrkostämma hölls om upprättande af den nya skolan, yttrade sig så stort misnöje, att intet nöjaktigt beslut kunde fattas. Men efter ett par veckor inträdde lugn, ny kyrkostämma hölls och man fann sig föranlåten att gå i författning om skolans upprättande. Hon trädde i verksamhet vid höstterminens början 1884 och har sedan dess fortgått till allmän belåtenhet. En lämpligare roteindelning genomfördes nu, och församlingen har fortfarande med god vilja omhuldat sitt skolväsende. *Nora* har inrättat ytterligare 1 folkskola och uppfört nytt skolhus i en rote, så att nu mera alla skolorna inrymmas i egna lokaler. Vid det nyanlagda sågverket Dal, vid elfven, har för underhåfvandenas barn inrättats en fast mindre folkskola på verkets bekostnad. Skolväsendet i Nora har genom allt detta kommit på god fot. *Bjertå,* som alltid visat god vilja att förbättra sitt skolväsende, har upprättat 1 folkskola i Lugnaviks by (dock med bidrag från Lugnaviks sågverk). I 3 rotar saknas ännu skolhus, men temligen goda och rymliga enskilda bostäder upplåtas der för skolorna. *Köja* sågverk har uppfört ett utmärkt godt skolhus — ett af de bästa i orten — med 2 lärosalar

och inrättat en fast småskola till hjälp åt den redan förut befintliga folkskolan derstädes. *Skog* har uppfört ny bostad jemte tillhörande uthus för skolläraren, så att skolkassan råkat i skuld; en småskola, länge ett önskningsmål för många i församlingen, lär väl ej kunna upprättas förr än den lilla församlingens skolutgifter blifva mindre kända än nu. Det omfattande organisationsarbete med skolväsendet i *Gudmundrå*, hvilket börjades under förra perioden, har under denna blifvit fortsatt. Församlingen har ytterligare i 2 rotar uppfört utmärkt goda skolhus, så att blott i 2 rotar småskolan saknar egen lokal. Sägverken *Kramfors* och *Svanö* hafva åt sina skolor upplåtit mycket goda och lämpliga lokaler, vida bättre än de förra. Lärarekrafterna hafva ökats med 1 examinerad lärarinna och 2 småskolelärarinnor; från och med 1887 tillkommer ytterligare 1 examinerad lärare. Ett verksamt skolråd, en lycklig samstämmighet i denna angelägenhet mellan sågverksegare och allmoge jemte de särskilda uppoffringar, som sågverken frivilligt iklädt sig, hafva här på 10 år höjt skolväsendet så, att församlingen i sin helhet nu mera är bland de bäst lottade i hela orten. *Högsjö* har inrättat 1 mindre folkskola i stället för den vid *Utansjö* bruk indragna och i allmänhet under denna period visat god vilja för skolväsendet. Uppförande af nya skolhus i åtminstone de rotar, der för skolorna endast dåliga enskilda boningar finnas att tillgå, är ett önskningsmål, som likväl icke ännu kunnat förverkligas. *Ramviks* sågverk (förut *Dal*) har uppfört ett mycket godt skolhus och inrättat fast folkskola. Vid det utvidgade sågverket *Rö* har ock en god lokal stälts till skolans förfogande, då församlingens skollärare der undervisar en tid af läsåret. Å *Hemsön* har man med god vilja, ehuru med små tillgångar, fortsatt arbetet med skollägenheten vid kyrkan. Egendomen *Sanna* upplåter kostnadsfritt en god lokal för skolan, då hon der hålles. *Torsåker* har uppfört ett utmärkt godt skolhus jemte tillhörande uthus i stället för den temligen bosfälliga skollägenheten vid kyrkan och derjemte inrättat en flyttande småskola, så att dess skolväsende kommit i mycket godt skick. *Dal* vidmagthåller sitt skolväsende, som var väl ordnad före denna periods början. *Ytterlännäs*, hvars skolväsende redan mot förra periodens slut stod främst i orten (jemför min förra berättelse, sid. 7), har ytterligare förbättrat det genom att inrätta en ny småskola. Skolhuset i *Hammar* drabbades 1885 af olyckan att förstöras genom våld; i dess ställe är nu uppförd ett vida bättre skolhus, som kostar betydligt mer än försäkringssumman för det förra.

Under de 10 åf jag haft att öfvervaka skolväsendet i dessa begge kontrakt har skolornas antal ökats från 31 (år 1876) till nu varande antal 71. Genom nybyggnad eller omfattande reparationer hafva ock

skolornas lokaler betydligt ökats eller väsendtligen förbättrats. (Häggdånger är den enda församling, der nästan ingen förbättring vidtagits.) Allt detta har i de allra flesta fall blifvit verkställt godvilligt och af lefvande intresse för det uppväxande släktet. Medelklassen i orten, i synnerhet sågverkens egare och styresmän, har häraf stor förtjenst och har ryckt den betänksammare allmogeklassen med sig, så att ortens skolväsende blifvit hvad det nu är, visserligen der ock hvar med enskilda brister, dock vida bättre än mången vägat hoppas. I flera församlingar hafva äfven de mer förståndige allmogemännen visat sig inae hvad folkskolan, väl ordnad, kan blifva för det uppväxande släktets utveckling; men distrikt finnas äfven, der sådan insigt icke ännu hunnit genomtränga flertalet.

III. Skolreglementen

funnos visserligen för alla distrikten före periodens början, de flesta dock affattade efter förslag, som Domkapitlet utfärdat åren 1865 och 1867, derför i många punkter föråldrade. För åstadkommande af mer tidsenliga reglementen har derför Domkapitlet gått i författning om utarbetande af nytt förslag, som utkom våren 1885 (Bihang till Hernösands Konsistorii Cirkulär N:o 262) med uppmaning till skolråden att hvar för sitt distrikt utarbeta sådana och med följande föreskrift: »Det uppgjorda reglementet insändes till folkskoleinspektören, hvilken, i händelse han finner det antagligt, öfversänder detsamma till Domkapitlet. I annat fall återsänder inspektören reglementet med sina anmärkningar deröfver till skolrådets ordförande, hvilken, efter reglementets förnyade vederbörliga behandling, å nyo öfversänder detsamma till inspektören. Sedan ett reglemente sålunda slutligen blifvit granskadt, bör folkskoleinspektören insända detsamma jemte sitt utlåtande i ämnet till Domkapitlet». Under de 2 sista åren hafva till mig inkommit nya reglementsförslag från 13 af skoldistrikten, hvilka reglementen jag behandlat på ofvan föreskrifna sätt och slutligen öfverlemnadt dem till Domkapitlet med förslag till stadfästelse. Endast från de 4 distrikten Stigsjö, Häggdånger, Nordingrå och Högjö hafva sådana reglements-förslag af olika anledningar uteblifvit, så att der kvarstå ännu de äldre reglementena.

IV. Skolväsendets ordnande i allmänhet.

Yttre anordning. Genom de nya skolor, som under perioden upprättats, har allt mer det mål förverkligats, att alla eller åtminstone de

allra flesta skolpligtiga barn ega tillgång till skolundervisning, ehuru flerstädes, der skolorna äro flyttande, endast en kortare tid af läsåret. I den mån nya skolor upprättats, hafva större rotar delats i mindre, eller antalet rotar för en och samma flyttande skola inskränkts, eller ock flyttande skolor öfvergått till fasta. I flera fall äro därför förhållandena nu bättre än under förra perioden; så t. ex. är de fasta folkskolornas antal nära dubbelt mot de flyttande, af dessa senare flytta 8 på 2, 5 på 3 och inga på 4 eller flera rotar. Af de mindre folkskolorna åter måste de i Stigejöö och Nordingrå ännu, i anseende till för få lärarekrafter, flytta på 4 rotar årligen.

Förhållandet mellan de olika slagen af skolor. De i öfversigten å sid. 2 upptagna 17 småskolorna mottaga endast begynnare, i regeln 7—9 eller 8—10 år, och utgöra verkligt underlag för sina motsvarande folkskolor, så att lärjungarne från de förra öfvergå allmänt till de senare, vanligast efter 2 års kurs. De mindre folkskolorna åter tjenstgöra både såsom småskola och folkskola, i det att de undervisa både äldre och yngre; dessas lärjungar hafva visserligen tillstånd att öfvergå till närmaste folkskola, men infinna sig der i verkligheten blott undantagsvis, vanligast emedan allt för lång skolväg hindrar dem.

Skolornas inre anordning har väsendtligen främjats genom de anvisningar den till efterföljd förelagda Normalplanen lemnar och genom en lärarekår, som i allmänhet med lifligt intresse söker härutinnan genomföra det bästa, som förhållandena tillåta. Att åstadkomma goda anordningar och i snart sagdt allt väsendtligt genomföra Normalplanens föreskrifter låter sig rätt väl göra i småskolorna och i de folkskolor, som med dessa stå i omedelbart sammanhang. Att fullt ändamålsenligt ordna de folkskolor, som sakna underlag af småskolor, äfvensom de mindre folkskolorna, är tydligen en vida svårare uppgift, som också blifvit löst på olika sätt, dock i allmänhet sålunda, att dessa skolor indelats efter lärjungarnes kunskaper i 2 afdelningar, hvilka undervisas samtidigt, der lärjungeantalet är mindre, men å olika tider (vanligen hvarannan dag), der samma antal är stort. Vid samtidig undervisning är den ordning allmän, att de 2 afdelningarna i några ämnen (synnerligast i modersmålet) undervisas på olika timmar, med tysta öfningar för den afdelning, som för tillfället icke af läraren omedelbart undervisas. En af de förnämsta punkterna vid inspektionerna är vanligen att tillse, huru vida sådana anordningar äro efter förhållandena nöjaktiga samt om läsordningar och kursförslag äro väl afpassade och af den beskaffenhet, att de verkligen kunna följas. Hit hörande organisationsfrågor hafva ock oftast varit föremål för öfverläggning vid de lärarmöten, som hållits under innevarande period. Flera punkter i de nya skolreglementena ega ock häråt synnerlig uppmärksamhet.

V. Undervisningstiden.

I denna punkt gäller fortfarande och i allt väsentligt hvad som finnes anfördt i min förra berättelse, sidd. 10 och 11, blott med det tillägg, att, ehuru vårterminen i några skolor fortsattes in i Juni, dock icke öfver midsommaren, en särskild *sommartermin* nu mera förekommer blott i en enda flyttande mindre skola. Försöket att införa sådana terminer har misslyckats på den grund, att allt för stora svårigheter mötte att under den tiden bringa barnen till ordentlig skolgång. I stället hafva julferierna inskränkts till ofta 3, sällan öfver 4 veckor, på det att barnen måtte ega ledighet att på sommaren en längre tid deltaga i hemmens arbeten och bestyr.

VI. Lärarne.

Vid slutet af 1886 funnos i inspektionsdistriktet 30 examinerade lärare och 6 examinerade lärarinnor. En lärare har genomgått seminariet i Linköping, en det i Upsala och alla öfriga det i Hernösand. af lärarinnorna hafva 3 aflagt afgangsexamen i Umeå, 2 i Stockholm och 1 i Hernösand (enligt nådigt tillstånd). De 3 under förra perioden qvarstående äldre lärarne hafva nu afgått med pension och efterträds af yngre krafter. Om nu tjenstgörande examinerade lärare och lärarinnor kan, dess bättre, det omdöme fallas, att de alla i sedligt afseende äro oförvitliga, att de med fullt allvar fattat sin uppgift att samvetsgrant fullgöra sitt kall och att de sköta sina skolor många på ett utmärkt sätt, nästan alla fullt nöjaktigt. En af de äldre pensionerade lärarne, A. P. Westrin i Gudmundrå, är nu mera ledamot i skolrådet derstädes och särdeles verksam vid ordnandet och öfvervakandet af berörda församlings skolväsende, äfvensom han fortfarande genom sammankomster med socknens talrika lärarepersonal utöfvar en för skolväsendet derstädes mycket gagnande verksamhet.

Småskolorna och de mindre folkskolorna förestås af lärarinnor: blott i en mindre folkskola är lärare anställd. Nästan alla hafva genomgått minst 8 månaders kurs i Säbrå seminarium. Alla de nu tjenstgörande vitsordas för godt och sedligt förhållande och åtminstone nöjaktig förmåga att sköta sina skolor, hvilket ganska många bedriva på ett utmärkt sätt, synnerligast de, som med goda anlag förena lust att ytterligare förkofra sig i sina stycken.

En på det hela mycket aktningvärd och duglig lärarepersonal, som vunnit befolkningens förtroende, har i ganska väsendtlig mån bidragit till skolväsendets framgång här i orten.

VII. Undervisningen.

Rörande detta ämne torde mig tillåtas att hänvisa till min förra berättelse, sidd. 12—20, der jag sökt i korta drag antyda, huru undervisningen i skolorna utöfvades under föregående femårsperiod. I de flesta punkter gäller det samma äfven för innevarande tidskifte. Några skiljaktigheter framstå likväl, beroende dels af lämpligare organisation af skolorna, dels af ökade lärarekrafter och större insigt hos lärare och lärarinnor att allt mer på lämpligt sätt undervisa. I antydda hänseende må följande anföras.

A. De egentliga småskolorna äro i det hela ordnade enligt normalplanen, sidd. 5—11, med upptagande af alla der angifna ämnen och till der bestämd omfattning. *Ljud- och skrifläsemetoden* är der i det närmaste allmänt använd, ungefär på det sätt, som angifves i *Fr. Sandbergs* utgifna böcker i ämnet. Kunskap i bibliska historien meddelas ungefär i enlighet med samme författares plan i »Småskolans metodik». De fasta småskolorna medhinna vanligen ganska väl de föresatta ämnena under den tvååriga kursen.

Ämnet *åskådningsöfningar* behandlas i småskolorna på olika sätt. Under det att många lärarinnor ännu, såsom vanligen förut, ansluta dessa öfningar på det närmaste till inledande geografi med kartan till åskådningsmedel, till naturalhistoria mest med djurtaflor, mindre vanligt med växter, för åskådningen, och i mindre mån till nätta lefnadsteckningar ur fäderneslandets historia, röjer sig hos andra benägenheten att behandla dessa öfningar mera såsom mål för sig eller mera uteslutande såsom öfningar för uppfattning af modersmålet. Denna ojemnhet beror tydligen deraf, att de anvisningar vi ega om åskådningsundervisningen äro hållna i allmänna ordalag, men ej i detalj framställda. Ämnet har derför flera gånger behandlats vid läraremöten inom distriktet.

Småskoleafdelningen i de mindre folkskolorna och i de folkskolor, som sakna underlag af småskola, behandlas visserligen till en del såsom nu blifvit antydt, men fordrar af flera skäl en annan behandling i åtekilliga ämnen. Ofta äro här barnen äldre och innehafva vid sitt inträde i skolan någon färdighet i innanläsning. Ljud- och skrifläsemetoden förkommer här i regel endast i det fall, att småskoleafdelningen undervisas på särskild tid (vanligen hvarannan dag alternerande med folkakoleafdelningen). Att här på 2 år medhinna

småskolekursen, synnerligast der skolorna äro flyttande, kan endast ske med något äldre, i någon mån förut läskunniga barn och genom fortsatt trägen medverkan från hemmens sida.

B. Den mest omfattande förändring beträffande folkskolorna är att de nu, mera bestämdt än förut, uppdelats i 4 eller 3 årsklasser, hvar med sina särskilda kurser. I de folkskolor, som hafva småskolor till underlag, medhinnas vanligen de kurser, som normalplanen uppställer, så att denne derstädes i det hela tillämpas. Ännu har man dock fleststädes på landsbygden ingalunda hunnit derhän, att alla folkskolebarnen iakttaga jemn skolgång under hela den fyraåriga kursen. Hvad åter angår de folkakolor, som sakna underlag af småskolor, äfvensom de mindre folkskolorna, kan normalplanen tydligen blott till vissa delar genomföras, men tjänar dock till god ledning,

Undervisningen i *katekesen* underlättas derigenom, att nu mera den år 1878 antagna »utvecklingen» ensam användes. Enär berörda undervisning allmänt äsyftar att göra lärjungarne fullt förtroagna med katekestyckenas verkliga innehåll, hvarvid dels berättelser ur bibliska historien och dels enskilda bibelspråk, framför allt de under styckena anförda, flitigt användas såsom belysning, förklaring och befastande af kristendomens hufvudsanningar, främjar denna undervisning en bestämd och redig uppfattning af ämnet, på samma gång sjelfva uppläsningen ur minnet af katekestyckena vinner i reda och klarhet.

Ehuru en dryg del af den för undervisning i *modersmålet* analagna tiden fortfarande måste egnas åt rätt- och vålläsning samt åt uppfattning af innehållet, röjas år efter år framsteg i det allmännaste af språkläran och i modersmålets skriftliga behandling, det senare mest medelst rättskrifningsöfningar efter uppsägning jemte någon uppsatsskrifning.

Om öfriga ämnen är endast att omförmåla, att undervisningen deruti mångenstädes röjer tilltagande säkerhet och jemnhet, och att resultaten deraf i större mån än förut motsvara billiga fordringar.

C. Lära- och läseböcker m. m. enligt skolrådets uppgifter år 1884.

I *biblisk historia*: Roos (8¹), Steinmetz (1), Åkerblom (1), Bäckman, äldre (23), nyare, mest den förkortade upplagan (32).

Läsebok för folkskolan: i alla folkakolor och i 9 mindre folkakolor.

Läseböcker för småskolan: Cnattingius (1), Kastman (7), Rodhe (2), Sandberg (12), Siljeström (4).

I *svensk språklära*: Sundén, minsta kursen (25), Sjölander (2).

I *rättstafningelära*: Svenson, rättskrifningsöfningar (1), Bäckman, öfningskurs i modersmålets rättskrifning (15).

¹) Siffrorna utmärka antalet skolor, i hvilka boken användes.

I *räknelära*: Kindvall (12), Siljeström (2), Bäckman (30); *samlingar af räkneexempel*: Lindblom (9), Nordlund, I (1), Segerstedt (3). Allmänt användes Segerstedts hufvudräkningskurs.

I *geometri*: Siljeström (1), Bäckman, minsta kursen (10). I öfrigt muntligt och med uppgifter ur räkneläror.

I *svensk historia*: Dahm (2), Odhner, den minsta (26), Starbäck (1), Bäckman (6).

I *geografi*: Erslev, den minsta (6), Lind (1), Winge (1), Bäckman, n:o 2 (13), n:o 3 (13).

I *naturkunnighet*: Berlins lärobok (41), Celander (1), Segerstedt (4).

Förskrifter: Mentzer (23), Sallinger (2). I öfrigt stentryckta skrifter af Meijerberg, Sandberg m. fl. I många skolor afskrifva barnen hvad läraren eller lärarinnan uppskrifva på svarta taflan.

VIII. Anteckningsböckerna.

I alla skolor föras *journal* eller *dagbok* och *examenskatalog*. *Matrikel* föres antingen en särskild för hvarje skola eller en gemensam för helt distrikt. Vid kalenderårets början upprättas vanligen för hela distriktet *förteckning öfver barn om 7—14 år*. Denna bokföring utföres nu mera vanligen nøyaktigt, dock måste man ännu der och hvar egna deråt någon uppmärksamhet vid inspektionstillfällena. Jemför i öfrigt min förra berättelse, sid. 20.

IX. Skollokaler och materiel.

Afven under denna period har åt *skollokalerna* egnats synnerlig omsorg. Begge kontrakten ega nu 62 skolhus, af hvilka 44 tillhöra församlingarna och 18 äro förhyrda eller hyresfritt upplåtna (10 af dessa tillhöra sågverken). Ett af dem har 5 lärosalar, ett 4 och fyra 2 sådana, så att alla skolhusen tillsammans innehålla 73 lärosalar. De enskilda boningar, hvilka upplåtas åt de flyttande skolor, som sakna egen lokal, äro i några församlingar temligen goda, ehuru stundom knappa till utrymmet, i andra ganska dåliga, såsom i Stigejö, Häggdånger och Högsjö.

Inventarierna (bord för läraren, bänkar eller pulpeter för barnen m. m.) äro synnerligast i de egna skolhusen i allmänhet goda, stundom utmärkta. De skolor åter, som sakna egen lokal, äro ofta härutinnan sämre utrustade, men ega dock hvad nödtorftigt är.

Undervisningsmaterielen, i allmänhet god, icke sällan utmärkt, har ökat för i medeltal omkring 1,900 kronor årligen, oberäknadt hvad

sågverken särskildt anskaffat för sina skolor. Jemför i öfrigt min förra berättelse, sid. 21.

X. Skolträdgårdar.

Till hvad i min förra berättelse (sid. 22) anförts om detta ämne har jag nu blott att omförmåla: att endast 2 skolträdgårdar under perioden tillkommit, så att hela antalet nu är 6; att länets hushållningssällskap fortfarande uppmuntrar med premier om 50 à 60 kronor de skollärare, som med nit och intresse verka för skolträdgårdars anläggning och underhåll; att utsigt förefinnes om åtminstone några skolträdgårdars anläggning under den närmaste framtiden och att vid många skolhus någon plantering och odling utförts å gårdstomt och jordland, fastän egentlig skolträdgård icke der af ett eller annat skäl blifvit anlagd.

XI. Intagning i skolan och skolförhör.

Efter många påminnelser till vederbörande har nu mera den ordning temligen allmänt gjort sig gällande, att *nybörjare* intagas i fast skola endast en gång om året och i flyttande skola endast en gång om året på hvarje station, hvilken föreskrift influtit i alla nya skolreglementen. *Skoldderna* inträder i de flesta distrikt med det år, under hvilket barnet fyller 7 år.

Folkskolestadgans föreskrift i § 37, att alla skolpliktiga barn, undantagande dem som undervisas i offentlig läroanstalt eller gillad enskild skola, böra inställa sig i folkskola till intagning å bestämd dag, efterlefves knappast någonstades fullständigt i hela sin utsträckning; men i detta syfte föreskrifva de nya reglementena: »Den dag, då läsetermin börjar, skola alla redan inskrifna barn inställa sig i skolan. Under pågående läsetermin må ingen mottagas utan tillstånd för hvarje särskildt fall af skolrådets ordförande». Till följd deraf, att ej alla skolpliktiga barn vid kallelse infinna sig — och vanligen uteblifva de minst kunniga —, har endast i ganska få distrikt det i folkskolestadgan § 38 föreskrifna *förhör* med dem, som önska befrias från skolgång, kunnat anställas. En sådan råfst hålles å landsbygden vanligen i stället vid de årliga husförhören.

Beträffande de s. k. *roteförhören* (jemför min förra berättelse, sid. 23) stadgas i de nya reglementena, att en dag i veckan bör, så vidt sig göra låter, användas till undervisning åt barnen i den rote, der skolan för tillfället icke är i verksamhet. Dessa undervisningsdagar äro för de flyttande skolorna af stor betydelse, enär de egga barnen till öfnin-gar i hemmet under den eljest skolfria tiden.

Afslutningsförhör eller *examina* hafva från äldre tider allmänt hållits. Härom stadga de nya reglementena: »*Årsexamen* anställes i de flyttande skolorna, då undervisningen inom roten afslutas, och i de fasta vid läsårets slut på den dag, som af skolrådet bestämmes, under ledning af ordföranden eller någon skolrådsledamot, som af ordföranden derom anmodas. Efter examens slut kungöras lärarens vitsord öfver barnens skolgång, uppförande och flit, hvarjemte tillkännagifves flyttning från lägre till högre klass eller från småskola till folkskola».

En anordning, som deremot befunnits ytterst svår att genomföra är afgangsexamen, som mig veterligen under 1886 hållits blott i 4 distrikt. De nya reglementena stadga härom: »*Afgangsexamen* verkställes en gång om året på annan dag än årsexamen. Skolrådets ordförande tillser, att intet barn lemnar skolan utan afgangsbetyg, hvilka införas i särskild bok. Afgangsbetygen underskrifvas af skolrådets ordförande och läraren». I den mån lärjungarne ordentligt genomgå fastställda årskurser och fortsättningskolor allmännare än nu anordnas, kommer sannolikt berörda föreskrift att mer allmänt förverkligas.

XII. Skolbarnen.

Till belysning af hit hörande punkter må följande meddelas ur *skolrådets uppgifter* i pedagogiskt hänseende för år 1886.

1) *Barn om 7—14 år* utgjorde i begge kontrakten 6,865, hvilket, då folkmängden var 42,252, motsvarar ungefär 16 % af befolkningen.

Af dessa 6,865 barn undervisades i

fasta folkskolor.....	1,591	} = 4,981 eller i % af barn om 7—14 år ungef.	72,6
flyttande d:o.....	1,228		
mindre d:o.....	1,263		
småskolor.....	781		
skolor utom distrikten	118		
allmänna läroverk m. m.....	132	»	»
enskilda skolor.....	29	»	»
hemmen.....	1,530	»	»
och saknade undervisning:			
efter genomgången folkskolekurs	120	»	»
till följd af naturfel.....	27	} =	38
af annan anledning.....	11		
uppgifter saknades om...	35	»	»
	6,865		100,0.

2) *Samtliga i folk- och småskolor undervisade lärjungar hafva år 1886 utgjort 5,596, nemligen 614 utöfver ofvan angifna. I detta senare antal ingå några få under 7 år, de flesta öfver 14 år, dels fortsättnings-skolornas lärjungar och dels äfven andra barn, som strax före eller under konfirmationstiden besökt folkskolan någon längre eller kortare tid.*

Till jemförelse upptages här en del förhållanden år 1886, enligt *skolrådets uppgifter* för sagda år. Antalet barn om 7—14 år utgjorde då 6,712, kvaraf 4,690 eller 69,9 procent undervisades i folk- och småskolor. Hela antalet i sådana skolor undervisade utgjorde 5,301, hvaraf i:

modersmålet:

inom småskolans lärokurs	1,909	eller i % af inskrifna ungefär	36	} = 100
» folkskolans	3,392	»	64	
biblisk historia.....	5,060	»	»	95,5
katekes	4,644	»	»	87,6
skrifning	5,301	»	»	100
räkning	5,301	»	»	100
geometri	1,811	»	»	34,1
geografi	4,560	»	»	86
historia.....	2,707	»	»	51,1
naturkunnighet.....	3,869	»	»	73
teckning	2,490	»	»	46,9
sång	4,277	»	»	80,7
gymnastik	3,001	»	»	56,6
trädgårdsskötsel	195	»	»	3,7
handaslöjd för gossar.....	102	»	»	1,9
» » flickor.....	458	»	»	8,6

Beträffande slöjd för gossar åsyftas här endast de slöjdkurser, som stå i omedelbar förbindelse med folkskolan och i hvilka folkskole-läraren tillika är slöjdlärare.

Förhållanden vid inspektionen år 1886. Till ytterligare belysning af hit hörande punkter anföras här följande summariska uppgifter rörande *förhållanden vid senaste inspektionstillfället.*

1) *Antalet inskrifna barn* utgjorde 3,138. Af dessa tillhörde dock en del andra afdelningar, så att de, som voro skyldige att närvara vid inspektionstillfallena, belöpte sig sammanlagdt till 2,429.

2) *Antalet vid inspektionen närvarande barn* var 2,188, som af nyss nämnda antal 2,429 utgör något öfver 90 %.

3) *Antalet vid inspektionen närvarande lärjungar, som undervisades i de särskilda läroämnena, utgjorde, som följer, i*

kristendom:

bibliak historia.....	2,188	eller i % af närvarande	100
katekes	1,830	” ”	83,6
modersmålet:			
inom småskolans lärokurs	749	” ”	34,2
” folkskolans ”	1,439	” ”	65,8
			} = 100
skrifning	2,188	” ”	100
räkning	2,188	” ”	100
geometri	698	” ”	31,9
geografi	1,890	” ”	86,3
historia	1,079	” ”	49,3
naturkunnighet	1,890	” ”	86,3
teckning	1,277	” ”	58,3
sång	1,875	” ”	85,7
gymnastik	1,081	” ”	49,4
trädgårdsskötsel	71	” ”	3,2
handaslöjder: för gossar	59	” ”	2,7
” ” flickor	249	” ”	11,4.

Att antalet i folk- och småskolor undervisade barn synes mindre för år 1886 än för 1885 beror deraf, att jag besökt de flesta skolor under vårterminen, då antalet inskrifna till och med i de fasta skolorna är betydligt mindre än för hela året, och hvad beträffar de flyttande skolorna ingår i berörda uppgift endast antalet af de barn, som befunnos *inskrifna å den rote, der skolan vid inspektionstillfället var förlagd*. I öfrigt äro procenttalen i det hela icke af synnerligen stor skiljaktighet. Beträffande ämnena trädgårdsskötsel och slöjd för gossar äro antalen deruti undervisade säkerligen större för året, än här ofvan angifvits, enär jag besökt de flesta skolor under vintern, då det förra ämnet ej kan förekomma, och emedan uppgiften om slöjd för gossar blott afser de kurser, der folkskoleläraren tillika är slöjdlärare.

Mot lärjungarnes *uppförande*, som naturligtvis förnämligast beror af hemmen, hafva, med några undantag, inga egentliga anmärkningar förekommit. Deras *flit* har ock i det hela vitsordats såsom god, ehuru somliga visat mindre ordentlig skolgång eller mindre ifver att i hemmen inöfva föresatta stycken, hvilka olägenheter väl i de flesta fall har sin grund hos föräldrar eller målsmän.

XIII. Folkets förhållande till skolan.

På några få undantag när måste man i allmänhet erkänna den goda vilja, hvarmed ortens mer framstående och magtegende män fort-

farande omhulda skolväsendet (jmför sidd. 3—6). Någon allmänare tredaka hos föräldrarna att sända barnen till skolan har visserligen ej försports, men ännu fordras noggrann och oafslätlig verksamhet å skolråds och lärares sida att förmå föräldrarna hålla barnen till regelbunden skolgång. Särskildt har införandet af den ordningen, att begynnare böra mottagas blott en gång om året (i de fasta skolorna vanligen vid höstterminens början), ådragit vederbörande mycket besvär. Jemför i öfrigt min förra berättelse, sid. 28. De missförhållanden, som der antydvas, äro visserligen icke ännu öfvervunna.

Länets landsting och hushållningssällskap hafva äfven under innevarande period fortfarande sträckt sin omvårdnad till folkbildningea. Den för år 1887 af landstinget fastställda utgiftsstat upptager för berörda ändamål följande belopp:

till småskolelärarinneseminarier i Säbrå.....	3,300: —
» länets folkhögskola.....	2,000: —
» Gudmundrå högre folkskola.....	1,000: —
» folkskoleinspektionen (för Ångermanlands södra och östra kontrakt 200 kr., för det öfriga af länet 1,000 kr.)	1,200: —
» länets institut för döfstumma.....	7,000: —
» understöd åt fattiga blinda barn, hvilka vinna inträde vid någon af statens blindskolor.....	500: —
» understöd åt sinnesslöa, idiotiska barn.....	400: —
» slöjdundervisningen.....	4,000: —
» anslag åt 3 elever vid trädgårdsföreningen i Hernösand	900: —
Summa kr. 20,300: —	

hvilket motsvarar ungefär femtedelen af landstingets hela utgiftsstat. Ett förslag, framställt vid ett större skolläraremöte i Hernösand och framlagdt såsom motion vid 1883 års landsting, att tinget måtte bevilja en mindre summa såsom understöd för sådana folkskolelärare och lärarinnor, som antingen vid något seminarium eller annorstädes ville inhemta en grundligare kännedom om de senare årens förbättringar i undervisningsväsendet, afslogs likväl af landstinget, sannolikt mest af den orsak att dryga anslag åskades för andra af länets behof. I förening med landstinget främjar hushållningssällskapet fortfarande slöjd och trädgårdsskötsel.

XIV. Tillsynen öfver folkskoleväsendet.

Skolrådet. De mångartade bestyr med skolväsendet, hvilka enligt folkskolestadgan och fastställda reglementen åligga skolrådet, falla i

ungefär halfva antalet af distrikten till allra största delen på ordförandens lott, så att denne der och hvar allt för mycket dermed betungas. I den öfriga hälften, synnerligast i de flesta större distrikt, är förhållandet härutinnan gynnsammare, i det att der vanligen invalts såsom skolrådsledamöter eller tillsyningsmän församlingsmedlemmar, som verksamt biträda ordföranden, hvilken i alla händelser ändå får vidkännas det i stora församlingar dryga arbetet med expeditionen, att närvara vid skolornas öppnande och vid slutförhören m. m. I några större distrikt har man tagit lärarepersonalen till hjälp härutinnan. Så har i Hernösand åt förste läraren vid stadens folkskola uppdragits en del af de bestyr, som eljest åligga skolrådet. Lärarepersonalen upprättar allmänt och öfverlemnar till skolrådets godkännande de lärokurser, som i folkskolestadgan § 13 föreskrifvas, och bidrager väsendtligen att hålla barnen till jemn skolgång. De examinerade lärarne eller lärarinnorna hafva ofta uppdrag att utföra tillsyn öfver närbelägna småskolor och mindre folkskolor. Styresmännen vid verken, vanligen skolrådsledamöter eller tillsyningsmän, utföra mestadels jemn och stadig tillsyn öfver de underlydande skolorna. På nu antydda sätt åtnjuter skolväsendet inom inspektionsdistriktet, på få undantag när, god omvårdnad.

Inspektionen. Under nu förflutna femårsperiod har jag, med få undantag, en gång årligen besökt hvarje folkskola, mindre folkskola och småskola inom distriktet. Det högsta antalet icke besökta skolor har varit 9, år 1884; innevarande år har jag besökt dem alla, utom en mindre folkskola i Nordingrå. Dessa skolbesök hafva till största delen egt rum under årens förra hälft, till mindre del i September och Oktober; innevarande år hafva de upptagit tillsammans 81 dagar, hvarjemte 6 dagar egnats åt läraremöten. Vid inspektionerna, som stundom skett utan föregående anmälan, har uppmärksamheten hufvudsakligen egnats åt undervisningen och åt skolans inre anordning; dervid har jag nästan alltid varit i tillfälle att sammanträffa med skolrådets ordförande, stundom med hela skolrådet, då öfverläggning egt rum om distriktets skolangelägenheter.

Med anledning af hvad vid inspektionerna och eljest förekommit har ett temligen betydligt antal skrivelser af mig årligen afsändts till skolråd och lärare (ett år omkring 80, öfriga år ett något mindre antal), hvartill kommit årsberättelser till Domkapitlet och till landstinget, vidare de årliga sammandragen af skolrådets uppgifter och under de två sista åren en temligen tidsödande granskning af skolreglementen för 13 distrikt och deraf föranledda skrivelser. Utom hvad i årsberättelserna anförts har jag i Domkapitlet anhängiggjort blott ett mål, nemligen fullföljandet från förra perioden af ärendet om mindre folkskolan i Vibyggerå (jmför sid. 4). Ett och annat af folkskoleväsendets behof har visserligen derutöfver kunnat anmälas i Domkapitlet, men

jag har kommit till den erfarenhet, att sådan åtgärd bör tillgripas såsom en yttersta utväg, då alla andra försök att frivilligt och i godo ordna saken visat sig fruktlösa.

XV. Kostnaden för skolorna.

Enligt skolrådets uppgifter om folkskoleväsendet i ekonomiskt hänseende utgjorde under år 1886 debet och kredit för då befintliga 71 skolor följande:

Debet.

Tillgångar vid årets början.....	117,527: 86.
Räntor, arrenden och dylikt.....	2,542: 66.
Bidrag af skoldistriktet	49,796: 55.
" " staten.....	20,785: 92.
" " landsting, hushållningssällskap eller andra skol- distrikt	
Öfriga inkomster.....	6,413: 06.
Skuld vid årets slut.....	1,572: 84.
Summa	198,638: 89.

Kredit.

Skuld vid årets början.....	3,015: 93.
Utgifter: till lärares och lärarinnors aflöning	50,599: 05.
" " skollokalerna och inventarier.....	11,710: 60.
" " undervisningsmateriel.....	1,833: 71.
Öfriga utgifter	11,403: 19.
Tillgångar vid årets slut.....	120,076: 41.
Summa	198,638: 89.

Utgifterna för skollokalerna, inventarier och materiel äro icke upptagna för verkens skolor, enär skolråden derom icke infordrat eller kunnat erhålla bestämda uppgifter.

Skolkassornas skuld vid slutet af 1886 är visserligen uppgifven till endast 1,572: 84, men häri äro åtminstone för ett par kommuner icke inräknade stående lån för skolhusbyggnader. Skolväsendets ekonomi är likväl i det hela ganska god; äfven om berörda stående lån medräknas, uppgår icke hela skuldsumman till så stort belopp som de egentliga tillgångarna vid 1886 års slut. Elfva distrikt ega donationer för skolväsendet till ett sammanlagdt värde af 89,437: 20 (Gudmundrå ensamt

56,289: 98), men afkomsten deraf får icke öfverallt användas till löpande utgifter för skolväsendet, utan till premier, till beklädnad för fattiga skolbarn och dylikt. I de här angifna tillgångarne ingå äfven donationsbeloppen.

De examinerade lärarnes och lärarinnornas löner äro i allmänhet de i lag bestämda. På ett enda undantag när hafva alla de, som räkna 5 ordinarie tjänstår eller mer, fått den kontanta årlönen ökad till 700 kronor, sedan den författning utkom, att då af statsmedel erhållas $\frac{2}{3}$ af berörda belopp. De i Hernösand och vid sågverken anstälde lärarne och lärarinnorna åtnjuta dock något högre löner. Lärarinnorna vid mindre folkskolor och småskolor erhålla nästan utan undantag 300 kr. för året jemte husrum och ved, dock något mer i Hernösand och vid verken.

XVI. Sockenbiblioteken.

Boksamlingar till utlåning åt allmänheten finnas i alla församlingar och särskildt vid flere af sågverken. Här om må omförmälas, att dessa boksamlingar der och hvar flitigt anlitas, dock icke så allmänt som önskligt vore; att de icke öfverallt årligen ökas med nya arbeten, hvilket i sin mån försvagar läslusten; att de handhafvas med olika intresse och nit; korteligen: berörda boksamlingar, ehuru de redan flerstädes äro en verksam faktor för kunskapers spridning, hafva icke ännu vunnit den omfattande användning och den betydelse för allmänhetens fortsatta utbildning, som de genom flitigare allmänt anlitage kunde blifva. Jemför i öfrigt min förra berättelse, sid. 31.

XVII. Fortsättningsskolor.

Fortsättningsskolor, ordnade i full öfverensstämmelse med Kongl. kungörelsen den 11 September 1877, förekomma endast i *Ytterlännäs* och *Nora*, nemligen 3 i det förra och 1 i det senare distriktet. Dessa kurser hafva fortgått oafbrutet i 6 veckor årligen, 30 timmar i veckan, under Jannari och en del af Februari. Sådana kurser äro äfven anordnade vid de fasta folkskolorna i *Torsdöcker* och *Dal*, likväl något afvikande från bestämmelserna i berörda förordning, så att för dem hafva vederbörande icke sökt bidrag af statsmedel. I öfrigt förekomma endast der och hvar bildningstillfällen för ungdomen anordnade, fastän på olika sätt efter skilda förhållanden, såsom *Hernösands söndagsskola* äfvensom i viss mening *Hernösands tekniska afton- och söndagsskola*. (Jemför min förra berättelse, sid. 32.)

Enligt bestämmelser i de nya skolreglementena är ämnadt att fortsättningskurser skola anordnas vid flera fasta folkskolor i den mån skolväsendets utveckling i öfrigt det tillåter.

Vesternorrlands läns folkhögskola (jmför min förra berättelse, sid. 33), från början och länge förlagd i Medelpad, har de senare åren varit i verksamhet i norra Ångermanland.

Högre folkskolan i Gudmundrå (jmför min förra berättelse, sid. 33) verkar fortfarande till stort gagn för i synnerhet allmogeklassens söner.

XVIII. Slöjdskolor.

Af slöjdskolor för manliga elever är först att märka *Hernösands tekniska afton- och söndagsskola*, som uppehålls af staden med ett betydligt bidrag af statsmedel.

Vidare fortsätter länets hushållningssällskap den verksamhet för slöjdundervisningens främjande, som jag i min förra berättelse, sid. 35, antydt. Sällskapet underhåller fortfarande en *högre hemslöjdskola* (förut i Hernösand, men 1886 i Sundsvall), hufvudsakligen afsedd att utbilda föreståndare för lägre hemslöjdskolor på landet samt lemna folkskolelärare och lärarinnor tillfälle till genomgående af sådan kurs på en tid, då de äro fria från undervisningskyldighet. Denna anstalt var i verksamhet i Hernösand år 1885. Kursen för män förestods af 2 lärare och fortgick från den 1 Juli till den 29 Augusti; deri deltog 20 elever, af hvilka 11 voro folkskolelärare. Kursen för kvinnor förestods af en lärarinna och fortgick från den 1 till den 29 Augusti; deri deltog 25 elever, af hvilka 9 voro lärarinnor vid mindre folkskolor eller småskolor.

Derjemte lemnar hushållningssällskapet väsentligt understöd åt slöjdskolor å landsbygden. År 1885 utgjorde dessas antal 31 i hela länet och voro af 2 slag, nemligen a) 11 s. k. fortsättningskolor med särskilda af hushållningssällskapet aflönade slöjdlärare och b) 20 slöjdskolor i omedelbar förbindelse med folkskolor (14 i kommuner och 6 vid sågverk och bruk) och med dessas lärare såsom slöjdlärare. Af dessa voro berörda år tillsammans 7 i verksamhet inom Ångermanlands södra och östra kontrakt, nemligen

a) under ledning af särskild slöjdlärare i

Stigsjö: 26 Mars—8 Juni, 9 timmar om dagen, flyttat på de 2 rotarne Brunne och By; tillsammans 15 elever om 11—18 år;

Gudmundrå: 7 Jan.—23 Mars; 9 Okt.—22 Dec.; 9 timmar om dagen; lokal i Björsta by; elever på vintern 55 om 11—20 år, på hösten 53 om 11—18 år, deraf 16 från Kramfors' folkskola;

Ytterlännäs: en nyårs- och en vårtermin, 8 timmar om dagen; lokal i Nordanåkers by; under hvardera terminen 15 elever om 14—25 år, deraf 2 från folkskolan;

b) under ledning af folkskolelärare i

Viksjo: 25 September—23 December, i kyrkroten och Nordanå by; onsdagar och lördagar kl. 1—4; i förra roten 14, i den senare 15 elever;

Nora: 20 Oktober—18 December, i fasta folkskolan vid kyrkan; 2 timmar tisdag, torsdag och lördag; 25 elever;

Hemsö: 10 Oktober—19 December, i kyrkroten; kl. 10—2 hvarje lördag; 7 elever;

Torsåker: hela läsåret, 7 timmar i veckan vårterminen och 6 timmar höstterminen; 20 elever under förra och 14 under senare terminen.

Tillfällen till öfning i slöjd äro sålunda beredda för den manliga ungdomen i 8 skoldistrikt. d. v. s. i nära halfva antalet församlingar inom inspektionsdistriktet. Allt skulle vara äfven härutinnan jemförelsevis ganska godt, om icke slöjdskolorna här på landsbygden i sjelfva verket vore en drifhusplanta; deras uppehållande och fortsatta utveckling beror nästan helt och hållet på hushållningssällskapets och landstingets nit och uppföringar samt på det intresse, hvarmed de omfattas af medelklassen i orten. Barnen och ungdomen visar fortfarande god lust att begagna sig deraf; men den egentliga allmogen lär väl svårigen ännu vara benägen att dertill bidraga på annat sätt, än att för slöjdskolan upplåta fria rum och lemna något virke för slöjden.

Undervisning i *handaslöjd för flickor*, jemförelsevis ganska lätt att åstadkomma, fortsättes såsom under förra perioden i *Hernösand*, *Stigsejö*, *Nordingrå*, *Bjertå* och *Högsjö* och har nu anordnats vid ett och annat sågverk, synnerligast vid *Kramfors*. Dessa kurser äro vanligen så anordnade, att der varande lärarinnor 1 eller 2 eftermiddagar i veckan handleda mer försigkomna flickor i lämplig handaslöjd.

XIX. Skolläraremöten.

I min förra berättelse (sid. 36) finnes i korthet antydd uppkomsten af *Hernösands folkskolelärareförening*, som omfattar större delen af lärarepersonalen inom Ångermanlands södra och östra kontrakt. Denna förening har fortsatt sina sammanträden en dag under hvardera af åren 1882 och 1884—1886. Vid dessa möten, som i allmänhet varit talrikt besökta, hafva förmiddagarne upptagits af öfverläggningar öfver förut uppsatta och bekantgjorda frågor och eftermiddagarne af under-

visningsprof. De frågor, som vid dessa distriktsmöten varit föremål för öfverläggning, hafva varit följande:

Vid mötet i Hernösand den 28 Juni 1882: 1) Huru skall en kursfördelning af katekesen vara beskaffad? 2) Huru bör öfning i uppsats-skrifning bedrivas i folkskolan? 3) Till hvad omfång bör inom folkskolan meddelas undervisning i bokföring? 4) Äro de tysta öfningarna i och för sig gagnande för undervisningen eller äro de att betrakta endast såsom nödfallsutvägar? 5) Möta några hinder för genomförandet af normalplanens föreskrift, att nybörjare skola mottagas i den fasta skolan endast en gång om året och i den flyttande skolan endast en gång om året på hvarje station?

Vid mötet i Hernösand den 26 Juni 1884: 1) Till hvilket omfång och på hvad sätt bör svenska språkets sats- och formlära behandlas i folkskolan? 2) Bör i § 29 mom. 2 af folkskolestadgan uttrycket »intet lärostycke» m. m. fattas såsom en metodisk regel eller såsom ett lagbud mot tanklös utanläsning? 3) Böra de offentliga årsexamina betraktas såsom kunskapsprof eller såsom skolhögtider? 4) Huru kunna hindren för fortsättningskursers allmänna inrättande bäst öfvervinnas? 5) Huru skola glädje och frimodighet bibehållas under arbetet i skolan? 6) Huru skall disciplinen handhafvas för att verka välgörande både på lärjungarne och skolan?

Vid mötet i Hammar i Ytterlännäs den 2 Juli 1885: 1) Hvad har läraren att göra beträffande skolans organisation vid början af ett läsår eller en läsetermin? 2) Om åskådningsöfningarna.

Vid mötet i Å i Gudmundrå den 30 Juni 1886: 1) Hvilken erfarenhet har vunnits rörande normalplanens föreskrift att, när två klasser samtidigt undervisas i katekes af samme lärare, den lägre afdelningen skall hafva endast bibelspråken till hemuppgift? 2) Huru bör det geografiska läroämnet handhafvas i folkskolan med afseende på så väl anordning som undervisning för att blifva så fruktbärande som möjligt? 3) Om uppsatskrifning i folkskolan.

År 1883 den 27 och 28 Juni hölls i Hernösand ett *skolläraremöte för hela länet*, hvilket var ganska talrikt besökt ej blott af lärare och lärarinnor, utan ock af åstekilliga prestmän och andra folkundervisningens vänner. Ämnena för öfverläggningen voro: 1) Den kyrkliga bekenntelsens betydelse för kristendomsundervisningens ädelsamhetsfulla bedrivande i folkskolan. 2) Om katekesundervisningen i folkskolan: a) kursfördelning, b) metod: 1) vid förberedandet, 2) vid förhörandet. 3) Huru bör undervisningen i modersmålet handhafvas inom småskolans båda årklasser? 4) Om hemarbetets anordning med särskild hänsyn till skolor med hvarannandagsläsning. 5) Hvilka åtgärder böra vidtagas till främjandet af lärarens fortsatta utbildning? Omväxlande med öfverläggning-

garna höllos 4 föredrag samt proflektioner i akrifläsning och uppsats-skrifning.

Utom vid dessa större möten har lärarepersonalen inom smärre områden sammanlutit sig till så kallade *kretsföreningar*, som hållit minst 2, stundom flera möten årligen. Redan under föregående inspektionsperiod höllos sydväst om elfven sådana möten af lärare och lärarinnor inom *Guðmundræ* pastorat och inom *Torsdækers* pastorat, hvilka möten äfven nu blifvit fortsatta. År 1884 sammanslöto sig lärare och lärarinnor i de distrikt af östra kontraktet, som ligga nordost om elfven, till en förening, som hållit 2 möten årligen i *Skogs* skolhus. Dessa smärre möten, som hållits en dag åt gången, vanligen under omvexling med öfverläggningar och undervisningsprof, hafva, med det kraftfulla stöd, som åtminstone i de två sistnämnda distrikten lemnats mötena af ortens presterskap, och med de utbildade krafter, hvilka nu mera förekomma bland ortens lärarepersonal, i hög grad bidragit att underhålla och lifva intresset för hvad som ligger inom folkundervisningens område och hafva äfven varit till stort gagn för lärarinnorna vid småskolor och mindre folkskolor, hvilka vanligen icke färdas längre vägar till större möten.

Min skyldighet att hålla sammankomster med lärare och lärarinnor inom bestämda delar af området har jag fullgjort sålunda, att jag besökt dels alla ofvan angifna större årsmöten, dels några af de mindre mötena, så ofta min tid medgifvit, deribland nästan alla som hållits i Skog, och dels sammanträden de två senare åren i Hernösand med lärarepersonalen inom staden och angränsande delen af Säbrå socken.

XX. Småskolelärarinneseminariet i Säbrå.

1) Om seminariets *uppkomst* se min förra berättelse, sid. 38. Det har fortsatt sin verksamhet under nu förflutna femårsperiod 8 månader årligen och under ledning af samma föreståndarinna fröken Ottilia Indebetou. Den väsendtligaste ändring, som denna läroanstalt undergått, är att *lärokursen ökats från ettårig till tvåårig*, dock utan att lärarepersonalen ökats; i följd deraf mottagas nya elever blott hvarannat år, likasom ock afgångsexamen blott hvarannat år eger rum.

2) *Utexaminerade elever*: 1878—81: 115; 1882—1886 äfvenräddes 115, tillsammans 230, af hvilka 228 qvinliga och 2 manliga elever. De senare hafva genomgått kursen enligt styrelsens särskilda tillåtelse, ty anstalten är afsedd blott för kvinnor.

Efterföljande redogörelse åsyftar läsåren 1884—1886, den första perioden för anstaltens tvååriga kurs.

3) *Lärotimmarne för hvarje vecka* hafva utgjort öfver 30, oberäknadt $\frac{1}{2}$ timme för bön och bibelläsning hvarje morgon. Ämnenas fördelning mellan dessa timmar har varit något olika under de tvenne åren i följd deraf, att under senare året större timantal upptagits af praktiska öfningar. På det hela hafva egnats åt undervisning i

kristendoms-kunskap	4 $\frac{1}{2}$ till 5 $\frac{1}{2}$ tim.	metodik och pedagogik	1 till 2 tim.
svenska språket	4 " 5 "	välskrifning	2 "
räknekonst och geometri 3 $\frac{1}{2}$ " 4 $\frac{1}{2}$ "		teckning	1 " 2 "
historia och geografi....	4 "	sång	2 "
naturkunnighet	2 "	gymnastik	1 "

hvarjemte under senare läsåret praktiska öfningar upptagit höstterminen $6\frac{1}{2}$ och vårterminen 11 timmar i veckan.

4) *Lärokurser och läroböcker* hafva varit följande.

Kristendoms-kunskap: Bibelläsning vid morgonbönestunderna: Mattei evangelium och en del af Johannes' evangelium, Apostlagerningarna, Ebreeerbrevet, Petri 1:a bref och några få af Davids psalmer. De förnämsta delarne af Welanders anvisning till *Bibels kännedom*. *Biblisk historia* för folkskolan af Steinmetz. Luthers *lilla katekes* med kort utveckling. Tjugufem *kyrkopsalmer* eller delar deraf.

Svenska språket: Välläsningsöfningar efter läsebok för folkskolan m. fl. med öfning att uppfatta och återgifva innehållet af det lästa. Handledning att uppdelas och utfråga enklare stycken. *Rätttskrifnings-öfningar* efter uppsägning 1 till 2 gånger i veckan, hvarvid för hvarje gång genomgåtts det förra gången skrifna, i och för inhemtande af grunderna för så väl rättstafning som skiljetecknens bruk. Det hufvudsakligaste af *form- och satsläran* efter Sundéns lärobok för folkskolan med anslutning till skriftliga öfningar. *Lättare uppsatser* efter lärarinns anvisning.

Räknekonst och geometri: Räkning: Hela tal, decimalbråk, allmänna bråk och dessas tillämpning på sorter (trägna öfningar med metriiska systemet), regula de tri och intresseräkning, allt omvexlande med räkning i hufvudet och på taffla. Exempelböcker: förnämligast Segerstedts hufvudräkningskurs och taffleräkningskurs. Noggrann behandling af talen 1—100 ej blott såsom grundläggning för räkning, utan ock såsom metodisk anvisning för ämnets behandling. Ledning för uppsättande af enklare räken-skaper. *Geometri:* De allmänna geometriska begreppen så väl i förening med linearteckning som ock under förvisande af stereometrisk figur. Det enklaste om ytors och kroppars mätning och beräkning.

Svensk historia: Odhners lärobok för folkskolan, hvarjemte en större del af de historiska styckena i Läsebok för folkskolan blifvit

genomgångna vid innanläsningen. *Geografi*: Ålunds lärobok. Palestinas geografi efter Welanders anvisning till Bibelns kändedom.

Naturkunnighet: Om människan, djuren, växterna, jorden, vattnet, landet, luften, värmet, och ljuset samt om solen, månen och stjernorna, efter Berlins lärobok (afd. 1—8 och 11) och med ledning af en god samling undervisningsmateriel.

Metodik och pedagogik: Det viktigaste af den allmänna metodiken dels efter småskolans metodik af Sandberg och dels medelst muntligt meddelande vid de praktiska öfningarna. Af den tillämpade metodiken något utförligare om modersmålets och räknekonstens behandling. För öfriga ämnen hafva anvisningar meddelats ej blott i sammanhang med proflektioner, utan ock i samband med den teoretiska undervisningen. Delar af Zellers pedagogik. Kort öfversigt af pedagogikens historia med ledning af biskop Landgrens skrift: om folkskolan och kristendomen. Om medlen och sättet för uppfostran i skolan samt om uppfostrarens person och pligter.

Välskrifning: Öfningar dels å svarta taflan och dels efter stentryckta skrifkurser jemte anvisning om sättet för undervisning i välskrifning.

Teckning: Öfningar i frihandsteckning efter första kursen enligt den Stuhlmannska metoden.

Sång och musik: Läran om skalor och intervaller m. m. efter de 7 första kapitlen af Josephasons elementarlära i musik. Öfningar i tonträffning. Psalmer och skoleånger enstämmigt. Flerstämmig sång af psalmer och andra stycken af andligt innehåll. Tvenne eftermiddagar i veckan har meddelats undervisning i orgelspelning, hvori eleverna turvis deltagit, 6 till 8 hvarje gång.

Af kurserna för de egentliga kunskapsämnena hafva vid pass $\frac{2}{3}$ blifvit genomgångna under det första läsåret; det andra har egnats åt kursernas afslutning och åt repetition samt åt praktiska öfningar. Vid lärotidens ökning från ettårig till tvåårig har man egentligen icke åsyftat att vidga lärokursernas omfång (dock har betydligt mer nu medhunnits synnerligast i naturkunnighet och större säkerhet vunnits särdeles i modersmålets behandling, i räkning, geometri och historia), utan fast hellre att bringa insigten till ökad säkerhet och lärarinne-dugligheten till större mognad, än förut med en kortare kurs varit möjligt.

5) *Elevernas praktiska utbildning* har förnämligast skett i den med seminariet förbundna *öfningsskolan*, som förestås af särskild lärarinna, hvilken genomgått 8 månaders kurs vid anstalten. Under höstterminen 1885 voro i öfningsskolan intagna endast *småskolelärjungar*, så att seminariets elever då fingo öfva sig att, sedan de först en tid afhört

undervisningen, tillämpa ljud- och skrifläsemetoden; men vid nästlidne vårtermins början mottogos äfven något mer öfvade barn, så att öfnings-skolan under nämnda termin omfattat en *småskole-* och en *folkskole-afdelning* (tillsammans 55 barn, gossar och flickor), som undervisats vaxelvis hvarannan dag; och hafva seminariets elever öfvat sig att undervisa dessa begge afdelningar. För dessa praktiska öfningar hafva seminarieeleverna varit delade i 5 grupper, som hvardera hållit under höstterminen 1 eller 2, under vårterminen 2 eller 3 proflektioner i veckan, med på förhand gifna uppgifter och förnämligast under föreståndarinnans ledning. Stundom hafva seminarieeleverna fått undervisa hvarandra på lärorummet.

Arbetet har varit sålunda fördeladt, att föreståndarinnan ledt och öfvervakat elevernas praktiska öfningar samt undervisat å seminarium, dock med biträde af v. pastorn Fr. Nordberg vid öfningarna i sång och musik. Lärarinnan Erika Lundqvist har skött öfningskolan samt emellanåt meddelat extra undervisning i några ämnen åt seminariets elever.

6) *Tillsyn och examina.* Styrelsen öfver anstalten utgöres af h. h. biskopen d:r L. Landgren, lektorn d:r J. Widén och seminariektorn d:r G. W. Bucht (invald af 1886 års landsting efter bankdirektören H. Arnell). Tillsynen utföres af styrelsen, förnämligast af h. h. biskopen. Vid höstterminernas slut, kring midten af December, hafva i styrelsens närvaro hållits afslutningsförhör. Afgångspröfningarna vid vårterminernas slut under senare hälften af Maj hafva upptagit 2 dagar hvardera, en för praktisk och en för teoretisk afgångspröfning, allt i styrelsens eller åtminstone i h. h. biskopens närvaro, hvarjemte jag, enligt särskildt förordnande af chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet jemlikt Kongl. kungörelserna den 11 Januari 1878 och den 5 Juni 1885, varit tillstades de 4 år, då afgångsexamina egt rum. De vid dessa examina aflagda profven hafva städse burit vittne om, att anstalten vårdats med synnerlig omsorg och blifvit skött med utmärkt nit och skicklighet. Profven hafva varit goda, ofta utmärkta, så att, synnerligast sedan kursen blef tvåårig, de afgående eleverna visat sig i allmänhet väl motsvara de fordringar, som i ofvan återopade Kongl. kungörelser stadgas. Den större mognad i kunskap och lärarinneduglighet, som vunnits och vinnes genom lärotidens förlängning till hvad den nu är, kommer säkerligen att lända länets folkskoleväsende till stort gagn.

7) *Seminariets fortsatta tillvaro.* Ehuru under de senare 15 åren ett stort antal — öfver 300 — lärarinnor utbildats inom Västernorrlands län, är dock antalet af lediga lärarinnor icke större, än att under 1885 svårighet uppstod i några skoldistrikt att uppehålla undervisningen i en del småskolor och mindre folkskolor. Genom de 31 elever.

som i nästlidne Maj utexaminerades, fylles visserligen behovet; men fortgår den vanliga, temligen raska omsättningen med lärarinnor (sommiga ingå giftermål, åtskilliga afgå af annan anledning), visar sig, att en sådan anstalt, som den i Säbrå, fortfarande är högst nödig för länets behof. Då emellertid nu de 5 år förflutit, för hvilka 1881 års landsting analagit medel, framställde seminariets styrelse till innevarande års landsting, att anstalten fortfarande måtte uppehållas, hvilket landstinget sålunda biföll, att för ytterligare 5 år, räknade från och med 1887, skulle af landstingsmedel årligen utgå:

lön till föreståndarinnan.....	1,500: —
» » lärarinnan i öfningsskolan.....	400: —
arvode åt läraren i sång och musik.....	300: —
till extra utgifter.....	100: —
» stipendier åt eleverna.....	1,000: —
	<hr/>
	Summa 3,300: —

Sålunda är seminariets tillvaro betryggad till och med år 1891.

Hernösand den 31 December 1886.

J. Bäckman.

II.

Ångermanlands vestra och nordvestra, Arnäs, Gideå och Grundsunda pastorat
af Ångermanlands nordöstra kontrakt samt Medelpads kontrakt.

I. Undervisningsanstalterna.

Inspektionsområdet hade vid femårsperiodens slut en folkmängd af 147,211 personer. Distriktens antal, som vid periodens början var 49, har ökats till 51, derigenom att Örneköldsvik blifvit skildt från Själevad och Sänga från Öfverlänns.

Vid slutet af år 1881 funnos

fasta folkskolor	53	med	57	lärare
flyttande folkskolor	24	»	24	»
fasta mindre folkskolor.....	11	»	11	»
flyttande mindre folkskolor	53	»	53	»
fasta småskolor	25	»	28	»
flyttande småskolor	31	»	31	»

Summa 197 med 204 lärare

De viktigaste förändringarna i fråga om undervisningsanstalterna, som under femårsperioden i de olika skoldistrikten egt rum, äro följande:

Boteå. En flyttande mindre folkskola har tillkommit.

Styrnäs. En flyttande småskola har inrättats.

Öfverlänns. Sedan egarne till Björkä bruk öfvertagit fasta folkskolan derstädes, förvandlade församlingen sin flyttande småskola till en flyttande folkskola, och en ny flyttande småskola inrättades på brukets bekostnad.

Sänga. En fast folkskola inrättades, då församlingen blef eget skoldistrikt 1885. Deremot indrogs en småskola, som förut varit gemensam för Sänga och Öfverlänns.

Sollefteå. Fasta mindre folkskolan i Skärfsta har blifvit förvandlad till en fast folkskola, och en fast småskola har blifvit inrättad vid kyrkan.

Multrä. En fast folkskola har inrättats i Tjäll.

Resele. En flyttande småskola har tillkommit.

Ådals-Liden. En flyttande småskola har inrättats.

Junsele. En fast mindre folkskola och en flyttande småskola hafva tillkommit.

Ramsele. En fast och en flyttande folkskola hafva blifvit inrättade.

Edsele. En flyttande småskola har upphört.

Hellgum. En flyttande mindre folkskola har blifvit förvandlad till fast folkskola.

Tåsjö. En flyttande mindre folkskola har tillkommit.

Örnsköldsvik. En fast småskola har inrättats.

Mo. En flyttande småskola har inrättats.

Arnäs. Tvenne flyttande mindre folkskolor hafva tillkommit.

Trehörningsjö. En biträdande lärare har blifvit anställd vid folkskolan.

Grundsunda. Den flyttande folkskolan har blifvit fast, och en flyttande mindre folkskola har inrättats.

Ljustorp. En flyttande mindre folkskola har inrättats.

Hässjö. Den flyttande folkskolan har blifvit fast, och en fast mindre folkskola har tillkommit.

Skön. Trenne fasta folkskolor (vid Ortviken, Kubikenborg och Sund, de två sistnämnda inrättade af verksegarne) och trenne fasta småskolor hafva tillkommit. Dessutom har i tvenne småskolor en andra lärarinna blifvit tillsatt, så att i dessa skolor barnen undervisas i två afdelningar med hvar sin lärarinna.

Alnön. Fyra fasta småskolor hafva tillkommit.

Timrå. Trenne fasta småskolor äro inrättade och de småskolor, som förut varit flyttande, hafva blifvit fasta.

Sundsvall. En förste lärare vid folkskolorna har blifvit anställd. Derjemte har lärarepersonalen vid folkskolorna i staden ökats med 3 examinerade lärare och 2 biträdande lärarinnor. I Stenhammaren har en folkskola med tvenne lärare blifvit inrättad. En ny småskola har inrättats på Stademon, och vid småskolorna i staden och Stenhammaren har lärarinnornas antal ökats i den förra med 3 och i den senare med 1 lärarinna.

Indals-Liden. Tvenne flyttande småskolor hafva tillkommit.

Holm. En flyttande småskola har inrättats.

Njurunda. En flyttande småskola har tillkommit.

Sartvik. Lärarepersonalen har ökats med en examinerad lärare och en småskolelärarinna.

Tuna. En flyttande folkskola och en fast småskola hafva blifvit inrättade.

Stöde. En flyttande mindre folkskola har tillkommit.

Torp. En flyttande mindre folkskola och en flyttande småskola hafva blifvit inrättade.

Borgsjö. Tvenne flyttande och en fast småskola hafva blifvit inrättade.

Hafverö. En flyttande småskola har tillkommit.

Under femårsperioden hafva således tillkommit

fasta folkskolor	6
flyttande folkskolor	2
fasta mindre folkskolor	2
flyttande mindre folkskolor	9
fasta småskolor	15
flyttande småskolor	14

Summa 48 skolor, derjemte

7 examinerade lärare, 2 biträdande lärare och 7 småskolelärarinnor.

Då dessutom en mindre folkskola och tvenne småskolor blifvit förvandlade till folkskolor, några flyttande skolor blifvit fasta och några fasta flyttande, några småskolor mindre folkskolor och tvärt om samt en flyttande småskola upphört, var vid slutet af 1886 skolornas antal följande:

fasta folkskolor	65	med	78	lärare
flyttande folkskolor	24	»	24	»
fasta mindre folkskolor	11	»	11	»
flyttande mindre folkskolor ..	60	»	60	»
fasta småskolor	41	»	51	»
flyttande småskolor	43	»	43	»

Summa 244 med 267 lärare

Bland de flyttande folkskolorna äro 16 flyttande på 2 stationer, 6 på 3 stationer och 2 på 4 stationer. Af de flyttande mindre folkskolorna flytta 7 på 2, 38 på 3, 13 på 4 och 2 på 5 stationer. Af de flyttande småskolorna flytta 10 på 2, 20 på 3, 12 på 4 och 1 på 5 stationer. Att några flyttande skolor hafva så många stationer, beror hufvudsakligen derpå, att i de mest aflägsna skogsbygderna byarne och nybyggna äro så långt aflägsna från hvarandra, att de ej kunna sammanslås till gemensamma rotar.

Öfriga anstalter för folkundervisningen äro Vesternorrlands läns folkhögskola i Bjästa, döfstuminstitutet i Hernösand, tekniska söndags- och aftonskolan i Sundsvall, länets högre hemslöjdskola, som under sista året varit förlagd i Sundsvall, samt några enskilda skolor.

Folkskolan i Sundsvall är delad i tvenne fristående afdelningar, en för gossar och en för flickor. Båda afdelningarna äro ordnade

efter normalplanen litt. A med ett tillräckligt antal parallelklasser. Folkskolorna i Stenhammaren (Sundsvall) och vid Svartvik äro ordnade efter litt. B i normalplanen. De öfriga fasta folkskolorna, som hafva särskild småskola såsom underlag, öfverensstämma hufvudsakligen med de skolformer, som i normalplanen benämnas litt. C och D. De öfriga fasta folkskolorna hafva en folkskoleafdelning och en småskoleafdelning, som vanligen undervisas på olika tider, antingen så att de olika afdelningarna besöka skolan olika dagar i veckan, eller så att småskoleafdelningen undervisas i början af höstterminen och slutet af vårterminen och folkskoleafdelningen under den öfriga tiden. Denna senare anordning har den fördelen, att skolgången blir jemnare, emedan de äldre barnen då få användas till arbete i hemmet under den tid, då de mest behöfvas, nemligen höst och vår. Man undkommer då äfven de svårigheter, som uppstå, när man vid uppgörandet af läsoordning måste fördela de olika ämnena på endast tre dagar i veckan. I åtekilliga af de skolor, som på detta sätt äro anordnade, är dock en dag i veckan anslagen till undervisning af den afdelning, som för tillfället icke har sin lästid. Af de flyttande folkskolorna hafva några förberedande småskolor, andra icke. De förra äro ordnade hufvudsakligen i öfverensstämmelse med normalplanen litt. E och F, de senare hafva vanligen en folkskoleafdelning och en småskoleafdelning, som undervisas samtidigt. Klassindelningen inom de olika afdelningarna beror på omständigheterna. I några är hvardera afdelningen tvåklassig, i andra räknas tre klasser till folkskoleafdelningen och den fjerdre till småskoleafdelningen, i andra åter utgöres folkskoleafdelningen af två klasser och småskoleafdelningen af den tredje. Såsom flyttande folkskolor utan förberedande småskola äro äfven de flesta mindre folkskolorna anordnade. Småskolorna äro i regeln tvåklassiga. I några, såsom i Sundsvall, Svartvik och Skön, undervisas hvardera klassen af särskild lärarinna. På de flesta ställena undervisas dock de båda klasserna samtidigt af samma lärarinna. Några småskolor äro treklassiga.

Antalet af de olika slagen af skolor är följande:

Folkskolor,

med särskild småskola,

fasta, 4 klasser, med särskild lärare för hvarje klass (litt. A).....	1
» » i 2 afdelningar med olika lärare (litt. B).....	2
fasta, » i 2 afdelningar med samma lärare (litt. C).....	9
» » samtidigt undervisade af samma lärare (litt. D)...	21
» 3 klasser, i 2 afdelningar med samma lärare.....	2
» » samtidigt undervisade.....	2
flyttande, 4 klasser, » (litt. E).....	1
» 3 klasser, » (litt. F).....	5

utan särskild småskola,

fasta, 4 klasser, i 2 afdelningar, 1:a och 2:a kl. småskoleafdelning.	14
» » samtidigt undervisade »	6
» » » 1:a kl. småskoleafdelning.....	6
» 3 klasser, » »	2
flyttande, 4 klasser » 1:a och 2:a kl. småskoleafdelning.	6
» » » 1:a kl. småskoleafdelning.....	3
» 3 klasser » »	9

Mindre folkskolor,

fasta, 4 klasser i 2 afdelningar	3
» 3 klasser »	2
» » samtidigt undervisade	6
flyttande, 4 klasser »	10
» 3 klasser »	26
» 2 klasser »	24

Småskolor,

fasta, 2 klasser med hvar sin lärarinna.....	6
» » undervisade på olika tider.....	1
» » samtidigt undervisade.....	24
» 3 klasser »	10
flyttande, 3 klasser »	8
» 2 klasser »	35

Bland de flyttande folkskolorna, som sakna förberedande småskola, finnas 6, i hvilka på hufvudstationen barnen äro delade i tvenne afdelningar, som undervisas på olika tider. De mindre folkskolor, som äro angifna såsom tvåklassiga, äro sådana, i hvilka klassindelningen icke är fullständigt genomförd, utan det finnes endast en högre och en lägre afdelning eller klass.

II. Skolreglementena.

Sedan nya folkskolestadgan utkommit tillsatte domkapitlet i Hernösand en komité, som fick i uppdrag att utarbета förslag till ett normalreglemente för stiftet i öfverensstämmelse med de föreskrifter, som blifvit lemnade dels i nämnda skolstadga och dels i normalplanen. Sedan de folkskoleinspektörer, som ej deltagit i utarbetandet af detta förslag, blifvit hörda och åtskilliga förändringar blifvit gjorda, utfärdade domkapitlet ett cirkulär, innehållande detta normalreglemente och befallning till skolråden att med ledning af detsamma upprätta

och inom föreskrifven tid insända förslag till nya reglementen för samtliga skoldistrikten. Med anledning häraf hafva nu nya reglementen blifvit utarbetade för de flesta distrikten och af domkapitlet stadfästade under åren 1885 och 1886.

III. Skolbarnen.

Enligt skolorådens uppgifter hade under 1886 af inspektionsområdets 24,098 barn om 7—14 år

undervisats i distriktets folkskolor	6,440
» » » mindre folkskolor	4,710
» » » småskolor	5,370
» » folkskolor utom distriktet	165
» » allmänna läroverk m. m.	352
» » enskilda skolor	595
» » hemmen	4,988

ej deltagit i undervisningen:

efter aflagd afgangsexamen	165
» genomgången minimikurs	451
af sjukdom eller naturfel	128
af annan anledning	343

uppgifter saknats om

391

Under åren 1882—1886 hade nedanstående procent af antalet barn om 7—14 år

	1882	1883	1884	1885	1886
undervisats i distriktets folkskolor	24	24,6	24,8	23,9	26,7
» » » mindre folkskolor	14,8	15,3	16,2	18	19,5
» » » småskolor	23,7	23,3	25,3	23,9	22,3
» » folkskolor utom distriktet	0,4	0,4	0,5	0,3	0,7
» » allmänna läroverk m. m.	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5
» » enskilda skolor	2,4	1,9	2,2	2,7	2,5
» » hemmen	24,2	26,3	24,1	24,1	20,7

ej deltagit i undervisningen:

efter aflagd afgangsexamen	1,1	1,1	1	1,3	0,7
efter genomgången minimikurs	1,1	1,5	1,4	1,3	1,9
af sjukdom eller naturfel	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5
af annan anledning	1,8	1,6	0,7	0,2	1,4

uppgifter saknats om

4,5 2 1,7 2,1 1,6

Emedan i ofvanstående beräkning icke blifvit medtagne sådana, som varit under 7 år eller öfver 14 år eller från främmande distrikt, är skolgången något bättre än ofvanstående siffror utvisa. Så under-

visades under 1886 icke mindre än 2,175 barn, som ej voro i den egentliga skolåldern. Största antalet häraf utgöres af barn, som varit öfver 14 år och till följd af ojemn skolgång ej hunnit i vederbörlig tid inhemta föreskrifna kurser. Äfven en stor del af dem, som upptagits såsom undervisade i hemmet, består af sådana, som förut besökt skolan, men under året ej infunnit sig.

Att skolgången blifvit något jemnare än förut och småningom förbättrats, visar sig deraf, att fortsättningskolor under sista åren börjat komma till stånd, ehuru åtskilliga bland dem hittills ej varit inrättade på sådant sätt, att statsbidrag kunnat för dem erhållas. Hädanefter torde ett betydligare antal författningsenliga fortsättningskolor komma att inrättas, sedan det blifvit medgifvet att äfven på landsbygden anordna dem såsom aftonskolor, ty det är icke blott bristen på från folkskolan utexaminerade barn, som hittills lagt hinder i vägen för inrättandet af fortsättningskolor, utan äfven svårigheten att finna en lämplig tid för deras hållande.

Skolgångens förbättring får väl i någon mån tillskrifvas den kraftigare tillsyn, som numera utöfvas, men den förnämsta orsaken till denna förbättring torde dock vara det förtroende, som skolan mer och mer tillvunnit sig, sedan bättre metoder och i allmänhet en bättre ordning vid undervisningen blifvit införda. Häraf kan man sluta, att i samma mån, som undervisningen går framåt, äfven skolgången skall blifva jemnare. Äfven lärarens personlighet bidrager icke litet att göra en skola flitigt besökt.

Ännu återstår dock mycket att önska, innan skolgången blir fullt tillfredsställande. På åtskilliga ställen har man fortfarande att kämpa med svårigheten att få barnen att infinna sig vid skolans öppnande, liksom ock med den oseden, att barnens skolgång ej sker i en sammanhängande följd, utan emellanåt afbrytes en eller flera terminer. Detta sker dock företrädesvis på sådana ställen, der barnen hafva lång väg till skolan eller lokala förhållanden försvåra skolgången.

Mot barnens flit och uppförande hafva inga egentliga klagomål förports. I allmänhet fordras det dock icke liten förmåga att kunna upprätthålla ordning och tukt i skolorna vid sågverken och på andra ställen, der barnen under fritiden icke åtnjuta nödig tillsyn från hemmen, äfvensom på sådana ställen, der barnen från separatistiskt sinnade hem medföra misstroende mot skolan och benägenhet för uppstudsighet.

Vid senaste inspektionstillfället voro 16,247 barn inskrifna i skolorna; 7,583 eller 46,6 procent voro närvarande och af dessa undervisades i

bibliisk historia	7,583	eller	100	%
katekes	6,526	»	86	»
svenska språket, småskolans kurs	3,693	»	48,7	»
» folkskolans »	3,890	»	51,3	»
skrifning	7,583	»	100	»
räkning	7,583	»	100	»
geometri	1,284	»	16,9	»
geografi	5,746	»	75,7	»
historia	2,178	»	28,7	»
naturkunnighet	4,514	»	59,6	»
teckning	3,042	»	40,1	»
sång	7,042	»	92,8	»
gymnastik	4,208	»	55,4	»
trädgårdsskötsel	49	»	0,6	»
slöjd för gossar	262	»	3,4	»
» » flickor	462	»	6	»

IV. Folkets förhållande till skolan.

Såsom förut blifvit nämnt har förtroendet för skolan mer och mer tilltagit. Detta visar sig tydligast i den beredvillighet, hvarmed församlingarne inrättat nya skolor och underkastat sig andra uppoffringar för skolväsendet. Mera sällan mötes man nu af tvifvel på nyttan af att läsa alla folkskolans ämnen. Dock får man emellanåt höra uttalas, att skolan icke motsvarat de förväntningar man gjort sig på henne med afseende på hennes uppfostrande verksamhet, då det visat sig, att skolbildning och sedlighet icke alltid följas åt. Hvarje tänkande menniska måste dock erkänna, att, om barnen icke gå framåt i sedlighet i samma mån som i kunskaper, detta icke uteslutande får läggas skolan till last, utan fastmera hemmen, som vilja kasta hela uppfostringsbördan på skolan i stället för att kraftigt understödja henne i hennes verksamhet.

Separatister, isynnerhet baptister, vålla mången gång både skolråd och lärare icke ringa svårighet. De synas lefva i den föreställningen, att man blott behöfver söndra sig från statskyrkan för att blifva befriad från skyldigheten att hålla sina barn i skola. Att på öfvertygelsens väg inverka på dem är ofta fruktlöst, och att anlita lagens arm har äfven sina svårigheter, isynnerhet om antalet är stort. Äfven om de sända sina barn till skolan, vålla de mycket obehag genom sina protester mot den kristendomsundervisning, som der meddelas.

V. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden börjar i de flesta skolor i midten af Januari och fortgår till början af Juni, då sommarferierna inträda. Den senare terminen börjar omkring den 1 September och fortgår till midten af December. På några få ställen räcker vårterminen till midten af Juni och höstterminen börjar i midten af September. Endast med undantag för ett par skolor, som flytta på flera stationer och hafva längre lästid, fortgår läsningen 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. I de få fall, då fortsättningsskolan har haft två veckors läsning utom den egentliga lästiden, hafva dessa tvenne veckor varit förlagda till julferierna.

I de flesta folkskolorna läses 6 dagar i veckan, med 6 timmars läsning om dagen utom onsdag och lördag, då läsningen fortgår 3 à 4 timmar. I 15 skoldistrikt förekomma folkskolor med 5 dagars läsning och 6 timmar om dagen. I småskolorna läses 6 dagar i veckan och 5 timmar om dagen. I de mindre folkskolorna fortgår läsningen 6 dagar i veckan och i de flesta fall med samma timantal som för folkskolorna. Endast inom 4 skoldistrikt förekomma flyttande mindre folkskolor med 5 dagars lästid. Till skolor med 6 dagars lästid äro äfven sådana räknade, der vissa lördagar användas till roteförhör.

Den dagliga undervisningen är förlagd mellan kl. 9 f. m. och 4 eller 5 e. m. Lästiden måste dock något rättas efter dagarnes längd under de olika årstiderna. Mellan lästimmarne gifves 10 à 15 minuters rast och mellan för- och eftermiddagen göres ett längre uppehåll, som dock sällan öfverstiger en timme.

VI. Undervisningen.

I samma mån som en ordentlig klassindelning blifvit genomförd och kursfördelningar uppgjorda, har mera sammanhållning och planmessighet inträdt i undervisningen. Äfven de ofta återkommande läraremötena med sina proflektioner och diskussioner hafva varit till stor nytta för undervisningen icke blott genom de lärdomar, som der varit att hemta, utan äfven genom det intresse för metodiska frågor, som der blifvit väckt och underhållet.

Angående undervisningen i de särskilda ämnena gäller hufvudsakligen hvad jag i min berättelse för föregående femårsperiod anført. Dock har ljud-skrifläsemetoden vunnit mera utbredning i de fasta småskolorna. Ett nytt öfningsämne har äfven tillkommit, nemligen

slöjd för gossar. Genom hushållningssällskapets försorg har inrättats en högre hemslöjdskola, som är i verksamhet tvenne månader hvarje sommar och är afsedd att utbilda slöjdlärare. I denna skola har en mängd folkskolelärare genomgått en kurs, hvarigenom det blifvit möjligt att införa slöjd såsom undervisningsämne i ett icke så ringa antal folkskolor. Intresset härför synes inom församlingarna vara i jemnt stigande. I de nya skolhus, som uppföras, inrättas derföre vanligen en slöjdsal, och antalet af de lärare, som anmält sig till genomgående af slöjdkursen har år för år blifvit större. Den metod, som följes, är Nääsmetoden. För hvarje skola, der slöjd införes, erhålles ett anslag af hushållningssällskapet för anskaffande af verktyg och annan materiel. Hushållningssällskapets slöjdinspektör reser också omkring och dels biträder vid anordnande af slöjd, dels öfvervakar, att undervisningen deri på ett ändamålsenligt sätt bedrifves. I den nämnda högre hemslöjdskolan är äfven anordnad en månads kurs årligen för qvinnoslöjd och denna kurs besökes ganska flitigt af lärarinnor i folk- och småskolor. År 1886 genomgicks den af icke mindre än 28 lärarinnor.

VII. Skolförhören.

Vid de fasta skolorna anställas offentliga förhör vid vårterminens och ibland äfven vid höstterminens slut, vid hvilka barnens föräldrar pläga vara närvarande. Vid vårterminens slut förekommer vanligen utdelning af premier. Vid de flyttande skolorna anställas ett offentligt förhör för hvarje gång läsningen inom roten afslutas.

Då afgangspröfning började införas, anställdes den vanligen i sammanhang med årsexamen och de för sista terminen gifna betygen fingo gälla såsom afgangsbetyg. Med anledning af nya folkskolestadgans föreskrift om en »särskild» afgangspröfning, som icke behöfver vara offentlig, har domkapitlet i sitt normalreglemente infört stadgandet, att afgangspröfningen skall försiggå på annan dag än årsexamen. Den anställs nu vanligen någon dag före eller efter vårexamen, på några ställen i slutet af höstterminen. Emedan afgangspröfningen står i så nära sammanhang med skolornas indelning i klasser och införandet af bestämda kursfördelningar, har den naturligtvis hittills icke kunnat blifva, hvad den bör vara på andra ställen, än der skolan någon längre tid varit på ett ändamålsenligt sätt anordnad.

Angående förhör vid terminens början med de barn, som söka befrielse från skolgång, samt roteförhör gäller hvad jag i min föregående femårsberättelse anförde.

VIII. Lärarne.

Lärareantalet var

		1881	1886
ordinarie lärare	vid folkskolor.....	51	71
» lärarinnor	» »	3	6
icke ordinarie lärare	» »	21	18
» » lärarinnor	» »	6	4
biträdande lärare	» »	0	1
» lärarinnor	» »	0	2
lärare	vid mindre folkskolor.....	4	7
lärarinnor	» » »	60	64
lärare	vid småskolor	3	0
lärarinnor	» »	56	94
Summa		204	267

De flesta lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna äro i sin bästa ålder och i allmänhet skickliga för sitt kall. Några få finnas, som närma sig pensionsåldern, men dessa hafva examinerade vikarier eller biträden. De biträdande lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna samt lärarne och lärarinnorna vid mindre folkskolor och småskolor hafva nästan alla genomgått föreskrifven kurs vid landstingsseminariet eller något statens seminarium. De få, som icke genomgått denna, hafva antingen fått sin utbildning, innan landstingsseminariet inrättades, eller också äro de anställda blott tillfälligtvis, tills någon examinerad hinner anskaffas. De äro i allmänhet dugliga och arbeta med flit och framgång ofta under ganska ogynnsamma förhållanden.

Lärarnes och lärarinnornas uppförande har med några få undantag varit i alla afseenden berömvärdt.

IX. Anteckningsböckerna.

Dagbok och examens katalog finnas i hvarje skola. Matrikel föres i folkskolorna och åtskilliga mindre folkskolor och småskolor. Der en folkskola och en småskola äro förlagda på samma ställe, hafva de vanligen en gemensam matrikel. I de skoldistrikt, der flera flyttande folkskolor och småskolor finnas, och barnen följaktligen komma att gå i flera skolor, skulle det välla oreda, om hvarje skola hade sin särskilda matrikel och barnen sålunda komme att inskrifvas i flera skolor.

Derföre har på sådana ställen inrättats en gemensam matrikel, i hvilken vid slutet af hvarje termin anteckningar göras om barnens skolgång. Endast på detta sätt kan man få tillförlitliga uppgifter om antalet af de barn, som besöka skolorna inom distriktet, och antalet terminer, som hvarje barn bevistat skolan.

X. Undervisningsmaterielen.

Materielens beskaffenhet är i 69 folkskolor *god* och i 20 *medelmåttig*. För att kallas »medelmåttig» har jag ansett, att det fordras minst svart tafla, politisk väggkarta öfver Sverige och Norge, väggkartor öfver Europa och Palestina, väggkarta öfver jordgloben eller glob och folkskolans läsebok; för att benämnas »god» derjemte väggtaflor öfver djurriket och människokroppen, meterplansch, räknekub och orgelharmonium. Mer eller mindre af följande materiel påträffas dessutom ofta i skolorna: taflor öfver Sveriges regenter, fysisk väggkarta öfver Sverige och Norge, väggkartor öfver Asien, Afrika och Amerika, stereometrisk figur, mineralsamling, geologiska taflor, väggtaflor öfver landthushållning, fysiska apparater, teckningsplanscher och botaniska planscher.

Hvad mindre folkskolorna och småskolorna beträffar, kan materielen betecknas såsom *god* i 60, *medelmåttig* i 78 och *under medelmåttan* i 11 skolor. Några få sådana skolor har jag ej hunnit besöka. Benämningen »medelmåttig» har jag använt för sådana, der det funnits minst svart tafla, politisk väggkarta öfver Sverige och Norge, räkneream och läsebok; »god», der det derjemte finnes väggkarta öfver Palestina, bibliska planscher och planscher för åskådningsöfningar. I de skolor, hvilka materiel är »under medelmåttan», finnes läsebok, svart tafla och några mindre kartor.

XI. Skollokalerna.

Nya skolhus hafva inom femårsperioden blifvit uppförda i följande skoldistrikt: *Öfverlännäs* i Kläpp; *Sånga* i Para; *Sollefteå* vid kyrkan (2 salar i den våning, som är afsedd för folkskolan) och i Skärfata; *Multrä* vid kyrkan och i Tjäll; *Gräninge* på Viksmon; *Ramsle* i Vimmervattnet; *Hellgum* vid kyrkan (2 salar); *Nätra* vid kyrkan; *Björna* i Hemling; *Mo* vid Mo bruk; *Gideå* vid kyrkan samt i Krok-sjö och Hattsjö; *Hässjö* i Ala (2 salar); *Skön* vid Ortvikens (2 salar), Kubikenborg (2 salar), Tunadal (2 salar) och Sund (2 salar); *Älnön*

vid Gustafsberg, Strand och Hofvid; *Timrå* i Vifsta, Berge, Lunde och Laggarberg; *Sättna* i Nora; *Sundsvall* i Stenhammaren (3 salar); *Indal* vid kyrkan; *Njurunda* vid Essvik; *Svartvik* ett skolhus med 4 salar; *Tuna* i Rude; *Attmar* vid Sörfors bruk (3 salar); *Stöde* i Tjernsjö, Hullaön, Intaget och Ulfajön; *Torp* i Finsta, Vester Hångsta, Gullgård, Åse, Gissejö, Rombäck, Gösunda och Flata; tillsammans 45 skolhus med 58 salar.

En våning med 4 salar har blifvit tillbygd på flickskolans hus i Sundsvall, en ny sal tillbygd till skolhuset vid Häffners ångsåg och vid Graninge bruk har skolhuset blifvit helt och hållet omändradt.

De nya skolhusen vid Sollefteå kyrka, Tunadal och Sund äro af sten, de öfriga trä. Allesammans äro ändamålsenliga och prydliga, de flesta uppförda efter normalritningarna. Den ritning, som blifvit mest använd, är planschen VI A.

Alla fasta folkskolor hafva egna lokaler med undantag af en folkskola i Ramsele. Af de flyttande folkskolorna hafva 5 (i Styrnäs, Graninge och Torp) egna lokaler på alla stationerna, 3 (i Ramsele, Själevad och Indal) sakna egna lokaler och alla de öfriga hafva egen lokal på hufvudstationen. Blott 16 mindre folkskolor och 39 småskolor hafva egna lokaler, de öfriga måste inrymmas i hyrda bostäder.

Af samtliga skollokaler kunna 74 anses *god*a, 78 *medelmåttiga* och 8 *under medelmåttan*. Under rubriken »god» har jag hänfört sådana, som hafva belysning från 1 eller 2 sidor och ändamålsenliga pulpetbänkar, samt i öfrigt äro inrättade i öfverensstämmelse med normalritningarna. »Medelmåttiga» har jag kallat sådana, som hafva fönster på 3 väggar, men eljest äro snygga, rymliga och sunda. De flesta sådana hafva långbänkar. På några ställen finnas dock pulpeter. De, som icke äro tillfredsställande i fråga om snygghet, utrymme eller sundhet, äro hänförda till det tredje slaget.

De enskilda bostäder, som användas såsom skollokaler, äro vanligen tränga och oändamålsenliga, ehuru de i öfrigt kunna vara snygga och väl inredda. På några ställen måste man nöja sig med rum, som icke uppfylla ens de billigaste anspråk.

En tvist rörande skollokal har varit af sådan beskaffenhet, att jag nödgats anmäla saken för domkapitlet. Den flyttande folkskolan i Tuna har sin ena station i Rude, der församlingen uppfört eget skolhus, och den andra i den så kallade Dalens rote. Der uppbyggde Allata byamän ett skolhus med lokaler både för folkskola och småskola och erbjödo Tuna församling att mot vissa villkor öfvertaga det. Åtskilliga inflytelserika personer, som ville hafva skolstationen förlagd till en annan närbelägen by, genomdrefvo, att detta anbud afslogs. Här-om uppstod nu en långvarig rättegång, och under mer än ett och ett

halft år kunde af brist på lokal skolan ej hållas i Dalens rote. Den 15 Februari 1886 anmälde jag förhållandet för domkapitlet, som ålade församlingen att hyra tjenlig lokal i nämnda rote, tills rättgången hunnit afgöras.

XII. Tillsynen öfver skolorna.

Inom hvarje skolområde eller, der skolorna äro flyttande, inom hvarje rote är en skolrådsledamot eller tillsyningsman boende, som skall utöfva den närmaste tillsynen öfver skolan. I många fall inskränker sig deras verksamhet till utförandet af några ekonomiska uppdrag, som röra skolan. Några finnas dock, som taga sin uppgift på allvar. I allmänhet är det dock skolrådets ordförande, som fortfarande får fullgöra de skyldigheter, som i detta afseende åligga skolrådet.

XIII. Kostnaderna för skolväsendet.

Under år 1886 utbetalades:

till lärares och lärarinnors aflöning.....	176,391: 57
» skollokaler och inventarier.....	66,262: 19
» undervisningsmateriel.....	6,344: 21
» öfriga behof.....	39,414: 36
Summa	288,412: 33

Till bestridande af dessa utgifter utgingo:

af räntor och arrenden.....	6,987: 23
» skoldistriktet.....	205,961: 21
» statsmedel.....	64,877: 79
» landsting och hushållningssällskap.....	1,345: —
» öfriga inkomster.....	9,241: 10
Summa	288,412: 33

Tillgångarne utgjorde vid 1886 års slut sammanlagdt 155,772: 86, deri äro inräknade till skolväsendet donerade medel till ett belopp af 103,748: 18.

Hernösand i Juli 1887.

Magnus Nerdström.

III

Jemtlands län.

Vid den senast afgifna berättelsen om skolväsendets ställning inom det mig anvisade inspektionsområdet (Jemtlands län) ansåg jag nödigt lemna en allmän öfversigt af länets naturbeskaffenhet och bebyggande i den mån dessa förhållanden inverka på folkundervisningens allmänna ordnande och svårigheterna dervid. Då under nu förflutna femårsperiod ingen väsentligare förändring inträdt i dessa förhållanden, får jag i detta hänseende vördsamt hänvisa till berörda berättelse. Endast i fråga om vägar har under de förflutna fem åren förhållandena mycket förbättrats inom landskapet Jemtland, så att nu blott Frostvikens och Hotagens skoldistrikt äro i saknad af banade vägar.

I. Skolväsendets ställning och utveckling.

A. Skoldistriktet.

Länet innesluter fortfarande 55 skoldistrikt. Kyrkoförsamlingarnes antal är emellertid 60, så att fem skoldistrikt bestå af tvenne församlingar, nemligen Brunflo—Marieby, Hackås—Gilhof, Hallen—Marby, Berg—Åsarne och Rödön—Nässkotts skoldistrikt. Ingen af de 5 angifna annexförsamlingarna är dock af den betydighet att den har egen prest. Fråga är emellertid väckt att Åsarnes och Nässkotts församlingar hädanefter skola bilda egna skoldistrikt med hvar sin nya folkskola.

B. Undervisningsanstalterna.

Vid denna femårsperiods början funnos inom länet 58 folkskolor (38 fasta, 20 flyttande; 57 med en lärare, 1 med 5 lärare), 3 mindre

folkskolor (1 fast, 2 flyttande) och 169 småskolor (3 fasta, 166 flyttande¹). Detta antal har sedermera och intill 1886 års slut vexlat på följande sätt: 3 nya folkskolor hafva upprättats (1 fast, 2 flyttande), 7 hafva förändrats från flyttande till fasta och en från fast till flyttande, hvarjemte ännu 2 folkskolor försetts med mer än en lärare; af mindre folkskolor ha nyinrättats 2 fasta och 1 flyttande och af småskolor 5 fasta och 5 flyttande. Sålunda utgör hela antalet skolor vid 1886 års slut 61 folkskolor (45 fasta, och 16 flyttande; 58 med en lärarekraft, 1 med 7 och 2 med 2 lärarekrafter), 11 mindre folkskolor (3 fasta, 8 flyttande) och 179 småskolor (8 fasta, 171 flyttande) eller tillsammans 251 skolor af olika slag med 259 lärare och lärarinnor. — Huru folkskolorna fördela sig på skoldistriktet ses af följande sammanställning, der dock hvarje lärare (lärarinna) med folkskolekompetens blifvit räknad såsom 1 skola:

1 skoldistrikt (Östersund)	har 4 folkskolor,
2 " "	hafva 3 "
8 " "	2 "
40 " "	1 "
4 " "	hafva blott mindre folkskolor.

I fråga om skolornas förhållande till folkmängden ställer sig, efter samma beräkningsätt, jämförelsen sålunda:

Af folkskolor och mindre folkskolor

inom Östra kontraktet: 1 sådan skola på 1244 invånare

» Södra " 1 " " "	1035 "
» Vesta " 1 " " "	1068 "
» Norra " 1 " " "	1537 "
» hela länet: 1 " " "	1225 "

af alla skolor:

Inom Östra kontraktet 1 skola på 392 invånare,

» Södra " 1 " " "	352 "
» Vesta " 1 " " "	311 "
» Norra " 1 " " "	378 "
» hela länet 1 " " "	364 "

Det är uppenbart att folkskolornas antal ännu står i påfallande disproportion till småskolorna och till folkmängden, i synnerhet inom Norra kontraktet, der dock 2 nya folkskolor tråda i verksamhet med 1888 års början.

Utom de nämnda, på gällande folkskolestadgas grund ordnade folkundervisningsanstalterna, finnas inom länet två *kateketskolor* för lappska allmogen, bekostade helt af statsmedel.

¹) En af de nyinrättade fasta folkskolorna hade år 1881 ännu icke blifvit försedd med examinerad lärare, hvarföre hon i skolrådets uppgifter för detta år upptogs såsom mindre folkskola.

Enskilda skolor förekomma till blott helt ringa antal. Hit torde böra hänföras främst den af Svenska Missionssällskapet grundade, numera till lägenheten Änge i Undersåkers socken förlagda skola för lappaka barn, med hvilken sedan år 1884 är förenadt ett af särskildt välgörenhetssällskap underhållet barnhem för skolans lärjungar. En temligen likartad stiftelse förekommer inom Ströms socken uti »Fridsbergs barnhem» och skola, grundadt af förre amerikanske pastorn Mikael Sandell och underhållet af en särskild förening. Äfven der mottagas företrädesvis fattiga lappbarn. — Utom dessa stiftelser förekommer nu inom länet endast tre enskilda skolor, nemligen en i Ström, en i Östersund och en vid Trångsvikens sågverk i Alsens socken. De förra mottaga lärjungar emot terminsafgifter, den senare underhålles af verksegaren. Dessa skolor motsvara närmast småskolor. — Inom Hammerdals, Ragunda och Myssjö socknar hafva baptistiskt sinnade föräldrar tidtals inrättat enskilda skolor, hvilka dock snart åter upphört.

C. Skolornas inbördes förhållande. Reglementen.

Sedan högv. Domkapitlet i Hernösand under år 1885 låtit utarbета ett normalreglemente för stiftets folkundervisningsanstalter, hafva de allra flesta skoldistriktet jemväl i Jemtlands län uppgjort förslag till nya reglementen. Dessa förslag hafva undergått förberedande behandling medelst granskning af folkskoleinspektören och skriftvexling mellan honom och vederbörande skolråd, hvarefter de insändts till Domkapitlet för dess slutliga pröfning och fastställelse.

Då det sålunda gälde att för längre framtid gifva en fast organisation åt distriktens skolväsende, var det af vigt att söka komma till en sådan plan för det hela, som, trots de ogynnsamma ortliga förhållandena, icke för mycket afveke från det för riket normala (enligt den utgifna normalplanen), men å andra sidan ej heller medföra anordningar, som för närvarande vore utförbara och låte reglementena, såsom förut ofta varit fallet, finnas till blott på papperet och snart råka i fullständig glömska. Härvidlag framstod i all synnerhet bristen på tillräckligt många folkskolor och det stora öfverskottet af småskolor såsom den mest bekymrande omständigheten. Att på en gång förmå skoldistriktet att upprätta så många folkskolor, att de kunde beqvämt ålitas i de vidsträckt församlingarne och sålunda den hufvudsakliga undervisningen dit förläggas, skulle varit hopplöst. Icke ens med en fördubbling af nuvarande antal folkskolor skulle detta mål kunna nås. Å andra sidan erbjöd sig den nödfallsutvägen att förvandla större delen af de talrika småskolorna till mindre folkskolor. Emot denna utväg talade dock åt-

skilliga viktiga skäl. Först och främst måste man se till att skolorna icke blott skiftade namn, utan äfven förmådde lösa sin drygare uppgift. Der småskolorna flytta på tre stationer och sakna egna lokaler med ändamålsenlig skolinredning, måste detta varda omöjligt. Vidare hade en sådan förändring det emot sig, att skoldistriktet dermed skulle ansett allt ordnad på laglig och god fot, trots de uppenbara inre bristerna, hvaremot om skolorna behölles såsom småskolor, äfven med något utvidgad lärokurs, krafvet på undervisningens afslutande i folkskola och behovet af en bättre organisation ännu låge öppet. Slutligen inverkade ej heller så litet presterskapets ringa förtroende för dessa mindre folkskolor och obenägenhet att slå in på sådana. Vid reglementenas uppgörande hafva därför följande grunder i allmänhet blifvit iakttaga: af de sex år hvar till barnets undervisning normalt blifvit beräknad, äro i de från folkskolan aflägsnare småskolorna fyra, och i de närmare två å tre förlagda till småskolan. De senare småskolorna äro således i det närmaste i enlighet med normalplanen både till lärotid och lärokurs; men de förra en art utvidgade småskolor med fyraårig lärotid, och der, utom småskolans kurs, nedre afdelningens af folkskolans kurs skall inhemtas. Folkskolorna erhålla sålunda fyra årsklasser, fördelade i två afdelningar samtidigt undervisade af samma lärare. Den nedre afdelningen kommer att bestå af ett vida mindre lärjungeantal än de öfre, som efter hvad nyss är sagdt skall mottaga de från de aflägsnare småskolorna uppflyttade lärjungarne. De utvidgade småskolorna måste i allmänhet sammanhålla sina lärjungar i tre afdelningar, så att tredje och fjerde årsklasserna tillsammans bilda en afdelning. Öfverallt har blifvit bestämdt att endast en inskrifning årligen af nya lärjungar får ega rum och en flyttning mellan klasserna och de olika skolorna, den förra vid läsårets början och den senare vid dess slut.

Der åter de förutvarande småskolorna antingen voro fasta eller flyttande endast på två stationer, och redan voro eller hade utsigt att snart varda försedda med egna lokaler, samt hade sitt skolområde aflägsat från närmaste folkskola, der har jag tillstyrkt deras förändring till mindre folkskolor. Enligt ofvannämnda normalreglemente för stiftet har lärokursen för mindre folkskolor något inskränkt, så att bland folkskolans egentliga läs-ämnen historia och geometri uteslutits, och pensum i de öfriga ämnena (utom i Kristendom) något afknappats. Då dessa skolor, oafsedt den ringare lärarebildningen, arbeta under svåra villkor, torde denna afknappning på lärokursens vidd heldre kunna försvaras, än om deras arbete skulle splittrats på hela folkskolekursen med uppoffrande af all grundlighet. De mindre folkskolornas allmänna inrättning är: sex årsklasser, sammanhållna i tre afdelningar, samtidigt

undervisade af samme lärare. Vid de fasta torde dock så kallad afdelningsläsning efter hand införas, så att 1:a och 2:a årsklasserna bekomma särskild undervisningstid.

Endast tre folkskolor i länet sakna numera förberedande småskolor, nemligen Norderö, Öfverhogdals och Kyrkås folkskolor. Det förstnämnda skoldistriktet är så ringa (hade endast 22 barn i skolåldern år 1886) att denna brist intet betyder. I Öfverhogdal (med 55 barn i skolåldern år 1886) är folkskolan fast och samtliga lärjungar hafva daglig hemväg, hvarföre der svårigheten är lätt afhjelpat genom numera införd afdelningsläsning. I Kyrkås åter, der skolan hittills varit flyttande (från och med innevarande år fast) och afstånden större, måste snart en småskola inrättas, ehuru äfven der barnantalet ej är större än omkring 50—60. I Hällesjö skoldistrikt finnas numera tre folkskolor, men blott en förberedande småskola, flyttande inom de aflägsnaste byarne. I stället har hvardera folkskolan sin småskoleafdelning med särskild undervisningstid: i början och slutet af läsåret. En liknande ordning har vidtagits i Åre och Rödön—Näskotts folkskolor, ehuru der förberedande småskolor i tillräcklig mängd finnas; den nedre folkskoleafdelningen har särskild läsetid (höstterminens början och vårterminens slut). Orsaken till denna anordning ligger dels i det stora lärjungeantalet, dels och förnämligast i bemödandet att undantaga den efter all erfarenhet bästa skoltiden, midvinter, för de äldre mera arbetsnyttiga barnen; och det har visat sig att skolgången så blifvit betydligt jemnare och regelbundnare. — Emedan det sällan förekommer att folkskolornas lärjungar hinna inhemta folkskolans lärokurs förrän efter det 14:de lefnadsåret, d. v. s. straxt före konfirmationsundervisningen, har i allmänhet intet behof uppstått af fortsatt undervisning eller fortsättningsskolor. Endast i Östersunds stad är från och med år 1886 fortsättningsskola inrättad, i hvilken undervisning meddelas på aftnarne 6 timmar i veckan och i lärokurs enligt normalplanen. Denna fortsättningsskola är der synnerligen väl upptagen af vederbörande föräldrar och anlitas jemt och regelbundet af sina lärjungar.

Östersunds stads skolväsende intager för öfrigt en alldeles särskild ställning beträffande här ofvan afhandlade förhållanden. Dess enda folkskola, inrymd i det nybyggda, synnerligen vackra och ändamålsenliga skolhuset, har 6 klasser med hvar sin lärare eller lärarinna, af hvilka klasser de två nedersta motsvara småskoleafdelningen. Från och med 1886 års hösttermin måste dock den nedersta klassen (1:a årsklassen) indelas i två parallel-klasser och ännu en lärarinna anställas. Förut har hvarje lärare eller lärarinna undervisat uti blott en årskurs, så att lärjungarne efter dess inhemtande flyttas öfver till annan klass och lärarekraft; men enligt den ordning, som det nya reglementet afser

och hvilken börjar tillämpas från läsåret 1887—88, kommer hvarje lärare eller lärarinna att behålla samma lärjungar genom en tvåårig kurs och hvart annat år mottaga nya lärjungar. Denna förändring afser förnämligast att bättre tillgodose skolans uppfostrande verksamhet.

D. Lärarepersonalen.

Inom länets allmänna skolor arbetade vid 1886 års slut 259 lärare och lärarinnor, deribland 61 lärare och 8 lärarinnor vid egentliga folkskolor, 4 lärare och 7 lärarinnor vid mindre folkskolor samt 47 lärare och 132 lärarinnor vid småskolor. Af de vid folkskolorna anställda hade 3 lärarinnor (biträdande vid Östersunds folkskola) endast småskolekompetens; alla de öfriga hade aflagt examen vid ett statens folkskolelärareseminarium eller undfått nådig dispens (1 lärare, 1 lärarinna). De vid mindre folkskolorna anställda lärare och lärarinnor samt de allra fleste vid småskola anställda hafva undfått utbildning för sitt kall vid ett seminarium; endast 13 (8 lärare, 5 lärarinnor) hade icke genomgått någon seminariekurs. — Hvad angår lärarnes och lärarinnornas examensort hade det vida öfvervägande antalet aflagt examen vid Hernösands folkskolelärare- och länets småskolelärareseminarium.

Under den nu gångna femårsperioden hafva 10 ordinarie lärare vid folkskolan afgått från befattningen med pension (deribland 1 på grund af styrkt sjuklighet), 1 öfvergått till annat yrke, 1 afdit och 1 sökt och vunnit transport till annat län. Vid mindre folkskolorna och småskolorna har jemväl under denna period lärarepersonalen varit vida mera skiftande och torde framgent så blifva, intill dess mera fast ställning åt dessa lärare genom lag beredes och dess ålderdoms försörjning bättre betryggas. Som det nu är stäldt, förefaller det nästan bekymrande om en lärare eller lärarinna bibehåller befattning vid småskolan intill dess åldern förbjuder öfvergång till annat försörjningsmedel. Vid ett år 1881 gjordt öfverslag beträffande denna lärarepersonals medeltjenestetid inom länet visade denna också en så låg siffra, som 6 å 7 år. Att sådan rörlighet och ombytthet icke är för undervisningen och uppfostran förmånlig ligger dock för öppen dag.

Såsom allmänt omdöme öfver folkskolornas lärarekår och den anda som inom den är förherskande, har jag glädjen uttala att den synes mig oberörd af de i religiöst och socialt hänseende upplösende teorier, hvarpå tiden eljest är så rik. Heldre för än *mot* detta omdöme vittnar det förhållandet, att ett eller annat undantag väl finnes, men att sådana visat sig icke förmå samla omkring sig någon krets af själsfränder.

Hvad lärarekårens uppförande och sedlighet beträffar, är denna så god, att de afvenledes härutinnan befintliga ytterst få undantagen blott så mycket hjertare framträda. Så har jag jemväl denna period nödgats göra framställning till högv. Domkapitlet om vederbörande skolråds förståndigande att från befattningen skilja en på dryckenskap begifven och eljest försumlig lärare, — ett ärende som ej hunnit slutbehandlas inom 1886 års utgång.

Om lärareuppsättningen vid de mindre folkskolorna och småskolorna kunna förestående omdömen ännu tryggare uttalas, helst mindre goda lärarekrafter på detta område så lätt kunna afslägnas.

E. Lärjungarne.

Under femårsperiodens lopp har länets befolkning ökat från 84,471 vid 1881 års slut till 94,318 vid 1886 års slut och antalet skolpliktiga barn (i åldern 7—14 år) från 12,012 till 13,899, allt enligt skolrådets uppgifter. Af den rätt betydliga folkmängdstillvexten kommer ej mindre än 1,908 personer ensamt på Östersunds stad. De i skolåldern varande barnens antal utgjorde i procent af folkmängden vid periodens början 14,2, men vid dess slut 14,7 %. Ehuru dessa tal understiga medeltalen för hela riket och väl kunna lemna rum för tvifvel om en fullt noggrann redovisning å skolrådets sida, röja de åtminstone en bestämd förbättring i detta hänseende, helst om man besinnar att å andra sidan åldersgruppen 7—14 år har enligt folkmängdstatistiken under senare åren haft en afgjord tendens att procentiskt falla.

Af de för år 1886 redovisade barnen i åldern 7—14 år hade enligt skolrådets uppgifter under detta år *undervisats*:

i folkskolor: fasta.....	2,429	eller	17,5 %
» » flyttande	845	»	6,1 %
» mindre folkskolor: fasta	94	»	0,7 %
» » » flyttande	341	»	2,4 %
» småskolor: fasta.....	317	»	2,3 %
» » flyttande	7,391	»	53,1 %
» folkundervisningsanstalter utom egna distrikt	116	»	0,8 %
» allmänna läroverk, specialskolor och enskilda skolor	383	»	2,8 %
» hemmen	1,028	»	7,4 %
<hr/>			
Summa 12,944 eller 93,1 %			

Icke deltagit i undervisningen:

efter genomgången minimikurs.....	40	eller	0,3 %
» godkänd afgangspröfning	65	»	0,5 %

Folkskoleberätt. för Hernösands stift.

i följd af sjukdom eller naturfel	84 eller 0,6 %
af annan anledning	337 " 2,4 "
oredovisade i följd af saknade uppgifter	429 " 3,1 "

Summa icke undervisande 955 eller 6,9 %

Emellertid råder ännu i nästan oförminskad grad det förhållande, som berördes i berättelsen för åren 1877—81, nemligen att den verkliga skolåldern härstädes infaller senare än den lagstadgade. Så hafva de offentliga folkundervisningsanstalterna inom länet under år 1886 i sjelfva verket anlitats af 2,268 lärjungar utom de ofvan upptagna 11,533 i åldern 7—14 år. Ibland dessa förekomma väl några sådana, som haft sin hemort inom andra län, så väl som ock några under 7 års ålder, men det mest betydande öfverskottet bildas af öfveråriga. Orsakerna härtill äro fortfarande de samma, som i förra berättelsen uppgåfvos, och kunna icke snart undanrödjjas.

Inberäknadt dessa öfver- och underåriga (samt barn från andra orter) förhåller sig de skolbesökandes antal till samtliga i skolåldern varande såsom 138 till 139 d. v. s. utgör 99,2 % af antalet barn i skolåldern.

F. Undervisningen.

Angående ordnandet af undervisningen, i stort taget, får jag vördsamst hänvisa till hvad ofvan är sagdt under »skolornas inbördes förhållande och reglementen».

I enlighet härmed måste ock den inre och närmare anordningen betecknas såsom stadd i jemn sträfvan att varda allt mera enlig med den utgifna normalplanen, såvidt förhållandena det medgifva.

Det är emellertid gifvet att de småskolor, som hafva fyraårig kurs, — och det är de flesta — såsom ock de mindre folkskolorna arbeta med betydliga svårigheter, om de skola utan lärareuppmärksamhetens öfverdrifna mångdelning, meddela en för hvarje årsklass passande undervisning. Detta mål kan ej heller vinnas, utan måste årsklasserna sammanslås till afdelningar, hvaraf den nedre än utgöres af 1:a årsklassen ensam, än af de båda yngsta årsklasserna. I dylika fall är det icke heller så lätt för dessa skolors lärare och lärarinnor att utfinna lämpliga och fruktbringande tysta öfningar. Vanligtvis tillgripes härvid blott välskrifning och afskrifning, räkning och teckning; för den nedre afdelningen ofta blott välskrifning.

Flertalet lärare och lärarinnor i småskola och nästan alla i folkskola hafva aldrig tytt öfning i jemnbredd med Kristendomsundervisningen, utan låta då den ena afdelningen åhöra den andras undervisning; och jag har icke velat göra ändring häruti, öfvertygad som

jag är, att undervisningen i detta viktiga ämne kräfver både lärarens och barnens oförryckta uppmärksamhet, samkänsla och stillhet.

Läsordningar finnas allmänt, men måste, litet hvarstades och isynnerhet i småskolorna nästan terminligen underkastas jemkningar, beroende derpå att icke alltid de kategorier af lärjungar, för hvilka läsordningen är afsedd, finnas i skolan. Sådant inträffar nemligen ej så sällan å småskolestationer med endast 6—8 lärjungar. Enligt de nya reglementena skola skolråden jemväl upprätta läroplaner för de särskilda skolorna, men sådana finnas ännu inom blott få distrikt.

Om sålunda rätt betydande förbättringar på sista tiden vunnits beträffande undervisningens planering och yttre ordnande, så torde framstegen, i stort taget, ej vara mindre beträffande undervisningens inre beskaffenhet. Den jemförelsevis starka afgången af äldre folkskolelärare har åt folkskolorna beredt yngre, bättre utdanade krafter, och vid länets småskoleseminarium har ett jemt framåtskridande på metodikens område kunnat spåras. Aldraminst torde nu någon brist uti undervisningens formelt bildande inverkan kunna framhållas, snarare kan man hafva skäl befara, att, den uti tidslynnnet liggande benägenheten för idkelig förståndsutbildning kommer att — icke allenast eller företrädesvis här, utan i hela vårt land — bära oväntade, och misstänkta frukter. Den tilltagande benägenheten att draga i tvifvelsmål, allt som icke kan med förståndet omedelbart uppfattas, och det i synnerhet bland allmogen märkbara aftagandet af hvad man må kalla poetiskt sinne äro företeelser, som icke torde böra fränkännas allt samband med den alltför förståndsmessiga undervisningen. --

Efter dessa mera allmänna uttalanden om undervisningen återstår att redogöra för de särskilda ämnenas didaktiska behandling. — Metoden för den första undervisningen i *modersmålet* är ännu allmännast densamma, som i förra berättelsen omnämndes, d. v. s. en slags skrifläsemetod, dock så att utgång toges från bokstafven (ljudtecknet), ej sjelfva språkljudet. Endast vid Östersunds folkskola är sedan höstterminen 1886 ren ljudmetod på försök införd i den ena af de två parallellklasser, som meddela 1:a årsklassens kurs. Så undervisas äfven småskoleafdelningen vid Norderö folkskola sedan några år tillbaka efter ljudmetod. — De lärare och lärarinnor i småskola, som utgått från länets seminarium, hafva der blifvit handledda i den förstnämnda metoden och handtera den med temlig urskilning och framgång; hvar emot de, som genomgått ett seminarium, der handledningen helt har afseende på ljudmetod, röja en betänklighetsplanlöshet, när omständigheterna tvinga till bokstafsmetodens behållande. — Den största svårigheten vid bokstafsmetod är onekligen ordens sönderdelning i stafvelser. Barnen behöfva nemligen ett trappsteg mellan bokstafekännedom

(ljudeckningen) och renläsning: en fördelning af uppgifter. Men att belasta deras svaga minne och outvecklade omdömesförmåga med en mängd regler, som skola följas vid ordens sönderdelning i stafvelser, mera förbryllar än ordnar deras arbete. Särskildt äro våra årda skrifstafvelseregler härför olämpliga, då de utan hänsyn till det språkrättiga uttalet af ordet påbjuda en stafvelsedelning blott efter ett typografiskt bruk.

Såväl af denna orsak, som ock af bristen på för bokstafsmetod utarbetade förberedande läseböcker kommer man att längta efter möjligheten till ljudmetodens införande, — en möjlighet som dock ligger fjerran i denna ort, med dess flyttande småskolor och korta undervisningstid för hvarje barn.

Sedan blott den första mekaniska rättläsningen är undanljord kan mot det allmänna förfarandet i länets skolor få anmärkningar med skäl göras. Redan på det egentliga småskolestadiet göres försök både att införa barnen i innehållet af det lästa och att få fram en sådan välläsning, att åtminstone orden naturligt uttalas, ej framjungas. Sträfvandet fortsattes i denna riktning med stegrade fordringar under lärjungens förande framåt, så att både god meningsbetoning och en fullare och djupare uppfattning slutligen kräves och befordras. Att undantag gifvas, beroende på sämre undervisningsgäfvor eller svagare intresse är gifvet. — Men i afseende på tankarnes klädande i ord såväl i tal som skrift, egnas mindre omsorg, och en fullt lämplig serie af öfningar för detta mål förekommer ännu blott sällan. Hvad den mera teoretiska behandlingen af språkets byggnad vidkommer, är det väl ej så sällsynt att lärjungarne i de utvidgade småskolorna redan kunna någorlunda redogöra för den enkla satsens delar och att folkskolorna både drifva satsläran ännu ett stycke framåt och förehäfva det viktigaste af formläran; men detta sker väl ingenstädes till det djup och i den omfattning, att lärjungarnes framtida magt öfver språket kan ur denna teoretiska handledning få sin rot, utan härför torde de praktiska öfningarna hafva största betydelsen.

Hvad särskildt *välskrifningen* beträffar mötas sträfvandena härvidlag af en så allmän fallenhet, att rätt goda resultat uppnås äfven om öfningarna i skolan varit långt ifrån väl bedrifna. Så är också välskrifningen i de aldra flesta skolor uteslutande hänvisad till de »styta öfningarna», då lärarens (lärarinnans) främsta uppmärksamhet måste vara riktad på ett annat läroämne.

Kristendom. Den bibliska historien, som redan börjat meddelas i småskolans 1:a årsklass medelst berättande, läses numera allt allmännare kurevis så att den egentliga småskolans lärokurs kommer att innefatta de för frälsningshistorien viktigaste styckena ur både Gamla

och Nya Testamentet. Der så ej är händelsen, beror detta på svårigheten att på en gång utbyta en gammal lärobok, som länge varit använd i skolan, emot en ny med kursindelning. På småskolestadiet söker man att vinna tid till förberedelse åtminstone af de berättelser som ej varit förut muntligt meddelade eller befunnits svårare att uppfatta. På folkskolestadiet förekommer i allmänhet icke någon lexförberedelse i detta ämne. Det vanligaste sättet för lexans förhörande är utfrågande; endast i ett ringa antal folkskolor förekommer ett oafbrutet berättande, som dock väl mycket smakar af tom utanläsning. Hvad angår användningen af den historiska kunskapen för kristendomsundervisningen i sin helhet spåras de mest olika riktningar. De flesta behandla bibliiska historien blott såsom en exemplsamling för belysning af de i Katekesen förekommande lärobegreppen, andra göra af Gamla Testamentets historia blott Judafolkets nationela historia, och blott minsta delen förmå behandla det historiska materialet såsom det bärande underlaget för hela frälsningsläran.

Öfvergången till den nya katekesutvecklingen har gått lättare och hastigare för sig, än hvad man väntat och vederbörande Domkapitel förutsatt, så att den nya läroboken är den enda förekommande sedan tre å fyra år tillbaka. Undervisningen i katekes lemnar väl ännu åtskilligt att önska, men har onekligen i och med läroboksombytet tagit ett rätt stort steg framåt till befordran af verklig kristendoms kunskap. Att numera klaga öfver en »tanklös utanläsning» kan icke falla någon annan in, än den som icke besökt våra skolor, utan dömer efter gamla minnen. Heldre börjar det bli tid att vara på vakt emot ett för lösligt bestående i minnet af de sanningar, som blott af minnet kunna säkert behållas. — Lärokursen i katekes har i de flesta skolordningarne måst något påskyndas, emot hvad normalplanen fördelar den, så att hela lilla katekesen (icke blott de så kallade textorden) är tilldelad den egentliga småskolan, och så vidare i samma förhållande uppåt. Detta har skett för att tillmötesgå stadgandet i § 48 folkskolestadgan, ett stadgande som med härvarande stora svårigheter för beredande af beqväma undervisningstillfällen måste få rätt stor tillämpning. — I en del småskolor och mindre folkskolor förekommer ingen annan förberedelse af katekeslexorna, än den som må anses ligga deri, att barnen på sin tid såsom nedre afdelning åhörde genomgåendet af samma katekeställe med den dåvarande högre. I flera småskolor förekommer dock särskild lexförberedelse. De yngre lärarne i folkskolorna sammanfatta denna förberedelse i ett sammanhängande föredrag öfver katekestället med dertill hörande bibelspråk; — ett förfaringssätt, som understundom utföres mycket tilldragande, men till

grund för hvilket ligger en måhända nog hög uppskattning af lärjungarnes förmåga af oaflåten uppmärksamhet.

Räkning. För det närvarande torde räkneundervisningen i allmänhet vara jemförelsevis svagast utförd. Brister finnas såväl på folkskolans som i synnerhet på småskolans läroombåde. Öfningarna med de små i talens klara och snabba uppfattning affärdas allt för knapphändigt eller bedrifvas planlöst, och denna brist i grundläggningen förräder sig under det vidare byggandet genom allt flera »dåliga räknehufvuden», såsom det får heta. På folkskoleområdet bestå felen öfvervägande deri, att lärjungarne ej få någon anvisning huru de skola operera med sitt förstånd för att lätt och säkert kunna betjena sig af de enkla räknesätten. Så synas ofta äfven folkskolornas lärjungar ej känna annan utväg att öka eller minska, än att i tankarne (och ofta nog med stöd af yttre åtbörder) plocka till eller ifrån en enhet i sänder. Såsom följer häraf, men jemväl af den knappa skoltiden, framstår ock att flertalet lärjungar ej hinna längre än de fyra enkla räknesätten och att bland de öfriga blott några få nå till speciella tillämpningar af räknekonsten, såsom reguladetri, ränteräkning o. s. v.

Geometrien drifves ännu icke såsom särskildt ämne i ett stort antal folkskolor, utan förekommer der blott några för hithörande räkneexempel nödortfiga anvisningar. Der hon fått sjelfständig plats på läsoordningen, är undervisningen uteslutande muntlig.

Geografi förekommer såsom läroämne ända ned i de utvidgade småskolorna, och om kursen i allmänhet måste blifva blott inskränkt, få sålunda dock alla lärjungar någon grundläggning för ytterligare insigter i detta ämne.

Svensk historia och Naturkunnighet införas gemenligen först i folkskolans högre afdelning, men det senare ämnet måste väl sägas hafva begynt redan i småskolorna, eftersom der förekommande åskådningsöfningar med naturföremål till objekt oftast utföras mera såsom muntlig undervisning i naturkunnighet, än såsom ren åskådningsöfning. Öfverhufvud blifver den behållna kunskapen i dessa ämnen blott ringa och har långt ifrån kommit alla afgående lärjungar till godo.

Frihandsteckning är numera införd i nära hälften af samtliga skolor, men får visserligen icke någon brorslott af tid eller id; ämnet synes behandlas blott såsom lämplig sysselsättning för en ledig afdelning.

Sång öfvas i alla folkskolor utom en, der läraren alldeles saknar uppfattning af toner, samt i de allra flesta öfriga skolor. På senare åren har inträde vid länets seminarium vägrats sådana sökande, som saknat tonsinne, hvadan allt färre småskolor komma att sakna sångundervisning af denna orsak. Utom inöfvande af lätta melodier i

minnet förekommer jemväl i småskolorna öfningar i sång efter uppteckning (vanligast sifferskrift). I nästan alla folkskolor förekomma försök till flerstämmig sång, i några få med resultat af gripande friskhet, renhet och kraft.

Öfverallt der orglar finnas — således i nästan alla folkskolor och en god del af småskolorna — har jag på senare åren uppmanat till öfningar i psalmsång med ledning af endast orgelackompagnementet, d. v. s. utan melodiens föregående inlärande, för att sålunda vänja barnen redan i skolan vid den uppgift, som ofta nog förelägges den sjungande kyrkoförsamlingen.

Gymnastik förekommer väl numera i skolorna, jemväl småskolorna, men ämnet drifves ej särdeles och stannar vid några enklare fristående rörelser. Endast i Östersunds folkskola förekommer s. k. redskapsgymnastik.

Träslöjd. I detta ämne meddelas nu undervisning vid nio folkskolor, i sex af folkskolans lärare och i de tre öfriga af särskilda slöjdlärare. De sex folkskolelärarne och en af de särskilde slöjdlärarne hafva genomgått en kurs vid Nääs' utbildningsanstalt och bedriva undervisningen efter der inhemstad metod; de två öfriga äro handtverkare, hvilka emellertid äfven de söka att vid undervisningen iakttaga en viss fortskridning från det lättare till det svårare. I ofvansagda antal är jemväl Östersunds folkskola inbegripen, ehuru der inrättade slöjdskola är fristående och afsedd tillika för äldre lärjungar. — På det hela torde om denna undervisning kunna uttalas, att hon öfverallt visat en förmånlig återverkan på lärjungarnes flit och lust vid det egentliga skolarbetet, men att hon ännu icke förmått att i någon synnerlig grad draga befolkningens intresse till sig. Detta senare beror väl till en del derpå att åtminstone den Jemtlandska befolkningen är ett synnerligen slöjdhändig slagte, som tycker sig prestera mycket bättre saker utan undervisning. Det behöfver ej sägas att denna stämning beror på bristande hänsyn till folkskolelärjungarnes ålder och fordringar på en ordnad skolslöjd.

I qvinlig slöjd förekommer ordnad undervisning endast vid Östersunds och Brunflo folkskolor. Dessutom meddelas tidtals undervisning vid några småskolor, beroende på mera enskilda aftal mellan föräldrar och vederbörande småskollärarinna.

Trädgårdsskötsel är ett ämne, som ligger totalt nere i denna landsort, der klimatet lägger bestämdt hinder i vägen för uppdragande af frukt- och en stor del prydnadsträd. Vid de få skolor, der ämnet verkligen bedrifves, består ock undervisningen blott i någon handledning vid prydnadsträdes plantering och vård samt i anvisningar beträffande köksväxtodling.

G. Skollokaler, skolinredningen och materielen.

Alla de fasta folkskolorna hafva egna lokaler. Af de flyttande folkskolorna finnas ännu fem, som sakna egen lokal på den ena stationen. Två af dessa blefvo emellertid från och med år 1887 fasta. Inom distriktet funnos sålunda vid 1886 års slut 73 för folkskola afsedda skolhus. Dessutom funnos 57 för mindre folkskolor och småskolor uppförda. Skolhusens antal har således under femårsperioden ökat med 37, hvarförutom 10 ny- och ombyggnader under samma tid verkstälts för att ersätta eller förbättra äldre folkskolehus. Skolhusens beskaffenhet har härigenom vunnit, så att då vid förra berättelsens afgifvande 16 vitsordades goda, 42 medelmåttliga och 12 underhaltiga, måste nu 29 betecknas såsom goda, 37 såsom medelmåttiga och blott 7 såsom underhaltiga, allt afsedt folkskolehusen. Bland de öfriga förtjena åtminstone 30 vitsordet goda.

Der småskolorna icke hafva egna lokaler, upplåtas sådana i regeln af husfäderna, dels utan, dels emot ersättning af skolkassan eller öfrige byggnar; endast i några få skoldistrikt förekommer numera flyttning inom roten (stationsområdet) under terminens lopp. Der barnantalet är mycket ringa kunna sålunda tillhandahållna lokaler vara både tillräckliga och tjenliga; men ännu finnas ganska många småskolerotar, der eget skolhus utgör ett oafvisligt behof. Till förutvarande hinder för detta önskningsmåls vinnande, såsom bristande enighet och slappt intresse, har emellertid under de senaste åren sällat sig ett allmänare ekonomiskt betryck, hvarförutom ovanligt dryga kostnader inom detta län måst nedläggas på vägväsendets förbättring. Under sådana omständigheter måste de vunna framstegen i skollokaler antalet och beskaffenhet upptagas med erkänsla och godt hopp för framtiden.

Ännu förekomma så kallade långbänkar i 15 för folkskola afsedda lärosalar, men i de öfriga 65 äro en- eller tvåsitsiga skolbord anskaffade. Sådana finnas jemväl i en del af de för mindre folkskolor och småskolor afsedda egna lokalerna, äfvensom understundom der skolrum förhyres. »Svart tafia» saknas icke i någon skola.

I fråga om materielen följes här den grundsats att barnen sjelfva skola vara försedde med skiffertaflor, läroböcker och behöfliga förbrukningsartiklar, men skolan tillhandahålla läseböcker och all åskådningsmateriel. Af de antagna läroböckerna böra dock några exemplar af skolan anskaffas för att tillhandahållas fattigare barn. — I allmänhet äro folkskolorna försedda med all den materiel som i förhållande till undervisningens utsträckning behöfves. Deremot saknas ännu mycket i de nyinrättade mindre folkskolorna, hvilka måste i denna

våg vara lika utrustade med folkskolorna. Småskolorna hafva allmänast följande: läsebok af Rohde, Sandberg eller Kastman; förskrifter; räkneram; vägghkartan öfver Palestina samt mindre kartor öfver Europa och Skandinavien. I de bättre försedda småskolorna, förekommer härjemte: läsebok för folkskolan; mönsterskrifböcker; räknekub; bibliska och naturhistoriska planscher, vägghkartor öfver Europa och Skandinavien samt Lyttkens plansch öfver metersystemet.

H. Årliga undervisningstiden och skolgången.

Fortfarande är skolornas årliga undervisningstid, der den uppgår till åtta månader, så ordnad, att årets första termin, vanligen kallad vårterminen, börjar de första dagarne af Januari månad och varar omkring fem månader samt höstterminen börjar i slutet af September och fortsättes till dess årliga läsetiden är till ända. De skoldistrikt, som sökt och vunnit Nådig tillåtelse att med läsetidens förkortning till sju månader bibehållas vid rätten till lönetillskott af allmänna medel, hafva alla tillämpat denna förkortning vid höstterminens början och vårterminens slut. I Östersunds stad är undervisningstiden förlagd mellan den 21 och 25 Januari till slutet af Maj samt mellan den 1 September och 20 December. — Då de nya reglementena med ytterst få undantag stadga att den årliga intagningen af nya lärjungar skall försiggå vid höstterminens början och flyttningen mellan klasser och skolor vid vårterminens slut, kommer det egentliga skolarbetet sålunda att sträcka sig från början af en hösttermin till slutet af påföljande års vårtermin, hvadan de påbudna årsuppgifterna, som skola omfatta kalenderår komma att innehålla vissa icke alldeles betydelselösa oegentligheter.

Att åter vidröra det samband som förefinnes mellan möjligheterna för en jemn skolgång och läsetidens längd skulle blott blifva ett återuppreparande af hvad i berättelsen för perioden 1877—81 härom yttrades. De senare årens erfarenhet har nemligen blott befast mig i den meningen att mera verkligt gagn skulle vinnas, om läsetidens längd uteslötes från villkoren för lönetillskotts undfående, så att hvarje skoldistrikt kunde fritt ordna denna fråga efter befintliga förhållanden, och i dess ställe infördes sådana bestämmelser, som kunde förhindra skoldistriktet att i andra hänseenden, såsom i fråga om skollokal och materiel o. s. v., allt för styfmoderligt, behandla de inrättade skolorna. Såsom det nu är, lider undervisningen ganska hårdt af den ojemna skolgången i början af höst- och slutet af vårterminen, och det ej allenast omedelbart under dessa tider, utan äfven medelbart: genom det onda exemplet af vederbörandes oförmåga att upprätthålla full

ordning. — För att bibringa föräldrarne insigt om all den skada, som en ojemn skolgång tillfogar skolan, har jag de sista åren sökt anordna och öfvervarit så kallade föräldramöten, dertill både presterskap, lärarepersonal och föräldrar samlats, och hvarvid, utom åtskilliga allmänna frågor om uppfostran i hem och skola, städse fördelarne af en jemn och skadan af en ojemn skolgång utförligt behandlats. Sådana möten synas icke hafva varit utan frukt.

II. Tillsynen öfver skolväsendet.

A. Skolförhören.

Enligt de nya reglementena skola *offentliga förhör* eller examina med skolornas lärjungar hållas en gång om året vid läsårets (d. v. s. vårterminens) slut och *afgångspröfning* vid samma tid, men å annan dag. Förut hafva somligstådes examina skolat förekomma terminligen, men denna föreskrift har icke blifvit efterlefd icke ens så att en årlig examen blifvit regelbundet hållen. Der många småskolor finnas inom ett skoldistrikt med blott en tjenstgörande prest, förmår denne icke bevista alla dessa afslutningsexamina, helst dessa, i och för den af lag och förhållanden trängt begränsade skoltiden, måste förekomma nästan samtidigt, och följden blir då gerna att examen förlorar sin särskilda och högtidliga karaktär samt slutligen råkar i glömska. Å andra sidan har jag haft glädjen erfara huru en och annan mera varmt nitälskande pastor, förmått ordna och utföra äfven denna angelägenhet på ett synnerligen praktiskt och fruktbringande sätt.

Hvad angår *förhör* med dem, som uppgifvas såsom *undervisade i hemmet* samt *roteförhör* inom de flyttande skolorna, hafva förhållandena icke undergått någon betydande förändring efter förra berättelsens afgifvande. I ett pastorat (Ovikens) hafva skolråden med sällspord kraft sökt åstadkomma verksam kontroll öfver hem-undervisningen och med påföljd att bristerna i densamma sprungit jemväl föräldrarne så starkt i ögonen, att skolans anlitande sedermera blef väsentligt allmänna. Det var der hufvudsakligen half-dissenter (baptister som ej lagligen utträdt ur kyrkan), hvilka afhölo sina barn från skolorna.

B. Skolornas bokföring och de årliga uppgifterna.

Vid alla skolor föras numera dagbok och examenekatalog, oftast efter tjenliga formulär, samt vid de flesta folkskolor tillika matrikel.

Då den sistnämnda anteckningsboken bör afse att i korthet framställa en lärjunges hela skolhistoria, både inom små- och folkskola, blifver den naturligen gemensam för det skolområde, som utgöres af en folkskola med underlydande småskolor. Hittills lemnar dock matrikelföringen mycket öfrigt att önska, dels emedan organisationen af skolorna icke kommit till stadga, dels befintliga formulär icke varit så väl genomtänkta. I och med den större fasthet, som de nya reglementena må väntas gifva åt skolornas inbördes förhållande, torde äfven matrikelföringen kunna ordnas mera ändamålsenligt.

Fortfarande är det sämre bestäldt med de förteckningar, som skola sätta skolråden i stånd att öfvervaka hvarje skolpliktigt barns undervisning och att afgifva uppgifter häröfver. Min önskan att uti Domkapitlets utarbetade normalreglemente bestämda och detaljerade föreskrifter härom skulle intagas vann icke gehör, och de enskilda framställningarna till skolrådets ordförande mötas oftast med en erinran om hvilka massor af skrifarbete, som i våra dagar allt mera lastas på presterskapet, — en invändning som visserligen har mycket fog. Emellertid och ehuru inom detta län antalet skolbesökande är relativt till skolpliktige vida större än i de öfriga norrländska länen, händer ock här genom denna bristande kännedom och aktgifvenhet, att en och annan gosse eller flicka får uppväxa i den djupaste okunnighet intill dess den rätta lärotiden är förbi. Dessutom äro en betryggande kontroll öfver årsuppgifterna från hvarje skola, eller fullt exakta uppgifter om de barn i skolåldern, som icke besökt skolorna, otänkbara utan en bokföring öfver de skolpliktiga barnen, som går utöfver den i § 36 af folkskolestadgan föreskrifna förteckningen öfver dem. Det synes mig sålunda önskvärdt att föreskrifter härom, med bifogade formulär till såväl skolrådets som de särskilda skolornas anteckningsböcker, måtte på administrativ väg utfärdas.

C. *Presterskapet och skolråden.*

Ju längre och mera man har med folkskoleväsendet att skaffa, desto mer befästes den öfvertygelsen att åtminstone på landsbygden den främste drifvande faktorn är en för skolan nitälskande prest. Detta skönjes ej allenast af den insats till skolväsendets fromma, som en så beskaffad församlingsherde förmår lemna, utan äfven, och det ännu mera, af fruktlösheten uti andras sträfvanden, der pastor betraktar skolan med likgiltighet eller misstro. Och äfven inom detta inspektionsdistrikt saknas icke alldeles denna senare erfarenhet. — I allmänhet är emellertid presterskapet gynnsamt stämdt emot skolan och sköter pligttroget icke allenast sin särskilda anpart af dess för-

valtning och tillsyn, utan får ofta nog företräda hela skolrådet, hvad beträffar den mera pedagogiska sidan. Härutöfver gifves det enskilda pastorer som inlagt en synnerlig förtjenst om folkskoleväsendets förbättring genom att på ett verkligen reformatoriskt sätt ingripa. Så småningom kan äfven skönjas ett mera vaket deltagande i förvaltningen och tillsynen äfven från de valda ledamöternas sida, och mången pastor erkänner numera att han i dem har ett verksamt stöd. — Det förut gängse bruket att utse så många ledamöter i skolrådet, som behofvet af tillsyn vid de särskilda skolstationerna kräfde, har i de vidsträcktare skoldistrikten visat sig hinderligt för skolrådets beslutmässighet, och man utser nu heldre särskilda tillsyningsmän. Att vid val af skolrådsledamöter någon hänsyn toges till föreskriften att de skola vara »för nit om skolväsendet kände män» synes deraf, att det hör till sällsyntheterna, att skolråd afstyrkt af mig yrkade förbättringar, äfven om kyrkostämman slutligen afslagit dem, och att det alldeles icke förekommit, att en af skolrådet afstyrkt reform bifallits af kyrkostämman.

D. Inspektionen.

I allmänhet gäller om inspektionerna och öfriga inom det anförtrödda uppdraget liggande åtgärder det samma, som härom anfördes i min berättelse för perioden 1877—81. — Det omkring 400 kvadratmil vidsträckt distriktet, som tillika har bygder åt alla sina utsträckningar, lägger fortfarande svåra hinder för en rätt verksam inspektion, så länge denna skall utöfvas af blott en person. Dock har under nu förflutna period lättnader inträdt genom de många nyanlagda vägarne och den öppnade jernvägsförbindelsen, så att skolbesöken kunnat företagas något oftare och regelbundnare än under förra perioden. Två till fyra kretsmöten hafva ock årligen hållits, så att nu endast i Svega, Lillherrdals och Hogdals pastorat i Härjedalen och Frostvikens socken i Jemtland sådana möten ej förekommit. En år 1885 förnyad framställning till Konungens Befallningshafvande i länet om begärande af bidrag af landstinget till reseunderstöd åt lärare och lärarinnor för dylika mötens beivrande ansågs af Konungens Befallningshafvande icke böra till någon dess åtgärd föranleda, hvarföre jag ej kunnat sammandraga lärarekrafterna uti nu nämnda vidsträckta bygder. I dess ställe hafva de nu hållna mötena delvis förlagts till orter, der sådana förut hållits. Ordningen vid dessa kretsmöten har bibehållits lika, som i förra berättelsen beskrefs, endast att de gifvits mera offentlighet. — Det enda fall, då jag måst beifra missförhållanden medelst anmälan till Domkapitlet, är redan omnämndt under I.

D. (Lärarepersonalen). Eljest hafva påminnelser till Skolråden varit tillräckliga för anmärkta bristers afhjelpande eller ock bristerna varit af den beskaffenhet att de ej kunnat afhjelpas utan dryga omkostnader, hvartill villigheten borde med tålmod afbidas. Detta senare gäller i all synnerhet om inrättande af nya folkskolor, hvilka icke medföra den åsyftade välsignelsen, om de från början kommit såsom en förhatlig börda. Och ännu behöfves att omkring 14 folkskolor och 5 mindre folkskolor nyinrättas inom länet, innan skolväsendet bliver någorlunda ordnad. Af dessa äro dock tre folkskolor redan beslutade, hvilka komma att träda i verksamhet vid 1888 års början. De fem mindre folkskolorna skulle efterträda lika många nuvarande småskolor och förändringen afbida blott uppförandet af egna skolhus.

III. Folkets förhållande till skolan.

När man talar om »folkets förhållande till skolan» afser man vanligen den del af befolkningen, som utgöres af de jordbrukande eller eljest kroppsarbetande klasserna, hvilka ju ock utgöra hufvudmassan af landsbygdens folkstock. Då det nu är till dessa klassers bästa, som skolorna inrättas och bedrifvas, så vore ju det naturliga, att skolorna i dem räknade sina bästa bundsförvandter. Att så icke från början varit, beror efter all erfarenhet derpå, att det goda, som folkundervisningen vill skänka, icke varit nog högt värderadt, för att det skulle med sitt följe af kostnader, ordningstväng och försakelser med tacksamhet mottagas. Folkets förhållande till skolan är sålunda en mätare för dess insigt om kunskapens och upplysningens välsignelser. I enlighet med hvad i förra berättelsen härom uttalades, är likväl denna insigt jemförelsevis mycket allmän och befastad hos den Jemtlandska befolkningen; och om den icke alltid förmår motvåga grufsamheten för de kostnader, som ett mer utveckladt undervisningsväsende kräfver, eller de försakelser af föräldramyndigheten och barnens arbetsnyttighet, som en ordnad skolgång förutsätter, så är den å andra sidan aldrig så ringa, att tredska och motvilja mot sjelfva skolbildningen i och för sig förspörjas. Att baptistiskt sinnade föräldrar, som icke velat ur kyrkan lagligen utträda och dermed komma på redig fot jemväl med barnens offentliga undervisning, stundom visa tredska emot skolstadgans föreskrifter, det gör väl åtminstone anspråk på att få bära namn af samvetsbetänkligheter, och icke motvilja mot sjelfva saken.

Men alltmera märkes tecken dertill att motståndet mot skolväsendets utveckling börjar komma från andra håll, än från allmogen sjelf.

Den lagändring beträffande kostnaderna för skolhusbyggande, som år 1876 genomfördes, har begynt visa sina verkningar deri, att åtskilliga så kallade ståndspersoner med hög inkomstbevilning ofta äro de första att rösta emot sådana företag. Rättvisligen måste ock erkännas att deras motstånd härvidlag understundom förestafvas af ren själfbevarelseinstinkt. En embets- och tjänsteman i den ställning att han ofta måste ombyta skattskrifningsort, kan snart vara ekonomiskt ruinerad, om skolhusbyggnader företagas i de kommuner, hvaraf han efter hand blifver medlem. Hans anpart i kostnaden kan emellanåt uppgå till $\frac{1}{15}$ å $\frac{1}{8}$ af hela byggnadskostnaden, eller ända till tredjedelen af hans årsinkomst, och ändå har han ingen säkerhet för att det utståndna ej kommer att upprepas: ett nytt förordnande, en ny flyttning — och åter får han hjälpa till att få upp ett nytt skolhus med t. ex. $\frac{1}{10}$ af kostnaden. — Det är gifvet att om denna lagstiftning sålunda är egnad att i längden drifva innehafvarne af de högsta röstetalen i kommunerna öfver till motståndarnes led, så afstannar alldeles vår så lefvande utveckling af skolväsendet. —

IV. Kostnaderna för skolväsendet.

Enligt skolrådets uppgifter för år 1886 uppgingo dessa för nämnda år till följande belopp:

För lärares och lärarinnors aflöning.....	Kr. 132,367: 11
» skollokalerna och inventarier.....	» 37,935: 65
» undervisningsmateriel.....	» 3,104: 87
» öfriga behof.....	» 13,875: 17
Tillökning af kassabehållningar.....	» 3,251: 87

Summa Kr. 190,534: 67

Till bestridande af dessa kostnader hade influtit:

Af resp. skoldistrikt, direkte.....	109,226: 90	
» genom räntor, arrenden och dylikt.....	3,914: 77	
Af öfriga inkomster.....	20,991: 35	134,133: 02
» staten.....		55,901: 65
» landsting, hushållningssällskap eller andra skoldistrikt.....		500: —

Summa Kr. 190,534: 67.

Fördelad på de under samma år skolbesökande barnen i åldern 7—14 år, 11,533 till antalet, utfaller denna kostnadssumma med omkring 16 kr. 52 öre för hvarje barn. Fördelas utgifterna af skol-

distrikten, 134,133,02, jemnt på folkmängden (94,318 personer), drabbas hvarje person af en utgift på 1 kr. 42,2 öre.

Emellertid äro dessa uppgifter i ett visst viktigt fall alldeles icke exakta. Detta gäller titeln: »till skollokaler och inventarier», dit sålän kostnaderna för nybyggnad af skolhus komma att inräknas. Äfven der byggandet af skolhus bedrifves gemensamt af hela skoldistriktet, plägar kostnaden härför icke bestridas af skolkassan, utan efter särskild debitering, likasom hela byggnadsföretaget vanligen förvaltas icke af skolrådet, utan af särskild styrelse. Än mindre visa årsuppgifterna några spår efter kostnaden för de skolhusbyggnader, som pågå för småskolorna, och hvilka bestridas af enskilda byalag på frivillighetens väg. Med kännedom om de nybyggnader, som under detta år pågingo, tror jag att ifrågavarande utgiftspost, sådan den förekommer i årsuppgiften, väl tål en förhöjning af minst 20,000 kr., hvilket skulle höja beloppet för hvarje skolbesökande barn med 1 kr. 73 öre och på hvarje invånare med 21 öre.

V. Landstingets småskoleseminarium i Östersund.

Redan före 1872, då detta seminarium inrättades, hade länets landsting sökt att befordra utbildning af dugliga lärarekrafter för småskolorna medelst inrättande af undervisnings- och öfningskurser för ändamålet vid några af länets folkskolor. Sedan nämnda år beslut fattats att upprätta ett sjelfständigt seminarium, utsåg landstinget till dess vård och förvaltning en styrelse, hvilken till föreståndare och lärare antog den folkskolelärare, som ännu sköter detsamma. Sedermera hafva till hans biträde antagits särskilde lärare i sång och gymnastik. Seminariet har städse haft egen öfningskola under föreståndarens omedelbara öfvervakande och ledning. Lärorkursen var till år 1878 halfårig (4 månader) med inskrifning af nya elever både vår- och hösttermin. Sedan nämnde tid är lärorkursen ettårig ($7\frac{1}{2}$ à 8 månader) och varar från 1 Oktober till slutet af Maj. Under de sistförflutna fem åren har läroplanen varit så uppgjord, att eleverna mera hufvudsakligt sysselsatts med kunskapers och färdigheters inhemtande under höstterminen och med öfningar i undervisningskonst under vårterminen. För att eleverna måtte från början erhålla någon sjelfständighet vid undervisningen och icke varda blott det yttre verktyget för föreståndarens plan och tankar med lektionen, hafva de under de första försöken fått vara ensamme med sin barnafdelning och fått så godt de kunnat lösa den förelagda uppgiften. Sedermera hafva dock deras lektioner både förberedts, öfvervakats och granskats af före-

ståndaren. — I teoretiskt hänseende har lärokursen sedan år 1879, då seminariet stälde sig under offentlig kontroll, varit inrättad i öfverensstämmelse med föreskrifterna i Kongl. kung. den 11 Januari 1878, och afgångsbetyg icke meddelats andra, än de som kunnat godkännas inför der uppställda fordringar. Under de fem åren 1882—86 hafva 19 lärare och 76 lärarinnor från seminariet utgått. — Den utdanning för lärarekallet, som vid seminariet gifves, måste betecknas såsom synnerligen god, och utan den härstädes beredda tillgången på för ortens förhållanden lämpliga lärare och lärinnor i småskolor och mindre folkolor, skulle visserligen bristen på tillräckligt antal folkskolor ännu hårdare kännas.

Östersund i Oktober 1887.

Jonas Kjellin.

Folkskoleinspektör.

IV.

Nordmalings och Bjurholms pastorat af Ångermanlands nordöstra kontrakt samt Umeå stads- och landsförsamlingars, Vännäs, Degerfors och Säfvars pastorat inom Vesterbottens första kontrakt.

Skoldistriktens antal inom inspektionsområdet är 9, då Holmsunds samt Holmöns kapellförsamlingar räknas såsom egna distrikt. Inspektionsområdets ytvidd utgör 72,62 kvadratmil och invånarantalet uppgafs vid förra årets slut till 39,269. Häruti inberäknas dock ej Holmön, hvarifrån något så när fullständiga och tillförlitliga uppgifter aldrig kunnat erhållas.

Denna betydliga utsträckning i förening med den omständigheten, att lästiden vid skolorna inom inspektionsområdet nästan helt och hållet sammanfaller med lästerminerna vid den läroanstalt, der jag är anställd som lärare, har gjort det för mig omöjligt att egna skolorna den tillsyn, som varit önskvärd. Åtskilliga flyttande mindre folkskolor har jag ingen enda gång kunnat besöka.

I. Undervisningsanstalterna.

Beträffande skolornas beskaffenhet och benämning har en viss ojemnhet uti skolrådets uppgifter ej helt och hållet kunnat undvikas. Under de första åren af perioden uppgäfvos enligt gammal vana de flyttande skolor på landsbygden, som ej sköttes af folkskolelärare, ofta nog såsom *småskolor*. Uti sammandragen enligt formuläret Litt. C. har jag dock alltjemt upptagit dessa under rubriken *mindre folkskolor*, enär de ej förbereda för inträde i folkskolan, utan — så godt de kunna — ersätta densamma. En annan oegentlighet, som jag dock ej ansett mig böra ändra vid sammandragens utarbetande, består deruti, att en skola, som innefattar både folkskole- och småskoleafdelning, men med

särskild lärare eller lärarinna för hvardera, icke alltid uppgifvits såsom två skolor, utan stundom såsom en, men med flere lärare eller lärarinnor. Denna ojämnhet uti uppgifterna har nemligen förefallit mig vara af mindre betydelse, enär antalet af lärare och lärarinnor utan tvifvel är den tillförlitligaste gradmätaren i fråga om undervisningsväsendets utveckling och undervisningsanstalternas tillräcklighet.

Enligt förra årets uppgifter funnos inom inspektionsområdet 13 fasta och 3 flyttande folkskolor, 1 fast och 49 flyttande mindre folkskolor samt 9 fasta småskolor. Då emellertid två småskolor blifvit räknade blott såsom afdelningar, den ena af en folkskola, den andra af en mindre folkskola, torde antalet rättast böra uppgifvas på följande sätt:

Folkskolor:

8 fasta med en lärare eller lärarinna hvardera,

5 » » flere d:o d:o,

3 flyttande på två stationer.

Mindre folkskolor:

1 fast,

49 flyttande.

Småskolor:

11 fasta.

Härtill komma 1 fast mindre folkskola på Holmön, hvarifrån några uppgifter för 1886 ej alla ingått, samt öfningskolan vid Umeå folkskolelärarinneseminarium.

Alla småskolorna äro indelade i två årsklasser, hvilka på hvarje ställe samtidigt undervisas af en lärarinna. Med afseende på folkskolornas anordning råder deremot annu stor olikhet. Vid periodens början förefans nemligen en ordnad klassindelning knappast i någon skola utom i Umeå stad. Vid inspektionerna uppgafs visserligen, att skolan hade så eller så många »klasser», men denna indelning visade sig vid närmare undersökning vara föga mer än ett tomt ord. Bestämda lärokurser för de olika klasserna voro ej nppgjorda; vid undervisningen gjordes knappast någon åtskilnad dem emellan, och flyttningen från den ena till den andra syntas vara temligen godtycklig. Då undervisningens framgång väsentligen är beroende på en ordnad klassindelning, har jag, med anslutning till normalplanen, städe arbetat på att få en sådan till stånd i alla slag af skolor. Härvid hafva emellertid redan i fråga om folkskolorna svårigheter yppats, beroende dels på lokala förhållanden och i synnerhet brist på grundläggande småskolor, dels ock på åtskilliga äldre lärares oförmåga att sätta sig in i det ifrågasatta nya. Till följd häraf har det först mot periodens slut varit möjligt att få undervisningen i folkskolorna någorlunda tillfredställande ordnad.

Vid 1886 års slut voro af de fasta folkskolorna 4 ordnade helt och hållet enligt normalplanen Litt. B, således med två lärare eller lärarinnor hvardera; 2 hade fyra och 7 tre årsklasser, samtidigt undervisade af samme lärare eller lärarinna. Af de flyttande folkskolorna hade 1 fyra och 2 två årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare. Den fasta mindre folkskolan, hvilken i sammanhang härmed torde böra omnämnas, har fyra årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna.

Förhållandet mellan folkskola och småskola är ordnad enligt normalplanen. Nio fasta folkskolor och en fast mindre folkskola hafva förberedande småskolor. Der förberedande småskola ej finnes, hafva vederbörande af gammalt fordrat någorlunda flytande innanläsning såsom vilkor för intagning i folkskolan. Här af har följden blifvit den, att ett stort antal af de skolpliktiga barnen föga eller icke alla besökt folkskolan enär den så kallade »undervisningen i hemmet» i de flesta fall ej kunnat bibringa barnen den nödiga innanläsningsfärdigheten, förrän de redan uppnått så hög ålder, att inträde i folkskolans lägsta afdelning skulle ansetts snart sagdt skamligt. För att afhjelpa detta missförhållande har jag med hänsyn till de lokala förhållandena och med stöd af gällande folkskolestadga föreslagit vederbörande skolråd följande anordning för de folkskolor, som ännu sakna underlag af småskola. Under ungefär två månader i början af höstterminen undervisas endast de mindre barnen sex dagar i veckan uti småskolans lärokurs, derefter folkskolebarnen fem och småskolebarnen en dag i veckan, samt mot slutet af vårterminen återigen småskolebarnen fem och folkskolebarnen en dag i veckan. Denna anordning har visat sig efter omständigheterna rätt ändamålsenlig. Lärjungeantalet har på några år betydligt tillväxt, och behovet af särskild småskola blifvit allt mera insedt och erkänt. På detta sätt äro för närvarande 4 fasta och 1 flyttande folkskola inrättade.

Ännu svårare, för att ej säga omöjligt, har det visat sig vara att på ett tillfredställande sätt anordna undervisningen i *de mindre flyttande folkskolorna*. Dessa skötas nästan utan undantag af småskolelärare eller småskolelärarinnor, hvilkas förberedande utbildning i allmänhet ej motsvarar den svåra uppgift de hafva att fylla. De förhållanden, under hvilka skolan arbetar, äro ofta nog så olika på olika stationer, att en läsplän, som på ett ställe är tillämplig, på ett annat blifver alldeles oanvändbar. På ett ställe besökes skolan hufvudsakligen endast af mindre barn, på ett annat af mestadels större, på ett tredje åter af barn i alla åldrar från och med 6 till och med 16 år o. s. v. Härtill kommer, att roteindelningen ända tills för kort tid

sedan var så obestämd, att en lärare eller lärarinna under 10 à 15 års tid kunde få cirkulera kring hela skoldistriktet.

Under sådana förhållanden måste skolornas anordning tydligen blifva mycket olika. Ungefär halfva antalet uppgifvas vara indelade i två à tre klasser; de öfriga äro fördelade i en småskole- och en folkskoleafdelning, hvilka, i händelse barnantalet är stort, undervisas på skilda tider, och hvilka innefatta hvardera en à två klasser. Denna indelning synes dock på många ställen i verkligheten vara endast ofullkomligt genomförd.

Antalet *rotar*, mellan hvilka hvarje skola flyttar, har allt mer förminskats, så att för närvarande 12 flytta blott på *tred*, de öfriga på *tre* och undantagsvis *fyra* stationer.

Fortsättningskola uti egentlig mening finnes ännu ej inom inspektionsområdet; dock har på ett och annat ställe åtskilligt blifvit gjordt för att bereda barn, som afgått från folkskolan, tillfälle att något öka eller åtminstone vidmagthålla sina kunskaper. Uti Umeå stad få i mån af utrymme flickor, som sådant önska och som erhållit afgångsbetyg från folkskolan, tillsammans med högsta folkskoleklassen repetitionvis genomgå sista årets kurs. För gossar finnes i Umeå en teknisk aftonskola, i hvilken undervisning meddelas 6 timmar i veckan uti Svenska språket, räkning, teckning samt bokföring. Vid fasta folkskolan i Hörnefors hafva barn, som afgått från folkskolan, två timmar hvarje söndageftermiddag under lästerminerna erhållit undervisning i skrifning, räkning, geometri och sång.

Sockenbibliotek finnas inom fem af landsförsamlingarna och begagnas rätt flitigt efter hvad det uppgifves. På ett och annat ställe synes man vara mycket intresserad af boksamlingens ökande genom inköp af nya böcker, för hvilket ändamål årliga anslag af församlingen anvisas.

II. Skolreglementena.

Vid inspektionsperiodens början förefunnos i de särskilda distrikten endast gamla, föråldrade reglementen. Då fråga väcktes om upprättandet af nya och mera tidsenliga, anmärktes mångenstädes, visserligen ej utan skäl, att ett dylikt arbete tills vidare ej så mycket skulle gagna, enär skolväsendet för närvarande vore stadt i en jämförelsevis rask utveckling. Antalet af lärare och lärarinnor ökades nemligen oupphörligt, och deraf nödvändiggjordes oupphörliga förändringar med afseende på såväl roteindelning som skolornas beskaflenhet, hvarförutom

de mera allmänna bestämmelser, som genom reglementet skulle gifvas, i allmänhet iakttogos på grund af gammal vana. Emellertid utarbetades och stadfästades under år 1882 nya reglementen för skolorna inom Umeå stad samt Holmsunds kapellförsamling. Sedermera lät Domkapitlet i Hernösand uppgöra och till de särskilda skoldistrikten utdela formulär, enligt hvilka förslag till nya reglementen skulle utarbetas och till vederbörande folkskoleinspektörer öfverlemnas. Med anledning deraf utarbetades för Umeå landsförsamling, Nordmalings, Bjurholms, Degerfors, Säfvars och Vännäs distrikt förslag till nya reglementen, af hvilka de senaste inkommo till mig under förra året. Ett af förslagen ansåg jag mig böra återremittera till omarbetning; de öfriga insändes jemte anmärkningar deröfver till Domkapitlet. Men då perioden nalkades sitt slut, och antagligt var, att inspektionsområdena under en kommande period skulle ändras, ansåg jag mig på samma gång böra hemställa, att äfven den tillträdande folkskoleinspektören måtte få tillfälle att taga kännedom om förslagen, innan desamma stadfästades. Det för Umeå landsförsamling uppgjorda förslaget har vunnit stadfästelse i början af innevarande år; om de öfriga saknar jag vidare underrättelser.

III. Undervisningstiden.

Den årliga undervisningstiden för alla slag af skolor har i allmänhet varit $34\frac{1}{2}$ veckor, undantagsvis 35 eller 36. Vårterminen börjar omkring den 10 Januari och slutar de första dagarne af Juni. Höstterminen sträcker sig vanligen från början af September till midten af December. Ett af mig flere gånger framställt förslag, att så mycket som möjligt flytta åtminstone de mindre barnens undervisningstid in på sommarmånaderna med undvikande af den kallaste och mörkaste delen af året, har hos vederbörande skolråd, märkvärdigt nog, mött ett envist motstånd.

Uti folkskolor och mindre folkskolor undervisas antingen 5 timmar om dagen sex dagar i veckan eller 6 timmar dagligen under fem dagar, eller också 2 å 3 timmar onsdagar och lördagar samt de öfriga arbetsdagarne 6. Småskolornas undervisningstid är vanligast fyra timmar om dagen sex dagar i veckan, mera sällan fem timmar dagligen under fem af veckans dagar. Med afseende på uppehåll mellan de särskilda lektionstimmarna iakttagas numera, så vidt jag kunnat finna, skolstadgans föreskrifter. Under de första åren af inspektionsperioden nödgades jag ofta nog göra påminnelser såväl om detta, som om dagliga undervisningstidens begränsning till det lagstadgade maximum, enär en och annan lärare eller lärarinna till följd af påtryckning från barnens föräldrar

ville låta undervisningen fortgå ett par timmar utan afbrott samt utsträcka dagliga lästiden till 7 timmar och derutöfver.

I sammanhang med undervisningstiden torde de flyttande skolornas arbetstid på hvarje station böra beröras. Det vanligaste är, att en sådan skola besöker alla sina stationer under läsåret, så att, om hon t. ex. flyttar på tre stationer, årliga undervisningstiden blifver 10 à 12 veckor på hvar och en. Inom Umeå landsförsamling och delvis inom Säfvars distrikt arbeta deremot de flyttande skolorna ett helt läsår på hvarje station. Härmed sammanhänger naturligtvis den olägenheten, att det dröjer ett och till och med två år, innan skolan återkommer till samma station, men det oaktadt har jag af mer än ett skäl ansett mig böra förorda denna anordning. Under ett helt läsår med sammanhängande undervisning kunna barnen göra märkbara framsteg; föräldrarna komma derigenom till insigt om, att skolan verkligen kan uträtta någonting, intresset tilltager, och man börjar inse behovet af ännu flere skolor. Är deremot undervisningstiden blott 10 à 12 veckor på hvarje station, så blifver resultatet af skolans verksamhet så ringa, att man knapt kan undra på, om föräldrarna hafva svårt att inse skolans behöflighet.

IV. Undervisningen.

Om skolornas indelning i klasser är förut taladt.

De för de fasta skolorna uppgjorda *läsordningarna* öfverensstämma numera antingen helt och hållet eller i hufvudsak med dem, som finnas bifogade normalplanen. För de flyttande skolorna måste deremot *läsordningarna* blifva betydligt olika på olika ställen. En sträfvän till det bättre visar sig emellertid deruti, att man på senare tider alltmera vinnlagt sig om att för alla slag af skolor upprätta *läsordningar*, som verkligen kunnat följas, — något, som under periodens förra hälft ofta nog ej var händelsen.

De uti normalplanen angifna *lärokurserna* medhinnas i allmänhet rätt väl uti småskolorna. Hvad folkskolorna beträffar, torde detta deremot knappast vara händelsen annorstädes än i Umeå stad och i Holmsund. Att *lärokurserna* för de flyttande mindre folkskolorna måste betydligt variera, följer af det förut anförda. Då skolan flyttar på *tre* stationer under läsåret, medhinnas egentligen ingenting annat än kristendomskunskap, läsning, skrifning samt räkning. Äro stationerna under samma förhållanden *två*, har dessutom det viktigaste af fäderneslandets geografi kunnat genomgå. Uti de flyttande skolor åter, hvilka arbeta ett helt läsår på samma station, har äfven en liten kurs i naturkunnighet blifvit genomgången. Deremot har jag ansett mig böra afråda från

att upptaga historia och geometri uti de flyttande mindre folkskolornas lärokurs, likasom jag i allmänhet sökt motarbeta införandet af flere undervisningsämnen, än de förhållanden, under hvilka skolan arbetar, rimligtvis kunna medgifva.

Med afseende på *de särskilda läroämnenas successiva inträde vid undervisningen* har man alltmer närmat sig skolstadgans föreskrifter, då deremot under periodens första år afvikelser i detta hänseende voro ganska vanliga. Så t. ex. lästes katekes före biblisk historia, och svensk historia före geografi. Hvad de förstnämnda ämnena vidkommer, torde det anförda missförhållandet förnämligast bero derpå, att många föräldrar enligt gammal tradition ifrigt arbeta och yrka på, att barnen så snart som möjligt måtte få lära katekesen utantill, och sålunda utöfva ett tryck på lärarne, som dessa ofta nog ej haft kraft att motstå.

Såsom *tysta öfningar* förekommer skrifning (dels afskrifning dels välskrifning), räkning samt mera sällan teckning.

Om än öfver hufvud taget undervisningssättet ännu ej kan anses tillfredställande, särskildt beträffande de mindre folkskolorna, så måste dock rättvisligen erkännas att detsamma i mycket gått framåt under den gångna perioden. Orsakerna härtill torde förnämligast vara att söka deri, att en ordnad klassindelning mer och mer kommit till stånd uti skolorna; att äldre lärarekrafter blifvit ersatta med yngre, oexaminerade lärare och lärarinnor med examinerade, äfvensom att lärare och lärarinnor blifvit satta i tillfälle att under någon tid afhöra undervisningen vid något seminarium eller deltaga i teoretiska och praktiska repetitionskurser under sommarmånaderna.

Undervisningen i *biblisk historia* bedrifves af flere yngre lärare och lärarinnor på ett i allmänhet tillfredställande sätt. Ofta nöjer man sig dock med att låta barnen tanklöst läsa upp berättelserna utantill, eller ock utfrågas innehållet på ett torrt och osammanhängande sätt, hvartill den hittills allmänt begagnade läroboken med sina frågor nedtill på hvarje sida torde i viss mån gifvit anledning.

Vid *katekesundervisningen* söker man i åtskilliga skolor utreda innehållet och belysa det genom bibelspråk och bibliska berättelser. Ut i andra åter, i synnerhet i de flyttande skolorna, består deremot undervisningen ofta nog endast i utanläsning, hvars beskaffenhet kanske bäst röjer sig genom den sjungande och onaturliga lästonen. Detta förvända sätt, mot hvilket jag af alla krafter arbetat, beror visserligen på bristande insigt och bristfällig utbildning hos lärare och lärarinnor, men äfven derpå, att barnen i hemmen af föräldrarna drifvas att läsa katekesen utantill, innan de ännu kommit till någon nämnvärd innanläs-

ningsfärdighet, hvarigenom barnen allt från början vänjas vid en tanklös utanläsning.

Uti de allra flesta småskolor användes numera skrifiäscemetoden. Vid undervisningen i *modersmålet* för öfrigt bemödar man sig allt mer och mer att lära barnen läsa med en naturlig lästön och på ett mot innehållet svarande sätt äfvensom att uppfatta innehållet af det lästa. Öfningar i rättskrifning och välskrifning bedrifvas med allt större omsorg, och i några skolor förekommer äfven uppsatskrifning, hvarjemte det enklaste af form- och satsläran genomgås. Uti åtskilliga skolor, i synnerhet flyttande, är dock undervisningen äfven i detta ämne mindre tillfredsställande.

Räkneundervisningen synes för många lärare och lärarinnor vara en svår stötesten. Mest torde detta bero derpå, att de, särskildt beträffande detta ämne, hafva så svårt att strängt tillämpa klassindelningen och sammanhålla lärjungarne inom samma klass. Detta åter har utan tvifvel sin orsak deri, att läraren ej så grundligt som sig bör genomgir vid stora taflor de särskilda räkneoperationerna, utan lemna barnen att räkna på egen hand, innan de ännu öfver hufvud förstå saken i fråga. Snart nog inträffar det då, att det ena barnet räknar här, det andra der, och lärarens tid upptages helt och hållet med att åt enskilda barn lemna anvisningar, hvilka naturligtvis ej komma de öfriga till godo och därför ständigt måste upprepas. Ät hufvudräkningen egnas ej tillbörlig omsorg, och den bedrifves flerstädes på ett mindre planmessigt sätt. — Uti småskolorna kan dock undervisningen i räkning i allmänhet sägas vara tillfredsställande, sedan man numera erhållit nödig åskådningsmateriel.

Uti många skolor har undervisningen i *geografi* och *historia* ännu ej höjt sig öfver ett torrt inlärande af namn och årtal. Särskildt kan anmärkas, att kartan ej användes så flitigt eller på så sätt som sig bör. Att åtskilliga lärare gerna velat låta dessa ämnen inträda vid undervisningen uti en förvänd ordning, är redan påpekad.

Undervisning i *geometri* förekommer egentligen endast i de fasta folkskolorna och omfattar hufvudsakligen de enklaste plana figurers mätning och beräkning.

Bland alla skolans läroämnen torde *naturkunnighet* vara det, i hvilket undervisningen visat sig minst fruktbringande. Småskolelärare och småskolelärarinnor samt äldre folkskolelärare sakna i allmänhet nödig insigt i ämnet och ännu mer i dess metodik. Äfven fattas mångstädes nödig åskådningsmateriel. Bästa resultatet synes undervisningen hafva lemnat på de ställen, der man enligt mitt råd, med användande af till buds stående åskådningsmateriel meddelat undervisning utan användande af lärobok.

Teckning förekommer numera i alla fasta folkskolor utom en och dessutom i några flyttande skolor. Den Stuhlmannska metoden har på de senare åren mer och mer kommit till användning.

Sångundervisningen bedrivs i åtskilliga skolor med rätt god framgång. Den omfattar psalmsång, sjungande af lättare sånger samt i bästa fall äfven tonträffningsöfningar.

Gymnastiköfningar förekomma i ej så få skolor, men omfatta egentligen endast några fristående rörelser samt marschöfningar.

Trädgårdsskötsel förekommer endast vid fyra skolor. Öfningarna bestå mest uti trädplantering.

Slöjdundervisning är anordnad vid två folkskolor, vid den ena för gossar och vid den andra för flickor. För detta öfningsämne synes landsbygdens befolkning ännu ej hysa något verkligt intresse.

De vanligast anmärkta fel vid undervisningen i allmänhet äro: brist på åskådlighet, benägenhet att allt för mycket taga barnens minne i anspråk samt en viss svårighet att riktigt formulera frågorna.

V. Skolförhören.

De förhör, som enligt skolestadgan borde anställas med sådana barn, som undervisas i hemmen, hafva i allmänhet ej kunnat hållas till följd af dels distriktens stora utsträckning, dels ock barnens stora antal. Att inkalla alla de i frågavarande barnen till särskildt förhör skulle, enligt vederbörande pastorers försäkran, i allmänhet föga gagna, enär endast ett obetydligt fåtal då skulle inställa sig. De enda tillfällen, då barnen ganska talrikt kunna hopsamlas, är vid husförhören. Ett och annat försök har också blifvit gjordt att låta skolläraren åtfölja pastor på dennes husförhørsresor, för att på samma gång anställa förhör med de barn, som ej bevista skolan. Detta medför dock en minskning af lärotiden uti fasta folkskolan, och dessutom måste man på landsbygden gå mycket försigtigt till väga vid tillämpningen af skolestadgans 38 §. Ett strängt tillämpande af densamma skulle för närvarande, enligt min uppfattning, ingalunda öka utan tvärtom minska intresset för skolan, ja kanske rent af göra den förhatlig.

Afgångspröfning hålles numera vid de flesta fasta skolor. Dock är det endast ett jemförelsevis ringa antal barn, som fullständigt genomgå folkskolans kurs.

Vid läsårets slut — eller vid terminens, ifall skolan derefter flyttar från stationen — hållas examina, hvilka på åtskilliga ställen ganska talrikt bevistas af barnens föräldrar och, såvidt möjligt, af någon skolrådsledamot.

Några roteförhör hafva ej kunnat hållas till följd af de i allmänhet stora afstånden mellan stationerna.

VI. Lärarne.

Vid 1886 års slut voro inom inspektionsområdet anställda 14 ordinarie lärare, 1 ordinarie, 4 extraordinarie samt två biträdande lärarinnor, 7 lärare och 43 lärarinnor vid mindre folkskola, 10 lärarinnor vid småskola samt 1 lärare och 1 lärarinna i slöjd. Alla ordinarie lärare och lärarinnor, de extraordinarie samt en biträdande lärarinna och en lärarinna vid småskola hafva aflagt fullständig afgangsexamen. Utom 20 hafva alla de öfriga vid statens eller landstingets seminarium undergått pröfning för anställning vid småskola enligt Kongl. cirkuläret den 31 Maj eller Kongl. kungörelsen den 11 Januari 1878.

En ordinarie (oexaminerad) lärare, som uppnått 70 års ålder, har erhållit afsked; tre andra hafva under större delen af den gångna perioden haft tjenstledighet till följd af nedsatta krafter och försvagad helse, och hafva deras tjänster, utom under kortare tider, upprätthållits af examinerade vikarier. Af lärarinnorna vid de mindre flyttande folkskolorna hafva ungefär ett tiotal oexaminerande afgått och blifvit ersatta med sådana, som aflagt småskolelärarinneexamen enligt bestämmelserna af år 1878.

I allmänhet kan sägas, att med få undantag lärare och lärarinnor med nit sökt fylla sitt kall. Dock svarar ej alltid förmågan mot den goda viljan; i synnerhet är detta fallet på de mindre flyttande folkskolornas område. Dessa skolor förestås nemligen af lärare och lärarinnor, hvilkas förberedande utbildning i bästa fall upptagit ett läsår vid statens eller 7 månader vid landstingets seminarium. Då ifrågavarande skolor hafva den svåra uppgiften att på en gång ersätta både folkskola och småskola och för öfrigt arbeta under ganska ogynsamma förhållanden, måste det i allmänhet öfverstiga sådana lärares och lärarinnors krafter att anordna och bedriva undervisningen på ett i allo tillfredsställande sätt. Ett viktigt uppslag till förbättring härutinnan är emellertid gifvet genom nya seminariestadgans föreskrift att småskolelärare- eller småskolelärarinnekursen hädanefter skall vid statens seminarier upptaga två år. Till följd häraf torde äfven landstingseminarierna komma att öka sin undervisningstid och utsigt sålunda förefinnas att så småningom kunna erhålla en lärarekår med bättre och fullständigare utbildning.

VII. Åtgärder för lärarebildningen.

Under större delen af den gångna femårsperioden har Vesterbottens läns landsting bekostat ett seminarium för bildandet af småskolelärare och småskolelärarinnor, men äfven för redan anställda lärares och lärarinnors vidare utbildning hafva anslag beviljats. Så anvisades för hvardera af åren 1882 och 1883 500 kronor att såsom stipendier å 75 å 150 kronor tilldelas inom länet anställda folkskolelärare, som ville under minst en månads tid besöka något seminarium för att taga kännedom om nyare undervisningsmetoder. Med understöd af dessa medel hafva under sagda år 8 folkskolelärare besökt Umeå folkskolelärarinneseminarium. — För år 1885 anslag landstinget 1,200 kronor och för år 1886 1,500 kronor till anordnandet af en teoretisk och praktisk repetitionskurs under sommarmånaderna för redan anställda lärare och lärarinnor. Dessa repetitionskurser, som pågått i Umeå under 5 veckors tid hvardera året, hafva omfattat undervisning i metodik samt praktiska öfningar. Tillsammans hafva öfver 30 lärare och lärarinnor deltagit häruti, och hvar och en erhållit under tiden ett dagtraktamente af 1,50 kr. för dag samt resekostnadsbidrag. — För innevarande år har landstinget åter beviljat 400 kronor till understöd åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor som vilja under någon tid auskultera vid folkskolelärarinneseminariet i Umeå.

För att sätta lärare och lärarinnor i stånd att besöka öfningsmöten anvisades medel för åren 1884, 1885, 1886 och 1887, af hvilka anslag respektive 100 kronor, 150 kronor, 150 kronor och 80 kronor tilldelades undertecknads inspektionsområde.

VIII. Skolbarnen.

Skolåldern räknas från och med det år, under hvilket barnet fyller 7 år. Ett och annat barn börjar dock sin skolgång tidigare.

Vid inspektionsperiodens slut funnos inom området 7,078 barn i skolåldern. Af dessa undervisades 1,281 uti småskolor och egentliga folkskolor, 85 uti fast mindre folkskola och 2,813 uti flyttande mindre folkskolor. 148 åtnjöto undervisning uti enskilda skolor, allmänna läroverk eller uti folkundervisningsanstalter utom sina distrikt; 242 deltog ej i undervisningen, emedan de antingen aflagt afgangsexamen från folkskolan eller ock inhemtat folkskolans minimikurs, 65 hade ej besökt skolan till följd af sjukdom eller annan känd anledning, 2,021 hade

undervisats i hemmet och om 423 saknades uppgifter. Att sist anförda siffra blifvit så hög, beror derpå, att inom Vännäs distrikt pastoralvärden och dermed ordförandebefattningen i skolrådet under flere år uppehållits af unga vice pastorer, hvilka lemnat platsen, innan de ännu hunnit taga närmare kännedom om förhållandena inom församlingen. Enligt de grunder, som synas hafva blifvit följda inom de öfriga landsförsamlingarna vid utarbetandet af uppgifterna enligt formuläret Litt. B, torde de flesta af dessa 423 barn böra betraktas såsom »undervisade i hemmen».

Antalet barn, som i uppgifterna upptagas under sist anförda rubrik, har alltjemt varit ganska betydligt och uppgår ännu för landsförsamlingarna (utom Holmsund) till nära 33 % af hela barnantalet. Visserligen hafva bland dem, som uppgifvas få undervisning i hemmen, många förut bevisat skolan längre eller kortare tid, men äfven om billigt afseende fästes härvid, blifver procentantalet ändock vida högre, än önskligt vore, i synnerhet som den så kallade undervisningen i hemmen i allmänhet synes vara temligen underhållig och mest bestå i katekesutanläsning.

På landsbygden klagas på de flesta ställen öfver ojemn skolgång. I början och i slutet af läsåret besökas skolorna i regel ej af de större barnen, hvika då af föräldrarna användas till hjälp vid arbetet. Men äfven sedan det egentliga höstarbetet upphört, hållas många barn ändock hemma så länge, att de under höstterminen endast 6 å 7 veckor få besöka skolan. Ofta inträffar det äfven, att barnen, sedan de äntligen börjat sin skolgång, äro borta från skolan utan giltigt förfall. Jemnast är skolgången under förra hälften af vårterminen. Under de senaste åren hafva dock barnens skolförsummelser märkbart aftagit, synnerligast på de ställen, der man lyckats erhålla goda lärarekrafter samt ändamålsenliga skollokaler.

Med afseende på ordningens upprätthållande i skolorna under lektionstimmarne synes i allmänhet föga vara att erinra. Deremot hafva stundom påminnelser måst göras mot barnens snygghet, deras hållning under raststunderna samt ordentlighet vid ankomsten till skolan. En och annan svårare förseelse af barnen har äfven blifvit anmäld. Visserligen torde många lärare och lärarinnor ej nog djupt fattat sin uppgift att icke blott *undervisa* utan äfven *uppföstra*, dock synes det höjdt öfver allt tvifvel, att hemmen till allra största delen bära skulden för barnens mindre goda beteende. Så har det t. ex. inträffat, att föräldrarna tagit barnen ur skolan med anledning deraf, att dessa erhållit en välförtjent tillrättavision af läraren.

IX. Skollokalerne.

De fasta folkskolornas lokaler hafva flerstädes blifvit reparerade och försedda med ventiler för luftvexlingen. På åtskilliga ställen har man derjemte anskaffat nya, ändamålsenliga skulpulpetar. Tre nya skolhus hafva blifvit uppförda sedan år 1881, hvarjemte en skola erhållit egen lokal, som dock från början varit afsedd för annat ändamål. Af de nya skolhusen är i synnerhet ett (i Holmsund) särdeles rymligt och för öfrigt väl anordnad.

För de flyttande skolorna finnas inom två rotar egna för ändamålet uppförda skolhus, för öfrigt måste dessa skolor liksom äfven åtskilliga småskolor åtnöja sig med förhyrda eller för tillfället upplåtna lokaler, hvilka i regel äro allt annat än ändamålsenliga. Merendels äro de alltför trånga i förhållande till barnens antal samt kalla och osunda. Luftvexling kan endast åstadkommas genom eldning samt dörrens öppnande. Något så när ändamålsenliga skolbänkar saknas oftast. Samt gestaltar sig förhållandet uti de från Umeå mera aflägsset liggande distrikten.

För att uppmuntra till uppbyggande af skolhus på landet har Landsekreteraren och Kommendören C. J. Cygnæus öfverlemnadt till Vesterbottens läns landsting en summa af 4,000 kronor, hvaraf räntan i främsta rummet skall användas till premier åt skoldistrikt eller rotar på landet, hvilka för sina »småskolor» anskaffa lämpliga fasta lokaler, helst med särskildt rum för läraren eller lärarinnan. Ännu har något sådant premium ej blifvit utdeladt, men efter hvad jag inhemtat lära under innevarande år två eller tre nya skolhus för mindre folkskolor komma att byggas inom Umeå landsförsamling.

X. Skolmaterielen.

Undervisningsmaterielen har under de senaste 5 åren betydligt ökat. Väggtaflor öfver djurriket, kartor öfver Sverige, Europa och Palestina samt globkartor, tillräckligt antal af folkskolans läsebok samt åskådningsmateriel för räkneundervisningen finnas numera i de allra flesta fasta folkskolor. På ett och annat ställe finnas dessutom äfven kartor öfver Asien och Afrika samt jordglob och tellurium. Uti småskolorna finnas läsestafvar, läseböcker af Kastman, Sandberg m. fl. samt kubapparat för räkneundervisningen och stundom djurplancher för åskådningsundervisningen. Äfven de flyttande mindre folkskolorna,

hvilka länge varit illa lottade äfven i detta afseende, hafva på de senaste åren fått sitt behof af undervisningsmateriel någorlunda tillgodosedt. Inom Umeå landaförsamling, hvarest man exempelvis under åren 1885 och 1886 anskaffat ny materiel för öfver 2,000 kronor, äro numera de allra flesta af dessa skolor försedda med läsestafvar, läseböcker för folk- och småskola, kubapparat samt kartor öfver Sverige och Palestina.

De mest använda läroböcker, utom de redan nämnda, äro följande: biblisk historia af Åkerblom, Steinmetz och Pettersson; geografi af Hägerman, Vinge och Erslev; svensk historia af Odhner och Hägerman; naturlära af Berlin; räknelära af Åberg, Bäckman, Siljeström och Lindblom; språklära af Sundén.

XI. Anteckningsböckerna.

I alla fasta skolor finnas dagbok, examenskatalog och hufvudbok. Den sistnämnda är stundom gemensam för folkskolan och dithörande småskola. Åt de flyttande skolorna hafva mångenstädes anskaffats nya anteckningsböcker med ändamålsenlig uppställning. Hufvudbok saknas vanligen i dessa slag af skolor och skulle äfven, om den funnits, svårigen kunnat föras som sig bör till följd af den hittills obestämda roteindelningen. — I allmänhet hafva dessa anteckningsböcker varit ordentligt förda.

XII. Inspektioner och öfningsmöten.

Mina besök i skolorna hafva med få undantag ej varit på förhand tillkännagifna, enär jag ansett det viktigast att söka taga kännedom om, huru skolan i hvardagslag tager sig ut. Vid besöken har jag dels låtit vederbörande lärare eller lärarinna undervisa samt på grund deraf meddelat råd och anvisningar, dels själf undervisat barnen i ett eller annat ämne för att sálunda förtydliga de gifna anvisningarna. Så vidt möjligt har jag tillkallat och rådgjort med i närheten boende skolrådsledamöter och tillsyningsmän eller andra för skolan intresserade personer. Beklagligen har jag — såsom redan i början är nämnt — ej kunnat besöka skolorna så ofta, som önskligt varit.

Under de första åren af femårsperioden höllos inga öfningsmöten, enär jag hade all anledning antaga, att de stora afstånden samt lärarnes och lärarinnornas medellöshet skulle göra dylika möten föga besökta. Sedan landstinget, såsom förut är anfördt, beviljat medel till resekostnadsersättning, har jag hållit 8 möten, deraf två inom Umeå landaför-

samlings och två inom Vännäs samt ett inom hvarterdera af Nordmalings, Bjurholms och Säfvars distrikt. Vid dessa möten hafva förekommit öfverläggningar öfver pedagogiska ämnen, föredrag samt proflektioner, dels af lärare och lärarinnor, dels af mig.

XIII. Folkets förhållande till skolan.

Att folkskolan öfver hufvud taget omfattas med tillväxande välvilja derom vittnar bland annat den omständigheten, att kostnaderna för skolväsendet under de senaste åren betydligt ökats. Naturligtvis framträder dock intresset med olika liflighet på olika orter och hos olika samhällslager. Mest intresserad visar sig — såsom man kunde vänta — den mera bildade delen af befolkningen. I allmänhet är intresset störst på de orter, der skolan arbetar under förhållanden, som möjliggöra åstadkommandet af mera märkbara resultat. Mycket beror också på skolrådets och särskildt dess ordförandes nit. Vid skolexamina och isynnerhet vid husförhören har denne ypperliga tillfällen att öppna folkets ögon för skolans betydelse och behöflighet, och det vore i hög grad önskvärdt, att dessa tillfällen ej lemnades obegagnade.

XIV. Den närmaste tillsynen öfver skolorna.

Egendomligt nog är det förhållande, som jag på ett och annat ställe kunnat iakttaga, att äfven om befolkningen utan allt för stora svårigheter kan förmås att underkasta sig ökade kostnader för skolväsendet, det sällan finnes personer, som vilja göra sig något besvär med att öfvervaka skolan. Vid inspektionerna på landsbygden klaga lärare och lärarinnor oftast deröfver, att skolrådets ledamöter sällan eller aldrig besöka skolorna, utom möjligen vid examina, och utan tvifvel är denna klagan befogad. Att på de senaste åren förhållandet åtminstone inom ett eller annat distrikt blifvit bättre, äfvensom att enskilda skolrådsledamöter med nit och intresse följa skolans arbete, är mig en glädje att omnämna; men öfver hufvud taget hafva vederbörande skolråd ännu många försummelse att godtgöra. Till skolrådets hjälp utses inom några distrikt tillsyningsmän på de orter, der ingen skolrådsledamot är boende, men dessa tillsyningsmän tyckas föga eller intet hafva befattat sig med skolan.

XV. Kostnaderna för skolväsendet.

De särskilda distriktens bidrag till skolväsendet utgjorde för år 1886 23,774:15 kronor. Häruti är dock ej inberäknade kostnaderna för skolorna i Holmsund, hvilka åtnjöto ett statsbidrag af 525 kronor, men för öfrigt underhöllas af sågverkets egare. Af statsmedel erhöles tillsammans 15,475:02 kronor och af landstinget 100 kronor. Till löner åt lärare och lärarinnor utbetaltes 34,067:41 kronor, för skollokaler och inventarier 1,588:66 kronor, för undervisningsmateriel 1,829:83 kronor och för skolornas öfriga behof 3,147:25 kronor.

XVI. Öfversigt af skolväsendets utveckling.

	1881	1886.
Ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola	15	15
Extraordinarie » » » »	1	4
Biträdande » » » »	4	2
Lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor	45	50
Lärarinnor vid småskolor	4	10
Lärare och lärarinnor i slöjd	2	71
	71	2 83
Barn af 7—14 års ålder i folkskolan	866	1,013
» » » » » i småskolan	68	268
» » » » » i mindre folkskolan	2,452	2,898
Hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor undervisade barn	3,931	4,827
Kostnaderna för skolväsendet	kronor 31,036:03	40,632:65

Ehuru undervisningsväsendet inom inspektionsområdet i mer än ett afseende utvecklats under den tid, hvarom här är fråga, lemnar det dock, såsom af det föregående torde framgå, ännu mycket öfrigt att önska. Många skolpliktiga barn på landet erhålla föga eller ingen skolorundervisning; den flyttande skolan verkar i många fall allt för kort tid på hvarje ställe eller med allt för långa mellanskof, och de vid densamma anställda lärarnes eller lärarinnornas utbildning är i allmänhet otillräcklig. Skolornas antal borde derföre ökas, så att hvarje flyttande

sådan endast finge *två* stationer, och torde hon då, af förut angifna skäl, helst böra arbeta ett helt läsår oafbrutet på hvarje ställe. Dessutom borde, i de större byarna, hvarest ofta nog finnas omkring 100 barn i skolåldern, inrättas fasta folkskolor, och för anställning som lärare eller lärarinna vid mindre folkskola fordras genomgåendet af en tvåårig lärokurs. Medellöshet i förening med brist på insigt och intresse hos befolkningen torde dock länge nog fördröja förverkligandet af alla dessa önskningsmål.

Umeå 1887.

N. Thielers.

V.

Södra Lappmarkens kontrakt, Bygdeå, Nysätra och Löfångers pastorat af Vesterbottens första kontrakt samt Skellefteå, Byske, Norsjö-Jörns, Burträsk och Malå pastorat af Vesterbottens andra kontrakt.

Skoldistriktens areal i qv.-mil och folkmängd vid 1886 års slut.

Skoldistriktet.	Areal.	Utförd.	Folk-mängd.	Utförd.
Åsele	29		3,076	
Dorotea.....	24,7274		2,270	
Wilhelmina	75,22		5,184	
Fredrika	9,69		1,020	
Lycksele med Örtträsk kapellförsamling.....	51,43		6,341	
Sorsele	62,61		—	
Stensele med Tärna kapellförsamling.....	66,52	319,2074	3,152	21,043
Bygdeå	8,016		5,415	
Nysätra.....	3,0176		3,152	
Löfånger	4,552	15,5856	3,973	12,540
Skellefteå.....	15,0105		17,063	
Byske.....	9,2272		6,902	
Norsjö-Jörn	31,4512		6,455	
Burträsk	21,513		7,242	
Malå	17,392	94,5929	1,822	39,484
Inspektionsområdets hela areal och folkmängd	—	429,2269	—	73,967

Det må anmärkas att 1886 års uppgifter för Sorsele icke till mig insändts, hvadan detta skoldistrikt i flera hänseenden icke ingår i denna berättelse.

I. Undervisningsanstalter.

Hela länet var ett enda inspektionsområde åren 1877—1881. Någon jemförelse mellan undervisningsanstalternas i hela länet antal då och nu kan således icke här framställas. Meddelas må, att under nu af-

sedda period skolorna ökats med tillhoppa 16 och vid 1886 års slut voro 160, på de respektive skoldistrikten fördelade sålunda:

Skoldistriktet.	Folkskolor.					Mindre folkskolor.			Småskolor.		Utfördt antal skolor.
	Fasta med		Flyttande på			Fasta med		Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	
	1 lär.	2 lär.	2 stat.	3 stat.	före.	1 lär.	2 lär.				
Åsele.....	2	—	—	—	—	—	—	4	—	1	7
Dorotea.....	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	5
Wilhelmina.....	1	—	—	1	—	—	—	7	—	—	9
Fredrika.....	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	3
Lycksele med Örträsk	1	1	—	—	—	1	—	6	1	5	15
Sorsele.....	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6
Stensele med Tärna	3	—	—	—	—	—	—	—	1	5	9
Bygdeå.....	1	—	—	—	—	1	—	5	1	—	8
Nysätra.....	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	4
Löfånger.....	1	—	—	—	—	—	—	8	—	—	9
Skellefteå.....	1	1	—	—	2	4	2	27	2	—	39
Byske.....	1	—	—	—	—	—	—	9	1	6	17
Norsjö-Jörn.....	1	—	—	—	2	—	—	7	—	1	11
Burträsk.....	1	—	—	1	—	—	—	10	—	1	13
Malå.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5
Summa	16	2	2	3	5	6	2	87	6	31	160

Bland *folkskolorna* inräknas missionskolorna uti Gafsele i Åsele och Gargnäs i Sorsele, femöresföreningens barnhem å Båskele i Wilhelmina, samt skytteanska skolan vid Tärnafors i Tärna, som alla hafva undervisat äfven småskolebarn, hvilket också varit fallet med folkskolorna i Åsele, Fredrika, Örträsk's kapellförsamling, Löfånger och Malå samt de två i Skellefteå, i Stensele och i Norsjö-Jörn. Endast de fasta folkskolorna i Lycksele, Bygdeå och Skellefteå, således blott 3, hafva haft underlag af fasta småskolor. Tillfälliga flyttande småskolor och mindre folkskolor hafva i så måtto underhjelpat de fasta folkskolorna i Byske och Burträsk samt de flyttande i Dorotea, Wilhelmina, Nysätra och den ena i Norsjö, att dessa folkskolor åtminstone som oftast kunnat egna sig endast åt folkskolebarn.

De två flyttande folkskolorna i Skellefteå hafva under hela perioden skötts af icke examinerade lärarinnor, med ej full minimilön.

Att *mindre folkskolornas* antal uppgår till 95, folkskolornas till endast 28, fordrar sin förklaring. De senare kunna, då de flytta, alls icke gagna mera än de förra, som kosta betydligt mindre, men

förmå, just emedan de äro många, bibringa ett visst mått af folkskolakunskap åt en större mängd barn, som annars aldrig komme utöfver småskolans kurs. För min del tror jag ock, att det vidsträckt och glest bebodda Vesterbotten med svåra lokalförhållanden ännu en lång följd af år är hänvisadt hufvudsakligast till mindre folkskolor.

Endast de *fasta småskolorna* Lycksele och Bygdeå jemte de *två flyttande* i Nysätra äfvensom hvardera i Åsele och Burträsk hafva, såsom den tabellariska uppgiften visar, icke gått utöfver sin kallelse. Alla de öfriga 31 visa sig i mer eller mindre mån sammanfalla med mindre folkskolorna och torde i många fall hafva fått sin benämning blott för att säkert hafva sin rätt till tvåtredjedelars lönetillskott af allmänna medel. Det inträffar nog äfven, att undervisningsomfånget varder det aldraminsta, emedan den undervisande ej mågtar gå längre än till det aldra knappaste. Det vore illa, om sådant skulle bereda ekonomisk fördel för ett distrikt. Ehuru i förestående tabell ej upptagen, så finnes en väl ordnad *slöjdskola* för gossar, nemligen i Bycke. Undervisningen, som till en början bestriddes af folkskolläraren, skötes nu af särskild lärare.

Fortsättningsskolor finnas ingenstädes ännu annat än på papperet i de förlidit år uppgjorda och stadfästade nya reglementena. Den blifvande berättelsen för åren 1887—1892 skall dock helt visst visa, att dessa skolor både kommit i gång och äfven utvecklats sig.

Högre folkskolor saknas ännu, såsom äfven *Folkhögskola*. Förslag om bildandet af en fond för inrättandet af en sådan skola väcktes vid 1883 års landsting af en i folkskoleväsendet under många år verksam man, men aflogs af skäl att skolväsendet inom länet icke nog utvecklats sig, och deri instämde undertecknad. Man ville derjemte förebära, att folkhögskolorna här och der hotade att urarta till politiska smedjehårdar, och deremot hade jag ej heller något att invända.

Söndagsskolor af uteslutande religiös art och lämpade mest blott för småbarn, hafva här och hvar påträffats och uppmuntrats.

Sockenbibliotek saknas alldeles i Dorotea, Fredrika, Sorsele, Tärns kapellförsamling och Nysätra. Det har funnits men fått förfalla i Löfånger, Norrjö-Jörn och Malå; finnes men anlitas ej mycket i Skellefteå och Burträsk; är nybildadt i Örtträks kapellförsamling 1882 och i Bycke 1884; har förbättrats i Åsele och äfven något i Stensele; är ganska väl försedt och anlitas någorlunda flitigt i Wilhelmina, Lycksele och Bygdeå.

Ett *flyttande seminarium* för bildandet af småskolelärarinnor (lärare) har under inspektionsperioden, liksom äfven några år förut, af Landstinget bekostats. Det har senast nu under åren 1882—1886 verkat:

1882 i Skellefteå, der de utexaminerade voro	35
1884 i Nysätra	20
1885 i Lycksele.....	20
1886 i Norsjö.....	29,

och hafva af dessa 104 utexaminerade endast 14 tillhört mankønet. På erhållet uppdrag har jag öfvervarit afgångspröfningen i Nysätra och Norsjö samt derom afgifvit särskilda berättelser till Kongl. Eklestistikdepartementet.

Sammankomster med lärare och lärarinnor hafva hållits 1882 i Lofånger, 1884 i Skellefteå stad, 1885 i Norsjö, och 1886 i Bygdeå. Genom af landstinget anslagna medel till resebidrag för deltagare har jag varit i tillfälle att till dessa sammankomster hopkalla lärarepersonalen från flera skoldistrikt, hvarigenom man fått åhöra proflektioner af framstående förmågor från olika håll och inhemta erfarenheter från vidare kretsar. Också hafva dessa sammankomster, i hvilka skolrådets ledamöter, förutom många andra, välvilligt deltagit, tillvunnit sig, så vidt jag försport, ett godt erkännande.

II. Lokaler, inredning och undervisningsmateriel.

Inom området finnas 66 egna och 12 förhyrda skollokaler. Uppförandet af nya skolhus pågår och verketälles mestadels af byalagen sjelfva, som, utan att undervisningen deraf störes, få begagna dem vid husförhör, bönesammankomster och andra allvarliga tillfällen. På somliga ställen, såsom i Burträsk erhålla byalagen ett bidrag ur skolkassan. De egna skolrummen äro försedda med mer eller mindre lämpliga luftvexlingsapparater. De tillfälliga deremot sakna sådana, men få mer än nog luftvexling genom drag, som man särdeles i Lappmarken icke är så synnerligen rädd för. Det må här nämnas, att det kostat ej liten möda att få beslut fattadt om uppförandet af nytt skolhus för fasta folkskolan i Jörn af Norsjö pastorat samt få skolsalen vid Sorsele likaledes fasta folkskola så pass ombonad, att den numera kan vid stark uppedning visa mer än + 7 grader vid — 30 i den fria naturen.

I det skogfattiga Tärna hålles skolan oftast i familjens enda boningsrum, uppfördt af björk och jordtorf. Att lärarinnan (läraren) bor och har sitt matförråd i skolrummet förekommer icke sällan i Lappmarken och i de vidsträckta socknarnas mest aflågana och fattiga lägenheter. Beundransvärdt är lärarepersonalens förnöjsamhet och tålmod under svåra förhållanden. Så t. ex. förevisade den 11 Mars 1886 läraren vid flyttande folkskolan uti Hacksjö i Wilhelmina med glädte mod en snödrifva i sitt boningsrum. Hvad angår *skolrummens inred-*

ning, så blir den mer och mer god och tidsenlig i de egna lokalerna. De tillfälliga lemna deremot i de flesta fall mycket att önska äfven i detta hänseende.

Undervisningsmaterielen. Den 24 April 1885 afgafs till Kongl. Ecklesiastikdepartementet infordrad uppgift å de läro- och läseböcker samt föreskrifter, som i skolorna förekomma. Vardet af denna uppgift torde hufvudsakligast ligga deri, att det visas, hurusom likhet saknas till och med i skolor inom samma distrikt. Det vore godt om ändring snart skedde, så att ingen annan undervisningsmateriel användes än den Departementet förordar. Man komme då till önskelig likhet och sluppe dessa massor af godtköpsarbeten, som bjudas ut och för prisbillighetens skull allt för mycket afsättas.

III. Bokföring m. m.

Nästan i alla skolrum har jag funnit läsordning anslagen och affattad efter skolans behof, om ock icke så alldeles allestädes fullt öfverensstämmande med Normalplanen. Från Hasse W. Tullberg i Linköping och från Falun utgå de flesta formulär till öfverallt brukliga och ganska oklanderligt förda dagböcker, examenskataloger och hufvudböcker. Ordförandens förteckning öfver de skolpligtige inom distriktet och skolrotarne har deremot ej öfver allt påträffats. Det har derföre fallit sig vanskligt nog att vid besöken kunna anteckna de skolpligtiges antal fullt exakt. Det har erfordrats mycket skrifieri för att komma ändtligen till reda och någorlunda bestämdhet vid affattandet af årsuppgifterna efter Litt. A. och Litt. B. enligt de formulär, som begynte användas vid inspektionsperiodens början. Vid en och annan skola, såsom vid den fasta folkskolan i Malå, har införts bruket af anmärkningsböcker, som uppvisas ej blott för föräldrarne, utan äfven för ordföranden samt vid verk och inrättningar för förvaltaren. Denna anordning har befunnits god och borde blifva mera allmän, bland annat till skydd för läraren, mot hvilken icke sällan föräldrarna uppträda till barnens försvar.

IV. Lärarepersonalen och undervisningstiden.

Lärarepersonalens antal är blott 4 högre än skolornas, således 164, slöjdlärares i Bycke och seminarieföreståndarinnan ej inräknade.

Bland folkskolelärarne äro 4 inom Lappmarken i Näder dispenserade från folkskollärareexamen, och uppgifvet är förut, att de två

flyttande folkskolorna i Skellefteå skötts under inspektionsperioden af icke-examinerade lärarinnor. Lärarepersonalen vid mindre folkskolor och småskolor utgjorde 136. Af dessa sakna numera endast 7 män och 20 kvinnor betyg om aflagd sådan pröfning, som sägs i Kongl. kungörelsen den 11 Januari 1878.

Efter bästa förmåga och med olika gäfvor har lärarepersonalen till allra största delen nitiskt och med försakande tålmod skött sitt kall samt äfven så i sitt lefverne skickat sig, att klander för flärdfullhet och oaktsamhet drabbat blott en och annan.

Två män och tre kvinnor hafva på mitt yrkande afgått ur skolans tjenst. Skälet har i fyra fall varit endast bristande begåfning. Gifvet är naturligtvis att under de fem åren föröfrigt många, helst bland lärarinnorna, afgått och ersatts af andra.

Fästa vi oss nu vid *undervisningstiden*, så kan i korthet sägas, att endast i händelse af farsot afknappning förekommit; ty angelägna äro alla distrikt, att lönetillskottet af allmänna medel icke förverkas, och om någon dag försummas af läraren, så ersättes den genom efterläsning, till och med om orsaken varit sjukdomsfall på ej allt för lång tid. Det har aldrig varit skäl till anmärkning i detta hänseende.

Läsetiden, vanligare 35 än blott 34½ veckor, bestämmes af skolråden något olika. På landsbygden, der barnens arbetsbiträde behöfves och äfven ofta förebäres, är man nödsakad att börja så sent på hösten och sluta skolan så tidigt på våren, som möjligt kan ske. Julferierna blifva derföre korta, påskferierna nästan inga. I regel intagas barnen i de fasta skolorna vid terminens början och i de flyttande, då dessa i sina rotar öppnas. Men undantagen äro regeln nästan öfverväldigande, och det kan ej förnekas, att godtycke å ena sidan och eftergifvenhet å den andra här hjälpas åt att från första dagen göra skolgången ojemn. För ordföranden med den ställning han har till församlingsmedlemmarne, faller det sig väl ock odiöst att frammana tvångsskolgång; men nog vore den mången gång önskvärd och tillgripes äfven då och då, verkande godt nog. Likasom 35 läseveckor äro de vanligaste, så förekomma ock mest 6 läsedagar i veckan. Der man läser blott fem dagar, börjar man mer och mer använda lördagen till hållandet af *rote- och repetitionsförhör*. Läsetimmarna äro oftast 30 vid folkskolorna och mindre folkskolorna och vid småskola och småskoleafdelningar aldrig mindre än 24. Man tröttar med för många lästimmar. Lärarepersonalen önskar göra föräldrarna till viljes, och de senares vilja är att mycket vinna på den tid barnen äro i skolan. Jag har icke utan opposition drivit på, att föreskrifven ledighet skall lemnas emellan läsetimmarna.

V. Skolbarnen och undervisningen.

Tiden mellan 7 och 14 år utgör skolåldern och borde räcka till för folkskolebildningens behof. Men till skada just för det nödiga arbetet, som så ideligen förebäres, uppekjutes skolgången mycket ofta så länge, att den mer än ofta med egentlig kraft vider sig först kort före, under eller efter fjortonde året, eller således när arbetsförmågan utvecklats sig.

Nedanstående tabell visar: kol. 1 antal barn inom skolåldern, kol. 2 de skolbesökande bland dem; kol. 3 under- och kol. 4 öfveråriga, kol. 5 utsocknesbarn samt kol. 6 de i kol. 3, 4 och 5 upptagnes antal utfördt och kol. 7 hela antalet undervisade, som utfaller om summorna i kol. 2 och kol. 6 hopläggas.

[Distriktet.	Kol. 1.			Kol. 2.			Kol. 3.		Kol. 4.		Kol. 5.		Kol. 6.			Kol. 7.
	m.	qv.	Sa.	m.	qv.	Sa.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	Sa.	
Åsele	258	286	544	191	175	366	9	8	33	28	5	3	47	39	86	452
Dorotea	234	205	439	207	163	370	3	4	37	34	7	1	47	39	86	456
Wilhelmina	398	416	814	147	188	235	6	19	35	24	2	3	43	39	82	367
Fredrika	100	79	179	78	53	131	5	8	27	15	1	2	33	20	53	184
Lycksele	502	471	973	322	308	630	23	34	18	26	5	1	46	61	107	732
Örträsk	90	86	176	62	42	104	2	1	15	5	2	—	19	6	25	129
Sorsele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stensele	223	217	440	97	91	188	6	7	7	11	1	4	14	23	36	224
Tärna	93	86	179	79	52	125	3	4	17	18	2	1	22	18	40	165
Summa	1,898	1,846	3,744	1,177	1,017	2,194	57	73	189	136	23	13	271	244	515	2,708
Bygdeså	509	503	1,012	286	262	498	12	15	10	7	2	1	24	23	47	545
Nysätra	259	269	518	174	182	306	7	9	27	23	7	2	41	34	75	381
Löfvinger	294	314	608	253	277	530	14	29	40	49	1	2	55	73	128	658
Summa	1,062	1,076	2,138	613	671	1,334	33	46	77	79	10	3	129	130	259	1,364
Skellefteå	1,627	1,555	3,182	1,375	1,249	2,624	36	38	177	161	11	10	224	209	433	3,057
Bycke	695	584	1,279	564	417	981	28	15	41	28	6	9	75	52	127	1,108
Norsjö-Jöna	547	543	1,090	382	374	756	4	6	12	17	5	4	21	27	48	304
Burträsk	691	666	1,357	569	545	1,114	5	7	139	97	4	4	148	108	256	1,370
Malå	160	164	324	73	103	176	5	1	15	10	18	4	23	15	38	214
Summa	3,729	3,512	7,232	2,963	2,688	5,651	78	67	384	313	29	31	491	411	902	6,553

Häraf framgår, att de öfverårige öfver allt äro flere än de underårige, utom i Lycksele och Bygdeå, samt att de underårige, af hvilka flickorna in summa äro flera, och de öfverårige, bland hvilka gossarne utgöra flertalet, betydligt bidraga, jemte utsocknesbarnen, till att öka de skolbesökandes antal, som ändå understiger de i skolåldern varandes summa öfver allt utom i Fredrika, Löfånger och Burträsk.

Det ofvan angifna förhållandet med Lycksele och Bygdeå vill jag tillskrifva den omständigheten, att der finnas vid sidan om de fasta folkskolorna väl ordnade fasta småskolor, hvilka småbarn med fördel kunna besöka.

I öfrigt ses, att af de skolbesökande de underåriges antal är högst i första kontraktet och lägst i Lappmarkens kontrakt, hvarest deremot procenten öfverårige är högst, under det den visar sig lägst i första kontraktet. Förklaringen härtill är lätt funnen. Kontraktsdelen Bygdeå, Nysätra och Löfånger är till areal icke så mycket större än Lappmarkens minsta socken, men dess folkmängd är högre än Lappmarkens halfva, äfven om Sorsele skulle medräknas.

Af 1886 års uppgifter ter sig vidare, att bland de i skolåldern varande inom *Lappmarkens kontrakt*, utom Sorsele,

undervisats i högre folkskolor och läroverk.....	11,
varit befriade enligt § 47.....	2,
» » för sjukdom eller naturfel.....	5,
» å okänd ort vistandes.....	64 82.

inom Vesterbottens första kontrakt

undervisats i allmänna läroverk.....	9,
varit befriade för sjukdom eller naturfel.....	5,
» å okänd ort vistandes.....	1 15.

inom Vesterbottens andra kontrakt

undervisats vid utsocknes folkskolor och vid elementarläroverk	37,
» » enskilda skolor.....	47,
varit befriade enligt § 48.....	117,
» » för sjukdom eller naturfel.....	103,
» frånvarande af annan anledning.....	28,
» å okänd ort vistandes.....	21 353.

Tabell utvisande huru många dagars försummad skolgång förekommit inom området år 1886.

Skolornas art.	Antal.	Skolbesökande barn.	Under- vika- nibesdagernes summa.	Frånvarande.		Anmärkningar.
				Med giltigt förfall.	Utan giltigt förfall.	
Fasta Folkskolor.....	16	881	3,168	8,057	11,831	De två i Sorsele inräknas ej.
» Mindre Folkskolor.....	8	838	1,445	4,368	25,452	
» Småskolor.....	6	224	1,154	1,693	3,458	
Flyttande Folkskolor.....	10	1,108	1,932	2,557	12,455	
» Mindre Folkskolor.....	87	6,279	16,485	15,908	56,280	
» Småskolor.....	27	1,571	5,472	7,288	13,801	Sorseles 4 ej inräknade.
Summering	154	10,846	29,656	39,171	122,777	

Häraf framgår att de försummade dagarne »utan giltigt förfall» äro öfvervåldigande flere än de »med giltigt förfall» och detta fastän lärarepersonalen mycket gerna vill tillgripa rubriken »frånvarande med giltigt förfall», hvilken rubrik också, jag är viss derpå, skulle visa ett mycket ringa antal barn, om icke alla möjliga hinder föreburos och gillades.

Man vill ställa allmänna läroverken jemnlöpande till en tid med folkskolorna, och gerna så, men då få nog de senare lof att lära sig af de förra, en jemnare skolgång. Såsom nu är kan icke ens den yppersta lärare hinna långt med sina skolbarn, som infinna sig eller utelifva, nästan när helst de eller deras målsmän så vilja.

Ett bevis på följden af den försummade, för länge uppskjutna och ojemna skolgången ter sig lätt nog. Beviset är, att af 13,114 i skolåldern varande barn endast 2 från skolgång varit befriade på grund af prof enligt §§ 47 och 117 enligt § 48 i Nådiga folkskolestadgan.

Det må här i berättelsen ingå, att *afgångspröfningen* allra vanligast består blott deri, att barnen före nattvardsläsningen vid 15 å 16 års ålder låta förhöra sig och få betyg af närmaast tillgängliga lärare eller lärarinna, så framt de ej inkommanderas i skola under näst föregående termin eller någon del deraf. Ordentlig *afgångsexamen*, »oberoende» af förestående nattvardsundervisning, förekommer högst sällan. *Undervisningen* börjar och slutar hvarje dag med bön.

Den å sid. 92 och 93 införda tabellen, som är affattad efter distriktens uppgifter enligt Litt. A, visar allra först, hvad jag och under I framhållit, att nemligen de olikartade skolorna vexla om i undervisningsomfånget, så att hvad i en skola saknas, men bort förekomma, i en annan förekommer, ehuru der ej så alldeles påfordradt. Så t. ex. sakna de fasta folkskolorna i Norsjö-Jörn och Burträsk undervisning i geometri, som deremot förekommer i alla flyttande folkskolor (Wilhelmina har dock i ämnet blott en lärjunge) och i de flesta mindre folkskolor, ja till och med uti flyttande småskolor inom Malå.

Angående för öfrigt de särskilda ämnena, så må påpekas, att *Biblsk historia* läses af flere än *Katekesen*. I de flesta skolor är dock barnantalet lika uti dessa ämnen. Mot nyaste katekesen har förekommit skarp opposition i några byar inom Skellefteå och Byske, der man velat tvinga lärarepersonalen att följa den Svebiliska, men jag har bestämdt påyrkat den nyaste katekesens begagnande vid den offentliga skolundervisningen,

Ren- och välläsning med textbehandling, stafnings- och interpunktionelära är i *Modersmålet* det vanliga omfånget. I icke så få skolor äfven bland mindre folkskolor förekommer dock god undervisning i form- och satslära samt skrifning efter diktamen och öfver gifvet ämne, ibland med förvånande korrekthet.

På *Skriföfningen* har jag så mycket mer lagt vikt, som jag vet, att äfven de mot skolundervisningen mindre gunstiga gifva denna öfning fullt erkännande såsom nyttig och behöflig näst efter kristendomsundervisning och innanläsningsöfning.

Hufvudräkning, understödd af åskådning medelst räkneram eller knb, är vanligast vid småskolor och mindre folkskolor. De senare stå dock till en del i jemnbredd med folkskolan och bibringa äfven god undervisning i *geometriens* enklaste grunder. Med undantag af en och annan lärare (lärarinna), som har svårt att följa med sin tid, hafva de flesta satt sig rätt väl in uti och tillämpat metersystemet, som till och med inom Lappmarken redan är inne i folkmedvetandet.

I *Geografi* drifves undervisningen efter kartor, som hålla på att finnas i alla skolor. Hemlexor förekomma sällan i detta ämne annat än i de bästa folkskolor och några mindre folkskolor.

Historia är ett ämne, som märkeligt nog icke mycket omhuldas af allmogen. Man sammanblandar så gerna historia med »historier», berättelser med »fabler». Hemlexor i detta ämne faller det sig således ej lätt att få öfverlästa, och undervisningen måste synnerligen i de flyttande skolorna inskränka sig till hvad som kan ur läseboken inhemtas.

Tabell, utvisande huru många barn, som i de särskilda ämnena under 1886 undervisats i distriktens olika skolor.

Skoldistriktet.	Antal skolor.	Skolbesökande barn.	Kristendom.		Moderat-målet.	Skrifning	Räkning.	Geometri.	Geografi.	Historia.	Naturkunnig-het.	Teckning.	Sång.	Gymnastik.	Trädgårds-skötsel.	Hand-sköld.		Anmärkningar.
			Biblisks historia.	Katekes.												Småskolekurs.	Folkskolekurs.	
<i>Fasta folkskolor.</i>																		
Åsle.....	2	96	96	85	25	71	96	96	83	52	52	35	83	72	36	15	—	{Gymnastik öfvas blott vid missionskolas i Gaftele.
Vilhelmina.....	1	49	49	44	33	16	49	49	16	16	16	16	12	49	14	18	—	{Femörens förenings barnhem i Bäcksele.
Lyckeale.....	1	56	56	55	—	56	56	56	56	41	36	39	55	54	13	—	—	Uppgift ej lemnad.
Örtååk.....	1	81	81	80	14	67	81	81	39	66	39	39	67	76	—	—	—	{Slöjd för flickor i Skellefteå stads skola.
Sorele.....	2	75	72	68	17	58	75	75	4	21	21	54	4	76	45	—	—	Särskild slöjdlärare.
Skanele.....	2	24	24	23	18	11	24	24	11	24	11	21	21	24	24	40	—	
Tärna.....	1	59	59	59	—	59	59	59	34	34	34	34	59	41	22	24	23	
Bygdal.....	1	56	56	47	6	49	56	56	20	30	30	18	51	23	—	—	—	
Långser.....	1	56	56	56	—	56	56	56	72	153	125	164	83	186	171	—	—	
Skellefteå.....	2	187	187	187	—	187	187	187	21	34	34	34	34	34	22	34	10	
Byste.....	1	34	34	34	—	34	34	34	21	34	34	34	34	34	22	34	—	
Norsjö-Jörn.....	1	49	49	41	19	30	49	49	—	49	30	49	49	49	23	30	—	
Bartråk.....	1	42	42	42	—	42	42	42	—	29	27	28	42	42	42	—	—	
Malå.....	1	25	25	22	10	15	25	25	20	25	15	25	25	26	26	—	—	
Summa.....	18	831	828	787	137	696	831	831	375	589	479	600	495	674	469	137	10	59
<i>Flyttande folkskolor.</i>																		
Dorotea.....	1	145	145	145	—	145	145	145	81	112	111	101	49	100	140	—	—	
Vilhelmina.....	1	56	56	56	—	56	56	56	1	19	19	88	38	56	56	—	—	
Fredrika.....	1	93	93	93	35	58	93	93	41	71	44	40	76	76	—	—	—	
Nyåstra.....	2	232	232	232	—	232	232	232	94	212	142	170	232	192	118	76	—	4
Skellefteå.....	2	295	295	291	61	174	295	295	194	224	224	224	194	225	235	—	—	
Norsjö-Jörn.....	2	266	266	236	53	196	266	266	196	244	186	186	186	260	178	—	—	{Småskolekursen i moderat-målet tillhör blott ena skolan.
Bartråk.....	1	56	56	56	—	56	56	56	41	41	41	41	41	86	48	—	—	
Summa.....	10	1,103	1,103	1,079	134	940	1,103	1,103	599	923	787	900	713	984	770	70	—	4

Denna skola är af privat natur och saknar stat-bidrag.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

För *naturskunnighet* är lärarepersonalen i allmänhet så intresserad, att jag vid skolsammankomster aldrig saknat utan tvärtom haft uppsjö på sådana, som i detta ämne velat profundervisa.

De gamla lika sig ej gerna med *teckning*, som de anse blott tidsödande. Det är därför min tabell, ledsamt nog, har blankt i detta ämnet för fasta folkskolorna i Löfånger och Burträsk samt den flytande i Fredrika.

Sången står högst i Lappmarken bland den svenska befolkningen. På kustlandet, såsom i Bygdeå, Nysätra och Löfånger, vill den ej gå väl. Sakkunnige hafva sagt mig, att alpnaturen stämmer till poesi, låglandet icke. Naturen i de tre nämnda kustsocknarne har också verkligen ingenting tilltalande.

Hvad angår *trädgårdsskötsel*, så vill jag offentligen för nit i denna delen berömma läraren vid fasta folkskolan i Jörn och Norsjö pastorat, och hänvisas i öfrigt till min förut omnämnda tabell.

Uti *handaslöjd* tillgodoses flickorna mera än gossorne. Lärarinorna hafva lättare för att bringa något å bane i den vägen än lärarne, hvilkas undervisningsapparat faller sig bevärligare.

VI. Vård och tillsyn.

Öfver dem som icke besöka skolan vakas hufvudsakligast vid husförhören samt genom de mer och mer allmänna och ordnade rote- och repetitionsförhör, om hvilka förut talats.

Då såsom sagdt är, ej blott folkhögskolor utan äfven högre folkskolor här ännu saknas, samt sockenbiblioteken på långt när icke äro så ordnade och anlitade, som sig borde, så är gifvet, att man icke just kan tala om någon så att säga officiel vård om dem, som på mer eller mindre tillfredsställande sätt afslutat den egentliga skolgången. Efter konfirmationsundervisningen, som kan kallas afslutningen, lemnas ungdomen nästan helt och hållet åt sig själf i hvad angår vidare framsteg i skolämnen, och om framsteg göras genom en eller annans vetgirighet, så består dock såsom hufvudregel att efter konfirmationen ingen intellektuell utbildning förekommer. Den t. ex. som under skolåren icke lärt skriva och ej heller att läsa »väl» innantill, fattar sedan icke gerna pennan och röjer städse bristande läsfärdighet. Resultatet af de prof, som å mötesplatser åläggas beväringsemanskapet, bevisar i sin mån sanningen häraf.

Tillsynen öfver skolorna, som åligger hela skolrådet, utöfvas närmast af presterskapet och synnerligast af *pastorerna*, hvilka, både gamla och unga, till mesta delen förtjena ett godt vitsord. Bland

skolråden finnas för öfrigt visserligen flere, synnerligen af den bildade samhällsklassen, som ådagalägga nit om skolväsendet; men nog låta många hela sin verksamhet bestå blott uti att på ordförandens kallelse som oftast vid sammanträden tillstådeskomma, och ledamöter hafva påträffats, hvilka aldrig på årtal varit inom en skolas dörrar.

Skoltillsyningsmännens verksamhet inskränker sig i vanligaste fall endast till att anskaffa passabel bostad för flyttande skolorna. Någon egentlig hjälp från detta håll synes mig skolväsendet för närvarande icke hafva. Deremot har jag funnit egare och förvaltare af verk och inrättningar ådagalägga i allmänhet lofvärd omtanke om arbetarebarrens undervisning och skolgång.

VII. Folkets förhållande till skolan.

Detta kan jag alls icke loforda, huru önskligt det än vore att så kunna. Om än visserligen en och annan talar godt om och äfven inser nyttan af skolorna, så qvarstår likvisst, just bland dem som hafva mesta nytta af och minsta kostnader för skolväsendet, en stor hop, som anser skolorna öfverflödiga eller åtminstone att de äro allt för många.

VIII. Hos Domkapitlet anmälda missförhållanden.

Endast det förhållandet, att en del årsuppgifter enligt Litt. A. och Litt. B. sent inkommit och varit otillfredsställande uppsatte, har jag två gånger öfverklagat, och har Domkapitlet i ett sitt cirkulär gifvit »skolråden i allmänhet» påminnelse i denna delen.

IX. Sammandrag af skolräkenskaperna för år 1886.

Debet.

Tillgångar vid 1886 års början.....	47,520,45	
Inkomster i räntor och arrenden	4,210,95	
Inkomster af skoldistriktet.....	43,213,88	
» » staten	25,718,38	
» » landsting	140	
Öfriga inkomster.....	2,011,39	
Skuld vid 1886 års slut.....	2,205,27	125,020,32.

Kredit.

Skuld vid 1886 års början	1,838,96	
Utgifter till lärarepersonalens aflöning...	60,457,34	
» » lokaler och inventarier.....	4,935,14	
» » undervisningsmateriel.....	1,921,65	
Öfriga utgifter	5,458,07	
Tillgångar vid 1886 års slut.....	50,409,16	125,020,32.

Senaste utdebiteringen har skett efter högst 20 öre per fyrk, nemligen för Jörns kapellförsamling af Norejö pastorat. I Dorotea och Nysätra har enligt 1886 års uppgifter ingen utdebitering förekommit.

Burträsk i Juni 1887.

Johan Herman Unæus.

VI.

Vesterbottens tredje kontrakt (med undantag af Gellivare och Jockmocks lappmarkspastorat) samt Piteå pastorat af Vesterbottens andra kontrakt.

Då det är gifvet, att i många hänseenden väsentligen samma förhållanden måste vara gällande inom inspektionsområdet nu som vid den näst föregående berättelsens affattande, såsom t. ex. angående afstånd och folkmängdaförhållanden m. m., och framstegen, om de ock såsom det ligger i sakens natur icke alldeles hafva kunnat uteblifva, dock icke heller kunna vara så öfvermåttan stora och omfattande, att derom kan vara så synnerligen mycket att säga, anser jag mig kunna vara jemförelsevis kort i min redogörelse.

I. Undervisningsanstalterna.

Dessa hafva under den tilländagångna femårsperioden 1882—86 ökat med tillsammans 17 eller från 128 till 145.

I de samtliga 145 skolorna undervisades under år 1886 9,007 barn eller i medeltal omkring 62 barn i hvarje skola, hvarvid är att bemärka, att ett stort antal af dessa skolor flytta på två eller högst tre stationer, i hvilken händelse lärjungarne i allmänhet ej åtnjuta skolundervisning mer än respektive ett halft och ett tredjedels läseår.

Folkmängden, antalet barn i skolåldern, skolornas antal samt lärarepersonalens antal i förhållande till antalet skolbesökande barn inom inspektionsområdet visas närmare af följande uppgifter för år 1886.

Folkmängd	65,079.
Barn om 7—14 års ålder.....	12,264.

Folkskolor:

fasta.....	17	
flyttande.....	11	28

Mindre folkskolor:

fasta.....	26	
flyttande.....	67	93

Småskolor:

fasta.....	19	
flyttande.....	5	24

Hela antalet lärare och lärarinnor i ofvan nämnda skolor..... 151.

» » skolbesökande barn i » » » 9,007.

Antalet skolbarn på hvarje lärare eller lärarinna..... 60.

Vidkommande de särskilda skoldistriktet visar sig Luleå stadsförsamling stå främst angående lärarekrafternas förhållande till de skolbesökande barnens antal och Råneå deremot sämst samt Piteå stad näst Luleå stad bäst och Neder-Luleå näst Råneå sämst. För att emellertid fullt rättvist kunna bedöma detta förhållande, är nödigt påpeka, att Gellivare bolag i de församlingar, der det har någon verksamhet, underhåller en eller flera skolor, och det dertill på bästa sätt, samt till fattiga skolbarns beklädnad m. m. i de respektive distriktet skänker halfva statsbidraget; så att Piteå landsförsamling på detta sätt utan någon egen uppoffring får draga fördelen af en egentlig folkskola och en mindre folkskola; Neder-Luleå församling af två folkskolor och en småskola; Öfver-Luleå af en folkskola och två mindre folkskolor och Råneå en folkskola, hvilka alla äro fasta. Vid det under Luleå stad hörande Karlaviks sågverk och Törefors bruk i Neder-Kalix underhålls på förra stället en fast mindre folkskola af bolaget Bergman, Hummel & C:ni och på det senare en fast folkskola af brukets egare; hvaremot det nämnda bolaget i sin hittills ensamt beherskade ådal efter Kalix elf icke har någon egen skola. I Öfver-Kalix har det dock tvenne egna skolhus, ett för folkskola och ett för mindre skola, hvarjemte det till församlingens skolväsende bidrager med 100 kronor utöfver sin skatt. I Neder-Kalix har det ock ett eget folkskolehus.

Frånräknar man de af enskilda verk och bolag underhållna skolor, kommer Piteå stad med 42 skolbarn på hvarje lärare att stå främst och Råneå likaledes att med 79 barn på hvarje lärare stå lägst. I öfrigt utfaller enligt samma beräkningsgrund, antalet skolbarn på hvarje lärare (lärarinna) i Luleå stad med 46, i Elfsby med 53, i Öfver-Kalix med 57, i Piteå landsförsamling med 58, i Neder-Kalix med 66, i Öfver-Luleå med 69 och i Neder-Luleå med 76.

Nu kunde det väl tyckas, som om ett stort missförhållande skulle ega rum emellan lärarekrafter och skolbesökande barn, då ända till 79 sådana komma på en lärare, men då långt ifrån alla skolor äro fasta och många flytta på tre stationer, blir dock icke antalet barn, som samtidigt undervisas af en lärare så synnerligen stort. Deremot inskränker sig den årliga undervisningstiden för en stor del barn till endast omkring 12 veckor; något som med de norrländska folkmängds- och afstånds-förhållandena icke så hastigt torde kunna ändras. Det händer nemligen icke sällan, att man i små, aflägsna och fattiga skogsbygder måste för att afvärja den hotande hedendomen låta en lärare (lärarinna) sitta med endast 6 å 8 barn, hvilkas undervisning då ingalunda blir så billig, äfven om den ej räcker mer än omkr. 12 veckor årligen; billigare blir den dock, än om fattigkassan skulle underhålla dem i från deras hem aflägsnare skolor. Å andra sidan finnas stora och folkrika byar med sina 100 skolpliktige barn, som måste nöjas med att hos sig hafva en lärare stationerad endast ett halft eller två tredjedels läsår, utan att man därför så hårdt kan yrka på lärarekrafternas förstärkande, enär de på många andra ställen tagas i anspråk för blott ett litet fåtal barn. Visserligen vore det i många fall önskligt, om lärarnes antal kunde ökas, och i den mån behovet deraf blir trängande, sker det ock i allmänhet, men omständigheterna göra, att man måste ha fördrag med mycken brist i detta och andra stycken, lemnande åt framtiden att så småningom tillgodose alla önskningsmålen.

Då landstingsbidraget för ett par år sedan indrogs, befarade man ock, att flera skolor i och med detsamma skulle indragas; dess bättre visade sig dock denna farhåga långt mindre berättigad än man trodde.

Fortsättningsskolornas antal hafva under den förflutna femårsperioden ökats från en till tre, alla inom Piteå landsförsamling. Sådana skolor kunna icke komma i fråga annat än vid de fasta eller på samma plats minst ett år stationerade folkskolorna. Till följd af den ojemna skolgången, som visar sig förnämligast deri, att sällan alla skolpliktiga barn i samma familj samtidigt få besöka skolan utan ett den ena och ett annat den andra terminen, äro de barn icke så synnerligen många, som med goda vitsord kunna genomgå folkskolans kurser och äro berättigade till inträde i fortsättningsskolan. Då de ojämförligt flesta af folkskolans barn äfven vid sitt utträde ur densamma ännu skulle hafva ganska mycket att lära derstädes, har man icke ansett, att den tid härstädes ännu är inne, då man med fördel kan påyrka ett allmännare iärättande af fortsättningsskolor.

Slöjdskolor äro en särskild art af skolor, som på senaste åren börjat omfattas med allt större och större intresse och visat sig utöfva ett välgörande inflytande så väl på barnens helse och friskhet som äfven på

deras hurtighet och lust att med större flit besöka skolan, för att icke tala om den öfning och färdighet, som barnen erhålla i handhafvandet i de vanligast begagnade verktygen vid snickring, som är den ensamt förekommande slöjdarten vid våra gosskolor. Sådana skolor finnas nu vid folkskolorna i städerna Piteå och Luleå, vid Alters bruk i Piteå landsförsamling, vid Altappens och Selets brukskolor i Neder-Luleå, Meldersteins brukskola i Råneå, vid kyrkostadens och Törefors folkskolor i Neder-Kalix och ändtligen nu på allra sista tiden vid en flyttande mindre folkskola i Öfver-Kalix. Folkskollärarne härstädes sakna lust och fallenhet för en dylik undervisning. Slöjd för flickor finnes ock inrättad vid de för flickor särskildt anordnade folkskolorna i Piteå och Luleå, vid folkskolan i Altappen och mindre folkskolan i Edefors, den förra inom Neder- och den senare inom Öfver-Luleå församling.

För lärarens utbildning i denna undervisningsgren har en slöjdkurs varit anordnad i Luleå under Juli och Augusti månader de senare åren.

II. Skolreglementen.

Sedan högv. Domkapitlet i Hernösand dragit försorg om utarbetande af ett särskildt för stiftet gällande normalreglemente, hafva med ledning deraf reglementen för samtliga skoldistrikten inom inspektionsområdet blifvit utarbetade, med undantag dock för Piteå stads- och landsförsamling, och hafva sådana för Öfver- och Neder-Luleå, Öfver- och Neder-Kalix samt Råneå redan i December 1885 blifvit af vederbörande Domkapitel, stadfästade.

Uppenbart är att åtskilligt godt för skolväsendet är att vänta deraf att hvar och en — såväl lärare som barn, föräldrar och målemän samt äfven skolrådsledamöter och skoltillsyningsmän — hafva till hands en kortfattad och åskådlig öfversigt af hvad som utgör skolans ändamål och behof, för att kunna nå ett i möjligaste måtto gynnsamt resultat.

Huru svårt det emellertid måste vara att praktiskt reglementera för ett i många afseenden så primitivt skolväsende, som det af de stora afstånden och glesa folkmängdsförhållandena härstädes nödvändiggjorda, framgår bland annat deraf, att då en stor mängd skolor årligen flytta på till och med tre stationer, de alltså äro i en sådan ställning, att den genom Kongl. Maj:ts försorg utarbetade normalplanen icke ansetts för dem kunna meddela några föreskrifter eller planer. Denna plan gäller ju nemligen icke för andra skolor än sådana, som äro fasta eller flytta på högst två stationer.

III. Folkets förhållande till skolan.

Att detta förhållande under de senaste inspektionsperioderna väsentligen förändrats till ett bättre, är en lika så uppenbar som glädjande företeelse. Det är nemligen icke fullt två decennier sedan det t. ex. i Öfver-Kalix fans blott en enda skola på ett område, som kort före denna tid utgjorde betydligt mer än de 25 qv.-mil, hvaraf detta skoldistrikt nu består. Och då förslag om de första småskolornas inrättande i slutet af 1860-talet väcktes, rönt det ett så häftigt och hänsynslöst motstånd från allmogens sida, att förslagsställaren, d. v. s. skolrådsordföranden, till följd af de tillmälen och otidigheter, som han dervid fick uppbära, väsentligen föranleddes till det förtviflade beslutet, att hos högv. Domkapitlet begära antingen afsked från innehafvande tjänst eller — om det icke beviljades — från hela prestembetet. För den gången föll ock den behjertansvärda frågan ohjelpigt och upptogs icke förr än 1870 af hans efterträdare, men då med bättre framgång. Sedan denna tid har isen varit bruten och skolan allt jemt, ehuru sakta och långsamt, stigit i anseende samt genom sin nytta och välsignelse icke blott öfvervunnit nästan alla sina fiender utan ock vetat att förvärfva sig åtskilliga verkliga vänner. Nu har man allestädes lärt känna hennes helsosamma inflytande.

Härmed är dock icke sagdt, att icke mycket är öfrigt att önska rörande den vänskap, som hittills kommit skolan till del. Oförstånd och egennytta äro lyten, som gerna vilja vidlåda allt menskligt verk och ständigt räcka till att bekämpa. Man vill väl gerna njuta af det goda skolan medför, särskildt af lättnaden att icke sjelf behöfva befatta sig med sina barns undervisning, utan att det därför är sagdt, att man är lika villig att bringa de offer, som därför betingas. Man eger ock icke alltid nog insigt om, huru man med en jämförelsevis ringa uppoffring ofta kan vinna mångdubbel fördel, utan nöjes med gammal slentrianmessighet, hvadan det ock vid yrkanden på förbättringar är ett vanligt och ofta förekommande samt i många tonarter varieradt utrop: »det är väl icke så noga, det har fått duga förr, de hafva bergt sig och kommit fort förr» o. s. v. Ännu möter det mångenstädes icke ringa svårigheter att för skolan få nödvändiga behof tillgodosedda. Hon måste ännu ofta nöja sig med i många afseenden olämpliga lokaler, oändamålsenliga skolmöbler och äfven icke alltid så god och tillräcklig materiel. Och berodde det uteslutande på allmogens önsningar och åtgöranden, vore skolan öfver hufvud taget ännu högligen att beklaga. Der skolrådets ordförande med intresse, värme och lif

omfattar skolans sak, lyckas han i allmänhet icke blott att erhålla ett på hans sida stående och i hans strider deltagande skolråd utan ock att med dess bistånd så småningom besegra det motstånd, som af en ganska förklarlig, men ofta nog långt drifven sparsamhetsifver eller af rent oförstånd ännu är allt för vanligt bland våra annars hederlige allmogemän.

IV. Inskrifning och skolgång.

Skolåldern begynner i allmänhet det året, barnet fyller sju år. Enskilda fall och omständigheter förekomma dock, då den begynner än något förr och än kanske oftare något senare. Att sedan skolåldern emellertid inträdt få barnen att på inskrifningsdagen mangrant infinna sig samt sedan ordentligen besöka skolan, är ännu förenadt med många och stora svårigheter. Sant är visserligen, att fattigdom: mat-, kläd-, och i synnerhet skobrist härutinnan kan lägga mäktiga, ja, oöfverstigliga hinder i vägen; men obestriddt är ock, att en stor slapphet, sjelfsväldighet och liknöjdhet bär en dryg del af skulden till detta så allmänna onda. Frågar man ett barn, som infunnit sig i skolan först flera veckor efter dess begynnelse, om orsaken till dess långa dröjsmål, är det vanliga svaret, att det ej förr kunnat få något på fötterna. Nu kan det väl ock hända, att det i ett eller annat fall verkligen varit omöjligt, men hade föräldrarne — låt ock vara, att de äro fattiga — velat använda litet mera omtänksamhet och hade de i synnerhet fått vänja sig vid, att skolan icke är tillgänglig när helst de under terminen finna för godt att dit sända sina barn, skulle det bestämt icke visa sig så omöjligt att i rätt tid kunna förskaffa, hvad som för barnets ordentliga inskrifning och skolgång befinnes oundgängligt. Både skolstadga och skolreglementen föreskrifva, att barnen skola infinna sig vid terminens början, och jag har flitigt sökt inskräpa nödvändigheten af, att intet barn utan särskildt tillstånd af skolrådsordföranden må i skolan mottagas senare än första måndagen efter inskrifningsdagen, då de dagar, som föregå denna, hufvudsakligen må användas till en inledande, ordnande och planläggande verksamhet. Dessutom har jag föreslagit, att man i synnerhet vid brukskolor måtte låta skolans högsta åldersklass, som i regeln utgöres af de största och till åtskilliga utarbeten mest användbara och oundgängliga barnen, inställa sig en eller annan vecka senare, dels för att de då må börja på en gång och kunna hållas tillhops i samma lexlag och dels för att under deras bortovaro kunna egna mera tid åt de mindre försigkomna och i synnerhet åt småskoleklassen, som gemen-

ligen finnes vid våra skolor. Emellertid har ingen af dessa föreskrifter haft fullt åsyftad verkan eller kommit till ett regelmässigt utförande. Sjelfsväldet och ovanan att lyda eller underkasta sig gifna föreskrifter — huru helsosamma och väl motiverade de än må vara — är bland vår allmoges här uppe ännu i allmänhet för stor för att brytas på ett eller annat qvinquennium. Ännu fordras därför mycken ihärdighet och beständighet, innan det kommer derhän, att man anser det såsom en med egen fördel förenad plikt att så vidt möjligt underkasta sig krafvet på en årligen i rätt tid börjad och sedan ordentligt fortsatt skolgång. Vissa lärare, förnämligast i folkskolan, besitta dock förmåga och energi nog att äfven i detta stycke beherska situationen, så att hvarken inskrifning eller skolgång väsentligen lemna någonting öfrigt att önska. Onekligt är ock, att föreskriften att icke fram på terminen emottaga barn i skolan redan visat vackra prof på sin välgörande verkan, der den punktligt blifvit efterkommen.

V. Undervisningstiden.

Denna omfattar den i lag bestämda eller 8 kalendermånader, som i de nyligen fastställda reglementena närmare bestämts till minst 198 läsedagar. Denna tid fördelas vanligen på tre terminer. Höstterminen, som omfattar tiden från omkring den 1 eller 15 September till samma dato i December, vinterterminen: tiden från omkring den 15 Januari till Påsk och vårterminen från Påsk till omkring den 15 Juni. Till närmare ledning för den dagliga läsetidens fördelning i timmar lärer den i allmänhet ordentligt upprättade och troget efterföljda läsordningen, som, så mycket omständigheterna det medgifva, upprättats i enlighet med normalplanens föreskrifter och gemenligen upptager 30 à 34 timmar i veckan, det senare i synnerhet i skolor, der undervisning i slöjd meddelas två timmar hvarje Onsdags- och Lördags-eftermiddag. Under den mörkare årstiden användes ofta ljus både qvällar och morgnar eller ock blott endera. Der detta icke sker läses utan afbrott från morgon till qväll med blott omkring en half timmes uppehåll vid middagen utom de vanliga 10-minutersrasterna emellan timmarne. Om dessa senares ordentliga iakttagande har jag gifvit upprepade påminnelser. Mången anser det nemligen mycket tidsödande att gifva lof efter hvarje timme och har icke velat gifva mer än en lofstund på för- och en på eftermiddagen, utan att rätt besinna vigten och fördelen af att dels undvika allt extra spring och dels att kunna hålla barnens uppmärksamhet och uppfattning lifliga och friska på hvad som i skolan förehafves. Det vanliga är nu dock, att dessa 10-minutersraster

vid hvarje timme lemnas och komma så småningom både hos lärare och barn, att mer och mer kännas såsom lika nyttigt för undervisningen som nödigt för helsan.

VI. Undervisningen och skolförhören.

Såsom jag redan förut påpekat, är ett stort antal skolor af den beskaffenhet, att normalplanen icke kan för dem lemna några föreskrifter eller anvisningar, och att det verkligen är ganska svårt att få något ordnad sammanhang eller någon plan i deras verksamhet, enär de måste flytta på icke mindre än tre stationer årligen. Detta gäller mest de mindre folkskolorna. Dels genom förökade lärarekrafter och dels genom nya roteindelningar har det målet i det närmaste vunnits, att ingen skolrote inom inspektionsområdet något är behöfver öfverhoppas utan årligen erhåller åtminstone omkring 12 veckors undervisning. Att denna tid emellertid är alldeles för kort för att vara för sitt ändamål fullt tillfyllestgörande, och för att man ett kommande år skulle kunna fortsätta med undervisningen, der man slutade ett föregående, är något som faller af sig själf. Föräldrarne hafva börjat att vänja sig vid att kasta hela bördan och ansvaret för barnens undervisning på skolan, oaktadt den mångenstädes dels är af så kort varaktighet och dels icke ens under denna korta tid af alla flitigt och regelbundet begagnas. Under sådana förhållanden är det klart att någon ordnad och fullt planmessig verksamhet i dessa skolor ej gerna är möjlig. Hvad som läses under skolterminen glömmes till större delen under den öfriga delen af året, så att det årligen är att börja såsom på nytt. Detta onda kan ock svårligen afhjelpas genom skol- eller roteförhör af det skäl, att sådana äro hardt när omöjliga att åstadkomma annat än undantagsvis och i mycket ringa omfattning. Der dessa förhör nemligen äro mest af behovet påkallade, äro afstånden emellan läsestationerna som störst, vanligen flera mil och ofta utan tillstymmelse till väg dem emellan. Utom att en stor del af den korta och dyrbara tiden skulle förnötas med att färdas på de milslånga och obanade vägarne mellan skolstationerna, kan man knappast begära att få öka lärarens och ännu mindre lärarinnans andä nog stora mödor och försakelser med att till fots eller på skidor öfver berg och backar i ur och skur regelbundet begifva sig till en miltals aflägsen skolstation för att hålla roteförhör; och på skjuts annat än på egen bekostnad är ej lönt att ens tänka. Roteförhörssaken kan därför svårligen här komma till någon allmänna eller betydelsefullare användning, så önskelig och välbehöfzig den än vore för att åtminstone

vidmakthålla det lilla kunskapsmått, som under den korta årliga skoltiden blifvit inhemtadt. Angående öfriga skolförhör och skolmöten med lärarepersonalen gäller i allt väsendtligt, hvad som i näst föregående berättelse blifvit yttradt.

En i enlighet med normalplanen fullt nöjaktigt ordnad undervisning kan endast förekomma i de fasta skolorna, och isynnerhet i dem, som derjemte hafva en särskild småskola till underlag. Detta är förhållandet endast i städerna, kyrkobyarne — undantagande Öfver-Kalix — och i några andra större byar samt vid Gellivareverken. På ett särskildt förtjenstfullt sätt är undervisningen anordnad i Luleå stad, der barnen först intagas i två med hvar sin lärare försedda småskolor, omfattande vardera två åreklaser. Efter vederbörlig pröfning flytta deras lärjungar upp i tvenne så kallade mellanskolor med blott en åreklass vardera, hvarefter folkskolan vidtager med en afdelning för gossar och en för flickor, båda fyrklassiga. Dessa fyra åreklaser äro så ordnade, att de två lägre på båda afdelningarna undervisas i särskilda rum af hvar sin lärare (lärarinna) och de två öfre likaså; så att hvarje barn, som ordentligt genomgår denna undervisningsanstalt från början till slut, dervid handledes af icke mindre än fyra lärare (lärarinnor) efter hvarandra.

Hvad sjelfva undervisningen i de särskilda ämnena angår, intar *kristendomsundervisningen* med rätta det främsta rummet. Mer och mer börjar ock allmogen att finna sig uti att låta lärare och skolråd ordna och bestämma dels, hvad som i skolan skall läsas, och dels hvilka läroböcker skola följas. Visserligen är Svebilii katekesförklaring ännu för många synnerligen kär och svår att i åtskilliga fall få utbytt mot den nya (af 1878), men då man emot denna senare icke har någonting väsendtligt att anmärka och omöjligen icke kan neka, att den är mycket kortare, enklare och lättfattligare, har det icke visat sig omöjligt att vid en bestämdare vägran att undervisa eller förhöra efter den förra, få den senare antagen. Då jag framhållit, att man i hemmen gerna må läsa den gamla katekesen, men att man deremot icke för denna katekes skull bör splittra och förvirra hela skolan, hafva till och med ganska ifriga separatister insett det berättigade i detta resonnement och lofvat att icke hålla på sin gamla katekes. Nu har jag heller icke erfarit några svårigheter från föräldrarnes sida att låta kristendomsundervisningen begynnas med och grundläggas genom biblisk historia.

Klagan öfver en tidsödande och själsödande utanläsning af detta ämne synes mig blifva allt mer och mer oberättigad, ty i folkskolorna, isynnerhet der lärarne ej äro af den äldre stammen, bedrifves kristendomsundervisningen på ett synnerligen förtjenstfullt sätt efter det mönster, som senare tidens seminariibildning så väl vetat att meddela,

och äfven i småskolan såväl som i den mindre folkskolan försöker man efter måttet af sina krafter både att förbereda lexorna och vid förhöret kateketiskt genomgå desamma dels för att göra innehållet mera fattligt för förståndet och dels mera fruktbärande för lifvet.

Modermålet har näst kristendomsundervisningen af måg framhållas såsom det viktigaste. Det skulle till och med kunna sägas vara skolans allra viktigaste läroämne nemligen i den meningen, att det är grundläggande för all annan undervisning och något grundligare inhemtadt betydligt måste underlätta en klar och redig uppfattning af öfriga läroämnena. Detta så mycket mer som allmogemålet här mångenstädes skiljer sig så vida ifrån skriftspråket, att den, som blott känner det senare, alls icke förstår det förra och tvärtom. Till följd häraf hafva både lärare och barn ett ganska mödosamt arbete med att öfvervinna de många svårigheter, som härvid möta.

Småskolans uppgift härutinnan inskränker sig, såsom naturligt är, till kännedom om ljudläran och en i möjligaste måtto felfri innanläsning. Ljudmetoden i strängaste mening begagnas dock icke. Ljuden benämnas efter sina motsvarande allmänna förekommande tecken med tillagdt passande sjelfljud, hvarvid dock mycken vikt lägges vid att icke sammanblanda ljud och tecken. Att svarta tablan härvid har stor användning är tydligt, äfvensom att en mängd ord och exempel till öfning måste påpekas och afskrifvas ur förekommande läse- och rättstafningsböcker. Vid innanläsningen har flitigt påpekats nödvändigheten af att icke blott rätta förekommande felaktigheter utan ock att låta barnet läsa om den sats, der felet förekommit, till dess det läser densamma någorlunda felfritt, så att man har visshet om att rättelsen blifvit tillbörligen bemärkt. Eljest är icke ovanligt, att samma fel begås vid omläsning flera gånger efter hvarandra; och det är utan allt tvifvel mera fruktbärande att läsa en sats rätt än att läsa — om det ock vore — flera sidor orätt.

I den mindre folkskolan, i synnerhet der hon är flyttande, kommer man i detta ämne i allmänhet icke synnerligen långt utöfver småskolans kurs: ren innanläsning med någorlunda god uppfattning af innehållet, samt rättsskrifning och någon gång så mycket af sataläran, att man känner satsens hufvuddelar.

I den egentliga folkskolan åter, helst der hon är fast och har en småskola under sig, uppnår man genom flitiga skriföfningar icke blott en ganska stor säkerhet i läran om ljudens beteckning och rättstafning utan ock genom undervisning i form- och satalära, skrifning ur minnet samt bref- och lättare ämnes-skrifningar, en någorlunda hjälplig och för det praktiska lifvet nöjaktig kännedom om modersmålet och dess skriftliga användning.

Skrifning och räkning öfvas i större eller mindre omfattning i alla slags skolor. Slarf är vid den förra ett som det synes medfödt och synnerligen svårutroteligt ondt, som för att kunna öfvervinnas kräfver ett mycket bestämdt och ihärdigt beifrande och trotsar i många fall alla ansträngningar. Tillsynen öfver detta ämne måste ock ofta blifva ganska bristfällig, då det icke kan förekomma annat än som tyst öfning, under det läraren är sysselsatt med något annat ämne i en annan klass. Såsom ledning användes vanligen tryckta föreskrifter och skrifkurser af olika slag; stundom skrifver ock läraren sjelf före. Räkningen inskränker sig i småskolan till hufvudräkning, talbeteckning och sifferskrifning, och i den mindre folkskolan till de enkla räkneseätten, dervid läraren på svarta taflan genomgår och med exempel förtydligar hvarje räkneseätt till dess de tekniska termerna och det vanliga tillvägagångendet med dess orsaker blifvit inhemtade. I folkskolan hinner man naturligen mer eller mindre utöfver detta minimum jemte det allmännaste af geometrien.

Geografi förekommer ganska allmänt i alla fasta mindre och egentliga folkskolor, i de förra dock ofta endast såsom kartläsning — så *alltid* der den förekommer i den flyttande mindre folkskolan — då läraren (lärarinnan) först utpekar, hvad som för tillfället skall inläras, hvar efter barnen — det ena efter det andra — få utpeka och upprepa det samma. Den närmaste bygden med vidare utsträckning till hela fäderneslandet o. s. v. utgör här förnämligast föremål för genomgång.

Historia läses i regeln blott i folkskolan och inskränker sig i den mindre folkskolan till innanläsning och utfrågning af hvad som härutinnan förekommer i de använda läseböckerna. I den förra genomgås dessutom någon mindre läsebok, vanligen Odhnors, lexvis, isynnerhet lutherska tiden.

Naturlära läses i den mindre folkskolan vanligen icke annat än innantill, hvarvid läran om människan genomgås med något större noggrannhet på så sätt, att barnen ur öppen bok få svara på framställda frågor. I den fasta folkskolan åter, der åskådningsmaterielen är bättre och rikhaltigare, förekommer detta ämne i större utsträckning.

Tekning är ett ämne, som synnerligen intresserar barnen och med fördel användes såsom tyst öfning. Det synes hafva större betydelse såsom uppmuntringsmedel än som praktiskt läroämne, enär helt få lärare deri torde kunna lemna någon på riktiga grunder stödd handledning. Såsom materiel användes Stuhlmanns ritböcker, äfvensom större ritplanscher.

Sång förekommer utom vid morgon- och afton-bönerna särskilda timmar, då i synnerhet de vanligast förekommande psalmmelodierna anbefallits till inlärande. I skolor der årliga undervisningstiden ej är så begränsad, särskildt i folkskolorna, öfvas äfven tonträffning, folk-

och skol-sånger samt sånger med religiöst och fosterländskt innehåll. Der läraren eller lärarinnan saknar sånggåfva, måste detta ämne naturligen ligga betydligt nere, dock der orgelharmonier, som börja att i skolorna ej blifva så sällsynta, finnas, ersätta de betydligt denna brist.

Gymnastik kan för bristande utrymme nästan i alla skolor icke utan stor svårighet förekomma. Under den blidare årstiden sker den under bar himmel, och under den kallare förekomma, der rummet så medgifver, arm-, ben- och bål-rörelser samt på stället marsch.

Trädgårdsskötsel förekommer blott i några få skolor.

Slöjd för gossar är anordnad enligt metoden vid Nääs slöjdseminarium, hvars modellserie ock användes.

Handarbeten för flickor bestå i sömnad, stickning och virkning. Resultaten af undervisningen i detta ämne hafva varit ganska vackra och båda godt för framtiden.

VII. Lärarne och lärarinnorna.

Dessa sköta i allmänhet med nit och omsorg sitt maktpåliggande kall efter bästa förmåga. De till folkskolan hörande äro alla vederbörligen examinerade dels i Hernösand dels i Umeå, utom två biträdande lärarinnor, som endast hafva småskollärarebildning. Fem äldre lärare hafva afgått under inspektionsperioden: två på grund af gifvet consilium abeundi och två med ännu förtjenstfull flit och arbetskraft samt en på grund af sjuklighet. Hela den nuvarande folkskollärarekåren är för öfrigt i allt synnerligen aktningvärd icke blott hvad nit och skicklighet angår utan äfven beträffande goda seder och ädelt föredöme så i lära som lefverne, utan tecken till vare sig irreligiositet eller heterodoxi.

Äfven småskolans och den mindre folkskolans lärarepersonal sköter sitt kall efter måttet af sina krafter och sin utbildning. Denna ombesörjes af ett af landstinget underhållet numera permanent seminarium, med åtta månaders kurs. Denna tid har, såsom naturligt är, visat sig väl kort för sitt ändamål att utdana och skickliggöra elever, som till stor del hafva att ersätta folkskolläraren, helst inträdesfordringarna nästan ända hittills måst sättas synnerligen lågt, på grund af stor brist dels på lärarekrafter och dels på med genomgångna folkskolekurser sig anmälande inträdessökande. I synnerhet har kunskapen i modersmålet måst blifva mera bristfällig än önskligt, då eleverna ej sjelfva riktigt hunnit lära, hvad de skola meddela sina lärjungar. Jag har tagit mig friheten påpeka detta förhållande för landstingets skolkomité med förslag till ändringar, hvilka af densamma välvilligt upptagits och

föranledt till sådana mått och steg, som äro egnade att afhjelpa de anmärkta bristerna. Efter hand och i den mån lärarebristen minskas och bättre kvalificerade inträdessökande anmäla sig komma ock den mindre folkskolans lärarepersonal att uppfylla alla rimliga anspråk. Genom årliga sex veckor långa repetitionskurser under Juli och Augusti månader sörjes för vidmakthållande och förkofring af det redan lärda.

VIII. Skollokalerne.

Såsom i sist afslutna berättelse anmärktes, upptagas en del af enskilda byamän för skolan uppförda lokaler såsom egna, fastän de icke i vederbörlig ordning blifvit till distriktet öfverlåtne. Detta är ett förhållande, som åtminstone för närvarande ingenting inverkar i sak. Enligt skolrådets till mig senast lemnade uppgifter utgör de egna skollokalerne antal 94, hvaribland ej är inräknadt ett skolhus i Neder-Kalix, som nu redan är invigt, tre i Råneå, som äro under byggnad, af hvilka två närma sig fullbordan och enligt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utalag för sitt ändamål skola vara färdiga till början af innevarande års hösttermin.

Skolhusens antal har alltså under inspektionsperioden ökat till närmare 100 eller omkring 20 procent, hvilket väl kunde anses ganska tillfredsställande; men många af dessa 100 skolhus befinnas redan dels allt för små och trånga — några hafva för öfrigt alltid varit det — dels lemna flera åtskilligt öfrigt att önska angående inredning, ombonande och ventilation, dels saknar skolan ännu mångenstädes eget tak öfver hufvudet, der det icke blott vore högeligen af nöden, utan der det äfven jemförelsevis lätt kunde åvägbringas, om vilja finnes. Huru svårt det emellertid är att öfvervinna alla de verkliga eller föregifna förhinder, som härvid lägga sig i vägen, har jag haft många tillfällen att erfara. När den ene vill till öster, vill den andre vanligen till vester, och blott med yttersta nöd kan man finna sig uti att ställa kyrkan — såsom det heter — midt i byn. Att under sådana förhållanden bringa alla stridiga tankar och förslag till enighet och samverkan, är därför ingen lätt sak. Många fruktlösa försök måste derpå spillas, innan det omsider, om ens någonsin, kommer att lyckas. Enligt skolstadgans § 52 åligger det hvarje skoldistrikt att anskaffa och underhålla tjenliga rum, men detta stadgande — såväl som många andra — är synnerligen betydelselöst, då det utan den ringaste påföljd visat sig kunna totalt lemnas åsido. Jag har i stora byar träffat skolor, der t. ex. 31, 36 till 40 barn varit inhysta i rum, hvars hela golftyta utgjort endast respektive 37½, 64 och 80 qv.-alnar. För de 31 barnen, som dock

blott utgjorde ett fåtal af byns skolpligtiga barn, är nu ett skolutus uppfördt och ett annat beslutadt, för de 36 år äfven ett beslutadt och påbörjadt; för de 40 åter hafva alla bemödanden i denna riktning hitills visat sig fruktlösa.

IX. Materielen.

Denna är utom i ~~enstaka~~ **enstaka** fall och ~~tillfalligtvis~~ **tillfalligtvis** sådan, att man dermed i allmänhet måste låta sig nöja: än utmärkt, såsom vid Gellivareverkens och kyrkobyarnes skolor, än ganska god och än något sämre eller skral. Skolmöbler och i synnerhet bänkar, som för en skolas ordning och trefnad samt till och med framgång äro så väsendliga, äro dock ännu mångenstädes af den allra sämsta beskaffenhet. Huru menligt det måste vara för undervisningen att vara hänvisad till gamla rankiga långbänkar, om de dertill äro så få, att, såsom förhållandet var i ett par skolor i Råneå, i den ena för 36 och i den andra för 63 inskrifna barn fanns endast respektive 34 och 46 fot gemensam bänklängd, det är lika lätt att förstå som det är värdt att beklaga. Många fruktlösa försök hafva gjorts för att få dem utbytta mot ändamålsenligare och bättre. Dessa försök hafva ock i många fall kröntes med önskad framgång, i det att tvåsitsiga klaffbänkar under inspektionsperioden blifvit anskaffade i icke mindre än 32 skolor, af hvilka 15 höra till Piteå landsförsamling, 10 till Neder-Kalix, 3 till Öfver-Kalix, 2 till Neder-Luleå, 1 till Råneå och 1 till Elfsbyn. I Neder-Kalix hafva dessutom klafflådor anbragts till de förr befintlige långbänkarne i 2 skolor, och utan hopp är för öfrigt icke, att tidsenliga bänkar skola anskaffas till skolan å Björkfors egendom.

X. Anteckningsböckerna.

Sådana hafva väl alltid funnits, men ganska ofta hafva de utgjorts af endast lösa eller för tillfället hopsyddas pappersark, hvilka efter skolårets slut hemfallit åt förgångelsen eller glömskan, ett missförhållande som varit så mycket större, som det under pågående läseår för inspektören uppenbarligen är omöjligt att kontrollera, huruvida hvarje skola årligen varit i verksamhet den lagbestämda tiden eller ej. Detta kan nemligen ske först ett kommande läseår, men äro då anteckningsböckerna söndertrasade eller försvunna, kan sådan kontrollering aldrig komma i fråga. För den skull har jag yrkat på, att ordentligt inbundna anteckningsböcker, helst af Falu tryckeriaktiebolags blanketter, som för

våra norrländska skolförhållanden synts mig vara de lämpligaste, för hvarje skola skulle anskaffas. Detta har ock i allmänhet skett, så att det nu börjar höra till undantagen att finna en skola, der sådana af god och lämplig beskaffenhet icke finnas. Dessutom har det varit mig angeläget, att anteckningarne i dessa böcker måtte göras så tydliga, enkla och praktiska, att hvar och en när som helst utan lärarens (lärarens) särskilda biträde må ur dessa böcker kunna hemta alla de önskliga och nödiga upplysningar, som de äro afsedda att lemna. Dessa böcker utgöras af dagbok, examenscatalog och matrikel, hvilken senare naturligen icke må finnas i småskola utan vara gemensam för åtminstone alla de skolor, som hafva samma barn under sin handledning, så att matrikeln lemnar en åskådlig öfversigt af barnets hela skolarbete ifrån början till slut samt resultatet deraf genom de vid afgang från skolan erhållna och här intagna afgangsbetygen.

XI. Tillsynen öfver skolan.

Det är lika naturligt som tillbörligt att skolrådet och synnerligen dess ordförande har den närmaste och hufvudsakliga tillsynen öfver skolorna. Visserligen träffar man en eller annan skolrådsledamot med särdeles utpreglad och varm nitälskan för skolväsendet, yttrande sig i flitiga skolbesök, lifligt deltagande i och intresse för allt hvad till det samma bör och dermed sammanhängar. I synnerhet *en* sådan skulle jag kunna namngifva. Eljest är det det vanligaste, att den ojemförligt tyngsta bördan hvilar på ordföranden. Skolrådsledamöternas antal kan ock rimligtvis icke vara så stort, att de räcka till att allestädes öfva tillsyn. Det kan ock icke vara välbetänkt, att i skoldistrikt med 25 qv.-mils utsträckning välja skolrådsledamöter från alla dess delar, när man i så fall endast med stor svårighet skulle kunna få fulltaligt skolråd och lagliga beslut. De böra fördenskull hvarken vara för aflägsset boende eller för många. Men i stället äro särskilda skoltillsyningsmän tillsatta, vanligen för hvarje rote, hvilka hafva sig den närmaste tillsynen anförtrodd, och till hvilken läraren i första hand har att vända sig med sina framställningar och önskemål, för att på nära håll kunna erhålla hjälp och råd.

XII. Kostnaden för skolväsendet.

För år 1886 utbetalades

Till lärares och lärarinnors aflöning	Kr. 69,562: 94
» skollokaler och inventarier...	» 9,780: 78
» materiel.....	» 2,138: 73
» öfriga behof.....	» 6,866: 18

Summa Kr. 88,348: 63.

Till dessa utgifters bestridande utgingo

Af skoldistriktet	Kr. 50,323: 41
» staten	» 29,974: 98
» räntor m. m.....	» 586: 26
» landeting, hushållningssällskap m. m.....	» 1,850: —
» öfriga inkomster	» 5,613: 98

Summa Kr. 88,348: 63.

Skolkassornas tillgångar vid 1886 års slut utgjorde 13,521 kronor -
35 öre.

Öfver-Kalix i Maj 1887.

A. Fr. Elfgrén.

VII.

Vesterbottens fjerde kontrakt (utom Karesuando och Luckasjärvi pastorat).

I. Undervisningsanstalterna.

Detta inspektionsområde omfattar följande 8 skoldistrikt, hvilkas ytvidd, folkmängd, antal skolpligtiga barn m. m. ses af efterföljande tabell:

Skoldistriktets namn.	Ytvidd i kv.mil.	Folk- mängd den 31 Dec. 1886.	Antal barn i skol- åldern den 31 Dec. 1886.	Antal folk- skolor		Antal mindre folk- skolor		Antal små- skolor		Hela antalet skolor.	Antal skolhus.	Antal barn, som besökt sko- lorna under år 1886.
				fasta.	flyttande.	fasta.	flyttande.	fasta.	flyttande.			
Neder-Torneå...	3,849	2,392	335	1	—	4	1	—	—	6	1	244
Haparanda stad		1,206	183	1	—	—	—	1	—	2	2	153
Karl Gustaf.....	4,199	2,208	418	1	—	1	2	—	—	4	1	140
Hietaniemi	8,335	1,971	404	1	—	—	3	—	—	4	1	142
Öfver-Torneå...	13,481	3,078	613	1	1	—	3	1	—	6	3	436
Korpilombolo...	13,244	1,555	334	1	—	—	3	—	—	4	2	213
Pajala	42,293	3,227	673	1	—	—	5	—	—	6	2	267
Tärantö	14,754	1,128	224	1	—	—	—	1	1	3	1	98
Summa	99,985	16,765	3,184	8	1	5	17	3	1	35	13	1,093

Tärantö kapellförsamling, som förut ingått i Pajala skoldistrikt, bildar från och med år 1883 ett särskildt skoldistrikt.

Vid jämförelse med förhållandena vid 1881 års slut finner man, att undervisningsanstalternas antal inom detta inspektionsområde under nu tilländalupna femårsperiod ökats med 5.

År 1882 inrättades 2 flyttande mindre folkskolor, nemligen 1 i Korpilombolo och 1 i Pajala.

År 1883 började fasta folkskolan i Tärantö sin verksamhet, hvarjemte ock samtidigt dermed i samma distrikt inrättades 1 flyttande småskola, så att undervisningsanstalternas antal inom detta inspektionsområde var vid 1883 års slut 34. Under år 1884 förblef detta antal oförändradt, men år 1885 nedgick det till 29 derigenom, att 5 mindre folkskolor indrogos. Orsaken till denna åtgärd skall framställas i det följande.

Norrbottens landsting beslöt år 1874 att för folkundervisningens befrämjande inom länet bevilja för en tid af 5 år ett årligt bidrag af 150 kronor till aflönande af lärare eller lärarinna vid hvarje småskola (mindre folkskola), som, efter beräkning af en skola för hvar 750-tal invånare, funnes inom distriktet; hvarvid öfverskjutande halft 750-tal eller deröfver gående siffra skulle berättiga till ytterligare ett sådant lönebidrag, samt att medel för ändamålet skulle anskaffas dels genom personel uttaxering af 30 öre på hvarje mantalspenningar betalande person inom länet, dels derigenom att hvad derefter erfordrades skulle anskaffas genom uttaxering efter bevillning. År 1879 förnyades detta beslut för ytterligare 5 år. Till 1884 års landsting hade landstingets skolkommitté föreslagit, att landstingsbidraget skulle nedsättas till 50 kronor för hvarje småskola, hvarjemte ock enskilde landstingsmedlemmar hade föreslagit dels, att berörda landstingsbidrag skulle fortfarande utgå med samma belopp som ditills, dels att detsamma skulle utgå med 100 kronor för hvarje småskola på hvar 500-tal af befolkningen. Detta sistnämnda förslag blef ock landstingets beslut. Men Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vägrade fastställelse å detta beslut på följande skäl och grunder, hvilka härmed ordagrant anföras ur länskungörelserna. »Folkskoleväsendets vidmagthållande framträder i nu gällande lagstiftning såsom en angelägenhet, hvilken skall af hvarje kommun för sig besörjas. I betraktande häraf kunde sättas i fråga, om det ändamål, hvars främjande landstinget i sitt beslut afsett, är af natur att tillhöra landstingets omvårdnad. Då emellertid det allmänna obestriddigen eger intresse deraf, att inom de särskilda distrikten folkundervisningen väl handhafves, lär ej böra påstås, att ämnet i sin helhet faller utom landstingets befogenhet. Den omständigheten, att landstinget under en följd af år anvisat bidrag till folkskoleväsendet, lemna ock i sin mån stöd för den uppfattningen, enligt hvilken ärendet ej får betecknas såsom helt och hållet främmande för landstingets åtgörande. Men det förhållande, som ofvan först anmärktes, påkallar vissa begränsningar. Det kräver å ena sidan, att å landstingets melankomst ej gifves större omfattning än som med hänsyn till befintliga förhållanden må anses oundgängligen erforderligt för folkskoleväsendets hållande i behörigt skick, samt å den andra, att ej vissa skoldistrikt

tagas i anspråk, till andras förmån, i något särdeles afsevärdt omfång. Det sätt, enligt hvilket landstinget hittills biträdt skoldistriktet, har ock tillfredsställt åtminstone den senare af dessa fordringar, alldenstund de erforderliga medlen till stor del utgått efter personlig grund; det torde jemväl hafva, med hänsyn till bidragets storlek öfverhufvud, varit efter sin tid afpassadt. Sådant landstingets beslut nu är, tillfredsställer det intetdera af de kraf, som derå böra ställas. Dels innebär det ett ingripande utöfver behovet, ty utom det att de allra flesta distriktet ega förmåga att bekosta sitt skolväsende, så har ock helt visst deras beredvillighet att främja detta ökats i högre grad, än landstingets beslut förutsätter; dels medför beslutet, genom de grunder, efter hvilka bidraget numera skulle utgå, att vissa skoldistrikt blefve, till andras fördel, i synnerlig mån betungande.»

Så snart det genom länskungörelserna blef kunnigt, att landstingsbidraget till småskolorna till följd af Konungens Befallningshafvandes här förut nämnda beslut komme att upphöra, uppstod ett häftigt missnöje inom de skoldistrikt, hvilkas utgifter för skolväsendet i följd deraf blefvo i betydligare mån större än förut. Visserligen uppbars omberörda landstingsbidrag af landstingsområdets befolkning såsom landstingsskatt; men enär denna skatt utgick till omkring två tredjedelar efter personlig grund och återstoden efter bevilning, så var den mindre betungande för de folkfattigare upplandskommunerna med låg bevilning, hvilka med sina jemförelsevis många småskolor eller rättare: mindre folkskolor erhöilo betydligt mera i landstingsbidrag till småskolorna, än de hade att erlägga i landstingsskatt. Det till följd häraf uppkomna missnöjet gick så långt i några af Tornedalens församlingar, att beslut fattades om småskolornas eller mindre folkskolornas indragning. Detta tilltag inrapporterade jag ofördröjligen till Domkapitlet, som förständigade samtliga skoldistriktet att fortfarande underhålla samtliga sina dittills befintliga skolor. Öfver detta Domkapitlets utslag anfördes visserligen icke besvär, men innan detsamma hann komma till skolrådets kännedom, hade dessa redan hunnit sätta beslutet om småskolornas indragning i verkställighet, och till följd deraf indrogos

i Hietaniemi skoldistrikt	3	småskolor,
i Korpilombolo »	1	»
i Pajala »	2	»
i Täräntö »	1	»

Domkapitlets förenämnda utslag hade dock den verkan, att Korpilombolo, Pajala och Täräntö skoldistrikt förbundo sig att till förstkommmande läsåår återupptaga de indragna skolorna, hvilket de ock

gjort; endast Hietaniemi vågrade. Sedan Domkapitlet härom under rättats, anmälde sistnämnde myndighet förhållandet för Konungens Befallningshafvande, som med anledning häraf genom beslut af den 16 Juli 1885 förståndigade Hietaniemi kommun vid vite af trehundra kronor att före ingången af följande läseår hafva vidtagit erforderliga åtgärder för vidmakthållande af småskolor inom kommunen till det antal, sådana derstädes senast funnits, medan bidrag till deras underhåll af landstingsmedel kom dem till del. Öfver detta Konungens Befallningshafvandes beslut anförde Hietaniemi församling underdåniga besvär, men Kongl. Maj:t fann icke skäl till ändring i Domkapitlets och Länsstyrelsens härofvan nämnda utslag. Hietaniemi församling har dock genom dylikt krängel lyckats förhindra småskolornas verksamhet under år 1885, och derjemte har exemplet från Hietaniemi verkat, att äfven Karl Gustafs socknemän i Oktoberstämman år 1885 fattade beslutet att indraga samtliga sina mindre folkskolor, hvilket beslut ock genast sattes i verkställighet, så att äfven Karl Gustafs mindre folkskolor varit indragna under vårterminen 1886. Äfven detta förhållande inberättade jag till Domkapitlet, hvarjemte ock samtidigt dermed Karl Gustafs skolråds ordförande anförde besvär öfver sistnämnda kyrkostämmobeslut hos Domkapitlet, som med anledning deraf upphäfde nämnda beslut. Följden häraf blef, att samtliga mindre folkskolor återupptogos till höstterminen 1886, så att vid slutet af år 1886 voro alltså samtliga år 1884 befintliga folkskolor, småskolor och mindre folkskolor i verksamhet, hvarjemte ock Neder-Torneå skolråd redan till samma års vårtermin inrättat ytterligare en mindre folkskola, hvadan alltså vid slutet af år 1886 folkundervisningsanstalternas antal inom detta inspektionsområde var 35. Derjemte finnes i Haparanda utom statens lägre elementarläroverk för gossar och seminariet för bildande af lärare och lärarinnor för småskolorna inom det finska inspektionsdistriktet äfven ett enskildt femklassigt läroverk för flickor och 3 enskilda småskolor.

Af hvad här ofvan anförts om stridigheterna rörande skolväsendet kan det ju synas som befolkningen i Tornedalen vore allt annat än välvilligt stämd mot skolan och dess arbete för folkupplysningen. Så är likväl icke fallet. Visserligen råda ju somligstädes fördomar mot skolan och isynnerhet mot de så kallade verldeliga ämnena, men derhän har man dock kommit, att äfven den finska befolkningen temligen allmänt inser skolans nytta och nödvändighet, hvilket äfven framgår deraf, att skolor med dugliga och nitiska lärare äro mycket talrikt besökta.

I sammanhang härmed vill jag ock nämna, att 1885 års landsting understälde Konungens Befallningshafvandes här förut nämnda beslut om vågran af fastställelse å 1884 års landstings beslut rörande bidrag

till småskolorna Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, men att Kongl. Maj:t icke fann skäl vara anförda, som kunde leda till ändring af det öfverklagade beslutet.

Befolkningstätheten och skolornas antal i förhållande till folkmängden ses af följande tabell:

Skoldistriktens namn.	Ytvidd i qv.mil.	Folkmängd på qv.milen.	Antal skolpliktiga barn på qv.milen.	Antal personer för hvarje skola.	Antal skolpliktiga barn på hvarje skola.	Antal lärare.	Antal skolpliktiga barn på hvarje lärare.
Neder-Torneå	3,849	935	135	399	56	6	56
Haparanda stad				300	46	4	46
Karl Gustaf	4,129	535	100	552	100	4	100
Hietaniemi	8,225	210	50	493	101	4	101
Öfver-Torneå	13,481	221	45	513	102	6	102
Korpilombolo	13,244	117	25	389	84	4	84
Pajala	42,222	100	21	538	112	6	112
Tärntö	14,754	96	16	376	75	3	75
Hela inspekt.området.	99,985	168	32	479	91	37	86

Af föregående båda tabeller ser man tydligt, att för ett fullt normalt ordnande af inspektionsområdets skolväsende är skolornas antal ännu alltför ringa i förhållande till såväl antalet skolpliktiga barn som distriktens ytvidd. Detta missförhållande framträder ännu bjertare, då man tager i betraktande antalet folkskolor. Inom detta inspektionsområde finnes ännu endast 9 folkskolor, och af dessa är det endast 3, nemligen: folkskolan i Haparanda stad, Öfver-Torneå församlings fasta folkskola och folkskolan i Pajala, som hafva egentliga småskolor till underlag; i alla de öfriga ingår utom folkskoleafdelningen äfven en småskoleafdelning. Förslag har väckts om inrättande af följande nya folkskolor: i Nikkala by af Neder-Torneå, i Lappträsk by af Karl Gustafs, i Juoksenki by af Öfver-Torneå och i Teurajärvi by af Korpilombolo församling. Men som den ekonomiska ställningen inom Torne-dalen är mycket dålig, kan man icke för närvarande af skoldistriktet påräkna något bidrag för uppförande af erforderliga skolhus och till lärares aflöning, derföre hafva ock skolråden i här ofvannämnda församlingar i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t ville i nåder anvisa medel för omförmälda ändamål. — Så som förhållandena emellertid nu gestalta sig, måste derföre de mindre folkskolorna ännu så länge ersätta egentliga folkskolor. Men i alla fall har man dock genom in-

rättande af mindre folkskolor kommit ifrån de ännu större missförhållanden, som förut — äfven sedan folkskolor inrättats — varit råddande. Då fanns det ej mer än en fast folkskola vid kyrkan, dit endast barnen från kyrkbyn eller på sin höjd från 2 å 3 byar kunde komma, ty afståndet var för långt från de aflägsnare byarne, och dessutom skulle icke heller utrymme funnits i skollokalen för mer än en bråkdel af församlingens skolpliktiga barn. Under sådana förhållanden kom största delen af distriktets barn i skolåldern att sakna all skolundervisning. Nu deremot hafva så många skolor inrättats och församlingarne dessutom uppdelats i rotar för de flyttande skolorna, så att skolan i regeln återkommer till hvarje rote en gång hvarjt år. Och på så sätt kunna i det närmaste alla barn blifva delaktiga af någon tids skolundervisning, om den ock icke kan blifva så fullständig som i en fast folkskola.

Någon fortsättningsskola finnes ej inom inspektionsområdet. Det är nemligen vanligt härstädes, att barnen besöka skolan någorlunda regelbundet till 11 å 12 års ålder, men derefter tagas de hem för att hjälpa till vid arbetet i hemmen; och först året förrän de skola intagas i konfirmationsskolan, återkomma de för att avsluta folkskolekursen och på samma gång skolgången. Man har visserligen gjort försök att få till stånd fortsättningsskolor, men ännu hittills har det icke lyckats — icke ens i Haparanda.

I Haparanda är en särskild slöjdeskola på Hushållningssällskapets och stadens gemensamma bekostnad inrättad. Vid denna skola är beredt tillfälle till undervisning i slöjd såväl för folkskolans som för allmänna läroverkets och seminariets elever.

II. Skolväsendets ordnande i allmänhet.

Folkskolan i Neder-Torneå församling omfattar 2 afdelningar, hvilka vaxelvis besöka skolan hvarannan dag. Hvardera afdelningen består af 2 årsklasser. Denna anordning har icke befunnits tillfredsställande, hvarföre jag ock föreslagit en sådan ändring, att hvardera afdelningen får besöka skolan på en särskild sammanhängande tid af året på så sätt, att den lägre afdelningen undervisas i början och vid slutet af läsåret, samt den andra under den återstående lärotiden.

Folkskolan i Haparanda omfattar 2 afdelningar, med 2 årsklasser hvardera. Den öfre afdelningen undervisas af skolans första lärare och den lägre af en biträdande lärarinna.

Alla de öfriga folkskolorna omfatta 4 års årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna. Vid folkskolor, som

sakna förberedande småskolor, har man vidtagit den anordningen, att de sista veckorna af vårterminen och de första veckorna af höstterminen, då de äldre barnen vanligtvis äro upptagna af arbeten i hemmen, hafva egnats hufvudsakligen åt folkskolans 1:a årsklass, som i regeln motsvarar en småskoleafdelning; under den återstående lärotiden hafva alla klasser samtidigt undervisats.

De flesta af våra skolor äro mindre folkskolor och der till de allra flesta af dem flyttande på 2 å 3 stationer. Dessa omfatta 3 å 4 årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna.

Småskolan i Haparanda omfattar 2 klasser eller afdelningar, hvardera klassen undervisad af särskild lärarinna. Småskolorna i Öfver-Torneå och Täräntö omfatta två årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna.

III. Undervisningstiden.

Läseåret är fördeladt på två terminer, en vår- och en hösttermin. Den förra börjar vanligtvis första måndag efter Trettondagen och räcker till slutet af Maj eller förra hälften af Juni; den senare fortgår från första eller andra måndagen i September så långt in i December, att hela den årliga undervisningstiden blir 8 kalendermånader eller 34½ veckor. I Karl Gustafs, Hietaniemi och Pajala skoldistrikt hafva några mindre folkskolor varit i verksamhet endast under höstterminen, hvarjemte ock till följd af epidemiska sjukdomar undervisningen varit instäld i några skolor en kortare tid.

Antalet läsedagar i veckan är i alla skolor sex.

Den dagliga undervisningstiden är i skolorna på landsbygden allmänt 5 timmar, från kl. 8 f. m. till kl. 10 f. m., hvarpå följer 1 timmes frukostrast, samt från kl. 11 f. m. till kl. 2 e. m. Emellan hvarje timme gifves dessutom 10 minuters rast.

I Haparanda folkskola undervisas 6 timmar dagligen utom Onsdagar och Lördagar, på hvilka dagar eftermiddagsläsningen är instäld.

I skolor med slöjdundervisning kommer till ofvan nämnda timantal äfven 4 å 5 timmar för slöjdundervisningen, hvilken är förlagd till eftermiddagarne.

IV. Skolbarnen.

Under år 1886 hade, enligt de af skolråden lemnade uppgifterna, af inspektionsområdets i åldern 7—14 år befintliga barn

undervisats i egna distrikts fasta folkskolor	372
” ” ” ” flyttande ”	103
	<hr/> Transport 475

	Transport	475	
undervisats i fasta mindre folkskolor.....		126	
» » flyttande » »		633	
» » fasta småskolor.....		150	
» » flyttande »		32	1,416
» » skolor utom distrikter.....			10
» » allmänna läroverk			33
» » enskilda skolor... ..			26
» » hemmen.....			1,472
och i undervisningen hade icke deltagit			
efter inhemtande af folkskolans minimipensum			21
» godkänd afgångspröfning			13
till följd af sjukdom eller naturfel			59
af annan anledning			31
om hvilka uppgifter saknas			103.

Hela antalet barn i skolåldern 3,184.

Procenten skolbesökande af i åldern 7—14 år varande barn har under år 1886 varit

för Neder-Torneå skoldistrikt	61,5 %
» Haparanda »	69,5 %
» Karl Gustafs »	30 %
» Hietaniemi »	28 %
» Öfver-Torneå »	60,7 %
» Korpilombolo »	47,6 %
» Pajala »	34,3 %
» Täräntö »	37,5 %.

För hela inspektionsområdet 44,5 %.

Skolgången är likväl bättre än ofvanstående siffror utvisa, ty i detta distrikts folk- och småskolor har undervisats ett ganska betydligt antal barn, hvilka äro dels under 7 år dels öfver 14 år. Så har de skolbesökande barnens antal under år 1886 uppgått till 1,693, d. v. s. icke mindre än 277 sådana barn, som varit dels under 7, dels öfver 14 år och dels ock från andra distrikt. Anledningen till att antalet i hemmen undervisade barn i skolåldern är så stort och att många barn öfver 14 år ännu besöka skolan, är — utom att under år 1885 och vårterminen 1886 alla mindre folkskolor i Hietaniemi och Karl Gustaf samt 2 mindre folkskolor i Pajala varit försatta i överksamhet — isynnerhet den, att många barn börja sin skolgång så sent och dessutom besöka skolan så ojemnt, att de ej hinna avsluta sin folk-skolekurs före fyllda 14 år, dels ock den här ofvan omnämnde äfven

hos ordentligare skolbesökare rådande plägseden att besöka skolan från 7 å 8 års till 11 å 12 års ålder, hvarefter de utan aflagd afgångsexamen äro borta från skolan för att biträda vid arbete i hemmen ända till året före konfirmationsundervisningen, d. v. s. till dess att de fyllt 14 år. För öfrigt torde de allra flesta barn i skolåldern hafva besökt någon skola åtminstone en eller annan termin.

Angående de i skolorna inskrifna barnen har i de flesta skolorna gjorts den anmärkningen, att de i allmänhet besöka skolan ojemnt, samt att folkskolestadgans föreskrifter om tiden för lärjungars intagning i skolan långt ifrån allmänt iakttagas.

Enligt vederbörande lärares uppgifter hafva under år 1886 förekommit följande skolförsummelseer:

	dagar med giltigt förfall.	dagar utan giltigt förfall.	Summa.
I Neder-Torneå skolor	1,425	1,435	2,865.
» Haparanda »	810	23	833.
» Karl Gustafs »	306	251	557.
» Hietaniemi »	707	40	747.
» Öfver-Torneå »	1,224	65	1,289.
» Korpilompolo »	1,444	1,093	2,537.
» Pajala »	1,374	824	2,198.
» Täräntö »	1,314	6,548	7,862.
Hela inspektionsområdet	8,604	10,279	18,883.

Förutsatt att ofvan stående uppgifter vore tillförlitliga, hvilket jag dock vågar betvifla, ty jag vet att åtskilliga lärare äro mindre noggranna i sin bokföring, skulle skolförsummelseerna belöpa sig i medeltal på hvarje skolbesökande barn:

I Neder-Torneå skolor på hvarje skolbarn.....	11,7 dagar.
» Haparanda » »	5,4 »
» Karl Gustafs » »	3,9 »
» Hietaniemi » »	5,2 »
» Öfver-Torneå » »	3 »
» Korpilombolo » »	11,9 »
» Pajala » »	8,2 »
» Täräntö » »	80,2 »

För hela inspektionsområdet 11,5 dagar.

Orsakerna till de många skolförsummelseerna i Täräntö äro, förutom de äfven i öfriga skoldistrikt vanliga, nemligen: befolkningens fattigdom, vårdslöshet hos många föräldrar, barnens användande till arbete i hemmen m. m., äfven den omständigheten, att Täräntö folk-

skolehus är så beläget, att de många grenarne af Kalix och Tärnå elfvar, hvilka flyta genom byns område, under höst och vår afstånga en stor del af barnen från skolan.

Mot lärjungarnes flit och uppförande hafva inga anmärkningar förekommit.

V. Skolförhören.

Folkskolestadgans föreskrifter om tiden för lärjungars intagning i skolan efterlefas icke allmänt. I synnerhet vid höstterminens början, då barnen ännu kunna användas i arbete i hemmen, möta många svårigheter att få barnen mangrant samlade och derföre nödgas ock skolråden tillåta intagning äfven efter terminens början. De i hemmen undervisade skolpliktiga barnens kunskaper prövas vid husförhören, men inskränker sig denna pröfning vanligtvis till ett förhör af barnens kunskaper i biblisk historia, katekes och innanläsning.

Roteförhör hafva icke ännu mera allmänt införts, utan hållas blott någon gång tillfälligtvis. Anledningen till detta missförhållande är dels brist på lämplig lokal för desamma, ty af brist på egna skolhus hyres skolrum endast för läsetiden i roten och vid skolans flyttning till annan station bortflyttas äfven all skolmateriel, dels församlingarnas vägran att bekosta lärarepersonalen skjuts på deras resor emellan skolrotarne, dels ock slutligen de långa afstånden och de oländiga vägarne emellan de olika skolstationerna.

Årsexamina anställas vid de fasta skolorna vid vårterminens slut och vid de flyttande, då undervisningen inom roten afslutas. Efter förhörets slut tillkännagifvas de vitsord öfver kunskaper, flit och uppförande, som eleverna erhållit, äfvensom hvilka af dem få flytta till högre klass, hvarjemte ock i några skolor utdelas premier i böcker eller sparmärken åt deraf förtjenta elever.

Afgångspröfning från folkskolan anställes vanligen före inskrifningen i nattvardsskolan. I många skoldistrikt anställes icke någon afgångspröfning.

VI. Lärarne.

Den vid inspektionsområdets folk- och småskolor tjänstgörande lärarepersonalen utgjorde förlidet år ett antal af 38, nemligen 16 lärare och 22 lärarinnor. Af dessa tjänstgjorde 6 lärare och 4 lärarinnor vid folkskolor, 9 lärare och 13 lärarinnor vid mindre folkskolor, samt 5

lärarinnor vid småskolor och 1 lärare i slöjdskola. Af folkskolornas lärare och lärarinnor hafva alla, utom biträdande lärarinnan vid Haparanda folkskola, aflagt folkskolelärareexamen vid seminarierna i Hernösand eller Umeå. Af de vid de mindre folkskolorna och småskolorna tjänstgörande lärarne och lärarinnorna äro endast 2 oexaminerade; alla de öfriga hafva aflagt småskolelärareexamen antingen vid Haparanda eller Umeå seminarium. Af folkskolelärarne innehafva 3 tillika förenade klockare- och orgelnisttjänster; och en af dessa är dessutom poststationsföreståndare.

Beträffande lärarepersonalens sätt att fullgöra sina åligganden kan jag med tillfredsställelse om de flesta bland dem gifva det vitsord, att, om ock stor olikhet råder i afseende på insigter, förmåga och duglighet, de likväl med trohet och nit och icke så få med skicklighet och stor framgång, oaktadt många svårigheter, skött sitt ansvarsfulla kall. Men äfven under nu tilländalupna inspektionsperiod hafva några såväl lärare som lärarinnor gjort sig skyldige till försumlighet i tjänsten och ett ovärdigt uppförande. Af denna anledning hafva 2 folkskolelärare och 1 folkskolelärarinna förmåtts att taga afsked från tjänsten, och 1 folkskolelärare har efter erhållen varning fått behålla sin befattning endast på det vilkor, att han anskaffat kompetent vikarie. — Af inspektionsområdets 38 lärare och lärarinnor kunna med afseende på undervisningsskicklighet och duglighet att sköta skolan 8 förtjena vitsordet med beröm godkänd, 20 godkänd, 7 försvarlig och 3 icke ens försvarlig.

VII. Undervisningen.

Undervisningen har under nu till ända gångna femårsperiod i väsendtlig mån gått framåt, ty dels hafva de yngre lärarne och lärarinnorna inhemtat vid seminarierna nya och bättre undervisningsmetoder, dels har man ock med tillhjälp och ledning af den nya folkskolestadgan och normalplanen lyckats åstadkomma en bättre yttre anordning för skolorna, en bestämdare klassindelning har öfverallt införts, kurser för de särskilda klasserna blifvit uppgjorda, tysta öfningar anordnats; kort sagdt: undervisningen har vunnit ordning, reda och stadga. I allmänhet har man så mycket förhållandena medgifvit det, följt normalplanens lärokurser, läroplaner och läseordningar.

Enligt de af Domkapitlet för inspektionsområdets skolor fastställda reglementen skall undervisning meddelas i följande ämnen:

a) i småskola: kristendomskunskap, svenska och finska språken (läse-, tal- och skriföfningar), räkning, teckning, sång, gymnastik samt äskådningsöfningar;

b) i folkskola: kristendomskunskap, svenska och finska språken (läse-, tal- och skriföfningar samt grammatikaliska öfningar), räkning och geometri, geografi och historia, naturkunnighet, teckning, sång, gymnastik;

c) i mindre folkskola: kristendomskunskap, svenska och finska språken (läse- tal- och skriföfningar), räkning, geografi och historia, naturkunnighet, teckning, sång och gymnastik samt svensk språkkunskap.

Derjemte har Domkapitlet fastställt följande kurefördelning:

a) i småskola: de i normalplanen sid. 6—11 för fast småskola angifna;

b) i folkskola: för folkskolan i Haparanda de i normalplanen sid. 13—32 för fast folkskola Litt. B angifna; för öfriga fasta folkskolor de i normalplanen för folkskolor Litt. D och för den flyttande folkskolan de för folkskolor Litt. E angifna kurserna;

c) i mindre folkskola: för kristendomskunskap de i normalplanen för flyttande folkskola sid. 16 angifna och för öfriga ämnen minst de lärokurser, som äro angifna för första och andra årsklasserna af folkskolor Litt. D.

De sålunda bestämda lärokurserna hafva i de flesta skolorna medhunnits, om ock icke i alla skolor synnerligen grundligt, ehuru undervisningen i svensk språkkunskap upptagit mycken tid.

Undervisning i svenska språket begynte redan i början af förra decenniet att meddelas åt barn af finsktalande föräldrar — allra först i Hietaniemi församlings fasta folkskola. Dessa första bemödanden att sprida svensk språkkunskap bland den finska befolkningen i Norrbotten gillades och understöddes kraftigt af de öfverordnade myndigheterna, hvarjemte ock ungefärligen samtidigt dermed de på Statens bekostnad utgifna läroböckerna med parallel svensk och finsk text började utkomma samt vinna spridning och väcka intresse för svensk språkkunskap. Visserligen var det ju en och annan af allmogen och till och med af skolans närmaste förmän, som med misstroende och tvifvel mötte dessa sträfvanden; men då de skolor, i hvilka undervisning i svensk språkkunskap meddelades, hade att framvisa öfver förväntan stor framgång med denna undervisning, och det sålunda blef tydligt ådagaladt, att svensk språkkunskap kunde utan oöfvervinneliga svårigheter erhållas i folkskolan, så började det ena skolrådet efter det andra införa svensk språkundervisning bland skolornas undervisningsämnen. Och numera meddelas undervisning i svenska språket uti inspektionsdistriktets alla folk- och småskolor, samt de flesta mindre folkskolor. Tydligt är, att i flyttande mindre folkskolor och i skolor med likgiltiga och mindre dugliga lärare kan icke resultatet af

Denna undervisning blifva så synnerligen stort; men i alla fall vänjas dock barnen genom uttals- och läseöfningarna i skolan att höra och uttala svenska ord samt vinna dessutom ett — om ock obetydligt — ordföråd, som af vetgiriga elever likväl lätt nog kan ökas med tillhjälp af de på statens bekostnad utgifna svensk-finska läroböckerna. För att uppmuntra folkskolans lärarepersonal till flit och ihärdighet med detta undervisningsämne, så ock för att medelst en löneförhöjning af 100 å 150 kronor för år förmå nitiska och dugliga lärare och lärarinnor att qvarstanna inom distriktet hafva skolråden i en följd af år i underdånighet anhållit hos Kongl. Maj:t om bidrag af allmänna medel till höjande af lönerna för de folkskolelärare och lärarinnor, hvilka utan att hafva försummat skolans öfriga ämnen, med framgång meddelat undervisning i svensk språkkunskap; och har Kongl. Maj:t alltid på anförda skäl i nåder bifallit skolrådets omberörda ansökningar. Men då, såsom jag här ofvan anmärkte, denna undervisning meddelas äfven i småskolor och mindre folkskolor, vore önskligt, att äfven vid dessa skolor anställde lärare och lärarinnor, som gjort sig deraf förtjenta, genom lämpliga stipendier uppmuntrades såväl till att förskaffa sig sjelfva kunskap om som ock att flitigt undervisa sina elever i svenska språket. För öfrigt erfordras för ett allmännare framgångsrikt arbete för utbredande af svensk språkkunskap flera fasta skolor med dugliga lärare, som sjelfva äro fullt mäktiga svenska språket. — Vid oftanämnda undervisning har man gått till väga på följande sätt. Inom småskola och småskoleafdelning af folkskola sysselsättas barnen med uttalsöfningar för att vänja sig att uttala och uppfatta svenska ord och i desamma förekommande stafvelser och ljud, samt i den mån barnen inhemtat ljudtecknen, innanläsningsöfningar, hvarvid naturligtvis ordens betydelse förklaras för barnen på deras modersmål. Uti dessa öfningar hafva alla barnen deltagit. I folkskolans lägre klasser och i mindre folkskolor har man fortsatt med samtals-, innanläsnings- och öfversättningsöfningar, hvarvid Ahlmans »Alkeiskurssi» begagnats såsom läsebok och för de mera föreisigkomna »Folkskolans Läsebok», hvarjemte ock i sammanhang med öfversättningsöfningarne det hufvudsakligaste af svenska språkets ljudlära och formlära i korthet genomgåts. I några af folkskolorna har man kommit derhän, att för folkskolans öfversta klass begagnas svenskan såsom undervisningsspråk i de flesta ämnena.

Undervisning i manlig slöjd meddelas endast vid fristående slöjdskolan i Haparanda och vid Öfver-Torneå fasta folkskola.

Haparanda slöjdskola, om hvilken skolans föreståndare, seminarie-läraren Z. Grape benäget lemnat uppgifter, inrättades hösten 1876. Dess ändamål är att meddela undervisning företrädesvis i husbehofs-slöjd åt ung och gammal af alla samhällsklasser för att derigenom be-

främja allmän slöjdskicklighet. Undervisning meddelas i snickeri, svarfning, träsnideri, korgflätning och s. k. skogsarbete samt lagning af husgerådssaker m. m. Särskild vikt lägges vid tillverkning af slöjdverktyg. Verktyg och materialier får elev kostnadsfritt i skolan, samt fattig, flitig och ordentlig elev får alla sina arbeten utan afgift. Arbetsåret delas i 2 terminer, nemligen från medlet af September till medlet af December och från medlet af Januari till blutet af Maj med en undervisningstid af 14—20 timmar i veckan och 2—4 timmar dagligen. Eleverna delas i 2 klasser: ständiga och tillfälliga. Ständiga äro de, som på bestämda timmar deltaga i undervisningen minst en termin, tillfälliga de, som begagna sig af undervisningen en kortare tid eller blott då och då under arbetsåret. Nybegynnare måste genomgå modellserierna förr än han får frihet välja modell eller mönster. För öfrigt lemnas vid val af modell så stor frihet, som kan vara förenlig med undervisningens rätta bedrivande. Derjemte är vid samma skola en särskild kurs anordnad för gossar i Haparanda folkskolas två öfversta klasser. Undervisningstiden för denna afdelning är 8 timmar i veckan. För denna slöjdskola har icke statsanslag erhållits.

Vid Öfver-Torneå fasta folkskola är anordnad undervisning i slöjd för gossar 4 å 5 timmar i veckan två eller tre eftermiddagar under 8 månader om året. Undervisningen, som afser bibringandet af händighet och förmåga att bruka de vanligare förekommande slöjdverktygen, meddelas i snickeri och träsnideri. Elevernas antal utgjorde under nästlidet år 32, fördelade på 2 afdelningar, som undervisades turvis hvarannan eller hvar tredje undervisningsdag. Den lägre afdelningen medhann 25 nummer af NÅ:s modellserie och den öfre 45.

Undervisning i qvinlig slöjd meddelas vid några folkskolor af folkskolelärarinnan, der sådan finnes, eller ock af småskolelärarinnan såväl för folkskolans som för småskolans flickor.

Undervisning meddelas för de mera försigkomna i linnesöm samt strumpstickning.

Slöjdundervisningen omfattas temligen allmänt med stort intresse så af gossarne som flickorna och är utan tvifvel af stor betydelse för folkskolan, der den bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Undervisning i trädgårdsskötsel förekommer endast vid Haparanda folkskola.

VIII. Undervisningsmaterielen.

I kristendomskunskap: Bibeln och psalmboken samt Roos' bibliska historia, Åkerbloms och Lindströms bibliska historia, afvensom Luthers lilla katekes med kort utveckling.

I svenska språket:

Lärobok i svenska språket af Ferd. Ahlman,
Läseböcker för småskolan och folkskolan,
Små berättelser ur svenska historien af C. G. Starbäck,
Berlins läsebok i naturlära,
Sundéns svenska språklära.

I finska språket:

Läseböcker af Länkelä och Ahlqvist.

I räkning:

Siljeströms, Wivolins och Lindbloms läroböcker.

I historia och geografi:

Odhner, lärobok i svenska historien,

Erslev, lärobok i geografi.

I en och annan skola begagnas ännu Wings lärobok i historia och geografi, men i ganska många skolor begagnas icke någon lärobok vid undervisningen i geografi.

I naturkunnighet:

N. J. Berlins läsebok och lärobok.

De flesta af dessa läro- och läseböcker hafva på allmän bekostnad anskaffats och flera, tryckta med svensk och finsk text, tillhandahållas till nedsatt pris eller utdelas gratis till skolråden i de finska församlingarna. Dessutom har ock på allmän bekostnad anskaffats för de finska skolorna: Bibliska taflor, Väggharta öfver Palestina, Atlas till bibliska historien, Koralspsalmbok för skolor, Läsetabeller för den första undervisningen, Taflor öfver Sveriges regenter, Taflor ur svenska historien, Fysisk väggharta öfver Sverige och Norge, Politisk väggharta öfver Sverige och Norge, Väggharta öfver Europa, Asien, Afrika, Nord-Amerika och Syd-Amerika, öfver Bibelns land och folk, Väggharta öfver Norden, Väggharta öfver Jordgloben, Jordglob, Tellurium och Lunarium, Räknekub, Räkneram, Väggharta öfver Sveriges mått och vigter, Mått och vigter efter metriska systemet, Väggharta öfver människokroppen och öfver djurriket, Zoologiska väggharta, Väggharta öfver våra viktigaste kulturväxter, Handledning för skrifundervisning, Taflor för undervisning i teckning efter Dr Stuhlmanns metod, samt Teckningsböcker och Normalskrifböcker, hvarjemte ock utom Neder-Torneå och Haparanda folkskolor alla de öfriga folkskolorna på allmän bekostnad erhållit orgelharmonier till hjälpreda vid undervisning i sång.

IX. Anteckningsböckerna.

Matrikel, dagbok och examenskatalog finnas i alla skolor, men bokföringen är likväl i många skolor mycket oordentlig. Vanligen användas de af D:r W. Lidberg utarbetade formulären.

Förteckning öfver skolpligtiga barn och inventarieförteckning öfver skolans materiel saknas i många skolor.

X. Skollokalerna.

Inom detta inspektionsområde finnas endast 13 egna skolhus, nemligen 8 för de fasta folkskolorna och 1 för flyttande folkakolan i Öfver-Torneå samt endast 4 för de mindre folkskolorna och småskolorna. De flesta egna skollokaler äro i allmänhet sunda, någorlunda ändamålsenligt inredda och för det närvarande behovet tillräckligt rymliga samt hafva vid inspektionstillfällena varit snygga och i godt skick. Alla fasta folkskolor, med undantag af folkskolan i Hietaniemi, samt småskolorna i Haparanda och Täräntö äro försedda med tvåsitsiga skolbänkar med pulpeter; i de öfriga skolorna begagnas fortfarande vanliga långbänkar — ofta af ganska enkel beskaffenhet. Under den femårsperiod, denna redovisning omfattar, hafva nya skolhus uppförts: 1 i Täräntö kapellförsamling och 1 i Korpilombolo för mindre folkskolan i Jerijärvi. För begge dessa skolhus har statsbidrag erhållits.

De förhärda skollokalerna äro i allmänhet olämpligt inredda, trånga och osunda.

För luftvexlingen i skolorna sörjes mera än förr. I de flesta skolsalar äro ventiler anbringade i väggarne eller fönstren.

Planteringsland finnas visserligen vid de flesta folkskolorna, men inga ordnade skolträdgårdar, utom vid Haparanda folkskola.

XI. Tillsynen öfver skolorna.

Församlingarna äro visserligen i enlighet med folkskolestadgans föreskrift indelade i mindre områden, och tillsyningsmän öfver barnens skolgång äro tillsatta, men tillsynen utöfvas likväl mångenstädes så trögt och ligkiltigt, att ändamålet dermed ingalunda vunnits. Lika trögt och ligkiltigt fullgöra ock de flesta skolråd sina skyldigheter.

Det hufvudsakliga öfvervakandet utöfvas af skolrådets ordförande, hvilka alla ådagalagt välvilja mot skolan och några äfven med intresse vårdat sig om henne.

Årligen har jag besökt alla skolorna, så vidt möjligt varit, men af tillfälliga anledningar har understundom en och annan skola varit instäld, då de öfriga i trakten besöktes.

Läraremöten har jag hållit:

1882 den 1 Juni i Haparanda folkskola med lärare från Haparanda, Neder-Torneå, Karl Gustaf, Hietaniemi och Öfver-Torneå.

1882 den 15 December med lärare från Pajala, Tärantö och Korpi-lombolo.

1883 den 27 Juni i Öfver-Torneå folkskola med lärare från norra delen af inspektionsområdet.

1884 den 21 Aug. i Haparanda folkskola med lärare från områdets södra del från och med Öfver-Torneå.

1885 den 6 Juli i Karl Gustafs skolhus med lärarepersonalen från södra delen af området.

1885 den 12 December i Pajala skolhus med lärarepersonalen från norra delen af inspektionsområdet.

1886 den 9 till och med 21 Augusti hölls i Öfver-Torneå folkskola med inspektionsområdets lärarepersonal vid folk- och småskolor en repetitionskurs, som hade till ändamål att bereda vederbörande lärare och lärarinnor vidare förkofran och utbildning i folkskolans läroämnen, förnämligast svensk språkkunskap och dess metodiska behandling i folkskolan. Till anordnande af denna repetitionskurs beviljade Kongl. Maj:t jemlikt nådiga brevet den 4 Juni 1886 ett anslag af 1,000 kronor. Norrbottens landsting har ock lemnat bidrag till resekostnadsersättning åt lärare och lärarinnor, som be-
vistat af vederbörande folkskoleinspektör anordnade skolmöten.

Vid här ofvan nämnda möten har förekommit läsprof och meddelanden rörande undervisningen.

XII. Kostnaderna för skolväsendet år 1886.

Skuld vid årets början.....	kronor	1,171: 47.
Till lärares och lärarinnors aflöning.....	»	16,149: 85.
» skollokaler och inventarier.....	»	2,208: 62.
» undervisningsmateriel.....	»	291: 90.
» öfriga behof.....	»	1,814: 90.
Tillgångar vid årets slut..	»	2,269: 33.

Summa kronor 23,906: 07.

Till bestridande af utgifterna har utgått:

Tillgångar vid årets början.....	kronor	2,723:	96.
Räntor	»	270:	—
Af skoldistriktet	»	9,554:	54.
» staten	»	7,995:	01.
Öfriga inkomster.....	»	481:	80.
Skuld vid årets slut.....	»	2,880:	76.

Summa kronor 23,906: 07.

Öfver-Torneå i Juni 1887.

P. O. Grape.

VIII.

Arvidsjaur och Arjeplougs pastorat af Vesterbottens andra, Jockmocks och Gellivare pastorat af Vesterbottens tredje, samt Juckasjärvi och Karesuando pastorat af Vesterbottens fjerde kontrakt.

I. Inspektionsområdets beskaffenhet.

Lappmarkspastoratens ofantliga vidsträckthet, de långa distanserna derstädes och folkets obemedlade vilkor äro svåra hinder för att kunna på ett ändamålsenligt och behofvet motsvarande sätt ordna deras skolväsende. Dessa hinder förefinnas dock icke öfverallt i samma grad. Med afseende på betingelserna för skolväsendets ordnande märkas inom inspektionsdistriktet tvenne olika delar. Inom Karesuando och Juckasjärvi är största delen af den bofasta befolkningen samlad i ett fåtal större byar, då deremot inom de andra socknarna finnes förutom några folkrikare byar ett stort antal små byar och enstaka nybyggen på betydliga afstånd från hvarandra. I följd af denna olikhet hafva alla byskolorna inom Karesuando kunnat göras fasta, inom Juckasjärvi behöfva de ambulerande flytta mellan 3 stationer årligen, under det att inom de öfriga skoldistrikten somliga skolor under förloppet af ett år flyttat mellan ända till 6 stationer och ändock hafva många ställen förblifvit obesökta. Under sådan rörlighet måste det resultat, som de flyttande skolorna kunna lemna efter sig, vara helt ringa, synnerligast der föräldrarna sakna vilja och förmåga att efter skolans afflyttning fortsätta den undervisning, som i skolan begyntes. Följden blir mångenstädes den, att då skolan efter en längre tids förlopp återkommer, så får den börja sitt arbete så godt som på nytt igen. På sådana ställen har skolan sig förelagdt ett verkligt sisyfus-arbete. Försök hafva ej uteblifvit att få lästiden på de skilda stationerna förlängd genom att förmå smärre byar och enstaka nybyggen i hvarandras närhet att samtidigt begagna sig af skolans undervisning; men dessa försök hafva merendels strandat mot vederbörande föräldrars liknöjdhet och fattig-

dom. Under nu berörda förhållanden är behovet af förökadt antal skolor påtagligt, men här mötes man åter af ett väsentligt hinder uti skoldistriktens medellöshet och deraf föranledda fruktan för ökade utgifter till skolväsendet.

II. Skolväsendets utveckling.

Vid redogörelsen för skolväsendets utveckling måste man skilja mellan den bofasta befolkningen och den nomadiserande. Hvad den förra angår, så hafva läroanstalterna i Karesuando under femårsperioden varit desamma som vid förra berättelsens afgifvande. Inom Juckasjärvi tillkom med år 1883 en flyttande mindre skola och inom Gellivare öppnades folkskolan i Hakkas med år 1884, hvarjemte de mindre skolornas antal var oförändradt till år 1885, då tre af dem upplöstes i Gellivare och alla samtliga i Juckasjärvi. Skälet härtill var, att landstinget indragit sina dittills beviljade lönetillskott. Förhållandet anmälades hos Domkapitlet, som den 8 April 1885 »fann skäligt bestämman, att inom Gellivare tills vidare skulle få bero med de skolor, som för närvarande voro i verksamhet, intill dess det visat sig, att dessas antal ovilkorligen måste ökas, men att deremot inom Juckasjärvi församling hittills befintliga skolor ovilkorligen måste hållas i verksamhet och egde församlingen för skolornas underhållande söka understöd af anslaget till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligaste trakter bosatte finnar.» Förståndigandet kunde emellertid endast med afseende på en af de indragna skolorna genast efterkommas, men med följande vårtermin trädde äfven de öfriga i verksamhet, ehuru en af tjänsterna måst uppehållas genom en oexaminerad lärare.

Hvad åter de nedlagda skolorna i Gellivare beträffar, så afsändes till Domkapitlet i sistlidne april en så lydande anmälan: »Med anledning af mitt yrkande beslöt skolrådet i fjol våras att till kyrkostämman hemställa, det de tre mindre skolor, hvilka i följd af landstingsbidragens borttagande nedlagts, måtte med 1886 års början åter träda i verksamhet. Kyrkostämman biföll skolrådets framställning med afseende på två af de nämnda skolorna samt uppdrog åt skolrådet att sätta beslutet i verkställighet. Emellertid har skolrådet icke bättre fullgjort sitt åliggande, än att bemälda tvenne skolor vid inspektions-tiden i sistlidne mars ännu icke hade kommit till stånd.» Hvad Domkapitlet med anledning af denna anmälan resolverat, är mig obekant, men att skolorna ej varit i gång under senaste hösttermin, slutar jag deraf, att statsanslag för desamma icke begärts.

För folkskolan i Nattavaara beviljade Kongl. Maj:t redan år 1880 ett begärdt byggnadsanslag af 3,000 kronor, men skolan har först med år 1887 trädt i verksamhet, efter att Domkapitlet måst förständiga skolrådet att gå i författning om skolbyggnadens skyndsamma uppförande.

Inom Jockmock, Arvidsjaur och Arjeploug är skolväsendet till sitt omfång enahanda med hvad redogörelsen för föregående femårsperiod gifver vid handen, om man tillägger, att inom Jockmock tvenne mindre skolor blifvit förvandlade till mellan 3 stationer flyttande folkskolor, af hvilka den ena trädde i verksamhet med år 1882 och den andra med år 1883, och att jemväl inom Arvidsjaur en flyttande folkskola med år 1886 trädde i stället för en flyttande mindre skola i norra delen af skoldistriktet samt att Ytterstfors-bolaget i Byske sedan år 1885 bidragit med 150 kronor årligen till underhållande af ytterligare en mindre skola inom församlingen.

Se vi åter på de framsteg, som skolväsendet gjort bland lappallmogen, så hafva vi att taga hänsyn till såväl hvad staten åtgjort, som hvad genom missionssällskapen är åstadkommet.

Inom Arvidsjaur har skolväsendet, så vidt det afser lappallmogen, blifvit helt och hållet ombildadt. Församlingens tre kateketskolor med lappsk undervisning äro upplösta och nedlagda och i deras ställe underhåller Ecklesiastikverket med bidrag af församlingen en mellan två stationer flyttande folkskola för norra hälften af skoldistriktet, då deremot Svenska missionssällskapet bekostar i Lappträsk by en missionsskola, hvilken mottager lappbarn ifrån södra hälften af församlingen. Undervisningen i båda dessa skolor meddelas endast på svenska, och synes denna nya anordning, som hösten 1885 kom till stånd, väl motsvara sitt ändamål.

Inom Torneå lappmark hafva tvenne af Femöresföreningen bekostade barnhem i Karesuando och i Vittangi byar varit i osfbruten och gagnelig verksamhet. Staten har hösten 1885 öppnat en fast lappskola i Juckasjärvi f. d. kyrkoby, vid hvilken skola de i reglementet för ecklesiastikverket i lappmarken gifna föreskrifter skola hufvudsakligen tillämpas. Skolans ändamål vinnes dock icke med mindre, än att nödiga inackorderingsmedel blifva ställda till skolstyrelsens förfogande. Med anledning häraf har derfor Domkapitlet nyligen hos Kongl. Maj:t hemställt, att anslag af statsmedel måtte beviljas till underhåll af frielever vid bemälda skola¹.

¹ Genom Kongl. Bref den 13 Maj 1887 medgafs dels att vid nämnda skola finge beredas friplatser för sju lappska och fem finska elever, hvilka tillhöra andra trakter af Juckasjärvi skoldistrikt än nämnda kyrkoby, dels ock att till bestridande af underhållskostnaden för dessa elever finge utgå ett belopp af 185 kronor årligen för hvarje elev.

Vidare må nämnas, att med år 1884 trädde inom Karesuandö i verksamhet en af staten understödd skola, hvilken har sina stationer vid de enstaka nybygggena längs Kõngämä elf ända till riksgränsen och skall undervisa såväl nybyggare- som nomadbarn inom och utom skolåldern. Likaledes öppnades med år 1885 en af staten underhållen skola inom Gellivare för att gagna såväl den vidt spridda half-lapska befolkningen på skoldistriktets utkanter, som ock nomaderna vid deras vandringar från och till fjellen.

Slutligen må nämnas, att föreningen »Lappska Missionens Vänner» sedan år 1883 underhållit ett barnhem i Lannavaara, ungefär midt emellan Karesuando och Vittangi kyrkobyar, och att vid detsamma 12 lappbarn, 6 ifrån Karesuando och 6 ifrån Juckasjärvi skoldistrikt åtnjutit kostnadsfri undervisning och vård. Hittills hafva barnen varit inackorderade hos der boende nybyggare, men då det visat sig vara med svårigheter förenadt att i dessa vanlottade hygder finna nybyggare, som äro fullt lämpliga för det maktpåliggande uppdraget att vårda andras barn, så har föreningen för sitt barnhem uppfört ett efter ortens förhållanden storartadt hus, der barnen skola hafva sina hem.

III. Skolväsendets ordnande.

För alla skoldistriktet med undantag af Gellivare hafva utarbetats skolreglementen i enlighet med ett af Domkapitlet utfärdadt normalreglemente samt vunnit vederbörlig stadsfästelse.

Skolornas inre anordning är ganska olika i olika skolor. Det gemensamma draget för de fasta skolorna är dock, att de i regeln äro indelade i 2 eller 3 afdelningar, hvartill kommer en förberedande klass. Inom inspektionsdistriktet finnes blott en egentlig småskola, nemligen i Jockmocks kyrkoby, der denna skola utgör en normalt inrättad förberedande afdelning för både lapska och svenska barn, innan de uppflyttas i statens lappskola, hvilken motsvarar en fullständig folkskola. För öfrigt verka skolorna hvar och en för sig, folkskolan måste upptaga nybörjare och småskolan tjenstgör både som småskola och folkskola. Förhållandet är obestriddligen in normalt, men hindren för dess häfvande äro i lappmarkens glest bebodda, vidsträckt och fattiga skoldistrikt öfvervinnerliga. Mindre skolorna äro för våra förhållanden den skolart, som bäst motsvarar behovet, och det närmaste önskningsmålet bör vara att kunna få till stånd flera sådana, för att de icke må behöfva flytta mellan så många stationer.

I fasta skolor hafva antagits läsordningar, hvilka i hufvudsak öfverensstämma med dem, som äro bifogade normalplanen. I flyttande

folkskolor och mindre skolor hafva likaledes funnits läsordningar, men kunna ej alltid så noggrant följas, synnerligast der skolgången är mycket ojemn och skolan flyttande mellan allt för många stationer. Enligt föräldrarnes önskan inskränker sig också undervisningen i sådana skolor hufvudsakligast till kristendom och innanläsning jemte något skrifning och räkning samt sång. Men oaktadt det utvecklade skick, i hvilket de flesta flyttande skolor befinna sig, hafva de dock, derest de skötas af samvetsgranna och sitt kall någorlunda vuxne lärare, bland annat det goda med sig, att många föräldrar väckas ur sin liknöjdhet och tröghet till angelägenhet om sina barns undervisning äfven sedan skolan afflyttat; men tillika finnas föräldrar, som mena, att då de en gång lemnat sina barn i skolans vård, de dermed också befriat sig ifrån allt ansvar för deras undervisning.

Vid statens lappskolor i Juckasjärvi, Gellivare och Arjeplog följas nu mera af Domkapitlet fastställda läsordningar. Derjemte må tilläggas, att undervisningen vid lappskolan i Arjeplog och Jockmock meddelas helt och hållet på svenska, hvars inhemtande för de lappska barnen i Arjeplog liksom i Jockmock mycket underlättas deraf, att de undervisas tillsammans med svenska barn ifrån kyrkobyen. Förut åsidosatt ferieläsning, hvilken för ett år sedan infördes vid Arjeplogs skola, kommer ock i sin mån att befrämja svenska språkets inhemtande. Inom det finsk-lappska Gellivare deremot har den i fråga satta gemensamma undervisningen af lappska och svenska barn vid lappskolan ej kunnat genomföras, men äfven här meddelas undervisningen på svenska i räkning, geografi och naturkunnighet, hvarjemte förekommer innanläsning och öfversättning af lättare svenska läsestycken.

IV. Undervisningstiden.

Den årliga lästiden är 8 kalendermånader eller $34\frac{1}{2}$ veckor. Skolterminerna äro tvenne, nemligen en vårtermin, från medlet af januari till början eller medlet af juni, och en hösttermin, ifrån början eller medlet af september till kort före jul. Undervisningen fortgår 6 dagar i veckan med ledighet på onsdags- och lördagseftermiddagarne.

Undervisningstimmarnes antal i veckan växlar mellan 30 och 34 och på dagen mellan 5 och 6. Mellan timmarne gifves 5 och 10 minuters ledighet.

V. Folkets förhållande till skolan.

I detta afseende bör man skilja mellan de finska lappeocknarna och de svenska. Angående de förra får jag hänvisa till min förut af-

gifna berättelse och derjemte tillägga, att då ogenheten i Karesuando har varit i aftagande, har den deremot inom Juckasjärvi och i synnerhet inom Gellivare gränsat till ett lidelsefullt motstånd. Förlusten af landstingets lönestillskott blef, såsom redan nämnt är, ett dråpelag för tre mindre skolor i Gellivare och för alla samtliga i Juckasjärvi. Men i synnerhet beklagliga hafva förhållandena varit vid den nyinrättade folkskolan i Hakkas. Efter ett och ett halft års tjenstgöring tog denna skolas förste lärare afsked och till vikarie förordnade skolrådet en inkompetent person; tjensten blef derefter tillsatt, men då ordinarien icke ville tillträda henne, har skolrådet ånyo uppehållit densamma under sistlidna hösttermin genom förut nämde inkompetente person.

Om man jemför de finska skoldistrikten med de svenska, kan förhållandet inom de senare uti i fråga varande hänseende betecknas såsom ganska godt. Förlusten af landstingets understöd var nog ett hårdt slag äfven för dem, helst som de icke i likhet med de finska åtnjuta några extra bidrag för sitt skolväsende. Men ingenstädes blef det i fråga satt att inskränka skolornas antal. Tvärtom har af det föregående framgått, att åtskilliga förbättringar vidtagits inom Jockmock och Arvidsjaur. Villigt må erkännas, att intresset för skolan ej öfverallt kan vara lika vaket eller offervilligheten, derest den lemnades åt sig själf, öfverallt lika stor, men å andra sidan är det mig en kär pligt att medgifva, att skolråden inom dessa distrikt i detta stycke på ett berömvärdt sätt fattat sin uppgift och icke gjort några eftergifter i retrograd riktning.

I sammanhang härmed får jag ock på det bestämdaste bestrida riktigheten af ett sådant påstående, att skolgången skulle ingifvit lapska ungdomen afsmak för nomadlifvet. Den nomadiserande lappallmogens bestånd undergräfvades af helt andra fiender än skolbildningen, ibland hvilka må nämnas den allt närmare trädande nyodlingen, mindre gynsamma renbetsförhållanden, omåttlighet i kaffe och starka drycker samt deraf härflytande lätja och håglöshet för renvården och jagten efter rofdjur.

Härmed är dock icke sagdt, att nomaderna äro några varma vänner af en fullständigare folkskolebildning. Utan att mig veterligen någon af dem begagnat sig af de i § 3 af supplementet till reglemente för Ecklesiastikverket i Lappmarken utfästa underhållsbidragen eller på annat sätt visat offervillighet för sina barns uppfostran, hysa de ömhet för sina barn derhän, att de till och med högst ogerna vilja lemna dem ifrån sig vid skolor, der kostnadsfri undervisning och vård är dem beredd. Det händer nemligen ofta, att trots skolrådets och lärarnes trängna bemödanden en och annan frielevsplats

vid våra lapp- och missionskolor får stå någon tid obesatt och icke sällan måste dylika platser fyllas med barn af halflappar och nybyggare. Deremot har kateketskolan, så outvecklad hon än är, visat sig åtnjuta nomadens fulla förtroende; och emedan tvångsåtgärder angående skolgång här ej gerna böra tillgripas, så bör denna egendomliga skolart såsom en nödhjelp bibehållas, men för att hon hädanefter skall bättre motsvara sitt ändamål att meddela en nödtorftig undervisning, bör man tillika söka vid henne anställa dugliga och pligtrogna och helst seminariebildade kateketer, men i sådant fall måste dock lönerna höjas. Såväl härom som om lappska abcbokens omarbetning har ock Domkapitlet nyligen gjort underdånig hemställan.

Det vare dock långt härifrån, att kateketskolan ensam skulle vara tillfyllestgörande. Den fasta skolan är derjemte nödvändig. Allt flere lappska föräldrar nödgas af fattigdom upphöra med nomadlivet och slå sig ned såsom fiskarlappar vid någon sjö, der de sedan framläpa det uslaste lif. Här är den fasta skolan med kostnadsfri vård och svensk undervisning i synnerhet på sin plats, för att underlätta för de arma barnen öfvergången till svenskt tungomål och bofast lefnadsätt.

VI. Lärarne.

Lärarne vid folkskolorna och statens lappskolor i Gellivare, Jockmock och Arjeploug hafva alla samtliga undergått fullständig seminarieexamen och ega erforderliga kunskaper och förmåga för utövande af sitt kall. Vid mindre skolor hafva varit anställda dels examinerade, dels oexaminerade lärare. De förra hafva fått sin utbildning dels vid statens seminarier i Haparanda och Mattisudden, dels vid landstingets seminarium, hvarjemte två lärare undergått godkänd pröfning inför folkskoleinspektör. Tvenne seminariebildade kateketer hafva anställts, den ene i Jockmock och den andre i Gellivare. Två oexaminerade lärare hafva tjenstgjort i Gellivare och en i Juckasjärvi. Sommaren 1884 lyckades det mig att förmä Gellivare skolråd till att anslå tvenne mindre skoltjenster till ansökning lediga. En examinerad lärare anmälde sig, men den andra tjensten uppehölls fortfarande genom en oexaminerad person. Under sistlidne sommar anmälde en examinerad lärarinna såsom hugad att antaga tjenstgöring inom Gellivare, men skolrådet föredrog äfven denna gång att bibehålla de förutvarande lärarne.

Undervisningsskickligheten hos lärarepersonalen vid mindre skolor företer naturligtvis stora olikheter. Som ett allmänt omdöme om dess beskaffenhet kan sägas, att lärare ifrån Haparanda seminarium visat

sig bäst vuxne sitt kall, hvartill orsaken torde ligga deri, att kuren der varit treårig, då den deremot vid Mattisuddens seminarium är tvåårig och vid landstingets ettårig.

VII. Barnens skolgång.

I denna fråga återstår mycket öfrigt att önska. Icke nog dermed, att i medeltal endast 56 procent af de skolpligtiga varit inskrifna, ehuru långt större antal skulle haft tillfälle dertill, enär man på de flyttande skolorna ställer den fordran, att de i sin väg skola närma sig så många hem som möjligt, utan härtill kommer en högst ojemn skolgång. Vårat har dock förhållandet härutinnan varit i Juckasjärvi och Gellivare. Häremot står man rådlös och vanmäktig, så länge vederbörande skolråd och tillsyningsmän icke bättre fatta sin uppgift och pligt, än att det går an att året om lemna skolorna utan tillsyn och icke göra det ringaste för att förmå försumlige och liknöjde föräldrar att ordentligt sända sina barn till skolan. Den lindrigaste tillrättavisning af läraren har visat sig för somliga föräldrar vara en tillräcklig anledning att taga sina barn ifrån skolan. Tilläggas bör, att under åren 1885—86 en faraot — skarlakansfeber i förening med difteri och strypsjuka — härjat nästan öfverallt inom inspektionsområdet, vårat dock inom Jockmock och Arjeploug, samt försvårat och delvis omöjliggjort skolornas ordentliga verksamhet.

VIII. Undervisningen.

I denna fråga får jag hänvisa till såväl kyrkoherden Læstadii som min berättelse för förra perioden, med tillägg, att jag vid skolinspektionerna särskildt framhållit vigten af *rätt- och välläring*, som i Lappmarken till följd af der rådande olikhet i språk företer särskilda svårigheter.

Gymnastiken har vunnit föga insteg i Lappmarkens skolor..

Undervisning i *slöjd för gossar* är införd i Karesuando folkskola för två år sedan och vid Gellivare lappskola för ett år sedan samt är under införande vid lappskolorna i Jockmock och Arjeploug samt folkskolan i Vittangi. Verktygen till lappskolorna hafva bekostats af staten, till Karesuando folkskola har disponenten för Gellivareverken J. A. Vikström godhetsfullt skänkt medlen. Slöjdundervisningen meddelas af skolornas lärare, hvilka samtliga genomgått en af länets slöjdförening anordnad kurs i Luleå. Till ledning vid undervisningen

användas modeller efter Nääs' system. Dessutom förekommer *slöjd för gossar* vid barnhemmet i Lannavaara och missionskolan i Mattisudden och *för flickor* vid Femöresföreningens båda barnhem, hvarjemte gossarne vid Kareuando barnhem deltaga i slöjden vid der varande folkskola.

IX. Skolförhören.

I denna fråga får jag likaledes hänvisa till så väl kyrkoherden Læstadii som min berättelse för förra perioden.

X. Materielen.

Till de finska skoldistriktet har Kongl. Maj:t på derom gjorda underdåniga ansökningar fortfarande beviljat behöflig undervisningsmateriel och till nedsatta pris tillhandahållit i Haparanda bokhandel nödiga undervisningsböcker. För närvarande är ock bristen i detta afseende här fylld, men inom de svenska skoldistriktet återstår åtskilligt öfrigt att önska, ehuru under femårsperioden rätt mycken materiel anskaffats, så att de mest trängande behofven kunna sägas vara afhjelpa. Statens lappskolor deremot äro i detta afseende väl försedda.

Ändamålsenliga skolmöbler finnas numera i alla fasta skolor, till lappskolorna och de nyinrättade folkskolorna bekostade af staten, till de andra af skoldistriktet sjelfva. Statsanslag till dylika möblers anskaffande vid flyttande mindre skolan i Parakkavaara har ock erhållits. Fasta folkskolan i Glommersträsk af Arvidsjaur skoldistrikt, så ock fasta mindre skolan å Gellivare kyrkoplats äro ännu försedda med långbord och bänkar.

Missionsskolorna och barnhemmen äro ock ganska välloftade med afseende på såväl undervisningsmateriel som skolmöbler, hvaremot lärosalen för missionskolan i Lappträsk befans i ett temligen ofullständigt skick, men skulle af byamännen repareras. Huruvida det blifvit af, är mig obekant.

XI. Anteckningsböcker.

De erforderliga anteckningsböckerna finnas vid alla skolor. I Arjepluog föres en gemensam matrikel öfver alla distriktets skolor och har denna ordning visat sig vara synnerligen ändamålsenlig. Då fast roteindelning ej är möjlig att åstadkomma, så har mycken oreda uppstått med afseende på matriklars förande, så att samma barn har

blifvit inskrifvet i flere sådana. För att förekomma detta har jag funnit skäligt förorda hela skoldistrikt omfattande matriklars införande. Härigenom skulle jemväl för skolråden underlättas kontrolleringen af barnens skolgång till såväl omfattning som jemnhet — de behöfva ju blott jemföra den årliga förteckningen öfver de skolpligtiga med matrikeln; tillika kommer en dylik matrikel väl till pass vid inskrifningen till nattvardsskolan. I Jockmock är början till en sådan matrikel gjord.

XII. Skollokalerna.

Tvenne folkskolehus, det ena i Hakkas och det andra i Nattavaara af Gellivare skoldistrikt, så ock tvenne mindre skolhus, det ena i Parakkavaara och det andra i Soppero samt lappskolehuset i Juckasjärvi f. d. kyrkoby af Juckasjärvi skoldistrikt, äro för dertill beviljade statsmedel uppförda och inredda, hvarjemte ett mindre skolhus är af byamännen i Holmträsk by af Jockmocks skoldistrikt uppfördt.

Folkskolehuset i Karesuando och lappskolehuset i Arjeploug hafva undergått genomgripande reparationer, som bekostats af allmänna medel. Likaledes har staten bekostat reparation å lappskolehuset i Gellivare hvarjemte folkskolehusen i Vittangi och Jockmock samt mindre skolhusen inom Karesuando undergått reparationer på vederbörande skoldistrikts bekostnad.

De flesta flyttande skolorna hafva varit inhysta i dels förhyrda, dels hyresfritt upplåtna enskilda lokaler af mer eller mindre ändamålsenlig beskaffenhet.

XIII. Lärarnes löner.

Öfverallt utom i Juckasjärvi äro dertill berättigade folkskollärare uppflyttade till 700 kronors kontant lön. Så hafva ock förbättrade lönevilkor vunnits för skolmästarne i Arjeploug, Jockmock och Gellivare, i det enligt nådiga kungörelsen den 12 mars 1886 lönebeloppet, hvilket under åren 1876—85 vexlat från högst 960 till lägst 651 kronor, hädanefter ej får understiga 800 kronor för en hvar af dem. Derjemte är inträde för bemälda skolmästaretenster vunnet i folkskollärarnes pensionsinrättning.

Öijebyn i februari 1887.

Isak Johansson.

Berättelse om Folkskolorna inom Visby stift åren 1882—1886.

I. Undervisningsanstalterna.

Inspektionsområdet har omfattat hela Visby stift, deladt i 3 kontrakt, med en folkmängd af 53,285 personer vid periodens början och 52,570 personer vid dess slut (år 1886).

Anstalterna för folkundervisningen voro under periodens första år: 83 fasta folkskolor, 4 mindre skolor, 40 fasta och 2 flyttande småskolor samt 1 högre folkskola, tillsammans 130; vid periodens sista år (1886) hade detta antal vuxit till 88 fasta folkskolor, 3 fasta mindre skolor, 48 fasta och 1 flyttande småskola, samt 1 högre folkskola, tillsammans 141 *folkundervisningsanstalter*. Antalet har således under periodens lopp ökat med 11, dels folkskolor och dels småskolor. *Skoldistriktens* antal utgjorde sista året 84 (vid förra periodens slut voro desamma 81). Af dessa distrikt utgöras 9 af mer än 1 socken (några innefatta 2, andra till och med 3 socknar).

A. *Egentliga folkskolor.*

Som ofvan nämndes, utgjorde dessa vid periodens slut 88, mot 83 vid dess början. Tillökningen har uppkommit derigenom, att förutvarande mindre skolor eller småskolor blifvit förvandlade till egentliga folkskolor. Alla dessa skolor äro fasta; men 13 stycken hafva afdelningsundervisning på olika dagar, och äro således jemförliga med flyttande skolor deruti att hvarje barn får åtnöja sig med kortare undervisningstid. I norra socknarne af stiftet är detta en utväg, som be-

folkkningen gern griper till, för att slippa kostnaden för nya skolors upprättande, men i södra socknarne vill man icke ens höra talas om denna utväg. Som skäl för en sådan afdelningsläsning har ofta blifvit anfördt, att skolförsummelseerna derigenom blifva mindre, alldenstund barnen besöka skolan endast hvarannan dag, samt föräldrarne således under ledighetsdagarne kunna använda dem i hemmen till behöfligt biträde i göromålen. Att en hel del af skolförsummelseerna härleder sig derifrån att barnens hjälp behöfves i hemmen och vid landtbruksgöromålen under vissa tider på året, i synnerhet i slutet af våren och början af hösten, är nog en sanning; men att skolförsummelseerna i *verkligheten* blifvit minskade genom ofvannämnda anordning, är icke så alldeles säkert — jag har åtminstone i den frågan bland lärarne hört mycket olika uppgifter.

I folkskolorna undervisades under sista året 4,598 barn, hvilket gör i medeltal ungefär 52 barn på hvarje skola. I folkskolorna voro anställda 84 lärare och 10 lärarinnor, dels ordinarie, dels extra och dels biträdande. — Till dessas aflöning åtgick sista året 100,200 kr., hvilket gör i medeltal på hvarje lärare och lärarinna något öfver 1,000 kr. Endast 2 skolor, nemligen Visby stads och Tofta, skötas af flera än en lärare. Flera än en folkskola innehålla 4 distrikt, nemligen Visby, Fårö, Othem och Klinte.

B. Småskolor (och mindre folkskolor).

Dessa utgöra för närvarande 52 (mot 46 vid inspektionsperiodens början). Under dessa 5 år hafva 14 nya småskolor upprättats, hvar emot åtskilliga af de gamla blifvit dels nedlagda och dels förvandlade till folkskolor. De flesta af dessa nya småskolor hafva uppstått genom påtryckning från folkskoleinspektören; en och annan gång har äfven domkapitlets åtgärd måst anlitas. I några få fall stretade församlingarna emot så mycket, att de öfverklagade domkapitlets utslag, hvilka dock blefvo af Kongl. Maj:t fastställda. Det väsentligaste hindret för småskolors upprättande är svårigheten att få lämplig lokal, som ej kostar för mycket. För att väl få en sådan skola i gång, har jag ofta måst åtnöja mig med lokal, som varit allt annat än lämplig (t. ex. kyrkornas sakristior, vinderum öfver folkskolesalen, m. m.), i det hoppet, att sedan allmogen väl kommit att inse gagnet af småskolan och fattat kärlek för densamma, den äfven skulle blifva mera tillmötesgående i frågan om att påkosta lämplig lokal. Denna min beräkning har redan på många ställen blifvit besannad, och jag hoppas att den snart nog skall blifva det på alla — blott man har tålmod. Man får i sådana frågor ingalunda låta leda sig af den satsen »allt eller intet!»

C. *Högre folkskolor.*

Här finnes blott *en* sådan, nemligen den i Klinte socken, hvilken existerat i öfver 20 år. Den nye ordinarie läraren har tidsals haft tjänstledighet på grund af sjukdom, hvarunder undervisningen varit bestridd af vikarier (unga studenter). Antalet elever (både gossar och flickor), som i fordna dagar uppgått till mellan 15 och 30, har under denna period nedgått, under somliga år, till 7 å 9. Det har derföre en och annan gång varit ifrågasatt att nedlägga skolan; men förslaget har hvarje gång blifvit förkastadt af pluraliteten, i synnerhet derför att skolans existens grundar sig på en donation och kostar följaktligen församlingen föga.

Intresset för skolan, som i fordna dagar under den gamle läraren var mycket varmt, har under den nye läraren betydligt minskats. Man klagar deröfver att barnen ej få lexor att läsa öfver i hemmet, såsom i fordna dagar, emedan undervisningen hufvudsakligen bedrifves i form af föreläsning (— ej att undra på, då läraren förut varit lärare vid en folkhögskola och derunder blifvit van vid ett annat undervisningsätt än det som bör användas vid en folkskola). Att föreläsningsmetoden ej är gagnelig för barn mellan 10 och 15 år, bör hvar och en lätt kunna inse; och det är derföre helt naturligt, att föräldrarne hafva föga lust att sända sina barn till en skola, der de hafva den öfvertygelsen att barnen få lära så godt som ingenting, men endast vänja sig att slå dank, under det att de mycket väl kunde bättre använda tiden till arbetsbiträde i hemmen.

De från skolan utgående eleverna (nemligen de manliga) kunna delas i 3 klasser. Första klassen är då sådana, som utgå till jordbruket eller handtverkerierna — och detta är, om jag ej misstager mig, här det minsta antalet, ehuru det efter läroanstaltens idé borde vara det största. Den andra klassen är sådana, som blifva sjömän (märk väl att Klinte är en hamnort, med stor sjöfart). Den tredje klassen, och tillika den talrikaste, är sådana som afgå till allmänna läroverkens mellanklasser (genom detta sista förhållande har skolan nästan fått karakteren af en pedagogi eller ett lägre elementarläroverk). Hvad som, efter min tanke, mest berättigar skolans fortsatta tillvaro, på grund af lokala förhållanden, är dess egenskap af undervisningsanstalt för de ynglingar som egna sig åt sjöväsendet; ty att vara förberedelseanstalt för de högre läroverken hör alle icke till en sådan skolas idé.

Så länge det villkoret qvarstår, att läraren skall hafva akademisk bildning eller åtminstone att sådan egenskap gifver företräde kan man, enligt min erfarenhet, aldrig vara säker på att få fullt dugliga lärare. Unga studenter söka och erhålla sådana lärareplatser, i stället för en

enskild informatorsplats, och innehafva dem endast för en kortare tid, för att sedan återgå till sina egentliga studier. Häraf uppstå två olägenheter: 1) lärarne hafva till en början ingen erfarenhet i den sorts undervisning som behöfves vid folkskolor; 2) ett ständigt ombyte af lärare. — Skall man för framtiden hoppas något verkligt gagn, som motsvarar ändamålet, som åsyftades vid dessa skolors upprättande, så måste man ställa så till, att lärarebefattningarna vid dem kunna innehafvas af utexaminerade folkskolelärare — och många af dessa äro ovilkorligen mera lämpliga än tillfälligt anställda studenter. Jag vill ej dermed påstå, att *alla* folkskolelärare skulle vara kompetenta; men dessa platser skulle nog blifva så begärliga, att de bästa förmågorna i kåren skulle komma att anmäla sig som sökande.

I öfrigt får jag hänvisa till mina föregående inspektörsberättelser.

D. *Folkhögskolor.*

På Gotland finnes endast en enda sådan, senast förlagd i Hemse socken. Om denna läroanstalt har jag ingen vidare kännedom; jag vet endast, att den under förliden sommar öppnade en undervisningskurs för qvinnor, som besöktes af många allmogedöttrar. Eljes är skolan afsedd endast för ynglingar och numera förenad med landtbrukskola, sedan den egentliga landtbrukskolan blifvit nedlagd.

E. *Seminarium för bildande af lärarinnor för småskolorna.*

En sådan undervisningsanstalt, bekostad af länets landsting, har varit i gång 3:ne år å rad, så att det ena året utgjorde en fortsättning af det andra, på det att kursen måtte innefatta 7 månader och derigenom berättiga till det högre statsbidraget. Skolan var förlagd till Slite skolhus och undervisningen sköttes af läraren derstädes, under kontroll af folkskoleinspektören. År 1884 utexaminerades 11 elever efter 7 månaders kurs, och år 1885 utgingo ytterligare 12 elever med fullgoda afgångsbetyg.

F. *Slöjdskolor, m. m.*

Vid de flesta skolor der lärarinnor äro anställda, vare sig vid folkskola eller dermed förenad småskola, förekommer undervisning i sömnad.

Slöjdundervisning för gossar, förenad med sjelfva folkskolan, har förekommit vid 7 folkskolor (under förra perioden fans det endast 4 sådana).

Beträffande »*Fruentimmers-Samfundets slöjdskola för flickor*» i Visby, *Hushållnings-sällskapets slöjdskola* dersammastädes, *barnhemmen* i Visby och på Fridhem, *söndagsskolor* och *enskilda skolor*, får jag hänvisa till mina föregående berättelser.

G. Skolor för »den fortsatta undervisningen» (*Fortsättningsskolor*).

Vid 36 folkskolor har »fortsatt undervisning» varit anordnad, men på olika sätt: i några hafva de »utexaminerade barnen» haft undervisningen gemensam med folkskolans högsta afdelning, under hvilken tid de lägre afdelningarne haft ledighet; i andra, der antalet var större, voro fortsättningsskolans barn ensamma för sig. Endast några få skolor hade denna undervisning så ordnad att de kunnat komma i åtnjutande af statsbidrag.

H. Sockenbibliotek.

Dessa boksamlingar, der de finnas, äro fortfarande af tarflig beskaffenhet, och efter hvad jag kunnat förnimma, lära de föga anlitas, i synnerhet af ungdomen. De böcker som mest utlånas, lära vara religiösa böcker eller romaner, der sådana finnas.

II. Reglementen, anteckningsböcker, läseschema.

De år 1876 fastställda reglementena äro fortfarande gällande.

Beträffande anteckningsböcker och läseschema har jag ingenting nytt att säga, utan får hänvisa till hvad jag nämnt i min redogörelse för nästföregående inspektionsperiod.

III. Läsetiderna.

Läsåret är fortfarande deladt i 2 terminer, en vårtermin och en hösttermin. Vanligtvis går den förra från 1 Februari till 1 Juli, och den senare från 1 September till 1 December. Afvikelser härifrån hafva i sista åren börjat blifva temligen allmänna, hvad vårterminen beträffar. Många skolråd med församlingarnas samtycke hafva nemligen flyttat denna termins början till 15 Januari och slutet till 15 Juni, med anledning af sommarvärmen, såsom det föregifves. Derigenom hafva vinterferierna blifvit förkortade mer än hvad jag anser behöfligt, men sommarferierna öfver höfvan förlängda. Lärarne sjelfva

hafva på många ställen föreslagit och genomdrifvit denna förändring; det är nemligen fördelaktigare för dem att få disponera öfver långa sommarferier, men jag betvivlar, att det för skolbarnen är så gagneligt; ej heller har jordbruksarbetet någon nämnvärd fördel deraf. I Juni månad bruka skolorna i allmänhet temligen jemnt och flitigt besökas. Vårarbetet är då slutadt och skördetiden infaller först under höstterminen.

Visby-skolorna hafva fortfarande sitt läsår utsträckt till 9 månader, och Lärbro flyttande mindre skola till 10 månader; eljes hafva alla öfriga 8 månaders läsår.

Läsdagarne i veckan vid nästan alla skolor på landsbygden äro 5 (med 6 timmar om dagen under den ljusare årstiden), så att lördagen alltid är fri; men skolorna i Visby använda alla 6 söckendagarne. Äfven en och annan skola på landet, der afdelningarne läsa på olika dagar, har tidtals haft 6 läsdagar i veckan, nemligen 3 för hvarje afdelning, till stor missbelåtenhet för vederbörande lärare.

Hvad angår *rasterna*, samt *läsetiden vid småskolorna*, är förhållandet samma som förut, hvarför jag får hänvisa till min förra berättelse, der jag utförligt framställt dessa förhållanden.

IV. Tiden för barns intagning i skola och afgang.

I skolorna på landsbygden intagas barn i allmänhet vid 7 års ålder, i Visby-skolorna efter fyllda 6 år. I de flesta skoldistrikt är det numera öfverenskommet och beslutadt, att intagning af nybörjare får ske endast *en gång* om året, vanligtvis vid höstterminens början. Vid samma tid sker då också flyttning från småskola till folkskola.

Den seden att låta barnen sluta skolgången för tidigt, stundom vid 11 å 12 års ålder, fortfar tyvärr alltjemt. Den höga siffra som årligen figurerar i många skolråds uppgifter under rubriken »som under året ej åtnjutit undervisning», utgöres till största delen af sådana som visserligen någon kortare tid (d. v. s. ett eller annat år) haft ordentlig skolundervisning, men kommit att sluta den för tidigt, d. v. s. innan de fyllt 14 år och innan de inhemtat den föreskrifna kursen. Jag har talat med skolråden om detta sorgliga förhållande och jag har klagat hos domkapitlet; men ingenting hjälper. Föräldrarne svara att de behöfva barnen till arbetshjelp. Många föräldrar hysa dessutom den åsigten, att när barnet hunnit igenom katekesen och således har utsigt att kunna hjälpligt genomgå konfirmationsskolan behöfves ingen vidare skolgång. Alla öfriga skolämnen anses onödiga och tidsödande.

V. Skolförhören.

Som här icke finnes någon *flyttande folkskola*, utan endast *en enda flyttande småskola*, så förekommer här icke heller några *roteförhör*.

De enda förhör som allmänt förekomma äro de offentliga examina, som hållas vid hvarje termins slut (på några ställen, t. ex. i Visby, blott *en gång* om året). Dessa hållas med stor högtidlighet, i närvaro af skolrådet samt föräldrar och målsmän. På många ställen är *afgångspröfning* förenad med sådan examen. Men antingen barnet blifvit godkändt i afgångspröfningen eller icke, bryr mången fader sig föga derom — han tager ändå sitt barn ur skolan när han behagar, oftast utan vidare anmälan hvarken till läraren eller skolrådet.

Att anställa förhör med de barn som blifvit anmälda till *undervisning i hemmet*, förekommer nästan aldrig — när jag talat med skolråden derom, har man svarat mig, att om äfven skolrådet inkallar dessa barn till sådant förhör, så komma de nästan aldrig. De *allmänna husförhören* som af presterskapet årligen hållas, äro den enda kontrollen på sådana barn; huru pass strängt denna kontroll utöfvas, känner jag icke.

VI. Undervisningens ordnande.

A. I allmänhet.

I och med detsamma som småskolornas antal under perioden ökats, såsom vi ofvan sett, har undervisningens ordnande i folkskolorna blifvit bättre. De folkskolor som ännu sakna underlag af småskola, utgöra numera endast 48 (15 i Norra kontraktet, 23 i Medelkontraktet och 12 i Södra). I alla dessa fortfar den gamla söndersplittringen i många läslag eller klasser, med thy åtföljande monitörsundervisning för de yngsta barnen, med undantag af de skolor, der afdelningeläsning på olika dagar är införd. Der åter fristående småskola finnes, der är folkskolan vanligtvis delad i 2 afdelningar, hvardera innefattande 2 årsklasser eller årsuppsättningar — dock är högsta årsklassen sällan fulltalig, på grund af barnens förtidiga afslutning af skolgången, såsom jag ofvan nämnt.

B. I de särskilda ämnena.

Modermålet. I några småskolor användes skrif-läse-metoden, men det är endast i fristående verkliga småskolor. Der åter små-

skolan utgör endast en lägre afdelning af egentliga folkskolan och undervisningen oftast måste öfverlemnas åt monitörer, der är denna metod alldeles omöjlig. »Folkskolans läsebok» är fortfarande den enda innanläsningsbok som användes för de äldre barnen. För de mindre barnen användas många olika innanläsningsböcker. Den samma observation, som jag flera gånger gjort i föregående berättelser, nemligen att de yngre lärarne, i allmänhet taget, varit mycket benägna att ringakta innanläsningen för de högre ämnenas skull, är ännu gällande.

Vid innanläsningslektionerna förekommer äfven utredning af innehållet, samt de enklaste begreppen af satslära, någongång äfven formlära.

Vid alla folkskolor förekommer rättskrifning efter diktamen — men sällan förekommer författandet af fria uppsatser eller s. k. krior.

Kristendom. Nya katekesen användes numera allmänt. Det ordagranna uppläsandet utantill af katekeslexorna utan vidare utredningsfrågor, är nu mer och mer sällsynt, allt efter som yngre och skickligare lärareförmågor kommit in i kåren.

Föräldrarnes förkärlek för den ordagranna utanläsningen håller ännu i sig, hvarföre barnen i hemmen tvingas till sådan läsning.

Historia och Geografi förekomma vid alla folkskolor. *Historia* (egentligen blott fäderneslandets) inträder först i högsta klassen, men *geografi* ett år tidigare. I många skolor omfattar geografiska undervisningen endast Skandinavien samt en mycket kort öfversigt af Europas öfriga stater och de främmande verldsdelarne. I andra skolor medhinnas alla Europas större stater. I fäderneslandets historia medhinnas sällan annat än Lutherska tidehvarvet, eller möjligtvis en mycket kort öfversigt af de föregående tiderna. Hemlexor användas i historia, men icke alltid i geografi — undervisningen i sistnämnda ämne meddelas ofta mundtligen med tillhjälp af väggkartor.

Naturlära och ännu mera *geometri* och *teckning* äro ännu uteslutna ur undervisningen vid somliga skolor, särdeles sådana der afdelningarna hafva olika läsdagar, i anseende till den sålunda förknäpade lästiden.

I *sång* är siffermetoden fortfarande den allmännast brukliga. Fyrstämmig sång får man höra emellanåt, ehuru bas-stämmorna äro svagt besatta.

Med *gymnastik* och *vapenöfning* är samma förhållande som förut. Mot gymnastiken hyser allmogen en stark motvilja, såsom alldeles onödigt (»våra barn ha nog tillräcklig kroppsrörelse ändå»). För vapenöfning i egentlig mening saknas materiel. De fordom brukliga trägevären ser man numera sällan till. Det hufvudsakligaste som ännu

påminner om militäriska öfningar är marscher med dertill hörande vändningar.

Trädgårdsskötsel och trädplantering stå på samma ståndpunkt som förut. På många ställen saknas lämplig mark därför. Också denna undervisning anser allmogen på många ställen onödig. Man måste använda tvång för att förmå folket att anskaffa nödigt planteringsland.

VII. Lärarne.

I Visby folkskola i staden äro anställda 3 lärare och 3 lärarinnor, af hvilka de förstnämnda äro vederbörligen examinerade; i Tofta folkskola finnas 1 lärare och 1 lärarinna, bägge examinerade; i alla öfriga distrikt skötes hvarje folkskola af blott *en* lärare (eller lärarinna). 6 folkskolor, nemligen Bro och Fleringe (i Norra kontr.), Träkumla och Vesterhejde (i Medel-kontr.), samt Gerum och Sundre (i Södra kontr.), skötas endast af lärarinnor, alla examinerade. Ingen af lärarne är prestvigd, men många äro tillika klockare eller orgelnister.

Endast ett fall af afsättning från skolläraretjenst har under perioden förekommit, och detta på grund af försänkning. Mot de öfrigas sedliga vandel hafva inga officiella klagomål förekommit.

3 lärare hafva tagit afsked med pension, och 3 hafva afgått med döden (en af dem genom sjelfmord).

Mer än hälften af lärarepersonalen äro utexaminerade från de nyare seminarierna. Några lärareplatser voro ännu vakanta vid årets utgång.

Vid hastigt inträffade vakanser eller sjukdomsfall har det, i anseende till öns afskilda läge och svåra förbindelser med fastlandet, i synnerhet vintertiden, varit omöjligt att erhålla examinerade och kompetenta vikarier; utan man har varit nödsakad att använda lärarinnor som endast genomgått småskoleseminarium, och hafva dessa i allmänhet skött undervisningen till belåtenhet.

De allra flesta småskolor och mindre skolor skötas af lärarinnor, till ett antal för båda slagen af 49 stycken. Lönerna för dessa befattningar äro i de allra flesta fall 250 kr. för år. Några hafva endast 200 kr. och några 300 kr. (men i Visby 400 å 500 kr.).

Folkskolelärarebefattningarna äro i de flesta fall aflönade med 600 kr. redan i första lönegraden. Ett och annat distrikt har höjt andra lönegraden till 700 kr. Skolorna i staden Visby gifva högre löner: lägst 400 kr. (vid småskolorna) och högst 1,200 kr. (nemligen i konstant lön).

VIII. Undervisningsmaterielen.

Med denna går tillökningen mycket trögt. Det mest behöfliga finnes dock öfverallt, såsom läseböcker och kartor. Läroböcker (för öfverläsning af lexor) och griffeltaflor måste på de flesta ställen barnen hålla sig sjelfva. Föräldrarne gå dock trögt in på att anskaffa sådant.

IX. Skollokalerne.

Egna skolhus hafva alla folkakolor, med undantag af folkakolan i Visby norra landsförsamling (på Hästnäs); många af småskolorna och mindre skolorna få hålla till godo med förhyrda lokaler (inalles 17 st., de flesta af dem i Visby), af hvilka flera äro högst dåliga och olämpliga.

Sedan föregående berättelse hafva 15 skolhus blifvit dels nybygda, dels utvidgade, nemligen i Endre, Vestkinde, Lokrume och Othem af Norra kontraktet — i Vestergarn, Tofta, Träkumla, Björke, Dalhem och Klinte af Medel-kontraktet — samt i Garda, Hafdhem, Näs, Grötlingbo och Hamra i Södra kontraktet. — Många flera nya skolhus behöfvas ännu, i synnerhet för småskolorna; men dermed får man vänta tills bättre tider komma.

Bänkar och bord blifva efter hand mer och mer tidsenliga; men äfven häri återstår mycket att önska.

Folkakoleinspektörens utlåtande inhemtas visserligen pligtskyldigt vid hvarje nybyggnad eller förändring i skolhuset; men man anser sig *icke skyldig* att ovillkorligen följa hans råd (bonden vet mycket väl, att i författningen finnes ingenting nämnt om sådan skyldighet) — och därför gör han ofta *tvärt emot* dennes råd, och dertill tror han sig hafva fullt laglig rätt.

X. Kostnaden för skolväsendet.

Enligt skolorådens uppgifter uppgick kostnaden för hela stiftet under periodens första år (1882) till 157,721 kr., hvaraf 70,649 kr. utgick från distrikten sjelfva. Under periodens sista år (1886) voro dessa utgifter 192,503 kr., hvaraf 81,261 kr. från distrikten. Distriktens egna utgifter hafva således under dessa 5 åren ökats med i rundt tal 10,600 kr., under det statens bidrag ökats under samma tid från 41,050 kr. till 47,723 kr., hvilket senare belopp gäller sista året. — Folkmängden

var första året 53,285 personer, men hade sista året nedgått till 52,270 personer. Distriktens egna utgifter utgjorde således första året i medeltal 1 kr. 32 öre på person, men sista året 3 kr. 68 öre på person — således hade omkostnaderna, räknadt på person, under de 5 åren stigit i medeltal med 2 kr. 36 öre, eller nära på tredubblats.

I dessa utgiftssummor är på många ställen kostnaden för nybyggnader icke upptagen, emedan sådana arbeten icke i allmänhet pläga uppdragas åt skolråden, utan åt särskildt valda kommitéer, och därför äro dessa utgifter icke synliga i skolrådets räkenskaper. Emellertid är det tydligt att derigenom ökas utgiftsbeloppet i betydlig mån.

XI. Inspektionerna och inspektörens verksamhet i öfrigt.

Inspektionerna hafva, liksom förut, företagits dels med och dels utan anmälan, oftast det senare. Stundom hafva 2, och någon gång under de långa sommarkdagarne 3 skolor besökts på samma dag (hufvudsakligen småskolor). Jag har aldrig sammankallat flera skolor till samma lokal, utan besökt hvarje skola i dess eget arbetrum.

Intet år har jag hunnit med att besöka hvarje skola. 43 skolor hafva blifvit besökta årligen, 53 skolor 4 gånger under perioden, de öfriga dels 3 gånger, dels 2 gånger eller åtminstone 1 gång (nemligen sådana som blifvit upprättade först i senare åren).

Vid mina besök har jag fortfarande låtit leda mig af den öfvertygelsen att det är viktigare att skaffa sig kännedom om barnets kunskaper och förståndsutveckling, d. v. s. undervisningens frukter, och derefter bedöma skolan, än att taga reda på lärarens undervisningsförmåga och duglighet. Mången lärare kan, när det gäller en uppvisning, ådagalägga mycken skicklighet och visa sig ega en god undervisningsmetod; men det säkraste omdömet om hans verksamhet får man först, då man undersöker frukterna af denna verksamhet; ehuru jag medger, att äfven häri kan man taga miste, om nemligen skolan varit ojemnt besökt, hvarigenom luckor kunnat uppstå i somliga barns kunskaper, hvilket läraren oftast icke kan rå för, eller om han tilläfväntys haft en uppsättning af klent begåfvade barn, som ingen undervisning batar på. Men att grunda sitt omdöme om en skolas ställning och dess lärares verksamhet hufvudsakligast på den skicklighet, som han förmår ådagalägga vid en uppvisning, sådan som en inspektion eller en examen, anser jag både vådligt och orätt. Jag är icke anhängare af någon uteslutande metod; jag vill låta hvar och en följa den metod, som lämpar sig bäst för hans natur, och jag vill kalla hvar och en metod god, som leder till ett godt resultat, ehuru meto-

den för öfrigt kan stå i strid med hvad som inpräglas vid seminarierna.

Hvad jag i föregående berättelse yttrat om *inspektionernas behöflighet*, icke så mycket för att hålla kontroll på lärarne, som fastner för att vaka öfver att distrikten och skolråden fullgöra sina skyldigheter, håller jag ännu fast vid.

De i instruktionen anbefalda *kretsmötena* med lärare och lärarinnor »inom mindre delar af området» hafva fortgått nästan hvarje år, på samma sätt som förut.

Allmänt möte för hela stiftets lärarekår har hållits åren 1883 och 1886. Det sista af dessa var sammankalladt af ett par skollärare, emedan jag var förhindrad genom sjuklighet.

Ärligen hafva skrivelser afgått till skolråd och församlingar, oftast med anledning af behöflig skolbyggnad eller småskolors upprättande, någon gång äfven af annan anledning. Då mina egna skrivelser till församlingarne icke haft åsyftad verkan, har jag 13 särskilda gånger varit tvungen att vända mig till domkapitlet, som alltid gifvit mig behöfligt understöd. Deröfver har åter en eller annan församling, t. ex. Vamlingbo och Hablingbo (det var fråga om småskolas upprättande), besvärat sig hos Kongl. Maj:t, men ingenting vunnit med sitt klagomål. Bägge de nämnda församlingarne blefvo genom Kongl. Maj:ts utslag ålagda att fullgöra hvad inspektören från början påyrkat — och båda äro numera mycket belåtna med sina småskolor. Utgången af dessa klagomål, som genom tidningarne gjordes bekant för allmänheten, har haft välgörande verkan på andra församlingar, som möjligtvis eljes skulle haft lust att streta emot. Man finner att det icke batar.

Då jag nu lemnar från mig inspektörsbefattningen, som varit mig anförtrodd i 18 år (åren 1869—86), vill jag endast nämna, att det som skolväsendet, efter min tanke, har mest behof af för närmaste framtiden, är 2 nya folkskolor, 1 på Kappelshamn och 1 på Ronehamn, samt flera småskolor, synnerligast i Norra och Medel-kontraktet, och slutligen eget hus för Visby småskolor — jag lemnar nu dessa ouppfyllda behof i arf åt mina efterträdare, och hoppas att de skola genomdrivas hvad jag icke medhunnit.

Visby den 31 Maj 1887.

Oskar Rosman.

